

# שבוע פרשת במדבר

(02 - 08 June 2024)

כ"ה אייר - ב' סיון תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ  
שלשלת האור

שער  
שלישי

היכל  
תשיעי

# דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

## סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ  
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַגְגֵךְ וְתִירְשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי  
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם  
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים  
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם  
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם  
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם  
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם  
 לְאֹזֶת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם  
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ  
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ,  
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ  
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל  
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ  
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם  
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם  
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם  
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר  
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל  
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר  
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי  
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ:  
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי  
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.  
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית  
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:  
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'  
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמַתִּי  
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

### ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על  
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת  
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד  
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ  
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל  
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ  
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

### ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.  
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל  
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן  
 הַתּוֹרָה:

### קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבָבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל  
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ  
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִגְדֶךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ  
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם  
 לְאֹזֶת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל  
 מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה  
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויחיים בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

## מזמורי תהלים

### קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אליך נשאתי את עיני  
הישבי בשמים: ב הגה כעיני עבדים אל  
יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה  
כן עינינו אל יי אלהינו עד שיחננו: ג חננו  
יי חננו כי רב שבענו בוז: ד רבת שבעה  
לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי  
יונים:

### קכד

א שיר המעלות לְדָוִד לְיָ לְאֵלֵינוּ יְאִמְרֵנָּה  
יִשְׂרָאֵל: ב לְאֵלֵינוּ יְאִמְרֵנָּה לְאֵלֵינוּ יְאִמְרֵנָּה  
ג אֵלֵינוּ יְאִמְרֵנָּה בְּחֵרוֹת אִפְסָנוּ: ד אֵלֵינוּ יְאִמְרֵנָּה  
שְׁטַפְנוּ נַחֲלָה עִבְרֵנוּ נִפְשָׁנוּ: ה אֵלֵינוּ יְאִמְרֵנָּה  
נִפְשָׁנוּ הַמִּיּוֹדוֹנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֵא נִתְּנָנוּ טָרֶף  
לְשֹׁנֵיהֶם: ז נִפְשָׁנוּ כְּצִפּוֹר נִמְלֶטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים  
הַפֶּחַ נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלֶטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה  
שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

## נקודות משיחות קודש - מזמור קכג מתוך "תהילות מנחם"

א-ד - אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים . . חננו הוי' חננו כי רב שבענו בוז.  
רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים

### מזמור שכולו תחינה על הגאולה

א. הכותרת של המזמור הוא "המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות".  
ונראה שזהו תוכן כללות המזמור, החל מפסוק א' - "אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים"  
- יהודי מרים את עיניו לאביו שבשמים ומבקש שיהי' סיום וקץ הגלות. עד לפסוק ד' - "כי  
רב שבענו בוז. רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים" - כבר עבר זמן ארוך  
בגלות, ושבענו מלעג ובוז.

ובפרטיות יותר, "אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים" - היא תנועה ראשונה שיהודי  
עושה (כדמוכח מזה שזהו הפסוק הראשון במזמור), אף אל פי שהקב"ה נמצא בכל מקום,  
כמ"ש<sup>1</sup> "את השמים ואת הארץ אני מלא", "מלא כל הארץ כבודו"<sup>2</sup>, ואם כן למה צריך  
ל"נשאתי את עיני הישבי בשמים"?

יתירה מזו, הרי "השמים ושמי השמים לא יכלכלוך ואף כי הבית הזה"<sup>3</sup> - בניחותא,  
שדוקא בבית המקדש הנמצא בארץ הגשמית - הוא כלי להשראת השכינה. ועל דרך זה בנוגע  
לכללות ענין התורה, ש"לא בשמים היא"<sup>4</sup>, וניתנה למטה בארץ דוקא<sup>5</sup>, ואם כן מהו הענין  
ד"נשאתי את עיני הישבי בשמים"?

המשך בעמוד 177

(1) ירמ' כג, כד.

(2) ישע' ו, ג.

(3) מלכים-א ת, כז.

(4) כי תבוא ל, יב.

(5) שבת פט, א.

## תוכן עניינים



### מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

#### אדמו"ר הזקן

- שולחן ערוך עם הערות וצייונים ..... 250.  
שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' ..... 250.  
לקוטי תורה ..... 253.

#### אדמו"ר האמצעי

- תורת חיים ..... 260.

#### אדמו"ר ה'צמח צדק'

- דרך מצוותיך ..... 262.

#### אדמו"ר מוהר"ש

- תורת שמואל תרל"ג ..... 263.

#### אדמו"ר מוהרש"ב

- ספר המאמרים - המשך תער"ב ..... 264.

#### אדמו"ר מוהרי"צ

- ספר המאמרים - תרפ"ט ..... 265.  
לקוטי דיבורים - בלה"ק ..... 266.  
רשימת הרבנית רבקה ..... 268.  
אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ..... 273.

### הוספות

- לקוט לוי יצחק על התורה ..... 45.  
נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח ..... 47.  
נביאים וכתובים ..... 208.  
עין יעקב - מסכת ברכות ..... 219.  
נקודה משיחת קודש מעובדת ..... 274.  
חומש לקריאה בציבור ..... 275.  
קריאת התורה למנחה בשבת קודש ..... 284.  
ביאורים לפרקי אבות - פרק ו ..... 285.  
לוח זמנים ..... 286.  
סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... 287.

### מאמרי ושיחות הרבי

#### מאמר דא"ח

- ד"ה יודבר הוי' אל משה במדבר סיני  
ש"פ במדבר, ב' סיון, ה'תשל"ג ..... 5

#### התוועדות

- שיחת יום א' פ' במדבר, כ"ה אייר, ה'תשל"ג ..... 14  
שיחת ש"פ במדבר, ב' סיון, ה'תשל"ג ..... 17

#### לקוטי שיחות

- פרשת במדבר, כרך כג, ב ..... 34  
חג השבועות, כרך כג, ב ..... 40

### שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת במדבר ..... 48.  
לוח לתהלים היומי ..... 69.  
תניא יומי ..... 70.  
לוח 'היום יום' ..... 79.

#### רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... 81.  
שלושה פרקים ליום ..... 85.  
פרק אחד ליום ..... 148.  
ספר המצוות ..... 174.  
מסכת סוטה לימי ספירת העומר ..... 178.

### לימוד מודולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת סוטה ..... 210.  
משניות עם ביאור קהתי - מסכת גיטין ..... 216.  
גמרא עם ביאור - מסכת בבא מציעא ..... 220.  
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' ..... 250.

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,  
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

## מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתורה, בפסוק הפותח את פרשת השבוע, פרשת במדבר:  
 2 **וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּמַשְׁכַּן בְּאֶחָד**  
 3 **לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי חֹדֶשׁ אִייר בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם** של משה רבינו ובני  
 4 ישראל **מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְאֹמֶר, שָׂאוּ וּתְסַפְרוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֲדַת**  
 5 **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית**  
 6 **אֲבוֹתָם גו' לְגַלְגֻּלְתָּם<sup>1</sup>.** וַיְדוּעַ  
 7 הַדִּיּוּק הַשְּׂאֵלָה בְּזֶה, לָמָּה צָרִיף  
 8 הַכְּתוּב כֹּאן לְפָרֵט כָּל פְּרָטִי  
 9 הָעֵנְיָנִים דְּמִקּוֹם שָׂבו נאמר דיבור  
 10 זה (בְּמִדְבַר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד)  
 11 וְזָמַן שָׂבו נאמרו הדברים (בְּאֶחָד  
 12 לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי גו'), דְּלִכְאוּרָה  
 13 נוֹגַע וְחֹשֵׁב רַק עֵיִקֵר הָעֵנְיָן,  
 14 שְׁזָהוּ הַצִּיּוּי לְמִנּוּת אֶת בְּנֵי  
 15 יִשְׂרָאֵל, וּמָה נוֹגַע שְׁעֵנְיָן זֶה  
 16 הִזְהִי דוֹקָא בְּמִדְבַר סִינַי וְכו'<sup>2</sup>  
 17 [וּמָה גַם שְׁעֵנְיָן זֶה שֶׁהִדְבֹּר הִיָּה  
 18 בַּעַת שְׂבוֹנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁהוּ בְּמִדְבַר סִינַי  
 19 מוּבָן מֵאֲלִיּוֹ מָמָה שְׁנֹאֲמַר  
 20 לְאַחַר זֶה בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי  
 21 בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית, דְּכִיּוֹן  
 22 שְׁמִפּוֹרֶשׁ בְּפִרְשַׁת בְּהַעֲלוֹתָךְ<sup>2</sup>  
 23 וַיְהִי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית בְּחֹדֶשׁ  
 24 הַשְּׁנַי חֹדֶשׁ אִייר בְּעֵשְׂרִים  
 25 בְּחֹדֶשׁ גו' וַיִּסְעוּ גו' מִמִּדְבַר  
 26 סִינַי גו', הִרִי מוּבָן שְׁעַד אֲזוֹ  
 27 עַד יוֹם כ' בְּאִייר בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית הִיָּה  
 28 עֲדִיין בְּמִדְבַר סִינַי וְהִי דִיבּוּר זֶה  
 29 נֹאמַר בֵּא' בְּאִייר וְאִי־כֵן מוּבָן מֵאֲלִיּוֹ  
 30 שְׁעִדִין הִיָּה בְּמִדְבַר סִינַי, וְלִשְׁם מָה  
 31 הַכְּתוּב מִפְּרָשׁ וּמִפְּרָשׁ זֹאת]. וּבְפָרֵט  
 32 שְׁהַצִּיּוּי עַל מְנַן זֶה שֶׁל בְּנֵי  
 33 יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת בְּמִדְבַר סִינַי לֹא הִיָּה  
 34 אֶלֶּא לְשַׁעָּה לְאוּתָהּ שַׁעָּה בְּלִבָּד,  
 35 וְלֹא צִיּוּי תְּמִידִי שְׁנוֹגַע  
 36 לְדוּרוֹת שְׁלֹאֲחֵרֵי זֶה, וְלִכְּוֹן,

ביאור בדרך אפשר

37 **אֶף עַל פִּי שְׁמִסּוּפֵר בְּתוֹרָה כְּלָלוֹת הָעֵנְיָן** למרות שאינו ציווי  
 38 לדורות, מְפָל מְקוֹם, לֹא הוּצָרָף הַכְּתוּב לֹאמַר כָּל פְּרָטִי  
 39 הָעֵנְיָנִים שְׂבֻזָּה<sup>3</sup> כִּי לְכֹאוּרָה אֵין לְכַךְ חִשְׁבֹּת וּמִשְׁמַעוֹת לְדוּרוֹת, וְצִרִיף  
 40 בִּיאוּר לְמָה בְּכָל זֹאת לֹא נֹאמַר רַק הַצִּיּוּי בְּכָללוֹת אֵלֶּא גַם בֵּא פִירוֹשׁ שֶׁל  
 41 הַמְּקוֹם וְהַזְּמַן?.

42 וְגַם צָרִיף לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה  
 43 נוֹגַע רַק הַמְּנַן דְּכִיּוֹן יִשְׂרָאֵל,  
 44 עַצֵּם הַצִּיּוּי לְמִנּוּת וּלְסַפּוֹר אֶת בְּנֵי  
 45 יִשְׂרָאֵל וְלָמָּה צָרִיף הַכְּתוּב לְפָרֵט  
 46 כָּל פְּרָטִי הָעֵנְיָנִים  
 47 דְּלְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם גו'  
 48 לְגַלְגֻּלְתָּם שֶׁהִם לְכֹאוּרָה פְּרִטִים  
 49 שְׂאִינִם מִעַצֵּם הָעֵנְיָן?

50 וּבִיּוֹתֵר יוֹקֶשָׁה, שְׁלֹאֲחַר  
 51 שְׂאוּמַר עֵנְיָן זֶה שֶׁהַמְּנַן יִהְיֶה  
 52 לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם לְגוֹלְגֻלְתָּם  
 53 בְּנוֹגַע לְכָללוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,  
 54 חוּזֵר הַכְּתוּב וּמִפְּרָשׁ וַיְהִיּוּ בְּנֵי  
 55 רְאוּבֵן גו' תוֹלְדוֹתָם  
 56 לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם גו'  
 57 לְגַלְגֻּלְתָּם<sup>4</sup>, וְעַל דְּרָף זֶה  
 58 בְּמִנְיָן כָּל שְׂבָט בְּפָנָי עֲצָמוֹ  
 59 הַכְּתוּב חוּזֵר שׁוּב וְשׁוּב עַל כָּל הַפְּרִטִים  
 60 הַלְלוּ, אֶף שְׁמַעְצָמוֹ מוּבָן שְׁפָן  
 61 הִיָּה כְּפִי שְׁנֹאמַר בְּצִיּוּי, וְכְפִי שְׁהִיָּה

14 בְּעֵשְׂרִים בְּחֹדֶשׁ גו' וַיִּסְעוּ גו' מִמִּדְבַר סִינַי גו', הִרִי מוּבָן שְׁעַד אֲזוֹ הִיּוֹ עֲדִיין  
 15 בְּמִדְבַר סִינַי]. וּבְפָרֵט שְׁהַצִּיּוּי עַל מְנַן זֶה לֹא הִיָּה אֶלֶּא לְשַׁעָּה, וְלֹא צִיּוּי  
 16 תְּמִידִי שְׁנוֹגַע לְדוּרוֹת שְׁלֹאֲחֵרֵי זֶה, וְלִכְּוֹן, אֶף עַל פִּי שְׁמִסּוּפֵר בְּתוֹרָה כְּלָלוֹת  
 17 הָעֵנְיָן, מְפָל מְקוֹם, לֹא הוּצָרָף הַכְּתוּב לֹאמַר כָּל פְּרָטִי הָעֵנְיָנִים שְׂבֻזָּה<sup>3</sup>. וְגַם  
 18 צָרִיף לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה נוֹגַע רַק הַמְּנַן דְּכִיּוֹן יִשְׂרָאֵל, וְלָמָּה צָרִיף לְפָרֵט כָּל  
 19 פְּרָטִי הָעֵנְיָנִים דְּלְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם גו' לְגַלְגֻּלְתָּם. וּבִיּוֹתֵר יוֹקֶשָׁה,  
 20 שְׁלֹאֲחַר שְׂאוּמַר עֵנְיָן זֶה בְּנוֹגַע לְכָללוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, חוּזֵר הַכְּתוּב וּמִפְּרָשׁ וַיְהִיּוּ  
 21 בְּנֵי רְאוּבֵן גו' תוֹלְדוֹתָם לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם גו' לְגַלְגֻּלְתָּם<sup>4</sup>, וְעַל דְּרָף  
 22 זֶה בְּמִנְיָן כָּל שְׂבָט בְּפָנָי עֲצָמוֹ, אֶף שְׁמַעְצָמוֹ מוּבָן שְׁפָן הִיָּה גַם אֶצֶל כָּל אֶחָד

### בס"ד. ש"פ במדבר, ב' סיון, ה'תשל"ג (הנחה בלתי מוגה)

1 **וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד**  
 2 **בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי הַשְּׁנִית** בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית  
 3 לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְאֹמֶר שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל  
 4 עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם גו'  
 5 לְגַלְגֻּלְתָּם<sup>1</sup>. וַיְדוּעַ הַדִּיּוּק בְּזֶה, לָמָּה צָרִיף לְפָרֵט  
 6 כָּל פְּרָטִי הָעֵנְיָנִים דְּמִקּוֹם (בְּמִדְבַר סִינַי בְּאֹהֶל  
 7 מוֹעֵד) וְזָמַן (בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי גו'), דְּלִכְאוּרָה  
 8 נוֹגַע רַק עֵיִקֵר הָעֵנְיָן, שְׁזָהוּ הַצִּיּוּי לְמִנּוּת אֶת  
 9 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמָה נוֹגַע שְׁעֵנְיָן זֶה הִזְהִי דוֹקָא  
 10 בְּמִדְבַר סִינַי וְכו' [וּמָה גַם שְׁעֵנְיָן זֶה מוּבָן  
 11 מֵאֲלִיּוֹ מָמָה שְׁנֹאֲמַר לְאַחַר זֶה בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ  
 12 הַשְּׁנַי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית, דְּכִיּוֹן שְׁמִפּוֹרֶשׁ בְּפִרְשַׁת  
 13 בְּהַעֲלוֹתָךְ<sup>2</sup> וַיְהִי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי  
 14 בְּעֵשְׂרִים בְּחֹדֶשׁ גו' וַיִּסְעוּ גו' מִמִּדְבַר סִינַי גו', הִרִי מוּבָן שְׁעַד אֲזוֹ הִיּוֹ עֲדִיין  
 15 בְּמִדְבַר סִינַי]. וּבְפָרֵט שְׁהַצִּיּוּי עַל מְנַן זֶה לֹא הִיָּה אֶלֶּא לְשַׁעָּה, וְלֹא צִיּוּי  
 16 תְּמִידִי שְׁנוֹגַע לְדוּרוֹת שְׁלֹאֲחֵרֵי זֶה, וְלִכְּוֹן, אֶף עַל פִּי שְׁמִסּוּפֵר בְּתוֹרָה כְּלָלוֹת  
 17 הָעֵנְיָן, מְפָל מְקוֹם, לֹא הוּצָרָף הַכְּתוּב לֹאמַר כָּל פְּרָטִי הָעֵנְיָנִים שְׂבֻזָּה<sup>3</sup>. וְגַם  
 18 צָרִיף לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה נוֹגַע רַק הַמְּנַן דְּכִיּוֹן יִשְׂרָאֵל, וְלָמָּה צָרִיף לְפָרֵט כָּל  
 19 פְּרָטִי הָעֵנְיָנִים דְּלְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם גו' לְגַלְגֻּלְתָּם. וּבִיּוֹתֵר יוֹקֶשָׁה,  
 20 שְׁלֹאֲחַר שְׂאוּמַר עֵנְיָן זֶה בְּנוֹגַע לְכָללוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, חוּזֵר הַכְּתוּב וּמִפְּרָשׁ וַיְהִיּוּ  
 21 בְּנֵי רְאוּבֵן גו' תוֹלְדוֹתָם לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם גו' לְגַלְגֻּלְתָּם<sup>4</sup>, וְעַל דְּרָף  
 22 זֶה בְּמִנְיָן כָּל שְׂבָט בְּפָנָי עֲצָמוֹ, אֶף שְׁמַעְצָמוֹ מוּבָן שְׁפָן הִיָּה גַם אֶצֶל כָּל אֶחָד

(1) פרשתנו א, א"ב. 2) י, י"א. 3) ראה גם ד"ה שאו את ראש במאמרי אדמו"ר הזקן תק"ע ע' צה; מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' כה. אוה"ת פרשתנו ס"ע כט ואילך. ד"ה הנ"ל תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שיב). וראה סה"מ תרל"ד ע' רח ואילך. 4) פרשתנו שם, כ.

ביאור בדרך אפשר

1 אצל שבת ראובן גם אצל כל אחר מהשבטים, שהרי אין סכרא  
 2 לחלק ביניהם וגם אם הדבר לא היה מפורש בכתוב, היה מסתבר שכך  
 3 היה אצל כל השבטים מבלי לחלק בין שבת לשבת בענין זה?  
 4 וגם צריך להבין מהי ההוראה מפל הנזכר לעיל עם כל הפרטים  
 5 אודות ציווי זה של מנין בני ישראל  
 6 בעבודת כל אחר מִיִּשְׂרָאֵל בכל  
 7 זמן ובכל מקום, אף על פי שהציווי על  
 8 מנין בפועל היה רק לשעה, מכל-מקום  
 9 בוודאי יש לו הוראה בעבודת ה' בכל  
 10 הדרות שהרי ידוע שהתורה  
 11 היא נצחית<sup>5</sup>, ולכן, כל מה  
 12 שנאמר בתורה [אפילו סיפור,  
 13 ובפרט ענין שאינו סיפור  
 14 בעלמא, אלא ציווי (למנות  
 15 את ישראל)], כי אם סיפור מאורע  
 16 שהיה בעבר הוא הוראה לתמיד, כל-  
 17 שכן שציווי הוא הוראה נצחית, והרי  
 18 ענינו והוכנו של ציווי הוא  
 19 שצריך לבוא מזה כתוצאה  
 20 מהציווי ענין לפועל ממש] הוא  
 21 הוראה<sup>6</sup> נצחית לכל אחר  
 22 מישראל בכל הזמנים בכל  
 23 הדרות, ובכל ימות השנה, ובפרט  
 24 בזמן כשקוראים פרשה זו  
 25 בתורה בכל שנה, ולכן צריך  
 26 כל אחר, הן הקורא בתורה  
 27 והן השומעים את הקריאה  
 28 בתורה, ללמוד הוראה  
 29 בעבודתו שהוא עובד את ה' מענין  
 30 זה של מנין ומספר בני ישראל, וללמוד  
 31 ההוראה צריך להיות הן מהמנין  
 32 דקללות בני ישראל והן  
 33 מהמנין דכל שבט בפני  
 34 עצמו, פיון שכל אחר  
 35 מישראל כולל את כל בני  
 36 ישראל ולכן כל אחר צריך ללמוד  
 37 הוראה הן מכללות ענין המנין והן  
 38 מהמנין של כל שבת ושבת בפרט,  
 39 וכדלקמן.

וידבר הו' אל משה במדבר סיני

ביאור בדרך אפשר

40 (ב) וידוע מה שמבואר בענין זה במאמרי חסידות, ובהקדים  
 41 הדייק<sup>7</sup> השאלה בלשון הכתוב בעיווי למנות את בני ישראל שאו  
 42 את ראש גו', ושאוי הוא לשון הגבחה, דלכאורה, פיון  
 43 שפונות הכתוב הוא למנות לספור את בני ישראל, הרי ישנם  
 44 כמה תיבות שמתקנים מילים שמתקנים הוא  
 45 לענין המנין והמספר, ולמה נקט  
 46 הכתוב כאן דוקא לשון הגבחה,  
 47 שאו?  
 48 וביותר יוקשה יותר מהקושי  
 49 בעצם הדבר שנין המנין והמספר  
 50 נאמר בלשון הגבחה, יש קושי גדול  
 51 יותר מה שכתוב שאו את  
 52 ראש, היינו, שצריך להגביה  
 53 את הראש (ולחייב מגביהים  
 54 אותו) - לגלגלתם, שהוא  
 55 הגולגולת למעלה מהראש  
 56 ומקיף עליו על הראש מלמעלה,  
 57 דלכאורה אינו מובן מהי  
 58 השייכות של נשיאת הראש בכלל  
 59 ולגולגולתם בפרט לענין המנין,  
 60 שאינו באופן שמונים אברים  
 61 פרטיים והרי המנין אינו בצורה כזו  
 62 שמונים וסופרים אברים מסוימים בגוף  
 63 האדם, אלא מונים את כל גוף  
 64 האדם כחידה אחת שלימה, ואם  
 65 כן, מהו אמרו מה כונת הכתוב  
 66 באמירה שאו את ראש דוקא,  
 67 לשם מה מציינים ומדגישים בהקשר  
 68 זה את ענין הראש דוקא, והרי המנין  
 69 הוא כך שמונים את כללות גוף האדם  
 70 כדבר אחד?  
 71 ובפרט ובמיוחד תמוה מדוע נזכר  
 72 כאן דוקא הראש על פי המבואר  
 73 בלקוטי תורה<sup>8</sup> לדאמר דוקא  
 74 בענין הכתוב בישעיה וישקל  
 75 בפלס הרים<sup>9</sup>, ששפצריכים  
 76 להגביה להרים לגובה איזה דבר  
 77 (ב) וידוע מה שמבואר בענין זה, ובהקדים  
 78 הדייק<sup>7</sup> בלשון הכתוב שאו את  
 79 ראש גו', לשון הגבחה, דלכאורה, פיון שפונות  
 80 הכתוב הוא למנות את בני ישראל, הרי ישנם  
 81 כמה תיבות שמתקנים הוא לענין המנין, ולמה נקט  
 82 דוקא לשון הגבחה, שאו. וביותר יוקשה מה  
 83 שכתוב שאו את ראש, היינו, שצריך להגביה  
 84 את הראש (ולחייב מגביהים אותו) - לגלגלתם,  
 85 שהוא למעלה מהראש ומקיף עליו, דלכאורה  
 86 אינו מובן מהי השייכות לענין המנין, שאינו  
 87 באופן שמונים אברים פרטיים, אלא מונים את  
 88 כל גוף האדם, ואם כן, מהו אמרו שאו את ראש  
 89 דוקא. ובפרט על פי המבואר בלקוטי תורה<sup>8</sup>  
 90 בענין וישקל בפלס הרים<sup>9</sup>, ששפצריכים להגביה  
 91 דבר מן הארץ צריכים

(5) תניא רפי"ז. וראה מאמרי אדה"ו, אדהאמ"צ וסה"מ תרע"ח שם. (6) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים להרד"ק ערך ירה. (7) לקו"ת פרשתנו א, ב. ד"ה שאו במאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' עה ואילך. שם ע' עה ואילך. ד"ה הנ"ל תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שיב. שם ריש ע' שיט). (8) נצבים מה, א. וראה תורת מנחם ספר המאמרים אב ע' קצה. התוועדויות תנש"א ח"ד ע' 167. (9) ישע"י מ, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מן הָרָצוֹן צָרִיכִים לְאַחֲזוֹ בַחֲלָקִים הַתַּחְתּוֹנִים שָׁבוּ (וְעַל יְדֵי  
 2 זֶה תוֹפְסִים בַּחֲלָקִים הַתַּחְתּוֹנִים שֶׁל הַדָּבָר מְרִימִים לְגוֹבַה אֶת כָּל  
 3 הַדָּבָר), אָבָל לֹא אוֹחִזִים וְתוֹפְסִים אֶת הַדָּבָר שְׂרוּצִים לְהַגְבִּיהַ  
 4 מֵאֲמָצְעֵיתוֹ, וְעַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה לֹא מֵרָאשׁוֹ, וְאִם כֵּן,  
 5 לְמָה נֶאֱמַר כָּאן שָׂאוּ וְהִרְיִמוּ  
 6 אֶת רֹאשׁ דְּוֶקָא וְהִרִי מֵהַבִּיאוֹר 1  
 7 הַאֲמוֹר עוֹלָה שְׂדוּקָא הַגְּבַהָה מִתַּחְתִּית  
 8 הַדָּבָר, וְלֹא מֵרָאשׁוֹ, הִיא הַדְּרָךְ הַנְּכוֹנָה  
 9 לְהַגְבִּיהַ אֶת הַדָּבָר. ?  
 10 (ג) אִף הָעֲנִיָּן בְּזֶה<sup>10</sup>, דְּהֵהָה,  
 11 רֹאשׁ שְׁבוּ נִמְצָא הַמּוֹחַ עֲנִיָּנוּ עֲנִיָּן  
 12 הַשֶּׁכֶל וּמוֹחִין, שְׁהוּא עֵינִן  
 13 הַשֶּׁכֶל מְעוֹלָה נִעְלָה בְּיוֹתֵר מִכָּל  
 14 שָׂאָר אַבְרֵי וְעֵינֵי הַגּוֹף וּמִנְהִיג  
 15 אוֹתוֹ, וְלִכֵּן הוּא רֹאשׁ וְרֹאשׁוֹן  
 16 לְכָל הַגּוֹף. וְעַל זֶה עַל הָרֹאשׁ  
 17 בְּתוֹר עֵינִן הַמּוֹחַ וְהַשֶּׁכֶל נֶאֱמַר שָׂאוּ  
 18 אֶת רֹאשׁ גּוֹ' לְגַלְגַּלְתֶּם,  
 19 שְׁצִירֶיךָ לְהַגְבִּיהַ אֶת הָרֹאשׁ  
 20 לְגַלְגַּלְתֶּם לְדַרְגָּה שְׁלֹמַעֲלָה מֵהָרֹאשׁ  
 21 וְהַמּוֹחַ מִצַּד עֲצֻמוֹ, וְהֵינִינּוּ,  
 22 שְׁהַצִּירֶיךָ בְּעִנְיָן הַהַגְבָּהָה  
 23 לְגַלְגַּלְתֶּם הוּא דְוֶקָא בְּגַלְגַּל  
 24 הַיּוֹתוֹ רֹאשׁ, שְׁהוּא עֲנִיָּן  
 25 הַהַבְּנָה וְהַהֲשָׁנָה כּוֹ' וְדוֹקָא  
 26 הַשֶּׁכֶל וְהַהַגְבָּהָה צִירֵךְ הַגְּבַהָה, כִּפִּי  
 27 שְׂמִשְׁמִשְׁךָ וּמִבְּאֵר.  
 28 דְּהֵהָה, בְּנוֹגַע לְרָגְלִי, הִרִי גַם  
 29 בְּהִיּוֹתוֹ בְּמִקוֹמוֹ, מִכְּלִי שְׂתַהִי  
 30 בְּרִגְלֵי הַרְמָה וְהַגְּבַהָה לְמַעַל מֵהָרִגְלָה  
 31 שֶׁל הַרְגַל מִצַּד עֲצֻמָּה כָּל מְצִיאֹתוֹ  
 32 וְעֵינֵינוּ שֶׁל הַרְגַל הוּא הַצִּירֹת  
 33 וְהַקְּבֻלָּת עוֹל וְוָאָס עַר אִיז אֶ  
 34 פְּאֲלֵגְעֵר אוֹן אֶ קְבֻלָּת-  
 35 עוֹלִ'נִיק<sup>11</sup> שְׁהוּא מְמוֹשְׂמַע וְצִיִּית  
 36 וִישׁ לוֹ קְבֻלָּת עוֹל), וּמִצַּד עֲצֻמוֹ  
 37 מִצַּד טְבַעוֹ וּמַהוֹתוֹ רוֹצֵה לְמַלְא  
 38 אֶת הָרָצוֹן, שְׁלִכְוֹן, מִיָּד  
 39 בְּעֵלוֹת הָרָצוֹן שֶׁל הָאָדָם לְאִיזָה  
 40 דְּבָר, הֵהָה כּוֹ בּוֹ פְּרָגַע עוֹשֶׂה  
 41 הָרְגַל כֵּן בְּפוּעַל, וְאִין צָרִיךְ

12 לְשִׁהִיית זְמַן<sup>12</sup> בֵּין הַתַּעֲוִרוֹת וְעֵלִיית הָרָצוֹן לְבִיצוּעַ עַל יְדֵי הַרְגַל [וְאִף  
 13 שְׂדִירְעָה הַקּוֹשְׁיָא שְׁכָבֵר מְדָדוֹ וּמִצָּאוּ שְׂיֵשׁ בְּזֶה מֵהַתַּעֲוִרוֹת  
 14 הָרָצוֹן וְעַד בִּיצוּעַ הַדָּבָר עַל יְדֵי הַרְגַל לְשִׁהִיית זְמַן כָּל שְׂהִיָּא, הֵהָה  
 15 הַבִּיאוֹר בְּזֶה, שְׁשִׁהִיית הַזְּמַן הִיא רַק כְּדֵי שְׂתַגִּיעַ הַיְדִיעָה  
 16 לְהַרְגַל שְׂיֵשׁ לוֹ אִיזָה רָצוֹן  
 17 וְהַגַּעַת הָרָצוֹן לְרַגְלֵי אֲכַן כְּרוּכָה בְּשִׁהִיית  
 18 זְמַן מְסוּיֵמָת, אָבָל מִיָּד שְׂמַגִּיעָה  
 19 הַיְדִיעָה וְהַתְּחוּשָׁה לְהַרְגַל שְׂיֵשׁ  
 20 לוֹ לְאָדָם רָצוֹן לְאִיזָה דְּבָר, אִזִּי  
 21 יַעֲשֶׂה כֵּן בּוֹ פְּרָגַע בְּלִי שְׁהִיית  
 22 זְמַן כְּלָל]. וְלִכֵּן, בְּנוֹגַע לְרָגְלֵי  
 23 לֹא שְׂיִיף לּוֹמֵר עֲנִיָּן הָעֲלִיָּה  
 24 לְגַלְגַּלְתֶּם כּוֹ' שְׁכֵן גַם בְּרִגְלֵי כִפִּי  
 25 שְׂהִיָּא בְּדַרְגָּתָהּ יֵשׁ כְּבָר אֶת הַצִּירֹת  
 26 וְהַקְּבֻלָּת עוֹל, כִּךְ שָׂאִין צִירֵךְ בְּהַרְמָה  
 27 וְהַגְּבַהָה שֶׁל הַרְגַל לְמַצַּב שְׁלֹמַעֲלָה  
 28 מִמְדַּרְיָגָתָהּ. אֶלָּא דְוֶקָא הָרֹאשׁ,  
 29 כִּיּוֹן שְׁכָל עֲנִיָּנוּ הוּא הַבְּנָה  
 30 וְהַשָּׁנָה, וְעַד כִּדִּי כִךְ עֲנִיָּנוּ שֶׁל  
 31 הָרֹאשׁ הוּא הַבְּנָה וְהַשָּׁנָה שְׂגַם  
 32 כְּשִׂמְגִיעָה אֶלְיוֹ אֶל הָרֹאשׁ וְהַמּוֹחַ  
 33 הַיְדִיעָה אוֹדוֹת הָרָצוֹן, הִרִי  
 34 הוּא הַשֶּׁכֶל מִתְּבַוֵּן אִיף וּמַהוֹ  
 35 הָרָצוֹן עַד שְׂמִכְבִּינוּ הַיֵּטֵב,  
 36 וּבְתַחֲלָה בְּשִׁלְבַּת רֹאשׁוֹן שֶׁל  
 37 הַהַתְּכוּנּוֹת מִבֵּין רַק בְּכָלְלוֹת,  
 38 הַשֶּׁכֶל מִבֵּין וּמִשְׁיַג אֶת הָרָצוֹן תַּחֲלִילָה  
 39 בְּאוֹפֵן כְּלָלִי בְּלִבְדֵי וְלֹאֲחֲרֵי זֶה  
 40 מִשְׂתַּדֵּל הַשֶּׁכֶל לְהִבִּין גַם אֶת  
 41 הַפְּרָטִים שְׂבֻזָּה, כִּיּוֹן שְׁכָל  
 42 עֲנִיָּנוּ וּמַהוֹתוֹ וְתוֹכְנוֹתוֹ שֶׁל הַשֶּׁכֶל  
 43 הוּא לְהִבִּין כָּל דְּבָר בְּחֻכְמָה  
 44 בִּינָה וְדַעַת, בְּכָל חֲלָקֵי הַשֶּׁכֶל עַד  
 45 שְׂמַתְאַחַד עִם הַשֶּׁכֶל בְּהַתְּאֲחָדוֹת  
 46 וְהַתְּחַבְּרוֹת מִלֵּאָה וְהִיוּ לְאַחָדִים  
 47 מִמֶּשׁ, לִכֵּן צָרִיךְ לְהִיּוֹת בּוֹ  
 48 בְּשֶׁכֶל עֲנִיָּן הָעֲלִיָּה לְגַלְגַּלְתֶּם  
 49 שְׁלֹא יִשָּׂאָר בְּתוֹחַם הַהַבְּנָה בְּלִבְדֵי אֵלָּא

(10) ראה לקו"ת פרשתנו א, א ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' עד ואילך. (11) ראה סה"מ תש"ד ע' 5. (12) ראה סהמ"צ להצ"צ טו, א. פה, ב. המשך תער"ב פ"ג (ח"א ע' פח ואילך [ע' קטז. וש"נ]).

## ביאור בדרך אפשר

## ביאור בדרך אפשר

1 התורה, כפי שמצינו בתורת הסוד גבי דוד המלך שלימוד התורה  
2 שלו היה באופן שהיה מחבר אורייתא בקדשא בריף הוא<sup>16</sup> את  
3 התורה בקדוש ברוך הוא. כמבואר בקבלה וחסידות שאופן לימוד התורה של  
4 דוד המלך היה כזה שפעל חיבור בין התורה כפי שהיא למעלה, היינו חכמתו  
5 של הקדוש ברוך הוא, עם הקדוש ברוך  
6 הוא בעצמו שלמעלה מהחכמה ולכן  
7 אמר אבא בגימין<sup>17</sup> שתהא  
8 תפלתו סמוכה למשתי, שהוא  
9 ענין הקדמת התפלה לפני  
10 התורה, כדברי הגמרא שאבא בנימין  
11 הצטער כל ימיו שתהא תפלתו סמוכה  
12 למיטתו, ופירש רש"י: "כל ימי נהרתי  
13 שלא לעשות מלאכה ושלא לעסוק  
14 בתורה כשעמדתי ממיטתי עד שאקרא  
15 קריאת שמע ואתפלה", ומבואר על כך  
16 בליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן: "...  
17 שמעלת העסק בתורה שאחר התפלה  
18 הוא גבוה יותר מתורה שקודם התפלה  
19 אם כבר הגיע זמן תפלה... שבחפלה  
20 דכל יום הוא בחינת היחוד דזעירי  
21 אנפין ונוקבא שהם בחינת תורה  
22 שבכתב תורה שבעל-פה, והיינו על  
23 ידי קדימת בחינת בכל מאד בקריאת  
24 שמע... ויחוד זה מתחדש בכל יום כי  
25 בכל יום נעשה האדם בריה חדשה  
26 וצריך להיות העלאת מין נוקבין...  
27 ולכן אם הגיע זמן תפלה ואינו  
28 מתפלל... אם כן לימוד התורה שלומד  
29 הוא רק מבחינת נובלות חכמה של  
30 מעלה הנמשך בתורה שבכתב מצד  
31 עצמו וממנו תורה שבעל-פה... אבל  
32 כשהקדים קריאת שמע ותפלה נעשה  
33 היחוד אס-כן עסק התורה שאחר כך  
34 יש ונמשך בזה גילוי חכמה של מעלה  
35 ממש ולא נובלות לבד... וללימוד התורה שלאחר התפילה יש מעלה  
36 מיוחדת פי, על ידי התפלה שענינה ביטול מציאותו של האדם  
37 המתפלל לגבי האלוקות, יהיה לאחרי זה לימוד התורה כדבעי,  
38 שלא ילך בלימודו בדרך עקלתון כי אלא יכוון אל האמת.  
39 וקמו שנתבאר לעיל<sup>18</sup> במאמר דיבור המתחיל 'תניא אמר ר' יוסי'  
40 שנאמר בל"ג בעומר שנה זו, תשל"ג שדוקא פשהלימוד שהאדם לומד

1 יתעלה לקיום וביצוע הרצון. אף גם לאחרי שמגביהים אותו את  
2 השכל לגולגולת שלמעלה מהראש, הרי הוא נשאר ראש, שהוא  
3 ענין ההבנה וההשגה כו' כי זו המהות וזה הענין של השכל.  
4 (ד) וענינו של הראש ונשיאת והרמת הראש בעבודת ה' של האדם,  
5 הנה ראש הוא ענין התורה,  
6 שענינה ומהותה של התורה הוא  
7 הבנה והשגה על ידי השכל  
8 שבראש. ואף שנאמר<sup>13</sup> בספר  
9 שמואל ערוכה בכל ושמורה,  
10 אם ערוכה ברמ"ח אברים  
11 שלף כו'<sup>14</sup>, כמסופר בגמרא  
12 שבבבב (אשת רבי מאיר) מצאה  
13 תלמיד שהיה גורם את תלמודו בלחש,  
14 בעטה בו ואמרה לו "לא כך כתוב  
15 ערוכה בכל ושמורה, אם ערוכה  
16 ברמ"ח אברים שלך משתמרת ואם לאו  
17 אינה משתמרת", הנה ענין זה  
18 שלימוד התורה לא צריך להיות רק  
19 במוח שבראש אלא בכל רמ"ח  
20 האברים אינו סתירה לכך שענינה של  
21 התורה הוא שכל והבנה כי הצורך  
22 בערוכה ברמ"ח אברים הוא רק  
23 כדי שתהיה התורה משתמרת,  
24 שהוא ענין הזכרון, והיינו,  
25 שבכדי שהשכל שבראש  
26 יהיה באופן של שמורה,  
27 כלשון הכתוב, ודברי התורה לא  
28 יישכחו, הרי זה צריך להיות  
29 ערוכה בכל, ברמ"ח אברים  
30 ולא רק במוח שבראש, אבל עצם  
31 ענין התורה הוא במוח  
32 שבראש דוקא כי אכן עיקר ענין  
33 התורה הוא השכל וההבנה. ועל זה  
34 נאמר שאו את ראש גו'  
35 לגלגלתם, היינו, שצריך להגביה את הראש ענין  
36 השכל לבחינת הגולגולת שהוא מעל הראש והוא מקיף מעל הראש  
37 ומגין על המוח שבראש. ובעבודת האדם ענין הגולגולת שמעל  
38 לראש הוא ענין התפלה שקודם התורה - כדברי הגמרא (לגבי  
39 ברכות התורה, הבאות כהקדמה והכנה ללימוד התורה) ברכו בתורה  
40 תחלה<sup>15</sup>, והתוכן הפנימי של הענין הוא לחבר את התורה עם נותן

(13) שמואל-ב כג, ה. (14) עירובין נד, א. (15) נדרים פא, א. ב"מ, פה, רע"ב. (16) ראה ספר הבהיר (סנ"ח) סקצ"ו. לקו"ת שלח מז, ג. נא, א. אוה"ת שבעות ע' קעז. ע' קעט. ע' קצא ואילך. ובכ"מ. (17) ברכות ה, ב. וראה לקו"ת ברכה צו, ב. (18) ד"ה תניא אמר ר' יוסי דל"ג בעומר פ"ג (תורת מנחם התוועדות חע"ב ע' 168).



ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בתורה הוא באופן שרועה לכנין לרצון האלוקי העליון, ולא  
 2 נוגע לו לאדם ההבנה וההשגה האישית שלו, אלא רועה  
 3 להמשיך מלמעלה ולהביא את רצון העליון להבנה והשגה  
 4 שלו, אזי הלימוד הוא באופן שאין לו פניות ונטיות אישיות  
 5 ואינו משוחד בזה, ואז הרי  
 6 הוא מגיע לאמת לאמתו. 1  
 7 ועל דרך המבואר בתורת  
 8 החסידות בענין לשון זוהר  
 9 נקודה בהיכלא<sup>19</sup>, שעל ידי  
 10 נקודת החכמה נעשה ענין  
 11 השמירה שגם בהתפשטות  
 12 דבינה (היכלא) לא ילך  
 13 בדרך עקלתון כו' כמבואר  
 14 בחסידות שהחכמה והבינה קשורות זו  
 15 בזו כמו נקודה בהיכל. כלומר, החכמה  
 16 היא הנקודה, והבינה (שהיא התרחבות  
 17 של נקודת החכמה) היא כהיכל,  
 18 ושניהם נחוצים כאחד כי בנקודה ללא  
 19 ההיכל חסר את ענין ההבנה וההשגה,  
 20 ואילו בהיכל ללא הנקודה חסר את  
 21 האור המיוחד שמאיר בחכמה, ועוד  
 22 מבואר שהחכמה מוסיפה בבינה  
 23 מ'למדת' את הבינה ענין נוסף, נעלה  
 24 יותר, הוא ענין הביטול, וזהו המבואר  
 25 כאן שנקודת החכמה שומרת על כך  
 26 שגם כאשר הענין הגיע להתרחבות  
 27 בבינה, תישמר נקודת האמת ולא תהיה  
 28 הסתעפות לכיוונים שהם דרכים  
 29 עקלקלות ולא נכונות ואמיתיות.  
 30 ולהעיר שפנין שהתורה  
 31 כוללת ופרטות נאמרה<sup>20</sup> (כפי  
 32 שמובא גם בפירוש רש"י בתחילת  
 33 פרשת בהר: "מה ענין שמיטה אצל הר  
 34 סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני,  
 35 אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה  
 36 ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני, כך  
 37 שנויה בתורת חננים. ונראה לי שכך פירושה, לפי שלא מציינו שמיטת קרקעות  
 38 שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו  
 39 מסיני, ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדרב למשה שמיטינו היו כולם  
 40 כללותיהן ודקדוקיהן, וחזרו ונשנו בערבות מואב"), הנה גם בתורה

גופא עצמה שבכללות היא ענין השכל ישנו בפרטיות ענין התפלה  
 שענינה הוא הביטול, וגם בתפלה גופא עצמה ישנו ענין התורה,  
 כפי שממשיך ומבאר. בתורה גופא עצמה, הנה מלבד עצם  
 ההבנה והשגה, שזהו ענין התורה שבתורה גופא עצמו וזו  
 ענין התורה בכללות, ישנו בפרטיות  
 יותר גם הענין שפשע  
 הלימוד הרי הוא האדם הלומד  
 תורה רועה לכנין להרצון  
 האלוקי העליון, הרצון דבעל  
 הרצון (אין דעם איז ער  
 פארקאקט בזה הוא עוסק בלהט  
 אין אין דעם ליגט ער ובה  
 הוא מונח ושקוע און דאס איז  
 אים נוגע וזה מה שנוגע לו ואכפת  
 לו), שזהו הרצון והענין והאכפתיות  
 לכנין לרצון העליון ענין התפלה  
 שבתורה גופא עצמה.  
 וכן בתפלה, הנה ענין  
 ההתבוננות ברומומות האל  
 יתברך ושפלות האדם שצריך  
 להיות לפני התפלה<sup>21</sup>, כהכנה  
 לתפלה, כפי שנספק גם להלכה, הוא  
 ענין התורה שבתפלה, ואחר  
 כך לאחר ההכנה לתפלה בהתבוננות  
 שכלית בא ענין התפלה עצמה  
 (תפלה שבתפלה), עד  
 לתפלת שמונה עשרה שהיא  
 תפלה שבה האדם המתפלל עומד לפני  
 הקדוש ברוך הוא בביטול מוחלט  
 כעבדא קמי מריה<sup>22</sup>, כעבד  
 לפני אדונו שלא שייך אפילו  
 הענין דמחוי במחוג קמיה  
 מלפא<sup>23</sup> מסופר בגמרא שרבי יהושע  
 בן חנניה היה עומד בבית הקיסר,  
 ובפני הקיסר, הראה לו אפיקורס אחד  
 שהיה שם, ברמו, על ידי תנועה: העם שאדוניו, הקדוש ברוך הוא, החזיר את  
 פניו ממנו. הראה לו גם הוא, רבי יהושע, לאפיקורס, ופשט את ידו ואמר לו:  
 ידו נטויה עלינו. אמר הקיסר לרבי יהושע: מה הראה לך, מה רצה לרמו לך?  
 אמר לו: רצה לרמו לי, העם שהחזיר אדוניו את פניו ממנו, ואני הראיתי לו  
 שידו נטויה עלינו. אמרו לו לאותו אפיקורס, מה הראית אתה לו? אמר להם:

(19) ראה זח"א ו, רע"א. תקו"ז ריש תיקון ה (יט, א). תיקון כח (עב, ב). תניא אגה"ק ס"ה קז, א). ראה לקו"ת ומאמרי אדמו"ר האמצעי ר"פ ראה. (20) ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ. תו"כ ופרש"י ר"פ בהר. (21) רמ"א ושו"ע אדה"ז או"ח סצ"ח ס"א. (22) שבת י, א. (23) חגיגה ה, ב.

ביאור בדרך אפסר

ביאור בדרך אפסר

1 הראיתי לו העם שהחזיר אדוניו את פניו ממני, ושאלוהו: ומה הראה לך הוא?  
2 אמר להם: אינני יודע, לא הבנתי. אמרו: אדם שאיננו יודע מה מראים לו  
3 ברזם, יראה תנועות לפני המלך?! הוציאוהו והרגוהו. ומוסבר על כך  
4 בחסידות שבפני המלך צריך להיות בתכלית הביטול ומי שעושה אפילו תנועה  
5 כלשהי לפני המלך, מראה עצמו  
6 למציאות בפני המלך, וכך צריך להיות  
7 הביטול של האדם לאלוקות בעת  
8 תפילת שמונה עשרה. **אָבֵל**  
9 **בְּקָלְלוֹת, הִגָּה תוֹרָה עֲנִינָה**  
10 **הַכְּנָה וְהַשְׁגָּה, רֹאשׁ, וְעַל יָדֵי**  
11 **הַקְּדָמַת הַתְּפִלָּה נַעֲשֶׂה הָעֲנָן**  
12 **דְּשָׂאוֹ אֶת רֹאשׁ גּוֹ' לְגִלְגֻלְתָּם**  
13 הרמת והגבהת הראש למעלה  
14 ממדריגת הראש בפני עצמו, כמבואר  
15 לעיל.  
16 **אָמְנָם גַּם לְאַחֲרֵי הַהֲעֲלָאָה**  
17 של לימוד התורה, ענין השכל  
18 **לְבַחֲיֵנָה גִּלְגֻלְתָּם עַל יָדֵי**  
19 **הַקְּדָמַת הַתְּפִלָּה** לפני לימוד  
20 התורה, כמבואר לעיל, עדיין **נִשְׁאָר**  
21 **לְיִמּוּד הַתּוֹרָה בְּבַחֲיֵנָת רֹאשׁ,**  
22 **שֶׁהוּא עֲנָן הַהֲבָנָה וְהַשְׁגָּה.**  
23 **וְכִמּוֹ לְמַשֵּׁל בְּעֲנָן הַהֲבָנָה שֶׁל**  
24 **מְסִירַת נַפְשׁוֹ לְה' קוֹדֵם**  
25 **הַתְּחִלָּת הַלְיִמּוּד** שגם זו הכנה  
26 רוחנית שתוכנה וענינה הוא ביטול  
27 הישות והמציאות של האדם לגבי  
28 הקדוש ברוך הוא "נותן התורה",  
29 **כְּמִבּוֹאֵר בַּתְּנַיָא 24 שְׁעִיקָר**  
30 **הַהֲבָנָה לְשִׁמָּה לְעַבְבֵי הוּא**  
31 **בְּתַחֲלַת הַלְיִמּוּד בְּפִינּוּנִים**  
32 עוברי ה' במחשבה דיבור ומעשה  
33 בשלימות ועדיין יש להם יצר המתאוה  
34 תאוות (וזה לשונו: "ועסק התורה ומצות והתפלה הוא גם כן ענין מסירת נפש  
35 ממש כמו בצאתה מן הגוף במלאת שבעים שנה שאינה מהרהרת בצרכי הגוף  
36 אלא מחשבתה מיוחדת ומלוכשת באותיות התורה והתפלה שהן דבר ה'  
37 ומחשבתו ית' והיו לאחדים ממש... וזהו שתקנו בתחלת ברכות השחר קודם  
38 התפלה אלהי נשמה וכו' ואתה נפתחה כו' ואתה עתיד ליטלה ממני כו' כלומר  
39 מאחר שאתה נפתחה בי ואתה עתיד ליטלה ממני, לכן מעתה אני מוסרה  
40 ומחזירה לך לייחודה באחדותך וכמו שכתוב אליך ה' נפשי אשא והיינו על  
41 ידי התקשרות מחשבתי במחשבתך ודיבורי בדיבורך באותיות התורה  
42 והתפלה... בהכנה זו של מסירת נפשו לה' יתחיל ברכות השחר ברוך אתה

(24) ספמ"א (נח, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מלמעלה למטה, בחינת אוהל מועד) ותפלה (העלאה מלמטה למעלה,  
 2 בחינת מדבר המסמל צימאון) כמבואר בדרושים מאמרי חסידות על  
 3 פסוקים אלו<sup>25</sup>.  
 4 (ה) וענין זה של נשיאת הראש בתורה ותפילה המבואר לעיל קשור עם  
 5 שאו את ראש גו' כפשוטו של  
 6 פסוק זה, שהוא ענין המנין  
 7 והמספר של בני ישראל, שמצינו בו  
 8 דבר והיפוכו, דקללות ענין  
 9 המנין מורה על החשיבות של  
 10 הדבר שאותו מונים, שזהו ענין  
 11 את שדרכו למנות<sup>26</sup>, כמבואר  
 12 במנרא ובפסוקים שדבר הנמכר במנין,  
 13 היינו לפי יחידות ולא לפי מידה או  
 14 משקל, יש לו חשיבות מיוחדת ולכן  
 15 דבר שבמנין לא בטל<sup>26</sup> ברוב  
 16 ואפילו לא באף. וגם בעוד שמצד  
 17 אחד המנין מורה על גדולת וחשיבות  
 18 הדבר, מצד שני ענין המנין הוא  
 19 ענין של הגבלה והתחלקות,  
 20 שכל אחד מהנימנים מחולק  
 21 מכל השאר כו' ודבר זה שהוא  
 22 הגבלה, מורה דוקא על העדר הגדולה  
 23 והחשיבות של הדבר שבמנין. וזהו  
 24 ענין זה שהמנין מורה על הגבלה  
 25 והתחלקות גם שהמנין הוא  
 26 ענין הגילוי, שאינו העצם  
 27 כו' אלא רק הארה והתפשטות של  
 28 הדבר עצמו (וואו גילוי - איז  
 29 דאס ניט עצם, און וואו  
 30 גילוי - איז דאס הגבלה היכן  
 31 שזהו גילוי - אין זה עצם, והיכן שזהו  
 32 גילוי - הרי זו הגבלה). ולאידך  
 33 גיטא, ומצד שני ענין המנין  
 34 הוא באופן שאפילו האדם  
 35 שהוא בדרגא הכי נעלית,  
 36 נחשב רק לאחד (ולא יותר)  
 37 והמעלות לא מוסיפות בו להיות נחשב  
 38 יותר מאחד, וגם האדם שהוא  
 39 פחות שבפחותים ואין לו מעלות

כלל נחשב כאחד (ולא פחות), שזה מורה שהמנין אינו  
 מצד מעלותיו של האדם (דאף שבדראי חלוקים הם בני  
 האדם במעלותיהם, מכל מקום, לא מצד זה לא בגלל המעלות  
 שלהם הוא המנין שלהם), כי אם אלא המנין של כל אחד הוא  
 מצד העצם שלו, שהוא העצם  
 בשהו אצל פולם, ולכן נמנים  
 כולם בשהו, שכל זה מורה  
 שיש במנין ענין נעלה ביותר  
 שקשור לא רק עם הגילוי אלא עם  
 העצם.  
 ועוד ענין בזה, שבאשר  
 המנין המספר של בני ישראל הוא  
 על פי תורה, לא שייך בו  
 עינא בישא עין הרע. דהנה, על  
 דרך הרגיל, הרי אין הברכה  
 מצויה אלא בדבר הסמוי מן  
 העין<sup>27</sup>, כדברי הגמרא "ואמר רבי  
 יצחק אין הברכה מצויה אלא בדבר  
 הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את  
 הברכה באסמך [והתבואה הנמצאת  
 באסם איננה גלויה לעין] תנא דבי ר'  
 ישמעאל אין הברכה מצויה אלא בדבר  
 שאין העין שולטת בו שנאמר יצו ה'  
 אתך את הברכה באסמך", כיון  
 שזהו הדבר המכוסה הוא מעלמא  
 דאתפסיא עולם מכוסה (הנעלה  
 יותר מ"עלמא דאתגליא", עולם  
 מגולה) שלא שלטא בו עינא  
 בישא<sup>28</sup>, שאין עין הרע שולטת בו,  
 וכאן החידוש הוא, שאף על  
 פי שישנו ענין המנין והדברים  
 אינם מכוּסִים, מכל מקום, כיון  
 שזהו מנין שעל פי תורה, לא  
 שייך בזה עינא בישא. ועל  
 דרך מה שנאמר<sup>29</sup> בברכת יעקב  
 אבינו למנשה ואפרים ויזגו לרב  
 בקרב הארץ, והיינו, שבדרך  
 כלל לא שלטא

(25) לקו"ת פרשתנו ב, ב ואילך. ובכ"מ. (26) ביצה ג, ב. וש"נ. שו"ע יוד סימן קי ס"א. וראה של"ה פרשתנו שמו, סע"א ואילך. אוה"ת תשא ע' א'תכתו. ע' א'תכתו ואילך. המשך תע"ב פפ"ז ואילך (ח"א ע' קסז ואילך [ע' רכג ואילך]). וראה לקו"ש ח"ד ע' 1019 ואילך. חיי"ח ע' 25. 27) תענית ח, ב. ב"מ מב, א. וראה אוה"ת שם ע' א'תכתו ואילך. (28) ראה ברכות כ, א. וש"נ. (29) ויחי מח, טז. וראה ברכות שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כָּל־לֹא שְׁלֹטָא עֵינָא בִישָׁא רַק בְּדָגִים הַמְכוּסִים בְּמֵי הַיָּם, וְכֵאֵן  
 2 הַחֵידוּשׁ הוּא שְׁאֲפִילוּ בְּקָרְבַּ הָאָרֶץ שֶׁהַבְּרוּאִים שֶׁבְּאָרֶץ אִינֶם  
 3 מְכוּסִים אִלָּא גְלוּיִים, בְּכֹל זֹאת לֹא שׁוֹלְטֵת בָּהֶם עֵינָא בִישָׁא, שְׁזָהוּ  
 4 מִצַּד הָעֵינָא פְּקִיחָא הַעֵין הַפְּקוּחָה שֶׁל הַקְּרוּשׁ בִּירֹךְ הוּא דְעֵתִיקָא  
 5 קְדִישָׁא<sup>30</sup>, כְּדַבְּרֵי הוֹהֲרֵ, שֶׁהָעֵין  
 6 הַפְּקוּחָה לְמַעַלָּה הִיא בְּמַדְרִיגַת 'עֵתִיק  
 7 יוֹמִין' (הַעוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוּת שֶׁל בַּחֲנִית  
 8 'כְּתֵר עֲלִיּוֹן') דְּלִית שְׁמַאֲלָא  
 9 בְּהַאי עֵתִיקָא<sup>31</sup>, אֵין שְׁמַאֲל  
 10 בְּעֵתִיק זֶה אֲלָא פּוֹלוּ גְמִי וְכוּלוּ  
 11 טוֹב כַּמְבוּאֵר בַּחֲסִידוּת, מִידַת הַחֶסֶד  
 12 הָאֱלוּקִית הַעֲלִיּוֹנָה כְּפִי שֶׁהִיא בַּבְּחִינַת  
 13 'עֵתִיק', נְקֻרָא 'חֶסֶד דְּקִשׁוּט', חֶסֶד שֶׁל  
 14 אֲמֵת, כִּי בְּעֵתִיק יֵשׁ רַק חֶסֶד, קו  
 15 הַיּוֹמִין, מִשׁוּם שֶׁבְּעֵתִיק' הַחֶסֶד הוּא  
 16 בְּתוֹקֵף גְּדוֹל עַד כִּדִּי כֵךְ שֶׁאֵין שֵׁם  
 17 נִחְנֵית מְקוּם לְקוּ שְׁמַאֲל, קו הַגְּבוּרָה  
 18 שֶׁהִיא הִיפֵךְ הַחֶסֶד.  
 19 (ו) וְנוֹסְפָּה עַל פְּלָלוֹת הָעֵנָן  
 20 הַתּוֹכֵן הַכְּלָלִי דְשָׂאו אֶת רֹאשׁ כָּל  
 21 עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּנוֹגֵעַ  
 22 לְכָל־לוֹת שְׁשִׁים רִיבּוּא שִׁישִׁים  
 23 רַבּוּת, הֵינּוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף בְּנֵי  
 24 יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמְנָנוּ בְּמִנְיָן זֶה שְׁבוּ מְדוּבָר  
 25 בְּפַסְטוֹקִים אֵלוּ (פּוֹלֵל גַּם  
 26 הַשִּׁירִיִּים דְשִׁלְשֵׁת אֲלָפִים  
 27 וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמֵשִׁים<sup>32</sup>,  
 28 הַנוֹתָרִים מִלְּבַד הַשִּׁישִׁים רְבוּא  
 29 כַּמְבוּאֵר עֵנָנִים בְּמְקוֹם אַחֵר),  
 30 יִשְׁנו גַּם הָעֵנָן דְלִמְשַׁפְּחוֹתָם  
 31 וּלְבִית אָבוֹתָם הָאֱמוּרָה כֵּאֵן,  
 32 לְמִשְׁפַּחֹתָם הֵינּוּ כְּפִי  
 33 שְׁנַמְשָׁכִים הַשִּׁישִׁים רְבוּא  
 34 מִהַשְּׁבָעִים נֶפֶשׁ שְׁיָרְדוּ  
 35 לְמִצְרַיִם, וּלְבִית אָבוֹתָם הֵינּוּ  
 36 כְּפִי שְׁהֶם הַשִּׁישִׁים רְבוּא לְמַעַלָּה  
 37 יוֹתֵר מְקוּרָה חוּצָבִים וְשׁוֹרֶשׁם  
 38 בְּשָׁנִים עֶשֶׂר הַשְּׁבָטִים<sup>33</sup>,  
 39 שְׁזָהוּ מִצַּד הַמַּעַלָּה הַמִּיּוּחָדָת שִׁישׁ בְּכָל שְׁבָט, שְׁלֹכֵן כָּל

שְׁבָט וְשָׁבַט בְּמִסְלָתוֹ יַעֲלֶה<sup>34</sup> ה' וכָּאֵן הַחֵידוּשׁ הוּא יֵשׁ שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה דְרֻכִּים (בְּאִפּוֹן כְּלָלִי) וּלְכֹל שְׁבַט יֵשׁ אֶת הַדֶּרֶךְ שֶׁלוֹ (וְכֹמוֹ שֶׁמִּצְוֵינוּ שֶׁבַעַת קְרִיעַת יַסְסוֹף נִקְרַע הֵים לִי"ב גְּזוּרִים, כְּנֵגֵד י"ב הַשְּׁבָטִים).  
 וְכָל זֶה כֹּל הַפְּרָטִים הָאֱמוּרִים בְּתוֹרָה אֹדוֹת מִנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁלָּהֶם, כַּמְבוּאֵר לְעִיל  
 בְּאֵרִיכוֹת נּוֹגֵעַ גַּם לְכָל אָחָד וְאָחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁלֹכֵן צְרִיף לְקִרְוֵא בְּתוֹרָה כָּל פְּרָטֵי הָעֵנָנִים הַנּוֹזְקִים לְעִיל, הֵן פְּרָטֵי הַמִּנְיָן דְּכָל שְׁבָט בְּפָנָי עֲצָמוּ לְאֵ מִיבְעֵי אֵין צְרִיךְ לּוֹמֵר בְּזִמְן הַזֶּה שְׁלֹא כּוֹלֵם יוֹדְעִים מֵאִיזָה שְׁבָט הֵם (וְלֹכֵן תִּיקֵן רַבִּינוּ הַזֶּקֶן נּוֹסַח תְּפִילָּה כְּלָלִי שְׁמַתָּאִים לְכָל שָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל<sup>35</sup>), אֲלָא אֲפִילוּ בְּזִמְן שְׁפוֹלֵם יָדְעוּ מֵאִיזָה שְׁבָט הֵם, הָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרַבִים זֶה לְזֶה<sup>36</sup>, כְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא עַל הַכְּתוּב (בְּפַסְטוֹקִי הַתּוֹכַחָה בְּפִרְשַׁת בַּחוּקֹתִי) "וְכִשְׁלוּ אִישׁ בְּאֶחָיו" שֶׁהַכּוֹנֵנָה אִישׁ בְּעוֹן אֶחָיו, וְהַכְּתוּב מִלְּמַד שֶׁכֹּל יִשְׂרָאֵל עֲרַבִים זֶה בּוֹה, בֵּינָן שְׁפוֹלֵם כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּלוּלִים זֶה מִזֶּה וְקִשּׁוּרִים וּמְחוּבָרִים זֶה לְזֶה, וְהֵן פְּלָלוֹת הַמִּנְיָן דְשִׁישִׁים רִיבּוּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהֵינּוּ גַם מִנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁהֵם מִצִּיאוֹת כְּלִית שֶׁל שִׁישִׁים רְבוּא נּוֹגֵעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שְׁכָל אָחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא עוֹלֵם מְלֵא, כַּמְאָמֵר רַ"ל<sup>37</sup> בְּמַשְׁנֵה שְׁלִפְכֶךָ נִבְרָא אָדָם יְחִידִי כּו', (וְזֶה לִשׁוֹן הַמַּשְׁנֵה: "לְפִיכֶן נִבְרָא אָדָם יְחִידִי לְלַמְדוֹן שֶׁכֹּל הַמַּאֲבָר נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל מַעֲלָה עֲלָיו הַכְּתוּב כֵּאֵילוֹ אִיבָר עוֹלָם מֵלֵא, וְכֹל הַמְקִיִּים נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל מַעֲלָה עֲלָיו הַכְּתוּב כֵּאֵילוֹ קִיִּים עוֹלָם מֵלֵא"), וְעַד שֶׁהוּא הָאֵדָם הַיְחִידִי פּוֹלֵל בְּתוֹכוֹ

(30) ראה זח"ג קכט, ב. (31) זהר שם, א. ועד"ז שם רפט, א. (32) פרשתנו א, מו. (33) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' יז ואילך. שם ע' כא ואילך. (34) ראה פע"ח בהקדמה לשער א. עמק המלך שער עולם הבריאה פי"א (בהגהה). שער הכולל בהקדמתו. לקו"ש חכ"ג ע' 54. (35) ראה שער הכולל שם. וראה לקו"א להח"מ סקל"ג. מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקפא ואילך. (36) שבועות לט, א. תו"כ ופרש"י בחוקותי כו, לו. (37) משנה סנהדרין לו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֶת כָּל הַשָּׁשִׁים רְבֹא וְנִלְכַן בִּיכְלָתוֹ שֶׁל אָדָם אַחַד וַיְחַדֵּי לְפַעוּל  
 2 עַל כָּל הַשָּׁשִׁים רְבֹא, וְעַד שָׁעַל יְדֵי מַעֲשֵׂה אֶחָד שְׁעוּשָׂה אָדָם  
 3 אַחַד הָרִי הוּא מְכַרֵּעַ אֶת עַצְמוֹ וְאֶת כָּל הָעוֹלָם לְכַף  
 4 זְכוּת<sup>38</sup>. וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַמַּגִּיבִים מְשָׁלִים אֶת  
 5 הַמַּגִּיבִים שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל,  
 6 כְּמֵאֲמַר רַז"ל<sup>39</sup> בַּמִּדְרָשׁ אֵילֹו  
 7 הָיָה יִשְׂרָאֵל שָׁשִׁים רְבֹא חֶסֶר  
 8 אֶחָד בְּלִבּוֹ לֹא הָיוּ מְקַבְּלִים  
 9 אֶת הַתּוֹרָה, וְכַמוֹכֵן גַּם מִמָּה  
 10 שֶׁנֶּאֱמָר בַּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת  
 11 אֲנֹכִי הוֹנֵ' אֶלְקִיךָ<sup>40</sup> בְּלִשׁוֹן  
 12 יְחִיד, כִּינֵן שֶׁכָּל זֶה כֹּל הַתּוֹכֵן  
 13 שֶׁל עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת הַחֵל מֵהַכּוּתוֹב 'אֲנֹכִי  
 14 ה' אֶלְקִיךָ' נֶאֱמָר לְכָל אֶחָד  
 15 בְּיַחְדוֹד<sup>41</sup>.  
 16 ז) וְעַל יְדֵי הַקְּרִיאָה בַּתּוֹרָה  
 17 שֶׁל פְּסוּקִים אֵלֶּה בְּכָל שָׁנָה נִמְשָׁךְ  
 18 עֲנָנִין זֶה הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַפְּסוּקִים  
 19 מִחֲדָשׁ, וּבְאֹפֶן נִעְלָה יוֹתֵר  
 20 בְּאֵין עֲרוּף לֹאִין שִׁיעוּר, לֹא כֹל  
 21 יָחַס וְהַשׁוּאָה לְגַבִּי הַשָּׁנָה  
 22 הַקְּדוּמָת, וְעַל יְדֵי זֶה שְׁקוּרָאִים  
 23 פְּסוּקִים אֵלֶּה וְעֵינִים, נִמְשָׁךְ מִחֲדָשׁ  
 24 כְּשֶׁבֶת שֶׁלפְּנֵי חַג הַשְּׁבוּעוֹת זְמַן מֵתָן  
 25 תּוֹרָה נִעֲשִׂית גַּם הַהֲכָנָה  
 26 לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה בְּזְמַן מֵתָן  
 27 תּוֹרַתְנוֹ בְּאֹפֶן נִעְלָה יוֹתֵר  
 28 בְּאֵין עֲרוּף מִהַשָּׁנָה הַקְּדוּמָת,  
 29 כִּינֵן שֶׁכָּל שָׁנָה כְּבֹא חַג  
 30 הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה נִמְשָׁךְ  
 31 אֹרֵךְ תְּדַשׁ וּמְחוּדָשׁ שְׁלֹא הָיָה

מֵאִיר עֲדִינִין מִימֵי עוֹלָם אֹרֵךְ עֲלִיּוֹן כְּזֶה (עַל דֶּרֶךְ  
 הַמְּבֹאָר<sup>42</sup> בְּאֵגֶרֶת הַקְּדוּשׁ שֶׁכִּסְפֵּר הַתְּנִיא בְּעֲנָנִין מְרֻשֶׁת הַשָּׁנָה וְעַד  
 אַחֲרֵית שָׁנָה<sup>43</sup> זֶה לְשׁוֹנוֹ: "... קִדְשׁ הָעֲלִיּוֹן הַמֵּאִיר לֵארוֹךְ הַקְּדוּשׁ  
 הַמִּתְחַדֵּשׁ וּמֵתְרַבֵּה תָמִיד כְּדַכְתִּיב תָּמִיד עֵינֵי ה' אֵלֶיךָ בְּהַ מְרֻשֶׁת הַשָּׁנָה וְעַד  
 אַחֲרֵית שָׁנָה דֵּהֲאֵי וְעַד אַחֲרֵית כו' אֵינוֹ  
 מוֹכֵן לְכַאוּרָה שֶׁהָיָה בְּאֵחֲרֵית שָׁנָה זֶה  
 מֵתַחֲלַת שָׁנָה שְׁנִיָּה, וְאִם-כֵּן הָיָה לוֹ  
 לֹאֵר עוֹלָם וְעַד. אֵךְ הַעֲנִין... וְהֵאֵרָה  
 וְהַמְשַׁכָּה זֶה הָיָה מֵתַחֲדָשׁ כְּבֹרֵךְ חֲדָשׁ  
 מִמֶּשׁ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ  
 וְחַכְמָתוֹ אַחַד בְּתַכְלִית הַיַּחְדוֹד וְנִקְרָא  
 בְּשֵׁם אֹרֵךְ אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא שְׁאֵין סוּף  
 וְאֵין קֶץ לְמַעֲלַת וּגְדוּלַת הָאוֹר וְהַחַיּוּת  
 הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ וּמְחַכְמָתוֹ בְּעִלְיֹו  
 אַחֵר עִלְיֹו עַד אֵין קֶץ וְתַכְלִית לְרוּם  
 הַמַּעֲלוֹת לְמַעֲלָה מַעֲלָה, וּבְכָל שָׁנָה  
 וְשָׁנָה יוֹרֵד וּמֵאִיר מִחֲכֵמָה עֵילָאָה אֹרֵךְ  
 חֲדָשׁ וּמִחֲדָשׁ שְׁלֹא הָיָה מֵאִיר עֲדִינִין  
 מְעוֹלָם...". וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ עַל כָּל  
 הַשָּׁנָה, שֶׁתְּהִיָּה שְׁנַת תּוֹרָה  
 כְּעֵינֵינוּ שֶׁל חַג הַשְּׁבוּעוֹת זְמַן מֵתָן  
 תּוֹרָה, וְכֵן שְׁנַת אוֹרָה, שְׁנַת  
 בְּרָכָה, וְכָל שְׁאָר הַפְּרָטִים  
 שֶׁנִּימְנֵנוּ בְּהַמְשָׁךְ לְזֶה לְפִי כֹל  
 אוֹתוּתֵי הַאֵלֶּף בִּי"ת, עַד לְבְּרָכָה  
 הַעֵינִיקְרִית - שְׁנַת גְּאוּלָּה,  
 בְּגְאוּלָּה הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה  
 עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדֻקָּנוּ.

מֵאִיר עֲדִינִין מִימֵי עוֹלָם אֹרֵךְ עֲלִיּוֹן כְּזֶה (עַל דֶּרֶךְ הַמְּבֹאָר<sup>42</sup> בְּאֵגֶרֶת הַקְּדוּשׁ שֶׁכִּסְפֵּר הַתְּנִיא בְּעֲנָנִין מְרֻשֶׁת הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה<sup>43</sup>). וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ עַל כָּל הַשָּׁנָה, שֶׁתְּהִיָּה שְׁנַת תּוֹרָה, וְכֵן שְׁנַת אוֹרָה, שְׁנַת בְּרָכָה, וְכָל שְׁאָר הַפְּרָטִים שֶׁנִּימְנֵנוּ בְּהַמְשָׁךְ לְזֶה, עַד לְבְּרָכָה הַעֵינִיקְרִית - שְׁנַת גְּאוּלָּה, בְּגְאוּלָּה הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדֻקָּנוּ.

(38) קִידוּשֵׁין מ', ב'. רַמְבַּ"ם ה'ל' תְּשׁוּבָה פ"ג ה"ד. (39) ב"ר פ"ע, ט. דב"ר פ"ז, ח. מְכִילְתָּא ע"פ יתרו יט, יא. (40) יתרו שם, כ. (41) רֵאָה יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי ע"פ. (42) תְּנִיא אֲגַה"ק ס"ד. (43) עַקֵּב יא, יב.

הַמְשָׁךְ בִּיאוֹר לַמַּס' בְּנֵא מְצִיעָא לְיוֹם רֵאשׁוֹן עַמ' ב

1 עֲמוֹ לֹא יִשְׁלֹם, וְגַם פְּסוּק זֶה נִאֲמַר בַּפְּסוּטוֹת עַל שְׁנֵי הַזְּמַנִּים יַחַד,  
 2 וְאִם כֵּן יֵשׁ לְדִיּוּק הַפּוּר, דְּמַעְמָא שְׁפִטוֹר הוּא מְשׁוּם דְּאִיתִיה  
 3 בְּתַרְוִיָּהוּ - שְׁהִיָּה הַבְּעֵלִים עֲמוֹ בְּשְׁנֵי הַזְּמַנִּים, הָא אֵי אִיתִיה בְּתַרְא  
 4 וְלִיתִיה בְּתַרְא - אֲבַל אִם הָיָה רַק בְּאֶחָד מִזְּמַנִּים אֵלוֹ, מְתִיב. אֵלֶּא  
 5 וְדֵאֵי יֵשׁ לְתַרְעָן, שְׁבֵאָה הַתּוֹרָה לְזִמְרָ לָךְ, שִׁישׁ זְמַן אַחַד שְׁצַרִּיךְ

שִׁיְהִיָּה בּוֹ בְּעִלְיֹו עֲמוֹ, וְיֵשׁ זְמַן אַחַד שְׁאֵינוֹ מוֹעִיל שִׁיְהִיָּה בּוֹ בְּעִלְיֹו  
 עֲמוֹ, שְׁאִם הָיָה עֲמוֹ בְּשַׁעַת שְׁאִילָה, אֵינוֹ צְרִיךְ לְהִיּוֹת עֲמוֹ בְּשַׁעַת  
 שְׁבוּרָה וְיַתָּה, אֲבַל אִם הָיָה עֲמוֹ רַק בְּשַׁעַת שְׁבוּרָה וְיַתָּה, אֵינוֹ  
 מוֹעִיל, אֵלֶּא צְרִיךְ לְהִיּוֹת עֲמוֹ גַּם בְּשַׁעַת שְׁאִילָה כְּדֵי שִׁיְחַשֵּׁב 'בְּעִלְיֹו  
 עֲמוֹ'.

## התוועדויות

### בס"ד. שיחת\* יום א' פ' במדבר, כ"ה אייר, ה'תשל"ג.

– בכינוס הח"י של אגודת נשי ובנות חב"ד –

בלתי מוגה

- 1 א. דובר כבר כמ"פ שאין דבר בעולם שהוא במקרה, אלא כל דבר יש בו כוונה, ובמילא יכולים גם
- 2 להפיק ממנו הוראה. ובפרט ענין הקשור עם יהדות, וביהדות גופא – עם תורה, שהיא מלשון הוראה<sup>1</sup>,
- 3 הרי בודאי שיש בו הוראה בנוגע לפועל בחייו של כל יהודי שיודע ממאורע זה.
- 4 ובנדו"ד: כשנפגשים יחד בזמן מסויים – הרי זמן זה קשור עם קריאת התורה בפרשת השבוע, שבודאי
- 5 יש בה הוראה ששייכת לפגישה זו.
- 6 ובפרט כשנמצאים בימי ספירת העומר שקשורים עם קבלת התורה, שהרי בסיום ספירת העומר הוא
- 7 "זמן מתן תורתנו", אזי מודגש יותר שצריך לחפש את ההוראה, ובודאי ימצאו ויוכלו לנצל אותה
- 8 במילואה (אם רק ירצו בכך) – הוראה בנוגע לחיי בני"כ בכלל, ועד לחיי היום יום של אלו שהתאספו
- 9 לפגישה זו.
- 10 ב. הפרשה שהתחילו לקרוא וללמוד החל מיום ראשון בשבת דשבוע זה היא – פרשת במדבר,
- 11 שהתחלתה בציווי הקב"ה למשה במדבר סיני למנות את בני".
- 12 וכיון שקוראים ענין זה עכשיו, ומברכים את הקב"ה ש"נתן לנו (מחדש) את תורתו" (כולל פרשה
- 13 זו) – הרי ברור הדבר, שנוסף על הפירוש הפשוט שבפרשה אודות ציווי הקב"ה למשה רבינו למנות את
- 14 בני"כ עוד בהיותם במדבר בצאתם מארץ מצרים, הנה גם ברוחניות בחיי הנשמה של כל אחד מישראל
- 15 ישנה הוראה דומה לציווי למנות את בני"כ בצאתם ממצרים למדבר סיני.
- 16 ההוראה מענין המנין בכלל, היא, בנוגע להכרח והחשיבות והיוקר של הדבר הנמנה<sup>2</sup>, שכן, דבר שאין
- 17 לו תפיסת מקום, לא חשוב אם הוא יותר או פחות, ולא מקדישים זמן כדי למנותו, ובפרט מנין שעולה
- 18 על שש מאות אלף, שיש בו טירחא גדולה.
- 19 ומזה מובן גודל היוקר שיש לכל אחד מישראל ולכל בני"כ אצל הקב"ה, שלכן נתן ציווי מיוחד למשה
- 20 רבינו, בשעתו, למנות כל אחד מישראל, ולידע המספר של כל שבט בפ"ע, ואח"כ לחשב גם את
- 21 הסך-הכל של מספר כל עם ישראל – דבר המדגיש עוד יותר את היוקר של כל יהודי בתור יחיד, ואח"כ
- 22 גם בתור משפחה: "למשפחותם"<sup>3</sup>, ואח"כ גם בתור שבט, ואח"כ בתור עם שלם – שעל כל אחד מסוגי
- 23 מנינים אלו הי' ציווי מיוחד מהקב"ה למשה רבינו, לעשות זאת מיד בצאתם ממצרים, עוד בהיותם
- 24 במדבר, אע"פ שיעברו עוד 39 שנים עד שיכנסו לארץ ישראל, לאורח חיים מסודר.
- 25 זוהי אפוא ההוראה הראשונה שהיא בתקפה בכל הזמנים ובכל המקומות – שכל אחד מישראל ידע
- 26 אודות חשיבותו, והרצינות שבה עליו להתייחס לכל פעולה, במעשה או בדיבור או אפילו במחשבה,
- 27 בגלל היוקר שלו אצל הקב"ה, מבלי להתחשב במעמדו ומצבו ואופן הנהגתו, עד כדי כך, שהקב"ה
- 28 מתבונן בו ומונה אותו בתור פרט, ואח"כ מצוה למנותו בתור חלק משבט, ואח"כ מצוה למנותו פעם
- 29 שלישית בתור אחד מכל עם ישראל, והיינו, שאישיותו נוגעת למנין של כל עם ישראל.

\* ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 212 ואילך. הרד"ק. זח"ג נג, ב.

וש"נ. (2) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 339. וש"נ.

(1) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ג"א ר"פ בראשית (בשם) (3) פרשתנו א, ב. ועוד.

- ג. אבל במנין זה גופא ישנו פרט הדורש התבוננות מיוחדת והסברה מיוחדת:
- ציווי הקב"ה למנות את בני לשבטים מיוחדים, מובן, כיון שכל אחד מישראל מוצאו מאחד מבני יעקב אבינו שהם שונים זמ"ז בתכונותיהם כו'; אבל ישנה גם החלוקה של כל השבטים לקטיגוריא אחת, מלבד שבט לוי שנמנה בפני עצמו<sup>4</sup>, אע"פ שהוא אחד מבני יעקב.
- ומבואר בפסוק גופא, שזהו בגלל התפקיד המיוחד והשליחות המיוחדת של שבט לוי – "שומרי משמרת הקודש"<sup>5</sup>:
- הלויים הם אלו שמתעסקים בשמירת המשכן ו(אח"כ גם) המקדש, בתור באי-כחם של כל עם ישראל, כיון שבחרו בהם להיות שלוחים, ששמירתם על המשכן ומקדש תחשב כאילו כל אחד מכל שבט השתתף בשמירת וקידוש המשכן ומקדש.
- ולכן נחלק המנין שלהם לקטיגוריא בפ"ע, כדברי רש"י<sup>6</sup>: "כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו", והיינו, ששבט לוי חלוק מכל שאר עם ישראל בשייכותו המיוחדת עם המלך – הקב"ה, אבל לא בתור שבט לעצמו, אלא באופן ש"נתונים נתונים המה לו מאת בני ישראל"<sup>7</sup>, היינו, שהם שלוחים של כל אחד מישראל ששולח אותם בתור שליח שלו, כך, שהפעולה שלהם נחשבת כאילו הוא בעצמו שומר משמרת הקודש, לשמור ולקדש את המשכן ואח"כ את המקדש.
- כיון שהקב"ה רוצה שיעשו דברים במשכן, ויעשו דברים בעולם, לעשות ממנו משכן לו ית', שיהי ניכר שזהו עולמו של הקב"ה – לכן בחרו שלוחים מבניי שיתעסקו רק בענין המשכן, אבל הם מייצגים את כל שאר בניי.
- ומזה מובן, שכל אחד מישראל, ברוחניות, בחיי הנשמה, נחשב גם "לוי", וכמ"ש הרמב"ם<sup>8</sup>: "לא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו וכו'" – שיש בנשמתו כחות, וצריך למלא את חלקו בשמירת המשכן מדברים בלתי טהורים, ולהבטיח את קדושתו באופן שתאיר ממנו בכל העולם.
- וזוהי גם ההוראה בנוגע לזמננו זה – שכאשר ישנם אלו שמקדישים את כל חייהם לעסוק בלימוד התורה, הרי זה בדומה לכמו שהי' בעת שמירת המשכן ומקדש, שעיי"ז שממנים אותם בתור שלוחים, ומסייעים להם בלימוד התורה, הרי זה כמו שיש להם חלק גם בלימודם בתורה.
- ד. אך נוסף על הביאור בנוגע למנין שבט לוי בפ"ע – יש עוד פרט שלכאורה אינו מובן כלל:
- מנין בניי הוצרך להיות "מבן עשרים שנה ומעלה"<sup>9</sup>; ואילו הלויים, שהוצרכו לשמור ולקדש את המשכן והמקדש – נימנו "מבן חודש ומעלה"<sup>10</sup>, היינו, שתינוק קטן בן חודש ימים נמנה כבר בתור אחד משבט לוי, "לגיון של מלך".
- ובמבט ראשון – אין זה מובן כלל:
- הטעם לכך שמנין בניי הוצרך להיות "מבן עשרים שנה ומעלה", נאמר בפסוק<sup>9</sup> – "כל יוצא צבא בישראל", היינו, דכיון שבניי נבראו כדי לכבוש את העולם, ולפעול שתהי' ניכרת בו בעלותו של הקב"ה והשגחתו בהנהגת העולם, הנה בשביל זה דרוש כח מיוחד והכנה מיוחדת – כמו בצבא בגשמיות שמנהל מלחמה כפשוטה, שצריך להמתין עד שיהי' מספיק חזק, ואח"כ צריך ללמדו כיצד לערוך מלחמה, ולכן צריך להיות בן עשרים שנה.

(8) הלי' שמיטה ויובל בסופן.

(9) שם א, ג. ועוד.

(10) שם ג, טו.

(4) פרשתנו שם, מט; ג, טו.

(5) שם ג, כח-לב.

(6) שם א, מט.

(7) שם ג, ט.

- 1 ואילו בנוגע ל"שומרי משמרת הקודש", אלו שהוצרכו לשמור את המשכן – הוצרכו למנותם מיד  
 2 מבין חודש ומעלה!  
 3 ולכאורה, ע"פ שכל, הוצרך להיות להיפך:  
 4 שמירת המשכן וקדושתו, שלא יכנס לשם דבר שאינו ראוי, ומשם תומשך האורה לכל העולם – היא  
 5 עבודה קשה הרבה יותר מאשר העבודה והשליחות של "יוצא צבא בישראל".  
 6 ולכן מסופר בהמשך הפרשה, שעבודת הלויים בשמירת המשכן בפועל ממש התחילה "מבין שלושים  
 7 שנה ומעלה"<sup>11</sup> (ולא "מבין עשרים שנה ומעלה"), כיון שזוהי עבודה קשה יותר, שדורשת זמן ארוך של  
 8 לימוד ורגילות, יותר מאשר מלחמה של "כל יוצא צבא בישראל".  
 9 וכאן בא הפרט המפתיע – שבנוגע למנין, התחילו למנות את הלויים "מבין חודש ומעלה", בן שלושים  
 10 יום, וכמובא בפירושו רש"י<sup>10</sup> שכבר אז "נמנה לקרות שומר משמרת הקודש".  
 11 ה. וענין זה מורה עוד יותר גודל היוקר של כל אחד מישראל:  
 12 בנוגע לפעולה לשנות את העולם שמחוץ הימנו – ברא הקב"ה יהודי באופן שצריך להתכונן ולאגור  
 13 כחות, ורק "מבין עשרים שנה ומעלה" נעשה "יוצא צבא בישראל" לכבוש את העולם;  
 14 אבל בנוגע לשמירת משכן ה' – הנה כשנולד להורים יהודים ילד קטן, מבין חודש ומעלה, מיד נותן  
 15 בו הקב"ה אימון, ומתחיל למנותו לא רק בתור יהודי סתם, אלא בתור "שומרי משמרת הקודש", היינו,  
 16 שיש לו את כל התכונות הדרושות לשמירת העבודה הקדושה שצריכה להיעשות במשכן ומקדש, שענינו  
 17 ברוחניות, בחיי הנשמה, הוא כל בית יהודי, שיהי' בקדושתו, ולא יכנס בו דבר שאינו מתאים.  
 18 ו. וכאן בא הלימוד המיוחד הקשור עם התועדות וכינוס זה:  
 19 כאשר ילד הולך וגדל, אזי ישנו חלק מהחינוך שלו שתלוי באם, וחלק שתלוי באב; אבל בהיותו בן  
 20 חודש ימים – הרי כמעט כל גידולו וחינוכו, מהרגע שניעור משנתו ועד שנרדם וכן כל משך זמן השינה,  
 21 תלוי לגמרי באמו.  
 22 ובמה מתבטאת אז חשיבותו של הילד? – לא כ"כ בכיבוש העולם, שהעולם לא יהי' כמו "ג'ונגל",  
 23 כי אם עולם של הקב"ה, אלא בענין נעלה יותר – שהעולם יהי' בבחי' משכן ומקדש, וילד זה שרק  
 24 נולד, ידע שהוא "שומר משמרת הקודש", היינו, שהקב"ה שלח את נשמתו לעולם כדי לשמור את המשכן  
 25 ומקדש של הקב"ה!  
 26 וכיון שהקב"ה נותן שליחות זו לכל אשה בישראל בתור אם, וגם לבנות ישראל עוד לפני חתונתן,  
 27 שיתכוננו באופן המתאים לשליחות הכי חשובה ונעלית זו בבוא הזמן שיזכו להתחתן והקב"ה יברך אותן  
 28 בילדים – בודאי נותן יחד עם זה כחות מיוחדים, ועזר מיוחד באופן יום יומי, למלא שליחות זו בפועל,  
 29 ולחנך את הילדים מיד כשנולדים בתור אלו שהם "שומרי משמרת הקודש", ששומרים את המשכן ומקדש  
 30 של הקב"ה, ואח"כ גם לכבוש את העולם שמחוץ לבית היהודי, שגם הוא יהי' עולם שמתנהג ע"פ רצונו  
 31 של הקב"ה, שאז יש בו רק צדקה ויושר, ללא ענינים בלתי-רצויים שמבלבלים וכו'.  
 32 ואז מרגישה האם את השליחות החשובה, היקרה והקדושה, שניתנה לה, במלוא המדה, עוד יותר  
 33 מאשר האב, וכן הבת שמתכוננת לכך; ובידען שזהו ציווי מהקב"ה, הרי ברור הדבר שאם רק ירצו, יוכלו  
 34 למלא זאת בשלימות.  
 35 ז. ובודאי יתן הקב"ה תשלום שכר על זה "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"<sup>12</sup>, במלוא  
 36 המדה, כאן למטה – שיתברכו בכל הענינים שצריכים להם, ומתוך מנוחה ושמחה יוכלו לעסוק בהכנה  
 37 לשליחות קדושה זו ואח"כ לקיימה בפועל, ולעשות זאת בהצלחה רבה.

(12) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(11) שם, ג.



ובמיוחד בנוגע לימים אלו – להתכונן בעצמן, ולהכין את הילדים ואת הסביבה כולה, לסיים את ספירת העומר ולקבל את התורה בשמחה ובפנימיות, ולזכות לשנה של תורה ושנה של אורה, ושנה מבורכת ככל הענינים, ובפרט בנוגע לילדים יקרים בריאים ומוצלחים.

ובקרוב ממש – ללכת עמהם לקבל פני משיח צדקנו, שיבנה ביהמ"ק השלישי במקומו<sup>13</sup>, ואז יראו איך שהלויים שומרים את המקדש בתור שלוחים של כל ילד יהודי וכל יהודי בכל מקום שהם, ותהי' הגאולה האמיתית והשלימה, אמן כן יהי רצון.



## בס"ד. שיחת ש"פ במדבר, ב' סיון, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.

א. בהתחלת פרשת במדבר – שזוהי גם התחלת ספר שלם, ספר במדבר – מדובר אודות מנין בנ"י, לאחרי הקדמת אריכות הדברים אודות המקום והזמן שבו נאמר ציווי זה: "וידבר גו' במדבר סיני באוהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים".

וצריך להבין<sup>1</sup>: מדוע הוצרך הכתוב למנות כל הפרטים בנוגע למקום (במדבר סיני באוהל מועד) והזמן (באחד לחודש השני בשנה השנית) – הרי מצינו בכמה ציוויים שלא נתפרש המקום והזמן, או שנתפרש רק אחד מהם, ולא שניהם, ואילו כאן נתפרשו שניהם, ולכאורה, מה נוגע פרטי המקום והזמן לעצם ענין מנין בנ"י?

[ומה גם שפרטים אלו יכולים לידע ממ"ש לאח"ז בפ' בהעלותך<sup>2</sup>: "ויהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים לחודש נעלה הענן מעל משכן העדות ויסעו בני ישראל... ממדבר סיני", שמזה מובן, שעד יום עשרים לחודש השני בשנה השנית היו במדבר סיני, ששם הי' אוהל מועד].

ובפרט שהציווי על מנין בנ"י שבפרשה זו הוא ציווי חד-פעמי, ולא לדורות,

– אף שיש דוגמתו בכל שנה ושנה, שהרי "המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, באחד לחודש השני בשנה השנית" הי' באופן ש"נתנו כל אחד מחצית השקל ("אל תמנם לגלגולת", "שהמנין שולט בו עין הרע כו'", "אלא יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה את השקלים ותדע מנינם"<sup>3</sup>), והן לקנות מהן קרבנות ציבור של כל שנה ושנה<sup>4</sup> (שלכן צריך ליתן מחצית השקל בכל שנה), ולא כמו תרומת אדנים ותרומת המשכן (כמובא בפירושו רש"י<sup>4</sup> בנוגע לג' התרומות שנאמרו בכתוב) שהיו באופן חד פעמי – וא"כ, מה נוגע לנו פרטי הענינים דמנין זה הן בנוגע למקום והן בנוגע לזמן, מאחר שזהו מאורע שאירע בעבר פעם אחת בלבד, ו"מאי<sup>5</sup> דהוה הוה"?

ב. ויובן בהקדם הביאור בשם הפרשה (כידוע<sup>6</sup> ששמו אשר יקראו לו בלשון הקודש מורה על חיות הדבר שנקרא בשם זה) – כפי שנקבע ע"י גדולי ומורי ישראל<sup>7</sup>: "במדבר", וכך נקרא גם הספר כולו

(4) פרש"י שם, טו.  
 (5) יומא ה, ב. ועוד.  
 (6) תניא שעהיחיהו"א פ"א.  
 (7) ראה לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך. וש"נ.

(13) רמב"ם הל' מלכים ספי"א.  
 (1) ראה גם ד"ה וידבר גו' שנאמר בהתוועדות (תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 233 ואילך).  
 (2) יו"ד, יא"ב.  
 (3) פרש"י ר"פ תשא (ל, יב).

- 1 (ואף שבגמרא סוטה<sup>8</sup> נקרא בשם "חומש הפקודים", הרי רגילים לקרותו בשם ספר במדבר) – דלכאורה  
 2 אינו מובן:
- 3 כיון שתיבת "במדבר" אינה התיבה הראשונה שבפרשה, הרי מוטב לקרוא שם הפרשה ע"ש תיבה  
 4 חשובה יותר – "אוהל מועד", שזהו המקום שעליו נאמר<sup>9</sup> "ונועדתי לך שם", ששם הי' גילוי השכינה  
 5 כו', ולמה נקבע השם "במדבר"?
- 6 ובזה גופא – השם אינו "במדבר סיני", ש"סיני" יש בו חשיבות מיוחדת שמזכיר הענין דמ"ת, כמ"ס<sup>10</sup>  
 7 "משה קיבל תורה מסיני", אלא "במדבר" סתם!  
 8 ג. ובהקדמה:
- 9 בנוגע לנתינת התורה במדבר דוקא, מבואר במכילתא<sup>11</sup> שזהו לפי שמדבר הוא "מקום הפקר, וכל  
 10 הרוצה לקבל יבוא ויקבל".
- 11 אמנם, עצם הענין שמדבר הוא מקום הפקר הו"ע שלילי, כי, הפקר פירושו שאינו שייך לרשותו  
 12 ובעלותו של אדם, שזהו החילוק בין עיר למדבר, שעיר היא מקום שבו שייכת בעלות של בני אדם (לא  
 13 מיבעי רשויות שכבר יש להם בעה"ב, אלא גם רשויות שעדיין אין להם בעה"ב, הנה סוכ"ס יהיו להם  
 14 בעה"ב), משא"כ מדבר הוא מקום שלא שייכת בו בעלות של בני"א, להיותו מקום אשר "לא ישב אדם  
 15 שם"<sup>12</sup> (ואע"פ שגם במדבר עוברים שיירות של בני אדם, הרי זה רק באופן עראי כדי לעבור ממקום  
 16 למקום, אבל לא באופן של קבע למושב בני"א).
- 17 והסיבה לכך היא בגלל ענין נוסף שיש במדבר – היותו "ארץ צי" .. בלי מים<sup>13</sup>, ובלי מים, לא  
 18 יכולה להיות צמיחה, ובמילא לא יכולים להיות שם בעלי חיים, ולכן הרי זה מקום אשר "לא ישב אדם  
 19 שם" (כי הסדר הוא שמין המדבר זקוק למין החי, מין החי זקוק למין הצומח, והצומח זקוק לדומם –  
 20 מים), ובמילא הרי זה מקום הפקר.
- 21 ומזה מובן גודל ריחוק הערך של מדבר לגבי עיר – כיון שדוקא בעיר ישנה החשיבות שמצד ענין  
 22 הבעלות של בני"א, ועד לבעלות של אדם נכבד כו'.
- 23 ובעומק יותר – שהחשיבות שמצד הבעלות של בני"א שבעיר, פועלת אפילו על סוג הדומם, כי,  
 24 מבואר בתורת שלום<sup>14</sup> שהסדר הוא שהדומם נכלל ומתעלה בצומח, והצומח נכלל ומתעלה בחי, והחי  
 25 נכלל ומתעלה במדבר, עי"ז שהאדם אוכל מהחי או הצומח (כמו לחם, ש"לכב אנוש יסעד"<sup>15</sup>) ונעשה  
 26 דם ובשר כבשרו, ובמילא, כאשר המדבר מתנהג באופן ד"ויקרא גו' בשם ה' א-ל עולם<sup>16</sup>, "אל תקרי  
 27 ויקרא אלא ויקריא"<sup>17</sup>, שהולך ומכריז "אין עוד מלבדו"<sup>18</sup>, נכלל בהכרזה זו ("שרייט אין אים") גם החי  
 28 שממנו ניזון, והצומח שבחי, ועד לדומם שבצומח, כך, שהאדם פועל שאפילו הדומם שבעיר מכריז "אין  
 29 עוד מלבדו".
- 30 וכל זה שייך דוקא בעיר שהיא מושב אדם, שפועל עליו גם בדצ"ח שבעיר; משא"כ במדבר, אשר  
 31 לא ישב אדם שם, ארץ צי' בלי מים, כך, שדרגת המדבר היא דרגא הכי תחתונה שבעולם, ועד לתכלית  
 32 הירידה דבחי' הדומם שבמדבר שלמטה אפילו מבחי' הדומם שבעיר.
- 33 ואעפ"כ, נקראת הפרשה והספר כולו בשם "במדבר" דוקא!

(8) לו, ריש ע"ב. מ, ב (במשנה). וראה גם יומא סח, ב.  
 (במשנה). ע, א.  
 (9) תרומה כה, כב.  
 (10) אבות רפ"א.  
 (11) יתרו יט, ב. וראה גם עירובין נד, א. במדבר"ר פ"א, ז.  
 (12) פ"ט, כו. תנחומא חוקת כ.  
 (13) תהלים סג, ב.  
 (14) ע' 243. וש"נ.  
 (15) תהלים קד, טו.  
 (16) וירא כא, לג.  
 (17) סוטה י"ד, סע"א ואילך.  
 (18) ואתחנן ד, לה.

- ד. וענין זה מודגש יותר כשבאים מסיום ספר ויקרא: 1
- ספר ויקרא – כללותו הוא בנוגע לקרבנות<sup>19</sup>, שענינם "ריח ניחוח לה"<sup>20</sup>, שזהו תכלית העילוי, ובלשון 2  
הידוע (המובא בתורת החסידות) ש"רזא דקורבנא עולה עד רזא דא"ס"<sup>21</sup>. 3
- ומתכלית העילוי של ענין הקרבנות מדלגים ובאים לדרגא הכי תחתונה – "במדבר"! 4
- [ובאמת מצינו ב' קצוות אלו בענין הקרבנות גופא: 5
- קרבן – יכול להיות ממין הצומח, סולת למנחה. ולמעלה מזה – ממין החי, תורים או בני יונה, או 6  
באופן משובח יותר – "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן"<sup>22</sup>, עד לפר יפה ושמן ביותר. ונוסף לזה, הוצרך 7  
להיות בקרבן גם מסוג הדומם – מלח, כמ"ש<sup>23</sup> "על כל קרבנך (על עולות בהמה וכו') תקריב מלח". 8
- והיינו, שגם כשמדובר אודות קרבן עשיר, ועד לקרבן היותר שמן ומובחר ("כל חלב לה"<sup>24</sup>) ממין 9  
החי, שלכאורה הרי זה כבר תכלית העילוי – לא די בכך, אלא צריך לצרף אליו גם ממין הדומם – מלח, 10  
שזהו הקצה היותר תחתון – בדוגמת ה"מדבר", שנקרא "ארץ מלחה"<sup>25</sup>]. 11
- אך הענין בזה – שהמעבר מספר ויקרא לספר במדבר הוא בפסוק האחרון שבספר ויקרא: "אלה 12  
המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני" – שזהו כללות הענין דמ"ת. והרי התכלית 13  
דמ"ת היא – לא להשאיר בדרגא העליונה דספר ויקרא, ספר הקרבנות, אלא לירד ולפעול גם בתחתון 14  
שאינן למטה ממנו – שזהו ענין המדבר – דירה לו ית' בתחתונים<sup>26</sup>. 15
- ה. וכן הוא בנוגע לענין מנין בניי – שזהו תוכן התחלת פרשת וספר במדבר: 16
- מנין בניי מורה על חיבתן לפני הקב"ה, כדברי רש"י<sup>27</sup>: "מתוך חיבתן לפנינו מונה אותם כל שעה", 17  
כמובן מכמו שהוא באדם, שכאשר יש לו רגש של חיבה גלוי' שאינן ביכלתו לכבוש ולהעלים (והסיבה 18  
לכך היא לפי שרגש זה בא ממקום עליון ביותר, שלכן פורץ את כל הכיסויים כו'), הרי זה מתבטא 19  
בפועל בענין המנין. 20
- והרי ענין המנין הוא אצל כל בניי בשוה<sup>28</sup> – מהנשיא של שבט יהודה ועד ליהודי האחרון שבשבט 21  
דן. 22
- [ולמעשה, שהאחדות שבענין המנין היא יותר מהאחדות שמצינו בנוגע למלאכת המשכן, ש"קרא ה' 23  
בשם בצלאל גוי' למטה יהודה גוי' הוא ואהליאב גוי' למטה דן", שאע"פ שאהליאב הי' "משבט דן, מן 24  
הירודין שבשבטים, מבני השפחות, השווהו המקום לבצלאל .. והוא מגדולי השבטים, לקיים מש"נ<sup>29</sup> 25  
ולא ניכר שוע לפני דל"<sup>30</sup> – שהרי סוכ"ס אהליאב הוא שני לבצלאל; ואילו בענין המנין כולם שוים]. 26
- ומודגש עוד יותר במנין של שבט לוי – "מבן חודש ומעלה"<sup>31</sup>, שמנין זה הי' "על פי ה"<sup>32</sup>, כפי 27  
שמפרש רש"י ש"אמר משה לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אהליהם (היפך הצניעות) לידע מנין 28  
יונקיהם, א"ל הקב"ה, עשה אתה שלך ואני אעשה שלי, הלך משה ועמד על פתח האוהל, והשכינה 29  
מקדמת לפניו, ובת קול יוצאת מן האוהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באוהל זה" – שמזה מובן עד 30  
כמה נוגע להקב"ה מנין בניי, מהגדול שבגדולים עד לקטן שבקטנים, כולם בשוה. 31

(19) ראה רמב"ן בפתיחתו לספר ויקרא.

(20) ויקרא א, ט. ועוד.

(21) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב.

(22) שם, ב.

(23) שם ב, יג (ובפרש"י).

(24) שם ג, טז.

(25) ירמ' יז, ו.

(26) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(27) ריש פרשתנו.

(28) ראה גם שיחת ש"פ במדבר, מבה"ח וער"ח סיון דאשתקד הערה 54 (תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 264).

שם ע' 212. וש"נ.

(29) איוב לד, יט.

(30) ויקהל לה, ל-לד ובפרש"י.

(31) פרשתנו ג, טו.

(32) שם, טז.

1 ועפ"ז מובן גם הטעם שהתורה מספרת את כל פרטי הענינים (המקום והזמן) בנוגע למנין בניי –  
 2 כיון שבענין זה יש הוראה גם בעבודתנו עתה, שכיון שכל בניי שוים בכך שהקב"ה מונה אותם מתוך  
 3 חיבתן לפניו, צריך להתעסק עם כל אחד מישראל, גם מי שהוא בבחי' מדבר<sup>33</sup>.  
 4 וזהו גם הטעם שהשם שנבחר לפרשה והספר כולו הוא (לא "אוהל מועד", ואפילו לא "במדבר סיני",  
 5 אלא) "במדבר" (סתם), להורות שהתכלית היא לפעול גם על יהודים שנמצאים במעמד ומצב של מדבר,  
 6 לעשות מהם "מדבר סיני".

7 ו. וזוהי ההוראה שהתורה מורה ליהודי ומאירה את דרכו שיוכל למלא את עבודתו בנקל יותר:  
 8 כאשר יהודי מגיע למדבר [באיזה אופן שיהי<sup>34</sup>, אבל בפועל רואה שמסביב לד' אמותיו שורר מעמד  
 9 ומצב שהוא כמו מדבר, כפי שמגיע למסקנא לאחרי שעורך חשבון צדק כו'], ומתחיל לשאול: איזו  
 10 שייכות יש לו למדבר, בה בשעה שצריך תחילה לעבוד עם עצמו, "קשוט עצמך תחילה"<sup>35</sup>, וגם אם כבר  
 11 גמר עבודתו, הנה "עניי עירך קודמין"<sup>36</sup>, כך, שצריך תחילה לעבוד עבודתו בעיר, ורק אח"כ יוכל לילך  
 12 לעסוק עם המדבר – הנה על זה באה ההוראה מפ' במדבר, שהסדר הוא, שצריך ללכת מיד למדבר כדי  
 13 לפעול עם יהודי שנמצא שם!

14 כיון שהקב"ה הפגיש אותו עם המדבר, ועם יהודי שנמצא בדרגא של מדבר (יהודי שלכאורה לא  
 15 שייך לשום ענין, ולא מוצאים בו שום מעלה כו'), הרי זו הוכחה שהעבודה שנדרשת ממנו היא – לפעול  
 16 במעמד ומצב של מדבר, לעשות ממנו מדבר סיני.

17 וכאשר טוען שזוהי עבודה קשה, ואיך יהי' לו כח לעשותה, מה כבר יצליח לפעול, ואיזה תועלת  
 18 תהי' לו מזה כו' – אומרים לו, שהתורה, "דרכי' דרכי נועם"<sup>37</sup>, כך, שבדואי תפעל אצלו עריבות (עס  
 19 וועט אים ווערן זיס"); והקב"ה הוא עצם הטוב, וטבע הטוב להיטיב<sup>38</sup>, ו"אין הקב"ה בא בטרוניא עם  
 20 בריותיו"<sup>39</sup>, וכיון שהקב"ה ברא את המדבר, בודאי נתן את הכחות הדרושים לפעול בו ולעשות ממנו  
 21 דירה לו ית', ועאכו"כ בנוגע ליהודי שנמצא בו, שאין להביט אל מראהו, אלא לזכור שנשמתו היא "חלק  
 22 אלקה ממעל ממש"<sup>40</sup>, כך, שבענין המנין הוא בשוה עם הגדול שבגדולים.

23 וע"י העבודה שנלמדת מענין המנין – זוכים למנין העשירי שיהי' ע"י משיח צדקנו<sup>41</sup>, יבוא ויגאלנו  
 24 ויוליכנו קוממיות לארצנו.

25 \* \* \*

26 ז. דובר כמ"פ שכל מאורע שאירע בזמן מסויים בשנה, הנה בכוא יום זה בכל שנה, הרי זו שעת  
 27 הכושר שיחזור ויתעורר ענין זה עוד הפעם, ובפרט כשמדובר אודות "יום זכאי" (עליו נאמר<sup>42</sup> "מגלגלין  
 28 זכות ליום זכאי") ו"יום סגולה".

29 וכמו בנוגע לענין דיצי"מ, שאע"פ שישנו בכל ימות השנה, הנה בכוא יום ט"ו בניסן שבו היתה  
 30 יצי"מ בפעם הראשונה, חוזר ומתעורר ענין זה (ובמילא יכולים לפעול בו) בתוקף יותר כמו בפעם  
 31 הראשונה<sup>43</sup>, ובאמת הרי זה עוד יותר מאשר בפעם הראשונה – ע"פ המבואר באגה"ק<sup>44</sup> בנוגע לר"ה

33 ראה גם תורת מנחם – התוועדיות שם ע' 366 ואילך. הח"ן.

39 ע"ז ג, סע"א.

40 תניא רפ"ב.

41 תנחומא תשא ט. במדב"ר פ"ב, יא. וש"נ.

42 תענית כט, א. וש"נ.

43 ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חע"ב ס"ע 93 ואילך.

וש"נ.

44 סי"ד.

36 שם עא, א.

37 משלי ג, יז.

38 ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה (ד"ה מספרי

1 (ומזה מובן שכן הוא בכל ד' ראשי שנים<sup>45</sup>, שא' מהם הוא חמשה עשר בניסן, ראש השנה לרגלים<sup>46</sup>)  
 2 ש"בכל שנה ושנה יורד ומאיר . . אור חדש עליון יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה".  
 3 ועד"ז בנוגע ליום הש"ק זה – שבת שלפני מ"ת, ש"מיני' מתברכין כולהו יומין<sup>47</sup>, כולל גם היום  
 4 דמ"ת. ובזה ניתוסף בקביעות שנה זו שיום הש"ק שלפני מ"ת חל ביום ב' סיון, לאחר שבר"ח "באו  
 5 מדבר סיני . . נגד ההר"<sup>48</sup> ("קרבנו לפני הר סיני"<sup>49</sup>).

6 ח. בנוגע לב' סיון – מצינו חילוקי דעות במדרשי חז"ל, ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"<sup>50</sup>. וההכרעה  
 7 בזה – כפי שנקבע בהלכה (שיכולה להיות באופן אחד בלבד), כמ"ש רבינו הזקן בשו"ע<sup>51</sup>: "מיד אחר  
 8 ר"ח התחיל משה להתעסק עמהם בענין קבלת התורה, שבשני בשבת הי' ר"ח, ובשלישי בשבת (ב' סיון)  
 9 אמר להם ואתם<sup>52</sup> תהיו לי ממלכת כהנים וגו'".

10 ויש לבאר הענין ד"ממלכת כהנים":

11 "ממלכת" ו"כהנים" – הם לכאורה ב' ענינים שונים, כמובן מדברי המשנה במסכת אבות<sup>53</sup> שיש "כתר  
 12 כהונה" ויש "כתר מלכות".

13 אך יש לומר ש"ממלכת כהנים" הו"ע "כתר כהונה", כיון שכל ענין המלוכה ("ממלכת") תלוי בענין  
 14 הכתר<sup>54</sup>.

15 ו"כתר כהונה" ענינו – הדרגא היותר נעלית בכהונה, שיש בה כמה דרגות: כהן הדיוט וכו' עד לכהן  
 16 גדול.

17 וענין זה מתאים גם עם הפירוש<sup>55</sup> ש"ממלכת כהנים" היינו "כהנים גדולים".

18 ט. והנה, בנוגע לכה"ג מצינו כמה ענינים, ומהם:

19 "בית יהי' לו מוכן במקדש . . ותפארתו וכבודו שיהי' יושב במקדש כל היום, ולא יצא אלא לביתו  
 20 בלבד בלילה או שעה או שתים ביום, ויהי' ביתו בירושלים ואינו זז משם"<sup>56</sup>,

21 ועד לענין הכי עיקרי, ש"אחת בשנה"<sup>57</sup> הי' נכנס לקדש הקדשים – המקום היותר מקודש בביהמ"ק,  
 22 מקום הארון, שבו הי' ענין יותר נעלה מכל ה"עשרה נסים (ש)נעשו לאבותינו בבית המקדש" (בעזרה,  
 23 כמו "לא הפילה אשה מריח בשר הקודש"<sup>58</sup>) – "מקום ארון אינו מן המדה"<sup>59</sup>, שזהו ענין שלמעלה  
 24 אפילו מנס, שנעשה מצד התגלות עצמותו ית' שהוא נמנע הנמנעות<sup>60</sup>.

25 ובהקדמה – שיש חוקרי ישראל שסוברים שיש נמנעות בחיק הבורא, כי, אע"פ שהיו גדולי ישראל,  
 26 מ"מ, להיותם "חוקרים" – כשמם – שעסקו בתורת החקירה, שהגישה שלה לכל ענין היא ע"פ שכל,  
 27 הנה בנוגע לענין ד"נמנע הנמנעות", טענו, שאינם יכולים להתערב, כיון שזהו למעלה לגמרי משכלם  
 28 והבנתם; הם יכולים להבין ענין של טבע, וגם ענין של נס – ששניהם נבראו ע"י הקב"ה, אבל לא ענין  
 29 של "נמנע הנמנעות" (כמבואר בספריהם, ומובא בקיצור בספר החקירה להצ"צ<sup>61</sup>).

(45) ראה גם הגמיי' לרמב"ם הל' שופר רפ"א (אות א).

(46) ר"ה בתחלתה. שם ד, א.

(47) זח"ב סג, ב. פח, א.

(48) יתרו יט, א"ב.

(49) נוסח הגש"פ.

(50) עירובין יג, ב. וש"נ.

(51) או"ח סוסתצ"ד – נתבאר בלקו"ש ח"ח ע' 19 ואילך.

וראה גם שיחת ש"פ במדבר, ב' סיון תשל"ל בתחלתה (תורת מנחם

– התוועדויות ח"ס ע' 315 ואילך). וש"נ.

(52) שם, ו.

(53) פ"ד מי"ג.

(54) ראה לקו"ש חכ"ד ס"ע 64 ואילך. וש"נ.

(55) בעה"ט עה"פ.

(56) רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ז.

(57) ס"פ תצוה.

(58) אבות פ"ה מ"ה.

(59) יומא כא, סע"א. וש"נ.

(60) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח.

(61) לד, ב ואילך.

1 ]ולהעיר, שמצינו ענינים שבהם מתנהג כל אחד לפי הקו שלו, ולדוגמא: "הרבה עשו כרבי ישמעאל  
2 ("ואספת דגנך<sup>62</sup>, הנהג בהן מנהג דרך ארץ") ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחי (שתורתו אומנתו<sup>63</sup>,  
3 באמרו, "אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וכו' תורה מה תהא עלי', אלא . . מלאכתך  
4 נעשית על ידי אחרים") ולא עלתה בידן<sup>64</sup>, והיינו, שאע"פ שאצל כל אחד מהם הי' גם הקו השני, שהרי  
5 גם אלו שעשו כר"י, קראו פרשה ראשונה דק"ש שבה לא נאמר "ואספת דגנך", וגם אלו שעשו כרשב"י,  
6 היו מפסיקין מלימוד התורה לעשות סוכה ולולב<sup>65</sup>, מ"מ, בכללות התנהג כל אחד בקו שלו].

7 אמנם, פסק ההלכה בתורת החסידות<sup>66</sup> הוא כדעת הרשב"א<sup>60</sup> שהקב"ה הוא נמנע הנמנעות.

8 ובכל אופן, הענין היותר נעלה ד"נמנע הנמנעות", הי' בגילוי בזמן שביהמ"ק הי' קיים – במקום  
9 הארון בקדש הקדשים; ולעתיד לבוא יהי' בגילוי בכל העולם כולו, כפי שיתבטא בכך ש"עתידין כל  
10 אילני סרק שבא"י שיטענו פירות<sup>67</sup>, שזהו חיבור של שני הפכים, שמחד גיסא, ישארו אילני סרק, ולא ידך  
11 גיסא, יטענו פירות<sup>68</sup>, ועד"ז בנוגע לכללות ההנהגה דלעתיד לבוא שתהי' באופן ש"מעדנים מצויין  
12 כעפר<sup>69</sup>, ובנ"י לא יצטרכו לעסוק בעניני העולם, כיון שמלאכתן תהי' נעשית ע"י אחרים, כמ"ש<sup>70</sup>  
13 "ועמדו זרים ורעו צאנכם", והיינו, שהטבע עצמו יהי' למעלה מהטבע.

14 ומכל זה מובן גודל מעלת הכה"ג – שבכניסתו לקדש הקדשים הי' רואה את הענין הכי נעלה ד"נמנע  
15 הנמנעות"!

16 י. וענין זה שייך לכל אחד מישראל – כיון שבב' סיון אמר הקב"ה לבנ"י "ואתם תהיו לי ממלכת  
17 כהנים":

18 לכל אחד מישראל שהי' נוכח במ"ת – כדאיתא בפרקי דר"א<sup>71</sup> שבמ"ת היו כל הנשמות של בנ"י, הן  
19 אלו שכבר היו והן אלו שעתידיים לבוא עד סוף כל הדורות – אמר הקב"ה: "ואתם תהיו לי – לשון  
20 ציווי, וגם לשון הבטחה<sup>72</sup> – ממלכת כהנים, שפירושו כהנים גדולים, כך, שבכחו של כל אחד מישראל  
21 להיות בדרגת כה"ג, ומבלי הבט על מעמדו ומצבו – הנה מצד נפשו האלקית בודאי ש"לא ידח ממנו  
22 נדח<sup>73</sup>, עד שיגיע לדרגת כה"ג.

23 וכיון שהכה"ג הי' נכנס למקום שבו הי' בגילוי הענין דנמנע הנמנעות, הרי מובן, שעבודת כל אחד  
24 מישראל – שהוא בדרגת כה"ג – צריכה להיות באופן של נמנע הנמנעות.

25 יא. והענין בזה:

26 כאשר יהודי צריך לעשות פעולה בעולם – עליו להתנהג ע"פ הוראת השו"ע, מבלי להתחשב במניעות  
27 שישנם מצד העולם, בידעו שאין דבר שיכול למנוע ממנו לעבוד עבודתו בעולם. ואפילו כשפוגש ענין  
28 שמצד גדרי העולם הוא דבר ה"נמנע", אומרים לו, שזה לא צריך להפריע לו בעבודתו, כיון שהוא למעלה  
29 מהדבר ה"נמנע"; הוא בדרגא של "נמנע הנמנעות"!

30 ויתירה מזה:

31 מענין "מקום ארון אינו מן המדה", מובן, שאין תפיסת מקום אפילו להגבלה שהיא ע"פ התורה –  
32 שהרי ע"פ ציווי התורה הי' הארון צריך להיות במדידה והגבלה, "אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו

מנטיעתו, וכאן טען פירות מיד").

(62) עקב יא, יד.

(69) רמב"ם הל' מלכים בסופן.

(63) שבת יא, א.

(70) ישע' סא, ה. וראה ברכות שם.

(64) ברכות לה, ב.

(71) פמ"א. וראה נחומא פקודי ג. וראה גם תורת מנחם –

(65) ראה ירושלמי ברכות ושבת פ"א סה"ב.

התועודיות ח"מ ע' 56 הערה 136. וש"נ.

(66) ראה סה"מ תרע"ח ע' תכ. ועוד.

(72) ראה תו"א ס"פ תשא (פו, ג). לקו"ת פרשתנו יג, ג.

(67) כתובות בסופה.

ובכ"מ.

(68) נזכר גם הנס שאירע אצל רשב"י בהיותו במערה –

(73) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה תניא ספל"ט. הל' ת"ת

"איברי להו חרובא" (שבת לג, ב. וראה תד"א ג מהרש"א: "אפשר

לאדה"ז פ"ד סה"ג.

דנקט חרובא דהוי נס בתוך נס, דאינו טוען פירות עד שבעים שנה

וגו"ו<sup>74</sup>. ולאידך גיסא, לא מצינו ציווי בתורה שמקום הארון לא יהי' מן המדה. ואעפ"כ, בנוגע לפועל  
 הי' הארון באופן שבהיותו ע"פ התורה במדידה והגבלה ד"אמתיים וחצי וגו"ו, לא הי' מקומו מן המדה,  
 היינו, שהי' ללא מדידה!

וענינו בעבודה – שיהודי צריך לעבוד עבודתו באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, כולל גם חשבון  
 ומדידה והגבלה שע"פ התורה, וכמו במצות הצדקה, ליתן למעלה מהחשבון הנדרש ע"פ התורה כו'.

וכפי שלמדים מענין הארון – שהתורה אמרה שצריכים לנדב זהב בכמות שתספיק עבור עשיית ארון<sup>75</sup>  
 שמדתו "אמתיים וחצי וגו"ו, ותו לא, אמנם, כיון שבפועל לא הי' מקום הארון מן המדה, הרי מובן,  
 שגם ענין נתינת הצדקה (נדבת הזהב עבור עשיית הארון) צריך להיות באופן שאינו מן המדה.

ועד"ז בנוגע ללימוד התורה – שגם יהודי שטוען שכבר למד כל התורה כולה<sup>76</sup>, וכבר שימש שמונים  
 שנה... ועכשיו אין לו מה לעשות... אומרים לו, שגם במעמדו ומצבו נדרש ממנו להמשיך ולהתעלות  
 בלימוד התורה באופן שלמעלה מהגבלות; וגם מי שאינו יכול לעשות זאת במשך כל היום כולו, עליו  
 לעשות זאת במשך זמן מסויים ביום, שממנו יומשך על כל היום, וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר<sup>77</sup>  
 שצריך לפרוס ("פּאַנאַדערשפּרייטן") את ה-15 דקות של הלימוד בבוקר על משך כל היום כולו.

יב. והנהגה הנ"ל באופן של "נמנע הנמנעות" – שלמדים מענינו של ב' סיון שבו נאמר "ואתם תהיו  
 לי ממלכת כהנים", כהנים גדולים – היא ההכנה המתאימה והנכונה לקבלת התורה, כיון שגם התורה  
 עצמה היא באופן של נמנע הנמנעות, כמודגש גם בכך ש"ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים"<sup>78</sup>, שיש  
 בזה שני הפכים: מחד גיסא – ענין של "מדה", ומאידך גיסא – "ארוכה מארץ מדה גו"ו"<sup>79</sup>.

\* \* \*

יג. מאמר (כעין שיחה) ד"ה וידבר גו' במדבר סיני גו'.

\* \* \*

יד. כרגיל – לומדים ענין בפירוש רש"י על פרשת השבוע, ולאחרונה – מתעכבים על ענין מוקשה  
 שרש"י אינו מבאר, אף שרש"י כותב "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"<sup>80</sup>, היינו, שענינו של רש"י  
 לבאר כל ענין שיהי' מובן אפילו לבן חמש למקרא, וכמדובר כמ"פ אודות הדיוק בפירוש רש"י הן בנוגע  
 לחסר והן בנוגע ליתיר, היינו, שבפירוש רש"י לא חסר דבר הדורש ביאור, ואין דבר מיותר המובן גם  
 ללא פירושו, והא בהא תליא.

ובכן, בפרשתנו יש ד' פסוקים שנכתבו באמצע ענין שלכאורה אינם שייכים אליו:

לאחרי שהכתוב מסיים אודות מנין (ודגלי' בני', ולאח"ז ממשיך אודות מנין שבט לוי – מפסיק  
 ביניהם בד' פסוקים<sup>81</sup>: "ואלה תולדות אהרן ומשה וגו'"), "אלה שמות בני אהרן וגו' וימת נדב ואביהוא  
 וגו'".

ואינו מובן: (א) מאי קמ"ל כאן בענין מיתת נדב ואביהוא, לאחרי שכבר נאמר בארוכה בפרשת  
 שמיני<sup>82</sup> (ואחרי<sup>83</sup>). (ב) והעיקר: מהי השייכות לענינו, להפסיק בזה בין מנין בני' למנין הלויים?!

מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 320. וש"נ.

(74) תרומה כה, יו"ד.

(75) ולהעיר, שכבר דובר פעם אודות התמיהה (א' מאדנע  
 זאך") שהרמב"ם השמיט כל דיני עשיית הארון (ראה תורת מנחם  
 – התוועדויות חל"ז ע' 222 ואילך. וש"נ) – חסר המשך הדברים  
 בענין זה (המו"ז?).

(76) ראה מנחות צט, ב. הל' ת"ת שם פ"ב ה"ב. וש"נ.

(77) ראה סה"ש תרצ"ט ס"ע 339 ואילך. וראה גם תורת

(78) איוב יא, ט.

(79) חסר הסיום (המו"ז?).

(80) פרש"י בראשית ג, ח.

(81) ג, א-ד.

(82) יו"ד, א ואילך.

(83) בריש הפרשה.

- 1 ולמרות הקושי שבדבר (כפי שרואים בכמה מפרשי החומש ששקו"ט בזה<sup>84</sup>) – הנה דוקא בפירוש  
 2 רש"י, שענינו לפרש פשוטו של מקרא, אין על זה רמז וביאור כלל!  
 3 הענין היחידי שרש"י מתעכב עליו הוא – מ"ש "ואלה תולדות אהרן ומשה", "ואינו מזכיר אלא בני  
 4 אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד, שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו  
 5 הכתוב כאילו ילדו",  
 6 – ובזה גופא דרוש ביאור<sup>85</sup>: (א) מה "שלמדן תורה" אינו ענין שנתחדש עתה, אלא התחיל כבר מיד  
 7 לאחרי מ"ת (כפי שרש"י פירש כבר בס"פ תשא<sup>86</sup> "כיצד סדר המשנה וכו'"), וא"כ, אין מקומו ב'פ'  
 8 במדבר, שנאמרה "באחד לחודש השני בשנה השנית"<sup>27</sup>. (ב) רש"י מבאר רק ש"בני אהרן .. נקראו  
 9 תולדות משה, לפי שלמדן תורה", אבל עדיין אינו מובן מדוע "אינו מזכיר אלא בני אהרן", ולא בני  
 10 משה (כפי שהבן חמש למקרא למד כבר אודותם ב'פ' שמות<sup>87</sup> וב'פ' יתרו<sup>88</sup>), שהם בודאי "תולדות  
 11 משה" –  
 12 ועכצ"ל, שכל שאר הענינים מובנים לבן חמש למקרא מעצמו, עד כדי כך, שאין צורך שרש"י יפרש  
 13 זאת. וכפי שיתבאר לקמן.  
 14 טו. בנוגע למ"ש בזה דפרשתנו<sup>89</sup>: "עאל לבי כנישתא מעטר בטוטפי אתכסי בכיסוי דציצית", שסדר  
 15 הדברים (תפילין ואח"כ ציצית) דורש ביאור, שהרי תחילה מתעטפים בציצית ואח"כ מניחים תפילין,  
 16 – ולכן, יש מפרשים<sup>90</sup> "דלא דק הכא", אבל מובן מעצמו שאי אפשר לקבל פירוש כזה. ולאידך,  
 17 אין להוכיח מכאן שלפי הסוד צ"ל תפילין בקדמיתא ולבתר טלית דמצוה, שהרי זה היפך המפורש  
 18 בהמשך דברי הזהר כאן<sup>89</sup> "לפרשא על רישי פרישו דמצוה לבתר יתקשר .. תפילין". ובפרט ע"פ  
 19 המבואר בפע"ח<sup>91</sup> "הטעם למה משימין הטלית .. קודם הנחת תפילין, כנזכר בזהר פעמים הרבה"  
 20 (ולהעיר גם מהמבואר שם<sup>92</sup> ענין הטלית והתפילין כפי שהוא ביחס לכוונת סדר ד' אותיות שם הוי',  
 21 שמזה מובן שבהתאם לכך צ"ל גם סדר הנחתם) –  
 22 מציין אאמו"ר<sup>93</sup>: "עיין מה שנרשם לעיל ב'פ' קדושים דפ"א ע"א", ושם<sup>94</sup> כתב ש"אין הכוונה על  
 23 הנחת הטלית (כי באמת הנחת הטלית צ"ל קודם הנחת תפילין), אלא מה שמכסה את התפילין (מקצתם)  
 24 אחר שהניחם בהטלית כו'".  
 25 ועדיין צריך ביאור – מהו תוכן ב' הענינים שבטלית: הנחת הטלית קודם הנחת התפילין, ולאח"ז  
 26 כיסוי התפילין בהטלית?  
 27 וכפי שיתבאר לקמן<sup>95</sup>.  
 28 טז. כרגיל בשכתות שבין פסח לעצרת לבאר משנה במסכת אבות בפרק שלומדים ביום הש"ק זה –  
 29 פרק ששי, שנקרא גם "קנין תורה" – נתעכב על משנה שיש בה המון קושיות, עד כי חדל לספור...  
 30 (וכמה מהם הובאו במפרשי המשניות).  
 31 [כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך ואמר: (כיון שנמצאים כאן "סוחרים", ימנו את הקושיות באצבעותיהם)].

(84) ראה אברבנאל. וראה גם פרשב"ם ורמב"ן.  
 (85) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 8 ואילך.  
 (86) לד, לב.  
 (87) ב, כב. פרש"י ד, כד.  
 (88) יח, ג"ד.  
 (89) ח"ג קב, ב.  
 (90) הגהות הרח"ו לעיל פא, א, וכאן.  
 (91) שער הציצית פ"ג.  
 (92) פ"ו.  
 (93) לקוטי לוי"צ הערות לזח"ג ע' שנג.  
 (94) ע' שיד.  
 (95) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף: כבר דובר פעם אודות ענין זה (שיחת ש"פ במדבר, מבה"ח וער"ח סיון דאשתקד סט"ו ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ס"ע 269 ואילך. וש"ג), אבל, כרגיל, לא מכניסים לי את הרשימות, גם אם רושמים את הדברים [והוסיף בכת"שחוק: ואפילו כשמכניסים את הרשימות, צריך אני לשנס מתני ("זיך אונטערגארטלען") קודם הקריאה כדי שלא לרגוז כו'. (וסיים:)] אבל בשבת צריך לדבר רק על עניני שמחה, ולא ענינים שגורמים להיפך כו'[, וכיון שלא רשום בזכרוני מה שנתבאר בזה, אבאר את הדברים כפי שנראה לי עתה.



במשנה ג' (לפי חלוקת המשניות בסידור אדה"ז) שנינו: "הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת  
או פסוק אחד או דיבור אחד או אפילו אות אחת, צריך לנהג בו כבוד, שכן מצינו בדוד מלך ישראל,  
שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומיודעו, שנאמר<sup>96</sup> ואתה אנוש כערכי  
אלופי ומיודעי, והלא דברים קל וחומר, ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים  
בלבד קראו רבו אלופו ומיודעו, הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דיבור אחד  
או אפילו אות אחת, על אחת כמה וכמה שצריך לנהג בו כבוד. ואין כבוד אלא תורה, שנאמר כבוד  
חכמים ינחלו<sup>97</sup> ותמימים ינחלו טוב<sup>98</sup>, ואין טוב אלא תורה, שנאמר<sup>99</sup> כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל  
תעזובו".

ואינו מובן<sup>100</sup>:

(א) מהו החידוש שבדברי המשנה ש"הלומד מחבירו כו' צריך לנהג בו כבוד" – לכאורה הרי זה דבר  
הפשוט ומובן מעצמו, אפילו בנוגע לכל ענין של לימוד, ועאכ"כ בנוגע ללימוד ענין בתורה, ש"טוב  
סחרה מכל סחורה"<sup>101</sup>, ו"יקרה היא מפנינים"<sup>102</sup>, וא"כ, מאי קמ"ל?!

(ב) מהו הדיוק "הלומד מחבירו" דוקא, ולא הלומד מרבו, או (חידוש גדול יותר) הלומד מתלמידו,  
או (אם התנא אינו רוצה לכתוב "הלומד מתלמידו") בלשון סתמי: הלומד מכל אדם, כפי שכבר שנינו<sup>103</sup>  
"איזהו חכם הלומד מכל אדם"?

(ג) בנוגע לחבר – שנינו כבר<sup>104</sup> "יהי .. כבוד חברך כמורא רבך ומורא רבך כמורא שמים", היינו,  
ש"כבוד חברך" – חברך סתם, אפילו אם לא למד ממנו מאומה – צ"ל כמורא שמים ("אזווי ווי מ'ציטערט  
פארן אויבערשטן"), שזהו הרבה יותר מאשר "לנהג בו כבוד" סתם; ומה ניתוסף במשנתנו שדוקא  
"הלומד מחבירו כו' צריך לנהג בו כבוד", שמזה משמע שאם לא למד ממנו, לא צריך לנהג בו כבוד?  
[כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל היכן אוחזים במנין השאלות, ואח"כ המשיך:]

(ד) מהו דיוק הלשון "צריך לנהג בו כבוד", ולא בלשון הרגיל: צריך לכבדו וכיו"ב, כפי שכבר שנינו<sup>103</sup>  
"המכבד את הבריות"?

(ה) למה הוצרך התנא למנות את כל אופני הלימוד: "פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דיבור  
אחד או אפילו אות אחת" – הרי ה' יכול לומר מלכתחילה "הלומד .. אפילו אות אחת", ובמילא היו  
נכללים בזה כל הפרטים, הן דתושב"כ והן דתושבע"פ?

(ו) התנא מביא רא' ודוגמא לדבר: "שכן מצינו בדוד מלך ישראל, שלא למד מאחיתופל אלא שני  
דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומיודעו". ולכאורה: מהי הרא' מ"שני דברים" על "אפילו אות אחת"?!  
יש מפרשים<sup>105</sup>, שכיון שדוד מלך ישראל ה' נעלה הרבה יותר מאחיתופל שה' רק יועץ לדוד,  
ואעפ"כ, כיון שלמד ממנו שני דברים, כיבדו בכך שקראו רבו אלופו ומיודעו – הרי בודאי שמי שאינו  
גדול כדוד מלך ישראל, צריך לכבד מי שלמד ממנו אפילו אות אחת.

אבל עדיין צריך להבין: בתחילה נאמר "שכן מצינו כו'", שלשון זה מורה שהם שני ענינים שונים;  
ואח"כ מסיים "והלא דברים קל וחומר".

(ז) למה הוצרך התנא לחזור ולמנות גם ב"קל וחומר" את כל הפרטים ד"הלומד מחבירו פרק אחד  
או הלכה אחת או פסוק אחד או דיבור אחד או אפילו אות אחת", ולא הסתפק לסיים רק שהלומד מחבירו  
עאכ"כ שצריך לנהג בו כבוד?

(101) פיוט "שישו ושמוחו" דשמח"ת.

(102) משלי ג, טו.

(103) לעיל רפ"ד.

(104) שם מי"ב.

(105) ראה פרש"י ומד"ש.

(96) תהלים נה, יד.

(97) משלי ג, לה.

(98) שם כה, י"ד.

(99) שם ד, ב.

(100) ראה גם מד"ש כאן.

1 (ח) בסיום המשנה: "אין כבוד אלא תורה.. ואין טוב אלא תורה" – בשלמא "אין טוב אלא תורה",  
 2 הרי זה לפי שצריך לפרש ש"תמימים ינחלו טוב" קאי על התורה שנקראת טוב; אבל מהו הפירוש "אין  
 3 כבוד אלא תורה"?

4 יש מפרשים<sup>106</sup>, שאין כבוד "אלא לתורה", כלומר, "אין כבוד בא לו לאדם אלא על עסקי תורה".  
 5 אבל קשה לדחוק ולהסביר לכן עשר למשנה ש"אלא תורה" פירושו "אלא לתורה". וכמדובר כמ"פ בנוגע  
 6 לפירוש רש"י על התורה, שצריך להיות מובן לכן חמש שנים למקרא, ועד"ז צריך להיות פירוש המשנה  
 7 מובן לכן עשר למשנה, ללא צורך להזדקק לענינים צדדיים כו' (אע"פ שיכולים להביא ראיות ממשניות  
 8 אחרות, כיון ש"אין סדר למשנה"<sup>107</sup>).

9 [כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל היכן אוחזים במנין השאלות, ואמר, ועכשיו נוסף שאלה תשיעית].

10 (ט) בנוגע לראי' ש"אין כבוד אלא תורה", שנאמר כבוד חכמים ינחלו ותמימים ינחלו טוב – הרי  
 11 זה צירוף של שני פסוקים. ואינו מובן: למה הוצרך להביא ב' פסוקים, ולא די בפסוק אחד? ובפרט שעל  
 12 הפסוק השני צריך להביא ראי': "אין טוב אלא תורה, שנאמר כו'", וא"כ, מספיק הפסוק הראשון. ואם  
 13 כבר הוצרך להביא שני פסוקים, הי' לו להפסיק ביניהם ולהוסיף "ואומר, ותמימים ינחלו טוב", כפי  
 14 שמצינו כמ"פ במשניות שלפנ"ז כשמביא ראי' מפסוק נוסף.

15 (י) הקושיא העולה על כולנה: מהי הדגשת כללות ענין הכבוד בדברי המשנה, בה בשעה שכבוד אינו  
 16 ענין של שלימות כלל אצל תלמיד חכם?! – בשלמא בנוגע לאדם שצריך לנהג כבוד, הרי זה לפי  
 17 שהנהגתו צריכה להיות באופן הראוי; אבל בנוגע לאדם שנוהגים בו כבוד בתור שנו, אינו מובן מהי  
 18 המעלה שבלמוד בכדי לקבל כבוד?

19 וכפי שיתבאר לקמן.

20 \* \* \*

21 יז. בנוגע לרש"י שאינו מבאר הטעם שהכתוב הפסיק בד' הפסוקים ד"ואלה תולדות אהרן וגו'" –  
 22 הרי זה לפי שהדבר מובן ע"פ פירוש רש"י לפנ"ז:

23 על הפסוק<sup>108</sup> "אך את מטה לוי לא תפקוד גו' בתוך בני ישראל", מפרש רש"י: "כדאי הוא לגיון של  
 24 מלך להיות נמנה לבדו", כלומר, כיון ששבת לוי הוא "לגיון של מלך", לא מתאים למנותם (ובפרט  
 25 שהמנין הוא "מתוך חבתן"<sup>27</sup>) יחד עם כל שאר בני, אלא צריך למנותם לבדם.

26 וכאן מזדעק ("מאצט אַ געוואַלד") הבן חמש למקרא: אם צריך למנות לבד את שבט לוי, שהם רק  
 27 מסייעים לכהנים, כמ"ש בהמשך הכתובים<sup>109</sup> "הקרב את מטה לוי והעמדת אותו לפני אהרן הכהן ושרתו  
 28 אותו" – עאכו"כ שצריך למנות לבד את הכהנים, שהם לא רק "לגיון של מלך", אלא הם שרי המלך  
 29 ובני בית אצל המלך, ועאכו"כ את אהרן הכהן בעצמו?!

30 ואכן, על זה נאמר בכתוב (לאחרי מנין בני, קודם מנין הלויים): "ואלה תולדות אהרן", "ואלה שמות  
 31 בני אהרן הבכור נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר" – שכאן נימנו הכהנים לבדם (דאף שהכתוב לא נקב  
 32 מספרם, הרי הזכרת שמותיהם כשלעצמה היא מניינם).

33 ומוסיף הכתוב לבאר מעלתם המיוחדת שלכן נמנים לבדם: (א) "הכהנים", (ב) "המשוחים" ו[להעיר  
 34 – דמשיחה מעלה הכהן לדרגת משוח מלחמה ולכה"ג], (ג) "ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם",  
 35 כפירוש רש"י: "בחיינו", היינו, שלא זו בלבד שהיו משוחים בכדי שיוכלו לשמש בכהונה גדולה לאח"ז,  
 36 אלא עוד בחיי אהרן אביהם שימשו בכהונה גדולה, בשעה שאהרן לא הי' יכול לעבוד עבודתו.

108 פרשתנו א, מט.

109 ג, ו.

106 פרש"י. ועוד.

107 ב"ק קב, סע"א. וש"נ.

- 1 ועפ"ז מובן בפשטות מדוע "אינו מזכיר אלא בני אהרן" (ש"נקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה")  
 2 ולא בני משה – כיון שזהו המנין של הכהנים.
- 3 [והטעם שלא נמנה כאן פינחס בן אלעזר בן אהרן – הנה רש"י אזיל לשיטתו ש"לא נתכהן פינחס  
 4 עד שהרגו לזמרי"<sup>110</sup>, שזה אירע רק לאח"ז, ואילו כאן, לא הי' עדיין כהן, כי אם לוין].
- 5 יח. אך עפ"ז צריך להבין מ"ש רש"י על הפסוק<sup>111</sup> "כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן", "נקוד  
 6 על ואהרן, לומר שלא הי' במנין הלויים":
- 7 ובהקדים הפירוש ב"נקוד .. לומר כו" – שאין הכוונה לומר שאהרן לא הי' במנין כלל; גם אהרן  
 8 הי' במנין, אלא שלא הי' במנין הלויים (וע"ד<sup>112</sup> הנקוד שבתבית "וישקהו", שנשקו, אלא שלא נשקו בכל  
 9 לבו<sup>113</sup>).
- 10 ומזה שרק בנוגע לאהרן צריך לשלול שלא הי' במנין הלויים, מובן, שלולי הניקוד הי' מקום לומר  
 11 שדוקא אהרן הי' במנין הלויים.
- 12 ולכאורה אינו מובן כלל: מהי הקס"ד שדוקא אהרן – שהוא הגדול בין הכהנים גופא – יהי' במנין  
 13 הלויים; אם תולדות אהרן נימנו לבדם – אהרן עצמו עאכ"כ! ומהו הצורך בניקוד כדי להבהיר שאהרן  
 14 לא הי' במנין הלויים?  
 15 וכפי שיתבאר לקמן.
- 16 יט. הביאור בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר – יובן בהקדם מ"ש רבינו הזקן בתניא<sup>114</sup> בנוגע  
 17 ללבישת טלית ותפילין: "וגם יתבונן איך שאור א"ס ב"ה .. מלובש .. בציצית ותפילין אלו ..  
 18 (ו)בלבישתו הוא ממשיך אורו ית' עליו .. ליכלל וליבטל באורו יתברך".
- 19 ומזה מובן, שבלבישת הטלית גופא יש חילוק בין לבישת הטלית לפני התפילין לטלית שמכסה את  
 20 התפילין לאחר הנחתן – שזהו"ע של התכללות וביטול נעלים יותר.
- 21 והענין בזה, שלכל לראש ישנו הביטול שבהתחלת העבודה, שזהו"ע לבישת הטלית – פריסו  
 22 דמלכא<sup>115</sup> – עוד לפני הנחת התפילין; ונוסף לזה ישנו ביטול נעלה יותר – לאחר שנמצא כבר בעיצומה  
 23 של העבודה, לאחר הנחת התפילין, שאף שענינים ד' מוחינן<sup>116</sup>, יש בהם גם ענין הביטול כו', ואעפ"כ  
 24 צריך להוסיף ולכסות את התפילין בהטלית, שזהו הביטול היותר נעלה שפועל גם בעבודתו בקיום  
 25 התומ"צ, והיינו, לא רק ביטול המציאות שלו כפי שהיא קודם קיום התומ"צ, אלא גם ביטול מציאותו  
 26 בהיותו בתכלית השלימות בעבודתו כו'.
- 27 ועפ"ז יובן שבנגלה דתורה נתפרש רק ענין לבישת הטלית לפני התפילין, ואילו בפנימיות התורה,  
 28 בזהר ומשנת חסידים נתפרש גם כיסוי התפילין בהטלית – כי, בנגלה דתורה נאמרה ההלכה בנוגע לפועל  
 29 שבה מחוייב כל אחד מישראל תיכף בהתחלת עבודתו (כמו בנוגע לשעבוד המוח והלב בהנחת תפילין  
 30 שהובא בשו"ע<sup>117</sup>, שבזה מחוייב גם נער תיכף כשנעשה בר מצוה); ואילו ענינים שאינם שייכים להתחלת  
 31 העבודה, אלא רק לאחר שמגיעים לשלימות העבודה (ועד לאופן ששייך רק אצל יחידי סגולה), כבנדו"ד,  
 32 הביטול היותר נעלה שצריך לפעול גם בעבודה דתומ"צ גופא – נתבארו בפנימיות התורה.

ח"ג ע' א"רפ). אמ"ב שער הציצית ב, ב [קלב, א]. סהמ"צ להצ"צ  
 מצות ציצית פ"ב (דרמ"צ טז, א), ובהנסמן שם במ"מ וצינינים  
 (בהוצאת תשנ"ט – ע' רטו).

116 זח"ג רסב, א. הובא ונתבאר בארוכה בסידור (עם  
 דא"ח) שער התפילין ז, סע"א [ט, סע"ד] ואילך. אמ"ב שער  
 התפילין פקלה ואילך (ק"ב, א [קעז, ב] ואילך). ובכ"מ.  
 117 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סכ"ה ס"א. וש"נ.

110 פינחס כה, יג.

111 פרשתנו ג, לט.

112 נזכר גם הענין דחסר כתיב, כמו "ולוט יושב", "ישב  
 (חסר) כתיב, אותו היום כו" (וירא יט, א ובפרש"י).

113 פרש"י וישלח לג, ד.

114 פמ"א (נו, ב).

115 ראה זח"ב צז, ב (ובהנסמן במאמרי אדהאמ"צ פרשתנו

- 1 כ. בנוגע למ"ש בפרקי אבות "הלומד מחבירו .. צריך לנהג בו כבוד" – הנה:
- 2 מנהג כבוד – יכול להיות בב' אופנים: ישנו אופן שזהו ענין חיצוני, כלפי חוץ בלבד. אבל ישנו גם
- 3 אופן שזה בא כתוצאה מרגש פנימי שבא לידי ביטוי בכך שנוהג כבוד גם כלפי חוץ, לעיני הרואים.
- 4 ובהקדים המדובר כמ"פ<sup>118</sup> שיש ענינים שבהם נוגע איך הזולת מסתכל על זה, ולדוגמא – בענין של
- 5 קידוש השם והפכו, כדברי הגמרא<sup>119</sup>: "היכי דמי חילול השם, אמר רב, כגון אנא, אי שקילנא בישראל
- 6 מטבחא (בעצמו או ע"י שלוחו, ע"ד שמצינו אצל רב יהודה בר יחזקאל<sup>120</sup>) ולא יהיבנא דמי לאלתר",
- 7 והיינו, שאע"פ שרוב עצמו הי' עניו כו', מ"מ, נוגע איך אחרים מסתכלים עליו, וכיון שהם אוחזים ממנו
- 8 ומחזיקים אותו לאדם גדול, לכן צריך להזהר ביותר בהנהגתו שלא יהי' בה ענין של חילול השם לפי
- 9 ערך גדול מעלתו של אדם גדול כו'.
- 10 ומזה מובן גם בנוגע לענין הכבוד, שאע"פ שהת"ח עצמו, מצד פנימיותו, אינו זקוק לכך, כיון שזהו
- 11 ענין חיצוני שאינו תופס מקום אצלו – הרי זה תופס מקום אצל הזולת שרואה שנוהגים כבוד בת"ח
- 12 כו', ע"פ הוראת התורה, ולכן צריך לנהג בו כבוד.
- 13 וכדי לידע אם הכבוד הוא ענין חיצוני בלבד, או שהוא ענין פנימי, כיון שנעשה ע"פ הוראת התורה
- 14 – הנה בזאת תבחנו: כשיש התנגשות והתנגדות של שני הענינים, החיצוניות והפנימיות – מי מהם גובר.
- 15 כא. ובהמשך לזה, הנה כאן המקום להזכיר הענין שצריכים לדבר אודותיו – בנוגע לגזירה האיומה
- 16 של "מיהו יהודי":
- 17 אע"פ שזהו ענין שעל ידו מעמידים בסכנה את קיום עם ישראל, עושים מעשים אשר לא יעשו –
- 18 לרשום בתור יהודים גרים גרורים שלא נתגיירו כהלכה, היפך פס"ד התורה שגור צריך להיות כהלכה
- 19 דוקא (נוסף לכך שחתימה על שטר מטעה, אפילו אם רק במקום אחד מתחשבים בשטר זה, היא בכלל
- 20 האיסור "מדבר שקר תרחק"<sup>121</sup>); והרי זה דבר מבהיל שאחריתו מי ישרנו – שמביא לידי מכשול של
- 21 נישואי תערובת ע"י חיתון עם גוים ח"ו, גילוי עריות וכו',
- 22 וכמו"כ נותנים חלק ונחלה בארץ לגוי, שזכותו היחידה היא שסבו הי' יהודי, אבל הוא והוריו היו
- 23 ונשארו גוים גמורים, ובאופן שמשקיעים בכל גוי 25-30 אלף דולר – דמים יקרים ("שווערע אידישע
- 24 געלט"), מכספי צדקה שנאספו מיהודים, אשר, אפילו בנוגע לפרוטה אחת מבאר רבינו הזקן בתניא<sup>122</sup>
- 25 שעל ידה "נותן חיי נפשו לה"!
- 26 וכל זה – בגלל שכשיש סתירה וניגוד בין כבודו האישי של פלוני, ל"כבוד חכמים" הקשור עם פס"ד
- 27 ברור הלכה למעשה ע"פ התורה, מעדיף פלוני את כבודו האישי יותר מאשר כבוד חכמים (ולא עוד אלא
- 28 שמתלוצץ עליהם כו'), ועד שמתנהג באופן שרואים ש"הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן
- 29 העולם"<sup>123</sup> (כמדובר לעיל<sup>124</sup>).
- 30 וגם כאשר מציעים לפלוני (שאחראי לכך) תפקיד של שר אחר – אינו מסכים לכך בשום אופן, ועומד
- 31 בתוקף שלא לעזוב "כסא" זה (שהוא מרותק אליו...), כיון שרוצה להמשיך לרשום גוים בתור יהודים
- 32 בחותמת מרובעת, כפי שעשה עד עכשיו, בבחינת "אכלתי ואוכל עוד" – אכלתי עד עתה, ואוכל עוד
- 33 גם להבא (כפי שמצינו בנוגע לחטא עה"ד<sup>125</sup>).

(118) ראה גם תורת מנחם – התועודיות ח"ע ס"ע 266. (122) פל"ז (מח, סע"ב).

וש"נ. (119) יומא פו, א. (124) אבות פ"ד מכ"א.

(120) שיחת ש"פ בחוקותי סכ"ח (תורת מנחם – התועודיות חע"ב ע' 223 ואילך).

(121) ראה ב"ר ספ"ט ובענף יוסף שם. (122) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חע"ב ע' 266.

(123) ראה יומא פו, א. (124) שיחת ש"פ בחוקותי סכ"ח (תורת מנחם – התועודיות חע"ב ע' 223 ואילך).

(125) ראה ב"ר ספ"ט ובענף יוסף שם.

1 וכאשר שואלים אותו: היתכן, ומציגים בפניו רשימה של 160 גוים שנרשמו בתור יהודים, אזי תגובתו  
2 הראשונה היא – להרעיש על כך שרשימה זו הודלפה והגיעה לידיים בלתי־רצויות!...

3 ולגופו של ענין – טוען: וכי דבר קטן הוא שפלוגי העיד עליו כו', והוא למד במקום פלוגי ויש לו  
4 סמיכה לרבנות, ובמילא, מי יאמר לו מה תעשה. אך כבר אמרו: יאבד שלמה ואלף כמותו, ולא תאבד  
5 אות אחת מן התורה<sup>126</sup>, שהיא נצחית ולא תשתנה!

6 כב. ומזה באים לדבר מבהיל נוסף:

7 כאשר יהודים מתאספים בכ"ח אייר כדי להודות להקב"ה על כך שבחמלתו על עם ישראל הראה נסי  
8 נסים, למעלה מדרך הטבע<sup>127</sup>, בכל הקשור לשחרור והשבת העיר העתיקה של ירושלים עיה"ק ומקום  
9 המקדש כו', לאחר תשע עשרה שנה שיהודי לא הי' יכול לגשת ל"כותל המערבי" ולומר קאפיטל תהלים  
10 – עומד יהודי דתי ומתפאר בהישגים שלו בשיתוף הפעולה וקירוב לבבות בין יהודים לערבים, באמרו,  
11 שהמצב בירושלים צריך לשמש דוגמא ומופת לכל עמי הארץ בעולם כולו.

12 אם לא די בנזק החמור שנעשה ע"י רישום גוים בתור יהודים – מוסיפים חטא על פשע להתפאר  
13 בשיתוף הפעולה בין יהודים לערבים.

14 פלוגי רושם גוים בתור יהודים (אם בעצמו או ע"י שלוחו, אף ש"אין שליח לדבר עבירה"<sup>128</sup>), וחבירו  
15 מ"משרד הסעד" מחלק סכומים של אלפי לירות לערבים בירושלים העתיקה, ומתפאר בכך שמאות ערבים  
16 עומדים בתור וממתינים לקבל עזר וסעד,

17 – וכאמור, שמדובר אודות כספי צדקה של יהודים, חיי נפשם, שניתנו מלכתחילה עבור מוסדות של  
18 צדקה וחסד, ישיבות וכו', ובמקום לתתם לבנ"י, מחלקים אותם לערבים –

19 ובכך מחזקים את ישיבתם בעיר העתיקה, כיון שעוזרים להם ע"י תמיכה כספית, כולל גם באמצעות  
20 החוק שמעניק תמיכה עבור כל ילד נוסף, והרי ידוע שאצל הערבים הילודה גדולה יותר (כיון שלהם  
21 מפחדים לומר שיעשו "קונצים" ויולידו פחות ילדים...) <sup>129</sup>, כך, שמשפחה שיש לה מספר ילדים כפול,  
22 מקבלת תמיכה כפולה (לא ב"פ ככה, אלא באין ערוך יותר), ועושים הכל לשפר את מצבם – שלא יהי'  
23 כמו בירדן, סוריא, מצרים, עירק ושאר מקומות כיו"ב, שבהם נמצאים בשפל המצב, בדחקות ורדיפות  
24 כו'.

25 מחד גיסא – מודים להקב"ה על השבת ירושלים העתיקה ליד ישראל, וכאשר יהודי רוצה לומר  
26 "הלל" ללא ברכה, רודפים אותו ויורדים לחייו; ומאידך גיסא, מחזקים את ישיבתם של הערבים שם!

27 ולא עוד אלא שבנוגע ליהודים שחפצים לגור שם, מערימים קשיים כו', ועד כדי כך, שלמרות שכבר  
28 עברו כו"כ שנים, הנה בקושי גדול הצליחו כמאה משפחות בלבד "להתגנב" ולגור "בין החומות",  
29 ולעומת זאת, מספר הערבים הולך וגדל, וכבר הגיע ל-65 אלף, ויש אומרים שמספרם 95 אלף (ועוד  
30 ידם נטוי' להגדיל את מספרם, אלא שישמרו זאת בסוד...), ונותנים להם את כל הזכויות, כולל גם זכות  
31 בחירה, כך, שכל אותם ערבים יוכלו להביע דעתם גם בקשר ל"כותל המערבי" ושאר מקומות הקדושים  
32 של בנ"י שבעיר העתיקה!

33 דוקא בירושלים עיה"ק, לאחר הנצחון של עם ישראל, זוכים דוקא הערבים ליחס מועדף!

34 ערבי שירצה לגור בירושלים החדשה דוקא – יוכל לעשות זאת, ואילו יהודי שרוצה לגור בירושלים  
35 העתיקה – לא נותנים לו דריסת רגל!

– יחידי סגולה – בהשוואה למקומות אחרים.

(128) קידושין מב, ב. וש"נ.

(129) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"א ס"ע 185.

(126) ראה שמו"ר רפ"ו. וש"נ.

(127) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שהיו אמנם קרבנות (ועכשיו מודים כולם שהי' זה בגלל שלא סמכו על הקב"ה להתנהג כפי רצונו, מבלי להתפעל כלל מהגוים כו'), אבל מספרם הי' מועט

- 1 לאחרי המלחמה היו כאלו שהצהירו – וממשיכים להצהיר – שלא יחלקו עוד את ירושלים. אבל לפי  
2 המצב בפועל – אין צורך לחלק את ירושלים יותר מכפי שהיא כבר מחולקת!...
- 3 כג. וכאמור כמ"פ אודות סדר השתלשלות ה"הישגים הדתיים" (באופן ש"אכלתי ואוכל עוד") –  
4 שתחילה רושמים גוים בתור יהודים, ובכך פוגעים במחיצה המבדלת בין ישראל לעמים,  
5 ואח"כ פוגעים בענין של "אורייתא", ע"י בחירת רבנים [באופן ש"מכתיבים" מראש את תוצאות  
6 ה"בחירות", ועושים תחבולות למנות פרנס על הציבור בניגוד לרצון הציבור] תמורת שוחד – שוחד של  
7 ממון (כדברי הירושלמי<sup>130</sup> שעז"נ<sup>131</sup> "אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם"), או כבוד, וכיו"ב בשאר  
8 ענינים של שוחד, שעל כולם אמרה התורה "ושוחד לא תקח כי השוחד יעור עיני פקחים ויסלף דברי  
9 צדיקים"<sup>132</sup>; וכפי שהי' פעם ברוסיא<sup>133</sup> רב מטעם הממשלה של הצאר הרוסי<sup>134</sup>, שהי' אחראי על רישום  
10 תאריכי לידה, נישואין וכיו"ב, אלא שאז ידעו מלכתחילה שזהו "רב מטעם", ובמילא ידעו להזהר ממנו  
11 כו' (אלא שאעפ"כ סבלו ממנו צרות כו'),
- 12 ואח"כ רוצים לפגוע גם בענין של קוב"ה ח"ו, עי"ז שמלמדים שם אודות "אותו האיש" רח"ל<sup>135</sup>,  
13 ודוקא השר הדתי הוא זה שמשקיע עשרות אלפי דולרים כדי לתקן דרכי גישה, כבישים וכו',  
14 לבתי-טומאה (כולל גם בירושלים, שממנה היו משלחים טמאים מחוץ לחומה<sup>136</sup>) ועבודה-זרה של  
15 הנוצרים (כפס"ד הרמב"ם שנוצרים עובדי ע"ז הם<sup>137</sup>, ולא כמו הישמעאלים<sup>138</sup>), ומורה לציין שזה "מקום  
16 קדוש" שצריך לנהוג בו כבוד כו'.
- 17 וכמו השר הדתי שמוכן לקבל נוצרים הנ"ל (וכיו"ב משאר הדתות) ולרשום אותם בתור יהודים,  
18 תמורת תעודת-נייר ריקה מתוכן – בניגוד לשאר דתות שלא היו מניחים לעשות דבר כזה!  
19 כד. ועד"ז בנוגע לכללות ההנהגה באופן ש"ככל הגוים בית ישראל"<sup>139</sup>, והזהירות שלא להרגיז את  
20 הגוים, כיון שמתפעלים ממה שיאמרו הגוים (ו"גוי' שקייט").
- 21 וכמו במאורע<sup>140</sup> שאחד המנהיגים (שאומר "לית דין ולית דיין") הושיט יד לנערה ערבי', ומיד עוררו  
22 הערבים "סערה" והזהירו שיעשו "סקנדל", ותיכף ומיד (לפני שעברו 24 שעות) מיהר הנ"ל לפרסם  
23 התנצלות, שלא ידע וכו', וביקש סליחה ומחילה וכפרה.
- 24 וכל זה אירע לאחרי שבעבר הושיט יד לנערות יהודיות, ואותם דתיים שנטלו לעצמם את התפקיד  
25 להגן על הדת, וראו את העומד על גבם עושה כן – שתקן ולא הזהירוהו שאסור לעשות כן (שהרי אילו  
26 היו אומרים לו שזה דבר האסור, לא הי' עושה זאת); ועד"ז בנוגע לכללות הענין של גיוס בנות ישראל  
27 לצבא, שזהו דבר המנוגד לדת ישראל.
- 28 וכאן רואים את החילוק באופן ההנהגה – שכאשר מדובר אודות פגיעה בגוים, אזי מתנצלים מיד;  
29 ואילו בנוגע לדת ישראל, הכל מותר, וכל ההגבלות פרוצות כו', ואיש כל הישר בעיניו יעשה!  
30 וכמדובר כמ"פ על כך שיש אלו שעומדים מן הצד ושותקים! – היתכן?! למה שותקים?!
- 31 ולא עוד אלא שגם לאחרי שכמה צדיקים מהם נתעוררו סוכ"ס והגיעו למסקנא שצריך לתקן את  
32 המצב ולא לגייס בנות לצבא<sup>140</sup> – הרי הם עושים זאת בקול ענות חלושה!

(137) הלי' ע"ז פ"ט ה"ד. פיה"מ (הוצאת קאפאח) לע"ז פ"א מ"ג.

(138) ראה רמב"ם הלי' מאכלות אסורות פי"א ה"ז. פי"ג הי"א. תשובות הרמב"ם (ירושלים תש"כ) סתמ"ח. שו"ע אדה"ז אור"ח סקכ"ח סנ"א. שש"ל ס"ב.

(139) ע"פ יחזקאל כה, ח.  
(140) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חס"ז ע' 277.

(130) ביכורים פ"ג ה"ג.

(131) יתרו כ, כ.

(132) משפטים שם, ח.

(133) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חס"ח ריש ע' 230.

וש"נ.

(134) נוסף לכך שבכלל אי אפשר להפוך איש פשוט לרב!...

(135) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חע"ב ע' 224. וש"נ.

(136) ראה כלים פ"א מ"ז.

1 כה. וכמדובר כמ"פ<sup>141</sup>, שעתה בדור יתום זה מראים את כל הענינים בגלוי, ובלשון הכתוב  
2 בדניאל<sup>142</sup>: "יתבררו ויתלבנו ויצרפו גו", כך שיהי' ברור בנוגע לכל דבר אם הוא ענין של זכות, "כולו  
3 זכאי", או ענין שלילי, "כולו חייב"<sup>143</sup>.

4 והרי עתה הכל מודים שהחוק של מיהו יהודי זקוק לתיקון מידי, וכפי שהצהיר האחראי על כך,  
5 שענין זה חייב להסעיר את דעת הקהל, ולא רק את הציבור הדתי, אלא גם – ועוד יותר – את החילוניים,  
6 הן בארץ ישראל והן בחוץ לארץ, שצריכים להזהר מסכנה זו כו'.

7 אלא שלמרות זאת, הוא פוטר את עצמו מלהתעסק בתיקון החוק, באמרו, שנמצאים עכשיו בתקופת  
8 הבחירות! ...!

9 הוא לא מתבייש לומר, שלמרות שמדובר אודות ענין של הלכה, אין בדעתו לעסוק בזה, בגלל  
10 שתקופת הבחירות אינה הזמן המתאים להקים רעש כו'!

11 אותם שרים דתיים שאיבדו כבר את ערכם בעיני הממשלה, שבכלל לא משתפת אותם בדיוני' –  
12 חוששים שעומדים לאבד את ה"כסאות", ולכן חייבים להצהיר ולהודיע מראש, שהם מוכנים לרוץ  
13 לקואליציא בעינים עצומות, כך, שעוד לפני שיודעים מה ידרשו מהם, הרי הם מודיעים שהם מוכנים  
14 לכל דבר, ומתחייבים – באופן של הקדמת נעשה לנשמע – לקיים כל מה שיצוו עליהם אדונייהם  
15 מה"מעריך", ולהסכים ולומר על הן הן ועל לאו לאו, ובלבד שימלאו בקשתם – לתת להם את ה"כסאות"!

16 אלא מאי, הם צריכים לצאת י"ח כלפי אנשי מפלגתם, כדי להבטיח שכחם לא ירד בבחירות, או  
17 אפילו שמפלגתם תגדל יותר. וכיון שיש כאלו שירעישו נגדם ויזכירו להם את הענינים האמורים לעיל  
18 [(כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת שחוק): שהרי גם מבלעדי... יש להם מספיק מנגדים מבפנים,  
19 מהמפלגה שלהם, שרוצים להורידם מתפקידם], מוכרחים הם להבטיח לבוחריהם שיעשו משהו... אבל  
20 הם מוסרים "מודעה" לאנשי ה"מעריך", שלא יבהלו מה"רעש" שיקימו לפעמים, אלא ידעו שזהו רעש  
21 מלאכותי, מושלל וריק מכל תוכן, שנעשה רק כלפי חוץ, כדי "לשחק" לפני ציבור הבוחרים שלהם, אבל  
22 לאמיתו של דבר – מתחייבים מראש "למכור" את הכל!

23 כו. וכיון שאין להאריך בענין שהוא היפך שבחם של ישראל, ובפרט בעמדנו בסמיכות ל"זמן מתן  
24 תורתנו" – הנה יה"ר שיתוקנו כל הענינים הבלתי-רצויים, ובלשון הכתוב<sup>144</sup>: "אם לא ביד חזקה ..  
25 אמלוך עליכם",

26 ובקרוב ממש יצאו בני' מהגלות, עי"ז ש"יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות .. ויכוף  
27 כל ישראל לילך בה כו"<sup>145</sup> – בדרך התורה דוקא,

28 – ולא בדרך ה"דמוקרטיא", ובודאי לא בדרך שרק טוענים שהיא "דמוקרטיא", אבל בפועל  
29 מתערבים ועושים מה שרוצים... לפלוני נותנים משרה חשובה, ואילו את השני משאירים בעירום ובחוסר  
30 כל ... –

31 שעל זה אומר הקב"ה: "בחוקתי תלכו"<sup>146</sup>,

32 – ולא בחוקות הגוים ח"ו, כמ"ש<sup>147</sup> "ובחוקותיהם לא תלכו", ובודאי לא בדרכו של זה ש"יודע את  
33 רבונו ומכוין למרוד בו"<sup>148</sup>, ואם יש מי שהולך בדרך זו, עליו למהר לברוח ממנה, כיון שזוהי דרך  
34 שמוליכה למקום שהוא ההיפך מגן-ערן, וככל שיקדים, הרי זה משובח –

(145) רמב"ם ה' מלכים ספי"א.

(146) ר"פ בחוקתי.

(147) אחרי יח, ג.

(148) לשון חז"ל – תו"כ ופרש"י בחוקתי כו, יד. ועוד.

(141) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חע"א ע' 205. וש"נ.

(142) יב, יו"ד.

(143) סנהדרין צח, א. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות

חע"ב ס"ע 224 ואילך. וש"נ.

(144) יחזקאל כ, לג.

1 ועי"ז זוכים לקיום היעוד<sup>149</sup> "ונתתי שלום בארץ", שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה<sup>150</sup>,  
 2 ועד "ואולך אתכם קוממיות", בקומה זקופה<sup>151</sup> (ובודאי לא מתוך רגש-נחיתות כלפי גוים וגוי'שקייט),  
 3 והולכים עם משיח צדקנו לארצנו הקדושה, ולירושלים העתיקה, ששם יבנה משיח מקדש במקומו<sup>155</sup> –  
 4 המיוחד ל<sup>152</sup>, "ואשיבה שופטיך כבראשונה"<sup>153</sup>, "והיתה לה' המלוכה"<sup>154</sup>.

\* \* \*

6 כז. בנוגע לפרקי אבות:

7 לשון המשנה "צריך לנהג בו כבוד", ולא לכבדו וכיו"ב, הוא בדיוק (ע"ד משנת<sup>155</sup> בדיוק הלשון  
 8 בפרק שלפנ"ז<sup>156</sup>: "אהבה שהיא תלו' בדבר", שלא נוגע מהי הסיבה שהביאה לידי האהבה, אלא אם  
 9 עכשיו היא "תלו' בדבר") – כי הכוונה כאן אינה בנוגע לעצם נתינת הכבוד (שנתבארה כבר במשניות  
 10 שלפנ"ז), אלא לדייק ולהדגיש שענין זה צ"ל באופן של מנהג, היינו, הנהגה תמידית.

11 והיינו, שאע"פ שיתכן שיש זמנים שפלוגי לא מתנהג באופן הרצוי, כך, שלכאורה לא נדרש לכבדו  
 12 באותה שעה, מ"מ, מחדשת המשנה שענין הכבוד צ"ל באופן של הנהגה תמידית – "צריך לנהג בו  
 13 כבוד".

14 – בנוגע לעצמו, ידע איניש בנפשי' שאע"פ ש"על כל פשעים תכסה אהבה"<sup>157</sup>, מ"מ, יש זמנים  
 15 [ובפרט בשעה שעוסק בעבודת התשובה לעשות חשבון צדק כו'] שאינו מרוצה מעצמו, בידעו שלפעמים  
 16 אינו מתנהג כדבעי כו'; אבל בנוגע לחבירו שלמד ממנו – "צריך לנהג בו כבוד", באופן תמידי (גם  
 17 כשהנהגתו אינה כדבעי).

18 כח. ובנוגע ללימוד מחבירו שיכול להיות בכמה אופנים – נקט "הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה  
 19 אחת או פסוק אחד או דיבור אחד או אפילו אות אחת", בהתאם לחילוק בסוגי התלמידים:

20 הלימוד מחבירו יכול להיות באופן של "פרק אחד" – שתופס פרק שלם (כיון שיש לו תפיסה מהירה),  
 21 אבל זהו בשטחיות ובאופן כללי בלבד, אבל עדיין אינו תופס פרטי הדברים בעומק הסברות כו'.

22 ויש אופן שתופס לא רק כללות הענין, אלא גם פרטי הדברים, שזהו ענין של "הלכה אחת", שבכל  
 23 הלכה יש פרטי דינים [ולדוגמא: בנוגע לרשויות השבת – רשות היחיד ורשות הרבים כו', וכן בנוגע  
 24 לשומרים – שומר חנם, שומר שכר וכו'], אבל אעפ"כ, הרי זה רק באופן של "הלכה", ללא הבנת פרטי  
 25 הענין.

26 ויש אופן שלומד בפרטיות יותר – "פסוק אחד", בתושב"כ, או "דיבור אחד", בתושבע"פ, שבה  
 27 נתבארו כמה פרטים בכל פסוק בתושב"כ.

28 והאופן היותר נעלה הוא – ש"אפילו אות אחת", שבכמות הרי זה מועט ביותר, הנה מצד הבנת  
 29 שכלו, יש בה ריבוי האיכות, ועד שגוברת על ריבוי הכמות שב"פרק אחד", ולכן מדייק בזה וכו'.

30 כט. והטעם שנאמר "הלומד מחבירו כו' צריך לנהג בו כבוד", מחבירו דוקא, ולא מתלמידו – כי:

31 סדר הלימוד של תלמיד מרבו צ"ל באופן ש"שפתותיו נוטפות מר"<sup>158</sup>, ודוקא ע"י ביטול זה נעשה  
 32 התלמיד כלי לקבלה.

(155) שיחת ש"פ בחוקותי סכ"ה (תורת מנחם – התועודיות  
 חע"ב ע' 221).

(156) פ"ה מט"ז.

(157) משלי יו"ד, יב.

(158) שבת ל, ב. וש"נ.

(149) שם, ו.

(150) סנהדרין צט, ב.

(151) שם, יג ובתו"כ ופרש"י.

(152) ראה אג"ק חכ"ד ע' שסו.

(153) ישע"י א, כו.

(154) עובדי' בסופו.



1 ולכן, גם כאשר הרב לומד דבר-מה מתלמידו, אי אפשר לומר שהרב צריך לנהג בו כבוד, כי, מנהג  
 2 כבוד זה עלול ליטול מהתלמיד את הביטול הדרוש להיות כלי קבלה בלימודו מן הרב.  
 3 [כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים, ששאר הדיוקים שנזכרו לעיל, יתבארו בהזדמנות אחרת].  
 4 ל. הביאור בנוגע לפירוש רש"י – שדוקא בנוגע לאהרן צריך להבהיר ש"לא הי' במנין הלויים":  
 5 במנין בניי לא מצינו שימנו את נשיאי ישראל לבדם, והיינו, שאף שהנשיא הוא למעלה מכל שאר  
 6 אנשי השבט, כך, שלכאורה הי' ראוי למנות את נשיאי ישראל לבדם, הרי בפועל לא מצינו מנין מיוחד  
 7 לנשיאי ישראל, ועכצ"ל, שנימנו יחד עם כל בניי.  
 8 [ולכן מצינו בנוגע למנין שבפרשתנו, לאחר מינוי הנשיאים בתור "ראשי אלפי ישראל"<sup>159</sup> (שלכן  
 9 השתתפו במנין בני<sup>160</sup>), והמנין שבפ' פקודי<sup>161</sup> (לפני המינוי הנ"ל), שבשניהם היו ישראל שוים<sup>162</sup> –  
 10 כיון שלעולם נימנו הנשיאים יחד עם בניי].  
 11 וטעם הדבר – דכיון שהוא הנשיא והראש של השבט, הרי הסברא מחייבת שבגלל זה גופא צריך  
 12 למנותו יחד עם כל אנשי השבט, כיון שהראש צריך להיות עם כל הגוף.  
 13 ובנוגע לנשיא דשבט לוי – הנה:  
 14 בנוגע למשה רבינו – אי אפשר לומר שהוא הנשיא של שבט לוי, כיון שהוא נשיא הנשיאים.  
 15 בנוגע לאלעזר בן אהרן, שעליו נאמר<sup>163</sup> "ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן" – מפרש רש"י  
 16 שאין הכוונה שהוא הנשיא של שבט לוי, כי אם "ממונה על כולם, ועל מה היא נשיאותו – (כהמשך  
 17 הכתוב) פקודת משמרת הקודש, על ידו היא פקודת כולם".  
 18 ועכצ"ל, שהנשיא של שבט לוי הוא אהרן הכהן.  
 19 וע"פ האמור שהסברא מחייבת שנשיא השבט צריך להימנות ביחד עם כל השבט, הנה דוקא אהרן  
 20 הי' צריך להיות במנין הלויים. ולכן יש צורך להבהיר – ע"י הניקוד על תיבת "ואהרן" – "שלא הי'  
 21 במנין הלויים"<sup>164</sup>.  
 22 לא. ויה"ר שע"י הדיבור עתה אודות ענינים השייכים למשכן, "דאיקרי מקדש"<sup>165</sup>, שעל זה אמרו  
 23 רז"ל<sup>166</sup> "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה" – יומשך בפועל הענין ד"כהנים בעבודתם ולויים  
 24 בדוכנם וישראל במעמדם"<sup>167</sup>, בביהמ"ק השלישי, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.  
 25 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לאנגן הניגון<sup>168</sup> של ר' מיכאל דוואַרקין<sup>169</sup>].



166) מנחות בסופה. ועוד.

167) יומא נג, א. ועוד.

168) בתקליט "ניח"ח" מספר 8 ניגון 11.

169) יש לציין שהיאֶרצייט שלו הוא בערב חג השבועות,

שמתברך משבת זו (ראה אודותו גם תורת מנחם – התועדויות

ח"ו ע' 13. חל"ד ע' 143. חמ"ד ע' 70. ועוד).

159) פרשתנו א, טז.

160) ראה לקו"ש חכ"ג בתחלתו.

161) לח, כה"ו.

162) פרש"י תשא ל, טז.

163) פרשתנו ג, לב.

164) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ל ע' 312. וש"נ.

165) עירובין ב, סע"א. וש"נ.

## לקוטי שיחות

### פרשת במדבר

כרך כג, ב

מתורגם ללשון הקודש

17 משה, נעשו אלו התולדות שלו שלמדן מה שלמד מפי  
18 הגבורה".

19 מהי כוונת רש"י בהוסיפו ב"דבור המתחיל" השני את  
20 ההסבר הזה? – הרי הוא כבר הזכיר ענין זה ב"דבור  
21 המתחיל" הראשון: "שלמדן תורה .. מעלה עליו הכתוב  
22 כאילו ילדו"?

23 מסבירים המפרשים<sup>7</sup>, שמתעוררת אצל רש"י שאלה  
24 לגבי המשך הפסוק: כיצד מתאימות המילים "ביום דבר  
25 ה' את משה" לבוא כהמשך ל"ואלה תולדות אהרן..."?  
26 ועל כך מפרש רש"י, שהמילים "ביום דבר ה'..." אינן  
27 מהוות המשך ל"ואלה תולדות אהרן", אלה ל"ואלה  
28 תולדות... (ו)משה": כי בני אהרן נקראים (גם) "תולדות  
29 משה" משום ש"למדן תורה", כפי שאומר רש"י ב"דבור"  
30 הקודם, ולכן מודגש בפסוק מיד, שענין זה התחדש "ביום  
31 דבר ה' את משה", שאז "למדן מה שלמד מפני הגבורה".  
32 אך, לכאורה, תמוה מדוע נאמר בפסוק "ביום דבר ה'  
33 את משה", והרי, לכאורה, משה לימד את בני אהרן תורה  
34 גם במשך התקופה שלאחר "ביום דבר ה' את משה".

א.

#### "ואלה תולדות אהרן ומשה"

1 מן הפסוק<sup>1</sup> "ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה'  
2 את משה בהר סיני" מצטט רש"י את המילים "ואלה  
3 תולדות אהרן ומשה", ומפרש: "ואינו מזכיר אלא בני  
4 אהרן<sup>2</sup>, ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד  
5 שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו  
6 ילדו".  
7 וכפי שהמפרשים<sup>3</sup> מסבירים מדוע מתאים לומר זאת  
8 דוקא על בני אהרן, למרות שמשה לימד תורה את כל  
9 ישראל – כי משה לימד אותם בנפרד, ולפני שלימד את  
10 כל ישראל, כפי שכבר ציין רש"י לפני כן, בסוף פרשת  
11 תשא<sup>4</sup> את ה"סדר משנה".  
12 וכיון שמשה לא היה חייב בכך. ואדרבה, כיון שהוא  
13 כבר למד לפני כן עם אהרן, הרי אהרן כבר חייב<sup>5</sup> ללמד  
14 את בניו<sup>6</sup>. לפיכך קבל על כך משה שכר מיוחד, ש"מעלה  
15 עליו הכתוב כאילו ילדו".  
16 לאחר מכן ממשיך רש"י בפירושו: "ביום דבר ה' את

ד"כאילו ילדו"; משא"כ המלמד בנו של אחד שאינו חבירו (היינו שאינו כמותו, שאינו יכול ללמד את בנו), או המלמד יתום וכיו"ב (שאינו – לפני משורת הדין) – אין לו השכר ד"כאילו ילדו" \*\* [באהבת איתן לע"י סנהדרין (שם) כתב להיפך, דאפי"ו בני אהרן (שלא הי' מחוייב ללמדם) נק' תולדותיו, ומכש"כ אחרים שמחוייב ללמדם. וראה פני דוד פרשתנו עה"פ. עיין יעקב שם].

(6) היינו הלימוד עם בני אהרן בפ"ע, שזה חיובו של אהרן דוקא; ולכן זה שמשה למדן תורה בפ"ע (לא ביחד עם כל העם) הו"ע של לפני משורת הדין.

[אבל מ"ש במשכיל לדוד, שמצד זה גופא שהקדימם לכל ישראל נק' בניו (כי מצוה להקדים בנו, ע"ש) – צ"ע, דא"כ למה לא נק' גם אהרן והזקנים תולדות משה? ועכצ"ל שרק בני אהרן שעצם הלימוד עמהם (בפ"ע) הי' ענין של לפני משורת הדין (מכיון שכבר למד לפני"ז עם אהרן אביהם) נק' תולדותיו. וראה לקמן הערה [34].

(7) רא"ם ז' הוהוה, גו"א ועוד כאן.

(1) פרשתנו ג, א.

(2) אין כוונת רש"י ב"ואינו מזכיר אלא בני אהרן" למה לא נמנו גם בני משה – כי: כאן מדובר רק ב"בני אהרן" (כי כאן נוגע ענין הכהונה, כמשנת" בלקו"ש ח"ג ע' 9 בהערה), והקושיא להיפך: למה נאמר "ואלה תולדות .. ומשה". – וראה רמב"ן כאן ובני משה נכללו להלן בפרשה ג, כז ואילך.

(3) ראה גו"א שפ"ח ומשכיל לדוד כאן. ובדבך טוב באו"א קצת (ראה לקמן הערה 22).

(4) לד, לב. – להעיר, ששם נזכרו רק אלעזר ואיתמר ולא נדב ואביהוא. אבל ראה פרש"י יתרו ית, כג. וראה חדא"ג מהרש"א דלקמן הערה 19. ואכ"מ.

(5) ועפ"ז מובן דיוק לשון רש"י "המלמד את בן חבירו" – כי מהענין ("אהרן ומשה") שממנו נלמד – מוכרח רק "בן חבירו", היינו חבירו כמותו (ראה גם עיין לע"י סנה"יט, ב), שגם לחבירו ישנה האפשרויות ללמד את בנו, וכשהוא מלמדו\* עושה לפני משורת הדין, ולכן נותנים לו שכר

(\* יותר נ"ל שגם הוא מלמדו (וכמו ב"ילדר" כפשוטו – שיש גם הוריו) – וכבנוד"ד שגם אהרן למדס "כדאיתא בעירובין (נד, ב) – ל' רש"י תשא שם. ולהעיר מענין יעקב לסנה"יט, שם. אבל ראה לקמן בפנים סעיף ה' ז).

(\*\*) אולי י"ל שזוהו ע"ד סוג – "אשר עשו (בחוקי)" (רש"י לך יב, ה). אבל ראה לקמן הערה 36.

28 המיוחד עם בני אהרן בפרט קיימת במלואה גם לפני מחרת  
 29 יום הכפורים. וכפי שמוכח מפסוקנו, שכבר "ביום דבר ה'  
 30 את משה בהר סיני" – בששי (שביעי) בסיון<sup>17</sup> – כבר לימד  
 31 משה את בני אהרן בנפרד<sup>18</sup>, שהרי אז הם נעשו "תולדות  
 32 שלו". ולכן סביר לומר שגם לפני מתן תורה<sup>19</sup> לימד אותם  
 33 משה באותו אופן כלאחר מכן.

**ב.**

**הדיוקים בלשון רש"י**

34 בנוסף לכך יש להבין מספר דיוקים בלשונו של רש"י,  
 35 ומהם:

36 א) מלשון רש"י ב"דבור" הראשון "מעלה עליו הכתוב  
 37 כאילו ילדו" מובן, שאין הכוונה שהם נעשו תולדותיו, אלא  
 38 שזה רק ענין של שכר, שנחשב לו "כאילו ילדו". לעומת  
 39 זאת, ב"דבור" השני אומר רש"י: "נעשו אלו התולדות  
 40 שלו?"

41 ותמיהה זו אף קשה יותר: המקור של פירוש רש"י זה  
 42 הוא בגמרא<sup>20</sup> ושם נאמר "כל המלמד... מעלה עליו הכתוב  
 43 כאילו ילדו, שנאמר ואלה תולדות אהרן ומשה.. ומשה  
 44 לימד, לפיכך נקראו על שמו", ואילו רש"י מוסיף כאן על  
 45 דברי הגמרא, ואינו אומר רק "ונקראו<sup>21</sup> תולדות משה",  
 46 אלא אף "נעשו אלו התולדות שלו".

47 ב) מדוע מאריך רש"י בלשונו ואומר "שלמדן) מה  
 48 שלמד מפי הגבורה" – רש"י צריך היה לומר בקצרה, וכפי  
 49 שהוא אכן אומר בקטע הראשון "שלמדן תורה"<sup>22</sup>?

50 אף אם נאמר, שמשום שבפסוק מופיע הניסוח "ביום  
 51 דבר ה' את משה", לכן מדגיש גם רש"י בהתאם לכך  
 52 שהוא למד עמם את מה שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא עדיין

1 ואדרבה: עיקר לימוד התורה עם ישראל בכלל,  
 2 ובמיוחד עם בני אהרן, רק התחיל<sup>8</sup> למחרת יום הכפורים,  
 3 לאחר שלש פעמים של "ארבעים יום", אשר שהה משה  
 4 בהר – יותר מאשר ארבעת החדשים מאז "יום אשר דבר  
 5 ה' אל משה בהר סיני".

6 את זאת מתרצים המפרשים בשני אופנים: (א)  
 7 משמעות המילים "ביום דבר" כאן היא "מיום דבר", כמו  
 8 בפסוק? "והנותר בבשר ובלחם", שמשמעותו: מן הבשר  
 9 והלחם<sup>10</sup>. (ב) על ידי דיוק הלשון "ביום" באה התורה  
 10 להבהיר, ש"אפילו לא למדו רק דבר אחד נעשו אליו  
 11 תולדות"<sup>11</sup>.

12 אך, בנוסף לכך ששני תירוצים אלו דחוקים בעצמם,  
 13 קשה לומר שזוהי כוונת רש"י, כי<sup>12</sup>:

14 א) מדוע חשוב להדגיש מתי התחילו בני אהרן להיות  
 15 תולדות משה, על ידי "שלמדן תורה"<sup>13</sup>?

16 ב) והעיקר: משה לימד את בני ישראל תורה אף לפני  
 17 מתן תורה, לפני "יום דבר ה' אל משה בהר סיני", כפי  
 18 שמפרש רש"י<sup>14</sup>, ש"במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה  
 19 שיתעסקו בהם". ויותר מכך: כבר במצרים צייה הקדוש-  
 20 ברוך-הוא כמה וכמה דינים, כמסופר בפרשת בא<sup>15</sup>, אשר  
 21 אותם מסר ולימד משה את בני ישראל. ואם כך, מדוע  
 22 נעשו בני אהרן לתולדות משה רק "ביום דבר ה' את משה  
 23 בהר סיני", ולא לפני כן?

24 ודוחק לומר, שמשום לימד את בני אהרן באופן מיוחד,  
 25 שמשום כך הם נעשו תולדות משה, רק ב"סדר משנה"  
 26 שהתחיל רק למחרת יום הכפורים<sup>16</sup>, אך לא לפני כן –

27 כי הסיבה לסדר זה של הלימוד בכלל, ושל הלימוד

(16) ראה רש"י תשא לד, כט.  
 (17) רש"י יתרו יט, טו.  
 (18) אבל ראה הערה 8.

(19) ולהעיר מהמפורש בקרא (משפטים כד, א. ועד"ז שם, ט) – ועוד  
 לפני מ"ת (רש"י שם א) – "אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני  
 ישראל" (ע"ד "סדר המשנה" דס"פ תשא). והרי שם איירי בשייכות לענין  
 של תורה (ראה שם ג"ד וברשי" שם. רש"י שם, ז). ובחז"א ג מהרש"א  
 עירובין שם, דסדר משנה נסמך אקרא זה. ולהעיר מפרשי" ר"פ מטות  
 ובמפרשיו שם.  
 (20) סנהדרין יט, ב. וראה גם תיב"ע לקמן פסוק ג (וגם שם: ואתקרין  
 על שמי").  
 (21) ועד"ז בפרשי" שהועתק לקמן בפנים (ס"ג) "שהתלמידים קרוים  
 בנים".

(22) בדבק טוב כאן מפרש שכוונת רש"י שלמדן לא רק המצות לבד  
 כ"א "כ" מה שלמד מפי הגבורה", ובוה מתרין רש"י למה רק בני אהרן  
 נק' תולדות משה, כי לשאר בני" אמר רק המצות לבד.

(8) וברא"ם כאן: לא שבאותו יום עצמו שדבר השי" עם משה בהר  
 סיני למדן ונעשו תולדותיו. אבל ראה לקמן בפנים סוף סעיף ה ובהערה  
 42.  
 (9) צו ח, לב.  
 (10) רא"ם כאן.  
 (11) גוי"א כאן.  
 (12) וגם: זה שנאמר כאן "ביום דבר ה' את משה בהר סיני" אפשר  
 לפרש שהוא הקדמה למש"נ אח"כ "וימת נדב ואביהוא גוי" (ראה  
 רשב"ם, ראב"ע, רמב"ן ועוד כאן).  
 (13) לכאורה אפ"ל שכוונת הכתוב לרמוז דוה שנק' תולדות משה שיין  
 לענין התורה ("ביום דבר ה' את משה בה"ס"). אבל אא"פ לפרש כן כוונת  
 רש"י, דא"כ לא הו"ל לרש"י לכפול פירושו בד"ה בפ"ע, כ"א להעתיק  
 התיבות ביום.. בה"ס בד"ה שלפנ"ז. ומאירכות ל' רש"י (בד"ה השני)  
 מוכח שכוונתו להוסיף ענין חדש.  
 (14) בשלח טו, כה. וראה גם רש"י משפטים כד, ג.  
 (15) יב, ב ואילך. שם, מג ואילך. יג, א ואילך.

28 מדגישות, שהתורה שלימד משה את בני אהרן היתה "מה  
29 שלמד מפי הגבורה", ולכן גרם לימוד זה לחידוש מיוחד  
30 ולגבורה, ש"נעשו אלו התולדות שלו"<sup>26</sup>. היה זה לימוד  
31 אשר שינה את עצם מציאותם, ברוחניות, עד כדי כך שהם  
32 נעשו באמצעותו "תולדות משה", כדלהלן.

## ד.

**"מפי הגבורה" - חידוש מהותי בישראל**

33 כהכנה למתן תורה, אמר הקדוש-ברוך-הוא למשה  
34 למסור לישראל: "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם  
35 את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים... ואתם תהיו לי  
36 ממלכת כהנים וגוי קדוש"<sup>27</sup>.

37 כלומר, מתן תורה וקבלת התורה גרמו לשינוי מהותי  
38 בעצם מציאותם של ישראל: לפני כן הם היו כ"כל  
39 העמים", ועל ידי מתן תורה נעשו ישראל שונים ומיוחדים,  
40 "סגולה מכל העמים" - "ממלכת כהנים וגוי קדוש".

41 לכן התגלה הקדוש-ברוך-הוא לישראל במתן תורה  
42 בגבורה - "קולות .. לפידיים .. קול השופר"<sup>28</sup> - וכך נגרם  
43 שינוי מהותי בישראל<sup>29</sup>. ושמיעת הדברות היתה "מפי  
44 הגבורה"<sup>30</sup>.

45 ומכך שהענין של "והייתם לי סגולה..." קשור למתן  
46 תורה ותלוי ב"ושמרתם את בריתי" - "שמירת התורה"<sup>31</sup>  
47 - מובן, שכך זה של מתן תורה המאפשר שינוי במהותם  
48 של ישראל, ניתן והוחדר בתורה.

49 וזוהי המשמעות של הדיוק בלשונו של רש"י -  
50 "שלמדן מה שלמד מפי הגבורה": כיון שה"תורה שלמדן",  
51 את בני אהרן במיוחד, היתה "מה שלמד מפי הגבורה" -  
52 שמשה בעצמו שמע ולמד זאת מהקדוש-ברוך-הוא - הרי  
53 היה בתוכה בגלו<sup>32</sup> כח ה"גבורה" של מתן תורה<sup>33</sup>, אשר

1 אין הכל ברור: אם כך, מדוע משנה רש"י מלשון הפסוק  
2 ומשמעותו, ואומר (א) "מה שלמד", ולא - "מה ששמע",  
3 (ב) "מפי הגבורה", ולא "מפי ה'", וכדומה?

## ג.

**בני אהרן - תולדות משה ממש?**

4 ההסבר לכך הוא:

5 רש"י אינו יכול להסתפק בפירושו "כל המלמד את בן  
6 חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו", כי בפסוק  
7 נאמר "ואלה תולדות אהרן ומשה":

8 אילו היה כתוב בפסוק רק "תולדות משה", נתן היה  
9 לומר, שהתורה משתמשת במילה "תולדות" במשמעותה  
10 המושאלת<sup>23</sup>, שעל ידי ש"למדן תורה", לכן "מעלה עליו  
11 הכתוב כאילו ילדו". כפי שרש"י כבר פירש לפני כן על  
12 הפסוק<sup>24</sup> הנאמר אודות אברהם "הנפש אשר עשו בחרן -  
13 שהכניסן תחת כנפי השכינה... ומעלה עליהם הכתוב  
14 כאילו עשאו". ובדומה לכך מפרש רש"י בפסוק מאוחר  
15 יותר<sup>25</sup> - בקשר ללימוד התורה, כפסוקנו: "ושננתם לבניך,  
16 אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים קרויים  
17 בנים".

18 אך כאן נאמר "ואלה תולדות אהרן ומשה": התורה  
19 מזכירה את שניהם ביחד, ש"ואלה" הם תולדותיו של  
20 משה בדיוק כפי שהם תולדות אהרן. ותמוה: כיצד אפשר  
21 להשוות בין היותם תולדות אהרן - שעצם מציאותם היא  
22 תולדה של אהרן - לבין היותם תולדות משה עקב לימוד  
23 תורה עמם, שלמרות כל המעלה הגדולה שבכך, בכל זאת,  
24 לכאורה, אין כאן חידוש בעצם מציאותם, ואפשר לומר על  
25 כך רק "מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו"?

26 ומסביר רש"י, שאת זאת מבהיר הפסוק באמצעות  
27 הוספת המילים "ביום דבר ה' את משה": מילים אלו

(27) יתרו יט, ה'ו.

(28) שם כ, טו וברש"י שם. ועוד.

(29) להעיר מ"הגבורה" "שלא הי' בהם אחד סומא כו' אלם כו' חרש  
(רש"י יתרו שם). ובתחלת הדיבור האי' "אשר הוצאתיך מאמצ" שהי'  
ביד חזקה.

(30) רש"י יתרו יט, יט. שלח טו. כב.

(31) רש"י יתרו יט, ה.

(32) להעיר מעירובין נד, ב: כיון דמשה מפי הגבורה שמע מסתייעא  
מלתי.

(33) ומה שמשטיט רש"י (בהד"ה) תיבות "בהר סיני" - דלכאורה,  
מכיון שעיקר ההדגשה היא שהוא הדיבור דמ"ת, הו"ל לרש"י להעתיק  
תיבות אלו (לשלול דיבור ה' למשה שקודם מ"ת) - הוא כדי לשלול  
"בהר סיני" שקודם שמיעה "מפי הגבורה" (כל קאפי יט בפי יתרו).

אבל (נוסף על זה שעדיין אינו מתורן הדיוק דלקמן): ב"סדר  
המשנה" דס"פ תשא מוכח שגם לשאר העם אמר לא רק המצות לבד  
כ"א מה ש"למד מפי הגבורה". וראה המשך לשון רש"י "נמצא ביד כל  
העם א' כו' ביד בני אהרן שלשה כו'".

(23) ראה גם שמות ב, י. רש"י וישב לו, י"ד. ס"פ ויחי. ולהעיר  
מבראשית ד, כ"כ (וברש"י). פרש"י ר"פ נח. ועוד.

(24) לך יב, ה.

(25) ואתחננו ו, ז. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 34 ואילך  
(ועיי"ש החידוש בפרש"י שם לגבי פרש"י דפרשתנו).

(26) ומה שלא כתב רש"י ענין זה תיכף בדיבור הראשון (לאחרי כתבו  
"ונקראו תולדות משה") - כי, כנ"ל, ענין זה מוסבר בהמשך הפסוק  
"ביום דבר ה' את משה" (וב' הדיבורים בפרש"י באים בהמשך זל"ז).

ומה שמביא "מלמד שכל המלמד כו' כאילו ילדו" בדיבור הראשון  
- ראה לקמן הערה \*45.

24 אצל כל ישראל, ובני אהרן בתוכם, ה"הולדה" הרוחנית  
 25 שעל ידי שמיעת הדברות "מפי הגבורה". וכיצד ניתן אפוא  
 26 לומר, שבני אהרן נעשו תולדות משה על ידי שמושה חזר  
 27 בפניהם לאחר מכן בנפרד מה שהוא שמע "מפי הגבורה"?  
 28 לכן מדייק רש"י ואומר "שלמדן מה שלמד מפי  
 29 הגבורה": כדי שתתרחש ההולדה הרוחנית שעל ידי התורה  
 30 אין די ב"שמיעה" בלבד<sup>36</sup> – שמיעת הדברות<sup>37</sup> על ידי  
 31 ישראל מפי הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, אלא התורה צריכה  
 32 להילמד, להיקלט<sup>38</sup> אצל השומע. ואת זאת פעל משה על ידי  
 33 ש"למדן מה שלמד<sup>39</sup> מפי הגבורה". משה לא רק דיבר את  
 34 שמונת הדברות האחרים לישראל<sup>40</sup>, אלא הוא לימד אותם<sup>41</sup>  
 35 את כל עשרת הדברות עם כל הלכותיהם ופרטי דיניהם<sup>42</sup>.  
 36 וכיון שהוא לימד זאת את בני אהרן בנפרד, לכן "נעשו אלו  
 37 התולדות שלו".

ו.

### הלימוד עם בני אהרן – לפנים משורת הדין

38 על הסבר זה יש, לכאורה, לשאול:  
 39 אילו היינו אומרים ש"מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו"  
 40 בתור שכר בלבד, משום שמושה לימד את בני אהרן תורה,  
 41 ניתן היה להבין מדוע דוקא בני אהרן נקראים תולדות  
 42 משה, למרות שמושה לימד תורה את כל ישראל –  
 43 כי, כאמור לפני כן, דוקא הלימוד עם בני אהרן היה  
 44 לפנים משורת הדין, שעל זאת מקבלים שכר מיוחד.  
 45 אך לפי ההסבר שהובא לעיל, שאין זה שכר בלבד  
 46 אלא "נעשו אלו התולדות שלו", כי על ידי ש"למדן מה

1 בכחו לשנות את מהותם של ישראל. ולכן<sup>34</sup> "נעשו אלו  
 2 התולדות שלו", כי לימודו חידש "הולדה" רוחנית.

ה.

### "נעשו... התולדות" דוקא ב"יום דבר ה'..."

3 לפי האמור לעיל, ש"ואלה תולדות .. (ו)משה" איננו  
 4 ענין של "כאילו ילדו", אלא זה בדומה ל"תולדות אהרן",  
 5 באופן ש"נעשו אלו התולדות שלו" – ניתן להבין מדוע  
 6 מדייקת כאן התורה ואומרת "ביום דבר ה' אל משה". ולא  
 7 "מיום...":  
 8 בדיוק כשם שבהולדה גשמית לא ייתכן לומר  
 9 שההולדה חוזרת ונשנית פעמים רבות – ההולדה נעשית  
 10 ברגע הראשון, ולאחר מכן ישנה רק הגדילה של הולד  
 11 מקטנות לגדלות.

12 וכך גם לגבי "הולדה" רוחנית: עצם הענין ש"נעשו  
 13 אלו התולדות שלו" התרחש "ביום דבר ה' את משה" –  
 14 בלימוד הראשון שלימד משה את בני אהרן באופן מיוחד  
 15 את התורה "שלמד מפי הגבורה". לימוד התורה של משה  
 16 עם בני אהרן לאחר מכן לא היה באופן שבאמצעותו "נעשו  
 17 אלו התולדות שלו", והיתה בו רק המעלה של "כך המלמד  
 18 את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו",  
 19 כדלהלן בסעיף ז'.

20 אך לפי זה אין מובן: הרי במתן תורה שמעו כל  
 21 ישראל, ובני אהרן בתוכם, מפי הגבורה את עשרת  
 22 הדברות, כפי שנאמרו בדבור אחד, ולאחר מכן את שתי  
 23 הדברות של "אנכי" ו"לא יהיה לך"<sup>35</sup>. ואם כך, כבר נוצרה

(34) ע"פ המבואר בפנים יתוסף ביאור בזה שאהרן לא נכלל בתולדות משה – כי ינוסף לזה שמושה ה' מחוייב ללמדו – הנה אפילו את"ל שבוה שהקדים אהרן לכל העם (רש"י ס"פ תשא) ה' ענין של לפנים משורת הדין (וראה לעיל הערה 6). מ"מ באהרן לא שייך לומר שנק' תולדות משה. כי לאהרן נתייחד הדיבור שנאמרה לו פרשת שותיי יין (דש"י שמיני יו"ד, ג), וא"כ מאז ואילך (כיון שהלימוד מפי גבורה הוא עילוי גדול לגבי הלימוד מפי משה) – לא נקרא תולדות משה (דבכלל מאתיים מנה).\*

(35) רש"י יתרו כ, א. שם יט, יט.

(36) גם שמיעה שתוכנה – קבלה ע"ע לעשות מה שמצווה. וי"ל שזהו הסוג ד' הנפש אשר נעשו" ע"י ש"הכניסן תחת כנפי השכינה" (ראה לעיל שוה"ג הב' להערה 5).

(37) כדיוק לשון רש"י שם יט, יט "לא שמעו מפי הגבורה" (ועד"ז ברש"י שלח טו, כב). וראה רש"י יתרו כ, א: עונין על הן הן כו'.

(38) ראה פרש"י יתרו (יט, ה) עה"פ ועתה אם שמוע. (39) נפרש"י תשא (לא, יח) "חזוירין ושונין את ההלכה כו". ואף ששם המדובר בארבעים יום הראשונים כשעלה לקבל הלוחות (ולא "ביום דבר ה' את משה") – מ"מ, מזה הוכחה שהקב"ה ה' שונה עם משה (ולא שלמד מעצמו) ההלכה דציוויו (לאחר שציווהו – עכ"פ בנפרד) עם מרע"ה. וא"כ פשיטא שהי' כן בעשה"ד ג"כ.

(40) רש"י יתרו יט, יט.

(41) להעיר מואתחנן ה, כד וברש"י שם "ללמוד ממני". שם, כח.

(42) ועד"ז נמסר לבני" ביום זה הפרשה (שהיא המשך תיכף למ"ת)

"אתם ראייתם גו' לא תעשונו גו'" (יתרו כ, יט ואילך).

[נפמש"כ בתניא פל"ד "מוד\*\*" – גם תרומה ותצוה נאמר לישראל

אז, אבל אין כן דעת רש"י (תשא לא, יח. לג, יא)].

(43) ר"פ בא.

(\* בדוגמא לזה שבני אהרן נקראו רק תולדותיו – ולאח"ז ניתוסף "ומשה" (אלא שבוה אין שייך בכלל מאתיים כו' כי הם בב' ענינים שונים. אהרן – לידה גשמית ומשה – לידה רוחנית).

(\*\* ואתי לכאורה כדעת חוהר (ח"ב רכז, א) דגם נדב המשכן ויתה לפני חטא העגל. ואכ"מ.

30 ההסבר לכך הוא: אם נאמר שהענין של "נעשו אלו  
31 התולדות שלו" מתאים רק לגבי משה, הרי יוצא,  
32 שבהוספת המילה "משה" בפסוק זה רומזת התורה רק  
33 לסיפור דברים אשר ארע פעם ושייך רק למשה.

34 אך בפשוטו של מקרא יש לומר – וצריך לפרש כן  
35 בכל מקום אפשרי – שהתורה היא הוראה ולימוד, כפי  
36 שמציין רש"י במספר מקומות<sup>45</sup> שפסוק בא "ללמד"  
37 וכדומה.

38 לכן מסביר רש"י כך גם בענינינו, שלמרות שהענין של  
39 "נעשו אלו התולדות שלו" ממש אפשרי רק אצל משה,  
40 אשר "למד מפי הגבורה" ודוקא "ביום דבר ה' את משה",  
41 בכל זאת לומדים מכך<sup>45</sup>, שגם "כל המלמד את בן חבירו  
42 תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו":

43 כיון שכל הענין בתורה, אשר כל יהודי לומד עם "בן  
44 חבירו" בכל זמן, נאמר "מפי הגבורה" – למרות ש(א)  
45 ה"מלמד" לא למד זאת מפי הגבורה (וב) "בן חבירו" הוא  
46 כבר למדן – למרות זאת מקבל ה"מלמד" שכו, שנחשב  
47 לו "כאילו ילדו".

48 אבל יש לומר, שבדיוק הלשון "כל המלמד את בן  
49 חבירו". ולא "חבירו"<sup>46</sup>, מתכוון רש"י לרמוז, שהענין של  
50 "מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו" קיים בעיקר כאשר  
51 מדובר על לימוד עם "בן חבירו" – ילד שהוא בתחילת  
52 הלימוד<sup>47</sup>. וכיון שהמלמד מתחיל את לימוד התורה עם  
53 "בן חבירו", לכן יש כאן חידוש שהוא כ"הולדה"  
54 רוחנית<sup>47</sup>.

ה.

### "האומר דבר בשם אומרו..."

55 מכאן ניתן ללמוד, בדרך אגב, הסבר על חשיבות הענין  
56 של "אומר דבר בשם אומרו", עד שאמרו חז"ל<sup>48</sup> שהוא  
57 "מביא גאולה לעולם":

58 כאשר מוסרים ענין בתורה "בשם אומרו" מדגישים

1 שלמד מפי הגבורה" התרחשה "הולדה" רוחנית, אין מובן:  
2 בכך אין, לכאורה, שום הבדל אם חייבים ללמד את הזולת,  
3 או עושים זאת לפני משורת הדין. וכיון שבפועל לימד  
4 משה את כל ישראל "מה שלמד מפי הגבורה", צריכים היו  
5 כל ישראל להיות "נעשו תולדות משה".

6 ההסבר לכך הוא: השינוי וה"תולדה" הנגרמים על ידי  
7 לימוד התורה אצל האדם הלומד אינם מצד ה"מלמד",  
8 אלא מצד התורה, שהיא מכילה את כח "הגבורה".

9 ולכן: כאשר יהודי לומד תורה עם חבירו באופן  
10 האמור לעיל – "מה שלמד מפי הגבורה" – מפני חובתו,  
11 אכן, נגרמת כאן אצל התלמיד הולדה ברוחניות, אך  
12 "הולדה" זו אינה מתייחסת ל"מלמד", אלא לתורה  
13 ולמצוות התורה – "מפי הגבורה". כשם שמכות מצרים  
14 נקראות<sup>43</sup> "אותות", של הקדוש ברוך הוא, כי משה עשאן  
15 על פי ציווי ה' ובשליחותו, והמלמד מקבל שכר על קיום  
16 מצוות הגבורה, אך אין לגביו פעולה של "הולדה"<sup>44</sup>.

17 רק כאשר הוא לומד תורה עם הזולת (לא מפני הדין  
18 של ציווי ה' ושליחותו, אלא) באופן של לפני משורת  
19 הדין, שהוא עושה זאת מעצמו, הרי אז ה"הולדה"  
20 מתייחסת ושייכת אליו.

ז.

### "כל המלמד .. כאילו ילדו"

21 אך עדיין יש להבין:

22 לפי האמור לעיל יוצא, שהענין של "נעשו אלו  
23 התולדות שלו" מתאים (א) רק לגבי משה, אשר הוא  
24 בעצמו למד "מפי הגבורה" ולכן לימודו עם בני אהרן יכול  
25 היה לחדש בהם הולדה רוחנית, (ב) רק "ביום דבר ה' את  
26 משה", שאז היתה התחלת הלימוד עם בני אהרן – "מה  
27 שלמד מפי הגבורה". ואם כך, אין מובן: כיצד ניתן ללמוד  
28 מכך, ש"כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב  
29 כאילו ילדו"?

(44) ע"ד: חמרא למרי' ה' – הגבורה (ורק) טיבותא לשקיי' (ב"ק  
צב. ב.) וק"ל.

(45) ר"פ נח ובהרבה מקומות.

(45\*) ו"ל דלכן מביא רש"י ענין זה ("מלמד דכל המלמד כו") תיכף  
בדיבור ראשון (ד"ה ואלה תולדות) בהמשך ל"ונקראו תולדות משה לפי  
שלמדן תורה" (ולא לאחרי שמסיים הביאור (בד"ה שלאח"י) אין נעשו  
"תולדות משה", כנ"ל בארוכה) – כי ההשוואה (והלימוד) היא רק  
בכללות הענין ש"נקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה" (ולא – באופן  
המיוחד דנדוד, ש"נעשו אלו התולדות שלו").

(46) ולהעיר שבכמה דפוסי רמב"ן כאן, לא הועתק ב"לשון רש"י"  
תיבת "בן".

(47) בסגנון אחר: "בן חבירו" מדגיש שאין בו רק המציאות ד"בן  
חבירו" ותו לא (כי לא למד תורה מעולם).

(47\*) ראה גם לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 192 ואילך.

(48) אבות פ"ו, ו. ו.ש"נ. ובמג"א או"ח סקנ"ו דעובר בלאו (והוא  
מתנחמא פרשתנו כב – וראה שד"ח כללים מע' העי"ן כלל סד (כרך ג'  
ע' תרכה ותירד) וש"נ במש"כ "בלאו").

וצ"ע שבשו"ע אדה"ו שם (וכן בחלק חו"מ) השמיט כל ענין זה (ועוד  
כמה) אף שהביא מש"כ לאח"י במג"א (וכן שינה הסדר במה שהביא). –  
ראה שיחת ש"פ תשא תש"מ.

בכללות הענין דאמירת דבר בשם אומרו ראה שד"ח כרך ז' ע'  
אתקמא ואילך. כרך ח' ע' 3430 ואילך.

17 הענינים התחדש משהו "מעין" 51 – כאילו – "ילדו" 52.

18 ההסבר לכך הוא: העונש על ביטול תורה הוא "דבר

19 ה' בזה הכרת תכרת" 53, כלומר, היפך החיות ר"ל. כי חיותו

20 של היהודי תלויה בתורה – "כי הם חיינו" – ולכן, כאשר

21 היהודי פורש מן התורה, הרי זה כדגים הפורשים מן

22 הים 54.

23 ולפי תורת הבעל-שם-טוב 55, שבכל רגע הקדוש-ברוך-

24 הוא מחדש את קיומו וחיותו של כל נברא, יוצא, שכאשר

25 יהודי לומד תורה, ומונע את "הכרת תכרת" הרי אין זו רק

26 מניעה בדרך השלילה, שהוא מונע את הפסקת החיות, אלא

27 יש בכך ענין חיובי: על ידי לימודו הוא גורם לכך

28 שהקדוש-ברוך-הוא יחדש את קיום חיותו.

29 ולכן "כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו

30 הכתוב כאילו ילדו": בכל פעם שלומדים, עם כל אחד,

31 מקשרים את "בן חבירו" עם מקור חיותו, והרי זה "כאילו

32 ילדו": נגרמת הולדה חדשה, כי הוא גרם לכך שהקדוש-

33 ברוך-הוא יחדש ברגע זה את הקיום של "בן חבירו".

(משיחת ש"פ במדבר תשכ"ח, ותשל"ח)

52) להעיר גם משל"ה פרשתנו (שנב, א): ולא תאמרו כאילו ילדו ולא ילדו ממש כו'.  
53) סנהדרין צט, א.  
54) ברכות סא, ב. ע"ז ג, סע"ב.  
55) שער היחוד והאמונה פ"א.

1 בכך את המסורה שבתורה, כפי שהיא התקבלה מרבו, וכך,

2 דור אחר דור עד משה רבינו 49, אשר משה "למד מפי

3 הגבורה".

4 ועל ידי כך שמקשרים את דבר התורה שמוסרים עם

5 משה רבינו, אשר למד זאת מפי הגבורה, מגלים את הכח

6 של "פי הגבורה" הטמון בדבר התורה, ובכח זה מביאים

7 את ענין "ההולדה", כדלעיל –

8 ויש לומר יותר מכך, שלכן הוא "מביא גאולה לעולם",

9 כי הגאולה היא ענין של גבורה ו"לידה", כפי שמוסבר

10 בכמה מקומות 50.

## ט.

### לימוד התורה – חיות חדשה

11 אמנם בדרך הפשט אי אפשר לומר שבאמצעות "כל

12 המלמד את בן חבירו תורה" נגרם ענין ה"הולדה" ממש,

13 כדלעיל –

14 אך כיון שהתורה, שהיא תורת אמת, אומרת על כך

15 ש"מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו" מובן, שאין זו רק

16 השוואה חיצונית לענין אחר, אלא שבכל זאת, בפנימיות

49) ראה תנחומא שם: לומר כו' אפילו משלישי הלכה כו' הלכה למשה מסיני.  
50) יחזקאל קאפ' טז. תו"א ר"פ ורא. ובכ"מ.  
51) ראה גם לקו"ש [המתורגמן] ח"ח ע' 446 בביאור מחז"ל (תנחומא צו די) "אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית".

### המשך ביאור למס' ובא מציעא ליום ראשון עמ' א

22 זה. ומכיון ששומר חנם שממנו למדו את חיוב הפשיעה, חייב

23 בפשיעה בין אם היה בעליו עמו ובין אם לא, לכן גם בהם הדין כך.

24 ומאן דאמר פטור, קסבר מקרא נדרש לפניו וגם על הפרשה שלפני

25 פניו, ואם כן, כי כתיב 'אם בעליו עמו' בפרשת שואל, אשומר חנם

26 נמי כתיב – פסוק זה אמור גם על שומר חנם שבו נאמר חיוב

27 פשיעה, אף שפרשתו לא נאמרה ממש לפני פרשת השואל אלא

28 לפני פניה. וכיון שלומדים חיוב פשיעה בשומר שבר ובשואל בקל

29 וחומר משומר חנם, לכן אם היו בעלי החפץ עמהם בשעת קבלת

30 שמירתם, פטורים גם מחיוב פשיעה.

31 מוכיחה הגמרא שפשיעה בבעלים חייב: תנן (לעיל צד). השואל

32 את הפרה ושאל בעליה עמה, וכן השואל את הפרה ושבר בעליה

33 עמה, אם שאל בעליה או שברן ואחר כך שאל את הפרה, ומתה,

34 פטור. מדייקת הגמרא שדין זה הוא דווקא בשואל, ואילו בשומר

35 חנם לא קתני – לא שנה התנא דין זה, דהיינו שפטור 'בעליו עמו'

36 שנאמר בשואל, לא נאמר בפשיעה (ושרק בה חייב שומר חנם),

37 וקשה לסובר שפטור.

38 דוחה הגמרא: ולמעמיך – ולשיטתך שאתה רוצה לדייק, שומר

39 שבר מי קתני – הרי שומר שבר גם לא שננה, והלא הוא לכל

40 השיטות פטור מחיובי גניבה ואבידה כשהיה בעליו עמו, אלא ודאי

41 צריך לומר, שהתנא של המשנה, מילתא

1 ראשונה [שואל משומר שבר], ולומדים ממהיקש שגם שואל חייב

2 בגניבה ואבידה, וכשם ששומר שבר פטור מגניבה ואבידה בבעליו

3 עמו כך גם שואל דינו כן.

4 איתמר, פשיעה בבעלים – אחד מן השומרים שהיו בעליו עמו

5 כשקיבל שמירה, ופשע בשמירתו, פליגי בה רב אחא ורבנא, חד

6 אמר חייב, וחד אמר פטור.

7 מבארת הגמרא: מאן דאמר חייב, קסבר מקרא נדרש בהיקש לפניו

8 – רק לפרשה שלפניו ולא לפרשה שלפני פניו, הלכך מה שנאמר

9 בפרשת שואל [שהיא שלישית] 'אם בעליו עמו' לא ישלם, אשומר

10 חנם לא כתיב – פטור זה אינו נדרש על שומר חנם [פרשה

11 ראשונה], ולכן שומר חנם ופשע חייב אף אם היה בעליו עמו.

12 ופשעה נמי בשומר שבר ובשואל – וחיוב שומר שבר ושואל

13 בפשיעה לא כתיב בהם מפורש, הלכך, בשומר שבר ובשואל

14 שפשעו, לחיוב – החיוב בהם איתא – נלמד בקל וחומר משומר

15 חנם, אבל בבעלים לפטור – לפוטורם בפשיעה אם היה בעליו עמו,

16 אף בשומר שבר ובשואל לא – אין לומדים לפוטורו, מאי מעמיא,

17 משום דכי כתיב 'אם בעליו עמו' לא ישלם, אשומר שבר,

18 איתנה חיובי דכתיב בהו בהדיא הוא דמכתב – דווקא על החיובים

19 הכתובים בהם במפורש נאמר פטור זה, דהיינו בגניבה ואבידה

20 בשומר שבר, ואונסים בשואל, אבל לענין חיוב פשיעה שלא נאמר

21 בהם מפורש, אלא למדוה בקל וחומר משומר חנם, לא נאמר דין

## לקוטי שיחות

### חג השבועות

כרך כג, ב

מתורגם ללשון הקודש

20 השבועות (אינה חלה רק החובה של עונג באופן כללי,  
21 שיכול להתבצע על ידי עונג של "תענית חלום", אלא)  
22 חלה בו חובה מיוחדת של אכילה? – "צריך לאכול...  
23 להראות שנוח ומקובל...".

24 הבלדל זה הוא תמוה:

25 המועדים פסח וסוכות נקבעו לזכר חסדים גשמיים  
26 בעיקר – לזכר החירות משעבוד מצרים בפסח, ולזכר  
27 "בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ  
28 מצרים"<sup>10</sup> – זכר לענני כבוד "שהקיפם בהם לצל לבל יכה  
29 בהם שרב ושמש"<sup>11</sup> – אך בכל זאת אפשרי בהם מקרה  
30 שחובת העונג אינה מתממשת על ידי סעודה גשמית, אלא  
31 להיפך, על ידי תענית.

32 ודוקא בחג השבועות, "יום שניתנה בו תורה" שהוא  
33 חסד רוחני לחלוטין, חייבים לקיים את שמחת יום טוב  
34 ועונג תמיד דוקא על ידי אכילה גשמית, ומשום כך אסור  
35 להתענות תענית חלום!<sup>12</sup> ומאותה סיבה עצמה, משום  
36 ש"ניתנה בו תורה"!

ב.

עונג שבת ויום טוב – דוקא באכילה ושתייה?

37 כדי להבין זאת, יש להבהיר תחילה את המהות  
38 הכללית של חובת עונג שבת ויום טוב: עיקר חובת העונג

א.

ההבדל בין חג השבועות לבין החגים האחרים

1 חג השבועות שונה מן הרגלים האחרים, כי "הכל  
2 מודים בעצרת דבענין נמי לכם (= שדרושה גם ההנאה  
3 "לכם"). מאי טעמא? יום שניתנה בו תורה הוא"<sup>1</sup>.

4 לגבי המועדים האחרים יש מחלוקת? אם אפשר לנהוג  
5 בהם באופן של "כולו לה" או שיש חובה של "חציו  
6 לכם". ואילו לגבי חג השבועות מוסכם לכל הדעות  
7 "דבענין נמי לכם" – שישמח בו במאכל ומשתה להראות  
8 שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה וכו"<sup>3</sup>.

9 ואף לפי ההלכה<sup>4</sup>, שבכך המועדים צריך לנהוג באופן  
10 של "חציו לכם", וצריך לשמוח ביום טוב במאכל ומשתה  
11 – בכל זאת קיים עדיין ההבדל בין שבועות לבין הרגלים  
12 האחרים:

13 "שאר ימים טובים ושבתות"<sup>5</sup> ההלכה היא, שמותר  
14 להתענות בהם תענית חלום. כי למרות שחלה בהם החובה  
15 של עונג שבת ויום טוב, הרי כיוון ש"נפשו עגומה על  
16 חלומו .. אם כן התענית הוא עונג לו"<sup>6</sup>.

17 ואילו בחג השבועות, מכיון ש"צריך לאכול ולשמוח  
18 בו להראות שנוח ומקובל לישראל יום שניתנה בו  
19 התורה"<sup>7</sup>, אסור להתענות תענית חלום<sup>8</sup>. כלומר, בחג

הערה 32.

(9) ראה חידושי רבינו דוד בונפיד וחי' שפת אמת לפסחים שם.

(10) אמור כג, מג.

(11) שו"ע אדה"ו או"ח סתרכ"ה, מטור שם.

(12) בחי' רבינו דוד שם: "כדי לראות את עצמו שהוא שמח במ"ת

ואינה עליו כעול על צוארו" (ולכאורה זוהי גם כוונת רש"י "להראות שנוח ומקובל בו תורה" – ולא "עול על צוארו").

אבל מפשטות לשון הגמרא "מ"ט יום שניתנה בו תורה" (ועד"ז להלן שם גבי הא דמר ברי' דרבינא) משמע, שהענין ד"יום שניתנה בו תורה" הוא מעלה מיוחדת בתגה"ש שמשו"ז צריך להראות בו שמחה יתירה (ולא רק ענין שלי"ז – לבטל חשש שהתורה היא אצלו עול על צוארו). וכהמשך הגמ' (פסחים שם) דרב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא אמר אי לא האי יומא כו'. וכן דרב ששת כו' חדאי נפשאי כו'.

(1) פסחים סח, ב.

(2) פסחים שם. ביצה טו, ב.

(3) רש"י פסחים שם. שו"ע אדה"ו חא"ח סתצ"ד סי"ח.

(4) רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ט (ובמ"מ שם). טושו"ע או"ח ר"ס תקכט. שו"ע אדה"ו שם סי"י.

(5) שו"ע אדה"ו סתצ"ד שם.

(6) טאו"ח סרפ"ח. שו"ע אדה"ו שם סי"ג (וראה לקמן הערה 34 בשוה"ג), ובקו"א לסי' תצח סק"ה יו"ט, אף דשם יש גם חיוב שמוחה וכו"ה בדרכי משה לטאו"ח סתקכ"ט. ואכ"מ). והוא מהרשב"א ברכות לא, ב. ועד"ז בבעל המאור פסחים שם. ועוד.

(7) ל' אדה"ו סתצ"ד שם, ע"פ ל' רש"י פסחים שם (אלא שברש"י קאי על הדין ד"לכם", שאינו שולל תענית חלום. ואכ"מ).

(8) שו"ע אדה"ו שם, ממחר"ל הובא בחק יעקב שם סק"ח (ומפרש כן במג"א סתרי"ד ס"א. אבל ראה אלי' רבה סתקכ"ט סק"ז). וראה לקמן



28 דוקא, אשר "אב ואם יש לכם"<sup>22</sup>. והסיבה לכך היא, משום  
 29 שה"תיקון" שגורמות המצוות לאדם (כמאמר רז"ל<sup>23</sup>: לא  
 30 ניתנו המצוות אלא לצדף בהם את הכריות) איננו משום  
 31 הנשמה כשלעצמה, שהרי "הנשמה עצמה אינה צריכה  
 32 תיקון"<sup>24</sup>, אלא משום הגוף. שגם הגוף של היהודי יורכך  
 33 ויתקדש בקדושת המצוות.  
 34 מכך מובן, שדברי התורה, שהשבת והמועד צריכים  
 35 להיות זמן של עונג אצל ישראל – "לכם"<sup>25</sup> – אין הכוונה  
 36 לכך שרק הנשמה תתענג בתענוג רוחני של יום השבת<sup>26</sup>  
 37 והמועד, אלא שגם הגוף יתענג מכך שזהו יום השבת או  
 38 החג<sup>27</sup>. ואדרבה: עיקר הכוונה של המצוה היא דוקא לזכך  
 39 את הגוף.  
 40 וכיון שהתענוג הטבעי של הגוף הוא אכילה ושתייה,  
 41 לכן קבעה התורה שחובת העונג תקויים דוקא על ידי  
 42 אכילה. כי דוקא באופן זה יכול הקיום של עונג שבת לזכך  
 43 ולחדור לגוף ממש.  
 44 ואילו תענית של תשובה וכדומה איננה הנאה ועונג  
 45 לגוף, אלא תענוג רוחני לנשמה בלבד. ואף כאשר היהודי  
 46 עבד על עצמו עד כדי כך שגופו אינו חש בצער מחמת  
 47 התענית, או יותר מכך: גם הגוף חש עונג מסויים מפני  
 48 התענוגות הנשמה בדומה לנאמר "שמועה טובה תדשן  
 49 עצם" כפשוטו<sup>28</sup> – הרי למרות הכל אין זה עונג הגוף מצד  
 50 עצמו, שהוא מתענג על השמועה או מהתענית, אלא מפני  
 51 השליטה (באופן טבעי או באמצעות עבודה) של הנשמה  
 52 על הגוף, בניגוד לטבעו של הגוף, ואפילו בניגוד לטבעו  
 53 של גוף מזוכך וקדוש.  
 54 ולכן אסור בשבת וביום טוב להתענות בתענית כזו של  
 55 תשובה וכדומה, אף כאשר "יש לו תענוג בתענית זה",  
 56 אלא חייבים לענג את השבת דוקא על ידי אכילה ושתייה

1 בשבת וביום טוב היא באכילה ובשתייה דוקא. ולכן קובעת  
 2 ההלכה<sup>13</sup>, שלמרות שיותר להתענות תענית חלום בשבת  
 3 וביום טוב, כדלעיל, בכל זאת חייב מי שהתענה בשבת  
 4 לצום לאחר מכן עוד תענית בחול שיתכפר לו<sup>14</sup>, כי על  
 5 ידי תעניתו "ביטל עיקר עונג שבת"<sup>15</sup>.  
 6 יותר מכך: ההיתר להתענות בשבת וביום טוב קיים  
 7 רק לגבי תענית חלום, או לגבי מי ש"אכילה בשבת צער  
 8 הוא לו"<sup>16</sup>. אך תענית שרוצה יהודי לצום מסיבה אחרת,  
 9 "אפילו מחמת תשובה וחסידות" ו"יש לו תענוג בתענית זה  
 10 – אסור, משום ש"אין לו להחליף עונג חכמים שתקנו בג'  
 11 סעודות בעונג... שאינו מוכרח שיהיה בשבת"<sup>17</sup>.  
 12 וצריך להבין: אם חובת העונג אינה האכילה  
 13 כשלעצמה, אלא רק משום העונג שבה – מצות סעודת  
 14 שבת אינה אלא בשביל עונג<sup>18</sup> – עד כדי כך שעונג שבת  
 15 ויום טוב נחשב כמצוה אשר "תלויה בדעת האדם"<sup>19</sup>, כי  
 16 מותר להתענות תענית חלום "משום דהתענית עונג לו" –  
 17 מדוע נקבע מלכתחילה שיש לקיים את חובת העונג דוקא  
 18 על ידי אכילה ושתייה, ואסור להחליף "עונג חכמים ..  
 19 בעונג אחר". לכאורה, לא היה צורך בשום תנאי וקביעה  
 20 אחידה לכולם, אלא כל אחד יקיים את מצות העונג באופן  
 21 שבו הוא מתענג<sup>20</sup>?  
 22 אמנם, התענוג של רוב בני האדם הוא באכילה ושתייה,  
 23 ואכילת בשר ושתיית יין<sup>21</sup>. אך אין הכרח שלגבי מיעוט  
 24 אנשים – לא ייחשב לעונג אופן אחר של תענוג, כגון –  
 25 אנשים המתענגים מתענית של תשובה.

ג.

עונג שבת צריך לזכך את הגוף

26 ההסבר לכך הוא:  
 27 התורה והמצוות ניתנו לישראל בהיותם נשמות בגופים

(21) שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"ב. וראה רמב"ם הל' שבת פ"ל ה"י (ובמ"מ שם).  
 (22) שבת פט, א.  
 (23) ב"ר רפמ"ד. ועוד.  
 (24) תניא פל"ז (מה, ב – מע"ח שער כו. וראה ליקוט פירושים כו' לתניא שם). שם רפ"ח (נא, א – "תיקון לעצמה במצות").  
 (25) דגם בשבת כו"ע מודים דבענין לכם (פסחים שם. טור ריש הל' שבת).  
 (26) שצ"ל שבת לה' אלקיך – עיין שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ה.  
 (27) עיין ד"ה זהו כו' וקראת לשבת עונג בסה"מ (אדה"ז) תקס"ח (ע' קיא). אדה"ת ישעי' עה"פ (נח, יג) ס"א (ס"ע רפ). וראה לקו"ת צו (טו, ב) וסה"מ (אדה"ז) תקס"ח ד"ה ויהי הענג (ע' קעא. קעח) בענין אין שמחה אלא בבשר.  
 (28) גטין נו, ב.

(13) רמב"ם הל' תעניות פ"א ה"ב. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סרפ"ח ס"ד (ס"ג). טושו"ע שם סתקס"ח ס"ה.  
 (14) ל' אדה"ז סרפ"ח שם.  
 (15) ל' הטור (ואדה"ז) שם. ובמאירי לביצה שם: נדנוד עבירה היא בידו.  
 (16) שו"ע אדה"ז שם ס"ב, משו"ע שם (ס"ב"ג). וראה לקמן סעיף ד.  
 (17) שו"ע אדה"ז שם (ולא כהכלבו שהובא בב"י לטור סרפ"ח שם, ח"י המאירי ובית הבחירה לביצה שם, שטמ"ק ברכות שם. ועוד).  
 (18) שו"ע אדה"ז שם. וראה גם שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קסז.  
 (19) לשון אדה"ז בקי"א לסתצ"ח שם.  
 (20) להעיר מהחילוק בין אנשים נשים או טף במ"ע דשמחת יו"ט (רמב"ם הל' יו"ט שם הי"ד"ח. טושו"ע או"ח סתקס"ט (ס"ב"ג). שו"ע אדה"ז שם ס"ז).

19 דוקא. בדוגמא של תענית חלום, היא כדי לרמוז בכך, 19  
 20 שקיום היתר של תענית בשבת, מכל סיבה שהיא – מצב  
 21 המונע מן היהודי להתענג באכילה ובשתיה – נובע מכך  
 22 שנמצאים במצב של "חלום" רוחני, מצב של שינה והעלם  
 23 וגלות של הנשמה בגוף<sup>36</sup>, ויותר מכך – שינה והסתר  
 24 הגלות כפשוטו,

25 כמבואר ב"תורה אור"<sup>37</sup> על הפסוק<sup>38</sup> "היינו  
 26 כחולמים", שבדיוק כשם שחלום מחבר שני הפכים בנושא  
 27 אחד, כי בזמן השינה מסתלק השכל ונשאר רק "כוח  
 28 המדמה", כך גם אצל יהודים בזמן הגלות, הרי מפני  
 29 ההעלם וההסתר של הגלות אפשרי שיהיה אצלם "ב'  
 30 דברים הפכיים": בעת התפלה נמצאים ב"תנועה" של  
 31 התעוררות אמיתית בהחלטה טובה... ולאחר התפילה  
 32 ייתכן שהדבר ישכח עד כדי כך, שהיהודי יכול להתנהג  
 33 להיפך מהחלטתו בשעת התפילה.

34 שהרי, כיצד תיתכן אצל יהודי אפשרות כזאת, שביום  
 35 השבת או ביום טוב, כאשר מצוה להתענג באכילה ובשתיה,  
 36 ימנע אותו הגוף מתענוג זה?

37 – ואין מדובר כאן על מי שעושה ההיפך מן התורה  
 38 ח"ו, אלא על מי שמשתדל לנהוג על פי תורה<sup>39</sup>, אך  
 39 למרות זאת אין גופו מתאים לקבל עונג זה –

1 שהם עונג לגוף. ומסיבה זו נקבע בהלכה שאף במקרה של  
 2 תענית חלום בשבת וביום טוב, למרות שחותר לצום, בכל  
 3 זאת יש צורך בכפרה על כך, כי על ידי כך ביטלו את  
 4 "עיקר עונג שבת".

## ד.

## בגמרא מוזכר ההיתר רק לגבי תענית חלום

5 ויש לומר, שבדרך הרמז זוהי הסיבה לכך, שלמרות  
 6 שבשולחן ערוך<sup>29</sup> מובאים בנוסף לתענית חלום מקרים  
 7 נוספים שבהם מותר להימנע מאכילה או לצום בשבת,  
 8 משום שזהו העונג של אותו אדם –

9 כגון "אדם שהאכילה מזקת לו שאז עונג הוא לו שלא  
 10 לאכול" או אדם הרגיל לצום "בכל יום, ואכילה בשבת  
 11 צער הוא לו מפני שינוי וסת"<sup>30</sup> –

12 למרות זאת, בגמרא<sup>31</sup> מוזכר במפורש<sup>32</sup> רק ההיתר של  
 13 תענית חלום<sup>33</sup> ומכך מובן, שהבטיח היתר בכל המקרים  
 14 האחרים<sup>34</sup> הוא הדין של תענית חלוט: מכך לומדים,  
 15 שמצות עונג שבת ויום טוב אינה חובת אכילה כשלעצמה,  
 16 אלא משום העונג שבה, ולפיכך, כאשר האדם מתענג  
 17 מאי-אכילה, מותר לו לצום<sup>35</sup>.

18 ניתן לומר, שהסיבה לכך שחז"ל בחרו לציין היתר זה

(29) סרפ"ח שם.

(30) ל' אדה"ז שם (ס"ב), משו"ע שם ס"ב.ג.

(31) שבת יא, א. תענית יב, ב. – וגם מחז"ל ברכות (לא, סע"ב) "כל היושב בתענית בשבת כו'", איירי בתענית חלום (תוס' שם בשם הר"ח. רי"ף ורא"ש שבת שם. ועוד). וראה הערה הבאה.

(32) בהגמ"י הל' תענית פ"א אות ב (הובא בבי"טא"ח סרפ"ח) משמע שמפרש הא דמר ברי' דרבינא כולה שתא הוה יתיב בתעניתא כו' (פסחים שם), שעשה כן גם בשבת משום שהאכילה בשבת היתה צער לו מפני שינוי וסת\* אבל [נוסף לזה שלכמה מפרשים (שו"ת הרשב"א ח"ד סרס"ב (הובא בבי"ט שם). תוד"ה אי ברכות מט, ב. מהרי"ל סוף הל' ימים הנוראים. ועוד. וראה שו"ת הצ"צ חאו"ח סל"ו] גם הא רק בתענית חלום קאמר (והרי זהו המקור לאסור תענית חלום בחגה"ש (כפסק אדה"ז) כמ"ש במהרי"ל שם) – הרי בכל אופן אינו מפורש בזה כ"כ ההיתר דשבת\*\*, כבתענית חלום שמפורש בו "אפילו בשבת".

(33) וכן בטור סרפ"ח שם הביא רק הדין דתענית חלום.

(34) וכן מוכח מלשון הלבוש שם סעיף ד ("ומטעם זה מותר ג"כ כו") שכולם מטעם אחד הותרו. ולהעיר מהכתרת דסי' רפח בשו"ע (וכן

בשו"ע אדה"ז) – "דין תענית ודין תענית חלום בשבת".

ומה שבהגמ"י הנ"ל (הערה 32) מובא רק הא דמר ברי' דרבינא, ועד"ז באגור סי' תב (הובא בבי"ט שם) גבי אדם שמוזק לו אכילתו, מובא רק הא שמצאו תלמידיו לרע"ק שהי' בוכה בשבת כו' – ולא הזכירו הדין דתענית חלום – יש לומר\*\*\*, כי בדינים הנ"ל, לא רק שמותר להתענות (כבתענית חלום), אלא עוד זאת, שעיי"ז לא "ביטל עיקר עונג שבת" (שלא כן אין צריכים להתענות תענית על תעניתו לכפרה, כמבואר בלבוש שם). ועיי"ז מביאים מקורות (נהגת מר ברי' דרבינא ורע"ק) שכן נהגו לכתחילה ובקביעות. ולהעיר משו"ת בנימין זאב סרי".

(35) ובתענית של תשובה לא התירו כי הוא "עונג .. שאינו מוכרח שיהי' בשבת" (דלא כתענית חלום שמבטל הגו"ד רק כשמתענה בו ביום).

(36) לבירא עמיקתא, ונקרא משכא דחויא (תניא פל"א ובכ"מ).

(37) וישב (כה, ג). שה"מ תקס"ה (כרך א) ע' קפד.

(38) תהלים קכו, א.

(39) להעיר מהגמ"י הנ"ל (ונעתק ג"כ בשו"ע סרפ"ח ס"ג) "כמה

חסידים ואנשי מעשה שהתענו .. וכן .. ריי' חסיד זל"ל". וראה הערה 41.

\* ובחי' המאירי לביצה שם מפרש שהיו תעניתו של פרישה ותשובה (ראה לעיל הערה 17). ובבעל המאור וחי' ר' דוד לפסחים שם פירשו, שישב וטנה כל היום דנפשו חשקה בתורה וזה ה' העונג שלו. ואכ"מ.

\*\* להעיר ממאירי פסחים שם: ואם לא נאמר אלא על יו"ט כו'. ובבעל המאור שם: ומר ברי' דרבינא לא פליג אדרבא (דבשבת בעיני' לנס). ומשמע שמפרש שלא התענה בשבת. וראה בחי' ר' דוד שם שהקשה עליו "שלא הזכר יום תשובתו במנהגו של מר ברי' דרבינא".

\*\*\* גם יש לומר, כי בתענית חלום יש עוד טעם להיתר (ורק טעם זה הובא בשו"ע סרפ"ח שם. וראה תוד"ה כל סוטה מ. א) "כדי שיקרע גוד דינו". וגם בשו"ע אדה"ז שם הובא טעם זה לראשונה, ורק אח"כ מוסיף "יעוד לפי שאין כאן ביטול עונג שבת כו'" (דלא כבטור ולבוש שם. שהביאו רק הטעם שתענית זה הוא עונג לו. ואכ"מ).

28 הגילויים האחרים של המועדים הוא, שבזמן מתן תורה  
29 "חדרה" האלקות אל הבריאה כולה. כנאמר<sup>44</sup>, שהקול של  
30 מתן תורה נשמע מכל ארבע רוחות ומלמעלה ומלמטה,  
31 עד אשר "צפור"<sup>45</sup> לא צווח... שור לא געה... העולם שותק  
32 ומחריש". ויותר מכך: הקול של עשרת הדברות נקלט  
33 אפילו בדומם של העולם, כפי שכבר הוסבר פעם  
34 בהרחבה<sup>46</sup>, שלכן לא היתה בת קול לקול של עשרת  
35 הדברות<sup>47</sup>.

36 וזאת משום שבמתן תורה היתה ההתגלות של עצמותו  
37 ומהותו של הקב"ה בעצמו<sup>48</sup>, אשר "הכניס את עצמו",  
38 כביכול, לתורה<sup>49</sup>. כמאמר חז"ל<sup>50</sup> שהמילה "אנכי",  
39 התחלת עשרת הדברות – מתן תורה – היא ראשי תיבות  
40 של "אנא נפשי כתבית יהבית" – אנכי מי שאנכי<sup>51</sup>, עצמות  
41 ממש, מכריז, שהוא מכניס (כתבית יהבית) את עצמותו  
42 ופנימיותו (נפשי) "אל תוך התורה".

43 ומכיון שהקדוש-ברוך-הוא הוא בלתי מוגבל באמת,  
44 אין מקום שאליו התגלותו אינה מגיעה, ולכן חדר מתן  
45 תורה אל תוך הבריאה כולה.

46 ובכך יובן גם הטעם לכך שאסור להתענות תענית  
47 חלום בחג השבועות מכיון שזהו "יום שניתנה<sup>52</sup> בו  
48 תורה"<sup>53</sup>:

49 משום שחג השבועות הוא ה"יום שניתנה בו תורה"  
50 אשר חדרה אל הבריאה כולה ללא הגבלה, צריכה להיות  
51 גם השמחה בחג השבועות בלתי מוגבלת, עד כדי כך שלא  
52 יהיה מקום כלשהו של היהודי, שלשם אין מגיעה השמחה  
53 של מתן תורה.

54 בחגים אחרים, הקשורים לאורות וגילויים<sup>48</sup>, אפשרית  
55 הסתרה, "חלום", המונעים ומפריעים לשמחת יום טוב.

56 אך את שמחתה של התורה אי אפשר להסתיר<sup>54</sup>. היא

1 אלא אפשרות זו קיימת רק משום שהאדם שרוי  
2 במעמד ומצב של "חלום" – הסתר הגלות: אמנם הוא  
3 יהודי המתענג בדרך התורה, אך יחד עם זאת ישנו הסתר  
4 שאינו מתאפשר לעונג השבת לזככו, עד כדי כך שגם גופו  
5 "יחוש" כראוי ששבת היום.

6 אילו לא היה אצלו הסתר זה, היה ה"ויקדשהו"<sup>40</sup> של  
7 זמן זה, שזהו יום השבת או החג, משפיע על הגוף, שהיום  
8 הוא אכן יתענג באכילה<sup>41</sup>, גם אם בשאר ימות השנה  
9 ההיפך הוא הנכון. משום ששבת היא יום המביא תענוג  
10 לכל העיניים.

11 אך כיון שהתורה "דואגת" ומציעה פתרונות גם  
12 ליהודים השרויים במצב של "חלום", כפי שנאמר על  
13 התורה, שהשפעתה היא "להבדיל בין הטמא ובין  
14 הטהור"<sup>42</sup>,

15 שהרי, לכאורה, הטמא והטהור מנוגדים זה לזה, ומדוע  
16 יש צורך להגיע אל דברי התורה כדי להבדיל ביניהם?  
17 אלא משום שההוראה והסיוע של התורה מיועדים גם  
18 עבור אלה השרויים, כביכול, במצב של שינה וחלום  
19 ועשויים לערב משום כך את שני ההפכים, כגון טמא  
20 וטהור – יורדת התורה<sup>43</sup> עד לדרגה זו כדי להבדיל בין  
21 הטמא ובין הטהור.

22 לפיכך מציעה התורה פתרון למי שמשום ההסתר גופו  
23 מונעו מאכילת שבת ויום טוב, והיא מתירה לו לצום כי  
24 במצבו הנוכחי זהו תענוגו.

## ה.

### חג השבועות – החדרת אלקות בכל מקום

25 לפי האמור לעיל יובן ההבדל בין חג השבועות לבין  
26 "שאר ימים טובים ושבתות":

27 החדוש בהתגלות האלקית בשעת מתן תורה לעומת

(40) יתרו כ, יא.

(41) להעיר מכלבו (הנ"ל הערה 17) "ולא תמצא מי שמופלא בחסידות  
שמחנה בשבתות וי"ט" נכ"ה בכ"י שם. ובכלבו לפנינו הל' יו"ט סי'  
נ"ח) ואם לא ימצא כו'. אבל להעיר, שבאחת חיים ("דעל הרוב סי'  
הכלבו מעתיק מס' ארחות חיים" – ש' הגדולים להחיד"א מע' ספרים  
מע' כלבו) הל' יו"ט סי"ג הלשון: ואעפ"כ נמצא כר].

(42) ס"פ שמיני. וראה תו"ח בראשית (ב, ב ואילך). אוה"ת שמיני  
(כרך א) ע' נו ואילך. ובכ"מ.

(43) להעיר מתניא רפ"ה: שכשיטעון ראובן כך כו' ושמעון כך כו' –  
שאחת הטענות היא טענת שקר.

(44) תקי"ז תכ"ב (סד, ב). תניא פל"ו. וראה תנחומא שמות כה.  
שמו"ר פ"ה, ט.

(45) שמו"ר ספכ"ט.

(46) לקו"ש ח"ד שיחה לפ' ואתחנן.

(47) שמו"ר ספכ"ח.

(48) שלכן פסח וסוכות הם ז' ימים (בחי' השתלשלות), וחגה"ש שבו  
ניתנה תורה – יום אחד (בחי' הכתר שלמעלה מהתחלקות), כמשנית  
בהוספות לתו"א (קט, ד ואילך).

(49) ראה תניא פמ"ז.

(50) שבת קה, א (כגירסת הע"י). וראה לקו"ת שלח מה, סע"ד.

(51) לקו"ת ר"פ במדבר. פינחס פ, ב. ובכ"מ.

(52) וכל הנותן בעין יפה נותן (ב"ב נג, א).

(53) להעיר מתפארת ישראל (להמהר"ל) ספכ"ה.

(54) להעיר מתורה"ת תורה – שבת פט, א. היום יום ע' נט (ג' וד'  
סיון).

5 שאף כאשר יהודי חולם חלום אשר כרגיל אינו מאפשר  
6 לגוף תענוג של אכילה – מביאה השמחה בשבועות לידי  
7 כך שגם בו תהיה שמחה, כי גם לו "נוח ומקובל יום  
8 שניתנה בו תורה".

(משחת יום ב' דהג השבועות תשכ"ד)

1 בוקעת את כל הדרגות. בכל מקום, אפילו בדרגות  
2 הנמוכות ביותר, אשר בהן "נוח ומקובל" הענין של מתן  
3 תורה.  
4 וממילא יוצא, שאפילו ב"עולם החלומות", באכילה,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמוד 1

34 שסבר כתנא קמא שתחילת יצירתו היא מראשו, ורבי אליעזר  
35 שאמר שעיקר חיותו של אדם היא בטיבורו, הוא משום שסבר  
36 כאבא שאול שתחילת יצירתו היא מטיבורו.  
37 משיבה הגמרא, אפילו תימא שרבי עקיבא הסובר שמודדין מחוטמו  
38 סבר כשיטת אבא שאול שיצירת הולד היא מטבורו, שעד כאן לא  
39 קאמר אבא שאול, אלא לענין יצירה, דכי מתצר ולד  
40 ממציעתיה מיתצר – שבשנוצר הוולד מאמציעתו נוצר, אכל לענין  
41 תיותא, דכולי עלמא יודו שעיקר החיות באפיה הוא, דכתיב, "כל  
42 אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'".  
43 עוד שנינו במשנה שיטה שלישית, רבי אליעזר בן יעקב אומר,  
44 ממקום שנעשה חלל, מצוארו. מבאר הגמרא, מאי מעמא דרבי  
45 אליעזר בן יעקב, דכתיב "לתת אותה אל צואר חללי רשעים",  
46 הרי שה'חללות' קרויה על שם הצואר, ובענייננו הלא נאמר 'אשר  
47 סביבות החלל'.  
48 משנה. אחר שמדדו זקני הסנהדרין אל העיר הקרובה, נפטר זקני  
49 ירושלים והלכו להן, זקני אותה העיר שנמצאת קרובה מביאין  
50 עגלת פקר אשר לא משכה בעול – כלי שמניחים אותו על הבהמה  
51 כדי לכוון החרישה שתהיה כראוי, ואין המום פוסל בה, ומזירין  
52 אותה לנחל איתן, ומדו איתן, כמשמעו, קשה – שהוא בארץ  
53 סלע, שהיא קשה, ומכל מקום אף על פי שאינו איתן קשה, שלא  
54 נאמר איתן אלא למצוה. ועורפין אותה בקופיץ – בסכין גדול  
55 מאחוריה ממול ערפה, ומקומה שנערפה בו אסור מלרוע  
56 ומלעבוד בו לעולם, ומותר לסרוק שם פשתן, ולנקר – לסתת שם  
57 אבנים אחר הערפה. מכיון שאינם עבודת קרקע. זקני אותה העיר  
58 רוחצין את ידיהן במקום עריפה של עגלה, ואומרים, 'דינו  
59 לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו', תמה התנא, וכי על  
60 דעתינו עלתה שוקני בית דין שופכי דמים הן שהוצרכו לומר  
61 'דינו לא שפכו את הדם, אלא 'דינו לא שפכו הכוונה, שלא גרמנו  
62 שישפך דמו, והיינו, שלא בא ההרוג על ידינו ופטרנוהו (בלא  
63 מזון) שאם שלחנו אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך  
64 לגזול מן הבריות ומתוך כך נהרג, ועינינו לא ראו הכוונה, ולא  
65 ראינוהו והתנהוהו ללכת לדרכו יחידי (בלא לוייה),

1 כשהראש והגוף היו בשני מקומות לא במידה עסקינן, שהרי לענין  
2 מדידה ברור לנו לפי כל שיטה מדיכן מודדים.  
3 אמר רבי יצחק, רבי אליעזר ורבי עקיבא שבמשנה, אינם עוסקים  
4 במדידת עגלה ערופה, אלא במת מצוה קנה מקומו – בדין זה שמת  
5 מצוה שנמצא בשדה שקנה את מקומו לקוברו שם קמיפלגי, והכי  
6 קאמר התנא של המשנה, הרוג זה שנמצא, לענין לקוברו, קנה  
7 מקומו שנמצא בו וקברים אותו שם, והיכא דנמצא ראשו במקום  
8 אחר ונופו במקום אחר, מוליכין הראש אצל הגוף וקברים אותו  
9 במקום שנמצא הגוף, דכרי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר,  
10 מוליכין הגוף אצל הראש וקברים אותו במקום שנמצא הראש.  
11 ומבאר הגמרא את טעם המחלוקת, במאי קמיפלגי, מר – רבי  
12 אליעזר סבר, גופיה דדוכתיה נפיל – גופו של ההרוג במקום שעמד  
13 בו בשעת המכה שם נפל, ואילו רישא דנארי ונפיל – הראש דרכו  
14 לנוד ממקומו וליפול במקום אחר, ולכן קברים אותו במקום הגוף,  
15 ששם היא נפילתו. ומר – רבי עקיבא סבר, רישא היכא דנפיל נפיל  
16 – הראש דרכו ליפול במקום שהותו ונהרג, ואילו גופא הוא דההיט  
17 אויל – הגוף דרכו לרוץ אחר שהוכה וליפול במקום אחר, ולכן  
18 קברים אותו במקום הראש, ששם היא נפילתו.  
19 שנינו במשנה, מאן הו מודדין, רבי אליעזר אומר מטיבורו, רבי  
20 עקיבא אומר מחוטמו. מבאר הגמרא, במאי קמיפלגי התנאים  
21 שבמשנה, מר – רבי עקיבא סבר, עיקר תיותא באפיה – עיקר  
22 חיותו של האדם היא באפו, וממילא שם היא עיקר ההריגה שבו,  
23 ולכן מודדין מחוטמו. ומר – רבי אליעזר סבר, עיקר תיותא  
24 במיבוריה – עיקר חיותו של האדם היא בטיבורו, וממילא שם היא  
25 עיקר הריגתו, ולכן מודדין מטיבורו.  
26 שואלת הגמרא, לימא מחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא, כי הני  
27 נתאי – תלויה במחלוקת תנאים אלו, ששנינו בברייתא, מהיכן  
28 הולך נוצר – מתחיל להוצר במעי אמו, מראשו, וכן הוא אומר  
29 "ממעי אמי אתה גזי" שפירשו, אתה יצרתי במעי אמי מראשי,  
30 ומנן ש'גזי' הוא כינוי לראש, ואומר, 'גזי נורד והשליכי וגו'"  
31 שפירשו גזית שער הראש. אבא שאול אומר, הוולד מתחיל  
32 להוצר מטיבורו, ומשלת שרשו איך ואיך, ואם כך נאמר,  
33 שרבי עקיבא שאמר שעיקר חיותו של אדם היא באפו, הוא משום

אמגושא, פרש"י אדם מכשף עשאה, וישראל הוה כו' כדכתיב (עזרא ד, ג) לא לכם ולנו לבנות בית.  
פ' הרא"ש, מדות שם

בגדי<sup>3</sup> כהן גדול ביום הכפורים<sup>4</sup> היו פשתן לבן, שמוכן שהם רומזים על רחמים וחסדים, שמראה הלובן רומז על חסדים.

והכה"ג הוא בחי' רב חסד<sup>5</sup>, כי שם<sup>6</sup> ואז הכוונה הוא שהגבורות היותר תקיפות<sup>7</sup> שהוא פשתן ג"כ מתמתקים, שזהו כל ענין יוהכ"פ שזדונות נעשו כזכיות<sup>8</sup>, ולכן הבגדים הי' פלוסין והנדויין<sup>9</sup> מסט' דלעו"ז דוקא ממצרים וכוש (ע"ד<sup>10</sup>

3) בסמון זה יבוארו, "שש" שאלות ודיוקים על המשנה, ומהם: א) מהו הטעם, שטבילת הכהן הגדול הי' בלשכות הפרוה, שנבנה ע"י "מכשף"?

ב) מה הקשר במיוחד "ביום הכיפורים"?

ג) מה הטעם, שבגדי כהן גדול ביום הכיפורים הי' "לבן"?

ד) מהו ביאור הענין, שכהן גדול הוא בחי' "רב חסד", לא סתם חסד? ה) מהו הטעם, שבגדי כהן גדול ביום הכיפורים באו (יומא פ"ג מ"ז) "ממצרים וכוש"?

1) טעם דבגדי כהן גדול ביום הכיפורים היו נעשה מ"פשתן", שהוא "שש"?

4) רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח הלכות א-ג.

5) כהן גדול בחי' רב חסד: ראה שער מאמרי רשב"י\* – פי' האריז"ל – על האדרא רבא (זהר ח"ג) דף קלב, ב. תורה אור פב, ב. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א עמוד שיב ואילך. תורה אור פב, א. אור התורה תצוה עמוד א'תקצח ואילך. א'תרד ואילך. א'תריח ואילך. שם (שמות כרך ח) עמוד ג'ע ואילך. ספר המאמרים תרס"ה ע' קע [בהוצאת תש"פ – ע' רנו].

\* בהוצאת ירושלים תשמ"ח – ע' רב-ג.

6) שם ואז: היינו, "שם" בבגדי כהונה שהיו "לבן", וכהן גדול בחי' "רב חסד", ו"אז" ביום הכיפורים.

7) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק כאן, טעם דבגדי כה"ג ביוהכ"פ הוא דוקא "פשתן" – "בד". ראה גם לקמן סי' לד הערה 41.

8) יומא פו, ב. ראה לקוטי שיחות חלק יז עמוד 182 ואילך.

9) משנה יומא פ"ג מ"ז (דף לד, ס"ב בדפי הגמרא): בשחר היה לובש פלוסין של שנים עשר מנה, ובין הערבים הנדויין של שמונה מאות זוז (בפי' הרע"ב: פלוסין. בוין דק ויפה הבא מארץ רעמסס, תרגום ירושלמי רעמסס, פילוסא. הנדויין. מארץ הודו).

10) תהלים סה, לב (בשינוי קצת). ופירש במצודות דוד וציון: יאתיו. יבואו כמו אתא בוקר (ישע"י כא, יב). חשמנים. ענינו גדולים וחשובים וכן חשמנאי ובניו. [מני. כמו מן]. תרוין. מלשון ריצה ורדיפה. יאתיו.

שמות כה, ח - ועישו לוי מקדש ושכנתי בתוכם

ביאור הגמ' (יומא לה, א) לשכת בית הפרוה, מאי פרוה אמגושא, ופרש"י מכשף אחד בנאה ושמו פרוה, ומתריך שאלת התוספות יום טוב

שש' לשכות היו בעזרה שלש בדרום ושלוש בצפון, שבדרום. . לשכת הפרוה<sup>2</sup>. ועל גגה הי' בית הטבילה לכהן גדול ביום הכפורים.

מדות פרק ה משנה ג

מאי פרוה, אמר רב יוסף פרוה אמגושא.

יומא לה, א

פרוה אמגושא. מכשף אחד בנאה ושמו פרוה.

רש"י

לשכת בית הפרוה. ביומא (דף לה, א) מפרש מאי פרוה

1) וז"ל המשנה [עם ביאור משניות מבוארות]: שש לשכות היו בעזרה, שלש בדרום ושלוש בצפון (כמו שהמשנה מפרשת והולכת). שבדרום: (גמרא יומא יט, א. רמב"ם הל' ביהב"ה ה, טז. וכן מסומן בתרשים לשיטת תפארת ישראל. עי' תויו"ט) לשכת המלח, לשכת הפרוה, לשכת המדיחין (שלש הלשכות הללו היו סמוכות זו לזו, שבזוית מזרחית דרומית של עזרת ישראל היתה לשכת המלח, סמוך לה לצד מערב היתה לשכת הפרוה, ומערבית מלשכת הפרוה סמוך לה, היתה לשכת המדיחים). . שבצפון: לשכת העין, לשכת הגולה, לשכת הגזית (כמבואר טעם שמוניהם בהמשנה עיי"ש).

2) וז"ל המשנה [עם ביאור משניות מבוארות]: לשכת הפרוה, שם היו מולחין עורות קדשים – ונקראת "לשכת הפרוה", על שם האדם שבנאה (עיינו פירוש הרמב"ם); ויש מפרשים, על שם עורות הפרים שהיו מולחים בה (הר"ש). ועל גגה – של לשכת הפרוה, היה בית הטבילה לכהן גדול ביום הכיפורים – כמו ששינונו (יומא פ"ג מ"ג), שחמש טבילות היה הכהן הגדול טובל ביום הכיפורים, לפי שחמש פעמים היה מחליף את בגדיו בעבודת היום, מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב, ועל כל החלפת בגדים היה טעון טבילה, וכל הטבילות הללו היו בקודש, בבית הטבילה שבעזרה על גג בית הפרוה, חוץ מן הטבילה הראשונה שהיתה בחול, במקווה שעל גבי שער המים. לשכת המדיחין, ששם היו מדיחין קרבי הקדשים – היינו הכרס שמלאה רפש מדיחים אותה בלשכת המדיחים, אבל בני מעיים אחרים היו מדיחים על השולחנות שאצל הנסים, כמו ששינונו במסכת תמיד (פ"ד מ"ב); ומשם מסכה עולה לגג בית הפרוה – כמין כבש שעולים בו כסיובים לגג בית הפרוה.

מנצפ"ך<sup>16</sup>, כמספר<sup>17</sup> ור"ב חס"ד<sup>18</sup>, וע"ד מ"ש אלקים<sup>19</sup> ברב חסדך, שזהו מה שבתיקון ור"ב חס"ד<sup>20</sup> הוא הוד פנימי וגבורה מקיף, ועיין בקול ברמה בביאור האד"ר בתיקון השישי ע"ש.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שפ"ט

לחתיכות רבות כמו (תהלים עד, יג) אתה פוררת. עיי"ש].

וכן הלשון "פרפר ומת" (ראה איכה רבה פרשה ב, טז. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ג הלכה ט. פרק ט הלכה יא). ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קלד. ועוד.

16 מנצפ"ך. פירושו: האותיות "מנצפך" הן מיוחדות, בסוג בפני עצמן, מכל שאר האותיות דהאל"ף ב"ת, דכל שאר האותיות באות בראש התיבה, באמצע, או בסוף, משא"כ האותיות "מנצפך" – היינו האותיות הסופיות "ם, ך, ן, ף, ץ, ך" – באות הן רק בסוף התיבה.

וראה במאורי אור ערך מנצפ"ך וז"ל: "מנצפך הם ה' גבורות, ולכן הם באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה, כי כן טבע הגבורות". ובלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד שמו וז"ל: "מדה וגבול הם מצד הגבורות, וכמו ה' אותיות מנצפ"ך הבאים בסוף התיבה, שעד פה תבוא ולא יותר, וכל מדה וגבול מצד הגבורות".

וראה גם בתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד רכז: מנצפ"ך בגימטריא "גבורה דין". עיי"ש.

ובאור התורה דרושים לפסח (ויקרא כרך ג) עמוד תשמח-ט וז"ל: ה' אותיות מנצפ"ך שהם מפרדים ומחלקים את הקול, כי הקול הוא פשוט כקול בהמה ולהיות הקול מתחלק לה' מוצאות מהגרונ בומ"פ וכו' הוא ע"י ה' גבורות עיי"ש.

וראה תניא – שער היחוד והאמונה סוף פ"ד. ספר הערכים – חב"ד, מערכת אותיות אל"ף – אטב"ח עמוד א ואילך, ובעיקר שם עמוד סד. [אותיות אלו הם כפולים בהאל"ף ב"ת].

17 פ"ך (וכן "מנצפך") בגי' 280, וכן ור"ב (208) + חס"ד (72) = 280.

18 ורב חסד: ראה לקוטי תורה פ' נשא כה, ג וז"ל: הנה כדי להיות המתקת הדינין וביטולן צ"ל ע"י המשכה מבחי' חסד דאריך אנפין שהוא למעלה מעלה מהחסד דז"א, שהחסד דז"א נק' חסד עולם וע"ז נאמר ולך אד' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו דהיינו לפי ערך מעשה בני אדם וכפי האתעדל"ת כך הוא האתעדל"ע וההמשכה מחסד זה וע"כ נק' חסד עולם שהוא בגבול ומדה. וע"כ שם מוצאים המקטרגים מקום לקטרג כו' לעורר מדת הדין,

אבל בחי' חסד דא"א הוא חסד עילאה ונק' ורב חסד לפי שמאיר ומתפשט מבחי' א"ס בלי גבול ומדה [עיין באגה"ק סי' י ע"פ חסדי ה'] ושם אין אתעדל"ת מגיע כלל כ"א החסד יורד ונמשך בתמידות מצד עצמו כי חפץ חסד הוא וע"כ ע"י המשכה מבחי' חסד זה מתבטלים כל הדינים ואין הקטרגים תופסים מקום כלל (ועמ"ש [לקו"ת תצא לח, ג] ע"פ ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם) עיי"ש.

19 תהלים סט, יד. וראה גם לקמן סימן מז. נו. עט. פ.

20 ראה הטבלא לקמן סי' צט.

יאתיו חשמנים ממצרים כוש תריץ ידיו לאלקים), שגם הגבורות היותר קשות מתעלים, וכמו שהטבילה במקום קדוש אז היתה בלשכת בית הפרו"ה<sup>11</sup>, אמגושא דוקא<sup>12</sup>.

והכה"ג דוקא שבחינתו הוא ורב חסד, התיקון השישי<sup>13</sup>, היינו יש"ש<sup>14</sup> שהוא פשתן הוא יכול ללבושם, כי בתיקון ורב חסד מתמתקים גם הגבורות שהם פ"ך<sup>15</sup>

כאשר יגער בעשו ותבוא הגאולה, אז הגדולים ממצרים יבואו עם תשורה לה' בהודאה על מפלת עשו כי לאויבים המה לו. (11 יומא יט, א.

מתרץ בזה שאלת התוספות יו"ט וז"ל: "לשכת הפרוה. כתב הר"ב אדם מכשף ששמו פרוה כו' ע"י מכשפות. ואני תמה שיקימו בקדש בנין הנעשה ע"י כשוף. עיי"ש.

ולפי הביאור כאן בפנים, מתורצת השאלה, דאדרבה – זהו כל תוכן הענין דיום כיפור "שגם הגבורות היותר קשות מתעלים".

ויש להעיר במ"ש המאירי (בפירושו ליומא פ"ג משנה ג [דף לה, סע"ב בגמרא]) וז"ל: וכבר ביארנו שהיא לשכה שבעזרה במקום קדוש, ועל גגה ה' מקום טבילה, ומתוך שבנאה מכשף אחד שה' שמו פרוה אחר שחור בו, קראהו בית הפרוה. עיי"ש.

12 ראה יומא לה, רע"א (בפירוש "בית הפרוה"): "מאי פרוה... אמגושא" (מכשף אחד בנאה ושמו פרוה – פרש"י). ראה לעיל הערה 11.

בנוגע ל"אמגושא" – ראה סנהדרין לט, א. רשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע חוברת קז, מתאריך "ב' ניסן תרצ"ז, פאריז".

13 בפרי עץ חיים שער הסליחות פרק ד, מבואר איך הוא הסדר דה"ג"ג מדות הרחמים (כי תשא לד, ו]. והם: א) "אל", ב) "רחום", ג) "וחנון" (ד) "אריך" (ה) "אפים" (ו) "ורב חסד", ז) "ואמת", ח) "נצר חסד", ט) "לאלפים", י) "נושא עון", יא) "ופשע", יב) "וחטאה", יג) "ונקה". ראה הטבלא לקמן סי' צא.

14 ( מרמו, ש"יש"ש) (שהוא פשתן) הוא רמו למספר שש (6), שהוא התיקון השישי – "ורב חסד".

15 פ"ד. פירושו: תיבת "פר" מרמו על ענין הגבורות, הן מצד ה"פירוש" של האותיות, והן מצד ה"גימטריא", וכמ"ש בלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד ק: "טבע הגבורות להתפרד זה מזה, כי פירוד הוא מצד הגבורות, כמ"ש במאורי אור מע' פרד עיי"ש. מנצפ"ך שהם ה' גבורות מספרם פ"ר, שפירושו פירוד, דהיינו התחלקות ופירוד".

ראה גם תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס ע' רכז: "פר" בגי' "גבורה דין".

ושם עמוד קלא, מציין למ"ש בפרי עץ חיים שער הזרת העמידה סמוך לסוף פ"ז, שמפרש הפסוק באיוב (טז, יב) "שָׁלוֹ הִייתָ וְנִפְרַפְרַנִּי, וּפִי בַמְצוּדֹת דוּד וּז"ל: שְׁלוֹ, [איוב אמר] יושב הייתי בשלוח, ופתאום עשה אותי לפוררים. עיי"ש.

וזהו מ"ש (ישעי' כד, יט) "פור התפוררה הארץ" [ופרש"י: פור התפוררה. לשון פירורין. ובמצודת דוד: פור התפוררה. ענין הרצון

## נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

סופרים את ספירת העמר - תהיה הספירה בימים שלאחר בואו כבר "המצוה כתקונה".

(ת"מ תנש"א, ח"ג ע' 100. מתוך לקראת שבת)

### יחיד ומיוחד

גם ביום קבוץ הגלילות, כאשר יתקבצו ויבואו פת בני ישראל לארץ ישראל, והמוני בני ישראל ימלאו את עריה, גם אז ישמר יחודו הפרטי של כל יהודי כשולעצמו, כיון שכל אחד מישראל הוא מציאות חשובה, ערך בפני עצמו. לכן גם בתוך המלת הרבים לא יתבטלו ערכו ומעלותיו של כל אחד אלא תרגש מעלת וגדלת היחיד.

(ש"פ ראה תנש"א. מתוך לקראת שבת)

### בנינו הרוחני של בית המקדש

אמרו חז"ל (שבת קיט, כ) "אין מבטלים תינוקות של בית רבן אפילו לבני בית המקדש" - ויש לבאר הדברים:

כאשר תינוקות של בית רבן לומדים תורה, פועלים הם את הענין הרוחני הקשור עם בנין בית המקדש, שמבחינה מסוימת הרי זה דבר עקרי וחשוב יותר מהבנין כפשוטו.

נמצא, שלא זו בלבד שבלמודם (לא רק שלא נמנעים מבנין בית המקדש, אלא אדרבה) מסיעים הם ביותר לבנין בית המקדש.

(ע"פ שיחת ש"פ עקב תשד"מ. מתוך לקראת שבת)

### אספת יהודים בבית הכנסת - קבוץ גלילות זוטא

כאשר מתאספים יהודים יחדו בבית הכנסת, מתוך אהבת רעים, כדי להתחזק בתורה, בתפלה ובגמילות חסדים - זו הכנה לקראת קבוץ הגלילות המבטח לעתיד לבוא, כי נאסף כל בני ישראל מפל העולם אל בית המקדש השלישי, שהנו בית הכנסת המרכזי העולמי. וכמו שנאמר עליו "כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים" (ישעיה נז, ז)

(ת"מ תנש"א ח"ג ע' 147. מתוך לקראת שבת)

### רפואה שלא משאירה זכר

הגאולה תמחק לחלוטין את כל הרעות החולות של הגלות. לא רק כמו תרופה שמרפאת את המחלה אולם משאירה ממנה זכר - אלא כמו תרופה שמכריאה ומחזירה את הגוף למצב שלפני המכה, כאלו שלא חלה מעולם.

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ח ח"ד עמ' 25. מתוך לקראת שבת)

### למוד עניני הגאולה

כדי לפעל התגלות וביאת המשיח תכף ומיד - על כל אחד ואחד מישראל... להוסיף בלמוד התורה (במיוחד בעניני משיח וגאולה).

ומה טוב - שהלמוד יהיה (ברבים) בעשרה, כי נוסף על המעלה ד"עשרה שישבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם", יש מעלה מיוחדת כשלומודים עניני משיח וגאולה ברבים בנוגע להתפעלות והשמחה ברגש הלב, שעל ידי זה הולכת וגדולה ההשתוקקות והצפייה לביאת המשיח.

(סה"ש תנש"א ח"ב ע' 501. מתוך לקראת שבת)

### תקנות חכמי הדור

ככל שהדור מאחר יותר ונמוך יותר, כן נעלה יותר האור האלקי המלבש בתקנותיהם של חכמי אותו דור, שכן, דוקא על ידי קיום תקנות אלו מגיעים לכל היעודים והגלוים של לעתיד לבוא.

(לקוטי שיחות ד עמ' 1089. מתוך לקראת שבת)

### מצוה כתקונה

לאחר שאנו אומרים ספירת העמר, אנו מבקשים "תרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו אמן סלה". הטעם לכך הוא "לפי שעששו אין אנו סופרין אלא זכר למקדש... לפיכך מתפללין שיבנה בית המקדש ונקים המצוה כתקונה" (שלחן ערוך אדמו"ר הגון סימן תפ"ט סעיף י"א).

גם כאשר יבוא המשיח באמצע השבועות בהן

חומש יומי

פרשת במדבר

~ יום ראשון כ"ה אייר ~

א ומליל יי עם משה במדברא דסיני  
במשפן זמנא בחד לירחא תנינא בשתא  
תנינא למפקהון מארעא דמצרים למימר:

א (א) וידבר יהוה אל-משה במדבר סיני באהל  
מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם  
מארץ מצרים לאמר:

וכשבא להשרות שכנתו עליהם – מנאן. באחד  
בניסן הוקם המשפן, ובאחד באיר – מנאן.

ד"י וידבר במדבר סיני באחד לחדש • מתוך  
חבתן לפניו, מונה אותם כל שעה: בשיצאו ממצרים  
מנאן, וכשנפלו בעגל – מנאן לידע מנין הנותרים,

~ נקודות משיחות קודש ~

גלוי חבתם של ישראל

שבפחותים" – נמנו בשנה, נמצא שחביבותם לפני  
המקום שלשמה נמנו היא הנקדה שבה שוים כל ישראל,  
ואין בזה חלוקים. והיא נקודת הנהרות ("דער פינטעלע  
איר") שבלב כל אחד מישראל, שנמצאת בכל אחד  
בשנה.  
אך נקודה זו שבלב, דרגתה נעלית עד מאד, וגבוה מעל  
גבוה היא, ולכן אין "חבתם" זו של ישראל באה לידי  
גלוי, ואינה נכרת (ע"ד הרגיל).  
ולכן מונה אותם הקב"ה כל שעה, שמנין זה הוא  
"להודיע חבתן" (רש"י ר"פ שמות), דחבתן זו של ישראל,  
שהיא נקודת הנהרות, תבוא לידי גלוי, ותודע לכל.

במדבר סיני . . באחד לחדש.  
מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה (א, א. ובפרש"י)  
לכאורה תמוה הדבר, הרי טעם הדבר שסופרים דברים  
החביבים, הוא שמפני יקרם רוצה האדם לדעת מנינם  
המדויק, אך הקב"ה ש"לפניו נגלו כל תעלומות" בודאי  
יודע את מספרם המדויק של בני ישראל, ואם-כן מדוע  
הוא מונה אותם כל שעה?  
ויש לבאר בזה, דהנה חביבותם של ישראל לפני המקום  
שמפניו בן מונה אותם, אינה נובעת ממעלתם בעבודת  
הש"ת, שהרי יש בה בחינות ומדרגות שונות, ואין אחד  
דומה לחברו בדרגתו.  
ומנה שבעת מנין בני ישראל לא היה חלוק בין איש  
לרעהו, וכלם – מהגדול שבגדולים" עד ה"פחות

(ע"פ לקו"ש כרך ח עמ' 1 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ב קבילו ית חשפן כל כנשתא דבני ישראל  
לזרעיתהון לבית אבהתהון במנין שמהן כל  
דכורא לגלגלתהון:

ב) שאו את-ראש כל-עדת בני-ישראל למשפחתם  
לבית אבתם במספר שמות כל-זכר לגלגלתם:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הנולדים מאלו סמוך לפניסה לארץ,  
כי בהם לא היה איש מפקדי משה  
ואהרן (שם פסוק סד): תורה ג

(שמות לח כו) לשש מאות וגו', וכאן  
מצינו כל שבט ושבט דגל בפני עצמו  
שנאמר למשפחותם לבית אבותם,  
ובערבות מואב (להלן פרק כו) מונה את

א (ב) שאו את ראש כל עדת בני  
ישראל. אמר הרב בכור שור', כי על  
ידי בקע לגלגולת ד'כי תשא' נודע  
כללם דכל ישראל ביחד, דכתיב התם



שיעור יומי ליום ראשון כ"ה אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - א - פרשת במדבר מט  
 כִּי־יָבֹאוּ לְמִשְׁפַּחְתָּם • דַּע מַנְיָן כָּל שַׁבָּט וְשַׁבָּט. לְבַיִת | יָקוּם עַל שַׁבָּט אָבִיו. לְגַלְגַּלְתָּם • עַל־יְדֵי שְׁקָלִים  
 אֲבֹתָם • מִי שֶׁאָבִיו מִשַׁבָּט אֶחָד וְאָמוּ מִשַׁבָּט אֶחָד, בְּקַע לְגַלְגַּלְתָּ.

ג. מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל  
 תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבָּאתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֶן:  
 ג. מִבְּנֵי עֲשָׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא  
 בְּיִשְׂרָאֵל תִּמְנֹן יְתִהוֹן לְחֵילִיהוֹן אֶת  
 וְאֶהְרֶן:

כִּי־יָבֹאוּ לְיֹצֵא צָבָא • מַגִּיד, שְׁאִין יֹצֵא בְּצָבָא פְּחוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים.

ד. וְאִתְּכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לְמַטֵּה אִישׁ רֹאשׁ  
 לְבַיִת־אֲבֹתָיו הוּא:  
 ד. וְעַמְכוֹן יְהוֹן גְּבָרָא גְּבָרָא לְשַׁבְּטָא גְּבָר  
 רִישׁ לְבַיִת אֲבֵהֲתוּהִי הוּא:

כִּי־יָבֹאוּ וְאִתְּכֶם יִהְיוּ • כְּשֶׁתִּפְקְדוּ אוֹתָם, יִהְיוּ עִמָּכֶם נְשִׂיא כָּל שַׁבָּט וְשַׁבָּט.

ה. וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם  
 לְרֹאוּבֵן אֶלְיָצוֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר:  
 ה. וְאֵלִין שְׁמֵהֶת גְּבָרָא דִּי יְקוּמוֹן עִמְכוֹן  
 לְרֹאוּבֵן אֶלְיָצוֹר בֶּן שְׂדִיאוֹר:

ו. לְשִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוֹרִישָׁדִי:  
 ו. לְשִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן צוֹרִישָׁדִי:

ז. לְיְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב:  
 ז. לְיְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב:

ח. לְיִשְׁשָׁכָר נַתַּנָּאֵל בֶּן־צוּעָר:  
 ח. לְיִשְׁשָׁכָר נַתַּנָּאֵל בֶּן־צוּעָר:

ט. לְזַבּוּלֹן אֶלְיָאָב בֶּן־חֶלּוֹן:  
 ט. לְזַבּוּלֹן אֶלְיָאָב בֶּן חֶלּוֹן:

י. לְבִנְיָמִן יוֹסֵף אֶלְיָשָׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד לְמִנְשֵׁה  
 נַמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוֹר:  
 י. לְבִנְיָ יוֹסֵף אֶלְיָשָׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד לְמִנְשֵׁה  
 לְמִנְשֵׁה נַמְלִיאֵל בֶּן פְּדָהצוֹר:

יא. לְבִנְיָמִן אֲבִירָן בֶּן־גְּדֵעֹנִי:  
 יא. לְבִנְיָמִן אֲבִירָן בֶּן גְּדֵעֹנִי:

יב. לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישָׁדִי:  
 יב. לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן עַמִּישָׁדִי:

יג. לְאֶשֶׁר פְּנַעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן:  
 יג. לְאֶשֶׁר פְּנַעִיאל בֶּן עֶכְרֹן:

יד. לְגָד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:  
 יד. לְגָד אֶלְיָסָף בֶּן דְּעוּאֵל:

טו. לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן:  
 טו. לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן עֵינָן:

(מז) אֱלֹהֵי קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מִטּוֹת אַבוֹתָם רְאִישֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם:

טז אֵלִינ מְעַרְעֵי כְנַשְׁתָּא רְבַרְבֵי שְׁבֻטֵי אַבְהֵתְהוֹן רִישֵׁי אֶלְפֵיא דִישְׂרָאֵל אַנּוּן:

כז"ג אֱלֹהֵי קְרוּאֵי הָעֵדָה • הַנִּקְרָאִים לְכָל דְּבַר חֲשִׁיבוֹת שְׁבַעֲדָה.

(יח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֹהֵי אֲשֶׁר נִקְבוּ בְשֵׁמוֹת:

יז וַיִּסַּב מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יַת גְּבֻרָא הָאֵלִינ דִּי אַתְפְּרָשׁוּ בְשִׁמְהֵן:

כז"ד אֲנָשִׁים הָאֵלֹהֵי • אֵת שְׁנַיִם עֶשֶׂר נְשִׂאִים הִלְלוּ. אֲשֶׁר נִקְבוּ • לוֹ כַּאֲן בְּשֵׁמוֹת.

(יח) וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּלְדוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה לְגִלְגָּלְתָּם:

יח וְנִתְּ כָל כְּנַשְׁתָּא אַכְנָשׁוּ כְּחַד לִיְרֵחָא תַנְיָנָא וְאַתְיַחֲסוּ עַל זִרְעֵיתְהוֹן לְבֵית אַבְהֵתְהוֹן כְּמַנְנֵן שְׁמֵהֵן מִכַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וְלַעֲלָא לְגִלְגָּלְתְהוֹן:

כז"ה וַיִּתְּלְדוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם • הִבְיִאוּ סְפָרֵי יְחוּסֵיהֶם וְעַדִּי חֲזַקְתָּ לְדַתְּם כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַתִּיחֵס עַל הַשְּׁבֻט.

(יט) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבָּר סִינִי:

יט כְּמָא דִּי פְקִיד יִי יַת מֹשֶׁה וּמַנְנִין בְּמִדְבָּרָא דְסִינִי:



~ יום שני כ"ו אייר ~

(כ) וַיְהִי בְּנִיְרְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלְתָּם כַּל־זָכָר מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

כ הוּוֹ בְּנֵי רְאוּבֵן בּוּכְרָא דִישְׂרָאֵל תּוֹלְדָתְהוֹן לְזִרְעֵיתְהוֹן לְבֵית אַבְהֵתְהוֹן כְּמַנְנֵן שְׁמֵהֵן לְגִלְגָּלְתְהוֹן כָּל דְּכוּרָא מִכַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

(כא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה רְאוּבֵן שִׁשָּׁה וְאַרְבַּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: פ

כא מְנַיְיְהוֹן לְשְׁבֻטָא דְרְאוּבֵן אַרְבַּעִין וְשֵׁשׁ אֶלְפִין וַחֲמִשׁ מֵאָה:

(כב) לְבָנֵי שְׁמֵעוֹן תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם פְּקֻדָּיו בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלְתָּם כַּל־זָכָר מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

כב לְבָנֵי שְׁמֵעוֹן תּוֹלְדָתְהוֹן לְזִרְעֵיתְהוֹן לְבֵית אַבְהֵתְהוֹן מְנַיְיְהֵי כְּמַנְנֵן שְׁמֵהֵן לְגִלְגָּלְתְהוֹן כָּל דְּכוּרָא מִכַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כ) וַיְהִי בְּנִיְרְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל. לְפִי שְׁבַנְסִיעָה הִיא יְהוּדָה רֵאשׁוֹן (להלן) ב ט, נוֹתֵן כַּאֲן טַעַם לְמָה נִמְנָה רְאוּבֵן רֵאשׁוֹן, לְפִי שְׁהִיָּה בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל: בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלְתָּם. לְמָה נִאָּמַר לְגִלְגָּלוֹתָם בְּרְאוּבֵן וְשְׁמֵעוֹן יוֹתֵר מִכָּל שְׂאָר הַשְּׁבֻטִים, לְפִי שְׁקֻטְרֵן יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר בִּירַךְ בְּנֵי בְּרַאשִׁית מִט ג (בראשית מט ג) וְהוֹצִירְכוּ לְכַפְרָה, וְגַבִּי שְׂקָלִים הַבָּאִים לְכַפְרָה כְּתִיב (שמות לח) כֹּחַ בְּקַע לְגִלְגָּלֶת: תוֹרָה כֹּא

כג מנגייהוֹן לְשִׁבְטָא דְשִׁמְעוֹן דְּמִשִּׁין  
וְתִשְׁעָה אֶלְפִין וְתֵלַת מָאָה :

(כג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף  
וְיִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: פ

כד לִבְנֵי גֵד תּוֹלְדֵיהוֹן לְזִרְעֵיהוֹן לְבֵית  
אֲבֹהֵיהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֹהֶן מִכַּר עֶשְׂרִין שְׁנַיִן  
וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא :

(כד) לִבְנֵי גֵד תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם  
בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה כָּל יֵצֵא  
צָבָא:

כה מנגייהוֹן לְשִׁבְטָא דְגָד אַרְבַּעִין וְחִמְשָׁא  
אֶלְפִין וְשִׁית מָאָה וְחִמְשִׁין :

(כה) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה גֵד חֲמִשָּׁה וְאַרְבַּעִים אֶלֶף וְשִׁשׁ  
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: פ

כו לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֵיהוֹן לְזִרְעֵיהוֹן לְבֵית  
אֲבֹהֵיהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֹהֶן מִכַּר עֶשְׂרִין שְׁנַיִן  
וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא :

(כו) לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם  
בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה כָּל יֵצֵא  
צָבָא:

כז מנגייהוֹן לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה שְׁבַעִין  
וְאַרְבַּעַת אֶלְפִין וְשִׁית מָאָה :

(כז) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה יְהוּדָה אַרְבַּעַת וְשִׁבְעִים אֶלֶף  
וְשִׁשׁ מֵאוֹת: פ

כח לִבְנֵי יִשְׂשַׁכָּר תּוֹלְדֵיהוֹן לְזִרְעֵיהוֹן  
לְבֵית אֲבֹהֵיהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֹהֶן מִכַּר עֶשְׂרִין  
שְׁנַיִן וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא :

(כח) לִבְנֵי יִשְׂשַׁכָּר תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם  
בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה כָּל יֵצֵא  
צָבָא:

כט מנגייהוֹן לְשִׁבְטָא דְיִשְׂשַׁכָּר חֲמִשִּׁין  
וְאַרְבַּעַת אֶלְפִין וְאַרְבַּע מָאָה :

(כט) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה יִשְׂשַׁכָּר אַרְבַּעַת וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף  
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

ל לִבְנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֵיהוֹן לְזִרְעֵיהוֹן לְבֵית  
אֲבֹהֵיהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֹהֶן מִכַּר עֶשְׂרִין שְׁנַיִן  
וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא :

(ל) לִבְנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם  
בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה כָּל יֵצֵא  
צָבָא:

לא מנגייהוֹן לְשִׁבְטָא דְזְבוּלֹן חֲמִשִּׁין וְשִׁבַּע  
אֶלְפִין וְאַרְבַּע מָאָה :

(לא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה זְבוּלֹן שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף  
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

לב לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם תּוֹלְדֵיהוֹן  
לְזִרְעֵיהוֹן לְבֵית אֲבֹהֵיהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֹהֶן  
מִכַּר עֶשְׂרִין שְׁנַיִן וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא :

(לב) לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם  
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה  
וְמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

לג מנגייהוֹן לְשִׁבְטָא דְאַפְרַיִם אַרְבַּעִין  
אַלְפִין וְחֲמֵשׁ מֵאָה :

(ג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אַפְרַיִם אַרְבַּעִים אֶלֶף וְחֲמֵשׁ  
מֵאוֹת: פ

לד לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית  
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְזֹן שְׁמֹהֶן מִכַּר עֶשְׂרִין שָׁנִין  
וְלַעֲלָא כֹּל נֶפֶק חֵילָא :

(ד) לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם  
בְּמִסְפַּר שָׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כֹּל יֵצֵא  
צָבָא:

לה מנגייהוֹן לְשִׁבְטָא דְמְנַשֶּׁה תְּלָתִין וְתַרְיִין  
אַלְפִין וְיֵמָאֲתָן :

(ה) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף  
וּמֵאוֹתִים: פ

לו לִבְנֵי בְנִימִן תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית  
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְזֹן שְׁמֹהֶן מִכַּר עֶשְׂרִין שָׁנִין  
וְלַעֲלָא כֹּל נֶפֶק חֵילָא :

(ו) לִבְנֵי בְנִימִן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם  
בְּמִסְפַּר שָׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כֹּל יֵצֵא  
צָבָא:

לז מנגייהוֹן לְשִׁבְטָא דְבְנִימִן תְּלָתִין וְחֲמֵשׁ  
אַלְפִין וְאַרְבַּע מֵאָה :

(ז) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה בְנִימִן חֲמֵשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף  
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

לח לִבְנֵי דָן תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית  
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְזֹן שְׁמֹהֶן מִכַּר עֶשְׂרִין שָׁנִין  
וְלַעֲלָא כֹּל נֶפֶק חֵילָא :

(ח) לִבְנֵי דָן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם  
בְּמִסְפַּר שָׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כֹּל יֵצֵא  
צָבָא:

לט מנגייהוֹן לְשִׁבְטָא דְדָן שְׁתֵּין וְתַרְיִין אַלְפִין  
וְשִׁבְעַת מֵאָה :

(ט) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה דָן שְׁנַיִם וּשְׁשִׁים אֶלֶף וְשִׁבְעַת  
מֵאוֹת: פ

מ לִבְנֵי אֲשֵׁר תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית  
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְזֹן שְׁמֹהֶן מִכַּר עֶשְׂרִין שָׁנִין  
וְלַעֲלָא כֹּל נֶפֶק חֵילָא :

(מ) לִבְנֵי אֲשֵׁר תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם  
בְּמִסְפַּר שָׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כֹּל יֵצֵא  
צָבָא:

מא מנגייהוֹן לְשִׁבְטָא דְאֲשֵׁר אַרְבַּעִין וְחֵד  
אַלְפִין וְחֲמֵשׁ מֵאָה :

(מא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אֲשֵׁר אֶחָד וְאַרְבַּעִים אֶלֶף  
וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: פ

מב בְּנֵי נַפְתָּלִי תּוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית  
אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְזֹן שְׁמֹהֶן מִכַּר עֶשְׂרִין שָׁנִין  
וְלַעֲלָא כֹּל נֶפֶק חֵילָא :

(מב) בְּנֵי נַפְתָּלִי תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם  
בְּמִסְפַּר שָׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כֹּל יֵצֵא  
צָבָא:

~ נקודות משיחות קודש ~

כְּשֶׁנִּשְׁלַמוּ כָּל הַשְּׂבָטִים וְלֹא נִשְׁאַר רַק נִפְתָּלִי, לֹא הָיָה צִרְף לְכַתֵּב אֶת הַשְּׂמוֹת בְּגִלְיוֹן נִפְרָד, אֲלֵא אִמְרוּ: כְּנִי נִפְתָּלִי אֵלּוּ שְׁנֵשְׂאָרוֹ – כָּף מִסְפָּרָם.

(שיחת ש"פ במדבר תשמ"ו)

כְּנִי נִפְתָּלִי (א. מב) פֶּתַח הָאָרֶץ: בְּעַת הַמִּנְחָה וְשִׁמּוֹ בַּפְּנֵקֶס שְׂשִׂים רַבּוֹא שְׂמוֹת – פְּלוּנֵי מִשְׂבָּט פְּלוּנֵי, וּפְלוּנֵי מִשְׂבָּט פְּלוּנֵי. לְאַחַר מִכָּן הוֹצִיאוּ כָּל הַשְּׂמוֹת שֶׁל שְׂבָט רְאוּבֵן וְכָתְבוּ אוֹתָם בְּגִלְיוֹן עֲצָמוֹ, וְאִמְרוּ: אֶת הַשֵּׁם הַזֶּה יֵשׁ לְחֹבֵר לְכְנִי רְאוּבֵן. וְכָף עָשׂוּ בְּכָל שְׂבָט. אֵף

מג מנניניהון לשבטא דנפתלי חמשין ותלת אלפין וארבע מאה:

(מג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה נִפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

מד אליו מנניניא די מנא משה ואהרן וברכבי ישראל תרין עשר גברין גברא חד לבית אבקהתוהי הווי:

(מד) אֵלֶּה הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנִשְׂיֵאֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר אִישׁ אִישׁ־אֶחָד לְבֵית־אֲבֹתָיו הָיוּ:

מה והווי כל מנניני כני ישראל לבית אבקהתוהון מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא בישראל:

(מה) וַיְהִי כָּל־פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל־יָצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל:

מו והווי כל מנניניא שית מאה ותלתא אלפין וחמש מאה וחמשין:

(מו) וַיְהִי כָּל־הַפְּקֻדִים שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

מז ולנאי לשבטא דאבקהתוון לא אתמניאו בניניהון:

(מז) וְהַלְוִיִּם לְמִטָּה אֲבֹתָם לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹכָם: פ (מח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

מט פרם ית שבטא דלוי לא תמני וית חשבנהון לא תקבל בגו כני ישראל:

(מט) אֵף אֶת־מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקַד וְאֶת־רֵאשֵׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

על כל הנמנין מכן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמרו: אל יהיו אלו בכלל, לפי שהם שלי, שלא טעו בעגל.

כ"ט אף את־מטה לוי לא תפקד • (במדבר רבה, ב"ב קכא) כְּדָאֵי הוּא לְגִיזוֹן שֶׁל מֶלֶךְ לְהִיּוֹת נִמְנָה לְבַדּוֹ. דְּבַר אַחַר: צָפָה הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׁעִתִּידָה לַעֲמֹד גְּזֵרָה

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ישראל להכעיס לפניו ולגזור עליהם במדבר הזה יפלו פגריכם (להלן יד כט), לפיכך לא רצה הקדוש־ברוך־הוא למנותם עם ישראל (במדבר א יא): תורה נ

שְׂשִׂים כְּדִלְקָמֵן (ג טו, ד א): תורה מח (מט) אף את מטה לוי לא תפקד וגו'. להוציאם מן הגזירה, לפי שצפה הקדוש־ברוך־הוא ששעתידין

(מז) וְהַלְוִיִּם לְמִטָּה אֲבֹתָם לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹכָם. לפי שלא היה מנינם שנה, שישאל נמנים מכן עשרים שנה, והלויים מכן חודש ומכן

(א) וְאַתָּה הַפְקֵד אֶת-הַלְוִיִּם עַל-מִשְׁפַּן הָעֵדֻת וְעַל כָּל-כְּלָיוֹ וְעַל כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ הָמָה יִשְׂאוּ אֶת-הַמִּשְׁפָּן וְאֶת-כָּל-כְּלָיוֹ וְהֵם יִשְׂרְתוּהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁפַּן יַחְנוּ:

וְאַתָּה מִנֵּי יֵת לְוָאֵי עַל מִשְׁפָּנָא דְסִהְדוּתָא וְעַל כָּל מְנוּהֵי וְעַל כָּל לֵה אַנְוֹן יִטְלוֹן יֵת מִשְׁפָּנָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְאַנְוֹן יִשְׁמִשְׁנָה וְיִסְחֹר וְיִסְחֹר כְּחֹר לְמִשְׁפָּנָא יִשְׂרוּן:

כ"ט - וְאַתָּה הַפְקֵד אֶת-הַלְוִיִּם • כְּתַרְגוּמוֹ: "מִנֵּי", לְשׁוֹן מְנוֵי שְׂרָה עַל דְּבַר שֶׁהוּא מְמַנֶּה עָלָיו, כְּמוֹ (סוֹתָר) c: "וְיִפְקֵד הַמְּלִךְ פְּקִידִים".

(בא) וּבְנִסְעֵי הַמִּשְׁפָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבַחֲנֻת הַמִּשְׁפָּן יְקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהִזְרֵה הַקָּרֵב יוֹמֵת:

נא וּבְמִטְל מִשְׁפָּנָא יִפְרְקוּן יֵתָה לְוָאֵי וּבְמִשְׁרֵי מִשְׁפָּנָא יְקִימוּן יֵתָה לְוָאֵי וְחִלוּנֵי דִיקָרֵב תִּקְטָל:

כ"ט - יוֹרִידוּ אֹתוֹ • כְּתַרְגוּמוֹ: "פְּרָקוּן". כְּשֶׁבְּאִין לִסְעַ בְּמִדְבָר מִמְסַע לְמְסַע, הָיָו מְפָרְקִין אוֹתוֹ מִהִקְמָתוֹ וְנוֹשְׂאִין אוֹתוֹ עַד מְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן שֵׁם הָעֵנָן וְיַחְנוּ

שֵׁם וּמְקִימִין אוֹתוֹ. וְהִזְרֵה הַקָּרֵב • לְעַבּוֹדָתָם זֹו. יוֹמֵת • בִּיְדֵי שָׁמַיִם.

(גב) וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל-מַחְנֵהוּ וְאִישׁ עַל-דִּגְלוֹ לְצַבָּאתָם:

נב וְיִשְׂרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר עַל מִשְׁרוּהֵי וּגְבַר עַל טַקְסָה לְחִילֵיהֶוֹן:

כ"ט - וְאִישׁ עַל-דִּגְלוֹ • כְּמוֹ שֶׁהַדִּגְלִים סְדוּרִים בְּסִפֵּר זֶה; שֶׁלְשָׁה שְׁבָטִים לְכָל דִּגְלוֹ.

(גג) וְהַלְוִיִּם יַחְנוּ סָבִיב לְמִשְׁפַּן הָעֵדֻת וְלֹא-יְהִי קֶצֶף עַל-עֵדֻת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת-מִשְׁמֶרֶת מִשְׁפַּן הָעֵדוּת:

נג וְלְוָאֵי יִשְׂרוּן סְחֹר סְחֹר לְמִשְׁפָּנָא דְסִהְדוּתָא וְלֹא יְהִי רוּגְזָא עַל כְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרוּן לְוָאֵי יֵת מִטְרַת מִשְׁפָּנָא דְסִהְדוּתָא:

כ"ט - וְלֹא-יְהִי קֶצֶף • אִם תַּעֲשׂוּ כְּמַצּוֹתַי לֹא יְהִי קֶצֶף, וְאִם לֹא - שִׁיבְנִסּוּ זָרִים בְּעַבּוֹדָתָם זֹו - יְהִי קֶצֶף, כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּמַעֲשֵׂה קִרְח (במדבר יז): "כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף וְגו'".

### ~ נקודות משיחות קודש ~

מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל לְמַחְנֵה לְוִיִּם - יְהִי קֶצֶף, אֲכַל אֵין הַכְרַת שְׂנֵה יִתְבַטָּא בְּפַעַל מְשׁ, בְּעִנְשׁ. ב. אִם נַעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה שֶׁל פְּרִיצַת הַמַּחְצוֹת, "שִׁיבְנִסּוּ זָרִים בְּעַבּוֹדָתָם" - יְהִי קֶצֶף בְּפַעַל.

(לקוטי שיחות, כרך כה, עמ' 1)

וְאִם לֹא, שִׁיבְנִסּוּ זָרִים בְּעַבּוֹדָתָם זֹו, יְהִי קֶצֶף (רש"י א, גג) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ מוֹסִיף "וְאִם לֹא". יְהִי קֶצֶף, וְהָרִי מְקַלֵּל לֹא אֵתָה שׁוֹמֵעַ הֵן. וְיֵשׁ לִזְמֵר, שֶׁרִשׁ"י רִמְזוּ שִׁישׁ שְׁנֵי שְׁלֵבִים בְּקֶצֶף. א. אִם לֹא נִשְׁמַר עַל הַמַּחְצוֹת בֵּין

(גד) וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ:

נד וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דֵּי פְקִידֵי יְיָ יֵת מֹשֶׁה בֶּן עֲבָדוֹ:

~ יום שלישי כ"ז אייר ~

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

ב (א) וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:

ב בָּבֶר עַל טַקְסָה בְּאַתָּן לְבֵית אֲבֹתֵיכֶם וְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּקַבֵּל סָחֹר סָחֹר לְמִשְׁפַּחַת זִמְנָא יִשְׂרָאֵל:

ב (ב) אִישׁ עַל-דָּגְלוֹ בְּאַתָּת לְבֵית אֲבֹתָם יִחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְּגִיד סָבִיב לְאַהֲל־מוֹעֵד יִחְנוּ:

יהודה ויששכר וזבולן ישאוהו מן המזרח, וראובן ושמעון וגד מן הדרום וכו', כדאימא ב'תנחומא' בפ'רשה זו. מנגיד - מרחוק מיל, כמו שנאמר ביהושע (יהושע א): "אף רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה", שיוכלו לבא בשבת, משה ואהרן ובניו, והלויים חונים בסמוך לו.

כ"י - באתת - כל דגל יהיה לו אות: מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה לא כצבעו של זה, צבע כל אחד כגון אבנו הקבועה בחשן, ומתוך כך יפיר כל אחד את דגלו. דבר אחר: "באתת לביית אבותם", באות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאווהו ממצרים, שנאמר (בראשית ט): "ויצעשו בניו לו בן כאשר צנם":

ג ודי שרן קדימא מדינחא טקס משרית יהודה לחיליהון ורפא לבני יהודה נחשון בר עמינדב:

ג (ג) וְהַחֲנִים קְדָמָה מְזֻרְחָה דָּגְלֵי מַחֲנֵה יְהוּדָה לְצַבָּאתָם וְנִשְׂאֵי לְבָנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן-עַמִּינָדָב:

כ"י - קדמה - לפנים, הקרויה "קדם". ואיזו? זו רוח מזרחית, והמצרב קרוי "אחור".

ד וחילה ומנגינהון שבועין וארבעא אלפין ושית מאה:

ד (ד) וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת:

ה ודי שרן סמיכין עלוהי שבטא דיששכר ורפא לבני יששכר נתנאל בר צוער:

ה (ה) וְהַחֲנִים עָלָיו מִטָּה יִשְׁשַׁכָּר וְנִשְׂאֵי לְבָנֵי יִשְׁשַׁכָּר נַתְנָאֵל בֶּן-צֹעֵר:

ו וחילה ומנגינהי חמשין וארבעא אלפין וארבע מאה:

ו (ו) וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵי אַרְבַּעַה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

ז שבטא דזבולן ורפא לבני זבולן אליאב בר חלון:

ז (ז) מִטָּה זְבוּלָן וְנִשְׂאֵי לְבָנֵי זְבוּלָן אֱלִיאָב בֶּן-חֲלוֹן:

ח וחילה ומנגינהי חמשין ושבעא אלפין וארבע מאה:

ח (ח) וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵי שִׁבְעָה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

ט כל מנגינא למשרית יהודה מאה ותמנן ושטא אלפין וארבע מאה לחיליהון בקדמיתא נטלין:

ט (ט) כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה יְהוּדָה מֵאֵת אֶלֶף וְשִׁמְנִים אֶלֶף וְשִׁשְׁת־אֲלָפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת לְצַבָּאתָם רֵאשֻׁנָה יַסְעוּ: ס

באמצע, דגל יהודה במזרח, ושל ראובן בדרום, ושל אפרים במערב, ושל דן בצפון.

כ"י - ראשנה יסעו - כשרואין הענן מסתלק, תוקעין הפהנים בחצוצרות ונוסע מחנה יהודה תחלה, וכשהולכין הולכין כדרך חגיגתן: הלויים והעגלות

י טקס משרית ראובן דרומא לחיליהון  
ורבא לבני ראובן אליצור בר שדיאור :

(י) דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם ונשיא לבני  
ראובן אליצור בן-שדיאור :

יא וחילה ומגניהי ארבעין ושתא אלפין  
וחמש מאה :

(יא) וצבאו ופקדיו ששה וארבעים אלף וחמש  
מאות :

יב ודי שרון סמיכין עלוהי שבטא דשמעון  
ורבא לבני שמעון שלמיאל בר צורישדי :

(יב) ותחונם עליו מטה שמעון ונשיא לבני שמעון  
שלמיאל בן-צורישדי :

יג וחילה ומגניהון חמשים ותשע אלפין  
ותלת מאה :

(יג) וצבאו ופקדיהם תשעה וחמשים אלף ושש  
מאות :

יד ושבטא דגד ורבא לבני גד אלסרפ בר  
רעואל :

(יד) ומטה גד ונשיא לבני גד אלסרפ בן-רעואל :

טו וחילה ומגניהון ארבעין וחמשה אלפין  
ושית מאה וחמשים :

(טו) וצבאו ופקדיהם חמשה וארבעים אלף ושש  
מאות וחמשים :

טז כל מגניא למשרית ראובן מאה וחמשים  
וחד אלפין וארבע מאה וחמשים לחיליהון  
בתנתא נטלין :

(טז) כל-הפקדים למחנה ראובן מאת אלף ואחד  
וחמשים אלף וארבע-מאות וחמשים לצבאתם  
ושנים יפּעו: ם

יז ונטל משפן זמנא משרית לואי בגו  
משריתא קמא דשרון פן נטלין גבר על  
אתרה לטקסיהון :

(יז) ונסע אהל-מועד מחנה הלויים בתוך המחנות  
כאשר יחנו פן יפּעו איש על-ידו לדגליהם: ם

על מקומו. ואין לשון 'גד' זו ממשמעו. רוח של  
צדו קרוי "על ידו", הסמוכה לו לכל הושטת ידו.  
אינשו"ן איש"א בלעז.

כ"ז • ונסע אהל-מועד • לאחר שני דגלים הללו.  
כאשר יחנו פן יפּעו • כמו שפרשתי, הליכתן  
בחנונתן, כל דגל מהלך לרוח הקבועה לו. על-ידו •

יח טקס משרית אפרים לחיליהון מערבא  
ורבא לבני אפרים אלישמע בר עמיהוד :

(יח) דגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני  
אפרים אלישמע בן-עמיהוד :

יט וחילה ומגניהון ארבעין אלפין וחמש  
מאה :

(יט) וצבאו ופקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות :

כ ודי סמיכין עלוהי שבטא דמנשה ורבא  
לבני מנשה גמליאל בר פדהצור :

(כ) ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל  
בן-פדהצור :

כ"ח • ועליו • בתרגומו: "ודסמיכין עלוהי".

כא וחילה ומגניהון תלתין ותריין אלפין  
ומאתן :

(כא) וצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלף ומאתים :



- (כב) וּמִטָּה בְּנִימֹן וְנָשִׂיא לְבָנֵי בְּנִימֹן אֲבִידֹן בֶּן־גְּדֵעֲנִי:  
כב וְשִׁבְטָא דְּבְנֵימֹן וְרַבָּא לְבָנֵי בְּנִימֹן אֲבִידֹן  
בַּר גְּדֵעֲנִי:
- (כג) וַצַּבָּאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע  
מֵאוֹת:  
כג וְחִילָה וּמְגִנֵּיהוֹן תְּלַתִּין וְחֲמִשָּׁא אֶלְפִין  
וָאַרְבַּע מָאָה:
- (כד) כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה אַפְרַיִם מֵאֵת אֶלֶף וּשְׁמֹנֶת־  
אַלְפִים וּמֵאָה לְצַבָּאתָם וּשְׁלֹשִׁים יַסְעוּ: ׀ ׀  
כד כָּל מְגִנֵּינָא לְמִשְׁרֵית אַפְרַיִם מָאָה וְחֲמִנֵי  
אַלְפִין וּמָאָה לְחִילֵיהוֹן בְּתִלִּיתָא נְטִלִין:
- (כה) דָּגַל מַחֲנֵה דָן צִפְנָה לְצַבָּאתָם וְנָשִׂיא לְבָנֵי דָן  
אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישַׁדַּי:  
כה טַקְס מִשְׁרֵית דָּן צְפוּנָא לְחִילֵיהוֹן וְרַבָּא  
לְבָנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בַּר עֲמִישַׁדַּי:
- (כו) וַצַּבָּאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁשִׁים אֶלֶף וּשְׁבַע  
מֵאוֹת:  
כו וְחִילָה וּמְגִנֵּיהוֹן שְׁתֵּין וְתֵרִין אֶלְפִין  
וּשְׁבַע מָאָה:
- (כז) וְהַחֲנִים עָלָיו מִטָּה אֲשֶׁר וְנָשִׂיא לְבָנֵי אֲשֶׁר  
פְּגַעִיאַל בֶּן־עֶכְרֹן:  
כז וְדִי שְׁרֹן סְמִיכִין עֲלוּהֵי שְׁבְטָא דְּאֲשֶׁר  
וְרַבָּא לְבָנֵי אֲשֶׁר פְּגַעִיאַל בַּר עֶכְרֹן:
- (כח) וַצַּבָּאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וְחֲמִשׁ  
מֵאוֹת:  
כח וְחִילָה וּמְגִנֵּיהוֹן אַרְבַּעִין וְחָד אֶלְפִין  
וְחֲמִשׁ מָאָה:
- (כט) וּמִטָּה נִפְתָּלִי וְנָשִׂיא לְבָנֵי נִפְתָּלִי אֲחִירַע  
בֶּן־עֵינָן:  
כט וְשִׁבְטָא דְּנִפְתָּלִי וְרַבָּא לְבָנֵי נִפְתָּלִי  
אֲחִירַע בַּר עֵינָן:
- (ל) וַצַּבָּאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע  
מֵאוֹת:  
ל וְחִילָה וּמְגִנֵּיהוֹן חֲמִשִּׁין וְתֵלְתָא אֶלְפִין  
וָאַרְבַּע מָאָה:
- (לא) כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה דָן מֵאֵת אֶלֶף וּשְׁבַע־  
וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְאַחֲרָנָה יַסְעוּ  
לְדַגְלֵיהֶם: ׀ ׀  
לא כָּל מְגִנֵּינָא לְמִשְׁרֵית דָּן מָאָה וְחֲמִשִּׁין  
וּשְׁבַע־אַלְפִין וְשֵׁשׁ מָאָה בְּבִתְרָתָא נְטִלִין  
לְטַקְסֵיהוֹן:
- (לב) אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְּקוּדֵי  
הַמַּחֲנֵה לְצַבָּאתָם שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים  
וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים:  
לב אֵלֶּין מְגִנֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָהוֹן  
כָּל מְגִנֵּי מִשְׁרֵיתָא לְחִילֵיהוֹן שֵׁשׁ מָאָה  
וְתֵלְתָא אֶלְפִין וְחֲמִשׁ מָאָה וְחֲמִשִּׁין:
- (לג) וְהַלְוִיִּם לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּאֲשֶׁר  
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:  
לג וְלְוָאֵי לֹא אֲתַמְנִיאוּ בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא  
דִּי פְקִיד יְיָ יַת מֹשֶׁה:

לדַּוְעָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל דֵּי פִקִּיד יְיָ יֵי יָת מִשֶּׁה פֶּן שָׂרוּ לְטַקְסִיהוֹן וְכֵן נִטְלִין גְּבֵר לְזַרְעֵיתָהוֹן עַל בֵּית אֲבֹתָהוֹי:

(ד) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה בְּיַחְזָנוּ לְדַגְלֵיהֶם וְכֵן נָסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ עַל-בֵּית אֲבֹתָיו: פ

~ יום רביעי כ"ח אייר ~

א וַאֲלֵיךְ תוֹלְדַת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹמָא דְּמַלְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּטוֹרָא דְּסִינַי:

ג (א) וַאֲלֵה תוֹלְדַת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי:

מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאֵלוּ יְלָדוּ. בְּיוֹם דְּבַר ה' אֶת-מֹשֶׁה. נַעֲשׂוּ אֵלוּ הַתּוֹלְדוֹת שְׁלוֹ, שְׁלַמְדָן מַה שְׁלַמַּד מִפִּי הַגְּבוּרָה.

כִּי-וַאֲלֵה תוֹלְדַת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה. וְאֵינוּ מְזַכֵּיר אֵלָא בְּנֵי אֶהְרֹן. וְנִקְרְאוּ "תּוֹלְדוֹת מֹשֶׁה", לְפִי שְׁלַמְדָן תּוֹרָה. מְלַמֵּד, שְׁכָל הַמְּלַמֵּד אֶת בְּנֵי-חֲבֵרוֹ תּוֹרָה,

~ נקודות משיחות קודש ~

המלמד בן-חברו תורה, כאלו ילדו

וְרַגַע מְמַשׁ. וְהִנֵּה חַיֵּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּלוּיִים וְעוֹמְדִים בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַק', וְכִמוּ שְׂאוּמְרִים (בְּרִכּוֹת ק"ש שֶׁל עֲרֻבִית) "כִּי הֵם חַיִּינוּ וְאֶרְךָ יָמֵינוּ". וְהַפּוֹרָשׁ מִן הַתּוֹרָה עֲנָשׁוּ כְּרַת (סְנַהֲדְרִין צ"ט, א), כִּי ה"ז כְּפוֹרֵשׁ מִן הַחַיִּים ר"ל. וְעַל-פִּי-זֶה יִבְאֵר מַה שֶּׁ"כָּל הַמְּלַמֵּד בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה" ה"ז "כְּאֵלוּ יְלָדוּ", כִּי אִם לֹא הָיָה מְלַמְדוֹ תּוֹרָה בְּרַגַע זֶה, לֹא הָיָה "בֶּן חֲבֵרוֹ" מְקַבֵּל אֶת חַיִּיתוֹ הַמְּחַדֶּשֶׁת מֵהַקֶּבֶ"ה הַתְּלוּיָה בַתּוֹרָה, וְרַק מִכַּיִן שְׁלַמְדוֹ מְקַיֵּם הַקֶּבֶ"ה וְבוֹרָא אֶת "בֶּן חֲבֵרוֹ" מְחַדֵּשׁ. וּמוֹכֵן שֶׁהָיָה זֶה "כְּאֵלוּ יְלָדוּ" מְמַשׁ.

וַאֲלֵה תוֹלְדַת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה מְלַמֵּד שְׁכָל הַמְּלַמֵּד בְּנֵי-חֲבֵרוֹ תּוֹרָה, מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאֵלוּ יְלָדוּ (ג, א. ובפרש"י) לְכַאוּרָה יֵשׁ לְתַמָּה, הָרִי כְּמוֹ שְׁבִלִידָה גְּשֻׁמִּית רַק אִמּוֹ הִיא הַמּוֹלִידָה אוֹתוֹ, כְּמוֹ-כֵן בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הָיָה צ"ל שְׂרַק זֶה שְׁלַמְדוֹ תּוֹרָה בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹנָה הוּא זֶה שֶׁ"כְּאֵלוּ יְלָדוּ", וְאִם-כֵּן מִדּוּעַ "כָּל הַמְּלַמֵּד בֶּן חֲבֵרוֹ" (וְלֹא רַק בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹנָה) ה"ז "כְּאֵלוּ יְלָדוּ"? וְיֵשׁ לְבָאֵר בְּזֶה, ע"פ תּוֹרַתוֹ הַיְדוּעָה שֶׁל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב שְׁכָל רַגַע וְרַגַע מְחַיֶּה מִחַיָּה הַקֶּבֶ"ה אֶת הָעוֹלָם, וְבוֹרָא אוֹתוֹ מְחַדֵּשׁ (עֵינֵן בְּזֶה בְּאַרְבַּע בְּסִפְרֵי הַתַּנַּ"ךְ שֶׁעַר הַיְחִיד וְהָאֲמִתָּה פ"א). וְנִמְצָא עַל-פִּי-זֶה, שֶׁגַּם חַיִּית הָאֲדָם מְחַדֶּשֶׁת כְּכָל רַגַע

(ע"פ לקו"ש כרך כג עמ' 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ב וַאֲלֵיךְ שְׁמֵהַת בְּנֵי אֶהְרֹן בּוֹקְרָא נְדָב וְאֲבִיהוּא אֲלַעְזָר וְאִיתָמָר:

(ב) וַאֲלֵה שְׁמוֹת בְּנֵי-אֶהְרֹן הַבְּכֹר, נְדָב וְאֲבִיהוּא אֲלַעְזָר וְאִיתָמָר:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר  
 ג (א) וַאֲלֵה תוֹלְדַת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה. כְּלוּמַר הַפְּתוּבִים וְהַלּוּיִים. וּמוֹנָה בְּנֵי אֶהְרֹן תַּחֲלִילָה לְבָדֵם כְּדִכְתִּיב (דְּבָרֵי הַיָּמִים א' כג ט) וַיַּבְדֵּל אֶהְרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ, וּבְנֵי

בְּאוֹתוֹ יוֹם הָיוּ אַרְבַּעָה תּוֹלְדוֹת לְאֶהְרֹן, אֲכָל אַחֲרֵי-כֵן מֵתוּ נְדָב וְאֲבִיהוּא לְפָנָי ה' כְּדִמְפָרֵשׁ וְאֲזִיל: תּוֹרָה ב

מִשֶּׁה לֹא נִבְדְּלוּ מִן הַלּוּיִים, וְלִכְךָ תּוֹלְדוֹתָם הֵם בְּכָלֵל הַלּוּיִים, שִׁינְאוּ מֵעַמְרָם: בְּיוֹם דְּבַר ה' אֶת מֹשֶׁה. כְּלוּמַר

ג אליו שמהת בני אהרן פהגיא דאתריאוי די אתקרב קרבהון לשמשא :

(ג) אלה שמות בני אהרן הפהנים המשחים אשר-מלא ידם לכהן:

דומית נדב ואביהוא קדם יי בקרוביהון אשתא נוקרימא קדם יי במדברא דסיני ובנין לא הוו להון ושמש אלעזר ואיתמר על אפי אהרן אביהון :

(ד) וימת נדב ואביהוא לפני יהוה בהקרבתם אשר זרה לפני יהוה במדבר סיני ובנים לא היו להם ויכהן אלעזר ואיתמר על-פני אהרן אביהם: פ

כ"ט - על-פני אהרן • בחייו.

ה ומליל יי עם משה למימר :

(ה) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ו קרב ית שבטא דלוי ותקים יתה קדם אהרן פהגא וישמשון יתה :

(ו) הקרב את-מטה לוי והעמדת אתו לפני אהרן הפהן ושרתו אתו:

אתה תשאוי את-עון המקדש, והלויים הללו מסייעין אותם, זו היא השרות.

כ"י - ושרתו אתו • ומהו השרות? ושמרו את-משמרתו. לפי ששמירת המקדש עליו שלא יקרב זר, כמו שנאמר (במדבר יח) : "אתה ובניך ובית-אביך

ז ויטרוין ית מטרתה וית מטרת כל כנשתא קדם משפון זמנא למפלח ית פלחן משפנא :

(ז) ושמרו את-משמרתו ואת-משמרת כל-העדה לפני אהל מועד לעבד את-עבדת המשפן:

ח ויטרוין ית כל מני משפון זמנא וית מטרת בני ישראל למפלח ית פלחן משפנא :

כ"ג - ושמרו את-משמרתו • כל מנוי שהאדם ממנה עליו ומטל עליו לעשותו, קרוי "משמרת" בכל המקרא ובלשון משנה, כמו שאמרו בבגתן ותרש

ט ויתמזן ית לנאי לאהרן ולבניהו מסיירין יהיבין אנון לה מן בני ישראל :

(ח) ושמרו את-כל-כלי אהל מועד ואת-משמרת בני ישראל לעבד את-עבדת המשפן:

י ויתמזן ית לנאי לאהרן ולבניהו מסיירין יהיבין אנון לה מן בני ישראל :

כ"ד - ואת-משמרת בני ישראל • שכלן היו זקוקין לצרכי המקדש, אלא שהלויים באים תחתיהם

יא ויתמזן ית לנאי לאהרן ולבניהו מסיירין יהיבין אנון לה מן בני ישראל :

(ט) ונתתה את-הלויים לאהרן ולבניו נתונם נתונם המה לו מאת בני ישראל:

יב ויתמזן ית לנאי לאהרן ולבניהו מסיירין יהיבין אנון לה מן בני ישראל :

כ"ה - נתונם המה לו • לעזרה. מאת בני ישראל • כמו "מתוך בני ישראל". כלומר, משאר כל העדה

יג ויתמזן ית לנאי לאהרן ולבניהו מסיירין יהיבין אנון לה מן בני ישראל :

(י) ואת-אהרן ואת-בניו תפקדו ושמרו את-כהנתם והזר הקרב ימת: פ

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(ד) [לפני ה'] אמר רבי יוחנן, וכי לפני ה' מתו נדב ואביהוא, אלא מלמד שקשה לפני הקדוש-ברוך-הוא מימת בגיהן של צדיקים כשמתים בחייהם (במדבר ב כד) : תורה ה

כַּשֵּׁי-וְאֵת-אֶהְרֹן וְאֵת-בְּנָיו תִּפְקַד • לְשׁוֹן פְּקִידוֹת, וְאֵינֹו לְשׁוֹן מְנַנְן. וְשִׁמְרוּ אֶת כְּהַנֶּתֶם • קִבְּלַת דְּמַיִם וְזָרִיקָה וְהִקְטַרְתָּה, וְעֲבֹדוֹת הַמְּסֹוֹרוֹת לַכֹּהֲנִיִּם.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלילת זרים מפל עבודות הכהנים

במצרים (בא יב, ד.ט). ועל פן היה מקום לומר, שגם לדורות, עבודות אלו יוכלו להעשות אף על-ידי הלויים בשליחותם של בני ישראל, שהרי כללות עבודת בני לוי היא בתור שליחות כלל בני ישראל, שלכן קרויה עבודתם (פרשתנו ג, ו) "משמרת בני ישראל" (ראה לקו"ש ח"ג עמ' 9).

ובכדי לשלל סכרא זו, כחכה התורה אנהרה מיתדת לכהנים לשמור עבודתם ולא לתנה לזר, בעת עוסקה אודות עבודת הלויים. להורות, דאף שפסח מצרים היתה העבודה שיקת לישראל, הרי בעת הם עבודת הכהנים בלבד, ו"הזר הקרב יומת". ולכן הדגיש רש"י בוקא ג' עבודות אלו, בהם יש יותר מקום לסכרא שאף הלויים יהיו פשרים בעבודתה.

(ע"פ לקו"ש כרך יח בתחילתו - מתוך 'לקראת שבת')

וְאֵת-אֶהְרֹן וְאֵת-בְּנָיו תִּפְקַד וְשִׁמְרוּ אֶת-כְּהַנֶּתֶם וְהָזַר הִקְרַב יוֹמֵת:

וְשִׁמְרוּ אֶת כְּהַנֶּתֶם - קִבְּלַת דְּמַיִם וְזָרִיקָה וְהִקְטַרְתָּה וְעֲבֹדוֹת הַמְּסֹוֹרוֹת לַכֹּהֲנִיִּם (ג, י. ובפרש"י) וְצִרִיד לְהַבִּינִן:

(א) מדיע נכתב פסוק זה המזהיר את הכהנים לשמור את כהונתם, בין הפסוקים העוסקים בעבודת הלויים.

(ב) פן תמוה מה שבחר רש"י פדגמא לעבודות עליהם צריכים הכהנים לשמור, בוקא ג' עבודות אלו: קבלת דמים, זריקה והקטרה.

והבאור: לכשנתבונן נמצא, שרק בשלש עבודות מפל העבודות המסורות לכהנים, מצאנו ראינו שעשאוה בני ישראל בעצמם, והם שלש העבודות שזכר רש"י: קבלת דמים וזריקה והקטרה, והוא בזמן הקרבת קרבן הפסח

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יא ומליל יי עם משה למימר:

יב וְאָנֹכִי הָא אֶקְחֶתִי אֶת-הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל-בְּכוֹר פֶּטֶר רַחֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

(יב) וְאָנֹכִי הִנֵּה לִקְחֹתִי אֶת-הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל-בְּכוֹר פֶּטֶר רַחֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

תמורתם. לפי שהיתה העבודה בכורות, וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו עבודת אלילים נבחרו לתחתיהם.

כש"י וְאָנֹכִי הִנֵּה לִקְחֹתִי • וְאֵינִי מֵהִיכַן זְכִיתִי בְּהוֹן? • מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שִׁיְהָיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְרִין אוֹתָן לְשׁוֹרוֹת שְׁלִי, עַל-יְדֵי הַבְּכוֹרוֹת זְכִיתִי בְּהֵם וּלְקַחְתִּים

יג אֲרֵי דִילִי כָּל בּוֹכֵרָא בְיוֹמָא דְקִטְלִית כָּל בּוֹכֵרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם אַקְדְּשִׁית גְּדַמִּי כָּל בּוֹכֵרָא בְּיִשְׂרָאֵל מְאַנְשָׁא עַד בְּעִירָא דִילִי יְהוֹן אָנָּה יי:

(יג) כִּי לֹי כָּל-בְּכוֹר בְּיוֹם הַפִּתִּי כָּל-בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם הִקְדְּשִׁיתִי לֹי כָּל-בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה לֹי יְהָיו אָנֹכִי יְהוָה: פ

~ יום חמישי כ"ט אייר ~

יד ומליל יי עם משה במדבר דסיני למימר:

(יד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי לֵאמֹר:

טו מְנִי זֵת בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָהוֹן לְזַרְעֵינְתָהוֹן כָּל דְּכוּרָא מִפְּרִי יְרָחָא וְלַעֲלָא תִמְנַנְוּ:

(טו) פִּקֹּד אֶת-בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם כָּל-זָכָר מִבֶּן-חֹדֶשׁ וְמַעְלָה תִּפְקְדֵם:

במצרים" עם פניסתה בפתח מצרים, ילדה אותה ונמנית בשבעים נפשות, ששאלתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת, והיא השלימה את המנין.

כ"י מִבְּנֵי-חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה • מְשִׁיבָא מְכַלְל נְפִלִים, הוא נמנה ליקרא שומר משמרת הקדש. אמר רבי יהודה ברבי שלום: למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן, שנאמר (שם כו): "אשר ילדה אתה ללוי

~ נקודות משיחות קודש ~

מנין יוכבד מן הבטן

שונים.

ויש לומר בזה על דרך הצחות:

בדרך כלל "אזלינן בתר רובא", ולכן נמנית יוכבד ככר "מן הבטן", דאין חוששים למעוט שהם נפלים, מה שאין כן מנין הלויים הנה נוגע לפדיון בכורות, והכלל הוא ש"אין הולכין בממון אחר הרב" (בבא קמא כו, רע"ב), ולכן נמנו רק "מבן חדש", כשיצאו בנדאות מחשב נפל.

(ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 6 הע' 4 - מתוך 'לקראת שבת')

פקד את-בני לוי . . מבן-חדש ומעלה תפקדם:

משיבא מכלל נפלים הוא נמנה כו', למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן, שנאמר אשר ילדה אותה ללוי במצרים, עם פניסתה למצרים ילדה אותה, ונמנית בשבעים נפשות (ג, טו. ובפרש"י)

יש לעיין, מאי שנא יוכבד שנמנתה ככר "מן הבטן" עוד לפני שהיתה בת חדש, ממנין בני לוי שהיה רק "מבן חדש" מפני שאז "יצא מכלל נפלים"?

ובמפרשים (גו"א, שפ"ח, משכיל לדוד, ועוד) בארו באופנים

טז ויפקד אתם משה על-פי יהוה באשר צוה: טז ומנא יתהון משה על מימרא דניי פמא דאתפקד:

והשכינה מקדמת לפניו, ובת-קול יוצאת מן האהל ואומרת: כך וכך תינזקות יש באהל זה, לכך נאמר: "על-פי ה'".

כ"י על-פי ה' • אמר משה לפני הקדוש-ברוך-הוא: היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהן? אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: עשה אתה שלף ואני אעשה שלי, הלף משה ועמד על פתח האהל

יז ויהיו-אלה בני-לוי בשמתם גרשון וקהת ומררי: יז והיו אליו בני לוי בשמתהון גרשון וקהת ומררי:

יח ואלה שמות בני-גרשון למשפחתם לבני ושמעי: יח ואליו שמות בני גרשון לזרעיתהון לבני ושמעי:

יט ובני קהת למשפחתם עמרם ויצהר חברון ועזיאל: יט ובני קהת לזרעיתהון עמרם ויצהר חברון ועזיאל:

כ ובני מררי למשפחתם מחלי ומושי אלה הם משפחת הלוי לבית אבתם: כ ובני מררי לזרעיתהון מחלי ומושי אליו אנון ורעית לואי לבית אבהתהון:

כא לגרשון זרעית לבני וזרעית שמעי אליו הם משפחת הגרשני: כא לגרשון זרעית לבני וזרעית שמעי אליו אנון ורעית גרשון:

כ"י לגרשון משפחת הלבני • כלומר, לגרשון היו הפקודים משפחת הלבני ומשפחת השמעי. פקודיהם כך וכך.

כב מְנַגְּיָהוּן בְּמַנְזֵן כָּל דְּכוּרָא מִבֵּר יִרְחָא  
וּלְעֵלָא מְנַגְּיָהוּן שְׂבָעָא אֶלְפִין וַחֲמִשָּׁ  
מָאָה :

(כב) פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפָּר כָּל־זָכָר מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה  
פְּקֻדֵיהֶם שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:

כג זְרַעֲיַת גְּרִשׁוֹן אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא יִשְׂרוּן  
מִעֲרֻבָא :

(כג) מִשְׁפַּחַת הַגְּרִשִּׁי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ יָמָה:

כד וְרַב בַּיִת אֲבָא לְבַיִת גְּרִשׁוֹן אֶלְיָסָף בֶּר  
לְאֵל :

(כד) וַנָּשִׂיא בַּיִת־אָב לַגְּרִשִּׁי אֶלְיָסָף בֶּן־לֵאלִ:

כה וּמִשְׁמֵרַת בְּנֵי גְרִשׁוֹן בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא מִשְׁכָּנָא  
וּפְרָסָא חוּפָאָה וּפְרָסָא דְתִרְעָה מִשְׁכָּן זְמָנָא :

(כה) וּמִשְׁמֵרַת בְּנֵי־גְרִשׁוֹן בְּאֹהֶל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן  
וְהָאֹהֶל מְכֻסָּהוּ וּמִסְדָּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כז"י • הַמִּשְׁכָּן • רִיעוּת הַתְּחַתּוֹנוֹת. וְהָאֹהֶל • רִיעוּת עֲזִים הַעֲשׂוּיוֹת לְגַג. מְכֻסָּהוּ • עוֹרוֹת אֵילִים וְתַחֲשִׁים.  
וּמִסְדָּ פֶתַח • הוּא הַיִּלּוֹן.

כו וּסְרָדֵי זְרִירְתָא וְיַת פְּרָסָא דְתִרְעָה זְרִירְתָא דִּי  
עַל מִשְׁכָּנָא וְעַל מִדְּבַחָא סְחוּר סְחוּר וְיַת  
אֲטוּנוּהֵי לְכָל פְּלַחְנָה :

(כו) וְקִלְעֵי הַחֲצִיר וְאֶת־מִסְדָּ פֶתַח הַחֲצִיר אֲשֶׁר  
עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת מִיתְרָיו לְכָל  
עֲבֹדָתוֹ:

כז"י • וְאֶת מִיתְרָיו • שֶׁל מִשְׁכָּן וְהָאֹהֶל, וְלֹא שֶׁל חֲצִיר.

כז וְלִקְהַת זְרַעֲיַת עַמְרָם וְזַרְעֵי זִקְהָר  
וְזַרְעֵי חֲבֹרֹן וְזַרְעֵי עֲזִיזָאֵל אֵלִין אַנְוִין  
זַרְעֵי קֵהַת :

(כז) וְלִקְהַת מִשְׁפַּחַת הָעַמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי  
וּמִשְׁפַּחַת הַחֲבֹרֹנִי וּמִשְׁפַּחַת הָעֲזִיזָאֵלִי אֵלֶּה הֵם  
מִשְׁפַּחַת הַקֵּהָתִי:

כח בְּמַנְזֵן כָּל דְּכוּרָא מִבֵּר יִרְחָא וּלְעֵלָא  
תְּמַנְזָא אֶלְפִין וְשִׁית מָאָה נְטָרֵי מִטְרַתָּא  
דְּקוּדְשָׁא :

(כח) בְּמִסְפָּר כָּל־זָכָר מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שְׁמֹנֶת  
אֲלָפִים וְשִׁשׁ מֵאוֹת שְׁמֹרֵי מִשְׁמֵרַת הַקֹּדֶשׁ:

כט זְרַעֲיַת בְּנֵי קֵהַת יִשְׂרוּן עַל צִדָּא דְּמִשְׁכָּנָא  
דְּרוּמָא :

(כט) מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קֵהַת יַחְנוּ עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן תִּימְנָה:

כז"י • מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קֵהַת יַחְנוּ יְגוּ' תִּימְנָה • וּסְמוּכִין | לְשִׁכְנוּ', לְכַף לְקוּ מֵהֶם דְּתֵן וְאֲבִירָם וּמֵאֲתִים וְחֲמִשִּׁים  
לְהֶם דְּגָל רְאוּבֵן הַחֹנִיִּים תִּימְנָה. "אֹי לְרִשָּׁע וְאֹי

ל וְרַב בַּיִת אֲבָא לְזַרְעֵי קֵהַת אֶלְיָצְפֹן בֶּר  
עֲזִיזָאֵל :

(ל) וַנָּשִׂיא בַּיִת־אָב לְמִשְׁפַּחַת הַקֵּהָתִי אֶלְיָצְפֹן בֶּן־  
עֲזִיזָאֵל:

לא וּמִשְׁמֵרַתְהוֹן אַרְוָנָא וּפְתוּרָא וּמִנְרַתָּא  
וּמִדְּבַחָא וּמִנִּי קוּדְשָׁא דִּי יִשְׁמְשׁוּן בְּהוֹן  
וּפְרָסָא וְכָל פְּלַחְנָה :

(לא) וּמִשְׁמֵרַתֶּם הָאָרֶץ וְהַשְּׁלַחַן וְהַמִּנְרָה וְהַמִּזְבֵּחַ  
וְכָל־י הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמִּסְדָּ וְכָל עֲבֹדָתוֹ:

כז"י • וְהַמִּסְדָּ • הִיא הַפְּרָכַת, שְׂאָף הִיא קְרוּיָה פְּרָכַת הַמִּסְדָּ.

לבו ואמר קלא דממנא על רברבי לואי  
אלעזר בר אהרן פהנא דמתחות ידוהי  
ממנן נטרי מטרת קודשא :

(לב) ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הפהן פקדת  
שמרי משמרת הקדש:

כ"ט ונשיא נשיאי הלוי • ממנה על כלם; ועל מה היא נשיאותו? "פקדת שמרי משמרת הקדש" –  
על-ידו היתה פקדת כלם.

לג למררי זרעית מחלי זרעית מושי אלן  
אנון זרעית מררי :

(לג) למררי משפחת המחלי ומשפחת המושי אלה  
הם משפחת מררי:

לד ומנגייהון פמנן כל דכורא מפר ירחא  
ולעלא שפא אלפין ומאמן :

(לד) ופקדיהם במספר כל-זכר מבן-חדש ומעלה  
ששת אלפים ומאתים:

לה ורב בית אבא לזרעית מררי צוריא אל בר  
אביחיל על צדא דמשפנא ישרון צפונא :

(לה) ונשיא בית-אב למשפחת מררי צוריא אל בן  
אביחיל על ירך המשפן יחנו צפנה:

לו ודי מסיר למטרת בני מררי דפי משפנא  
ועברוהי ועמודוהי וסמכוהי וכל מנוהי  
וכל פלקנה :

(לו) ופקדת משמרת בני מררי קרשי המשפן ובריחיו  
ועמדיו ואדניו וכל-פליו וכל עבדתו:

לז ועמודי דדרתא סחור סחור וסמכיהון  
וסכיהון ואטוניהון :

(לז) ועמדו החצר סביב ואדניהם ויתדתם  
ומיתריהם:

לח ודי שרון קדם משפנא קדומא קדם  
משפן זמנא מדינהא משה ואהרן ובנוהי  
נטרין מטרת מקדשא למטרת בני ישראל  
ואילוני דיקרב תקטל :

(לח) והחנים לפני המשפן קדמה לפני אהל-מועד  
מזרחה משה ואהרן ובניו שמרים משמרת  
המקדש למשמרת בני ישראל והור הקרב יומת:

מחוקקי "ד"ה א יב) : "ומבני יששכר יודעי בינה וגו'"  
מאתים ראשי סנהדראות, ומזבולן (שופטים ה) : "משכים  
בשבת סופר".

כ"ט משה ואהרן ובניו • וסמוכין להם דגל מחנה  
יהודה והחונים עליו יששכר וזבולן, "טוב לצדיק  
טוב לשכנו". לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק  
בתורה, נעשו גדולים בתורה, שנאמר (תהלים ט) : "יהודה

לט כל מנגיני לואי די מנא משה ואהרן על  
מימרא דיי לזרעיתהון כל דכורא מפר  
ירחא ולעלא עשרין ותריין אלפין :

(לט) כל-פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן על-פי  
יהוה למשפחתם כל-זכר מבן-חדש ומעלה שנים  
ועשרים אלה:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ישאל יעבדו לעגל חוץ משבט לוי,  
לפיכך לא הביא מלאכים אלא פגגו  
שבט לוי: תורה מ

ולא נדרש 'שאינן' (ראה ע"ז א) אלא  
'שנאן' מלאכים, ו'רבותים' ו'אלפי'  
הם שנים ועשרים אלה. ולפי שגלוי  
ידיע לפני הקדוש-ברוך-הוא שכל

(לט) שנים ועשרים אלה. וכנגדן  
בא הקדוש-ברוך-הוא במלאכים  
בשעת מתן תורה, שנאמר (תהלים טח  
יח) רבב אלהים רבתיים אלפי שנאן,

ומאתים. ולמה לא כללן עם השאר, ויפרו את הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים בכורות העודפים על המנן, לפדיון? אמרו רבותינו במסכת בכורות (מ): אותן שלש מאות לויים – בכורים היו, ודיים שיפקיעו עצמם מן הפדיון.

כַּיִן אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן • נְקוּד עַל "וְאַהֲרֹן", לומר שלא היה במנן הלויים (בכורות ד). שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף • ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתרים: בני גרשון – שבעת אלפים וחמש מאות, בני קהת – שמונת אלפים ושש מאות, בני מררי – ששת אלפים

~ יום שישי א' סיון ~

מ ואמר יי למשה מגי כל בוכריא דכריא לכגי ישראל מבר ירחא ולעלא וקבל ית מגנן שמטההון:

(מ) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פְּקוּד כָּל־בְּכוֹר זָכָר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵדָה וְשָׂא אֶת מִסְפַּר שְׁמֹתָם:

כַּיִן אֲשֶׁר פָּקַד בְּכוֹר זָכָר וְגו' מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵדָה • משיצא מכלל ספק נפלים.

~ נקודות משיחות קודש ~

נמנו גם הפחותים מבן חדש – הוא משום 'לא פלוג). אף מנן הבכורות לא היה "על פי ה'", אלא על-ידי משה, ואצלו הרי זה "ספק נפלים".

משיצא מכלל ספק נפלים (רש"י ג, מ)

ולעיל (פסוק טו), אצל מנן הלויים, נקט "משיצא מכלל נפלים". ויש לומר, דהנה במנן הלויים יצאה בת-קול מן האהל והודיעה "כף וכף תינוקות יש באהל זה", ולכן כתב שם "נפלים", כי כלפי שמיא אין ספק (ומה שלא

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 7)

מא ותקרב ית לואי קדמי אנא יי חלף כל בוכריא בכגי ישראל וית בעירא דלואי חלף כל בוכריא בכעירא דכגי ישראל:

(מא) וְלַקַּחְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִי אֲנִי יְהוָה תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבַהֲמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מב ומנא משה כמא די פקיד יי יתה ית כל בוכריא בכגי ישראל:

(מב) וַיִּפְקַד מֹשֶׁה בְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

מג ויהו כל בוכריא דכריא במנן שמהן מבר ירחא ולעלא למנגיהון עשרין ותריין אלפיין מאתן ושבעין ותלתא:

(מג) וַיְהִי כָּל־בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵדָה לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים וּמְאֹתָיִם: פ

מד ומליל יי עם משה למימר:

(מד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

מה קרב ית לואי חלף כל בוכריא בכגי ישראל וית בעירא דלואי חלף בעיריהון ויהוין משמשין קדמי לואי אנא יי:

(מה) קַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמַת וְהִיוּ־לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה:



פְּטָרֵי תְּמוּרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל. תְּדַע, שֶׁהָרִי מְנַה הַעֹדְפִים בְּאָדָם וְלֹא מְנַה הַעֹדְפִים בְּבַהֲמָה.

וְשֵׁי אֶת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם וְגו' . לֹא פָדוּ בְּהֵמוֹת הַלְוִיִּם אֶת בְּכוּרֵי בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא אֶת פְּטָרֵי תְּמוּרֵיהֶם, וְשֵׁה אֶחָד שֶׁל בֶּן לְוֵי פֶטֶר בְּמָה

מִזֹּאת פָּרָקַן מֵאֲתָן וְשִׁבְעִין וְחֵלְמָא דְּנִתְרִין עַל לְוֵאי מְבוּכְרִיא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(מו) וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשְּׁבַעִים וְהַמֵּאֲתָיִם הַעֹדְפִים עַל־הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

תְּמַשֵּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגֶּלֶת. כִּף הִיְתָה מְכִירְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, עֲשָׂרִים כֶּסֶף, שֶׁהָיָה בְּכוֹר שֶׁל רַחֵל.

וְשֵׁי אֶת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְגו' . וְאֵת הַבְּכוֹרוֹת הַצְּרִיכִין לְהַפְדוֹת בָּהֶם – אֵלוֹ הַשְּׁלֵשָׁה וְשִׁבְעִים וּמֵאֲתָיִם הַעֹדְפִים בָּהֶם וְיִתְרִים עַל הַלְוִיִּם, מִמֶּה תִּקַּח

מִזֹּאתִיב חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ סִלְעִין לְגִלְגֶּלֶת־מִן בְּסִלְעֵי קוֹדֶשָׁא תִּסַּב עֲשָׂרִין מַעֲיִן סִלְעֵא:

(מז) וְלִקְחֹתָ חֲמֵשֶׁת חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים לְגִלְגֶּלֶת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשְּׁקָל:

מִחַ וְתִתֵּן כֶּסֶף לְאַהֲרֹן וְלִבְנָוֵהוּי פָּרָקַן דְּנִתְרִין בְּהוֹן:

(מח) וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וְלִבְנָוֵי פְּדוּיֵי הַעֹדְפִים בָּהֶם:

מִטּוֹ וְנִסִּיב מִשֵּׁה יֵת כֶּסֶף פָּרָקַנְהוֹן מִן דְּנִתְרִין עַל פְּרִיָקֵי לְוֵאי:

(מט) וַיִּקַּח מִשֵּׁה אֶת כֶּסֶף הַפְּדוּיִם מֵאֵת הַעֹדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם:

וְשֵׁי אֶת הַעֹדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם . עַל אוֹתָן שֶׁפָּדוּ הַלְוִיִּם בְּגוֹפֶן.

נִמֵּן בּוּכְרִיא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסִּיב יֵת כֶּסֶף אֲלֵף וְחֵלְמָא דְּשִׁתִּין וְחֲמֵשׁ סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוֹדֶשָׁא:

(ג) מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִקַּח אֶת־הַכֶּסֶף חֲמֵשֶׁה וְשֵׁשִׁים וְשֵׁלֶשׁ מֵאוֹת וְאַלֶּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

לֹ: "תֵּן חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים!", יֹאמֵר לִי: "אֲנִי מִפְּדוּיֵי הַלְוִיִּם!". מַה עָשָׂה? הֲבֵיא שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף פְּתָקִין וְכָתַב עֲלֵיהֶן: "בֶּן לְוִי". וּמֵאֲתָיִם וְשִׁבְעִים וְשֵׁלֶשָׁה פְּתָקִין, כָּתַב עֲלֵיהֶם: "חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים", בְּלָל וּנְתַנֵּן בְּקִלְפֵי, אָמַר לָהֶן: בּוֹאוּ וְטִלוּ פְּתָקֵיכֶם לְפִי הַגּוֹרֵל.

וְשֵׁי חֲמֵשֶׁה וְשֵׁשִׁים וְשֵׁלֶשׁ מֵאוֹת וְאַלֶּף . כִּף סְכוּם הַחֲשׁוּבוֹן: חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים לְגִלְגֶּלֶת, לְמֵאֲתָיִם בְּכוֹרוֹת – אֲלֵף שְׁקָל, לְשִׁבְעִים בְּכוֹרוֹת – שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמֵשִׁים שְׁקָל, לְשֵׁלֶשׁ בְּכוֹרוֹת – חֲמֵשֶׁה עֶשֶׂר שְׁקָל. (במדבר רבה. סנהדרין יז) אָמַר: כִּיצַד אֶעֱשֶׂה? בְּכוֹר שְׂאֵמֶר

נֹא וְיֵהֵב מִשֵּׁה יֵת כֶּסֶף פְּרִיָקֵיא לְאַהֲרֹן וְלִבְנָוֵהוּי עַל מִימְרָא דְּיֵי כְּמֹא דִּי פִקִּיד יֵי יֵת מִשֵּׁה:

(נא) וַיִּתֵּן מִשֵּׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדוּיִם לְאַהֲרֹן וְלִבְנָוֵי עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ



דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר  
יִשְׂרָאֵל פּוֹדִין בְּכוֹרוֹתֵיהֶם. וְיֵשׁ לוֹמֵר דְּכָל הַלְוִיִּים הַנּוֹלָדִים הֵם מֵאֵלוֹ, אֲבָל הַבְּכוֹרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינָן נּוֹלָדִים מִן הַבְּכוֹרוֹת אֲלֹא מִכָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, וְאוֹתָם הַנּוֹלָדִים מִן הַבְּכוֹרוֹת אֵינָן יְדוּעִין, לְפִיכֶף צִוָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְפָדוֹת כָּל הַבְּכוֹרוֹת שֶׁנּוֹלְדוּ מִכָּאן וְלִהְבֹּא: תורה מח

~ שבת קודש ב' סיון ~

ד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

(ב) נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קְהַת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי לְמַשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם:

ב בקבילו ית השפון בני קהת מגו בני לוי לזרעיהון לבית אבותיהון:

כש"י נשא את ראש וגו' • מנה מהם את הראיין לעבודת משא, והם מן שלשים עד בן חמשים שנה; והפחות משלשים לא נתמלא פחו. מכאן אמרו: "בן שלשים לכה". והיותר על בן חמשים, כחו מכחיש מעטה.

(ג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן־חַמְשִׁים שָׁנָה כָּל־בָּא לְצַבָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

ג מבר תלתין שגין ולעלא ועד בר חמשים שגין כל דאיתי לחילא למעבר עבדתא במשפן זמנא:

(ד) זֹאת עֲבֹדַת בְּנֵי־קְהַת בְּאֹהֶל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים:

ד דין פולחן בני קהת במשפן זמנא קדש קודשיא:

כש"י קדש הקדשים • המקדש שבכלן: הארון והשלחן והמנורה והמזבחות והפרכת וכלי שרת.

(ה) וּבָא אַהֲרֹן וּבָנָיו בְּנֹסֵעַ הַמַּחֲנֶה וְהוֹרְדוּ אֶת פְּרֹכֶת הַמִּסְכָּה וְכִסּוּ־בָהּ אֶת אֲרֹן הָעֵדֻת:

ה הנעול אהרן ובניהו במשל משריתא ופרקון ית פרכתא דפרסא ויכסון בה ית ארונא דסהדותא:

כש"י ובא אהרן ובניו וגו' • יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו המפרש לו בפרשה זו, ולא יצטרכו הלויים

(ו) וַנִּתְּנוּ עֲלָיו כִּסוּי עוֹר תַּחֲשׁ וּפְרָשׁוּ בְּגַד־כִּלְיֵי תְּכֵלֶת מִלְּמַעְלָה וְשָׂמוּ בְּדָיו:

ו וניתנו עליו פרוש ופרשו בגד כילי ויתנון עלוהי חופאה דמשף סגונא ופרסון לבוש גמיר תכלא מלעלא וישוון אריחיהי:

(ז) וְעַל שְׁלַחַן הַפָּנִים יַפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וַנִּתְּנוּ עָלָיו אֶת־הַקַּעֲרֹת וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־הַמְּנַקִּיֹת וְאֶת קִשּׁוֹת הַנֶּסֶךְ וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה:

ז ועל פתורא דלחם אפיא ופרסון לבוש תכלא ויתנון עלוהי ית מגיסיא וית בזיכיא וית מכילתא וית קסוות נסוכא ולחם תדירא עלוהי יהי:

כש"י קערת וכפת קשות ומנקיית • כבר פרשתי במלאכת המשפן. הנסף • הכסוי, לשון מסף, "אשר יסף בהם".

(ח) וּפְרָשׁוּ עֲלֵיהֶם בְּגַד תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמַכְסֵה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בְּדָיו:

ח ופרשו עליהם בגד תולעת שני וכסו אותו בתחא חופאה דמשף סגונא וישוון ית אריחיהי:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עז והדר

ד (ה) וְכִסּוּ בָהּ אֶת אֲרֹן הָעֵדֻת. וכתוב ושמנו בדיו, פירוש נתקנו בדיו. אכל אין לפרש לשון שימה ממש, דהא כתיב לא יסרו ממנו לעיל (שמות כה טו): תורה וחסלת פרשת במדבר

ט וַיִּסְבּוּן לְבוֹשׁ תְּכֵלֵא וַיִּכְסּוּן יָת מְנַרְתָּא  
דְּאַנְהוּרֵי וְיָת בּוּצְיִנְהָא וְיָת צְבִתְהָא וְיָת  
מַחְתִּיתְהָא וְיָת כָּל מְגֵי מִשְׁחָא דִּי יִשְׁמְשׁוּן  
לָהּ בְּהוּן :

(ט) וַלְקַחוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֹסֹו אֶת־מְנַרְתֵּי הַמָּאוֹר  
וְאֶת־נִרְתֵיהָ וְאֶת־מְלַקְחֶיהָ וְאֶת־מַחְתֵּיהָ וְאֶת־  
כָּל־כְּלֵי שְׂמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־לָהּ בָּהֶם :

מַצְדֵּיהָ, וְחֻמָּתָהּ בָּהּ אֶת דְּשֵׁן הַנְּרוֹת כְּשִׁמְיִטִּיכּוּן.  
גִּרְתֵּיהָ • לּוּצִי"ש פִּלְעוּז, שְׁנוֹתָנִים בְּהֵן הַשְּׂמֹן  
וְהַפְּתִילוֹת.

כ"ט • מְלַקְחֶיהָ • כְּמִין צֶבֶת שְׂמוֹשֵׁף בָּהּ אֶת הַפְּתִילָה  
לְכָל צַד שִׁירְצָה. מַחְתֵּיהָ • כְּמִין כַּף קִטְנָה, וְשׁוּלְיָהּ  
פְּשׁוּטִין וְלֹא סְגֻלָּגִלִים וְאִין לָהּ מַחְצָה לַפְּנִיָה אֶלָּא

י וַיִּתְּנוּן יָתָהּ וְיָת כָּל מְנַהָּא לְחֻפְּאָה דְּמִשְׁחָא  
סְסֻגּוּנָא וַיִּתְּנוּן עַל אַרְיָחָא :

(י) וַנִּתְּנוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ אֶל־מִכְסֶה עוֹר תַּחֲשׁ  
וַנִּתְּנוּ עַל־הַמוֹט :

כ"ט • אֶל־מִכְסֶה עוֹר תַּחֲשׁ • (כ"ט) כְּמִין מְרֻצוּף.

יא וְעַל מְדַבְּחָא דְּדִבְחָא יִפְרְסוּן לְבוֹשׁ תְּכֵלֵא  
וַיִּכְסּוּן יָתָהּ בְּחֻפְּאָה דְּמִשְׁחָא סְסֻגּוּנָא וַיִּשׁוּן  
יָת אַרְיָחוּהִי :

(יא) וְעַל מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב יִפְרְשׁוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֹסֹו אֹתוֹ  
בְּמִכְסֶה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בְּדוּיוֹ :

יב וַיִּסְבּוּן יָת כָּל מְגֵי שְׂמוֹשָׁא דִּי יִשְׁמְשׁוּן  
בְּהוּן כְּקוּדְשָׁא וַיִּתְּנוּן לְלְבוֹשׁ תְּכֵלֵא וַיִּכְסּוּן  
יָתָהוּן בְּחֻפְּאָה דְּמִשְׁחָא סְסֻגּוּנָא וַיִּתְּנוּן עַל  
אַרְיָחָא :

(יב) וַלְקַחוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשִּׁרְתֵּי אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָּם  
בְּקוּדֶשׁ וַנִּתְּנוּ אֶל־בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֹסֹו אֹתָם בְּמִכְסֶה  
עוֹר תַּחֲשׁ וַנִּתְּנוּ עַל־הַמוֹט :

כ"ט • אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשִּׁרְתֵּי אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָּם בְּקוּדֶשׁ • בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא קֹדֶשׁ, וְהֵן כְּלֵי הַקְּטָרֶת שֶׁמְשֻׁרְתִין  
בָּהֶן בְּמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי.

יג וַיִּסְפּוּן יָת קִטְמָא דְּמַדְּבַחָא וַיִּפְרְסוּן  
עֲלוּהִי לְבוֹשׁ אַרְגָּמָן :

(יג) וַדִּשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ עָלָיו בְּגָד אַרְגָּמָן :

כָּאֲרִי בְּשַׁעַת הַמַּסְעוֹת וְאִינְהָ שׁוֹרְפָתוֹ, שְׁהִיו כּוֹפִין  
עָלֶיהָ פִּסְכַּתָּר (עִירובין קד) שֶׁל נְחֹשֶׁת.

כ"ט • וַדִּשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ • מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת. וַדִּשְׁנוּ •  
יָשְׁלוּ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעָלָיו. וּפְרָשׁוּ עָלָיו בְּגָד אַרְגָּמָן •  
(יזמא כ"א) וְאֵשׁ שִׁירְדָה מִן הַשָּׁמַיִם רְבוּצָה תַּחַת הַבְּגָד

יד וַיִּתְּנוּן עֲלוּהִי יָת כָּל מְנֹוהִי דִּי יִשְׁמְשׁוּן  
עֲלוּהִי בְּהוּן יָת מַחְתֵּיתָא וְיָת צְנוּרֵיתָא וְיָת  
מַגְרוּפֵיתָא וְיָת מְזֻרְקָא כָּל מְגֵי מַדְּבַחָא  
וַיִּפְרְסוּן עֲלוּהִי חֻפְּאָה דְּמִשְׁחָא סְסֻגּוּנָא  
וַיִּשׁוּן אַרְיָחוּהִי :

(יד) וַנִּתְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלֵי אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם  
אֶת־הַמַּחְתֵּי אֶת־הַמְּזֻלְגֵי וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־  
הַמְּזֻרְקֵי כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר  
תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ בְּדוּיוֹ :

כְּדִי שִׁיתְעַכְלוּ יָפָה וּמְהֵרָ. יָעִים • הֵם מַגְרָפוֹת, וּבְלַעֲזוֹ  
וּוִידִי"ל אֵינַנּוּ שׁוֹפְעֵל, וְהֵן שֶׁל נְחֹשֶׁת וּבְהֵן מְכַבְּדִין  
אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

כ"ט • מַחְתֵּי • שֶׁבְּהֵן חוֹתִים גְּחָלִים לְתַרוּמַת הַדֶּשֶׁן,  
הַעֲשׂוּיָה כְּמִין מַחְבַּת שֶׁאִין לָהּ אֶלָּא שְׁלֹשׁ מַחְצוֹת,  
וּמִלְפְּנֵיהָ שׁוֹאֶבֶת אֶת הַגְּחָלִים. מְזֻלְגֵי • צְנוּרֵי  
שֶׁל נְחֹשֶׁת, שֶׁבְּהֵן מְכִין בְּאֵיבָרִים שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַפְּכֵן

טו וַיִּשְׂאִי אֶהֱרֹן וּבְנֹוהִי לְכֹסֶּאָה יָת קוּדְשָׁא  
וְיָת כָּל מְגֵי קוּדְשָׁא בְּמַטְל מִשְׁרֵיתָא וּבְתָר

(טו) וְכִלָּה אֶהֱרֹן וּבְנָיו לְכַפֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כָּל־  
כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעַת הַמַּחְנֶה וְאֶחָרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְּנֵי־קָהָת

לְשֵׂאת וְלֹא־יָגְעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ אֵלֶּה מִשָּׂא  
בְּנֵי־קֹהֵת בְּאֵהֶל מוֹעֵד:  
בְּנֵי יֶעֱלֹן בְּנֵי קֹהֵת לְקוֹדֶשׁא וְלֹא יָמוּתוּן אֲלֵיךְ מִטּוֹל בְּנֵי קֹהֵת  
בְּמִשְׁפַּח זִמְנָא:

כ"ט - לַכֹּסֶת אֶת־הַקֹּדֶשׁ • הָאָרוֹן וְהַמִּזְבֵּחַ. וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ • הַמְנוּחָה וְכָל־י שְׂרֵת. וּמָתוּ • שָׂאם יָגְעוּ  
- חִיבִין מִיָּתָה בְּיַדֵּי שָׂמִים.

(טו) וּפְקַדְתָּ אֶלְעָזָר | בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שֶׁמֶן הַמָּאֹר  
וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה  
פְּקַדְתָּ כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ וּבְכֵלָיו:  
טו וְדִי מְסִיר לְאֶלְעָזָר בֶּר אַהֲרֹן כִּהֲנָא  
מִשְׁחָא דְאַנְהֲרוּתָא וּקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא וּמִנְחַתָּא  
תְּדִירָא וּמִשְׁחָא דְרִבּוּתָא מְסֹרֶת כָּל מִשְׁפָּחָא  
וְכָל דִּי בֵּה בְּקוֹדֶשׁא וּבְמִנְחָהּ:

כ"ט - וּפְקַדְתָּ אֶלְעָזָר • שֶׁהוּא מְמַנֶּה עֲלֵיהֶם לְשֵׂאת  
אוֹתָם: שֶׁמֶן וּקְטֹרֶת וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וּמִנְחַת הַתָּמִיד,  
עָלֶיךְ מִטּוֹל לְצִוּוֹת וּלְזֹרֵז וּלְהַקְרִיב בַּעַת חֲנֻנְךָ. פְּקַדְתָּ  
כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה • וְעוֹד הִיָּה מְמַנֶּה עַל מִשָּׂא בְּנֵי קֹהֵת

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(יח) אֶל־תִּכְרִיתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי מִתּוֹךְ  
הַלְוִיִּם:  
יח וְיִמְלִיל יי עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִימְרָא:  
יח לֹא תִשְׁצִוּן יָת שְׁבֻטָא זִרְעִינָת קֹהֵת מִגּוֹ  
לְוָאִי:

כ"ט - אֶל־תִּכְרִיתוּ • אֵל תִּגְרְמוּ לָהֶם שְׂיִמּוֹתוֹ.

(יט) וְזֹאת | עֲשׂוּ לָהֶם וְחִיו וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם  
אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אֲהֲרֹן וּבָנָיו יִבְאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם  
אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשְׁאֹו:  
יט וְיָדָא עֲבִידוּ לְהוֹן וְיַחּוּן וְלֹא יָמוּתוּן  
בְּמִקְרָבָהוֹן לְקֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁיא אַהֲרֹן וּבָנָוִי  
יֶעֱלֹן וְיִמְנוּן יְתַהוֹן גָּבֵר גָּבֵר עַל פְּלִחְנָה  
וְלִמְטוּלָה:

(כ) וְלֹא־יָבֹאוּ לְרִאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ:  
כ"ט - וְלֹא־יָבֹאוּ לְרִאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ • לְתוֹךְ  
נִתְקַן שְׁלוֹ, כְּמוֹ שֶׁפְּרָשְׁתִּי לְמַעַלָּה בְּפָרְשָׁה זו, וּפְרָשׁוּ

כ"ט - וְלֹא יָבֹאוּ לְרִאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ • לְתוֹךְ  
נִתְקַן שְׁלוֹ, כְּמוֹ שֶׁפְּרָשְׁתִּי לְמַעַלָּה בְּפָרְשָׁה זו, וּפְרָשׁוּ

~ נקודות משיחות קודש ~

כְּמוֹ שֶׁפְּרָשְׁתִּי לְמַעַלָּה בְּפָרְשָׁה זו (רש"י ד, כ) | "נְקֻבִים וְנְקֻבִים". וּלְפִי־זֶה יֵשׁ לומר, לְכַאוּרָה, שְׁעַל־יְדֵי  
רש"י מְדַבֵּר "בְּפָרְשָׁה זו". וְנִמְקוּ עִמּוֹ: בְּפָרְשַׁת תְּשָׂא  
מְרַשׁ רש"י שְׁבִגְדֵי הַשָּׂרָד, הֵינִי "בְּגֵדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן  
(שְׂמִשְׁמַעוּ שְׁנַתְּפֶסֶה מִכָּל צַד, כְּדָבָר הַבְּלוּעַ).  
לְקוּטֵי שִׁיחוֹת, כִּרְך ח', עמ' 9)

קנ"ט פסוקים, חלקיה"ו סימן. חסלת פרשת במדבר

ההפטרה לקריאה בציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפא - רפג

## לוח תהלים

יום ראשון, כ"ה אייר < פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום שני, כ"ו אייר < פרק קיט מפסוק צו עד סוף הפרק

יום שלישי, כ"ז אייר < מפרק קכ עד סוף פרק קלד

יום רביעי, כ"ח אייר < מפרק קלה עד סוף פרק קלט

יום חמישי, כ"ט אייר < מפרק קמ עד סוף פרק קנ

יום שישי, א' סיון < פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט

שבת קודש, ב' סיון < פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז

### ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

## תניא יומי

### ~ יום ראשון כ"ה אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עב, וככה ממש עד"מ... עד עמ' עב, בתחתונים ממש.

— שמהות ועצמות הנשמה היא למעלה מהתחלקות, ואי אפשר לומר שהיא נמצאת במוחין שבראש יותר מאשר ברגלים. וּכְמוֹ שֶׁבְּתוֹב ב'תְּקוּנִים': "דְּאִיהוּ — הַקב"ה, סְתִימוֹ דְּכָל סְתִימוֹיִן", — הוא נעלם מכל הנעלמים, פְּרוּשׁ — לא שהוא

נעלם יותר מאשר כל הנעלמים, אלא שהוא נעלם גם מכל הנעלמים:

דְּאִפִּילוּ בְּעֵלְמִין סְתִימוֹיִן דְּלְעִילָא, הוּא 'סְתוּם' וְנִעְלָם בְּתוֹכָם, — שאפילו בעולמות

הנעלמים שלמעלה, הוא מוסתר בתוכם איננו מתגלה, כְּמוֹ שֶׁהוּא 'סְתוּם' וְנִעְלָם בְּתַחְתּוֹנִים, — כמו

שהוא בהעלם בעולמות התחתונים, כִּי לִית מְחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בֵּיה

כְּלָל, — אין מחשבה ש"תתפוס" בו כלל, אִפִּילוּ בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים, — הרי שלא שייך להבדיל ולומר שבעולמות

התחתונים, 'מהות ועצמות אין-סוף ברוך-הוא' לא מתגלה אלא הוא בהעלם בתוכם, ואילו בעולמות העליונים הוא מתגלה — כי גם בעולמות העליונים הוא בדיוק כמו

בעולמות התחתונים. וְנִמְצָא, כְּמוֹ שֶׁמְצִיּוֹ שָׁם — בעולמות העליונים, כִּי גַם בְּתַחְתּוֹנִים מְמַשׁ. — הרי שגם

בהימצאותו אין הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, כי כשם שהוא נמצא בעולמות העליונים, באותה

מדה הוא נמצא גם בעולמות התחתונים.

וְכַכֵּה מְמַשׁ, עַל-דֶּרֶךְ-מְשָׁל, אִין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין — כל העולמות, לְהַחְיֹתָם, — כמו שלמדנו במשל הנפש, שהנפש נמצאת וממלאה את כל הגוף, כך אור אין-סוף ברוך-הוא "ממלא כל עלמין", ממלא ונמצא בכל העולמות,

וְכָל עוֹלָם יֵשׁ בְּרוּאִים לְאִין קִין וְתַכְלִית, רְבוּא רְבּוּת מִיְיִ מְדַרְגּוֹת מְלֻאכִים וְנִשְׁמוֹת כו', — מספר

נבראים בלי גבול בכל עולם, וְכֵן רְבוּי הָעוֹלָמוֹת אִין לוֹ קִין וְגִבּוֹל, גְּבוּהָ עַל גְּבוּהָ כו'. — ישנם עולמות בלי

מספר, וכל עולם הוא למעלה מהעולם השני — שכן, ההתחלקות בדברים

ברוחניות, היא רק כאשר לדרגה, וכשאומרים

"הרבה עולמות", הכוונה היא, שכל אחד מהם הוא במדרגה אחרת, עולם אחד למעלה מהשני; ובכך מתבטאת ההתחלקות הגדולה בעולמות ונבראים, שהמשל על כך הוא ההתחלקות

באברים, בין אבר אחד לשני. וכשם שביחס לנשמה, אי אפשר לומר שמהות ועצמות הנשמה נמצאת במוח שבראש יותר מאשר ברגלים — כך גם בנמשל, שמבחינת 'מהות ועצמות אין-סוף' אין הבדל בין עולם לעולם, אלא — ה"אין-סוף"

נמצא בכל העולמות בשווה, והוא בהעלם בכל העולמות בשווה. וְהֵנָּה, מְהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל אִין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹה בְּעֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, כְּמִשַׁל הַנְּשֻׁמָּה הַנּוֹכַח לְעִיל,

## ליקוטי אמרים

**וככה ממש עד"מ א"ס ב"ה ממלא כל עלמין להחיותם וכל עולם יש**

ברואים לאין קין ותכלית רבוא רבבות מיני מדרגות מלאכים ונשמות כו' וכן ריבוי העולמות אין לו קין וגבול גבוה על גבוה כו'. והנה מהותו ועצמותו של א"ס ב"ה שוה בעליונים ותחתונים כמשל הנשמה הנ"ל וכמ"ש בתיקונים דאיהו סתימו דכל סתימין פי' דאפי' בעלמין סתימין דלעילא הוא סתום ונעלם בתוכם כמו שהוא סתום ונעלם בתחתוני' כי לית מחשבה תפיסא ביה כלל אפי' בעולמות עליונים. ונמצא כמו שמצוי שם כך נמצא בתחתונים ממש.

ה"הרבה עולמות", הכוונה היא, שכל אחד מהם הוא במדרגה אחרת, עולם אחד למעלה מהשני; ובכך מתבטאת ההתחלקות הגדולה בעולמות ונבראים, שהמשל על כך הוא ההתחלקות באברים, בין אבר אחד לשני. וכשם שביחס לנשמה, אי אפשר לומר שמהות ועצמות הנשמה נמצאת במוח שבראש יותר מאשר ברגלים — כך גם בנמשל, שמבחינת 'מהות ועצמות אין-סוף' אין הבדל בין עולם לעולם, אלא — ה"אין-סוף"

### ~ יום שני כ"ו אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עב, וההבדל שבין... עד עמ' עב, להם להחיותם.

וּמֵאִיר בְּכַחֲיַת גְּלוּי

מְהַעֲלָם — כפי שיסביר

להלן, שההתגלות היא

כדי להחיות את העולמות

והנבראים שבתוכם, כי

חיותם, היא ההתגלות

## ליקוטי אמרים

**וההבדל שבין עולמו' עליונים**

ותחתונים הוא מצד המשכת החיות אשר א"ס ב"ה ממשיך ומאיר בבחי' גילוי מההעלם [שוה אחד מהטעמי'

וההבדל שבין עולמות

עליונים ותחתונים,

הוא מצד המשכת

החיות אשר אין-סוף

ברוך-הוא מְמַשֵּׁךְ

התחתונים. כלומר: גם בעולמות העליונים אין האור והחיות בהתגלות ממש – אלא קצת יותר מאשר בעולמות התחתונים. וְכָל הַבְּרוּאִים שֶׁבָּהֶם – בעולמות העליונים, מְקַבְּלִים – חיות גלויה זו, כֹּל אֶחָד כָּפִי בְּחוֹ וְתַבְּנוּתָא, – כמו

שלמדנו במשל, שכל אבר מקבל חיות מהמוח "כפי מזגו ותכונתו", כך גם בנמשל, מקבל כל נברא את חיותו, "כפי מזגו ותכונתו", כלומר: עד כמה שיש בכוחו לקבל, ובאיזה אופן ותכונה תגלה בו החיות – אם באופן של מוחין ושכל, או באופן של

מדות [ואבל לא שה"תכונה" מסתירה הגילוי כ"א ממשיך ומאיר לו" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א], שְׁהִיא תְּבוּנַת וּבְחִינַת הַמְּשַׁכָּה הַפְּרִמִּית אֲשֶׁר אֵינֶסּוּף בְּרוּךְ-הוּא מְמַשֵּׁךְ וּמְאִיר לוֹ; – לאותו נברא פרטי. וְהַתְּחַתּוּנִים, אֲפִלּוּ הַרוּחָנִיִּים, אֵינָם מְקַבְּלִים – את החיות האלקית, בְּבְחִינַת גִּלּוֹי כְּלִיבָה, – כמו העולמות העליונים, רַק בְּלְבוּשִׁים רַבִּים אֲשֶׁר אֵינֶסּוּף בְּרוּךְ-הוּא מְלַבֵּשׁ בָּהֶם – באותם לבושים, הַחַיּוּת וְהָאוֹר אֲשֶׁר מְמַשֵּׁךְ וּמְאִיר לָהֶם לְהַחְיֹתָם. – שהחיות האלקית הנמשכת להחיות את העולמות התחתונים, מלוכשת בהרבה לבושים המסתירים, שהחיות לא תהיה בהתגלות; הסתרה גדולה זו שהלבושים מסתירים, איננה רק בכמות, במספר הלבושים המסתירים על החיות, אלא גם באיכות: מדובר בסוג לבוש שונה, המסתיר בצורה כזו, שנברא ממנו עולם גשמי. שכן, גם במספר רב של לבושים בלבד, היו מתהווים מהחיות נבראים רוחניים; כדי שיווצרו נבראים כמו שבעולם הגשמי – נדרש סוג לבוש אחר לגמרי – ובלשון ה"תניא":

האלקית שבהם – ובכך מתבטא ההבדל שבין העולמות העליונים לעולמות התחתונים – באיזו מדה ההתגלות: בעולמות העליונים, ההארה מהחיות האלקית היא יותר בהתגלות מאשר בעולמות התחתונים. בדברו כאן, בענין

הגילוי וההעלם, מסביר רבנו הזקן, במאמר המוסגר, שזהו אחד הטעמים מדוע קוראים לחיות האלקית שבעולמות, בשם "אור" [שְׁוֵה אֶחָד מֵהַמְּעֻמִּים שֶׁהַשְּׁפָעָה וְהַמְּשַׁכָּת הַחַיּוּת מְכַנֶּה בָּשֵׁם "אוֹר" עַל-דֶּרֶךְ-מִשַּׁל – במקום "שפע" שקוראים

החוקרים להשפעת החיות האלקית – זה נקרא ב"קבלה" בשם "אור". אחד הטעמים לכך הוא: שכן, המושג אור, מבטא את ההתגלות מההעלם – בתחילה היה האור מוסתר ונעלם במאור, ולאחר מכן הוא נמשך ממקורו, שהוא ה"מאור", ומתגלה בתור "אור", כלומר: גילוי מההעלם באופן שהארה בלבד מההעלם באה בגילוי – שלא כמו ב"שפע", שצצם הדבר כמו שהוא – יכול להיות נשפע, כמו למשל, "שפעת מים", שהמים עצמם שהיו בתחילה במקום אחד, יימשכו במקום אחר. ואילו, "אור" ענינו גילוי מן ההעלם, שהארה בלבד מההעלם באה בהתגלות. זהו טעמו של דבר, מדוע החיות האלקית הנמשכת בעולמות – נקראת בשם "אור", מפני שהיא גילוי מן ההעלם. המשכת החיות, שאינֶסּוּף בְּרוּךְ-הוּא ממשיך ומגלה, היא – לְהַחְיֹת הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרוּאִים שֶׁבָּהֶם, – שבכך, קיים כבר הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, שְׁהַעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים מְקַבְּלִים – המשכה וחיות זו, בְּבְחִינַת גִּלּוֹי קִצְתַּת יוֹתֵר מִתְּחַתּוּנִים, – מאשר העולמות



~ יום שלישי כ"ז אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עב, וכ"כ עצמו... עד עמ' 144, א"ם ב"ה.

היא גדולה וחזקה יותר, עַד אֲשֶׁר בָּרָא בּוֹ – באור וחיות אלה, עוֹלָם-תְּהֵא תַחְמָרִי וְהַנְּשָׁמִי מִמֶּשׁ, – כי ישנו עולם העשי' רוחני<sup>10</sup> – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, וּמִתְהַוֵּה וּמִתְהַוֵּה בְּחַיּוּת

וְכָל-כֶּךָ עֲצָמוּ וְנִבְרוּ הַלְּבוּשִׁים אֲשֶׁר אֵינֶסּוּף בְּרוּךְ-הוּא מְלַבֵּשׁ וּמְסַתֵּיר בָּהֶם הָאוֹר וְתַחְיֹתוֹ, – לא רק שהלבושים הם גדולים ורבים במספר, אלא הם מסוג כזה שההסתרה עצמה שהם מסתירים,

ליקוטי אמרים

וכ"כ עצמו ונברו הלבושים אשר א"ם ב"ה מלביש ומסתיר בהם האור והחיות עד אשר ברא בו עוה"ז החומרי והגשמי ממש ומהוהו ומחייהו בחיות ואור

9. "כפי כחו ותכונתו" – הנמשל על הנאמר במשל: 'מזגו ותכונתו' – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

דְּיַצִּירָה וְכוּ', – וכך הלאה, שבתוך מלכות ד"יצירה" ישנה התכללות של "עולם הבריאה" וכו', עַד שֶׁבְּתוֹךְ בְּלִין – בספירות של כל העולמות – כולל גם "עולם העשיה", ישנן עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת<sup>12</sup> – "עולם האצילות" הוא העולם העליון ביותר, והספירות

של "עולם האצילות" – הַמְּיַחֵדוֹת – הספירות של "עולם האצילות" מאוחדות בְּמַאצִּילֵן אֵינֶךָ סוּף בְּרוּךְ-הוּא: – הרי, שגם בכדור הארץ החומרי ישנם אור וחיות של איך-סוף ברוך-הוא, הבאים על-ידי הספירות של העולמות (שהן – ה"ספירות" – האלקות של העולמות), והם נמשכים דרך לבושים המכסים ומסתירים על החיות, שלא תיראה. זהו ההסבר על ההבדל שבין העולמות העליונים לבין

העולמות התחתונים, הנובע מהאור והחיות הנמשכים מאור איך-סוף ברוך-הוא, להוות ולהחיות את העולמות: בעולמות העליונים החיות היא יותר בהתגלות, ובעולמות התחתונים היא פחות בהתגלות, עד שבעולם הזה הגשמי – החיות מכוסה לגמרי ואינה נראית כלל. ברם, מבחינת 'מהות ועצמות איך-סוף ברוך-הוא' – אין כל הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, כי אור איך-סוף, מוסתר גם בתחתונים וגם בעליונים, והוא נמצא גם בעליונים וגם בתחתונים.

וְאִר אֲשֶׁר מְמַשֵּׁךְ וּמְאִיר לוֹ, אִר הַמְּלַבֵּשׁ וּמְכַסֶּה וּמְסַתֵּר בְּתוֹךְ הַלְבוּשִׁים הַרְבִּים וְהַעֲצוּמִים הַמְעֲלִימִים וּמְסַתֵּרִים הָאִר וְחַיּוֹת, עַד שֶׁאֵין נִרְאָה וְנִגְלָה שׁוֹם אִר וְחַיּוֹת רַק דְּכָרִים חֲמוּרִים וְגִשְׁמִיִּים, וְנִרְאִים מֵתִים,

– נדמה שאלה הם דברים מתים, שאין בהם חיות רוחנית, וכפי שהדבר בכדור הארץ החומרי, כדלהלן. אִךְ בְּתוֹכָם יֵשׁ אִר וְחַיּוֹת הַמְּהַיָּה אוֹתָם מֵאֵין לֵישׁ תְּמִיד, שְׁלֵא יַחֲזִרוּ לְחַיּוֹת אֵין וְאִפְסֵם בְּשִׁחָיוֹ, – לפני שנבראו. שכן, לא די במה שהם נבראו פעם אחת בששת ימי בראשית, אלא, תמיד, בכל עת ובכל רגע, צריך האור והחיות האלקי לחדש ולהוות מחדש מאין ליש – הרי, שתמיד ישנם בהם האור והחיות האלקי

המהווה אותם, למרות שאין הם נראים, וְאִר זֶה הוּא מֵאֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, רַק שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בְּלְבוּשִׁים רְבִים, וְכִמוֹ שֶׁבְּתוֹב בְּעֵץ חַיִּים<sup>11</sup>, שְׁאִר וְחַיּוֹת כְּדוֹר הָאָרֶץ הַחֲמוּרִי הַנִּרְאָה לְעֵינֵי בָשָׂר, הוּא מְמַלְכֵת דְּמַלְכוּת דְּעֵשֶׂה, – "מלכות דעשיה" היא הספירה התחתונה ביותר ב"עולם העשיה", וב"מלכות" עצמה, ישנה הרי התכללות מכל עשר הספירות, שהתחתונה שבהן היא "מלכות", וזהו "מלכות דמלכות דעשיה" – בחינת "מלכות" שבספירת "מלכות" של העולם התחתון ביותר – עולם הזה, וְכַתּוּבָהּ – ישנה, מְלַבֵּשׁ

## לִיקוּטֵי אַמְרִים

אשר ממשיך ומאיר לו אור המלוכש ומכוסה ומוסתר בתוך הלבושים הרבים והעצומים המעלימים ומסתירי האור והחיות עד שאין נראה ונגלה שום אור וחיות רק דברים חומריים וגשמיים ונראים מתים אך בתוכם יש אור וחיות המהוה אותם מאין ליש תמיד שלא יחזרו להיות אין ואפס כשהיו ואור זה הוא מא"ס ב"ה רק שנתלבש בלבושים רבים וכמ"ש בע"ה שאור וחיות כדור הארץ החומרי הנראה לעיני בשר הוא ממלכות דמלכות דעשיה ובתוכה מלכות דיצירה\*) וכו' עד שבתוך כולן י"ס דאצילות המיוחדות במאצילן א"ס ב"ה:

(\* [ברפוסים הקודמים ה' כתוב "מלכות דמלכות דעשיה" ונ"ל דצ"ל "מלכות דיצירה" וכ"ה באגה"ק סי' כ"ה המתחיל להכין אמרי בינה כו'. אשר נמצא לפנינו גוף כתי"ק].

## ~ יום רביעי כ"ח אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 144, פרק נב וכמו... עד עמ' עג, האור מהשמש.

השכינה" – במקום זה או אחר, והרי "מלא כל הארץ כבודו"? ורבונו הזקן הסביר ש"מבשרי אחזה" – מגופו ונפשו יודע האדם, שנשמתו נמצאת בכל גופו ובכל אבריו – ובכל

בְּרַק נב. בפרק הקודם, החל רבנו הזקן להסביר, ענין השראת השכינה היתה בקדשי-קדשים ובמקומות מסויימים נוספים, כאשר יש להבין לכאורה: מה משמעות "השראת

"כנראה כוונתו ודיוקו כאן החומרי והגשמי ממש – לענין ההתהוות מאין ליש ממש, היינו כדור הארץ החומרי, היינו רק חלק הדומם, [וענין הצמיחה, חיות ומדבר – בא מאור וחיות אחר ונגלה יותר מהנ"ל אף שגם הוא ממל' דמל' דעשי' [לקמן קלב, ע"ב בתחלתן], ובזה מובן כמה דיוקים בל': מאין ליש [דלכאורה הרי כבר אמר שמדובר בעוה"ז כו'] הנראה לעיני בשר ועוד. משא"כ עולם העשי' סתם (שכולל גם העשי' הרוחני) – כותב לקמן (ספנ"ב ופנ"ג) מל' דעשי' (ולא מל' דמל')". 11. "ש"נ פ"א – בשער מ"ג פ"א גירסות שונות. ולהעיר ממשנת חסידים מס' עשי' גופנית פ"א משנה ב" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 12. "ראה לקמן קמ, א: "הארה שבאצ"י בוקעת כו' ובעוה"ז החומרי" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.



זאת, עיקר מקום הנשמה, הוא במוחין שבראש. והרי, כלפי עצם הנשמה, אי אפשר לומר כך, שכן עצם הנשמה נמצא בכל האברים באופן שווה, הוא לא נמצא במוחין שבראש יותר מאשר ברגלים; אלא, הכוונה להמשכה הכללית והגלויה של החיות, הנמשכת מהנשמה להחיות את הגוף, לפני שהיא מתפשטת בגוף לפי מזגו ותכונתו של כל אבר – על המשכה כללית וגלויה זו שמן הנשמה, אומרים שעיקר מקומה, הוא במוחין שבראש, ומשם נמשכת ומתפשטת הארה בלבד אל כל שאר אברי הגוף. כך – הסביר רבנו הזקן – גם בנמשל של אלקות ועולם. מבחינת 'עצמות ומהות אין-סוף

זאת, עיקר מקום הנשמה, הוא במוחין שבראש. והרי, כלפי עצם הנשמה, אי אפשר לומר כך, שכן עצם הנשמה נמצא בכל האברים באופן שווה, הוא לא נמצא במוחין שבראש יותר מאשר ברגלים; אלא, הכוונה להמשכה הכללית והגלויה של החיות, הנמשכת מהנשמה להחיות את הגוף, לפני שהיא מתפשטת בגוף לפי מזגו ותכונתו של כל אבר – על המשכה כללית וגלויה זו שמן הנשמה, אומרים שעיקר מקומה, הוא במוחין שבראש, ומשם נמשכת ומתפשטת הארה בלבד אל כל שאר אברי הגוף. כך – הסביר רבנו הזקן – גם בנמשל של אלקות ועולם. מבחינת 'עצמות ומהות אין-סוף

## ליקוטי אמרים

**פרק נב ובמו שנשמת האדם עיקר גילוי כללות החיות הוא במוחין וכל האברים מקבלים אור וכח לבד המאיר להם ממקור גילוי החיות שבמוחין ככה ממש עד"מ עיקר גילוי כללות המשכת החיות להחיות העולמות והברואים שבהם הוא מלוכש ונכלל ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו ית' הנק' בשם מוחין והן הן המלוכשים בתורה ומצותיה וגילוי כללות המשכה זו הוא מקור החיות אשר העולמות מקבל' כל א' בפרטות רק הארה מתפשטת ומאירה ממקור זה כדמיון אור המתפשט מהשמש עד"מ וכחות אברי הגוף מהמוח הנ"ל ומקור זה הוא הנקרא עלמא דאתגליא ומטרונית' ואימא תתאה ושכינה מלשון ושכנתי בתוכם**

ברוך-הוא, אין מקום לחלק בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים – כי גם הימצאותו של אור אין-סוף בעולמות העליונים – הוא בהעלם, עד כדי כך, ששום מחשבה, גם של הנבראים שבעולמות העליונים, אין באפשרותה "לתפוס" ולהשיג אותו; ובאשר לעצם הימצאותו של אור אין-סוף – הרי הוא נמצא באופן שווה בעולמות התחתונים ובעולמות העליונים. ההתחלקות בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים (כמו שהדבר במשל של ההתחלקות באברים) היא מצד המשכת וגילוי החיות מאין-סוף ברוך-הוא, להתהוות העולמות והנבראים ולהחיות: החיות בעולמות העליונים היא בהתגלות יותר מאשר בעולמות התחתונים. בפרק הבא, אותו אנו מתחילים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן להסביר בנמשל (של אלקות ועולם) מה שנאמר במשל, שהגילוי של החיות הכללית, הוא במוחין שבראש.

וגילוי כללות המשכה זו – כשהמשכה הכללית שבמוחין – באה לידי התגלות, שכפי שרבונו הזקן מסביר להלן, הרי כשהמשכה מהמוחין באה בספירת המלכות, הוא מקור החיות, אשר העולמות מקבלים כל אחד בפרטות. רק הארה מתפשטת ומאירה ממקור זה, – לא מדובר כאן על המשכה הכללית שבמוחין, אלא – על התגלותה של המשכה זו. התגלות זו – היא מקור החיות שמקבלים כל העולמות והנבראים, כל אחד מהם – ההארה הפרטית השייכת אליו. הארה והתפשטות זו, היא: כדמיון אור המתפשט מהשמש על-דרך-משל, – כמשל האור שהוא הארה בלבד מהשמש, וכמשל וכוחות אברי הגוף – המתפשטים מהמוח, הנזכר לעיל. – בפרק נ"א. ומקור זה – שהוא כבר התגלות מההמשכה הכללית שבמוחין, הוא הנקרא – בתורת הקבלה, "עלמא דאתגליא", – עולם של התגלות, כי כאן מתחילה ההתגלות של אלקות בעולמות, וכן הוא נקרא ו"מטרוניתא", – מלכה, המקבלת מהקב"ה – המלך של המלכה, ו"אימא תתאה", – המדריגה התחתונה יותר של "אימא", כי גם "בינה" נקראת "אימא" (ככתוב: "אם (אם) לבינה תקרא"), אלא – בינה היא "אימא עילאה", המדריגה העליונה שב"אימא", ומלכות נקראת "אימא תתאה", ו"שכינה" – מלשון "ושכנתי בתוכם", – שכינה והתגלות. להלן יסביר רבנו הזקן – כפי שהרבי שליט"א מפרש זאת משמעותם של

ובמו שנשמת האדם, עקר גילוי כללות החיות הוא במוחין, וכל האברים מקבלים אור וכח לבד, המאיר להם ממקור גילוי החיות שבמוחין – ככה ממש, על-דרך-משל, עקר גילוי כללות המשכת החיות להחיות העולמות והברואים שבהם – הוא מלכש ונכלל ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו ותפודה, – של הקב"ה, הנקראים בשם "מוחין", – ספירות תר (רצון).

1. ראה משלי ב, ג; ברכות נו, א (וחדושי אגדות מהרש"א, שם). 2. שמות כה, ח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל זה אין מזכיר שהוא מלכות דאצילות ודבר הוי' רק אח"כ כהקדמה להענין דק"ק ותורה איך הם משתלשלים מעולם לעולם, אז אומר שהיא מלכות דאצ"ו וכו' דבריאה וכו' וכיון שמסתייע בזה מע"ח מביא ל' הע"ח "מלכות" (ולא שכינה וכו') – משא"כ בל' התניא מצ"ע – שאינו בל' ס' הקבלה". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "התיבות 'על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות אוא"ס" הם ביאור על מה שאמר שמקור זה עצמו נקרא דאתגליא (ולא מפני שמחי' עלדאת"ג) "אשר ממשיך ומאיר לעולמות בבחי' גילוי" (בדוגמת

ה"אם", מקור החיות הפרטית של כל נברא, וְשׁוֹכֵן וּמְתַלַּבֵּשׁ בְּתוֹכָם – בעולמות ובנבראים, לְהַחְיֹתָם. – שלכן, נקרא מקור החיות גם בשם "שכינה", על שם ששוכנת ומתלבשת בעולמות ובנבראים, להחיותם. עד כאן למדנו, איך הוא מקור לעולמות ובנבראים בכלל, להלן – נלמד איך הוא מקור לנשמות ישראל: וְלִכֵּן – הוא נִקְרָא – גם כן, "אֵם הַבְּנִים" עַל-דֶּרֶךְ-מִשָּׁל, – "בנים" היינו "נשמות ישראל", ונקרא גם ו'בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל", שֶׁמִּמֶּקְוֹר זֶה נִצְּלָו נְשָׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת – שהם אינם נבראים, אלא "נאצלים",

וְנִבְרָאוּ נְשָׁמוֹת דְּבְרִיָּאָה וְכוּ'. וְכֵן – גם העולמות והנבראים וגם הנשמות, אֵינָן רַק מֵהַתְּפַשּׁוּת הַחַיּוֹת וְהָאוֹר – המתפשטים ונמשכים, מֵהַמֶּקְוֹר הַזֶּה הַנִּקְרָא "שְׂכִינָה", בְּהַתְּפַשּׁוּת הָאוֹר מֵהַשְּׁמֶשׁ. – שהוא הארה בלבד מהשמש – כך גם כל אלה הם הארה בלבד ממקור זה.

כל התוארים האמורים, המתארים את תכונתו ופעולתו של מקור החיות: מקור החיות נקרא "עלמא דאתגליא" – עַל שֵׁם שֶׁמִּמֶּקְוֹר זֶה הוּא רֵאשִׁית הַתְּגָלוֹת אוֹר אֵינְ-סוֹף, – ומכיוון שהמקור עצמו הוא ענין של התגלות, לכן הוא עצמו (מצד

תכונתו העצמית) נקרא בשם "עלמא דאתגליא" (עולם של התגלות), ולא משום שהוא מחיה עלמא דאתגליא; מקור החיות נקרא גם "מטרוניתא" (מלכה), מפני שהוא אֲשֶׁר מְמַשֵּׁף וּמְאִיר לְעוֹלָמוֹת בְּבְחִינַת גְּלוּי, – ולכן, זה בדוגמת "מטרוניתא" (מלכה) שעל-ידה נמשכים

ומתגלים עניניו של מלך. הרי, שמקור החיות, הוא התחלת ההתגלות של אור אינ-סוף, המתגלה מאור אינ-סוף ב"מטרוניתא" (מלכה). ומִמֶּקְוֹר זֶה נִמְשָׁף לְכָל אֶחָד – מהעולמות והנבראים, הָאוֹר וְחַיּוֹת פְּרָטֵי הָרְאוּי לוֹ, – שלכן, נקרא מקור החיות גם בשם "אימא תתאה", מפני שהוא

## ליקוטי אמרים

על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות אור א"ם אשר ממשיך ומאיר לעולמות בבחי' גילוי וממקור זה נמשך לכל א' האור וחיות פרטי הראוי לו ושוכן ומתלבש בתוכם להחיותם ולכן נקרא אם הבנים עד"מ וכנסת ישראל שממקור זה נאצלו נשמות דאצי' ונבראו נשמות דבריאה וכו' וכולן אינן רק מהתפשטות החיות והאור מהמקור הזה הנק' שכינה כהתפשטות האור מהשמש

## ~ יום חמישי כ"ט אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עג, אבל השכינה... עד עמ' עג, השמש בלבד.

לְבוֹשׁ הַמַּעֲלִים וּמִסְתִּיר אוֹרָה מֵהֶם, – אין הם יכולים לקבל את אור השכינה, אם הוא יתגלה אליהם שלא על ידי לְבוֹשׁ הַמַּעֲלִים וּמִסְתִּיר את האור, שְׂלֵא יִתְבַּטְּלוּ בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרֵי בְּמִקְוֹרָם, בְּבִטּוֹל אוֹר הַשְּׁמֶשׁ בְּמִקְוֹרוֹ בְּגוֹף הַשְּׁמֶשׁ, – שאז, כשאר השמש נמצא במקורו, בשמש עצמה – הרי הוא באופן – שְׂאִין נִרְאָה שֵׁם אוֹר זֶה, רַק עֲצָם גּוֹף הַשְּׁמֶשׁ בְּלִבְד. – כך גם, מכיוון שהשכינה היא מקור החיות של כל העולמות והנבראים, שחיותם היא

אֲבָל הַשְּׂכִינָה עֲצָמָה, שְׂחִיא רֵאשִׁית הַגְּלוּי וְעִקְרוֹ, מֵה שְׂאִין-סוֹף פְּרוּד־הוּא מְאִיר לְעוֹלָמוֹת בְּבְחִינַת גְּלוּי, וְהוּא – השכינה, מִקְוֹר כָּל הַמְּשֻׁכּוֹת הַחַיּוֹת, שֶׁבְּכָל הַעוֹלָמוֹת [שְׂכָל הַחַיּוֹת שִׁבְּהֶם –

שבעולמות, אֵינּוּ רַק אוֹר הַמִּתְּפַשֵּׁט מִמֶּנָּה – מהשכינה, כְּאוֹר הַמִּתְּפַשֵּׁט מֵהַשְּׁמֶשׁ] – הרי השכינה עצמה, שהיא מקור כל החיות של העולמות – אִי אֲפֶשֶׁר לְעוֹלָמוֹת לְסַבֵּל וּלְקַבֵּל אוֹר שְׂכִינָתָהּ, וְתִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם מִשֵּׁשׁ, בְּלֵא

## ליקוטי אמרים

אבל השכינה עצמה שהיא ראשית הגילוי ועיקרו מה שא"ם ב"ה מאיר לעולמות בבחי' גילוי והיא מקור כל המשכות החיות שבכל העולמות [שכל החיו' שבהם אינו רק אור המתפשט ממנה כאור המתפשט מהשמש] א"א לעולמות לסבול ולקבל אור שכינתה שתשכון ותתלבש בתוכם ממש בלא לבוש המעלים ומסתיר אורה מהם שלא יתבטלו במציאות לגמרי במקורם כביטול אור השמש במקורו בגוף השמש שאין נראה שם אור זה רק עצם גוף השמש בלבד.

מטרוניתא ש"ע" שנמשכים ונתגלים עניני המלך); והתיבות "וממקור זה נמשך לכל אחד האור וחיות פרטי הראוי לו", הוא ביאור על "אימא תתאה"; והתיבות "ושוכן ומתלבש בתוכם להחיותם", הם ביאור על מה שאמר שנקרא שכינה מלשון ושכתי בתוכם ומוסיף אח"כ עוד ענין בנוגע לנשמות (כהקדמה ל"הנגלות לנו ולבנינו כו'") "ולכן נקרא אם הבנים וכנסת ישראל" (בתחלה מדבר בעולמות וברואים בכלל ואין זה הענין דכנסי" או הבנים)."

היא מקור גם ללבוש זה, ובשעה שהשכינה מאירה באותו לבוש, והוא נמצא במקורו – הרי על הלבוש להתבטל במציאות? אלא – מסביר רבנו הזקן להלן – לבוש זה, הוא רצונו וחכמתו של הקב"ה שבתורה ומצוות, והוא מדריגה עליונה יותר מאשר מקור החיות של העולמות הנקרא "שכינה". לכן – אין לבוש זה מתבטל בפני אור השכינה, בהיותו מדריגה שלמעלה מהאור. "אלא שעפ"ז אדרבה עוד תוגדל הקושיא שאם אור השכינה א"א לסכול כו' עאכו"כ מה שלמע' מזה – ומתוך: "רק שירדה..." – לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הארה בלבד מהשכינה (כמו אור השמש שהוא הארה מהשמש), הרי, אם השכינה (המקור עצמו) היתה מאירה בהם, היו הם נמצאים אז במקורם, והיו בטלים במציאות, כמו שאור השמש בטל במציאות בהיותו במקור שלו. וכדי שהשכינה תתלבש בעולמות ובנבראים, מן ההכרח שהיא תתלבש בלבוש המעלים ומסתיר על האור שלה, שדוקא אז – בכוח העולמות והנבראים "לקלוט" ולקבל את האור ולא להתבטל במציאות. אך, נשאלת השאלה: באיזה לבוש מדובר, שיש ביכולתו להעלים ולהסתיר על אור השכינה, ושהוא עצמו לא יתבטל במציאות? מכיוון שהשכינה היא הרי מקור כל הנבראים, הרי

## ~ יום שישי א' סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עג, ומהו הלבוש... עד עמ' עג, מצות התורה.

ד"אצילות" אבל לא ב"חכמה" הידועה, וכמו שנתבאר לעיל, שאור אין-סוף ברוך-הוא מלבש ומיוחד בְּחֻמָּה עֲלֵאָה, – בחכמה העליונה, והוא יתְּבַרַךְ וְחֻמָּתוֹ אַחֵד. – הרי שחכמה, וכן גם שאר הבחינות של מוחין שלמעלה (כמו בינה ודעת) הם למעלה בהרבה מאשר מדריגת אור השכינה, ולכן יכולים הם להיות לבוש לאור השכינה ולא להתבטל במציאות באור זה. ברם, כיצד יכולים המוחין שלמעלה לשמש בתור לבוש, וכיצד יכולים הנבראים לקבל לבוש זה – בשעה שהוא למעלה גם מאור השכינה? – רק – זהו מפני שחכמה

ובלשון ה"תניא": ומהו הלבוש שיוכל לְהַסְתִירָהּ וְלְהַלְבִישָׁהּ, – שיהיה בכוחו להסתיר על אור השכינה, ולא יתבטל – הלבוש עצמו, בְּמַצִּיאוֹת בְּאוֹרָה? הוּא רְצוֹנוֹ יתְּבַרַךְ וְחֻמָּתוֹ וכו' – ובינתו ודעתו, שכאמור הם כולם מהווים ענין המוחין למעלה, הַמְלַבְּשִׁים בְּתוֹרָה וּמַצִּוֹתֶיהָ, הַנְּגַלִּית לָנוּ וּלְבְּנֵינוּ, – הם יכולים להיות "לבוש" לאור השכינה, ושלבוש זה לא יתבטל באור השכינה – וכל כך למה? דְּאוֹרֵיתָא מְחַכְמָה נְפֻקָתָה, – שכן, התורה באה מן ה"חכמה", היא חֻמָּה עֲלֵאָה – חכמה עליונה, ספירת החכמה של "עולם האצילות", דְּלְעִילָא לְעִילָא מְעֻלְמָא דְּאַתְגְּלִיא, – שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות. "עלמא דאתגליא" הוא, כאמור, בחינת "שכינה" – ראשית הגילוי" – ו"חכמה עילאה", שלמעלה מהתגלות בכלל, הרי היא למעלה ולמעלה מ"עלמא דאתגליא", דְּאִיהוּ חֻמָּה וְלֵאָה בְּחֻמָּה יְדִיעָה וְכוּ', – הקב"ה חכם (בבחינת חכמה

## ליקוטי אמרים

ומהו הלבוש שיוכל להסתירה ולהלבישה ולא יתבטל במציאות באורה הוא רצונו ית' וחכמתו וכו' המלוכשים בתורה ומצותיה הנגלית לנו ולבנינו דאורייתא מחכמה נפקת היא חכמה עילאה דלעילא לעילא מעלמא דאתגליא דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעה וכו' וכמ"ל שאור א"ס ב"ה מלוכש ומיוחד בחכמה עילאה והוא ית' וחכמתו אחד רק שירדה בסתר המדרגות ממדריגה למדריגה בהשתלשלות העולמות עד שנתלבשה בדברים גשמיים שהן תרי"ג מצות התורה.

עילאה ותורה: שִׁירְדָה בְּסֹתֵר הַמְּדֻרְגוֹת מִמְּדֻרְגָה – עליונה, לְמְדֻרְגָה – תחתונה, בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת, עַד שְׁנַתְּלַבְּשָׁה בְּדְבָרִים גְּשָׁמִיִּים, שֶׁהֵן תְּרִי"ג – 613, מִצְוֹת הַתּוֹרָה. – שבהם ירדה ונתלבשה התורה, ובירידתה במדריגות ובדברים הגשמיים התחטונויים – יש בכוחה להיות לבוש המסתיר על אור השכינה.

ספירת החכמה של "עולם האצילות", דְּלְעִילָא לְעִילָא מְעֻלְמָא דְּאַתְגְּלִיא, – שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות. "עלמא דאתגליא" הוא, כאמור, בחינת "שכינה" – ראשית הגילוי" – ו"חכמה עילאה", שלמעלה מהתגלות בכלל, הרי היא למעלה ולמעלה מ"עלמא דאתגליא", דְּאִיהוּ חֻמָּה וְלֵאָה בְּחֻמָּה יְדִיעָה וְכוּ', – הקב"ה חכם (בבחינת חכמה

5. "ואולי הכוונה רק לתורה, ראה פ"ד ל' זה ממש. ועיין רפנ"ג: ח"ע דאצ"י שהיא כללות התורה וצ"ע" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

~ שבת קודש ב' סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עג, ובירידתה בהשתלשלות... עד עמ' עד, בשם שכינה:

שְׁכַבְרִיאָה. – הנשמות והמלאכים של אותו עולם, הם כבר בכחינת נבראים של אותו עולם, ולא אלקות של אותו עולם, והם מתהווים מבחינת ה"מלכות" של אותו עולם; הרי, שהנשמות והמלאכים של "עולם הבריאה" מתהווים מבחינת

"מלכות" של "עולם הבריאה"; וְגַם מִשָּׁם – מספירת המלכות של "עולם הבריאה", שבה מלוכשת בחינת השכינה – מלכות ד"אצילות", שהתלבשה בתחילה

בחכמה-בינה-דעת שב"עולם הבריאה", ולאחר מכן התלבשה ב"מלכות" שב"עולם הבריאה", נִמְשָׁךְ הַתְּלַמוּד שֶׁלְפָנֵינוּ, וְכֵמוּ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּשֵׁם ה'תקונים', שְׁבַע עוֹלָם הַבְּרִיאָה מְאִירוֹת וּמְשַׁפְּיעוֹת שֵׁם חֲכָמָתוֹ וּבְחִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ שֶׁל אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא בְּחִינַת צְמֻצוֹם עֲצוּם, – הם יורדים ונמשכים באופן

של צמצום חזק ועצום, בְּכָרֵי שְׂיוֹכְלוּ הַנְּשָׁמוֹת וְהַמְּלָאכִים שֶׁהֵם פְּעֻלֵי גְבוּל וְתְבִלִית, לְקַבֵּל הַשְּׁפָעָה מִבְּחִינַת חֲכָמָה-בִּינָה-דַעַת אֱלוֹ, – מחכמה-בינה-דעת של אינ-סוף ברוך-הוא, כפי שהן בעצם, לא היה ביכולת הנשמות והמלאכים לקבל; אלא, דוקא, כפי שהן יורדות ונמשכות ב"עולם הבריאה" באופן מצומצם ביותר – הם יכולים לקבל. וְלָכֵן נִמְשָׁךְ מִשָּׁם – מ"עולם הבריאה", הַתְּלַמוּד, – לא ה"משנה", אלא ה"תלמוד" – גמרא, שְׁהוּא – ה"תלמוד", גַּם-כֵּן בְּחִינַת חֲכָמָה-בִּינָה-דַעַת, שֶׁהַתְּלַמוּד הוּא מְעַמֵּי הַהִלְכוֹת עַל פּוּרְיָן, וְהַמְעַמֵּים – עֵינֵן שֶׁל טַעַם וּשְׂכָל, הֵם בְּחִינַת חֲכָמָה-בִּינָה-דַעַת, – מוחין; וְהַהִלְכוֹת עֲצָמָן – שב"משנה", הֵן מְמוּדָתָיו שֶׁל אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא, שִׁתָּן; – בחינות, חֶסֶד דִּין רַחֲמִים – תפארת, כו', שְׁמָהֵן –

וּבִירִידָתָהּ בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת מַעוֹלָם לְעוֹלָם – גַּם הַשְּׂכִינָה יֵרְדָה וְנִתְלַבְּשָׁה בָּהּ כָּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, – בחכמה שלמעלה, הנמצאת בתורה שבכל עולם, מלוכש אור השכינה, וְזֶהוּ הֵיכַל קְדָשֵׁי-קְדָשִׁים שְׁבָבָל עוֹלָם וְעוֹלָם, – קדשי-

קדשים הוא מקומה של השראת השכינה בכל עולם ועולם – המוחין שלמעלה, המלוכשים בתורה שבכל עולם, הם קדשי-קדשים שבאותו עולם, ושם שורה השכינה, השוכנת ומתגלה באותו עולם. וְכֵמוּ שֶׁכְּתוּב בְּזוֹהַר 'וְעֵין חַיִּים', שֶׁהַשְּׂכִינָה שְׁהִיא – בספירות העליונות – מְלָכוֹת דְּאֲצִילוֹת [שְׁהִיא – מלכות דאצילות, בְּחִינַת גְּלוּי אֵוֶר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא וְחִיּוֹת שְׁמָאִיר לְעוֹלְמוֹת, וְלָכֵן – מפני שהיא בחינת גילוי מאור אינ-סוף ומהחיות, לכן היא

נִקְרָאת 'דְּבַר ה'" ו'רוח פיו', בְּכִיכּוֹל – שכן, "דיבור" הוא ענין הגילוי – לגלות בדיבור מה שהיה נעלם במחשבה, עַל-דֶּרֶךְ-מִשָּׁל, כֵּמוּ שְׁבָאֵרְם הַדְּבּוּר הוּא מְגַלָּה מַחְשַׁבְתּוֹ הַפְּתוּמָה וְנַעֲלָמָה לְהַשׁוּמְעִים] – כך גם למעלה, שבחינת מלכות ד"אצילות", שהיא בחינת הגילוי של אור אינ-סוף ושל החיות שהיו לפני זה בהעלם – נקראת "דבר ה'", זהו כביכול הדיבור שלמעלה המגלה אלקות בעולמות. ובכן, "שכינה" זו, שהיא "מלכות דאצילות" – היא מְתַלַּבְּשֶׁת בְּהֵיכַל קְדָשֵׁי קְדָשִׁים דְּבְרִיאָה שְׁהִיא חֲכָמָה-בִּינָה-דַעַת דְּבְרִיאָה, וּבְהַתְּלַבְּשׁוֹתָּ – כשחכמה-בינה-דעת של "עולם הבריאה" [ייחד עם מלכות דאצילות שבתוכן (כנ"ל), שממקור זה – ונבראו (כו') – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א] מתלבשים בְּמַלְבוֹת דְּבְרִיאָה – נִבְרָאוּ הַנְּשָׁמוֹת וְהַמְּלָאכִים

ליקוטי אמרים

ובירידתה בהשתלשלו' מעולם לעולם גם השכינה ירדה ונתלבשה בה בכל עולם ועולם וזהו היכל ק"ק שבכל עולם ועולם וכמ"ש בזהר וע"ה שהשכינה שהיא מלכות דאצילות [שהיא בחי' גילוי אור א"ס ב"ה וחיות שמאיר לעולמות ולכן היא נקראת דבר ה' ורוח פיו כביכול עד"מ כמו שבארם הדבור הוא מגלה מחשבתו הסתומה ונעלמה להשומעים] היא מתלבשת בהיכל ק"ק דבריאה שהיא חב"ד דבריאה ובהתלבשותן במלכות דבריאה נבראו הנשמות והמלאכי' שבבריאה וגם משם נמשך התלמוד שלפנינו וכמז"ל בשם התיקונים שבעולם הבריאה מאירות ומשפיעות שם חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה בכחי' צמצום עצום בכדי שיוכלו הנשמות והמלאכים שהם בעלי גבול ותכלית לקבל השפעה מבחי' חב"ד אלו ולכן נמשך משם התלמוד שהוא ג"כ בחי' חב"ד שהתלמוד הוא טעמי ההלכות על בוריינן והטעמים הם בחי' חב"ד וההלכות עצמן הן ממדותיו של א"ס ב"ה שהן חסד דין

6. באגרת הקודש דף קלט, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הדיוק שלא יוקשה ממש"כ בפכ"ג דהתורה היא אא"ס כי הוא היודע כו' כולא חד – לכן כ' לפנינו וע"ד מש"כ בפכ"ג: ההלכות הן... המשכות כו' ולהעיר מהגהה (נה, א): ושם מאיר כו' אך עיקר כו' והארטן לבר כו'."

שהם ענין של שכל וטעם, – הן גם כן נמשכות מחכמה-בינה-דעת של אינ-סוף ברוך-הוא, רק **שְׂבִיחֵינֹת חֲכְמַת-בִּינָה** דעת שֶׁהֵם טַעְמֵי הַתְּלֻכּוֹת, הֵם מְלַבְּשִׁים וְגוֹנְזִים בְּגוּפֵי הַתְּלֻכּוֹת, וְלֹא בְּכַחֲנֵית גִּלּוּי. – בגמרא, הטעמים של

ההלכות – בהתגלות. ואילו, במשנה פסק ההלכה בלבד הוא בהתגלות – ולא הטעם, וגופי התלכות שֶׁהֵן בְּכַחֲנֵית גִּלּוּי, – במשנה, הן הן הארת מודותיו של אינ-סוף ברוך-הוא בְּכַחֲנֵית גִּלּוּי, – כאמור, שפסק הלכה להיתר – זהו חסד, ופסק הדין לאיסור – זהו גבורה, כמו שנתבאר לעיל בְּשֵׁם ה'תקונים' דשית ספירן מקנין ביצירה, – שש ספירות ומדות של אינ-סוף – שהן מדות של "עולם האצילות" –

נמצאות ומאירות ב"עולם היצירה", שֶׁהֵן דֶּרֶךְ כְּלָל שְׁנֵי קוּיִן, – שש המדות נחלקות בשני קווים כלליים: ימין – שהוא "חסד", ושמאל – שהוא "גבורה", כי "חסד דרועא (זרוע) ימינא, גבורה דרועא (זרוע) שמאלא" – לְחֻקְל מִפְּטָרָא דְחֶסֶד, – מבחינת ומדת החסד – בא פסק ההלכה להקל, דְּהֵינּוּ לְהִתִּיר שְׂיֻכְבֵּל – הדבר המותר, לְעֵלּוֹת אֶל ה', – שתוכל להיות עליה לאותו דבר בקדושה. שכן, דבר המותר יהודי משתמש בו לענין של קדושה ומצוה – עולה החיות שבו בקדושה, והרי זה ענין של חסד, או לְהַחֲמִיר בּוֹ; – שהדבר אינו היתר, ובמילא אי אפשר שתהיה לו עליה לקדושה, והרי זה ענין של "גבורה" ו"דין", שאותו דבר לא יוכל לעלות. אלה הם שני הקווים הכלליים של המדות שלמעלה, שמהן באות ההלכות שבמשנה, וְחֶבְלֵל, – גם תלמוד גם משנה, עַל-פִּי חֲכְמַת עֲלֵאָה – חכמה עליונה, דְּאֲצִילּוֹת, וּבִינָה וְדַעַת כְּלֻלּוֹת בָּהּ, – ב"חכמה", וּמִתְחַדּוֹת – המשנה

מהמדות, נִמְשָׁךְ תְּהִתֵּר וְהָאִסוּר, וְהַכָּשֵׁר וְהַפְּסוּל, וְהַחַיּוּב וְהַפְּטוּר, – היתר וכשר – חסד, איסור ופסול – גבורה, כְּמוֹ שְׂבִיחֵינֹת ב'תקונים'. – שההלכות הן מהמדות שלמעלה. וּבְהַתְּלַבְּשׁוֹת מְלַבְּשׁוֹת דְּאֲצִילּוֹת בְּמַלְכוּת דְּבְרִיאָה<sup>8</sup>, – היא

לאחר מכן, מְתַלַּבֶּשֶׁת בְּהִיכֵל קָדְשֵׁי-קָדְשִׁים דִּיצִירָה שְׁהוּא חֲכְמַת בִּינָה-דַעַת דִּיצִירָה. – כך, שישנה השראת השכינה ממלכות ד"אצילות" ב"עולם היצירה", וּבְהַתְּלַבְּשׁוֹתָן – לאחר מכן, בְּמַלְכוּת דִּיצִירָה – בשעה שמלכות ד"אצילות" כפי שהיא מלובשת במלכות ד"בריא" ובחכמה-בינה-דעת ד"יצירה" – מתלבשת ב"מלכות" של "עולם היצירה" – נוֹצְרֵי הַרוּחֹת – בחינות הנשמות הנקראות "רוח",

שכן ישנן שלש מדריגות בנשמות – נפש, רוח ונשמה, והרי "נפש" היא מ"עשיה", "רוח" – מ"יצירה", ו"נשמה" – מ"בריא". כשלמדנו אודות "עולם הבריא", נאמר שמלכות ד"בריא" נוצרות ה"נשמות" – המדריגה של "נשמה". ועתה, כשאנו לומדים אודות "מלכות דיצירה" – אומר רבנו הזקן, שממנה נוצרות ה"רוחות" – המדריגה של "רוח", וְהַמְּלָאכִים שְׂבִיחֵי-צִירָה. – גם בחינות ה"רוח" שבנשמות וגם המלאכים של "עולם היצירה" – נתהוו ממלכות ד"יצירה"; וְגַם מִשָּׁם – ממלכות ד"יצירה", הִיא הַמְּשֻׁנָּה שֶׁלְּפָנֵינוּ, שְׁהִיא הַלְּכוּת פְּסוּקוֹת, הַנִּמְשָׁבוֹת גַּם בֵּין מַחְכְּמַת-בִּינָה-דַעַת שֶׁל אֵינ-סוּף בְּרוּךְ-הוּא<sup>9</sup>. – כשם שלמדנו ביחס לתלמוד שהוא בא מחכמה-בינה-דעת של אינ-סוף ברוך-הוא, כי התלמוד מורכב מהטעמים והשכל של ההלכות, כך גם ביחס למשנה, שלמרות שההלכות עצמן באות מבחינת המדות, בכל זאת, מכיוון שבהן גלומים הטעמים,

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כופל עוה"פ (אף שכבר אמר "ובהתלבשותן במל' דבריא" (" כי: 1) התלבשות שלפני קלה היא והנמשך ע"ז הם ענינים דברי' (עלדאת"ס) – משא"כ התלבשות זו שמעלימה כ"כ עד שהנמשך ע"ז הם ענינים דיצירה (עלדאת"ג). (2) י"ל דאין בוו – התלבשות בחב"ד דבריא, כ"א – מל' במל' (ראה לקמן 'מל' דאצי' מלובשת במל' ובהג"ה 'מל' מלכות') – משא"כ בנוגע לעניני עולם הבריא – כל עניניו – מוכרחת התלבשות בחב"ד דברי' (ועד"ז בכל עולם – בנוגע לעניני עולם זה) וכמו במשל – דכל עניני הגוף נמשכים מהראש ומוחין – וכנ"ל בארוכה. ואפילו את"ל שגם להתלבשות זו במל' דבריא (שלצורך עולם היצירה) – צ"ל מקודם התלבשות בחב"ד דבריא (וכ"מ קצת בסי' בדרוש שלאחר עלינו (שער הת"ת)) – הרי בזה פעולת חב"ד דבריא רק במדה שתוכל מל' דבריא לפעול בענין דיצירה – רחוק הערך מבריא (במשל – המשכה ממוחין דהאדם במדה שיוכל לפעול בענין רחוק הערך ממנו – שאינו שייך כלל לשכל"). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהרי כל התורה היא חכ' של או"א"ס ב"ה (שלכן אורייתא וקב"ה כולא חד וגדול ענין ת"ת וכו' כמשנת' בכ"מ בתניא לפ"ז)".

ומתלבשת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת, בהיכל קדשי קדשים, שהוא חכמה-בינה-דעת שבעולם שלמטה ממנו במדרגה. – בחינת מלכות של "עולם האצילות", כפי שהיא מלוכשת ב"מלכות" של עולם עליון יותר, מתלבשת בחכמה-בינה-דעת, של עולם

שלמטה במדרגה<sup>10</sup>. והנה, מהשכינה – מלכות ד"אצילות", המלבשת בהיכל קדשי-קדשים של כל עולם ועולם, כללי או פרטי, נמשך ומתפשט ממנה אור וחיות לכל העולם והברואים שבו, נשמות ומלאכים וכו', – וכן שאר הנבראים שבאותו עולם, כמו ההיכלות וכו', כולם מקבלים אור וחיות מבחינת שכינה זו (המלוכשת בהיכל קדשי-קדשים שבאותו עולם),

שכן, כי כלם נבראו בעשרה מאמרות שפמעשה בראשית<sup>11</sup>, שהם – עשרת המאמרות, "דבר ה'" הנקרא בשם "שכינה" – כפי שלמדנו שענינו של "דבר ה'" הוא לגלות את מה שהיה מוסתר ונעלם. שזהו גם כן ענין השכינה – התגלות האור האלקי שלמעלה מהעולם, בתוך העולם. הרי, שבחינת מלכות של "עולם האצילות" (הנקראת בשם "שכינה", והיא "דבר ה'" שנתגלה בעשרת המאמרות), היא זו שממנה נמשכים ומתפשטים אור וחיות בכל העולמות והנבראים. המשכה והתפשטות זו באה על-ידי תורה, שהיא היכל קדשי-קדשים (בו מתלבשת שכינה בתחילה) בכל עולם, והיא המשמשת כ"לבוש" לאור השכינה:

והתלמוד, וכן ההארה שמחכמה-בינה-דעת ומדות שממנה נמשכים המשנה והתלמוד, באינסוף פרוד-הוא, כי בתוך כל מלבשות חכמה-בינה-דעת דאצילות, שאור אין סוף פרוד-הוא מיוחד בהן בתכלית היחוד. – הרי,

כשהשכינה מתלבשת בהיכל קדשי-קדשים של "עולם היצירה", ולאחר מכן בבחינת מלכות של "עולם היצירה" – נמשך חלק מן התורה, שהוא "משנה", – שהוא הכלי לאור השכינה כפי שהוא מתגלה ב"עולם היצירה". וכן פרוד זה – שבתחילה מתלבשת השכינה בבחינת מלכות של "עולם היצירה", ירדה השכינה ונתלבשה בהיכל קדשי-קדשים דעשיה. וכל עולם משלשה עולמות אלו – בריאה, יצירה, עשיה, מתחלק לרובות מדרגות, הנקראות גם כן עולמות פרטים. ומלכות דאצילות – היא המלכות של "עולם היצירה", ומלכות דעשיה – היא המלכות של "עולם היצירה", ומלכות דמשנה – היא המלכות של "עולם היצירה".

## ליקוני אמרים

מלובשות חב"ד דאצילות שאור א"ס ב"ה מיוחד בהן בתכלית היחוד וכן בדרך זה ירדה השכינה ונתלבשה בהיכל ק"ק דעשיה וכל עולם מג' עולמות אלו מתחלק לרובות מדרגות הנקראות גם כן עולמות פרטים ומלכות דאצילו' מלוכשת במלכות הגה"ה של כל עולם פרטי יורדת ומתלבשת בהיכל ק"ק שהוא חב"ד שבעולם שלמטה ממנו במדרגה. והנה מהשכינה המלוכשת בהיכל ק"ק של כל עולם ועולם כללי או פרטי נמשך ומתפשט ממנה אור וחיות לכל העולם והברואים שבו נשמות ומלאכים וכו' כי כולם נבראו בעשרה מאמרות שבמעשה בראשית שהם דבר ה' הנקרא בשם שכינה:

יצירה, עשיה, מתחלק לרובות מדרגות, הנקראות גם כן עולמות פרטים. ומלכות דאצילות – היא, כאמור, בחינת ה"שכינה", מלבשת במלכות הגה"ה\* (ובזה יובן לשון הכתוב: "מלכותך מלכות כל עולמים" – מלשון הפסוק, משמע, שיש "מלכותך", המלכות שלך, ויש "מלכות כל עולמים", המלכות של כל העולמות, ועל כך אומרים, שמלכותך, המלכות שלך, היא הפנימיות של מלכות כל העולמות, כי בבחינת "מלכות" של כל העולמות – מלוכשת מלכותך – מלכות ד"אצילות": "של כל עולם פרטי – א) היא מתלבשת בבחינת מלכות שבכל עולם פרטי; יורדת – ב) מלכות ד"אצילות" (על-ידי ההתלבשות האמורה) יורדת,

10. החלוקה ל-א(ב)ג) היא מכ"ק אדמו"ר שליט"א, כמו החזרה על "מלכות דאצילות" בכל אחד מהם; וכפי הנראה מציין בכך הרבי שליט"א שההתלבשות בקדשי קדשים שבכל עולם – מתייחסת למלכות דאצילות – ולא לבחינת מלכות שבעולמות שלמטה מ"אצילות", בהן מתלבשת מלכות דאצילות. זהו גם מה שרבונו הזקן אומר: "והנה מהשכינה המלוכשת בהיכל ק"ק...". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי קודם לזה לא הי' עולמות – שזהו בראשית – כפשוטו התחלת של ברא - מאין לישי".

לוח היום יום ...

<p>ה'תש"ג</p>	<p>יום ראשון</p> <p>כה אייר, מ לעומר</p> <p>שיעורים. חומש: במדבר, פרשה ראשונה עם פירש"י.                  תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.                  תניא: וככה . . . "עב" בתחתונים ממש.</p> <p>ממאמרי רבנו הזקן בשנת תקנ"ה בליאזנא: "שכר מצוה מצוה", המצוה בעצם עצמותה היא השכר, והתגלות העצמות תהיה לעתיד, אבל זהו הקרן קיימת של המצוה. אמנם פרוטיה אדם אוכל בעולם הזה, והוא בכל מצוה ומצוה בענינה, דכאשר צריך לאותו דבר הוא נענה.</p>	<p>יום ראשון</p>
---------------	--	------------------

<p>ה'תש"ג</p>	<p>יום שני</p> <p>כו אייר, מא לעומר</p> <p>שיעורים. חומש: במדבר, שני עם פירש"י.                  תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.                  תניא: וההבדל . . . "עב" להחיותם.</p> <p>קדם צווי "הוכח תוכיח", פתיב "לא תשנא את אחיך", כי זהו תנאי מקדם להוכחה. ואחרי זה פתיב "ולא תשא עליו חטא", שאם לא פעלה ההוכחה, בודאי אתה האשם, שלא היו דברים היוצאים מן הלב.</p>	<p>יום שני</p>
---------------	--	----------------

<p>ה'תש"ג</p>	<p>יום שלישי</p> <p>כז אייר, מב לעומר</p> <p>שיעורים. חומש: במדבר, שלישי עם פירש"י.                  תהלים: קכ"קלד.                  תניא: וכ"כ עצמו . . . א"ס ב"ה.</p> <p>אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ספר ששמע מאביו [=אדמו"ר מהר"ש] בשם ה"צמח צדק" ששמע מרבנו הזקן, שהיה קורא את עצמו בשם בן להרב המגיד, ובשם נכד להבעל-שם-טוב.</p>	<p>יום שלישי</p>
---------------	--	------------------

<p>ה'תש"ג</p>	<p>יום רביעי</p> <p>כח אייר, מג לעומר</p> <p>שיעורים. חומש: במדבר, רביעי עם פירש"י.                  תהלים: קלה-קלט.                  תניא: פרק נב. וכמו . . . "עג" האור מהשמש.</p> <p>באחד החזיונות לילה שראה ה"צמח צדק" את רבנו הזקן, בתוך שלשים להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על שלשה דברים העולם עומד". אחרי המאמר, אמר לו: "איש מזריע תחלה יולדת נקבה" - זהו אמר. "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" - זהו אתה.</p>	<p>יום רביעי</p>
---------------	--	------------------

יום  
חמישי

יום חמישי

כט אייר, מד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, חמישי עם פירש"י.  
תהלים: קמ"ק.

תניא: אבל השכינה . . . "עג" השמש בלבד.

עליית הנשמה היא שלש פעמים בכל יום בהג' תפלות, ובפרט נשמת הצדיקים דיילכו מחיל אל חיל. ודבר ודאי, אשר בכל עת ובכל מקום קדוש היותם, נושאים רנה ותפלה בעד המקשרים אליהם ואל פקדתם ושומרים פקדיהם, ובפרט בעד תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, להושע בגשמיות וברוחניות.

יום  
שישי

יום ששי

א סיון, מה לעומר, ר"ח

ה'תש"ג

ער י"ב בחדש - ועד בכלל - אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: במדבר, ששי עם פירש"י.  
תהלים: א"ט.

תניא: ומהו הלבוש . . . "עג" התורה.

"זרוק חוטרא לאוירא, אעקריה קאי" [=זרק מקל לאויר - על 'עקרו' למקורו הוא תמיד יחזר]. נחלה בלי מצרים הנחילו אבותינו רבותינו הקדושים לכבוד חסידים הראשונים, אשר בני בניהם ובני בנותיהם לדורותיהם, באיזה מדינה וסביבה שהיו, יהיה אצלם אותו ה"עקריה", והוא המשכת פנימיות הלב אל צור מחצבתו. לפעמים ה"עקריה" מכסה ונעלם בכמה לבושים, וזאת היא עבודת החפץ בחיים, להסיר את הכסויים ולקבץ לו זמני למוד בתורת החסידות ולנהג במנהגי עדת החסידים.

שבת  
קודש

שבת

ב סיון, מז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שביעי עם פירש"י.  
תהלים: י"ז.

תניא: ובירידתה . . . בשם שכינה.

אנא בכח - רקבלת שבת - אומרים בלחש.  
ופרוש עלינו כו' - בקבלת שבת - בעמידה.

בשנת תקפ"ט חל שבת פרשת במדבר ה' בסיון. קדם הדלקת נרות של שבת אמר ה"צמח צדק" מאמר "שאו את ראש גו' אבותם". פרש 'שאו' כפרוש הרב אבן-עזרא, מענין "כי תשא את ראש". ובאור הענין, שעל-ידי עבודת הארת הנשמה שבגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה. והסביר כמה פסוקים ומאמרי זהר ומדךש. בשבת בצעהרם אמר רבנו הדרוש "וארשתיה ל' לעולם" ובאורו שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום א' דחג השבועות אמר רבנו את הדרוש "וספרתם לכם" ובאורו - שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום השני דחג השבועות בסעודת יום-טוב אמר רבנו את הדרוש "והחכמה מאין תמצא", והוא באור השני בענין "תספרו חמשים יום" הנדפס ב"לקוטי תורה".



## הלכה יומית לעיון ברמב"ם

### ~ יום ראשון כ"ה אייר ~

#### ערים 'ספק מוקפות חומה'

ברוח הקודש, הרי מצוות הפורים הן מ'דברי קבלה' (נביאים וכתובים – רש"י ב"ק ב, ב), שדינם כדין תורה "כיון דאל אחד אמרן מפי אדון כל המעשים", ואם כן בספק יש להחמיר ומן הדין חייבים לקרוא את המגילה בשני הימים.

וכך כתב גם ה'משנה ברורה' (או"ח סי' תרצב סקט"ז) בשם ה'פרי מגדים' שהמסתפק אם קרא את המגילה "אפשר דלא אמרינן בזה ספיקא דרבנן לקולא משום דהוא דברי קבלה". וה'מגן אברהם' (או"ח סי' תרפח סק"ד) הביא בשם הש"ה שבחוץ-לארץ יש כרכים גדולים שיש להסתפק בהם אם היו מוקפים חומה מימות יהושע בן נון, אך הוסיף שה'לבוש' כתב שב'מדינות אלו' (אירופה) אפילו בכרכים המוקפים חומה אין להסתפק שמא מוקפים הם מימות יהושע בן נון "לפי שהם בצפון ורחוקים מארץ ישראל, וידוע שלא היו מיושבים בזמן יהושע".

הלכות מגילה פרק א, הלכה יא: עיר שהיא ספק, אין ידוע אם היתה מקפת חומה בימות יהושע בן נון... קוראין בשני הימים, שהם ארבעה עשר וחמשה עשר.

כתב הר"ן (מגילה ה, ב) בשם הגאונים: עיר שספק האם היא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, אין אומרים כי כיון שמצוות הפורים הם מדרבנן יש לנהוג בה לקולא, ככל ספק מדרבנן, כי אם כך יהיו פטורים מקריאת המגילה בשני הימים, גם י"ד וגם ט"ו, כי בכל יום יש לומר שמא אינו חייב באותו יום, ונמצא שקריאת המגילה תיעקר לגמרי! אלא קוראים את המגילה ביום י"ד, כי תיכף שבאה המצוה לידו צריך לקיימה, וביום ט"ו פטור. והאמור בגמרא (שם) שבטבריה היו קוראים מחמת הספק הן ביום י"ד והן ביום ט"ו – "משום מידת חסידות היו נוהגין כן" (ראה משנה למלך). אך לדעת ה'טורי אבן' (שם), כיון שמגילת אסתר נאמרה

### ~ יום שני כ"ו אייר ~

#### מצוות הקידושין

שתיקים את המצוה בגופה ("מצוה בה יותר מבשלוחה"), והקשו ראשונים: הרי האשה אינה מצווה על פריה ורביה, ואם-כן אינה מקיימת כל מצוה בקידושין! וביארו כי מכל מקום יש לה חלק במצוותו של הבעל מאחר ובלעדיה אינו יכול לקיים את המצוה (ראה ר"ן שם).

אך לשיטת הרמב"ם הדבר מבואר בפשטות כי אמנם גם האשה בעצמה מצווה על הקידושין, למרות שאינה מצווה על פריה ורביה, שכן הקידושין הם מצוה בפני עצמה משום שמתירים את הביאה, וזה שייך גם לגבי האשה שאף היא מצווה שלא להיבעל ללא קידושין (המקנה, קידושין שם).

אך יש שהעירו מדברי הרמב"ם בספר המצוות (בסיום מנין המצוות עשה, ע"פ חלק מהגרסאות) שמנה את מצות קידושין בין המצוות שנשים פטורות מהן. ובטעם הדבר יש לפרש, כי אע"פ שהמצוה היא לשם היתר הביאה ובזה אין חילוק בין איש לאשה, אך מאחר ומעשה הקידושין נעשה רק על ידי הבעל ואין האשה נוטלת בכך חלק באופן פעיל, אין מקום לומר שהמצוה חלה עליה, אלא היא מוטלת על האיש שבידו מסורה פעולת הקידושין (שכט הלוי ח"ד סי' קט).

הלכות אישות פרק א, הלכות א-ב: בין שנתנה תורה, נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לשא אשה – יקנה אותה תחלה בפני עדים, ואחר כך תתנה לו לאשה... ולקוחין אלו מצוות עשה של תורה הם.

מדברי הרמב"ם מבואר שהקידושין עצמם הם מצוה ואינם רק אמצעי לקיום מצות פריה ורביה (הולדת ילדים), ואכן במנין המצוות (מצוה ריג) הרמב"ם מונה את הקידושין כמצוה נפרדת, מלבד מצות פריה ורביה.

והרמב"ם הולך בכך לשיטתו שיש איסור מהתורה לבוא על אשה ללא קידושין (כמבואר בהלכה ד), ולכן הקידושין נחשבים כמצוה, משום שהם מתירים את הביאה. ובדומה לנטילת ידיים לאכילה שנחשבת מצוה ומברכים עליה משום שהרוצה לאכול פת, מצווה ליטול את ידיו קודם לכן, וכן השחיטה נחשבת מצוה משום שהרוצה לאכול בשר, מצווה לשחוט תחילה (ראה מגילת ספר עשין מח).

ויש שכתבו כי מכך נובעת השלכה לגבי חלקה של האשה במצות הקידושין:

בגמרא (קידושין מא, א) נאמר כי לכתחילה עדיף שהאשה תקבל את הקידושין בעצמה ולא על ידי שליח, כי עדיף

## ~ יום שלישי כ"ז אייר ~

### חצר השותפים – לענין קידושין

רצונה להתקדש או לדחותו, ולכן בהגיע הדינר לידה (לא כשהניח על הסלע) הרי זה ספק קידושין.  
 [והוסיפו ה'חלקת מחוקק' (אה"ע"ז סי' ל סק"ד) וה'בית שמואל' (שם סקט"ו), שבאמרה 'הנח על הסלע' והסלע שלה, מקודשת גם אם הניח על הסלע מדין קנין חצר]  
 אבל דעת רש"י (קדושין שם ד"ה ואם) והרמב"ם היא שגם אם הניח את הדינר על גבי הסלע והסלע של שניהם – "הרי זו מקודשת בספק". ואף שבמקח וממכר, חצר השותפים אינה קונה להם זה מזה, מבארים האחרונים (מגיד משנה להלן הכ"א, אבני מלואים סי' ל סק"ג), שלענין קידושין יש להסתפק: היות שיש לאשה חלק בסלע יתכן והוא מקנה לה את זכותו באותו סלע, שהרי מעוניין לקדשה, ואם כך נעשה הסלע כחצר שכולה שלה או כיון שאמרה 'הנח על הסלע' והסלע אינו כולו שלה התכוונה לדחותו, ולכן ספק מקודשת.

הלכות אישות פרק ד, הלכה ד: אָמְרָה: הַנִּיחְהוּ עַל הַסֵּלַע – אֵינָה מְקַדְשֶׁת; וְאִם הָיָה סֵלַע שְׁלֵהָ – מְקַדְשֶׁת. הָיָה הַסֵּלַע שֶׁל שְׁנֵיהֶם – הָרִי זֶה מְקַדְשֶׁת בְּסָפֵק.  
 על דברי הגמרא (קדושין ח, ב) שאם אמרה 'הניחתי על הסלע' והיה סלע של שניהם הרי זה ספק מקודשת, הקשו התוספות (שם ד"ה אם) והרא"ש (שם פ"א סי' יב): הרי בחצר של שותפים אף שכל אחד מהשותפים יכול לקנות על ידה מכל אדם, אין שותף אחד יכול להקנות על ידה חפץ לשותפו (כבא בתרא פד, ב), ואם כן, כאשר הניח המקדש את הדינר על הסלע המשותף בוודאי אינה מקודשת, ומה הספק?  
 ופירשו שהגמרא דנה במקרה שהניח את הדינר לתוך חיקה וקיבלה אותה, ולכן אם אמרה 'הניחתי על הסלע' והסלע שלה – גילתה דעתה שרצונה להתקדש, ואם הסלע אינו שלה – אינה רוצה להתקדש, וכאשר הסלע של שניהם – ספק האם

## ~ יום רביעי כ"ח אייר ~

### איסורי הנאה מדרבנן

בזמן האסור מהתורה).  
 אך לכאורה צריך ביאור:  
 מאחר ולמעשה הדבר אסור בהנאה נמצא שאינו שווה פרוטה, מה ההבדל בין איסור חמור לקל, ומדוע בחמץ מדרבנן בשעות דרבנן מקודשת?  
 ויש לבאר:  
 בעצם גם דבר האסור בהנאה אינו נחשב כחסר ערך לחלוטין, מאחר וניתן להשתמש בו שלא כדרך הנאתו. ואף שבכל איסורי הנאה אין הקידושין חלים הרי זה מאחר ואסור למכור דבר האסור בהנאה, וכן אסור לקדש בו (כי קידושין הם כעין מכירה שתמורת החפץ האשה מתקדשת) והוא כדין 'אי עביד לא מהני'. ולכן הדבר תלוי בחומרת האיסור – איסור חמור (איסור מדאורייתא או איסור מדרבנן שבפרט אחד – סוג החמץ או הזמן – דומה לאיסור דאורייתא) מונע את הקידושין, אך איסור קל אין בכוחו למונעם (קהלות יעקב (לבעל נתח"מ) אה"ע"ז כח, כא).

הלכות אישות פרק ה, הלכה א: הַמְקַדֵּשׁ בְּדָבָר שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהֵנָה... וְאִפְלוּ הָיָה אֲסוּר בְּהֵנָה מְדַבְּרֵיהֶם, כְּגוֹן חֶמֶץ בְּשָׂעָה שְׁשִׁית מִיּוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר – אֵינָה מְקַדְשֶׁת.  
 יש לתמוה:  
 מדוע פירט הרמב"ם את הדוגמא "חמץ בשעה ששית מיום י"ד", ולא הסתפק בכלל "ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם"?

ומבאר ה'בית יוסף' (אבה"ע"ז סי' כח):

באיסור חמץ מדרבנן יש שני אופנים: א) חמץ האסור מדרבנן. ב) זמן שבו האיסור הוא רק מדרבנן, היינו בי"ד ניסן מתחילת שעה ששית. ולדעת הרמב"ם המקדש בחמץ האסור מדרבנן מצד שתי הסיבות, היינו סוג חמץ האסור מדרבנן ובשעה שבה האיסור רק מדרבנן – מקודשת, ולכן פירט לדוגמא "חמץ בשעה ששית מיום י"ד" כדי ללמד שדווקא בחמץ גמור האסור מדאורייתא אלא שזמן האיסור הוא מדרבנן אינה מקודשת (וכן להיפך, בחמץ האסור מדרבנן

## ~ יום המישי כ"ט אייר ~

### בין תשובה מאהבה לתשובה מיראה

גמור הרי זו מקודשת מספק שמא הרהר תשובה' – והרי גם לאחר ששב בתשובה עדיין לא נתכפר לו, וכמאמר חז"ל (יומא פו, א) שיש ארבעה סוגי כפרה (לפי סוגי העבירות) כדי להגיע להשלמת הכפרה – ולפי האמור שכל זמן שלא נתכפר לו, אף ששב בתשובה נחשב קרבנו ל'זבח רשעים', מדוע כאן ספק מקודשת אף אם הוא רשע גמור? ויש לבאר:

היודי שמתוודים המומתים בשעת המיתה הוא בגדר 'תשובה מיראה', ובתשובה זו לא הושלמה הכפרה ורושם החטא לא נמחק עדיין עד לאחר שיקומו לתחיה, ועל כן בהמת קורבנם היא 'זבח רשעים', אך המקדש את האשה על מנת שהוא צדיק, אפילו הוא רשע מקודשת מספק, משום שיש לחוש שמא עשה 'תשובה מאהבה', ובכך נהפכים וזונותיו לזכויות ולא נשאר רושם החטא כלל, ולכן 'אפילו רשע גמור, הרי זו מקודשת מספק'.

הלכות אישות פרק ח, הלכות ד"ה: האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי כוונת... על מנת שאני צדיק' – אפילו רשע גמור, הרי זו מקדשת מספק, שמא הרהר בתשובה כדעתו. הקשה ה'כלי חמדה' (נשא, א):

בהמת קדשים שהיתה בעיר הנדחת (עיר של עובדי ע"ז) אי אפשר להקריבה על המזבח אף לאחר המתת בני העיר, כי מתו מתוך רשעתם ואין להם כפרה, ונאמר "זבח רשעים תועבה" (סנהדרין מז, א ורש"י שם).

ומבאר ה'יד רמה', אף ששנינו (שם מג, ב) "דרך כל המומתים שהם מתוודים, שכל המתוודה יש לו חלק לעולם הבא", ואף הרוגי עיר הנדחת מתוודים על חטאם, מכל מקום, אף שהתוודו ושבו בתשובה לא נתכפר להם עד לאחר שיקומו בתחיית המתים, וכל זמן שלא הושלמה הכפרה, קרבנם הוא בכלל 'זבח רשעים'.

ולפי זה, יש לתמוה:

מדוע המקדש אשה 'על מנת שאני צדיק, אפילו רשע

## ~ יום שישי א' סיון ~

### מאיזה גיל אפשר להתחתן?

וכתב ה'בית יוסף' (סו), כי לשיטתם יש לפרש את דברי הגמרא "סמוך לפירקן שאני" – לאחזר שהגיעו לגדלות, היינו שאם משיאו מיד לאחר שהגיע לגדלות הרי זה משובח, אך לא קודם לכן.

ויש שביארו את שיטת הרמב"ם באופן אחר:

דין גדלות תלוי בשני גורמים: גיל שלוש עשרה וסימני הגדלות בגוף. ואם הגיע לגיל שלוש עשרה ולא הביא סימנים או שהביא סימנים קודם גיל שלוש עשרה, הרי הוא עדיין קטן. אולם לעיתים מתחשבים בסימנים אף קודם גיל שלוש עשרה, וכגון מה שאמרו בגמרא (ברכות מז, ב) שאפשר לצרף לזימון, קטן שהביא סימנים.

וכך פירש הרמב"ם גם את דברי הגמרא כאן "סמוך לפירקן", היינו שאף אם עדיין לא הגיע לגיל שלוש עשרה, אך כבר הביא סימנים מותר להשיאו, וזהו שכתב: "ואין משיאין את הקטן עד שבדקין אותו ויודעים שהביא סימנים", שאע"פ שהוא עדיין בגדר קטן, מכל-מקום אפשר להשיאו כשהביא סימנים (שו"ת רבינו חיים כהן אבה"ע"ו א).

הלכות אישות פרק יא, הלכה ו: ואין משיאין את הקטן עד שבדקין אותו ויודע שהביא סימנים.

מקורו של הרמב"ם הוא דברי הגמרא (סנהדרין עו, ב) "המשיא אשה לבנו קטן, עליו הכתוב אומר... לא יאבה ה' סלוח לו".

אך הגמרא מקשה על כך מהנאמר בבבלייתא "המדריך בניו בדרך ישרה והמשיאן סמוך לפירקן – עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך", ומשמע מכך כי זוהי הנהגה ראויה! ומתרצת הגמרא: "סמוך לפירקן שאני".

ובביאור תירוץ הגמרא מפרש רש"י כי כחצי שנה או שנה סמוך לזמן הגדלות (סמוך לפירקן) אפשר להשיאו, כי האיסור הוא מחשש שהאשה תזנה תחתיו, אך כאשר הוא בוגר מעט, אף שעדיין אינו בגדר גדול, כבר אין לחשוש לכך ואדרבה זו הנהגה ראויה.

אולם הרמב"ם כותב שאפשר להשיא את הקטן רק לאחר שבדקו אותו ובררו כי הביא סימני גדלות, ומשמע שאין להשיאו קודם אף בסמיכות לזמן הגדלות, וכן כתב ה'טור' (אבה"ע"ו סי' א) "אבל קודם י"ג לא ישא, דהוי כזנות".

## ~ שבת קודש ב' סיון ~

### פדיית האשה מן השבי

משוויה היות ואין פודים את שאר השביות ביותר משווים מפני תיקון העולם, ואף יש איסור בדבר. וב'שלחן ערוך' (אהע"ז ס"י עה ס"ב) כתב כלשון הרמב"ם, "אין מחייבים את הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה". וכתב ה'חלקת מחוקק' (שם ס"ב) שהמשמעות היא שאם רצה לפדותה אין מוחין בידו. והרמ"א שהביא דעת הטור והרא"ש ש"אשתו כגופו דמי ויכול לפדות בכל אשר לו", היינו שמחוייב לפדותה בכל מה שיוכל. ובהלכה הבאה (ה"כ) כתב הרמב"ם: "מי שנשבת אשתו והוא במדינת הים, בית-דין יורדין לנכסיו... ופודין אותה כדרך שהבעל פודה". ויש להסתפק, האם בית-דין פודים אותה ביותר משוויה כמו שהבעל יכול לפדותה או כיון שאין מחייבים אותה לפדות ביותר משוויה יתכן שאם הבעל היה כאן לא היה רוצה בזה. ונראה לומר: היות והדבר תלוי ברצון הבעל, ויתכן שלא נוח לו שבית-דין יפדו אותה ביותר משוויה שלא מרצונו, אין בית-דין צריכים לפדותה ביותר משוויה, ובפרט כאשר פדיון שבויים ביותר משווים הוא נגד תיקון העולם (כתב סופר שם).

הלכות אישות פרק יד, הלכה יט: אין מְחַיִּיבִין אֶת הַבַּעַל לְפִדוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ בְּתֵרַע דְּמִיָּה, אֲלֵא בְּמָה שֶׁהָיָה שָׁוָה בְּשָׂאָר הַשְּׁבִיּוֹת. הקשה ה'לחם משנה': כאן כתב הרמב"ם "אין מחייבין את הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה" ומשמע שאם הבעל רוצה לפדות את אשתו ביותר משוויה הרי הוא פודה, ואילו בהלכות מתנות עניים (פ"ח ה"ב) כתב: "אין פודין את השבויים ביתר על דמיהן מפני תקון העולם, שלא יהיו האויבים רודפין אחריהם לשבותם" (לשבות עור יהודים ולקבל עבורם כסף רב) והרי הדברים סותרים! וביארו אחרונים (הפלאה קני"א ס"י עה, כתב סופר אהע"ז ס"י מה): יש לחלק בין פדיית הבעל את אשתו לפדיית שאר שבויים, כמו שכתב ה'טור' (יור"ד ס"י רנב) שיכול אדם לפדות את עצמו ביותר משוויו, ואשתו כגופו. וכמו שאי אפשר למחות באדם שלא יפדה את עצמו יותר משוויו כך אי אפשר למחות בו שלא יפדה את אשתו יותר משוויה. אמנם, לא חייבו חכמים את הבעל לפדות את אשתו ביותר

### המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושנים לעומר עמוד 1

מקצת גדולתו. שואלת הגמרא, אם כן, ולא לפתח ביה כלל – מדוע תיאר הנביא את מקצת שבתו הרי יש איסור בדבר. מתרצת הגמרא, שמטרת המקרא היתה לאודועי שְׂכָחִיהָ דְדָוִד שלחם עם גלית ונצחו, למרות גבורתו העצומה. שנינו במשנה, וכך מצינו בַּגִּיטָא עֲזָוֹן אֲשֶׁר בָּאוּ וּבִטְחוּ בַּנֶּצְחָנוּ שֶׁל שׁוֹבֵךְ בּו'. מבארת הגמרא את שמו וגבורתו של שובך, והשינויים שמצינו בכתיבתו. פְּתִיב בְּסֵפֶר שְׂמׁוּאֵל שֶׁשְׂמׁוֹ הָיָה 'שׁוֹבֵךְ', וּבְתִיב בדברי הימים ששמו 'שׁוֹפֵךְ', וּבְבִיאוֹר דְּבַר זֶה נִחְלַק רַב וְשְׂמׁוּאֵל, חַד אָמַר, 'שׁוֹפֵךְ' שְׂמׁוֹ הָאֲמִיתִי, וְלָמָּה נִקְרָא שְׂמׁוֹ בְּסֵפֶר שְׂמׁוּאֵל 'שׁוֹבֵךְ', מִפְּנֵי שֶׁשְׂוִי – מְבַנָּה גּוֹפּוֹ הִיא גְבוּהַ בְּשׁוֹבֵךְ. וְחַד אָמַר, 'שׁוֹבֵךְ' שְׂמׁוֹ הָאֲמִיתִי, וְלָמָּה נִקְרָא שְׂמׁוֹ בְּדַבְרֵי הַיָּמִים 'שׁוֹפֵךְ', מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַרְוָאָה אוֹתוֹ נִשְׁפָּךְ לְפָנָיו בְּקִיתוֹן – שְׁהִיָּה שׁוֹפֵךְ דְּמִים רַבִּים. כְּמוֹ כֵּן, מְצִינוּ שֶׁנִּחְלַק רַב וְשְׂמׁוּאֵל לְגַבֵּי דְרֵשֶׁת הַפְּסוּק הָאֲמִיר בְּנִבְיָא לְגַבֵּי חֵילוֹת נְבוּכַדְנֶצַּר. נֹאמַר עֲלֵיהֶם 'אֲשַׁפְתּוּ בְּקֶבֶר פְּתוּחַ בּוֹלֵם גְּבוּרִים'. וּבְבִיאוֹר מִקְרָא זֶה נִחְלַק רַב וְשְׂמׁוּאֵל, וְאָמַרִי לָהּ שֶׁנִּחְלַק בּוֹה רַבִּי אָמַר וְרַבִּי אָסִי, חַד אָמַר שֶׁהִלְשׁוֹן 'אֲשַׁפְתּוּ' הֵנְאִמַר בְּפִסּוּק מִלְּמַד שֶׁשְׂשַׁעָה שׁוֹרְקִין חִין הוֹרְגִים אֲנָשִׁים רַבִּים וְעוֹשִׂין אֲשַׁפְתּוֹת אֲשַׁפְתּוֹת עֲרִימוֹת רַבּוֹת שֶׁל חֲלָלִים מִחַמַּת זְרִיקַת הַחֵץ, וְלִלְמֻד שֶׁגִּיבוּרִים הִיוּ. וְשְׂמָא תֹאמְרִי שֶׁלֹּא הִיוּ גִיבוּרִים, וְמָה שֶׁהִרְגוּ רַבִּים כֹּל כֵּךְ, זֶה מִפְּנֵי שֶׁאֲוֹמְרִין בְּקֶבֶר הָיוּ, כְּלוּמַר, מוֹמַחִים וּבְעֵלֵי תַכְסִּיסִים, וְלֹא גִיבוּרִים. תְּלִמּוּד לִזְמַר הַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוּק 'בוֹלֵם גְּבוּרִים' שֶׁגַם הִיוּ גִיבוּרִים. וְחַד אָמַר, שֶׁהִטַּעַם שֶׁנִּקַּט הַמִּקְרָא לְשׁוֹן 'אֲשַׁפְתּוּ', הוּא כְּדִי לְרַמֵּז שֶׁשְׂשַׁעָה שְׁעוֹשִׂין צוֹרְבֵיהֶן מִתּוֹךְ שְׂאוּכֵלִים הִרְבָּה מִחַמַּת

גבורתם עוֹשִׂין אֲשַׁפְתּוֹת אֲשַׁפְתּוֹת עֲרִימוֹת רַבּוֹת שֶׁל זָכָל מְצַרְכִּיהֶם. לְלִמּוּד שֶׁגִּיבוּרִים הֵם. וְשְׂמָא תֹאמְרִי שֶׁאִינֵם גִּיבוּרִים, וְרִיבּוּי הוֹבֵל הוּא מִפְּנֵי שֶׁחֲלוּי מְעִיִּים הֵם וְאִינוּ מִחַמַּת גְּבוּרָה, תְּלִמּוּד לִזְמַר הַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוּק 'בוֹלֵם גְּבוּרִים'. וּמִקְשִׁיית הַגְּמָרָא יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּבַר אַחַר, אָמַר רַב מְרִי, שֶׁמֵּעַ מִיָּנָה מִמָּה שֶׁאֲמַרָה הַגְּמָרָא שְׂמֹא רִיבּוּי הוֹבֵל הוּא מִפְּנֵי שֶׁחֲלוּי מְעִיִּים הֵם, שְׁהָיָא מִזְּמַן דְּנִפְשִׁי וְיָבִילִיָּהּ – אָדָם אֲשֶׁר צָרְכִיו מְרֻבִּים, דְּבַר זֶה מְעִיד שֶׁחֲלוּי מְעִיִּים הוּא – שְׁהוּא חוּלָה מְעִיִּים. וּמוֹסִיפָה הַגְּמָרָא לְמִאִי נִשְׂפָּא מִיָּנָה – מָה תוֹעִיל לוֹ יִדְעִיתוּ שְׁהוּא חוּלָה מְעִיִּים, עוֹנָה הַגְּמָרָא, כְּדִי שְׁלִיטְרַח בְּנִפְשִׁיהָ וּיִבְקַשׁ תְּרוּפָה לְמַחְלָתוֹ, טְרַם תַּחֲמִיר מֵאִד. עוֹד מְצִינוּ שֶׁנִּחְלַק בְּבִיאוֹר הַפְּסוּק 'דְּאֵנָה בְּלָב אִישׁ וְשִׁחְנָהּ, שְׂרַבִּי אָמִי וְרַבִּי אָסִי נִחְלַקוּ מִזֶּה כּוֹנֵת הַפְּסוּק, וְכִיצַד יִפְתּוֹר אֶת דֹּאגְתּוֹ. חַד אָמַר שֶׁהִדְרֵךְ לְפִתּוֹר אֶת הַדֹּאגָה, הוּא עַל יַדִּי שֶׁשִׁחְנָהּ מְרַעְתּוֹ – שִׁיחַ דְּעֵתוֹ הִימְנָה. וְחַד אָמַר שֶׁהִדְרֵךְ לְהִיפְטֹר מִהַדֹּאגָה, הִיא עַל יַדִּי שֶׁשִׁחְנָהּ לְאֲחֵרִים וְחִבֵּירוֹ יִתֵּן לוֹ עֶצֶה עַל דֹּאגְתּוֹ. שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, וְאֵתֶם הַיּוֹצֵאִים לְמַלְחָמָה אִי אֵתֶם בְּן אֵלָא מוּבְטַח לְכֶם נְצַחְנֶכֶם, "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַהוֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהַלְחֵם לְכֶם" זֶה מִתְּנָה אֲרוֹן בּו'. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, וְכָל כֵּךְ לָמָּה – מִפְּנֵי מָה נִקְטָה הַתּוֹרָה אֶת הַלְשׁוֹן 'כִּי ה' וְכו' הוֹלֵךְ עִמָּכֶם, בְּלִשׁוֹן הַלִּיכָה, וְלֹא נֹאמַר 'כִּי ה' אֱלֹקֵיכֶם עִמָּכֶם'. עוֹנָה הַגְּמָרָא, מִפְּנֵי שֶׁשֶׁשֶׁם זָכָל בְּיָנוּי לוחות הַבְּרִית, שְׁבָהֶם כְּתוּב אֵת שֶׁ ה' וְאֵת הַכִּינּוּי 'אֱלֹקֵיךְ' הִיוּ

## שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ה אייר ~

## הִלְבוֹת תַּעֲנִיּוֹת

## פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) נתבארו בו עניני הארבעה צומות, שהם מדברי קבלה, וממנהג, כמבואר שם. והיה רוב הביאור בענין צום תשעה באב, לפי שהוא חמור מן השאר, בהרבה דברים. ונמשך לזה ביאור מה שאסור לעשותו בזמן הזה מפני חורבן הבית. והרואה ירושלים ובית המקדש וערי יהודה, מה הוא חייב לעשות מפני אבלות. ונסתיים זה הפרק האחרון בביאור שהצומות האלו עתידין להיות ימי ששון ושמחה בימות המשיח.

א. יש שם ימים שפֶּלַי יִשְׂרָאֵל מִתַּעֲנִיּוֹת בָּהֶם מִפְּנֵי הַצָּרוֹת שֶׁאָרְעוּ בָּהֶן, כְּדִי לַעֲזֹרַת הַלְּבָבוֹת לַפְתַּח דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה. וְיִהְיֶה זֶה זְכָרוֹן לְמַעֲשֵׂינֵנו הָרָעִים, וּמַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהָיָה כְּמַעֲשֵׂינֵנו עֲתָה, עַד שֶׁגָּרַם לָהֶם וּלְנוֹ אוֹתָן הַצָּרוֹת. שְׁבִזְכָּרוֹן דְּבָרִים אֵלֹו נִשׁוּב לְהִיטִיב. שְׁנֹאמַר: וְהִתְדוּ אֶת עֲוֹנֵם וְאֶת עֲוֹן אֲבֹתֵם וְגו'.

ב. וְאֵלֹו הֵן: יוֹם שְׁלִישִׁי בַּתְּשׁוּרִי, שְׁבוּ נְהַרְגוּ גְדֻלְיָהּ בֶּן אַחִיקָם, וְנִכְבַּת גְּחֻלַּת יִשְׂרָאֵל הַנְּשֹׂאֶרֶת, וְסַבֵּב לְהַתֵּם גְּלוּתָם<sup>2</sup>. וְעֵשִׂירֵי בְּטַבַּת, שְׁבוּ סִמְךָ מִלְּךָ בְּכָל נְבוּכַדְנֶאצַּר הַרְשָׁע עַל יְרוּשָׁלַיִם, וְהַבִּיאָה בְּמִצֹּר וּבְמִצּוֹק. וְשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי בַּתְּמוּזָה חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אָרְעוּ בּוֹ: נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת<sup>3</sup>, וּבִטַּל הַתְּמִיד מִבֵּית רֵאשׁוֹן<sup>4</sup>, וְהִבְקָעָה יְרוּשָׁלַיִם בַּחֲרָבָן שְׁנִי<sup>5</sup>, וְשָׂרְף אֶפְסֹסְטוֹמוֹס הַרְשָׁע<sup>6</sup> אֶת הַתּוֹרָה<sup>7</sup>, וְהַעֲמִיד צֶלֶם בַּהִיכָל.

(2) שמינוהו לראש לאחר החורבן על הפליטה הנשארה, ועל ידי שנהרג, גלו כולם. וכתב רבנו ירוחם: "אמרו כי בראש השנה נהרג ונדחה תעניתו ליום חול". (3) בששה בסיוון ניתנו עשרת הדברות, בשבעה בסיוון בהשכמה עלה משה לקבל שאר התורה ושהה שם ארבעים יום, נמצאו כלים בשבעה עשר בתמוז וכשירד ראה שעשו ישראל את העגל וישבר את הלוחות לעיניהם. (4) כשצר נבוכדנצר על ירושלים. וקבלה בידינו כי זה התחיל ב"ז בתמוז. (5) כי בבית הראשון כתוב "בעשתי עשרה שנה לצדקיהו בתשעה לחודש הובקעה העיר". כן הוא לפי התלמוד הבבלי בתענית כח: אבל הירושלמי סובר כי "קלקול חשבונות יש כאן", מרוב צרות של החורבן נשכח מישראל התאריך, שבו הובקעה העיר ונרשם בטעות לתשעה בתמוז, אבל לאמיתו של דבר היה גם בבית ראשון בשבעה עשר בתמוז. (6) שר יווני בימי חורבן בית שני. (7) וקבלה בידינו כי זה היה ב"ז בתמוז.

ג. וְתִשְׁעָה בְּאָב חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אָרְעוּ בּוֹ: נִגְזַר עַל יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ לְאֶרֶץ<sup>8</sup>. וְחָרַב הַבַּיִת<sup>9</sup> בְּרֵאשׁוֹנָה<sup>10</sup> וּבִשְׁנֵי<sup>11</sup>. וְנִלְכְּדָה עִיר גְּדוּלָה, וּבֵיתֵהּ שָׁמָּה. וְהָיָה בָּהּ אֲלָפִים וּרְבֻבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל. וְהָיָה לָהֶם מִלְּךָ גְּדוּלָה<sup>12</sup>, וְדָמוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וּגְדוּלֵי הַחֲכָמִים שֶׁהָיוּ מִלְּךָ הַמְּשִׁיחִים<sup>13</sup>, וְנִפְּלָו בְּיַד הָרוֹמָיִים, וְנִהַרְגוּ כָּלֵם, וְהָיְתָה צָרָה גְּדוּלָה כְּמוֹ חֲרָבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ<sup>14</sup>. וּבּוֹ בַיּוֹם<sup>15</sup> הַמוֹכֵן לְפָרְעֻנוֹת חָרַשׁ טוֹרְנוֹסְרוֹפּוֹס הַרְשָׁע אֶת הַהִיכָל וְאֶת סַבִּיבָיו, לְקַיֵּם מַה שְׁנֹאמַר: צִוּן שָׂדֵה תַחְרַשׁ.

(8) בפרשת מרגלים נאמר: "ויבכו העם בלילה ההוא" – ו"אמר רבה אמר רבי יוחנן, אותו לילה לילה תשעה באב היה, אמר להם הקדוש ברוך הוא, אתם בכיתם בכייה של חניס, ואני קובע לכם בכייה לדורות". (9) בית המקדש. (10) שכתוב: "ובחודש החמישי בשבעה לחודש... בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלים, וישרוף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים", וכתוב: "ובחודש החמישי בעשור לחודש... בא נבוזראדן רב טבחים... וישרוף את בית ה'..." הא כיצד? בשבעה באב נכנסו גויים להיכל ואכלו וקלקלו בו, ובתשעה סמוך לחשיכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו. (11) "מגלגלין זכות ליום זכאי וחוב ליום חייב". (12) בן כוזיבא המלך. (13) "תני רבי שמעון בן יוחי, עקיבא רבי היה דורש: "דרך כוכב מיעקב" – דרך כוזבא מיעקב, רבי עקיבא כד הוה חמי בר כוזבא הוה אמר: דין הוא מלכא משיחא". (14) וקבלה בידינו כי זה היה בתשעה באב. (15) אף זו קבלה ביד חכמים.

ד. וְאֶרְבָּעָה יָמֵי הַצּוֹמוֹת הָאֵלֹו, הָרִי הֵן מִפְּרָשִׁין בְּקַבְלָה: צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְגו'. צוֹם הָרְבִיעִי - זֶה שִׁבְעָה עֶשְׂרֵי בַּתְּמוּזָה, שֶׁהוּא בַּחֲדָשׁ הָרְבִיעִי<sup>16</sup>; וְצוֹם הַחֲמִישִׁי - זֶה תִּשְׁעָה בְּאָב, שֶׁהוּא בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי; וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי - זֶה שְׁלֹשָׁה בַּתְּשׁוּרִי, שֶׁהוּא בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי; וְצוֹם הָעֵשִׂירִי - זֶה עֶשְׂרֵה בְּטַבַּת, שֶׁהוּא בַּחֲדָשׁ הָעֵשִׂירִי.

(16) שניסן הוא ראש השנה לחדשים, שנאמר "החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה".

ה. וְנִהַגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵים אֵלֹו לְהַתְּעַנּוֹת, וּבִשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי בְּאֶדְרָה, זָכַר לַתַּעֲנִיּוֹת שֶׁהִתְעַנּוּ בִּימֵי הַמֶּן, שְׁנֹאמַר: דְּבָרֵי הַצּוֹמוֹת וְזַעַקְתֶּם. וְאִם חָל שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי בְּאֶדְרָה לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת, מְקַדְּמִין וּמַתְּעַנִּין בַּחֲמִישִׁי<sup>17</sup>, שֶׁהוּא אֶחָד עֶשְׂרֵי. אֲבָל אֶחָד מֵאֶרְבָּעָה יָמֵי הַצּוֹמוֹת שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת, דּוֹחִין אוֹתוֹ לְאַחַר הַשַּׁבַּת<sup>18</sup>. חָל לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב שַׁבַּת<sup>19</sup>, מִתְּעַנֵּין בְּעֶרֶב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חֲרָבָה בְּמִלְחָה, וְשׁוֹרָה בְּמַיִם, וְיוֹשֵׁב בֵּין תַּנּוּר וְכִרְיָם, וְאוֹכְלָהּ, וְשׁוֹתָהּ עֲלֶיהָ קִיתוּן שֶׁל מַיִם בְּדַאגָּה וּבְשִׁמְמוֹן וּבִכְבִּיָּה, כְּמִי שִׁמְתוּ מִטֵּל לְפָנָיו. כִּזְהָ רָאוּי לְחֻכְמַיִם לְעֲשׂוֹת, אוֹ קְרוֹב מִזֶּה. וּמִמֵּינוּ לֹא אָכַלְנוּ עֶרֶב תְּשַׁעָּה בָּאֵב תְּבַשִּׁיל, אִפְלוּ שֶׁל עֲדָשִׁים, אֲלָא אִם כֵּן הָיָה בְּשַׁבָּת.

י. עֲבֻרוֹת וּמְנִיקוֹת מִתְעַנּוֹת וּמְשַׁלִּמוֹת בְּתַשְׁעָה בָּאֵב.<sup>32</sup> וְאָסוּר בְּרַחֲצִיָּה, בֵּין בְּחִמִּין בֵּין בְּצֻוֹן, וְאִפְלוּ לְהוֹשִׁיט אֲצַפְעוֹ בְּמַיִם. וְאָסוּר בְּסִיקָה שֶׁל תַּעֲנוּגָא,<sup>33</sup> וּבְנַעֲיֵלַת הַסַּנְדֵּל, וּבְתַשְׁמִישׁ הַמַּטָּה - כְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וּמְקוֹם שֶׁנִּהְיָה לְעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֶאכֶה - עוֹשִׁין, וּמְקוֹם שֶׁנִּהְיָה שְׁלֹא לְעֲשׂוֹת - אֵין עוֹשִׁין. וּבְכָל מְקוֹם תְּלַמִּידֵי חֻכְמַיִם בְּטָלִין. וְאָמְרוּ חֻכְמַיִם, שֶׁהַעוֹשֶׂה בּוֹ מְלֶאכֶה אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרַכָּה לְעוֹלָם.

32 אבל בשלושת הצומות האחרים אינן מתענות. שחולה אף על פי שאין בו סכנה אינו מתענה אפילו בתשעה באב. 33 אבל להעביר הזוהמא מותר.

יא. תְּלַמִּידֵי חֻכְמַיִם אֵין נוֹתְנִין זֶה לְזֶה שְׁלוֹם בְּתַשְׁעָה בָּאֵב, אֲלָא יוֹשְׁבֵים דְּיָוִם<sup>34</sup> וְנֶאֱמָרִים כְּאֲבָלִים. וְאִם נָתַן לָהֶם עִם הָאָרֶץ שְׁלוֹם, מְחֻזְרִים לוֹ בְּשִׁפְהָ רַפָּה וְכַבֵּד רֵאשׁוֹ<sup>35</sup>. וְאָסוּר לְקַרְוֹת בְּתַשְׁעָה בָּאֵב בְּתוֹרָה אוֹ בְּנִבְיָאִים אוֹ בְּכַתוּבִים, וּבְמִשְׁנֵה וּבְהַלְכוֹת וּבְגִמְרָא וּבְהַגְדוֹת<sup>36</sup>. וְאֵינוֹ קוֹרָא אֲלָא בְּאִיּוֹב וּבְקִינוֹת וּבְדַבְרֵים הַרְעִים שֶׁבְּיַרְמְיָהוּ. וְתִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין בְּטָלִין בּוֹ<sup>37</sup>. וּמְקַצֵּת הַחֻכְמַיִם נוֹהֲגִין שְׁלֹא לְהַנִּיחַ בּוֹ תְּפִלִּין שֶׁל רֵאשׁוֹ<sup>38</sup>.

34 עֲצָבִים מְכַאב וְעֶזֶר עַל הַחֻרוּבִין. 35 משום דרכי שלום. 36 שנאמר: "פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב". 37 שההתקדמות בלימוד גורמת להם שמחה. 38 שנקראים פאר, ובחורבן כתוב: "הַשְׁלִיךְ מִשְׁמַיִם אֶרֶץ תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל". וְסוֹבְרִים חֻכְמַיִם אֵלוּ, שְׁדִין תְּשַׁעָּה בָּאֵב כְּדִין אֲבָל בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, שֶׁאָסוּר בְּתַפִּילִין.

יב. מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, תִּקְנוּ חֻכְמַיִם שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, שֶׁאֵין בּוֹנִין לְעוֹלָם בְּנִין מְסִיד וּמְכִיר<sup>39</sup> כְּבִנְיָן הַמְּלָכִים; אֲלָא טַח בֵּיתוֹ<sup>40</sup> בְּטִיט וְסָד בְּסִיד וּמְשִׁיר מְקוֹם אֲמָה עַל אֲמָה כִּנְגֵד הַפֶּתַח<sup>41</sup> בְּלֹא סִיד. וְהַלּוֹקֵם חָצַר מְסִידָתוֹ וּמְכִירָתוֹ, הָרִי זֶה בְּחֻזְקָתָהּ<sup>42</sup>, וְאֵין מְחִיבִים אוֹתוֹ לְקַלְף הַפֶּתַלִּים.

39 ציורים נאים על הקיר. 40 יש אומרים כי בית הכנסת ובית המדרש אינם בכלל זה. 41 שיראוהו בכניסה לבית. 42 שעשה זאת אינו יהודי.

יג. וְכֵן הִתְקַיְנוּ, שֶׁהַעוֹרֵף שֶׁלְחָן לְעֲשׂוֹת סַעֲדָה

שַׁבָּת. וּבְכָל הַצּוּמוֹת הָאֵלוּ אֵין מְתַרְעִין וְלֹא מְתַפְלְלִין בְּהֵן תַּפְלַת נַעֲלָה, אֲבָל קוֹרִין בְּתוֹרָה שְׁחֵרִית וּמְנַחָה בְּ"וַיַּחַל מִשָּׁה". וּבְכַלְלֵן אוֹכְלִים וְשׁוֹתִין בְּלִילָה<sup>20</sup>, חוּץ מִתְשַׁעָּה בָּאֵב.

17 שבערב שבת אין להתענות מפני כבוד השבת. 18 כי בערב שבת אין להתענות מפני כבוד השבת. 19 עשרה בטבת, כי שאר הצומות אינן חלים ביום שישי לפי קביעות החדשים שלנו. 20 ליל יום התענית.

ו. מְשִׁיבֵנִס אֵב מְמַעֲטִין בְּשִׁמְחָה. וְשַׁבָּת<sup>21</sup> שְׁחָל תְּשַׁעָּה בָּאֵב לְהִיּוֹת בְּתוֹכָהּ, אָסוּר לְסַפְּרָה<sup>22</sup> וּלְכַבֵּס<sup>23</sup> וְלִלְבַשׁ כְּלֵי מַגְהִיץ<sup>24</sup>, אִפְלוּ כְּלֵי פִשְׁתָּן<sup>25</sup>, עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַתְּעַנּוּת. וְאִפְלוּ לְכַבֵּס וְלְהַנִּיחַ לְאַחַר הַתְּעַנּוּת אָסוּר. וְכִכָּר נִהְיָה יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא לְאָכַל בְּשַׁר בְּשַׁבָּת זֶה, וְלֹא יִכְנָסוּ לְמִרְחֵץ, עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַתְּעַנּוּת. וַיֵּשׁ מְקוּמוֹת שֶׁנִּהְיָה לְכַבֵּס הַשְּׁחִיטָה מֵרֵאשׁ הַחֹדֶשׁ עַד הַתְּעַנּוּת.

21 שבוע. 22 להסתפר. 23 בגדים. 24 בגד מגוהץ. אבל ללבוש בגד מכובס, שאינו מגוהץ, שכבסוהו לפני שבת זו - מותר. 25 אף על פי שאין הגיהוץ ניכר בו כל כך.

ז. תְּשַׁעָּה בָּאֵב לִילּוֹ כְּיוֹמוֹ לְכָל דְּבָר. וְאֵין אוֹכְלִין אֲלָא מִבְּעוֹד יוֹם. וּבֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁלּוֹ אָסוּר, כְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וְלֹא יֵאָכַל בְּשַׁר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן בְּסַעֲדָה הַמְּפָסִיק בָּהּ<sup>26</sup>; אֲבָל שׁוֹתָהּ הוּא יַיִן מִגְּתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֶׁלְשֵׁה יָמִים אוֹ פְּחוֹת<sup>27</sup>, וְאוֹכַל בְּשַׁר מְלִיחַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֶׁלְשֵׁה יָמִים אוֹ יָתֵר<sup>28</sup>. וְלֹא יֵאָכַל שְׁנֵי תְּבַשִּׁילִין.

26 שמיום שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות והנסכים, היינו צריכים להינזר מבשר ויין בכל ימות השנה, אלא שאין לגזור על הציבור דבר שאינו יכול לעמוד בו ולכן החמירו לפחות, בסעודה המפסקת. 27 שאינו כשר לכתחילה לנסכים. 28 בגמרא אמרו: "כֹּל זְמַן שְׁהוּא כְּשִׁלְמִים", כלומר לאחר שעברו עליו יום ולילה ויום, ששוב אין בו שמחה.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים<sup>29</sup> שֶׁאֲכַל עֶרֶב תְּשַׁעָּה בָּאֵב אַחַר חֲצוֹת. אֲבָל אִם סַעֲד קִדְּם חֲצוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְפָסִיק בָּהּ, אוֹכַל כֹּל מַה שֶׁיִּרְצֶה. וְעֶרֶב תְּשַׁעָּה בָּאֵב שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת - אוֹכַל וְשׁוֹתָהּ כֹּל צָרְפוֹ, וּמַעֲלָה עַל שֶׁלְחָנוֹ אִפְלוּ בְּסַעֲדַת שְׁלֵמָה<sup>30</sup>. וְכֵן תְּשַׁעָּה בָּאֵב עֲצָמוֹ שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, אֵינוֹ מְחַסֵּר כְּלוֹם<sup>31</sup>.

29 שלא יאכל בסעודה שני תבשילין. 30 "שהיה אוכל הוא ושריו כור סולת" (רש"י שם). 31 ונדהה הצום ליום ראשון.

ט. זֶה הוּא מִדַּת כֹּל הָעָם, שֶׁאֵינָן יוֹכְלִין לְסַבֵּל יוֹתֵר מִדָּאִי; אֲבָל חֲסִידִים הָרֵאשׁוֹנִים, כֵּן הִיָּתֵה מִדַּתָּ: עֶרֶב תְּשַׁעָּה בָּאֵב הָיוּ מְבִיאִין לוֹ לְאָדָם לְבַדּוֹ פֶּת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מֵאֲחֵהָ<sup>54</sup> קָרְעִים אֵלָיו לְעוֹלָם. אֲבָל רִשְׁאֵי הוּא לְשִׁלְזָן, לְמַלְלָן, לְלַקְטָן וּלְתַפְרָן כְּמִין סְלָמוֹת<sup>55</sup>.

(52) ולא על ידי כלי. (53) שעושה הקרע בצד שמאלו כנגד ליבו. וסובר רבינו, שקריעות אלו דינן כקריעה על אב ואם, כשם שהשוו אותן בגמרא לעניין איחוי הקריעה. והראב"ד חולק על זה. (54) תפירה מיושרת שמחברת את הקרעים כבראשונה. (55) תפירות שאינן מיושרות שהיכר הקרע נשאר.

יח. הִיָּה הוֹלֵךְ וְכָא לִירוּשָׁלַיִם, הוֹלֵךְ וְכָא, תוֹף שְׁלִשִׁים יוֹם - אֵינּוּ קוֹרֵעַ קָרַע אַחַר; וְאִם לְאַחַר שְׁלִשִׁים יוֹם - חוֹרֵךְ וְקוֹרֵעַ<sup>56</sup>.

(56) וכן הדין בערי יהודה ומקום המקדש.

יט. כָּל הַצּוֹמוֹת הָאֵלֶּיךָ עֲתִידִים לְבָטֵל לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁהֵם עֲתִידִים לְהִיּוֹת יוֹם טוֹב וַיְמִי שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה. שְׁנַאֲמַר: כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, צוֹם הַרְבִּיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים, וְהָאֲמַת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבִּי<sup>57</sup>.

(57) "אותם ימים עתידים להיות ימים טובים לישראל, שנאמר כה אמר ה' צום הרביעי וגו', וכל המתאבלים עליה בעולם הזה, שמחים הם עימה לעולם הבא, שנאמר שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה וגו'."

סליק הלכות תעניות

## הַלְבוּת מְגִלָּה וְחֲנֻכָּה

יֵשׁ בְּכָלֶיךָ שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים<sup>1</sup>, וְאֵינָן מִן הַמְּנִינִין<sup>2</sup>.

ובאור שתי מצוות אלו בפרקים אלו:

(1) חכמים הראשונים נקראו סופרים (קידושין ל.). (2) אינן נכללות במנין תרי"ג מצוות.

### פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) נתבאר בו המחוייבים בקריאה, וזמן קריאת המגילה, וחילופו לפי חילוף המקומות.

א. קריאת המגילה בזמנה מצוות עשה מדברי סופרים. והדברים ידועים שהיא תקנת הנביאים. והכל חייבים בקריאתה: אנשים ונשים, וגרים ועבדים משחררים. ומתחנכין את הקטנים לקרותה. ואפילו פהנים בעבודתן מבטלין עבודתן וקאין לשמע מקרא מגלה. וכן מבטלים תלמוד תורה לשמע מקרא מגלה; קל וחמר לשאר מצוות של תורה, שפלו נדחין מפני מקרא מגלה. ואין לה דבר שגדחה מקרא מגלה מפניו, חוץ ממת מצוה שאין לו קוברין; שהפוגע בו - קוברו תחלה ואחר כך קורא.

לְאוֹרְחִים, מְחַסֵּר מִמֶּנּוּ מַעֲט<sup>43</sup>, וּמְנִיחַ מְקוֹם פְּנוּי בְּלֹא קְעָרָה מִן הַקְּעָרוֹת הָרְאוּיוֹת לְתַת שָׁם. וְכִשְׁהָאִשָּׁה עוֹשֶׂה תְּכֵשִׁיטִי הַפֶּסֶף וְהַזֶּהָב, מְשַׁיֶּרֶת מִין מְמִינֵי הַתְּכֵשִׁיטִי שְׁנוּהֶגֶת בְּהוֹן, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה תְּכֵשִׁיטִי שָׁלֵם. וְכִשְׁהִתְחַן נוֹשֵׂא אִשָּׁה, לוֹקֵחַ<sup>44</sup> אֶפֶר מִקְלָה וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ מְקוֹם הַנְּחַת הַתְּפִלִּין. וְכָל אֵלֶּי הַדְּבָרִים - כְּדִי לִזְכֹּר יְרוּשָׁלַיִם, שְׁנַאֲמַר: אִם אֶשְׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַיִם, תִּשְׁפַח יְמִינִי. תִּדְבַק לְשׁוֹנֵי לְחִפֵּי אִם לֹא אֲזַכְּרֶיךָ, אִם לֹא אֲעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל רֹאשׁ שְׁמַחְתִּי.

(43) אבל לסעודת שבת ויום טוב אינו צריך לחסר תבשיל. (44) החתן בעצמו, כמו שעושים כל העם בעת תענית צבור, שהרי נאמר "על ראש שמחתי".

יד. וְכֵן גָּזְרוּ שְׁלֹא לִגְנוֹן בְּכָלִי שִׁיר. וְכָל מִינֵי זִמֶּר וְכָל מְשִׁמְעֵי קוֹל שֶׁל שִׁיר אֲסוּר לְשִׁמַּח בְּהוֹן וְאֲסוּר לְשִׁמְעוֹן, מִפְּנֵי הַחֲרָבָן. וְאֶפְּלוּ שִׁירָה בְּפֶה עַל הַיַּיִן אֲסוּרָה, שְׁנַאֲמַר: בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יַיִן. וְכִבְרָ נִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לִזְמֵר דְּבָרֵי תְּשֻׁבּוֹת אוֹ שִׁיר שֶׁל הַזִּדְּאוֹת. לֹאֵל וְכִיּוֹצֵא בְּהוֹן<sup>45</sup> עַל הַיַּיִן.

(45) כגון: בבית חתן וכלה.

טו. וְאַחַר כֵּן<sup>46</sup> גָּזְרוּ עַל עֲטוּרוֹת חֲתָנִים, שְׁלֹא לְהִנְיָחָם כָּלֵל. וְשְׁלֹא יִנְיַח הַחֲתָן בְּרֹאשׁוֹ שׁוֹם כָּלִיל, שְׁנַאֲמַר: הִסֵּר הַמְּצַנְפֵת וְהָרֵם הַעֲטָרָה. וְכֵן גָּזְרוּ<sup>47</sup> עַל עֲטוּרוֹת פְּלוֹת<sup>48</sup>, אִם הָיָה שֶׁל כֶּסֶף אוֹ זָהָב, אֲבָל שֶׁל גְּדִיל מִתָּר לְפָלֶה.

(46) בפולמוס (= חיל מלחמה) של אספסיינוס, שצר על ירושלים בעת החורבן. (47) בפולמוס של טיטוס, שנחרב הבית על ידו והצרה הייתה יותר גדולה. (48) דווקא בחתנים וכלות גזרו אבל אחרים מותרים.

טז. מִי שֶׁרָאָה עָרֵי יְהוּדָה בְּחֲרָבָנָם<sup>49</sup>, אָמַר: עָרֵי קְדוֹשׁ הָיוּ מְדַבְּרִי, וְקוֹרֵעַ. רָאָה יְרוּשָׁלַיִם בְּחֲרָבָנָה, אָמַר: יְרוּשָׁלַיִם מְדַבְּרִי וְגו'<sup>50</sup>. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֲרָבָנוּ, אָמַר: בֵּית קְדֻשָׁנוּ וְתַפְאֲרָתָנוּ וְגו', וְקוֹרֵעַ. וּמַהֲיֵכָן חָיֵב לְקָרֵעַ? מִן הַצּוֹפִים<sup>51</sup>. וְכִשְׁפִּיגֵעַ לְמִקְדָּשׁ, קוֹרֵעַ קָרַע אַחַר. וְאִם פָּגַע בְּמִקְדָּשׁ תַּחֲלָה, כְּשִׁיבּוֹא מִדֶּרֶךְ הַמְּדַבְּרִי - קוֹרֵעַ עַל הַמִּקְדָּשׁ, וּמוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם.

(49) וכתבו הבית יוסף והב"ח ש"חורבנו" היינו, שיר גויים עודנה שלטת עליהן. (50) בנוסח אחר נוסף כאן: "וקורע". ואף על פי שכבר קרע על ערי יהודה, חוזר וקורע על ירושלים עיר הקודש. (51) מקום מסביב לירושלים שאפשר לראות משם את מקום המקדש.

יז. כָּל הַקְּרָעִים הָאֵלֶּיךָ פְּלֵם קוֹרֵעַ בְּיַד<sup>52</sup> מַעֲמֵד. וְקוֹרֵעַ כָּל פְּסוֹת שְׁעָלָיו, עַד שְׁיַגְלֶה אֶת לְבוֹ<sup>53</sup>. וְאֵינּוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביום הפניסה. פיצד? אם חל יום ארבעה עשר להיות בשני או בחמישי, קוראין בו ביום. ואם חל ביום אחר חוץ משני וחמישי, מקדימין וקוראין בשני או בחמישי הסמוך לארבעה עשר.

ב. אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו<sup>2</sup>. והוא, שישמע מפי מי שהוא חיב בקריאתה. לפיכך אם היה הקורא קטן או שוטה, השומע ממנו לא יצא.

(2) שהשומע כעונה.

ז. פיצד? חל ארבעה עשר להיות באחד בשבת - מקדימין וקוראין בחמישי, שהוא יום אחד עשר. חל להיות בשלישי - קוראין בשני, שהוא יום שלשה עשר. חל להיות ברביעי - קוראין בשני, שהוא יום שנים עשר. וכל אלו שמקדימין וקוראין קדם ארבעה עשר, אין קוראין אותה בפחות מעשרה.

ג. מצוה לקרות את פלה. ומצוה לקרואה בלילה וביום. וכל הלילה פשר לקריאת הלילה, וכל היום פשר לקריאת היום. ומברך קדם קריאתה בלילה שלש ברכות. ואלו הן: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגלה. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שעשה נסים לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. וביום אינו חוזר ומברך "שהחיינו"<sup>3</sup>. ומקום שנהגו לברך אחריה, מברך: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, האל הרב את ריבנו, והדן את דיננו, והנוקם את נקמתנו, והנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו. ברוך אתה יי, הנפרע לישראל מכל צריהם, האל המושיע.

ח. כפר שמקדימין וקוראין ביום הפניסה, בזמן שאין נכנסין בו בשני ובחמישי אין קוראין אותה אלא בארבעה עשר. וכל עיר שאין בה עשרה בטלגין קבועין בבית הכנסת לצרכי הצבור - הרי היא ככפר, ומקדימין וקוראין ביום הפניסה. ואם אין שם עשרה בני אדם - תקנתו קלקלתו, והרי הם כאנשי עיר גדולה ואין קוראין אלא בארבעה עשר.

3) שכבר בירך בלילה. ויש אומרים, שצריך לברך שהחיינו גם ביום, שעיקר מצות הקריאה היא ביום, שנאמר (אסתר ט, כח): "והימים האלה נזכרים ונעשים" (ראה במגיד-משנה).

ט. כמה דברים אמורים שמקדימין וקוראין ביום הפניסה? בזמן שיש להם לישראל מלכות; אבל בזמן הזה אין קוראין אותה אלא בזמנה, שהוא יום ארבעה עשר ויום חמשה עשר: בני הכפרים ובני עירות קוראין בארבעה עשר, ובני כפרין קוראין בחמשה עשר.

ד. איזהו זמן קריאתה? זמנים הרבה תקנו לה חכמים, שנאמר: בזמניהם. ואלו הן זמני קריאתה: כל מדינה שהיתה מקפת חומה מימי יהושע בן נון, בין בארץ בין בחוצה לארץ, אף על פי שאין לה עכשו חומה, קורין בחמשה עשר באדר. ומדינה זו היא הנקראת כרף. וכל מדינה שלא היתה מקפת חומה בימות יהושע, ואף על פי שהיא מקפת עתה, קוראין בארבעה עשר. ומדינה זו היא הנקראת עיר.

י. בן עיר שהלך לכרף<sup>5</sup>, או בן כרף שהלך לעיר, אם היה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה<sup>6</sup>, ונתעכב ולא חזר - קורא במקומו; ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה - קורא עם אנשי המקום שהוא שם. וכרף וכל הסמוך לו<sup>7</sup> וכל הנראה עמו<sup>8</sup>, אם אין ביניהם יתר על אלפים אמה, הרי זה ככרף וקוראין בחמשה עשר.

ה. שושן הבירה, אף על פי שלא היתה מקפת חומה בימי יהושע בן נון, קוראין בחמשה עשר, שבה היה הנס, שנאמר: ונוח בחמשה עשר בו. ולמה תלו הדבר בימי יהושע? כדי לחלק כבוד לארץ ישראל, שהיתה חרבה באותו הזמן. כדי שיהיו קוראין בבני שושן, ויחשבו פאלו הן כפרין המקפין חומה, אף על פי שהן עתה חרבין, הואיל והיו מקפין בימי יהושע קורין בחמשה עשר, ויהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה.

4) שזמן קריאתו ב"ד. (5) שזמן קריאתו בט"ו. (6) של אותו המקום שאליו הלך (מגיד-משנה וכסף-משנה). (7) אף-על-פי שאינו נראה עמו, כגון שהוא בעמק. (8) אף-על-פי שאינו סמוך לו, כגון שהוא בהר.

יא. עיר שהיא ספק ואין ידוע אם היתה מקפת חומה בימות יהושע בן נון או אחר בן הקפה, קוראין בשני הימים, שהן ארבעה עשר וחמשה עשר, ובליילהם. ומברכין על קריאתה בארבעה עשר בלבד, הואיל והיא זמן קריאתה לרב העולם.

ו. בני הכפרים, שאינם מתקבצים בבתי כנסיות אלא בשני ובחמישי, תקנו להם שיהיו מקדימין וקוראים

יב. קראו את המגלה באדר ראשון, ואחר כך עברו



מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**שְׁשָׁה פְּדֵי לְגִמְרוֹ אֶת פְּלֵהָ<sup>3</sup>, הוֹאִיל וְקָרָא עַל הַסֵּדֶר - יֵצֵא.**

3) ששה כל-כך עד שהיה יכול לגמור בינתיים כל המגילה מראש עד סופה.

ג. הקורא את המגלה על פה, לא יצא ידי חובתו<sup>4</sup>. הלועזי<sup>5</sup> ששמע את המגלה הפתובה בלשון הקדש ובכתב הקדש - אף על פי שאינו יודע מה הן אותיות, יצא ידי חובתו. וכן אם היתה פתובה ונינית ושמעה - יצא, אף על פי שאינו מפיר. ואפלו היה השומע עברי.

4) משנה, שם. 5) המדבר בשפה זרה, ואינו מבין לשון הקודש.

ד. היתה פתובה תרגום או בלשון אחרת מלשונות הגוים - לא יצא ידי חובתו בקריאתה אלא המפיר אותו הלשון בלבד. והוא, שתהיה פתובה בכתב אותו הלשון. אכל אם היה פתובה בכתב עברי וקראה ארמית לארמי - לא יצא; שנמצא זה קורא על פה, וכיון שלא יצא ידי חובתו הקורא - לא יצא השומע ממנו.

ה. הקורא את המגלה בלא פונה - לא יצא. כיצד? היה פותבה<sup>6</sup> או דורשה<sup>7</sup> או מגיחה, אם פגן את לבו לצאת בקריאה זו - יצא, ואם לא פגן לבו - לא יצא<sup>8</sup>. קרא והוא מתנמנם<sup>9</sup>, הואיל ולא נרדם בשנה - יצא<sup>10</sup>.

6) שקורא פסוק במגילה שלימה שהוא מעתיק ממנה וכותבה. 7) שקורא פסוק במגילה שלימה ודורשה. 8) משנה, שם יז, א. 9) "דקרי ליה ועני, ולא ידע לאהדרורי סברא, וכי אדכרי ליה - מדכר" (שקוראים אותו ועונה, ואינו יודע להשיב בהכנת הלב, וכשמזכירים לו - נזכר) - מגילה יח: 10) משנה, שם יז, א. ודוקא הקורא שקרה מתנמנם, כיון שרואים אנו שקרא כולה, אבל השומע ששמעה מתנמנם לא יצא, שוודאי לא שמע כראוי ('ירושלמי' פ"ב דמגילה ה"ב).

ו. במה דברים אמורים שהמכונן לבו בכתיבה יצא? בשנתפגן לצאת בקריאה שקורא בספר שמעתיק ממנו<sup>11</sup> בשעה שהוא פותב; אכל אם לא<sup>12</sup> נתפגן לצאת בקריאה זו שפתב - לא יצא. שאינו יוצא ידי חובתו אלא בקריאתה מספר שפלה פתובה בו בשעת קריאה<sup>13</sup>.

11) שהיתה לפניו מגילה שלימה עשויה כתיקונה (לחם-משנה, מגילה יח:). 12) [בנוסח אחר, חסירה מילה זו ('מעשה רוקח'), ולפי זה מתפרשים דברי רבינו היטב: שאינו יוצא אלא אם-כן מכין לצאת בקריאה שקורא

**בית דין את השנה - חוזרים וקוראים אותה באדר השני בזמנה<sup>9</sup>.**

9) משנה, מגילה ו, ב. כי מקרא מגילה ומצות פורים נקבעו לאדר השני, כדי לסמוך גאולה לגאולה, גאולת פורים לגאולת מצרים בפסח (שם בגמרא).

יג. אין קוראין את המגלה בשבת<sup>10</sup>. גזרה שמה יטל אותה בידו וילך אצל מי שהוא בקי לקרותה, ויעבירה ארבע אמות ברשות הרבים. שהכל חייבים בקריאתה, ואין הכל בקיאין בקריאתה. לפיכך אם חל זמן קריאתה בשבת, מקדימין וקוראין אותה קדם השבת. ושואלין ודורשין בהלכות פורים באותה שבת, כדי להזכיר שהוא פורים.

10) משנה, מגילה ב, א. לפי קביעות החדשים שלנו, אי אפשר לחול בשבת אלא פורים של מוקפין.

יד. כיצד<sup>11</sup>? יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת<sup>12</sup> - בני עירות מקדימין וקוראין בערב שבת, ובני פרקים קוראים בזמנם באחד בשבת. חל יום חמשה עשר להיות בשבת - בני פרקים מקדימין וקוראין בערב שבת, שהוא יום ארבעה עשר; ובני עירות קוראין בו ביום, שהוא זמנם; ונמצאו הכל קוראין בארבעה עשר.

11) משנה, שם ב, א. 12) בזמן שקידשו את החודש על-פי הראייה.

### פְּרָק שְׁנִי

1) נתבארו בו איכות המגילה, והכשרה ופסולה, והאסור מן העיני והאבל בימים אלו, והמחוייב לעשות בהם מהשמחה, ומשלוח מנות, ומתנות לאבינוים. ונסתיים הפרק בכיבור שמגילה זו תתקיים לעד וזכרה לא יסוף מזרענו.

א. הקורא את המגלה למפרע - לא יצא<sup>2</sup>. קרא ושכח פסוק אחד, וקרא פסוק שני לו, וחזר וקרא פסוק ששכח, וקרא פסוק שלישי - לא יצא, מפני שקרא פסוק אחד למפרע. אלא כיצד עושה? מתחיל מפסוק שני ששכח וקורא על הסדר.

2) משנה, מגילה יז, א. והיינו שקרא הפסוקים האחרונים ואחר-כך הפסוקים הראשונים. והוא-הדין אם קרא הפרקים האחרונים לפני שקרא הראשונים (וראה בפ"ב מהל' ק"ש הי"א) [=והרבי מסביר בשם הבעל שם טוב: "למפרע" שהוא סובר שכל זה קרה פעם בעבר ואין לזה כל קשר לזמננו].

ב. מצא צבור שקראו חציה, לא יאמר: אקרא חציה האחרון עם הצבור ואחזר ואקרא חציה ראשון, שזה קורא למפרע; אלא קורא מתחלה ועד סוף על הסדר. קרא ושהה מעט וחזר וקרא - אף על פי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תורה, אלא אפלו תפר בגידין שלש תפירות בקצה הידיעה ושלש באמצעה ושלש בקצה השני - כשרה, מפני שנקראת אגרת.

יב. וצריך הקורא לקרות עשרת בני המן ו"עשרת" בנשימה אחת, כדי להודיע לכל העם שכלם נתלו ונהרגו כאחד. ומנהג כל ישראל, שהקורא המגלה קורא ופושט כאגרת, להראות הנס; וכשיגמר, חוזר וכוֹרֵכָה בְּלֵה וּמְבָרֵךְ.

יג. שני הימים האלו, שהן ארבעה עשר וחמשה עשר, אסורין בהספד<sup>21</sup> ותענית<sup>22</sup> לכל אדם בכל מקום. בין לבני פרסין שהן עושין חמשה עשר בלבד, בין לבני עירות שהן עושין ארבעה עשר בלבד. ושני הימים אסורין בהספד ותענית באדר הראשון ובאדר השני. אנשי פרסין שהקדימו וקראו בשני או בתמישי הסמוך לפורים - מתרים בהספד ותענית ביום קריאתה, ואסורין בהספד ותענית בשני הימים האלו, ואף על פי שאין קוראין בהן.

(21) ממה שכתוב במגילה "שמחה", נלמד שאסור בהספד (מגילה ה:). (22) נלמד ממה שכתוב במגילה "ומשתה" (מגילה, שם).

יד. מצות יום ארבעה עשר לבני פרסין ועירות ויום חמשה עשר לבני פרסין להיותן יום שמחה ומשתה, ומשלוש מנות לרעים ומתנות לאביונים. ומתיר בעשית מלאכה. ואף על פי כן אין ראוי לעשות בו מלאכה. אמרו חכמים: כל העושה מלאכה ביום פורים, אינו רואה סימן ברכה לעולם. בני פרסין, שקדמו וקראו בשני או בתמישי, אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתן - יצאו. אבל השמחה והמשתה אין עושין אותם אלא ביום ארבעה עשר, ואם הקדימו - לא יצאו. וסעדת פורים שעשאה בלילה<sup>23</sup> - לא יצא ידי חובתו<sup>24</sup>.

(23) לילה שבו קוראים המגילה (מגיד-משנה). (24) שכתוב "ימי משתה ושמחה" (מגילה ז:).

טו. ביצד חובת סעדה זו? שיאכל בשר ויתקן סעדה נאה כפי אשר תמצא ידו. ושוטה זין עד שישתכר וירדם בשכרותו. וכן חייב אדם לשלח שתי מנות בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אכלין לחברו, שנאמר: ומשלוש מנות איש לרעהו - שתי מנות לאיש אחד. וכל המרבה לשלח לרעים - משבח. ואם אין לו - מחליף עם חברו: זה שולח לזה סעדתו, וזה שולח לזה סעדתו. כדי לקיים: ומשלוש מנות איש לרעהו.

מהספר השלם שלפניו, אבל אם מכיין לצאת בקריאה שקורא בספר שכותב בו עכשיו - לא יצא. (13) מגילה, שם.

ז. הקורא את המגלה וטעה בקריאתה וקרא קריאה משבשת<sup>14</sup> - יצא<sup>15</sup>, לפי שאין מדקדקין בקריאתה. קראה עומד או יושב - יצא, ואפלו בצבור. אבל לא יקרא בצבור יושב לכתחלה, מפני כבוד הצבור. קראה שנים, אפלו עשרה כאחד - יצאו הקוראין והשומעים מן הקוראין. וקורא אותה גדול עם הקטן ואפלו בצבור.

(14) רק הקריאה משובשת, אבל הבנת הענין לא שובשה, שאם גם הבנת הענין משובשת - לא יצא ('מעשה רוקח'). (15) 'ירושלמי' שם: "תני: אין מדקדקין בטעויותיה".

ח. אין קוראין בצבור במגלה הפתובה בין הפתובים. ואם קרא - לא יצא<sup>16</sup>. אלא אם כן היתה יתרה על שאר הידיעות או חסרה, כדי שיהא לה הכר. אבל היחיד קורא בה ואפלו אינה חסרה ולא יתרה, ויוצא בה ידי חובתו.

(16) מגילה יט, א. שנראה כאילו קורא במקרא, ואין כאן פרסום הנס (רש"י שם).

ט. אין פותבין המגלה אלא בדין על הגויל או על הקלף<sup>17</sup>, כספר תורה<sup>18</sup>. ואם פתכה במי עפצא ונקנתום<sup>19</sup> - פשרה. פתכה בשאר מיני צבעונין - פסולה<sup>20</sup>. וצריכה שרטוט פתורה עצמה. ואין העור שקלה צריך לעבד לשמה. היתה פתובה על הנגר או על עור שאינו מעבד, או שפתכה עכו"ם או אפיקורוס - פסולה.

(17) עור שחילקו אותו בעביו לשנים ועיברו אותו, החלק שממול השער נקרא קלף (שם ה"ז). (18) כמו שכתב רבינו שם ה"ח ו"ט, שספר-תורה נכתב גם על גויל וגם על קלף. (19) חומצת הנחושת. ונלמד מדין כתיבת ספר-תורה (שם פ"א ה"ד) - 'מגיד משנה'. (20) משנה, מגילה יז, א. שאנו צריכים בה דיו דוקא (מגילה יט).

י. היו בה אותיות מטשטשות או מקרעות: אם רשומן נכר, אפלו היו רבה - פשרה; ואם אין רשומן נכר, אם היתה רבה שלם - פשרה, ואם לאו - פסולה, והקורא בה לא יצא. השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים, וקראן הקורא את המגלה על פה - יצא.

יא. המגלה צריכה שתהא תפורה בלה עד שיהיו כל עורותיה מגלה אחת. ואינה נתפרת אלא בגידין, כספר תורה. ואם תפרה שלא בגידין - פסולה. ואינו צריך לתפר את כל הידיעה בגידין כספר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה. ונכנסו להיכל, ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד. ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים, עד שפתשו זיתים והוציאו שמן טהור.

ג. ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת ימים האלו, שתחלתן כ"ה בכסלו, ימי שמחה והלל. ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות, להראות ולגלות הנס. וימים אלו הן הנקראין חנכה. והן אסורין בהספד ותענית בימי הפורים. והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים, בקריאת המגלה.

ד. כל שחייב בקריאת המגלה, חייב בהדלקת נר חנכה. והמדליק אותה בלילה הראשון, מברך שלש ברכות, ואלו הן: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנכה. ו"שעשה נסים לאבותינו" וכו'. ו"שהחנינו וקמנו" וכו'. וכל הרוצה אותה ולא ברוך, מברך שמים: "שעשה נסים לאבותינו" ו"שהחנינו". ובשאר הלילות - המדליק מברך שמים, והרוצה מברך אחת. שאין מברכין "שהחנינו" אלא בלילה הראשון.

2) ואף הנשים בכלל זה, שאף על פי שהן פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא - חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס וכמו כן חייבות בנר חנוכה מאותו הטעם. 3) אף על פי שהדליקו עליו בביתו - כיוון שהוא עצמו לא הדליק. 4) ואינו מברך "להדליק", שהרי כבר הדליקו עליו בביתו. 5) "להדליק" ו"שעשה נסים".

ה. בכל יום ויום משמונת הימים אלו גומרין את ההלל. ומברך לפניו: אשר קדשנו במצותיו וצונו לגמור את ההלל; בין יחיד בין צבור. אף על פי שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים, מברך עליו "אשר קדשנו במצותיו וצונו", בדרך שמברך על המגלה ועל הערוב. שכל ודאי של דבריהם מברכין עליו. אבל דבר שהוא מדבריהם ועקר עשייתן לו מפני הספק, כגון מעשר דמאי, אין מברכין עליו. ולמה מברכין על יום טוב שני, והם לא תקנוהו אלא מפני הספק? פדי שלא יזלזלו בו.

6) קורין את כל ההלל בלי דילוגים. 7) ורבי מאיר מרטנברג נהג לומר "לקרוא את ההלל". 8) מדרבנן. 9) שהפרשתו אינו אלא מספק שמה לא הפריש עם-הארץ. 10) של גלויות. 11) אם יראו שלא מברכין על יום טוב שני, יקילו לעצמם לעשות בו מלאכה.

טז. וחיוב להחליק לעניים ביום הפורים. אין פוחתין משני עניים. נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות<sup>25</sup> או מיני תבשיל או מיני אכלין. שנאמר: ומתנות לאביונים - שתי מתנות לשני עניים. ואין מדקדקין במעות פורים, אלא כל הפושט ידו לטל נותנין לו. ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת.

(25) בדפוסים ישנים, אין המילים האלו "או מעות".

יז. מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעדו ובשלוח מנות לרעיו. שאין שם<sup>26</sup> שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים. שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה, שנאמר: להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדבאים.

(26) ביטוי זה שגור בדברי רבינו, וראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א.

יח. כל ספרי הנביאים וכל הכתובים<sup>27</sup> עתידין לבטל לימות המשיח, חוץ ממגלת אסתר. והרי היא קיימת בחמשה חמשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה, שאינן בטלין לעולם. ואף על פי שכל זכרון הצרות יבטל, שנאמר: כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני - ימי הפורים לא יבטלו, שנאמר: וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים, וזכרם לא יסוף מזרעם.

(27) אבל חמשה ספרי תורה אינם בטלים לעולם (ירושלמי' שם).

~ יום שני כ"ו אייר ~

פרק שלישי - הלכות חנכה

1) נבאר בו ענין הנס שארע בזמן החנוכה, בימי בית שני. וחייב ההדלקה בשמונת הלילות. וקריאת ההלל בשמונת הימים. ונמשך לזה ביאור קריאת ההלל, וענינו בכל הימים הנקרא בהם, שהוא מדברי סופרים. ונתבאר בו גם כן כיצד היו קוראין אותו בזמן חכמי המשנה והתלמוד.

א. בבית שני, כשמלכי נון גזרו גזרות על ישראל, ובטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצוות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצום לחץ גדול; עד שרחם עליהם אלהי אבותינו, והושיעם מידם והצילם. וגברו בני חשמונאי, הפהנים הגדולים, והתגבשו, והושיעו ישראל מידם. והעמידו מלך מן הפהנים, וחרזה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה, עד החרבן השני.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְזַמֵּר, וּמְעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אֲתָהּ הָאֵל. בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְלִיךְ הַמְהַלֵּל הַמְשַׁבַּח הַמְפָאֵר חַי וְקַיִם תָּמִיד יְמִלְךָ לְעוֹלָם וָעֶד.

יא. יש מקומות שנהגו לכפול. מ"אודך פי ענייננו<sup>18</sup> עד סוף ההלל כופלין כל דבר ודבר שתי פעמים. ומקום שנהגו לכפול - יכפול, ומקום שנהגו שלא לכפול - אין כופלין.

18) לפי שכל הפרק כפול ומ"אודך" ולמטה אינו כפול ולפיכך נהגו לכפול הפסוקים.

יב. מנהג קריאת ההלל בימי חכמים הראשונים כף היה: אחר שמברך הגדול שמקרא את ההלל, מתחיל ואומר "הללויה", וכל העם עונין "הללויה". וחוזר ואומר "הללו עבדי ה'", וכל העם עונין "הללויה". וחוזר ואומר "יהי שם ה' מברך מעתה ועד עולם", וכל העם עונין "הללויה". וכן על כל דבר. עד שנמצאו עונין בכל ההלל "הללויה" מאה ושלוש ועשרים פעמים. סימן להם: שנותיו של אהרן.

יג. וכן כשהקורא מגיע לראש כל פרק ופרק, הן חוזרין ואומרין מה שאמר. כיצד? כשהוא אומר "בצאת ישראל ממצרים", כל העם חוזרין ואומרין "בצאת ישראל ממצרים". והקורא אומר "בית ישראל מעם לעז", וכל העם עונין "הללויה". עד שיאמר "אהבתי פי ישמע ה' את קולי תחנוני", וכל העם חוזרין ואומרין "אהבתי פי ישמע ה' וכו'. וכן כשיאמר הקורא "הללו את ה' כל גוים", כל העם חוזרין ואומרין "הללו את ה' כל גוים".

יד. הקורא אומר "אנא ה' הושיעה נא", והם עונין אחריו "אנא ה' הושיעה נא", אף על פי שאינו ראש פרק. הוא אומר "אנא ה' הצליחה נא", והם עונים "אנא ה' הצליחה נא". הוא אומר "ברוך ה' הבא", וכל העם אומרין "ברוך ה' הבא". והם אומרין את ההלל קטן או עבד או אשה, עונה אחריהם מה שהן אומרין מלה מלה בכל ההלל. והו המנהג הראשון, ובו ראוי לילך. אבל בזמנים אלו ראיתי בכל המקומות מנהגות משנות בקריאתו ובעניית העם, ואין אחד מהם דומה לאחד.

**פרק רביעי**

1) נתבארו בו משפטי ההדלקה בשלמות, כמה נרות הם מדליקין, ובאי זה זמן, ושיעור השמן, ובאי זה שמן, ואם אסור ליהנות ממנו, ובאי זה מקום מניחין אותו ומדליקין

ו. ולא הלל של חנכה בלבד הוא שמדברי סופרים, אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שגומרין בהן את ההלל. ושמונה עשר יום<sup>12</sup> בשנה מצוה לגמר בהן את ההלל, ואלו הן: שמונת ימי החג, ושמונת ימי חנכה, וראשון של פסח, ויום עצרת. אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהן הלל, לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד, לא ימי שמחה יתרה. ולא תקנו הלל בפורים, שקריאת המגלה היא ההלל<sup>13</sup>.

12) בארץ ישראל. אבל בחוץ לארץ נוספו על אלה שלושה ימים. 13) ולפי זה חידש המאירי שאם אין לו מגילה, חייב לקרוא הלל.

ז. מקומות שעושין יום טוב שני ימים, גומרין את ההלל אחד ועשרים יום: תשעה ימי החג, ושמונה ימי חנכה, ושני ימים של פסח, ושני ימים של עצרת. אבל בראשי חודשים קריאת ההלל מנהג ואינו מצוה. ומנהג זה - בצבור, לפיכך קוראין בדלוג<sup>14</sup>. ואין מברכין עליו, שאין מברכין על המנהג. ויחיד לא יקרא כלל. ואם התחיל - ישלים, ויקרא בדלוג בדרך שקוראין הצבור. וכן בשאר ימי הפסח קוראין בדלוג<sup>15</sup>, בראשי חודשים.

14) להראות שאינו אלא מנהג, כנ"ל. 15) רק בימי הסוכות גומרים את ההלל לפי שכל יום חלוק מחבירו בקרבנותיו אבל ימי הפסח שווים בקרבנותיהם.

ח. כיצד מדלגין? מתחילין מתחלת ההלל עד "חלמיש למעינו מים", ומדלג, ואומר "ה' זכרנו וברך" וכו' עד "הללויה", ומדלג, ואומר "מה אשיב לה'" עד "הללויה", ומדלג, ואומר "מן המצר קראתי יה" עד סוף ההלל. זה הוא המנהג הפשוט. ויש מדלגין דלוג אחר<sup>16</sup>.

16) ואנו נוהגים לדלג "לא לנו" ו"אהבתי".

ט. כל היום כשר לקריאת ההלל. והקורא את ההלל למפרע<sup>17</sup> - לא יצא. קרא ושהה ויחזר וקרא - אף על פי ששהה כדי לגמר את פלו, יצא. ימים שגומרין בהן את ההלל, יש לו להפסיק בין פרק לפרק, אבל באמצע הפרק לא יפסיק. וימים שקוראין בהן בדלוג, אפלו באמצע הפרק פוסק.

17) מהסוף להתחלה.

י. כל יום שגומרין בו את ההלל, מברך לפניו. ומקום שנהגו לברך אחריו - מברך. כיצד מברך? והללוף ה' אלהינו כל מעשיך, וצדיקים וחסידים עושי רצונך, וכל עמך בית ישראל ברנה יודו לשמך. פי אתה ה', לך טוב להודות, ונעים לשמך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**כָּפָה עָלֶיהָ כְּלִי - נַעֲשִׂית כַּמְדוּרָה, וְאָפְלוּ כִּנּוֹר אֶחָד אֵינָה נְחֻשְׁבֶת.**

4) והכניס לתוכם שתי פתילות. (5) שבת כג, ב. והיינו למהדרין שמדליקים נר לכל אחד ואחד (רש"י שם).  
6) לפני ההדלקה. שעל-ידי-זה אין הפתילות מתחברות יחד.  
7) שבת, שם. שמצות חנוכה היא להדליק נר ולא מדורה.

ה. אין מדליקין גרות חנכה קדם שתשקע החמה, אלא עם שקיעתה; לא מאחרין ולא מקדימין. שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק. וכמה הוא זמן זה? כמו חצי שעה או יתר. עבר זמן זה, אינו מדליק. וצריך שיתן שמן בנר כדי שתהיה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק. הדליקה וכבתה, אינו זקוק להדליקה פעם אחרת. נשארה דולקת אחר שפלתה רגל מן השוק - אם רצה לכבותה או לסלקה, עושה.

ו. כל השמנים וכל הפתילות פשוט לגר חנכה, ואף על פי שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה, ואין האור נתלית יפה פאותן הפתילות. ואפלו בלילי שבת שבתו ימי חנכה מתר להדליק השמנים והפתילות שאסור להדליק בהן גר שבת<sup>8</sup>, לפי שאסור<sup>9</sup> להשתמש לגר חנכה<sup>10</sup> בין בשבת בין בחול. ואפלו לבדיק מעות<sup>11</sup> או למנותן לאורה אסור<sup>12</sup>.

8) שאסור להדליק נר שבת באותם השמנים הגרועים שאין נמשכים אחר הפתילה, ובאותן הפתילות הגרועות שאין האור נתלית בהן, "גזירה שמא יהיה אור הנר אפל, ויטה אותה בשעה שישתמש לאורה" (פ"ה מהל' שבת ה"ה).  
9) שבת, שם. 10) לפי שנעשה זכר לנס שקרה במנורה בבית המקדש, עשאוה כמנורה שאין משתמשים בה כלל ("ר"ן בשבת שם). ואם כן אין לחשוש שמא יטה את הנר.  
11) שהוא תשיש קל, ואינו צריך עיון גדול. 12) שבת כב, א.

ז. גר חנכה מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ<sup>13</sup> בטפח הסמוך לפתח על שמאל הנכנס לבית, כדי שתהיה מזוזה בימין וגר חנכה משמאל<sup>14</sup>. ואם היה דר בעליה<sup>15</sup>, מניחו בחלון הסמוכה לרשות הרבים<sup>16</sup>. וגר חנכה שהניחו למעלה מעשרים אמה - לא עשה פלוס, לפי שאינו נכרי<sup>17</sup>.

13) שם כא, ב. לפרסם את הנס לעוברים ושבים.  
14) ויהיה מוקף במצוות (שבת כב). 15) שאין לו פתח פתוח לרשות הרבים. 16) שם כא, ב. 17) שם כב, א. שעד עשרים אמה שולטת עינו של אדם, אבל לא יותר.

ח. בימי הסכנה<sup>18</sup> מניח אדם גר חנכה בתוך ביתו מבפנים. ואפלו הניחו על שלחנו - דינו<sup>19</sup>. וצריך

אותו, ומי הם הראויים להדליקו, ואם אדם נפטר מפני שמדליקים בשבילו. ונסתיים הפרק בביאור מעלת המצוה, ושהיא קודמת לקידוש היום, ואחר כן נתבאר שנר ביתו קודם לנר חנוכה מפני השלום. ונכנס רבינו בספרו זה בשביתה ויצא בשלום.

א. כמה גרות הוא מדליק בחנכה? מצוה שיהיה כל בית ובית מדליק גר אחד, בין שהיו אנשי הבית מרבין בין שלא היה בו אלא אדם אחד. והמהדר את המצוה, מדליק גרות פמנן אנשי הבית, גר לכל אחד ואחד, בין אנשים בין נשים<sup>2</sup>. והמהדר יותר על זה ועושה מצוה מן המבחר, מדליק גר לכל אחד בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה ובלילה גר אחד.

2) שהרי אף הנשים חייבות בנר חנוכה (ראה למעלה פ"ג ה"ד).

ב. כיצד? הרי שהיו אנשי הבית עשרה - בלילה הראשון מדליק עשרה גרות, ובליל שני עשרים, ובליל שלישי שלשים, עד שנמצא מדליק בכליל שמניי שמונים גרות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיצד? הרי שהיו אנשי הבית עשרה - בלילה הראשון מדליק עשרה גרות, ובליל שני עשרים..."

אבל בהלכה ג' כתב "מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקין נר אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר בכל לילה ולילה". ויש לומר שמכל-מקום שניהם כשיטת המהדרין מן המהדרין, ובפרט מנהג הרמ"א שהיה דור אחרון לגבי הרמב"ם שהוא בהוספה על מנהג ספרד, אבל לא הונהג כך אע"פ שהרמב"ם הביאו להלכה.

(על פי לקו"ש חלק כ' עמוד 634)  
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ג. מנהג פשוט בכל ערינו בספרד, שיהיה כל אנשי הבית מדליקין גר אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין גר בכל לילה, עד שנמצא מדליק בכליל שמניי שמונה גרות, בין שהיו אנשי הבית מרבבים בין שהיה אדם אחד<sup>3</sup>.

3) שמצות הדלקת נר חנוכה היא משום פרסום הנס, וצריך שיהיה היכר בהדלקת הנרות כמה יום בחנוכה הוא. ואם כל אחד ואחד ידליק, לא יהיה כל-כך היכר לתוספת הנס, שיחשבו שכך מספר בני הבית ('תוספות' שם).

ד. גר שיש לו שתי פיות<sup>4</sup>, עולה לשני בני אדם<sup>5</sup>. מלא קצרה שמן והקיפה פתילות, אם כפה עליה כלי<sup>6</sup> - כל פתילה ופתילה נחשבת<sup>7</sup> פנר אחד; לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּשְׁנֵיהֶם מְדַבְּרִי סוֹפְרִים, מוּטָב לְהַקְדִּים גַּר חֲנֻכָּה שֵׁישׁ בּוֹ זְכוּרֹן הַגָּס.<sup>32</sup>

(30) שבת כג, ב. (31) לקנות יין לקידוש של שבת. (32) וקידוש היום יקיים על הפת.

יד. הִיָּה לְפָנָיו גַּר בֵּיתוֹ<sup>33</sup> וְגַר חֲנֻכָּה, או גַּר בֵּיתוֹ וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם - גַּר בֵּיתוֹ קוֹדֵם, מִשּׁוּם שְׁלוֹם בֵּיתוֹ; שֶׁהָרִי הַשֵּׁם נִמְחָק לְעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. גְּדוּל הַשְּׁלוֹם, שְׁפָל הַתּוֹרָה נִתְּנָה לְעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. שְׁנֵאַמֵּר: דְּרֻכָּה דְּרֻכֵי נַעַם, וְכָל נִתְיַבּוּתֶיהָ שְׁלוֹם.

(33) גר שבת, שמצוה להדליק גר לשבת, משום שלום בית (פ"ה מהל' שבת ה"א).

נִגְמַר סֵפֶר שְׁלִישִׁי, וְהוּא סֵפֶר זְמַנִּים. הַלְכוּתוֹ עֶשֶׂר, וּפְרָקָיו שְׁבַעֵה וְתַשְׁעִים: הַלְכוֹת שֶׁבַת - שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים. הַלְכוֹת עֶרְוָבִין - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֶשׂוֹר - שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים. הַלְכוֹת חֲמִין וּמִצָּה - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים. הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסִפָּה וְלוּלָב - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁקָלִים - אַרְבָּעָה פְּרָקִים. הַלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ - תְּשַׁעָּה עֶשֶׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת - חֲמִשָּׁה פְּרָקִים. הַלְכוֹת מְגִלָּה וְחֲנֻכָּה - אַרְבָּעָה פְּרָקִים.

תורת חכם מקור תיים, לסור ממקשי מות

## ספר רביעי והוא ספר נשים

הַלְכוּתוֹ חֲמִשׁ. וְזֶהוּ סְדוּרָן: א. הַלְכוֹת אִישׁוֹת. ב. הַלְכוֹת גְּרוּשִׁין. ג. הַלְכוֹת יָבוּם וְחֲלִיצָה. ד. הַלְכוֹת נַעֲרָה בְּתוּלָה. ה. הַלְכוֹת סוּטָה. וְהַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלִים בָּהֶם מְפָרְשִׁים בְּשִׁמּוֹתָם בְּמִקְוֹמוֹתָם.

## הלכות אישות

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְשֵׂא אִשָּׁה בְּכַתְּבָה וְקִדּוּשִׁין. (ב) שְׂלֵא תַבְעֵל אִשָּׁה בְּלֹא כְּתָבָה וּבְלֹא קִדּוּשִׁין. (ג) שְׂלֵא יִמְנַע שְׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה. (ד) לְפָרוֹת וְלִרְבּוֹת מְמַנָּה.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

### פרק ראשון

(1) ביאר בו רבינו שקודם מתן תורה לא היו מקדשין האשה, כיצד האשה מתקדשת, קדשה, עריות, שניות, איסורי לאווין ואיסורי עשה.

א. קָדֵם מִתֵּן תּוֹרָה הָיָה אָדָם פּוֹגֵעַ אִשָּׁה בְּשׁוֹק, אִם רָצָה הוּא וְהִיא לְשֵׂא אוֹתָהּ - מְכַנִּסָּה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וּבוֹעֵלָה בֵּינוֹ לְבֵינוֹ עֲצֻמוֹ, וְתִהְיֶה לוֹ לְאִשָּׁה.<sup>2</sup> פִּינּוֹן

לְהִיּוֹת בְּתוֹךְ הַבַּיִת גַּר אַחַר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרוֹ<sup>20</sup>. וְאִם הִיָּתָה שֵׁם מְדוּרָה, אֵינּוּ צָרִיךְ גַּר אַחֲרָי<sup>21</sup>. וְאִם אָדָם חָשׂוּב הוּא, שְׂאִין דְּרַכּוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְמְדוּרָה - צָרִיךְ גַּר אַחֲרָי<sup>22</sup>.

(18) שאסור להוציא אור בחוץ. (19) שם כא, ב. (20) להיכיר שהדליק גר חנוכה לשם מצוה. (21) שמשתמש לאור המדורה, ויש היכר לגר חנוכה. (22) שבת, שם.

ט. גַּר חֲנֻכָּה שֶׁהִדְלִיקוּ חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן או עֲכוּ"ם - לֹא עֲשֵׂה פְלוֹם, עַד שֶׁיִּדְלִיקֵנוּ מִי שֶׁהוּא חֵיב בְּהִדְלָקָה<sup>23</sup>. הַדְּלִיקוּ מִבְּפָנַיִם וְהוֹצִיאוּ דְלוּק וְהִנִּיחוּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ - לֹא עֲשֵׂה פְלוֹם, עַד שֶׁיִּדְלִיקֵנוּ בְּמִקְוָמָה<sup>24</sup>. אַחֲזוּ הַגֵּר בְּיָדוֹ וְעָמַד - לֹא עֲשֵׂה פְלוֹם, שֶׁהוּאָה אוֹמֵר: לְצַרְכּוֹ הוּא עוֹמֵד<sup>25</sup>. עֲשִׂישִׁית<sup>26</sup> שֶׁהִיָּתָה דוֹלְקֶת פֶּל הַיּוֹם פְּלוֹ, לְמוֹצָאֵי שֶׁבַת מְכַבָּה וּמְבָרָךְ וּמְדֻלְקָה. שֶׁתִּהְדָּלְקָה הִיא הַמִּצְוָה, וְלֹא הַהֲנַחָה<sup>27</sup>. וּמִתֵּר לְהִדְלִיק גַּר חֲנֻכָּה מִגַּר חֲנֻכָּה<sup>28</sup>.

(23) ולא מועיל אם אלו ידליקו והחייב במצוה יניח הגר במקומו, כי הדלקה עושה מצוה ולא הנחה (שם כג, ג). (24) שם, כב, ב. (25) שם. ואף-על-פי שעמד בחוץ. (26) פנס. (27) שם, כג, א. שהרי כך מברכים: "להדליק גר חנוכה". (28) ואין כאן ביזוי מצוה, שהרי הדלקה עושה מצוה, ואם כן בעת שמדליק - עוסק הוא במצוה (שם כב, ג). אבל להדליק קיסם או גפרור מנר חנוכה כדי להדליק בזה גר חנוכה אחר - אסור, משום ביזוי מצוה, ועי' ראב"ד.

י. חָצַר שֵׁישׁ לָהּ שְׁנֵי פְתָחִים בְּשִׁתֵּי רוּחוֹת, צָרִיכָה שְׁתֵּי גִרוֹת; שְׂמָא יֵאמְרוּ הָעוֹבְרִים בְּרוּחַ ז': לֹא הֵנִיחַ גַּר חֲנֻכָּה. אָבָל אִם הָיוּ בְרוּחַ אַחַת, מְדֻלְקֵי בְּאֶחָד מֵהֶן<sup>29</sup>.

(29) שם כג, א.

יא. אוֹרַח שֶׁמְדֻלְקִין עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֵינּוּ צָרִיךְ לְהִדְלִיק עָלָיו בְּמִקְוָם שְׁנֵתְאָרַח בּוֹ. אֵין לוֹ בֵּית לְהִדְלִיק עָלָיו בּוֹ, צָרִיךְ לְהִדְלִיק בְּמִקְוָם שְׁנֵתְאָרַח בּוֹ, וּמִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֵן בְּשִׁמּוֹן. וְאִם הָיָה לוֹ בֵּית בְּפָנָיו עֲצֻמוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁמְדֻלְקִין עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, צָרִיךְ לְהִדְלִיק בְּבֵית שֶׁהוּא בּוֹ, מִפְּנֵי הָעוֹבְרִין.

יב. מִצְוֹת גַּר חֲנֻכָּה - מִצְוָה חֲבִיבָה הִיא עַד מְאֹד, וְצָרִיךְ אָדָם לְהִזָּהֵר בָּהּ כְּדֵי לְהוֹדִיעַ הַגָּס וְלַהוֹסִיף בְּשִׁבְחָה הָאֵל וְהוֹדִיעָה לוֹ עַל הַנְּסִים שֶׁעֲשָׂה לָנוּ. אֲפִלוּ אֵין לוֹ מָה יֵאכַל אֲלֵא מִן הַצְּדָקָה, שׁוֹאֵל או מוֹכֵר כְּסוּתוֹ וְלוֹקֵחַ שִׁמּוֹן וְגִרוֹת וּמְדֻלְקֵי.

יג. הַרְיִי<sup>30</sup> שְׂאִין לוֹ אֲלֵא פְרוּטָה אַחַת, וּלְפָנָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם<sup>31</sup> וְהִדְלָקַת גַּר חֲנֻכָּה - מְקַדִּים לְקִנּוֹת שִׁמּוֹן לְהִדְלִיק גַּר חֲנֻכָּה עַל הַיּוֹם לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם; הוֹאִיל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14) הכתוב. (15) עונש כרת, שלא יזכה לחיי עולם הבא אלא נכרת ברשעו ואבד כבהמה (לשון רבינו הל' תשובה פ"ח, א).

ו. ויש נשים אחרות, שהן אסורות מפי הקבלה<sup>16</sup>, ואסורן מדברי סופרים. והן הנקראות שניות, מפני שהן שניות לעריות<sup>17</sup>. וכל אחת מהן נקראת שניה. ועשרים נשים הן, ואלו הן: (א) אם אמו. וזו אין לה הפסק, אלא אפלו אם אם אמו עד מעלה מעלה - אסורה. (ב) אם אבי אמו בלבד<sup>18</sup>. (ג) אם אביו. וזו אין לה הפסק, אלא אפלו אם אם אביו עד למעלה - אסורה. (ד) אם אבי אביו בלבד<sup>19</sup>. (ה) אשת אבי אביו. וזו אין לה הפסק, אפלו אשת יעקב אבינו אסורה על אחד ממנו. (ו) אשת אבי אמו בלבד<sup>20</sup>. (ז) אשת אחי האב מן האם<sup>21</sup>. (ח) אשת אחי האם, בין מן האם בין מן האב<sup>22</sup>. (ט) פלת בנו<sup>23</sup>. וזו אין לה הפסק, אפלו פלת בן בן בנו עד סוף כל העולם - אסורה, עד שתהיה אשת אחד ממנו שניה על יעקב אבינו. (י) פלת בתו בלבד<sup>24</sup>. (יא) בת בת בנו בלבד. (יב) בת בן בנו בלבד. (יג) בת בת בתו בלבד. (יד) בת בן בתו בלבד. (טו) בת בן בן אשתו בלבד. (טז) בת בת בת אשתו<sup>25</sup> בלבד. (יז) אם אם אבי אשתו<sup>26</sup> בלבד. (יח) אם אב אם אשתו בלבד. (יט) אם אם אם אשתו בלבד. (כ) אם אב אבי אשתו בלבד. נמצאו השניות שאין להן הפסק - ארבע: אם האם עד למעלה, ואם האב עד למעלה, ואשת אבי האב עד למעלה, ואשת בן בנו עד למטה.

16) שקיבלו החכמים איש מפי איש. (17) והתורה אמרה (ויקרא יח, ל): ושמרתם את משמרת - עשו משמרת למשמרתי (יבמות שם). כי ע"י איסור השניות, לא יכשל באיסור ערוה. (18) ולא אם אם אבי אמו. (19) פרט לאם אבי אביו שמתרת. (20) פרט לאשת אבי אביו שמתרת. (21) אולם אשת אחי אביו מן האב אסורה עליו מן התורה, ככתוב (ויקרא יח, יד) ערות אחי אביך לא תגלה, וביבמות נד: הוכיחו שבאשת אחי אביו מן האב הכתוב מדבר. (22) יבמות כא, ב. (23) אשת בן בנו נקראת כלת בנו, כי אשת בנו נקראת "כלתו" ואסורה עליו מן התורה (ויקרא יח, טו). (24) פרט לכלת בת בתו שמתרת (יבמות כא:). (25) ובת בן אשתו או בת בת אשתו אסורות עליו מן התורה, כמפורש בויקרא יח, יז. (26) כי אם אבי אשתו אסורה עליו מן התורה, משום: בת בנה לא תקח. (27) כי אם אם אשתו אסורה מן התורה, משום: את בת בתה לא תקח, כנ"ל.

ז. כל שאסר ביאתו בתורה, ולא חיב עליו פרת - הן הנקראים אסורי לאוין<sup>28</sup>. ועוד נקראין אסורי קדשה<sup>29</sup>. ותשעה הן, ואלו הן: אלמנה

שנתנה תורה נצטוו ישראל, שאם ירצה האיש לשא אשה - יקנה אותה תחלה בפני עדים, ואחר כך תהיה לו לאשה; שנאמר: פי יקח איש אשה ובא אליה.

(2) וחבירו חייב עליה משום אשת איש. (3) כלומר, אם ירצה איש ליקח לו אשה, יקנה אותה תחילה בביאה.

ב. ולקוחין אלו - מצות עשה<sup>4</sup> של תורה הם. ובאחד משלשה דברים אלו האשה נקנית: בכסף<sup>5</sup>, או בשטר<sup>6</sup>, או בביאה<sup>7</sup>. בביאה ובשטר - מהתורה, ובכסף - מדברי סופרים. ולקוחין אלו, הן הנקראין קדושין או ארוסין בכל מקום. ואשה שנקנית באחד משלשה דברים אלו<sup>8</sup>, היא הנקראת מקדשת או מארסת<sup>9</sup>.

(4) עיקר המצוה הם הנישואין, וכמו שכתב למעלה במנין המצוות "לישא אשה בכתובה וקידושין" (וכן נראה במסכת מועד קטן יח: שהאירוסין אינם עיקר המצוה) אלא שהליקוחין (= האירוסין) הם תחילת המצוה (כסף-משנה בשם ר"א בן רבינו). (5) נותן לה פרוטה ואומר לה: הרי את מקודשת לי, כמבואר להלן פ"ג, ה"א. (6) כותב לה על הנייר, הרי את מקודשת לי, כמבואר להלן פ"ג, ה"ג. (7) אומר לה הרי את מקודשת לי בבעילה זו, ומתייחד עמה בפני שני עדים ובוועלה, לקמן פ"ג, ה"ח. (8) אע"פ שעדיין לא נכנסה לבית בעלה. (9) בניגוד לנכנסה לבית בעלה, הנקראת: נשואה. כמבואר לקמן פ"י, ה"ב.

ג. וכיון שנקנית האשה ונעשית מקדשת, אף-על-פי שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה - הרי היא אשת איש, והבא עליה חוץ מבעלה - חיב מיתת בית דין<sup>10</sup>. ואם רצה לגרש - צריכה גט<sup>11</sup>.

(10) סקילה או חנק, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ג. (11) ספר כריתות.

ד. קדם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה הוא והיא - נותן לה שכרה ובוועל אותה על אם הדרך והולך<sup>12</sup>. וזו היא הנקראת קדשה<sup>13</sup>. משנתנה התורה נאסרה הקדשה, שנאמר: לא תהיה קדשה מבנות ישראל. לפיכך, כל הבוועל אשה לשם זנות בלא קדושין - לוקה מן התורה, לפי שבעל קדשה.

(12) כמו שנאמר בבראשית לח, טז. (13) כלשון הכתוב שם, כא: "איה הקדשה היא בעינים על הדרך", וכפירוש רש"י שם: קדשה - מקודשת ומוזמנת לזנות.

ה. כל שאסר<sup>14</sup> ביאתו בתורה, וחיב על ביאתו פרת<sup>15</sup> - והם האמורות בפירוש אחר מות - הן הנקראות עריות. וכל אחת מהן נקראת ערוה. כגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנתגיירו - נקרא הבן 'מצרי שני', וכן מצרית מעוברת שנתגיירה נקרא בנה "מצרי שני", וכן באדומי (יבמות עח). (48 שם עו, ב. 49) מצרי שני שנשא מצרית שניה, הבן הנולד להם נקרא דור שלישי כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ב ה"כ, ובמגיד-משנה שם. (50) וכדאי לציין שרבינו בהל' איסורי ביאה פ"ב ה"כ, כתב: "כשעלה סתריב מלך אשור בבל כל האומות ועירבן זו בזו והגלה אותן ממקומן, ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם, וכן האדומים שבשדה אדום, והואיל ונתערבו ארבע אומות האסורות בכל אומות העולם שהן מתורות - הותר הכל, שכל הפורש מהן להתגייר חזקתו שפירש מן הרוב, לפיכך כשיתגייר הגר בזמן הזה בכל מקום בין אדומי בין מצרי בין עמוני . . . אחד הזכרים ואחד הנקבות - מותרים לבוא בקהל מיד". (51) ואפילו בוגרת ומוכת עץ, כי גם אלה אינן בתולות ואע"פ שלא נבעלו, וכן פסק רבינו בהל' איסורי ביאה פ"ז, ה"ג-גיד. (52) יבמות נד, ב.

## ~ יום שלישי כ"ז אייר ~

### פָּרָק שְׁנִי

(1) ביאר בו מה הן קטנה, נערה ובוגרת ואילונית וסימניהן, קטן וגדול, וסריס וסימניהם, בדיקת הסימנים ועל פי מי בודקין, אנדרוגינוס וטומטום ודיניהם, חרש וחרשת, פקח ופקחת.

א. הַבַּת מִיּוֹם לְדָתָהּ עַד שֶׁתְּהִיָּה בַת שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה גְּמוּרוֹת - הִיא הַנְּקֵרָאָה קְטַנָּה,<sup>2</sup> וְנִקְרָאָה תִּינְקָתָה. וְאִפְלוּ הַבִּיָּאָה בְּמָה שְׁעָרוֹת בְּתוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה - אֵינָם אֶלָּא פְּשׁוּמָא.<sup>3</sup> אֲבָל אִם הַבִּיָּאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְמִטָּה בְּגוֹף בְּמִקְוֵמוֹת הַיְדוּעוֹת לְהִבָּאָה שְׁעָרָה, וְהִיא מִבַּת שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וְנִמְעָלָה - נִקְרָאָה נְעִרָה.<sup>4</sup>

(2) ואינה בת עונשים. (3) מין יבלת ודרכה לגדל שיער. (4) והרי היא גדולה לכל עונשים שבתורה.

ב. וְהִבָּאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּזִמְנָה הַזֶּה<sup>5</sup> נִקְרָא סִימָן הַתְּחַתּוֹן. וְמֵאַחַר שֶׁתְּבִיאָה סִימָן הַתְּחַתּוֹן תִּקְרָא נְעִרָה עַד שֶׁשָּׂא חֲדָשִׁים גְּמוּרִים.<sup>6</sup> וּמִתְחַלֵּל יוֹם תְּשֻׁלוֹם הַשָּׂשָׁה חֲדָשִׁים וְנִמְעָלָה תִּקְרָא בּוֹגֶרֶת.<sup>7</sup> וְאִין בֵּין נְעִרוֹת לְבִגְרוֹת אֶלָּא שְׂשָׂה חֲדָשִׁים בְּלִבְדָּה.<sup>8</sup>

(5) מגיל שתיים עשרה שנה ומעלה. (6) מיום ליום. (7) כלומר, מלאה שער, כי תרגום ירושלמי של איש שיער - גבר בגר. ומשבגרה הבת אין לאביה רשות בה, והרי היא מקבלת קידושיה לדעתה, בעוד שהנערה היא ברשות אביה ואינה מתקדשת שלא לדעת אביה. וכן האב זכאי במציאתה ובמעשה ידיה של בתו הנערה עד שתיבגר. (8) משעה שהביאה סימני נערוּת אינה שוהה להיות בוגרת אלא שישה חדשים.

ג. הַגִּיעָה לְשְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וְלֹא הַבִּיָּאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, אָף-עַל-פִּי שֶׁנִּרְאוּ בָּהּ סִימְנֵי אֵילוֹנִית<sup>9</sup>

לְכַהֵן גְּדוֹל<sup>30</sup>. גְּרוּשָׁה אוּ זוֹנָה<sup>31</sup> אוּ חֲלָלָה<sup>32</sup> בֵּין לְכַהֵן גְּדוֹל בֵּין לְכַהֵן הַדְּיוֹט<sup>33</sup>. וּמִמְזוּרָה<sup>34</sup> לְבֵן יִשְׂרָאֵל. וּבַת יִשְׂרָאֵל לְמִמְזוּרָה<sup>35</sup>. וּבַת יִשְׂרָאֵל לְעַמּוּנִי וּמִמְזוּרָה<sup>36</sup>. וּבַת יִשְׂרָאֵל לְפָצוּעַ דִּפְאִי<sup>37</sup> וּכְרוֹת שְׁפָכָה<sup>38</sup>. וּגְרוּשָׁתוֹ אַחַר שֶׁנִּשְׁאַת לְאַהֲרֹן וּיְבִמָּה שֶׁנִּשְׁאַת לְזָר וְעֵדִין רְשׁוֹת הַיָּבָם עָלֶיהָ<sup>39</sup>. הַחֲלוּצָה<sup>40</sup> - הַרִי הִיא בְּגְרוּשָׁה, וְהִיא אֶסְוֶרָה לְפָנֶיהָ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים<sup>41</sup>. וְהַנְּתִינִים<sup>42</sup> - הַרִי הֵם כְּמִמְזוּרִים, אֶחָד זָכָרִים וְאֶחָד נְקִיבוֹת, וְאֶסְוֶרִים מִדְּבָרֵי סוּפְרִים<sup>43</sup>. וּבַהֲלָכוֹת אֶסְוֶרִי בִּיָּאָה<sup>44</sup> יִתְבָּאָר לָךְ מָה הֵם הַנְּתִינִים.

(28) שאין בביאתן אלא איסור לאו (=לא תעשה) גרידא. (29) יבמות כ, א במשנה. ונקראו כן על פי הכתוב "קדושים יהיו לאלהיהם" (ויקרא כא, ו) הנאמר באלמנה לכהן גדול (יבמות, שם בגמרא). (30) ואיסורה מפורש בתורה (ויקרא כא, יד). (31) כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השוה בכל, או שנבעלה לחלל, כמבואר בהל' איסורי ביאה (פי"ח, ה"א). (32) זו שנולדה מאיסור כהונה (כגון בת כהן מאשה גרושה). וכן אחת מהנשים האסורות לכהן שנבעלה לכהן - נתחללה (הל' איסורי ביאה פי"ט, ה"א). (33) כמפורש בתורה ויקרא כא, ז. (34) שנולדה מאיסור ערוה, כמבואר בהל' איסורי ביאה, פט"ו ה"א. (35) כמפורש בתורה (דברים כג, ג). (36) ואפילו נתגיירו, ואיסורם מפורש בתורה (שם ד). (37) שנפצעו ביציו. (38) שנכרת גידו (האבר). ואיסורם מפורש בתורה (שם ב). (39) שעדיין לא ייבמה ולא חלץ לה, והתורה אומרת (שם כה, ה): "לא תהיה אשת אשת החוצה לאיש זר". (40) שחלץ לה יבמה. (41) מדברי חכמים (קידושין עח). (42) הם הגבעונים שנתגיירו בערמה בימי יהושע, ונקראו נתינים על שם שנתנם יהושע לעבודת המקדש ככתוב (יהושע ט, כז): "ויתנם יהושע . . . חוטבי עצים ושואבי מים . . . ולמזבח ה'". (43) מדברי חכמים. כי יהושע דוד גזרו עליהם שלא יבואו בקהל לעולם, כדלהלן פי"ב מהל' איסורי ביאה הכ"ב-כג-כד. (44) שם.

ח. וְיֵשׁ שְׂאֵסוֹר בִּיָּאָתָן בְּעֲשָׂה<sup>45</sup>, וְאֵינּוּ מִתְּיָבֵי לְאוּן. וְשִׁלְשָׁה הֵם: מְצָרִי וְאֶדוּמִי<sup>46</sup>, דוֹר רֵאשׁוֹן וְדוֹר שְׁנִי<sup>47</sup>, אֶחָד זָכָרִים וְאֶחָד נְקִיבוֹת<sup>48</sup>. וּבְעוֹלָה לְכַהֵן גְּדוֹל. לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּאֵלוֹ 'לֹא יָבֹא' אוּ 'לֹא יִקְח', אֶלָּא מְפָלֵל שֶׁנֶּאֱמַר 'דוֹר שְׁלִישִׁי<sup>49</sup> יָבֹא לָהֶם בְּקֹהֶל ה' אֲתָה לְמַד, שְׁדוֹר רֵאשׁוֹן וְשְׁנִי לֹא יָבֹאוּ<sup>50</sup>; וּמְפָלֵל שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהוּא אִשָּׁה בְּתוּלָהּ יִקְח' אֲתָה לְמַד, שֶׁאֵינָה בְּתוּלָהּ<sup>51</sup> לֹא יִקְח. וְלֹא הִבָּא מְפָלֵל עֲשָׂה - הַרִי הוּא בְּעֲשָׂה<sup>52</sup>.

(45) שאזהרתן באה בתורה בצורת לא-תעשה הבא מכלל עשה, שדינו כמצות-עשה, כדלהלן. (46) אפילו כשנתגיירו. (47) מצרי ומצרית שנולד להם בן אחר



מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִכָּל אֱלוֹ אוֹ פֶלֶן, וְהִיא בַת שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה אוֹ פְּחוּת - אֵין מְשַׁגְּיחִין בּוֹ, וְהָרִי הִיא קִטְנָה. נְעֻשֵׂית בַת שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה יוֹם אֶחָד, וְנִרְאָה בָּהּ סִימָן הַתְּחִתּוֹן - אֵין מְשַׁגְּיחִין בְּאֶחָד מִכָּל אֱלוֹ<sup>21</sup>. וְאִם לֹא נִרְאָה הַתְּחִתּוֹן, וְנִרְאָה בָּהּ אֶחָד מִכָּל אֱלוֹ - הָרִי הִיא סֶפֶק בֵּין נְעִרָה לְקִטְנָה, וְדָנִים בָּהּ לְהַחְמִיר<sup>22</sup>. וְאִם נִרְאוּ בָּלֶן, [וְלֹא נִרְאָה סִימָן הַתְּחִתּוֹן] - הָרִי זֶה גְדוּלָה וְדֹאֵית<sup>23</sup>; שְׂאֵי אֶפְשָׁר שְׂיִבּוֹאוּ בָּלֶן<sup>24</sup>, אֲלֵא כִּבְרָא בְּאֵ סִימָן הַתְּחִתּוֹן וְנִשְׁרַ<sup>25</sup>.

(21) והרי היא נערה, למרות שאין בה סימן העליון.  
(22) אינה ממאנת שמא נערה היא ואינה חולצת שמא עדיין קטנה היא. (23) אף על פי שלא נראה בה הסימן התחתון.  
(24) וסימן התחתון עדיין לא בא. (25) ונפל.

ט. הבת שילדה אחר שתיים עשרה שנה, אף-על-פי שלא הביאה סימנים, לא תחתון ולא עליון - הרי זו גדולה. בנים הרי הם כסימנים.

י. הבן משילד עד שיהיה בן שלש עשרה שנה - נקרא קטן, ונקרא תינוק<sup>26</sup>. ואפלו הביא פמה שערות בתוך הזמן הזה - אינו סימן, אלא שומא. הביא שתי שערות למטה במקומות הידועות לשער, והוא מבן שלש עשרה שנה ויום אחד ומעלה - נקרא גדול, ונקרא איש<sup>27</sup>.

(26) ואינו בר עונשים. היוצא מזה שהבת מקדימה להיות גדולה יותר מהבן - בשנה שלמה. וחכמינו זכרונום לברכה מצאו לזה סמך בתורה: "ויבן ה' את הצלע - מלמד שנתן הקדוש-ברוך-הוא בינה יתירה באשה יותר מבאיש". דרשו "ויבן" מלשון בינה. (27) איש כי יפלא לנדור נדר - מה תלמוד לומר "איש" לרבות בן י"ג שנה ויום אחד שאף על פי שאינו יודע להפליא (לפרש לשם מי נדר) נדריו קיימים. וכן הכתוב אומר: איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם.

יא. הגיע לזמן הזה<sup>28</sup> ולא הביא שתי שערות, אף-על-פי שנראו בו סימני סריס - הרי הוא קטן, עד שיהיה בן עשרים שנה פחות שלשים יום. הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות למטה, ולא הביא שתי שערות בפקן, אם נראה בו אחד מסימני סריס<sup>29</sup> - הרי הוא סריס<sup>30</sup>, ודינו דין הגדול לכל דבר; ואם לא נראה בו סימן מסימני סריס - עדין קטן הוא, עד שייבא שתי שערות למטה במקום הראוי להן, או עד שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד<sup>31</sup>.

(28) י"ג שנה ויום אחד. (29) סריס הוא זה שאין לו כוח ההולדה. (30) כל מי שלא הביא שתי שערות בזמן אפילו אם לא נראה בו אלא אחד מסימני סריס, הרי הוא סריס. (31) כי כבר נכנס לרוב שנותיו, שהן שבעים שנה.

- עדין קטנה היא, עד עשרים שנה. וכשתביא שתי שערות, אפלו בשנת עשרים<sup>10</sup> - תהיה נערה ששה חדשים, ואחר כך תקרא בוגרת<sup>11</sup>.

(9) אשה עקרה מטבעה ודמות גבר לה במקצת, איילונית - הרי היא כאיל שאינו יולד. (10) ואף על פי שנראו בה סימני איילונית. (11) כי כל שאין לה דין איילונית אינה יוצאת לבגרות אלא אחרי שישה חדשי ימי נערוּת.

ד. היתה בת עשרים שנה פחות שלשים יום ולא הביאה שתי שערות, ונראו בה כל סימני איילונית - הרי היא איילונית<sup>12</sup>. ואם לא נראו בה כל סימני איילונית - עדין קטנה היא, עד שתביא שתי שערות<sup>13</sup> או עד שתהיה בת חמש ושלשים שנה ויום אחד<sup>14</sup>.

(12) אין לה ימי נערוּת, אלא מקטנותה תצא לבגרות. (13) ואז תהיה נערה. (14) ואז היא איילונית, כי גיל זה הוא רוב שנותיו של אדם, כי ימי שנותינו הם שבעים שנה.

ה. הגיעה לזמן הזה ולא הביאה שתי שערות - הרי זו נקראת איילונית, אף-על-פי שלא נראה בה סימן מסימני איילונית. נמצאת אתה למד, שהאיילונית אין לה ימי נערוּת<sup>15</sup>, אלא מקטנותה תצא לבגרות<sup>16</sup>.

(15) כי הרי עד שהוקבעה לאיילונית הייתה קטנה, ומשנקראה איילונית הרי היא כבוגרת. (16) שהנערוּת בסימנים (שתי שערוּת) תלויה, וזו אין לה סימנים.

ו. ואלו הן סימני איילונית: כל שאין לה דדין, ומתקשה בשעת תשמיש<sup>17</sup>, ואין לה שפולי מעים פנשים<sup>18</sup>, וקולה עבה ואינה נפרת בין איש לאשה. והנערה והבוגרת והאיילונית - כל אחת משלשתן נקראת גדולה<sup>19</sup>.

(17) התשמיש קשה לה. (18) כמין כף (מקום תפוח) למעלה מן הערוה לעומת הבטן. (19) לכל עונשים שבתורה. וכן לענין מיאון, שאינן ממאנות.

ז. ויש בבת סימנים מלמעלה, והן הנקראין סימן העליון. ואלו הן: משתחזיר ידה לאחורה ויעשה קמט במקום הדדין. ומשישחיר ראש הדד<sup>20</sup>. ומשישחיר אדם ידו על עקץ הדד, והוא שוקע ושוהה לחזור. ומשיפצל ראש הטם הדד ויעשה בראשו כדור קטן. ורבותי פרשו, משיפצל החטם עצמו. וכן משיטו הדדין. ומשישחיר ראשו הדדין. ומשתקף העטרה, שהוא מקום הבשר התפוח שלמעלה מן הערוה לעמת הבטן. ומשיחית מעף הבשר הזה ולא יהיה קשה.

(20) הפטמה.

ח. כל אלו הסימנים שמונה. נראה בבת סימן אחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובית הערוה פלו מקום סימנין - בין למעלה, בין למטה, בין על איברי הזרע עצמן. וצריכות להיות במקום אחד<sup>47</sup>. ושיהיה בעקרון<sup>48</sup> גמות. ואפלו שתייהן בגמא אחת - הרי אלו סימן. נמצאו שתי גמות זו בצד זו, ואין בהן שער - הרי אלו סימן; חזקה אין גמא בלא שער, ושערות היו בהן ונשרו.

(47) שתייהן למעלה או למטה. (48) בשרשם.

יח. הבת שהביאה שתי שערות בתוך שתיים עשרה שנה, והבן שהביא בתוך שלש עשרה - שניהם שומא, כמו שבארנו. אף-על-פי שאותן שערות במקומן הם עומדות אחר שלש עשרה לזכר ואחר שתיים עשרה לגמבה - אינן סימן.

יט. במה דברים אמורים? כשנבדקו בתוך הזמן ונודע שהן שומא; אבל אם לא נבדקו אלא אחר זמן, ונמצאו שם שתי שערות - הרי הן בחזקת סימנין, ואין אומריין: שמה קדם זמן צמחו, כדי שיהיו שומא.

כ. כשבדקין הבת - בין בתוך הזמן, שהוא כל שנת שתיים עשרה, בין קדם זמן זה, בין לאחר הזמן - בודקין על פי נשים פשרות ונאמנות. ואפלו אשה אחת בודקת, ושומעין לה אם הביאה ואם לא הביאה.

כא. כל השנים האמורות בבן ובבת ובערכין<sup>49</sup> ובכל מקום, אינן לא שני הלכה ולא שני החמה, אלא שנים של סדר העבור, שהן פשוטות ומעברות, על פי בית דין, כמו שהם קובעין אותן, כמו שבארנו בהלכות קדוש החדש. ובאותן השנים מונין לכל דברי הדת.

(49) שהערך משתנה לפי גיל הנערך.

כב. אין סומכין על הנשים במנין השנים, ולא על הקרובים, אלא על פי שנים אנשים פשרים להעיד.

כג. האב שאמר: בני זה בן השע שנים ויום אחד, בתי זו בת שלש שנים ויום אחד - נאמן לקרבו, אבל לא למפות<sup>50</sup> ולא לענשים. בני זה בן שלש עשרה שנה ויום אחד, בתי זו בת שתיים עשרה שנה ויום אחד - נאמן לגדרים ולערכין ולחזרות ולהקדשות, אבל לא למפות ולא לענשים.

(50) אם חטא האשם בשוגג.

כד. מי שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות - הוא הנקרא אנדרוגינוס, והוא ספק אם זכר ספק אם נקבה. ואין לו סימן שידע בו אם הוא זכר ודאי. אם היא נקבה ודאית לעולם.

יב. הגיע לזמן הזה ולא הביא - הרי זה סריס, אף-על-פי שלא נראה בו אחד מסימני סריס. הגיע לשנת עשרים פחות שלשים יום ולא הביא שתי שערות למטה, והביא שתי שערות בזקן, אף-על-פי שנולד לו אחד מסימני סריס - אינו סריס; אלא הרי הוא בקטנותו, עד שייולדו לו כל סימני סריס, או עד שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד.

יג. ואלו הן סימני סריס: כל שאין לו זקן<sup>32</sup>, ושער לקוי<sup>33</sup>, ובשרו מחליק<sup>34</sup>, ואין מימי רגליו מעלים רתיחה<sup>35</sup>, וכשמטיל מים אינו עושה פפה<sup>36</sup>, ושכבת זרעו דדה, ואין מימי רגליו מחמיצין<sup>37</sup>, ורוחץ בימות הגשמים ואינו מעלה בשרו הבל<sup>38</sup>, וקולו לקוי<sup>39</sup> ואינו נפר בין איש לאשה.

(32) שלא נתמלא זקנו. (33) רך. (34) חלק כבשר אשה בלי שער. (35) קצף. (36) שאין קלוח השתן הולך ועושה כיפה (=קשת) כשמטיל מים כלפי מעלה אלא יורדים מיד. (37) מסריחים כאשר שוהים בכלי. (38) אדים וחמימות כעין עשן. (39) "וקולו דק עד שאינו ניכר בין קולו לקול הנשים".

יד. וסריס זה הוא הנקרא סריס חמה<sup>40</sup> בכל מקום. אבל הבן שחתכו<sup>41</sup> או נתקו<sup>42</sup> או מעכו גידיו או ביציו, כמו שהעפום עושין - הוא הנקרא סריס אדם<sup>43</sup>. וכשיהיה בן שלש עשרה שנה ויום אחד נקרא גדול, שאין זה מביא סימן לעולם<sup>44</sup>.

(40) שמש. כלומר שנולד סריס מבטן אמו. שלא ראה שעה אחת בכשרותו. (41) בכלי. (42) ביד. (43) שנסתרס בידי אדם לאחר שנולד. (44) של שתי שערות.

טו. בן שלש עשרה שנה ויום אחד שלא הביא סימן של למטה, ונראה בו כל הסימנין של מעלה<sup>45</sup> - הרי זה ספק בין גדול לקטן. ואם לא נבדק מלמטה - פירו שונאה בו סימני בגרות מלמעלה, הרי זה בחזקת גדול.

(45) שערות הזקן, ושערות בית השחי.

טז. שתי שערות האמורות בבן ובבת בכל מקום, שעורן כדי לכף ראשן לעקרון, ומשיצמחו ויהיו יכולות להנטל כפי הזוג<sup>46</sup> עד שנגיעו לכף ראשן לעקרון, דינו בהן להחמיר בכל מקום. לפיכך, בבן ובבת נחשב אותם גדולים להחמיר, הואיל וצמחו כדי להנטל כפי הזוג; ונחשב אותם קטנים להחמיר, הואיל ולא הגיעו לכף ראשן לעקרון.

(46) של מספריים. שהוא שיעור קטן משיעור של לכוף ראשן לעקרון.

יז. שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום הערוה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כהקדש (קידושין ב:). (3) בשבילי, כלומר ע"י שהיה אשתי תאסרי לכל העולם כהקדש ('תוספות' שם). פירוש אחר: "מקודשת לי" - מיוחדת לי, מזומנת לי (שם).

ב. נתנה היא ואמרה לו: הרי אני מקדשת לך. הריני מארסת לך, הריני לך לאנתו<sup>4</sup>, או בכל לשון הקנאה - אינה מקדשת. וכן אם נתנה היא לו ואמר הוא - אינה מקדשת. ואם נתן הוא ואמרה היא - הרי זו מקדשת מספק.

4) לאשה. "לי לאשה" (בראשית יב, יט), מתרגם יונתן "לי לאנתו". (5) קידושין ה, ב. שהאיש לוקח את האשה ולא האשה את האיש, כמו שכתבנו למעלה.

ג. ואם קדש בשטר - פותב על הנגר או על החרס<sup>6</sup> או על העלה או על כל דבר שיערצה: הרי את מקדשת לי, או: הרי את מארסת לי, וכל פיוצא בדברים אלו, ונותנו לה בפני עדים<sup>7</sup>.

6) אע"פ שאינו שוה פרוטה (שם ט.). (7) ואין השטר צריך חתימת עדים מבפנים, הואיל ומוסרו לה בפני עדים.

ד. וצריך שיתכתב אותו לשם האשה המתקדשת<sup>8</sup>, כגט<sup>9</sup>. ואינו פותבו אלא מדעתה<sup>10</sup>. פתבו שלא לשמה<sup>11</sup>, או לשמה שלא מדעתה<sup>12</sup>, אף-על-פי שנתנו לה לדעתה בפני עדים - אינה מקדשת.

8) פרט לכתב לשם אשה אחרת ונמלך לקדש בו אשה זו ששמה כשמה. (9) שצריך לכתבו לשם האשה המתגרשת. (10) בידיעתה ובהסכמתה. (11) שנכתב לשם אשה אחרת ששמה כשם אשה זו, ונמלך בדעתו לקדש את זו בשטר זה. (12) קודם הכתיבה לא נמלך בה.

ה. ואם קדש בביאה - אומר לה<sup>13</sup>: הרי את מקדשת לי, או: הרי את מארסת לי, או: הרי את לי לאשה בבעילה<sup>14</sup>, וכל פיוצא בזה<sup>15</sup>, ומתניח עמה בפני שני עדים ובעלה<sup>16</sup>. והמקדש בביאה - מסתמא<sup>17</sup> דעתו על גמר ביאה<sup>18</sup>, וכשיגמר ביאתו תהיה מקדשת<sup>19</sup>. (ובין שפא עליה פדרפה ובין שפא עליה שלא פדרפה - הרי זו מקדשת).

13) בפני שני עדים, בעת שנכנס להתייחד עמה. (14) שאבוא אליך כשאתיחד עמך. (15) שאר לשונות קידושין המפורשות לקמן ה"ו. ובכת"י התימנים, הנוסח: או הרי את מאורסת לי וכל כיוצא או הרי את לי לאשה בבעילה זו. (16) ומאחר שהעדים ראום מתייחדים, אינם צריכים להעיד על הבעילה, לפי ש"הן הן עדי ייחוד, הן הן עדי ביאה" (קידושין סה:). (17) בכת"י התימנים, תיבה זו אינה. וראה להלן הערה כז. (18) קידושין י, א. (19) ואם הערה בה (=התחיל ביאתו ולא גמרה) לשם קידושין ופסטה ידה וקיבלה קידושין מאחר, הרי זו מקודשת לשני, הואיל ועדיין לא היתה מקודשת (שם).

ו. הדברים שיאמר האיש פשיקדש, צריך שיהיה

כה. וכל מי שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא אטום<sup>51</sup> - הוא הנקרא טמטום, וגם הוא ספק. ואם נקדש<sup>52</sup> הטמטום ונמצא זכר - הרי הוא פזכר ודאי; ואם נמצא נקבה - הרי הוא נקבה. וטמטום ואנדרוגינוס שהיו בן שתיים עשרה שנה ויום אחד - הרי הן פחזקת גדולים. והם שנדבר בהן בכל מקום.

51) סתום. 52) שהסירו ממנו את הקרום המכסה את ערוותו.

כו. חרש וחרשת האמורים בכל מקום<sup>53</sup>, הן האלמים שאין שומעין ולא מדברים<sup>54</sup>; אכל מי שמדבר ואינו שומע<sup>55</sup>, או שומע ואינו מדבר<sup>56</sup> - הרי הוא בכל אדם. ואיש ואשה שהן שלמים בדעתן, ואינן לא חרשים ולא שוטים<sup>57</sup> - נקראין פקח ופקחת.

53) השוו אותם לשוטה. לפוטרים מכל דבר, מפני שאינם בני דעת. 54) שנולד חרש ממעי אמו, וכיוון שלא שמע מעולם מה שמדברים עימו אי אפשר שידבר. 55) תחילתו היה פיקח עד שלמד לדבר ואחרי כן נתחרש. 56) שנשתתק וניטל דיבורו. 57) ואיזהו שוטה? המקרע את כסותו, והמאבד כל מה שנותנים לו.

כז. נמצאו כל השמות<sup>58</sup> שבארנו ענינם בשני פרקים אלו - עשרים שמות. ואלו הן: קדושין. ערוה. שניה. אסורי לאוין. אסורי עשה. קטנה. נערה. בוגרת. אילונית. גדולה. סימן התחתון. סימן העליון. קטן. סריס חמה. סריס אדם. גדול. אנדרוגינוס. טמטום. חרשים. פקחים. שים כל השמות האלו לעמתך תמיד, ואל ילוזו מעיניך כל עניניהם, כדי שלא נהיה צריכין לבאר כל שם מהן בכל מקום שנזכיר אותו.

58) מושגים, מונחים.

### פרק שלישי

1) נתבאר בו דיני קידושי כסף ומי הוא הנותן, קידושי שטר וביאה. הקנה עצמו לה. קידש ולא פירש, קידשה לחצאין. קידש בחצי פרוטה, שהאב זכאי בבתו עד שתבגר או עד שתנשא, שליחות בקידושין, שלא לקדש בביאה, בלא שידוכין, ובשוק, ברכת אירוסין.

א. פיצד האשה מתקדשת? אם בכסף הוא מקדש - אין פחות מפרוטה כסף או שוה פרוטה. אומר לה: הרי את מקדשת לי<sup>3</sup>, או: הרי את מארסת לי, או: הרי את לי לאשה בזה, ונותן לה בפני עדים. והאיש הוא שאומר דברים שמשמען שקונה אותה לו לאשה, והוא שיתן לה הכסף.

2) לשון חכמים היא שהבעל אוסר את אשתו לכל העולם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאשה הריני נותן לך בשביל אהבה וחיבה - חוששין לקידושי, כי שמא נתכוין שתהיה אהבה וחיבה ביניהם, והרי זה כאילו אמר: הרי את מיוחדת או מיועדת לי ('תשובות מיימוניות', וכן בשו"ע אהע"ז סי' כז, ס"ג).

ט. האומר לאשה: התקדשי לחצני - הרי זו מקדשת. הא למה זה דומה? לאומר לה: תהי אשתי את ואחרת<sup>28</sup>, שנמצא שאין לה אלא חצי איש. אבל אם אמר: חצני מקדשת לי - אינה מקדשת, שאין אשה אחת ראוייה לשנים. וכן אם אומר: הרי את מקדשת לי ולזה - אינה מקדשת.

(28) שאם ארצה לישא אחרת עליך - אשא (קידושין ז). וראה לקמן פי"ד, ה"ג: "נושא אדם כמה נשים".

י. אומר לה: הרי חצני מקדשת לי בפרוטה, וחצני בפרוטה; או שאמר לה: חצני מקדשת לי בחצי פרוטה, וחצני האחרת מקדשת בחצי פרוטה - הרי זו מקדשת. אומר לה: חצני מקדשת לי בפרוטה היום, וחצני בפרוטה למחר<sup>29</sup>; שתי חצני בפרוטה<sup>30</sup>; שתי בנותי<sup>31</sup> לשני בני<sup>32</sup> בפרוטה; בתך מקדשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה<sup>33</sup>; או: בתך וקרנעתך לי בפרוטה<sup>34</sup> - בכל אלו מקדשת בספק.

(29) כאן יש לדרון שהפסיק בקידושי, שהרי דחה את קידושי החצי השני למחר. (30) כאן אין תלות ולומר: "מונה והולך הוא", שהרי לא מנה את הכסף אלא הפסיק בקידושי גוף האשה, ואולי טעה לומר שאשה מתקדשת לחצאין. (31) המקדש אומר כן לאביהן. ובקטנות מדובר, שכסף קידושיהן שלו. והספק הוא, אם אחרי המקבל נלך והרי קיבל פרוטה שלימה ותהינה מקודשות. או אולי עלינו להשגיח באשה המתקדשת ואז יוצא לכל אשה חצי פרוטה ואינן מתקדשות. אבל אילו היו הבנות גדולות שהאב קיבל את כסף הקידושין בתורת שליח הבנות, אז ודאי שאין הבנות מקודשות, שהרי כל אחת קיבלה רק חצי פרוטה ('תוספות' שם). (32) והם גדולים, ועשאוהו שליח לקדש. (33) הספק הוא: אם התכוין לכלול בפרוטה זו את הפרה והאשה כאחד, נמצא שהוא קידש האשה רק בחצי פרוטה ואינה מקודשת, או מתוך שאדם יודע שאין אשה מתקדשת בפחות מפרוטה, ואין הפרה נקנית בכסף (קידושין כה:), ודאי התכוין לומר בתך - בפרוטה, ופרתו תיקנה לו כשימשכנה. (34) קרקע נקנית גם בכסף, וגם בחזקה. ובכל זאת יש ספק, אולי נתכוין לומר בתך בפרוטה, וקרקעך - כשאחזיק בה.

יא. האב מקדש את בתו שלא לדעתה<sup>35</sup> כל זמן שהיא קטנה, וכן פשהיא נערה רשומה בידו<sup>36</sup>, שנאמר: את בתי נתתי לאיש הזה לאשה. וקדושיה לאביה<sup>37</sup>. וכן הוא זכאי במקצאתה ובמעשה ידיה<sup>38</sup> ובכתבתה<sup>39</sup>. אם נתגרשה או נתאלמנה מן הארוסי<sup>40</sup>, הוא זכאי בכל עד שתבגר<sup>41</sup>. לפיכך<sup>42</sup>

משמע שהוא קונה<sup>20</sup> האשה, ולא שיהא משמע שהקנה עצמו לה. כיצד? הרי שאמר לה, או שכתב בשטר שנתנו לה: הריני בעליך, הריני ארוסיך, הריני אישך, וכל פיוצא בזה - אין פאן קדושין כלל<sup>21</sup>. אומר לה, או כתב לה: הרי את אשתי, הרי את ארוסתי, או: הרי את קנויה לי, הרי את שלי, הרי את לקוחתי, הרי את חרופתי, הרי את ברשותי, הרי את זקוקה לי, וכל פיוצא בהן<sup>22</sup> - הרי זו מקדשת.

(20) רוכש. (21) קידושין ה, ב. שנאמר בתורה: כי יקח איש אשה, ולא שיקח את עצמו לה. (22) ובלבד שכתבן שהיא לשון קידושין, אבל אם אינה מכרת באותה לשון - אינה מקודשת, אלא-אם-כן דיבר עמה תחילה על עסקי קידושין ונתרצתה לו, כמבואר בסמוך ה"ח.

ז. אומר לה, או כתב לה: הרי את מיוחדת לי, הרי את מיועדת לי, הרי את עורתי, הרי את נגדתי, הרי את צלעתי, הרי את סגורתי, הרי את תחתי, הרי את עצורתי, הרי את תפוסתי - הרי זו מקדשת בספק<sup>23</sup>. והוא, שיהיה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין<sup>24</sup>; אבל אם אינו מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין - אין חוששין למלות אלו<sup>25</sup>:

(23) קידושין ו, א. כי כל הלשונות האלו, ספק אם משמען לשון קידושין: מיוחדת, כמו "מאוחדת" - מלשון "והיו לבשר אחד" (בראשית ב, כד). מיועדת - מלשון "אשר לא יעדה" (שמות כא, ח) שהיא לשון קידושין באמה עבריה. עורתי, נגדתי - לשון "אעשה לו עור כנגדו" (בראשית ב, יח). צלעתי, סגורתי, תחתי - מלשון: "ויקח אחת מצלעותי ויסגור בשר תחתנה" (שם כא). עצורתי - לשון עצרת שתהא נאספת עמי לבית, וכן תפוסתי - נתפסת עמי בבית (רש"י 'ותוספות' ר"י הזקן שם). ואפשר שאין משמען לשון קידושין אלא שתבוא לעשות מלאכתו. (24) אז היא ספק מקודשת. (25) מפני שאינה יודעת מה אמר לה, ולפיכך אינה מקודשת כלל (שם). ואפילו אם אמרו שניהם שלקידושין נתכוונו אינה מקודשת, שהרי לא נתבררה אמיתת הלשון לעדים, שגם הם צריכים להבין את לשונו ('תוספות' ר"י שם).

ח. ויש לאיש לקדש האשה בכל לשון שהיא מפרת<sup>26</sup>, ויהיה משמע הדברים באותה הלשון שקנאה, כמו שבארנו<sup>27</sup>. היה מדבר עם האשה על עסקי הקדושין ורצתה, ועמד וקדש, ולא פירש ולא אמר לה כלום, אלא נתן בידה או בעל - הואיל והן עסוקין בענין - דיו, ואינו צריך לפרש. וכן עדי הקדושין והגרושין אינו צריך לומר להם: אתם עדי, אלא פירש שגרש או קדש בפניהם - הרי זו מקדשת או מגרשת.

(26) נוסף על הלשונות המנויות לעיל ה"ו. (27) והאומר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגדולה<sup>52</sup> עושה שליח לקבל קדושה<sup>53</sup>, בין מאיש פלוני בין מאיש משאר אנשים. וכן האב עושה שליח לקבל קדושי בתו כשהיא בראשונה<sup>54</sup>. ואומר האב לבתו הקטנה: צאי וקבלי קדושה<sup>55</sup>.

(49) כגון שיש ספק אם עברו כבר ששה חדשים מיום הבאת סימני נערוה או לא (ראה לעיל פ"ב, ה"ב). או כגון שנראה בה אחד מסימני העליון ועדיין לא הביאה שתי שערות, נמצא כי היא ספק נערה, ספק קטנה (לעיל פ"ב, ה"ח) ואח"כ הביאה שתי שערות ועברו ששה חדשים מיום שהביאה הסימן הראשון, ויש ספק אולי הוא סימן גמור, וממילא היא כיום בוגרת, או שמא לא נעשתה נערה אלא עם הבאת הסימן התחתון, ומשם ואילך עדיין לא עברו ששה חדשים ועדיין היא נערה (לחם-משנה). (50) קידושין עט, א. לענין קידושי אביה אנו חוששים שמא עדיין נערה היא, ולענין קידושי עצמה אנו חוששים שמא בוגרת היא. (51) שלא פירש לו: קדש לי אשה זו או זו, אלא אמר לו סתם "קדש לי אשה" - רוצה לומר איזו שהיא. ומקור הדברים ממסכת נזיר יב, א. (52) הבוגרת. (53) קידושין מא, א. (54) שם. (55) שם יט, א. הבת מקבלת בעצמה כסף הקידושין, ואחרי שזכתה בכסף זכה בו אביה כי כל שבח נעוריה לאביה. ואע"פ שמן התורה אין זכיה לקטן (גיטין סא.) - כשיש דעת אחרת מקנה לו, יש לו זכיה (ר"ן לקידושין פ"א).

טו. כל העושה שליח לקבל הקדושין, צריך לעשותו בפני עדים<sup>56</sup>. אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה, אינו צריך לעשותו בעדים. שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמתת הדבר<sup>57</sup>, לפיכך אם הודו השליח והמשלח - אינן צריכין עדים<sup>58</sup>. כמו שליח הגט<sup>59</sup>, וכמו שליח שהרשהו<sup>60</sup> להפריש לו תרומה, וכיוצא בהן בכל מקום<sup>61</sup> - ששלוחו של אדם פמותו, ואינו צריך עדים.

(56) כדין שליח לקבלה בגט, המבואר בסמוך. (57) בניגוד לעצם מעשה הקידושין שאינו חל כלל בלא עדים, ראה לקמן פ"ד, ה"ו. (58) וכן נראה בירושלמי קידושין פ"ג, ה"א: "לא הוחזק השליח בעדים". (59) להולכה, שאין הבעל צריך למנותו בעדים. וכמבואר לקמן ה"ל גירושין פ"ג, ה"ד. אבל בשליח הגט לקבלה, משנה מפורשת היא בגיטין סג, ב שצריך שני עדים במינויו. (60) בעל התבואה. (61) כגון בקרבן פסח שהשליח מתמנה לשחוט פסח לשולחו בלא עדים. וכן לענין קרבן מעילה.

טז. השליח נעשה עדי<sup>62</sup>. לפיכך, אם עשה שני שלוחין לקדש לו אשה, והלכו וקדשו אותה - הן הן שלוחיו והן הן עדי הקדושין, ואינן צריכין לקדשה לו בפני שנים אחרים.

(62) קידושין מג, א. ואין אומרים: כיון ששלוחו של אדם

מקבל האב קדושי בתו מיום שתולד עד שתבגור<sup>43</sup>. ואפלו היתה הרשת או שוטה וקדשה האב - הרי היא אשת איש גמורה. ואם היתה בת שלש שנים ויום אחד, מתקדשת בבואה מדעת אביה; פחות מכן, אם קדשה אביה בבואה<sup>44</sup> - אינה מקדשת.

(35) מבלי להמלך בה ולקבל הסכמתה. (36) קידושין מא, א. וכתובות מו, א. (37) כסף קידושיה לאביה. - כתובות שם. אמרה תורה (במדבר ל, יז) בנעוריה בית אביה - כל שבח נעוריה לאביה. (38) במציאתה - שם, מז. משום איבה, כי הואיל ואין האב חייב במזונות בתו מצד הדין, אם תעכב המציאה לעצמה, יטור לה איבה וימנע מלזונה. ובמעשה ידיה - שם, מז: שנאמר (שמות כא, ז) "וכי ימכור איש את בתו לאמה" - "מה אמה - מעשה ידיה לרבה, אף בת - מעשה ידיה לאביה". (39) שתיקנו חכמים שהבעל יכתוב כתובה לאשתו, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, כמבואר לקמן פ"ג. (40) כתובות מג, ב. (41) זמן הבגרות מפורש למעלה פ"ב ה"ב. (42) הואיל ואין אנו צריכים לדעתה של הקטנה או הנערה המתקדשת. (43) שהרי קידושיה בידו. (44) שבא עליה המקדש.

יב. בגרה הבת - אין לאביה בה רשות, והרי היא פשאר כל הנשים שאינם מתקדשות אלא לדעתן. וכן אם השיאה אביה, ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה - הרי היא בראשונה עצמה, ואף-על-פי שעדיין היא קטנה. פיון שנשא, אין לאביה בה רשות לעולם.

יג. נתקדשה קדם שתבגר שלא לדעת אביה - אינה מקדשת, ואפלו אם נתרצה האב אחר שנתקדשה. ואפלו אם נתאלמנה או נתגרשה מן אותן הקדושין - אינה אסורה לכהן<sup>45</sup>. ובין היא ובין אביה יכולין לעכב<sup>46</sup>. בין אם נתקדשה בפניו<sup>47</sup> בין שנתקדשה שלא בפניו<sup>48</sup> - אינה מקדשת.

(45) ואינה כגרושה שאסורה לכהן הדיוט, וכאלמנה שאסורה לכהן גדול. (46) אפילו אם נתרצה האב בשעת הקידושין ואח"כ הבת ממאנת במקדש, יכולה לעכב ואין הקידושין קידושין, שאין אביה יכול לכופה אלא כשהוא בעצמו מקדשה, כמבואר לעיל יא, א. וכן אביה יכול לעכב אח"כ אפילו כשנתקדשה בפניו ושתק באותה שעה (כסף-משנה ומהרי" קולון בדעת רבינו). (47) ושתק, ואח"כ עיכב. (48) אפילו אם נתרצה אח"כ, וגם הבת לא עיכבה, אינה מקודשת הואיל ולא נתרצה בשעת הקידושין.

יד. היתה הבת ספק בוגרת<sup>49</sup>, בין שקדשה אביה שלא לדעתה בין שקדשה היא עצמה שלא לדעת אביה - הרי זו מקדשת בספק<sup>50</sup>, לפיכך צריכה גט מספק. יש לאיש לעשות שליח לקדש לו אשה, בין אשה פלונית בין אשה משאר הנשים<sup>51</sup>. וכן האשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאם לא כן אפשר שחזרו בו ומקבל את הכסף לשם פקדון (ועיי"ש גם ב'דרישה'). (71) הואיל ועסוקים בענין הקידושין, וכדין האישה עם האשה המפורש לעיל ה"ח.

יט. מצוה שיקדש אדם את אשתו בעצמו<sup>72</sup> יותר מעל ידי שלוחו<sup>73</sup>. וכן מצוה לאשה שקדש עצמה בקדשה יותר מעל ידי שלוחה<sup>74</sup>. ואף-על-פי שיש רשות לאב לקדש בתו כשהיא קטנה וכשהיא נערה לכל מי שירצה - אין ראוי לעשות כן. אלא מצות חכמים שלא יקדש אדם בתו כשהיא קטנה, עד שתגדיל ותאמר: לפלוני אני רוצה<sup>75</sup>. וכן האישה אין ראוי לקדש קטנה<sup>76</sup>. ולא יקדש אשה עד שירצה ותהיה פשרה בעיניו; שמא לא תמצא חן בעיניו, ונמצא מגרשה או שוכב עמה והוא שונאה<sup>77</sup>.

(72) אפילו מכירה (ראה להלן הערה קי). (73) שכשגופו עוסק במצוה, מקבל שכר יותר (רש"י לקידושין מא.). (74) אע"פ שאינה מצווה בפריה ורביה, בכל זאת יש לה מצוה שמסייעת לבעל לקיים מצותו (ר"ן לקידושין שם). (75) ולא יכוף את רצונו עליה. (76) שמא שכשתגדל לא תרצה בו. (77) והתורה אמרה: ואהבת לרעך כמוך (קידושין מא.).

כ. המקדש בכיאה - הרי אלו קדושי תורה. וכן מתקדשת בשטר מן התורה. פשם שגומר ומגרש, שנאמר: וכתב לה ספר פריתות<sup>78</sup>, כן גומר ומכניס<sup>79</sup>. אבל הפסוק מדברי סופרים (וכן דין הפסוק דין תורה, ופרשו מדברי סופרים), שנאמר: פי יקח איש אשה, ואמרו חכמים: לקוחים אלו יהיו בכסף, שנאמר: נתתי כסף השדה קח ממני.

(78) והשטר הוא הספר שגומר לחלוטין את גירושה. (79) גומר בקנין קידושה לעשותה אשת איש (קידושין ט:).

כא. אף-על-פי שעקר הדבר כן הוא, כבר נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה פסוק. וכן אם רצה לקדש בשטר - מקדש. אבל אין מקדשין בכיאה לכתחלה. ואם קדש בכיאה - מפני אותו מפת מרדות, כדי שלא יהיו ישראל פרוצים בדבר זה, אף-על-פי שקדושי קדושין גמורין.

כב. וכן המקדש בלא שדוכין<sup>80</sup> או המקדש בשוק - אף-על-פי שקדושי קדושין גמורין, מפני אותו מפת מרדות, כדי שלא יהא דבר זה הרגל לזנות, וידמה לקדשה שהיתה קדם מתן תורה.

(80) שלא דיבר בה קודם לכן, שתתראה להתקדש לו (רש"י לקידושין יג.).

כג. כל המקדש אשה - בין על ידי עצמו בין על ידי שליח - צריך לברך קדם הקדושין<sup>81</sup>, או הוא<sup>82</sup>

כמותו, הרי זה כגופו של המקדש עצמו ואינו יכול לקדש בלא עדים, אלא אדרבא בזה שעדין נעשו שלוחיו - עוד חיזק את מעשה הקידושין (שם).

יז. הכל פשרין לשליחות, חוץ מהרש שוטה וקטן - לפי שאינו בגי דעת, והעפוי"ם - לפי שאינו בן ברית<sup>63</sup>, ונאמר: בן תרימו גם אתם<sup>64</sup> - לרבות השליח; ומה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית, להוציא את העפוי"ם. אבל העבד<sup>65</sup>, אף-על-פי שהוא נעשה שליח לדבר שבממוץ<sup>66</sup>, הרי הוא פסול לשליחות הקדושין והגטין, לפי שאינו בתורת גטין וקדושין<sup>67</sup>.

(63) מהול ובא בכרית מצוות. (64) תיבת "גם" מיותרת בפסוק זה, ובאה לרבות את השליח. (65) עבד כנעני - גוי שנמכר לישראל לעבד, ומל וטבל לשם עבדות - חייב במצוות כנשים. (66) שכן ברית הוא. שהרי נאמר (דברים כט, י) "מחוטב עצין עד שואב מימך - לעבדך בכרית ה' אלהיך" (רש"י לגיטין כג, ב). והשווה דברי רבינו בהל' שלוחין פ"ב ה"ב). (67) שעבד שקדש, אין קידושי תופסים כלל. וסברא היא: כל דבר שאינו שייך בו, אינו נעשה עליו שליח (רש"י קידושין מא:). וכל הלכה זו מקורה בגיטין כג, ב. ושם הדברים שנויים לענין גט, אולם רבינו משה דיני קידושין לגיטין, על-פי ההיקש הידוע: "ויצאה היתה, מקיש הויה ליציאה" (קידושין ה) - מגיד-משנה.

יח. שליח האישה שמקדש אומר לה: הרי את מקדשת לפלוני בכסף זה או בשטר זה<sup>68</sup>. אם שליח האשה הוא שמקבל הקדושין, אומר לו<sup>69</sup>: הרי פלונית ששלחה אותך מקדשת לי. והוא אומר לו: קדשתיך לך, או: ארסתיך לך, או: נתתיך לך לאשה, וכל פיוצא בזה. וכן המקדש על ידי האב אומר לו: הרי בתך פלונית מקדשת לי. והוא אומר לו: קדשתיך לך. אם אמר האב או השליח: הן - דיו. ואפלו שתק<sup>70</sup>. ואם היו עסוקין באותו ענין, ונתן לאב או לשליח ולא פירש ולא אמר דבר - דיו, והיא מקדשת<sup>71</sup>. ואם קדש בשטר, אינו כותבו אלא מדעת האב או מדעת השליח. וכן בכל הדברים פלן של קדושין, דין האישה עם האשה פדיון שליח עם שליח או עם האב.

(68) ראה למעלה ה"א, הערה ה. (69) המקדש - לשליח. (70) בכת"י התימנים, אין זה. ולפי נוסחתנו, כן הוא פירושה: אפילו אם שתק השליח או האב, ולא אמרו דבר - הרי היא מקודשת, שכל האמירה אינה אלא חומרא בעלמא (דרישה, ט"ז, חלקת מחוקק' והגר"א באהע"ז סי' לו ס"א). וה'טור' הביא "אפילו שתק אם היו עסוקים". ולפי זה, ביאר הב"ח שזה נמשך למה שכתוב אחר-כך, ומוסב על המקדש - אבל השליח צריך לומר, על-כל-פנים "הן",

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אִשָּׁה בְּעַל פְּרָחָה - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת. אָבֵל הָאִישׁ שְׂאֲנָסוּהוּ עַד שֶׁקִּדְּשׁ בְּעַל פְּרָחוֹ - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת.<sup>2</sup> וְיֵשׁ לְאִישׁ לְקַדֵּשׁ נְשִׁים רַבּוֹת בְּאַחַת.<sup>3</sup> וְהוּא, שְׂיֵהֵינָהּ בְּכֶסֶף - אִם קִדְּשׁ בְּכֶסֶף - פְּרוּטָה לְכָל אַחַת וְאַחַת.<sup>4</sup> וְיֵשׁ לְאַחַת מֵהֶן אוֹ לְאַחַר לְקַבֵּל הַקְּדוּשִׁין עַל יָדֵי כָל מְדַעְתָּן.<sup>5</sup>

2) בבא-בתרא, שם. ואפילו לא אמר בסוף: רוצה אני, שמעשה קידושו מעיד עליו, וכאילו אמר: רוצה אני. וכאן לא תיקנו חכמים להפקיע הקידושין, הואיל ובידו לגרשה בעל כרחא (לפני תקנת רבינו גרשום). אבל כשהוא קידש בעל כרחא, אינה יכולה להפקיע עצמה ממנו אלא ברצונו, לפיכך תיקנו חכמים להפקיע קידושין למפרע ואינה מקודשת כלל, וממילא אינה צריכה גט (מגיד-משנה). 3) בבת אחת. 4) קידושין נ, א. אבל אם מקדש הרבה נשים בשטר אחד, אינו צריך אלא לפרט בכתיבתו שמיחד כל אחת ואחת לו לאשה ('מעשה רוקח'). 5) בהסכמתן (קידושין נ, ב. ובגמרא שם נב).

ב. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְנָתַן הַקְּדוּשִׁין מְדַעְתָּהּ בְּיַד חֲבֵרְתָּהּ,<sup>6</sup> וְאָמַר לְחֲבֵרְתָּהּ כְּשֶׁנָּתַן הַקְּדוּשִׁין בְּיָדָהּ: וְאַתָּה נְמִי', או: וְכֵן גַּם אַתָּה, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה - הָרִי שְׂתִיֵּהֶן מְקַדְּשׁוֹת.<sup>8</sup> אָבֵל אִם נָתַן בְּיָדָהּ וְאָמַר לָהּ: וְאַתָּה - הָרִי זֶה שֶׁקִּבְּלָהּ הַקְּדוּשִׁין מְקַדְּשֶׁת בְּכֶסֶף; שְׂמָא לֹא נִתְפַּוֵּן אֶלָּא לְרֵאוֹת מַה בְּלָבָהּ, וְכֹאֵלוֹ אָמַר לָהּ: וְאַתָּה מַה תֹּאמְרִי בְּדָבָר זֶה? וְלִפְיָכֶּךָ קִבְּלָהּ הַקְּדוּשִׁין הִיא,<sup>10</sup> שְׂהִרִי זֶה עֲדִין שׂוֹאֵלָה לְרֵאוֹת מַה בְּלָבָהּ,<sup>11</sup> וּמְפָגִי זֶה הִיא סָפֵק מְקַדְּשֶׁת.<sup>12</sup>

6) שתקבל בשבילה כסף הקידושין בתור שליח. 7) וגם את. 8) וכגון שנתן לה שתי פרוטות לפחות, כדי כסף קידושין לשתיהן. 9) אחרי שאמר לה: הרי אשה פלונית שולחתך מקודשת לי. 10) ולא החזירתם תיכף לקבלתה. 11) אם מסכימה להתקדש לו, וגם היא עדיין לא החליטה בזה. 12) והרי היא ספק אשת איש, ודינה כמבואר לעיל פ"ג, ה"ב בביאורנו. ומהות הספק: אם יש 'יד' לקידושין אם לא (נדרים ו:). והשווה דברי רבינו הל' מתנות עניים פ"ב, יג; ושם פ"ח, ב.

ג. אָמַר לָהּ: הַתְּקַדְּשִׁי לִי בְּדִינְךָ זֶה, נִטְלָתוֹ וְזָרְקָתוֹ לְפָנָיו<sup>13</sup> או לְיָם או לְאוֹר או לְזָבֵר הָאֶבֶד<sup>14</sup> - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת.<sup>15</sup> אָמְרָה לוֹ: תְּגַהוּ לְאַבָּא, או לְאַבִּיךָ, או לְאִישׁ פְּלוֹנִי, וְנָתַן - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת.<sup>16</sup> וְאִם אָמְרָה לוֹ: תְּגַהוּ לוֹ שְׂיִקְבְּלָהּ לִי,<sup>17</sup> וְנָתַן<sup>18</sup> - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת.<sup>19</sup>

13) למקום שאינו אבד. 14) ואע"פ שהיא חייבת לשלם. 15) ואין אומרים שקבלתו לשם קידושין, ולא נתכוונה אלא לנסותו אם רגזן הוא. אלא בכלום אני אומר שהיא מסרבת להתקדש לו, ולפיכך זרקת את כסף הקידושין (קידושין ח:). 16) שם. כי משטה היא בו, כלומר, תן מעותיך לאחרים. 17) בשבילי, בתורת שליח. 18) ואמר לו: זכה בכסף זה

או שְׂלוּחֵי<sup>83</sup>, פְּדָרְךָ שְׂמַבְרָכִין עַל כָּל הַמְצֹאֹת<sup>84</sup>, וְאַחַר כֶּף מְקַדְּשׁ. וְאִם קִדְּשׁ וְלֹא בָרַךְ - לֹא יִבְרָךְ אַחַר הַקְּדוּשִׁין, שְׂזוֹ בְּרָכָה לְבִטְלָהּ. מַה שְׂנַעֲשֶׂה - כְּפָר נַעֲשֶׂה.<sup>85</sup>

81) פסחים ז, ב. ובירושלמי ברכות פ"ט, ה"ג. 82) כך נוהגים בארץ מערב, אבל במלכויות אלו אין המקדש מברך אלא אחר (הגהות מיימוניות) וכן נוהגים היום (רמ"א אהע"ז סי' לד) כדי שלא לבייש מי שאינו יודע לברך (רש"ל). 83) וכן מצינו ברבקה, שנאמר בה "ויברכו את רבקה" (בראשית כד, ס) ושם אליעזר השליח קידש אותה ('תוספות' לכתובות ז:). 84) עובר לעשייתן (=לפני עשייתן) - פסחים שם. 85) השווה דברי רבינו בהלכות ברכות פ"א, ה"ו.

כד. פִּיעַד מְבָרַךְ? בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלִךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְהִבְדִּילָנוּ מִן הָעַרְוֹת<sup>86</sup>, וְאָסַר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת<sup>87</sup>, וְהִתִּיר לָנוּ אֶת הַנְּשׂוּאוֹת עַל יְדֵי חִפָּה<sup>88</sup> וְקְדוּשִׁין. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל. זֶה הִיא בְּרַפְת אֲרוּסִין<sup>89</sup>. וְנִהְיֶה הָעַם לְהַסְדִּיר בְּרָכָה זֶה עַל כּוֹס שֶׁל יַיִן<sup>90</sup> או שֶׁל שְׂכָר<sup>91</sup>. וְאִם יֵשׁ שָׁם יַיִן - מְבָרַךְ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה, וְאַחַר כֶּף מְבָרַךְ בְּרַפְת אֲרוּסִין, וְאַחַר כֶּף מְקַדְּשָׁה. וְאִם אֵין לוֹ יַיִן אוֹ שְׂכָר - מְבָרַךְ אוֹתָהּ בְּפָנָי עֲצָמָה<sup>92</sup>.

86) כתובות ז, ב. ושם הגירסה: רוצנו על העריות. כלומר, צונו לפרוש מן העריות, ודומה לזה: "ועשיתם לכם פסל תמונת כל, אשר צוך ה' אלקיך" (דברים ד, כג) כלומר, צוך שלא לעשות. ראה תשובות רבינו הוצ' פריימן סימן קכא. 87) כתובות שם, מדרבנן. שלא התירו ארוסה עד שתיכנס לחופה ובברכה (רש"י שם). ויש מפרשים, שעל-ידי אירוסין נאסרה הארוסה לאחרים. בניגוד לבני נח שאין להם איסור אשת-איש אלא ע"י בעילת בעל, כלשון הכתוב (בראשית כ, ג) "והיא בעולת בעל". וראה למעלה פ"א ה"א (רבי בצלאל הכהן מוילנא בהגהותיו). 88) חופה הוא יחוד בביתו של המקדש, כמו שכתב רבינו להלן פ"י ה"א. 89) ועדיין היא אסורה לו עד שתיכנס לחופה, ושם מברכים "ברכת חתנים" הסדורה לקמן פ"י, ה"ג. 90) ירושלמי סוטה פ"ח, ה"ה. "שהיין מגתו מערבין בו... ומקדשין בו את הכלה". 91) משקה הבא מן התמרים או ממשרת שעורים. 92) רב נסים גאון (הובא ברא"ש לכתובות פ"א, אות טז).

**פָּרֵךְ רְבִיעִי**

1) כלל בו רבינו דין קידושין שלא ברצון. קידושין בעד אחד או בפסולי עדות, קידושי חרש או שוטה, חרשת או שוטה, סריס, טומטום, אנדרוגינוס, אילונית, עריות, שניות, יבמה לשוק, גויה או שפחה, גוי, עבד וישראל מומר, חצייה שפחה וחצייה בת חורין, חציו עבד וחציו בן חורין, ושיכור, פחות משוה פרוטה או קטן ושלח סבלונת.

א. אֵין הָאִשָּׁה מְתַקְּדֶשֶׁת אֶלָּא לְרֵצוֹנָהּ. וְהַמְקַדֵּשׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומקדש ודאי, ואם לא רצה לכנס - צריכה גט ממנו  
מספק.

(29) ואינם אפילו קידושי ספק. (30) שאין חוששין לקידושו (קידושין סה.). (31) כגון שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות מן התורה. (32) סנהדרין כה, ב. (33) שעבר עבירה שאינה אלא מדבריהם, כגון שחילל יום-טוב שני של גלויות (הל' עדות פ"י, ה"ג). (34) כגון שהעידו שנים על אחד שעבר עבירה, ובאו שנים אחרים והכחישום ואמרו לא עבר ולא נפסל, הרי זה ספק פסול (הל' עדות פ"ב, ה"ג). (35) אם תרצה להנשא לאחר.

ז. קטן<sup>36</sup> שקדש - אין קדושו קדושין<sup>37</sup>. אבל גדול שקדש את הקטנה<sup>38</sup> היתומה, או קטנה שפיצאה מרשות אביה<sup>39</sup>, אם היתה פחותה מבת שש, אף-על-פי שהיא נבונה לחש<sup>40</sup> ביותר ומפירת ומבכנת<sup>41</sup> - אין פאן שם<sup>42</sup> קדושין, ואינה צריכה למאן<sup>43</sup>; ואם היתה מבת עשור שנים ולמעלה, אף-על-פי שהיא סקלה ביותר<sup>44</sup> - הואיל ונתקדשה לדעתה, הרי זו מקדשת למאן. היתה מבת שש ועד סוף עשור - בודקין את יפי דעתה, אם מפירת ומבכנת עסקי הנשואין והקדושין - צריכה למאן, ואם לאו - אינה מקדשת למאן, ואינה צריכה למאן.

(36) פחות משלש-עשרה שנה, כמבואר לעיל פ"ב, י. (37) קידושין נ, ב. וראה לקמן ה"כ. (38) הפחותה משתים-עשרה שנה, כמבואר לעיל פ"ב, א. (39) שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה (לעיל פ"ג, יב). (40) מלשון הכתוב, ישעיה ג, ג. (41) עסקי הקידושין והנישואין. (42) בכת"י התימנים, ליתא. ולפי זה, יש לקרוא: "אין כאן קידושין." (43) "אלא הולכת לבית אמה, כאילו לא נתקדשה מעולם" (לשון רבינו הל' גירושין פ"ג, ה"ו). ומקור דברי רבינו ביבמות קז, ב - שרבי חנינא בן אנטיגנוס אומר שם: כל תינוקות שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן, ופירש שם רבינו: שפחות מבת שש, אינה יודעת לשמור קידושיה, וזה בהסתמך על דברי רבא בגיטין סה, א. (44) לא שעושה מעשה שטות, אלא שאינה חריפה כלל. ומתוך שהיא בת עשר, חזקה עליה שהיא יודעת לשמור קידושיה.

ח. כיצד מקדשת למאן? שאם נתקדשה ולא רצתה לישב עם בעלה, צריכה למאן בפני שנים<sup>45</sup> ולומר: איני רוצה בו, ויוצאה בלא גט, כמו שיתבאר בהלכות גרושין<sup>46</sup>. וזו היא הנקראת ממאנת<sup>47</sup>. ולמה יוצאה בלא גט? מפני שאין קדושיה קדושין גמורין מן התורה<sup>48</sup>, אלא מדברי סופרים<sup>49</sup>, והן תלוין: שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה<sup>50</sup> - גמרו קדושיה, ונעשית אשת איש גמורה<sup>51</sup>, ואינו צריך לחזור לקדשה אחר שגדלה<sup>52</sup>; ואם לא רצתה לישב - צריכה למאן<sup>53</sup>, ותצא בלא גט.

לפלונית. (19) שם. אפילו לא חזר ואמר התקדשי לי בדינר שנתתי לו (שו"ע אהע"ז סי' ל, ס"ח).

ד. אמרה: הניחהו על הסלע<sup>20</sup> - אינה מקדשת<sup>21</sup>. ואם היה סלע שלה - מקדשת<sup>22</sup>. היה סלע של שניהם - הרי זו מקדשת בספק<sup>23</sup>. אמר לה: התקדשי לי בכפר זה, אמרה לו: תנהו לעני - אפלו היה עני הסמוך עליה<sup>24</sup>, אינה מקדשת<sup>25</sup>. תנהו לכלב - הרי זו אינה מקדשת. ואם היה הכלב שלה - מקדשת. ואם היה רץ אחריה לנשכה, ואמרה לו: תנהו לכלב זה - הרי זו ספק מקדשת<sup>26</sup>.

(20) אבן קשה. (21) שאינו שלה, והרי זה כאמרה: זרקוהו לי. (22) שחצרו של אדם קונה לו, הרי הוא כאילו קבלתו בידה (קידושין ח: וברש"י שם). (23) כי אע"פ שאין קונים בחצר השותפים זה מזה (ראה בבא-בבא פד: - הואיל והוא מחזר אחריה לקדשה, יש להניח שהשאל לה מקומו וקנתה. ויש מקום לספק, אולי כוונתה לומר לו: תנהו על סלע שלך שאיני רוצה בכסף קידושין (קידושין שם, וברשב"א שם). וראה להלן הלכה כא. (24) לפרנסו. (25) קידושין שם, כי כשם שהיא חייבת לפרנסו, כך גם הוא מצווה להחיותו ולא נתן לה כלום. (26) קידושין שם. כי אע"פ שהוא מחוייב בהצלתה, אולי מתוך שהציל את גופה מסכנה, גמרה בלבה להתקדש לו (ר"ן שם).

ה. היה מוכר פרות או פלים וכיוצא בהן, באה אשה ואמרה לו: תן לי מעט מאלו, ואמר לה: אם אתן לך תהי מקדשת לי - אם אמרה: הן, ונתן לה - הרי זו מקדשת; אבל אם אמרה לו: תן לי מהן, או: השלף לי, או דברים שענינם: לא תשחק עמי בדברים אלו, אלא תן לי בלבד, ונתן - אינה מקדשת<sup>27</sup>. וכן אם היה שותה יין, ואמרה לו: תן לי פוס אחד, ואמר לה: אם אתן לך הרי את מקדשת לי בו, ואמרה: השקני השקות, או: תן, השקה<sup>28</sup>, השלף - אינה מקדשת; שאין הדברים נראין אלא: השקני בלבד, ולא תשחק עמי בדבר אחר.

(27) קידושין ט. (28) או השקה, או השלך. לשון "השלך" במשליך פירות מאילן, כמבואר בקידושין שם.

ו. המקדש בעד אחד - אין חוששין לקדושו<sup>29</sup>, ואף-על-פי ששניהם מודין. קל והמר למקדש בלא עדים<sup>30</sup>. המקדש בפסולי עדות של תורה<sup>31</sup> - אינה מקדשת<sup>32</sup>; בפסולי עדות של דברי סופרים<sup>33</sup>, או בעדים שהן ספק פסולי תורה<sup>34</sup>, אם רצה לכנס - חוזר ומקדש בכשרים, ואם לא רצה לכנס - צריכה גט ממנו מספק. ואפלו בפרה האשה והכחישה את העדים ואמרה: לא קדשתני - כופין אותה לקח גט<sup>35</sup>. וכן דין כל קדושי ספק: אם רצה לכנס - חוזר



מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונתקדש לישראל שאסור בתרומה אם יקבל גט הוא חוזר לתרומת בית אביו. וכן תפסו קידושו לענין שהמקדש נאסר באחות הטומטום ובאמו (רש"י שם). ואשר לאנדרוגינוס, אמרו (יבמות פג.) אנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה. והשווה דברי רבינו הל' איסורי ביאה פ"א, ה"ט: "אנדרוגינוס מותר לישא אשה". ומקורו מיבמות פא, א.

**יב. המְקַדֵּשׁ אַחַת מִן הָעֵרְוֹת<sup>66</sup> - לֹא עֵשָׂה כְּלוּם, שְׂאִין קִדּוּשֵׁין תּוֹפְסִין לְעֵרְוָה<sup>67</sup>; חוּץ מִן הַנְּדָה<sup>68</sup>, שֶׁהַמְקַדֵּשׁ אֶת הַנְּדָה - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁת קִדּוּשֵׁין גְּמוּרִין<sup>69</sup>. וְאִין רְאוּי לְעֵשׂוֹת כִּין<sup>70</sup>.**

(66) שחייב על ביאתן כרת, והן האמורות בויקרא פרק יח, ראה לעיל פ"ב ה"ה. (67) קידושין סז, ב: "אמר קרא: כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו", הוקשו כל העריות לאחות אשה, מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין (שנאמר: ואשה אל אחותה לא תקח - לא תוכל לקדשה), אף כל עריות לא תפסי בהן קידושין". (68) פנויה בימי נדתה. (69) קידושין סה, א. שנאמר (ויקרא טו, כד) "ותהי נדתה עליו", - אפילו בשעת נדתה, תהא בה הויה (תפיסת קידושין). (70) כיון שאינה ראויה לביאה, אין לקדשה. וגם יש לחוש שמא יגע בה. וראה לקמן פ"י, ה"ו. ומה שאין אנו נזהרין בזה הוא משום שאנו מקדשים בשעת נישואין, וכבר הוכנו כל צרכי החופה וטבחו טבחם ואי-אפשר לדחותם בגלל ההפסד ('פרישה' לטור' אהע"ז סי' מד).

**יג. אִשֶׁת אִישׁ שֶׁפְּשָׁטָה יָדָה וְקִבְּלָה קִדּוּשֵׁין מֵאַחַר בְּפָנֶי בַּעֲלָהּ - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁת לְשָׁנִי<sup>71</sup>; שֶׁהָאִשָּׁה שְׂאֵמְרָה לְבַעֲלָהּ בְּפָנֶי: גְּרִשְׁתָּנִי - נֶאֱמַר<sup>72</sup>. תְּזַקֶּה אִין אִשָּׁה מְעֵזָה פְּנִיָּה בְּפָנֶי בַּעֲלָהּ. אָבֵל אִם קִדְּשָׁה אַחַר שְׁלֹא בְּפָנֶי בַּעֲלָהּ - אִין קִדּוּשֵׁין תּוֹפְסִין בָּהּ, עַד שֶׁתִּבְיֵא רְאוּיָה שְׁנַתְּגַרְשָׁה קִדְּם שֶׁתִּקְבַּל הַקִּדּוּשֵׁין. כֹּל שְׁלֹא בְּפָנֶי - מְעֵזָה<sup>73</sup>.**

(71) כי בוודאי נתגרשה מבעלה הראשון. (72) אפילו להנשא לכתחילה ואפילו הוא מכחישה, כמבואר לקמן הל' גירושין פ"ב, ה"ד. ויש אומרים, כי בזמן הזה שמרובה החוצפה והפריצות אינה נאמנת אלא לחומר (שו"ע אהע"ז סי' יז, ס"ב). (73) גיטין פט, ב.

**יד. המְקַדֵּשׁ אַחַת מִן הַשְּׁנִיּוֹת אוּ מֵאִסּוּרֵי לְאוּין אוּ מֵאִסּוּרֵי עֵשָׂה<sup>74</sup>, וְכִן יָכֹם שֶׁקִּדְּשׁ צֵרֶת יְבָמָה<sup>75</sup> - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁת קִדּוּשֵׁין גְּמוּרִין<sup>76</sup>; חוּץ מִיְבָמָה שְׁנַתְּקַדְּשָׁה לְזָר<sup>77</sup>, שֶׁהִיא מְקַדֵּשׁת בְּסִפָּק. נִסְתַּפֵּק לְחֻכְמִים, אִם הַקִּדּוּשֵׁין תּוֹפְסִין בְּיְבָמָה כִּשְׂאָר חֻבֵּי לְאוּין, אוּ אִין קִדּוּשֵׁין תּוֹפְסִין בָּהּ כְּעֵרְוָה<sup>78</sup>. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁאִסּוּר לֹא לְכֻנְס<sup>79</sup> אַחַת מִכָּל אֱלֹהִים<sup>80</sup>, הָרִי זֶה מְגַרֵּשׁ בְּגִט<sup>81</sup>.**

(74) כולן מפורשות לעיל פ"א, הלכות רח. (75) לאחי המת היו שתי נשים, ואחת מהן נתייבמה, והשניה -

(45) יבמות קא, ב. (46) פ"א, ה"ח. (47) בכל מקום. כגון במשנה, כתובות פ"א, מ"ו. וכן לקמן פ"ט הי"ד. (48) שהרי יתומה היא, ולא קיבל אביה קידושיה. (49) שלא ינהגו בה מנהג הפקר (יבמות קיב, ב. ולקמן פ"א, ה"ו). (50) ונבעלה לו בגדלותה. (51) ואין קידושי אחר תופסים בה. (52) שהבעילה היא גמר קידושין הראשונים (יבמות קט:). (53) בעודה קטנה, אבל משתגדיל אע"פ שלא נבעלה אינה ממאנת וצריכה גט מדברי סופרים, כמבואר בפרוטרוט לקמן הל' גירושין פ"א, ה"ו.

**ט. חֲרֵשׁ<sup>54</sup> שֶׁנֶּשֶׂא פְּקַחַת, וְכִן חֲרֵשֶׁת שֶׁנֶּשֶׂאֵת לְפַקְחָהּ<sup>55</sup> - אִין קִדּוּשֵׁיהֶן גְּמוּרִין מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים<sup>56</sup>. לְפִיכָךְ, אִם בָּא פְּקַח וְקִדְּשׁ אִשֶׁת חֲרֵשׁ הַפְּקַחַת - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁת לְשָׁנִי<sup>57</sup> קִדּוּשֵׁין גְּמוּרִין<sup>58</sup>. וְנֹתֵן גִּט, וְהִיא מְתַרֵּת לְבַעֲלָהּ הַחֲרֵשׁ<sup>59</sup>. אָבֵל הַשּׁוֹטָה שֶׁקִּדְּשׁ פְּקַחַת, אוּ פְּקַח שֶׁקִּדְּשׁ שׁוֹטָה - אִין בָּאין קִדּוּשֵׁין כְּלָל, לֹא מִדְּבָרֵי תּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים<sup>60</sup>.**

(54) מפורש לעיל פ"ב, הכ"ו. (55) איש ואשה שהם שלמים בדעתם, ואינם לא חרשים ולא שוטים, נקראים פקח ופקחת (לעיל שם). (56) יבמות קיב, ב. (57) כלל הוא: כל שהקידושין הראשונים הם מדברי סופרים, קידושי תורה חלים אחריהם, דוגמא לכך דברי רבינו לקמן הל' גירושין פ"א, ה"ו. (58) מן התורה. (59) הואיל והפקח לא נשאה עדיין, אבל אם נשאה הפקח - אסורה לשניהם, כמבואר לקמן הל' גירושין פ"י, ה"ה. ומקור דברי רבינו בירושלמי יבמות יד, א. (60) יבמות קיב, ב. חרש וחרשת שקיימת בהם תקנת חכמים (שדרכם להיות שלום ביניהם) תיקנו להם קידושין, שוטה ושוטה שאין תקנת חכמים קיימת בהם (אין שלום ביניהם, כי אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת) לא תיקנו להם קידושין.

**י. סָרִיס שֶׁקִּדְּשׁ, בֵּין סָרִיס חֲמָה בֵּין סָרִיס<sup>61</sup> אָדָם, וְכִן אִילּוּנִית<sup>62</sup> שֶׁנֶּתְקַדְּשָׁה - הָרִי אֵלֶּו קִדּוּשֵׁין גְּמוּרִין<sup>63</sup>.**

(61) מפורש לעיל פ"ב, הלכות יא-יד. (62) לעיל פ"ב, הלכות ד"ו. (63) אע"פ שסריס אדם אסור לו לבוא בקהל - מכל-מקום קידושין תופסין, שהלכה היא: קידושין תופסין בחיבי לאוין, ואין צורך לומר שסריס אדם קידושו תופסין, שהרי מותר לו לבוא בקהל (ראה יבמות עה: ובדף עט:).

**יא. טְמֻטוֹם וְאַנְדְּרוּגִינוֹס<sup>64</sup> שֶׁקִּדְּשׁוּ אִשָּׁה, אוּ שֶׁקִּדְּשָׁן אִישׁ - הָרִי אֵלֶּו קִדּוּשֵׁי סְפָק, וְצָרִיכִין גִּט מִסְּפָק<sup>65</sup>.**

(64) מפורשים לעיל פ"ב הלכות כד-כה. (65) קידושי טומטום - מבוארים ביבמות עב, א - שהם קידושי ספק, שמא זכר או שמא נקבה היא, ואע"פ שאין הטומטום ראוי להנשא, צריך גט לענין תרומה, כגון אם הוא כהן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִי שֶׁחָצְיָהּ שִׁפְחָהּ וְחָצְיָהּ בַּת חוֹרֵין שֶׁקְדְּשָׁה עִבְדָּה  
עֲבָרִי<sup>91</sup>. וְמִי שֶׁחָצְיָהּ עִבְדָּה וְחָצְיָהּ בֶּן חוֹרֵין<sup>92</sup> שֶׁקְדְּשָׁה  
בַּת חוֹרֵין - הָרִי זֶה סִפְקָהּ קְדוּשָׁתוֹ<sup>93</sup>.

90) שהבא עליה חייב להביא אשם (ויקרא יט, כ) - מאחר שאמרנו למעלה (הט"ז) שהמקדש חצי שפחה וחצי בת חורין - אין קידושה גמורים עד שתשתחרר. 91) שהרי היא מותרת לו גם בחצי השפחה שבה (שעבד עברי מותר בשפחה כנענית), ולפיכך יש לו גם בה קידושין גמורים בחצי הבן-חורין. מה-שאינ-כן בן-חורין המקדש אותה שאסורה עליו מצד חצי השפחה שבה. וראה בפירוש המשניות להרמב"ם בכריתות (פ"א, י), ועי' 'פני יהושע' גיטין מג, א. 92) כגון שהיה משועבד לשני שותפים, ושחרר אחד את חלקו. 93) כי אולי הוא דומה לאומר לאשה התקדש לחציי, שמקודשת, כמבואר לעיל פ"ג ה"ט, או שמא יש לחלק, ששם היא ראויה לכולו, שהרי הוא בן חורין, ונעשה כאומר: תהי אשתי את ועוד אחרת, אבל בנידון שלפנינו הרי אינה ראויה לכולו מחמת חלק עבודתו שאינו בר קידושין, וגם אסור בה כדין כל עבד האסור בבת חורין (גיטין מג. והשווה דברי רבינו הל' עבדים פ"ד, ה"ז).

יח. שפור שֶׁקְדְּשָׁה - קְדוּשָׁתוֹ קְדוּשָׁתוֹ, וְאֵף-עַל-פִּי  
שֶׁנִּשְׁתַּפְּרָה הִרְבָּה<sup>94</sup>. וְאֵם הַגֵּיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹטִס<sup>95</sup> -  
אֵין קְדוּשָׁתוֹ קְדוּשָׁתוֹ<sup>96</sup>. וּמִתְנַשְּׁבִין בְּדָבָר זֶה<sup>97</sup>.

94) עירובין סה. "שיכור מקחו ומקחו וממכרו ממכר . . . כללו של דבר, הרי הוא כפקח לכל דבריו". 95) "והוא השיכור שעושה ואינו יודע מה עושה" (לשון רבינו הל' מכירה פכ"ט, הי"ח). 96) עירובין שם, והרי הוא כשוטה לכל דבריו. 97) חוקרים היטב אם באמת הגיע לשכרות של לוט, כי יש להזהר באיסור ערוה החמור מאד.

יט. הַמְקַדֵּשׁ בַּפְּחוֹת מִפְּרוּטָה - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת<sup>98</sup>.  
קְדוּשָׁה בְּאֶכָל אוּ בְּכֵלִי וּבְכִיּוּצָא בּוֹ שֶׁשְׁוֶה פְּחוֹת  
מִפְּרוּטָה - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת בְּסִפְקָהּ, וְצָרִיכָה גִט  
מִסְּפָק; שֶׁמָּא דָּבָר זֶה שְׁוֶה פְּרוּטָה בְּמָקוֹם אַחֵר. הָא  
לְמִדְתָּהּ, שֶׁכָּל הַמְקַדֵּשׁ בְּשְׁוֶה פְּסָף: אִם הִיא בְּאוֹתָהּ  
הַמְדִינָה שְׁוֶה פְּרוּטָה - הָרִי אֵלּוּ קְדוּשֵׁי וְדָאִי, וְאִם  
אֵינָה שְׁוֶה פְּרוּטָה - הָרִי אֵלּוּ קְדוּשֵׁי סִפְקָהּ<sup>99</sup>. יִרְאֶה  
לִי, שֶׁאִם קָדַשׁ בְּתַבְשִׁיל אוּ בְּיָרֵק שֶׁאֵינָה מִתְקַדְּשִׁים<sup>100</sup>  
וּבְכִיּוּצָא בְּהֵם, אִם לֹא הִיוּ שְׁוֶה פְּרוּטָה בְּאוֹתוֹ הַמְקוֹם  
- אֵינָה מְקַדְּשֶׁת כָּלָל; שֶׁהָרִי דָּבָר זֶה אֵינָה מְגִיעַ  
לְמָקוֹם אַחֵר עַד שֶׁיִּפְסַד וְיֵאבֵד, וְלֹא יִהְיֶה שְׁוֶה  
פְּרוּטָה. וְדָבָר שֶׁל טַעַם הוּא זֶה, וְרָאוּי לְסַמְךָ עָלָיו.

98) קידושין מו, א. ושיעור פרוטה, משקל חצי שעורה מכסף צרוף (רבינו בפירושו למשנה קידושין פ"א מ"א, וכן בשו"ע אהע"ז סי' כו, ועי' הל' עירובין פ"א הי"ב, וכן בשו"ע יו"ד סי' רצד ס"ו). 99) קידושין יב. ותופסים בה קידושי שני, וצריכה גט משניהם אם רוצה להנשא לאחר, וכן אם לא נתקדשה לאחר, והמקדש הראשון רוצה לקיימה

הנקראת צרה - אסורה להנשא לאחים, שנאמר: יבמה יבוא עליה - עליה ולא על צרתה. ולא הבא מכלל עשה - עשה (יבמות יא. והשווה דברי רבינו הל' יבום פ"א, הי"ב). 76) כי הלכה היא, קידושין תופסין בחייבי לאוין ועשה, שנאמר: "כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה", וכי יש אהובה לפני המקום או שנואה לפני המקום? אלא אהובה - אהובה בנישואיה, שנואה - שנואה בנישואיה (שנשאה באיסור), ובכל זאת אומר הכתוב: "כי תהיין" - לשון הויה, מכאן שקידושין תופסין בהן (קידושין סח.). 77) לפני שחלצה יבמה, והתורה אמרה: "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" (דברים כד, ה). 78) משום שנאמר בה: "לא תהיה" לשון הויה ותפיסת קידושין, כלומר, לא יתפסו בה קידושין לזר (יבמות צב:). 79) לחופה. 80) שהרי אסורות עליו איסור לאו. 81) הואיל וקידושין תופסין בהם ואסור לו לקיימן, על כרחו מוציאן בגט. וראה במוספנו "תשובות רבינו".

טו. הַמְקַדֵּשׁ פּוֹתִית אוּ שִׁפְחָהּ<sup>82</sup> - אֵינָן קְדוּשֵׁין, אֶלָּא  
הָרִי הִיא אַחֵר הַקְדוּשֵׁין כְּמוֹ שֶׁהִתְהַדְּמָה קִדְּשׁ  
הַקְדוּשֵׁין<sup>83</sup>. וְכֵן עֲפוּ"ם וְעַבְדָּה שֶׁקְדְּשׁוּ בַּת יִשְׂרָאֵל -  
אֵין קְדוּשֵׁיהֶן קְדוּשֵׁין. יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר שֶׁקְדְּשָׁה, אֶף-עַל-  
פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוֹדַת פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת בְּרִצּוֹנוֹ - הָרִי  
אֵלּוּ קְדוּשֵׁין גְּמוּרִים, וְצָרִיכָה גִט מִמֶּנּוּ.

82) כנענית. 83) קידושין סח, א. שפחה, אמר קרא: שבו לכם פה עם החמור (בראשית כב, ה), עם הדומה לחמור (ואליעזר עבד היה). נכרית, אמר קרא: לא תחתן בם (דברים ז, ג), לא תהא לך בם תורת חיתון.

טז. הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה שֶׁחָצְיָהּ שִׁפְחָהּ וְחָצְיָהּ בַּת  
חוֹרֵין<sup>84</sup> - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת קְדוּשֵׁין גְּמוּרִין<sup>85</sup> עַד  
שֶׁתִּשְׁתַּחֲרַר, וּכְיוֹן שֶׁנִּשְׁתַּחֲרַרְהָ - גְּמוּרֵי קְדוּשֵׁיהָ<sup>86</sup>,  
קְדוּשֵׁי קִטְנָה<sup>87</sup> שֶׁגְּדֻלָּהּ, וְאֵינָה צָרִיךְ לְקַדְּשָׁה  
קְדוּשֵׁין אַחֵרִים<sup>88</sup>. בָּא אַחֵר וְקָדְּשָׁה אַחֵר שֶׁנִּשְׁתַּחֲרַרְהָ  
- הָרִי זֶה סִפְקָהּ קְדוּשֵׁין לְשִׁנְיָהֶם<sup>89</sup>.

84) כגון שהיתה משועבדת לשני שותפים, ושחרר אחד מהם את חלקו. 85) שהרי חצי שפחה שבה אינו ראוי לקידושין, כמבואר לעיל ה"ו. ואם כן, הרי הוא כאומר לאשה חציין מקודשת לי שאינה מקודשת כמבואר לעיל (פ"ג ה"ט). 86) ונתפשטו קידושיה בכולה. שמעתה - כולה ראויה לקידושין. 87) יתומה. 88) כמבואר לעיל ה"ח. שאין זו, המקודשת קידושי ספק מדין תורה, גרועה מקטנה המקודשת קידושי ודאי מדברי סופרים שאינה צריכה קידושין אחרים משגדלה. 89) כי שמא לא חלו כלל קידושיה לפני שחרורה, הואיל ודומה למקדש חצי אשה, וממילא חלו בה קידושי שני. או אולי חלו בה קידושי ראשון כי לא השאיר כלום בקניינו, וממילא לא חלו בה קידושי שני (ב"ח ומרכבת משנה' כפי הבנתם בסוגיא דגיטין מג, א. ועמוד ב שם).

יז. וְאֵי זֶה הִיא שִׁפְחָהּ חֲרוּפָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה<sup>90</sup> זֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

106) ואי אפשר לברר את מצב קרבנותם. (107) ואפילו רחוק מאה אמה, כמו שכתוב למעלה.

— צריכה קידושין אחרים, כדי שתהא מקודשת קידושי ודאי (רש"י לקידושין יב. וב'טור' אהע"ז ס' לא). (100) זמן מרובה. ואם יכול להתקיים ע"י כיבוש בחומץ או במלח וכיוצא בהם, וראוי הוא להגיע למקום אחר שיטוה פרוטה — הרי אלו קידושי ספק (מהרי"ק שורש פד, כסף-משנה ומעשה-רוקח).

~ יום רביעי כ"ח אייר ~

פֶּרֶק הַמֵּישִׁי

1) נתבאר בו דיני קידושין באיסורי הנאה, בהקדש, בטובת הנאה, בגול ובגנבה ואבדה, בפקדון, במלוה, בהנאת מתנה, שנתן לאחרים בפקודתה, או שקיבל מאחרים ברצונה, במשכון, במתנה על מנת להחזיר, שתיקה לאחר מתן מעות.

כ. המקדש אשה בפחות מפרוטה, או שקדש שתי נשים בפרוטה, אף-על-פי ששלה סבלונות<sup>101</sup> לאחר מכן - אינה מקדשת. וכן קטן שקדש, אף-על-פי ששלה סבלונות לאחר שהגדיל - אינה מקדשת. שמתחמת קדושין הראשונים שלחן, שהיו קדושין פסולין.

א. המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה, כגון חמץ בפסח או בשר בחלב<sup>2</sup> וכיוצא בהן משאר אסורי הנאה - אינה מקדשת<sup>3</sup>. ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם, כגון חמץ<sup>4</sup> בשעה ששית מיום ארבעה עשר<sup>5</sup> - אינה מקדשת.

101) מתנות, שדרך ארוס לשלוח לארוסתו, סבלונות — מלשון סבל והוא נושא המשא, שנושאים אותו מיד זה ליד זה.

2) שנתבשל בחלב. 3) שהרי אינה יכולה ליהנות מכסף קידושי, נמצא שלא נתן לה כלום. 4) היינו חמץ גמור שאסור בהנאה מן התורה ולפיכך אינה מקודשת, אף על פי שבשעה ששית אינו אסור אלא מדרבנן, אבל חמץ שאינו אסור אלא מדרבנן, קידושי קידושין. 5) בניסן. שמן התורה אין החמץ אסור אלא מתחילת שעה שביעית ביום.

כא. המקדש את האשה בכסף או בשטר, אינו צריך שיתן הקדושין לתוף נדה; אלא בין שרצתה לזרק לה קדושיה, וזרק<sup>102</sup> - בין לתוף נדה בין לתוף חיקה, או לתוף חצרה או לתוף שדה שלה - הרי זו מקדשת. היתה עומדת ברשות הבעל, צריך שיתן לתוף נדה או לתוף חיקה. היתה עומדת ברשות ושהיא של שניהם<sup>103</sup>, וזרק לה קדושיה מדעתה, ולא הגיעו לנדה או לחיקה הרי זו מקדשת קדושי ספק. ואפילו אמרה לו: הנה קדושין על מקום זה, ואותו המקום של שניהם - הרי אלו קדושי ספק.

ב. עבר ומכר דבר האסור בהנאה וקדש בדמיו - הרי זו מקדשת; חוץ מעבודת פוככים ומזלות, שאם קדש בדמיה - אינה מקדשת, מפני שדמי עבודת פוככים ומזלות אסורין בהנאה פמיה. המקדש בפרש עגלי עבודת פוככים ומזלות - אינה מקדשת; שהכל מעבודת פוככים ומזלות אסור בהנאה, שנאמר: ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. אבל המקדש בפרש שור הנסקל<sup>6</sup> - הרי זו מקדשת. אף-על-פי ששור הנסקל אסור בהנאה - פרשו אינו אסור בהנאה, שאינו דבר חשוב לגבי השור.

102) משמע שהסכימה שיזרוק לה הקידושין, אבל אם אמרה תנם בידי, והוא שינה וזרקם — אינה מקודשת, שהרי אינה מרצונה. 103) ששניהם שותפים בחצר.

6) שור שהמית אדם, ודינו להיסקל ומשנגמר דינו אסור בהנאה.

ג. המקדש בפרות שביעית או באפר פרה אדמה או במים שמלאין לעשותן מי נדה - הרי זו מקדשת. המקדש בהקדש של פדק הבית<sup>7</sup> בשוגג<sup>8</sup> - הרי זו מקדשת<sup>9</sup>, והוא ישלם קרן וחמש להקדש, ויביא אשמו, פדין כל מועל בשגגה. ואם קדש בו אשה במזיד - אינה מקדשת<sup>10</sup>.

כב. היו עומדים ברשות הרבים<sup>104</sup> או ברשות שאינו של שניהם<sup>105</sup>, וזרק לה קדושיה: קרוב לו - אינה מקדשת; קרוב לה - הרי זו מקדשת; מחצה על מחצה, או שהיו ספק קרוב לו ספק קרוב לה, ואבדו קדם שיגיעו לנדה<sup>106</sup> - הרי זו ספק מקדשת. כיצד הוא קרוב לו וקרוב לה? כל שהוא יכול לשמר אותן<sup>107</sup>, והיא אינה יכולה - זה הוא קרוב לו. היא יכולה לשמר אותן, והוא אינו יכול - זהו קרוב לה. שניהן יכולין לשמר אותן, או שניהן אין יכולים לשמר אותן - זה הוא מחצה על מחצה.

7) כסף הניתן לגזבר בית המקדש לצרכי תיקון הבית. 8) שלא ידע בו שהוא של הקדש. 9) כי על ידי מעילתו נתחללה קדושתו ויצא הכסף לחולין. 10) כי אין הקדש מתחלל אלא בשוגג שנאמר בו מעילה.

ד. קדשה במעשר שני<sup>11</sup>, בין בשוגג בין במזיד - אינה מקדשת; לפי שאין לו לעשות בו שאר תפציו עד שיתחלל, שנאמר במעשר: לוי הוא.

104) אף-על-פי שברשות הרבים לא תיקנו חכמים שיקנו לו לאדם ארבע אמות (פי"ז מהל' גיילה ואבידה ה"ט) — כאן נקנים לה קידושיה מטעם שיכולה לשמור אותם, ואפילו הם רחוקים ממנה מאה אמה (גיטין שם, לדעת רבי יוחנן). ועי' כסף-משנה ולחם-משנה. 105) השייכות לאדם אחר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאִם קָדַשׁ בְּהֵן אִשָּׁה - הָרִי זֹה מְקַדְּשֶׁת; שְׂאֵף-עַל-פִּי  
שְׂאֵינָן רְאוּיָן לֹא לְאֶכְלָה<sup>28</sup>, יֵשׁ לֹא לְמַכְרָן לְמִי שֶׁהֵן  
רְאוּיָן לֹא<sup>29</sup>. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׂקַדְּשׁ בְּתֵרוּמָה שֶׁהַפְּרִישׁ  
מִגְּרוּנָו<sup>30</sup> - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת; שֶׁהָרִי אֵין לֹא לְמַכְרָה<sup>31</sup>,  
וְאֵין לֹא בְּהָ אֵלָא טוֹבַת הַנְּאָה, לְפִי שְׁנוֹתָנָה לְכָל בְּהֵן  
שְׂיִרְצָה<sup>32</sup>, וְטוֹבַת הַנְּאָה אֵינָה מְמוּן<sup>33</sup>.

(21) התרומות והמעשרות הנזכרות לעיל, הניתנות במתנה לכהן, ללוי ולעני. (22) שלא הופרשו על ידי בעליהן ועדיין מעורבות הן בין הפירות. (23) הואיל ועומדים להרים כמורמים הם. (24) בירושה. (25) תבואה שלא הופרשו ממנה מתנותיה הרי היא טבל ואסורה באכילה, ולשון טבל, טב-לא, מלה מורכבת. (26) הישראל, הנכד. (27) כי כבר זכה בהן זקנו הכהן בחייו שלא הוטל עליו אלא להפריש ולקיימן לעצמו, ואף יורש זה יפרישן וימכרן לכוהנים. (28) כי תרומה אסורה באכילה לזר (ישראל). (29) והכסף הוא שלו. (30) שלא נפל לו בירושה מזקנו הכהן. (31) אלא לתיתה מתנה לכהן. (32) שרשאי ליטול דבר מועט מאוהבו [=הכהן] שבביל שיתנה לו [=ולא לכהן אחר]. (33) לקדש בו אשה.

ז. הַמְקַדְּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּגִזַּל אוּ בְּגִנְיָה אוּ בְּחִמְסָה<sup>34</sup>,  
אִם נִתְּיָאָשׁוּ הַבְּעֻלִים וְנוֹדְעָה<sup>35</sup> שְׂקִינָה אוֹתוֹ דְּבָר  
בְּיָאוּשׁ<sup>36</sup> - הָרִי זֹה מְקַדְּשֶׁת, וְאִם לֹא - אֵינָה  
מְקַדְּשֶׁת.

(34) שנתן דמי החפץ לבעליו ולקחו ממנו בעל כורחו. (35) לעדי הקידושין, בשעת מעשה הקידושין. כי אם לא ידעו עדי הקידושין את דבר היאוש (אפילו נתיאשו בעליו) הרי זה כמקדש ללא עדים שאינה מקודשת. (36) ואף על פי שהלכה היא: יאוש בלבד אינו קונה - אך מכיוון שהגיע החפץ ליד האשה, יש כאן יאוש ושינוי רשות וקנתה האשה, וממילא קנה אותה הבעל.

ח. הַנִּכְנָס לְבֵית חֵבְרוֹ וְלָקַח לוֹ פְּלִי אוּ אֶכְל אוּ כִּיּוֹצֵא  
בְּהֵן וְקָדַשׁ בּוֹ אִשָּׁה, וְכָא בְּעַל הַבַּיִת, אִף-עַל-פִּי  
שְׂאֵמֵר לוֹ: לְמָה לֹא נִתְּתָ לָהּ דְּבָר זֶה, שֶׁהוּא טוֹב מִמָּה  
שְׁנִתְּתָ לָהּ? - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת; שְׂלֵא אֵמֵר לוֹ דְּבָר זֶה  
אֵלָא כְּדִי שְׂלֵא לְהַתְּפִישׁ עִמּוֹ, וְהוּאִיל וְקָדַשׁ בְּמִמּוֹן  
חֵבְרוֹ שְׂלֵא מְדַעַת חֵבְרוֹ - הָרִי זֶה גִּזַּל וְאֵינָה מְקַדְּשֶׁת.  
וְאִם קָדַשָׁה בְּדָבָר שְׂאֵין בְּעַל הַבַּיִת מְקַפֵּיד עָלָיו, כְּגוֹן  
תְּמָרָה אוּ אֲגוּז - הָרִי זֹה מְקַדְּשֶׁת מִסְּפָק<sup>37</sup>.

(37) כי שמא בכל זאת הקפיד בעל הבית.

ט. הֵייתָה סְחוּרָה בֵּינוֹ וּבֵין חֵבְרוֹ<sup>38</sup>, וְחָלְקָה שְׂלֵא  
מְדַעַת חֵבְרוֹ, וְקָדַשׁ בְּחֵלְקוֹ - הוּאִיל וְצָרִיכָה שׁוּמַת  
בֵּית דִּין<sup>39</sup>, אֵינָה מְקַדְּשֶׁת; שְׂאֵין זֶה נוֹטֵל לְעַצְמוֹ מִה  
שְׂיִרְצָה וְנִגְיַח<sup>40</sup> מִה שְׂיִרְצָה<sup>41</sup>.

(38) בשותפות. (39) "של שלושה ואפילו הם הדיוטות ובלבד שיהו נאמנים ויודעים בשומא". (40) לשותף חברו.

(11) הוא החלק העשירי מהתבואה, הנאכל בירושלים בקדושה. -

ה. בְּהֵן שְׂקַדְּשׁ בְּחֵלְקוֹ<sup>12</sup> מְקַדְּשִׁי קְדָשִׁים<sup>13</sup> אוּ  
מְקַדְּשִׁים קְלָיִים<sup>14</sup> - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת, מִפְּנֵי שְׂלֵא הִתְרוּ  
אֵלָא לְאֶכְלָה בְּלִבְד<sup>15</sup>. אֲבָל בְּהֵן שְׂקַדְּשׁ בְּתֵרוּמָה  
גְּדוּלָה<sup>16</sup> וּבְתֵרוּמַת מַעֲשֵׂר וּבְכַפּוּרִים<sup>17</sup>, וְכֵן לֹא  
שְׂקַדְּשׁ בְּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן<sup>18</sup>, וְיִשְׂרָאֵל שְׂקַדְּשׁ בְּמַעֲשֵׂר  
עֲנִי<sup>19</sup> - הָרִי זֹה מְקַדְּשֶׁת<sup>20</sup>.

#### ~ נקודות משיחות קודש ~

"בהן שקדש בחלקו מקדשי קדשים או מקדשים קלים - אינה מקדשת בו".

כבר נתבארה שיטת הרמב"ם בענין שמחה ביו"ט שיש בה שני קיומי מצות שמחה:

(א) חיוב של קרבן שלמים - הבאת הקרבן ואכילתו. (ב) אכילת בשר חולין ושתיית יין. אלא שאם נאמר בזה "בכלל מאתיים מנה" (ולא שבטלה המנה) אזי לדעת הרמב"ם יוצאים ידי מצות אכילת בשר סתם גם באכילת בשר שלמים. וצ"ע שהרי בשלמים משולחן גבוה קאכיל (ב"ק יב, ב: אבל לאחר שחיטה כו'. פרש"י שם).

וצריך לומר שסבר הרמב"ם כתוס' ב"ק שם, שחלק הכהן בשלמים נחשב כממון גבוה, אבל חלק בעלים אפילו לאחר שחיטה הוא ממון בעלים.

וכבר שקו"ט בזה שממה שכתב כאן נראה דס"ל כהתוס' שם ולכן כהן שקידש בחלקו מקדשי קדשים או מקדשים קלים אינה מקודשת כיון שנחשב ממון גבוה.

(לקוטי שיחות, חלק לג, עמוד 66 והערה 39)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(12) שחולק עם אחיו הכוהנים. (13) כגון קרבנות החטאת והאשם. (14) כגון שלמים שקדושתם קלה. (15) כי אין הם ממון הפרטי של הכהן, אלא משולחן גבוה (שולחן של הקב"ה) זכה בהם לאכילה. (16) אחד מחמישים (לאדם ממוצע) בפירות ובתבואה השישראל מפריש לכהן, ונקראת גדולה, שהיא ראשית כל ההפרשות אחרי מריחת הכרי, בניגוד לתרומת מעשר הניתנת לכהן מידי הלוי המפריש מעשר מן המעשר, שהוא [=הלוי] קיבל, ואינה אלא אחד ממאה. (17) הניתנים אף הם לכהן ונאכלים בירושלים. (18) שקיבל מהישראל ונקרא ראשון, בהבדל ממעשר שני הבא אחריו שהוא נאכל לבעליו בירושלים. (19) בשנה השלישית והשישית לשמיטה מפרישים מעשר עני. ובשנה הראשונה, השנייה הרביעית והחמישית - מעשר שני. (20) שכל אלה הם קניינו של המקבל וממונו.

ו. מִתְּנוֹת<sup>21</sup> שְׂלֵא הוֹרְמוֹת<sup>22</sup>, הָרִי הֵם כְּמוֹ שֶׁהוֹרְמוֹת<sup>23</sup>.  
לְפִיכָךְ, יִשְׂרָאֵל שְׁנַפְּלוֹ לֹא<sup>24</sup> טְבָלִים<sup>25</sup> מִבֵּית אָבִי אִמּוֹ  
כְּהֵן, וְהַפְּרִישׁ<sup>26</sup> מִהֵן תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת - הָרִי הֵן  
בְּתֵרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת שְׁנַפְּלוֹ לֹא בִּירְשָׁה מֵאָבִי אִמּוֹ<sup>27</sup>.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נחכוונתי אלא לפירעון חובי קבלתי, אינה נאמנת. (55) נמצא שלא נתן לה כלום לשם קידושין.

יג. המקדש במלוה, אפלו היתה בשטר - אינה מקדשת. כיצד? כגון שהיה לו אצלה חוב דינר, ואמר לה: הרי את מקדשת לי בדינר שיש לי בידך - אינה מקדשת; מפני שהמלוה להוצאה נתנה<sup>56</sup>, ואין פאן שום דבר קנים<sup>57</sup> להנות בו מעתה, שפכר הוציאה אותו דינר<sup>58</sup> ועברה הנאתו<sup>59</sup>.

(56) הלווה רשאי להוציאה [=להשתמש בה] ואינו חייב להעמידה שתהא מצוייה בכל עת שיתבענו המלווה. (57) הנמצא מול עינינו. (58) ואפילו המעות עדיין בידה הרי הן כאילו כבר הוציאתן. (59) וקידושי כסף נלמדים מקניין שדה עפרון שנאמר בו: "נתתי כסף השדה קח ממני" הרי שבשעת הקניין צריך ליתן הכסף. ואפילו החזיר לה השטר [=חוב] ויש בנייר שווה פרוטה, אינה מקודשת, מפני שעיקר דעתה על כסף המלווה.

יד. היה לו אצלה מלוה על המשפון<sup>60</sup>, וקדשה באותה המלוה, והחזיר לה המשפון - הרי זו מקדשת; שהרי היא נהנית במשפון מעתה, והרי הגיע הנאה לידה.

(60) בין שמשכנה בשעת ההלוואה, בין שלא בשעת ההלוואה, אלא כשהגיע זמן הפירעון תבע מעותיו ומשכנה על ידי בית דין.

טו. המקדש בהנאת מלוה - הרי זו מקדשת. כיצד? כגון שהלוה אותה עתה<sup>61</sup> מאתים זוז, ואמר לה: הרי את מקדשת לי בהנאת זמן שארויח<sup>62</sup> לך במלוה זו, שתהיה בידך פך וכף יום, ואיני תובענה ממך עד זמן פלוני - הרי זו מקדשת; שהרי יש לה הנאה מעתה להשתמש במלוה זו עד סוף זמן שקבע. ואסור לעשות כן, מפני שהיא פרבית<sup>63</sup>. ופרשו רבותי בהנאת מלוה דברים שאין ראוי לשמען<sup>64</sup>.

(61) בשעת הקידושין. (62) שארחיב (כלומר שאאריך). (63) שבשכר המתנתו בגביית כספו מקדשה, אולם אין זו ריבית גמורה אלא "כריבית", שהרי כשנושא אשה נתחייב לה בעשרה דברים, נמצא שאין זו הנאה גמורה, והרי היא הערמת ריבית. והרב המאירי סובר, הואיל וההנאה מגעת לשניהם אין כאן ריבית גמורה. (64) הכוונה לרבנו יצחק אלפסי [=הרי"ף] המפרש: הנאת מלווה - כגון שהלווה לה מכבר, והגיע עכשיו זמן הפירעון, ואמר לה, התקדשי לי באותה הנאה שאסכים להאריך לך את זמן הפירעון עד יום פלוני. אולם רבינו דוחה פירושו הואיל ואינו נותן לה עכשיו כל כסף, אינה יכולה להתקדש כי הרווחת זמן הפירעון אינה עדיפה ממחילת המלווה גופא שכבר אמרנו שאינה מקודשת.

טז. אמר לה: הרי את מקדשת לי בפרוטה זו ובחוב

(41) ואפילו נתן לה שווה שתי פרוטות שמגיע לחלקו לפחות שוה פרוטה - אינה מקודשת, לפי שרצונה להתקדש בכל הסכום ולא בחציו, אלא אם כן פירש לה: "התקדשי לי במה שיש לי בו".

י. גזל את האשה או גנב ממנה או חמסה, וחזר וקדשה בגזל ובגנבה ובחמס שלה, ואמר לה: הרי את מקדשת בו - אם קדם ביניהן שדוכיין<sup>42</sup>, ונטלה ושתקה - הרי זו מקדשת<sup>43</sup>; ואם לא שדף אותה מעולם<sup>44</sup>, אף-על-פי ששתקה כשנתן לה דברים אלו בתורת קידושין - אינה מקדשת<sup>45</sup>; ואם אמרה: הן<sup>46</sup> - הרי זו מקדשת.

(42) דברי שידול וריצוי להסכים להצעת נישואיו. ואפילו היו אלה לפני שגזל ממנה. (43) מתוך שנטלתו ושתקה סימן שמחלה לו וקבלתו לשם קידושין. (44) אפילו לפני הגזילה. (45) כי שלה לקחה, ולא לשם קידושין. (46) בשעת הקידושין.

יא. וכן אם נתן לה פקדון, ואמר לה: פנסי פקדון זה, וחזר ואמר לה: הרי את מקדשת לי בו - אם אמר לה קדם שנטלתו, ונטלתו ושתקה - הרי זו מקדשת<sup>47</sup>; ואם אחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה: הרי את מקדשת בו, ושתקה - אין זה קלום, שפול שתיקה שלאחר מתן מעות אינה מועלת<sup>48</sup>; אבל אם אמרה 'הן' אחר שנטלה - הרי זו מקדשת<sup>49</sup>.

(47) ואפילו לא קדם ביניהם שידוכין. כי קבלת הפיקדון הייתה לשם קידושין. (48) כי לא איכפת לה כלום באמירתו, הואיל ומתחילתו קיבלתו רק לשם פיקדון. (49) הואיל והפיקדון קיים, הרי זה כאומר התקדשי לי בפיקדון שיש לי בידך - שמקודשת.

יב. החזיר לה חוב שהיה לה אצלו, ואמר לה<sup>50</sup> 'הרי את מקדשת בו'<sup>51</sup> קדם שתטלנו, ונטלתו ושתקה: אם היה ביניהן שדוכיין<sup>52</sup> - הרי זו מקדשת<sup>53</sup>, ואם לא שדף - אינה מקדשת, עד שתאמר 'הן'. ואם אמר לה אחר שנטלה החוב שלה 'הרי את מקדשת בו' - אפלו אמרה 'הן', אינה מקדשת<sup>54</sup>; שהרי לא הגיע לידה ממנו פלוס, אלא שלה נטלה, וכבר נפרע חובו משעה שנטלה, ואינה יכולה לחזר ולתבעו פחוב פעם אחרת<sup>55</sup>.

(50) בשעת החזרת החוב. (51) ודעתו שתתקדש וגם תהיה נפרעת בכסף זה. (52) ונתרצית לו. (53) כי קבלתו לשם קידושין ואת החוב מחלה לו. (54) כי יכולה לומר: בתורת פירעון חובי קיבלתי. ואם לא הזכיר לה בתחילה אודות הפירעון, אלא שהוא חייב לה כסף והגיע זמנו לפרוע, ואמר הרי את מקודשת לי בכסף זה ונטלתו ושתקה מקודשת אף על פי שלא שידך, ואפילו תאמר אחרי כן לא לקידושין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כב. אָמַר לָהּ: הִילָךְ דִּינָר זֶה בְּמִתְנָה וְהִתְקַדְּשִׁי לְפָלוּנִי, וְקִדְּשָׁה אוֹתוֹ פְּלוּנִי וְאָמַר לָהּ: הֲרִי אֵת מִקְדָּשְׁתְּ לִי בַּהֲנָאָה זֹאת הַבָּאָה לִיךְ בְּגָלְלִי - הֲרִי זֹאת מִקְדָּשְׁתְּ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לָהּ הַמְקַדֵּשׁ כְּלוּם. אָמְרָה לוֹ: הִילָךְ דִּינָר זֶה מִתְנָה וְאֶתְקַדַּשׁ לָךְ, וְלִקְחוּ, וְאָמַר לָהּ: הֲרִי אֵת מִקְדָּשְׁתְּ לִי בַּהֲנָאָה זֹאת שֶׁקִּבַּלְתִּי מִמֶּךָ מִתְנָה - אִם אָדָם חָשׁוּב הוּא, הֲרִי זֹאת מִקְדָּשְׁתְּ; שֶׁהֲנָאָה יֵשׁ לָהּ בַּהֲיִוֹתָּהּ נִהְיָה מִמֶּנָּה, וּבַהֲנָאָה זֹאת הִקְנֵת עֲצָמָה לוֹ.

כג. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּדִינָר, וְהֲרִי זֶה הַמְשָׁכּוֹן בְּיָדְךָ עַד שֶׁאֲתֵן דִּינָר - אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ לוֹ; לְפִי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַדִּינָר לְיָדָהּ, וְלֹא הַמְשָׁכּוֹן נָתַן לַהֲיִוֹתוֹ שֶׁלָּהּ. הִיָּה בְּיָדוֹ מְשָׁכּוֹן עַל חוֹב שֵׁישׁ לוֹ אֲצֵל אַחֲרִים, וְקִדַּשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵינִי שָׁלוֹ, הֲרִי זֹאת מִקְדָּשְׁתְּ; לְפִי שֶׁבְּעַל חוֹב יֵשׁ לוֹ מִקְצֵת קִנְיָן בְּגוֹפוֹ שֶׁל מְשָׁכּוֹן.

כד. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרִי אֵת מִקְדָּשְׁתְּ לִי בְּדִינָר זֶה עַל מִנְתַּ שֶׁתְּחַזְרִירוּהוּ לִי - אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ, בֵּין הַחֲזִירָה בֵּין לֹא הַחֲזִירָה; שֶׁאִם לֹא הַחֲזִירָתוֹ - לֹא נִתְקַנְּסָה הַתְּנָאִי, וְאִם הַחֲזִירָתוֹ - הֲרִי לֹא נִהְיִיתָ וְלֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ כְּלוּם.

כה. נָתַן לָהּ אֲגָדָה שֶׁל הַדָּס וְכִיּוֹצֵא בָּהּ וְאָמַר לָהּ: הֲרִי אֵת מִקְדָּשְׁתְּ לִי בְּזוֹ, וְקִבְּלָהּ אוֹתוֹ, אָמְרוּ לוֹ: וְהִלָּא אֵין בָּהּ שְׁוֵה פְּרוּטָה, וְאָמַר: תִּתְקַדַּשׁ בְּאַרְבַּעָה זוּזִים הַמְחַבְּאִים בְּתוֹךְ הָאֲגָדָה - אִם אָמְרָה 'הֵן' - הֲרִי זֹאת מִקְדָּשְׁתְּ, וְאִם שִׁתְּקָה - אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ בְּמַעוֹת אֵלוֹ, שֶׁהִשְׁתִּיקָה שֶׁלְּאַחַר מִתֵּן מַעוֹת אֵינָה מוֹעֵלֶת כְּלוּם; וְתִהְיֶה מִקְדָּשְׁתְּ בְּסִפְקָ מִפְּנֵי הָאֲגָדָה, שֶׁמָּא שְׁוֵה פְּרוּטָה בְּמָקוֹם אַחֵר.

כו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הִתְקַדְּשִׁי לִי בַתְּמָרָה זֹאת, הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ, הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ - אִם יֵשׁ בְּאַחַת מֵהֵן שְׁוֵה פְּרוּטָה - הֲרִי זֹאת מִקְדָּשְׁתְּ, וְאִם לֹא - אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ אֲלָא מִסְפֵּק, שֶׁמָּא תִשְׁוֶה תְּמָרָה אַחַת פְּרוּטָה בְּמָקוֹם אַחֵר.

כז. אָמַר לָהּ: הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ וּבְזוֹ וּבְזוֹ - אִם יֵשׁ בְּכֻלָּם שְׁוֵה פְּרוּטָה - מִקְדָּשְׁתְּ<sup>74</sup>, וְאִם לֹא - אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ אֲלָא מִסְפֵּק. הִיָּתָה אוֹכְלֵת רֵאשׁוֹנָה רֵאשׁוֹנָה אִם יֵשׁ בְּאַחֲרוֹנָה שְׁוֵה פְּרוּטָה - מִקְדָּשְׁתְּ, וְאִם לֹא - אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ אֲלָא מִסְפֵּק; שֶׁאוֹתָן תְּמָרִים שֶׁאֲכָלָה הֲרִי הֵן כְּמִלּוּהָ, וְהִמְקַדַּשׁ בְּמִלּוּהָ - אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ, וְנִמְצָא שֶׁאֵין הַקְּדוּשָׁה אֲלָא בַתְּמָרָה אַחֲרוֹנָה.

שֵׁישׁ לִי אֲצִלְךָ - הֲרִי זֹאת מִקְדָּשְׁתְּ. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: בְּמִלּוּהָ שֵׁישׁ לִי אֲצִלְךָ וּבְפְרוּטָה זֹאת - הֲרִי זֹאת מִקְדָּשְׁתְּ<sup>65</sup>.

(65) אֶף עַל פִּי שֶׁהַקְּדִים אֵת דַּבַּר הַמִּלּוּהָ לְנִתְיַנֵּת הַפְּרוּטָה אֵין זֶה נִחְשָׁב כְּמִקְדַּשׁ בְּמִלּוּהָ, הוֹאִיל וְנָתַן לָהּ פְּרוּטָה בְּשַׁעַת הַקִּידוּשִׁין - דַּעַתָּה לַפְּרוּטָה שֶׁהִיא מִקְבַּלֶת כַּעַת בּוֹמֵן מַעֲשֵׂה הַקִּידוּשִׁין.

זז. הִיָּה לוֹ חוֹב בְּיַד אַחֲרִים וְאָמַר לָהּ: הֲרִי אֵת מִקְדָּשְׁתְּ לִי בַּחוּב שֵׁישׁ לִי בְּיַד זֶה בְּמַעֲמַד שֶׁלְשֶׁתֶּם<sup>66</sup> - הֲרִי זֹאת מִקְדָּשְׁתְּ<sup>67</sup>.

(66) (1) הַלוּוֶה (2) הַמְקַדֵּשׁ (3) הַמְתַּקְדַּשׁ. (67) הַהִלְכָה הִיא שַׁעַל יְדֵי מַעֲמַד שְׁלוֹשֶׁתָן אֲפִשֵׁר לַהֲקַנּוֹת אֵת הַחוּב לְמַקְבֵּל, לֹלָא כָל הַקְּנָאָה נּוֹסַפֵּת.

יח. קִדְּשָׁה בְּפִקְדוֹן שֵׁישׁ לוֹ בְּיָדָהּ אוֹ בְּשֶׁאֲלָהּ<sup>68</sup> שֶׁהִשְׁאִילָהּ, אִם הִיָּה הַפִּקְדוֹן וְהִשְׁאִילָהּ פְּרוּטָה אוֹ שְׁוֵה פְּרוּטָה בְּאֶחָד מֵהֵן קָנְסָה בְּרִשׁוּתָהּ<sup>69</sup> - הֲרִי זֹאת מִקְדָּשְׁתְּ.

(68) שֶׁאֵלֶת כָּלִים וְכַדוּמָה, שֶׁאֵינִם נִיתְנִים לְהוֹצֵאָה, אִלָּא חֲזוּרִים לְבַעֲלֵיהֶם בְּעֵינִם. (69) שֶׁלֹּא נִגְבַּח אוֹ אִבַּד, כִּי אִם אִבַּד הֲרִי זֶה כְּמוֹ "מִלּוּהָ" וְאֵינָה מְקוּדַשֶׁת.

יט. אָמַר לָהּ: הֲרִי אֵת מִקְדָּשְׁתְּ לִי בְּשֶׁכֶר שֶׁאֲדַבֵּר עֲלֶיךָ<sup>70</sup> לְשִׁלְטוֹן<sup>71</sup>, וְדַבֵּר עֲלֶיהָ לְשִׁלְטוֹן, וְהִנִּיחַ הַשִּׁלְטוֹן וְלֹא תִבְעָה<sup>72</sup> - אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ, אֲלָא אִם נָתַן לָהּ פְּרוּטָה מְשָׁלוֹ; שֶׁהֲנָאָה שֶׁבָּאָה לָהּ מִדְּבָרֶיהָ הֲרִי הִיא כְּמִלּוּהָ, וְהִמְקַדַּשׁ בְּמִלּוּהָ - אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ.

(70) לְטוֹבֶתְךָ. (71) מוֹשֵׁל. (72) לְמַשְׁפָּט.

כ. הֲרִי אֵת מִקְדָּשְׁתְּ לִי בְּמִלְאכָה זֹאת שֶׁאֲעֲשֶׂה עִמָּךְ<sup>73</sup>, וְעֲשֵׂה - אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ, אֲלָא אִם כֵּן נָתַן לָהּ פְּרוּטָה מְשָׁלוֹ; לְפִי שֶׁהִשְׁכִּירוֹת יִזְכֶּה בָּהּ הַפּוֹעֵל מִתְחִלָּה וְעַד סוּף, כָּל זְמַן שֶׁיַּעֲשֶׂה מִקְצֵת מִן הַמִּלְאכָה זֹכֶה בְּמִקְצֵת מִן הַשֶּׁכֶר, וְנִמְצָא הַשֶּׁכֶר כְּלוֹ מִלּוּהָ אֲצִלָּהּ, וְהִמְקַדַּשׁ בְּמִלּוּהָ - אֵינָה מִקְדָּשְׁתְּ.

(73) לְמַעַנְךָ, וְכַגּוֹן שֶׁנִּתְנָה לוֹ זֶהב וְאִמְרָה לוֹ: עֲשֵׂה לִי מִמֶּנּוּ נּוֹזְמִים וְטַבְעוֹת.

כא. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: תֵּן דִּינָר לְפָלוּנִי מִתְנָה וְאֶתְקַדַּשׁ אֵנִי לָךְ, וְנָתַן, וְאָמַר לָהּ: הֲרִי אֵת מִקְדָּשְׁתְּ לִי בַּהֲנָאָה מִתְנָה זֹאת שֶׁנָּתַתִּי עֲלֶיךָ פִּיךָ - הֲרִי זֹאת מִקְדָּשְׁתְּ. אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לָהּ כְּלוּם - הֲרִי נִהְיִיתָ בְּרִצּוֹנָה שֶׁנַּעֲשֵׂהָ, וְנִהְיָה פְּלוּנִי בְּגָלְלָהּ. וְכֵן אִם אָמְרָה לוֹ: תֵּן דִּינָר לְפָלוּנִי מִתְנָה וְאֶתְקַדַּשׁ לוֹ, וְנָתַן לוֹ, וְקִדְּשָׁה אוֹתוֹ פְּלוּנִי וְאָמַר לָהּ: הֲרִי אֵת מִקְדָּשְׁתְּ לִי בַּהֲנָאָה מִתְנָה זֹאת שֶׁקִּבַּלְתִּי בְּרִצּוֹנָה - הֲרִי זֹאת מִקְדָּשְׁתְּ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אתכם את הירדן . . . ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזתו, ואם לא יעברו אתכם ונאחזו בתוכם בארץ כנען", הרי שהוצרך משה לכפול ולומר: "אם יעברו" ואם לא יעברו" . . . ונאחזו בתוכם, ואילו לא היה כופל את תנאו היו נוחלים את ארץ הגלעד אע"פ שלא היו עוברים, ואין אומרים מכלל "הן אתה שומע לאו". מכאן אומר רבי מאיר (קידושין סא): כל תנאי שאינו כפול כתנאי בני גד ובני ראובן - אינו תנאי, והוא הדין לשאר הדברים המעכבים בתנאי - כולם מתנאי בני גד ובני ראובן הם למדים, וכמבואר בסמוך כל דבר במקומו.

ג. פיצד? האומר לאשה: אם תתני לי מאתים זוז הרי את מקדשת לי בדינר זה, ואם לא תתני לי לא תהיי מקדשת, ואחר שהתנה תנאי זה נתן לה הדינר - הרי התנאי קיים, והרי זו מקדשת על תנאי; ואם נתנה לו מאתים זוז - תהיה מקדשת, ואם לא נתנה לו - אינה מקדשת.

ד. אבל אם אמר לה: הרי את מקדשת לי בדינר זה, ונתן הדינר בנדה, והשלים התנאי<sup>14</sup> ואמר: אם תתני לי מאתים זוז תהיי מקדשת, ואם לא תתני לי לא תהיי מקדשת - הרי התנאי בטל, מפני שהקדים המעשה<sup>15</sup> ונתן בידה ואחר כך התנה<sup>16</sup>. ואף-על-פי שהכל בתוך כדי דבור - הרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו פלוס.

(14) אחרי נתינתו. (15) מעשה הקידושין וראה להלן הערה נד]. (16) בבא-מציעא צד, א. גיטין עה, א. כי גם בתנאי בני גד ובני ראובן, הודגש התנאי קודם למעשה "אם יעברו" - זהו התנאי, ונתתם להם" - זהו המעשה, וכן כתוב ביעקב אבינו (בראשית ל, לא) "אם תעשה לי הדבר הזה, אשובה ארעה צאנך". הקדים התנאי למעשה (רש"י ב"מ צד).

ה. וכן אם אמר לה: אם תתני לי מאתים זוז הרי את מקדשת לי בדינר זה, ואחר כך נתן הדינר בידה - הרי התנאי בטל, מפני שלא כפל תנאו<sup>17</sup>; שהרי לא אמר לה: ואם לא תתני לא תהיי מקדשת. והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו פלוס.

(17) קידושין סא, א. גיטין עו, א. שאינו דומה לתנאי בני גד וראובן שהיה כפול, כמפורש לעיל ה"ב.

ו. וכן אם אמר לה: אם לא תתני לי מאתים זוז לא תהיי מקדשת לי, ואם תתני לי מאתים זוז הרי את מקדשת לי בדינר זה, ואחר כך נתן הדינר בנדה - הרי התנאי בטל, לפי שהקדים לאו לתן<sup>18</sup>. והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו פלוס.

(18) ובתנאי בני גד וראובן, הקדים משה הן ללאו, שאמר תחילה: אם יעברו - ונתתם, ואח"כ: ואם לא יעברו וגו'

(74) כיוון שלא הזכיר בכל אחת מהן - קידושין - נטווחן לקדשה ככולן כאחת. ולפיכך מצטרפות לשווה פרוטה.

כח. אמר לה: הרי את מקדשת לי באלו, אם יש בכלן שנה פרוטה - מקדשת; אף-על-פי שהיא אוכלת ראשונה ראשונה - שלה היא אוכלת, ומקדשת.

כט. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בכוס זה - אם היה מלא מים - הרי זו מקדשת בו ובמה שבתוכו, ואם היה מלא יין - הרי זו מקדשת בו ולא במה שבתוכו, ואם היה מלא שמן - הרי זו מקדשת במה שבתוכו ולא בו. לפיכך: אם לא היה בשמן שנה פרוטה - הרי זו מקדשת בספק, ואם היה בשמן שנה פרוטה - הרי זו מקדשת ודאי. ואין משגיחין על הכוס.

### פרק ששי

(1) כלל בו רבינו דיני תנאי וארבעה דברים הצריכים לו, המתנה על מה שכתוב בתורה, דין תנאי שבממון, דין "מעכשיו" ו"על מנת".

א. המקדש על, תנאי<sup>2</sup> אם נתקיים התנאי - מקדשת, ואם לאו - אינה מקדשת. בין שהיה התנאי מן האיש<sup>3</sup>, בין שהיה מן האשה<sup>4</sup>. וכל תנאי שבעולם - בין בקדושין, בין בגרושין<sup>5</sup>, בין במקח, בין במקרה<sup>6</sup>, בין בשאר דיני ממון<sup>7</sup> - צריך להיות בתנאי ארבעה דברים<sup>8</sup>.

(2) כגון שאמר לאשה: אם תתני לי מאתים זוז, הרי את מקודשת לי בדינר זה. (3) לטובת האיש ('פרישה' סי' לח אות א). (4) לטובת האשה ('פרישה' שם). (5) כגון שאמר לה הרי זה גיטך על-מנת שתתני לי מאתים זוז. (6) בנוסח כת"י התימנים: "בין במקח וממכר". (7) כגון מתנות. השווה דברי רבינו הל' זכיה ומתנה פ"ג ה"ז. (8) לענין תנאי כפול בממון. ראה להלן הי"ד.

ב. ואלו הן הארבעה דברים של כל תנאי: שהיה כפול<sup>9</sup>, ושהיה הן שלו קודם ללאו<sup>10</sup>, ושהיה התנאי קודם למעשה<sup>11</sup>, ושהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו<sup>12</sup>. ואם חסר התנאי אחד מהן - הרי התנאי בטל, וכאלו אין שם תנאי כלל; אלא תהיה זו מקדשת או מגרשת מיד, ויתקיים המקח או המתנה מיד, וכאלו לא התנה כלל, הואיל וחסר התנאי אחד מן הארבעה<sup>13</sup>.

(9) מפורש בסמוך ה"ה. (10) בסמוך ה"ו. (11) בסמוך ה"ד. (12) בסמוך ה"ז. (13) כל ארבעה דברים אלו, למדו חכמים מתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר לב, כט"ל) שנאמר בו: "ויאמר משה אליהם, אם יעברו בני גד ובני ראובן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצמך בתנאך<sup>32</sup>. וכן כל פיוצא בזה. וכן המקדש יפת תאר<sup>33</sup> על תנאי שיתעמר בה<sup>34</sup> - הרי זו מקדשת, ואין לו להתעמר בה; שהרי התורה מנעה אותו מלהשתעבד בה<sup>35</sup> אחר שנבעלה<sup>36</sup>, ולא מפני תנאו יזכה בדבר שמנעה אותו תורה, אלא תנאו בטל<sup>37</sup>. וכן כל פיוצא בזה<sup>38</sup>.

(28 מזונות. 29) חיי אישות, והתורה אמרה (שמות כא, י): שארה כסותה ועונתה לא יגרע. (30) לפי שדבר בממון ניתן למחילה. (31) שהוא צער הגוף ואינו ניתן למחילה (רש"י לקידושין יט:). (32) רש"י בב"מ צד, א כתב: "המקדש את האשה, משאמר לה התקדשי לי - הרי היא מקודשת. וכשאמר לה על-מנת שאין לך עלי מתנה על מה שכתוב בתורה כי אין אישות לחצאין, וכשתפסו הקידושין לגמרי תפסו". (33) שהביאה לביתו משביה-המלחמה ונתגיירה. (ככתוב בתורה (דברים כב, יב). (34) שישתמש בה כשפחה. (35) שנאמר (שם שם, יד): לא תתעמר בה תחת אשר עניתה. (36) בגיורתה, בשעת השביה, ראה הל' מלכים פ"ח ה"ה. (37) שאם מחויב עונה אינה יכולה להפטר ותנאו בטל, כל-שכן זה שבא לזכות במה שאינו רשאי (מגיד-משנה). (38) כגון המוכר את בתו ופסק על האדון על-מנת שלא לייעד אותה (להלן פ"ד מהל' מלכים ה"ט).

יא. התנה על האשה בשעת קדושין או בשעת גרושין שתבעל לאביה ולאחיה או לבנה וכיוצא בזה - הרי זה כמי שהתנה עליה שתעלה לרקיע או שתירד לתהום, ותנאו בטל; שאין בידה שיעברו אחרים ויבואו על הערוה<sup>39</sup>, ונמצא שהתנה עמה בדבר שאינו בידה לקימו<sup>40</sup>. וכן כל פיוצא בזה.

(39) שאפילו היא מסכימה לחטוא, הם לא יסכימו לבוא עליה בעבירה. (40) גיטין פד, א.

יב. אבל אם התנה עליה שיתן לי פלוני חצרו או שישא בתו לבני וכיוצא בזה - תנאו קיים; שהרי אפשר בידה לקימו, ותתן לפלוני ממון רב עד שיתן לו חצרו ועד שישא בתו לבנו, שהרי אין פאן עברה. וכן כל פיוצא בזה.

יג. שים פל אלו הדברים של תנאים לנגד עיניך תמיד, וכל מקום שאתה שומע: המקדש על תנאי כך וכך, או הנותן גט על תנאי כך וכך, או המוכר או הנותן על תנאי - תדע, שהתנאי יש בו ארבעה דברים אלו שבארנו, כדי שלא נהיה צריכין לפרש אותן בכל מקום, ואם חסר אחד מהן - אין פאן תנאי.

יד. יש מקצת גאונים אחרונים שאמרו, שאין צריך אדם לכפל תנאו אלא בגטין וקדושין בלבד, אבל

(גיטין עה: וברש"י שם). וכתב הר"ן שם: "צריך שלא יסיים דבריו ב"הן", הואיל ובגמר דבריו אדם נתפס - והרי גמר ב"הן".

ז. וכן אם אמר לה: אם תעלי לרקיע או תרדי לתהום הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תעלי לרקיע ולא תרדי לתהום לא תהיי מקדשת, ואחר כך נתן הדינך בידה - הרי התנאי בטל<sup>19</sup> והרי היא מקדשת מיד; שהדבר ידוע שאי אפשר לה לקיים תנאי זה, ואין זה אלא כמפליגיה<sup>20</sup> בדברים דרף שחוק והתול.

(19) שאין תנאו קיים אא"כ היה כתנאי בני גד וראובן, שאפשר היה להם לעבור חלוצים למלחמה. (20) בבא-מציעא צד, א. וגיטין פד, א. שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניטה בדברי הבאי (רש"י שם).

ח. הרי שהתנה בדבר שאפשר לעשותו אלא שהתורה אסרה אותו, כגון שאמר לאשה: אם תאכלי חלב ודם הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תאכלי לא תהיי מקדשת; אם תאכלי בשר חזיר הרי זה גטין, ואם לא תאכלי לא יהא גט<sup>21</sup>; ואחר שהתנה נתן הדינך או הגט בידה - הרי התנאי קיים; ואם עברה ואכלה - תהיה מקדשת או מגרשת, ואם לא אכלה - אינה מקדשת ואינה מגרשת. ואין אומרים בזה: הרי התנה על מה שכתוב בתורה<sup>22</sup>, שהרי בידה שלא תאכל ושלל תתקדש ולא תתגרש<sup>23</sup>.

(21) גיטין פד, א. (22) ותנאו בטל. (23) ואין כאן עקירה ורדית (שם).

ט. ובמה אמרו חכמים<sup>24</sup>: פל המתנה על מה שכתוב בתורה - תנאו בטל, חוץ מדבר שבממון שתנאו קיים<sup>25</sup> כגון שקדש או גרש או נתן או מכר על תנאי, שהוא רוצה בתנאו שיזכה עצמו בדבר שלא זכתה לו תורה ומנעה ממנו<sup>26</sup>, או יפטר עצמו בתנאו מדבר שחיבה אותו בו התורה<sup>27</sup>; שאומרין לו: תנאך בטל, וכבר נתקימו מעשיך, ואין אתה נפטר מדבר שחיבה אותך בו התורה, ולא תזכה בדבר שמנעה אותך ממנו.

(24) קידושין יט, ב. (25) כגון שקידש אשה על תנאי שאין לה עליו כסות, כמבואר בסמוך ה"א. (26) כגון להתעמר ביפת תואר, כמבואר בסמוך. (27) כגון עונה.

י. כיצד? כגון שקדש אשה על תנאי שאין לה עליו שאר<sup>28</sup> פסות ועונה<sup>29</sup>; שאומרין לו: בכסות ושאר, שהוא תנאי שבממון - תנאך קיים<sup>30</sup>, אבל בעונה - תנאך בטל<sup>31</sup>, שהתורה חיבה אותך בעונה, והרי זו מקדשת, ואתה חיב בעונתה, ואין בידך לפטר



מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פי שלא כפול תנאו, ואף-על-פי שהקדים המעשה לתנאי ונתן הקדושין או הגט בידה והחזיקה זו בחצר ואחר כך השלים תנאו; שהרי פשיטתה התנאי, תזכה זו בחצר ותתקדש זו ותתגרש משעה ראשונה שבה נעשה המעשה כאלו לא היה שם תנאי כלל<sup>44</sup>.

44) שהרי כל דיני תנאי, אנו לומדים מתנאי בני גד ובני ראובן, ושם המדובר בתנאי של "אם" (רי"ף בגיטין פ"ז) ופירש הראב"ד ז"ל (הובא ברשב"א גיטין עה. ובר"ן שם פ"ז, וברא"ש שם פ"ו ס"ט). שתנאי בעל-מנת או של מעכשיו, כיון שישנה אפשרות שהמעשה יתקיים עכשיו, כגון אם תקיים התנאי, נמצא שאין התנאת התנאי מבטלת לגמרי את המעשה, ולכן אין צריך לכפילות התנאי וליתר פרטי התנאי, אבל בתנאי של "אם" שהתנאת התנאי באה לבטל לגמרי את המעשה - שהרי הוא אומר "הרי את מקודשת לי" ונותן לה הקידושין והם צריכים לחול מיד, ובתנאו הוא עוקר את דבריו הראשונים, שהרי הוא אומר "אם תתני לי מאתים זו", שלפ"י זה אף אם תתן לו - לא יחולו הקידושין מעכשיו אלא משעה שתתן - באופן זה של ביטול המעשה, צריך לחזק את התנאי בכפילות ובכל יתר הפרטים.

### פרק שביעי

1) נתבארו בו המשך דיני תנאי: המקדש על מנת שירצה אביו, שיש לו מומין, שאין עליה נדרים או מומין, מעכשיו לאחר שלושים יום, המקדש חוץ מפלוני, המקדש אשתו לאחר שיגרשנה, המקדש אשה שאסורה לו עכשיו לכשתותר לו, או אשה שלא באה לעולם, דברים הצריכים שומא, דין ודברים בינם בסכום כסף הקידושין, שליח ותנאי, חזרה בקידושין.

א. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי על מנת שירצה אבי<sup>2</sup>; רצה האב<sup>3</sup> - מקדשת; לא רצה, או ששתק<sup>4</sup>, או שמת קדם שלשמע הדבר<sup>5</sup> - אינה מקדשת<sup>6</sup>. על מנת שלא ימחה אבי<sup>7</sup>: שמע ומחה - אינה מקדשת; לא מחה<sup>8</sup>, או שמת<sup>9</sup> - הרי זו מקדשת. מת הבן ואחר כך שמע האב<sup>10</sup> - מלמדין האב שיאמר: איני רוצה<sup>11</sup>, פדי שלא יהו קדושין ולא תפל לפני יכם.

2) שיאמר בפירוש: "הן" כשישמע. 3) שאמר "הן" כשישמע. 4) בשעה ששמע. 5) והרי לא יוכל לעולם לומר: "הן", ואם כן לא נתקיים תנאו. 6) שהכל תלוי בשעת השמיעה, ואם אמר אז "הן" נתקיימו הקידושין. אבל אם שתק באותה שעה אע"פ שנתרצה אחר-כך או שלא שמע ומת, שלא יתקיים התנאי לעולם - אינה מקודשת (כסף-משנה). 7) בשעת השמיעה. 8) בשעת השמיעה, ואפילו מיחה אחר-כך (כסף-משנה). 9) קודם ששמע. 10) שאם שמע לפני שמת ולא מיחה, הרי זו מקודשת כנ"ל. 11) כל זמן שעוסקים בשמיעת דבר הקידושין, או בתוך כדי

בדיני מומין - אינו צריך לכפול. ואין ראוי לסמוך על דבר זה, שפכילת התנאי עם שאר הארבעה דברים מתנאי בני גד ובני ראובן למדו אותן חקמים: אם יעברו בני גד ובני ראובן, ואם לא יעברו, ותנאי זה לא היה לא בגטין ולא בקדושין. וכזה הורו גדולי הגאונים הראשונים, וכן ראוי לעשות.

טו. המקדש על תנאי - פשיטתה התנאי, תהיה מקדשת משעה שנתקיים התנאי, לא משעה שנתקדשה. כיצד? האומר לאשה: אם אתן לך מאתים וזו בשנה זו הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא אתן לך לא תהיי מקדשת, ונתן הדינך לידה בניסן, ונתן לה המאתים וזו שהתנה עמה באול - הרי זו מקדשת מאול. לפיכך, אם קדשה אחר קדם שיתקיים התנאי של ראשון - הרי זו מקדשת לשני<sup>41</sup>. וכן הדין בגטין ובממונות: בשעה שיתקיים התנאי, הוא שיהיה גט או יתקיים המקח או המתנה.

41) קידושין ס, א. וממילא אין קידושי הראשון תופסים בה אפילו כשהראשון יקיים תנאו אכ"כ, כי הרי אשת-איש היא מהשני ואין קידושין תופסין באשת איש.

טז. במה דברים אמורים? בשהיה שם תנאי ולא אמר 'מעכשיו'; אבל אם אמר לה: הרי את מקדשת לי מעכשיו בדינך זה אם אתן לך מאתים זו, ולאחר זמן נתן לה מאתים זו - הרי זו מקדשת למפרע משעת הקדושין<sup>42</sup>, אף-על-פי שלא נעשה תנאו אלא לאחר זמן מרבה. לפיכך, אם קדשה השני קדם שיעשה התנאי<sup>43</sup> - אינה מקדשת. וכן הדין בגטין ובממון.

42) קידושין ס, ב. 43) ואח"כ הראשון תנאו.

יז. פל האומר 'מעכשיו', לא יצטרף לכפול תנאו ולא להקדים התנאי על המעשה, אלא אף-על-פי שהקדים המעשה - תנאו קיים. אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקומו, ואם התנה בדבר שאי אפשר לקומו - הרי זה כמפליג בדברים, ואין שם תנאי. וכל האומר 'על מנת' - כאומר 'מעכשיו', ואינו צריך לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה.

יח. כיצד? האומר לאשה: הרי את מקדשת לי על מנת שתתני לי מאתים זו, הרי זה גטין על מנת שתתני לי מאתים זו, הרי חצר זו נתונה לך במתנה על מנת שתתני לי מאתים זו - הרי תנאו קיים, ונתקדשה או נתגרשה וזכה זה בחצר, והם יתנו המאתים זו; ואם לא נתנו - לא תהיה זו מקדשת ולא מגרשת ולא תזכה זו בחצר. ואף-על-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גבוהים עשרה טפחים - שהם נקראים "שדראות הקרקע" והם בטלים על גבה.

דיבור, אבל אם בשעת השימיעה שתק - לא תועיל לו מחאתו אח"כ (כסף-משנה).

ו. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין עליך נדרים, ונמצא עליה אחד משלושה נדרים אלו: שלא תאכל בשר, או שלא תשתה יין, או שלא תתקשט במיני צבעונין<sup>21</sup> - אינה מקדשת<sup>22</sup>. נמצא עליה נדר חוץ מאלו, אף-על-פי שהוא אומר: מקפיד אני אפלו על זה - הרי זו מקדשת<sup>23</sup>. ואם אמר לה: על מנת שאין עליך כל נדר - אפלו נמצאת שגדרה שלא תאכל חרובין, אינה מקדשת.

ב. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים זוז או בית כור עפר<sup>12</sup>: אם יש שם עדים שיש לו - הרי זו מקדשת; ואם אין לו - הרי זו מקדשת מספק, שמא יש לו, והוא אומר 'אין לי' כדי לקלקלה<sup>13</sup>.

21) "והוא-הדין לשאר המינים שדרך כל נשי המקום להתקשט בהן" (לשון רבינו לקמן פכ"ה, ה"א).  
22) כתובות עב, ב. כי אלו הם דברים שיש בהם עינוי נפש (כי אם לא תתקשט, גנאי הוא לה ומתנגנה עליו) והמקדש מקפיד עליהם. 23) שם. הואיל ואין אנשים רגילים להקפיד על זה, אין קפידתו קפידא.

12) קרקע הראוי לזרוע עליו "כור", שהוא שלושים סאה תבואה, וזהו שטח של מאתים ושבעים וארבע אמות על מאתים ושבעים וארבע אמות בקירוב, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל' ערכין ה"ד. 13) להכשילה, כי בינתיים היא תינשא לאחרים ותלד בנים, והוא יטען אח"כ שיש לו כסף או קרקע, נמצא שאסרה על הבעל השני ובניה ממנו ממזרים, כי היתה אשת איש בשעת נישואיה (קידושין ס, ב - אלא ששם לא נאמר הטעם: "כדי לקלקלה").

ז. הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין בך מומין, ונמצא בה אחד מן המומין הפוסלין בנשים - אינה מקדשת. נמצא בה מום אחר חוץ מאותן המומין, אף-על-פי שאמר: מקפיד אני אפלו על זה - הרי זו מקדשת<sup>24</sup>. ומה הן המומין הפוסלין בנשים? כל המומין הפוסלין בכהנים<sup>25</sup> פוסלין בנשים. ובהלכות ביאת מקדש<sup>26</sup> תבארו כל מומין של כהנים. ויותר עליהן בנשים: ריח רע<sup>27</sup>. וזיעה<sup>28</sup>. וריח הפה. וקול עבה<sup>29</sup>. ודדין גסין מחברותיה טפח. וטפח בין דד לדד. ונשיכת פלב ונעשה המקום צלקת<sup>30</sup>. ושומא<sup>31</sup> שעל הפדחת<sup>32</sup> - אפלו היתה קטנה ביותר, ואפלו קרובה לשער ראשה<sup>33</sup>, ואף-על-פי שאין בה שער. וזו היא<sup>34</sup> השומא שיתרה אשה על הכהנים. אבל אם היתה שומא שיש בה שער בשאר הפנים, או שומא גדולה כאיסר<sup>35</sup> אף-על-פי שאין בה שער - הרי זה מום בין כהנים בין בנשים.

ג. הרי את מקדשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים זוז או בית כור עפר במקום פלוני, אם יש לו באותו מקום - הרי זו מקדשת; ואם אין לו באותו מקום שאומר - הרי זו מקדשת מספק, שמא יש לו שם, והוא מתפונן לקלקלה.

ד. הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאראך מאתים זוז או בית כור עפר - הרי זו מקדשת, ויראנה<sup>14</sup>. הראה הזוהים ביד אחרים, או שהראה בית כור עפר בשדה אחרים - אינה מקדשת, עד שיראנה משלו<sup>15</sup>. לקח המעות בהלוואה או בשתפות, או ששכר השדה או לקחה באריסות<sup>16</sup>, והראה - אינה מקדשת, עד שיראנה משלו; שמשמע 'שאראך' - שאראך משל עצמי דבר זה שאמרתי לך<sup>17</sup>.

24) כתובות עב, ב. 25) שלא יכנסו למקדש מן המזבח ולפנים, כשהם בעלי מום, וכן אם עבדו במקדש, עבודתם פסולה כמפורש בתורה (ויקרא כא, כג). 26) פ"ח, הי"ז: "נמצאו כל המומים הפסולים בכהנים מאה וארבעים". 27) מגופה. 28) שמזיעה תמיד. 29) שהרי הכתוב משבחה בקול ערב (שיר השירים ב, יד): "כי קולך ערב ומראך נאה". 30) שאחרי שנתרפאה המכה, נשאר רושם בעור. 31) בליטה בעור כעין יבלת. 32) המצח. 33) שפעמים נראית ופעמים אינה נראית. 34) הקטנה ואין בה שער. 35) מטבע קטן איטלקי, ונזכר במשנה (קידושין א, א). ורבינו מפרש שם: שזהו הנקרא דרה"ם בערבית, ומשקלו ארבעה גרעני שעורה.

14) ואפילו יביא עדים שיש לו, אינה מקודשת עד שיראנה ('טור' אהע"ז סי' לח). 15) ואם לא הראה לה, אינה מקודשת אפילו מספק ('טור', שם). 16) שמעבד שדה אחרים לקבל ממנה חלק בפירותיה, שליש או רביע, כפי מנהג המדינה. 17) קידושין ס, ב.

ח. המקדש אשה סתם<sup>36</sup>, ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלין בנשים, או נמצא עליה אחד

ה. הנה לו בית כור עפר, והנה בו נקעים<sup>18</sup> עמקים עשירה טפחים, או סלעים<sup>19</sup> גבוהים עשירה טפחים, אם היו הנקעים מלאים מים - הרי הן פסולים, ואין נמדדין עמו, מפני שאינן ראוין לזריעה<sup>20</sup>; ואם אינן מלאים מים - נמדדין עמו, מפני שהן ראוין לזריעה.

18) חפירות, יתקבצו שם המים (רבינו בפירושו למשנה כלאים פ"ה, מ"ד). 19) אדמה קשה כאבן ואינה ראויה לזריעה. 20) קידושין סא, א. אבל אם אין הנקעים עמוקים עשרה טפחים, אפילו הם מלאים מים נמדדים עמו, מפני שהם נקראים "אגנות הקרקע" שהמים מתמצים לתוכם ובטלים הם לגבי השדה (שם). והוא-הדין בסלעים שאינם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום בדינך זה, ובא אחר וקדשה בתוך השלשים יום - הרי זו מקדשת מספק לשניהם<sup>45</sup>. לפיכך שניהם נותנין גט<sup>46</sup>, בין בתוך השלשים יום<sup>47</sup> בין לאחר השלשים יום. הרי את מקדשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום, ובא אחר וקדשה לי מעכשיו ולאחר שלשים יום, ובא אחר וקדשה לי מעכשיו ולאחר עשרה ימים, אפלו הן מאה על הסדר הזה<sup>48</sup> - קדושי בלן תופסין בה, וצריכה גט מפל אחד ואחד, מפני שהיא ספק מקדשת לכלן<sup>49</sup>.

45) מסופקים אנו בדברי הראשון: "מעכשיו ולאחר שלשים יום" מה משמעותם? - אם "תנאי" הם, כלומר אם לא אחזור בי בתוך שלושים, יחולו הקידושין מעכשיו, נמצא שאם לא חזר בו בתוך ל', הרי היא מקודשת מעכשיו, וקידושי השני מתבטלים למפרע, או "חזרה" הם, שחזר בו המקדש הראשון ממה שאמר: "מעכשיו" אלא דעתו לקדשה לאחר ל' יום (כי אולי דעתו על אחרת וימלך בתוך ל', רש"י שם) ועד אז הרי היא כפנויה וקידושי השני בתוך ל' יום חלים כדין. לפיכך היא מקודשת לשניהם מספק (קידושין נט:). (46) אם רוצה להנשא לאחרים או שאחד מהם יתן גט ותהא מותרת לשני ('טור' אהע"ז סי' מ). (47) ואף הראשון יכול לגרשה אף-על-פי שעדיין לא נתקדשה לו. ואין זה דומה לדבר שלא בא לעולם, כיון שאינו מחוסר מעשה, והזמן של שלושים יום ממילא הוא בא (משנה-למלך בפ"ו מהלכות גירושין ה"א). (48) שקדושי האחרון כלים בתוך זמנו של קידושי קודמו. (49) כי לשון "מעכשיו ולאחר שלושים יום" ספק הוא, אם הוא 'תנאי' או 'חזרה' כנ"ל בהערה נה, שאם היא 'חזרה', חלים קידושי שני. ואם 'תנאי', אין קידושי שני חלים כלל. ומספק הרי היא מקודשת לשניהם, וכן לכולם. אבל אם קידשה האחרון "מעכשיו ולאחר ארבעים יום" שזמנו כלה לאחר זמן הראשון, אז אינה מקודשת לאחרון אפילו מספק, כי אפילו אם נניח שלשון המקדש הראשון משמעו 'חזרה' הרי כשגמרו שלושים יום נתקדשה לו ואין קידושי האחרון תופסים בה. ורבינו פסק כאן כרבי יוחנן בקידושין ס. (כספ-משנה).

יג. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי חוץ מפלוני, פלוני, שלא תאסר עליו, אלא תהיה אשת איש על פל העולם ולפלוני בפנויה - הרי זו מקדשת מספק<sup>50</sup>. אבל אם אמר לה: הרי את מקדשת לי על מנת שתהיי מתרת לפלוני - הרי זו מקדשת<sup>51</sup>, ותהיה אסורה עליו כשאר העם<sup>52</sup>, מפני שהתנה בדבר שאי אפשר לקיימו<sup>53</sup>.

50) אם אפשר לקדש אשה ולהשאיר שיוור בקנינה, או עלינו להקיש קידושין לגירושין, שנאמר (דברים כד, ב): "ויצאה

משלשה נדרים<sup>37</sup> - הרי זו מקדשת מספק<sup>38</sup>. קדשה על מנת שאין עליה נדרים, והיו עליה נדרים, והלכה אצל חכם והתיר לה - הרי זו מקדשת<sup>39</sup>.

36) שלא התנה עמה כלום. 37) האמורים לעיל ה"ו. 38) ולא תוכל להנשא לאחרים עד שתקבל הימנו גט (כתובות עג:). ספק בדינו אם סתם אדם מקפיד על כך, ואי אפשר לו באשה נדרנית או בעלת מום - או אינו מקפיד. 39) שהחכם עוקר את הנדר למפרע כאילו לא היה מעולם, כמבואר בהל' נדרים פ"ד, ה"ה.

ט. קדשה על מנת שאין בה מומין, והיו בה מומין, והלכה אצל רופא ורפא אותה - אינה מקדשת. אבל אם התנה האיש שאין עליו נדרים ושאין בו מומין, והיו עליו נדרים והיו בו מומין, והלך אצל חכם והתירו, אצל רופא ורפאו - הרי זו מקדשת; שאין גנאי לאיש במומין שכבר נרפאו, והאשה אינה מקפדת על זאת<sup>40</sup>.

40) שם עה, א: "טב למיתב טן דו, מלמיתב ארמלו". משל הדיוט הוא: טוב לשבת עם גופים שנים, משבת אלמנה (רש"י, שם).

י. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאתן ליה מאתים וזו מין ועד שלשים יום: אם נתן לה בתוך שלשים יום - מקדשת, ואם עברו שלשים יום ולא נתן לה - אינה מקדשת<sup>41</sup>. הרי את מקדשת לי בזוים אלו לאחר שלשים יום<sup>42</sup>, אף-על-פי שנתאבלו המעות בתוך שלשים יום - הרי זו מקדשת לאחר שלשים יום<sup>43</sup>. ואם חזר בו בתוך השלשים או חזרה היא - אינה מקדשת<sup>44</sup>.

41) ואפילו יתן לה אח"כ, כי לא קיים תנאו. ואין אומרים לא נתכוין זה אלא לזרז עצמו, ואין זה תנאי ממש, אלא הרי זה תנאי כשאר כל התנאים (קידושין ס:). 42) שלא יחולו הקידושין עכשיו, אלא לאחר שלושים יום. 43) ואין זה דומה למקדש במלוה שאינה מקודשת, כי כאן קיבלה את הכסף מתחילה לא בתורת הלואה אלא לשם קידושין, ולא ניתנו לה להוציאן אלא על-מנת שתתקדש בהן, נמצא כשאכלה - שלו אכלה, ובהגיע הזמן המדובר מתקדשת באותה הנאה, שאינה צריכה להחזיר לו הכסף (קידושין נט. וברש"י שם, וב'פרישה' אהע"ז סי' מ). 44) כי כל זמן שלא חלו הקידושין, אין כאן מעשה אלא 'דיבור' בלבד, ובא הדיבור השני (חזרתם) ומבטל הדיבור הראשון (שם).

יא. בא שני וקדשה בתוך שלשים יום - הרי זו מקדשת לשני לעולם. לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקדשת, ותפסו בה קדושי שני, ונעשת אשת איש; ולאחר השלשים יום, כשביבאו קדושי ראשון, ימצאו אותה אשת איש, ונמצא הראשון כמי שקדש אשת איש, שאין הקדושין תופסין בה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אצל בתו וגמר ומקנה (תוס' המיוחסות לר"י קידושין סג. בדעת רבינו). (64) בנוסח כת"י התימנים: "מאביה אחר שתולד". (65) ישאנה ויכניסה לביתו.

יז. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי במאה דינרין, ונתן לה אפלו דינר אחד - הרי זו מקדשת<sup>66</sup> משלקחה הדינר. והוא<sup>67</sup>, שישלים לה השאר. שנה כמי שאמר: הרי את מקדשת לי בדינר זה על מנת שאשלים לך מאה דינרים, שהיא מקדשת לו מעכשיו. במה דברים אמורים? כשאמר לה 'במאה דינרים' סתם; אבל אם פרש ואמר לה: הרי את מקדשת לי במאה דינרין אלו, והתחיל למנות לתוך ידה - אינה מקדשת עד שישלים [לה מאה]<sup>68</sup>, ואפלו בדינר האחרון שניהם יכולים לחזור זה בזה<sup>69</sup>. וכן אם נמצא מנה חסר דינר<sup>70</sup>, או נמצא מהן דינר נחשת<sup>71</sup> - אינה מקדשת<sup>72</sup>. נמצא בהם דינר רע<sup>73</sup>; אם יכולה להוציאו על ידי הדחק - תחליפנו<sup>74</sup>, ואם לאו - אינה מקדשת.

(66) ואין אחד מהם יכול לחזור בו. (67) ובלבד. (68) כיון שראתה אותו מונה והולך - דעתה על כל הסכום המדובר (קידושין ת. וברש"י). (69) שעדיין לא חלו הקידושין. (70) כגון שנתן לה הכסף בלילה, ולא הרגישה בחסרון הדינר. (71) וסתם דינר הוא של כסף. (72) שהרי הטעה אותה, ואפילו אם תחליפנו אינה מקודשת, שהרי סמכה דעתה על-מנת שהראה לה והריהו חסר (תוספות' שם). (73) שנשחק וחסר ממשקלו. (74) חייב להחליפו מדין חוב, אבל אין זה מעכב את הקידושין, ואפילו לא החליפו לה מקודשת, הואיל ויוצא ע"י הדחק אינה מקפדת (קידושין שם, ובר"ן).

יח. אמר לה: הרי את מקדשת לי בכגדים אלו שהן שוין חמשים דינרים, והיו של משי וכיוצא בהן שהאשה מתאווה להן<sup>75</sup>; אם היו שוין חמשים - הרי זו מקדשת משעת לקיחה, ואינן צריכין שומא בשוק ואחר כך תהיה מקדשת, כדי שתסמך דעתה, אלא הואיל והן שוין כמו שאמר לה - הרי זו מקדשת משעה ראשונה; ואם אינן שוין - אינה מקדשת.

(75) הערכה ע"י שמאים.

יט. איש ואשה שהיו עסוקין בדברי ארוסין, הוא אומר: במאה דינרים אקדש אותך, והיא אומרת: איני מתקדשת לך אלא במאמים, והלך זה לביתו וזו לביתה<sup>76</sup>, ואחר כך תבעו זה את זה וקדשו סתם<sup>77</sup>: אם האיש תבע את האשה - יעשו דברי האשה<sup>78</sup>, ואם האשה תבעה את האיש - יעשו דברי האיש<sup>79</sup>.

(76) ולא הסכימו ביניהם. (77) ונתן לה מעות צרורות, ולא

. . . והיתה לאיש אחר", השווה הכתוב הויה (קידושין) ליציאה (גירושין), מה גירושין אינם ניתנים לשיור, שהרי כתוב בהם "ספר כריתות", וכל ששייר בגיטו אין זה "כריתות" - אף קידושין אינם ניתנים לשיור (גיטין סב:). ואין זה דומה ל"מקדש מעכשיו ועד שלושים" האמור לעיל הי"ב, כי שם אין השיור אלא עד שלושים יום, וכאן נעשה השיור בעצם מהות הקידושין (ה'מאירי). (51) כאן לא שייר בעצם הקידושין כלום, אלא שהתנה עמה תנאי מסויים, והרי זה כשאר תנאי בקידושין שאפשר להתנות (גיטין שם). (52) שאין אשה ראויה לשני אנשים כאחד (לעיל פ"ג, ה"ט). (53) מחמת איסור תורה, והמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל והמעשה קיים, כמבואר לעיל פ"ו ה"ט"י.

יד. הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה: הרי את מקדשת לי היום באת, ובאת לאחר שאגדשך<sup>54</sup> - הרי זו מקדשת, וכשיגרש אותה תהיה מקדשת, עד שיגרש אותה פעם שניה מן קדושי פרוטה שניה. אבל אם אמר לאשה: הרי את מקדשת לי בזה לאחר שאתגיר<sup>55</sup>, לאחר שתתגר, לאחר שאשתחרר<sup>56</sup>, לאחר שתשתחרר, לאחר שישמות בעליך, לאחר שתמות אחותיך<sup>57</sup> - אינה מקדשת, לפי שאינו יכול עתה לקדשה<sup>58</sup>.

(54) אחרי קידושין אלו. (55) ועכשיו הוא גוי ואין לו קידושין. (56) ועכשיו הוא עבד כנעני ואין קידושו תופסין, כמבואר לעיל פ"ד, ה"ו. (57) היא אשתי ואין קידושין תופסין באחות אשתו בחייה. (58) והרי אלו כדברים שלא באו עדיין לעולם, ואין אדם קונה או מקנה דבר שלא בא לעולם (קידושין סב:).

טו. האומר ליבמה<sup>59</sup>: הרי את מקדשת לי בזה לאחר שיחליץ לך יבמך - הרי זו מקדשת<sup>60</sup>; הואיל ואלו קדשה עתה, היו קדושין תופסין בה מספק<sup>61</sup>.

(59) אשה שמת בעלה בלא בנים ולו אח, הרי היא זקוקה ליבם (אחי בעלה) ואסור לה להנשא לאחרים עד שיבמה יחלוץ לה. (60) בנוסח כת"י התימנים וב'מעשה רוקח', נוספה כאן המילה: "מספק". (61) כמבואר לעיל פ"ד, הי"ד ובביאורנו שם, ע"פ הסוגיא ביבמות צב, ב.

טז. האומר לחברו: אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקדשת לי בזה - לא אמר כלום<sup>62</sup>. ואם היתה אשת חברו מעברת והפר העבר - הרי זו מקדשת<sup>63</sup>. ויראה לי, שצריך לחזור ולקדש אותה אחר שתלד על ידי אביה<sup>64</sup>, כדי שיכניס אותה<sup>65</sup> בקדושין שאין בהן דפי.

(62) שעדיין לא נתעברה האשה, והרי זה דבר שלא בא לעולם. (63) קידושין סב, ב. והרי זה כמזכה לעובר שלו - שקנה, הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו (פכ"ב) מהלי מכירה ה"י) והוא-הדין כאן דעתו של האב קרובה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ידעה כמה. (78) שהיא סברה מאתים הן, וכל שאין שם מאתים אינה מקודשת. (79) ואפילו אין שם אלא מאה הרי זו מקודשת, כי על דעת הצעתו הקודמת היא תבעתו לקדש (תוספתא קידושין פ"ב ה"א. וכפירוש המאירי לקידושין ח, א. והשווה דברי רבינו הל' מכירה פ"ב, ה"א).

כ. העושה שליח לקדש לו אשה<sup>80</sup>, והלך השליח לקדשה על תנאי - אינה מקדשת. וכן אם אמר לו לקדשה על תנאי, והלך לקדשה סתם, או על תנאי אחר, או ששנה את התנאי - אינה מקדשת<sup>81</sup>.

(80) ללא כל תנאי. (81) כלל הוא: "שליח שעבר על דברי משלחו, לא עשה כלום" (לשון רבינו הל' שלוהין פ"א, ה"ב. ומקורו בכתובות צ"ט).

עמה בעדים "שכל המקדש בביאה, אינו צריך לבעול בפני עדים אלא יתייחד בפניהם ויבעול" ש"הן הן עדי יחוד, הן הן עדי ביאה" (מלשון רבינו להלן הל' גירושין פ"י ה"ח, וכן נראה למעלה פ"ג ה"ה). (91) לקדשה בה. (92) כתובת עד, א. ומובן שבשני הדינים האחרונים: מקדש בפחות משהו פרוטה, ומקדש במלוה, צריך שהבעילה (כלומר היחוד) תהיה בעדים, שהוא עיקר קידושיו, אבל במקדש על תנאי אין צריך לבעול בעדים, כי אם רק ביטל תנאו כשבעל, אזי מתקיימים קידושיו הראשונים שהיו בעדים (מגיד-משנה). (93) הילכך ודאי בעל לשם קידושין ומקודשת ודאי, אבל במקדש על תנאי אפילו כשבעל אינה אלא מקודשת מספק, כי שמא בעל על סמך תנאו, וסבור היה שתנאו נתקיים ואין ביאתו ביאת זנות (מגיד-משנה).

כא. אמר לו: קדשה לי במקום פלוני, והלך לקדשה במקום אחר - אינה מקדשת<sup>82</sup>. קדשה לי והרי היא במקום פלוני, והלך לקדשה במקום אחר - הרי זו מקדשת, מפני שמראה מקום הוא לו<sup>83</sup>. וכן היא שאמרה לשלוחה: קבל לי קדושי במקום פלוני, וקבלם לה במקום אחר - אינה מקדשת. הרי הבעל במקום פלוני, וקבל לה במקום אחר - הרי זו מקדשת, מפני שמראה מקום היא לו.

כב. המקדש את האשה וחזרו בו מיד הוא או היא, אף-על-פי שחזרו בתוך כדי דבור<sup>84</sup> - אין חזרתם כלום, והרי היא מקדשת.

(82) הקפיד המקדש לומר במקום פלוני שיש לו שם אוהבים, ואם מישוהו יאמר עליו דברים בפניה - ימחו בידו (קידושין ג. וברש"י). (83) "שם תמצאנה", ואין זו הקפדה (שם).

(84) שאילת תלמיד לרב: "שלום עליך רבי" (הל' שבועות פ"ב, יז ע"פ הסוגיא בנזיר כ:).

כג. המקדש על תנאי, וחזר אחר כמה ימים ובטל התנאי, אף-על-פי שבטלו בינו לבניה שלא בפני עדים - בטל התנאי, והרי היא מקדשת סתם. וכן אם היה התנאי<sup>85</sup> מן האשה, ובטלה אותו אחר כך בינה ובינו - בטל התנאי. לפיכך, המקדש על תנאי, וננס סתם<sup>86</sup> או בעל<sup>87</sup> סתם - הרי זו צריכה גט<sup>88</sup>, אף-על-פי שלא נתקיים התנאי; שמא בטל התנאי כשבעל או כשפנס. וכן המקדש בפחות משוה פרוטה או במלוה<sup>89</sup>, וחזר ובעל סתם בפני עדים<sup>90</sup> - צריכה גט; שעל בעילה זו סמך<sup>91</sup>, ולא על אותן הקדושין הפסולין<sup>92</sup>. חזקה היא, שאין אדם מישראל הפשרים עושה בעילתו בעילת זנות<sup>93</sup>, והרי בידו עתה לעשותה בעילת מצוה.

(85) כנסה לביתו לשם נישואין, כמבואר לקמן פ"י, ה"א. (86) ולא דיבר כלום אודות התנאי. (87) כתובות עד, א. (88) מספק. (89) שאינה מקודשת בהן. (90) שנתייחד

כד. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בכוס זה של יין, ונמצא של דבש; של דבש, ונמצא של יין; בדינך זה של כסף, ונמצא של זהב; של זהב, ונמצא של כסף; על מנת שאני כהן, ונמצא לוי; לוי, ונמצא כהן; נתיין, ונמצא ממזר; ממזר, ונמצא נתיין; בן עיר, ונמצא בן כרך; בן כרך, ונמצא בן עיר; על מנת שאני עני, ונמצא עשיר; עשיר, ונמצא עני; על מנת שביתי קרוב למרחץ, ונמצא רחוק; רחוק, ונמצא קרוב; על מנת שיש לי שפחה או פת גודלת<sup>3</sup> או אופה, ואין לי; על מנת שאין לי, ויש לי; על מנת שיש לי אשה ובנים, ואין לי; על מנת שאין לי, ויש לי - בכל אלו וכל הדומה להן: אינה מקדשת. וכן היא שהטעתו.

~ יום חמישי כ"ט אייר ~

פרק שמיני

(1) כולל המשך תנאים בקידושין ואם נתגלה שלא קיים התנאי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בכוס זה של יין, ונמצא של דבש; של דבש, ונמצא של יין... בכל אלו וכל הדומה להן אינה מקדשת. וכן היא שהטעתו."

הלכה זו יש לפרשה בפנימיות הענינים, שענין האישות בכלל שייך לגאולה, ע"פ המבואר במדרשי חז"ל שהנישואין של הקב"ה וכנסת ישראל ("המקדש עמו ישראל") לאמיתו ובשלימותו יהיה לימות המשיח, "של העוה"ז היו אירוסין... אבל לימות המשיח יהיו נישואין".

וזהו הרמז בדוגמאות שהביא מכוס יין או דבש שכידוע "יין" ו"דבש" מורים על רזין דאורייתא שבזה מרומזים הנישואין דלעתיד לבוא, גילוי פנימיות התורה שלעתיד לבוא.

(יין מלכות, ספר נשים, סימן ח מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(85) כנסה לביתו לשם נישואין, כמבואר לקמן פ"י, ה"א. (86) ולא דיבר כלום אודות התנאי. (87) כתובות עד, א. (88) מספק. (89) שאינה מקודשת בהן. (90) שנתייחד

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עירו מְכַבְּדִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי עֲשָׂרוֹ. עַל מִנַּת שְׂאֵנֵי צְדִיק - אֶפְלוּ רָשָׁע גָּמור, הָרִי זֶה מִקְדָּשֶׁת מִסְפֵּק, שְׂמָא הִרְהַר תְּשׁוּבָה בְּלָבוֹ<sup>18</sup>. עַל מִנַּת שְׂאֵנֵי רָשָׁע - אֶפְלוּ צְדִיק גָּמור, הָרִי זֶה מִקְדָּשֶׁת מִסְפֵּק, שְׂמָא הִרְהַר בְּעֵבֻדָּת פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת בְּלָבוֹ; שְׂעוֹן עֲבוֹדַת פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת גְּדוֹל הוּא, וּמְשִׁיחֵהוּרָה לְעֵבֵד בְּלָבוֹ נַעֲשֶׂה רָשָׁע, שְׂנְאָמֵר: פֶּן יִפְתָּה לְבַבְּכֶם, וְכִתוּב: לְמַעַן תִּפְשֶׁ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלָבָם.

(13) דבר התלוי בסברא. (14) שר צבא של שאול המלך. (15) בן צרויה, שר צבא של דוד המלך. (16) היה עשיר גדול ואביו הניח לו אלף עיירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות בים. (17) אף הוא היה עשיר גדול והיה מפרשי מעשר מעדרו שנים עשר אלף עגל בכל שנה ושנה. (18) ובכל זאת, המקדש בפסולי עדים [=רשעים] אינה מקודשת ואין חוששים שמא הרהרו תשובה בליבם, כי רק כאן שאומר בפירושו לפנינו: "על מנת שאני צדיק", יש לחוש שמא הרהר בליבו, אבל כאשר אין העדים אומרים כלום למה נחוש להם.

ו. המקדש את האשה, ואמר: הייתי סבור שהיא כהנת, והרי היא לוייה; לוייה, והרי היא כהנת; ענייה, והרי היא עשירה; עשירה, והרי היא ענייה - הרי זה מקדשת, מפני שלא הטעתה<sup>19</sup>. וכן היא שאמרה: סבורה הייתי שהוא כהן, והרי הוא לוי; לוי, והרי הוא כהן; עשיר, והרי הוא עני; עני, והרי הוא עשיר - הרי זה מקדשת, מפני שלא הטעה אותה.

(19) אלא הוא הטעה את עצמו ודברים שבלב אינם דברים.

### פֶּרֶק הַשְּׂעִי

(1) נתבאר בו דין קדושין שלא נמסרו לביאה, שליח שמת בדרך, קידש אחת מבנותיו סתם, נאמנות האב על בתו בקידושין, האומר לאשה קידשתין והיא כופרת, ושליח שקידש האשה לעצמו, ביטול השליחות, קול בקידושין, והכחות בהם.

א. המקדש שתי נשים, שאסור לשא שתייהן משום ערוה, פאחת<sup>2</sup> - אינן מקדשות. כיצד? כגון שקדש אשה ובתה או שתי אחיות פאחת - אין אחת מהן מקדשת.

(2) שאמר: הרי שתיכן מקודשות לי.

ב. קדש נשים רבות פאחת, ואמר: הרי פלכם מקדשות לי<sup>3</sup>, והיו בהן שתי אחיות או אשה ובתה ופיוצא בהן - אין אחת מפלן מקדשת<sup>4</sup>. ואם אמר להן: הראוייה מכם לי לביאה מקדשת לי - הרי פלן מקדשות לו, חוץ מאחיות או אשה ובתה<sup>5</sup> וכיוצא בהן. וכן אם אמר להן: הרי פלכם מקדשות לי, והיתה בהן שפחה או עפוי<sup>6</sup> או אשה אחת ערוה,

(2) כגון שהיה מכוסה ולא הכירה עד אחרי הקידושין. (3) קולעת שערות. (4) כי לפעמים אם יש לו גודלת זהו חיסרון, כי הגודלת מתוך שהיא מצוייה בבתי שכינותיה תלך לספר עליה דברים שהם נגד רצונה. וכן הדין באופה שמצוייה אצל הרבה אנשים. (5) בין למעלה בין לחיסרון. כי אפילו בשבח אחרים אינה מרוצה, שאומרת: "מנעל הגדול ממידת רגלי איני חפצה בו".

ב. ובכלם, אף-על-פי שאמרה: בלבי היה להתקדש לו אף-על-פי שהטעני ואין הדבר כמו שאמר, וכן אם אמר הוא: בלבי היה לקדשה אף-על-פי שהטענתי - אינה מקדשת, לפי שהדברים שבלב אינם דברים<sup>6</sup>.

(6) כי היה לה לפרש בפה בשעת הקידושין.

ג. הרי את מקדשת לי על מנת שאני בפסם<sup>7</sup>, ונמצא בפסם וברסי<sup>8</sup>; על מנת שאני בן עיר, ונמצא בן עיר וכן כרף; על מנת ששמתי יוסף, ונמצא שמו יוסף ושמעון - הרי זה מקדשת. אבל אם אמר לה: על מנת שאין שמי אלא יוסף, ונמצא שמו יוסף ושמעון; שאיני אלא בפסם, ונמצא בפסם וברסי; שאיני אלא בן עיר, ונמצא בן כרף וכן עיר - אינה מקדשת.

(7) מוכר בשמים. (8) מעבד עורות וריחו רע.

ד. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי על מנת שאני יודע לקרות, צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום אנקלוס הגר. ואם אמר לה: על מנת שאני קורא, צריך להיות יודע לקרות תורה נביאים וכתובים בדרך יפה. על מנת שאני יודע לשנות, צריך להיות יודע לקרות המשנה. ואם אמר: על מנת שאני תנאה, צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרא<sup>9</sup> וספרי<sup>10</sup> ותוספתא<sup>11</sup> של רבי היא<sup>12</sup>.

(9) תורת כהנים, וחיברו רב. (10) מדרשי הלכה לספרים: במדבר ודברים. (11) תוספת למשנה לבאר ענייניה השנויים בלשון קצרה. (12) שהיא מוסמכת ביותר.

ה. על מנת שאני תלמיד - אין אומרין: כן עזאי וכן זומא, אלא כל ששואליו אותו דבר אחד בתלמודו ואומר: ואפלו בהלכות החג, שמלמדוין אותן ברבים מדברים הקלים סמוך להג, כדי שיהיו פל העם פקיאין בהן. על מנת שאני חכם - אין אומרין: ברבי עקיבא וחבריו, אלא כל ששואליו אותו בכל מקום דבר חכמה<sup>13</sup> ואומר: על מנת שאני גבור - אין אומרין: פאבנר בן נר<sup>14</sup> וכיוצא<sup>15</sup>, אלא כל שחבריו מתיראים ממנו מפני גבורתו. על מנת שאני עשיר - אין אומרין: [ברבי אלעזר בן חרסום]<sup>16</sup> וקרבי אלעזר בן עזריה<sup>17</sup>, אלא כל שבני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האב אסורה על הבן, וגרושת הבן אסורה על האב, וגרושת האב - על אחיו (להלן פ"ב מהל' איסורי ביאה ה"א).

ו. האומר לשלוחו: צא וקדש לי אשה, ומת השליח, ואינו יודע אם קדש אם לא קדש לו אשה - הרי זה בחזקת שקדש, ושחזקת שליח לעשות שליחותו<sup>17</sup>. והואיל ואין ידוע אי זו אשה קדש לו<sup>18</sup> - הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה<sup>19</sup>, כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן; שאם תאמר ישא זו, שמא אמה קדש לו שלוחו או אחותה או בתה. ומתר באשה שאין לה קרובות כגון אלמנה<sup>20</sup>. היתה לה קרובה, כגון אם או אחות וכיוצא בהן, והיתה הקרובה אשת איש בפשה שעשה הוא שליח, אף-על-פי שנתגרשה קדם שימנת השליח - הרי זה מתר בה; ואין אומרים: שמא קדש השליח את קרובתה אחר שנתגרשה, מפני שלא היתה ראויה בפשה שעשה השליח, ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לקדשה בפשת השליחות<sup>21</sup>.

17) ובוודאי קידש (ניזיר יב.). 18) שלא פירש לו איזו אשה רוצה לקדש. 19) שהמקדש את האשה, הרי זה אסור עליו שבע עריות: אמה, אם אמה, ואם אביה, בתה ובת בנה ובת בתה ואחותה בזמן שהיא קיימת (מסכת דרך ארץ, א, א). 20) ניזיר, שם. 21) שם. ומכאן יש להוכיח שהשליח יכול לקדש קרובתו למשלחו אע"פ שאינו יכול לקדשה לעצמו, שאם לא כן למה לא אמרו שמותר המשלה בקרובות השליח (מגיד-משנה).

ז. מי שהיה לו חמשה בנים, ועשו כלן שליח את אביהם לקדש להם אשה<sup>22</sup>, ואמר אבי הבנים לאיש שיש לו חמש בנות: אחת מבנותיה מקדשת לאחד מבני<sup>23</sup>, וקבל האב<sup>24</sup> הקדושין<sup>25</sup> - פל אחת מהן צריכה חמשה גטין מכל האחין, והואיל וכלן<sup>26</sup> נתנו רשות לאב לקדש להן אשה<sup>27</sup>. מת אחד מהם - פל אחת מהן צריכה ארבעה גטין<sup>28</sup>, וחלוצה מאחד מהם<sup>29</sup>.

22) וכגון שהם גדולים הראויים לעשות שליח ולקדש אשה (קידושין נב.). 23) ולא פירש איזה בן, והלה לא פירש איזו בת. 24) אבי הבנות. 25) אפילו לא עשאוהו הבנות שליח, יכול הוא לקבל קידושיהן, הואיל ועדיין לא בגרו ורשותן בידו, כמבואר לעיל פ"ג הי"א. 26) כל הבנים. 27) ואינו ידוע מי הוא המקדש ומי זאת המקודשת. 28) מארבעת האחים הנשארים. 29) שמא ארוסת המת היא וזקוקה ליבוס. ואינה יכולה להנשא לאחרים עד שתחלוץ (קידושין נב.) ולהתייבם אינה ראויה כי שמא היא ארוסה לאחד האחים החיים, ונמצא זה נושא אשת אחיו החי.

ח. האב שהיתה לו בת קטנה או נערה, שהיא

כגון אשת איש או פתו או אחותו וכיוצא בהן - אין אחת מכלם מקדשת. ואם אמר: הריאונה מכם לי לביאה תהיה מקדשת לי - הרי כלן מקדשות לו<sup>30</sup>, חוץ מאותה אשה שאין קדושין תופסין בה.

3) ונתן לאחת מהן כסף קידושין עבור כולן. 4) קידושין נא, א. הואיל ואמר "כולן" והדבר ידוע שהאחיות אינן מקודשות - לא חלו הקידושין גם על האחרות, שהרי כלל כולן בדיבור אחד, ומתוך שלא קנה את האחיות - לא קנה גם את הנכריות. דוגמא לכך: "קנה אתה וחמור (אתה ובהמה זו תקנו נכסי) לא קנה כלום" (בבא-בבא קמ"ג). כיון שבקנין אחד שיתף שניהם - מתוך שהחמור לא קנה, אף הוא לא קנה. 5) שאי-אפשר לו לבוא על אחת מהן, כמבואר בסמוך ה"ג. 6) כאן לא נתכוין מתחילה לקדש אלא את הנשים הכשרות לו, ואלה שאינן ראויות לו לא נכללו באמירתו (קידושין נא:).

ג. אמר לשתי אחיות: הרי אחת מכם מקדשת לי בזה, ונתן להן פרוטה או שקבלתה אחת על יד חברתה; וכן האומר לאב: אחת מבנותי מקדשת לי, וקבל האב קדושיה<sup>31</sup> - כלן צריכות גט ממנו, ואסור לו לבוא על אחת מהן, מפני שהקדושין תופסין בהן אף-על-פי שאי אפשר לבוא על אחת מהן.

7) שנתן לשתייהן יחד (לשון רבינו בפירושו למשנה, קידושין פ"ב, מ"ז). 8) שהאב זכאי לקבל את קידושי בתו עד שתיבגר, כמפורש לעיל פ"ג, הי"א. 9) הואיל ולא פירש איזו מהן קידש, אינו יכול לישא אף אחת מהן, שמא הוא פוגע באחות אשתו.

ד. העושה שליח לקדש לו אשה פלונית, והלה מקדשה<sup>32</sup> לו, וקדש המשלח בעצמו לאמה או לבתה או לאחותה, ואין ידוע אי זו מהן נתקדשה ראשונה - שתייהן צריכות גט, ואסורות עליו<sup>33</sup>. וכן אשה שעשתה שליח לקדשה, והלה וקדשה, והלכה וקדשה היא עצמה לאחר, ואין ידוע אי זו מהן קודם<sup>34</sup> - שניהן נותנין לה<sup>35</sup> גט. ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס<sup>36</sup>.

10) בכת"י התימנים: "לקדשה". 11) כי אסור לו לקחת קרובות גרושתו. 12) שאם קידושיה קדמו, הרי ביטלה את מעשה שלוחה, והיתה מקודשת לאחר. 13) אם רוצה להנשא לאחר. 14) כי אינה עוד אשת איש מהאחד, וממילא מותרת לו (קידושין עט.).

ה. במה דברים אמורים<sup>37</sup>? ברחוקין; אבל אם קדשה השליח לאב, וקדשה היא עצמה לבן או לאח וכיוצא בהן - שניהם נותנין גט, והיא אסורה לשניהם<sup>38</sup>.

15) שמותרת להנשא לשני, לאחר הגט. 16) שהרי גרושת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאסר הוא הפה שהתיר", ונימוק זה מועיל אפילו כשהדיבור השני בא לאחר כדי דיבור של האמירה הראשונה, כיון שהאיסור אינו אלא מפי האב, הוא נאמן להתירה אפילו לאחר מכאן. כי אין הדיבור האחרון סותר כלום את הדיבור הראשון, כי יתכן שמתחילה לא ידע מי קידשה, ועכשיו נודע לו (מגיד-משנה, הל' גירושין פי"ב ה"א) והרי אפילו אדם אחר נאמן להתירה, כמבואר בסמוך - כל-שכן שהאב בעצמו נאמן לכך (מגיד-משנה).

**יב. אָמַר הָאָב: אֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי קִדְּשֵׁתִי, וְכֵן אָחַד וְאָמַר: אֲנִי הוּא שְׂקִדְּשֵׁתִי - נֶאֱמַר<sup>42</sup> אָף לְכַנְסוֹ<sup>43</sup>, וְאֵינוֹ צְרִיךְ קִדּוּשֵׁין אַחֲרָיִם.**

(42) שאינו חצוף לומר לפני האב שקידשה, כי מתיירא הוא שמא יכחישנו האב ויאמר: "לא ממך קבלתי כסף הקידושין". (43) ואין אומרים שמא יצרו תקפו (קידושין ג:).

**יג. בָּאוּ שְׁנַיִם, זָה אוֹמֵר: אֲנִי קִדְּשֵׁתִי, וְזֶה אוֹמֵר: אֲנִי קִדְּשֵׁתִי - שְׁנֵיהֶן נֹתְנִין גֵּט<sup>44</sup>. וְאִם רָצוּ, אָחַד נֹתֵן גֵּט וְאָחַד פּוֹנֵס<sup>45</sup>. פְּנִסָּה, וְאַחַר כֵּן בָּא אַחֵר וְאָמַר: אֲנִי הוּא שְׂקִדְּשֵׁתִי - אֵינוֹ נֶאֱמַר, וְאֵינוֹ אוֹסְרָה עַל בַּעֲלָהּ<sup>46</sup>.**

(44) להתירה להנשא לאחרים. (45) שם. ואפשר שיצטרך לקדשה קידושין אחרים כשיכנסנה, שהרי הראשון טען שהיא מקודשת לו, ושמא באמת לא נתקדשה לשני העומד לכנסה עכשיו (רשב"א). (46) כי מאחר שכנסה בהיתר ובהסכמת החכמים, אין השני הבא יחידי נאמן לאסרה עליו. ולדעת הרשב"א אפילו עדיין לא כנסה, אלא כיון שהתירוה לכונסה - אין השני נאמן להוציאה מהיתרה הראשון, והשווה כתובות כג, א.

**יד. הָאִשָּׁה שְׂאָמְרָה: נִתְקַדְּשֵׁתִי וְאֵינִי יוֹדַעַת לְמִי נִתְקַדְּשֵׁתִי, וְכֵן אָחַד וְאָמַר: אֲנִי הוּא שְׂקִדְּשֵׁתִי - נֶאֱמַר לְתַן גֵּט, וְתַהֲיָה מִתְּרַת לְכָל אָדָם חוּץ מִמֶּנּוּ<sup>47</sup>; אָבֵל אֵינוֹ נֶאֱמַר לְכַנְסוֹ, שְׂמָא יִצְרוּ תַקְפּוֹ וְהִיא תַרְגִּיל<sup>48</sup> לֹא כְּדֵי לְהַתִּירָהּ<sup>49</sup>.**

(47) אפילו אחר שיגרשנה, כי אם תתירנה לו לאחר הגירושין, יש לחוש לקנוניא והערמה מצד שניהם. (48) תחפה עליו ותשדלנו אחריה. (49) ואינו מתיירא ממנה שתכחישנו, ואפילו אם יבוא עוד אחר לומר אני קדשתה, היא תכחישנו (קידושין סג: וברש"י).

**טו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: קִדְּשֵׁתִי, וְהִיא אוֹמְרָת: לֹא קִדְּשֵׁתִי - הוּא אֲסוּר בְּקִרְבוּתֶיהָ<sup>50</sup>, וְהִיא מִתְּרַת בְּקִרְבוּתֶיהָ<sup>51</sup>. קִדְּשֵׁתִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא קִדְּשֵׁתִי - הוּא מִתְּרַת בְּקִרְבוּתֶיהָ, וְהִיא אֲסוּרָה בְּקִרְבוּתֶיהָ<sup>52</sup>. קִדְּשֵׁתִי, וְהִיא אוֹמְרָת: לֹא קִדְּשֵׁתִי אֶלָּא בְּתִי - הוּא אֲסוּר בְּקִרְבוּת גְּדוּלָּה<sup>53</sup>, וְגְדוּלָּה מִתְּרַת בְּקִרְבוּתֶיהָ; וְהִיא מִתְּרַת בְּקִרְבוּת הַבַּת, וְהַבַּת מִתְּרַת בְּקִרְבוּתֶיהָ<sup>54</sup>. קִדְּשֵׁתִי אֶת בֵּתִי, וְהִיא אוֹמְרָת: לֹא קִדְּשֵׁתִי אֶלָּא אוֹתִי - הוּא**

**בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְכֵן בּוֹגְרָת<sup>30</sup>, וְנִתְּנָה לוֹ הַבּוֹגְרָת רִשּׁוֹת לְקִדְּשָׁה, וְקִדְּשׁ בְּתוֹ סִתְּמָה לְאָחַד - אֵין הַבּוֹגְרָת בְּכָלֵל, עַד שִׁפְרַשׁ וְיֹאמַר: בְּתִי הַבּוֹגְרָת שְׂעֵשֶׂת אוֹתִי שְׁלִיחַ. לְפִיכֵן אֵין הַבּוֹגְרָת מְקִדְּשֵׁתִי<sup>31</sup> (וְאַחֲוָתָהּ מְקִדְּשֵׁתִי).**

(30) בת י"ב שנה עד י"ב וששה חדשים נקראת נערה, ומתחילת יום גמר הששה חדשים ומעלה נקראת בוגרת, כמפורש לעיל פ"ב ה"ב. (31) קידושין נא, ב: "אין אדם עוזב מצוה המוטלת עליו (קידושי בתו הנערה) ועושה מצוה שאינה מוטלת עליו", וראה שם סד, ב וברש"י.

**טז. מִי שֵׁישׁ לוֹ שְׁתֵּי פִתִּים<sup>32</sup> בְּנוֹת מִשְׁתֵּי נָשִׁים, וְכֵלֵן בְּרִשּׁוֹתוֹ<sup>33</sup>, וְקִדְּשׁ אֶחָת מֵהֶן, וּבִשְׂעֵת הַקִּדּוּשֵׁין אָמַר לְבַעַל: קִדְּשֵׁתִי לְךָ אֶת בְּתִי הַגְּדוּלָּה, אָף-עַל-פִּי שֵׁישׁ לֹמֵר: שְׂמָא גְדוּלָּה שְׂבִגְדוּלוֹת<sup>34</sup> קִדְּשׁ לוֹ אוֹ גְדוּלָּה שְׂבִקְטָנוֹת<sup>35</sup>, אוֹ קִטְנָה שְׂבִגְדוּלוֹת שֶׁהִיא גְדוּלָּה מִן הַגְּדוּלָּה שְׂבִקְטָנוֹת<sup>36</sup> - הָרִי כֵלֵן מִתְּרוֹת<sup>37</sup> חוּץ מִן הַגְּדוּלָּה שְׂבִגְדוּלוֹת, שֶׁהִיא לְכַדָּה הַמְּקִדְּשֵׁת. וְכֵן אִם קִדְּשׁ בְּתוֹ הַקִּטְנָה, אָף-עַל-פִּי שֵׁישׁ לֹמֵר: שְׂמָא קִטְנָה שְׂבִקְטָנוֹת אוֹ קִטְנָה שְׂבִגְדוּלוֹת, אוֹ גְדוּלָּה שְׂבִקְטָנוֹת שֶׁהִיא קִטְנָה מִן הַקִּטְנָה שְׂבִגְדוּלוֹת - הָרִי כֵלֵן מִתְּרוֹת חוּץ מִן הַקִּטְנָה שְׂבִקְטָנוֹת, וְהִיא לְכַדָּה הַמְּקִדְּשֵׁת. שְׂמִשְׁמַע בְּתוֹ הַגְּדוּלָּה - שְׂאֵין בְּכַוְנָתוֹ גְּדוּלָּה מִמֶּנָּה, וּמִשְׁמַע בְּתוֹ הַקִּטְנָה - שְׂאֵין בְּהֵן קִטְנָה מִמֶּנָּה<sup>38</sup>.**

(32) קבוצות. (33) שעדיין לא בגרו ויכול לקדשן שלא מדעתן. (34) מהאשה הראשונה שילדה לו תחילה. (35) מאשתו השניה שילדה לו אח"כ. (36) שהיא נולדה לו טרם שילדה אשתו השניה את בתה הראשונה. (37) להנשא לאחרים. (38) שם. אין אדם עשוי לדבר בלשון המביאה לידי ספק (קידושין סד: כרבי יוסי).

**יז. נֶאֱמַר הָאָב לֹמֵר עַל בְּתוֹ קִדְּשׁ שְׂתַבְּגַר שֶׁהִיא מְקִדְּשֵׁת, וְאוֹסְרָה עַל הַפֶּלֶל<sup>39</sup>.**

(39) ואע"פ שאינה כל-כך בידו לקדשה, כי שמא לא ימצא אדם שיסכים לקדשה - בכל זאת נאמן מחמת הכתוב (דברים כב, טז): "את בתי נתתי לאיש הזה". באמרו "לאיש" - אסרה לכל העולם, שאין אנו יודעים למי קדשה, ובאמרו "הזה" - התירה לזה (קידושין סד) ובנערה הכתוב מדבר.

**יח. הָאָב שְׂאָמַר: קִדְּשֵׁתִי אֶת בְּתִי וְאֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי קִדְּשֵׁתִי - הָרִי זֶה אֲסוּרָה לְעוֹלָם עַל כָּל אָדָם, עַד שִׂיאֵמַר הָאָב: נֹדַע לִי שְׂלִפְלוּנִי קִדְּשֵׁתִי, וְתַהֲיָה צְרִיקָה מִמֶּנּוּ גֵט בְּלִבְדוֹ<sup>40</sup>. וְאָף-עַל-פִּי שְׂנוּדַע לוֹ אַחֵר שְׂבִגְרָהּ<sup>41</sup>.**

(40) כלומר, רק ממנו תתגרש ואז תהיה מותרת לכל אדם. (41) ואז כבר אינה ברשותו. בכל זאת נאמן משום "שהפה



מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְרֵאשׁוֹן שְׁשַׁלְחוּ נִתְקַדְשִׁיתִי<sup>65</sup> - אִם לֹא עָשָׂה הַשְּׁלִיחַ בְּעֵדִים<sup>66</sup> - הָרִי הַשְּׁלִיחַ אֲסוּר בְּקִרְבוּתֶיהָ<sup>67</sup>, וְהָיָה מִתְרַת בְּקִרְבוּיָו; וְהָאִשָּׁה אֲסוּרָה בְּקִרְבוּיָו הַמְשַׁלַּח<sup>68</sup>, וְהַמְשַׁלַּח מִתְרַת בְּקִרְבוּתֶיהָ<sup>69</sup>; וְאִם הִחֲזַק הַשְּׁלִיחַ בְּעֵדִים<sup>70</sup> - הָרִי זֶה מִקְדָּשֶׁת לְרֵאשׁוֹן<sup>71</sup>.

64) כגון שאמר לה השליח מתחילה: "פלוני שלחני לקדשך בשבילי", ולאחר שעה קידשה סתם. 65) הוא אומר: לעצמי נתכוונתי. והיא אומרת: למשלח נתכוונתי. 66) רבינו לשיטתו לעיל פ"ג, ה"ו: "האיש שעשה שליח לקדש לו אשה אין צריך לעשותו בעדים, שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא ההודיע אמיתת הדבר". 67) כי לדבריו הרי היא מקודשת לו, ועשאו עלי חתיכת איסור בהודאתו, כמבואר לעיל ה"ו. 68) שלדבריה נתקדשה לו. 69) שהרי שלחו צווח שלא קידשה למשלח. 70) שעשאו המשלח שליח במעמד שני עדים. 71) והוא אסור בקרובותיה ('ירושלמי' קידושין פ"ג, ה"א) ובכל זאת גם השליח אסור בקרובותיה (מגיד-משנה).

י.ט. אֲמָרָה: אֵינִי יוֹדַעַת לְמִי נִתְקַדְשִׁיתִי, אִם לְשׁוֹלֵחַ אוֹ לְשׁוֹלְחוֹ: אִם לֹא הִחֲזַק הַשְּׁלִיחַ בְּעֵדִים - הָרִי זֶה מִקְדָּשֶׁת לְשׁוֹנִי<sup>72</sup>, וְאִם הִחֲזַק שְׁהוּא שְׁלּוּחוֹ - שְׁנִיָּהֶן נִוְתְּנִין גִּט<sup>73</sup>; וְאִם רָצוּ, אֶחָד נִוְתַן גִּט וְאֶחָד פּוֹגֵס.

72) הואיל ואין כאן עדות, וגם המשלח אינו כאן בשעת קידושין, אין האשה סומכת כל-כך על שליחות זו, שהרי המשלח יכול לכפור בכל, ואין עדים לדבר. 73) כאן סמכה דעתה על שליחותו, שהרי המשלח לא יוכל לכפור במקום עדים אלא מכיון שאומרת "איני יודעת" הרי היא בספק קידושין לשניהם.

כ. הָאִשָּׁה שֶׁעָשְׂתָה שְׁלִיחַ לְקַדְשָׁהּ, וְהִלֵּךְ וְקִדְּשָׁהּ, וּבִעַת הִלִּיכָתָהּ בְּטָלָה הַשְּׁלִיחוּת וְחִזְרָה בָּהּ<sup>74</sup>, וְאִין יָדוּעַ אִם קָדַם שְׁקַבֵּל לָהּ הַקְּדוּשִׁין חִזְרָה אוֹ אַחַר הַקְּדוּשִׁין - הָרִי זֶה מִקְדָּשֶׁת מִסְּפֵק<sup>75</sup>. וְכֵן הָאִישׁ שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחַ וְחִזַּר בּוֹ<sup>76</sup>.

74) וחזרתה מועילה, כי בא הדיבור השני ומבטל הדיבור הראשון (קידושין נט:). ואפילו שלא בפני השליח, כמפורש ברש"י שם. 75) וצריכה גט (שם עט.). 76) שם ע"ב.

כא. הַמְקַדֵּשׁ אֶחָת מִחֲמַשׁ נָשִׁים וְאִינוּ יוֹדַעַי אֵי זֶה מִיָּהֵן קָדַשׁ, וְכָל אֶחָת וְאֶחָת אֲמָרָת: אוֹתִי קָדַשׁ - אֲסוּר בְּקִרְבוּת פְּלוֹן<sup>77</sup>, וְנוֹתֵן גִּט לְכָל אֶחָת וְאֶחָת<sup>78</sup>, וּמֵיָּמִין פְּתָבָהּ<sup>79</sup> אֶחָת בִּיגִיָּהֶן וּמִסְּפֵק<sup>80</sup>. וְאִם קָדַשׁ בְּבִיאָהּ<sup>81</sup> - קָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים<sup>82</sup>, שְׂיָתֵן פְּתָבָהּ לְכָל אֶחָת וְאֶחָת<sup>83</sup>. וְהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁכְּתָבָהּ שְׁכָתָב לְאֶחָת מִיָּהֵן אֶבְדָּהּ, וְכָל אֶחָת וְאֶחָת אֲמָרָת: אֲנִי הָיָה שְׁקִדְשִׁיתִי וְכִתְבָתִּי לִי פְתָבָהּ וְאֶבְדָּהּ פְּתָבָתִי<sup>84</sup>.

77) שלכן אסורות עליו מספק. 78) אם אינו רוצה לישא את כולן. 79) סכום כתובה. 80) ואינו חייב לשלם לכל

אֲסוּר בְּקִרְבוּת הַבֵּת, וְהַבֵּת מִתְרַת בְּקִרְבוּיָו; וּמִתְרַת בְּקִרְבוּת הָאֵם, וְהָאֵם אֲסוּרָה עַל קִרְבוּיָו<sup>55</sup>.

50) שבהודאתו עשה אותן עליו כחתיכת איסור, ש"כיון שקידש אדם אשה, נאסרו עליו מקרובותיה שש נשים . . . בין בחיי אשתו בין לאחר מותה, ואלו הן: אמה ואם אמה ואם אביה, ובתה ובת בתה ובת בנה . . . וכן אחות אשתו ערוה עליו עד שתמות אשתו" (הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ד-ט). 51) שהיא מכחישתו. 52) אביו, אבי אביו, בנו, בנו ובן בנו, אחיו ובן אחיו (יבמות מ:), שעשאתם עליה כחתיכת איסור בהודאתה (כנ"ל הערה נא). 53) האם. 54) ואין האם נאמנת על בתה. 55) קידושין סה, א.

טז. וְכָל אֵלוֹ שֶׁטּוּעֲנִין הַקְּדוּשִׁין<sup>56</sup>, בְּשִׁטְעֵן הַטּוּעֵן שְׁהָיוּ שָׁם קְדוּשִׁין בְּפָנֵי עֵידִים וְהִלְכוּ לְמִדְּיָהּ אַחֲרַת אוֹ מִתּוֹ; וְאֶכָּל אִם הוֹדוּ שְׁהָיוּ הַקְּדוּשִׁין בְּלֹא עֵידִים - אֵין בָּאֵן קְדוּשִׁין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ<sup>57</sup>. וְכָל מְקוֹם שֶׁתֵּאֱמַר אִשָּׁה לְאִישׁ: קְדִשְׁתִּנִּי, וְהוּא אֲמָר: לֹא קְדִשְׁתִּיךְ - מִבְּקָשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיִּכְתָּב לָהּ גִּט לְהַתִּירָהּ לְשֶׁאֵר הָעָם<sup>58</sup>, שְׁאִין לוֹ בְּזָה הַפְּסָד<sup>59</sup>. וְאִם נָתַן לָהּ גִּט מְעֻצְמוֹ - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְתֵן פְּתָבָהּ<sup>60</sup>.

56) בין הוא בין היא. 57) לעיל פ"ה, ה"ו. 58) כי אם לא תקבל גט, הרי נאסרה להנשא לכל העולם - ע"פ דבריה. 59) הפסד ממון, כי לא יצטרך לתת לה כתובה, ואע"פ שאם יגרשנה יאסר בקרובותיה - אין בזה הפסד גדול, כי הרבה נשים יוכל לישא חוץ מקרובותיה (מגיד-משנה) אבל לכופו אי אפשר, שיוכל לטעון כי אינו רוצה להאסר בקרובותיה. 60) קידושין סה, א. כי גילה דעתו שקידשה, ואע"פ שרבינו סובר אין לארוסה כתובה אלא-אם-כן כתב לה (ראה לקמן פ"י ה"א) ואם כן היאך יכול לטעון שמעולם לא קידשה - הרי כתובתה בידה?! אולם כאן ידובר במקום שכותבים כתובה קודם שמקדשים (ראה לקמן ה"ט), ואם כן אין כל הוכחה מכתובתה שאולי לא נתקיימו הקידושין אח"כ (מגיד-משנה).

יז. הָעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהִלֵּךְ וְקִדְּשָׁהּ לְעֻצְמוֹ - הָרִי זֶה מִקְדָּשֶׁת לְשְׁלִיחַ<sup>61</sup>. וְאֲסוּר לְעֻשׂוֹת בּוֹ<sup>62</sup>. וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּשֶׁאֵר דְּבָרֵי מְקָח וּמִמְכָּר - נִקְרָא רָשָׁע<sup>63</sup>.

61) ודוקא אם קידשה בכונה, אבל אם רצה לקדשה למשלחו וטעה ואמר: "הרי את מקודשת לי" אינה צריכה גט מהשליח, כי קידושין בטעות אינם קידושין ('הגהות מיימוניות' ושו"ע אה"ע סי' לה, ס"ט). 62) קידושין נח, ב: "מה שעשה עשוי - אלא שנהג בו מנהג רמאות". 63) שם נט, א: "עני המהפך בחררה (עוגה דקה), ובא אחר ונטלה הימנו - נקרא רשע" שירוד לחיי חברו. השווה הל' מכירה פ"ו, ה".

יח. הָעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהִלֵּךְ וְקִדְּשָׁהּ, הַשְּׁלִיחַ אֲמָר: לְעֻצְמִי קְדִשְׁתִּיהָ<sup>64</sup>, וְהָאִשָּׁה אֲמָרָת:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**וְאִם לֹא - הוּאִיל וְלֹא נִשְׁמְעָה הָאֲמַתְלָא בְּעַתְּ שִׁנְשִׁמְעוּ הַקְדוּשִׁין, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְאֲמַתְלָא.**

94) שמתחילה יצא הקול: "פלוני זרק קידושין לפלונית", ולאחר ימים אמרו: "שהקידושין היו קרובים לו". 95) שרגלים לדבר שהאמתלא אמת היא, שהרי מתחילה אמרו שזרק לה הקידושין, ואחר-כך אמרו שנפלו קרובים לו, והרי כמה פעמים קורה דבר כזה (שם פט: וכדעת רב זביד).

**כּה. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָת, שִׁיַּצָּא עֲלֶיהָ קוֹל שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְבָנוּ שֶׁל פְּלוֹנִי, וְלֹאֲחֵר זְמַן שֶׁאֵלּוּ לְאָבִיו וְאָמַר: עַל תְּנַאי פֶּה נִתְקַדְּשָׁה לוֹ וְלֹא נִתְקַדְּשָׁה הַתְּנַאי. וְלֹא סָמְכוּ חֲכָמִים עַל דְּבָרָיו, אֲלֵא אָמְרוּ: הָרִי זֶה סִפֵּק מְקַדְּשָׁת, וְכֵאלּוּ אֵין שָׁם אֲמַתְלָא<sup>96</sup>.**

96) כיון שמתחלה יצא הקול בלי אמתלא בצדו, ורק אחר-כך נשמעה האמתלא (שם פט:). ואין אמתלא זו דומה לזו שלמעלה בהלכה כד (ראה הערה הקודמת).

**כּו. יֵצֵא עֲלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקַדְּשֶׁת לְפְלוֹנִי, וְכֵא שְׁנֵי וְקִדְּשָׁה בְּפְנֵינוּ<sup>97</sup> - בּוֹדֵקִין עַל קִדּוּשֵׁי רֵאשׁוֹן שֶׁהֵן בְּקוֹל: אִם בָּאוּ עֲדִים בְּרֹאֵה בְּרוּרָה שֶׁהִיא מְקַדְּשֶׁת לְרֵאשׁוֹן - אֵין קִדּוּשֵׁי שְׁנֵי פְלוֹנִים<sup>98</sup>; וְאִם לֹא - מְגַרֵשׁ רֵאשׁוֹן שֶׁקִּדְּשׁוּ בְּקוֹל, וְנוֹשֵׂא הַשְּׁנֵי שֶׁקִּדְּשׁוּ וְדַאי. וְאִם גָּרַשׁ הַשְּׁנֵי - לֹא יִכַּסּ הָרֵאשׁוֹן, שְׁמָא יֵאמְרוּ: הַחֲזִיר גְּרוּשְׁתּוֹ מִן הָאֲרוּסִין<sup>99</sup> אַחַר שֶׁנִּתְאַרְסָה לְאַחֵר<sup>100</sup>.**

97) קידושי ודאי. 98) ואינה צריכה ממנו גט. 99) שם פט, ב וכתב הונא. שאנו חששים שיטעו לומר: "על ידי שגירשה ראשון תחילה, קידשה שני, ועכשיו הוא מחזירה" (רש"י שם). 100) ואסורה עליו, כמבואר לקמן הל' גירושין פ"א, ה"ב.

**כּז. יֵצֵא עֲלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקַדְּשֶׁת לְפְלוֹנִי, וְיֵצֵא קוֹל אַחַר כְּמוֹתוֹ שֶׁהִיא מְקַדְּשֶׁת לְאַחֵר - אֶחָד פּוֹתֵב גֵּט וְאֶחָד פּוֹנֵס, בֵּין רֵאשׁוֹן בֵּין אַחֵרוֹן<sup>101</sup>.**

101) גיטין, שם. כיון שגם קידושי שני אינם ברורים, לא חששו שמה יאמרו: "החזיר גרושתו מן האירוסין" וכו', כי לא יגיעו לטעות זו אלא אם-כן יאמרו ששני הקולות אמת הם, וכל-כך לא החמירו ('תוספות' שם צ:).

**כח. מְקוֹם שֶׁנִּתְגַּדְּו<sup>102</sup> לְשִׁלַּח סְבֻלוֹנוֹת<sup>103</sup> לְאֲרוּסָה אַחַר שֶׁתְּתַאַרְס, וְכֵא עֲדִים שָׂרָא סְבֻלוֹנוֹת שֶׁהוּבְלוּ לָהּ - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא נִתְקַדְּשָׁה, וְצָרִיכָה גֵּט מִסְּפֵק, אֶף-עַל-פִּי שָׂרֵב אֲנָשִׁי הָעִיר אֵין מְשַׁלְּחִין סְבֻלוֹנוֹת אֲלֵא קִדְּם הָאֲרוּסִין<sup>104</sup>. וּמְקוֹם שֶׁנִּתְגַּדְּוּ לְשִׁלַּח סְבֻלוֹנוֹת בְּתַחֲלָה וְאַחַר כֵּן מְקַדְּשִׁין, וְרֵאשׁוֹן סְבֻלוֹנוֹת - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ<sup>105</sup>.**

102) מיעוט אנשי העיר. 103) מתנות. וראה למעלה פ"ד

אחת ואחת מספק. 81) עשה בה מעשה וגינה אותה (רש"י ליבמות ק"ח:). 82) על שעבר על דבריהם שלא לקדש בבאיא כמבואר לעיל פ"ג ה"א. 83) יבמות ק"ח, ב: "רבי עקיבא אומר, אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה עד שיתן גט וכתובה לכל אחת ואחת". השווה הל' גזילה פ"ד, ה"ט. 84) כלומר, דין זה לא יתואר אלא כשכתב לאחת מהן כתובה, כי אם לא כתב כלל, הלכה היא: "אין לארוסה כתובה כלל" כמבואר לקמן פ"י, ה"א. אבל באשה נשואה, אפילו לא כתב לה כתובה אלא נשאה סתם, חייב לתת לה כתובתה מתנאי בית-דין כמפורש לקמן פ"ב, ה"ה.

**כב. הָאֵשָׁה שִׁיַּצָּא עֲלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקַדְּשֶׁת לְפְלוֹנִי - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת מְקַדְּשָׁת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵין שָׁם רֹאֵה בְּרוּרָה. וְכָל קוֹל שֶׁלֹּא הֵחֹזֵק בְּבֵית דִּין, אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ. וְכֵיצֵד הוּא הַקוֹל שֶׁתְּחֻזֵּק זֶה בּוֹ שֶׁהִיא מְקַדְּשֶׁת? בְּגוֹן שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם וְהִעִידוּ, שָׂרָאוּ הַנְּרוֹת דּוֹלְקוֹת<sup>85</sup>, וּמִטּוֹת מְצֻעוֹת, וּבְנֵי אָדָם נִכְנְסִין וְיוֹצְאִין, וְנֹשִׂים שְׂמֻחוֹת לָהּ וְאוֹמְרוֹת: נִתְקַדְּשָׁה פְלוֹנִית הַיּוֹם. שְׁמָעוּ אוֹתָן אוֹמְרוֹת: פְלוֹנִית תִּתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ, שְׁמָא נִזְדַּמְנוּ לְקִדְּשׁ וְלֹא נִתְקַדְּשָׁה, עַד שִׁשְׁמָעוּ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה<sup>86</sup>. וְכֵן אִם בָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ: רֵאִינוּ כְּמוֹ שְׂמֻחַת אֲרוּסִין, וְשִׁמְעֵנוּ קוֹל הַבְּרָה<sup>87</sup>, וְשִׁמְעֵנוּ מִפְּלוֹנִי שֶׁשִּׁמְעָה מִפְּלוֹנִי שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה פְלוֹנִית בְּפְנֵי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וְהִלְכוּ לָהֶם הָעֲדִים לְמִדְּוֵה אַתְּרַת אוֹ מֵתוֹ - הָרִי זֶה קוֹל שֶׁמְחֻזֵּק אוֹתָהּ מְקַדְּשֶׁת<sup>88</sup>.**

85) נוהגים היו להדליק נר בשעת שמחה, כמו שמצינו (סנהדרין לב:): "אור הנר ב'ברור-חיל" משתה שם". 86) גיטין פט, א. 87) המולה ושאון. 88) אע"פ שאלו השנים לא שמעו אלא מפי עד אחד - הואיל והקול מולך וגומר בשנים שהלכו, הרי זה קול (גיטין פט:).

**כג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים<sup>89</sup>? שֶׁלֹּא הֵיִתָּה שָׁם אֲמַתְלָא<sup>90</sup>; אֲבָל אִם הֵיִתָּה שָׁם אֲמַתְלָא, וְשָׁמְעוּ הָאֲמַתְלָא פְּשִׁשְׁמָעוּ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה - לֹא הֵחֹזֵקָה מְקַדְּשֶׁת. כֵּיצֵד הִיא הָאֲמַתְלָא? פְלוֹנִית נִתְקַדְּשָׁה עַל תְּנַאי<sup>91</sup>, אוֹ קִדּוּשֵׁי סִפֵּק<sup>92</sup> - לֹא הֵחֹזֵקָה, אֲלֵא שׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ, וְסוֹמְכִין עַל דְּבָרֶיהָ, הוּאִיל וְאֵין שָׁם רֹאֵה בְּרוּרָה וְלֹא קוֹל חֻזְקָה<sup>93</sup>.**

89) שהחזקה מקודשת. 90) משל וטעם השובר את הקול (רש"י שם פח:): = תירוץ לשם התנצלות. 91) ושמה לא נתקיים התנאי, והרי זה קול ושוברו עמו. 92) שלא ידוע אם היו בקידושין שוה פרוטה או לא. או שמה קטן היה בעת שקידש. או זרק לה קידושיה ברשות הרבים, ספק קרובים לו, ספק קרובים לה (לעיל פ"ד, ה"ב). 93) גיטין פח, ב.

**כד. יֵצֵא עֲלֶיהָ קוֹל שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְפְלוֹנִי, וְלֹאֲחֵר יְמִים אָמְרוּ אֲמַתְלָא<sup>94</sup>, אִם נִרְאִין הַדְּבָרִים לְבֵית דִּין שֶׁהוּא בְּיָ95 - סוֹמְכִין עַל הָאֲמַתְלָא, וְלֹא תְחֻזֵּק מְקַדְּשֶׁת;**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אדם לקדשה, ואמרה: מקודשת אני, לימים עמדה וקידשה את עצמה. אמרו לה חכמים: מה ראית לעשות כן? אמרה: בתחילה שבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים, אמרתי: מקודשת אני, עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים - עמדת וקידשתי את עצמי". (115) הראשון. וגם לו אינה מותרת עד שיגרשנה השני שקידשה קידושי ספק (מגיד-משנה). (116) להתירה לשני, ואף-על-פי שלא נתקדשה עוד - סימכים עליה להתירה להתקדש לו (כתובות, שם).

### פֶּרֶק עֲשׂוּרִי

1) כלל בו רבינו איסור ביאה על ארוסתו, נישואין, ברכת חתנים, כתובה, ימי המשתה ושמחת הנישואין, באיזה יום האשה נשאת ובאיזה ימים אסורה להנשא וקביעת זמן הנישואין.

א. הָאֲרוּסָה<sup>2</sup> אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים<sup>3</sup> כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית אָבִיהָ. וְהָבֵא עַל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חָמוּ - מִפֶּינִי אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדוֹת. וְאִפְלוּ אִם קִדְּשָׁה בְּבִיָּאָה - אֲסוּר לוֹ לְבֹא עָלֶיהָ בִּיָּאָה שְׁנִיָּה בְּבֵית אָבִיהָ<sup>4</sup>, עַד שֶׁיָּבִיֵא אוֹתָהּ<sup>5</sup> לְחוּץ בֵּיתוֹ<sup>6</sup> וְיִתְחַד עִמָּה וְיִפְרִישְׁנָה<sup>7</sup> לוֹ. וְיִחַד זֶה הוּא הַנִּקְרָא כְּנִיסָה לְחִפָּה<sup>8</sup> וְהוּא הַנִּקְרָא נִשְׂוֹאִין בְּכָל מְקוֹם. וְהָבֵא עַל אֲרוּסָתוֹ לְשֵׁם נִשְׂוֹאִין אַחַר שֶׁקִּדְּשָׁה<sup>9</sup> - מִשְׁמִיעָהּ בָּהּ<sup>10</sup> קְנָאָה, וְנִעֲשִׂית נִשְׂוֹאָה<sup>11</sup>, וְהָרִי הִיא אֲשֶׁתוֹ לְכָל דְּבָר<sup>12</sup>.

2) המקודשת לבעלה באחד משלושה דברים המנויים למעלה (פ"א ה"ב), נקראת מקודשת או מאורסת, כמפורש שם. 3) מדברי חכמים. 4) אם אין כוונתי לשם נישואין. ועל-ידי ביאה ראשונה אינה אלא מאורסת בלבד, כי ביאה אינה עושה נישואין. וכן דעת אביו ורובא בקידושין י, א. 5) מבית אביה. 6) לדור עמו בקביעות. 7) להיות עמו בביתו כל הימים, "אבל הביאה לביתו לפי שעה ובא עליה שלא לשם נישואין ואח"כ שלחה לבית אביה - אין אלו נישואין" (חלקת מחוקק' לאהע"ז סי' נה, ס"א). 8) ראה סוכה כה, ב. 9) נוסף על קידושה מכבר, יבוא עליה כעת לשם נישואין. 10) "המכניס ראש העטרה בלבד, הוא הנקרא מערה, מלשון את מקורה הערה" (לשון רבינו הל' איסורי ביאה פ"א, ה"י). 11) אפילו בלא כניסה לחופה. שאם חופה שאינה אלא מפני צורך ביאה - קונה, ביאה עצמה לא כל-שכן (ר"ן לקידושין פ"א). 12) לירושה (אם מתה), ולהטמא לה אם כהן הוא, וכן להפרת נדריה. שאשתו ארוסה אינו יורשה ואינו מיטמא לה וכו' כמבואר ביבמות כט, ב וקידושין י, א.

ב. פִּיּוֹן שְׁנִכְנִסָה הָאֲרוּסָה לְחִפָּה - הָרִי זֶה מִתְרַת לְבֹא עָלֶיהָ בְּכָל עַת שִׁירְצָה, וְהָרִי הִיא אֲשֶׁתוֹ גְּמוּרָה לְכָל דְּבָר<sup>13</sup>. וּמִשְׁתַּפְּנֵס לְחִפָּה נִקְרָאת נִשְׂוֹאָה, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֵא נִבְעָלָה<sup>14</sup>. וְהוּא, שֶׁתְּהִיָּה רְאוּיָה לְבַעֲלָהּ; אֲבָל אִם הִתְהַ נְדָה, אֶף-עַל-פִּי שְׁנִכְנִסָה לְחִפָּה וְנִתְיַחַד עִמָּה - לֹא גְּמָרוּ הַנִּשְׂוֹאִין, וְהָרִי הִיא פְּאֲרוּסָה עֲדִין.

ה"כ. 104) עלינו לחוש למיעוט אנשי העיר המאוסים ואח"כ מסבלים (קידושין ג: וכגירסת רבינו חננאל והר"ף שם), ושמה גם זה נהג כמוהם. ומכיון ששלח לה סבלונות - כבר קידשה מקודם. ואין הולכים בזה אחר הרוב, כי אין זו רוב קבוע ומחוייב מצד טבע העולם, אלא מצד המנהג, והמנהג עשוי להשתנות (ר"ן שם, וראה 'תוספות' ר"י הזקן לקידושין שם). 105) כי בוודאי עדיין לא הוקדשה.

כט. הַזֶּזֶק שֶׁטֵר כְּתֻבָּתָהּ<sup>106</sup>: אִם דָּרָךְ מְקַצֵּת אֲנָשִׁי הַמְּקוֹם שֶׁמְקַדְּשִׁין וְאַחַר כֵּן פּוֹתְבִין - חוֹשְׁשִׁין לָהּ<sup>107</sup>; וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁאִין שֵׁם סוֹפֵר, אִין אוֹמְרִין: שְׂמָא מְפִי הַסּוֹפֵר שֶׁמְצָא הַקְּדִים וְכַתְּב<sup>108</sup>; וְאִם דָּרָךְ כָּל אֲנָשִׁי הַמְּקוֹם שֶׁפּוֹתְבִין הַכְּתֻבָּה קֵדָם הַקְּדוּשִׁין - אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ<sup>109</sup>.

106) ראו שטר כתובתה אע"פ שלא הגיע לידה. 107) להצריכה גט אם רוצה להנשא לאחרים. מכיון שהמיעוט מקדשים ואחרי-כך כותבים הכתובה, שמה גם זה נהג כן, וקידשה לפני כתיבת הכתובה. 108) ועדיין לא קידש. 109) שבוודאי עדיין לא נתקדשה (קידושין נ:).

ל. שְׁנִים אוֹמְרִין: רְאוּנוּהָ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בְּיוֹם פְּלוּנִי, וְשְׁנִים אוֹמְרִין: לֹא רְאוּנוּהָ - אֶף-עַל-פִּי שֶׁפְּלָם שְׁכָנִים בְּחָצֵר אַחַת, הָרִי זֶה מְקַדְּשֵׁת; שֶׁאִין [טַעֲנַת] 'לֹא רְאוּנוּהָ' רְאוּהָ, שֶׁדָּרָךְ הָעַם לְקַדְּשׁ בְּצַנְעָה<sup>110</sup>.

110) ואפשר שנתקדשה ולא ראו (כתובות כג).  
לֹא. אָמַר עַד אֶחָד: מְקַדְּשֵׁת הִיא זֶה, וְהִיא אוֹמְרֵת: לֹא נִתְקַדְּשֵׁתִי - הָרִי זֶה מִתְרַת<sup>111</sup>. אֶחָד אוֹמֵר: מְקַדְּשֵׁת, וְאֶחָד אוֹמֵר: אִינָה מְקַדְּשֵׁת - לֹא תִנְשָׂא<sup>112</sup>; וְאִם נִשְׂאָת - לֹא תִצָּא, שֶׁהָרִי הִיא אוֹמְרֵת: לֹא נִתְקַדְּשֵׁתִי. אֶמְרָה: מְקַדְּשֵׁת אֲנִי, וְלֹא אַחַר זְמַן עֲמָדָה וְקִדְּשָׁה עִצְמָה: אִם נִתְנָה אֲמַתְלָא<sup>113</sup> לְדְבָרֶיהָ, וְאֶמְרָה: מִפְּנֵי כֵךְ וְכֵךְ אֲמַרְתִּי בְּתַחֲלָה שֶׁאֲנִי מְקַדְּשֵׁת, וְרְאוּנוּ בְּדְבָרֶיהָ מִמֶּשׁ - הָרִי זֶה מִתְרַת לְשִׁנְיָה<sup>114</sup>; וְאִם לֹא נִתְנָה אֲמַתְלָא, אוֹ שֶׁנִּתְנָה וְאִין פְּהֵן מִמֶּשׁ - הָרִי זֶה אֲסוּרָה, וְקִדְּוִשִׁי שְׁנֵי קִדְּוִשֵׁי סִפְקָ. לְפִיכֵךְ נוֹתֵן לָהּ גֵט, וְתִהְיֶה אֲסוּרָה עָלָיו וְעַל הַכָּל עַד שֶׁיָּבֹא אֲרוּסָה<sup>115</sup>. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁבָּאת וְאֶמְרָה: אֲשֶׁת אִישׁ אֲנִי, וְחִזְרָה וְאֶמְרָה: פְּנוּיָה אֲנִי - אִם נִתְנָה אֲמַתְלָא לְדְבָרֶיהָ וְיִשׁ בְּדְבָרֶיהָ מִמֶּשׁ, הָרִי זֶה נִאֲמָנָת<sup>116</sup>.

111) להנשא לאחרים (קידושין סה:). כי עד אחד אינו נאמן לומר שנתקדשה, במקום שהאשה מכחישה אותו - חזקה היא בידינו שלא תעזי פניה בפני העד להכחישו (מגיד-משנה). 112) אפילו כשאומרת לא נתקדשתי, שמכיון שיש עד המסייע לדבריה, היא מעיזה לכפור להכחיש את העד, ואין כל ערך להכחשתה. 113) טעם למה אמרה תחילה: "מקודשת אני". 114) כתובות כב, א: "מעשה באשה אחת גדולה שהיתה גדולה בנוי, וקפצו עליה בני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. המאָרס אַת האַשָּׁה וּבִרְךָ בְּרַפְתְּ חַתָּנִים וְלֹא נִתְיַחַד עִמָּה בְּבֵיתוֹ - עֲדִין אַרוּסָה הִיא; שְׂאִין בְּרַפְתְּ חַתָּנִים עוֹשָׂה הַנְּשׂוּאִין, אֲלֵא כְּנִיסָה לְחַפְּהָ<sup>23</sup>. אָרֵס וְכִנְס לְחַפְּהָ וְלֹא בִרְךָ בְּרַפְתְּ חַתָּנִים - הֲרִי זֹ נְשׂוּאָה גְּמוּרָה<sup>24</sup>, וְחֹזֵר וּמְבָרֵךְ אֶפְלוּ אַחַר כְּמָה יָמִים<sup>25</sup>. וְלֹא תִנְשֵׂא נָדָה עַד שְׁתַּטְּהָר, וְאִין מְבָרְכִין לָהּ בְּרַפְתְּ חַתָּנִים עַד שְׁתַּטְּהָר<sup>26</sup>. וְאִם עֶבֶר וְנָשָׂא וּבִרְךָ - אִינוּ חֹזֵר וּמְבָרֵךְ<sup>27</sup>.

(23) כתובות ז, ב: "אמר אביי, וביהודה שנו (שמברכים ברכת חתנים בבית האירוסין) מפני שמתייחד עמה". אבל בלי יחוד, דהיינו חופה, אין לברך ברכת חתנים, הרי שהיחוד עושה הנישואין, ואין הברכות עושות את הנישואין. (24) כי אין הברכה מעכבת את הנישואין. ומה שאמרו (מסכת כלה): "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה" הכוונה בלא חופה, כי עיקר הברכה היא בשעת חופה. (25) כי "כל מצוה שעדיין עשייתה קיימת, מברך אחר עשייה" (הל' ברכות פ"א, ה"ה) ועדיין זה נקרא "עובר לעשייתה" כי מצות נישואין היא כל הימים אשר הוא דבוק באשתו (ב"ח לאהע"ז סי' סב). (26) שתטבול במי מקוה, או במעיין או בימים שהם כמעין (הל' איסורי ביאה פ"א, ה"טז) דכיון שאסור לו להתייחד עמה - אין ראוי שתכנס לחופה, שהיא משום ביאה. (27) אף-על-פי שלא גמרו הנישואין, והרי היא כארוסה עדיין (למעלה ה"ב). ועיין בשו"ע אבן-העזר סי' סא ס"א בהגהה, ובביאורי הגר"א שם סק"ז.

ז. וְצִרְיָה לְכַתֵּב כְּתָבָהּ<sup>28</sup> קִדְּם כְּנִיסָה לְחַפְּהָ<sup>29</sup>, וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה מִתָּר בְּאִשְׁתּוֹ<sup>30</sup>. וְהִחְתֵּן נֹתֵן שֶׁכֶר הַסּוֹפֵר<sup>31</sup>. וְכַמָּה הוּא כּוֹתֵב לָהּ? אִם הִיתָה בְּתוּלָה - אִין כּוֹתְבִין לָהּ פְּחוֹת מִמָּאֵתִים דִּינָרִים; וְאִם בְּעוֹלָה - אִין כּוֹתְבִין לָהּ פְּחוֹת מִמָּאָה דִּינָרִים. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא עֵקֶר כְּתָבָהּ. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף לָהּ, אֶפְלוּ כְּפָר<sup>32</sup> זָהָב - מוֹסִיף<sup>33</sup>. וְדִין הַתּוֹסֵפֶת וְדִין הָעֵקֶר אֶחָד הוּא לְרֹב הַדְּבָרִים. לְפִיכֵן, כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּו כְּתָבָהּ סָתֵם, הוּא הָעֵקֶר וְהַתּוֹסֵפֶת פְּאֶחָד<sup>34</sup>. וְהַכְּמִים הֵם שֶׁתִּקְנֶנּוּ כְּתָבָהּ לְאִשָּׁה, כְּדִי שְׂלֹא תִהְיֶה קְלָה בְּעֵינֵינוּ לְהוֹצִיאָהּ.

(28) סכום כסף שחייב ליתן לה אם יגרשנה. (29) כדי שתהא חופה הראויה לביאה, כמבואר בסמוך ה"ט"י. (30) כי בלי כתובה, בעילתו זנות. ונוסח טופס הכתובה, הביאו רבינו בהל' יבום וחליצה פ"ד, הל"ג. וראה במוספנו: נוסח הכתובה שבזמננו. (31) בבא-בתרא קסז, ב. שהרי הוא קונה וגם מרויח בקבלת הנדוניא ('נמוקי יוסף'). (32) משקל עתיק לזהב, מלשון (שמות כה, לט) "ככר זהב טהור יעשה אותה". (33) כתובות נד, ב: ואין אומרים שאינו רשאי, כדי שלא לבייש את מי שאין לו (שם). ובלשון המשנה שם: "אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה - יוסיף". (34) כתובות, שם. לדוגמה: התובעת כתובתה בבית-דין אין

(13) כתובות מח, ב. וכן בקידושין ה, ב. אלא שצריך לכתוב לה כתובה קודם כניסה לחופה, כמבואר בסמוך ה"ז. (14) כתובות נו, א.

ג. וְצִרְיָה לְבָרֵךְ בְּרַפְתְּ חַתָּנִים<sup>15</sup> בְּבֵית הַחֲתָן קִדְּם הַנְּשׂוּאִין. וְהֵן שֵׁשׁ בְּרֻכּוֹת, וְאֵלוּ הֵן: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהִפֵּל פְּרָא לְכַבּוֹדִי. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם דְּמוּת תְּבִנִיתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מִמְּנוֹ בְּנֵין עֲדִי עַד. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, יוֹצֵר הָאָדָם. שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתַגַּל עֲקָרָה בְּקַבּוּץ כְּנִיָּה לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּכִנְיָהּ. שְׂמַח תְּשַׂמַּח רַעִים הָאֲהוּבִים, בְּשִׂמְחָהּ יִצְרֶיךָ בְּגֵן עֵדֶן מִקֶּדֶם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ חֲתָן וְכֵלָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פְּרָא שְׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה, חֲתָן וְכֵלָה, גִּילָה רַנָּה דִּיצֵה וְחִדּוּהּ, אֲהַבָּה אַחֲוָה שְׁלוֹם וְרַעוּת. מִהֲרָה יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְשִׁמְעַ בְּעַרְי יְהוּדָה וּבְחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם קוֹל שְׁשׁוֹן קוֹל שְׂמִיחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כֵּלָה, קוֹל מְצַהֲלוֹת חַתָּנִים מְחַפְּתֵם וְנִנְעָרִים מִמִּשְׁתָּה מְגִינֵתֵם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ הַחֲתָן עִם הַכֵּלָה.

(15) נוסף לברכת אירוסין שמברכים קודם הקידושין, כמבואר לעיל פ"ג, הכ"ג-כד.

ד. וְאִם יִהְיֶה שֵׁם יֵין - מְבִיא פּוֹס שָׁל יֵין, וּמְבָרֵךְ עַל הַיֵּין<sup>16</sup> תְּחִלָּה, וּמְסַדֵּר אֶת פְּלֵן עַל הַפּוֹס, וְנִמְצָא מְבָרֵךְ שְׁבַע בְּרֻכּוֹת. וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת, שֶׁנֶּהְגּוּ לְהִבְיֵא הַדָּס<sup>17</sup> עִם הַיֵּין, וּמְבָרֵךְ עַל הַדָּס אַחַר הַיֵּין<sup>18</sup>, וְאַחַר כֵּן מְבָרֵךְ הַשֵּׁשׁ<sup>19</sup>.

(16) "שהיין גורם ברכה לעצמו" (ברכות מב.). פירש רש"י: "בכמה מקומות הוא בא ומברכים עליו, ואע"פ שלא היו צריכים לשתיתו", ואם אין לו יין מברך על השכר כמו שמבואר בתשובת רבינו המובאת במוספנו. והשווה לעיל פ"ג, כד. (17) להריח בו. וכן מצינו (שבת קי.): כשנפטר רב, גזרו שלא להביא הדס לחופה, שימעטו בשמחה כל אותה שנה, הרי שהיו רגילים להביא הדס לחופה. (18) שהיין תדיר יותר, והוא קודם [וכן כתב רבינו למעלה פ"ז מהל' ברכות ה"ד]. (19) אבל אין היין וההדס מעכבים ברכת חתנים, ואפילו אין לו יין והדס מברכים אותה. וראה 'טור' אהע"ז סי' סב.

ה. וְאִין מְבָרְכִין בְּרַפְתְּ חַתָּנִים אֲלֵא בְּעֵשְׂרָה גְּדוּלִים<sup>20</sup> וּבְכֵי חוּרִין<sup>21</sup>, וְחֲתָן מִן הַמְּנֻנִין<sup>22</sup>.

(20) כתובות ז, ב: שנאמר (רות ד, ב): "ויקח עשרה אנשים מזקני העיר". אנשים ולא קטנים. (21) פרט לעבדים כנענים (כמבואר בברכות מז:). (22) מגילה כג, ב. כתובות ח, ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לה מזונות (לקמן פי"ח, ה"א). הוא-הדין אם לא תבעה אלא תוספת - אין לה מזונות.

43) כתובות נו, א. 44) ולא התוספת. וזה מוסב על מחלה או מכרה כתובתה. אבל אם אבד שטר הכתובה, צריך לכתוב לה גם התוספת, ככל הכתוב בכתובה הראשונה ('בית שמואל' סי' סו סק"י). 45) אם ימות הוא או יגרשנה, יגבו הם את הכתובה. ואם תמות היא - בעלה יורשה, וכספם אבוד. ולכן אינה יכולה למכור את הכתובה לפי שוויה אלא בפחות מזה, וזוהי "טובת הנאה" שכתב רבינו. 46) את אשתו. 47) בבא-קמא פט, ב.

ח. דינרים אלו לא תקנו אותם מן הפסוף הטהור, אלא ממטבע שהיה באותן הימים, שהיה שבעה חלקים נחשת ואחד פסף, עד שהיה בסלע<sup>35</sup> חצי וזו פסף<sup>36</sup>. ונמצא מאתים דינרים של בתולה - חמשה ועשרים וזוין של פסף טהור, ומאה דינרים של בעולה - שנים עשר וזוים ומחצה. ומשקל כל זו - שש ותשעים שעורות, כמו שבארנו בתחלת ערוביין<sup>37</sup>. והדינר הוא הנקרא זו בכל מקום, בין שהיה מן הפסוף הטהור בין שהיה ממטבע אותן הימים.

יא. המאָרס את האשה, וכתב לה כתבה, ולא נכנסה לחפה - עדין ארוסה היא, ואינה נשואה; שאין הכתבה עושה נשואין<sup>48</sup>. ואם מת או גרשה - גובה עקר כתבתה מבני חורין<sup>49</sup>, ואינה גובה תוספת כלל, הואיל ולא נכנסה<sup>50</sup>. אבל אם ארס אשה ולא כתב לה כתבה, ומת או גרשה והיא ארוסה - אין לה כלום, ואפלו העקר; שלא תקנו לה עקר כתבה עד שתנשא או עד שיכתב<sup>51</sup>. והמאָרס את בתו, וכתב לה<sup>52</sup> כתבה, ומת או גרשה כשהיתה נערה - כתבתה לאביה<sup>53</sup>, כמו שבארנו [למעלה בפרק שלישי]<sup>54</sup>.

35) שהוא ארבעים דינרים. 36) טהור. 37) פ"א הי"ב, "מנה האמור בכל מקום - מאה דינר, והדינר שש מעות, והמעה משקל ט"ז שעורות".

ט. אין פוחתין לכתולה ממאתים ולבעולה ממאה, וכל הפוחת - בעילתו בעילת זנות<sup>38</sup>. אחד הכותב את הכתבה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים<sup>39</sup> וקנו מידו<sup>40</sup> שהוא חייב לה מאה או מאתים - הרי זה מתר<sup>41</sup>. וכן אם נתן לה מטלטלין פנגד כתבתה - הרי זה מתר לבעל עד שהיה לו פנאי לכתב<sup>42</sup>.

48) כתובות נד, ב: "שלא כתב לה אלא על-מנת לכנסה". ומפרש רבינו שהכתובה אינה כלום כל זמן שלא כנסה (רא"ש, שם). 49) מנכסים שיש לו תחת ידו, ולא מנכסיו שמכר, ואפילו אחרי שכתב לה אינם משועבדים לה (שם, מג:): "מאימת גובה - אחד זה ואחד זה (בין עיקר בין תוספת) מן הנישואין". כלומר אינה טורפת ממשועבדים כלל. וכן דעת רב שרירא גאון. 50) כדעת רבי אלעזר בן עזריה (כתובות נד:): שלא כתב לה ממונו חנם אלא משום חיבת ביאה (רש"י שם נה.). 51) כתובות פט, ב. בבא-מציעא יז, ביח, א. 52) הבעל. 53) כתובות מג, ב. 54) הי"א.

38) כי כל מה שהיא קלה בעיניו להוציאה, אין דעתה סומכת על קשר נישואיה, וחוששת שמחר יכעס עליה ויוציאנה, ומתוך שאין בטחון באישותה - בעילתה כבעילת זנות (כתובות נו:). 39) שהתחייב בפניהם לתת לה כתובה. 40) בקנין חליפין "ועיקר הדרך הזו, שיתן הקונה למקנה כלי כל שהוא, ויאמר לו קנה כלי זה חלף החצר או היין . . . שמכרת לי בכך וכך, כיון שהגביה המוכר את הכלי וקנהו, קנה הלוקח אותה הקרקע או אותן המטלטלין אע"פ שעדיין לא משכן ולא נתן הדמים . . . וזהו הנקרא קנין" (מדברי רבינו הל' מכירה פ"ה, ה"ה). 41) כתובות נה, א. סתם קנין לכתובה עומד, ועל סמך הקנין יכולים העדים לכתוב כתובה ואינם צריכים להמלך בו שנית. 42) כתובות ז, א. אבל כשיהיה לו פנאי חייב לכתוב, כי חכמים תיקנו שיהא כותב לה: "כל נכסי אחראין לכתובתך" - ולא ייחד לה מטלטלין לכתובתה, כדי שלא יאמר לה (לכשיכעס) טלי כתובתך וצאי (כתובות פב:).

יב. וכן תקנו חכמים, שכל הנושא בתולה יהיה שומח עמה שבעת ימים<sup>55</sup>. אינו עוסק במלאכתו, ולא נושא ונותן בשוק, אלא אוכל ושותה ושומח. בין שהיה בחור, בין שהיה אלמן. ואם היתה בעולה<sup>56</sup> - אין פחות משלשה ימים. שתקנת חכמים היא לבנות ישראל, שהיה שומח עם הבעולה שלשה ימים, בין בחור בין אלמן<sup>57</sup>.

י. הפוגס את האשה ולא כתב לה כתבה, או שכתב ואבד שטר הכתבה<sup>43</sup>, או שמחלה כתבתה לבעלה, או שמכרה לו כתבתה - חוזר וכותב לה עקר כתבה<sup>44</sup>, אם רצה לקימה, לפי שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפלו שעה אחת בלא כתבה. אבל המוכרת כתבתה לאחרים בטובת הנאה<sup>45</sup> - אינו צריך לכתב לה כתבה אחרת; שלא תקנו כתבה אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואם הוציא

55) כתובות ז, ב. ובירושלמי שם, פ"א ה"א): "משה תיקן שבעת ימי המשתה". 56) אבל אלמנה מן האירוסין, שאינה בעולה - ישמח עמה שבעה ימים ('בית שמואל' סי' סד סק"ג). 57) כתובות ז, ב: "שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים". ויש אומרים שבבחור שנשא אלמנה כיון שמברכים שבע ברכות כל שבעת ימי המשתה (למעלה פ"ב מהל' ברכות ה"ט) - אינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּבְחֻמֵי בְּלִבְדָּה<sup>66</sup>, בְּתוֹלָה נִשְׂאָת בְּיָוֵם רְבִיעִי; שָׂאֵם הֵיָתָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים<sup>67</sup>, וְשָׂפִים לְבֵית דִּין<sup>68</sup>. וּמִנְהַג חֻמִּים, שֶׁהַנּוֹשֵׂא אֶת הַבְּעוּלָה יִשְׁאַנָּה בְּחֻמֵי שְׂפֵי הַיָּהּ שְׂמִחַת עִמָּה חֻמֵי וְעָרַב שֶׁבֶת וְשֶׁבֶת, וַיֵּצֵא לְמַלְאכָתוֹ יוֹם רִאשׁוֹן<sup>69</sup>.

(66) כתקנת עזרא שיהא בית-דין יושב בכל עיר ועיר בימים אלו שיש בהם קריאת התורה, שאז העם מתכנס מהכפר לעיר לשמוע קריאת התורה (בבא-קמא פב.). (67) שלא מצאה בתולה, כמבואר לקמן פי"א ה"ט. (68) בעוד כעסו עליו, ואם יש שהות בינתיים, יש לחוש שמא יתפייס ותתקרב דעתו ויקיימנה ושמא זינתה תחתיו ונאסרה עליו (לשון רש"י לכתובות ב.) ואינה נשאת ביום ראשון, כי "סקרו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא (החתן) טורח בסעודה שלושה ימים, אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת, וברביעי כונסה" (שם). (69) שם, ה. שמכיון שבאלמן שנשא אלמנה אין מברכים שבע ברכות אלא ביום ראשון (למעלה פ"ב מהל' ברכות ה"ט) חששו שמא יעזבנה ויצא למלאכתו למחר (רש"י שם).

טז. הַמְאָרֵס אֶת בִּתּוֹ קִטְנָה, וְתִבְעָה הַפֶּעַל לְנִשְׂוֹאִין - בֵּין הֵיא בֵּין אַבִּיהָ יְכוּלִין לְעַבֵּב שְׂלֵא תִנְשֵׂא עַד שֶׁתִּגְדִּיל<sup>70</sup> וְתַעֲשֶׂה נְעִרָה. וְאֵם רָצָה לְכַנְסָה<sup>71</sup> - כּוֹנְסָה<sup>72</sup>. וְאִין רְאוּי לְעִשׂוֹת כֵּן<sup>73</sup>.

(70) כתובות נו, ב: שאף אביה יכול לעכב בטענה שמא תמרוד בבעלה ותחזור לבית אביה. (71) כלומר אם כנסה, על אף ההתנגדות שלה ושל אביה - הנישואין קיימים (ועי' 'חלקת מחוקק' סי' נו סק"ו). (72) אפילו בעודה קטנה. (73) מאחר שהם מתנגדים לנישואין. ובקידושין אסור אפילו שניהם רוצים - "עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה" (קידושין מא. ולעיל פ"ג, ה"ט).

יז. אַרְסָה<sup>74</sup> וְשֶׁהָהּ כְּמָה שְׁנַיִם וְתִבְעָה לְנִשְׂוֹאִין וְהָרִי הֵיא נְעִרָה - נוֹתְנִין לָהּ שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ מִיּוֹם הַתִּבְעָה לְפָרְנָס אֶת עַצְמָהּ<sup>75</sup> וְלִתְנִין מֶה שֶׁהֵיא צְרִיכָה לָהּ, וְאַחַר כֵּן תִּנְשֵׂא. תִּבְעָה אַחַר שֶׁבְּגָרָה - נוֹתְנִין לָהּ שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ מִיּוֹם הַבְּגָרָה. וְכֵן אִם קִדְּשָׁה בְּיּוֹם הַבְּגָרָה - נוֹתְנִין לָהּ שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ מִיּוֹם הַקְּדוּשָׁין, שֶׁהוּא יוֹם הַבְּגָרָה. קִדְּשָׁה אַחַר שֶׁבְּגָרָה, אִם עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ בְּבִגְרוּתָהּ וְלֹא אַחַר כֵּן נִתְקַדְּשָׁה - אִין נוֹתְנִין לָהּ אֶלֶּא שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם הַתִּבְעָה. וְכֵן הַמְאָרֵס אֶת הַבְּעוּלָה<sup>77</sup> - נוֹתְנִין לָהּ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם הַתִּבְעָה<sup>78</sup>.

(74) כשהיא קטנה. (75) במלבושים ותכשיטים (כתובות ז:). (76) שמיום שבגרה מתחילה להכין לה תכשיטיה. (77) אלמנה מן הנישואין (שם, וב'ירושלמי' כתובות פ"ה, ה"ג). (78) שאינה צריכה לטרוח הרבה בתכשיטין שכבר יש בידה (רש"י שם ע"א).

יח. כִּשְׁמֵי שְׁנוֹתָנִין זְמַן לְאִשָּׁה מִשְׁתַּבְּעָה הַפֶּעַל

בדין שיברכו לו ברכות חתנים כל שבעה והוא יעסוק במלאכתו (מגיד-משנה).

יג. יֵשׁ לוֹ<sup>58</sup> לְאָדָם לְשֵׂא נָשִׁים רַבּוֹת כְּאַחַת בְּיּוֹם אֶחָד, וּמְכַרְךָ בְּרַכַּת חֲתָנִים לְכָל פְּאַחַת<sup>59</sup>. אֲכָל לְשִׁמְחָה - צְרִיךְ לְשִׁמְחָה עִם כָּל אַחַת שֶׁמְחָה הָרְאוּיָה לָהּ: עִם בְּתוּלָה - שְׂבָעָה, עִם בְּעוּלָה - שְׂלֹשָׁה; וְאִין מְעַרְבִין שְׂמִיחָה בְּשִׁמְחָה.

(58) רשאי. (59) תוספתא ברכות פ"ט: "היו עושים כולם מצוה אחת, אחד מברך לכולם" (הגר"א לאהע"ו סי' סב ס"ק ו).

יד. מִתֵּר לְאָרֵס בְּכָל יוֹם חוּל<sup>60</sup>, אֲפִלוּ בְּתַשְׁעָה בְּאַב<sup>61</sup>, בֵּין בְּיּוֹם בֵּין בְּלִילָה. אֲכָל אִין נוֹשְׂאִין נָשִׁים לֹא בְּעָרַב שֶׁבֶת וְלֹא בְּאַחַד בְּשֶׁבֶת, גְּזָרָה שְׂמָא יְבוֹא לְיַדִּי חִלוּל שֶׁבֶת בְּתַקוּן הַסְּעֵדָה, שֶׁהִתְקַן טְרוּד בְּסְעֵדָה. וְאִין צְרִיךְ לומר שְׂאָסוּר לְשֵׂא אִשָּׁה בְּשֶׁבֶת<sup>62</sup>. וְאֲפִלוּ בְּחִלוּ שֶׁל מוֹעֵד אִין נוֹשְׂאִין נָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנָה<sup>63</sup>, לְפִי שְׂאִין מְעַרְבִין שְׂמִיחָה בְּשִׁמְחָה, שְׂנֵאָמַר: מִלֵּא שְׂבָע זֹאת וְנִתְנָה לָךְ גַּם אֶת זֹאת<sup>64</sup>. וְשֵׂאָר הַיָּמִים מִתֵּר לְשֵׂא אִשָּׁה בְּכָל יוֹם שְׂרִיזָה. וְהוּא, שְׂרִיזָרַח בְּסְעֵדַת נְשׂוֹאִין שְׂלֹשָׁה יָמִים קִדָּם הַנְּשׂוֹאִין<sup>65</sup>.

#### ~ נקודות משיחות קודש ~

"... לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, שנאמר: מלא שבע זאת". ואף שאין למדין מקודם מתן-תורה, הנה במפרשים נאמרו בזה כמה תירוצים, יש שאמרו שבדבר שיש בו טעם וסכרא, למדים גם מקודם מתן תורה. ומה שאין למדים היינו מצוה בלי טעם וגזירת הכתוב, ויש שכתבו שלימודים שהם בתורת "גילוי מילתא" כן למדים מקודם מתן תורה.

(לקוטי שיחות, חלק כ"ה, עמוד 124)  
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

(60) ואפילו בחול המועד (למעלה פ"ז מהל' יום-טוב ה"ז). אבל בשבתות וימים טובים אסור לקדש, שמא יבוא לכתוב שטר אירוסין (ביצה לז. והשווה דברי רבינו בהל' שבת פכ"ג, ה"ד). (61) 'ירושלמי' כתובות פ"א, ה"א: "שלא יקדמנו אחר בתפילה". (62) שבחופתה הוא קונה אותה, ואין קונים קנין בשבת (ירושלמי כתובות פ"א, ה"א). (63) פ"ז מהל' יום-טוב שם, מהגמרא במועד קטן ח, ב. (64) ולא נתן לו שתייה בשבוע אחד, שאין מערבין שמחה בשמחה ('ירושלמי' מועד קטן פ"א, ה"ז). וכתבו ה'תוספות' במועד קטן ח, ב - שצריך שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה - ולפיכך אין עושין מצוות חבילות-חבילות - וכך יהא לבו פנוי לשמחה זו. (65) כתובות ג, ב. טו. מקום שאין בתי דינים יושבין בו אלא בשני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁתַּבְּעַל, וְחִזְקַת הַשְּׁפָחָה וְהַפּוֹתִית וְהַשְּׁבוּיָה, שְׁתַּבְּעַל<sup>6</sup>, תִּקְנוּ לְאֵלוּ מֵאָה בֵּין נִבְעָלוּ בֵּין לֹא נִבְעָלוּ, וְהָרִי הֵן כִּבְעוּלוֹת לְכָל דָּבָר.

(6) כיוון שראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בנכריותן והשבויה בשבייתה.

ג. מִכַּת עֵץ - כְּתֻבָּהּ מֵאָה. אָפְלוּ נִשְׂאָת עַל מִנַּת שְׁהִיא בְּתוּלָה שְׁלֵמָה, וְנִמְצְאָת מִכַּת עֵץ - כְּתֻבָּהּ מֵאָה. קָטְנָה מִכַּת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים וְלִמְטָה שֶׁנִּבְעָלָה, אָפְלוּ בָּא עֲלֶיהָ אָדָם גְּדוֹל - כְּתֻבָּהּ מֵאֲתִים; סוּפָה שֶׁתַּחֲזוֹר בְּתוּלָה כִּשְׂאָר הַבְּתוּלוֹת. וְכֵן גְּדוּלָה שֶׁבָּא עֲלֶיהָ קָטָן מִבְּנֵי תִשְׁעֵי שָׁנִים וְלִמְטָה - כְּתֻבָּהּ מֵאֲתִים, כְּאֵלוּ לֹא נִבְעָלָה כָּלָל; שְׁבִיָּאָת בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - בִּיאָתוּ בִּיאָה, פְּחוּת מִזֶּה - אֵין בִּיאָתוּ בִּיאָה.

(7) שנפלה והכה אותה עץ והלכו בתוליה.

ד. בְּתוּלָה שְׁהִיא בּוֹגְרָת אוּ סוּמָא אוּ אֵילוֹנִית<sup>8</sup> - כְּתֻבָּתָן מֵאֲתִים. אֲכָל הַחֲרָשֶׁת וְהַשּׁוֹטָה לֹא תִקְנוּ לָהֶן כְּתֻבָּה. הַשּׁוֹטָה - לֹא תִקְנוּ לָהּ נְשׂוּאִין כָּלָל; וְהַחֲרָשֶׁת, אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ לָהּ נְשׂוּאִין מִדְּבָרֵיהֶם - לֹא תִקְנוּ לָהּ כְּתֻבָּה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִמְנְעוּ מִלְּשִׂאָת אוֹתָהּ. וְכִשֶּׁם שֶׁאֵין לָהּ כְּתֻבָּה, כִּף אֵין לָהּ מְזוּנוֹת וְלֹא תִנְאִי מִתְנַאֵי כְּתֻבָּה<sup>9</sup>. וְאִם כִּנְסָה הַחֲרָשֶׁת וְנִתְפַקְחָה<sup>10</sup> - יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה<sup>11</sup> וְתִנְאִי כְּתֻבָּה, וְכְתֻבָּהּ מֵאָה.

(8) וכגון שידע בה, ומתחילה נשאה לשם איילונית, אבל לא הכיר בה שהיא איילונית אין לה כתובה. (9) כגון רפואה או פדיונה אם נשכית. (10) שחזרה לשמוע ולדבר. (11) אם רוצה לקיימה אחר שנתפקחה, שאיך תשב עם בעלה - והיא בת דעת - בלא כתובה.

ה. נִשְׂאָ חֲרָשֶׁת אוּ שׁוֹטָה וְכָתַב לָהֶן מֵאָה מְנָה - כְּתֻבָּתָן קִימָת, מִפְּנֵי שֶׁרָצָה לְהִזְיֵק נְכָסֵיו<sup>12</sup>.

(12) אף על פי שלא תקנו לה חכמים כתובה הרי הוא כתב לה, הואיל ורצה להפסיד ולהיות נזוק מנכסיו - תנאו קיים.

ו. חֲרָשׁ אוּ שׁוֹטָה שֶׁנִּשְׂאָו נָשִׁים פְּקוּחוֹת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְפַקְחָה הַחֲרָשׁ וְנִשְׁתַּפְּחָה<sup>13</sup> הַשּׁוֹטָה - אֵין לְנִשְׂיָהֶם עֲלֵיהֶם כְּלוּם. רָצוּ לְקַיֵּן אַחַר שֶׁהִבְרִיאוּ - יֵשׁ לָהֶן כְּתֻבָּה, וְכְתֻבָּתָן מֵאָה. וְאִם בֵּית דִּין הֵם שֶׁהִשְׂיאוּ הַחֲרָשׁ וְכָתְבוּ לָהּ כְּתֻבָּהּ עַל נְכָסֵיו - נוֹטְלָת כָּל מַה שֶּׁכָּתְבוּ לָהּ בֵּית דִּין. אֲכָל הַשּׁוֹטָה אֵין בֵּית דִּין מְשִׂיאִין אוֹתוֹ כְּכָל מְקוֹם. וּמִפְּנֵי שֶׁאֵין תִּקְנַת חֲכָמִים עוֹמְדָת בּוֹ, לֹא תִקְנוּ לוֹ נְשׂוּאִין. וְכֵן הִקְטָן לֹא תִקְנוּ לוֹ חֲכָמִים נְשׂוּאִין, הוּאֵיל וְסוּפוּ לְבוֹא לְיַדֵּי נְשׂוּאִין גְּמוּרִין. וּמִפְּנֵי מַה תִּקְנוּ נְשׂוּאִין לְקָטְנָה וְאֶף-עַל-פִּי שְׁהִיא בָּאָה לְיַדֵּי נְשׂוּאִין גְּמוּרִין? כְּדִי שֶׁלֹּא יִנְהַגוּ

לְפָרְנֵס אֶת עַצְמָהּ וְאַחַר כִּף תִּנְשָׂא, כִּף נוֹתְנִין זְמַן לְאִישׁ לְפָרְנֵס אֶת עַצְמוֹ<sup>79</sup> מִשְׁתַּבְּעָה הָאִשָּׁה אוֹתוֹ. וְכִמָּה נוֹתְנִין לוֹ? כִּמּוֹ שְׁנוֹתַיִן לָהּ: אִם שָׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ - שָׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְאִם שְׁלֹשִׁים יוֹם - שְׁלֹשִׁים יוֹם<sup>80</sup>.

(79) בצרכי סעודה וחופה. (80) כתובות נו, א. ואין משגיחין בו אם הוא בחור או אלמן - אלא בה, אם היא בתולה נותנין לה י"ב חודש, ואפילו הוא אלמן. ואם היא בעולה אין לו אלא ל' יום, ואפילו הוא בחור. ובירושלמי כתובות פ"ה ה"ג, משמע שנותנים לו זמן לפי מה שהוא: לבחור - י"ב חודש, לאלמן - ל' יום (מגיד-משנה).

יט. הִגִּיעַ זְמַן שְׁתַּנְּחוּ לְאִישׁ וְלֹא נִשְׂאָה - נִתְחַיֵּב בְּמְזוּנוֹתֶיהָ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא כִּנְסָה<sup>81</sup>. וְאִם הִגִּיעַ הַזְּמַן בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת אוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת - אֵינוּ מַעֲלָה לָהּ מְזוּנוֹת בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוּ יָכוֹל לְכַנְסָה<sup>82</sup>. וְכֵן אִם חָלָה הוּא אוּ הִיא אוּ שֶׁפָּרְסָה נְדָה כִּשְׁהִגִּיעַ הַזְּמַן - אֵינוּ מַעֲלָה לָהּ מְזוּנוֹת; שֶׁהָרִי אֵינָה רְאוּיָה לְהִנְשָׂא עַד שֶׁתִּטְהַר אוּ עַד שֶׁתִּבְרִיא, וְכֵן הוּא אֵינוּ יָכוֹל לִשְׂאָ אִשָּׁה עַד שֶׁיִּבְרִיא<sup>83</sup>.

(81) כתובות נו, א. (82) כמבואר לעיל ה"ד. (83) כתובות ב, א. שכל זמן שעיקוב הנישואין הוא מחמת אונס - אינה אוכלת משלו.

~ יום שישי א' סיון ~

פֶּרֶק אֶחָד עָשָׂר<sup>1</sup>

(1) ביאר בו רבינו כמה היא כתובת בתולה, אלמנה וגרושה, בעולה, ומוכת עץ, בוגרת, איילונית, סומא חרשת ושוטה, וחרש שוטה וקטן שנשאו נשים, גר וגיוורת, טענת בתולים או פתח פתוח.

א. הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה שֶׁנִּתְחַלְמְנָה אוּ שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה אוּ נִחְלְצָה. אִם מִן הָאֲרוֹסִין נִתְחַלְמְנָה אוּ נִתְגַּרְשָׁה אוּ נִחְלְצָה - כְּתֻבָּתָהּ<sup>2</sup> מֵאֲתִים, וְאִם מִן הַנְּשׂוּאִין - כְּתֻבָּתָהּ מֵאָה, שֶׁמִּשְׁנִשְׂאָת הָרִי הִיא כִּבְעוּלָה<sup>3</sup>. וְכֵן הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה מִשְׁחַרְרַת<sup>4</sup> אוּ גִיּוֹרַת אוּ שְׁבוּיָה: אִם נִשְׁתַּחֲרָרָה הַשְּׁפָחָה וְנִתְגַּרְשָׁה הַפּוֹתִית וְנִפְדִּית הַשְּׁבוּיָה וְהֵן פְּחוּתוֹת מִכַּת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - כְּתֻבָּתָן מֵאֲתִים<sup>5</sup>, וְאִם הִיוּ בְּנוֹת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְנִמְעָלָה - כְּתֻבָּתָן מֵאָה.

(2) מהבעל השני. (3) אפילו יש עדים שלא נסתרה (נתייחדה) עם הראשון או שנכנסה לחופה ומת בעלה מייד. (4) שהייתה שפחה כנענית ושחררה. (5) שאפילו נבעלו, סופן שיחזרו להיות בתולות כשאר הבתולות.

ב. וּמִפְּנֵי מַה תִּקְנוּ חֲכָמִים לְאֵלוּ כְּתֻבָּה מֵאָה וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן בְּתוּלוֹת? הוּאֵיל וְחִזְקַת הַנְּשׂוּאָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יכול להשביעה מספק, אבל יכול להחרים סתם ולומר בחרם יהיה מי שמוציא ממני ממון שאיני חייב בו.

יא. אַמְרָה הִיא: אַמְת אָמַר, שְׁלֹא מְצֹאנִי בְּתוּלָה, וְאִישׁ בָּא עָלַי בְּאֵנֶס אַחַר שְׁנֵתְאָרְסִיתִי לֹא<sup>31</sup> - הָרִי זֶה נְאֻמָּת, וְכִתְבָתָה מְאֵתִים כְּמוֹ שְׁהִיתָה. וְאִם טָעַן וְאָמַר: שְׁמָא עַד שְׁלֹא אָרְסִיתִךְ נֶאֱנַסְתָּ וּמִקְחֵי מִקְחָ טְעוּת<sup>32</sup>, או אַחַר שְׁאָרְסִיתִךְ נִבְעַלְתָּ בְּרִצְוֹנָךְ - הָרִי זֶה מִחֲרִים סָתָם עַל מִי שְׁטוּעֵן שְׁקָר כְּדִי לְחַבְּנֵי מְמוֹן שְׁאִינִי חָיִב בּוֹ<sup>33</sup>.

31) וכתובתי מאתיים שהרי בתולה נתארסתי ומזלך גרם שנתקלקלתי. (32) ואין לך כלום. (33) אבל להשביעה אינו יכול כי היא טוענת - וודאי, והוא טוען - שמא, וגם יש לכל אשה חזקת הגוף המסייעת לה, שהרי בתולה נולדה ונעמידנה על חזקתה ובתולה נתארסה ואחרי כן נאנסה.

יב. טָעַן וְאָמַר: לֹא מְצֹאנִי בְּתוּלָה, וְהִיא אוֹמְרָת: לֹא בָא עָלַי וְעַדִּין אֲנִי בְּתוּלָה - בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ, או חוֹזֵר וּבּוֹעֵל בְּפָנָי עֲדִים<sup>34</sup>. אַמְרָה: בָּא עָלַי וּבְתוּלָה מְצֹאנִי כְּכֹל הַבְּתוּלוֹת, וְשְׁקָר הוּא טוּעֵן - שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: מַה הִיָּה הַדְּבָר עַד שְׁאֻמְרָתָ שְׁאִינָה בְּתוּלָה? אָמַר: מִפְּנֵי שְׁלֹא מְצֹאנִי לָהּ דָם - בּוֹדֵקִין בְּמִשְׁפַּחְתָּהּ, שְׁמָא אֵין לָהֶם דָם כְּלָל, לֹא דָם נִדָּה וְלֹא דָם בְּתוּלִים. אִם נִמְצְאוּ בְּלָן בֶּן - הָרִי זֶה בְּחֻזְקָתָה; לֹא נִמְצְאוּ בְּנֹת מִשְׁפַּחְתָּה בֶּן - בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ, שְׁמָא חֲלִי גְדוֹל יֵשׁ בָּהּ שְׁיָבֵשׁ לְחֻלוּתֵיהּ הָאֵיבָרִים, או שְׁהִיתָה מִתְעַנֵּית בְּרַעַב. מְרִטִיבִין אוֹתָהּ<sup>35</sup> וּמְאֻכְלִין אוֹתָהּ וּמְשַׁקֵּין אוֹתָהּ עַד שְׁתִּבְרִיא, וְתִבְעַל שְׁנִית, וְנִרְאָה אִם תּוֹצֵיא דָם אִם לֹא. וְאִם אֵין שָׁם חֲלִי וְלֹא רַעַב וְלֹא פִיּוּצָא בּוֹ - הָרִי זֶה טְעַנְתָּ בְּתוּלִים. וְאִף-עַל-פִּי שְׁמָעָא דְחַק בְּעַת תְּשַׁמִּישׁ - הוֹאִיל וְלֹא נִצָּא דָם, אֵין כָּאֵן בְּתוּלִים; שְׁכֹל בְּתוּלָה יֵשׁ לָהּ דָם - בֵּין קְטָנָה בֵּין גְּדוּלָה, בֵּין נְעֵרָה בֵּין בּוֹגֵרָת - אֲלָא מִפְּנֵי חֲלִי, כְּמוֹ שְׁבִאָרְנוּ. וְאִם אָמַר: מִפְּנֵי שְׁלֹא מְצֹאנִי דְחַק, אֲלָא פְּתַח פְּתוּחַ מְצֹאנִי - שׁוֹאֲלִין עַל שְׁנֹתֶיהָ, שְׁמָא בּוֹגֵרָת הִיא; שָׂרֵב הַבּוֹגֵרֹת אֵין לָהֶן דְחַק שְׁמִרְגִישִׁין בּוֹ הַרְפָּה, שְׁהָרִי גְדוּלָה וְנִתְרַפּוּ אֵיבָרֶיהָ וְכֹלּוּ בְּתוּלֶיהָ. וְאִם לֹא בְּגֵרָה עַדִּין - אוֹמְרִין לוֹ: שְׁמָא הִסִּיתָה אוּ בְּעַלְמָתָה בְּנִחַת וְלִפְיָךְ לֹא הִרְגַּשְׁתָּ בְּדְחַק? אִם אָמַר: לֹא כִי, אֲלָא וְדָא פְּתַח פְּתוּחַ הִיָּה - הָרִי זֶה טְעַנְתָּ בְּתוּלִים לְכֹל בְּתוּלָה שְׁלֹא בְּגֵרָה, בֵּין קְטָנָה בֵּין נְעֵרָה, בֵּין בְּרִיאָה בֵּין חוּלָה; שְׁכֹל נְעֵרָה בְּתוּלָה - פְּתַחְתָּ סָתָם הוּא. וְאִף-עַל-פִּי שְׁיָצָא הָדָם - הוֹאִיל וּמְצֹא פְּתַח פְּתוּחַ, אֵין כָּאֵן בְּתוּלִים.

34) שרק מתייחד בפני עדים ומכניסם לה מפה לראות טיפי

בַּהּ מְנַהֵג הַפְּקָר<sup>14</sup>. וְאֵין מְשִׂיאִין אֶת הַקְּטָן<sup>15</sup> עַד שְׁבוֹדֵקִין אוֹתוֹ וְיוֹדְעִים שֶׁהִבִּיא סִמְנִין<sup>16</sup>.

13) נצטללה דעתו. (14) אם לא תינשא אין מי שישמרנה וינהגו בה מנהג הפקר בזנות. (15) שזוהי כביאת זנות. (16) סימני בגרות המפורשים למעלה.

ז. קָטָן, אֲפִלוּ בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אַחַד<sup>17</sup>, שְׁנֹשָׂא אִשָּׁה - אֵין לָהּ כְּתֻבָּה<sup>18</sup>. וְאִם הִגְדִּיל וְקִיָּמָה אַחַר שְׁהִגְדִּיל<sup>19</sup> - יֵשׁ לָהּ עַקֵר כְּתֻבָּה. וְכֵן גַּר שְׁנֵתְגִיר הוּא וְאִשְׁתּוֹ - כְּתֻבָּתָה מְנָה, שְׁעַל מְנַת בֶּן קִיָּמָה<sup>20</sup>.

17) שביאתו ביאה. (18) "שאינ קניין קטן כלום עד שיביא שתי שערות". (19) ובא עליה כשהגדיל. (20) כתובתה מנה - שהרי עכשיו בעולה היא.

ח. כֹּל בְּתוּלָה שְׁכֻתְבָתָה מְאֵתִים - יֵשׁ לָהּ טְעַנְתָּ בְּתוּלִים<sup>21</sup>; וְכֹל שְׁכֻתְבָתָה מְאֵה<sup>22</sup>, או שְׁלֹא תִקְנוּ לָהּ חֻקִּים כְּתֻבָּה<sup>23</sup> - אֵין לָהּ טְעַנְתָּ בְּתוּלִים<sup>24</sup>. וְהַמְתַּיְחַד עִם אָרוּסְתּוֹ קֹדֶם נְשׁוּאִין - אֵין לָהּ טְעַנְתָּ בְּתוּלִים<sup>25</sup>.

21) שאם טען לא מצאתיה בתולה הפסידה כל כתובתה. (22) כגון אלמנה מן הנישואין שאף על פי שעדיין לא נתייחדה עם בעלה הראשון - הרי היא כבעולה. (23) כגון חרשת ושוטה והוא כתב להן כתובה. (24) שאין טענת בתולים אלא להפסידה ממה שהוא תנאי בית דין (=מאתיים לבתולה) אבל במה שהוא עצמו כתב להן אין לו טענה כלל. (25) שמא בא עליה ושכח.

ט. וּמָה הִיא טְעַנְתָּ בְּתוּלִים? זֶה שְׁנֹשָׂא אִשָּׁה שְׁחֻזְקָתָה שְׁהִיא בְּתוּלָה, וְטוּעֵן וְאוֹמַר: לֹא מְצֹאנִי בְּתוּלָה. וְשִׁנִּי סִמְנִין הֵן לְבְּתוּלָה: הָאָחַד - דְּמִים שְׁשׁוֹתֵתִין מִמֶּנָּה בְּסוּף בִּיאָה רְאוּשׁוֹנָה. וְהַשְּׁנִי - הַדְּחַק שְׁיִמְצָא בָּהּ בְּבִיאָה רְאוּשׁוֹנָה בְּשַׁעַת תְּשַׁמִּישׁ<sup>26</sup>.

26) וכל הטענה [=היא רק כדין] להפסידה כתובתה. אבל לבעלה מותרת אם אינה אשת כהן שיש כאן שני ספיקות שמא נבעלה לפני הקידושין ואפילו אם נבעלה לאחר הקידושין - שמא באונס.

י. הַנּוֹשָׂא אֶת הַבְּתוּלָה שְׁכֻתְבָתָה מְאֵתִים, וְטוּעֵן וְאָמַר: לֹא מְצֹאנִי בְּתוּלָה - שׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ: אִם אַמְרָה: אַמְת הוּא, לֹא מְצֹאנִי בְּתוּלָה, מִפְּנֵי שְׁנִפְלִיתִי וְהִפְנִי עֵץ אוּ קִרְקַע וְהִלְכּוּ בְּתוּלֵי - הָרִי זֶה נְאֻמָּת, וְתַחֲזוֹר כְּתֻבָּתָה לְמִנְהָ<sup>27</sup>. אִף-עַל-פִּי שְׁהוּא טוּעֵן וְאוֹמַר: שְׁמָא אִישׁ בָּא עָלַיךְ וְאֵין לָךְ כְּלוּם<sup>28</sup> - אֵין מְשַׁגְּיחִין בְּטְעַנְתָּ<sup>29</sup>. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים סָתָם שְׁלֹא בָא עָלֶיהָ אִישׁ, שְׁאֵין הַדְּבָר וְדָאִי לּוֹ<sup>30</sup>.

27) קידשה בחזקת בתולה ונמצאת מוכת עץ כתובתה מנה. (28) נמצאת בעולה מקחה טעות. (29) כי טענתה - וודאי, וטענתו - ספק, וברי ושמא ברי עדיף. (30) כלומר, אינו



מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דמים שאחר הביאה. אבל לבעול ממש בפניהם אסור. (35) מכניסים אותה למרחץ.

44) ויש שאסור לו לקיימה אפילו כשירצה כגון אם אשת כהן היא ובעלה טוען שמצאה בעולה נאסרה עליו.

**פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי**

1) כלל בו רבינו עשרה דברים שחייב האיש לאשתו ושזכאי בה, מזונותיה ומעשה ידיה, מזונות בניו ובנותיו הקטנים, הלך הבעל למדינת הים, הדיר את אשתו או שנדרה היא.

א. פְּשֻׁנָּא אָדָם אִשָּׁה - בֵּין בְּתוּלָהּ בֵּין בְּעוּלָהּ, בֵּין גְּדוּלָהּ בֵּין קְטָנָהּ, אַחַת בֵּת יִשְׂרָאֵל וְאַחַת הַגִּיּוֹרֹת או הַמְשַׁחֲרָרֹת<sup>2</sup> - יִתְחַיֵּב לָהּ בְּעֵשֶׂר דְּבָרִים, וְיִזְכֶּה בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים.

2) שפחה כנענית שרבה שחררה, ומשהטבילה לשם שחרור הרי היא כישראלית.

ב. וְהַעֲשֶׂרָה - שְׁלֹשָׁה מֵהֵן מִן הַתּוֹרָה, וְאַלּוּ הֵן: שְׂאֵרָה, פְּסוּתָהּ, וְעוֹנָתָה. שְׂאֵרָה - אֵלּוּ מְזוֹנוֹתֶיהָ. פְּסוּתָהּ - כְּמִשְׁמַעוֹ. עוֹנָתָה - לְבֹא עָלֶיהָ כְּדֶרֶךְ פֶּל הָאָרֶץ. וְהַשְּׂבִיעָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְכֵלֶן תְּנָאֵי בֵּית דִּין הֵם.<sup>3</sup> הָאֶחָד מֵהֵם - עֵקֶר כְּתֻבָּה<sup>4</sup>, וְהַשְּׂאֵר - הֵם הַנִּקְרָאִין תְּנָאֵי כְּתֻבָּה<sup>5</sup>, וְאַלּוּ הֵן: לְרַפְּאָתָה אִם חָלְתָה<sup>6</sup>, וְלְפִדּוּתָהּ אִם נִשְׁבִּית<sup>7</sup>, לְקַבְּרָהּ אִם מָתָה<sup>8</sup>, וְלִהְיוֹת נְזוּנָת מִן נִכְסָיו<sup>9</sup> וְיִוָּשְׁבֶת בְּבֵיתוֹ אַחַר מוֹתוֹ כֹּל זְמַן אֶלְמָנוּתָהּ<sup>10</sup>, וְלִהְיוֹת בְּנוֹתֶיהָ מִמָּנֵי נְזוּנוֹת מִנְכָסָיו אַחֲרֵי מוֹתוֹ עַד שֶׁתִּתְאַרְסְנָה<sup>11</sup>, וְלִהְיוֹת בְּנִיָּה הַזְּכָרִים מִמָּנֵי יוֹרְשֵׁין כְּתֻבָּתָהּ יוֹתֵר עַל חֶלְקֵם בְּיִרְשָׁה שְׁעֵם אַחֵיהֶם<sup>12</sup>.

3) שתיקנו שכל הנושא אשה סתם, תזכה האשה בכל הדברים דלהלן, אע"פ שלא כתב לה שום כתובה, כמבואר בסמוך ה"ה. (4) מנה - לבעולה, ומאתים - לכתולה. (5) חיובים הנכתבים בשטר הכתובה. ומתוך שבית-דין התנה שאפילו לא נרשמו בשטר הכתובה יהיה תקפם קיים כאילו נכתבו - נקראים משום כך תנאי כתובה. (6) כתובות נא, א. (7) שם. (8) שם מו, ב. (9) שם נב, ב. (10) שם. (11) שם. (12) שם. "כיצד, נשא אשה, כתובתה ונדונייתה אלף (דינר), וילדה בן ומתה בחייו, ואח"כ נשא אשה אחרת כתובתה ונדונייתה מאתים וילדה בן ומתה בחייו, ואח"כ מת הוא והניח אלפיים, בנו מן הראשונה יורש אלף שבכתובת אמו, ובנו מן השנייה יורש מאתיים שבכתובת אמו, והשאר - יורשים אותו בשוה, נמצא ביד בן הראשונה אלף וארבע מאות, וביד בן השנייה שש מאות" (מאתים - כסף כתובה, וארבע מאות - חלק הירושה) מלשון רבינו לקמן פ"ט, ה"ב.

ג. וְהָאֲרָבָעָה שְׂזוּכָה בֵּהֶן - כֻּלָּם מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאַלּוּ הֵן: לִהְיוֹת מַעֲשֵׂה יְדֵיהָ שְׁלוֹשׁ<sup>13</sup>, וְלִהְיוֹת מְצִיאָתָהּ שְׁלוֹשׁ<sup>14</sup>, וְשִׁיחָהּ אוֹכֵל כֹּל פְּרוֹת נִכְסָיהּ

יג. יֵשׁ גְּאוּנִים שְׁהוּרוּ, שֶׁהַבּוֹגֶרֶת אֵין לָהּ טַעֲנַת דְּמַיִם וְיֵשׁ לָהּ טַעֲנַת פְּתוּחַ פְּתוּחַ. וְאֵין דֶּרֶךְ הַגְּמָרָא מֵרָאָה דְּכָר זֶה, וְטַעֲנֹת הָיָה בְּנִסְחָאוֹת שְׁלֵהֶם. וְכִכְר בְּדִקְתֵי עַל סְפָרִים רַבִּים וְקִדְמוּנִים, וּמְצִאתִי שֶׁהַדְּבָר כִּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ, שְׂאֵין לְבוֹגֶרֶת אֲלָא טַעֲנַת דְּמַיִם בְּלִבָּהּ.

יד. חֲכָמִים הֵם שֶׁתִּקְּנוּ עֵקֶר כְּתֻבָּה לְאִשָּׁה, וְהֵם הַתְּקִינוּ וְאָמְרוּ, שֶׁכָּל הַטּוֹעֵן טַעֲנַת בְּתוּלִים וְהָאִשָּׁה מְכַחֶשֶׁת אוֹתוֹ - נֶאֱמַר<sup>36</sup>, וְעֲלֶיהָ לְהִבִּיא רְאִיָּה, לֹא עַל הָאִישׁ; שֶׁחֲזָקָה הִיא, שְׂאֵין אָדָם טוֹרַח בְּסַעֲדָה וּמִפְּסִידָה<sup>37</sup>, וְהוֹפֵךְ שִׁמְחָתוֹ אֲבָל.

36) להפסידה כתובתה. (37) "שאם היה שונא אותה מתחילה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חינם אלא היה מגרשה תחילה". משמע מזה אילו לא טרח בסעודה אינו נאמן. ואף על פי שיש לו חזקת ממון (הממון נמצא אצלו), אך חזקת גופה עדיפא, שהרי בתולה נולדה.

טו. וְעַד מָתִי יֵשׁ לוֹ לְטַעֵן טַעֲנַת בְּתוּלִים? אִם נִסְתְּרָה - מִיָּד<sup>38</sup>, וְאִם לֹא נִסְתְּרָה - אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם.

38) אבל אינו יכול לטעון לאחר זמן, כי מכיוון שנתייחד איתה בוודאי בעל אותה ומכיוון ששתק עד עכשיו ודאי מצאה בתולה ולפיכך שתק ורק עכשיו הוא כועס ומעליל עליה.

טז. הוֹרוּ כֹּל הַגְּאוּנִים, שֶׁזֶה שְׂאֵמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהוּא נֶאֱמַר אִם הִכְחִישְׁתוּ אֶשְׁתּוֹ - לְהַפְּסִידָהּ עֵקֶר הַכְּתֻבָּה<sup>39</sup>, אֲבָל הַתּוֹסֶפֶת - יֵשׁ לָהּ<sup>40</sup>; אֲלָא אִם בֵּן נּוֹדַע בְּרָאָהּ בְּרוּרָה שֶׁהִיָּתָה בְּעוּלָהּ, או שֶׁהוֹדַת לוֹ שֶׁהִיא בְּעוּלָהּ קִדְּם שֶׁתִּתְאַרְסַּ וְהִטְעִנוּ<sup>41</sup>. לְפִיכָךְ<sup>42</sup> יֵשׁ לוֹ לְהַשְׂבִּיעָה בְּנִקִּיטַת חַפְּזָה<sup>43</sup>, פְּדִין כֹּל הַנְּשָׁבְעִין וְנוֹטְלִין, וְאַחַר כֵּךְ תִּגָּבֶה הַתּוֹסֶפֶת. וְאֵין לָהּ לְהַשְׂבִּיעוֹ שְׁלֹא מְצָאָה בְּתוּלָהּ וְאַחַר כֵּךְ תִּפְסִיד עֵקֶר כְּתֻבָּהּ, שֶׁחֲזָקָה הִיא שְׂאֵין אָדָם טוֹרַח בְּסַעֲדָה וּמִפְּסִידָה; וְיֵשׁ לָהּ לְהַחֲרִים סָתָם עַל מִי שֶׁטַּעֵן עָלֶיהָ שֶׁקָּר.

39) שהוא תקנת חכמים והם אמרו שיהיה נאמן. 40) שאינה מחמת תקנה אלא שנתחייב מרצונו והרי הוא כשאר החייבים שאינם יכולים להפקיע את חיובם בלי ראייה ברורה. 41) וכל שכניסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הרי זה מקח טעות. 42) הואיל וכל כוח גבייתה הוא מחמת השטר שכתב לה תוספת זו. 43) באחיזת חפץ קדוש.

יז. הִרִי שְׂרָצָה לְקַנְיָמָה אַחַר שֶׁהַפְּסִידָה עֵקֶר הַכְּתֻבָּה<sup>44</sup> - חוֹזֵר וְכוֹתֵב לָהּ מָאָה, לְפִי שְׂאֵסוֹר לְאָדָם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מֵאֵתִים אוּ מֵאָה עֶקֶר פְּתָבָה, וְכַתְּבָה לוֹ שְׁנֵתְקַבְּלָהּ מִהֵן כֶּךָ וְכָךְ, וְהִיא לֹא נִתְקַבְּלָהּ<sup>26</sup> - תִּנְאוּ בְטֹל; שְׁכַל הַפּוֹחֶת לְכַתוּלָה מִמֵּאֵתִים וְלֹא לְמֵאָה - הֲרִי בְעֵילָתוֹ בְּעֵילַת זְנוּת<sup>27</sup>.

26) שמחלה לו וכתבה לו שובר על כך. (27) כתובות נד, ב. כי חכמים תיקנו לה כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, וכל שנפחתה כתובתה הרי קלה בעיניו להוציאה, וממילא בעילתו היא ביאת זנות, שהרי למחר יכעס עליה ויוציאנה, ואין כאן אישות יציבה. ומתוך שבעילתו היא זנות – הרי זה הופך ל'דבר איסור' ולא "דבר שבממון" גרידא. ועל איסור אינו יכול להתנות (לחס-משנה). וכל זה כשרוצה לקיימה, אבל אם אינו רוצה לקיימה – תנאו קיים, כדון כל תנאי שבממון, שהרי מצינו בכמה מקומות שהאשה יכולה למחול כתובתה (ראה כתובות נג. ובבא קמא פט: ולקמן פ"ז ה"ט) – כשאינו רוצה לקיימה (מגיד-משנה).

ט. הַתְּנָה עִמָּה אַחַר שִׁנְשָׂאָה שְׁלֹא יִירָשָׁהּ - תִּנְאוּ בְטֹל<sup>28</sup>. וְאֶף-עַל-פִּי שְׂרִירֶשֶׁת הַבַּעַל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, עָשׂוּ חֲזוּק לְדְבָרֵיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה<sup>29</sup>. וְכָל תִּנְאוּ שְׂבִירָשָׁה בְטֹל וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְמוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: לְחַקֵּת מִשְׁפָּט. וּבִשְׂאֵר הַדְּבָרִים - תִּנְאוּ קִיָּם. כְּגוֹן שֶׁהַתְּנָה עִמָּה שְׂאִין לָהּ שְׂאֵר וְכִסוּת, עַל מִנְתְּ שְׁלֹא יֵאָכַל פְּרוֹת נְכִסְיָהּ, וְכָל פִּיּוּצָא בָּזָה - תִּנְאוּ קִיָּם.

28) אבל קודם שישאנה יכול להתנות כרצונו, שנחלה הבאה לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה שלא יירשנה קודם שתהא ראוייה לו (לקמן פכ"ג, ה"ו). (29) כתובות פד, א.

י. כִּמָּה מְזוֹנוֹת פּוֹסְקִין לְאִשָּׁה? <sup>30</sup> פּוֹסְקִין לָהּ לְחֵם שְׁתֵּי סַעֲדוֹת בְּכָל יוֹם. סַעֲדָה בֵּינוֹנִית שֶׁל פֶּל אָדָם בְּאוֹתָהּ הָעִיר, כְּאָדָם שְׂאִינוּ לֹא חוֹלָה וְלֹא גִרְגָרִין<sup>31</sup>. וּמֵאוֹתוֹ מְאֹכֵל שֶׁל אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר: אִם חֲטִים - חֲטִים, וְאִם שְׁעוּרִים - שְׁעוּרִים, וְכֵן אֲרֵז וְדָחַן אוּ מִשְׂאֵר מִיֵּנִין שֶׁנֶּהְגוּ בָּהֶן. וּפּוֹסְקִין לָהּ פְּרָפְרֶת<sup>32</sup> לְאֹכֵל בָּהּ אֶת הַפֶּת, כְּגוֹן קִטְנִית אוּ יִרְקוֹת וְכִיּוּצָא בָּהֶן<sup>33</sup>. וְשִׁמְן לְאֹכִילָהּ, וְשִׁמְן לְהַדְלִקַת הֵנֶר, וּפְרוֹת, וּמַעַט יֵיִן לְשִׁתוֹת, אִם הִיָּה מְנַהֵג הַמְּקוֹם שֶׁלִּשְׁתּוֹ הַנְּשִׂים יֵיִן<sup>34</sup>. וּפּוֹסְקִין לָהּ שְׁלֹשׁ סַעֲדוֹת בְּשַׁבָּת<sup>35</sup>, וּבִשְׂרָר<sup>36</sup> אוּ דָגִים כְּמִנְהַג הַמְּקוֹם<sup>37</sup>. וְנוֹתֵן לָהּ בְּכָל שַׁבָּת וּשְׁבַת מְעָה כֶּסֶף<sup>38</sup> לְצִרְכֶּיהָ, כְּגוֹן פְּרוּטָה<sup>39</sup> לְכַבוֹס אוּ לְמִרְחֵץ וְכִיּוּצָא בָּהֶן.

30) אע"פ שהיא אוכלת עמו יחד, אפשר שהוא כילי (קמצן) ואוכל פת חריבה. או אולי מדובר כאן כשהבעל אינו בביתו ועושה מלאכה במקום אחר, וצריך לפסוק לה מזונות ('פרישה' ל'טור' אה"ע" ס"ו ע, וב'חלקת מחוקק' ל'שו"ע שם ס"ק ג). (31) רעבתן. (32) מאכל לתיבול הפת. (33) כתובות פד, ב. (34) שם, סה, א. אבל אם אין שם מנהג זה, אין פוסקין לאשה י"ן, שהיין מרגיל לתאווה, ואמרו שם: "כוס אחד יפה לאשה, שנים ניזול הוא, שלשה תובעת

בְּחֵייהָ<sup>15</sup>, וְאִם מֵתָה בְּחֵייו - יִירָשָׁהּ<sup>16</sup>, וְהוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם בִּירְשָׁהּ<sup>17</sup>.

13) כתובות מז, ב: "ומה היא עושה לו? הכל כמנהג המדינה. מקום שדרכן לארוג – אורגת, לרקום – רוקמת" וכו' (לקמן פכ"א, ה"א). (14) כתובות סה, ב. (15) מבואר לקמן פכ"ב ה"ז (כתובות מו:). (16) שם פג, ב. (17) אפילו לאביה, והשווה ה'ל' נחלות פ"א, ה"ח.

ד. וְעוֹד תִּקְנוּ חֲכָמִים, שְׂרִיָּהוּ מְעַשֶׂה יְדֵי הָאִשָּׁה כְּגַד מְזוֹנוֹתֶיהָ<sup>18</sup>, וּפְדִיּוֹנָה - כְּגַד אֹכִילַת פְּרוֹת נְכִסְיָהּ, וּקְבוּרָתָה - כְּגַד יְרִשְׁתּוֹ לְכַתְּבָתָהּ. לְפִיכָךְ<sup>19</sup>, אִם אֲמָרָה הָאִשָּׁה: אֵינִי נּוֹזֶנֶת וְאֵינִי עוֹשֶׂה - שׁוֹמְעִין לָהּ, וְאֵין פּוֹסִין אוֹתָהּ. אֲבָל אִם אֲמַר הַבַּעַל: אֵינִי זֶנֶךְ וְאֵינִי נוֹטֵל כְּלוֹם מִמְעַשֶׂה יְדֵיךָ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שְׂמָא לֹא יִסְפְּקוּ לָהּ מְעַשֶׂה יְדֵיךָ בְּמְזוֹנוֹתֶיהָ<sup>20</sup>. וּמִפְּנֵי תִּקְנָה זוֹ<sup>21</sup> יִחְשְׁבוּ הַמְּזוֹנוֹת מִתְּנָאֵי הַכְּתָבָה<sup>22</sup>.

18) הואיל והוא מעלה לה מזונות, עליה לתת לו מעשה ידיה שלא תהיה לו עליה איבה (כתובות נח:). (19) הואיל ועיקר התקנה הוא לטובתה, שהרי בתחילה תיקנו לה מזונות ואחר-כך נתנו לו מעשה ידיה משום איבה. (20) שם ע, ב. והוא-הדין לענין פדיונה וקבורתה, שאין הבעל יכול להשתמש מחיובו אפילו הסכים לוותר על פירותיה וירושתה. (21) של מעשה ידיה כנגד מזונותיה. (22) אע"פ שעיקרה הוא מדין תורה, כמבואר לעיל ה"ב.

ה. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא נִכְתְּבוּ בְּשִׁטְר הַכְּתָבָה, וְאִפְלוּ לֹא נִכְתְּבוּ כְּתָבָה אֶלָּא נִשְׂאָ סַתָּם - מִיֵּין שִׁנְשָׂאָהּ, זָכָה בְּאַרְבְּעָה דְּבָרִים שְׁלוֹ, וְזִכְתָּה הָאִשָּׁה בְּעֵשְׂרָה דְּבָרִים שְׁלֶהָ, וְאֵינֶן צְרִיכִין לְפָרֵשׁ<sup>23</sup>.

23) כתובות נא, א. וכל אלו הדברים מפורשים לפרטיהם בפרקים הבאים, מאן עד סוף פרק כג.

ו. הַתְּנָה הַבַּעַל שְׁלֹא יִתְחַיֵּב בְּאַחַד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהֶן, אוּ שֶׁהַתְּנָת הָאִשָּׁה שְׁלֹא יִזְכֶּה הַבַּעַל בְּאַחַד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהוּא זֹכֶה בָּהֶם - הַתְּנָאֵי קִיָּם<sup>24</sup>; חוּץ מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, שְׂאִין הַתְּנָאֵי מוֹעִיל בָּהֶן, וְכָל הַמְּתָנָה עֲלֵיהֶן - תִּנְאוּ בְטֹל. וְאֵלּוּ הֵן: עוֹנֵתָהּ, וְעַקְרָה כְּתָבָתָהּ, וִירְשָׁתָהּ.

24) אפילו במזונות וכסות שהם מן התורה (קידושין י"ט): "רבי יהודה אומר, בדבר שבממון – תנאו קיים", ממון ניתן למחילה (רש"י).

ז. מִיֵּצֵד? הַתְּנָה עִם הָאִשָּׁה שְׂאִין לָהּ עֲלִיו עוֹנָה - תִּנְאוּ בְטֹל, וְחַיֵּב בְּעוֹנֵתָהּ; שֶׁהֲרִי הַתְּנָה עַל מָה שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה, וְאֵינוּ תְּנָאֵי מְמוֹן<sup>25</sup>.

25) אלא צער הגוף, וצער הגוף אינו ניתן למחילה (רש"י שם), וראה לעיל פ"ו ה"י.

ח. הַתְּנָה עִמָּה לְפָחַת מְעַקְר כְּתָבָהּ, אוּ שְׁכַתְּבָה לָהּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכריזין עליו בצבור ואומרים: פלוני אכזרי הוא, ואינו רוצה לזון בניו, והרי פחות הוא מעוף טמא שהוא זן את אפרוֹחֵיו<sup>51</sup>. ואין כופין אותו<sup>52</sup> לזונם אחר שש.

48) שם סה, ב. ונמפשות הדברים נראה שכשם שחיוב מזונות אשתו הוא מן התורה (למעלה הלכה ב), כמו כן החיוב במזונות בניו ובנותיו הקטנים - הוא מן התורה, ובכלל מזונות אשתו הוא "שכין שהן נגרים אחריה, אי אפשר לה להעמיד עצמה שלא תזון אותם" - ר"ן סוף פ"ה. (49) שם מט, ב. תקנת אושא, כשישבה סנהדרין באושא אחרי שגלתה מלשכת הגזית. (50) מרבים לבקש. (51) אע"פ שהוא אכזרי, שהרי הוא דורס ואוכל. (52) אין בית-דין יורד לנכסיו (שם).

טו. במה דברים אמורים? באיש שאינו אמוד<sup>54</sup>, ואין ידוע אם ראוי לתן צדקה או אינו ראוי; אבל אם היה אמוד<sup>55</sup> שיש לו ממון הראוי לתן ממנו צדקה המספקת לתן - מוציאין ממנו בעל כרחו משום צדקה<sup>56</sup>, וזנין אותן עד שיגדלו<sup>57</sup>.

53) שאין כופים אותו. (54) אינו מוחזק לבעל ממון. (55) משוער. (56) שכופים עליה, כלשון רבינו: "מי שאינו רוצה ליתן צדקה... בית-דין כופין אותו ומכים אותו מכת מדרות עד שיתן מה שאמרוהו ליתן, ויורדים לנכסיו בפניו" (הל' מתנות עניים פ"ז ה"י). (57) כתובות מט, ב. אבל שלא בפניו אין יורדים לנכסיו, כמבואר בסמוך ה"ז.

טז. מי שהלך למדינה אחרת, ובאה אשתו לבית דין לתבע מזונות: שלשה חודשים הראשונים מיום הליכתו - אין פוסקין לה בהן מזונות, שחזקה<sup>58</sup> שאין אדם מניח ביתו ריקן; מכאן ואילך - פוסקין לה מזונות. ואם היו לו נכסים - בית דין יורדין לנכסיו ומזכרין למזונותיה. ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה, עד שייבאו בעלה; אם מצאה שעשתה - הרי אלו שלו. וכן אם לא עמדה בדין, אלא מכרה לעצמה<sup>59</sup> למזונות - מכרה קנים. ואינה צריכה הכרה<sup>60</sup> ולא שבועה<sup>61</sup>, עד שייבאו בעלה ויטענו<sup>62</sup>, או עד שתבוא לגבות פתבחה אחר מותו<sup>63</sup> - מגלגלין עליה<sup>64</sup> שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה להן<sup>65</sup>.

58) ניתן לשער. (59) שלא בהוראת בית-דין. (60) הוא שמכרזים כמה ימים על מכירה פומבית כפי מה שיראה הבית-דין עד שיפסקו המוסיפים. ראה בפכ"ב מהל' מלוה ולוה ה"ו ובמגיד-משנה שם. (61) שאין בידה משל בעלה כלום. (62) הנחתה לה כסף למזונות. (63) ואז היא נשבעת שלא הניח לה בעלה כלום, כמבואר לקמן פט"ז ה"ד. (64) מוסיפה בשבועתה גם מענין המזונות (שם, קה. קז). (65) שלא ביזובה במכירה. דעת רבינו שדין מזונות

בפה וכו'. (35) שהאשה חייבת בשלוש סעודות בשבת כמו האיש ('שולחן ערוך' או"ח סי' רצא ס"ו). (36) בכתי"ת תמן: "בשר". וכן הביא ה'טור' סי' ע בדברי רבינו. והב"ח שם הניח כלפנינו. (37) וראה שבת קיח, ב"קט, א. (38) כתובות סד, ב. ושיעור המעה אחד משה בדניר, שהוא שלושים ושתים פרוטה (קידושין יב.). (39) [תיבת "פרוטה" אינה מובנת. ובכתי"ת תימן איננה. וכן הוא ב'מאירי' שם עמוד 275].

יא. במה דברים אמורים? בעניי שפישראל; אבל אם היה עשיר - הפל לפי עשרו. אפלו היה ממנו ראוי לעשות לה כמה תכשילי בשר בכל יום - כופין אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממנו<sup>40</sup>. ואם היה עני ביותר ואינו יכול לתן לה אפלו להם שהיא צריכה לו - כופין אותו להוציא, ותהיה פתבחה חוב עליו עד שתמצא ידו ויתן<sup>41</sup>.

40) כתובות סד, ב: "שאם בעבד עברי אמרו (דברים טו, טז) "כי טוב לו עמך" [עמך במאכל, עמך במשתה] קל-וחומר באשתו" (קידושין כב. 'מאירי'). (41) שם עז, א. ומשמע מדברי רבינו שאין כופים אותו להשתכר כפועל ולזון את אשתו, אלא כופים אותו להוציא. ויש אומרים: ש"חייב אדם להשכיר עצמו ללמד תינוקות או לעשות מלאכה אחרת כדי לזון את אשתו" ('תוספות' לכתובות סג. וראה באה"ע סי' ע ס"ג).

יב. בעל שרצה לתן לאשתו מזונותיה הראויות לה, ותהיה אוכלת ושותה לעצמה, והוא שותה ואוכל לעצמו - הרשות בידו<sup>42</sup>; ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת לילי שבת<sup>43</sup>.

42) כתובות סד, ב. וכדעת רב נחמן (שם סה:). (43) שהוא זמן עונת תלמידי חכמים, כמבואר לקמן פי"ד ה"א. ומחמת עונג שבת מחוייבת בו העונה לכל אדם, כדברי רבינו בפירושו למשנה נדרים פ"ח מ"ו.

יג. האשה שפסקו לה מזונות, והותירו - המותר לבעלה<sup>44</sup>. היה בעלה בהן - אינו נותן לה כל מזונותיה תרומה, מפני שטרח גדול הוא לה לשמרן מדברים המטמאין<sup>45</sup> ולאכלן בטרהרה<sup>46</sup>; אלא נותן לה מחצה חלין ומחצה תרומה<sup>47</sup>.

44) כתובות סה, ב. (45) כי תרומה טמאה אסורה באכילה. (46) טהרת הגוף, כי בימי טומאתה אסורה בתרומתה. (47) שם נו, א במשנה. ונח, א בגמרא. והחולין תאכל בימי טומאתה.

יד. בשם שאדם חייב במזונות אשתו, כך הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים, עד שיהיו בני שש שנים<sup>48</sup>; מכאן ואילך - מאכילין עד שיגדלו, פתקנת חכמים<sup>49</sup>. ואם לא רצה - גוערין בו, ומקלימין אותו, ופוצרין<sup>50</sup> בו. ואם לא רצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**מְעוּתָיו, מִפְּנֵי שֶׁלֹא צָוְהוּ לְזוּנָה וְהִיא לֹא לְזוּתָהּ מִמְּנוּ<sup>77</sup>.**

75) כתובות קז, ב. ואפילו כאן אין הבעל מחשב עמה על מעשה ידיה (ראה למעלה הט"ז) אלא פורע הקפותיה (מגיד-משנה). (76 לא בתורת הלואה. 77) כי אילו לוותה ממנו כסף למזונותיה על-מנת שתשלם לו, יכול הוא לתובעה, והיא תובעת הבעל וישלם. אבל עכשיו שפירנסה שלא לשם הלואה – הניח מעותיו על קרן הצבי (שם ברש"י). והרי זה כפורע חובו של חבירו שלא מדעתו, שאינו חוזר ונפרע ממנו כלום (מגיד-משנה).

**כ. הַבֵּעַל שְׁאָמַר<sup>78</sup> לְאִשְׁתּוֹ בְּשַׁעַה שֶׁהִלֵּךְ: טָלִי מַעֲשֵׂה יְדִיךָ בְּמִזְוֹנֹתַי<sup>79</sup> - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת; שְׁאָלוּ לֹא רְצָתָה בְּדָבָר זֶה וְלֹא סָמְכָה דַּעְתָּהּ - הִיָּה לָהּ לְתַבְעוֹ<sup>80</sup>, או לומר לו: אֵין מַעֲשֵׂה יְדֵי מִסְפִּיקִין לִי.**

78) כתובות קז, א. (79) והיא שתקה ולא הגיבה בשעת מעשה. (80) אפילו כשמעשי ידיה מספיקים לה, יכולה להתנגד לו ('בית שמואל' לאהע"ז סי' ס"ק ד), וזהו פירוש "לתבעו" להתנגד אפילו כשמעשיה מספיקים לה. שהרי עיקר התקנה לטובתה שיהיו לה מזונותיה, ושוב תיקנו מעשי ידיה תחת מזונותיה, ולפיכך אינו יכול לומר לה, בעל כרחך, איני זנך ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך, כמפורש למעלה בה"ד.

**כא. הָרִי שֶׁעָמְדָה בְּדִין וּפְסָקוֹ לָהּ מְזוֹנוֹת, וּמְכָרוּ בֵּית דִּין<sup>81</sup> וְנָתְנוּ לָהּ, או שֶׁמְכָרָה הִיא לְעֶצְמָהּ, וּכְאֵ הַבֵּעַל וְאָמַר: הַנְּחִיתִי לָהּ מְזוֹנוֹת - הָרִי זֶה נִשְׁבַּעַת בְּנִקִּיטַת חֲפִץ<sup>82</sup> שֶׁלֹא הֵנִיחַ לָהּ<sup>83</sup>, לֹא תִבְעָה וְלֹא מְכָרָה, אֲלֵא שֶׁהִתָּה עַד שֶׁבָּא, הוּא אוֹמֵר: הַנְּחִיתִי, וְהִיא אוֹמֵרֶת: לֹא הַנְּחִיתִי, אֲלֵא לְוִיתִי מִזֶּה וְנִתְפָּרְסָתִי<sup>84</sup> - נִשְׁבַּעַ שְׁבוּעַת הַסֵּת<sup>85</sup> שֶׁהֵנִיחַ לָהּ וְנִפְטָר, וְיִשְׁאָר הַחֹב עָלֶיהָ<sup>86</sup>.**

81) מנכסי בעלה. (82) מבואר למעלה פי"א הט"ז. (83) משנה, כתובות קה, א: "חנן אומר תשבע בסוף". ומפרש רבינו: בסוף – כשיבוא הבעל לטעון כנגדה: "הנחתי לך מזונות". ודין שבועת המשנה בנקיטת חפץ (מגיד-משנה). (84) כאן היא תובעת שישלם חובה והוא כופר בכל. (85) כדין כופר בכל שפטור משבועה מן התורה, אלא שחכמי הגמרא תיקנו שישבע, ואינה בנקיטת חפץ כמבואר בהל' טוען ונטען פ"א ה"ג. ובהל' שבועות פי"א ה"ג. היסת – לשון שימה ששמו חכמים עליו שבועה, כמו (שמואל-א כו, יט): "אם ה' הסיתך ביי" (רש"י לשבועות מ':) וראה ברש"י לאלפסי ב"מ פ"א: "שהשיאו חכמים לכך להסיתו להודות". וגאון פירש היסט בטי"ת, לשון כבידות שהכבידו עליו להשבע ('הערוך' ערך הסת). (86) וכשתשיג ידה תשלם למלוה. והמקור לדברי רבינו, הברייתא בכתובות קז, א: "ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות – נאמן" ומפרש רבינו נאמן בשבועת היסת, במקרה שלותה ורוצה להפקיע ממנו (מגיד-משנה).

אשה שהלך בעלה, שוה לדין מזונות האלמנה, כמבואר בכתובות קז, א לדעת רב, ובמזונות האלמנה אין צורך בהכרזה, כמבואר שם צח, א.

**יז. וּכְשֶׁם שְׁבִית דִּין מוֹכְרִין לְמִזוֹן הָאִשָּׁה שֶׁהִלֵּךְ בַּעֲלָהּ, כִּף מוֹכְרִין לְמִזוֹן בְּנָיו וּבְנֹתָיו כְּשֶׁהֵן בְּנֵי יִשָּׁשׁ שָׁנִים או פְּחוּת; אָבֵל יָתֵר עַל יִשָּׁשׁ - אֵינֶן זְנִין אוֹתָן מִנְכָסֵי שֶׁלֹא בְּפָנָיו, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא אָמוּד<sup>66</sup>. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁתַּטְּה<sup>67</sup> - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסָיו וּמוֹכְרִים, וְזִנִּין אֶשְׁתּוֹ וּבְנָיו וּבְנֹתָיו שֶׁהֵן בְּנֵי יִשָּׁשׁ שָׁנִים או פְּחוּת<sup>68</sup>, וּמְפָרְסִין<sup>69</sup> אוֹתָן.**

66) שהרי אין כופים אותו אלא משום צדקה, ומכיון שהלך ממדינה זו בדעה צלולה ולא צוה שיפרנסום – אין יורדים לנכסיו שלא בפניו (כתובות מח.). (67) יצא מדעתו. (68) אפילו שאינו אמוד ואינו ידוע לנו אם ראוי ליתן צדקה, שהרי הוא חייב לזונם בעל כרחו שלא בתורת צדקה (שם). ואם הוא אמוד, בית-דין יורד לנכסיו וזן את בניו שהם למעלה משש עד שיגדלו – בתורת צדקה, שכיון שיצא מדעתו, אנו אומדים רצונו כי ודאי מסכים היה לפרנסם, וכן פוסק רבינו (הל' נחלות פי"א, יא) "מי שנשתטה . . . בית-דין פוסקים עליו צדקה אם היה ראוי", ולא יהיו בניו אלה גרועים מאדם אחר (מגיד-משנה). (69) בלבוש ובכסות (כתובות מח.).

**יח. יֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים שֶׁהוֹרָה, שְׁאֵין פּוֹסְקִין מְזוֹנוֹת לְאִשָּׁה שֶׁהִלֵּךְ בַּעֲלָהּ לְמַדִּינַת הַיָּם או שְׁמַת בַּעֲלָהּ, עַד שֶׁיְהִיָּה שָׁטֵר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ, וְאִם לֹא תוֹצֵיא שָׁטֵר כְּתֻבָּה - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת; שְׁמָא נָטְלָה כְּתֻבָּתָהּ מִבַּעֲלָהּ<sup>70</sup> או מִחֻלָּה לוֹ כְּתֻבָּתָהּ, שְׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, כִּמוֹ שֶׁתִּבְאָר<sup>71</sup>. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁפּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת בְּחֻזְקַת שֶׁלֹא נָטְלָה וְלֹא מִחֻלָּה, וְאֵין מְצָרִיכִין אוֹתָהּ לְהִבִּיא כְּתֻבָּה. וְדַעְתִּי נוֹטָה לָזֶה כִּמוֹ שֶׁהִלֵּךְ בַּעֲלָהּ, הוּאֵיל וְיֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת מִן הַתּוֹרָה<sup>72</sup>; אָבֵל אִם מַת בַּעֲלָהּ - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת עַד שֶׁתִּבְאֵיא כְּתֻבָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אוֹכֵלֶת בְּתַקְנַת חֲכָמִים<sup>73</sup>. וְעוֹד, שֶׁנִּזְוֹנָת מִנְכָסֵי יוֹרְשִׁים, וְלַעוֹלָם טוֹעֲנִין לְיוֹרְשָׁה<sup>74</sup>.**

70) ראה לקמן פי"ח ה"א: "אלמנה ניוונת – עד שתיטול כתובתה". (71) לקמן פי"ז ה"ט: "המוחלת כתובתה לבעלה, איבדה כל תנאי כתובתה ואפילו מזונות אין לה עליו". ואפילו בשבועה אינה נאמנת ('קרנן נתנאל' לרא"ש פי"ג דכתובות סו אות קטן כ). (72) כמבואר לעיל ה"ב, ולפיכך חמור שעבודה, וניזונית בחזקת שלא נטלה. (73) שתיקנו לה בתנאי כתובה, כמפורש לעיל ה"ב. (74) בית-דין פותח פה וטענה לטובת היורש (בבא-בתרא כג.) אף כאן אנו שוקדים על תקנת היורשים שמה מחלה כתובתה לאביהם והם אינם יודעים.

**יט. הִלֵּךְ בַּעֲלָהּ, וְלִזְוָתָהּ וְאָכְלָה - כְּשֶׁיִּבְאוּ חֵיב לְשִׁלְמָם<sup>75</sup>. עַמֵּד אַחַד מִדַּעַת עֲצָמוֹ וְזָנָה מִשְׁלוֹ<sup>76</sup> - אִם יָבֹא הַבֵּעַל, אֵינֶנּוּ חֵיב לְשִׁלְמָם לוֹ; וְהָרִי זֶה אֵבֵד אֶת**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִמֵּיָהּ - יוֹצֵיאַ אֶחָד מִכָּל הַפְּרוֹת, וְקָיָם לָהּ הַיּוֹם הַזֶּה הַיּוֹם הַזֶּה. נְדָרָה  
 אֵת נְדָרָהּ<sup>97</sup>, אוֹ נְדָרָה בְּנִזְיָר<sup>98</sup>, וְלֹא הִפְרָה לָהּ: אִם  
 רָצָה<sup>99</sup> שֶׁתֵּשֵׁב תַּחְתָּיו וְלֹא תֹאכַל פְּרוֹת אוֹ תִּהְיֶה  
 נְזִירָה - תֵּשֵׁב, וְאִם אָמַר: אֵינִי רוֹצֵה בְּאִשְׁהַ נְדָרְנִית  
 - יוֹצֵיאַ וְיִתֵּן פְּתָהּ; שְׁהָרִי הִיא בְּיָדוֹ לְהַפְּרָה, וְהוּא  
 קָיָם לָהּ בְּרִצּוֹנָהּ<sup>101</sup>.

95) שאסר הנאת ממונו עליה אם תטעם מין פירות פלוני, אבל אם אמר לה הריני אוסר עליך מין פלוני לא אמר כלום, כי אין אדם יכול לאסור על חברו אכילת פירות שאינם שלו (מגיד-משנה). 96) אם לא התיר נדרו. 97) כתובות עא, א. לדעת שמואל. 98) שהחריש ביום שמעו הנדר, ולא הפרו, וממילא הנדר קיים, מלשון הכתוב (במדבר ל, ח): "ושמע אישה ביום שמעו והחריש לה וקמו נדריה". 99) שאמרה הריני נזירה. 100) הבעל. 101) לפיכך עליו לתת כתובתה, בלשון הגמרא (כתובות עא): "הוא נתן אצבע בין שיניה" להנשך, ועל כרחו ישלם לה כתובתה.

### פָּרָק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) יבאר בו הכסות, הדירה וכלי הבית שחייב לאשתו ולבניו ולבנותיו הקטנים, ואם הדיר אותה מלהתקטט. הרחיקו זה את זה מקרוביהם, בעל שהתנגד לדירה מפני הפרוצים, שלש ארצות לענין נשואין, ואם כופין אותה לצאת עם בעלה למקום שירצה.

א. בְּמָה הַפְּסוּת שֶׁהוּא חַיֵּב לָתֵן לָהּ? בְּגָדִים שֶׁל חֲמִשִּׁים זָזוּ מִשְׁנֵה לְשָׁנָה, מִמִּטְבַּע אוֹתָן הַיָּמִים, שֶׁנִּמְצְאוּ הַחֲמִשִּׁים - שִׁשָּׁה דִּינָרִין וְרִבְעֵי דִּינָר כֶּסֶף<sup>2</sup>. וְנִתְּנִין לָהּ חֲדָשִׁים בַּיָּמֹת הַגְּשָׁמִים, וְלֹבֶשֶׁת בְּלֹאֲתֵיהֶן<sup>3</sup> בַּיָּמֹת הַחֶמָּה<sup>4</sup>. וְהִשְׁתַּקֵּם, וְהֵם מוֹתֵר הַפְּסוּת<sup>5</sup> - הָרִי הֵן שְׁלֵה, פְּדֵי שֶׁתִּתְּפֹסֶה פֶּהָם בַּיָּמִי נְדָתָהּ<sup>6</sup>. וְנִתְּנִין לָהּ תְּגוּרָה לְמַתְּנֵיהָ וְכֹפֶה לְרֹאשָׁהּ וּמְנַעַל מְמוּעָד לְמוּעָד<sup>7</sup>.

2) טהור, כי מטבע של ימיהם היה שבעה חלקים נחושת ואחד כסף, נמצא שדינר אותם הימים הוא אחד משמונה דינרי כסף, וחמשים דינרים פשוטים אינם אלא ששה דינרי כסף ורבע. ראה לעיל פ"י ה"ח. 3) הבגדים שנתיישנו. 4) כי בגדים חדשים מחממים יותר, ויפיים לה בימות הגשמים וקשים לה בימות החמה. 5) שבלתה ונשתחקה. 6) שלא תתגנה על בעלה כשתלבש בימי טהרתה בגדים שלבשה בימי נדתה (כתובות סד: סה: וברש"י). 7) שם, במשנה. ואותו תנא ישב במקום הרים שהנעליים בלות בהם מהר, והיא צריכה שלשה זוגות נעלים לשנה, ומכוין ליתן לה מרגל לרגל כדי לשמחה ברגל (שם סה:).

ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאוֹתָן הַיָּמִים וּבְאָרְץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּשָׂאָר זְמָנִים וּשְׂאָר הַמְּקוֹמוֹת - אֵין הַדָּמִים עָקָר. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁיְהִיּוּ שָׁם הַבְּגָדִים בְּיָקָר

כב. מְכָרָה מִטְּלָטְלִין וְאֶמְרָה: לְמִזְוֹנוֹת מְכָרְתִּי, וְהוּא טוֹעֵן וְאוֹמֵר: מִזְוֹנוֹתֶיךָ הִנְחֵתִי - נִשְׁבַּעַת שְׁבוּעַת הַסֵּת שְׁלֹא הִנֵּחִי<sup>87</sup>. הָרִי שְׁלֹא תִבְעָה<sup>88</sup> וְלֹא לְזוֹתָהּ וְלֹא מְכָרָה, אֲלֵא דַחְקָה עֲצָמָה בַּיּוֹם וּבְלַלְלָהּ וְעֲשָׂתָה וְאֶכְלָה - אֵין לָהּ פְּלוֹם<sup>89</sup>.

87) הואיל והיתה יכולה להבריח את המטלטלין ולומר אין לך בידי כלום, שנאבדו וכיוצא בזה, ואז היתה פטורה משבועת המשנה, שהרי היא "כופרת בכל" - אף כשטוענת מכרתים למזונות - אינה נשבעת בנקיטת חפץ אלא 'שבועת היסט' בעלמא. 88) מזונות על-ידי בית-דין. 89) כדברי הברייתא ע"פ גירסת רבינו: "מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות, ואמר הוציאו לה מעשה ידיה במזונותיה - רשאי". וסובר רבינו: אחר חזרתו - אשתו תובעת מזונות - שכבר אכלה על ידי מעשה ידיה שדחקה עצמה. רשאי הבעל לומר יצאו מעשי ידיה במזונותיה ואין לה כלום עליו. ומובן שאם עשתה והותירה - הכל שלה, הואיל ולא העלה לה מזונותיה, זכתה במעשי ידיה (רמב"ן).

כג. הַמְּדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלְּהֵנוֹת<sup>90</sup> לוֹ - בֵּין שְׁפָרֵשׁ עַד זְמַן פְּלוֹנִי, בֵּין שְׁלֹא פָּרֵשׁ אֲלֵא סָתָם - מִמַּתְיָוִין לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם: אִם תָּמַו יָמֵי נְדָרוֹ<sup>91</sup> אוֹ שְׁלֹשָׁה תָּמַו<sup>92</sup> וְהִתִּיר נְדָרוֹ - הָרִי זֶה מוֹטָב, וְאִם לֹאוֹ - יוֹצֵיאַ וְיִתֵּן פְּתָהּ<sup>93</sup>. וּבְאוֹתָן הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם תִּהְיֶה הִיא עוֹשֶׂה וְאוֹכֵלֶת, וְיִהְיֶה אֶחָד מִחֲבָרָיו מְפָרֵס אוֹתָהּ<sup>94</sup> דְּבָרִים שֶׁהִיא צְרִיכָה לָהֵן יָתֵר עַל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, אִם אֵין מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מְסַפִּיקִין לְכֹל.

90) מממונו ומנכסיו. 91) שלא הדירה יותר משלושים יום. 92) שהדירה יותר משלושים יום. 93) כתובות ע, ב. עד שלושים יום לא שמעו אנשים על כך, ואין זה בזיון בשבילה. יותר משלושים, כבר נודע הדבר ברבים והיא מתבזה מזה שבעלה הדיר אותה מנכסיו. ואע"פ שהוא משועבד לתת לה מזונותיה - יכול הוא להדירה מנכסיו, כי הלכה היא (כתובות נט:): "קונמות מפקיעים מידי שעבוד" קונמות - זהו נדר שאדם אסר על עצמו איזה דבר כ'הקדש'. "קונם" כינוי לקרבן הוא בלשון עלגים, וכל הקדש שאינו לכל אלא על אדם אחד, נקרא "קונם". ומתוך שנדר זה אינו ניתן לפדיון כשאר קדושת דמים, אלא אסור הוא על האדם המודר כקדושת מזבח שהיא קדושת הגוף שאין לה פדיון, הוא חמור ביותר שמפקיע מידי שעבוד, ולפיכך חל הנדר לאסור את אשתו מליהנות מממונו (ר"ן לכתובות פ"ז). 94) ואין הוא נקרא שלוחו של הבעל המדיר, כיון שהבעל לא אמר לו לפרנסה, אלא הודיע ברבים: "כל הזן אינו מפסיד" (כתובות ע': והל' נדרים פ"ז, הי"ב).

כד. הַמְּדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁלֹא תִטְעֵם אֶחָד מִכָּל הַפְּרוֹת<sup>95</sup> - מִמַּתְיָוִין לוֹ עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם; יָתֵר עַל פֶּן - יוֹצֵיאַ וְיִתֵּן פְּתָהּ<sup>96</sup>. אֲפֹלוֹ הַדִּירָה שְׁלֹא תֹאכַל מֵאֶבֶל רַע, אֲפֹלוֹ הַדִּירָה מִמִּין שְׁלֹא אֶכְלָה אוֹתוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20) "ירושלמי" כתובות פי"ב ה"א: "ומתכסיין בכסותי". והשווה לקמן פי"ט, ה"א. (21) למעלה פי"ב ה"ט.

ז. האשה שהלך בעלה, ופסקו לה בית דין מזונות וכסות וכלי בית ושכר מדור - אין פוסקין לה תכשיט, שהרי אין לה בעל שתתקשט לו<sup>22</sup>; אבל מי שנשאתה בעלה או שנתהרש - פוסקין לה תכשיט<sup>23</sup>. ודין הבעל עם אשתו בטענת הפסות והפלים ושכר המדור - כדנים בטענת המזונות. אם אמר הוא: נתתי, והיא אומרת: לא נתת - דין אחד לכל<sup>24</sup>.

22) כתובות מח, א. (23) שם, כי אומדים דעתו אילו היה בריא לא היה רוצה שתתנוול אשתו. אבל בהלך, הואיל ויצא לדעת היה לו לצוות, ומתוך שלא ציוה - גילה שאין רצונו בכך (רש"י שם). (24) כמבואר לעיל פי"ב, ה"כ"א - כב.

ח. המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מקל המינין<sup>25</sup> - בעניות<sup>26</sup>: שנה אחת - ימים, יתר על כן - או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה<sup>27</sup>; וכעשירות: שלשים יום - ימים<sup>28</sup>, יתר על כן - יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה.

25) שאמר לה: אם תתקשטי, תהא הנאת ממוני אסורה עליך. כי אחת - אין הוא יכול לאסרה להתקשט, כמבואר למעלה בפ"ב הכ"ד. (26) שאינן מרבות להתקשט. (27) כתובות ע"א, ב. (28) שם: "שכן אשה חשובה נהנית מריח קישוטיה שלושים יום".

ט. הדירה שלא תלך למרחץ: בכרפים<sup>29</sup> - שבת אחת, בכרפים שתי שבתות<sup>30</sup>. שלא תנעל מנעל: בכרפים - שלשה ימים, ובכרפים - מעת לעת<sup>31</sup>. יתר על זה - יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה.

29) בערים גדולות שמנהגן להתרחץ תכופות. (30) "ירושלמי" כתובות פ"ז, ה"ד. (31) שם.

י. הדירה שלא תשאל ולא תשאל מקלי הבית שדרה כל השכנות לשאל אותן ולהשאלן, כגון נפה וכברה<sup>32</sup>, רחים ותנור וכיוצא בהם - יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה, מפני שמשיאה<sup>33</sup> שם רע בשכנותיה<sup>34</sup>. וכן היא שגדרה שלא תשאל ולא תשאל נפה וכברה ורחים ותנור וכיוצא בהם, ושלא תארג בגדים נאים לבנים, במקום שדרין לארג אותם לבנים - תצא פלא כתובה, מפני שמשיאתו שם רע בשכנותו שהוא פילי<sup>35</sup>.

32) נפה לקמח, וכברה - לנקות התבואה (רבינו בפירושו למשנה שביעית פ"ה, מ"ט). (33) כלומר, מביא עליה. (34) שהיא קמצנית (כתובות ע"ב). (35) שם. כילי - קמצן. מלשון הכתוב (ישעיה לב, ה) "ולכילי לא יאמר שוע".

הרבה או בזול הרבה. אלא העקר שפוסקין עליו, שמחייבין אותו לתן לה בגדים הראויים בימות הגשמים ובימות החמה, בפחות<sup>8</sup> שלושבשת כל אשה בעלת בית שבאותה המדינה.

(8) רבינו מדבר בעניי שבישראל, ואילו בעשירי הכל לפי עשרו כמבואר בסמוך ה"ה.

ג. ובכלל הפסות - שהוא חייב לתן לה כלי בית, ומדור<sup>9</sup> שיושבת בו. ומה הן כלי בית? מטה מצע<sup>10</sup>, ומפץ<sup>11</sup> או מחצלת לישב עליה, וכלי אכילה ושתיה, כגון קדרה וקערה וכוס<sup>12</sup> ובקבוק וכיוצא בהן. והמדור? ששוכר לה בית של ארבע אמות על ארבע אמות<sup>13</sup>, ותהיה רחבה<sup>14</sup> חוצה לה כדי להשתמש בה, ויהיה לו בית הפסא חוץ ממנו.

(9) בית דירה (כתובות קג). (10) משנה, כתובות סד, ב. [והמאירי] שם (עמ' 274) הביא בשם רבינו: "מטה מוצעת לשכב עליה". וראה בפרק ל' מהל' שבת ה"ה, ובבבא מציעא קיג: [11] מצע גס כעין מחצלת של קנים. (12) "ירושלמי" שם. (13) כי אין בית פחות מארבע אמות (סוכה ג:). (14) "רחבה" היא חצר שמאחורי הבית.

ד. וכן מחייבין אותו לתן לה תכשיטים, כגון בגדי צבעונין להקיף על ראשה ופדחתה<sup>15</sup>, ופופו<sup>16</sup> ושרק<sup>17</sup> וכיוצא בה, כדי שלא תתגנה עליו.

(15) מצחה. (16) צבע כחול שהנשים צובעות בו את עפעפי עיניהם. ככתוב (מלכים ב ט, ל): "ואיזבל שמעה ותשם בפוך עיניה". (17) צבע אדום ללחייה (רש"י לכתובות יז). וחייב תכשיטין מקורו שם מח, א: "מי שנשתטה בית-דין נותנים... תכשיטין לאשתו".

ה. במה דברים אמורים? בעניי שפישראל; אבל בעשירי - הכל לפי עשרו. ואפלו היה ראוי לקנות לה כלי משי ורקמה וכלי זהב - כופין אותו ונותן. וכן המדור - לפי עשרו, והתכשיט וכלי הבית - הכל לפי עשרו. ואם קצרה ידו לתן לה אפלו בעניי שפישראל - כופין אותו להוציא, ותהיה הכתובה עליו חוב עד שיעשיר.

ו. ולא האשה בלבד, אלא בניו ובנותיו הקטנים, בני שש או פחות - חייב לתן להם כסות המספקת להם<sup>18</sup>, וכלי תשמיש, ומדור לשפן בו. ואינו נותן להם לפי עשרו, אלא כפי צרכן בלבד. זה הכלל: כל מי שיש לו עליו מזונות בין בחייו בין אחר מותו<sup>19</sup> - יש לו כסות<sup>20</sup> וכלי בית ומדור; וכל שבית דין מוכרין למזונותיו<sup>21</sup>, כף מוכרין לכסותו וכלי ביתו ומדורו.

(18) כי כלל הוא: פרנסה (הלבשה) הרי היא כמזונות (כתובות סח). (19) כגון אשתו ובנותיו עד שתתארסנה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**בית האבל או בבית המשתה, והחזקו שם פרוצים - שומעין לו<sup>54</sup>.**

49) שאמר לה: אם תלכי לבית האבל, תיאסר הנאת ממוני עליך. (50) בתוך שלושים יום, כדין המדיר את אשתו מליהנות לו שממתינים לו שלושים יום, כמבואר לעיל פי"ב הכ"ג. (51) לאחר שלושים יום, כדברי רבינו למעלה פי"ב שם (מגיד-משנה). (52) כתובות ע"א, ב. (53) שאינם מרחיקים את עצמם מעריות. (54) שם ע"ב, א.

**יד. האומר לאשתו: אין רצוני שיתבאו לביתי אביך ואמך, אחיך ואחיותיך - שומעין לו.** ותהיה היא הולכת להם כשיארע להם דבר, ותלך לבית אביה פעם בחדש ובכל רגל ורגל; ולא יפנסו הם לה אלא אם ארע לה דבר, כגון חלי או לדה. שאין כופין את האדם שיפנסו אחרים ברשותו. וכן היא שאמרה: אין רצוני שיפנסו אצלי אמך ואחיותיך, ואיני שוכנת עמם בחצר אחת, מפני שמרעין לי ומצרין לי - שומעין לה; שאין כופין את האדם שישבו אחרים עמו ברשותו.

**טו. האיש שאמר: איני דר במדור זה, מפני שבני אדם רעים או פרוצים או עפויים בשכונתי ואני מתירא מהם - שומעין לו, ואף-על-פי שלא החזקו בפריצות, שפך צונו חכמים: הרחק משכן רע. ואפלו היה המדור שלה - מוציאין אותה ממנו, ושוכן בין בני אדם פשרים. וכן היא שאמרה בן, אף-על-פי שהיא אומרת: אני איני מקפיד עליהם - שומעין לה, מפני שהיא אומרת: אין רצוני שיצא עלי שם רע בשכנות אלו.**

**טז. כל הישוב ארצות ארצות הוא<sup>55</sup>, כגון ארץ פנען וארץ מצרים וארץ תימן וארץ פוש וארץ שניער<sup>56</sup> וכיוצא בהן. וכל ארץ וארץ - ממדינות<sup>57</sup> וכפרים. וערי ישראל<sup>58</sup> לענן נשואין שלש ארצות היו<sup>59</sup>: יהודה, ועבר הירדן, והגליל.**

(55) חלוק לארצות. (56) בכל. (57) ערים גדולות ומוקפות חומה (רבינו בפיה"מ לכתובות פי"ג מ"י). (58) שבארץ ישראל. (59) כתובות קי, א.

**יז. איש שהיה מארץ מן הארצות, ונשא אשה בארץ אחרת - כופין אותה ויוצאה עמו לארצו, או תצא בלא כתובה; שעל מנת בן נשאה, אף-על-פי שלא פרש. אבל הנושא אשה באחת מן הארצות, והיא מאנשי אותה הארץ - אינו יכול להוציאה לארץ אחרת; אבל מוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ. ואינו יכול להוציאה ממדינה לכפר, ולא מכפר למדינה; שיש דברים ששייכות**

**יא. מקום שדרפן שלא תצא אשה לשוק בכפה שעל ראשה בלבד, עד שהיה עליה רדיד<sup>36</sup> החופה את כל גופה כמו טלית - נותן לה בכלל הכסות רדיד<sup>37</sup> הפחות מכל הרדידיו. ואם היה עשיר - נותן לה לפי עשרו. פדי שתצא בו לבית אביה או לבית האבל או לבית המשתה<sup>38</sup>. לפי שכל אשה יש לה לצאת ולילך לבית אביה לבקרו, ולבית האבל ולבית המשתה לגמל חסד לרעותיה או לקרובותיה, פדי שיבואו הם לה<sup>39</sup>, שאינה בבית הסתר עד שלא תצא ולא תבוא. אבל גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה תמיד, פעם בחוץ פעם בקרובות. ויש לפעל למנע אשתו מזה, ולא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת בחדש או כמו פעמים בחדש, לפי הצורך<sup>40</sup>. שאין לפי לאשה אלא לישב בנזות ביתה<sup>41</sup>, שפך כתוב: כל כבודה בת מלך פנימה<sup>42</sup>.**

(36) צעף, כלשון הכתוב (ישעיה ג, כג): "והצניפות והרדידים". וראה להלן פכ"ד הי"ב, ובהל' סוטה פ"ג ה"ה. (37) אע"פ שבבית אינה לובשת רדיד, הואיל והיא יוצאת בו לשוק כמנהג המקום, חייב ליתנו לה. (38) כתובות ע"א, ב. (39) שם ע"ב, א: "למחר היא מתה ואין כל בריה סופדה". היה רבי מאיר אומר: "והחי יתן אל לבו" - דברים של מיתה, אם ספד - יספדוהו. אם ליוה - ליווה וכו' (שם). (40) ובמדרש רבה (בראשית פרשה ח) אמרו: "וככשוה" - וכבשה כתוב. האיש כובש את אשתו שלא תצא לשוק, שכל אשה שיוצאה לשוק סופה להכשל, מדינה שנאמר בה: "ותצא דינה" ולבסוף נכשלה. וב"ספרי" פרשת כי-תצא אות רמב, דרשו על הפסוק: "ומצאה איש בעיר" - "אילו לא יצאת בעיר, לא היה מסתקף לה. מגיד שפירצה קוראת לגנב". (41) ובילקוט שמעוני (תהלים קכח, ד) דרשו על הפסוק: אשתך כגפן פוריה. אימתי אשתך כגפן פוריה - כשהיא צנועה בירכתי ביתך". (42) יבמות עז, א.

**יב. המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה - בזמן שהיא<sup>43</sup> עמה בעיר, חדש אחד - ממתינין<sup>44</sup> לו, שנים<sup>45</sup> - יוציא ויתן כתובה<sup>46</sup>; ובזמן שהיא בעיר אחרת: רגל אחד - ממתינין<sup>47</sup> לו, שנים - יוציא ויתן כתובה<sup>48</sup>.**

(43) אביה. (44) אולי יתיר את נדרו. (45) יום אחד בחדש השני נחשב כשני חדשים. (46) יותר מחודש אינה יכולה להעמיד עצמה שלא ללכת לבית אביה (כתובות ע"א). (47) דרך הבת ללכת לבית אביה ברגלים. (48) שם.

**יג. המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל<sup>49</sup> או לבית המשתה - או יתיר את נדרו<sup>50</sup> או יוציא<sup>51</sup> ויתן כתובה; שזה כמי שאסרה בבית הסתר ונעל בפניה<sup>52</sup>. ואם היה טוען מפני בני אדם פרוצים<sup>53</sup> שיש באותו**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהַרְפִּים וְהַעֲנָגִים<sup>3</sup>, שְׁאִין לָהֶם מְלֹאכָה שְׁמִכְשֶׁלֶת כַּחַן, אֲלֵא אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְיוֹשְׁבֵין בְּבִתְיָהֶן - עוֹנֵתָן בְּכָל לַיְלָה. הַפּוֹעֲלִין, כְּגוֹן הַחַיִּטִּין וְהַאֲרָגִין וְהַבּוֹנִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אִם הִיְתָה מְלֹאכְתָן בְּעֵיר - עוֹנֵתָן פְּעָמִים בְּשַׁבָּת, וְאִם הִיְתָה מְלֹאכְתָן בְּעֵיר אַחֲרֵת - עוֹנֵתָן פְּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת. הַחֲמֻרִים<sup>4</sup> - פְּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת. וְהַגְּמֻלִים<sup>5</sup> - אַחַת לְשָׁלֹשִׁים יוֹם. וְהַמְלַחֲיִין<sup>6</sup> - אַחַת לְשֵׁשֶׁת חֳדָשִׁים. תְּלַמְּדֵי חֲכָמִים - עוֹנֵתָן פְּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁתְּלַמּוּד תּוֹרָה מְתִישׁ כַּחַן. וְדַרְךְ תְּלַמְּדֵי חֲכָמִים לְשִׁמּוֹשׁ מִשְׁתָּן מְלִילֵי שַׁבָּת לְלִילֵי שַׁבָּת.

(2) חיי אישות. (3) מפונקים. (4) מוליכים תבואה על חמורים מכפרים לשוק שבעיר. (5) מביאים סחורות על הגמלים ממקום רחוק. (6) פורשים לים הגדול ולקצווי ארץ.

ב. יש<sup>7</sup> לאשה לעבב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב, שלא ימנע מעונתה ולא יצא אלא ברשותה. וכן יש לה למנועו לצאת ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה, כגון חמר שבקש להעשות גמל, או גמל להעשות מלח<sup>8</sup>. ותלמידי חכמים יוציאו לתלמוד תורה שלא ברשות נשותיהן שתיים ושלש שנים. וכן רף וענג שנעשה תלמיד חכם - אין אשתו יכולה לעבב.

(7) יכולה. (8) ואף על פי שהמלאכה השנייה מפרנסת יותר, כי "רוצה אשה בקב ותיפלות (להיות בעלה עימה) מעשרה קבים ופרישות".

ג. נושא אדם כמה נשים, אפלו מאה, בין בבת אחת בין בזו אחר זו, ואין אשתו יכולה לעבבו. והוא, שהיה יכול לתן שאר כסות ועונה פראוי לכל אחת ואחת. ואינו יכול לכף אותן לשפן בחצר אחת, אלא כל אחת ואחת לעצמה<sup>10</sup>.

(9) ובמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו" ואחרי תקנת "חרם דרבינו גרשום" אסור לישא אשה שנייה אפילו אם הראשונה מסכימה. (10) כדי שלא יתקנאו זו בזו.

ד. וכמה היא עונתן? לפי מנן<sup>11</sup>. כיצד? פועל<sup>12</sup> שהיו לו שתי נשים - יש לזו עונה אחת בשבת, ויש לזו עונה אחת בשבת<sup>13</sup>. היה לו ארבע נשים - נמצא עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שבתות<sup>14</sup>. וכן אם היה מלח ויש לו ארבע נשים - תהיה עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שנים. לפיכך<sup>15</sup> צווי חכמים, שלא ישא אדם<sup>16</sup> יותר על ארבע נשים, אף-על-פי שיש לו ממון הרבה, כדי שתגיע להן עונה פעם אחת בחדש<sup>17</sup>.

המדינה טובה להם, ויש דברים שישבת הכפרים טובה להם.

יח. וכשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ - אינו יכול להוציאה מנה היפה לנה הרע, ולא מרע ליפה<sup>60</sup>; מפני שהיא צריכה להטפל<sup>61</sup> ולבדק עצמה בנה היפה, כדי שלא תהיה בו קלה<sup>62</sup> ובעורה. וכן לא יוציאה ממקום שרבו ישראל למקום שרבו עפוי<sup>63</sup>. ובכל מקום<sup>64</sup> מוציאו ממקום שרבו עפויים למקום שרבו ישראל.

(60) נוף יפה ומקום נאה, ולא נתכוין רבינו לדירה יפה, שאם כן היה לו לומר אפילו באותה עיר לא יוציאה, מבית רע לבית יפה ('מעשה רוקח'). (61) להשתדל ולטפל בעצמה. (62) נקלה ובלתי חשובה, ובכתובות קי, שנינו: "שהנהו היפה בודק". ומפרש רש"י: "בודק את הגוף למי שבא מנהו רע, ומתוך כך חלאים באים עליו. וכן אמר שמואל (שם): "שינוי וסת (אפילו לטובה) - תחילת חולי מעיים". (63) אפילו מכפר לכפר (תוספתא שם). (64) אפילו מנהו היפה לנה הרע.

יט. כמה דברים אמורים<sup>65</sup>? מחוצה לארץ לחוצה לארץ, או מארץ ישראל לארץ ישראל; אבל מחוצה לארץ לארץ ישראל - כופין אותה לעלות. אפלו מנה היפה לנה הרע, ואפלו ממקום שרבו ישראל למקום שרבו עפויים - מצלין. ואין מוציאו מארץ ישראל לחוצה לארץ, ואפלו מנה הרע לנה היפה, [ואפלו ממקום] שרבו עפויים למקום שרבו ישראל.

(65) שיש לחלק בין מדינה לעיר, ובין נוה יפה הרע, או בין רוב ישראל לרוב גויים.

כ. אמר האיש לעלות לארץ ישראל, והיא אינה רוצה - תצא בלא פתחה. אמרה היא לעלות, והוא אינו רוצה - יוציא ויתן פתחה. והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל עם ירושלים. שהכל<sup>66</sup> מצלין לארץ ישראל, ואין הכל מוציאו משם; הכל מצלין לירושלים, ואין הכל מוציאו משם.

(66) אחד האנשים ואחד הנשים (כתובות, שם).

## ~ שבת קודש ב' סיון ~

### פֶּרֶק אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי

(1) כלולים בו דיני עונה, ואם יכולה לעכבו שלא יעזוב ביתו, דין תלמידים היוצאים ללמוד, אם יכולה האשה לעכב שלא ישא בעלה אשה אחרת, שלא ישא אדם יותר מארבע נשים, המדיר אשתו מחיי משפחה, דיני מורדת או מורד, פדיונה וקבורתה.

א. עונה האמורה בתורה<sup>2</sup> - לכל איש ואיש כפי פחו וכפי מלאכתו. כיצד? בני אדם הבריאים



מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּעַל כְּלוּם. וְאֶפְלוּ מִנְעַל שְׂפָרְגָלֶיהָ וּמִטְּפַחַת שְׂבָרָאשָׁה שְׁלֶקְחָן לָהּ, פּוֹשֵׁטָת וְנוֹתְנַת לוֹ. וְכָל מָה שֶׁנָּתַן לָהּ מִתְּנָה מִחֲזַרְתָּ אוֹתוֹ, שְׁלֵא נָתַן לָהּ עַל מְנַת שְׁתַּטְל וְתַצָּא.

24) מרצוני. 25) מיד, ללא כל שהיות ודחיות. 26) כי במרדה זה ביטלה תנאי האישות שקבעו לה חכמים. 27) בגדים שבלו או נשחקו מרוב שימוש. והוא הדין לשאר נכסים שנפחתו מרוב שימוש. 28) ונקראים: "נכסי צאן ברזל". 29) אלא הרי הם ברשות האשה אם פחתו - פחתו לה, אם הותרו - הותרו לה. מלוג - על שם שהבעל אוכל פירות אותם נכסים ומולג אותם כמליגת התרנגולים.

ט. ואם מרדה מתחת בעלה פדי לצערו, ואמרה: הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כף וכף, או מפני שקללני, או מפני שעשה עמי מריבה, וכיוצא בדברים אלו - שולחים לה מבית דין ואומרים לה: הוי יודעת, שאם את עומדת במרדך - אפלו כתבתך מאה מנה, הפסדת אותה. ואחר כך מקריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום, ארבע שבתות זו אחר זו, ואומרים: פלונית מרדה על בעלה.

י. ואחר ההכרזה שולחין לה בית דין פעם שניה ואומרים לה: אם את עומדת במרדך, הפסדת כתבתך. אם עמדה במרדה ולא חזרה - נמלכין בה, ותאבד כתבתה, ולא יהיה לה כתבה כלל. ואין נותנין לה גט עד שנים עשר חדש, ואין לה מזונות כל שנים עשר חדש. ואם מתה קדם הגט - בעלה יורשה.

יא. פסדר הנה עושין לה אם מרדה פדי לצערו. ואפלו היתה נדה או חולה, שאינה ראויה לתשמיש. ואפלו היה בעלה מלח, שעונתו לששה חדשים. ואפלו יש לו אשה אחרת.

יב. וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא, ומרדה פדי לצערו ולא נשאת - הרי זו מורדת מתשמיש. וכן יבמה שלא רצתה להתניבם פדי לצערו, פסדר הנה עושין לה.

יג. המורדת הזאת, כשהיא יוצאת אחר שנים עשר חדש בלא כתבה, תחזיר כל דבר שהוא של בעל. אבל נכסים שהכניסה לו ובלאותיהן קנמים, אם תפסה - אין מוציאם מידה, ואם תפסן הבעל - אין מוציאין מידו. וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריותו עליו, אינו משלם לה כלום. זה הוא דין הגמרא במורדת.

11) לפי מספר הנשים. 12) שמלאכתו בעיר ועונתו פעמים בשבוע. 13) ואף על פי שעונתה מתמעטת, הואיל והמנהג במקום לישא עוד נשים הרי זה כאילו התנה עימה ליקח עוד נשים. 14) כי העונה שקבעו חכמים אינה לאשה אחת אלא שהאיש לא יימנע מלפרות ולרבות פחות מהזמן שקבעו לו. 15) הואיל ועונתו לפי מניינו. 16) המתנהגת כתלמיד חכם שעונתו פעם בשבוע. 17) אבל הענוגים הבטלים ממלאכתם שעונתם בכל לילה יכולים לישא יותר מארבע נשים.

ה. המדיר את אשתו שתאמר לאחריים מה שאמר לה או מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות ראש שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש - הרי זה יוציא ויתן כתבה; שאין זו יכולה להעז פניה ולומר לאחריים דברי קלוון. וכן אם הדירה שתהיה פועלת בעת תשמיש שלא תתעבר, או שהדירה שתעשה מעשה שוטים ודברים שאין בהן ממש אלא כשטות - הרי זה יוציא ויתן כתבה.

ו. המדיר את אשתו מתשמיש המטה: שבת אחת<sup>18</sup> - ממתנין<sup>19</sup>, יתר על כן - יוציא ויתן כתבה או יפר נדרו. אפלו היה מלח, שעונתו לששה חדשים; שפיון שנדר - הרי צערה ונתאשה. וכיצד מדירה? אם אמר לה: תשמישי אסור עליך, או שנשבע שלא ישמש מטו - לא נדר כלום, ואם נשבע - נשבע לשוא, מפני שהוא משעבד לה<sup>20</sup>. אמר לה: הנאת תשמישך אסורה עלי<sup>21</sup> - הרי זה נדר, ואסור לשמש; שאין מאכליין לאדם דבר האסור<sup>22</sup>.

18) שבוע אחד. 19) שמא יתיר את נדרו. 20) מן התורה. והנדר והשבועה אינם יכולים להפקיע שעבוד זה. 21) כאן לא אסר הנאת תשמישו עליה אלא להיפך: הנאת תשמישה עליו. 22) ושעבודו בטל מאליו כיוון שאסור הוא.

ז. אסור לאדם למנע אשתו מעונתה. ואם עבר ומנע פדי לצערה - עבר בלא תעשה שבתורה, שנאמר: שארה פסוטה ועונתה לא יגרע. ואם חלה או תשש פחו ואינו יכול לבעל - ימתין ששה חדשים שמה יבריא, שאין לך עונה גדולה מזו<sup>23</sup>, ואחר כך או יטל ממנה רשות או יוציא ויתן כתבה.

23) זוהי העונה הרחוקה ביותר הנוהגת במלח.

ח. האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה, היא הנקראת מורדת. ושואלין אותה מפני מה מרדה. אם אמרה: מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעת<sup>24</sup> - כופין אותו לשעתו<sup>25</sup> לגרשה, לפי שאינה פשוטה שתבעל לשנוא לה. ותצא בלא כתבה כלל<sup>26</sup>. ותטל בלאותיה<sup>27</sup> הקימין - בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותו<sup>28</sup>, בין מנכסי מלוג שלא נתחייב באחריותו<sup>29</sup>. ואינה נוטלת בשל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תואר) חולה ימתין לה עד שתבריא, קל וחומר לבנות ישראל שהן קדושות וטהורות".

יח. נשפית<sup>36</sup> - חיב לפדותה. ואם היה פהן, שפכר נאסרה עליו<sup>37</sup> - פודה אותה<sup>38</sup> ומחזירה לבית אביה. אפלו היה בעיר אחרת - מטפל לה עד שמחזירה למדינתה. ומגרשה ונותן לה כל כתבתה. היה בעלה ישראל, שהשבויה מתרת לו<sup>39</sup>, מחזירה לו לאשה כמו שהיתה. ואם רצה אחר כך, מגרשה<sup>40</sup> ונותן לה כתבתה.

(36) בין הגויים. (37) כי אשת כהן אפילו נאנסה אסורה לבעלה. (38) שלא תיטמע בין הגויים. (39) כי אפילו נבעלה בשבי, אשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה. (40) שרוצה להחמיר על עצמו אולי נבעלה ברצון, או שהיא מאוסה עליו אפילו כשנאנסה. וכיום שאין מגרשים בעל כורחה, אינו יכול לגרשה.

יט. אין מחיבין את הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה, אלא פמה שהיא שוה<sup>41</sup> כשאר השבויות<sup>42</sup>. היו דמיה יותר על פדי כתבתה, ואמר: הרניי מגרשה, וזו כתבתה, ותלך ותפדה את עצמה - אין שומעין לו, אלא כופין אותו ופודה אותה. אפלו היו דמיה עד עשרה בכתבתה, ואפלו אין לו אלא פדיונה. במה דברים אמורים? בפעם ראשונה; אבל אם פדאה ונשפית פעם שנייה, ורצה לגרשה - הרי זה מגרשה ונותן כתבה, והיא תפדה את עצמה<sup>43</sup>.

(41) כשפחה העומדת להימכר בשוק. (42) שאין פודים אותן יותר מכדי שוויין מפני תיקון העולם שלא יהיו האיובים רודפים אחריהן לשבותן. (43) פדין אחד תקנו לה חכמים ולא שניים.

כ. מי שנשפית אשתו והוא במדינת הים - בית דין ירדין לנכסיו<sup>44</sup> ומוכרין בהכרזה<sup>45</sup>, ופודין אותה פדרה שהבעל פודה.

(44) על כל תנאי בית דין שבכתובתה מוכרין. (45) שמכריזים על מכירה פומבית עד שיפסקו המוסיפים.

כא. המדיר את אשתו נדר שהיא חיב בגללו לגרשה ולתן כתבה, ונשפית אחר שהדירה - אינו חיב לפדותה; שמשעה שהדירה נתחייב לגרשה ולתן לה כתבה.

כב. האשה שהיתה אסורה על בעלה מאסורי לאוין<sup>46</sup>, ונשפית - אינו חיב לפדותה, אלא נותן לה כתבתה והיא תפדה את עצמה. והלא השבויה אסורה לכהן והרי הוא פודה אותה? מפני שלא היתה אסורה מקדם, ואסור השבויה הוא שגרים לה<sup>47</sup>.

יד. ואמרו הגאונים, שיש להם בבל מנהגות אחרות במורדת. ולא פשוטו אותן המנהגות ברב ישראל, ורבים וגדולים חולקין עליהם ברב המקומות. וכדין הגמרא ראוי לתפס ולדון.

טו. המורד על אשתו ואמר: הרניי זן ומפרנס אותה, אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה - מוסיפין לה על כתבתה משקל שש ושלשים שעורות של כסף בכל שבת ושבת. וישב ולא ישמש כל זמן שתרצה היא לישוב. ואף-על-פי שכתבתה הולכת ונוספת, הרי הוא עובר בלא תעשה, שנאמר: לא יגרע. שאם שנאה - ישלחה, אבל לענות - אסור. ולמה לא ילקה על לאו זה? מפני שאין בו מעשה.

טז. איש ואשתו שפאו לבית דין, הוא אומר: זו מורדת מתשמיש, והיא אומרת: לא פי, אלא פדרה כל הארץ אני עמו; וכן אם טענה היא ואמרה שהיא מורדת מתשמיש, והוא אומר: לא פי, אלא פדרה כל הארץ אני עמה - מחרימין בתחלה על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין, ואחר כך, אם לא הודו, אומרין להם: התנחדו<sup>30</sup> בפני עדים. נתיחדו, ועדין הם טוענין<sup>31</sup> - מבקשין מן הנטען ועושין פשרה פפי פח הדין<sup>32</sup>. אבל לבעל בפני בני אדם אי אפשר, לפי שאסור לבעל בפני כל בריה.

(30) לשם ביאה. (31) שאחד מורד על השני מתשמיש. (32) "השמים בניי לבינך יעשו דרך בקשה" ופירושו בירושלמי: שהאשה טוענת "כשם שהשמים רחוקים מעל הארץ כן אשה זו הורחקת מבעלה". יעשו דרך בקשה - "יעשו סעודה והם מתרגלים לבוא דרך סעודה". וסובר רבינו "דרך בקשה" - הכוונה לפשרה, ועשיית סעודה היא אחת מדרכי הפשרה. ורבינו בפירוש המשנה אומר: דרך בקשה - שתפייס, אין כופין על הגירושין וגם אין מכריחין שתישאר עימו ואין דנים אותה דין מורדת על בעלה אלא מאריכים העניין וממצעים ביניהם על דרך השלום, ואין פוסקים ביניהם דין עד שיתרצו שניהם על מה שיתרצו.

יז. האשה שחלתה - חיב לרפאת אותה עד שתבריא. ראה שהחלי ארף ונפסיד ממון הרבה לרפואה, ואמר לה: הרי כתבתיה<sup>33</sup> מזמת, או רפאי עצמך מכתבתיה או הרניי מגרשך ונותן כתבה והולך - שומעין לו<sup>34</sup>. ואין ראוי לעשות כן, מפני דרך ארץ<sup>35</sup>.

(33) כסף כתובתך. (34) ובזמן הזה שאין מגרשים בעל כורחה, משום חרם דרבינו גרשום, וודאי שמחוייב לרפאותה ואינו מועיל מה שנותן לה גיטה וכתובתה. (35) שנינו: "ושלחתה לנפשה" - שאם הייתה (אשת יפת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו שלושה בנים, ויש לומר ששם הציווי הוא על ההוספה בבנים.

(ספר השיחות תנ"א חלק א' עמוד 75  
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) כתובות סא, ב. ואינו עובר על הכתוב: "שאר . . . ועונתה לא יגרע", אלא-אם-כן מנע עונתה שלא ברשותה, כמבואר לעיל פי"ד ה"ז. (3) הראויה לו כפי כוחו ומלאכתו, כמבואר לעיל פי"ד, ה"א. (4) יבמות סא, ב. כי מצות עונה היא התחייבות של הבעל לאשתו, ואת זה היא יכולה למחול לו. אבל מצות פריה ורבייה - אינו יכול לבטל.

ב. האיש מצוה על פריה ורבייה, אבל לא האשה.<sup>5</sup> ואימתי האיש נתחייב במצוה זו? מכן שבע עשרה.<sup>6</sup> וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה - הרי זה עובר ומבטל מצות עשה.<sup>7</sup> ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה, והיה מתירא מלשא אשה, כדי שלא יטרח במזונות בעבור אשתו ויבטל מן התורה - הרי זה מתיר להתאחר;<sup>8</sup> שהעוסק במצוה פטור מן המצוה,<sup>9</sup> וכל שכן בתלמוד תורה.<sup>10</sup>

5) יבמות, שם: שנאמר (בראשית א, כח): "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" - "איש דרכו לכבוש [את הארץ], ואין אשה דרכה לכבוש [את הארץ]". (6) משמלאו לו י"ז שנה ונכנס לשנתו ה"ח. וכמו ששינו (אבות פ"ה מכ"א): "בן שמונה-עשרה לחופה". ולדעת ה'מגיד משנה' הנוסחה האמיתית היא הכתובה בקצת ספרים "מבן שמונה-עשרה". (7) קידושין כט, ב: "עד עשרים שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה, כיון שהגיע עשרים ולא נשא, אומר: תיפת עצמותיו". (8) שם. (9) ברכות יא, א. (10) השקולה כנגד כל המצוות.

ג. מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושוגה<sup>11</sup> בה כפן עצמי,<sup>12</sup> ודבק בה כל ימיו ולא נשא אשה - אין בידו עון. והוא, שלא יהיה יצרו מתגבר עליו; אבל אם היה יצרו מתגבר עליו - חייב לשא אשה, ואפלו היו לו בנים, שמא יבוא לידי הרהור.<sup>13</sup>

11) עוסק בה תמיד, מלשון הכתוב (משלי ה, יט): "באהבתה תשגה תמיד". ורבי משה הדרשן (הובא ברש"י שם) אומר: שבערבית, שגייה - פירושה עסק. ורבותינו פירשו, לשון משנה כמשמעו, בעבור אהבת התורה הוא שוגג בשאר עסקיו ומסיח דעתו מהם, כמו שאמרו (עירובין נד:): על רבי אלעזר בן פדת שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי, וסדינו מוטל בשוק העליון. פעם בא אדם ליטלו ומצא נחש כרוך עליו (רש"י שם). וגם הראב"ד בהל' תשובה פ"י ה"ו פירש כן. (12) שנשא אשה ופירש ממנה (סוטה ד: ויבמות סג:): ואמר לחבריו: "כל שאינו עוסק בפריה ורבייה, כאילו שופך דמים וממעט הדמות . . . וזוה אעשה שנפשי חשקה בתורה? אפשר לעולם שיתקיים

46) כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה לכהן הדיוט, או ממזרת לישראל וכן גרושתו אחר שנשאת לאחר. (47) "כל שאיסור שבייה גורם לה חייב לפדותה, איסור דבר אחר (כגון אלו שמינו בהערה הקודמת) גורם לה אינו חייב לפדותה".

כג. מתה אשתו - חייב בקבורתה, ולעשות לה מספד וקנינים<sup>48</sup> פדרן כל המדינה. ואפלו עני שבישראל לא יפתחו לו משני חיליין<sup>49</sup> ומקוננת<sup>50</sup>. אם היה עשיר - הפל לפי כבודו. ואם היה כבודו יותר מקבדו - קוברין אותה לפי כבודו; שהאשה עולה עם בעלה, ואינה יורדת אפלו לאחר מיתה.

48) שירי אבל ויגון על ידי מקוננת. (49) כלי ניגון חלולים שקולם מעורר בכי. (50) אשה מקוננת בקול דברי הספד.

כד. לא רצה לקבר את אשתו, ועמד אחד מדעת עצמו וקברה - מוציאין מבעלה על פרחו ונותנין לזה, כדי שלא תהיה זו משלכת לפלכים. היה במדינה אחרת פשמתה אשתו - בית דין יורדין לנקסיו ומוכרין בלא הכרזה<sup>51</sup>, וקוברין אותה לפי ממון הבעל ולפי כבודו או לפי כבודו.<sup>52</sup>

51) כי אין פנאי להמתין להכרזה. ואפילו אם משהו הלווה לצורך קבורה, הרי כשבא בית דין לפרעו מוכרים בלא הכרזה כדי שלא תנעל דלת בפני גומלי חסדים. (52) אם הוא יותר מכבודו.

### פרק חמשה עשר

1) נתבאר בו דין מחלה על עונתה, מצות פריה ורבייה, עמד עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, הטוענת על בעלה שאינו יכול להוליד, שלא ישב בלא אשה ולא היא בלא איש, שחייב לקנא לאשתו, שלא יבעול אלא מדעתה, שתהא האשה צנועה בביתה ותשמע לבעלה, שיכבדו זה את זה.

א. האשה שהרשת את בעלה אחר הנשואין שימנע עונתה - הרי זה מתר.<sup>2</sup> במה דברים אמורים? בשיהיו לו בנים, שפבר קיים מצות פריה ורבייה; אבל לא קיים - חייב לבעל בכל עונה<sup>3</sup> עד שיהיו לו בנים<sup>4</sup>, מפני שהיא מצות עשה של תורה, שנאמר: פרו ורבו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שנאמר: פרו ורבו . . ."

הפסוק פרו ורבו מופיע גם בפרשת בראשית לאדם הראשון, וגם בפרשת נח כציווי לנח, ויש לומר שהרמב"ם כאן מתכוון ל"פרו ורבו" שבפרשת בראשית כיון שמדבר על החיוב במי שאין לו עדיין בנים, לכן הביא הפסוק המדבר באדם וחיה כשעדיין לא היו להם בנים, אבל הציווי לנח היה כשיצא מהתיבה וכבר היו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֹתוֹ בְּשׁוּט עַד שְׂיֻצִיא<sup>24</sup>. וְאִם אָמַר: אֵינִי בּוֹעֵלָה, וְהִרְיֵנִי שׁוֹכֵן עִמָּה בְּפָנָי עֲדִים כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶתְיַחַד עִמָּה - בֵּין שְׂאֵמְרָה הִיא, בֵּין שְׂאֵמַר הוּא - אֵין שׁוֹמְעִין<sup>25</sup>, אֲלֵא יוֹצִיא אוֹ יִשָּׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לִילֵד<sup>26</sup>.

21) שם, סא, א: "כהן הדיוט לא ישא איילונית אלא-אם-כן יש לו אשה ובנים", והוא-הדין לישראל, כפירוש הגמרא שם, אלא משמיענו בכהן משום פלוגתא דרבי יהודה שם. 22) כל אלו מפורשים בתוספתא שם פ"ח. 23) שמא לא זכה להבנות ממנה. זכר לדבר, ש"מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען" (בראשית טז, ג) לקח את הגר להבנות ממנה (ולא לקחה קודם לכן - כי אין ישיבת חוץ-לארץ עולה מן המניין. יבמות סד.) וכל שילדה לו בן אחד אע"פ שעדיין לא קיים בזה מצות פריה ורביה, אין כופין אותם להתגרש, שהרי בפירוש אמרה משנתנו (יבמות סד.) "ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה" (ר"ן שם בשם הרשב"א). 24) כתובות עז, א. כדי שיקיים מצות פריה ורביה. 25) ובכת"י התימנים: "אין שומעין להן". 26) כתובות, שם. כי על עוד שלא יגרשה, אולי לא תרצה אשה שניה להנשא לו, אבל אם נשא שניה אינו חייב להוציא את הראשונה.

ח. שְׁהֵתָה עֶשְׂרֵי שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה, וְהָרִי הוּא יוֹרָה כְּחִזְקָא<sup>27</sup> שְׁכַבְתָּ זָרַע<sup>28</sup> - חִזְקָת הַחֲלִי מִמְּנָה<sup>29</sup>, וְתֵצֵא שְׂלֵא בְּכַתְּבָהּ. וְיֵשׁ לָהּ תּוֹסֶפֶת. לֹא תִהְיֶה זֹו פְּחוּתָהּ מְאִילוֹנִית שְׂלֵא הִפִּיר בָּהּ<sup>30</sup>, שְׁנֵשׁ לָהּ תּוֹסֶפֶת, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאָר. וְאִם אֵינֹו יוֹרָה כְּחִזְקָא<sup>31</sup> - חִזְקָת הַחֲלִי מִמְּנֹו בְּלִבְדָּר<sup>32</sup>, וְיוֹצִיא וְיִתֵּן הַכְּתָבָה כְּלָהּ, עֶקֶר וְתוֹסֶפֶת<sup>33</sup>.

27) ובכת"י התימנים: "שכבת זרע כחץ". 28) וראוי להוליד. 29) הואיל ואינה מכחישתו. 30) כשנשאה. 31) "כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ - אינו מזרעת" (חגיגה טו.). 32) הואיל ומורה או שותק לטענת האשה. 33) יבמות סה, א.

ט. הוּא אוֹמַר: מִמְּנָה נִמְנַע הוֹלְדָהּ<sup>34</sup>, וְהִיא אוֹמַרְת: מִמְּנֹו נִמְנַע, מִפְּנֵי שְׂאֵינֹו יוֹרָה כְּחִזְקָא - נְאֻמְנָת<sup>35</sup>. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים סְתָם<sup>36</sup> עַל מִי שְׁטוּעֵנָת דְּבָר שְׂאֵינָה יוֹדַעַת בּוֹ בְּיָדָי, וְאַחַר כֵּן יִתֵּן כְּתָבָהּ. וְאִם אָמְרָה: אֵינִי יוֹדַעַת אִם מִמְּנֵי אִם מִמְּנֹו - אֵין לָהּ עֶקֶר כְּתָבָהּ, כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ<sup>37</sup>. הַעֲמֵד מְמוֹן בְּחִזְקָת בְּעֵלָיו, עַד שְׁתִּטְעֵן בְּיָדָי שְׂאֵינֹו יוֹרָה כְּחִזְקָא. וְלָמָּה נְאֻמְנָת הִיא בְּטֻעָנָה זֹו? מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְרַגְּשֶׁת אִם יוֹרָה כְּחִזְקָא אִם לֹא יוֹרָה כְּחִזְקָא, וְהוּא אֵינֹו מְרַגְּשֵׁשׁ<sup>38</sup>.

34) דין זה עוסק ג"כ בשהתה עשר שנים ולא ילדה, והוא טוען שממנה נמנע הולדה כדי להפסידה כתובתה. 35) כמבואר בסמוך. 36) מפורש לעיל פ"י, ה"י. 37) לעיל ה"ח. ותוספת יש לה, כמבואר שם. 38) יבמות סה, א.

י. הָאִשָּׁה שְׂבָאָה לְתַבְעַ מִבְּעֵלָהּ לְגַרְשָׁה אַחַר עֶשְׂרֵי

ע"י אחרים". 13) והרהורי עבירה קשים מעבירה עצמה (יומא כט.).

ד. כְּמָה בְּנִים יִהְיוּ לְאִישׁ וְתִתְקַיֵּם מִצְוָה זֹו בְּיָדוֹ? זָכָר וְנִקְבָּה<sup>14</sup>. שְׂנַאָמַר: זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאָם. הִיָּה הַבֵּן סָרִיס, אוֹ שְׁהִיתָה הַבַּת אֵילוֹנִית - לֹא קָיָם מִצְוָה<sup>15</sup>.

14) יבמות סא, ב. 15) יבמות סב, ב. וירושלמי שם פ"ו ה"ו), שהרי אלו אינם ראויים להוליד, והכתוב אומר (ישעיה מה, יח): "לא תהוה בראה לשבת יצרה", ליישב העולם. סריס ואילונית - מפורשים לעיל פ"ב ה"ז, והלכות יב"ג.

ה. נוֹלְדוֹ לוֹ נְמַתוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּנִים - הָרִי זֶה קָיָם מִצְוֹת פְּרִיָה וְרִבְיָה. בְּנֵי בְּנִים הָרִי הֵם כְּבָנִים<sup>16</sup>. כְּמָה דְּבָרִים אָמֹוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ בְּנֵי הַבָּנִים זָכָר וְנִקְבָּה, וְהָיוּ בָּאִים מִזָּכָר וְנִקְבָּה. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַזָּכָר בֵּן בְּתוֹ וְהַנִּקְבָּה בַּת בְּנֹו - הוֹאִיל וְהֵם מְשֻׁנֵּי בְּנֵיוֹ הֵן בָּאִים, הָרִי קָיָם מִצְוֹת פְּרִיָה וְרִבְיָה. אֲבָל אִם הָיוּ לוֹ בֵּן וּבַת וְנְמַתוֹ, וְהִנִּיחַ אַחַד מֵהֵן זָכָר וְנִקְבָּה - עַדִּין לֹא קָיָם הַמִּצְוָה<sup>17</sup>.

16) יבמות, שם. וגם הכתוב אומר (דברים ז, ג-ד): "בתך לא תתן לבנו... כי יסיר את בנך מאחרי", הרי שכן בתו קרוי בנו. 17) יבמות, שם. אלה השנים שמבנו, אינם נחשבים אלא כאחד, ובמקום בתו שמתה - לא נשאר כלום.

ו. הָיוּ לוֹ בְּנִים בְּגִיּוּתוֹ, וְנִתְגַּיֵּר הוּא וְהֵם - הָרִי זֶה קָיָם מִצְוָה זֹו<sup>18</sup>. הָיוּ לוֹ בְּנִים וְהוּא עֶבֶד<sup>19</sup>, וְנִשְׁתַּחֲרַר הוּא וְהֵם - לֹא קָיָם מִצְוֹת פְּרִיָה וְרִבְיָה עַד שְׂיֻלְדֵי אַחַר שְׁנֵשְׁתַּחֲרַר; שְׁהָעֶבֶד אֵין לוֹ יְחוּס<sup>20</sup>.

18) יבמות סב, ב ובכורות מז, א לדעת רבי יוחנן. אבל אם לא נתגייירו בניו עמו, עדיין לא קיים המצוה, שהכתוב אומר "לשבת יצרה" וישיבת גויים אינה ישוב. 19) כנעני. 20) שאין בניו הנולדים לו בעבודתו מתייחסים אחריו, שנאמר (בראשית כב, ה): "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו חכמים (יבמות סב.) "עם החמור" (עם בע"ן פתוחה) - עם הדומה לחמור, ואליעזר עבד אברהם היה. ולא כן הגוי שבניו מתייחסין אחריו בגיטותו, שנאמר (מלכים-ב כ, יב): "בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל", הרי שהזכיר שמו ושם אביו. ולמעלה מזה מצאנו (מלכים-א טו, יח): "וישלח המלך אסא אל בן הדר בן טבריימון בן חזיון מלך ארם", הרי שאפילו שם אביו אביו הוזכר ביחוסין (שם).

ז. לֹא יִשָּׂא אָדָם עֶקְרָה וְזִקְנָה וְאֵילוֹנִית<sup>21</sup> וְקִטְנָה<sup>22</sup> שְׂאֵינָה רְאוּיָה לִילֵד, אֲלֵא אִם בֵּן קָיָם מִצְוֹת פְּרִיָה וְרִבְיָה, אוֹ שְׁהִיתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֲרַת לְפָרוֹת וְלִרְבוֹת מִמְּנָה. נִשָּׂא אִשָּׁה וְשִׁהֲתָה עִמּוֹ עֶשְׂרֵי שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה - הָרִי זֶה יוֹצִיא<sup>23</sup> וְיִתֵּן כְּתָבָהּ, אוֹ יִשָּׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לִילֵד. וְאִם לֹא רָצָה לְהוֹצִיא - פּוֹפִין אוֹתוֹ וּמְפִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכחישה וטוען נגדה טענת ודאי שאינו חייב להוציאה, וממילא אינו חייב ליתן כתובתה, והרי זה דומה למוציא שטר חוב על חברו, וטוען הלוה: "קבעת לי זמן", שנשבע המלוה שבועת היתר ונוטל, כמו שכתב רבינו בפי"ג מהל' מלוה ולוה ה"ז (כסף משנה). ולעיל ה"ט כתב רבינו: "ויש לו להחרים סתם", ולא כתב "להשביע" - כי שם אינו טוען טענת ודאי, שהרי אינו מרגיש ואין נשבעין שבועת היסטר על טענת ספק (מגיד משנה).

**יד. נשאת לראשון ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה והוציאה - מתרת להנשא לשני<sup>57</sup>. שהתה עם השני עשר שנים ולא ילדה - לא תנשא לשלישי<sup>58</sup>. ואם נשאת לשלישי - תצא<sup>59</sup> שלא בכתבה<sup>60</sup>, אלא אם פן יש לו אשה אחרת או שקיים מצות פריה ורביה<sup>61</sup>.**

57) שעדיין לא הוחזקה זו עקרה, כי שמא הראשון לא זכה להבנות ממנה (יבמות סד). 58) שכבר הוחזקה עקרה. 59) לאלתר. 60) ודוקא שלא הכיר בה כשנשאה, אבל אם הכיר בה כשנשאה - לא תהא זו פחותה מאיילונית שהכיר בה שיש לה כתובה מפני שרצה לזיוק בנכסיו, כמבואר לקמן פכ"ד ה"א (מגיד משנה). 61) יבמות סה, א.

**טו. האשה שבאה לבית דין ואמרה: בעלי אינו יכול לשמש פדריך כל האריך<sup>62</sup> שמוש שמוליד, או שאינו יורה פחץ - יעשו הדנין פשרה<sup>64</sup>. ואומרים לה: ראוי לך שתנהגי עם בעליך עד שתשהי עשר שנים ולא תוליד, ואחר כך תתבעי<sup>65</sup>. ומגלגלין<sup>66</sup> עמה בדבר זה. ואין כופין אותה לישב, ולא דנין אותה פדין המורת<sup>67</sup>. אלא מאריכין בדבר זה עד שייעשו פשרה<sup>68</sup>.**

62) שאין לו גבורת אנשים, והיא רוצה להתגרש מיד. 63) בנוסח כת"י קדום שהובא ב'כנסת הגדולה' וב'מעשה רוקח' חסירה תיבת "או", ולפי"ז אין כאן אלא טענה אחת. 64) פיצוי על-ידי ויתור מסויים מכל צד. פשרה - לשון פושרים, לא חם ולא קר (רבינו בפירושו למשנה, כתובות פ"י, מ"ו). 65) גט. 66) מטפלים ומתעסקים. 67) השנוי לעיל פי"ד, ה"ח. 68) נדרים ז, ב במשנה: "השמים ביני לבינך (שאינו יורה כחץ - גמרא שם) יעשו דרך בקשה". וכל זה כשהוא מכחיש, אבל אם הבעל מודה שאין לו גבורת אנשים - יתן גט וכתובה מיד (תוספות) יבמות סה: דיבור-המתחיל: "כי הא".

**טז. אף-על-פי שקיים אדם מצות פריה ורביה, הרי הוא מצוה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו פחץ<sup>69</sup>; שכל המוסיף נפש אחת בישראל - פאלו בנה עולם<sup>70</sup>. וכן מצות חקמים היא, שלא ישב אדם בלא אשה<sup>71</sup>, שלא יבוא לידי הרהור<sup>72</sup>; ולא תשב אשה בלא איש, שלא תחשד<sup>73</sup>.**

**שנים מפני שלא ילדה<sup>39</sup>, והיא אומרת שאינו יורה פחץ<sup>40</sup> - שומעין לה. אף-על-פי שאינה מצוה על פריה ורביה, צריכה היא לבנים לזנותה<sup>41</sup>. וכופין אותו להוציא<sup>42</sup>, ויתן עמר כתבה בלבד; שלא כתב לה התוספת על מנת שתצא לרצונה ותטל.**

39) והוא כבר קיים מצות פריה ורביה מאשה אחרת, שאם לא כן - מה לנו ולטענתה, הרי כופין אותו להוציא וליתן כתובה, כמבואר לעיל ה"ז. או אפילו גם הוא לא קיים המצוה, אלא שהוא טוען: אשא אשה אחרת עליה, ואינו רוצה לגרשה. והיא תובעת גירושין (מעשה רוקח). 40) ולפיכך לא ילדה ממנו. ואף-על-פי שפעם הוליד בנים מאשה אחרת (כנ"ל בהערה הקודמת) - שוב נתקלקל ואינו מוליד. 41) שיחזיקו בה לעת זקנתה, וכיום מותה יטפלו בקבורתה. 42) שם סה, ב וב'אלפסי' (שם). וכתב הר"ן שם, אם ילדה בן אחד ואפילו בת אחת, אינה יכולה לטעון עוד: רוצה אני בכך או בכך ובת, ואין כופין אותו להוציא.

**יא. הלך בסחורה<sup>43</sup> בתוך עשר שנים, או שהיה הפעל חולה, או שהיתה היא חולה<sup>44</sup>, או שהיו חבושין בבית האסורין<sup>45</sup> - אין עולה להן אותו זמן מן המנין<sup>46</sup>.**

43) 'ירושלמי' יבמות פ"ו, ה"ו. 44) ואפילו לא מנעם החולי מחיי אישות. 45) ואפילו שימשו מיטותיהם בבית האסורים. 46) של עשר שנים (יבמות סד). ופירש הרא"ש שם: שאנו תולים כי העוון שגרם להם לחלות או להחבש בבית האסורים, מנעם גם-כן מלהוליד, כמו שמצאנו באברהם אבינו שבעוון שיצא מארץ ישראל לחוצה-לארץ, נענש ולא הוליד, ולא מנו לו את ישיבתו בחוץ-לארץ.

**יב. הפילה - מונה<sup>47</sup> מיום שהפילה<sup>48</sup>. אם הפילה וחזרה והפילה שלש פעמים - החזקה לנפלים, ושמה לא זכה להבנות ממנה, ויוציא ויתן כתבה<sup>49</sup>.**

47) עשר שנים. 48) יבמות, שם. 49) אפילו בתוך עשר שנים (יבמות סה:).

**יג. הוא אומר: הפילה בתוך עשר, פדי שיששה עמה<sup>50</sup>, והיא אומרת: לא הפלתי<sup>51</sup> - נאמנת, שאינה מחזקת עצמה בעקרונת<sup>52</sup>. הוא אומר: הפילה שנים<sup>53</sup>, והיא אומרת: הפלתי שלשה<sup>54</sup> - נאמנת, שאינה מחזקת עצמה במפלת, ויוציא ויתן כתבה. ובכל זה משביעה שבועת הסת<sup>55</sup> שלא הפילה או שהפילה שלשה, שבטענה זו יתחייב לתן כתבה<sup>56</sup>.**

50) כשאנו באים לכופו להוציא - הוא טוען שעדיין לא הגיע הזמן, הואיל ומונים לה מיום שהפילה. 51) ואין כאן חשש שמא נתנה עיניה באחר, שהרי היא לא תבעה להתגרש, ורק כשכפו אותו לגרשה וטען שהפילה, אמרה היא שלא הפילה. 52) שם, סה, ב. ויוציא ויתן כתובה. 53) ולא אוציא. 54) והיא לא תבעה להתגרש כדלעיל (ר"ן שם). 55) מפורש לעיל פי"ב הכ"א. 56) והרי הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כ. וְכֵן צִוּוּ עַל הָאִשָּׁה, שֶׁתְּהִיָּה מְכַבֶּדֶת אֶת בַּעְלָהּ בְּיִתְרָהּ מְדַאֵי, וְיִהְיֶה עָלֶיהָ מוֹרָא מִמֶּנּוּ, וְתַעֲשֶׂה כָּל מַעֲשֵׂיהָ עַל פִּיּוֹ. וְיִהְיֶה בְּעֵינֶיהָ כְּמוֹ שָׂר אוֹ מַלְאָךְ, מִהִלְכֶת בְּתַאֲוֹת לְבוֹ וּמִרְחֻקֶת כָּל מַה שִׁישָׁנָא. וְזֶה דֶּרֶךְ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים וְהַטְּהוּרִים בְּזוּיָגָן. וּבְדַרְכֵי אֱלֹהֵי יִהְיֶה יְשׁוּבָן נָאָה וּמִשְׁבָּח.

### פֶּרֶק שֵׁשֶׁה עָשָׂר

(1) ביאר בו רבינו מה הם כתובה, נדוניא, נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג, פּרעון כתובתה והשבועה. מזון הבנות, תקנת הגאונים שתגבה כתובה ממטלטלין, קודם שתשבע וכיצד משיביעין אותה, ייחד לה קרקע בכתובתה, הפוגמת כתובתה, הנפרעת שלא בפניו או הפוחתת בכתובתה, מקום שאין כותבין כתובה, עד מתי גובה כתובתה, היא אומרת בתולה נשאת והיורשים אומרים בעולה, אם נאמן הקטן להעיד בגודלו, כתובה בלי גט או איפכא, שני גיטין ושתי כתובות.

א. הַנְּכָסִים שֶׁמְכַנְסֵת הָאִשָּׁה לְבַעְלָהּ - בֵּין קַרְקַע, בֵּין מְטַלְטְלִין,<sup>2</sup> בֵּין עֲבָדִים - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּן נִכְתְּבִין בְּשֵׁטֶר הַכְּתָבָה, אִין נִקְרְאִין כְּתָבָה, אֲלָא נְדוּנְיָא<sup>3</sup> שְׁמָם. וְאִם קָבַל הַבַּעַל אַחֲרֵי הַנְּדוּנְיָא עָלָיו וְנַעֲשִׂית בְּרִשׁוֹתָו - אִם פְּתָתָה<sup>4</sup> פְּתָתָה לֹא,<sup>5</sup> וְאִם הוֹתִירָה<sup>6</sup> הוֹתִירָה לֹא - הָרִי זֶה נִקְרְאת נְכָסֵי צֵאן בְּרִקְלָהּ. וְאִם לֹא קָבַל אַחֲרֵי הַנְּדוּנְיָא עָלָיו, אֲלָא הָרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הָאִשָּׁה - אִם פְּתָתָה<sup>9</sup> פְּתָתָה לָהּ, וְאִם הוֹתִירָה הוֹתִירָה לָהּ - הָרִי זֶה נִקְרְאת נְכָסֵי מְלוּג.<sup>10</sup>

(2) חפצים שאפשר לטלטלם ולהעבירם ממקום למקום, 'נכסי דנייד', בניגוד לקרקעות שהם: 'נכסי דלא נייד'.  
(3) מלשון הפסוק (יחזקאל טז, לג): "ואת נתת את נדניך".  
(4) תפסד או תזול. (5) לחובתו, והוא אחראי לשלם לה כשיגרשנה את כל התמורה כפי שהוערכה בשטר הכתובה.  
(6) השביחה, הוקרה. (7) לזכותו, ואינו מחזיר לה את השבח. (8) יבמות פ"ז, מ"א. שהקטן קיימת כברזל, שאפילו כלתה או נגנבה כולה - חייב לשלם, ולפי שהיו גיילים לשום הצאן בשומת כך וכך, והיה הרועה חייב באחריותו כפי השומא אפילו אם מתו כל הצאן, לכך נקראו הנכסים שהבעל מקבל עליו אחריהם: "נכסי צאן ברזל" ('ברטנורא' שם). (9) או נגנבה. (10) אמרו בבראשית רבה פמ"ה (וכן בירושלמי יבמות פ"ז, ה"א): "מהו עבדי מלוג? כמו שאתה אומר: מלוג מלוג". כענין מליגת (מריטת) הראש, שתולשים השיער ועוזבים הראש, כך הבעל אוכל הפירות ומניח הקרן ואין לו רשות בה ('הערון' ערך מלוג).

ב. וְכֵן כָּל נְכָסִים שִׁישׁ לְאִשָּׁה, שֶׁלֹּא הִכְנִיסָה אוֹתָן לְבַעְלָהּ וְלֹא כְּתָבוּ אוֹתָן בְּכְתָבָהּ,<sup>11</sup> אֲלָא נִשְׁאָרוּ לְעַצְמָהּ, אוֹ נִפְלוּ לָהּ בְּרִשְׁוֶה אַחַר שְׁנֵתְאָרְסָה, אוֹ

(69) ביבמות סב, ב. למדו כן ממה שנאמר (קהלת יא, 1): "בבוקר זרע את זרעך, ולערב אל תנח ידך". (70) כעין זה בטנהרין לו, א: "כל המקיים נפש אחת מישראל - כאילו קיים עולם מלא". וביבמות סג, ב: "כל שאינו עוסק בפריה ורביה, כאילו שופך דמים וממעט הדמות". (71) שם, סא, ב. משום שנאמר (בראשית ב, יח): "לא טוב היות האדם לבדו". (72) יבמות סג, א: "דיינו שמגדלות את בנינו, ומצילות אותנו מן החטא". (73) ראה בבא-מציא עא, א. אבל מצד הדין מותר לה לשבת בלא איש (הל' איסורי ביאה פכ"א, הכ"ו).

יז. וְחֻבָּה עַל כָּל אִישׁ לְקִנְיָתָהּ<sup>74</sup> לְאִשְׁתּוֹ. אֲמָרוּ חֲכָמִים: אִין אָדָם מְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ אֲלָא אִם פֶּן נִכְנְסָה בּוֹ רִיחַ טְהוּרָה. וְלֹא יִקְנָא לָהּ בְּיִתְרָה מְדַאֵי, וְלֹא יִאָּנֵס אוֹתָהּ וְיַבְעֵל בְּעַל כְּרָחָה, אֲלָא בְּדַעְתָּהּ וּמִתּוֹךְ שִׁיחָה וְשִׁמְחָה.

(74) להתרות בה שלא להתנהג בפריצות.

יח. וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים עַל הָאִשָּׁה, שֶׁתְּהִיָּה צְנוּעָה בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ,<sup>75</sup> וְלֹא תִרְבֶּה שְׁחוּק וְקִלּוֹת רֹאשׁ בְּפָנֶיהָ בַּעְלָהּ.<sup>76</sup> וְלֹא תִתְבַּע תְּשֻׁמִּישׁ הַמַּטָּה בְּפִיָּהּ,<sup>77</sup> וְלֹא תִהְיֶה מְדַבֶּרֶת<sup>78</sup> בְּעֶסֶק זֶה. וְלֹא תִמְנַע מִבַּעְלָהּ כְּדִי לְצַעְרוֹ<sup>79</sup> עַד שִׁיֹּסִיף בְּאַהֲבָתָהּ, אֲלָא נִשְׁמַעַת לוֹ בְּכָל יַעַת שִׁירָצָה. וְתִזְהַר מִקְרוּבֵי וּבְנֵי בֵיתוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו רִיחַ קִנְיָה. וְתִתְרַחֵק מִן הַכְּעוּרִים<sup>80</sup> וּמִן הַדּוּמָה לְכְּעוּרֵיהֶם.<sup>81</sup>

(75) יומא מז, א: "מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי". ובירושלמי מגילה פ"א ה"י, אמרו (תהלים מה, יד): "כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב". (76) "תחילת קלות ראש בנשים - פתח לניאוף" (דרך ארץ זוטא פ"ג). (77) נדרים כ, ב: "בני חצופה". (78) עירובין ק, ב: "והוא ימשול בך" - מלמד שהאשה תובעת בלב... זוהי מידה טובה בנשים. (79) המונעת כדי לצער נקראת מורדת. (80) דברים המראים שיש שם עבירה, אלא שאין שם עדות ברורה על זנותה, ראה לקמן פכ"ד, הט"ו. (81) חולין מד, ב. ו'אבות דרבי נתן' פ"ב).

יט. וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים<sup>82</sup>, שֶׁיְהִי אָדָם מְכַבֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ<sup>83</sup> יוֹתֵר מִגּוֹפּוֹ, וְאוֹהֶבָה כְּגּוֹפוֹ. וְאִם יֵשׁ לוֹ מְמוֹן, מְרֻבָּה בְּטוֹבָתָהּ כְּפִי מְמוֹנוֹ. וְלֹא יִטִּיל עָלֶיהָ אֵימָה וְתִירָה.<sup>84</sup> וְיִהְיֶה דְבוּרוֹ עִמָּה בְּנִחַת. וְלֹא יִהְיֶה עֹצֵב וְלֹא יִגְנֹן.<sup>85</sup>

(82) יבמות סב, ב. (83) במלבושים ובתכשיטים, כי זלזול האשה קשה יותר מזלזול האיש (רש"י שם). (84) גיטין ו, ב: "שהרי פילגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה, והפילה כמה רבבות מישראל". (85) בבא-מציא נט, א: "לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו (אונאת דברים לצערה, רש"י) שמתוך שדמעתה מצויה, אונאתה קרובה" - פורענות אונאתה ממהרת לבוא (רש"י).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקנה לה דברים אלו על דעת שתקחם ותלך ממנו. (25) שהרי יודע הוא אם מכרה או מחלה לו כתובתה. ואם הוא אינו טוען כלום, מי יטען לו? אולם, אם טען: "תשבוע לי על טענתך" - דינו מפורש לקמן הי"ט. (26) ולפיכך אין שמין כסות שעל גופה (ר"ף בהלכותיו סוף פ"ד דכתובות). אולם, כל אלה שכופים אותם להוציא (ראה כתובות עז. ולעיל פט"ו, ה"ז) - שמין כל מה שעליה, הואיל ואינו מגרשה לרצונו (מגיד-משנה).

ה. וכן התקינו, שלא תגבה האלמנה כתבתה אלא מן הקרקע. ואינה גובה משבח ששכחו נכסים לאחר מיתת הפעל<sup>27</sup>. ואין הגנות נזונות לאחר מיתת אביהן משבח ששכחו נכסים לאחר מיתתו. ואינה טורפת<sup>28</sup> בכתבתה בשבח שהשביח הלוקח<sup>29</sup>, אף על-פי שפעל חוב גובה את השבח. ודברים אלו מקלי כתבתה הם.

(27) בכורות נב, א. אם הנכסים לא היו שוים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובתה, ואח"כ השביחו - אינה גובה אלא כמה שהיו שוים בשעת מיתת הבעל (רש"י שם). (28) חוטפת, תופסת. (29) שלקח קרקעות מבעלה בחייו שהם משועבדים לכתובתה, כמבואר בסמוך ה"ו.

ו. וכן מקלי כתבתה, שתטל האשה בכתבתה מן הפחות<sup>30</sup> שבמטבעות. פיצד? נשא אשה במקום אחד, וגרשה במקום אחר: אם היו מעות מקום הנשואין טובים ממעות מקום הגרושין - נותן לה ממעות מקום הגרושין; ואם היו מעות מקום הגרושין טובים ממעות מקום הנשואין - נותן לה ממעות מקום הנשואין. במה דברים אמורים? בשתיה בכתבתה מעות סתם; אבל אם פרש בה מטבע ידוע, בין פעקרו בין בתוספת<sup>31</sup> - הרי היא קדין המלנה את חברו מטבע ידוע, שנותן לו במה שהלוהו, כמו שיתבאר בהלכות הלוואה<sup>32</sup>.

(30) בגדלן ובמשקלן. (31) ובלבד שלא יהיה בו פחות משיעור החכמים, מאתיים ומנה כדלעיל. (32) פ"ד, הי"א. ודין הנדוניא כדין החוב, שהולכים בו אחרי מקום כתיבת השטר, וכמבואר בהל' מלוה ולוה פ"ז, ה"ט.

ז. תקנו הגאונים בכל הישיבות<sup>33</sup>, שתהיה האשה גובה כתבתה אחרי מות בעלה אף מן המטלטלין<sup>34</sup>, כדרך שהתקינו<sup>35</sup> לבעל חוב לגבות מן המטלטלין<sup>36</sup>. ופשטה תקנה זו ברב ישראל. וכן שאר תנאי כתבתה<sup>37</sup> - בלן כתבתה הן, וישנן במטלטלין כבקרקע. חוץ מכתבת בנזין דכרין<sup>38</sup>, שלא מצאנו מנהג ירשתן פשוט<sup>39</sup> בכל הישיבות<sup>40</sup>. לפיכך אני אומר: מעמידין אותה על דין הגמרא, שאין יורשין כתבת אמן אלא מן הקרקע.

(33) ראה ב'אוצר הגאונים' לכתובות, חלק התשובות עמ'

נתנו לה בכתבה - הפל נקראין נכסי מלוג, שפולן ברשותה<sup>12</sup> הן. ואין נקראין כתבה אלא עקר כתבה, שהוא מאה<sup>13</sup> או מאתיים<sup>14</sup>, עם התוספת<sup>15</sup> בלבד.

(11) בשעת האירוסין לא רשמו אותן בשטר הכתובה. (12) ואין לבעל רשות לכלותם או למכרם כ"אם לאכול פירותיהם בלבד, כפי שיתבאר לקמן פכ"ב ה"ז. (13) זוז - לאלמנה. (14) זוז - לבתולה. (15) שהוא מוסיף לה משלו (למעלה פ"י ה"ז).

ג. כבר הודענו<sup>16</sup>, שחכמים תקנו כתבה לאשה, ודין התוספת קדין העקר<sup>17</sup>. ולא תקנו לגבותה כל זמן שתראה, אלא הרי היא כחוב שיש<sup>18</sup> לו זמן, ואין הכתבה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל או אם גרשה<sup>19</sup>. וכן התקינו, שאם היו לבעל שדות טובות ורעות ובינוניות, ובאה האשה לגבות כתבתה ממנו, שלא תגבה אלא מן הרעה שבנכסיו<sup>20</sup>, והיא הנקראת זבורית<sup>21</sup>.

(16) לעיל פ"י ה"ז. (17) לרוב הדברים (פרט למקומות שנאמר בהם מפורש שיש חילוק בין עיקר התוספת. ראה לעיל פט"ו ה"ח, ולקמן פכ"ד ה"ב וה"ה). וכן מפורש בכתובות נד, ב ש"תנאי כתובה (=היינו התוספת) ככתובה". (18) ובכ"י התימנים: "שקבוע". (19) כתובות פא, א: "לא ניתנה כתובה לגבות מחיים". (20) גיטין מת, ב. ואין לחוש שתימנע משום כך להנשא, כי "יותר ממה שאיש רוצה לישא - האשה רוצה להנשא" (שם ג). וב'תוספות יו"ט' שם מפרש: כי חשו חכמים שמא תקניטנו כדי שיערשנה ותגבה כתובתה, לפיכך דינה בזיבורית. (21) מילה ערבית, ופירושה: שדה מלאה אבנים ('ערוך השלם'). והרמ"א בהגותו לשו"ע חו"מ סי' קא ס"ה, אומר "זיבורית - החלק הגרוע שבקרקע, מלשון זבורא (דבורה) שהוא מין מבעלי-חיים העוקצים". אבל הנדוניא הרי היא ככל חוב, ונגבית מן הבינוניות.

ד. וכן התקינו, שכתבתה לגבות כתבתה אחר מותו - לא תגבה עד שתשבע בנקיטת חפץ<sup>22</sup> שלא הניח אצלה כלום, ולא מכרה לו כתבתה, ולא מחלה אותה. ושמין לה כל מה שעליה<sup>23</sup>, ופוחתין אותה מכתבתה<sup>24</sup>. אבל אם גרשה לרצונו - גובה בלא שבעה<sup>25</sup>, ואין שמין פסות שעליה; שהרי לקחן לה וזכתה בהן, והוא רוצה להוציאה, לא היא<sup>26</sup>.

(22) "הנשבע ואחז ספר-תורה ברועו, והוא עומד ונשבע בשם או בכינויו" (לשון רבינו הל' שבועות פ"א ה"ח). כי כלל הוא: "הבא להפרע מנכסי יתומים, לא יפרע אלא בשבועה" (כתובות פז). והוא הדין לנדוניא שאינה נגבית מן היתומים אלא בשבועה, כדין כל חוב, וכמבואר בהל' מלוה ולוה פ"ד ה"א. וכתב רבנו יצחק אלפסי בהלכותיו לכתובות שם, ששבועה זו היא בנקיטת חפץ. (23) הבגדים שעל גופה שקנה לה בחייו. (24) כתובות נד, א. כי לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חפץ<sup>56</sup>, פָּדִין כָּל בַּעֲלֵי חֻבוֹת<sup>57</sup>. וְתִקְנָה זֶה, פְּדֵי שְׂלָא תִהְיֶה כְּתֻבָּה קְלָה בְּעֵינָיו<sup>58</sup>.

(49 ערבים. 50 מאה זוז. 51 משכון. 52) ויכול. (53 לקחת בחזקה. 54 שלא נמכרו למישהו, בניגוד לנכסים שנמכרו ללקוח, הנקראים: "נכסים משועבדים". וכן מצינו במשנה (גיטין פ"ה, מ"ב): "אין נפרעים מנכסים משועבדים מקום שיש נכסים בני חורין", שהרי הלוקח אומר למלוה: "הנחתי לך מקום לגבות הימנו". (55 כתובות פז, א. 56) רי"ף לכתובות מ"ט. וראה למעלה ה"ד. (57) שבועות מה, א. ובהל' מלוה ולוה פ"ד, ה"א. (58) כתובות פב, ב: בראשונה היו כותבים לבתולה מאתיים (ולא היו משעבדים נכסיהם לאחריות הכתובה). . . ועדיין כשהיה כועס עליה, אומר לה טלי כתובתך וצאי (לפי שהיתה מיוחדת לך), עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובתה (ולא ייחד לה כתובתה במטלטלין, וסומכת על כל נכסיו, שעתה יהיה קשה עליו להוציא מעות וליתן לה - 'תוספות' שם).

יא. כְּשִׁמְשָׁבְעֵין בֵּית דִּין או הַיּוֹרְשֵׁין אֶת הָאֱלָמָנָה כְּשִׁתְּבוּא לְגִבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ - אֵין מְשָׁבְעֵין אוֹתָהּ אֲלָא חוּץ לְבֵית דִּין; מִפְּנֵי שְׁפָתַי דִּינִין הֵיּוּ נִמְנָעִין מִלְּהַשְׁבִּיעָהּ, שְׁחֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא לֹא תִדְרֹק עַל עַצְמָהּ בְּשָׁבוּעָה<sup>59</sup>. וְאִם רָצוּ הַיְתוּמִים לְהַדִּירָהּ - נוֹדְרָת לָהֶן כָּל מַה שִׁירָצוּ<sup>60</sup>, וּמְדִירִין אוֹתָהּ בְּבֵית דִּין, וְאַחַר כֵּן נוֹטְלֵת כְּתֻבָּתָהּ.

(59 מפני שהיא טורחת לפני היתומים, תורה היתר לעצמה לישבע שלא לקחה כלום, בעוד שלקחה דבר מועט, וסוברת שזה בשכר טרחתה (גיטין לה), והשבועה כשהיא חוץ לבית דין היא קלה שאינה בשם או בכינוי אלא בקללת ארור, ואין עונשה חמור כל כך (ראה רש"י 'תוספות' שם). ושמה שלשה הדיטות השביעיה חוץ לבית דין ('מעשה רוקח'). (60) שתאמר לפני בית דין: "יאסרו עלי מיני מזונות אלו, אם קיבלתי כלום מכתובתי", ואפילו תעבור על נדרה אין ענשה חמור כל כך כעונש שבועת שקר ('תוספות' שם).

יב. מִתָּה הָאֱלָמָנָה קָדְם שֶׁתִּשָּׁבַע - אֵין יוֹרְשֵׁיהָ יוֹרְשִׁין מִכְּתֻבָּתָהּ כְּלוּם; שְׂאִין לָהּ כְּתֻבָּה עַד שֶׁתִּשָּׁבַע<sup>62</sup>. וְאִם נִשְׂאֵת<sup>63</sup> קָדְם שֶׁתִּשָּׁבַע - הָרִי זֶה נִשְׁבַּעַת אַחַר הַנְּשׂוּאִין, וְנוֹטְלֵת כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה; אֲבָל אֵינָה נוֹדְרָת וְנוֹטְלֵת, שְׁמָא יִפְר לָהּ הַבַּעַל<sup>64</sup>.

(61) בניה מבעל אחר. (62) 'ואין אדם מוריש שבועה לבניו' (שבועות מח.). לפי שאין הבנים יכולים להשבע שבועה זו שנתחייב אביהם (רש"י שם). השווה הל' מלוה ולוה פ"ז, ה"ג. (63) לבעל שני. (64) והיא סומכת על זה ונודרת וגובה על שקר (גיטין לה: וברש"י). אבל כשנדרה לפני נישואיה - אין בעלה השני יכול להפר ש"אין הבעל מיפר בקודמין" (שם).

יג. יִחַד לָהּ קָרְנֵעָה<sup>65</sup> בְּכְתֻבָּתָהּ - בֵּין שִׁיחַד לָהּ

210 ואילך, ברי"ף לכתובות פ"ו, 'תוספות' לכתובות נא, א. ודף טז, א. ורא"ש פ"ג דקידושין ס' יד. (34) מפני שהרבה אנשים עוסקים בעיקר במסחר מטלטלין בלבד, ואשה סומכת דעתה עליהם. וגם משום שבזמנם כבר היו אנשים שאין להם קרקעות כלל (מגיד-משנה, ורש"י לכתובות טז.). וראה בפירושו המשניות לרבינו (בכורות פ"ח מ"ט) שכתב שבכלל תקנה זו שגובה אף מן השבח. ועי' 'בית שמואל' ס' ק סק"ב. (35) הגאונים. (36) של היתומים. (37) מזונות הבנות, רפואתה ועוד (לעיל פ"ב, ה"ב). ראה ברי"ף וב'תוספות' שם. (38) מפורשת לקמן פ"ט, ה"א-ב. בנין דכרין - בנינים הזכרים. (39) נפוץ ומקובל. (40) וקצת גאונים ביטלוה ('מאירי' לכתובות נ: עמ' 186, ורא"ש לכתובות פ"ד, ס' כד).

ח. כְּכָר נִהְיֶה בְּכָל הַמְקוּמוֹת שִׁדְעָנוּ וְשִׁמְעָנוּ שִׁמְעָן, שִׁיכְתְּבוּ בְּכְתֻבָּה: בֵּין מִמְקַרְקְעֵי בֵּין מִמְטַלְטְלֵי<sup>41</sup>. וְדָבָר זֶה תִּקְוֶן גְּדוֹל הוּא, וְאֲנָשִׁים גְּדוֹלִים וְנִבְוֹנִים הִנְהִיגוּ דָבָר זֶה; שְׁהָרִי זֶה תִּנְאֵי שֶׁבְּמִמּוֹן<sup>42</sup>, וְנִמְצָא הָאֱלָמָנָה גּוֹבָה מִן הַמְטַלְטְלִין כְּתֻבָּתָהּ זֶה, לֹא בְּתִקְנַת אַחֲרוּנִים<sup>43</sup>.

(41) שכתוב: "אחריות כתובה זו . . . קיבלתי עלי ועל יורשי אחרי . . . ועל מה שעתיד אני לקנות מקרקעות וממטלטלין". ראה נוסח הכתובה לרבינו פ"ד מהל' יבום הל"ג. וכן הוא ב'אוצר הגאונים' שם. (42) שאפשר להתנותו אפילו על מה שכתוב בתורה, ראה לעיל פ"ו, ה"ט. (43) וההבדל בין זה לזה, מתבאר בסמוך ה"ט.

ט. הָרִי שְׂלָא כְּתֻבָּה<sup>44</sup> כֵּן בְּשֹׁטֵר הַכְּתֻבָּה, אֲלָא נִשְׂא סְתָם: אִם הָיָה יוֹדֵעַ בְּתִקְנָה זֶה שְׂל גְּאוּנִים - גּוֹבָה<sup>45</sup>, וְאִם לֹאוּ, או שֶׁנִּסְתַּפֵּק לָנוּ הַדָּבָר - מִתִּישָׁבִין בְּדָבָר הַרְבֵּה; שְׂאִין כַּח בְּתִקְנַת הַגְּאוּנִים לְדוֹן בַּה אֶף-עַל-פִּי שְׂלֹא נִתְפָּרְשָׁה, פְּדִין תִּנְאֵי כְּתֻבָּה שֶׁהֵם תִּקְנַת הַסְּנֵהדְרִין<sup>46</sup> הַגְּדוֹלָה, עַד שֶׁנּוֹצִיא בַּה<sup>47</sup> מִמּוֹן מִן הַיּוֹרְשִׁים<sup>48</sup>.

(44) "בין ממקרקעי בין ממטלטלי". (45) שכיון שידע בתקנה זו - שעבד לה כל נכסיו, אפילו המטלטלין שישארו לאחר מותו. (46) ובהם אנו אומרים: אע"פ שלא נכתבו בשטר הכתובה - כאילו נכתבו, שזהו תנאי בית דין (כתובות נא, ולעיל פ"ב, ה"ה). (47) בכח תקנת הגאונים. (48) כשלא ידע בתקנה זו, וגם לא כתב כן בשטר הכתובה.

י. וְעוֹד תִּקְנֶן חֲכָמִים, שִׁיְהִי כָּל נִכְסֵי הַבַּעַל אַחֲרָאִין וְעַרְבָאִין<sup>49</sup> לְכְּתֻבָּהּ. אֲפִלוּ כְּתֻבָּתָהּ מְנָה<sup>50</sup>, וְיֵשׁ לוֹ קָרְנֵעַ בְּאֲלָפִים זְהוּבִים - הַפֶּל תַּחַת שְׁעוּבֹד<sup>51</sup> הַכְּתֻבָּה. וְכָל שִׁימְכַר אַחַר הַנְּשׂוּאִין מִנְכָסָיו, אֶף-עַל-פִּי שֶׁמִּמְכָרוּ קָיָם וְיֵשׁ לוֹ<sup>52</sup> לְמַכְרָה כָּל נִכְסָיו אִם יִרְצֶה - יֵשׁ לָהּ לְטָרְף<sup>53</sup> אוֹתָן בְּכְתֻבָּתָהּ כְּשִׁיגְרָשָׁנָה או כְּשִׁימָוֶת, אִם לֹא תִמְצָא נִכְסִים בְּנֵי חוּרִין<sup>54</sup>. וְכְשֶׁתִּטְרַף - לֹא תִטְרַף אֲלָא בְּשָׁבוּעָה<sup>55</sup> בְּנִקְיִטַת



מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יז. הפוחתת פתבתה - נפרעת שלא בשבועה. כיצד? הוציאה שטר פתבה באלף זוז, הוא אומר: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי כלום, ואין לי אלא חמש מאות זוז; וזה שכתב לי אלף, אמנה<sup>77</sup> היתה ביני לבינו - הרי זו נפרעת שלא בשבועה<sup>78</sup>. אבל אם אמרה: אין בשטר פתבתי אלא חמש מאות - אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף זוז כלום, שהרי בטלה אותו וכאלו הודת שהוא שקר. לפיכך נשבע שבועת הסת ונפטרה<sup>79</sup>.

77) הוא האמין בי שלא אתבענו אלא חמש מאות זוז. 78) כתובות פז, ב. 79) כדין הטוען את חברו מאה זוז - והלה כופר בכל, שנשבע שבועת היסת מדרבנן (ראה שבועות מ: והל' טוען ונטען פ"א, ה"ג).

יח. כל מקום שאמרנו: לא תפרע אלא בשבועה - אומרים לה בית דין: השבועי וטלי; ומקום שאמרנו: תפרע שלא בשבועה - אומרים לבעל: צמד ותן לה<sup>80</sup>, ואין אתה נאמן בטענה זו עד שתביא ראיה לדבריה.

80) ואין אנו משיבעים אותה כדי להפסיק דעת בעלה.

יט. אומר הבעל מעצמו: תשבע לי על טענתי - אומרין לה: השבועי וטלי<sup>81</sup>, ותשבע בנקיטת חפץ. התנית עמו שתגבה פתבתה שלא בשבועה<sup>82</sup>, או שתהא נאמנת בכל מה שתטען<sup>83</sup> - גובה ממנו בלא שבועה כלל. אבל אם באה לגבות מירשיו - תשבע<sup>84</sup> ואחר כך תטל.

81) שבועות מא, א. ובר"ף שם, וכן הוא בדברי רבינו בפ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ב בענין שטר חוב, ומשם למד רבינו לענין כתובת אשה. 82) אף-על-פי שיאמר לה: "השבועי וטלי". 83) כגון פוגמת (דלעיל ה"יד) שאינה נפרעת אלא בשבועה. 84) שלא פטרה אלא ממנו, אם תגבה כתובתה בחייו (כתובות פו:).

כ. התנת עמו שתגבה פתבתה מירשיו בלא שבועה<sup>85</sup>, או שתהיה נאמנת בכל מה שתטען על ירשיו - הרי זו נוטלת מהן בלא שבועה<sup>86</sup>. אבל אם באה לטרף מנכסים משעבדים<sup>87</sup> - לא תטרף אלא בשבועה<sup>88</sup>, ואף-על-פי שהאמינה הבעל; שאין תנאי הבעל מועיל אלא עליו ועל ירשיו, אבל להפסיד ממון אחרים אינו מועיל.

85) אף-על-פי שמן הדין עליה להשבע, שאין נפרעים מנכסי יתומים אלא בשבועה (כתובות פז). 86) שם. 87) שנמכרו ללקוחות בחיי הבעל אחרי נישואיה, והרי הם משועבדים ואחראים לפרעון כתובתה, אם אין שם נכסים בני חורין, כדלעיל ה"י. 88) ללקוחות, שלא נתקבלה כתובתה עדיין, כדלעיל ה"ד.

בארבעת המצרים<sup>66</sup>, בין במצור אחד<sup>67</sup> - גובה את פתבתה ממנה בלא שבועה<sup>68</sup>. וכן אם כתב לה מטלטלין, והן עצמן קנימין - נוטלת אותן בלא שבועה. וכן אם נמכרו ונלקח בהן מטלטלין אחרים, ונדע שאלו השניים מדמי המטלטלין הראשונים - נוטלת<sup>69</sup> בלא שבועה.

65) שכתב לה: "שדה פלונית תהא לכתובתך". 66) הגבולים. 67) ואין אומרים: מתוך שלא סימן את כל מצריה, אין זו מיוחדת כל צרכה, ואינה סומכת דעתה עליה. 68) כתובות נה, א. כי כל עיקר השבועה הוא מחשש שמא התפיסה צרור כסף לכתובתה, אבל זו שייחד לה שדה - היא היא הצרור שהתפיסה (רש"י שם). 69) ובכתי" התמינים: נוטלת.

יד. הפוגמת פתבתה - לא תפרע אלא בשבועה. כיצד? הוציאה שטר פתבה שיש בו אלף זוז, הבעל אומר: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי אלא כף וכך<sup>70</sup>. ואפלו יש עליה עדים במקצת<sup>71</sup> שנטלה, ואפלו דקדקה עצמה פחשבון מה שנטלה בחצי פרוטה<sup>72</sup> - לא תטל השאר אלא בשבועה.

70) כתובות פז, ב. הנפרע מחבירו אינו מדקדק לשום לב לכל מה שקיבל מחברו (והפורע מדייק). וזו הואיל ונפרעה במקצת, אפשר שנפרעה הכל - הטילו עליה שבועה כדי שתדייק. 71) אין אנו אומרים: אילו היה פורע לה יותר, היה מזמין עדים כדרך שעשה בפרעון הראשון. 72) אין זה מוכיח שהיא דייקנית ותיטול משום כך שלא בשבועה.

טו. אומר הבעל: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי כלום, ועד אחד מעיד עליה שנתקבלה הכל או מקצת - לא תפרע כל הפתבה אלא בשבועה<sup>73</sup>.

73) כתובות, שם. ותקנת חכמים היא כדי להפסיק דעתו של בעל. ואין זו שבועת התורה ש"עד אחד מחייב את המכחיש - שבועה", שהרי כל הנשבעים שבתורה נשבעים ולא משלמין, וזו נשבעת ונוטלת, אלא תקנת חכמים היא כנ"ל.

טז. הנפרעת שלא בפניו - לא תפרע אלא בשבועה. כיצד? הרי שגרש את אשתו והלך לו - בית דין יורדין לנכסיו אחר שתשבע ומגבין אותה פתבתה<sup>74</sup>. והוא, שיהיה במקום רחוק, שיש להן טרח להודיעו; אבל אם היה במקום קרוב להודיעו - שולחין לו ומודיעין<sup>75</sup> אותו, ואם לא באו - תשבע ותטל<sup>76</sup>.

74) שם פח, א. 75) הרי"ף שם. ומקורו בכבא-בטרא קעד, א שנכסיו של אדם הם ערביו, והמלוה את חברו לא יתבע את הערב תחילה. 76) ואפילו בכל-חוב הדין כן, "שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חברו והולך ויושב במדינת הים, ואתה נועל דלת בפני לוויין" (שם פח).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שטוענים שמחלה להם, כל שעברו עליה כ"ה שנה והיא בבית אביה, הפסידה גם התוספת. ודין נדונייתה כדין חוב שלעולם לא דנים בו דין מחילה, כמבואר בגמרא (שם קד.). וכן הגרושה גובה כתובתה לעולם, שדינה כדין בעל-חוב (שם).

כה. היא אומרת: בתולה נשאתי ועקר כתבתי מאתים, והבעל או יורשיהו<sup>101</sup> אומרים: בעולה נשאת ואין לה אלא מאה - אם יש עדים שראו שעשו לה המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן לכתולה, כגון מיני שמחה<sup>102</sup> או פתרים או מלבוש<sup>103</sup> ידוע, או שאר דברים שאין עושין כן אלא לכתולה<sup>104</sup> - הרי זו נוטלת מאתים; ואם אין לה עדים בזה - הרי זו נוטלת מנה<sup>105</sup>. ואם היה הבעל קים - יש לה להשביעו שבועת התורה, שהרי הודה במקצת הטענה<sup>106</sup>. ונאמן הקטן להעיד בגדלו ולומר: זכור אני פשהייתי קטן שנעשה לפלונית מנהג הכתולות<sup>107</sup>. וכל הדברים האלו - במקום שאין פותחין כתובה<sup>108</sup>, כמו שאמרנו.

101) אם נתאלמנה. (102) כתובות טז, ב: "רקדו לפני, העבירו לפני כוס של בשורה", כוס של יין תרומה, כלומר זו ראשית כתומת ראשית. (103) "הינומא" צעף על ראשה משורבב על עיניה, ומתוך שאין עיניה מגולות, מנמנמת לפעמים בתוכו, הינומא - על שם תנומה (שם יז: וברש"י). (104) כגון חילוק קליות לתינוקות (שם טו: במשנה). (105) שם טז, א: "רוב נשים - בתולות נישאות. וכל הנישאת בתולה יש לה קול (יודעים שיצאת בהינומא), וזו הואיל ואין לה קול - נתערער רובה". (106) במנה, ומודה במקצת חייב שבועה מן התורה (שבועות לח: ומב:). (107) הואיל ורוב נשים - בתולות נישאות, אין אנו צריכים לעדות גמורה (כתובות כח.). ומכיון שכתב למעלה "אם יש עדים" נראה שצריך שנים, אלא שאפילו שניהם קטנים נאמנים (מאירי) שם עמ' 132, ועי' כסף-משנה). (108) כתובות טז, ב. כי במקום שכתובים הרי אפשר לראות בכתובה אם נשאת בכתולה או כאלמנה, אם לא שנאבדה הכתובה, והבעל או היורשים מודים שלא נפרעה, אלא שטוענים: "בעולה נשאת" (מגיד-משנה).

כו. האשה שאמרה לבעלה: גרשתי - נאמנת, שאינה מעזה פניה בפני בעלה. לפיכך, האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט, ואמרה לבעלה: גרשתי ואבד גטי, תן לי כתבתי, והוא אומר: לא גרשתיך - חיב לתן לה עקר כתובה; אבל אינו נותן לה התוספת, עד שתביא ראיה שגרשה, או שיצא גט עם הכתובה מתחת ידה.

כז. אמר לה הבעל: כן היה, גרשתי ונתתי לה כל הכתובה, עקר ותוספת, וכתבה לי שובר<sup>109</sup>, ואבד שוברי - מתוך שניכול לומר 'לא גרשתי' ולא יתחייב

כא. אלמנה שהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידה - נשבעת וגובה כתובה לעולם, אפילו אחר מאה שנה<sup>89</sup>. בין שהיתה בבית בעלה, בין שהיתה בבית אביה<sup>90</sup>. ואם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידה - אין לה כלום, ואפילו עקר כתובה<sup>91</sup>, ואפילו תבעה ביום מיתת בעלה<sup>92</sup>. וכן הגרושה, אפילו עקר כתובה אין לה<sup>93</sup> עד שתוציא שטר כתובה<sup>94</sup>.

(89) כתובות קד, א. כי אילו מחלה הכתובה ליורשים, היתה מוסרת להם שטר הכתובה. (90) ראה בסמוך הכ"ג. (91) מאתיים זוו לכתולה, ומאה זוו לאלמנה. (92) שמה נתקבלה כתובתה או מחלתה, והחזירה לו שטרה. (93) כשטוען הבעל פרעתי או מחלה לי, אבל אם הוא מודה - חייב לפרועה. (94) שם פט, א. וכן ברי"ף שם.

כב. במה דברים אמורים? במקום שדרפן לכתב כתובה; אבל במקום שאין דרפן לכתב כתובה, אלא סומכין על תנאי בית דין - הרי זו גובה עקר כתובה אף-על-פי שאין בידה שטר כתובה - בין נתגרשה בין נתאלמנה, בין שהיתה בבית בעלה בין שהיתה בבית אביה<sup>95</sup>, אבל תוספת אין לה בכל מקום אלא בראיה ברוחה<sup>96</sup>.

(95) שם. (96) שאינה מתנאי בית-דין שנאמר בה אע"פ שלא נכתבה הרי היא כנכתבה. אלא מרצונו הטוב הוא מתחייב, והואיל ואין כתובתה בידה - אינה נאמנת.

כג. ועד כמה תגבה האלמנה העקר במקום שאין פותחין כתובה? אם היתה בבית בעלה - גובה לעולם<sup>97</sup>, ואם היתה בבית אביה - עד עשרים וקמ"ש שנה. ואם באה לתבע אחר עשרים וקמ"ש שנה - אין לה כלום; שאלו לא מחלה - לא שתקה כל זמן זיה<sup>98</sup>, והרי אינה עם היורשים כדי שתאמר: נקלמתי מלתבען והן עמי בבית.

(97) כי אין שתיקתה ראייה שמחלה להם כתובתה, אלא מפני שמכבדים אותה ונותנים לה פרנסתה, בושה היא לתבוע כתובתה. (98) אע"פ שהיא ניוזנית משלהם, הואיל ואינם מטפלים בה ביחוד, אינה בושה מלתבוע כתובתה (כתובות קד. וראה ב'תוספות יו"ט' למשנה שם).

כד. לפיכך<sup>99</sup>, אם היה היורש עצמו מוליד מוזונתיה לבית אביה ומטפל בה - יש לה לתבע כתובה ואפילו אחר עשרים וקמ"ש שנה; מפני שזו ששתקה ולא תבעה, מפני שהיא בושה מן היורש<sup>100</sup>.

(99) הואיל ובשעה שהיא בושה, אין שתיקתה ראייה על מחילתה. (100) מחמת הכבוד הגדול שנהג בה (שם קד:). בטרחה בעצמו להוליך מוזונתיה לביתה, ודין התוספת כדין הכתובה, שאפילו היתומים מודים בסכום התוספת, אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גובה בגט זה עקר כתבה, אם אין דרך לכתב כתבה, וגובה כל מה שיש בכתבתה זו, שהרי זכתה בה במיתתו; ואם כתבה קדמה את הגט<sup>129</sup> - אין לה אלא כתבה אחת, שעל כתבתה הראשונה החזירה<sup>130</sup>.

124) אחרי שגירשה, נשאה שנית ולא כתב לה כתובה, והיא לא גבתה משום מה כתובתה הראשונה, ואח"כ גירשה שנית, הרי בידה שני גיטין וכתובה אחת. 125) ולא כתב לה כתובה חדשה, והיא לא גבתה את כתובתה הראשונה. 126) שם. 127) שגירשה וחזר ונשאה ומת. 128) שכתב לה עם נישואיו השניים. 129) שכשנשאה שנית, לא כתב לה כתובה. 130) שם ז, א.

לא. האשה נאמנת לומר 'מת בעלי' פדי שתנשא, כמו שיתבאר בהלכות גרושין<sup>131</sup>. ומתנאי הכתבה - שאם תנשא לאחר אחר מותו, תטל כל מה שכתב לה בכתבתה<sup>132</sup>. לפיכך, אם באה לבית דין ואמרה: מת בעלי, התירוני להנשא, ולא הזכירה שם כתבה בעולם - מתירין אותה להנשא, ומשביעין אותה<sup>133</sup> ונותנין לה כתבתה. באה ואמרה: מת בעלי, תנו לי את כתבתי - אף להנשא אין מתירין אותה; שעל עסקי הכתבה באה, והרי זה בחזקת שלא מת, ואין דעתה להנשא, אלא לטל כתבה מחיים בלבד<sup>134</sup>. באה ואמרה: מת בעלי, התירוני להנשא ותנו לי את כתבתי - מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתבתה, מפני שעקר דבריה על עסקי הנשואין באה; אבל אם באה ואמרה: תנו לי את כתבתי והתירוני להנשא - מתירין אותה, ואין נותנין לה כתבה. ואם תפשה - אין מוציאין מידה<sup>135</sup>.

131) פי"ב הט"ו. 132) אע"פ שאין ממון נגבה אלא בעדות שנים, וכאן אין שום עדות בלעד, בכל זאת תיטול כתובתה, שכן כתב לה בשטר הכתובה: "אם תנשאי לאחר, תטלי מה שכתוב לך" והרי הותרה להנשא (יבמות ק"ז). 133) שבועת האלמנה, שלא הניח אצלה כלום ולא מחלה לו כתובתה, כמבואר לעיל ה"ד. 134) שם. 135) מסופקים אנו, אם על עסקי הכתובה באה, ולפיכך הקדימה לומר: "תנו כתובתי", או על עסקי נישואין באה אלא שאינה יודעת לנסח דבריה כראוי, וכל ספק שבממון - אם תפשו אין מוציאין מידו, כי שמה זכה בממונו ואין לך רשות להוציאו מידו. ואע"פ שאין נותנים לה כתובתה, מתירים אותה להנשא והואיל ומצד הדין אשה נאמנת לומר מת בעלי, מחמת "חזקה שאינה מקלקלת עצמה ותאסור עצמה על בעלה הראשון ועל השני... שאם הוא חי, סופו לבוא או יודע שהוא חי" (לשון רבינו לקמן הל' גירושין פי"ב הט"ז), וכל הספק שנתעורר בדבריה אינו אלא ספק דרבנן - ולהקל (כסף-משנה). ובשו"ע (אהע"ז סי' יז, סמ"ד): "יש אומרים, בין בוז ובין בוז, אין מתירים אותה כיון שהזכירה כתובה".

בתוספת<sup>110</sup>, נאמן. ומשביעה בנקיטת חפץ<sup>111</sup>, ונותן לה את העקר, ונשבע הוא שבועת הסת<sup>112</sup> על התוספת.

109) שטר קבלה. 110) כמבואר למעלה הלכה כו. 111) על עיקר כתובתה. 112) שהרי היא תובעתו טענת ודאי והוא כופר, עליו להשבע שבועת היסט ויפטר.

כח. הוציאה גט ואין בידה שטר כתבה, אם דרך אותו מקום שלא יכתבו כתבה - גובה עקר כתבתה בגט שבידה<sup>113</sup>; ואם דרך לכתב כתבה - אפילו עקר אין לה עד שתוציא שטר כתבה<sup>114</sup>, כמו שבארנו<sup>115</sup>. ונשבע הפעל שבועת הסת על טענתה, ונפטר.

113) ואינו נאמן לומר שניתי מנהג בני עירי וכתבתי לה (כתובות פט.). 114) שיכול לומר: אם אשלם לה עכשיו, שמא אחרי מותי תוציא כתובתה ותגבה בתורת אלמנה, לומר לא נתגרשתי ולא נפרעתי (רש"י שם). ואם יש עדים שאבדה הכתובה או נשרפה - הרי זה כמקום שאין כתבים כתובה, וגובה בגט שבידה (רמ"א אהע"ז סי' ק ס"ו). 115) לעיל הכ"א.

כט. הוציאה שתי גטין ושתי כתבות<sup>116</sup> - גובה שתי כתבות<sup>117</sup>. הוציאה שתי כתבות וגט אחד<sup>118</sup> - אינה גובה אלא כתבה אחת. ואי זו מהן גובה? אם שתייהן שוות<sup>119</sup> - בטלה האחרונה את הראשונה, ואינה טורפת<sup>120</sup> אלא מזמן האחרונה<sup>121</sup>; ואם היה באחת משתייהן תוספת על חברתה<sup>122</sup> - גובה באיזה מהן שתוציא<sup>123</sup>, ותבטל השניה.

116) שגירשה פעמיים. וזמן כתובה ראשונה קודם לזמן גט ראשון, וזמן כתובה שניה קודם לגט שני. 117) משני נישואיה (כתובות פט.). 118) וזמן שתיהן קודם לגט, הרי שלא נתגרשה אלא פעם אחת. 119) סכום שתיהן. 120) מהלקוחות שקנו נכסים מבעלה המגרש. 121) שלפיכך כתב לה כתובה שניה שתמחול לו על שעבודה של כתובה ראשונה, וכל מה שקנו הלקוחות בין זמן הכתובה הראשונה לכתובת השניה - אינו משועבד לכתובתה. 122) שבשניה כתב לה סכום יותר גדול מסכום הראשונה. 123) אם רוצה בכתובה המרובה אינה טורפת אלא מזמן האחרונה, ואם רוצה לטרוף מזמן שבראשונה, אין לה זכות לגבות את הסכום שבשניה. והרי כאילו אמר לה מתחילה: "אם תתצי למחול שעבוד על ראשונה - גבי כתובה שניה שהיא מרובה. ואם לא - גבי הראשונה המועטת" (שם וברש"י). אבל כשסכום שתיהן שווה, בהכרח בטלה שניה את הראשונה, שאם לא כן למה כתבה.

ל. הוציאה שתי גטין וכתבה אחת<sup>124</sup> - אין לה אלא כתבה אחת; שהמגרש את אשתו והחזירה סתם<sup>125</sup> - על כתבתה הראשונה החזירה<sup>126</sup>. הוציאה גט וכתבה אחר מיתת הפעל<sup>127</sup>: אם גט קודם לכתבה<sup>128</sup>

## שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

אָפּלו<sup>16</sup> נְטָמָאוּ הַפְּרוֹת בְּלֶן כְּשֶׁהֵן טָבֵל - מְפָרִישׁ  
מַעֲשֵׂר שְׁנִי<sup>17</sup> בְּטַמְאָה וּפְדֻהוּ<sup>18</sup>.

(11) למעלה פ"ב הלכה ח. (12) שאין פודין בה מעשר טהור (שם). (13) המעשר הטמא לאחר פדייתו, לאדם טמא או לטהור שאינו אוכל חולין בטהרה. (14) שהרי כן נאמר (דברים יד, כג"כ) "ואכלת וגו' מעשר דגנך וגו' לא תוכל שאתו (כלומר, לא תוכל לאכלו, מחמת שהוא טמא – מכות שם) וגו' ונתתה בכסף וגו' ונתת הכסף וגו' בבקר ובצאן וגו' ואכלת שם לפני ה' אלקיך". הרי שמעשר שני שנטמא פודין אותו בירושלים על כסף, וקונים בו בקר וצאן וכו' ואוכלים אותם בקדושה לפני ה', כפירות מעשר שני. (15) [להלן הלכות י"א דיני אכילת מעשר שני. ועיין כסף-משנה]. (16) ירושלמי מעשר שני פ"ג הלכה ג: "ר' פנחס מסאב לה (היה מטמא את המעשר-שני) ופדה לה". ולא ייתכן שטמאו לאחר שהופרש, שהרי הוא קרוי קודש, כבהלכה הסמוכה ואסור לטמאו, ראה להלן הלכה ח ובפ"ח מהלכות לולב ה"ב, אלא טימאו בעודו טבל. (17) ואין אומרים, שכיון שאף קודם הפרשתו, כבר היה המעשר טמא, לא תחול על המעשר קדושת מע"ש, ואין צורך להפרישו ולפדותו. וראה במעשר שני פרק ה משנה יב ובמפרשים שם. וצ"ע. (18) ואוכל דמיו בטהרה. [יתכן שחייב לפדותו, בכדי לאכול את דמיו בטהרה בתורת פירות מעשר שני. (ראה למעלה), שאם לא כן גורם הוא שייפסד. וזהו מה שאמרו במעשר שני שם (להלן פ"א הלכה טו): "אם הפרישו בטומאה אינו יכול להתוודות", היינו שהפרישו בטומאה ולא פדהו, כנ"ל, ועיין שם בתוספות חדשים].

ד. הָעֵרֶל - בְּטַמְאָה<sup>19</sup>, וְאִם אָכַל מַעֲשֵׂר שְׁנִי - לֹוּקָה מִן הַתּוֹרָה, כְּדָרְךָ שְׁלוֹקָה עַל אֲכִילַת תְּרוּמָה<sup>20</sup>; שֶׁהַתְּרוּמָה קְרוּיָה קִדְשׁ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי קְרוּי קִדְשׁ, שֶׁהָרִי נֹאמֵר בּוֹ: קִדְשׁ לַיהוָה<sup>21</sup>. וְטַמְאָה<sup>22</sup> שְׁטַבֵּל - אֹוּכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנִי אֶף עַל פִּי שְׁלֵא הָעֵרִיב שְׁמֹשׁוֹ<sup>23</sup>.

(19) כרבי עקיבא ביבמות עד. וראה בפ"ז מהלכות תרומות הלכה י, ובפ"ב מהלכות חגיגה סוף הלכה א ובלחם-משנה שם (משנה-למלך). (20) הלכות תרומות שם. (21) ביבמות שם למד רבי עקיבא, שערל אינו אוכל בתרומה, מן הפסוק "איש איש מזרע אהרן וגו' בקדשים לא יאכל" לרבות ערל. ושם אמרו בגמרא, שרבי עקיבא ערל אסור באכילת מעשר, ולא אמרו מהיכן למדו זאת. (22) נגעים פי"ד משנה ג, והובאה ביבמות שם: (23) ואף שלמדו מעשר שני מתרומה לענין ערל, כנ"ל, לענין היתר אכילה לטמא שטבל לא למדו, ודינים מיוחדים לכל אחד מהם, ראה בהלכות תרומות שם הלכה ב.

ה. הָאוּכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּאֵינֵנוֹת שֶׁל תּוֹרָה - לֹוּקָה; שְׁנַמְר: לֹא אָכַלְתִּי בְּאֵינֵנוֹ מִמֶּנּוּ. וְהוּא שְׁיֵאכְלָנוּ בְּמָקוֹם אֲכִילָתוֹ, בִּירוּשָׁלַיִם<sup>24</sup>; אָבֵל אִם אָכַל בְּחוּץ<sup>25</sup>

~ יום ראשון כ"ה אייר ~

## הַלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְנִמְעַ רְבִיעִי

### פְּרָק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שהאוכל מעשר שני בטומאה לוקה. והאוכל מעשר שני באיננות, ואי זהו אינו. אם נותנין פירות מעשר שני לעם הארץ. אם מותר לאכול מעשר שני דמאי. מעשר שני אסור לאבד אפילו מיעוטו. וכמה הוא מיעוטו. שאוכל דבר שדרכו לאכול ושותה דבר שדרכו לשתות. שמרים של מעשר שני שנתן עליהם מים, ויין של מעשר שנפל לתוכו דבש. ודין מעשר שני אם ניתן לרפואה, ואם מקדשין בו האשה וכיוצא בזה. המקדיש מעשר שני שלו לבדק הבית.

א. הָאוּכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּטַמְאָה - לֹוּקָה; שְׁנַמְר: לֹא בְּעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְּטַמְאָה. בֵּין שֶׁהַמַּעֲשֵׂר טָמֵא וְהָאוּכֵל טָהוֹר, בֵּין שֶׁהַמַּעֲשֵׂר טָהוֹר וְהָאוּכֵל טָמֵא. וְהוּא שְׁיֵאכְלָנוּ בִּירוּשָׁלַיִם קִדְשׁ שְׁיִפְדָּה<sup>2</sup>, שְׁאִינֵנו לֹוּקָה עַל אֲכִילָתוֹ בְּטַמְאָה אֲלֵא בְּמָקוֹם אֲכִילָתוֹ<sup>3</sup>; אָבֵל אִם אָכַל בְּטַמְאָה<sup>4</sup> חוּץ לִירוּשָׁלַיִם<sup>5</sup> - מִפִּינֵן אוֹתוֹ מִפְּת מְרֻדוֹת<sup>6</sup>.

(2) שלאחר שפדהו – הרי הוא חולין. (3) כלומר, במקום שמצוה לאכול, כשהוא טהור. (4) אבל בטהרה – לוקה, למעלה פ"ב ה"ו. (5) אפילו אחר שנכנס לירושלים ויצא. (6) בין אם נכנס לירושלים ויצא (אינו לוקה משום אוכל מעשר שני חוץ לחומה (ראה למעלה שם) – כיון שאינו ראוי לאכילה. חזון-איש), ובין אם לא נכנס עדיין, ראה למעלה שם.

ב. וְאָפּלו<sup>7</sup> לְהַדְלִיק [בו]<sup>8</sup> אֶת הַנֵּר אַחַר שְׁנַטְמָא<sup>9</sup> - אָסוּר<sup>10</sup> עַד שְׁיִפְדָּה; שְׁנַמְר: לֹא בְּעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְּטַמְאָה.

(7) יבמות שם. (8) בשמן של מעשר שני. (9) כלומר, אפילו אחר שנטמא – אסור, וכל-שכן קודם שנטמא, שהרי אסור להוציאו בשאר צרכיו, כדהלן בהלכה י. (10) אם הכוונה לומר: אסור ואינו לוקה, צריך עיון מה בין זה לאוכל בטומאה, שאף הוא נלמד מהפסוק הנ"ל, ולוקה (בהלכה הקודמת), וראה ב"ר קורקוס, ובגליון הרמב"ם להגרע"א.

ג. כְּכָר בְּאֵינֵנו<sup>11</sup>, שֶׁהַמַּעֲשֵׂר שְׁנַטְמָא, אָפּלוּ בִירוּשָׁלַיִם<sup>12</sup> - פּוֹדִין וְיֵאכְלֵל<sup>13</sup>. וְאוּכְלִין אֶת דְּמִיו בְּטַהֲרָה בְּתוֹרַת פְּרוֹת מַעֲשֵׂר<sup>14</sup>, כְּמוֹ שֶׁהִתְבָּאֵר<sup>15</sup>.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ה אייר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להלן פ"ח הלכה יג, וראה ב"משנה ראשונה" ובחזון-איש. (41) תוספתא מע"ש פ"ד. (42) של ודאי. (43) כאבא חלפי בן קרויא, שם.

ט. מעשר שני<sup>44</sup> אסור לאבד אפלו מעוט<sup>45</sup> בדרכים, אלא מוליכו כל שהוא או מוליך דמיו לירושלים<sup>46</sup>. ומתיר<sup>47</sup> לאבד מעוט מעשר שני של דמאי בדרכים<sup>48</sup>. וכמה הוא מעוט? פחות מפרוגרת, בין באכל שלם בין בפרוס<sup>49</sup>. אכל פרוגרת - אין מאבדין אותו. והמפריש מעשר שני של דמאי פחות מפרוגרת<sup>50</sup> - הרי זה נותנו לעם הארץ ואוכל פנגדו<sup>51</sup>; אבל<sup>52</sup> לא יפרישנו<sup>53</sup> לכתחלה לאבדו<sup>54</sup>, שאין מפרישין לאבד<sup>55</sup>.

(44) של ודאי. (45) אפי' פחות מפרוגרת, ראה להלן. (46) דין זה נלמד, ממה שלא התירו במשנה (דמאי פ"א משנה ב) אלא לאבד מיעוט מעשר שני של דמאי. ראה להלן. (47) משנה שם. (48) המובילות לירושלים, שהקלו בדמאי, מחמת קושי הדרך. (49) ירושלמי שם: "ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק, בין בפרוס בין בשלם עד גרוגרת". (50) כלומר, אפילו פחות מפרוגרת, שבדרכים התירו לאבדו, כנ"ל - לא הקלו בו ליתנו לעם-הארץ, אלא אם אוכל כנגדו. (51) כשם שעושה במעשר שני של דמאי שהוא יותר מפרוגרת, כבהלכה הקודמת. ודעת רבינו, שמה שאמרו במשנה "ונותנו לעם-הארץ ויאכל כנגדו", זה מוסב גם על הנאמר שם בסמוך "ומאבדין את מיעוטו". וראה בתוספות אנשי-שם. בכסף-משנה, ובחזון-איש. (52) בעיא של ר' הושעיא, בירושלמי שם. (53) כלומר, מעשר שני של דמאי, פחות מפרוגרת. (54) בדרכים. (55) אף-על-פי שלא נפשטה הבעיא, פסקה רבינו לחומרא. וצריך עיון: הרי כל איסור איבוד מעשר שני של דמאי אינו אלא מדרבנן.

י. מעשר שני<sup>56</sup> נתן לאכילה ושתיה; שנגמר: ואכלת לפני יי אלהיך<sup>57</sup>. וסיכה - פשתיה. ואסור<sup>58</sup> להוציא בשאר צרכיו, כגון לקח בו פלים ונגדים ועבדים; שנגמר: לא נתתי ממנו למת<sup>59</sup>. כלומר, לא הוציא אתו בדבר שאינו מקיים את הגוף<sup>60</sup>. ואם הוציא ממנו בשאר דברים, אפלו בדבר מצוה, כגון שלקח ממנו ארון ותכריכין למת מצוה - הרי זה אוכל פנגדו בתורת מעשר<sup>61</sup>.

(56) מע"ש פ"ב משנה א. (57) ושתייה בכלל אכילה היא (ירושלמי שם, ובבלי יומא ע:). (58) מן התורה, כדלהלן. (59) רבינו למד זאת מדעתו. וראה בלשון רבינו בספר המצוות. (60) לכן הרי זה כמת. אבל באכילה, שתייה וסיכה, כיון שהמזון נאכל ונבלע באיברים, הרי זה קרוי "חי" ולא "מת" (כסף-משנה). (61) כל זה, כשהמוכר שמכר לו את הכלים והבגדים והתכריכים, ברח או מת, אבל אם הוא קיים לפנינו יחזיר הדמים לבעליהם ויחזרו הבגדים למוכר, כדלהלן פ"ז הלכה טז.

באנינות<sup>26</sup>, או שאכלו בפנים באנינות של דבריהם<sup>27</sup> - מפין אותו מפת מרדות<sup>28</sup>.

(24) דבר זה נלמד מאיסור אכילתו בטומאה, למעלה הלכה א. שכיון שהאיסורים סמוכים בתורה, מסתבר שדיניהם שוים (כסף-משנה). (25) אפילו לאחר שהיה בירושלים ויצא. (26) אבל שלא באנינות - לוקה, כנ"ל בפ"ב הלכה ו. (27) ראה בהלכה הסמוכה. (28) האוכל בחוץ, על שלא קיים "וצרת הכסף בידך" (ראה למעלה הלכה א), והאוכל בפנים על שעבר על דברי חכמים.

ו. איזהו אונן? זה המתאבל על אחד מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן. וביום המיתה - הוא אונן מן התורה, ובלילה - אונן מדבריהן. שנגמר: ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יי; היום - אסור, ולילה - מתיר<sup>29</sup>. נשתקה המת ימים רבים ואחר כך נקבר - כל אותן הימים שאחר יום המיתה עד יום הקבורה הוא אונן מדבריהן. ואין יום הקבורה תופש לילו.

(29) מן התורה. אבל מדרבנן, הרי הוא אונן עד הקבורה. ז. ולא מעשר שני בלבד, אלא כל הקדשים כולן<sup>30</sup> אם אכלן באנינות של תורה - לוקה<sup>31</sup>; ובאנינות של דבריהן - מפין אותו מפת מרדות<sup>32</sup>.

(30) במקומות הנזכרים מדובר בקדשים. (31) שאף איסור אכילת קדשים באנינות הוא בכלל הכתוב "לא אכלתי באוני", וראה בזבחים קא. ובספר המצוות לא-תעשה קנא. (32) ראה למעלה הלכה ה.

ח. אין<sup>33</sup> נותנין פרות מעשר שני<sup>34</sup> לעם הארץ, ולא פרות הנלקחות במעות מעשר, ולא מעות מעשר<sup>35</sup>, מפני שהוא פחזקת טמאה<sup>36</sup>. ומתיר<sup>37</sup> לאכל מעשר שני של דמאי באנינות<sup>38</sup>, ולתנו לעם הארץ<sup>39</sup>; והוא שיאכל פנגדו<sup>40</sup>. אין<sup>41</sup> מפקידין מעשר שני<sup>42</sup> אפלו אצל חבר<sup>43</sup>, שקמא ימות ונמצא המעשר תחת יד בנו עם הארץ; אבל מפקידים מעשר שני של דמאי אצל עם הארץ.

(33) מע"ש פ"ג משנה ג, וירושלמי שם. ובדמאי פ"א סוף הלכה ב ובפ"ב שם הלכה ד. (34) של פירות ודאי, ראה להלן. (35) שדינם כדין מעשר שני, כדלהלן בראש פרק ד. (36) ואסור לגרום טומאה למעשר שני, שהוא קרוי קודש, כתרומה, ראה למעלה הלכה ג. (37) דמאי פ"א משנה ב. (38) אפילו באנינות של תורה. (39) אף-על-פי שהוא בחזקת טמאה. משנה שם. אבל לאכלו בטומאה לא התירו, ראה למעלה. (40) ש"יצטרך להוציא מנכסיו כפי מה שהם (הפירות שנתן) שוים, ואוכלם בירושלים כמעות מעשר שני (בטהרה וכו') - פירוש המשנה שם), שהחמירו חכמים בנותן לעם-הארץ, שלא יהא רגיל בכך (ועיין בר"ש שם שאין דעתו כן). ונראה שבמחלל מעשר שני של דמאי שבידו על מה שביד עם-הארץ, לא החמירו חכמים, ראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

81) משנה שם. ובדפוס רומי ליתא פיסקא זו "עיסא וכו' לשני". 82) משנה שם. 83) בטעם. 84) במשנה שם: "זה הכלל כל ששבחו ניכר, השבח לפי חשבון". ובירושלמי אמר ר' יוחנן: "כל שיש בו הותר מידה השבח לשני". וכן הוא בתוספתא שם סוף פ"ו: "כל המותר במדה שבחו ניכר, השבח לפי חשבון", הרי שצריך שניהם: גם הוסיף במדה וגם ניכר בטעם. ראה בר"י קורקוס. 85) אף שהשביח בטעם. 86) כמפורש במשנה שם, שכל ש"אין שבחו ניכר - השבח לשני", אף-על-פי שהמשנה מדברת כשהותר במדה, כדעת ר' יוחנן בירושלמי שם. ועיין ראב"ד.

טו. **פִּיצַד הַשְּׂבַח לְפִי חֶשְׁבוֹן?** **יִזְן שֶׁל מַעְשָׂר שְׁשֹׁנָה שְׁלִישָׁה**, **שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכוֹ דְּבַשׁ וְתַבְלִין שְׁוֶה זֵזוּ אָחָד, וְהוֹסִיפוּ** <sup>89</sup> **בְּמִדְתּוֹ וְהִשְׁבִּיחוּהוּ**, <sup>90</sup> **וְהָרִי הַפֶּל שְׁוֶה חֲמִשָּׁה - חוֹשְׁבֵין הַפֶּל בְּאַרְבָּעָה וְרִבְעִיעִי**. <sup>91</sup> **וְכֵן עַל דֶּרֶךְ זֶה בִּשְׂאֵר הַדְּבָרִים.**

87) הנוכר בהלכות הקודמות. 88) זוזים. 89) בדפוס רומי "והוסיפו", כלומר, הדבש והתבלין. 90) בטעמו. 91) בדפוס וויניציאה: "בארבעה פחות רביעי". וכן הוא בר"י קורקוס וברדב"ז. וראה בפירושו המשנה.

טז. **מַעְשָׂר שְׁנִי**, <sup>92</sup> **אֵף עַל פִּי שְׁנֵתָן לְסִיכָה** <sup>93</sup> **- אֵין נוֹתְנִין אוֹתוֹ לֹא עַל גְּבֵי צִנִּית** <sup>94</sup> **וְלֹא עַל גְּבֵי חֲזִיזִית**, <sup>95</sup> **וְאֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ קְמִיעִי** <sup>96</sup> **וְכִיּוֹצֵא בוֹ, שְׁהָרִי לֹא נִתֵן לְרַפּוּאָה**. <sup>97</sup>

92) תוספתא מעשר שני פרק א. והיינו שמן של מעשר שני. ולולא דברי רבינו, היה אפשר לפרש דברי התוספתא בטלע של מעשר שני, ראה בתוספתא כפשוטה שם. 93) למעלה הלכה י. 94) "מכה שיוצאת ברגל מלמטה" (אוצר הגאונים למסכת שבת, חלק התשובות עמוד 36). 95) ילפת (חסדי דוד לתוספתא שם). וראה בתרגום אונקלוס לויקרא כא, כ. 96) כי היו עושים גם קמיעים של עיקרין (= עשבים), וראה בשבת סא. 97) אלא לאכילה ושתייה וסיכה שהיא כשתיה, ולא לרפואה. וראה בפ"ה מהלכות שמיטה ויובל הלכה יא, שדרשו: "לאכלה ולא לרפואה".

יז. **מַעְשָׂר שְׁנִי - מִמּוֹן גְּבוּהָ הוּא, שְׁנֹאֲמַר: לִי הוּא. לְפִיכָּךְ אֵינוֹ נִקְנָה בְּמִתְנָה, אֲלֵא אִם פֶּן נִתֵן לוֹ הַטְּבֵל וְהַמְקַבֵּל מִפְּרִישׁ הַמַּעְשָׂר. וְאֵין מְקַדְשִׁין בוֹ אֶת הָאִשָּׁה**, <sup>98</sup> **וְאֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ, וְאֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ, וְאֵין מְחַלְפִּין** <sup>99</sup> **אוֹתוֹ, וְאֵין מְרַהֲיִין אוֹתוֹ.**

98) ואם קדשה אינה מקודשת, כרבי מאיר שם. וכן הוא בהלכות אישות שם הלכה ד. 99) שחליפין כמכר.

יח. **פִּיצַד אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ? לֹא יִפְגַּס לְבִיתוֹ וְיִמַשְׁכְּנֵנוּ מַעְשָׂר שְׁנִי שְׁלוֹ. עֶבֶר וּמַשְׁכָּנוֹ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִדְּרוֹ. פִּיצַד אֵין מְרַהֲיִין אוֹתוֹ? לֹא יֵאמַר לוֹ: הֵא לָךְ מַעְשָׂר זֶה וְהִיָּה בְּיָדְךָ**, <sup>100</sup> **וְתֵן לִי עֲלִיו מַעוֹת. פִּיצַד אֵין מְחַלְפִּין אוֹתוֹ? לֹא יֵאמַר לוֹ: הֵא לָךְ יִזְן**

יא. **מַעְשָׂר - אוֹכֵל דְּבַר שְׁדַרְכּוֹ לְהַאֲכֵל, וְשׁוֹתֵה דְּבַר שְׁדַרְכּוֹ לְשִׁתּוֹת, וְסֹף דְּבַר שְׁדַרְכּוֹ לְסוּף. וְלֹא יִסּוּף יִזְן וְחִמֵּין, אֲבָל סֹף הוּא אֶת הַשְּׂמֶן. וְלֹא יִסְחַט אֶת הַפְּרוֹת לְהוֹצִיא מֵהֵן מַשְׁקִין, חוּץ מִזֵּיתִים וְעִנְבִּים בְּלֶבֶד. וְאֵין מְפַטְמִין אֶת הַשְּׂמֶן**, <sup>62</sup> **אֲבָל** <sup>63</sup> **מְפַטְמִין אֶת הַיַּיִן**. <sup>64</sup> **וְאֵין מְחַבִּין אוֹתוֹ לְאֲכֵל פֶּת שְׁעַפְשָׁה וְשֶׁמֶן שְׁנֹסְרָח, אֲלֵא פִּינֵן שְׁנֹפְסֵל מֵאֲכֵל אָדָם פְּקָעָה קִדְשָׁה מִמֶּנּוּ**. <sup>66</sup>

62) במיני מרקחת, כיון שהוא מפסיד טעמו על ידי כך, וממעט באכילתו (פירוש המשנה. וראה בהלכות תרומות שם הלכה ג). ומטעם זה אסור לקנות שמן מפותם בדמי מעשר שני (משנה שם). 63) משנה שם. 64) שאין טעם היין נפסד משום כך, אלא אדרבא משתבח. 65) ירושלמי מעשר שני שם הלכה א [וכן היא בתוספתא שביעית פ"ז הלכה ב.]. 66) ירושלמי שם.

יב. **כֹּל שִׁמְתָה לְזֵרִים לְאֲכֹלוֹ בְּתְרוּמָה, כִּף מִתָּר בְּמַעְשָׂר שְׁנִי לְאֲכֹלוֹ בְּתוֹרַת חֲלִין**. <sup>67</sup> **שְׁמֵרִים** <sup>68</sup> **שֶׁל מַעְשָׂר שְׁנִי שְׁנֵתָן עֲלֵיהֶם מִים - רֵאשׁוֹן** <sup>69</sup> **אֶסוּר בְּמַעְשָׂר, וְשְׁנִי** <sup>70</sup> **מִתָּר בְּחֲלִין**. <sup>71</sup> **וְשֶׁל דְּמַאי - אֲפֹלוֹ רֵאשׁוֹן מִתָּר**. <sup>72</sup>

67) כלומר, מחוץ לירושלים או טמא בירושלים. 68) תוספתא תרומות שם. והובאה בבבלי בבא בתרא צז. כתנא-קמא ולא כרבי מאיר. 69) כלומר, המים הראשונים שהוציא מן השמרים. 70) כלומר, המים שהוציא לאחר שנתנם על השמרים בשניה. 71) אבל בתרומה החמירו, ראה למעלה בהלכות תרומות שם הלכה יג. 72) בבא בתרא שם. שבדמאי הקלו.

יג. **יִזְן** <sup>73</sup> **שֶׁל מַעְשָׂר** <sup>74</sup> **שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכוֹ דְּבַשׁ וְתַבְלִין** <sup>75</sup> **וְהִשְׁבִּיחוּ** <sup>76</sup> **- הַשְּׂבַח לְפִי חֶשְׁבוֹן**. <sup>77</sup> **וְכֵן** <sup>78</sup> **דְּגִים וְשֵׁנִתְבְּשָׁלוֹ עִם קְפֹלוֹטוֹת** <sup>79</sup> **שֶׁל מַעְשָׂר שְׁנִי וְהִשְׁבִּיחוּ** <sup>80</sup> **- הַשְּׂבַח לְפִי חֶשְׁבוֹן.**

73) מעשר שני שם. 74) ובכתב-יד נוסף כן בדברי רבינו (מעשה רוקח). וכן הוא בר"י קורקוס. 75) צ"ל: "ותבלין". וכן הוא בכסף-משנה. אבל בדפוס רומי הוא כלפינו. ומדובר בדבש ותבלין של חולין של אדם אחר. 76) כלומר, הוסיפו במדתו ובטעמו, כדלהלן. 77) נתבאר להלן בהלכה טו. 78) משנה שם. 79) בעל 'מלאכת שלמה' מצא במשנה מנוקדת: "קְפֹלוֹטוֹת". והם: החציר הנעשה בארץ הצב"י (פירוש המשנה). והם כרישי שדה, כמפורש בירושלמי כלאים פ"א הלכה ב. 80) כמבואר למעלה.

יד. **עִסָּה** <sup>81</sup> **שֶׁל מַעְשָׂר שְׁנִי שְׁאִפְאָה וְהִשְׁבִּיחָה - הַשְּׂבַח לְשְׁנִי. זֶה הַפְּלָל** <sup>82</sup> **: כֹּל שֶׁשְּׂבַחוֹ נִכְרָה: אִם הוֹתִיר בְּמִדָּה** <sup>84</sup> **- הַשְּׂבַח לְפִי חֶשְׁבוֹן, וְאִם לֹא הוֹתִיר הַמִּדָּה** <sup>85</sup> **- הַשְּׂבַח לְשְׁנִי בְּלֶבֶד; וְכֹל שֶׁאֵין שְׂבַחוֹ נִכְרָ, אֲפֹלוֹ הוֹתִיר הַמִּדָּה - הַשְּׂבַח לְשְׁנִי בְּלֶבֶד**. <sup>86</sup>

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ה אייר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעלים חלודה. (116) תוספתא שם. ונראה שהמדובר אפילו אם מכיין גם להתגדל בהן.  
כא. ואין<sup>117</sup> פורעין מהם<sup>118</sup> את המלחה<sup>119</sup>, ואין עושין מהן<sup>120</sup> שושבינות<sup>121</sup>, ואין משלמין מהן הגמולין<sup>122</sup>, ואין פוסקין מהם צדקה בבית הפנסת<sup>123</sup>; אבל משלמין<sup>124</sup> מהן דברים שהן גמילות חסדים<sup>125</sup>. וצריך להודיע<sup>126</sup>.

(117) תוספתא שביעית פ"ז. וראה למעלה סוף פ"ו מהלכות מתנות עניים, ולהלן פ"ו מהלכות שמיטה ויובל הלכה י. (118) ממעות מעשר שני או מפירות מעשר שני, וראה להלן. (119) שהרי ממון גבוה הן, ואינם שלו. (120) ממעות מעשר שני, ראה להלן. (121) כלומר, מתנת נישואין לחתן או לכלה, שהיא נגבית בבית-דין (בבא בתרא קמה: ולהלן פ"ז מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב) והרי הוא כמלוה להם את המעות. ואין דין שושבינות לגבות בבית-דין אלא במעות, אבל בפירות אין דין שושבינות ואינם נגבים בבית-דין, שאינם אלא גמילות חסדים (שם הלכה טו). ואם כן, אין איסור בנתנת פירות של מעשר שני לחתן או לכלה. וראה שם בהערה נוספת נז. (122) כלומר, אם שלח לו חבירו פירות בתורת שושבינות, שאינו חייב לשלם לו, כנ"ל, אסור לו למקבל לשלם לו מעשר שני אחר, תמורתם, שהרי הוא מראה בזה שהוא מקפיד ורוצה לשלם לו, והרי הוא כפורע חוב. (123) שאינו יכול לשלם צדקה שפסקו עליו בבית הכנסת, ממון גבוה. (124) [בתוספתא שם: "משלחין", וכן נכון. וכן הוא בדברי רבינו בהלכות שמיטה ויובל שם. וראה למעלה בהלכות מתנות עניים שם הלכה י. (125) כגון שושבינות של פירות, שאינה נגבית בבית-דין, כנ"ל. (126) למי שהוא שולח לו, שמעשר שני הוא, שלא יחזיק לו טובה יותר מדי, ועוד שינהוג בו קדושה. ולא כתב רבינו כאן ולהלן בהלכות שמיטה שם, שאין פודין בהן שבויין, כשם שכתב למעלה בהלכות מתנות עניים שם, שפשוט הוא שאין מוסרין מעשר שני ושביעית לגוי, שהרי אין מאכילים פירות שביעית לגוי (פ"ה מהלכות שמיטה ויובל הלכה יג), והוא הדין לפירות מעשר שני (תוספתא כפשוטה בשביעית שם).

כב. לא<sup>127</sup> יאמר אדם לחברו: העל את הפירות<sup>128</sup> האלו לירושלים וטל מהן חלקך<sup>129</sup>; שנמצא זה כנוטל שכר ממעשר שני על הבאתו לירושלים<sup>130</sup>. אבל אומר לו: העלם שנאכלם<sup>131</sup> וישנשתם בירושלים.

(127) מעשר שני פ"ג משנה א. (128) של מעשר שני. (129) כשיעור המגיע עבור הבאתם לירושלים. (130) שהרי הוא כפורע חובו במעשר שני. וראה בעבודה זרה סב: ובמאירי שם. (131) כלומר, כדי שנאכלם (אבל לא בשכר שנאכלם).

כג. אומר<sup>132</sup> אדם לחברו בירושלים<sup>133</sup> לסוף אותו בשמן מעשר שני, אף על פי שנסוכה ידו<sup>134</sup>, ואין זה בשכר סיכתו<sup>135</sup>.

מעשר ותן לי שמן מעשר<sup>101</sup>. אבל אומר לו: הא לך<sup>102</sup> שאין לי שמן, ואם רצה חברו לתן לו שמן - מטר; שהרי לא החליף עמו, אלא הודיעו שאין לו, ואם רצה הלה לתן - יתן.

(100) למשכון ולבטוחות. (101) כלומר, אפילו באופן ששניהם מעשר שני, אסור להחליף זה בזה, שהרי זה כמכר. (102) מעשר שני.

יט. מעשר שני<sup>103</sup> - אין שוקלין פנגדו אפלו<sup>104</sup> דינרי זהב<sup>105</sup>, ואפלו לחלל עליהם מעשר שני אחר<sup>106</sup>. גזרה שפא לא יכון ממנו משקלו, ונמצאו הפרות חסרים, והוא שוקל בהן מעות לחלל עליהם מעשר<sup>107</sup> אחר<sup>108</sup>, נמצא מוציא מעשר לחללן בפחות מדמיו.

(103) תוספתא מעשר שני פ"א. וראה בשבת כב: ובמאירי שם. ומדובר כאן בפירות מעשר שני שמשקלם ידוע, כדלהלן. ולא במעות, וראה בהלכה הסמוכה. (104) כן גורס המאירי שם ד"ה גורר. (105) של חולין. (106) אבל אם הוא שוקל כדי לחלל מעשר שני זה, שהוא שוקל כנגדו - מותר, ראה להלן. (107) מבלי שיידע שחסרו הפירות (ראה בר"י קורקוס). [ואף-על-פי שחששא זו קיימת גם אם הפירות הללו, ששוקל כנגדם, הם של חולין (וראה בלחם משנה שם) - לא גזרו אלא בפירות של מעשר שני, שאסורים באכילה חוץ לירושלים, ומחזיקים בביתו על מנת להביאם לירושלים, ובניתיים יכוין מהם משקלות, אבל פירות של חולין עומדים לאכילה, ולא למשקלות]. (108) [שם מחלל עליהם אותו מעשר שני, שהוא שוקל כנגדו, אין חששא שמא יכוין ממנו משקלות, שהרי לאחר החילול הוא חולין, ועומד לאכילה, ראה למעלה].

כ. האחים<sup>109</sup> שחלקו מעשר שני<sup>110</sup> - אין<sup>111</sup> שוקלין זה פנגד זה<sup>112</sup>. וכן מעות מעשר שני - אין שוקלים כפנגדן, ואין מוכרין אותם, ואין מחליפין, ולא מרהינין. ולא יתנם לשלחני להתנאות<sup>113</sup> בהן, ולא ילוה אותן להתגדל בהן<sup>114</sup>. ואם הלון שלא יעלה חלוהה<sup>115</sup> - מתר<sup>116</sup>.

(109) בעיא בירושלמי שם פ"א הלכה א ונפשטה (רדב"ז ור"י קורקוס). (110) פירות של מעשר שני, וראה להלן. (111) בדפוס רומי נשמטה בבא זו בטעות. וראה בר"י קורקוס ובכסף-משנה. (112) כלומר, מעשר שני נגד מעשר שני. [ואין זה משום בזיון מעשר שני, שהרי שניהם קודש, והרי זה כמדליק נר חנוכה מנר חנוכה, שיותר (ראה בהלכה הקודמת), אלא משום גזירה "שמא יכוין ממנו משקלות", ראה שם]. (113) כלומר, שהשולחני מתנאה בהן, שנראה שיש לו ממון הרבה, ומתוך כך רבים באים אצלו. וראה בתוספתא בבא מציעא ראש פ"ד. (114) כלומר, להראות עשיר בעיני הבריות. ואסור לעשות כן משום בזיון מעשר שני, ואף אם אין הלוח מוציא את המטבעות, אלא מחזירן כמות שהן. (115) שמתוך שהלה מראן לכולם, אינם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

## ~ יום שני כ"ו אייר ~

## פָּרָק רְבִיעִי

1) יבאר הרוצה לפדות מעשר שני איך פודה אותו, או המחלל פירות על פירות. הפודה מאי מברך. ואם מחללין מעות מעשר על מעות אחרות. באי זה כסף פודין מעשר שני. המניח מעות להיות מחלל עליהם מעשר שני. מי שעומד בטבריא ויש לו מעות בבבל. האומר מעשר שני יהיה מחולל על סלע שתעלה בידי מכיס זה. הפודה מעשר שני קודם שיפרישו, ושפודים אותו בשוויו.

א. הַרְוָצָה לְפִדוּת פְּרוֹת מְעַשֵּׂר שְׁנִי<sup>2</sup> - פּוֹדָה אוֹתָן בְּדַמְיָהֶן<sup>3</sup> וְאוֹמֵר: הֲרֵי הַמְּעוֹת הָאֵלוֹ<sup>4</sup> תַּחַת הַפְּרוֹת הָאֵלוֹ, או הַפְּרוֹת הָאֵלוֹ מְחַלְלוֹת עַל הַמְּעוֹת הָאֵלוֹ. וְאִם לֹא פָּרַשׁ אֶלָּא הַפְּרִישׁ מְעוֹת בְּלֶבֶד כְּנֶגֶד הַפְּרוֹת - דִּיּוֹ, וְאִינוֹ צָרִיף לְפָרֵשׁ. וְיִצְאֻ הַפְּרוֹת לְחִלִּין, וְיַעֲלוּ הַמְּעוֹת לִירוּשָׁלַיִם וְיִוצִיאֵם שָׁם<sup>6</sup>. שְׁנֵאמַר: וְכִי יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׁאֲתוֹ.

2) שטורה לו להעלותם לירושלים, כדלהלן. 3) בשווין, ראה להלן הי"ח. וראה למעלה פ"ב ה"ב, שבזמן הבית עושה כן מן הדין, ובזמן הזה אינה אלא מדת חסידות. 4) שלא נחלק רבי יוסי במשנה שם אלא בדיעבד, אם פדינו פדיון, אבל לכתחילה אף הוא מודה שצריך לפרש (ביאור הגר"א ליר"ד סי' שלא, אות ר). 5) לאו דוקא שהמעות בידו ממש, אלא כל שהן ברשותו פודה בהן (להלן הלכות יא-יג). ונקט רבינו לשון זו משום הסיפא כשהפריש ולא פירש. 6) יקח בהם דבר שהוא מאכל אדם וגידוליו מן הארץ (להלן פ"ז ה"ג).

ב. וְכֵן אִם רָצָה לְחַלֵּל פְּרוֹת מְעַשֵּׂר עַל פְּרוֹת אַחֲרוֹת - יַעֲלוּ הַפְּרוֹת הַשְּׁנִיּוֹת<sup>7</sup> וְיִאֲכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם<sup>8</sup>. וְלֹא<sup>9</sup> יַחַלֵּל מִמֵּינָן עַל שְׁאִינוֹ מֵינּוֹ, וְלֹא<sup>10</sup> מִן הַיָּפֶה עַל הָרַע וְאֶפְלוּ בְּאוֹתוֹ הַמֵּינָן. וְאִם חָלַל - הֲרֵי הֵן מְחַלְלוֹת.

7) אבל הראשונות נתחללו, ועי' ראב"ד. 8) כדין מעשר שני. 9) תוספתא מעשר שני שם, וירושלמי שם. 10) אין פודין מעשר שני אלא במין על מינו וכו' אפילו מן האגרו (= חיטה לבנה) על השמתית (שחמתית = אדומה) ומן השמתית על האגרו, שכל אחת לגבי חברתה היא רעה, שיש הרוצים בשחמתית, ויש הרוצים באגרו. ראה בבא-בתרא פג: וברשב"ם שם, ראה מהר"י קורקוס.

ג. הַפּוֹדָה<sup>11</sup> מְעַשֵּׂר שְׁנִי<sup>12</sup> - מְבַרְךָ<sup>13</sup>: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל פְּדִיּוֹן מְעַשֵּׂר שְׁנִי. וְאִם חָלַל<sup>14</sup> עַל פְּרוֹת אַחֲרוֹת או שְׁחַלְלוּ<sup>15</sup> מְעוֹת עַל הַפְּרוֹת - מְבַרְךָ: עַל חִלוּל מְעַשֵּׂר שְׁנִי. וְהַפּוֹדָה או הַמְחַלֵּל מְעַשֵּׂר שְׁנִי שֶׁל דְּמַאי - אִינוֹ צָרִיף בְּרִכָּה<sup>16</sup>.

11) 'ירושלמי' (דמאי פ"א ה"ד): 'ודאי (= מעשר שני

132) שם פ"ב משנה ב, כחכמים ולא כרבי שמעון, וכפירוש רבינו שם. 133) שהרי חוץ לירושלים אסור לסוך כלל, שסיכה כשתיה, כנ"ל, וראה למעלה הלכה י, ובפ"ב הלכה ה. 134) של הסך, אנב משיחתו את השמן. 135) "שאיין דמים למשיחת ידו (כלומר, מעט השמן שנשפך על יד הסך, אינו תשלום עבור הסיכה, ונמצא מעט השמן, כמתנת חנם המתורת) ואין מקפידים בזה (כלומר, כיון שמעשר שני מותר לזרים, לא איכפת לנו במה שניסוכה ידו. אבל בשמן של תרומה, שאסור לזרים, לא התיר רבינו (פי"א ה"ח) לסוך אותו ע"ג כהן אלא-אם-כן סך אותו הכהן על עצמו קודם שהגעיליו הישראל על גביו, שכבר נתחללה התרומה)" - פירוש המשנה. וראה בירושלמי שם ובגליון הש"ס, ובמשנה-למלך למעלה שם.

כד. פְּכָר בְּאַרְנָו<sup>136</sup>, שְׁהַמְעַשֵּׂר מְמוֹן גְּבוּהָ הוּא. לְפִיכָף אֵינוֹ אוֹמְרִים<sup>137</sup>, שְׁהַגִּזְבֵּי<sup>138</sup> מְעַשֵּׂר שְׁנִי - אִינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כְּפָל<sup>139</sup>, וְהַגִּזְלוֹ<sup>140</sup> - אִינוֹ מְשַׁלֵּם הַמֵּשֶׁלֶם<sup>141</sup>.

136) למעלה בהלכה יז. 137) ברפוס רומי: "אני אומר". כוונתו לומר, שמה שאמרו בתוספתא (בבא קמא פ"ז) שהגונב מעשר שני חייב לשלם כפל, הוא לפי דעת האומר מעשר שני ממון הדייט הוא (אור שמח). 138) הוא "הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעים" (פ"א מהלכות גניבה הלכה ג). 139) אבל קרן - משלם. שהרי הוא כגונב הקדש (שם פ"ב הלכה א). 140) כלומר: "לקח בגלוי ובפרהסיא בחזוק יד" (פ"א שם). וכפר ונשבע עליו והודה, שבגזלן אחר חייב בחומש (פ"ז מהלכות גזילה הלכה א). 141) שכיון שהוא ממון גבוה הרי כהקדש, שהגוזלו ונשבע עליו אינו משלם חומש, ראה בפ"ח שם (הלכה יד), לגבי עבדים ושטרות וקרקעות, שאין נשבעין עליהם, ופשוט שהוא-הדין להקדשות, שאף עליהן אין נשבעין (פ"ה מהלכות טוען ונטען הלכה א).

כה. הַמְקַדֵּשׁ<sup>142</sup> מְעַשֵּׂר שְׁנִי שְׁלוֹ<sup>143</sup> לְבָדָק הַבֵּית<sup>144</sup> - הֲרֵי זֶה פּוֹדָה אוֹתוֹ מִי שְׁפּוֹדָה<sup>145</sup> עַל מְנַת לְתַן לְהַקְדֵּשׁ אֶת שְׁלוֹ וְלִמְעַשֵּׂר שְׁנִי אֶת שְׁלוֹ<sup>146</sup>.

142) תוספתא מעשר שני פרק ה. 143) אבל לא של חבירו, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (פ"ו מהלכות ערכין הלכה כא). 144) שההקדש חל, כמו שמפורש בתוספתא שם פ"ב (וראה בתוספתא כפשוטה שם). וצ"ע מדוע דוקא בדין הבית, הרי הוא-הדין למזבח. (להלן פ"ז הלכה יט, כתב רבינו שהמתפס מעשר לשלמים לא קנו שלמים, שקדושת שלמים אינה חלה על קדושת מעשר, שהמעשר ממון גבוה הוא וצ"ע ג. ועיין מנחת-חינוך סוף מצוה תעג, ובמאסף "אמנה" (ירושלים תרצ"ט) עמוד קא ואילך, מה שכתב בזה הר"ש סטרליץ ז"ל). 145) שכל אחד יכול לפדות הקדש, ולא רק המקדיש. וראה בפ"ז מהלכות ערכין הלכות ב-ד. 146) ואם פדו אותו בעליו צריך ליתן שני חומשין: חומש להקדש וחומש למעשר שני, כמפורש במנחות פב. ודברי הרדב"ז צ"ע (תוספתא כפשוטה).



מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יחול עליהם המעשר, ונשאר המעות בקדושתן. (29) "ישהם אצלו לגדל ולדות ונמצא משה מעשרותיו" (רש"י שם), וצריך לומר שמדובר בהמה בעלת מום, שאינה ראויה לקרבן, בדומה לחיה ועוף שאינם ראויים לקרבן, וכן כתבו התוספות (סוכה שם, ד"ה שמא, ובקידושין נו. ד"ה במזיד) ולכן לא קנה מעשר, שמא יגדל מהם עדרים עדרים. אבל בהמה תמימה שלוקחים אותה לשלמים (להלן שם ה"ב), אין חוששים שמא יגדל עדרים, ולכן אם עשה כן במזיד, תעלה ותאכל בירושלים, כמו שכתב רבינו להלן שם ה"טז. ועי' במשנה ראשונה מעשר שני שם מ"ו. (30) הנ"ל בראש ההלכה. (31) ראה הערה לז.

ז. בשעת<sup>32</sup> הדחק<sup>33</sup> מתר לחלל מעות הפסח על של נחשת<sup>34</sup>. לא שיקים פניו<sup>35</sup>, אלא עד שימצא רוח<sup>36</sup> ויחזר ויחלל מעות הנחשת על מעות הפסח<sup>37</sup>.

(32) שם פ"ב מ"ו. (33) כגון להלן פ"ו ה"ב. (34) שהן יוצאות יותר בשוק, ולכן התירו בשעת הדחק. (35) שבזיון מעשר שני הוא שיתחלל כסף על נחשת וישאר כך בקביעות, ועוד הנחשת מחלידה (רש"י בבא מציעא נו. ד"ה מפני). (36) כלומר, כשיהיו מעות כסף מצויות בידו. (37) שהן חשובות יותר ואינן מחלידות, ולכן דרך חילול בכך, והתירו כן בשעת הדחק. אבל לא כששניהם נחשת או כסף, כנ"ל ה"ה. כרבי בא בר כהן בשם רבי יוחנן, בירושלמי שם ה"ג, ולא כרבי חגי בשם רבי יוחנן. וראה בבא מציעא שם, וברש"י שם.

ח. מעשר שני של דמאי<sup>38</sup> - מחללים אותו לכתחלה<sup>39</sup> כסף על כסף<sup>40</sup>, וכסף על נחשת<sup>41</sup>, ונחשת על נחשת, ונחשת על הפרות. ויעלו<sup>42</sup> אותן הפרות<sup>43</sup> ויאכלו בירושלים<sup>44</sup>.

(38) דמאי פ"א מ"ב. (39) אף שלא בשעת הדחק, ראה בהלכה הקודמת. (40) אף שאין תועלת בכך, שהקלו בדמאי (פירוש המשנה). (41) בדפוס רומי, נוסף כאן: "ונחשת על כסף". ולכן כתב למעלה בה"ה, שבמעשר ודאי אין מחללין נחשת על כסף לכתחילה, וראה בהערות שם. וכן הוא במשנה כתב-יד מינכן, וראה בדקדוקי סופרים שם. (42) שם, כחכמים ולא כרבי מאיר. (43) ולא התירו לחזור ולפדותם, ודעת רבינו כדעת התוספות בבא מציעא נה, ב - ד"ה ויחזור, ולא כרש"י שם. וכדין לקוח בכסף מעשר, שאינו נפדה בריחוק מקום, להלן פ"ז ה"א והט"ו. וטעמם של דברים, שלא התירו לחלל הפירות על מעות אלא פעם אחת, כדי להקל מעליו טורח העלאתם ולא יותר, שאם יחלל זה על זה ושוב זה על זה, ישהה אותם ולא יעלה לירושלים (משנה ראשונה, דמאי שם). (44) ואם אין מקדש, יניחם עד שירקבו (להלן שם ה"ט"ו).

ט. אין פודיין<sup>45</sup> פרות מעשר<sup>46</sup> אלא בכסף<sup>47</sup>, שגאמר: וצרת הפסח<sup>48</sup>. וכן אם פדה לעצמו<sup>49</sup> והוסיף המש - לא יהיה החמש אלא כסף, פקרין. ואין פודיין בכסף שאינו מטבע<sup>50</sup>, אלא בכסף מפתח

(ודאי) טעון ברכה (= כשפודים אותו) כו'. כיצד הוא מברך? אם היו פירות (כלומר: מעות על פירות) על חילול מעשר שני. כלומר: כשפודה על כסף (= פירות על כסף) - מברך "על פודיין", וכשמחלל על פירות (= פירות על פירות, או מעות על פירות) - מברך "על חילול", וראה להלן. (12) כדרכו: פירות על כסף. (13) כלומר, כשבא לפדותו, שצריך לברך תחילה, עובר לעשייתו, כנ"ל פ"א מהל' מעשר הט"ז. (14) אף לכתחילה מחללין פירות על פירות (כנ"ל ה"ב), ונקט כאן לשון דיעבד, בגלל הבא השניה (= "שחילל מעות על הפירות"), וראה להלן. (15) בדיעבד. אבל לכתחילה אין לעשות כן, ראה להלן ה"ו. (16) "ירושלמי" שם: "תני רבי חלפתא בן שאול, מחללין דמאי במרחץ, שאינו טעון ברכה".

ד. כשפודיין את המעשר - אין פודיין אותו לשם מעשר<sup>17</sup>, אלא לשם חלין. ואומריין: כמה שוין<sup>18</sup> פרות חלין אלו? ואף על פי שהכל יודעין שהן מעשר, פדי שלא יתבזה<sup>19</sup>.

(17) שהרי צריך לפרש לכתחילה. כנ"ל ה"א. (18) המעשר. שהרי מחירם של פירות מעשר שני ירוד הוא ביחס לפירות חיטין, ואם יאמר: "כמה שוים פירות מעשר שני אלו", הרי זה מבזה את המעשר. ועי' ראב"ד. (19) המעשר.

ה. אין מחללין מעות מעשר שני על מעות אחרות. בין שהיו אלו ואלו כסף, או אלו ואלו נחשת<sup>20</sup>, [או<sup>21</sup> הראשונות כסף והשניות נחשת<sup>22</sup>, או] הראשונות נחשת והשניות כסף<sup>23</sup>, ואם עבר וחלל - הרי אלו מחללין.

(20) שאין שום תועלת בדבר, ולכן אף בשעת הדחק אין מחללין. וראה להלן שם. (21) פיסקא זו ("או הראשונות וכו' והשניות נחשת") נשמטה בדפוס רומי בטעות הדומות. (22) שהן חריפות משל כסף, שיוצאות יותר בשוק. (23) שחשיבות יותר ואין מחלידות. ובדמאי מחללים באופן זה, ראה להלן שם. ובשעת הדחק התירו גם באופן זה, ראה להלן סוף ה"ז. ומה שהתירו לפרוט מעות של נחשת על סלע של כסף (מעשר שני פ"ב מ"ח), אין זה אלא מחמת משאוי הדרך (ראה ברש"י בבא מציעא מה. ד"ה הפורט), והרי זה כשעת הדחק.

ו. אין מחללין<sup>24</sup> מעות מעשר על הפרות; ואם חלל<sup>25</sup> - יעלו הפרות ויאכלו בירושלים<sup>26</sup>. ולא<sup>27</sup> יחללם על בהמה תיה ועוף חייין; ואם חלל - לא קנה מעשר<sup>28</sup>, שגאמר יגדל מהם עדרים עדרים<sup>29</sup>. אכל אם חלל על שחוטים - הרי הן כשאר הפרות<sup>30</sup>, ויעלו ויאכלו בירושלים, ויצאו המעות לחלין<sup>31</sup>.

(24) חוץ לירושלים. ראה להלן פ"ז הט"ו. (25) במזיד (כסף-משנה). וראה להלן שם. (26) משנה, מעשר שני, שם. וראה להלן שם ה"א והט"ו. (27) ברייתא, סוכה מ, ב. כחכמים ולא כרבי מאיר. וכפירושו של רב אשי במסקנה. (28) כלומר, הפקיעו הימנו חכמים את הבהמה כדי שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובבא-קמא שם. 66) בעיא שנפשטה ב'ירושלמי' שם סוף ה"א ('מראה הפנים' שם). 67) וכו' מעות. והיה בהם בכדי לשלם עבור הטורח להוציאם מן הבור (שם). 68) ומה שאמרו בתוספתא: "שנפל כיסו לבור כו' אין מחללין אותו עליהן, ואם חילל לא קנה מעשר" - מדובר כשאין בכיס מעות בכדי הטורח להוציא מן הבור ('תוספתא כפשוטה').

יב. הִיָּה<sup>69</sup> בָּא בְּדִרְךָ וּמְעוֹת בִּידוֹ, וְאִנְסֵי בָּא בְּנִגְדוֹ<sup>70</sup>: אִם יָכוֹל לְהַצִּיל עַל יְדֵי הַדְּחָק - פּוֹדֶה בְּהֵן פְּרוֹת שְׂבָבִיתוֹ; וְאִם לֹא, וְאָמַר: פְּרוֹת שְׂשִׁישׁ לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי מְחַלְלִין עַל הַמְּעוֹת הַלְלוּ - לֹא אָמַר כְּלוּם.

69) תוספתא שם, ובבא-קמא קטו, ב. 70) ובוודאי ישדרם ממנו, ראה להלן.

יג. הַמְּנִיחַ מְעוֹת לְהִיּוֹת מְחַלְלֵי עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂר שְׁנֵי - הֲרִי זֶה פּוֹדֶה בְּהֵן בְּחֻזְקַת שְׂהֵן מְיָמִים. מִצָּאֵן שְׂאֵבְדוֹ - חוֹשֵׁשׁ לְכָל מַה שְּׂפָדָה בְּהֵן לְמַפְרָע.

יד. מִי שְׁהִיָּה עוֹמֵד בְּטַבְרִיָּא וְיֵישׁ לוֹ מְעוֹת (בְּבָל)<sup>71</sup> בְּבָבֶל - אֵינּוּ מְחַלְלֵי עֲלֵיהֶם. הֵיוּ לוֹ מְעוֹת מְמַטְבְּעַ טַבְרִיָּא בְּבָבֶל - מְחַלְלֵי עֲלֵיהֶם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

71) [בכת"י אברבנאל: "מעות ממטבע בבל", וכוונתו שמעות בבל היו אצלן בטבריא, וראה להלן].

טו. הָאוֹמֵר<sup>72</sup>: מַעֲשֵׂר שְׁנֵי מְחַלְלֵי עַל סְלַע שְׂתַעְלָה בִּידֵי מַפִּיס זֶה<sup>73</sup>, עַל סְלַע שְׂאֵפֶרֶט מְדִינַר זֶהָב זֶה, עַל פּוֹנְדִיּוֹן שְׂאֵפֶרֶט מְסֻלַּע זֶה - הֲרִי זֶה חֲלָל, וְסְלַע שְׂתַעְלָה בִּידוֹ אוֹ שְׂיַפְרֵט תְּהִי מַעֲשֵׂר<sup>74</sup>.

72) תוספתא שם פ"ד, ועירובין לו, ב. 73) שיש בו סלעים אחרים. 74) כלומר, משתעלה ומשיפרוט, ולא למפרע. ומה שאמרו בעירובין שם, שלמי שסובר "אין ברירה" - אינו מחולל, היינו שלמפרע אינו מחולל, אבל מכאן ולהבא אין צורך ל"ברירה". ואין מכאן סתירה למה שפסק רבינו למעלה (הל' מעשר שם ה"א) שבשל תורה - "אין ברירה" ('חזון איש').

טז. אָמַר<sup>75</sup>: הֲרִי מַעֲשֵׂר מְחַלְלֵי עַל סְלַע שְׁהִיָּתָה בִּיד בְּנִי<sup>76</sup> - לֹא חֲלָל, שְׂמָא לֹא הִיָּתָה בִּידוֹ פְּאוֹתָה שְׁעָה.

75) תוספתא, שם. 76) כלומר, שהיתה בידו בשעה שראיתיו לאחרונה, ועתה אין האב יודע אם היא בידו.

יז. הַפּוֹדֶה<sup>77</sup> מַעֲשֵׂר שְׁנֵי קָדָם שְׂיַפְרִישְׁנוּ, כְּגוֹן שְׂאֵמַר: מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁל פְּרוֹת אֵלוֹ פְּדוּי בְּמְעוֹת אֵלוֹ<sup>78</sup> - לֹא אָמַר כְּלוּם, וְלֹא קָבַע מַעֲשֵׂר<sup>79</sup>. אֲבָל אִם קָבַע וְאָמַר: מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁלָהֶן בְּצַפּוֹן אוֹ בְּדָרוּם מְחַלְלֵי עַל הַמְּעוֹת<sup>80</sup> אֵלוֹ - הֲרִי זֶה פְּדוּי.

77) תוספתא שם פ"ג כחכמים ולא כרבי שמעון. 78) המסוימות בידו, וראה ב'תוספתא כפשוטה' בשם הר"ש סיריליאו. 79) כלומר: אין כאן חילול לפי שלא נתקדש

שִׁישׁ עֲלָיו צוּרָה אוֹ כְּתָב; [שְׂנַאָמַר: וְצִרְתָּ<sup>51</sup> הַכֶּסֶף]. וְאִם פְּדָה בְּלִשׁוֹן שְׁל כֶּסֶף וְכִיּוּצָא בּוֹ, וְהוּא הַנְּקָרָא אֲסִימוֹן<sup>52</sup> - לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם<sup>53</sup>. וְאִין פּוֹדִין בְּפָחוֹת מִפְּרוּטָה<sup>54</sup>, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפּוֹדָה בְּאֲסִימוֹן.

45) מן התורה, כדלהלן. 46) אבל מעות מעשר מחללים מן התורה אף על הנחושת, ולא אסרו לחלל מעות מעשר על מעות אחרות (ה"ה), אלא מדרבנן, ולפיכך אם עבר וחילל הרי זה מחולל (שם). 47) כלומר, כשפודה על מטבעות אינו פודה אלא בכסף, אבל יכול לפדותם על פירות אחרים, אם ירצה (כנ"ל ה"ב), וראה ברדב"ז. 48) 'ספרי' פרשת ראה. וראה בסוכה מא, א. ובר"ח שם. 49) כלומר, מעשר שלו. שהפודה מעשר שני שאינו שלו אינו מוסיף חומש (להלן פ"ה הלכות א-ח). 50) כלומר, לשון של כסף, כדלהלן. 51) "דבר שיש עליו צורה" (פירוש המשנה). 52) "הוא הסלע שאינו מפותח, כלומר, שאין בו צורה" (שם). 53) שהרי דין זה, שאין פודין אלא על כסף שיש לו צורה, הוא מן התורה, ולכן אף בדיעבד לא עשה כלום. ונראה שאף אם פדה פירות מעשר על מעות של נחושת, לא עשה כלום, שהרי גם זה נלמד מהפסוק הנ"ל. 54) כלומר, שפודה מעשר שני ששוה כמה פרוטות על כמה מטבעות כסף, ששווי כל אחת מהן אינו אלא פחות מפרוטה (כסף-משנה).

י. אֵיין<sup>55</sup> פּוֹדִין בְּמַטְבְּעַ שְׂאִינוֹ יוּצָא בְּאוֹתוֹ זְמַן<sup>56</sup> וּבְאוֹתוֹ מְקוּם<sup>57</sup>; שְׂנַאָמַר: וְנִמְתָּ הַכֶּסֶף כָּל אֲשֶׁר תֵּאָוֶה נַפְשֶׁךָ - עַד שְׁהִיָּה רְאוּי לְהוּצָאָה<sup>58</sup>. וּמַטְבְּעַ<sup>59</sup> מְלָכִים הֲרֵאשׁוּנִים<sup>60</sup>, אִם יוּצָא מִשְׁמָם<sup>61</sup> - פּוֹדִין בְּ<sup>62</sup>.

55) משנה, שם. 56) כגון מעות כוזביות (מתקופת בר כוכבא) ומעות ירושלמיות (עתיקות שאינן יוצאות יותר). וראה בתוספתא שם פ"א ה"ו. 57) 'ירושלמי' שם: "מטבע שנפסל (במקום זה) והמלכות מקבלתו (במקום אחר שתחת שלטונה), רבי יוסי בשם רבי יונתן, כאסימון" וראה בגליון הש"ס שם. 58) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה שם. ומקורו בדברי חז"ל לא ידוע. 59) תוספתא ו'ירושלמי' שם. 60) כגון מטבעות של מלכי רומי שמתו, ואין טובעים אותן יותר. 61) שלא גזרו על זכרונם ולא פסלו את צורתם, ובני אדם מקבלים אותן כמטבעות של המלכים הראשונים. 62) אבל אם אינו יוצא משמם, אלא שבני אדם משתמשים בהם בלא ידיעת המלכות, אין פודין בו, שאינו נקרא יוצא, אלא זה שהמלכות מוציאתו, וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם.

יא. אֵינּוּ<sup>63</sup> פּוֹדֶה בְּמְעוֹת שְׂאִינָן בְּרִשׁוֹתוֹ<sup>64</sup>; שְׂנַאָמַר: וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בִּידֶךָ<sup>65</sup>. נְפִל<sup>66</sup> פִּיסוֹ<sup>67</sup> לְבוֹר וְהוּא יָכוֹל לְהוּצִיאֹ - פּוֹדֶה בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹתוֹ<sup>68</sup>.

63) משנה ו'ירושלמי' ותוספתא שם, ובבא-קמא צח, א. 64) כגון שנפל כיסו לים הגדול (בבא-קמא שם). 65) בידך - ברשותך. 'ספרי' פרשת ראה, ו'ירושלמי'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**ידועים - יפדה על פי אחד; ואם דבר שאין דמיו ידועים, כגון יין שהתחיל להחמיץ, ופרות שהרקבו, או מעות שהחלידו<sup>103</sup> - יפדה על פי שלשה תגרים<sup>104</sup>, ואפלו<sup>105</sup> היה אחד מהן עובד פוככים או<sup>106</sup> בעל המעשר. אפלו<sup>107</sup> איש ושתי נשיו - פודין על פיהם. וכופין<sup>108</sup> את הבעלים לפתח ראשון<sup>109</sup>. וזה המר במעשר מן ההקדש.**

(100) מעשר שני שם, ותוספתא שם פ"ג. (101) "כלומר, באומד בלא שיעור ומדה, אלא כפי מה שזדמן לו" (פירוש המשנה כאן, ובדמאי סוף פ"ב. וראה למעלה פ"א מהל' מעשר ה"ד). וטעמם של דברים נראה, שכיון שאינו מדקדק בשיעורים של הפירות, יבוא לפדותם בפחות משוויים, ולכתחילה צריך לפדותם בשוויים (למעלה הי"ח). (102) משנה, שם. והובאה בסנהדרין יד, ב. (103) ש"כשהתחיל להפסד לא יודע ערכו, לפי שכשיעור ההפסד ישתנה הערך" (פירוש המשנה). (104) בתוספתא שם, ובסנהדרין שם: "שלושה לקוחות". ופירוש: תגרים הבקיאים בשומת סחורה. וכן פירש המאירי שם. ולא כ"ש מפרשים ב'תוספות' שם ד"ה בשלשה. (105) תוספתא שם, וסנהדרין שם, וב'ירושלמי' מעשר שני שם סוף ה"א. (106) אבל לא כששניהם גויים, או שניהם בעלים (בעיא שנפשטה ב'ירושלמי' שם). (107) סנהדרין שם: "בעי רבי ירמיה, שלשה ומטילין לכיס אחד (= שהם שותפים) מהו (האם פודין בפניהם, כשאינן דמי המעשר ידועים). תא שמע, איש ושתי נשיו פודין מעשר שני שאין דמיו ידועין, דילמא כגון רב פפא ורבא אבא סורא (אשת רב פפא כתובות לט). והיתה עושה לעצמה - רש"י. ואין הם כמטילין לכיס אחד). ודעת רבינו שאין זו אלא דחיה בעלמא (כסף-משנה), וכן הוא ב'מאירי' שם, ולא כהר"ח. ולכן סתם רבינו ולא פירש דוקא באופן שאינם מטילים לכיס אחד. (108) תוספתא מעשר שני, שם. (109) להציע את מחיר המעשר. שהבעלים נותנים חומש (להלן פ"ה ה"א) וכל אדם אין נותנין חומש (ערכין כז. לענין הקדש).

**כא. אין מוליכין פרות מעשר מן המקום למקום לפדותם שם<sup>111</sup>. והמוליך<sup>112</sup> ממקום היקר למקום הזול או ממקום הזול למקום היקר - פודה פשעו מקום הפדיה<sup>113</sup>. ואם<sup>114</sup> היו דמאי - פודין אותו פשעו הזול, הואיל<sup>115</sup> ונראו להמכר בזול<sup>116</sup>.**

(110) אבל מעות מעשר מוליכין, כדלהלן. (111) אף ממקום הזול, למקום היקר. כמו שמשמע מן המשנה הנ"ל. והיינו משום שמא יזולו הפירות במקום היקר יותר מאשר במקום הזול, אבל מעות אין דרכן להזויל עד כדי כך ('תוספתא כפשוטה' עמוד 751). (112) משנה, שם. (113) ואם הוציא הוצאות כדי להוליכם, מפסידן (רדב"ן), וראה בסוף הלכה הסמוכה. (114) 'ירושלמי' שם. (115) כן הוא שם במסקנה. (116) כלומר, שראו הפירות פני מקום שער הזול.

**כב. היו<sup>117</sup> לו פרות מעשר שני בגרן, והוציא**

המעשר כל זמן שלא הורם, וראה למעלה פ"ג הי"ז. ואין כאן הפרשה לפי שלא קבע מקום, ראה למעלה פ"ג מהל' תרומות ה"ח. (80) ברפוס רומי: "מעות".

**יח. כשפודין מעשר שני<sup>81</sup> - פודין אותו בשווי<sup>82</sup> ויש<sup>83</sup> לו לפדות בשער הזול<sup>84</sup>: כמות שהחנוני לוקח, ולא כמות שהוא מוכר<sup>85</sup>. ונותן המעות<sup>86</sup> כמות שהשלהני פורט<sup>87</sup>, לא כמות שהוא מצרף<sup>88</sup>. ואם עבר ופדה שוה מנה בפירוטה, או חלל שוה מנה על שוה פירוטה<sup>89</sup> - הרי זה מחלל<sup>90</sup>.**

(81) בזמן הבית, או בזמן הזה אם הוא נהוג מדת חסידות, ראה למעלה פ"ב ה"ב. (82) כן נראה מן המשנה שכתבה רבינו בסמוך. וכן הוא בבבא מציעא נב, ב (כסף-משנה). (83) מע"ש פ"ד מ"ב. (84) כלומר, על מעות בשווי הפירות כשהן בזול, כדלהלן. (85) שהוא נוטל יותר מששלים, שהרי הוא משתכר. וטעמם של דברים "מפני שכתוב בו ברכה" ('ירושלמי' שם בתחילת ה"ג). ולפיכך הקילו בפדיונו, לפדותו כשער הזול ('פני משה' שם, וראה ב'תוספות אנשי שם'). (86) מעות של חולין עבור חילול סלע של מעשר שני (פירוש המשנה שם, ועי' ר"ש ורע"ב). (87) מקבל סלע ונותן מעות עברו - שנותן פחות. (88) נותן סלע ומקבל מעות עברו - שמקבל יותר (ראה בפירוש המשנה ובר"י קורקוס). (89) כלומר, על פירות שוה פרוטה, ראה למעלה ה"ב. (90) שלא יהא מעשר שני חמור מן ההקדש, שאמרו בו (בבא מציעא נז): "הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה, מחולל". וראה למעלה פ"ב שם.

**יט. היתה<sup>91</sup> הסלע חסרה<sup>92</sup> שתות<sup>93</sup> או פחות משתות, אם<sup>94</sup> היתה יוצאת על ידי הדחק - מחלל עליה לכתחלה בשוה סלע<sup>95</sup> ואינו הושע. פדה<sup>96</sup> בסלע<sup>97</sup> ונמצאת רעה<sup>98</sup> - יחליפנה<sup>99</sup>.**

(91) משנה, שם נב, א. ודף נב, ב. (92) שנשחקה מחמת ריבוי הוצאתה. (93) כרבי שמעון במשנה, שם. וראה בפ"ב מהל' מכירה הי". (94) שם: "והני מילי הוא דסגי להו (= שהן יוצאות)", ובכת"י אחד ('דקדוקי סופרים' שם): "והני מילי, דנפיק על ידי הדחק", וכן ברי"ף שם. וראה בהל' מכירה שם, הי"ב. (95) שם: "כשהוא מחללה, מחללה ביפה (= כאילו הוא יפה, בלא חסרון - רש"י)". ואף שמשמע שם שלפי המסקנה, חזרה בה הגמרא, רבינו מפרש את הסוגיא כריב"ן ב'תוספות' שם, וכן הוא ב'שיטה מקובצת' שם, בשם תלמיד רבינו פרץ. (96) תוספתא מעשר שני פ"ד ה"ב. (97) בחזקת שהיא שלימה. (98) כלומר, שחסירה היא שתות. (99) כלומר: חילל הסלע החסרה על סלע השלמה. שכיון שהסלע הראשונה פחותה מן השניה, הרי היא כפירות לגבי כסף, ומותר לחללה ('תוספתא כפשוטה').

**כ. אין<sup>100</sup> פודין מעשר שני אכסרה<sup>101</sup>, אלא מדקדק במדתו או במשקלו ונותן דמיו. אם<sup>102</sup> היו דמיו**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהאיש מוסיף חומש באופן זה. (9) ואם הפירות של הבעל, והיא פודה בשבילו - מוסיפה חומש, שלווחו של אדם כמותו. (10) כלומר, כשם שהפודה פירות מעשר שני מוסיף חומש, כמו כן הפודה פדיון המעשר, מוסיף חומש. (11) ברייתא במנחות פב. "המתפיס מעות מעשר שני לשלמים, כשהוא פודן מוסיף עליהן שני חומשין, אחת לקודש, ואחד למעשר". (12) כלומר, מעות מעשר שני, שפדה פירות המעשר, עליהן. (13) על הקרן, ולא על החומש הראשון.

ג. פְּדֵה פְּרוֹת מַעְשָׂרוֹ וְהוֹסִיף חֹמֶשׁ, וְחָזַר וּפְדָה הַפְּדִיּוֹן לְעֶצְמוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה<sup>14</sup> - מוֹסִיף חֹמֶשׁ שְׁנִי עַל הַקֶּרֶן בְּלִבָּד, וְאֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ עַל הַחֹמֶשׁ<sup>15</sup>.

(14) שהוא מוסיף חומש. (15) בניגוד לאוכל תרומה בשוגג, שמוסיף חומש על חומש.

ד. מַעְשֵׂר שְׁנִי שְׁאִין בְּחֹמְשׁוֹ שְׁוֶה פְּרוּטָה<sup>16</sup> - אֵינוֹ מוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ<sup>17</sup>. וְכֵן מַעְשֵׂר שְׁאִין דְּמִיּוֹ יְדוּעִין<sup>18</sup> - דִּיּוֹ שְׁאִיֵּאמַר<sup>19</sup>: הוּא וְחֹמְשׁוֹ מְחַלְל עַל הַסְּלֵעַ הַזֶּה<sup>20</sup>. וְכָל<sup>21</sup> מַעְשֵׂר שֶׁהוּא אֵינוֹ פְּדוּהוּ מְשֻׁלָּם<sup>22</sup> - אֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ<sup>23</sup>. וּמַעְשֵׂר שְׁנִי שֶׁל דְּמָאֵי - אֵינוֹ מוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ<sup>24</sup>.

(16) כשהמעשר עצמו אינו שווה ארבע פרוטות. והחומש הוא מלבר (= מבחוץ). (17) אבל הוא עצמו קדוש מדבריהם. ועיין בהלכה הסמוכה, שאם יש לו מעות שחילל עליהן מעשר שני אחר - אומר: "הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות". (18) ואפשר שאין בו ארבע פרוטות, שאז אין בחומשו שווה פרוטה, ואינו אלא מדבריהם. (19) כלומר, ואין צריך לפדותו על פי שלושה תגרים, כמו למעלה בפרק ד הלכה יט, ששם מדובר כשהמעשר מן התורה, כגון שיש בו וודאי ארבע פרוטות, שאז אינו אלא מדבריהם - הקלו בפדיונו. וכן אין צריך להמתין עד שיהא לו עוד מעשר שני, שיצטרף עם זה, ויהא בחומשם שווה פרוטה. (20) כלומר, על סלע שכבר חיללו עליו, מעשר שני אחר. (21) ירושלמי שם ראש הלכה ג: "אמר ר' יוחנן, כל מעשר שאינו הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' חנינא, טעמא דר' יוחנן, ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו (כלומר, חמישית משלו) יוסיף עליו, כדי שיהא הוא ופדיונו משלו". (22) בכתב-יד מעשה רוקח: "שאינו הוא ופדיונו משלו", וכלשון הירושלמי. (23) אבל עיקר הפדיון חל מן התורה. (24) כיוון שהחומש אינו מעכב.

ה. הַפְּדוּהָ מַעְשֵׂר שְׁנִי, וְהִיא לֹא מַעְשֵׂר שְׁנִי אַחַר שְׁלֹא נִפְדָּה, אִם אֵין בְּחֹמְשׁוֹ<sup>25</sup> שְׁוֶה פְּרוּטָה - דִּיּוֹ שְׁאִיֵּאמַר<sup>26</sup>: הוּא וְחֹמְשׁוֹ מְחַלְל עַל מְעוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת; לְפִי שְׁאֵי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְצַמְצֵם אֶת מְעוֹתָיו.

(25) של המעשר שלא נפדה. (26) כלומר, "ולא אמרין ימתין עד שיעלה לירושלים, או ימתין עד שיצרפנו עם אחר".

עָלֵיהֶם וְצִיאוֹת מִבֵּיתוֹ עַד שֶׁהֵבִיֵּאן לְעִיר וְהִשְׁבִּיחוּ - פְּדוּהָ כְּשֶׁעַר הָעִיר<sup>118</sup> וְהִפְסִיד וְצִיאוֹתָיו<sup>119</sup>.

(117) משנה, שם. (118) כלומר, ביוקר. (119) וטעמו של דבר, שכל זמן שלא פדה את הפירות, הן ברשות מעשר שני, וחייב לטפל בהם ולהביאם לירושלים על חשבוננו, בלי ניכוי ההוצאות. ואין הבדל אם מוליכין לירושלים בדרך ישרה או בדרך עקלתון. ואם מוליכין מן הגורן לעיר, או ממקום הזול למקום היוקר, דינו כמוליך את הפירות לירושלים, והוצאות הדרך על חשבוננו ('תוספתא כפשוטה' עמוד 758).

## ~ יום שלישי כ"ז אייר ~

### פְּרָק חֲמִישִׁי

(1) יבאר שהפודה מעשרו לעצמו מוסיף חומש, ואם האשה חייבת בו. מעשר שאין בחומשו שוה פרוטה. והפודה מעשר ביותר על דמיו. סלע בסלע בעה"ב קודם. ואם מותר להערים בפדיון מעשרו. אשה שהכניסה לבעלה מעשר שני. והפודה מעשר שני לעצמו ולא נתן את החומש. מעות מעשר שני אם צורפים בדגריי זהב. ואם יחלל כסף מעשר עם פירות מעשר על הכסף.

א. הַפְּדוּהָ מַעְשָׂרוֹ לְעֶצְמוֹ<sup>29</sup> - בֵּין שֶׁהוּא שְׁלוֹ<sup>30</sup>, בֵּין שֶׁנִּפְלַל לֹא בִּירְשָׁה<sup>31</sup>, בֵּין שֶׁנָּתַן לוֹ בְּטַבְלוֹ מִתְּנָה<sup>32</sup> כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ - הָרִי זֶה מוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ. אִם הִיא שְׁוֶה אַרְבָּעָה - נִתַּן חֲמִישָׁה<sup>33</sup>. שְׁנַאֲמַר: וְאִם גָּאֵל יְגָאֵל אִישׁ מִמַּעְשָׂרוֹ, חֲמִישִׁיתוֹ יִסֵּף עָלָיו.

(2) רוצה לומר שגם המעות, שהוא מחלל עליהן, הן שלו, ומחלל לעצמו, שלעולם אינו מוסיף חומש אלא אם גם הפירות וגם הפדיון (= המעות) הם שלו. (3) שהפירשו מפירות שדהו. ואף על פי שאין המעשר קנוי לו, שהרי ממון גבוה הוא, אלא, חידוש הוא שחידשה התורה שעשאתו כשלו, לעניין פדיון והוספת חומש. (4) כלומר, המעשר עצמו (לא בטבלו). ואף על פי שממון גבוה הוא - חידשה התורה שלעניין פדיון הירש קונה את המעשר, והרי הוא כשלו, כשם שחידשה בעל השדה. (5) במשנה שם: "שנותן לו במתנה". ואמרו בקידושין נד: שלרבי מאיר הסובר שמעשר שני ממון גבוה הוא, המדובר "כגון דיהיב ניהליה בטבליה". (6) היינו "חומש מלבר" וכן אמרו בכבא מציעא נג: "אבעיא להו, חומשא מלגיו (=מכפנים, כלומר על חמישה מוסיף אחד), או חומשא מלבר (=מבחוץ, כלומר על ארבעה מוסיף אחד)", ובמסקנא החליטו: "חומשא מלבר".

ב. וְאִשָּׁה<sup>7</sup> שִׁפְדָת מַעְשֵׂר שְׁנִי שְׁלָהּ לְעֶצְמָה<sup>8</sup> - אֵינָה מוֹסִיפָה חֹמֶשׁ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ: אִישׁ מִמַּעְשָׂרוֹ - וְלֹא אִשָּׁה<sup>9</sup>. וְכֵן<sup>10</sup> אִם<sup>11</sup> פְּדָה פְּדִיּוֹן פְּרוֹת הַמַּעְשָׂר<sup>12</sup> לְעֶצְמוֹ - מוֹסִיף חֹמֶשׁ<sup>13</sup>.

(7) קדושין כד. "בוזוי דידה ומעשר דידה, איש אמר רחמנא ולא אשה". (8) כלומר: גם הפירות וגם המעות שלה,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ז אייר - ספר זרעים - הלכות מעשר שני - קנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקנה להן - אינו יכול להקנות לאחרים. וכמו כן לפדות מעשר שני של אחרים. (42) אבל לא בדבר שהוא מן התורה.

י. וכן מערים ונותן המעשר מתנה פשהוא בטבלו<sup>43</sup>, ואומר הנותן: הרי הפרות האלו מחללין על מעות שפבית<sup>44</sup>.

(43) קודם שהפריש מן הכרי, ולא לאחר מכן, שכיוון שמעשר שני ממון גבוה הוא, אינו נקנה במתנה. (44) "בראשונה היו עושין כן במעות (כלומר, היה מקנה המעות לחבירו, והלה פודה הפירות על מעותיו) היו נוטלין אותן (את המעות) ובורחין, התקינו שיהו עושין כן בפירות [שאינם נוחים כל כך לתפיסה ובריחה]".

יא. שני אחין או שני שתפין, [אב ובנו]<sup>45</sup> - פודין זה לזה מעשר שני, כדי שלא יוסיף חמש. אשה שהכניסה לבעלה מעשר שני, הואיל והוא ממון גבוה כמו שבארנו - לא קנה בעל. לפיכך, אם פדהו<sup>46</sup> - אינו מוסיף חמש<sup>47</sup>.

(45) ואף שכבר כתב רבינו (למעלה הלכה ח), שבן פודה לאביו, הוסיף וכתב כאן, שאף האב פודה לבנו, אף על פי שהבן קרוב ללב אביו, יותר משהאב קרוב לבנו. (46) על מעות שלו. (47) וכמו כן אם פדתה האשה, אינה מוסיפה חומש.

יב. הפודה מעשר שני<sup>48</sup> לעצמו, ונתן את הקרן ולא נתן את החמש, אף על פי שאין החמש מעבב והרי נתחלל - לא יאכל עד שיתן החמש, ואפלו בשפת גזרה שפא יפשע ולא יתן.

(48) שהוא מוסיף חומש.

יג. מעות מעשר שני, אם רצה לצרפם<sup>49</sup> בדינרי זהב כדי להקל משאן - מצרפן. ואם צרפן לעצמו - אינו מוסיף חמש, שאין זה דרך פדיה.

(49) לפרטם.

יד. הפורט סלע ממעות מעשר שני<sup>50</sup>, בין בירושלים בין חוץ לירושלים - לא יצרפנה<sup>51</sup> פלה במעות נחשת<sup>52</sup>, אלא בשקל מעות כסף ובשקל מעות נחשת<sup>53</sup>.

(50) כלומר: יש לו סלע של מעשר שני ורוצה לפרטו על מעות של נחשת. (51) יצרפנה. (52) שכיוון שאינו מוציא כל הכסף בבת אחת, לא התירו לפרוט כולו במעות נחושת, שכבוד הוא למעשר כשהוא מחולל על כסף. (53) וצריך לומר, שמדובר כאן בשעת הדחק, שהרי אין מחללין כסף על נחושת אלא בשעת הדחק. וכשמחלל כסף על נחושת התירו גם לחלל כסף על כסף, אף שאין מחללין כסף על כסף אפילו בשעת הדחק. ולכן לא נמנתה משנה זו בעדיות פרק א, בין הדברים שבית הלל לחומרא ובית שמאי

1. הפודה מעשר פותר על דמיו<sup>27</sup> - לא נתפסה התוספת למעשר.

(27) כלומר, הדמים, שעליהם הוא פודה, שווים יותר מהפירות.

ז. בעל הבית אומר<sup>28</sup> בסלע<sup>29</sup>, ואחר<sup>30</sup> אומר בסלע - בעל הבית קודם, מפני שהוא מוסיף חמש. בעל הבית אומר בסלע, ואחר אומר בסלע ופרוטה<sup>31</sup> - האחר קודם, מפני שמוסיף על הקרן<sup>32</sup>.

(28) שהרי כופין אותו לפתוח ראשון. (29) לפדיון המעשר. (30) ראה להלן פרק ט הלכה ז ובכסף משנה שם, שאחר יכול לחלל שלא מדעת בעל הפירות. (31) במשנה שם: "בסלע ואיסר". (32) ובירושלמי שם: "ואין חומשו של זה (בעל-הבית) מרובה על תוספתו של זה? אמר רבי אבין שנייא היא שהוא יכול להערים עליו (על המעשר) ולפוטרו מן החומש".

ח. מתר להערים<sup>33</sup> על פדיון מעשרו. כיצד? אומר אדם לבנו ולבתו הגדולים ולעבדו העברי<sup>34</sup>: הא לך<sup>35</sup> את המעות האלו ופדה לך בהן המעשר, כדי שלא יוסיף חמש. אבל לא יאמר לו: פדה לי בהן<sup>36</sup>. וכן אם אמר לו: פדה לי משלך - אינו מוסיף חמש<sup>37</sup>.

(33) "תחבולת ההיתר תיקרא הערמה, ושאינו להיתר, תיקרא מרמה". (34) "עבד עברי אין גופו קנוי, אלא מעשה ידיו בלבד. והוא כמו שכיר, כמו שאמר השם יתברך כי משנה שכר שכיר וכו'". [ולא הזכירו כאן "אשתו", שכיוון שאין זו מתנה גמורה אלא על מנת להחזיר - קנתה והבעל אוכל פירות. ומה שאמרו "במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות", אין זה אלא במתנה גמורה שהנותן בעין יפה הוא נותן, ובמתנה על מנת להחזיר לא אמרו כן. ובפרק א מהלכות עירובין הלכה כ, הזכירו "אשתו", לפי ששם מדובר במתנה גמורה]. (35) [נראה מדברי רש"י בגיטין סה. שזו היא מתנה על מנת להחזיר]. (36) שאין זו לשון מתנה אלא לשון שליחות וחייב בחומש. (37) כלומר: הא לך מעות ופדה פירות מעשר שני שלי על המעות שלך. שכיוון שאמר לו: "על המעות שלך" - הרי זו מתנה.

ט. אבל לא יתן המעות לפדות<sup>38</sup> לבנו ולבתו הקטנים<sup>39</sup> ולעבדו ושפחתו הפגועים, מפני שידן פידו<sup>40</sup>. נתן לשפחתו העבריה, אם מעשר שני זה מדבריהם, פגון שהיה מעציץ שאינו נקוב - דבריו קמיין; שאמה העבריה קטנה היא, ואין הקטן זוכה לאחרים<sup>41</sup> אלא בדבר שהוא מדבריהם<sup>42</sup>.

(38) עליהן. (39) לדעת התוספות, המדובר בהגיעו לעונת נדרים, שתרומתם תרומה והוא הדין שפדיונו פדיון. (40) ונמצא שהמעות ברשותו, וחייב בחומש. (41) כלומר, אף על פי שהוא זוכה לעצמו מן התורה, כיוון שדעת אחרת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחולין וממעשר שני ביחד. (8) שאברו שלשים. (9) מכאן ומכאן, כנ"ל. (10) או שנלקטו מצד אחד, כנ"ל. (11) ירושלמי שם. ונראה מדברי רבינו, שזה מוסב גם על המתלקטים וגם על הנבללים (מעשה רוקח ומראה הפנים, ועיין רע"ב). (12) כלומר, ממילא הן חולין. (13) כולן או חלקן.

ב. סלע<sup>14</sup> של מעשר שני ושל חלין שנתערבו - מביא בסלע מעות<sup>15</sup>, ואפלו מעות נחשת<sup>16</sup>, ואומר: סלע של מעשר שני בכל מקום שהיא מחללת על המעות האלו; ואחר כך בורר את הנפה שבשתייהן<sup>17</sup> ומחלל המעות של נחשת עליה, ותחזור הסלע הנפה למעשר.

(14) שם משנה ו. (15) של כסף. וראה בהלכה הקודמת משום מה התיירו כאן לחלל כסף על כסף. ואינו יכול לקחת סלע אחד משני הסלעים הנ"ל ולחלל בתנאי - גזירה שמא ישכח ויקח בלי תנאי (רע"ב). ובהלכה הקודמת, שנתערבו הרבה מעות, לא חששו שמא ישכח, מכיון שיש לו שם טירחה רבה ללקט הרבה מעות - ייזכר (תוספות יום-טוב). (16) נראה שעל מעות של כסף יותר קל, וזה צריך עיון, שהרי אדרבה כסף על כסף אין מחללים אפילו בשעת הדחק, ואילו כסף על נחושת מחללין בשעת הדחק (למעלה פ"ד הלכות ר"ז). וראה ב"ר קורקוס. (17) שמא היא היתה של מעשר שני.

ג. האומר<sup>18</sup> לבנו: מעשר שני בנותי זו, ונמצא בנותי אחרת - הרי אלו חליין<sup>19</sup>. אומר לו: הרי שם מנה, ונמצא מאתים - השאר חליין<sup>20</sup>. הרי שם מאתים, ונמצא מנה - הרי הוא חליין<sup>21</sup>. הניח<sup>22</sup> מנה מעשר ונמצא מאתים, מאתים ונמצא מנה, אפלו הניח<sup>23</sup> בשני פיסין - הפל חליין.

(18) שם פ"ד משנה יב. (19) שאני אומר פירות מעשר נלקחו, ואלו אחרים הם. (20) שאנו אומרים: יודע היה האב שיש שם עוד מנה חולין, אבל לא הוצרך להזכיר לו אלא המנה של מעשר שני, בכדי להזהירו שיאכלו בקדושה, מה שאין-כן בהניח מנה ונמצא מאתים, דלהלן, שוודאי אחרים הן, והכל חולין. (21) במשנה שלפנינו שם: "הכל מעשר", ועל-פי-זה השיגו הראב"ד. אבל בכתב-יד מינכן שם: "הכל חולין, (תוספתא כפשוטה), וכחכמים בתוספתא שם, ודלא כרבי שאמר: "מנה מונח ומנה מוטל", וראה למעלה. (22) תוספתא שם וביצה שם. (23) שני המנים.

ד. אומר<sup>24</sup> לו אביו: פיס מעשר שני<sup>25</sup> לי בבית, הלהן ומצא שם שלשה פיסים - הגדול שבכלן מעשר<sup>26</sup>, והשאר חליין. ואף על פי כן, לא יאכל מן הקטנים עד שיחללם על הגדול<sup>27</sup>.

(24) תוספתא שם פ"ה הלכה ה. (25) פירות מעשר שני, וראה להלן. (26) שהרי באב המצווה לבנו, אין אומרים, שמא מה שהיה ניטל, ואלו אחרים הם (בהלכה הקודמת),

לקולא, כיוון שיש בדברי בית הלל קולא, שהתירו לחלל כסף על כסף בשעת הדחק, אגב חילול כסף על נחושת.

טו. מתר לחלל כסף מעשר עם פרות מעשר על הכסף<sup>54</sup>. והוא<sup>55</sup> שיהו פרות פחות משנה דינר<sup>56</sup>; אבל אם היה בהן שנה דינר<sup>57</sup> - לא יחללם עם הכסף<sup>58</sup>, אלא בפני עצמן. כיצד? היו לו פרות שנה דינר ושלשה דינרין של מעשר שני - אינו מחלל הכל על סלע אחת; אבל אם היה לו חצי דינר פרות וחצי דינר מעות - מחלל שניהם על דינר אחד.

(54) אף שכסף מעשר לבדו אין מחללין על כסף - ביחד עם הפירות, מותר. (55) ירושלמי שם: "רבי שמעון בן לקיש אוקמה פליגיין רבי מאיר ורבנן, בפירות שאין בהן כדי כסף (כלומר, שאינם שווים כדי חילולם על מטבע כסף חשובה), אבל בפירות שיש בהם כדי כסף אף רבנן מודו (שאינן מחללין כסף עמהם). חצי דינר כסף וחצי דינר פירות, מותר, דינר כסף ודינר פירות, אסור, כל שכן שני דינרי כסף ושני דינרי פירות שאסור". (56) שקשה לחללם בפני עצמם. (57) שאפשר לחללם בפני עצמם. (58) שאין מחללים כסף על כסף.

## ~ יום רביעי כ"ח אייר ~

### פרק ששי

(1) יבאר מעות חולין ומעות מעשר שנתפורו ולקט מכאן ומכאן. סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו. האומר לבנו מעשר בזוית זו ונמצא בזוית אחרת. מי שנשתתק או מי שאמר לו בחלום מעשר שני של אביך במקום פלוני. האומר לבניו אל תגעו בזוית פלונית או טמן מעות בפניהם ואמר של פלוני הם. המוציא כלי וכתוב עליו מ' או ד' או ט' או ת' או ק'. ומעות הנמצאות בירושלים. ודין תיבה שנשתמש בה חולין ומעשר שני, ומעשר של ודאי ושל דמאי שנתערבו. הזורע מעשר שני אחר שנכנס לירושלים.

א. מעות<sup>2</sup> חליין ומעות מעשר שנתפורו, ולקט מן ומן - מה שלקט לקט למעשר, עד שישלים<sup>3</sup>, והשאר חליין<sup>4</sup>. ואם פלל וחספ<sup>5</sup> או<sup>6</sup> שלקט מצד אחד<sup>7</sup> ומצא חסר - הרי זה לפי חשבון. כיצד? היו מאתים מעשר שני ומאה חליין, נתפורו ובללן וחספן הפל, נמצאו מאתים ושבעים<sup>8</sup> - הרי מאה ושמונים מהן מעשר, ותשעים חליין. זה הפלל: המתלקטין<sup>9</sup> - למעשר שני, והנבללין<sup>10</sup> - לפי חשבון. מתנה<sup>11</sup> ואומר: אם אלו שבדיי הן המעשר - השאר חליין<sup>12</sup>; ואם הן חליין<sup>13</sup> - הרי מעות המעשר בכל מקום שהן מחללין עליהם.

(2) מעשר שני פ"ב משנה ה. (3) "מנין - של מעשר שני" (פירוש המשנה). (4) "ואם נאבד מהן דבר, של חולין נאבד" (שם). (5) כלומר, עירבן יחד ולקטן מלא חפניו. (6) ראה בירושלמי שהוא למעלה. (7) שוודאי שחפן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45) מעשר שני פ"ד משנה יא, ותוספתא שם פ"ה, כחכמים ולא כרבי יוסי. (46) של חרס. וראה להלן. (47) ואין לומר שהכוונה למעשר ראשון או למעשר שני, שהרי הם מותרים לזרים ומדוע יכתוב עליו כלל. ואם משום תרומת מעשר שבו, היה כותב ת"מ. אלא ודאי הכוונה למעשר שני, ומפני החשש שמא יכשל בו באכילה מחוץ לירושלים כתבו כן (תוס' אנשי שם). (48) אבל הכלי עצמו, חולין. ש"דמי מה שבתוכו יותר מדמי הכלי, והוא אצל בני אדם גרוע כל כך, שאין מקדיש אותם שום אדם לבדק הבית. ומה שחלקו (חכמים) על רבי יהודה (שם משנה י), הוא בכלי של מתכת (אבל לא בכלי חרס שמודים בו שהוא חולין) - פירוש המשנה). (49) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. (50) שכלי של מתכת דרך בני אדם להקדיש. (51) שם משנה יא. וזה מוסב על כל ההלכה. (52) שגזרו על המצוות ופחדו לכתוב במפורש, ולכן כתבו רק ברמז. "ומשום שעת הסכנה הורגלו בכך לעולם, לכתוב אות אחת מן השם" (משנה ראשונה).

ט. מעות<sup>53</sup> הנמצאות בירושלים<sup>54</sup>, אפלו דינרי זָהב עם הכסף ועם המעות - הרי אלו חֲלוּין<sup>55</sup>, הואיל<sup>56</sup> ושווקי ירושלים מתפבדין בכל יום<sup>57</sup>. מצא<sup>58</sup> בתוכן חרס וכתוב בו מעשר - הרי אלו מעשר שני<sup>59</sup>. במה דברים אמורים? בשאָר ימות השנה<sup>61</sup>; אבֵל ברגל<sup>62</sup> - הפל מעשר<sup>63</sup>.

53) שם משנה ט, ופירשה רבינו בירושלים, על פי שקלים פ"ז משנה ב, ובקצת נוסחאות כתוב כן במשנתנו (מלאכת שלמה). (54) "בכל השווקים" (פירוש המשנה לשקלים שם), ולא לפני סוחרי בהמה, דלהלן. (55) ירושלמי מעשר שני שם: "שלא תאמר הואיל ואין דרך בני אדם לעשות כן (לערב מינים שונים של מטבעות) יהא (מעשר) שני, לפום כן (לפיכך) צריך מימר, חולין" ("ולא נחוש ונאמר שמא אלו המעות חזרו וחיללן על הכסף הזה או על הזהב" - ומעות מעשר הן שנשתיירו כאן משעת הרגל - פירוש המשנה למעשר שני שם), וראה להלן. (56) פסחים ז. ובבא מציעא כו. בשם רבי שמעיא בר זירא. (57) ולכן אומרים: "קמאי קמאי (מעות המעשר שנפלו ברגל) אזלי (כבר נתכבדו) והני אחריני נינהו" (שם ושם). (58) מעשר שני שם. (59) "ולא נאמר שמא הן חולין, וזה החרס הוא מכלי שהיה בו מעשר נתון בתוכו וכתבו עליו מעשר" - כבהלכה הקודמת (פירוש המשנה שם). (60) שקלים שם. וקאי על הרישא. (61) שרוב המעות שבעיר חולין הן. (62) "שכל ישראל עולין לרגל, וכל מי שיש אצלו מעות מעשר שני, מעלה אותן עמו" (פירוש המשנה). (63) כלומר, אף כשלא היה חרס שכתוב עליו: "מעשר", בין המעות, ואף המעות שבתערובת. וראה למעלה הערה נב בשם פירוש המשנה על הירושלמי.

י. מעות<sup>64</sup> הנמצאות לפני סוחרי בהמה בירושלים - לעולם<sup>65</sup> מעשר; שחזקת רב העם מביאין מעות מעשר וקונין בו בהמות. והנמצאות בהר הבית -

אלא אומרים, ודאי הוסיף על המעשר שהניח מתחילה. ואם כן, כשאומר סתם "כיס מעשר לי בבית", ודאי לגדול הוא מתכין. (27) מלשון זה נראה, שמחלל בלא תנאי, ואינו אומר "ואם כיס זה אינו מעשר, יהיו הללו מחוללים עליו" כיון שקרוב לוודאי שהגדול הוא המעשר, וראה בתוספתא כפשוטה.

ה. מי<sup>28</sup> שנשתתק<sup>29</sup>, ואמרו לו: מעשר שני שלך במקום פלוני<sup>30</sup>, והרפין בראשו - בודקין אותו שלש פעמים<sup>31</sup>, פדרף שבודקין לגטין<sup>32</sup>, והרי דבריו קנימין<sup>33</sup>.

(28) שם הלכה ת. (29) כלומר, ניטל ממנו כח הדיבור, אבל הוא שומע. (30) כלומר, בלשון שאלה. (31) "שירמוז בראשו וכו' תשובה נכונה לשאלה" (פירוש המשנה לגיטין פ"ז משנה א). (32) פ"ב מהלכות גירושין הלכה טז. וראה גם בפכ"ט מהלכות מכירה הלכה ג. (33) כלומר, אם עמד בבדיקות.

ו. אמרו<sup>34</sup> לו בחלום<sup>35</sup>: מעשר שני של אביך שאפה מבקש הרי הוא במקום פלוני, אף על פי שמיצא שם מה שנאמר לו - אינו מעשר<sup>36</sup>. דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין<sup>37</sup>.

(34) תוספתא שם, הלכה ט (הובאה בסנהדרין ל). (35) ראה בתוספתא כפשוטה. (36) ואוכלו לכתחילה בלי חילול. (37) "שפועלת המדמה אף-על-פי שצודקת במקצת, הרבה פסולת מתערב עמו, ואין חוששין לו עד שיתברר" (מאירי לסנהדרין עמוד 821). וראה בפ"י מהלכות זכיה ומתנת הלכה ז, וביו"ד סי' רנט סעיף ו בהגהות הרמ"א, ובפתחי תשובה שם.

ז. האומר<sup>38</sup> לבניו: אפלו אתם מתים<sup>39</sup> אל תגעו בזוית זו, ונמצאו שם מעות - הרי אלו חלין<sup>40</sup>. טמן<sup>41</sup> מעות מפניהם ואמר להם: של פלוני הן, או של מעשר שני הן, אם קמעים<sup>42</sup> - אין חוששין לדבריו, ואם קמתפון<sup>43</sup> - דבריו קנימין<sup>44</sup>.

(38) תוספתא שם, הלכה י. (39) כלומר, ברעב (תוספתא כפשוטה). (40) שהוא כמערים (ראה להלן), אף-על-פי שאינו נראה כן, שאם היו המעות מעשר, היה לו לפרש זאת, וראה להלן. (41) שם, הלכה יא. (42) "שעושה שלא יחזיקוהו כעשיר, או כדי שלא יקחו בניו" (הגהות מרדכי לבבא בתרא פ"א סוף סי' תרנח). (43) למסור להם עדות. (44) וראה בתוספתא כפשוטה, ובהלכה זכיה ומתנת שם, הלכה ה. וצ"ע, מדוע לא כתב רבינו כאן, מה שכתב שם בהלכה ו.

ח. המוצא<sup>45</sup> פלוני<sup>46</sup> וכתוב עליו מ' - הרי מה שבתוכו מעשר שני<sup>47</sup>. ד' - דמאי. ט' - טבל. ת' - תרומה. ק' - קרבן<sup>48</sup>. ואם<sup>49</sup> היה של מתכת? הוא ומה שבתוכו קרבן<sup>50</sup>. שפן<sup>51</sup> היו פותבין אות אחת מן השם בשעת הספנה<sup>52</sup>.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְעוֹלָם<sup>66</sup> חֲלִין<sup>67</sup>; שְׁחִזְקָתָן<sup>68</sup> מִתְרוֹמַת הַלְשָׁפָה  
שְׁחִלְלוּם הַגְזָבִין עַל בְּהֵמָה.

יד. פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנַתְעָרְבוּ בְּפְרוֹת חֲלִין<sup>84</sup> - יֵאָכֵל  
הַכֹּל בְּטָהֳרָה<sup>85</sup> בְּמִקּוֹם<sup>86</sup> או יִפְדָּה אֶת הַמַּעֲשֵׂר.  
לְפִיכָף<sup>87</sup>, אִם<sup>88</sup> נִתְעָרְבוּ<sup>89</sup> בִּירוּשָׁלַיִם - אֲסוּרִין בְּכֹל  
שֶׁחַן כְּמִנְיָן; הוֹאִיל וְהוּא בִירוּשָׁלַיִם<sup>90</sup>, הֲרִי הוּא  
כְּדָבָר שֵׁשׁ לוֹ מִתִּירִין<sup>91</sup>; וְיֵאָכֵל הַכֹּל בְּטָהֳרָה.

84) חוץ לירושלים. ובאופן שאין באחד לבטל את חבירו, כנ"ל. אבל אם יש בחולין כדי לבטל את המעשר, הרי הוא מבטלו, שכיון שהמעשר אסור באכילה מחוץ לירושלים, הרי הוא כדבר שאין לו מתירין, שהוא מתבטל. ואף שהוא עומד להעלותו לירושלים, ושם הוא מותר באכילה, כיון שיש טורח בהעלאתו, אין זה קרוי "יש לו מתירין" (רע"ב לביכורים פ"ב משנה ב, על-פי דברי רבינו בפירוש המשנה שם). ומשום שאפשר לפדותו, אינו כדבר שיש לו מתירין, כיון שאין מצוה בפדייתו (תוספות אנשי שם, שם). וראה להלן. 85) ראה למעלה פ"ג הלכה א. 86) כלומר, בירושלים (למעלה פ"ב הלכה א). 87) כלומר לפי שהמעשר נאכל בירושלים. 88) ביכורים שם. 89) פירות מעשר בפירות חולין כנ"ל. 90) שהוא מקום אכילתו. אבל אם נתערבו חוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, ראה למעלה. ועיין להלן. 91) שאוסר תערובתו במין במינו (הלכות מאכלות אסורות שם).

טו. הַזֹּרְעֵי<sup>92</sup> מַעֲשֵׂר שְׁנֵי אַחַר שְׁנֵי לְיִירוּשָׁלַיִם -  
הַגְּדוּלִים מַעֲשֵׂר שְׁנֵי<sup>93</sup>. זָרְעוּ קֹדֶם שֵׁיכְנַס - הַגְּדוּלִין  
חֲלִין<sup>94</sup>, וְאִפְלוּ<sup>95</sup> כְּדָבָר שֶׁאֵין זָרְעוּ כְּלָה. וּפְדוּיָן<sup>96</sup>  
אוֹתוֹ<sup>97</sup> בְּשַׁעַת זְרִיעָתוֹ<sup>98</sup>.

92) ביכורים שם. 93) אפילו בדבר שזרעו כלה, ראה בירושלמי שם. 94) בירושלמי שם הלכה ב: "אתא חד סב שאל וכו' תמן (תרומות פ"ט משנה ד) את אמר גידוליהן (של מעשר שני) מותרין, והכא (ביכורים שם) את אמר גידוליהן אסורין וכו' רבי ימייה רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש, הן דתימר גידוליהן אסורין איסור מחיצה (כשנכנס לירושלים), והן דתימר גידוליהן מותרין, היתר זרות (קודם שיכנס לירושלים)" - כסף-משנה. וטעמם של דברים הוא, כמבואר למעלה, שבירושלים דינו של מעשר שני כדבר שיש לו מתירין, אבל חוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, ומתבטל הזרע בגידולין. 95) ירושלמי ביכורים שם, ובתרומות שם הלכה ב. 96) תרומות שם. 97) את המעשר. 98) כלומר, לכתחילה צריך לפדותו בשעת הזריעה, שאם לא כן, הרי הוא בכלל "מבטל איסור לכתחילה" שאסור (פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יב). אולם אם בדיעבד לא פדה - הגידולין חולין, כמו שכתב רבינו בפ"ה מהלכות מעילה הלכה יא, לענין הקדש, שהרי דין מעשר שני ודין הקדש, נשנו יחד בענין זה במסכת תרומות שם.

טז. מַעֲשֵׂר שְׁנֵי<sup>99</sup> בְּטָל בְּרַב. בְּאִיזָה מַעֲשֵׂר אֶמְרוּ?  
בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי לְיִירוּשָׁלַיִם וְיָצָא, וְנִפְלוּ מְחִיצוֹת<sup>100</sup>.

64) שקלים שם. 65) אף בשאר ימות השנה. 66) אף ברגל. 67) ואין אומרים: יהא הקדש קונה המעות מדין חצר, שאין חצר להקדש (רשב"ם ותוספות בבבא בתרא עט. וראה בקצות-החושן סימן ר סעיף א). 68) ירושלמי שם: "רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן, שאין הכהן מוציא מן הלשכה מעות עד שהוא מחללן על הבהמה".

יא. תְּבַח<sup>69</sup> שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁ בָּהּ חֲלִין וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי, וְנִמְצָא  
בְּתוֹכָהּ מְעוֹת: אִם רַב מְנִיחִין מַעֲשֵׂר<sup>70</sup> - הֲרִי הַמְּעוֹת  
מַעֲשֵׂר<sup>71</sup>; וְאִם רַב מְנִיחִין חֲלִין - חֲלִין; מְחִיצָה<sup>72</sup>  
לְמַחְצָה<sup>73</sup> - חֲלִין<sup>74</sup>.

69) תוספתא מעשר שני פ"ב, והובאה בפסחים שם. 70) כלומר, רוב בני אדם המניחין בתיבה זו, מניחין בה מעות מעשר. וראה ברש"י שם ד"ה אם רוב חולין. 71) אף-על-פי שהמניח חולין, מניח יותר מהמניח מעשר, מכל-מקום כיון שרוב מכניסין מעשר, מן הסתם רוב המעות מעשר. 72) פסקא זו אינה בברייתא. 73) כלומר, מחצית המשתמשים, מניחין חולין, ומחציתם מעשר. 74) כיון שרוב המעות חולין.

יב. מְצָא<sup>75</sup> פְּרוֹת בֵּין פְּרוֹת מַעֲשֵׂר לְפְרוֹת תְּרוּמָה -  
יִפְלוּ לְקָרֹב<sup>76</sup>. מְחִיצָה לְמַחְצָה - יֵאָכֵלוּ פְּחִמְרֵי  
שְׁנֵיהֶן: אֲסוּרִין לְזָרִים וְטַעוּנִין רְחִיצַת יָדַיִם<sup>77</sup> וְהַעֲרַב  
שְׁמֵשׁ - פְּתוּמָה<sup>78</sup>; וְאֲסוּרִים לְאוּגֵן וְטַעוּנִים הַבָּאֵת  
מִקּוֹם - כְּמַעֲשֵׂר<sup>79</sup>. וְכֵן<sup>80</sup> הַמְּעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בֵּין חֲלִין  
לְמַעֲשֵׂר<sup>81</sup>.

75) תוספתא שם. 76) אין המדובר כשנפלו הפירות מאחת הערימות ואין אנו יודעים מאיזה מהן, שאם לא כן לא היה רבינו פוסק שהולכים אחר הקרוב, שהרי רוב וקרוב הולכים אחר הרוב (פ"ט מהלכות רוצח הלכות ר"ז, ופט"ו מהלכות גזילה הלכה יח), אלא המדובר באופן שרצו להוסיף פירות על הערימות הללו ונפלו מידו של זה, ואין אנו יודעים מה היו בידו אם מעשר שני, ואם-כן רצה לתת אותם על ערימת מעשר שני, או תרומה, ורצה להוסיפם על ערימת התרומה, ולכן פסקו בזה ללכת אחר הקרוב ולא אחר הרוב. וכן נראה מפירוש המשנה לשקלים פ"ז מ"א (שכתב רבינו בסוף הלכה זו) שכתב שם: "לפי שזכר (התנא) הספק הגולד בין השופרות (כלומר, מעות שנמצאו בין שופרות השקלים לנדבה), זכר גם כן כשנפל כיצא בו לאדם בין מעות חולין ובין מעות מעשר שני באיזה מקום שיהיה". וראה ברדב"ז ובתוספתא כפשוטה שם. 77) פ"א מהלכות תרומות הלכה ז. 78) שם פ"ז הלכה ב. 79) למעלה פ"ב הלכה א, ופ"ג הלכה ה. 80) שקלים פ"ז סוף משנה א. 81) ראה למעלה בהערה פב.

יג. מַעֲשֵׂר שְׁנֵי<sup>82</sup> שֶׁל דְּמַאי וְשֶׁל יְרֵדָי שְׁנַתְעָרְבוּ<sup>83</sup> -  
יֵאָכֵלוּ פְּחִמְרוֹ שְׁבָהָן.



מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקודש "המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו". ובוה ישנה הדגשה על התאמתו לדרכי ולבושי הטבע ו"כי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו" – "שתהא התבואה מרובה לשאת" אזי – "ונתת בכסף גוי ואכלת שם לפני ה' אלקיך" והתורה מתחשבת בלבושי הטבע וכשישנו קושי בדרך הטבע לשאת הפירות הרבים לירושלים, ישנה אפשרות לפדותן בכסף ולהעלותו לירושלים.

ובכל זאת, יש בענין זה הגבלה, ש"פירות הנלקחות בכסף מעשר שני אינן נפדין בריחוק מקום. . אלא יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלים".

משמעותו הפנימית של ציווי זה, שאף שצריך הדבר להעשות בדרך הטבע, הרי אחרי שכבר עשה מעשה אחד להתאימו לדרך הטבע, אסור לו להורידו שלב נוסף של ירידה לדרכי הטבע כשם שפירות שנקנו בכסף של פדיון מעשר שני אינן לפדותן שוב ואינן להורידן למקום נמוך יותר בלבושי הטבע אלא שצריכים להשאר בכל תוקף קדושתם ע"י ש"יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלים".

וכיון שאמרה תורה ש"יעלו הן עצמן כו" אע"פ שעדיין "ירבה ממך הדרך", הרי זו הוכחה שנתנו לו הכוחות הדרושים להתגבר על כל הקשיים ואינן צריך לירידה ו"התאמה" נוספת לדרכי הטבע ובוודאי סוף כל סוף יצליח להעלותם לירושלים ולהנות מהם.

י"ן מלכות, ספר זרעים, סימן כא  
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

שְׁהָרֵי אֵין שָׁם מְחִיצוֹת לְהַחְזִירוֹ לְשָׁם<sup>101</sup>, וְאֵי אֶפְשָׁר לְפָדוֹתוֹ מֵאַחַר שֶׁנִּכְנַס<sup>102</sup> וְאָף עַל פִּי<sup>103</sup> שְׁאֵין בּוֹ<sup>104</sup> שְׁוֶה פְּרוּטָה; וְנִמְצָא דָבָר שְׁאֵין לוֹ מִתִּירִין, וְכִטֵּל בְּרַב, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת אֶסְוֵי מֵאֲכָלוֹת<sup>105</sup>.

99) ברייתא בכבא מציצא נג. 100) שם: במסקנת הגמרא, שלא חילקו חכמים בין אם ישנן מחיצות לבין אם אינן, אלא לעולם נקלט הוא במחיצות ואינו נפדה שוב. 101) המדובר כשיצא רק פסיעה אחת מירושלים, שאין טורח להחזירו, ואף-על-פי-כן אינו דבר שיש לו מתירין, כיון שנפלו מחיצות, ואי אפשר להחזירו. אבל אם לא נפלו מחיצות, הרי הוא דבר שיש לו מתירין. ואם הוציאוהו למקום רחוק, אפילו אם לא נפלו מחיצות, אינו דבר שיש לו מתירין, כיון שיש טורח רב בהעלאתו, כמו שכתבנו למעלה בהלכה יד, וראה בפרייחדש ליו"ד סימן קב ס"ק ח. 102) משמע שאם יכול לפדותו, דינו כדבר שיש לו מתירין. וזה צריך עיון, שהרי למעלה שם, נראה מדברי רבינו שחוק לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, לא מצד אפשרות של העלאה ולא מצד אפשרות של פדייה, לפי שאין מצוה בפדייתו, וראה בספר היובל לרב"מ לוי"ן מעמוד מו ואילך. 103) שם: "לא מיבעיא יש בו (בחומשו שוה פרוטה) דאורייתא, דקלטין ליה מחיצות, אבל אין בו (בחומשו) דרבנן (שאינן המעשר אלא מדבריהם), אימא לא קלטו מחיצות, קא-משמע-לן". וראה למעלה פ"ב הלכה ט. ובהערות שם. 104) כלומר, בחומשו, כנ"ל. 105) פט"ו.

## ~ יום חמישי כ"ט אייר ~

### פְּרָק שְׁבִיעִי

1) יבאר חומר הלכות מכסף מעשר מפירות עצמם, ושאינן לוקחים בכסף מעשר אלא מאכל אדם. אין לוקחין תרומות בכסף מעשר וכיוצא בזה. הלוקח פירות או בהמה חוץ לירושלים בכסף מעשר. ואם לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום. האוכל מעשר שני בתורת חולין.

א. פְּרוֹת<sup>2</sup> הַנִּלְקָחוֹת<sup>3</sup> בְּכֶסֶף מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי - אֵינָן נִפְדִּינָן בְּרִחוּק מְקוֹם, אֶלָּא אִם כִּן<sup>5</sup> נִטְמָאוּ בְּאֵב הַטְּמֵאָה<sup>6</sup>; אֶלָּא יַעֲלוּ<sup>7</sup> הֵן עֲצֵמָן וַיֵּאָכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם.

### ~ נקודות משיחות קודש ~

"פְּרוֹת הַנִּלְקָחוֹת בְּכֶסֶף מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי - אֵינָן נִפְדִּינָן בְּרִחוּק מְקוֹם. . אֶלָּא יַעֲלוּ הֵן עֲצֵמָן וַיֵּאָכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם".

יש לבאר הלכה זו להוראה בעבודת האדם ע"פ מ"ש הרמב"ם ש"רוב דיני התורה אינן אלא. . לתקן הדעות ולישר כל המעשים" היינו שבכל מצוה, מלבד לימודה וקיומה, ישנה גם הנשמה הפנימית של המצוה הנוגעת לעניני אמונה, שכל ורגש שיהיו ע"פ דרך התורה.

במעשר שני בכלל, מודגש חיבור המעלה עם המטה, שאף שניתן לאכילת בעלים יש לאוכלו בירושלים עיר

2) מעשר שני פ"ג מ"י, ופ"א מ"ה. 3) חוץ לירושלים, ואסור לעשות כן, ראה למעלה פ"ד ה"ו, ולהלן הט"ו. 4) מדרבנן, כדלהלן. 5) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. 6) במשנה שם: "הלכות בכסף מעשר שנטמא, יפדה". ופירש אותה רבינו באב הטומאה, ראה בסוף ההלכה הסמוכה. 7) אם לא נטמאו.

ב. זֶה<sup>8</sup> הַמָּר<sup>9</sup> בְּלִקּוֹחַ בְּכֶסֶף מֵעֶשֶׂר<sup>10</sup> מִפְּרוֹת מֵעֶשֶׂר עֲצֵמָן<sup>11</sup>. וְאִם נִטְמָאוּ<sup>12</sup> בְּזֵד הַטְּמֵאָה מִדְּבָרֵיהֶם - יִפְדוּ וַיֵּאָכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם<sup>13</sup>.

8) כלומר, בדין הנזכר למעלה. שאין פירות הנלקחים בכסף מעשר נפדין בריחוק מקום, וכן בדין הנזכר להלן. 9) בלשון זה, כיוון רבינו למה שאמרו בזבחים מח, ב: "אמר רבינא, הא קשיא ליה לרב אדא בר אבהו, כלום מצינו טפל חמור מן העיקר, אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא, ולא, והרי מעשר דהוא נפדה (בריחוק מקום כנ"ל בפ"ד), ואילו לקוח בכסף מעשר אינו נפדה וכו'" ('אור שמח'). 10) שהוא טפל. 11) שהם כעיקר לו. 12) הפירות שלקח בכסף מעשר. 13) שכיון שמן התורה הפירות טהורים, ופירות טהורים אינם נפדים בריחוק מקום, כנ"ל, החמירו חכמים אף בטומאה שלהם, שיפדם ויאכלם בקירוב מקום.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טוב הוא, שאם לא היה יין בחרצנים לא היה מחמיץ לעולם – רש"י".

ז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? 27 בְּנִתְּךָ 28 שְׁלֹשָׁה מֵיִם 29 וּמֵצֵא פָחוֹת מֵאַרְבָּעָה 30; אָבֵל אִם נָתַן שְׁלֹשָׁה וְהוֹצִיא אַרְבָּעָה - הָרִי זֶה פִּינֵן מְזוּג וְנִלְקַח בְּכֶסֶף מֵעֶשְׂרֵי 31.

27) שתמד עד שלא החמיץ, אינו נלקח בכסף מעשר. 28) בבא-בתרא צו, ב. ודף צז, א. 29) שלש מדות מסוימות של מים. 30) ואף-על-פי שמצא יותר ממה שנתן, ויש בו טעם יין, אין זה אלא "קיוהא", ולא יין. 31) אף שלא החמיץ. וראה בפ"ב מהל' מעשר ה"ז.

ח. לולבֵי 32 יְרֵדִין 33 וְהַחְרוּבִין 34, עַד שֶׁלֹּא יִמְתִּיקוּ 35 - אֵין נִלְקָחִין 36; אַחַר שֶׁיִּמְתִּיקוּ 37 - נִלְקָחִין. אָבֵל הַלוֹחֶף 38 וְהַחֲרָדֵל וְהַתְרַמְסוּיִן 39 וְשֶׁאֵר כָּל הַנֶּבֶכִּשִׁים, בֵּין מִשֵּׁימְתִּיקוּ בֵּין עַד שֶׁלֹּא הִמְתִּיקוּ - נִלְקָחִין 40. וְהַקּוּרִי 41 - נִלְקָח בְּכֶסֶף מֵעֶשְׂרֵי 42.

32) תוספתא מעשר שני פ"א ה"ג. 33) קצוות הענפים הרכים של הזרדים, והם מין קנה. והיו אוכלים אותם ע"י כבישה בחומץ או במי מלח. וראה בפירוש המשנה לעוקצין פ"ג מ"ד. 34) כלומר, הלולבים של החרובים. 35) טעמם (של הלולבים) בכבישה (כלומר, בידי אדם. אבל מעצמם אינם מתמתקים), ותסור עפציותן" (פירוש המשנה, שם). וראה להלן. 36) שמחמת מרירותם אינם ראויים לאכילה, וכל זה דוקא בלולבים של החרובים. אבל החרובים עצמם, מאכל אדם הם, ונלקחים בכסף מעשר. וראה למעלה פ"א ה"ג. 37) בידי אדם, כנ"ל. 38) "מין בצל" (פירוש המשנה, שביעית פ"ז מ"א, ועוקצין שם). 39) "מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעשה קטנה, והוא מר מאד עד ששולקין אותו שבע פעמים ונעשה מתוק וטוב עד שיאכל למטעמים בקינוח סעודה" (רש"י ביצה כה: ד"ה תורמוס). 40) כן הוא לענין שבת (הל' שבת, שם), ולענין טומאת אוכלין (הל' טומאת אוכלין שם הט"ו). 41) משנה, עוקצין פ"ג מ"ז: "הקור הרי הוא כעץ לכל דבר, אלא שהוא נלקח בכסף מעשר". וכן הוא בתוספתא מס' מעשר שני שם ה"ד. והקור "הוא ראש דקל, והוא עץ לבן רך, כורתין אותו מעלי הדקל בדמות גבינה יבשה ואוכלין אותו בני אדם" (פירוש המשנה, שם). 42) ואף-על-פי שאינו מקבל טומאה, ש"הרי הוא כעץ לכל דבר" (ראה למעלה) – כיון שעל-ידי שליקה וטיגון הוא ראוי לאכילה (ראה בהל' טומאת אוכלין שם ה"י), אינו גרוע מבקר וצאן, שאף הם אינם ראויים לאכילה אלא על-ידי שחיטה ובישול, ונלקחים בכסף מעשר (פירוש הרא"ש, שם). וראה למעלה בהלכה זו לענין לולבי זרדין וחרובין.

ט. הַכֶּרְפּוֹם 43 - אֵינוֹ נִלְקָח 44, שֶׁאֵינוֹ אֱלֹא לְמִרְאָה 45. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בּוֹ מְנוֹתְנֵי רִיחַ וּמִרְאָה וְטַעַם, הוּאֵיל 46 וְאֵינוֹ לְאֲכִילַת גּוֹפֵן, אֱלֹא לְטַעַם שְׁנוֹתְנִין - אֵינוֹ נִלְקָחִין בְּכֶסֶף מֵעֶשְׂרֵי. לְפִיכָף, רָאשֵׁי בְּשָׂמִים 47

ג. אֵין נִלְקָח בְּכֶסֶף מֵעֶשְׂרֵי אֱלֹא מֵאֲכַל אָדָם 14 שְׁגִדוּלֵי מִן הָאָרֶץ 15, או גְדוּלֵי גְדוּלֵי 16 מִן הָאָרֶץ, כְּגוֹן הַפֶּרֶט 17 הַמְּפָרֵשׁ בַּתּוֹרָה: בְּבָקָר וּבְצֹאן וּבְיֵינִן וּבְשֹׂכֵר.

14) שהרי הפרט המפורש בתורה (= בקר וצאן יין ושכר) הם מאכל אדם. 15) שניזונים מן הקרקע, כמו בהמות, שאוכלות מן המחובר. 16) הוא "פרי מפרי", הנזכר בברייתא הנ"ל. 17) הרי שרבינו פסק כהברייתא הנ"ל, שדרשו "כלל ופרט וכלל", ולא "ריבוי ומיעוט וריבוי" (כברייתא קודמת בגמרא שם. וראה להלן ה"ח).

ד. לְפִיכָף אֵין לֹקְחִין בְּכֶסֶף מֵעֶשְׂרֵי מֵיִם וּמִלַּח 18, כְּמֵהִין וּפְטָרִיות 19, לְפִי שֶׁאֵין גְדוּלֵיהֶם מִן הָאָרֶץ. וְלֹא פְרוֹת מְחַבְרִין לְקָרְעָה, וְלֹא פְרוֹת שֶׁאֵינָן וְכוּלָּם לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם 20, לְפִי שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לְבָקָר וּצֹאן 21.

18) משנה, עירובין כו, ב. וכן במס' מעשר שני פ"א מ"ה. והכוונה אף כשהמים והמלח מעורבין (רדב"ז), ראה להלן בסוף ה"י ובהערות. 19) אף שהם מאכל, שהרי מברכים עליהם (ברכות מ:). 20) אלא ירקבו בדרך. 21) שגדלים מן הארץ, והם תלושים ובני קיימא. ואף שלא נזכר בשום מקום שזה טעם משנתנו (ראה ביתוספות אנשי שם), למד זאת רבינו, ממה שנסמכה במשנה זו גם הדין של "הלוקח מים ומלח", ובעירובין שם למדו זאת מכלל ופרט וכלל, אם כן, זהו גם טעם ליתר המנויים במשנה. ועיי"ש בפירוש המשנה.

ה. הַדְּבַשׁ 22 וְהַבִּיצִים וְהַחֶלֶב - הָרִי הֵן בְּבָקָר וּצֹאן; שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁאֵינָן גְדוּלֵי קָרְעָה, הָרִי הֵן גְדוּלֵי גְדוּלֵיהֶן.

22) כן מפורש בתוספתא מעשר שני פ"א ה"י, ופ"ב ה"ח. וכתב הרדב"ז שהטעם הוא לפי שהדבורים כונסין את הדבש מן העשבים בתוך פיהן ומקיאין אותו בכוורת, ואינו מתמצית גופן, כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל' מאכלות אסורות ה"ג. וחוץ מזה, הרי גם הדבורים אוכלים מן המחובר לקרקע, והרי הם כבקר וצאן, וכן נראה מדברי רבינו.

ו. הַתְּמָד 23, עַד שֶׁלֹּא הִחְמִיץ - אֵינוֹ נִלְקָח בְּכֶסֶף מֵעֶשְׂרֵי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֵיִם 24; וּמִשֵּׁהַחְמִיץ - נִלְקָח כִּינֵן וּבְשֹׂכֵר 25. לְקָחוּ 26 עַד שֶׁלֹּא הִחְמִיץ וְהִחְמִיץ - קָנָה מֵעֶשְׂרֵי.

23) מס' מעשר שני שם, מ"ג. "התמד, היא פסולת הענבים שנותנין עליהם מים, ומניחים אותם זמן ידוע ונעשה חומץ" (פירוש המשנה). 24) שם. 25) בעירובין כו, ב – למדו זאת מיתור המילה "ובשכר". 26) חולין שם: "אמר רבה בר אבוה, תמד שלקחו בכסף מעשר ולבסוף החמיץ – קנה מעשר, מאי טעמא: איגלאי מילתא למפרע דפירא הוא (שנכנס במים כח החרצנים, אלא שעדיין לא נגמר, וחילול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יִוֹם<sup>66</sup>, וְאָסוּר לְאוֹנֵן<sup>67</sup>, וְאִינוּ נֹאכְלֵי אֶלָּא בִירוּשָׁלַיִם<sup>68</sup>; נִמְצָא מִמַּעַט אֲכִילַת מַעֲשֵׂר וְאֲכִילַת הַתְּרוּמָה<sup>69</sup>.

59) מעשר שני פ"ג מ"ב, כת"ק ולא כרבי שמעון. 60) אפילו כהנים (רש"י זבחים עו. ד"ה אין, והמשנה ראשונה' כתב כן מדעתו). וראה להלן. 61) של המעשר. 62) של התרומה. והנה במשנה שם לא אמרו אלא: "מפני שהוא ממעט אכילתו", אבל ב'ירושלמי' שם אמרו: "וכשם שהוא ממעט אכילתו, כך הוא ממעט באכילתה וכו'". אשכח תני, מפני שהוא ממעט מאכילתו ומאכילתה". וראה ב'מלאכת שלמה' במשנה שם. 63) 'ירושלמי' שם. 64) אחר טבילתם. ראה למעלה פ"ז מהל' תרומות ה"ב. 65) פ"ב מהל' אבות הטומאות ה"ו. 66) שטבל ולא העריב שמשו, ראה למעלה פ"ג סוף ה"ד. 67) שם ה"ה. 68) למעלה פ"ב ה"א. 69) וכשם שאין מביאין קדשים לבית הפסול, כן אין ממעטין באכילתן. וראה בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין סוף ה"ב.

יב. לֹקְחֵינָם<sup>70</sup> בְּהֶמְהָה לְזִבְחֵי הַשְּׁלָמִים מִכֶּסֶף הַמַּעֲשֵׂר<sup>71</sup>, שֶׁהַשְּׁלָמִים נֹאכְלִים לְזָרִים<sup>72</sup>. בְּרֵאשׁוֹנָה<sup>73</sup> הָיָה לֹקְחֵינָם בְּהֵמוֹת לְאֶחָד מִלְּחֵי מִכֶּסֶף מַעֲשֵׂר שְׁנֵי קֳדָי לְהַבְרִיחָם מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ<sup>74</sup>; גָּזְרוּ בֵּית דִּין, שְׂאִין לֹקְחֵינָם בְּהֶמְהָה מִמַּעֲשֵׂר אֶלָּא לְשְׁלָמִים. אֲבָל תִּזְהַר וְעוֹף - לֹקְחֵינָם<sup>75</sup>, שְׂאִינָם רְאוּיִין לְשְׁלָמִים<sup>76</sup>.

70) שהרי אמרה תורה (דברים יד, כו): "ונתת הכסף בכל אשר תאוו נפשך וגו' ואכלת שם לפני ה' אלקיך ושמחת אתה וביתך", ואמרו על זה בספרי' שם (לפי 'ילקוט שמעוני' שם רמז תתצז): "נאמר כאן שמחה, ונאמר להלן (שם כז, ז) שמחה (= 'וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך"). מה שמחה האמורה להלן - שלמים, אף שמחה האמורה כאן - שלמים", וכן הוא במעשר שני שם. ובפ"ב מ"ד, שנינו שאין לוקחין בהמה לבשר תאווה אלא לזבחי שלמים, כדלהלן בדברי רבינו. ומדובר בלוקח בירושלים, אבל מחוצה לה אין קונים בהמה וחיה, מטעם אחר, ראה למעלה פ"ד ה"ו ולהלן ה"ז. 71) וחלו על הבהמה שתי הקדושות: קדושת השלמים וקדושת המעשר. וראה להלן ה"ט. 72) ונמצא שאינו ממעט אוכלי המעשר. ומה שהאימורים נקטרים על גבי המזבח, אין זה מיעוט, אלא מבליע הוא דמי האימורים בבשר, כעירוב מים ומלח ושמן (למעלה ה"י), וקונוה בקר על גב עורו (להלן פ"ח ה"א - 'תפארת ישראל' פ"ג שם). אבל צ"ע, הרי השלמים אינם נאכלים אלא לשני ימים ולילה אחד, ואם כן הרי הוא ממעט זמן אכילת המעשר, ככפירות שביעית דלהלן. וראה ב'מלאכת שלמה' שם. 73) 'ירושלמי' שם פ"א סוף ה"ב: "בראשונה היו אומרים לוקחין בהמה לבשר תאווה, והיו מבריחין אותה מעל גבי המזבח. חזרו לומר לא יקחו אפילו חיה אפילו עופות וכו', רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק גזרו אותן (חיה ועופות) שלא ירעו אותן עדרים עדרים (מחוץ לירושלים, כנ"ל פ"ד ה"ו, אבל בירושלים קונים חיה ועוף כדלהלן)". וראה ב'כסף משנה' וב'מראה הפנים' שם. 74) שלא יפסידו מתנות כהונה

(43) תוספתא שם. והוא מה שנאמר בשיר השירים (ד, יד) "גור ורכום". וקוראים לו זאפראן. 44) בכסף מעשר. 45) משתמשים בו כדי לתת צבע לאוכלין ('תוספתא כפשוטה'), או שנותנים אותו באגרטל לנוי. ובתוספתא: "לפי שאין בו טעם, אלא למראה". והשמיט רבינו את הרישא, כיון שלדעתו, אפילו דבר שהוא לטעם ולא לאכילה, אינו נלקח בכסף מעשר, כמו שכתב להלן. 46) מדרש תנאים לפרשת ראה (סוף עמוד 78): "יכול שאני מרבה הקושט וכו' וחלות חריע והפלפלין, תלמוד לומר: בבקר ובצאן וכו', מה אלו לאכילת גופו, [אף כל לאכילת גופו]. יצאו אלו שאינן לאכילת גופו, אלא לטעם או ריח שבהן". וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם. 47) "צמחי הבושם נקראים ראשי בשמים. רצונו לומר, קצות הבושם, וזה כגון הקנה והקנמון ואגוז הבושם ונדר וכו' וכיוצא באלו הצמחים" (פירוש המשנה, שם). 48) מין בושם, והוא נזכר בכריתא בכריתות ו, א. 49) מין פרי חריף. וראה בעבודה זרה פ"ב מ"ו, ובפירוש המשנה שם. 50) "זה שמוציאין לבו (= תוכו) ושוחקין אותו ועושין ממנו עוגות ומשתמשים בו בטעמים" (פירוש המשנה, עוקצין שם). וראה ב'תוספתא כפשוטה'. ורבינו פסק כרבי יוחנן בן נורי בעוקצין שם מ"ה, ולא כרבי עקיבא, וכמו שנמנו וגמרו בנדה נא, ב. וראה בהל' טומאת אוכלין שם ה"ו.

י. הַשְּׁכֵת<sup>51</sup>, אִם לָתֵן טַעַם בְּקִדְרָה - אֵינָה נִלְקַחַת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר<sup>52</sup>; וְאִם<sup>53</sup> לְכַמְךָ<sup>54</sup> וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁהוּא אוֹכֵל גּוֹפָה - נִלְקַחַת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. עֵרֵב מִיָּם וּמִלָּח, אִם נָתַן לְתוֹכוֹ שְׁמֵן - הָרִי הֵן פְּמוֹרֵי<sup>56</sup>, וְלוֹקַח מֵהֵן בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר<sup>57</sup>. וּמִבְּלִיעַ דְּמֵי הַמִּיָּם וְהַמִּלַּח בְּדֵמֵי הַשְּׁמֵן<sup>58</sup>.

51) הוא "אניס", ראה בפט"ו מהל' תרומות ה"ב. 52) נדה, שם. ככל אלו הנזכרים בהלכה הקודמת. 53) נדה, שם. 54) הוא מאכל הנעשה מתערובת לחם ומי חלב, ונקרא גם "כותח". ראה ב'ערוך' ערך כמך. 55) עירובין כז, ב. מימרא של רב יוסף. 56) הנזכר בתוספתא (מעשר שני פ"א ה"י, ופ"ב ה"ח), שלוקחין אותו בכסף מעשר (וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם). [וראה למעלה בהערה כג שכתבנו, שאין הדברים אמורים אלא אם עירב בו יין]. 57) אבל בלי שמן אינו לוקח מהם, אף כשהם מעורבים, וראה למעלה ה"ד, ובהערות שם. 58) "פירוש, ששוה השמן לבדו חצי איסר, ואומר לו, הריני קונה מאצרך השמן לבדו באיסר, והמים והמלח בחינם" (ר"ח עירובין, שם).

יא. אֵין<sup>59</sup> לֹקְחֵינָם<sup>60</sup> תְּרוּמוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִמַּעַט אֲכִילַת<sup>61</sup> וְאֲכִילַתָּה<sup>62</sup>. שְׂאִין<sup>63</sup> אוֹכְלֵי אוֹתָהּ אֶלָּא כֹהֲנִים מְעַרְבֵי שְׁמֵשׁ<sup>64</sup>, וּמִתְרַת לְאוֹנֵן<sup>65</sup>, וְנֹאכְלַת בְּכָל מְקוֹם; וְהַמַּעֲשֵׂר מִתֵּר לְזָרִים וְלַטְבוּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְמִקְוֵי<sup>98</sup>; בְּמִזֵּד תַעֲלֶה וְתֹאכַל בִּירוּשָׁלַיִם. וְאִם אֵין  
מְקֻדָּשׁ - תִּקְבֵר הִיא וְעוֹרָה<sup>99</sup>.

93) לשון הברייתא בקידושין נח, ב. 94) בהמה תמימה לזבחי שלמים (ראה למעלה ה"ב). ובוזה אין חשש שמא יגדל עדרים עדרים (ראה למעלה פ"ד ה"ו), ולפיכך אם עשה כן במזיד - תעלה ותאכל בירושלים. 95) כשם שאסור לקנות פירות חוץ לירושלים (בהלכה הקודמת). 96) שם, מ"ו. 97) ברוב הדפוסים הישנים וכתבי-היד, הגירסא כאן "במזיד", ולהלן "בשוגג", וכן היתה הגירסא לפני 'המאירי' (קידושין עמ' 270), וטעות סופר היא, וצריך להיות כמו שהוא לפנינו בדפוס (כספ-משנה. וראה ב'תוספתא כפשוטה' עמ' 727 הערה 73). 98) שהמקח היה בטעות, כנ"ל. 99) במשנה: "ואם אין מקדש, תקבר על ידי עורה". ופירש שם רבינו: "ענינה, שתקבר בעורה אם מתה, כדי שלא יהנה אדם בעורה".

יז. לְקַח<sup>100</sup> עֲבָדִים<sup>101</sup> וְקִרְקָעוֹת וּבִהְמָה טְמֵאָה<sup>102</sup>, בֵּין  
בְּמִזֵּד בֵּין בְּשׁוּגָג<sup>103</sup>, אִם<sup>104</sup> בָּרַח הַמוֹכֵר - הֲרִי זֶה  
יֹאכַל<sup>105</sup> כְּנֶגֶד אוֹתָן הַמְעוֹת<sup>106</sup> בִּירוּשָׁלַיִם בְּתוֹרַת  
מַעֲשֵׂר<sup>107</sup>. זֶה הַפֶּלֶל<sup>108</sup>: כֹּל שֶׁהוֹצִיא חוּץ לְאַכִּילָה  
וְשִׁתְיָה וְסִיכָה<sup>109</sup> מִדְּמֵי מַעֲשֵׂר<sup>110</sup>, וּבָרַח הַמוֹכֵר אוֹ  
מֵת<sup>111</sup> - יֹאכַל כְּנֶגֶד<sup>112</sup>; וְאִם הָיָה הַמוֹכֵר קָטָן<sup>113</sup> -  
יִחְזְרוּ הַדְּמִים לְמִקְוֵי<sup>114</sup>. וְכֵן<sup>115</sup> אִם הֵבִיא עוֹלוֹת<sup>116</sup>  
וְחֻטָּאוֹת וְאֲשָׁמוֹת מִדְּמֵי מַעֲשֵׂר - יֹאכַל כְּנֶגֶד<sup>117</sup>.

100) שם, מ"ז. 101) במשנה שלפנינו שם, גם: "ושפחות". אבל בכמה נוסחאות איננה, וראה בחילופי גרסאות שם וב'מלאכת שלמה'. 102) שאין ליקח אותם בכסף מעשר, לפי שאינם ניתנים למאכל, ראה למעלה פ"ג ה"י. 103) שהרי לא חילקו כאן בין שוגג ומזיד, כמו במשניות הקודמות. וראה להלן. וחזרו בו רבינו מפירושו למשנה, וראה ב'תוספות חדשים'. 104) קידושין נו, ב: "אמר מר (במשנתנו), אם לקח יאכל כנגדן. ואמאי, יחזרו דמיו למקומם, כי התם (כלומר, כמו שאמרו בתוספתא שם פ"א סוף ה"ו): "אם היתה בהמה בעלת מום, בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם. אם היו פירות טמאין, בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם", ועיי"ש בהגהות הגר"א) אמר שמואל כשברח". וכן הוא ב'ירושלמי' מעשר שני שם ה"ג. 105) הלוקח. 106) של המעשר, שביד המוכר. 107) ואף שלא נתחללו המעות על העבדים, אפילו אם היה המקח במזיד, ש"הרי בהמה טמאה ועבדים וקרקעות דאדם יודע שאין מעות מועת מעשר שני מתחללין עליהן", ואין הוא יכול לחלל המעות שביד המוכר על מעות שבידו כיון שאינן ברשותו (למעלה פ"ד ה"א), מכל-מקום אוכל כנגדן, שקנסו אותו חכמים, כדי שלא יבואו להקל בכך. וראה בפ"ג ה"ח ט, מה שהעירונו בשם ה'חזון איש'. 108) משנה, שם. 109) כגון עבדים וכיוצא בהם. 110) בין בשוגג בין במזיד, כנ"ל. 111) אין זה בגמרא שם, והוסיפו רבינו מדעתו. ומדובר כשאין המעות בידם, שאם הן בידם - כופים אותם להחזיר, ועי' משנה ראשונה

שצריכין ליתן כשמקריבים על המזבח. 75) לאכלן חולין. וכדעת ברייתא אחת בעירובין כת, א - שלוקחים עופות בכסף מעשר שני. 76) ואינם בכלל הגזירה, הנ"ל.

יג. אֵין<sup>77</sup> לֹקְחִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, לְפִי  
שֶׁהוּא חֵיב לְבַעַר<sup>78</sup>, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר<sup>79</sup>.

77) 'ירושלמי' שם פ"ג ה"ב. 78) את פירות השביעית בשנה שלאחר שנת השמיטה. ואילו כסף מעשר שני אינו מתבער אלא בשנה הרביעית (להלן פ"א ה"ג). 79) בפ"ז מהל' שמיטה ויובל ה"א. ונמצא ממעט אכילת המעשר.

יד. הַלּוֹקֵחַ<sup>80</sup> מִיָּם וּמִלָּח, או פְּרוֹת מְחַבְּרִין, או פְּרוֹת  
שְׂאִינָן יִכּוּלִין לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם<sup>81</sup> - לֹא קָנָה  
הַמַּעֲשֵׂר<sup>82</sup>, אֶף עַל פִּי שֶׁיִּצְאוּ הַמְעוֹת לְחֻלִּין<sup>83</sup>.

80) מס' מעשר שני פ"א מ"ה. 81) שכל אלה אינם נלקחים בכסף מעשר, כנ"ל ה"ד. ואף-על-פי שגם כמהין ופטירות דינם ככל אלה (שם) - כתב רבינו כלשון המשנה והשמיטם. 82) כלומר, לא חלה עליהם קדושת המעשר. 83) כלומר, שנתחללו המעות על המים והמלח, אלא שפקעה הקדושה מהם, כיון שאינם כפרט המפורש בתורה, כנ"ל שם ('חזון איש'). ולמד רבינו כן, שהמעות יצאו לחולין, מלשון המשנה, שם: "לא קנה מעשר", ולא אמרו: "יחזרו דמים למקומם", כמו בבה השניה שם, משמע שאין הדמים חוזרים, ואף-על-פי-כן לא קנה המעשר, והמעות חולין. והסוגיא ב'ירושלמי' (שם תחילת ה"ג) שנראה ממנה שהדמים חוזרים למקומם, אינה סובכת על "הלוקח מים ומלח וכו'", אלא על הסיפא "לוקח פירות וכו'" (רדב"ז).

טו. הַלּוֹקֵחַ<sup>84</sup> פְּרוֹת חוּץ לִירוּשָׁלַיִם בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר:  
בְּשׁוּגָג<sup>85</sup> - כּוֹפִין אֶת הַמוֹכֵר לְהַחְזִיר הַדְּמִים  
לְבַעֲלֵים<sup>86</sup>, וְהֵן<sup>87</sup> מַעֲשֵׂר בְּמֹת שְׁהִיּוּ<sup>88</sup>; בְּמִזֵּד<sup>89</sup> -  
יַעֲלוּ הַפְּרוֹת וְיֹאכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם<sup>90</sup>. וְאִם אֵין מְקַדָּשׁ<sup>91</sup>  
- יִנְיָחֵם עַד שֶׁיִּרְקְבוּ<sup>92</sup>.

84) משנה, שם: "הלוקח פירות שוגג, יחזרו דמים למקומן". ומפרש אותה רבינו בלוקח חוץ לירושלים, שהרי בירושלים זהו עיקר המצוה, לקנות פירות (רדב"ז). וכתב רבינו "הלוקח" לשון דיעבד, מפני שלכתחילה אסור לעשות כן, כמו שכתב למעלה פ"ד ה"ו. 85) "שלא ידע שהן מעות מעשר שני" (פירוש המשנה). 86) 'ויקח [המוכר] פירותיו שמכר' (שם). 87) המעות. 88) שהוא כמקח טעות, שאם היה יודע הלוקח שהם דמי מעשר, לא היה לוקח בהם הפירות הללו (רע"ב שם). 89) "שהוא יודע שאלו המעות הן מעות מעשר שני" (פירוש המשנה). 90) שלא הפקיעו חכמים המקח, אבל אסור לפדותם (למעלה ה"א), אלא יעלו ויאכלו בירושלים. 91) כלומר, מזבח ('מעשה וקח'). וראה למעלה פ"ב ה"א. 92) משנה, שם. וראה למעלה שם ה"ד.

טז. וְכֵן אֵין<sup>93</sup> לֹקְחִין בְּהֵמָה<sup>94</sup> בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר חוּץ  
לִירוּשָׁלַיִם<sup>95</sup>. וְאִם<sup>96</sup> לְקַח: בְּשׁוּגָג<sup>97</sup> - יִחְזְרוּ הַדְּמִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קדושת מעשר וקדושת שלמים. (128) [שלא קנה אותה אלא על דעת להקריבה שלמים, אבל לא על דעת לפדותה ולאכלה חולין, ולכן פקעה קדושת המעשר ממנה]. (129) מקדושת שלמים, כדין שלמים שהוממו. (130) שם: "רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן, שלמים שלקחן בכסף מעשר שני הוממו ופדאן, עוד אין חזורין (= המעות) לכמות שהיו להיעשות שני", שקדושת המעשר פוקעת לאחר שנפל בה מום, אף קודם פדיה, כנ"ל. (131) כלומר, אף-על-פי שאין מוסיפין חומש אלא בהקדש ראשון ולא בהקדש שני (פ"ז מהל' ערכין ה"ד, כרבי יהושע בן לוי ב"ירושלמי" שם), והיה מקום לומר שקדושת השלמים שחלה ביחד עם קדושת המעשר, הרי היא כהקדש שני, קא-משמע-לן שכיון שקדושת המעשר פקעה, נמצאת קדושת השלמים כהקדש ראשון (ראה ב'מראה הפנים' שם ד"ה שלמים). (132) אבל אם פודה לאחר, אינו מוסיף חומש, ראה בהל' ערכין שם.

**יט. הַמְתַּפִּים** <sup>133</sup> מַעוֹת מַעֲשֵׂר לְשִׁלְמִים <sup>134</sup> - לֹא קָנוּ שְׁלָמִים <sup>135</sup>; שֶׁקִּדְשֵׁת שְׁלָמִים אֵינָה חֵלָה עַל קִדְשֵׁת מַעֲשֵׂר, שֶׁהַמַּעֲשֵׂר מְמוֹן גְּבוּהָ הוּא <sup>136</sup>. וְאֵין צָרִיף לֹאמֹר, אִם הַתַּפִּים הַמַּעֲשֵׂר עֲצָמָן <sup>137</sup> לְשִׁלְמִים - שְׁלָא קָנוּ שְׁלָמִים <sup>138</sup>.

(133) מנחות פב, א. כרבי אלעזר ורבי אמי ולא כרבי יוחנן. וראה ב'כסף משנה'. (134) כלומר, הקדישן לשם שלמים. (135) ויכול לקנות בהן כל מה שירצה. (136) מנחות, שם. וראה בפ"ג הי"ז. [ומכאן שאף מעות מעשר שני הן ממון גבוה, והצל"ח בפסחים ז, א - לא הביא דברי רבינו אלה]. (137) כלומר, הפירות שעדיין לא פדום. ומכאן נראה, שהפדיה גורעת ומקלישה את קדושת המעשר. וכן כתב ה'חזון איש' פ"ד ה"ב, סוף ד"ה ולקות. (138) ודוקא כשהתפסים מעות המעשר לשלמים, שאז אינו רוצה שקדושת המעשר תפקע, ולכן לא קנו השלמים, אבל כשלוקח בהמה בכסף מעשר, לשלמים, כיון שפוקעת קדושת המעשר, שוב יכולה קדושת השלמים לחול. ועוד, שכשהוא מתפס, אזי שתי הקדושות צריכות לחול זו אחר זו, וזה לא ייתכן, ולכן לא קנו השלמים, אבל כשלוקח בהמה לשלמים, ששתי הקדושות חלות בבת אחת, קנו השלמים. וראה ברדב"ז.

**כ. הָאוֹכְלִין** <sup>139</sup> מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּתוּרַת חֲלוּין <sup>140</sup>, אֶפְלוּ בְּמִזְדֵּי <sup>141</sup>: אִם פִּירוֹת הַמַּעֲשֵׂר עֲצָמָן אֶכֶל - יֵצֵא יְדֵי שְׁמִים; וְאִם כֶּסֶף מַעֲשֵׂר אֶכֶל <sup>142</sup> - יִחְזְרוּ דָמִים לְמִקּוֹמָם וְיַעֲלוּ וְיֵאָכְלוּ פִירוֹשְׁלִים <sup>143</sup>, אוּ יֵאָכְלוּ פִּנְגְּדָן פִּירוֹשְׁלִים, אִם אֵין יְכוֹל <sup>144</sup> לְהַחְזִיר אֶת הַדָּמִים.

(139) תוספתא מעשר שני פ"ג ה"ט, הובאה ב'ירושלמי' שם פ"א ה"א. (140) כלומר, חוץ לירושלים. (141) 'ירושלמי' שם: "רבי זריקא בשם חזקיה, הלכה כרבי במעות (שהאוכל מעות מעשר, בין שוגג בין מזיד, יחזרו דמים למקומן), וכרבן שמעון בן גמליאל בפירות (שהאוכל פירות מעשר, בין שוגג בין מזיד, יצעק לשמים). (142) שקנה בכסף פירות ואכלם בתורת חולין, או ששילם בכסף חוב ולא יצאו

שם. (112) כנ"ל. (113) לפנינו ולא ברחו. (114) בין בשוגג ובין במזיד. בשוגג, משום שהוא מקח טעות, כנ"ל. ובמזיד, אמרו בקידושין נו, ב: "וטעמא דברח (שאוכל הלוקח כנגד המעות). הא לא ברח, קנסינן למוכר. ונקנסיה ללוקח (שיאכל כנגדן בירושלים) וכו', מסתברא כל היכא דאיכא איסורא (מעות המעשר) התם, קנסינן". וכל זה כשהוציא חוץ לאכילה ושתיה וסיכה, אבל אם לקח פירות ובהמה בכסף מעשר חוץ לירושלים, כנ"ל בהלכות הקדומות, שהם ראויים לאכילה, אלא שאסור לקחת אותם מסיבה אחרת, כנ"ל, לא החמירו לחייב את הלוקח לאכול כנגד המעות, כשברח המוכר והמקח היה בשוגג, וכן אם המוכר לפנינו, לא קנסו אותו להחזיר הדמים למקומם, כשהמקח היה במזיד. (115) משנה, שם. (116) שם: "אין מביאין קיני זבים וקיני זבות (כשנטהרו), וקיני יולדות, חטאות ואשמות מדמי מעשר שני, ואם הביא יאכל כנגדם". ופירש רבינו שם: "הם (הקינים) שתי תורים או שני בני יונה, שאלו (הזבים והיולדות) הם חייבים בהם, והם אחד לחטאת ואחד לעולה. וכל אלו אין אוכלים אותם בעליהם, אבל העולה נשרפות, והכהנים אוכלין החטאת, וכמו כן האשם אוכלין אותו הכהנים, וכבר ביארנו, שאין קונים במעות מעשר שני אלא דבר הראוי לאכילה ולשתיה וכו'". וכיון שאחד התורים הוא חטאת, הרי הוא בכלל חטאות, והשני עולה הוא, ולכן כתב כאן "עולות". (117) כשברח המוכר או מת, אבל אם הוא קיים, יחזרו הדמים למקומם, כנ"ל.

**יח. לְקַח** <sup>118</sup> חֵיהָ לְזִבְחֵי שְׁלָמִים <sup>119</sup>, וּבְהֶמְהָ <sup>120</sup> לְבִשְׂרָא תַּאֲרָה <sup>121</sup> - הֲרִי זָה <sup>122</sup> כְּמִי שֶׁקָּנָה שׁוֹר לְחִרְיָשָׁה <sup>123</sup>, וְלֹא קָנָה <sup>124</sup> שְׁלָמִים <sup>125</sup>. לְקַח <sup>126</sup> בְּהֶמְהָ לְשִׁלְמִים <sup>127</sup> וְנִפְלָ בָּהּ מוֹם - פְּקָעָה מִמֶּנָּה קִדְשֵׁת מַעֲשֵׂר <sup>128</sup>, וּפּוֹדָה אוֹתָהּ <sup>129</sup> וְאֵין <sup>130</sup> הַדָּמִים מַעֲשֵׂר. וְאֵף עַל פִּי כֵן <sup>131</sup>, אִם פְּדָאָה לְעֲצָמָן <sup>132</sup> - מוֹסִיף חֶמֶשׁ.

(118) שם, מ"ד. (119) "זוהא אסור, כי הקרבן אינו בא מן החיה, למאמר השם יתברך (ויקרא א, ב) מן הבקר ומן הצאן" (פירוש המשנה). (120) תמימה הראויה לשלמים. (121) שאסור לעשות כן (למעלה הי"ב). (122) מנחות פב, א - בשם רבה. (123) בכסף מעשר שני, שכיון שאין לעשות כן, לא אמרו בו "יצא העור לחולין" (וקדוש בקדושת מעשר שני), שלא אמרו "יצא העור לחולין", אלא בלוקח בהמה לזבחי שלמים או חיה לבשר תאווה (שם מ"ג), שבשני אלה עשה כדין וכתורה, אבל בלוקח שלא כדין, כלוקח שור לחרישה, או חיה לזבחי שלמים ובהמה לבשר תאווה, קנסוהו חכמים שלא "יצא העור לחולין", וראה רדב"ז ו'משנה ראשונה' שם. (124) אולי צ"ל "ולא קנו". (125) מנחות, שם. וזה מוסב על "חיה לזבחי שלמים". (126) 'ירושלמי' שם פ"ג סוף ה"ב: "שלמים שלקחן בכסף מעשר, פקע מהן קדושת מעשר", ומפרש אותה רבינו כשקנה בהמת חולין מכסף מעשר לעשותה שלמים, ראה להלן. ומדובר כשהוממה, כדלהלן. (127) כלומר, לקח בהמת חולין מכסף מעשר, וחלו עליה שתי קדושות:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המעות לחולין (ספר הניר על הירושלמי שם). ובשני האופנים הנ"ל ישנן המעות בעולם, אלא שבאופן הראשון – נתחללו, ובאופן השני – לא נתחללו, ולפיכך נסוהו חכמים. ראה להלן. ומדובר בין בשוגג בין במזיד, ראה למעלה. 143) באופן שקנה פירות בכסף המעשר, שנתחללו המעות, יש כאן קנס כפול: א) שיחזור לקדושת מעשר שני; ב) שיעלום ויאכלום בירושלים כמעשר שני. ואם שילמם בחוב, שלא נתחללו (ראה למעלה), שדין הוא שהם קודם, אין כאן אלא קנס אחד: שיעלם לירושלים. 144) בדפוס רומי, בטעות: "אם יכול".

## ~ יום שישי א' סיון ~

### פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) יבאר הלוקח בהמה לשלמים ממי שאינו תגר. והלוקח כדי יין סתומות במקום שדרכן להמכר כך. מי שהיה לו יין של מעשר שני והשאיל קנקניו לאותו מעשר. צבי שלקחו בכסף מעשר ומת. והמניח דינר מעשר להיות אוכל כנגדו עד שיצא לחולין. הלוקח פירות של מעשר ומשך הפירות ולא נתן הסלע עד שהוקרו. מי שהיו לו פירות חולין בירושלים ומעות מעשר חוץ ממנה. אם מותר לחלל מעשר שני על פירות ע"ה או על מעותיו. טמאים וטהורים שהיו אוכלים או שותים כאחד בירושלים.

א. הַלֹּקֵחַ פְּהֵמָה לְזִבְחֵי שְׁלָמִים וְחֵיהָ לְבִשׁוֹ תְּאֹרֶה מִמֵּי שְׂאִינֹו תִּגְרַר וְאִינֹו מִדְּקָדֶק - יֵצֵא הָעוֹר לְחֻלִּין,<sup>2</sup> אֲפֹלוּ הָיוּ דְמֵי הָעוֹר מְרִבִּין עַל דְּמֵי הַבֶּשֶׂר.<sup>6</sup> אֲבָל הַלֹּקֵחַ מִן הַתֵּגֶר - לֹא יֵצֵא הָעוֹר לְחֻלִּין.

2) וכדין וכתורה עשה. 3) ירושלמי שם הלכה א: "אמר רבי זעירא, הדא דתימא (שיצאו העור והקנקן לחולין) כשהיה המוכר הדיוט (שאינו יודע בסחורה, כי אינו חושב שמכר, אלא הבשר והיין לכבד, ואינו מקפיד על העור והקנקן. ולפיכך יצאו לחולין, לפי שלא קנאם במעות מעשר שני). אבל אם היה המוכר אומן (סוחר, שידע דמי הבשר והעור), נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו (ולא יצאו לחולין)". 4) כלומר, אינו מקפיד על העור. 5) כלומר, אין צריך לאכול דמיו בקדושה, בירושלים, לפי שלא נתקדש כלל בקדושת מעשר שני, שהרי הוא כמתנה בידי הלוקח, שאין המוכר מקפיד על כך, ודין העור המחובר לגוף הבהמה, כדין חביות סתומות. 6) שנבלעים דמי העור בדמי הבשר. 7) ודינו כלוקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה.

ב. וְכֵן הַלֹּקֵחַ פְּדֵי יֵין סְתוּמוֹת<sup>8</sup> מִמְּקוֹם שְׁדִרְפָם לְהַמְכֵר סְתוּמוֹת<sup>9</sup> מִמֵּי שְׂאִינֹו תִּגְרַר - יֵצֵא הַקֶּנְקֵן לְחֻלִּין.<sup>10</sup> לְפִיכֶן<sup>11</sup> צְרִיךָ<sup>12</sup> הַמוֹכֵר לְפָתַח רִאשֵׁי הַפְּדִים,<sup>13</sup> פְּדֵי שְׂלֵא יֵצֵא הַקֶּנְקֵן לְחֻלִּין.<sup>14</sup> וְאִם רָצָה<sup>15</sup> לְהַמְכִיר עַל עֲצָמוֹ וְלִמְכֹר בְּמִדָּה<sup>16</sup> - יֵצֵא הַקֶּנְקֵן לְחֻלִּין.<sup>17</sup>

8) אבל פתוחות, לא יצא הקנקן לחולין. 9) אבל הלוקח

ג. לְקַחַן פְּתוּחוֹת<sup>18</sup> או סְתוּמוֹת<sup>19</sup> מִמְּקוֹם שְׁדִרְפָן לְהַמְכֵר פְּתוּחוֹת<sup>20</sup>, או שְׁלֵקְחָ מִן הַתֵּגֶר שְׁמִדְקָדֶק מְכִירָתוֹ - לֹא יֵצֵא הַקֶּנְקֵן לְחֻלִּין.<sup>21</sup> לְקַח סְלֵי תְּאֵנִים וְעֵנְבִים עִם הַפְּלִי<sup>22</sup> - לֹא יֵצֵאוּ דְמֵי הַפְּלִי לְחֻלִּין.<sup>23</sup>

18) שאז נמכר הקנקן לחוד. 19) והמוכר אינו תגר. 20) שמכירתן פתוחות, היא הוכחה שמוכרין כל אחד בפני עצמו. 21) ונמצא ששילם הלוקח בכסף המעשר גם עבור הקנקן, וצריך לאכול כנגדו בירושלים. 22) שמניחים הסלים בתוכו. 23) שוודאי מוכר הוא הכלי בפני עצמו אף אם אינו תגר, והרי הוא כמוכר חביות פתוחות. אבל הסלים יצאו לחולין, שאינו מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר.

ד. לְקַח אֲגוּזִים וְשִׁקְדִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - יֵצֵאוּ קְלִפְתָן לְחֻלִּין.<sup>24</sup> לְקַח חֲתוּלִין<sup>25</sup> שֶׁל תְּמָרִים - יֵצֵא חֲתוּלִין לְחֻלִּין.<sup>26</sup> קֶפֶה שֶׁל תְּמָרִים, אִם דְּרוֹסוֹת<sup>27</sup> - יֵצֵאוּ הַקְּפוֹת<sup>28</sup> לְחֻלִּין,<sup>29</sup> וְאִם לָאוּ - לֹא יֵצֵאוּ לְחֻלִּין.<sup>30</sup>

24) שוודאי אין המוכר מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר. 25) סל. 26) שאין המוכר מקפיד עליו, והרי הוא כסלי תאנים וענבים. 27) שאז הן מחוברות לקופה מחמת דריכתן, וצריכות לו. 28) פתח בלשון יחיד וסיים בלשון רבים. 29) שטפלות הקופות לתמרים, ואין המוכר מקפיד עליהן. 30) ודינן כדין הכלי של סלי התאנים הנזכר בסוף ההלכה הקודמת.

ה. מִי שֶׁהֵיָה לוֹ יֵינִין<sup>31</sup> שֶׁל מַעְשָׂר שְׁנִי<sup>32</sup>, וְהִשְׁאִיל קֶנְקֵנוֹ לְאוֹתוֹ מַעְשָׂר<sup>33</sup>, אִף עַל פִּי שְׁסֵתָם אֵת פִּיהֶם<sup>34</sup> - לֹא קָנָה מַעְשָׂר אֵת הַקֶּנְקֵנִים.<sup>35</sup> פְּנִס הַיֵּינִין<sup>36</sup> לְתוֹכָן סֵתָם,<sup>37</sup> אִם קָרָא שֵׁם וְעָשָׂהוּ מַעְשָׂר<sup>38</sup> עַד שְׂלֵא סֵתָם אֵת פִּיהֶם - לֹא קָנָה מַעְשָׂר אֵת הַקֶּנְקֵנִים;<sup>39</sup> וְאִם מִשְׁסֵתָם פִּיהֶן קָרָא שֵׁם וְעָשָׂהוּ מַעְשָׂר - קָנָה מַעְשָׂר אֵת הַקֶּנְקֵן.<sup>40</sup> הַפְּקִיד לְתוֹף הַקֶּנְקֵן רִבְעֵית חֲלִיין,<sup>41</sup> או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאכילה, ואינו פודה להאכיל לכלבים. וקל וחומר כשלקחו שחוט. (52) שהם נפדים. (53) כלומר, שכשקונה פירות בירושלים מחלל מעות המעשר שבדינר על הפירות. (54) כלומר, כשיאכל פירות בשוויו של כל הדינר. (55) כלומר, היו עשרים מעות בדינר. (56) ונמצא חצי הדינר מעשר וחציו חולין. ודווקא כשלא אכל אלא כנגד חציו של הדינר, אבל אם אכל כנגד כולו, הרי נתחלל, ושוב אינו יכול לאכול כנגדו. (57) והשאלה היא אם יאכל רק כנגד עשר מעות שנתרו בדינר, וכפי שהיה שווה לפני שחלל עליו את פירות המעשר, או שיאכל כנגד כ' מעות, וכפי שהוא שווה עתה, ונמצא המעשר נפסד. (58) שאם לא כן יהא מוציא מעשר בתורת חולין. (59) שכשם שהולכין אחר מקום הפדייה, כן הולכין אחר זמן הפדייה. (60) ולא יותר, וכאן לא כתב רבינו "צריך", כיוון שאין בכך כלום אם יאכל עליו ביותר מחמש מעות, שאז יימצא שאכל חולין בתורת מעשר.

ז. הלוקח<sup>61</sup> פירות<sup>62</sup> בסלע של פסח מעשר, ומשך הפירות<sup>63</sup> ולא הספיק לתן הסלע<sup>64</sup> עד שהוקרו הפירות ועמדו בשתים - הרי זה מפריש עליהן סלע בלבד<sup>65</sup>; שגאמר: ונתן את הפסח וקם לו - בנתינת הפסח קונה<sup>66</sup>, והשכר למעשר<sup>67</sup>.

(61) והמדובר בלוקח בירושלים. (62) של חולין על דעת לחלל עליהם סלע של מעשר שני שבידו. (63) ואילו לא משך על דעת לחלל, היה קונה אותם במשיכה כדין מטלטלין הנקנים במשיכה, אבל כיוון שמשך על דעת לפדות, אין הקניין נגמר לגבי החילול, אלא בנתינת הכסף. (64) ואילו נתן הסלע מייד, ונתפסו אז הפירות בקדושת המעשר, אין כל ספק שאם נתייקרו, נתייקרו למעשר שני. (65) כלומר, נותן למוכר סלע בלבד, לפי שבדין מקח וממכר, קנה הפירות במשיכה כדין כל המטלטלין, ובוה נתפסה קדושת הסלע על כל הפירות, אף על פי שהם שווים עתה שני סלעים, לפי שלגבי קדושת המעשר אין המקח (שהוא המחלל) נגמר, אלא בכסף. (66) קידושין נד: לרבי מאיר שמעשר שני ממון גבוה, והלכה כמותו. (67) כלומר, כל הפירות, ששוים עתה שני סלעים, נתפסים בקדושת המעשר.

ח. משך פירות בשתי סלעים, ולא הספיק לתן המעות עד שהוזלו הפירות ועמדו בסלע - אינו מפריש עליהן<sup>68</sup> ממעות מעשר שני אלא סלע אחת<sup>69</sup>, ומוסיף עליה סלע שניה מן החליין<sup>70</sup> ונותן למוכר<sup>71</sup>. ואם היה המוכר עם הארץ<sup>72</sup> - הרי זה מתר לתן סלע שניה ממעות מעשר שני של<sup>73</sup> דמאי<sup>74</sup>. נתן<sup>75</sup> סלע של מעשר, ולא הספיק למשך הפירות עד שעמדו בשתים - מה שפדה פדה<sup>76</sup>, והדין ביניהן<sup>77</sup>.

(68) כלומר, אינו מחלל עליהם. (69) שהרי עתה, בשעת החילול אין הפירות שווים אלא סלע אחד. (70) אבל לא

שפנס<sup>42</sup> לתוכן שמין<sup>43</sup> או חמין או ציר<sup>44</sup> או דבש של מעשר שני סתם<sup>45</sup>, בין<sup>46</sup> משפתם<sup>47</sup> בין עד שלא סתם - לא קנה מעשר את הקנקנים<sup>48</sup>.

(31) דווקא יין. (32) שעשאו מעשר שני על יין אחר. (33) אמר במפורש שהם מושאלים להולין בהם מעשר שני. (34) של הקנקנים, ונמצא שהם בטלים ליין שיתקלקל אם ייפתחו הקנקנים. (35) כיוון שפירש שהוא רק משאילם, ועוד שהרי הוא כמפריש מעשר פירות בלי קליפתם, ואחר כך הכניסם לקליפתם, שבוודאי אינו פודה אלא כנגד הפרי גרידא והרי כאן תרתי לגריעותא. (36) שהוא עתה יין מעשר שני. (37) שלא פירש שהוא משאיל הקנקנים, ולא קרא לו שם עדיין, אלא כנסו כשהוא טבול למעשר שני. (38) על יין אחר. (39) אף שלאחר הסתימה צריך היין לקנקן, ואף שלא פירש שאינו אלא משאיל הקנקנים, בכל זאת לא קנה מעשר את הקנקן שהרי הוא כמפריש מעשר פירות בלי קליפתם, ואחר כך מכניסם לקליפתם. (40) שכיוון שצריך היין לקנקן, הרי הוא כמפריש רמון בקליפתו, שפודה את כל הפרי עם הקליפה. אבל פשוט הוא שאין הקנקן נתפס בקדושת מעשר ואין אומרים שלאחר שתיית היין יישאר בקדושתו, שלא עדיף הוא מקליפות שנקלפו מן הפירות. (41) כלומר, טבל (שלבסוף יפריש עליה תרומות ומעשרות ממקום אחר), ועל רביעית זו הוסיף יין, ואפילו קרא שם ועשאו מעשר לאחר שסתם פי הקנקן, לא קנה המעשר את הקנקן, שכיוון שיש לו רביעית יין טבל חוץ מן המעשר, לא בטל הקנקן לגבי המעשר. (42) בתוספתא שם: "במי דברים אמורים (שקנה המעשר את הקנקן), בשל יין (שהיין צריך לקנקן, כנ"ל) אבל של ציר, של חומץ, של מוריס, של שמן, של דבש, בין גפם בין שלא גפם קנה מעשר". (43) בכתובות קח: אמרו: "רימון בלי קליפתו לא מינטר (אינו נשמר), שמן מינטר בלא קנקנים". (44) הוא שמן דגים. ואינו חייב כלל במעשר, ולא נזכר בתוספתא שם אלא באשגרה מפרק א שם (תוספתא כפשוטה). או שעירבו בו שמן זית. (45) שלא פירש שהוא משאיל הקנקנים ולא קרא שם עדיין. (46) שקרא שם. (47) את פי הקנקנים. (48) שכל אלו אינם כיין הצריך לקנקן, אלא נשמרים בלעדו, ואינם כמפריש פרי בקליפתו.

ו. צבי שלקחו<sup>49</sup> בכסף מעשר ונת - יקבר בעורו<sup>50</sup>. לקחו חי ושחטו<sup>51</sup> ונטמא - הרי זה פדה בשאר פירות שנטמאו<sup>52</sup>. המניח דינר מעשר שני להיות אוכל פגדו<sup>53</sup> עד שיצא לחליין<sup>54</sup>, והיה הדינר יוצא בעשרים מעה<sup>55</sup>, אכל עליו בעשר מעה<sup>56</sup> והוזלו המעות לאחר זמן והרי הדינר יוצא בארבעים מעה<sup>57</sup> - צריך לאכלל<sup>58</sup> עליו בעשרים מעה ואחר כך יצא לחליין<sup>59</sup>. הוקרו המעות והרי הדינר יוצא בעשר מעין - אוכל עליו בחמש מעין<sup>60</sup> ואחר כך יצא לחליין.

(49) לבשר תאוה. (50) שאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים, ומעשר שני קרוי "קדש". (51) שראוי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שני וגם הפירות של חולין מחוץ לירושלים, ולמדו כן בירושלמי ממה שנאמר "והלכת אל המקום וגו' ונתת את הכסף וגו' בבקר ובצאן", שאינו אלא בקירוב מקום (=בירושלים) ולא בריחוק מקום. אבל אם מעות מעשר שני בירושלים, אף על פי שפירות חולין מחוצה לה - מחללים, כשם שמחללים אם המעות מעשר שני מחוץ לירושלים ופירות חולין בירושלים. (85) ודווקא כשפירות חולין או מעות מעשר שני בירושלים, אבל אם פירות מעשר שני בירושלים, אין מחללים אותם לא על מעות חולין שבירושלים ולא שמחוצה לה.

**יב. מי שהיה לו מעות מעשר בירושלים וצריך להם<sup>86</sup>, ויש לחברו פרות חלין<sup>87</sup> שרוצה לאכלן<sup>88</sup> - אומר לחברו: הרי המעות האלו מחללין על פרוטיך. ונמצאו אותם הפרות לקוחות בכסף מעשר, ויאכל אותם חברו בטרהרה<sup>89</sup> ולא הפסיד פלוס<sup>90</sup>, ויצאו המעות לחלין.**

(86) לדברים שאינם בכלל אכילה, שתייה וסיכה, שאסור להוציא עבורם מעות מעשר שני. (87) בין בירושלים ובין מחוצה לה. (88) ולא למכרם ולקנות בהם דברים אחרים, ואם כן לא איכפת לו להתפססם בקדושת מעשר שני שאינו עומד אלא לאכילה. (89) כדין פירות שנקנו בכסף מעשר שני. (90) בעל הפירות, אלא טבילה לשם מעשר שני, שאף על פי שטבל לחולין, אינו אוכל במעשר שני, אלא אם טבל לשם מעשר שני.

**יג. במה דברים אמורים<sup>91</sup>? בשהיה חברו בעל הפרות חבר<sup>92</sup>; שאין מוסרין פרות של מעשר שני של ודאי אלא לחבר<sup>93</sup>. לפיכך<sup>94</sup>, אם היו המעות של דמאי - אומר בן אף לעם הארץ<sup>95</sup>. ומתן לחלל מעשר שני<sup>96</sup> על פרות<sup>97</sup> עם הארץ ועל מעותיו<sup>98</sup>, ואין חוששין להם שפא של מעשר שני הם<sup>99</sup>.**

(91) שהתירו לחלל מעות מעשר שלו, על פירות חולין של חבריו. (92) אבל לעם הארץ אסור ליתן במעשר שני של ודאי. (93) אבל לא לעם הארץ, שהוא בחזקת טומאה. (94) לפי שלא אסרו לומר לחברו, אלא כשהמעות של מעשר ודאי. (95) כלומר, מחלל על פירותיו. (96) פירות ומעות מעשר שני של דמאי. (97) ראה למעלה פרק ד הלכה ב שלדעת רבינו מחללים פירות על פירות. (98) במשנה שם: "בראשונה היו אומרים, מחללין (מעות של מעשר דמאי) על פירות עם הארץ. חזרו לומר, אף על מעותיו". (99) "ואין קודש פודה קודש".

**יד. המנתיח דינר של מעשר להיות אוכל פנגדו<sup>100</sup> והולך - פיון שאכל עליו עד שלא נשאר ממנו אלא פחות מפרוטה יצא לחלין. במה דברים אמורים? בשל דמאי<sup>101</sup>; אבל בשל ודאי - לא יצא לחלין עד שישאיר ממנו פחות משהו פרוטה אחר שמוסיפין את החמש, כגון שנשאיר ממנו פחות מארבעה חמשי שנה פרוטה<sup>102</sup>.**

מן המעשר, שהרי אינו מתחלל על הפירות אלא סלע אחד בלבד, והרי המוכר צריך לקבל חולין ולא מעשר ששווי פחות משווי של חולין. (71) שהרי לעניין מקח וממכר קנה במשיכה, ואז היו שווים שני סלעים. (72) אבל לחבר הנזהר בקדושת מעשר שני של דמאי, אינו יכול לפטור עצמו בדמאי אלא בחולין, כפי שנתחייב. (73) "לפי שעם הארץ נופל ברוב בזה המכשול, וחזקתו שהוא משמש בדמאי, ואינו מוציא ממנו מעשר [כלומר, אינו מחלל מעות מעשר של דמאי מספק, וכיוון שהוא בין כה וכה מזולל בדמאי, אין בכך כלום אם נמציא לו מעות דמאי]". ולא אסרו למכור דמאי לעם הארץ, אלא בפירות עצמן, אבל לא במעות. (74) אבל של ודאי לא, לפי שאין מוסרין מעות מעשר שני של ודאי לעם הארץ. (75) הלווקח למוכר. (76) כלומר, השכר למעשר, כי הפירות שהיו שווים אז סלע, ועכשיו שנים - נעשו מעשר. שפדיית מעשר היא משיכתו, אף שיכול המוכר לחזור בו. (77) כלומר, לעניין קניין הפירות, הרי ההלכה היא כמו בקניין שאר מטלטלין שאינם נקנים אלא במשיכה, ואם המוכר רוצה לקבל "מי שפרע", מחזיר לו ללוקח את הסלע שנתחלל, ונשארים בידו פירות מעשר בשווי של שני סלעים, שאין פדיון המעשר קשור בקנייני הממון הרגילים.

**ט. נתן לו סלעים שתיים של מעשר, ולא הספיק למשך הפרות עד שתחרו להיות בסלע - מה שפדה פדה<sup>78</sup>, ומדת הדין ביניהם. שהמעשר שני - פדיתו היא משיכתו<sup>79</sup>.**

(78) כלומר, הסלעים יצאו לחולין, והפירות שעתה שווים סלע אחד, הם פירות מעשר, והפסיד המעשר. (79) כלומר: נתינת הכסף במעשר שני קונה, כמו המשיכה בחולין.

**י. מי שהיה לו פרות חלין בירושלים, והיה לו מעות מעשר שני חוץ לירושלים<sup>80</sup> - אומר: הרי המעות ההם מחללין על הפרות האלו; ויאכלם שם<sup>81</sup> בטרהרה, ויצאו אותן המעות לחלין במקומן<sup>82</sup>.**

(80) במשנה: "פירות בירושלים ומעות במדינה". ופירש רבינו שם: "מדינה נקראת, כל מדינה ומדינה ממדינת ארץ ישראל לבד מירושלים". (81) בירושלים. (82) שאין אנו צריכים שהמעות והפירות יהיו במקום אחד בשעת החילול.

**יא. היו לו מעות מעשר שני בירושלים, ויש לו פרות<sup>83</sup> חוץ לירושלים - אומר<sup>84</sup>: הרי המעות האלו מחללין על פרות ההם; ויצאו המעות לחלין, ויעלו הפרות ויאכלו בירושלים<sup>85</sup>. שאינו צריך להיות המעות והפרות במקום אחד בשעת החילול.**

(83) חולין. (84) ומה שכתב רבינו למעלה בפרק ד הלכה ו, שאין מחללין מעות מעשר שני על פירות של חולין חוץ לירושלים, אין זה אלא באופן שגם המעות של מעשר



מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה ט. וראה בספר המצוות, עשה קיט. 5) למעלה פ"ב הלכה א. כן הוא בספרי שם. 6) ראה למעלה פ"א הלכה יד. 7) שהרי הוקש למעשר שני (ירושלמי פאה פ"ז הלכה ה, ומעשר שני פ"ה הלכה ב). 8) כלומר, למי שהוא צריך להנתן. 9) בספר המצוות שם, כתב רבינו: "ולשון ספרי, ואיש את קדשיו לו יהיו, משך הכתוב כל הקדשים ונתנם לכהן, ולא שייר מהם אלא תודה ושלמים ופסח ומעשר בהמה ומעשר שני ונטע רבעי, שיהיו לבעלים".

**ב. הרוצה לפדות נטע רבעי - פודהו, כמעשר שני<sup>10</sup>. ואם פדהו לעצמו - מוסיף המוש<sup>11</sup>. ואין פודין<sup>12</sup> אותו עד שציגע לעונת המעשר; שנאמר: להוסיף לכם תבואתו - עד שיעשה תבואה. ואין פודין אותו במחבר<sup>13</sup>, כמעשר שני<sup>14</sup>. והרי הוא ממון גבוה<sup>15</sup>, כמעשר<sup>16</sup>. לפיכך<sup>17</sup> אינו נקנה במתנה<sup>18</sup>, אלא אם נתנו בסר<sup>19</sup>. ודינו בשאר הדברים - לענין אכילה ושתייה ופדיה - כמעשר<sup>20</sup>.**

10) ספרי שם. 11) מעשר שני פ"ה משנה ג, כבית-הלל ולא כבית-שמאי. וראה למעלה בפ"ה הלכה א. 12) ספרא שם הלכה י: "תבואתו, מלמד שאין נפדין אלא תבואה. מכאן אמרו אין פודין את הרבעי עד שיבוא לעונת המעשרות". וראה למעלה פ"ב מהלכות מעשר הלכות ג-ה. ובירושלמי ערלה סוף פרק א: "תני, פרי אתה פודה, ואין אתה פודה לא בוסר ולא פגים". ובוסר הם ענבים שאין החרצן שלהם נראה מבחוץ (למעלה שם - 'תוספות יום טוב' מעשר שני שם, משנה ה בסוף דבריו). או כל זמן שלא הגיעו לכפול הלבן (שם בתחילת דבריו, וראה בפ"ה מהלכות כלאים הלכה יד). 13) תוספתא מעשר שני פ"ה סוף הלכה יט: "הכל מודים (בית-שמאי ובית-הלל), שאין פודין (נטע רבעי) במחובר לקרקע". וכן משמע בירושלמי שם הלכה ב. 14) שאינו במחובר, כמפורש בתרומות פ"א משנה ה, ובביכורים פ"ב משנה ד. ואם כן, אפילו בדיעבד אינו פדוי, ולא כדעת הר"ש במעשר שני שם משנה ה. 15) מע"ש שם, כבית-הלל. 16) ראה למעלה פ"ג הלכה יז. 17) כלומר, לפי שהוא ממון גבוה. 18) ראה למעלה שם. 19) בקידושין נד: "תא שמע, הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו, בין משלו בין שניתן לו במתנה. מני, אילימא רבי מאיר (הסובר, מעשר שני ממון גבוה הוא), מי מצי יהיה ליה (במתנה), והא גמרי קודש קודש ממעשר, וכו'. לעולם רבי מאיר, והכא במאי עסקינן, כגון דהייב כשהוא סמדר (כשהענבים ניכרים, לאחר שנפל הפרח - רש"י)". הרי שרק סמדר אינו פרי, אבל בוסר שהוא גדול מסמדר הרי הוא פרי. ורבינו סמך על הירושלמי והספרא שהובאו למעלה. וראה להלן הלכה יג וצ"ע. ועיין מאירי לקידושין שם (עמ' 862) ובכסף-משנה וחזון-איש. 20) שהרי הוקשו זה לזה, כנ"ל.

**ג. והפודה<sup>21</sup> פרים רבעי - רצה פודהו ענבים<sup>22</sup>, רצה פודהו זין. וכן הזיתים<sup>23</sup>. אבל<sup>24</sup> שאר הפרות - אין משנין אותן מבריתן<sup>25</sup>.**

100) כלומר, מחללו על הפירות בירושלים, ואוכלם שם. 101) שאינו מוסיף עליו חומש. 102) אבל אם יש בו ארבעה חומשי שווה פרוטה, יכול לאכול כנגדו עוד פירות בשווי פרוטה, שהרי הוא מוסיף עליו חומש מלבר, שהוא רובע מלגיו, והרי הכל ביחד, פרוטה שלמה.

**טו. טמאין וטהורין שהיו אוכלין או שותין<sup>103</sup> באחד בירושלים, ורצו הטהורין להיות אוכלין מעשר שני שלהם - מניחין סלע של מעשר שני ואמרין: כל שהטהורים אוכלים ושותין - סלע זו מחלל עליו. ותצא הסלע לחלין, שהרי אכלו ושתו בשויה בטהרה<sup>104</sup>. ובלבד שלא יגעו הטמאים במאכל, שלא יטמאוהו.**

103) המדובר כשהמעשר בכד חרס, שאינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, והטמאים לא היו זבים שמתמאים גם כלי חרס בהיסט אלא טמאי מת. וכל אחד מהם מערה מהכד אל הכלי שלו, והחילול תופש כשמערה מן הכד אל הכלי שלו. [וצריך לומר שאינם מסובים על שולחן אחד, או אינם מכירים זה את זה, שאם לא כן אסורים לאכול ביחד זה מעשר שני טהור, וזה חולין טמאים]. 104) [מכאן שאם חילל מעות של מעשר שני על פירות טמאים, שאם יתפשו בקדושת מעשר יהיו אסורים באכילה, כדין מעשר שני טמא - הרי זה כקונה עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, שאם המוכר כאן יחזור הדמים למקומן].

~ שבת קודש ב' סיון ~

פרק תשיעי

1) יבאר שנטע רבעי הוא קודש, והיכן דינו להאכל, ואם פודים אותו במחובר. אם משנים אותו ומברייתו ואם מפרישין ממנו תרומה ומעשרות. שמהלך יום מעלים כרם רבעי לירושלים. וכיצד פודין אותו. מי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמיטה או בשני הערלה. אימתי הוא ר"ה לערלה ולרבעי, ומאימתי מונין להם. העלין והלולבין והגפנים אם מותרין בערלה וברבעי.

**א. נטע רבעי<sup>2</sup> - הרי הוא קדש; שנאמר: ובשנה הרביעת יהיה כל פריו קדש הלולים ליי. ודינו להאכל בירושלים<sup>3</sup> לבעליו<sup>4</sup>, כמעשר שני<sup>5</sup>. וכשם שאין מעשר שני בסוריא<sup>6</sup>, כך אין נטע רבעי בסוריא. ובנטע רבעי הוא אומר: ואיש את קדשיו לו יהיו; שאין לה קדש שלא נתפרש דינו בתורה למי שהוא<sup>8</sup> חוץ מנטע רבעי<sup>9</sup>.**

2) נטיעה בת ארבע שנים (פרה פ"א משנה א). ובברכות לה. אמרו: "רבי חייא ורבי שמעון ברבי: חד תני כרם רבעי, וחד תני נטע רבעי (כל פירות האילן בתורת רבעי - רש"י) ופסק רבינו כמאן דאמר "נטע רבעי". וראה במראה הפנים לברכות, ראש פ"ו ד"ה רבי חייא. 3) כן הוא בספרי פרשת נשא (לבמדבר ה, י), וראה במעשר שני פ"ה משנה ב. 4) כן הוא בספרי שם, ובספרא פרשת קדושים פרשה ג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראשונה שם) - כל זה אינו אלא למכרם בקדושתם, אבל לפדותם ולעשותם חולין אינו אלא איסור מדרבנן. ראה בבבא מציעא נג: ש"מחיצה לקלוט - דרבנן". ומשום עיטור שוקי ירושלים בפירות, התיירו חכמים (תוספתא כפשוטה). ועיין רע"ב שם. 39) והעיר ניתנה ביד האויבים - לא חששו לעטרה בפירות (פירוש המשנה). והנה במשנה: "ומשרבו הפירות (בירושלים) התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה (כלומר, החזירו את הדין לקדמותו, שאין צורך להעלות הפירות עצמם לירושלים) וכו'. רבי יוסי אומר, משחרב בית המקדש היה התנאי הזה וכו'". והביא רבינו כרבי יוסי והשמיט דברי תנא-קמא, ועיין תוספות יום-טוב שם, ומראה הפנים לירושלמי שם הלכה ב ד"ה כרם. 40) בתוספתא (שם פ"ה הלכות יד-טו): "ושאר כל האילן, הרי זה נפדה סמוך לחומה - ושאר כל האילן נטע רבעי כמעשר שני". וטעם החילוק בין שאר הפירות לענבים, מצאנו בירושלמי שם: "אמר רב הילא, בראשונה היו עושין יין בטהרה לנסכים, ולא היו ענבים מצויות, התקינו שיהו עולין (הענבים) לירושלים מהלך יום לכל צד וכו'". הרי שמיעוט הפירות בירושלים, היה מחמת הנסכים. ואם כן, אין זה אלא בענבים ולא בשאר הפירות. ומה שלא התקינו כן גם במעשר שני, הוא, מפני שענבים שסתמם עומדים ליין, אין מפרישים מהם תרומות ומעשרות, לכתחילה, אלא לאחר שיעשו יין ותיגמר מלאכתם (ראה למעלה פ"ה מהלכות תרומות, הלכות ד, ו, יח). ואין עיטור שוקי ירושלים אלא בפירות, ולא ביין, ראה צל"ח לביצה שם.

ו. פיצד<sup>41</sup> פודין נטע רבעי? מניח את הסל<sup>42</sup> על פי שלשה<sup>43</sup>, ואומדין<sup>44</sup> פמה<sup>45</sup> אדם רוצה לפדות לו בסלע<sup>46</sup> על מנת שיוציא יציאות השומרים והחמרים והפועלים מבייתו. ואחר שקוצבין את השער<sup>47</sup>, מניח את המעות ואומר: קל הנלקט מזה<sup>48</sup> מחלל על המעות אלו<sup>49</sup> משער קף וקף סלים בסלע<sup>50</sup>. ובשבועית<sup>51</sup> פודה<sup>52</sup> בשויו<sup>53</sup>, שאין שם לא שומרים ולא פועלים<sup>54</sup>. ואם<sup>55</sup> היה הפקר<sup>56</sup> - אין לו אלא שכר לקיטה בלבד.

41) שם משנה ד. 42) עם פירות רבעי, לשער בו, כדלהלן. ויש מפרשים סל ריק, ומשערים על פי כמה הוא שוה, אם הוא מלא (תפארת ישראל). 43) אנשים, הבקאים בשומא. ויש אומרים שבענין זה אין סומכים על שלשה תגרים ואחד גוי וכו', כמו שאמרו במעשר שני, ראה למעלה פ"ד הלכה כ (ר"י קורקוס). ולא חלק רבינו בין אם דמי הפירות ידועים או אינם ידועים, כמו שחילק למעלה שם לענין מעשר שני. וטעם הדבר הוא, שמעשר שני כיון שאין מפרישין אותו במחובר, ואף בתלוש אין חיובו חל אלא-אם-כן ראה פני הבית, ולכן כל ההוצאות על השומרים, החמרים והפועלים, אינם על חשבון המעשר, שם הלכה כב, אבל פירות נטע רבעי, שקדושים בעודם מחוברים באילן אין ההוצאות על חשבון המלקט, אלא על חשבון הפירות, כדלהלן (ראה בר"י קורקוס, תוספות יום-טוב ומשנה ראשונה). ומה שאמרו במשנה (סנהדרין ב.): "נטע רבעי ומעשר שני שאין

21) תוספתא מעשר שני שם. 22) כבית-הלל, ולא כבית-שמאי, שאין פודים אותו וענבים אלא יין, שגם שומת הענבים ידועה, ולא יבוא לזולל בשומא שלהם. וראה בתוספתא כפשוטה. 23) שהרי מותר לעשות מזיתים, שמן, כמפורש בתרומות פ"א משנה ג. 24) תרומות שם. 25) "שאסור לו להחזיר האוכל משקה, כשהאוכל אוכל של תרומה (פ"א מהלכות תרומות הלכה ב) או של מעשר שני, אלא הזיתים והענבים בלבד, למאמר השם יתברך, כל חלב דגן תירוש ויצהר. ותירוש הוא היין, ויצהר הוא השמן, וקראו הכתוב ראשית, כמו שקרא הביכורים ראשית וחיוב אותה בתרומה, ולפיכך מותר להוציא מהם משקה בין שיהיו תרומה או מעשר שני" (פירוש המשנה שם). ולמדו נטע רבעי ממעשר שני בגזירה-שוה, כנ"ל.

ד. פָּרִם רְבָעִי<sup>26</sup> - אֵין לוֹ לֹא שְׁכָחָה<sup>27</sup> וְלֹא פָּאָה<sup>28</sup> וְלֹא פָּרִט<sup>29</sup> וְלֹא עוֹלָלוֹת<sup>30</sup>. וְאֵין מִפְּרִישֵׁין מְמַעֵשֶׁר תְּרוּמָה וּמְעֵשְׂרוֹת<sup>31</sup>, פֶּשֶׁם שְׂאֵין מִפְּרִישֵׁין מִמְעֵשֶׁר שְׁנַיִם<sup>32</sup>; אֶלֶּא כֹּל עוֹלָה לִירוּשָׁלַם, אוֹ נִפְדָּה וַיַּעֲלוּ הַדָּמִים וַיֹּאכְלוּ פִירוּשָׁלַם, כְּמַעֵשֶׁר.

26) מעשר שני שם, ופאה פ"ז משנה ו, כבית-הלל ולא כבית-שמאי. 27) ראה בפ"ה מהלכות מתנות עניים. 28) ראה שם פ"א. 29) שם פ"ד הלכה טו. 30) שם הלכה יז. ונקט רבינו "כרם רבעי", מפני שבכרם ישנן ארבע מתנות אלו לעניים, ראה שם פ"א הלכה ז. 31) "לפי שהוא ממון גבוה" (פירוש המשנה). וראה בירושלמי שם סוף הלכה ב, ובמשנה: "בית-שמאי אומרים יש לו (לכרם רבעי) פרט ויש לו עוללות, והעניים פודין לעצמן. ובית הלל אומרים, כולו לגת". ואף-על-פי שלא נזכר במשנה אלא שכרם רבעי פטור מפרט ועוללות, כיון שאמרו בית-הלל: "כולו לגת", משמע שפטור מכל המתנות כמעשר שני (תוספות אנשי שם, לפאה שם). 32) שהקדימו בשבילים שפטור מן התרומות ומן המעשרות, ראה בר"ש לתרומות פ"א משנה ה.

ה. עֲנָבִים<sup>33</sup> שֶׁל פָּרִם רְבָעִי<sup>34</sup> - הִתְקִינוּ בֵּית דִּין<sup>35</sup>, שְׂיִהֶיּוּ עוֹלִינָן<sup>36</sup> לִירוּשָׁלַם מִהֶלֶךְ יוֹם לְכָל צֵד, פְּדִי לְעֵטָר<sup>37</sup> שׁוֹקֵי יְרוּשָׁלַם בְּפָרוֹת<sup>38</sup>. וּמִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ<sup>39</sup> - נִפְדָּה אֶפְלוֹ סְמוּךְ לְחוּמָה. וּשְׂאָר כָּל הַפְּרוֹת<sup>40</sup> - אֶפְלוֹ בְּזִמְן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִפְדִּין סְמוּךְ לְחוּמָה.

33) שם משנה ב, ותוספתא שם הלכה יד, והדגיש רבינו "ענבים", מפני שביתר הפירות לא תקנו, ראה להלן בסוף ההלכה. 34) לא התקינו אלא ברבעי ולא במעשר שני, ראה להלן בסוף ההלכה. 35) בביצה ה: "והא כרם רבעי דרבנן (זה שהוצרך להעלות הפירות עצמן - רש"י)". 36) הפירות עצמם, ולא יפדם במעות. 37) שם. ותוספתא מעשר שני שם. 38) כלומר, ימכרו אותם לבעלי החנויות והם ימכרו אותם בשוק. ואף-על-פי שמעשר שני אסור במכירה (למעלה פ"ג הלכה יז) והוא-הדין לרבעי (וכן מפורש בקידושין נד: שאפילו במתנה אסור, וראה במשנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(67 כלומר, מן נטע הערלה. 68) [מקורו בירושלמי (מעשר שני פ"ה הלכה א) "כרם רבע מציינים אותו בקוזוות אדמה שהוא לשעה (ומפרש רבינו שהציון אינו אלא לשעה, שהוא עשוי להתפרר), ושל ערלה בחרסית בחיורא שהוא יותר מיכן" (כלומר, הציון הזה מחזיק יותר), וראה במפרשים]. ובבבלי בבא קמא סט. אמרו בזה: "כרם רבעי היו מציינין אותו בקוזוות אדמה. סימנא כי אדמה, מה אדמה איכא הנאה מינה, אף האי נמי כי מפרקא שרי לאיתהנווי מינה". אבל יש אומרים כי אין זה מגוף הגמרא, אלא הוספה היא מבעל הלכות גדולות (העמק שאלה לשאלות פרשת קדושים שאילתא ק אות טז). 69 כלומר, הערלה. 70 למעלה פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה י', ולהלן פ"ה הלכה כ. ורוצה למעט איסור נטע רבעי שהוא קל ממנו, שאינו אסור אלא באכילה ולא בהנאה (כמפורש בפירוש המשנה לערלה פ"א משנה ח - שער המלך להלכות מאכלות אסורות שם הלכה טז). [ומה שכתבו התוספות (קידושין לח. ד"ה והוא-הדין) שרבעי אסור בהנאה - אינו אלא ביחס לאיסור חדש, שאינו אסור אלא באכילה אבל מותר הוא בכל ההנאות שבעולם. ואילו רבעי, שדינו כמעשר שני (למעלה הלכה א), אסור להוציאו בשאר צרכיו, כגון ליקח בו כלים ובגדים ועבדים, כשם שאסור במעשר שני (למעלה פ"ג הלכה י'), ואין הבדל בזה בין אם נמצא בירושלים ובין אם הוא חוצה לה. וראה בשער המלך שם, ובהעמק שאלה שם). 71 משנה שם. והם "בני אדם שהם מדקדקים על עצמם בדת" (פירוש המשנה). 72 כלומר, מעות חולין. ולא היו מסתפקין בקוזוות אדמה - שמה יתפררו. 73 שיד הכל שוה, אבל בשאר שני שבוע - "הלעיטהו לרשע וימות", כנ"ל, וראה בבבא קמא שם בתוס' ד"ה והצנועין. 74 בינוני נפעל, שהוא מתפרש גם הווה גם עתיד וגם עבר. וכאן הפירוש, עתיד. כלומר, כל מה שיילקט. וראה במבוא לנוסח המשנה להרי"ג אפשטיין עמוד 145. 75 כשיתלקט. ולפיכך אין לזה שום ענין לדין "ברירה", שאינו אלא לברר הדבר למפרע (רדב"ז). 76 בהלכה ב. ובבבא קמא שם אמרו: "אמר רבי יוחנן, גזל ולא נתיאשו הבעלים, שניהם אינם יכולים להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו. ומי אמר רבי יוחנן הכי, והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן, כרם רבעי וכו' (כלומר, משנתנו. והרי הצנועין מחללים את הפירות לכשילקטו, אז אינם ברשותם), ורבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח וכו' (וסמך עליה, נגד משנתנו)". ונראה שסמך רבינו על מה שאמרו שם: "אמר רבא, אי לא דאמר רבי יוחנן וכו' הוא אמינא, מאן תנא צנועין רבי מאיר היא, לאו אמר רבי מאיר מעשר ממון גבוה הוא, ואפילו הכי לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה (שיכול אדם לפדות מעשר שני שלו) וכו', כרם רבעי נמי גמר קדש קדש ממעשר וכו', אע"ג דלאו ממון דידיה הוא לענין אחולי (לחלל דבר שאינו ברשותו, כמו בצנועין הנ"ל) אוקמיה רחמנא ברשותיה, דהא כי איתיה ברשותיה, נמי הא לאו דידיה הוא (שהרי ממון גבוה הוא, כמעשר) והא מצי אחיל, משום הכי מצי אחיל (אף כשאינו ברשותו)". ואף שלא אמר כן רבא אלא אלמלא דברי רבי יוחנן, יתכן כי לא אמר כן אלא לכבודו של ר'

דמיו ידועים" - אין התנאי הזה (= "אין דמיו ידועים") אלא במעשר שני, ולא בנטע רבעי (ועיין תוספות שם יד: ד"ה נטע). וכן מוכיח לשון המשנה שאמרו: "שאיין דמיו" (בלשון יחיד), ולא: "שאיין דמיהם". ורש"י שם ב. גרס "שאיין דמיהן". 44 בדפוס רומי: "ואומרין", ובמשנה שם "ואומר". ראה ב"משנה ראשונה" שם. 45 כלומר, כמה סלים עם פירות. 46 כלומר, אלו היה אדם פודה את הפירות כשהם מחוברים, לפני שהוציאו עליהם את ההוצאות דלהלן, כמה פירות היה פודה, בהתחשב עם ההוצאות שעליו להוציא (שם). 47 כלומר, כמות הפירות עבור סלע אחד. 48 משדה זו. 49 במשנה שם: "האלו". 50 כפי שאמדו מתחילה לסלע אחד, כן לכל סלע וסלע, כמספר הסלים שישנם. 51 שם משנה ה, שהארץ אינה נעבדת ואינה נשמרת (פירוש המשנה שם). 52 את נטע הרבעי, אם חלה השנה הרביעית של הפירות, בשביעית. 53 כלומר, בלי ניכוי ההוצאות הנ"ל. 54 שהרי אין קוצרין בשביעית כדרך שקוצרין כל השנים, אלא קוצר מעט מעט וחובט ואוכל (פ"ד מהלכות שמיטה הלכה א). וגם שכר לקיטה אין כאן, לפי שכל אחד מלקט לעצמו (פירוש המשנה שם). וראה במשנה ראשונה שם. [ומכאן ששביעית נוהגת בפירות של הקדש, שהרי נטע רבעי הוא ממון גבוה (למעלה הלכה ב) וכן הוא בתוספתא פאה פ"ג, ובירושלמי שם פ"ז הלכה ז שהנטע להקדש חייב בשביעית. וראה בתוספות מנחות פד. ד"ה שומרין. 55 שם. 56 כלומר: פירות רבעי שבשאר השנים (לא בשנת השמיטה) שהיו הפקר.

ז. מִי שְׁהָיָה לֹוֹ נֹטֵעַ רִבְעִי<sup>58</sup> בַּשָּׁנָה הַשְּׁמִיטָה<sup>59</sup>, שִׁיד הַפֶּל שָׁנָה<sup>60</sup> - צָרִיף לְצִינָו<sup>61</sup> בְּקוֹזוֹת אֲדָמָה<sup>62</sup>, כְּדִי שְׁיִכְרוּ בוֹ וְלֹא יֵאָכְלוּ מִמֶּנּוּ עַד שְׁיִפְדּוּ<sup>63</sup>. וְאִם הָיָה<sup>64</sup> בְּתוֹךְ שְׁנֵי עָרְלָה<sup>65</sup> - מְצַיֵּינִן אוֹתוֹ בְּחֶרְסִים<sup>66</sup>, כְּדִי שְׁיִפְרְשׁוּ מִמֶּנּוּ<sup>67</sup>. וְאִם צִינּוֹ בְּקוֹזוֹת אֲדָמָה, שְׁמָא יִתְפַּרְרוּ<sup>68</sup>; וְשֵׁאִסוּר עָרְלָה חֲמוּר הוּא, שְׁהִיא<sup>69</sup> אֲסוּרָה בְּהִנְיָה<sup>70</sup>. וְהַצְנוּעִין<sup>71</sup> הֵיוּ מְנִיחִין אֶת הַמְּעוֹת<sup>72</sup> בַּשָּׁנָה שְׁמִטָּה<sup>73</sup> וְאוֹמְרִין: כֹּל הַנְּלֻקֵּט<sup>74</sup> מִפְּרוֹת רִבְעֵי אֱלוֹ מְחֻלָּל<sup>75</sup> עַל הַמְּעוֹת הָאֵלוּ; שְׁהָרִי אֵי אֶפְשָׁר לְפַדּוֹתוֹ בְּמַחְבֵּר, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ<sup>76</sup>.

57 שם, משנה א. 58 במשנה: "כרם רבעי", ורבינו פסק (למעלה הלכה א) כמאן-דאמר "נטע רבעי". 59 שם, כרבן שמעון בן גמליאל. 60 שכל הפירות הפקר. אבל בשאר השנים, שהנטול מן הפירות הוא גזלן, אין צורך לציין, אלא "הלעיטהו לרשע וימות" (בבא קמא סט.). כלומר: "אין לנו לעשות תקנה לגזלן שלא יבוא לידי מכשול, לפי שעוון הגזלנות יותר גדול" (פירוש המשנה). 61 לסמנו. 62 "תלותיות [גושים של עפרן מן האדמה" (פירוש המשנה). 63 שעד אז אסור הוא באכילה, אף-על-פי שעוד לא נכנס לירושלים, ראה למעלה פ"ב הלכה ו, שלוקה על זה מכת מרדות, ושיש אומרים שעבר גם בעשה. 64 שם. 65 בשלש השנים הראשונות לנטיעות. 66 "הוא היטט השרוף" (פירוש המשנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחלק בין הרכבה לנטיעה, וראה בספר "זמנים" להגרמי"ל זק"ש מע' קט ואילך.

ט. נמצאת למד<sup>87</sup>, שהנוטע ארבעה וארבעים יום<sup>88</sup> קדם ראש השנה - עלתה לו שנה. ואף על פי כן, אין<sup>89</sup> פרות הנטיעה הזאת<sup>90</sup> מתרות בערלה<sup>91</sup> אלא ברביעית<sup>92</sup> עד חמשה עשר בשבט<sup>93</sup>, שהוא ראש השנה לאילנות<sup>94</sup>.

(87) מההלכה הנ"ל, ששלשים יום בשנה חשובים כשנה. (88) מעת לעת. היינו: שתי שבתות של קליטה ושלשים של שנה ראשונה. והוא-הדין כשנוטע מטו בשבט עד מד יום קודם ראש השנה. וראה בשו"ע יו"ד סימן רצד, בביאור הגר"א אות יג. (89) ראש השנה שם. "ופירות נטיעה זו אסורין עד טו בשבט, אם לערלה (בתוך שני ערלה) ערלה, אם לרבעי - רבעי. מנא הני מילי, אמר ר' חייא בא אבא אמר ר' יוחנן, וכו', אמר קרא, ובשנה הרביעית (וי"ו מוסיף על ענין ראשון, יהיה לכם ערלים, אף בתוך שנה רביעית - רש"י) ובשנה החמישית (אף כאן וי"ו מוסיף על ענין ראשון, ראה שם), פעמים שברביעית ועדיין אסורה משום ערלה, ופעמים בחמישית ועדיין אסורה משום רבעי". (90) דווקא זאת, לפי שישנה נטיעה אחרת המותרת מיד, בראש השנה, כדלהלן הלכה יא. (91) מאיסור ערלה. (92) בשנה ברביעית. ובדפוס רומי: "אלא ברבעי". וטעות היא, וצ"ל: "או (תיבה זו נשתבשה לאלא) ברבעי" (ראה בגיליון הרמב"ם בשם ספרים אחרים). ובכתב-יד: "וברבעי" (מעשה וקוח). וכן הוא בברייתא שם, וכן נראה מדברי רבינו להלן. (93) כלומר, אם נחנטו (ראה בהלכה הסמוכה) מטו בשבט (וטו בשבט בכלל) ואילך. (94) למעלה פ"א הלכה ב. ואף-על-פי שבתחילת נטיעתו הלכו בו אחר אחד בתשרי, כיון שגדל הרי הוא כאלן (רש"י בראש השנה שם). ובירושלמי ראש השנה פ"א הלכה ב' מאי כדון (כלומר, למה אסרו עד טו בשבט). אמר רב מנא, מכיון שהוא עומד בתוך שנתו של אילן (שהיא מטו בשבט לטו בשבט), משלים שנתו.

י. כיצד?<sup>95</sup> הנוטע אילן מאכל<sup>96</sup> בחמשה עשר באב<sup>97</sup> משנה עשירית פיובל - הרי הוא<sup>98</sup> בתוף שני ערלה עד חמשה עשר בשבט משנת שלש עשרה, וכל מה שיוציא<sup>99</sup> האילן בתוף זמן זה - הרי הוא ערלה<sup>100</sup>, אף על פי שנגמרו<sup>101</sup> לאחר פמה זמים<sup>102</sup>. ומחמשה עשר בשבט<sup>103</sup> משנת שלש עשרה פיובל עד חמשה עשר בשבט משנת ארבע עשרה - הוא נטע רבעי<sup>104</sup>, וכל מה שיוציא<sup>105</sup> בתוף זמן זה - הרי הוא רבעי וצריך פדיון. ואם<sup>106</sup> נתעברה השנה - נתעברה לערלה<sup>107</sup> או לרבעי.

(95) כלומר, באיזה אופן אסורות הן עד טו בשבט, כנ"ל. (96) כמו שנאמר (ויקרא יט, כג): "ונטעתם כל עץ מאכל וערתם ערלתו את פרוי, שלש שנים וגו' ובשנה הרביעית וגו' קודש". וצריך גם שייטע למאכל (להלן פ"א הלכה ב).

יוחנן, אבל לאמיתו של דבר חולק הוא על ר' יוחנן. וראה לכך מירושלמי מעשר שני שם, שגם שם אמרו כסברא של רבא, שיש לחלק בין גזל שלא נתיאשו הבעלים, לחילול כרם רבעי. וזה לשון הירושלמי שם סוף הלכה א: "אמר רבי ירמיה, עד דאת מקשי לי, למאן דאמר בשחרית (כלומר, שחילולם של הצנועין חל מיד בשחרית, אף שהפירות מחוברים) קשייתה למאן דאמר לעיתותי ערב (לכשילקטו, הרי אין הפירות ברשותם). אמר ליה, מאן דאית ליה לעיתותי ערב, לית ליה לאילין קשייתה" שהרי אין הפירות מחוברים, ויש לחלק בין חילול לגזל, כנ"ל. אבל להאומר, שהחילול חל מיד בשחרית, יש להקשות הרי אין פודין במחובר - פני משה). וראה בכסף-משנה, ובחזון-איש.

ח. באחד<sup>77</sup> בתשרי ראש השנה לערלה<sup>78</sup> ולרבעי<sup>79</sup>. ומאימתי מוזנין להם<sup>80</sup>? משעת נטיעה<sup>81</sup>. ואינו מונה מראש השנה לראש השנה<sup>82</sup>, אלא<sup>83</sup> שלשים יום בשנה חשובין שנה. והוא שתקלט הנטיעה קדם<sup>84</sup> שלשים יום. וכמה הוא סתם<sup>85</sup> הקליטה לכל האילנות? שתי שפחות<sup>86</sup>.

(77) משנה בראש השנה ב. "באחד בתשרי ראש השנה וכו' לנטיעה" - "למנין שני ערלה" (רש"י). והוא-הדין לרבעי, שבא מיד לאחר שנות הערלה. ומה שאמרו: "טו בשבט הוא ראש השנה לאילנות" (למעלה פ"א הלכה ב) - אין זה אלא באילנות, ואלו אינן אלא נטיעות (רש"י שם י.). (78) לשלש שנות הערלה, שמונים אותן מראש השנה במקרים מסוימים, כדלהלן בהלכות י"א. (79) לשנה רביעית הבאה לאחריהן. (80) לשנות הערלה, כשנוהגים שלש שנים שלמות, כדלהלן בהלכה יב. (81) תוספתא בתחילת מסכת ערלה (לפי כ"י ווין, ראה בתוספתא כפשוטה) וספרא פ' קדושים פרשה ג הלכה ג. ובא ללמד שמונין משעת נטיעה ולא משעה שמוציא פירות (רבינו בתשובה, הוצאת פריימן סימן קלז, וכן כתב רב נתן אב הישיבה בשביעית עמ' כב). (82) כלומר, אין אומרים שהנוטע מאמצע השנה, ימנה שלש שנים שלמות מראש השנה הבא. (83) ראש השנה ט: "תנו רבנן, אחד הנוטע וכו' שלשים יום לפני ראש השנה, עלתה לו שנה (למנין שני ערלה - רש"י)". (84) "וימי הקליטה אין עולין לה, דכמאן דמנח בביתא דמיא (כאילו מונחת הנטיעה בבית), כל זמן שלא קלטה" (רש"י שם י: ד"ה שלשים). (85) בכ"י: "זמן" (מעשה וקוח). (86) כלומר, שני שבועות = ארבעה עשר יום. שם י: "ר"י אומר, כל הרכבה שאינה קולטת בג' ימים, שוב אינה קולטת. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים, שתי שבתות. ואמר רב נחמן בר אבוה וכו', לדברי האומר שתי שבתות, צריך (כדי שתעלה לנטיעה שנה, כנ"ל), שתי שבתות (לקליטה) ושלשים יום". וביבמות פג. "אמרי בי רב משמיה דרב, הלכה כרבי יוסי באנדורגינוס (פ"ב מהלכות אישות הלכה כד) ובהרכבה". ובהרכבה היינו לענין הרכבה שלפנינו (תוספות שם ד"ה לדברי, ובראש השנה שם ד"ה שלשים). ואף-על-פי שלכאורה דברי ר' יוסי, כדברי ר' יהודה שם, בהרכבה - סובר רבינו, שאין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְעֶרְלָהּ, וּמִיּוֹם לְיוֹם לְרִבְעֵי. וְרֵאִיתִי לְגֹאֲוָנִים<sup>113</sup>  
דְּבָרִים בְּחֻשְׁבוֹן עֶרְלָה וּרְבִיעֵי, אִין רְאוּי לְהֶאָרֶךְ  
וּלְהִשָּׁיב עֲלֵיהֶן, וּבִנְדָאֵי טְעוֹת סוֹפְרִים הֵם, וְהֶאָמַת  
כְּפָר בְּאַרְנוּ דְרַפְהָ.

(112) משעת הנטיעה ממש, אף קודם הקליטה. וראה למעלה בהלכה ח ובהערות. וכן הוא בתורת כהנים: "מאימתי הוא מונה לו, משעת נטיעתו", וכן הוא בירושלמי ערלה פ"א (ביאור הגר"א שם אות א, יג). ואין מחסרין ימי קליטה אלא כשחושבין ל יום לשנה, כנ"ל בהלכה י. וצ"ע, שבהלכה הקודמת, כשאין חושבין יום לשנה, אבל מונים ג' שנים שלמות, מדוע אין מונים מיום ליום. וראה בתזוין-איש. (113) ראה בתוס' ראש השנה י. ד"ה ופירות, בשם בה"ג (כסף-משנה). וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכות טו, יח.

יג. הָעֲלִיץ<sup>114</sup> וְהַלּוֹלְבִין<sup>115</sup> וּמִי גִפְנִים<sup>116</sup> וְהַסְּמָדִיר<sup>117</sup> -  
מִתְרִין בְּעֶרְלָה וּרְבִיעֵי<sup>118</sup>. וְהַעֲנָבִים<sup>119</sup> שְׁשָׂרְפָם  
הַקָּדִים<sup>120</sup> וְהַפְּסִידִין<sup>121</sup>, וְהַתְּרַצְנִים<sup>122</sup> וְהַזְּגִין<sup>123</sup> וְהַתְּמָד  
שְׁלֵהֶן<sup>124</sup>, וְהַקְּלָפִי רְמוֹץ<sup>125</sup> וְהַגִּזְן<sup>126</sup> שְׁלוֹ, וְהַקְּלָפִי  
אֲגוֹזִים<sup>127</sup> וְהַגְּרֵעִינִים<sup>128</sup> - אֲסוּרִין בְּעֶרְלָה<sup>129</sup>, וּמִתְרִין  
בְּרִבְעֵי<sup>130</sup>. וְהַנוֹכְלוֹת<sup>131</sup> - כֶּלֶן אֲסוּרוֹת<sup>132</sup>.

(114) ערלה פ"א משנה ז. (115) "הם הענפים הרכים היוצאים בראשי הבדים הקשים, והם רכים מאד" (פירוש המשנה שם). (116) "המים היוצאים מן הגפנים כשפוצעין וחותרכין הגפן או הזמורות בימי ניסן" (שם). (117) "הוא הפרח שממנו יהיה הפרי (ופסק רבינו כתנא-קמא ולא כרבי יוסי), אבל בבוסר אין חולק שהוא אסור, והשם יתברך אמר (ויקרא יט, כג) וערלתם ערלתו את פרוי, ואמר בספרא: פרוי, פרט לעלים ולולבים ומי גפנים וסמדר" (שאינם פריי" - פירוש המשנה שם). ונראה שחזר בו רבינו מפירושו למשנה, ודעתו שאף בוסר אינו פרי (כנ"ל בהלכה ב), וכתב כאן: "סמדר", ולא "בוסר", משום שנקט לשון המשנה. ובמשנה רצו לחדש שלרבי יוסי אף סמדר קרוי פרי, אבל אין הכי נמי שלתנא-קמא, אף בוסר אינו פרי, כנ"ל. (118) "שמותו לאכול כל אלו הדברים מנטע רבעי בלא פדיון, לפי שהשם אמר בו (שם): יהיה כל פרוי קודש הולולים לה', ואלו אינם פריי" (שם). (119) שם משנה א: "ענוקולות". ובירושלמי: "רבי זעירא וכו' בשם רב, ענבים שלקו, עד שלא הביאו שלישי (וכן פירש רבינו שם) אמר רבי יוסי בי רבי בון, אפילו לקו משהביאו שלישי". (120) רוח מזרחית המפסדת את האילנות. (121) בין קודם שהביאו שלישי ובין לאחר מכן, כרבי יוסי בירושלמי (רדב"ז). (122) "הם הגרעינים" (של הענבים, וראה להלן - פירוש המשנה). (123) "הקליפות שהם על גרגירי הענבים" (שם). ופסק כרבי יוסי בניזר פ"ו משנה א. וראה בפ"ה מהלכות נזירות הלכה ב, ובהערות שם. (124) "השריית החרצנים והזגים במים" (שם). (125) כלומר, אפילו "קליפתו החיצונה" (שם). (126) "הפרח" (שם). (127) ולא כתב: "והגן שלהם", לפי

וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט. (97) כלומר, אפילו בסוף היום, שישנם ארבעים וארבעה ימים מעת לעת (= ארבעה עשר יום לקליטה, ושלושים יום שיחשבו שנה, כנ"ל) לפני האחד בתשרי, היינו מסוף טו באב עד סוף טז בו, יום אחד, עד סוף יז - שני ימים, וכן הלאה: יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כה, כו, כז, כח, עד סוף כט, הרי ארבעה עשר לקליטה. עד סוף ל באב (שחודש אב לעולם מלא = שלושים יום) הרי אחד, א באלול, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, יא, יב, יג, יד, טו, טז, יז, יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כה, כו, כז, כח, עד סוף כט (שהרי חודש אלול לעולם חסר, ואין בו אלא עשרים ותשעה ימים), הרי שלושים יום לפני ראש השנה (ועיין ש"ך ליוורה-דעה סימן רצד, סעיף קטן ח). (98) האילן. (99) שהגיעו הפירות לעונת המעשרות. וכן למעלה בפ"א הלכה ב (לענין מעשר שני), ולהלן בפ"ד בהלכות שמיטה הלכה ט (לענין שביעית), פירש רבינו שחנטה היא, כשהגיעו הפירות לעונת המעשרות, וראה להלן. ודברי החזוין-איש כאן צ"ע. (100) ואסור בהנאה לעולם (הלכות מאכלות אסורות שם). (101) שהגיעו לעונת המעשרות. כלומר, לאחר טו בשבט. (103) כלומר, מה שיוציא האילן מטו בשבט. (104) ראה למעלה הערה צא. (105) כלומר, שיגיעו לעונת המעשרות, שהרי נטע רבעי הוקש למעשר שני, ובמעשר שני, חנטה פירושה, עונת המעשרות כנ"ל. (106) ירושלמי ראש השנה שם: "אמר ליה ואין כיני, ואפילו נטעו שלשים יום לפני ראש השנה, יהא אסור עד שלשים יום לפני ראש השנה (כלומר, לאחר שלש שנים שלמות, והרי אין שלש שנים שאין שנה מעוברת ביניהן)". ובירושלמי ביכורים פ"ב ה"ד: "רבי יוחנן שאל לרבי יונתן, כסדרן של שנים (כפי שאנו מונים) או כסדרן של תקופות. אמר ליה כסדרן של שנים, ואפילו שנה מעוברת". וראה בפני-משה. (107) כלומר, אין נגרע משלש שנים שלמות, כולל חדש העיבור.

יא. נְטַעו<sup>108</sup> בְּשֵׁה עֶשֶׂר בָּאֵב מְשַׁנֵּת עֶשְׂרִי<sup>109</sup> - לֹא  
עֲלֵתָהּ לוֹ שְׁנַת עֶשְׂרִי<sup>110</sup>, אֲלֵא הָרִי הוּא עֶרְלָה שְׁנַת  
אֶחָת עֶשְׂרִי וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרִי וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרִי כִּלְהָ<sup>111</sup>;  
וְהָרִי הוּא נְטַע רְבִיעֵי מְרֹאשׁ הַשְּׁנָה שֶׁל שְׁנַת אֲרֻבַּע  
עֶשְׂרִי עַד סוֹפָה.

(108) את אילן המאכל. (109) ביובל, כנ"ל. (110) שהרי לאחר יד יום של קליטה, לא ישארו שלשים יום של גידול בשנה זו. (111) למד זאת רבינו מירושלמי ראש השנה שם: "אמר רבי בא בר ממל קומי (= לפני) רבי זעירא, נראים דברים (שהפירות אסורים עד טו בשבט), בשנטע שלשים יום לפני ראש השנה, אבל אם נטע פחות משלשים יום לפני ראש השנה, שנה שלימה מונין לו" (כגירסת הראב"ד. ונמצא לפי זה, שכשמונה שלש שנים שלמות, אין מוסיפין לו יותר - שם. וראה בביאור הגר"א ביו"ד סימן רצד אות יג). וראה בראב"ד ראיות נוספות לדברי רבינו.

יב. נְטַע הַנְּטִיעָה מְרֹאשׁ הַדֵּשׁ תִּשְׂרִי עַד חֲמִשָּׁה  
עֶשְׂרִי בְּשֶׁבֶט - מוֹנֶה לָהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם<sup>112</sup>

מתוך מהדורת חזק

וערלתם ערלתו את פריו, ודרשו: "את, לרבות הטפל לפרי", כלומר, הקליפות. (130) "לפי שנטע רבעי אינו אסור בהנאה, אבל הוא כמעשר שני ונאכל לבעליו, וכו', ולא יתקדש בו אלא פרי הראוי לאכילה" (שם). (131) כלומר, הנופלות "מן האילנות מן הפרי, קודם שיגמר בישולו" (שם). וראה שם סוף משנה ז, בביאור המלה "פגין", ובפ"ח מהלכות ברכות הלכה ח. (132) "אסורות בכל, רצונו לומר, בערלה וברבעי וכו'" (פירוש המשנה שם). וטעם הדבר, לפי שהם נקראים פרי, אף שעדיין לא נגמר בישולם. וראה בביאור הגר"א שם אות ט, ובש"ך אות ה.

שאינן להם פרת. וראה בשו"ע י"ד שם סעיף א, ובביאור הגר"א אות ד, וש"ך אות ג. (128) "שבתוך הפרי, מכל דבר שיש לו גרעינים, כגון התמרים והזיתים והאפרסקים ודומיהן" (פירוש המשנה שם). ולמעלה הזכיר רבינו את גרעיני הענבים בפני עצמם. ולא כללם בכלל כל הגרעינים, כיון שבענבים אף הזגים והתמד בכלל. (129) "וטעם איסור כל אלו הדברים וכו', בערלה וכו', לא מפני שהם פרי, אלא לפי שהם ראויים לצבוע (ואלו שאינם ראויים לצביעה, ראויים להנאה אחרת), ואסור לצבוע בערלה, ואמר בספרי: "לא יאכל, אין לי אלא שלא יאכל, מנין שלא יצבע ולא יהנה, תלמוד לומר, וערלתם ערלתו ערלים, לרבות את כולם" (שם). וטעם איסורם של כל הקליפות הנ"ל, שנאמר:

## שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

ממה שנגמר באמה עבריה: "אין פסוף" (שמות כא, יא), אמרו: אין פסוף לאדון זה אבל יש פסוף לאדון אחר, ומנו? (מיהו?) אב. (וזהו כאשר קידשו בתו בכסף) אכל קדושין דאורייתא הם בביאה, כמו שנתבאר בכמה מקומות בכתבות (ג) וקדושין (פרק א משנה א) ונדה (פרק ה משנה ד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בפסקתא המיוחדת לכהן, כלומר: מסכת קדושין. ובפרוש אמרו על קדושין בביאה שהם דאורייתא הנה נתבאר שמצוות קדושין דאורייתא.

### ~ יום שלישי כ"ז אייר ~

#### מצות עשה ריג.

המצוה הרי"ג — הצווי שנגצטינו לבעול בקדושין ובמתן דבר ביד האשה, או בשטר, או בביאה — וזוהי מצוות קדושין. והרמז על כך אמרו: "כייקח איש אשה ובעלה" (דברים כד, א), — משמע שקונה בביאה. ואמר "ויצאה והיתה" (שם, ב) — פשם שיצאיתה בשטר (גט) כך ההנה (הנשואין) בשטר. וכן למדנו שהיא נקנית בכסף ממה שנגמר באמה עבריה: "אין פסוף" (שמות כא, יא), אמרו: אין פסוף לאדון זה אבל יש פסוף לאדון אחר, ומנו? (מיהו?) אב. (וזהו כאשר קידשו בתו בכסף) אכל קדושין דאורייתא הם בביאה, כמו שנתבאר בכמה מקומות בכתבות (ג) וקדושין (פרק א משנה א) ונדה (פרק ה משנה ד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בפסקתא המיוחדת לכהן, כלומר: מסכת קדושין. ובפרוש אמרו על קדושין בביאה שהם דאורייתא הנה נתבאר שמצוות קדושין דאורייתא.

### ~ יום ראשון כ"ה אייר ~

#### מצות עשה נט:

הלכות מגילה וחנוכה פרק א"ב. נדפס לעיל בשיעור לג' פרקים, מעמוד פז עד עמוד צא.

המצוה הנ"ט — הצווי שנגצטינו לתקע בתוצרות במקדש בעת הקרבת כל-קרן מקרבנות המועדות, והוא אמרו ותעלה: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובקראשי חדשיכם ותקעתם בתוצרת" (במדבר י, י). ובפרוש אמרו (ראש השנה כו), שמצות היום בתוצרות. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בספרי (פרשת בהעלותך) וראש השנה (כו) ותעניות (טו) וכן אנו מצוים לתקע בתוצרות בזמן הצרות והקשות כשנצעק אליו ותעלה כמו שאמר: "וכי-תבאו מלחמה בארצכם וגו'" (שם, ט).

### ~ יום שני כ"ו אייר ~

הלכות מגילה וחנוכה פרק ג"ד. נדפס לעיל בשיעור לג' פרקים, מעמ' צא עד עמוד צד.

#### מצות עשה ריג.

המצוה הרי"ג — הצווי שנגצטינו לבעול בקדושין ובמתן דבר ביד האשה, או בשטר, או בביאה — וזוהי מצוות קדושין. והרמז על כך אמרו: "כייקח איש אשה ובעלה" (דברים כד, א), — משמע שקונה בביאה. ואמר "ויצאה והיתה" (שם, ב) — פשם שיצאיתה בשטר (גט) כך ההנה (הנשואין) בשטר. וכן למדנו שהיא נקנית בכסף

~ יום רביעי כ"ח אייר ~

**מצות לא תעשה שנה.**

**המצוה השנ"ה** — האזהרה שהזהרנו מלבצע בלא כתבה וקדושין, והוא אמרו יתעלה: "לא-תהיה קדשה מבנות ישראל" (דברים כג, יח), וכבר כפל האזהרה בענין זה בלשון אחר והוא אמרו יתעלה: "אל-תחלל את-בתך להזנותה" (ויקרא יט, כט). ובלשון ספרא (פרשת קדושים): "אל-תחלל את-בתך" — זה המוסר בתו פנויה שלא לשם אישות, וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות. ושמע ממני למה כפל לאו זה בלשון זה ואיזה ענין נוסף יש בו, והוא: שכבר קדם במשפטיו יתעלה, שהבועל בתולה בין שהיה מפתה או אונס — אינו חיב שום ענש מן-הענשים אלא תשלום ממון בלבד ושישא אותה אשה שפגע, כמו שנתבאר בכתוב. והנה עולה בדעתנו, בין שאין בדבר זה אלא קנס ממון הרי הוא נוהג ככל-דבר שבממון, וכשם שרשאי אדם למסור לחברו מממונו כל-מה-שירצה או למחול לו במה-שהוא חיב לו, כך גם יהיה רשאי לקחת בתו הנערה ולמסרה לאיזה אדם לבוא עליה וימחול לו בכך בין שהיה זכות מזכיותו, כלומר: החמשים כסף (שנקנס האונס או המפתה) שהם לאבי הנערה; או שימסרנה לו על מנת שימתן לו כך וכך דינרים. לפיכך הזהר על זה ונאמר לו: "אל-תחלל את-בתך להזנותה" (ויקרא שם), לפי שה שדנתי בו בתשלומי ממון בלבד אינו אלא אם קרה שפתה או אנס; אבל שיעשה הדבר ברצון שניהם ובהתר — אין דרך לכך. וגלה את-הטעם לכך ואמר: "ולא-תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה" (שם). לפי שהאונס והפתוי קורה מעט, ואם יהיה הדבר ברצון ובהתר — תרבה ויתפשט בארץ. וזה טעם יפה ונאה לפסוק זה, והוא מתאים לכל-מה-שהזכירו חכמים ולמה שחיבנו משפטי התורה. ולא זה, כלומר: לאו דפנויה — לוקין עליו. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכתבות וקדושין.

~ יום שישי א' סיון ~

**מצות לא תעשה שנה.**

**המצוה השנ"ה** — האזהרה שהזהרנו מלבצע בלא כתבה וקדושין, והוא אמרו יתעלה: "לא-תהיה קדשה מבנות ישראל" (דברים כג, יח), וכבר כפל האזהרה בענין זה בלשון אחר והוא אמרו יתעלה: "אל-תחלל את-בתך להזנותה" (ויקרא יט, כט). ובלשון ספרא (פרשת קדושים): "אל-תחלל את-בתך" — זה המוסר בתו פנויה שלא לשם אישות, וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות. ושמע ממני למה כפל לאו זה בלשון זה ואיזה ענין נוסף יש בו, והוא: שכבר קדם במשפטיו יתעלה, שהבועל בתולה בין שהיה מפתה או אונס — אינו חיב שום ענש מן-הענשים אלא תשלום ממון בלבד ושישא אותה אשה שפגע, כמו שנתבאר בכתוב. והנה עולה בדעתנו, בין שאין בדבר זה אלא קנס ממון הרי הוא נוהג ככל-דבר שבממון, וכשם שרשאי אדם למסור לחברו מממונו כל-מה-שירצה או למחול לו במה-שהוא חיב לו, כך גם יהיה רשאי לקחת בתו הנערה ולמסרה לאיזה אדם לבוא עליה וימחול לו בכך בין שהיה זכות מזכיותו, כלומר: החמשים כסף (שנקנס האונס או המפתה) שהם לאבי הנערה; או שימסרנה לו על מנת שימתן לו כך וכך דינרים. לפיכך הזהר על זה ונאמר לו: "אל-תחלל את-בתך להזנותה" (ויקרא שם), לפי שה

~ יום חמישי כ"ט אייר ~

**מצות לא תעשה שנה.**

**המצוה השנ"ה** — האזהרה שהזהרנו מלבצע בלא כתבה וקדושין, והוא אמרו יתעלה: "לא-תהיה קדשה מבנות ישראל" (דברים כג, יח), וכבר כפל האזהרה בענין זה בלשון אחר והוא אמרו יתעלה: "אל-תחלל את-בתך להזנותה" (ויקרא יט, כט). ובלשון ספרא (פרשת קדושים): "אל-תחלל את-בתך" — זה המוסר בתו פנויה שלא לשם אישות, וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות. ושמע ממני למה כפל לאו זה בלשון זה ואיזה ענין נוסף יש בו, והוא: שכבר קדם במשפטיו יתעלה,

מתוך מהדורת חזק

עבריה מלהציק לה אם נשארה. פונתי באמרי להציק לה. שלא יצמצם לה מזונותיה או כסותה או ימנע ממנה עונתה בכדי להציק לה ולצעררה, והוא אמרו: תעלה: "שארה כסותה וענתה לא יגרע" (שמות כא, י). ולא זה בעצמו, כולל כל-הנושא בת ישראל שלא יציק לה באחד משלשת הדברים האלה כדי לצעררה ולענותה, והוא אמרו: תעלה באמה עבריה שזהיר מלמנוע ממנה שארה כסותה וענתה, כמשפט הבנות יעשה לה (שם, ט), מכאן למדנו שמשפט הבנות הוא: שלא ימנע שאר כסות ועונה, והוא אמרם במקלמא (פרשת משפטים): "וכי מה למדנו למשפט הבנות מעתה? הרי זה בא ללמד ונמצא למד. ושם אמרו: "שארה — אלו מזונותיה; כסותה — כמשמעה; עונתה — זו דרך ארץ" (אישות).

שדנתי בו בתשלומי מוון בלבד אינו אלא אם קרה שפתה או אנס; אבל שייעשה הדבר ברצון שניהם ובהתר — אין דרך לכו. וגלה את-הטעם לכו ואמר: "ולא-תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה" (שם). לפי שהאונס והפתוי קורה מעט, ואם יהיה הדבר ברצון ובהתר — תרבה ויתפשט בארץ. וזה טעם יפה ונאה לפסוק זה, והוא מתאים לכל-מה-שהזכירו חכמים ולמה שייחזבו משפטי התורה. ולא זה, כלומר: לאו דפנויה — לוקין עליו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכהבות וקדושין.

~ שבת קודש ב' סיון ~

מצות לא תעשה רכב.

המצוה הרס"ב — האזהרה שהזהר קונה אמה

17 בעבודת בית המקדש, והרי הוא ככל כהן, ובהכרח שנתמנה כהן  
18 מיוחד למלחמה, והוא משוח מלחמה.  
19 שנינו במשנה, שהכהן פותח בלשון זו 'ואמר הכהן אלהם, שמע  
20 ישראל'. מבררת הגמרא, מאי שנא — מדוע הכהן מתחיל את  
21 דבריו בלשון 'שמע ישראל'. ומבארת, אמר רבי יוחנן משום רבי  
22 שמעון בן יוחי, שהתורה מרמזת להם בדברי הכהן דבר נוסף,  
23 והוא, שאמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל הבאים להילחם  
24 בגויים, אפילו לא קיימתם אלא מצוה זו של קריאת שמע  
25 שחקרית וערבית שהיא קבלת מלכות שמים ועול מצוות, אי אתם  
26 נמכרין וערבית בידם, שעל ידי שהשכינה שורה עימכם, אתם נוצחים.  
27 שנינו במשנה שהכהן אומר להם, אל ירוך לכבכם אל תיראו בו,  
28 מבארת הגמרא את סדר דברי הכהן, לפי מהלך היציאה למלחמה  
29 והמלחמה עצמה. תנו רבנן, פלגים מדרב עקם הכהן עם  
30 הלוחמים, אחת בפסך — כשיוצאים מגבול הארץ, לפני תחילת  
31 המערכה, ואחת במלחמה — בתחילת המלחמה. בפסך לפני  
32 המלחמה, מה הוא אומר ללוחמים,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושניים לעומר עמוד א

1 הכהן, ומסמיכות הפסוקים יש ללמוד שמה השופרים בממונה —  
2 שמונו לתפקיד זה, אף בהן בממונה — שהתמנה לכך, ולא כל כהן  
3 שירצה. שואלת הגמרא, ואימא בהן גדול, שהרי הוא ממונה  
4 לכהונה גדולה. ומתרצה, שהכהן צריך להיות דומיא דשומר, מה  
5 שומר מהותו שיש שופט הממונה על גביו והוא מורה לו לרדות  
6 את הצריך לכך, אף בהן צריך להיות שיש ממונה על גביו, והוא  
7 הכהן גדול, אבל הכהן גדול אין ממונה מעליו. שואלת הגמרא, הרי  
8 בהן גדול נמי, ואימא מלך שהוא ממונה על גביו. ומתרצה,  
9 'ממונה' שאמרנו, דווקא בעבודתו קאמר — מינוי הנוגע לעבודתו,  
10 וכהן גדול אין ממונה עליו בעבודתו. שואלת הגמרא, ואימא  
11 שהכהן המזוכר כאן הוא הסגן, שהוא ממונה, והכהן גדול ממונה  
12 עליו בעבודה. מתרצה הגמרא, שאמנם על הסגן יש ממונה, אך  
13 הסגן עצמו לאו ממונה הוא לשום דבר, דתניא, אמר רבי  
14 הניא סגן הכהנים, למה — לאיזה דבר הסגן ממונה, ומבאר,  
15 שאם אירע בו פסול בכהן גדול במהלך עבודתו, נכנס הסגן,  
16 ומשמש תחתיו. אבל קודם שאירע פסול, אין לסגן שום מינוי

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושלושה לעומר עמוד ב

13 למלחמה שהוא לקט שכחה ופאה, שכל שכיניו ראו שהביאם מעט  
14 מעט.  
15 מימרא נוספת נאמרה משם, ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן  
16 משום רבי אליעזר בן יעקב, שנטיעה יקרה הפחותה מטפח  
17 שנטעה בין הזרעים, אינה מקדשת לאסור את הזרעים מדין כלאים,  
18 כיון שאינה נראית נטיעה. ומוסיפה הגמרא, והני מילי שאינה  
19 אוסרת בשתים פנגד שתים ואחת יוצאה זנב — בכרם בשיעורו  
20 המועט ביותר, אבל כולו כרם — אם כל הכרם עשוי כן מקדיש —  
21 אוסר הזרעים.  
22 מימרא נוספת שנינו משם, ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום  
23 רבי אליעזר בן יעקב,

1 משום רבי אליעזר בן יעקב, חורגתא — בת אשתו הגדולה בין  
2 האחין — שגדלה בין בניו מאשה אחרת, אסורה לינשא לאחין  
3 מאשתו השניה, מפני דמתחייא בי אחתייהו למי שאינו מכיר באמה  
4 האמיתית. דוחה הגמרא ולא היא — אין איסור בדבר, מפני שקלא  
5 אית ליה למילתא וידעו כולם שאינה אחותם.  
6 מימרא נוספת נאמרה מפי אלו. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן  
7 משום רבי אליעזר בן יעקב, לקט שכחה ופאה הפטורים ממעשר,  
8 שעשאן העני שקיבלם פגון — שכינסם ועשה מהם כרי, והקבעו  
9 למעשר מדרבנן, מפני הרואים שאינם יודעים את מקורם, ויחשבו  
10 שגדל בשדהו של העני. מוסיפה הגמרא, אמר עולא, לא אמרן  
11 שחייבים במעשר אלא שכינסם בשדה שלא ראו כולם כשינסם,  
12 אבל אם כינסם בעיר אינו חייב לעשרם, כיון שקלא אית ליה



והביאור בזה, הפסוק מדגיש שלפני פנייתו אל הקב"ה כפי שהוא "יושב בשמים", הוא פונה "אליך נשאתי את עיני" – שהרמת עיניו אל הקב"ה היא כפי שהוא למעלה משמים וארץ, ורק אחר כך אל הקב"ה כפי שהוא "היושבי בשמים", ובלשון חז"ל "את השמים ואת הארץ (בשווה) אני מלא" (כמבואר בחסידות<sup>6</sup> עה"פ "את – מלא", שדוקא מצד "אני" יכול להיות הענין ד"מלא, בשמים ובארץ ביחד), ועל ידי זה גם בארץ יורגש ש"אני מלא", ויתקשר עם אביו "בשמים".

ולפי זה מובן גם שהענין ד"נשאתי את עיני הישבי בשמים", אינו בסתירה למ"ש בגמרא<sup>7</sup> "המתפלל צריך שיתן את עיניו למטה", כי מפורש בגמרא שם, שביחד עם זה, צריך ליתן את "לבו למעלה". היינו, שביחד עם זה ש"עיני הישבי בשמים", "לבו למעלה", "צריך שיתן עינו למטה". שזהו ענין יחוד שמים וארץ<sup>8</sup>, שהתפילה ב"ארץ" חדורה (מצד הגדרים שלה) שאין אפשרות יותר לאריכות הגלות, וכבר הגיע זמן סיום וקץ הגלות, "שמים", "לבו למעלה"<sup>9</sup>.

(6) ראה לקו"ת נשא כד, א. ובכ"מ.

(7) יבמות קה, ב.

(8) וראה תו"א מג"א צא, ב.

(9) בשיחה כאן דובר בהרחבה על חיבור "שמים" – רוחניות, ו"ארץ" – גשמיות, כפי שזה בא לידי ביטוי בתורה גופא: נגלה וחסידות, ומעלתה של ישיבת תומכי תמימים באיחוד ב' המעלות. עיי"ש.

### המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ואחד לעומר עמוד א

17 סימנים של מועד הקריאה לְפָנָה לִי. ומבארת, שכל הלשונות צְרִיכֵי,  
18 דְּאֵי כְּתָב רְחֻמָּנָא רַק 'מְקַיֵּן שֶׁבַע שָׁנִים/ הָיָה אֲמִינָא נִימְנֵוּ שֶׁבַע  
19 שָׁנִים מְהֻשָּׁתָא – מִשְׁנַת הָאַרְבַּעִים לְצִאתָם מִמִּצְרַיִם, שְׁהִיא שַׁעַת  
20 הַצִּיּוּר, וְאִז יִקְרָאוּ בְּפִרְשַׁת הַמֶּלֶךְ, וְאָף עַל גַּב דְּלֵא מְתַרְמֵי הַשְּׁנָה  
21 הַשְּׁבִיעִית בְּשָׁמִיטָה, שְׁהֵרִי לֹא מְנֻ שְׁמִיטָה אֲלֵא אַחֲרַי אַרְבַּע עֶשְׂרֵה  
22 שָׁנָה מִשְׁנַכְנְסוּ לְאַרְץ, וְלִכְּנָן כְּתָב רְחֻמָּנָא 'שָׁמִיטָה' לְחַדֵּשׁ שְׁקִירָא  
23 זֹו תְלוּיָהּ בְּשַׁנַּת הַשְּׁמִיטָה, וְאֵי כְּתָב רְחֻמָּנָא 'שָׁמִיטָה' הָיָה אֲמִינָא  
24 שְׁקוּרָאִים בְּסוּף הַשְּׁמִיטָה, לְפָנֵי רֹאשׁ הַשְּׁנָה שֶׁל הַשְּׁנָה הַשְּׁמִיטָה,  
25 שְׁהֵרִי 'מְקַיֵּן שֶׁבַע שָׁנִים' מִשְׁמַע בְּסוּף שָׁנָה, וְלִכְּנָן כְּתָב רְחֻמָּנָא  
26 'בְּמוֹעֵד' לְחַדֵּשׁ זֹוה בְּמוֹעֵד שְׁאַחַר הַשְּׁמִיטָה. וְאֵי כְּתָב הַפְּסוּק רַק  
27 'בְּמוֹעֵד' הָיָה אֲמִינָא שְׁהַקְרִיאָה הִיא מְרִישׁ שְׁתָּא – בְּרֹאשׁ הַשְּׁנָה,  
28 שְׁאַף הוּא נִקְרָא 'מוֹעֵד', וְלִכְּנָן כְּתָב רְחֻמָּנָא 'בְּחַג הַסּוּבוֹת', וְאֵי כְּתָב  
29 רְחֻמָּנָא רַק 'בְּחַג הַסּוּבוֹת' הָיָה אֲמִינָא שִׁיכּוּל לְקְרֹא אֲפִילוּ בְּיוֹם  
30 טוֹב אַחֲרֵי שֶׁל סוּכוֹת, כְּתָב רְחֻמָּנָא הַתִּיבוֹת 'בְּבּוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל',  
31 וְהֵינּוּ

1 לְעֶשֶׂר' שֶׁבְּפִרְשַׁת כִּי תִבֵּא, וְקוּרָא פְּרִשׁוֹת אֲלוּ מִשׁוּם שֶׁהוּא זְמַן  
2 אֲסִיף, וּמִזְהִירִים לְתַת מִתְנֻת עֲנִיִּים וְלִהְפָּרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֻׂרוֹת.  
3 וְחֹזֵר לְאַחֲרָיו וְקוּרָא וּפְרִשַׁת הַמֶּלֶךְ – 'אֲשִׁימָה עֲלֵי מֶלֶךְ' שֶׁבְּפִרְשַׁת  
4 שׁוֹפְטִים. וּמִדְּלֵג וְקוּרָא וּפְרִשַׁת וּקְלָלוֹת שֶׁבְּפִרְשַׁת כִּי תִבֵּא, כְּדִי  
5 שִׁיבְלוּ עֲלֵיהֶם בְּרִיתוֹת שֶׁל עוֹל תוֹרָה, עַד שְׁנוּמָר כָּל הַפְּרִשָּׁה.  
6 וְכֵל שְׁמוֹנַת הַבְּרִכוֹת שֶׁבְּחֵן גְּדוּל מְכַרְףּ אוֹתָן אַחֲרַי קְרִיאָתוֹ בְּיוֹם  
7 הַכִּיפּוּרִים, גַּם הַמֶּלֶךְ מְכַרְףּ אוֹתָן אַחֲרַי קְרִיאָתוֹ, אֲלֵא שְׁנוּתָן –  
8 שֶׁמְבַרֵךְ בְּרַכָּה שֶׁל רְגָלִים – 'מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל הַזֹּמְנִים/ תִּתֵּן – בְּמִקּוֹם  
9 בְּרַכַּת מְחִילַת הָעוֹן שֶׁמְבַרֵךְ הַכֵּהן גְּדוּל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים.  
10 נִמְרָא. שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה שְׁקִירָתָה הַמֶּלֶךְ הִיא 'בְּשִׁמְנֵי, וּבְפִשְׁטוֹת  
11 הַכּוֹוֹנָה לְשִׁמְנֵי עֲצֵרָת, וּמְקַשָּׁה הַגְּמֵרָא בְּשָׁמִינֵי סְלֵקָא דְּעֵתָהּ – הֵרִי  
12 מִבּוֹרָא שְׁהִיא זֹה בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הִרְאִשׁוֹן שֶׁל חַג הַסּוּכוֹת. וּמִיִּשְׁבַּת,  
13 אֲיָמָא 'בְּשָׁמִינֵי' – בְּשָׁנָה הַשְּׁמִיטָה.  
14 כְּתוּב בְּתוֹרָה 'מְקַיֵּן שֶׁבַע שָׁנִים, בְּמוֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָה בְּחַג הַסּוּכוֹת,  
15 בְּבּוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לְרֹאוֹת אֶת פָּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר, תִּקְרָא  
16 אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֹגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאַזְנוֹהֶם'. שׁוֹאֵלָתָה הַגְּמֵרָא, וְכָּל הֵנִי

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד א מותך "ש"ס לובלין - מנון המאור"

57 רבי אבהו דרש פאנתא - בדברי אגדה הקלים להבנה, ואילו רבי  
58 חייא בר אבא דרש בשמעתא - בהלכות, שבקוה כולי עלמא  
59 לרבי חייא בר אבא, ואזיל לרביה דרבי אבהו לשמוע דרשתו,  
60 חלש דעתיה של רבי חייא על כך שלא רצו לשמועו. אמר ליה רבי  
61 אבהו כדי לפייסו, אמשל לך משל למה תדבר דומה, לשני בני  
62 אדם שבאים למכור בעיר, אחד מוכר אבנים מזכות, ואחד מוכר  
63 מיני סידקות - כלי מלאכות נשים ועניים, כגון פלכים מחטים  
64 וצינורות, על מי רוב האנשים קופצין לקנות ממנו, וכי לא על זה  
65 שמוכר מיני סידקות - ואין זה משום מעלתו, אלא משום שמוכר  
66 דברים זולים שלכולם יש אפשרות לקנותם, אבל אבנים טובות קונים  
67 רק העשירים ואין עליהם הרבה קופצים, ואף כאן מה שבאו לשמוע  
68 אותו זה משום שדברי קלים להבנה, אך דבריך חשובים יותר. והוסיף  
69 רבי אבהו לפייסו, שכל יומא הוה מלוה רבי חייא בר אבא לרבי  
70 אבהו עד אושפיזיה - עד מלונו, משום יקרא רבי קיסר - מפני  
71 כבוד המלך שרבי אבהו היה חשוב בביתו, ואילו ההוא יומא אליה  
72 רבי אבהו לרבי חייא בר אבא עד אושפיזיה כדי לפייסו, ואפילו  
73 הכי לא איתותב דעתיה מיניה - לא התיישבה דעתו של רבי חייא  
74 מפיוסו של רבי אבהו.  
75 מבררת הגמרא, בזמן ששליח צבור אומר ברכת מודים, העם מה  
76 הם אומרים. אמר רב, שאומרים הם 'מודים אנהו לך ה' אלהינו,  
77 על שאנו מודים לך' - מודים אנהו לך על שנתת לבנו להיות  
78 דבוקים בק, ולהודות לך, ושמאל אמר שאומרים הם 'מודים אנהו  
79 לך ה' אלוקינו אלהי כל בשר, על שאנו מודים לך'. רבי סימאי  
80 אומר שמוסיפים הם גם 'ווצרנו יוצר בראשית, לפני שאומרים' על  
81 שאנו מודים לך'. נהרדעי אמרי משמיה דרבי סימאי, שמוסיפים  
82 גם 'ברכות והודאות לשמך הגדול, על שהחייטנו וקיימתנו, לפני  
83 שאומרים' על שאנו מודים לך'. רב אחא בר יעקב בנסף לנוסח  
84 הקודם, כסיום ביה הכי, 'בן תחינו ותחינו ותקצננו, ותאסוף  
85 גלותינו לחצרות קדשה, לשמך הגדול, ולעשות רצונך בלבב  
86 שלם, על שאנו מודים לך'. אמר רב פפא, כיון שנחלקו איזה נוסח  
87 לומר, הילכך נימריננה לובליהו - יש לומר את כל הנסחאות.  
88 אמר רבי יצחק, לעולם תהא אימת צבור עליה, שהרי הכהנים  
89 בשעת ברכתם, עומדים כשפיהם כלפי העם משום כבוד הציבור,  
90 ואחוריהם מופנות כלפי שכינה. רב נחמן אמר שהמקור לכך  
91 שצריך לירא מהציבור הוא מהבא, 'ויקם המלך דוד על רגליו,  
92 ויאמר שמעוני אחי ועמי', שהרי יש להבין אם קרא להם 'אחי'  
93 למה קרא להם גם 'עמי', ואם קרא להם 'עמי' למה קרא להם גם  
94 'אחי'. ואמר רבי אלעזר, כך אמר להם דוד לישאל, אם אתם  
95 כשרים במקום ושומעין לי, 'אחי' וחברי אתם, ואם לאו, 'עמי'  
96 אתם וכבושים תחת, ואני ורדה אתכם במקל, ומבואר ממה שאמר  
97 אדו וחברי אתם, שאימת הציבור על המלך אם הם כשרים.  
98 רבנן אמרי שהמקור לכך שיש לירא מהציבור הוא מהבא, דאין  
99 הפהנים רשאין לעלות בסנדליהן לדוכן, וזהו אחת מהשע  
100 תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זבאי. ויש לברר מאי מעמא אן  
101 הכהנים רשאין לעלות לדוכן בסנדליהן, לאו - וכי אין הטעם משום  
102 כבוד צבור, שבשעה שנגביהם יזיחם לברכת כהנים מתורוממים  
103 בגדיהם ומתגלים סנדליהם שמלאים בטיט, וזהו גנאי לציבור, ולכן  
104 צריכים לחלוץ סנדליהן תחילה. אמר רב אשי, שטעם התקנה הוא  
105 לא מפני כבוד הציבור, אלא הנהם הטעם הוא, שיש לחשוש שאם  
106 יעלה עם סנדלו לדוכן, שפא נפסקה - תקיע לו רצועה בסנדלו,  
107 והציבור יתלוצץ על כך, ויקר אויל למיקטריה - ומפני הבושה ירד  
108 הכהן מהדוכן לקשור סנדלו בשעה שחבריו מברכים, ואמרי שירד  
109 מהדוכן משום שכן גרושה או בן הלוצה הוא - החלל הוא, ודינו  
110 כזר שאינו נושא כפיו.  
111 שנינו במשנה, ובמקדש לא היו הכהנים מפסיקים בין שלושת פסוקי  
112 ברכת כהנים, אלא היו אומרים אותם כבְּרָכָה אחת כו'.

1 מבררת הגמרא, בניעלה דיומא דביפרי כשהכהנים נושאים  
2 כפיהם, מאי אמר הציבור. אמר מר זוטרא, ואמרי לה כמתניתא  
3 תנא, שאומרים שלשת פסוקים אלו, א. "הנה כי בן יבך גבר ירא  
4 ה'". ב. "ברכה ה' מציון וראה כבוד ירושלים כל ימי חייך". ג.  
5 "וראה בניו לבניך שלום על ישראל".  
6 מבררת הגמרא, היכן - באיזה שלב בברכת כהנים, הציבור אומרין  
7 לכל הפסוקים הללו. רב יוסף אמר, שאומרים פסוקים אלו בין כל  
8 בְּרָכָה וּבְרָכָה מברכת כהנים. ורב ששת אמר, שאומרים פסוקים  
9 אלו בְּהוֹרֶת הַשֶּׁשׁ שמוזכרים הכהנים. עוד מבררת הגמרא, באיזה  
10 אופן מזכירים את שלושת הפסוקים, פליגי בה רב מרי ורב זבד,  
11 חד מהם אמר, פסוקא לקבל פסוקא - על כל פסוק שאומרים  
12 הכהנים, מזכיר הציבור פסוק אחד משלושת הפסוקים. וחד אמר,  
13 אכל פסוקא שאומרים הכהנים, אמר להו לבלוהו - אומר הציבור  
14 את כל שלושת הפסוקים.  
15 אמר רבי חייא בר אבא, כל האומרין לפסוקים אלו בשעת ברכת  
16 כהנים שבגבולין, אינו אלא מועה, משום שלא נתקנו פסוקים אלו  
17 אלא לכבוד שם המפורש, שמוזכרים הכהנים במקדש. אמר רבי  
18 חנינא בר פפא, תדע - יש סברא לכך שאין לאומרם בגבולין,  
19 דבמקדש נמי לא מיבעי למימריננהו - לא היה ראוי לאומרם, שהרי  
20 כלום יש לך עבד שמברכין אותו שליחי אדונו, ואינו מאוין  
21 לברכת האדון, ואף בברכת כהנים שמברכים אותנו הכהנים בשם ה'  
22 עליון להאזין ולא לומר פסוקים, אבל שבמדש אומרם לכבוד  
23 הזכרת השם. אמר רבי אחא בר פפא, תלוק על רבי חייא בר  
24 אבא, תדע לך דבגבולין נמי מיבעי למימריננהו לפסוקים אלו, שהרי  
25 כלום יש עבד שמברכין אותו בשם רבו, ואין מספיד פנים לרבו,  
26 ומראה לו שברכתו חשובה לו וחיביבה עליו, ואף כאן אומרים פסוקים  
27 אלו, להראות שברכת ה' שבפי הכהנים חיביבה עלינו. אמר רבי  
28 אבהו, מריש הנה אמינא להו לפסוקים אלו, אך בין דחוינא ליה  
29 לרבי אבא דמן עכו דלא אמר להו, אלא נמי לא אמינא להו.  
30 מביאה הגמרא מאמר נוסף של רבי אבהו, על רבי אבא דמן עכו.  
31 ואמר רבי אבהו, מריש הנה אמינא עינונא אנה - בתחילה  
32 הייתי סבור שאני עניו, בין דחוינא ליה לרבי אבא דמן עכו,  
33 דאמר איהו למתורגמן המשמיע דבריו לרבים חד מעמא, ואמר  
34 אמוזיה לציבור חד מעמא - טעם אחר משל עצמו, ולא קפיד עליו  
35 רבי אבא, אמינא שכיון שאני הייתי מקפיד על כך, אם כן לאו  
36 עינונא אנה.  
37 מבארת הגמרא, ומאי עינונותיה דרבי אבהו, שבגללה היה  
38 סבור מתחילה שהוא עניו, דאמרה לה דביתחו דאמוזיה דרבי  
39 אבהו לרבייתיה דרבי אבהו - אמרה אשת המתורגמן של רבי אבהו  
40 לאשתו של רבי אבהו, הא דיין - בעלי, חכם הוא כמו בעלי, ולא  
41 צריך ליה לדין ויאמר צריך לבעל בעלך כדי לדרוש, והאי  
42 דינחין ונקיף עליה - ומה שמתכופף לבעלך כדי לשמוע דבריו וקם  
43 ומשמיע לציבור, יקרא בעלמא הוא דעביד ליה - הוא עושה כן  
44 משום כבודו של בעלך, שהוא חשוב בבית המלך. אולא דביתחו של  
45 רבי אבהו ואמרה ליה לרבי אבהו דברים אלו שאמרה לה אשת  
46 מתורגמו, אמר לה רבי אבהו לאשתו, ומאי נפקא ליה מינה -  
47 מדבריה, העיקר שמיני ומינה ותקלא עילאה - שעל ידי שנינו  
48 מתרבה כבוד שמים. ותו - ועוד מצינו מענותותו של רבי אבהו,  
49 שאיננו רבנן עליה לממיניה פרישא - החליטו החכמים למנותו  
50 לראש שיבה, בין דחוייה רבי אבהו לרבי אבא דמן עכו דנפיש  
51 ליה בעלי חובות, והוא צריך ללוות, אמר להו 'איבא רבה' - יש  
52 לכם רב גדול ממני דהיינו רבי אבא, ועליכם למנותו. ועשה כן כדי  
53 שיעשירוהו לרבי אבא, ולא יצטרך ללוות.  
54 מביאה הגמרא מעשה נוסף מענותותו של רבי אבהו. רבי אבהו  
55 ורבי חייא בר אבא איקלעו ליהוא אתרא - נודמנו לאותו מקום,  
56 וכיברו בני המקום את שניהם לדרוש באותה שעה בשני בתי מדרש,

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מ עמוד א

רש"י

1 בהקשר השם. כשהפנהים מזכירין את השם: פסוקא לְקַבַּל פְּסוּקָא. שהפנהים אומרים  
 2 פסוק ראשון והם אומרים אחד מאלו, ובשני היו אומרים את השני ובשלישי את השלישי.  
 3 וכן במסוקף וכן במנקה, שהרי כלן שלשה שלשה הם. אינו אלא מועה. שלא נהקנו לומר  
 4 אלא לכובר שם המיוחד הנוכח במקדש ואינו מסביר פנים. להראות שברכת רבו חשוקה  
 5 לו ונערכה עליו ותגמל לרבו עליו בכך: אמוריה.  
 6 המתרגם לרבים מה שהוא לוחש לו בשעת  
 7 הדיקחה: לא צריך לדיקח. חכם הוא כמו בעליה:  
 8 יקרא דמלכותא. שהרי ושהיה רבי אבהו גזוא  
 9 פנים בבית המלך, כדאמר" בחגיגה (נ"ז) גזוא  
 10 פנים כגון ר' אבהו בי קיסר, ובסנהדרין (נ"ז) י.  
 11 אמר דהוה נפקי אמתקא דבי קיסר לאפיה  
 12 ומשרין קפיה רבה דעמייה מדברנא לאמתיה:  
 13 ותו רגנן איפני עליה. ועוד זו מענתותיה: דנפשי  
 14 עליה חובת. שהיה צריך ללוות: אמר ר' אבהו  
 15 אית לן רבה. חכם גדול ורואי לישב בראש יותר  
 16 ממני, כדי שישבירוה בראש ותנחין לו מנות  
 17 ומעשרין אותו כדי שיהא חשוב וישמעו דבריה  
 18 כדתניא: ותבטון הגדול מאתיו גדלוהו משל אחיו  
 19 (ויקרא נ"ז י"ח): ה"ל. רבי אבהו דרש באגדתא:  
 20 שפעתיקא. הלבות דינין ואסור וטהרות: סידקיה.  
 21 כלי מלאכות נשים ועגנים כגון פלכים מוקטין  
 22 וצנורות: לא על מוכר סידקיה. בתמיה, מתוך  
 23 שדמיהם קלים יש להם קונים הרבה. ולהפיה  
 24 דעתו הוא אומר: על שאנו מודים לך. על שנתת  
 25 בלבנו להיות (מודים לך) דבוקים בך מודים לך  
 26 רבי סימא. מוסף הוא, וכן כלם מוסיפין הן על  
 27 הראשונים: שמעוני אחי ועמי. מזהירם היה  
 28 להתנדב לבקד הבית לבנות המקדש: אם אתם  
 29 שומעים לי. להיות שלמים למקום אחי וחברי  
 30 אתם. אלקא הפולך אימת צבור עליו אם כשרים  
 31 הם: עמי אתם. כבושים מתתי: לאו משום אימתיא  
 32 דצבורא. מפני שמסתלקין בגודו העשוין למדתו  
 33 בהגהת דתו ונראין סנדליו לצבור, והן אין  
 34 ראוין לראות מפני טעם שעליה: דילמא מסבבא  
 35 רציעה. ונזאי הוא לעצמו ומתלוצצים עליו  
 36 כשנגדלו מתרת והתיב למקשריה וחבריה  
 37 ואחי למימר אינו ראוי לנשיאות פנים  
 38 והלך והשב לו:

בנעילה דיומא דכיפורי, מאי אמר? אמר מר וומר, ואמרו לה כמתניתא "הגה כי כן יברך גבר ירא ה' יברך ה' מציון וראה במזבוב וירושלם כל ימי חייו" ויראה בנים לבניו שלום על ישראל". היכן אומרים? רב יוסף אמר: בין כל ברכה וברכה, ורב ששת אמר: בהקרת השם. פליגי בה רב מרי ורב זכיר; חד אמר: פסוקא לְקַבַּל פְּסוּקָא, וחד אמר: אכל פסוקא אמר להו לכוהנו. אמר ר' חייא בר אבא: כל האומרים בנבולין אינו אלא מועה. אמר ר' חנינא בר פפא: תדע דבמקדש גמי לא מיבעי למימניהו, כלום יש לך עבד שמברכין אותו ואינו מאזין? אמר ר' אחא בר חנינא: תדע דבנבולין גמי מיבעי למימניהו, כלום יש עבד שמברכין אותו ואין מסביר פנים? אמר ר' אבהו: מריש הוה אמיןא להו, ביון דחזיןא ליה לר' אבא דמן עכו דלא אמר להו, אנא גמי לא אמיןא להו. ואמר ר' אבהו: מריש הוה אמיןא ענינתא אנא. ביון דחזיןא ליה לר' אבא דמן עכו דאמר איהו חד מעמא ואמר אמוריה חד מעמא ולא קפיד, אמיןא לאו ענינתא אנא. ומאי ענינתותיה דר' אבהו? אמרה לה דביתיה דאמוריה דר' אבהו לדביתיה דר' אבהו: הא דידן, לא צריך ליה לדיקח. והאי דגזין וזקוף עליה, קרא בעלמא הוא דעביד ליה. אולא דביתיה ואמרה ליה לר' אבהו, אמר לה: ומאי נפקא לידך מניה? מיני ומיניה יתקלם יעלאה. ותו, ר' אבהו אימנו רבנן עליה לממניהו ברישא, ביון דחזיה לר' אבא דמן עכו דנפשי ליה בעלי חובות, אמר להו: אבא רבה. ר' אבהו ור' חייא בר אבא איקלעו להוהוא אתרא, ר' אבהו דרש באגדתא, ר' חייא בר אבא דרש בשמעטא. שבויה פולין עלמא לר' חייא בר אבא, ואזול לגביה דר' אבהו. חלש דעתיה, אמר ליה אמשול לך משל למה הדיקר דומה: לשני בני אדם, אחד מוכר אבנים טובות ואחד מוכר מיני סידקות, על מי קופצין?

תוספות

1 בנעילה דיומא דכיפורי מאי אמר. לא ידענא אמאי לא אמר בנעילה דתענית כי היכא  
 2 דאמר במנחתא דתעניתא דהא משמע בגמרא בפ' בשלשה פריקים (תענית כו)  
 3 דתעניתא הוה גמי נעילה אבל מוסף לא הוה בהו: כל האומרים בנבולין אינו אלא טוטה.  
 4 פירש ר"י א"ע"ג דאמרו' בפרק הירואה (ברכות נה) האי מאן דחזי חלמא וכו' דהתם משום  
 5 סכנה תתירו שמא חלום מסוכן הוא שצריך  
 6 רפואה דהא אפילו בשבת תתירו להתענות  
 7 תענית חלום. פירש ר"ח הני כולוהו רבי חייא בר  
 8 אבא ודריב חיינא בר פפא ודריב אבהו דילכתא  
 9 גינהו:  
 10 על שאחנו מודים לך. בערוך בריך הודאה  
 11 פירש רב משה ראש ישיבה בן מרנא יעקב  
 12 דקא מרוד צבור על שליח צבור אינון סומכין ומאי  
 13 על שאנו מודים לך על ההודאה דקאמר שליח  
 14 צבור וקא ענו אינון אמון בירושלמי פ"ק דברכות  
 15 איתא גמי רבי אבא ב"ר זבדא בשם רב מודים  
 16 אנתנו לך שאנו חייבין להודות לך שמך תרנה  
 17 שפתי כי אמרנה לך וגו' בא"י האל ההודאת ר'  
 18 שמואל ב"ר אוניא בשם רבי אחא הירייה ושבח  
 19 לשמך הגדול לך גבורה לך תפארת ידי רצון  
 20 מלפניך ה' אלהינו ואלהו אבותינו שתסמכנו  
 21 בתפלתנו ותזקפנו ומכפיפתנו כי אתה הוא סומך  
 22 נופלים וזוקף כפופים מלא רחמים ואין עוד  
 23 מלבדך בא"י האל ההודאת בר קפרא אמר לך  
 24 כריעה לך ברכה לך כפופה לך השתחויה כי לך  
 25 הכרע כל ברך וכל לשון לך תשבוע לך ה' הגדולה  
 26 והגבורה וגו' והעושר והכבוד מלפניך וגו' ועתה  
 27 ה' אלהינו בכל לב ובכל נפש לך משתחוים כל  
 28 עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך בא"י האל  
 29 ההודאות אמר רבי יודן נחנין אמר רבנן כולחון  
 30 ואית דאמר או הודא או הודא או הודא:  
 31 שמיא תפסוק רצועה בסנדלו. פירש ר"ח שמע  
 32 מינה דמותר ליכנס בבית הכנסת בסנדל  
 33 ובמנעל דלא אסרו אלא שלא לעלות לזוכן  
 34 בסנדל ורבי הביאי כמו כן מפרק שלישי דמגילה  
 35 (דף כד.) האומר איני עובר לפני התיבה בסנדל  
 36 אף יחף לא יעבור אלמא דאפילו לבי התיבה  
 37 מותר לעבור בסנדל והכי מסיק פרייה בפרק  
 38 הירואה (ברכות דף סג.) אמר רבא מה ביתו  
 39 אקפודיא קפיד איניש ארסקיה ואמנעל לא  
 40 קפיד איניש אף בית הכנסת קפודיא אסור  
 41 ורקיקה ומנעל שרי:

ורקיקה ומנעל שרי: וכל

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מ עמוד ב

תוספות

רש"י

1 וכל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש. תימה והלא היו עונין ברוך שבמלו' כשהיו  
2 שומעין שם הקדוש כדנתן בפרק אמר לון והמונה (וימא דף לה) ובפרק טרף בקלפי  
3 (שם דף לט). וזה היה הפסק גדול מעניית אמן ועוד שהיו נופלין על פניהם שהרי כשהיו  
4 שומעין את השם נפץ כהן גדול בשעת הגרלה היו נופלין על פניהם כדאיתא בירושלמי  
5 הקרובים היו נופלין על פניהם והרחוקים היו  
6 אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואלו  
7 ואלו לא היו זזין משם עד שהיה מתעלם מהן  
8 ונראה דהתם ה"פ הקרובים היו נופלים וכ"ש  
9 שהיו אומרים בשבמלו' אבל הרחוקים לא היו  
10 נופלין אלא בלא נפילה היו אומרים והיה שם  
11 הקדוש מתעלם ומשכח מן השומעים קודם שהיו  
12 זזין משם מ"מ קא חזינון שהיו מפסיקין בעייתין  
13 בשבמלו' ושמא היה עונין בשבמלו' לאלתר  
14 כשהיו שומעין שם הנכבד הנורא ולא היו  
15 ממתניין עד טוף הפסוק ולפי שלא היו מפסיקין  
16 בין פסוק לפסוק חשוב ליה כמו ברכה אמת:  
17 **ומנין** שעל כל ברכה תהלה. שנא' ומרומם על  
18 כל ברכה ותהלה אותה תהלה מפרש בפ"ב  
19 דמסכת תענית (דף טז) שהיא בשבמלו'.

20 **שמעת** מיהו חולקין כבוד לתלמיד במקום  
21 מורה. פי הדב"ר 'יחזר בר מרדכי  
22 בפרק בא לו (וימא טז): נראה דאטנן קאי שמקבל  
23 ס"ת מראש הכנסת ואינה מקבלה מחון בית  
24 הכנסת נמצא שזה חלק לו לסגן כבוד שראש  
25 הכנסת צריך לקבל מיד חון הכנסת וליתן לסגן  
26 ומשני אבוי כולה משום כבודו דכ"ג דסופו  
27 לקבלה מיד הסגן אע"פ שסגן חשוב ומכובד עדיין  
28 כהן גדול מעולה ממנו: **שמעת** מינה. וא"ת  
29 אמאי לא משני כהן דפליג ליה כ"ג יקרא לסגן  
30 וסגן לראש הכנסת כדפסיקו התם ביש נוחלין (כ"ב)  
31 דף קט"ז: הילכתא חולקין הילכתא אין חולקין  
32 קשיא הילכתא אהילכתא ל"ק הא דפליג ליה  
33 רביה יקרא הא דלא פליג ליה י"ל הכא בסתמא  
34 קתני דלעולם היה המנהג כך בין פליג בין לא  
35 פליג ופלוגתייהו התם נמי בין פליג בין לא פליג  
36 דאי פלוגתייהו ברפליג לפסוק בדיאי כמ"ד חולקין ואי בולא פליג לפסוק כמ"ד אין חולקין:  
37 **והאמר** מר אין ישיבה בעורה. לא ידעתי מקומו ומייתי לה בפ"ק דתמיד (דף כז) ובפ'  
38 עורה יחסין (קדושין דף עח) ובפ"ב ד' דימנא (דף כה) ובתוספות רבי הראני דבחלק  
39 (סנהדרין קא) בגמ' דג' מלכים מקומו ומורי הרב רבי מאיר בר קלונימוס הראני מקומו  
40 בתוספתא דסנהדרין (פ"ד) בפרק חון גדול ונראה דבתוספתא דר' חייא מקומה דהא מקשה  
41 בירושלמי לא כן תני רבי חייא לא היתה ישיבה בעורה אלא למלבי בית דוד ואמר ר' אמי  
42 בשם ר"ל אף למלבי בית דוד לא היתה ישיבה בעורה ויתפר שסמך לו בכותל וישב לו  
43 הכתיב ויבא המלך דוד וישב לפני ה' אמר ר' אייבו בר גריי שישב עצמו בתפלה תמן תנין  
44 יאאת בת וראשונה וישבה לה בחר הבית השנית בחיל השלישית במקומה רבי נחמיה בשם  
45 ר' מנא מי תנין ישבה לה (לא) במקומה עמדה לה במקומה והא דרבי אמי דמייתי  
46 בירושלמי דאף למלבי בית דוד לא היתה ישיבה במקומה בתחילת מדרש שחר טוב התם  
47 משמע ולבית דוד היה מתוקן כסא ושם היתה ישיבה וי"ל שאותו כסא היה חוץ לעורה  
48 והכי איתא התם אשרי האיש ושה' יבא המלך דוד וישב לפני ה' וכן תני רבי חייא אלא  
49 ישיבה בעורה אלא למלכות בית דוד רבי אמי בשם ריש לקיש אמר אין ישיבה בעורה אלא  
50 במקום מלכות בית דוד בלבד משמע ובאותו מקום היתה ישיבה לכל אדם מיניה דייק  
51 דכסאו היה נתון חוץ לעורה מכלל דאף לעצמו אין ישיבה בעורה ותו התם וכן הוא אומר וישב לפני ה' ולא כן א"ר חזנא בשם רבי שמעון אין ישיבה למעלה שאין להם קפיצת רגל שנאמר  
52 ורגליהם רגל ישיבה וכתבי שרפים עומדים ממעל לו וכתבי וכל צבא השמים עומדים מימני ומשמאלו למעלה אין ישיבה ודוד וישב אמר רבי אמי אף למלבי בית דוד אין ליה ישיבה בעורה  
53 מדו וישב לפני ה' סמך עצמו לכותל ולמי היתה ישיבה בעורה ובוהיכל היה אומר לכ"ג שנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא אם כן מדו וישב שישב עצמו בתפלה וקשה לרי"ז אם לכ"ג היתה  
54 ישיבה א"כ מאי מקשה הכא והא נא כב"ג קיימינן וכו' קשיא מפ' שני דבוחים (דף יט) דאמר התם כיצד קידש מנח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית ומקדש אמר לו הפלגת אי אפשר  
55 לעשות כן שפיר קאמר ליה אמר רב יוסף חבירו מטייעו וכו' בינייהו מעידה מן הצד איכא בינייהו:

כתב

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד ב מותך "ש"ס לובלין - מכון המאור

36 ומברך עליה - על הקריאה שמנה ברכות, מברך על התורה ברכת  
37 של אחריה, היינו אשר נתן לנו תורת אמת, ועל העבודה שנגמרה  
38 מברך ברכת רצה, ועל התורה מברך ברכת מודים, ועל מחילת  
39 העון מברך אתה בחרתנו וגו' ברוך אתה ה' מלך מוחל וסולח  
40 לעוונותינו וגו', ועל המקדש מתפלל וחותם אשר בחר במקדש,  
41 ועל ישראל מתפלל וחותם הבוחר בעמו ישראל, ועל הכהנים  
42 מתפלל ומברך הבוחר בכהנים, ועל ירושלים מתפלל ומברך  
43 הבוחר בירושלים, ומברך ברכה נוספת שנקראת והשאר תפלה.  
44 נמרא. שנינו במשנה, שחון הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש  
45 הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול, ונמצא  
46 שחון הכנסת מכבד את ראש הכנסת בפני הסגן והכהן הגדול  
47 הגדולים ממנו, וראש הכנסת מכבד את הסגן בפני הכהן גדול  
48 הגדול ממנו, ולכאורה שמעתי מינה, שהמשנה סתמה כדעה  
49 שהולקין כבוד לתלמיד במקום הרב - שמוטר לתלמיד קטן  
50 לחלוק כבוד לתלמיד גדול בפני הרב, ואין בכך גנאי לרב. אמר  
51 אפי' שיש לדחות, שבאמת אסור לחלוק כבוד לתלמיד בפני הרב,  
52 אך במשנתנו אין המטרה לכבד את ראש הכנסת והסגן, אלא  
53 משנתנו בולח משום כבודו דכהן גדול הוא, שרוצים להראות  
54 כבודו שיש כמה מעלות מתחתיו.  
55 שנינו במשנה, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא וכו'. מקשה הגמרא,  
56 שמהלשון 'עומד' יש לדקדק, מפלל דיושב הוא לפני שעמד,  
57 והאמר מר שמפני כבוד השכינה אין לשבת בעזרה, ואין היתר  
58 ושיבה בעזרה, אלא למלכי בית דוד בלבד, שחלק להם הכתוב  
59 כבוד להראות שמלכותם שלימה, שנאמר "ויבא המלך דוד וישב  
60 לפני ה' בעזרה, ויאמר מי אנכי וגו'". מתרצת הגמרא, כדאמר רב  
61 חסדא על קושיית הגמרא בהמשך, שיש להעמיד שהקריאה היתה  
62 בעזרת נשים, שלא התקדשה בקדושת העזרה ודינה כשאר הר  
63 הבית, ומותר לשבת שם, הלא נמי יש להעמיד שהקריאה היתה  
64 בעזרת נשים.  
65 מיתני, שנינו ברייתא שביררה והיך קורין בו - בספר תורה את  
66 פרשת המלך, והוא הדין כהן גדול ביום הכיפורים. וביארה, שלדעת  
67 חכמים הקריאה היתה בעזרה, ואילו רבי אליעזר בן יעקב אומר,  
68 שבהר הבית היו קוראים בו, שנאמר לגבי קריאת התורה שקרא  
69 עזרא בראש השנה, שעזרא הוציא ספר תורה

1 ממבררת הגמרא, וכל קד למה אומרים זאת כברכה אחת, ומבאר  
2 הגמרא, לפי שאין ענין אמר במקדש, ואין שם במה להפסיק בין  
3 הברכות, וממילא זה נשמע כברכה אחת.  
4 מביאה הגמרא ברייתא בענין זה, הנו רבנן, מנין שאין ענין אמר  
5 אחר הברכות במקדש, אלא עונים ברוך שם כבוד מלכותו וכו',  
6 שנאמר בתפלת עזרא בבית שני, קומו וברכו את ה' אלהיכם מן  
7 העולם ועד העולם - שכל ברכה במקדש יש לסיים בתיבות אלו,  
8 כגון 'ברוך ה' אלוהי ישראל מן העולם ועד העולם מגן אברהם',  
9 וממשיכה הברייתא, ומנין שעל כל ברכה וברכה שאומר השליח  
10 ציבור, אומר הציבור תהלה - ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד,  
11 שנאמר 'ויברכו שם כבודך', היינו שעונים אחריו ברוך שם כבוד  
12 מלכותו לעולם ועד, והמשך התלה - וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד,  
13 ותהלה, בא ללמד, שעל כל ברכה וברכה שאומר השליח ציבור,  
14 תן לו תהלה - יענו הציבור ברוך שם וכו'.  
15 ביום הכיפורים, לאחר שגומר הכהן גדול את עבודת היום, הוא קורא  
16 בתורה ומברך עליה שמונה ברכות, ומשנה זו מבארת את סדר  
17 קריאת הכהן הגדול וברכותיו.  
18 משנה. שנינו לעיל שבברכות כהן גדול אינן נאמרות אלא בלשון  
19 הקודש, ומבארת המשנה כיצד הוא סדר קריאתו וברכותיו. תן -  
20 שמש בית הכנסת שהיה סמוך לעזרה ברה הבית, נוטל את הספר  
21 התורה, ונותנה לו לראש בית הכנסת החשוב ממנו, שעל פיו  
22 נחתכים כל עניני בית הכנסת, וראש בית הכנסת נותנה לסגן של  
23 הכהן גדול, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול היושב שם עומד  
24 ממקומו ומקבל את הספר תורה.  
25 וקורא הכהן גדול את הפרשה הראשונה שבאחרי מות, שמבאר  
26 את סדר עבודת יום הכיפורים, ואף בעשור - וכמו כן קורא את אך  
27 בעשור' שבפרשת אמור, מתוך הספר תורה, שמבואר שם דיני יום  
28 הכיפורים, וגולל את ספר התורה ומניחה בתיקו ואומר לנמצאים  
29 שם למרות שאני עתיד לקרות פרשה נוספת בעל פה, אין זה משום  
30 שאינה כתובה כאן, אלא יתר ממה שנקרתי לפניכם כתוב כאן,  
31 ואומר כן כדי שלא יוציאו לעו על ספר התורה, ויאמרו שהוא קורא  
32 בעל פה משום שחסר בספר תורה. ובעשור' שבהמשך הפסוקים -  
33 שכתוב בספר במדבר קורא הכהן גדול בעל פה, משום שפרשה זו  
34 חרוקה ביה, ולא יספיק לגלול עד אליה בשעה שמתרגמים הפסוק,  
35 וזהו גנאי לציבור להמתין בשתיקה עד שיגלול לשם.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמוד א

1 כרם ונשא אשה שישחזור בגללן, אף שאינם הסיבה לחזרה, וזה מפני  
2 שרצתה התורה שלא יתבייש בעת חזרתו.  
3 רבי יוסי אומר שהירא ורך הלבב הוא אלמנה לכהן גדול - כהן  
4 גדול שנשא אלמנה, או גרושה וחלוצה לכהן הדייט או ממונת  
5 ונתניה לישראל או בת ישראל לממזר ולנתיני שנשאה בעבירה,  
6 הרי הוא תירא ורך הלבב, שמפחד שיענש על עבירה זו.  
7 ממשיכה המשנה לתאר את מהלך המלחמה, והנה ככלות  
8 השומרים לרב אל העם ופקדו שרי צבאות - גיבורים הממונים  
9 לכך בראש העם, ובעקבו של עם - וכן מעמידים מאחורי העם.  
10 ומבאר המשנה, מעמידין וקייפין - גיבורים, לפניהם, שאם יפול  
11 אחד מהלוחמים וקפדו, ואחרים מאחוריהם, וכשילין - ויציגים  
12 של ברזל בידיהן, וכל המבקש לחזור ולברוח מהמלחמה, הירשות  
13 כידו של הזקיף לקפח את שוקיו - לקטוע רגליו,

1 לדרוש מזה שעליו אי אתה מעביר את דבר הצבא אכל אתה  
2 מעביר על אחרים והם הבונה בית והנושא אשה וכו'. שואלת  
3 הגמרא ומאחר דתתב בנושא אשה לא יעבר עליו לכל דבר' ללמד  
4 שאינו יוצא כלל מביתו, אם כן לא יצא בצבא' למה לו, עונה  
5 הגמרא, שפסוק זה נאמר כדי לעבור עליו היוצא בשנה ראשונה  
6 בשני לאוין.  
7 משנה. ויספו השומרים על דברי הכהן לרב אל העם מי האיש  
8 יירא ורך הלבב" וגו'. ומבאר המשנה, ממה ירא אותו איש, רבי  
9 עקיבא אומר, הרי ורף תלבב הוא במשמעו, שאינו יכול מרוב  
10 פחד לעמוד עם הלוחמים בקשרי המלחמה, כשמתחברים  
11 בצפיפות שלא יפרידום האויבים, ולראות הרב שלושה.  
12 רבי יוסי הגלילי אומר, תירא ורף תלבב' אינו מפחד המלחמה,  
13 אלא זהו המתירא מן העבירות שברדו שמא יענש עליהם  
14 במלחמה, ולפיכך תלתה לו התורה את כל אלו בנה בית ונטע

ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

גדול יצטרך לברך גם על הספר תורה השני, וזו ברכה שאינה צריכה.  
 מקשה הגמרא על תירוצו של רב הונא, ומי היישני לפנמא - שאם  
 יוציאו שני ספרי תורה, יאמרו שהספר הראשון פסול הוא, והאמר  
 רבי יצחק נפקא, ראש חדש מכות שקל להיות בשבת, מכיאי  
 שלש ספרי תורות, וקורא באחת מהן מעניינו של יום - פרשת  
 השבוע, ואחת מהן קורא בה פרשה של ראש חדש, ואחת מהן  
 קורא בה בשל חנוכה, ומכאן ששני חוששים שיוציאו לעו על  
 הספר תורה הראשון. מיישב הגמרא, ששם קוראים תלתא גברי  
 בתלתא סיפרי, וכל אחד קורא בספר תורה אחר, ובאופן זה ליבא  
 פנמא לספר תורה הראשון, אך כאן שקורא חד גברא בתרי סיפרי,  
 ואינו קורא בספר הקודם, איבא חשש פנמא לספר תורה הראשון.  
 שנינו במשנה ומברך עליה שמנה ברכות בו. הנו רבנן לבאר  
 ברכותיו של הכהן גדול, [מברכין] על התורה אשר נתן לנו תורת  
 אמת, בדרך שמברכין בבית הכנסת לאחר קריאת התורה, ועל  
 העבודה מברך רצה, ועל התורה מברך מודים, ועל מחילת עון  
 מברך אתה בחרתנו וכו' ברוך אתה ה' מלך מוחל וסולח לעוונותינו,  
 וברכות אלו מברך בתיקון - כפי נוסחתם הרגילה. ומתפלל על  
 המקדש בפני עצמו, וחותם אשר בחר במקדש, ועל הכהנים  
 מתפלל בפני עצמו, וחותם הבחור בכהנים, ועל ישראל מתפלל  
 בפני עצמו, וחותם הבחור בעמו ישראל, ועל ירושלים מתפלל  
 בפני עצמה, וחותם הבחור בירושלים.  
 שנינו במשנה שהכהן גדול מברך ברכה נוספת שנקראת 'השאר  
 תפלה'. הנו רבנן, על מה ששנינו במשנה 'השאר תפלה' מבאר  
 הברייתא שהוא ברכה אחת שיש בה, 'תחנה רנה ובקשה שעמד  
 ישראל צריכין ליושע, וחותם בשמיע תפלה'. ממשיכה  
 הברייתא, שמקרא ואילך - לאחר שגמר הכהן גדול לקרוא הפרשה  
 וברכותיה, כל אחד ואחד מהנמצאים שם מכיאי ספר תורה מתוך  
 ביתו לעזרה וקורא בו, וכל כך למה עושים כן, כדי לתראות  
 חיותו - יופיו של ספר תורה לרבים.  
 משנה. הולך המלך, ששנינו לעיל שנאמרת דווקא בלשון הקודש,  
 כיצד הוא סדר וזמן אמירתה. במצאי יום טוב הראשון של חג,  
 בשמיני - בשנה השמינית שהיא במצאי השנה השביעית, עושין  
 לו למלך בימה של עץ בעזרה, והוא יושב עליה. וקריאה זו היא  
 מן התורה שנאמר 'מקץ - לאחר שבע שנים במעד וגו' תקרא את  
 התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם' וגו'.  
 חן - שמש בית הכנסת שהיה סמוך לעזרה בהר הבית, נוטל ספר  
 תורה ונותנה לראש בית הכנסת החשוב ממנו, וראש בית הכנסת  
 נותנה לפנן של הכהן גדול החשוב ממנו, והפנן נותנה לכהן גדול,  
 וכהן גדול נותנה למלך, והמלך עומד ממקומו ומקבל הספר תורה,  
 וקורא כשהוא יושב. מטרת המשנה שאנרפס המלך עמד  
 משיבתו וקבל הספר תורה, וקרא כשהוא עומד משום כבוד  
 התורה, ושפחוהו חכמים על כך. ובשמיני בקריאתו 'לא תוכל  
 לתת עליך איש נכרי' ולנו ענין דמעות, משום שמקרא זה פוסל  
 אותו מהמלכות, שהרי היה מורעו של הורדוס שהיה עבד. אמרו לו  
 הנוכחים שם, אל תתנא אנרפס שנדיח אותך מהמלכות, שמתוך  
 שאמך מישראל אחינו אתה, אחינו אתה.  
 וקורא המלך מתחילת ספר 'אלה תדברים' עד 'שמע ישראל וגו',  
 שבפרשת 'ואתחנן, ושמע' - וקורא פרשת 'שמע' כדי שיקבלו  
 עליהם עול מלכות שמים, ומדלג עד פרשת 'והיה אם שמעו'  
 שבפרשת עקב, כדי שיקבלו עליהם עול מצוות. ומדלג וקורא פרשת  
 'עשר תעשר' שבפרשת ראה, ומשם מדלג וקורא פרשת 'כי תכלה'

1 'ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים'. ככל אופן רואים  
 2 שלפי חכמים קראו בעזרה. ועל קושיה זו אמר רב הקדא שיש  
 3 ליישב, שכונת הברייתא שקוראים בעזרת נשים.  
 4 שנינו במשנה וקורא הכהן גדול בפרשיות 'אחרי מות' ואף  
 5 בעשור'. מקשה הגמרא ורמינהי, ששנינו שמדלגין בנביא - מותר  
 6 למפסיר בנביא לדלג מפרשה לפרשה, ואין מדלגין בתורה מפרשה  
 7 לפרשה, ואיך כאן מדלג הכהן גדול מפרשת 'אחרי מות' לפרשת 'אך  
 8 בעשור'. אמר אביי שקושיה זו לא קשיא, משום שבאן ששנינו  
 9 שאין מדלגים בתורה, מדובר בדילוג גדול שהוא בכדי שיפסוק  
 10 התורגמן מלתרגם, וחזו גנאי לציבור שישתקו וימתינו לקורא, ואילו  
 11 כאן במשנתנו מדובר בדילוג קטן שהוא בכדי שלא יפסוק  
 12 התורגמן מלתרגם, שתוך כדי התרגום של הפסוק האחרון של פרשת  
 13 'אחרי מות' גולל הכהן גדול לפרשת 'אך בעשור', ומיד כשגומר  
 14 התרגום ממשיך הכהן גדול בפרשה החדשה, ובאופן זה אין גנאי  
 15 לציבור ומותר לדלג.  
 16 מקשה הגמרא, והא עלה - על המשנה שם קתני ברייתא, מדלגין  
 17 בנביא ואין מדלגין בתורה, ועד כמה מדלגין בנביא, עד כדי שלא  
 18 יפסוק התורגמן, ומשמע מקבל הדברים דבתורה כלל וכלל לא  
 19 מדלגים. אמר אביי, לא קשיא משום שיש ליישב באופן אחר,  
 20 שבמשנה כאן מדלג הכהן גדול מפרשה לפרשה בענין אחר, ששתי  
 21 הפרשיות בענין יום הכיפורים, ובאופן זה מותר לדלג כשאין בדילוג  
 22 כדי שיפסוק התורגמן, וכאן - בברייתא שמבואר שאסור לדלג  
 23 בתורה כלל, ובנביא מותר לדלג בכדי שלא יפסוק התורגמן, מדובר  
 24 בשני עניינין - שמדלג מענין לענין אחר, שאין הלב שנמשך לשמוע  
 25 דבר אחר, ממחר לצאת ממנו לשמוע ולהבין ענין אחר. ובקריאת  
 26 התורה שנועדה ללמד לעם את מצוות התורה, חששו שלא יבין  
 27 השומע פסוק אחד ויצא מכך קלקול שיעבור עליו ולא יקיימו, ולכן  
 28 אסור לדלג מענין לענין ואפילו אם אין בכך כדי שיפסוק התורגמן,  
 29 אך בנביא שאין חשש זה מותר לדלג מענין לענין אם אין בו כדי  
 30 שיפסוק התורגמן, והתנאי בתירוץ זה, מדלגין בתורה מפרשה  
 31 לפרשה דווקא בענין אחר, ובנביא מותר לדלג אפילו בשני עניינין,  
 32 וכן וכן - בתורה ובנביא מותר רק בכדי שלא יפסוק התורגמן.  
 33 ואין מדלגין מנביא לנביא, משום שזה מבלבל דעת השומעים יותר  
 34 מדאי, ובנביא של שנים עשר מדלגין מנביא לנביא, ובלבד שלא  
 35 ידלג למפרע מסוף הספר לתחילתו.  
 36 שנינו במשנה וגולל הכהן גדול את התורה ומניחה בחיקו ואומר  
 37 יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן, ובעשור שבחומש הפקודים  
 38 קורא על פה בו. מבאר הגמרא, וכל כך למה הוצרך לומר כן, כדי  
 39 שלא להוציא לעו על ספר תורה, שלא יאמרו שפרשה זו שהוא  
 40 קורא בעל פה אינה כתובה בספר תורה, והוא ספר משובש.  
 41 שנינו במשנה ובעשור שפחומש הפקודים קורא הכהן גדול בעל  
 42 פה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרך לקרוא בעל פה, וליבריה -  
 43 שיגלול לפסך תורה לפרשה זו, וליקרי מתוך הכתב. אמר רב הונא  
 44 בר יהודה אמר רב ששת, שאינו יכול לגלול הספר תורה, לפי שאין  
 45 גוללין ספר תורה בצבור מפני כבוד הציבור. שואלת הגמרא, וליתי  
 46 ספר תורה אחריו שגלול בפרשת 'בעשור', וליקרי בו מתוך הכתב,  
 47 שבאופן זה אינו צריך לגלול הספר בציבור. רב הונא בר יהודה אמר  
 48 ליישב, שאין להוציא ספר תורה אחר משום חשש פנמא של ספר  
 49 תורה ראשון, שלא יאמרו שנמצא פסול בראשון ולכן הוציאו ספר  
 50 תורה אחר. ורבי שמעון בן לקיש אמר ליישב, שאין להוציא ספר  
 51 תורה אחר, לפי שאין מברכין ברכה שאינה צריכה - משום שהכהן

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מא עמוד א

רש"י

כתב רחמנא בחג הסוכות. תימה השתא דכתיב בחג הסוכות במועד למה לי ועוד לא ליכתוב אלא מקץ שבע שנים שנת השמיטה בבא כל ישראל ליראות ואנא ידענא דלאו היינו מריה דאו אינם באים ליראות ו"ל אם כן הוה אמינא בחג המנוח להבי איצטרך בחג הסוכות מיהו במועד לא הוה צריך ונראה דלכחי איצטרך משום דבבא כל

ישראל ליראות משמע מאתחלתא דמועד ביום ראשון קמ"ל במועד דמשמע בתוך המועד ואהני בבא כל ישראל דמשמע מאתחלתא דמועד לא ביום ב' או ביום ג' אלא במוצאי י"ט דראשון אבל פ"י רש"י תמוה דפ"י דמחאי טעמא ביום טוב ראשון לא דתיקון בימה אינה דוחה י"ט כיון דגירית הכתוב לקרות מאתחלתא דמועד יקראו בלא בימה מנ"ל דבימה מעכבת לחכי מסתבר כדפי' ונראה דהיו בונים הבימה מעייט בנין של פרוקס ובחולו של מועד לא היו עושין שום בנין אלא מקימין אותה ומחברין הפרקים יחד ואם לא בנו אותה מערב י"ט נראה דבנייה לא היה דוחה אפילו חולו של מועד:

מצוה

ויקרא כו'. בספר עזרא כתיב. קתני מיהא לרבנן בעזרה היו קוראים: פתני? בכדי שלא יפסוק התורנגון הוא. שפרשת שור לא כשב קרובה לפרשת אחר מוה, ולא גמר התורנגון לתרגם עד שנה רואה אך בעשור ומתחיל כשפמפסיק זה: ועד כמה מדלגין. בפניאי. כאן בענין אחר. מדלגין בתורה. כיון מתני' התורה בענינא דיהיב נתיח. הלכך מדלגין בכדי

שלא יפסוק. וברייא דקתני דאפי' בכדי שלא יפסוק תורנגון אין מדלגין - בשני עניניו. שזה בענין יום הכפרים וזה בצו את אהרן או בפרשה אחרת, שאין הלב שהוא נמשך אחר ענין אחר קמיהו לציאת משנה ולקבין דרי' ענין אחר. הלכך תורה שהמצות תלויות בה ומשמיעין אותה לצבור, ופסוק אחר שלא יבין בו הוא שוכחו ועובר עליו ואינו מקימו ובאה תורה על פה, לכן אין מדלגין מענין לענין ואפלו אין התורנגון מפסיק, אבל בפניאי שפר דמי: גמיה: גמיה: גמיה: גמיה: גמיה: גמיה: שכן בענין אחר: ופניאי של שנים עשר מדלגין. מנבואה לחברתה. דכליה חד ספרא הוא: מסוף הספר לתחלתו להוציא: וכל פה למה. לו לומר להם: שלא להוציא לעו. שלא יאמר פרשה שהיא קורא על פה אינה בחובה בו יאמר משקש הוא: משום פגמו. של ספר תורה ראשון, שלא יאמר מצא בו פסול: ענינו של יום. פרשה של אותה שבת לפי סדר פרשיות התורה: ת"ד השאר תפלה. זו היא ישיב ברכה אחת וכו' תפלה תחנה רבה ובקשה שעמך כו': מכאן ואילך. לאחור שמתרגם כהן גדול לקראת פרשה בבביתיה: כל אחד מן הצבור מביא ספר תורה מביתו לעזרה, דקסבר אין ערוב והוצאה ליום הכפרים, אי נמי ירושלם לדתוניה געלות בליקא ומערכין את בלה: להראות חיותו. של ס"ת ונוי, דאמר מר (מ"י דף כ"ג) זה אלו ואתוה התקנא לפניו במצות כס"ת נאה בציצית נאה: משמיני. בגמרא פריך בשמיני ס"ד, קא אמרת במוצאי י"ט הראשון, ומשנינן אימא בשמינית במוצאי שביעית כסבות שבתחלת שנה שמינית: בימה. אלמברא: שאמר מן שבע שנים. בסוף שבע שנים, ואותה קריה על כל מלך היא. כדתינא בספרי בפרשת המלה, את משנה התורה הזאת, אין קורין ביום הקהל אלא במשנה תורה: וקורא יושב. וקורא בישיבה: אנריפם תפלה. מלך ישראל היה מזרעו של הורדוס, והוא שנחרב בהמ"ס בקימה. ולו ענין דקמות. שהמקרא הנה פוסלו מן המלכות: אחינו אותה. שאמו מישראל: וקורא מתחלת אלה הדברים עד שפע. שגואתחנן: ושפע והיה אם שמוע. ע"י דלוג, ומשם מדלג לעשר תעשר: ומשם מדלג וקורא כי תכלה לעשר וברכות וקללות, ומשם חוזר למפרע וקורא אשימה על מלך. שמע קבלת מלכות שמיים, והיה אם שמוע קבלת עול מצות כדאמר בפ' שני דברכות ופ' י"א, וכן ברכות וקללות קבלת בריהו של תורה, ומשמיע לרבים עשר תעשר כי תכלה לעשר מפני שהוא זמן אסוף ומתנות עניים והפשת

שנים עשר מדלגין, ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו: וגולל את התורה ומניחה בחיקו כו': וכל קד למה? שלא להוציא לעו על ספר תורה: "ובעשור שפוחמיש הפקודים קורא על פה": וליכרכיה לספר וליקרי? אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששתי: לפי שאין גולגלין ספר תורה בצבור. וליתי ספר תורה אחרניא וליקרי? רב הונא בר יהודה אמר: משום פגמו של ראשון, ר' שמעון בן לקיש אמר: לפי שאין מכרכין ברכה שאינה צריכה. וימי הישיבין לפנימא? והאמר ר' יצחק נפחא: ראש חדש מבת שחל להיות בשבת מביא שלש תורות, וקורא אחת מעניניו של יום, ואחת של ראש חדש, ואחת בשל חנוכה. תלתא גברי בתלתא סיפרי, ליבא פגמא. חד גברא בתרי סיפרי, איבא פגמא: "ומברך עליה שמנה ברכות" כו': תנו רבנן: [מכרכין] על התורה, בדרך שמכרכין בבית כנסת. ועל העבודה ועל ההודאה ועל מחילת עון, בתיקונו. על המקדש בפני עצמו, ועל הכהנים בפני עצמן, על ישראל בפני עצמן, ועל ירושלם בפני עצמה: "והשאר תפלה": תנו רבנן, השאר תפלה: "תחנה רבה ובקשה שעמך ישראל צריכון ליושע". וחולם ב"שומע תפלה". מכאן ואילך, כל אחד ואחד מביא ספר תורה מתוך ביתו וקורא בו. וכל קד למה? כדי להראות חזרתו לרבים: מתני' פרשת המלה, ביצד? מוצאי יום טוב הראשון של חג, בשמיני, במוצאי שביעית, עושין לו בימה של עץ בעזרה, והוא יושב עליה, ושואמר: "מקץ שבע שנים במועד". חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנה לסגן, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול נותנה למלך. והמלך עומד ומקבל, וקורא יושב. אנריפם המלך עמו וקבל וקרא עומד, ושפוחיהו כחכים. וכשהגיע ל"לא תוכל לתת עליך איש נכר" ולגו עניו דמעוה, אמרו לו אל תתירא אנריפם, אחינו אתה, אחינו אתה! וקורא מתחילת "אלה הדברים" עד "שמע", ו"שמע" "והיה אם שמוע", "עשר תעשר", "כי תכלה לעשר", ופרשת המלה וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה. ברכות שבהן גדול מברך אותן, המלך מברך אותן, אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון: גמ' בשמיני, סלקא דעתך? אימא: בשמינית. וכל הני למה לי? צריכי, דאי כתב רחמנא "מקץ" הוה אמינא נימנו מהשתא, ואף על גב דלא מתרמי בשמיטה, כתב רחמנא "שמיטה". ואי כתב רחמנא "שמיטה" הוה אמינא מריש שתא, כתב רחמנא "בחג הספות". ואי כתב רחמנא "בחג הספות" הוה אמינא אפילו יום טוב אחרון, כתב רחמנא "גבוא כל ישראל" מאתחלתא

תרגומן ומעשרות. ואע"פ שפרשת המלך מוסקת על עשר לבי תכלה. קורא את אלה יחד שלא להפסיק במעשרות. ואח"כ קורא פרשת המלה. ואי משום דיש כאן דלוג בתורה בכדי (ש"ה) יפסיק התורנגון, אין למלך תורנגון ואין מתרגמן אחריו: ברכות שבי' מברך. ביחוד א"כ מתר קמרא פרשה כדאמרן (ומ"ס ס"ה) מברך עליה ששונה ברכות: המלך מברך. אחר קריאתו: של רגלים. מקדש ישראל והזמנים מברך תחת ברכות של מחילת העון שביי"ב: גמ'. צריכי. כי הסימנין הללו מקץ שנת השמיטה ובחג הספות ובמועד: נימנו מהשתא. משנת ארבעים והלאה, שבערות מואב נאמרה פרשה זו ואע"ג דלא מתרמי בשמיטה, שלא מנו שמשיך עד לאחר שבע שבבשו ויבשע שחלקו כדאמרן (פסוקים) דף כ"ג (ס"ג) בסוף שמיטה. קדם ר"ה של שמינית. דהא מקץ שבע בסוף שנה משמע: מריש שתא. שבלן נקראו מועד ברכתיב (ויקרא) כ"ג אלה מועדי ה' וקחשיב נמי ר"ה:

מאיבת

כוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מא עמוד ב

תוספות

מצוה שאני. והכי פריכין נמי בפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט) גבי מלך דתנן לא חולץ ולא חולצין לאשתו רבי יהודה אומר אם רצה לחלוץ וליבם זכור לטוב איני האומר רב אשי וכו' ומשני מצוה שאני וקשיא לר"י אמאי לא משני הכי בפרק שני דכתובות (דף ז) מעבידין את המת מלפני כלה וזה הוה לפני מלך ישראל אמרו עליו על אנריפס המלך שעבר לפני הכלה ושבתוהו חכמים וקא פריך מכלל דשפיר עבד והאמר רב אשי וכו' ומשני פרשת דרכים הוה ואמאי לא משני מצוה שאני ותו איכא למיתמה והא הדיא גופיה דרב אשי מיירי במקום מצוה דמעיקרא אמרי' אפי' למיד' הרב שמחל על כבודו כבודו מחול נשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול ומותיב ליה מעשה רבי אלעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית המשתה בנו של ר"ג רבי יהודה ר"ג עומד ומשקה עליהו וכו' אלא אי אתמר הכי אתמר דאמר רב אשי אפי' למיד' נשיא שמחל על כבודו והיינו רבי יהושע שקבל הכוס מרבן גמליאל וכן רבי (אלעזר בר) צדוק מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול משמע אפילו במקום מצוה דומיא דנשיא כהונה מעשה דרבן גמליאל שהיה סועדת מצוה ומחל על כבודו בשביל כבוד חכמים אורחין שהיו מסובין בסעודתו דמייתי עליה דאברהם אבינו הוא עומד עליהם אלמא דאפי' במקום מצוה אמר רב אשי אין כבודו מחול ונראה לתרץ דדוקא הכא שייך למימר מצוה שאני דמחל על כבודו משום כבוד התורה שהוא כבוד השבתי וכן ההיא דפרק כותן גידול (סנהדרין יט) חולץ או מיבם מחול על כבודו כדי לקיים מצות מלך עולמים ומראה בעצמו שאימת שכינה עליו אבל ההיא דכתובות (דף יז) ופי' דקדישין (דף לב) שמחל על כבודו כדי לחלוק כבוד לבשר ודם כגון כלה ותי' חוה גזירת הכתוב הוא שאינו מחול אפי' במקום מצוה שהיא מצות כיבוד עצמו שדן צריכין לעשות בו למלך כבוד גדולה ממצות כיבוד שחיבי המלך לנהוג בהו שהיא גם עליהן אמרה תורה שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ולא אימתך עליו מנצח דמה שהמלך מכבודו ליבא מצוה: **ארתו** היום נתחייבו שונאי ישראל כלייה. ירושלמי תני רבי חנינא רבי גמליאל אומר הרבה חללים נפלו באותו יום שהחניפו לו ורבי תמוה לומר אם היה ראי מפני ומדון התורה כיון דאמו היתה מישראל אלא משום דידלא מילתא כמו שפירשי' שיתחייבו על תנופה מועטת כואת עונש גדול ופירש ר"י אע"ג דאמר בפרק מצות חליצה (יבמות קב.) ובפרק החולץ (שם מה:) גבי רב מרי דמנייה רבא אפורסי דבבל וגבי אושפזינה דרב ארא בר אבהא אם היתה אמו מישראל מקרב אחין קרינן ביה (קדושין דף עו) היינו דוקא גבי נשיאות שררות בעלמא דלינהו שררות בנמת דדרשינן שום תשים עליך מלך מקרב אחיך שמימך למקרב אחיך ש"מ דבעינן ביה ומקרב אחיך קצת כגון אמו מישראל אבל מלך חור ושנה עליו מקרב אחיך תשים עליך מלך דקפיד קרא גבי מלך עד שהיא ממש מקרב ממוצע מאביו ואמו מישראל וזו היתה התנופה שמלך בורע שלא כיון תורה והודו לו החזיקו בכך נהי שלא יוכלו למחות היה להן לשתוק ולא לחזיקו והוה עונש התנופה דבר עבירה שמתנף לחבירו מחמת יראתו מפניו ואינו חושש על יראת הקב"ה ועשה עין שלמלמה כאילו אינה רואה ירושלמי דעשרה יוחסין בגמרא אין בודקין מן המובח כתיב שום תשים עליך מלך אין לי אלא מלך מנין לרבות שוטרי דרביים וגבאי צדקה וסופרי דינין ומכין ברצועות ת"ל מקרב אחיך תשים עליך מלך כל ששתשימוהו עליך לא יתא אלא מן הברורין שבאחיך:

**מאתחלתא דמועד: והזן הנפסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הנפסת: שמועת מינה, חולקין פבור לתלמיד במקום הרב? אמר רבא: פולה משום פבורו דמלך, והמלך עומד ומקבל וקורא וישב. אנריפס המלך עמד וקיבל וקרא עומד: עומד מפלל דיושב והאמר מר: אין וישבה בעונה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנאמר: ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר: וגו' כדאמר רב הסדא: בעורת נשים, הכא נמי בעורת נשים: ושבתוהו חכמים: שבתוהו, מפלל דשפיר עבד? האמר רב אשי: אפילו למאן דאמר נשיא שמחל על פבורו פבורו מחול, מלך שמחל על פבורו אין פבורו מחול, שנאמר: שום תשים עליך מלך" שתהא אימתו עליך! מצוה שאני: וכשהגיע ל"א תוכל לתת": תנא משמיה דרבי נתן: באותה שעה נתחייבו שונאי ישראל כלייה, שהחניפו לו לאנריפס. אמר ר' שמעון בן חלפתא: מיום שגבר אגרופה של חנופה, נתעוררו הדיינים, ונתקלקלו הפגעים, ואין אדם יכול לומר לחבירו "מעשי גדולים מפעשיתך". דרש ר' יהודה בר מערבא ויאימיא ר' שמעון בן פאי: מותר לתחניף לרשעים בעולם הזה, שנאמר: "לא יקרא עוד לנבל גדיב ולכילי לא יאמר שוע", מפלל דבעולם הזה שרי. ר' שמעון בן לקיש אומר, מהכא: "פראת פני אלהים ותרגיני". ופלגינא דרבי לוי, דאמר רבי לוי: משל של יעקב ועשו, למה דהדר דומיה? לאדם שזימן את חבירו והכיר בו ששכבש להורגו, אומר לו: מעם תבשיל זה שאני מועם כתבשיל שמעמתי בבית המלך. אומר: ידע ליה מלפא, מיסתפי ולא קטיל ליה: אומר ר' אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה מכיא אף לעולם, שנאמר: "וחנפי לב ישימו אף" ולא עוד אלא שאין תפלתו נשמעת, שנאמר: "לא ישועו פי אפרם". סימן א"ף עובר גיהנם בידו נידה גולה: ואמר ר' אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה, אפילו עוברין שבמעיי אמן מקללין אותו, שנאמר: "אמר לרשע צדיק אתה יקרהו עמים ועמיהו לאמים", ואין "קוב" אלא קללה, שנאמר "לא קבה אל", ואין "לאום" אלא עוברין, שנאמר "ולאם מלאם יאמין". ואמר ר' אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם, שנאמר: "הוי האמרים לרע טוב ולטוב רע" וגו', מה פתיב אחריו "לכן פאכל קש לשון אש וחשש לתבה ירפה". ואמר ר' אלעזר: כל המחניף לחבירו סוף נופל בידו, ואם אינו נופל בידו נופל ביד בניו, ואם אינו נופל ביד בניו נופל ביד בן בנו, שנאמר: "ויאמר ירמיה אמן פן יעשה ה' יקם ה' את דבריו", וכתוב: "ויהי"**

מאימת דתתחיל מועד. ומידו ביר"ט לא, שאין תקון הבימה הוציא את השבת ולא י"ט, ומאתמול נמי לא עברין לה דדקקא לה עגרה, והאי טעמא מפרש בגמ' ירושלמי (פ"ו) במסכת מגילה, דקתני נהקל מאחרין בשחל להיות בשבת, וקאמר מפני הבימה, ונעברה מאתמול דקקא לה עגרה אנקוברי"ד בלע"ז: לפלגי בית דוד. אבל לא למלכי בית חשמונאי: אפי' למאן דאמר בקדושין בפי' קפי' (כ): אגרופה, כחה של חנופה, דאע"ג דאמו מישראל אין ראי למלכות דעבד היה וזילא מלתא: נתעוררו הדיינים, שהחניפו הדיינים את בעלי הדין: ונתקלקלו הפגעים, שהגדולים ראו עוברי עברה ולא מחו בקדם מפני חנופה: ואין אדם שיכול לומר לחבירו מעשי גדולים מפעשיתך. שמתוך שלא מחו בעוברי עברה למדו הדיורות את מעשיהם ומצאין בלן עוברין: לכילי, לשון כלה נפשי (האליס קיט), שמתארה לשתות יין תריד: ופליגא. הא דריש לקיש דאמר לחניפו לעשו נתפס לומר לו ראיני פניך פראת פני וגו', פליגא אדרבי לוי דאמר לא להחניפו נתפס אלא לאם עליו ולחודעו שהוא רגיל לראות מלאכים: לא ישועו פי אפרם. בקיבואו עליהם יסורין לא יועילם שועה: ויאמר ויקרהו לתנתה דקביא. שאמר נבואת שקר על גלות יקנה וכלי הקדש שגלו עמו, בעוד שנתים ימים אני משיבם אל המקום הזה, אמן פן יעשה ה' חנופה היא זו שתיה לו לומר בהדיא שקר אתה בבא ויהי

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח



ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

42 ולבילי - רמאי חרש רעות לא יאמר שהוא שוע - ארון נדיב שהכל  
 43 פונים אליו, ויש לדייק מכלל הדברים, דבעולם הזה שרי להחניף  
 44 לרשעים, ורק לעתיד לבוא יהיה אסור להחניף להם. רבי שמעון בן  
 45 לקיש אמר, שהמקור לכך שמותר להחניף לרשעים הוא מהבא,  
 46 שיעקב אבינו החניף לעשיו ואמר לו, "כי על כן ראיתי פניך בראות  
 47 פני אלהים, ותרצני".  
 48 ופליגא דרבי לוי - ביאורו של רבי שמעון בן לקיש בפסוק, נחלק על  
 49 ביאורו של רבי לוי, שיעקב אבינו לא החניף כלל לעשיו, אלא בא  
 50 לאיים עליו. דאמר רבי לוי, משל של יעקב ועשו בפסוק זה למה  
 51 הדבר דומה, לאדם שיומן את חברו, והכיר חברו בו - במזמין,  
 52 שמבקש להורגו, אמר לו האורח למזמין, מעם תבשיל זה שאני  
 53 מועם, כתבשיל שמעמתי בבית המלך, אמר המזמין לעצמו,  
 54 מסתבר שאדם זה שטעם מתבשיל המלך, ידע ליה מלכא - המלך  
 55 מכירו וחבירו, ומתוך כך מיתפסי - חושש הרצח ולא קמיל ליה.  
 56 ואף כאן יעקב אבינו איים על עשיו ורמו לו שהוא רגיל לראות  
 57 מלאכים שעוזרים לו.  
 58 הגמרא מביאה כמה מירמות של רבי אלעזר, בגנות החנופה. אמר  
 59 רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה, מביא אף - כעס לעולם,  
 60 שנאמר ויחפיו לב וישמו אף. ולא עוד אלא שאין תפלתו של  
 61 החנף נשמעת, שנאמר בהמשך הפסוק לא ישועו - לא תתקבל  
 62 שועתם, כי אסרם - כאשר יבואו עליהם יסורים.  
 63 (סימן למאמרי רבי אלעזר בעניני חנופה, א"ף עוף"ר, גיהז"ם  
 64 ביד", ניד"ה גול"ת). ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה,  
 65 אפילו עוברין שבמעי אמן מקללין אותו, שנאמר "אומר לרשע  
 66 צדיק אתה, וקבוהו עמים, ויעמוהו לאומים", ואין ביאור קוב'  
 67 המוכר בפסוק אלא לשון קללה, שנאמר בפרשת בלעם, מה אקוב,  
 68 לא קבה אל" - כיצד אקללם, וה' לא קללם. ואין 'לאום' אלא  
 69 עוברין, שנאמר על יעקב ועשיו כשהיו בבטן אמם 'ולאום מקלאם  
 70 יאמין'.  
 71 ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם, שנאמר  
 72 "היו לחנפים, האמרים ידע - לאדם רע שהוא טוב, ולטוב רע  
 73 וגו'", מה פתיב אחריו בעונשם, "לכן כאכל קש לשון אש, וחשש  
 74 להכה ירפה וגו'", הרי שנופלים באש הגיהנם.  
 75 ואמר רבי אלעזר, כל הפוחזיף לחבירו בסוף נופל בידו של הרשע  
 76 שהחניף לו, ואם אינו נופל בידו נופל ביד בניו, ואם אינו נופל  
 77 ביד בניו נופל ביד בן בנו, שנאמר "ויאמר ירמיה הנביא לחנניה  
 78 שהתנבא נבואת שקר, שבעוד שנתיים ישוב יבניה וכלי המקדש  
 79 מגלותם, "אמן בן יעשה ה', יקם ה' את דברך", והיתה זו חנופה  
 80 משום שהיה לו לומר בפירוש שקר אתה דובר, וקתיב, שלאחר  
 81 כמה ימים יצא ירמיה מירושלים לארץ בנימין, לחלוק נחלה שנפלה  
 82 לו שם.

1 מאתחלתא דמועד - מתחילת חג הסוכות.  
 2 שנינו במשנה וחנון הכנסת נופל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת.  
 3 מעירה הגמרא, שלכאורה שמעתי מינה שמשנתינו סתמה כדעה  
 4 שחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, ואין בכך פחיתות כבוד לרב,  
 5 שהרי כאן חולקים כבוד לראש הכנסת בפני המלך. אמר אבבי שאין  
 6 להוכיח זאת מאכא, משום שטעם משנתינו כולל הוא משום כבודו  
 7 המלך, להראות שיש כמה שררות מנתתיו, ובאופן זה הכל מודים  
 8 שחולקים כבוד לתלמיד במקום הרב.  
 9 שנינו במשנה והמלך עומד ומקבל וקורא יושב, אנריפם המלך  
 10 עמד וקבל, וקרא עומד. מקשה הגמרא, שמה שכתוב וקרא  
 11 עומד, מכלל הדברים משמע דיושב היה לפניו כן, והאמר מר, שאין  
 12 היתר ושיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, משום שחלק  
 13 להם הכתוב כבוד להראות שמלכותם שלמה, שנאמר "ויבא המלך  
 14 דוד וישב לפני ה' ויאמר וגו', ואיך יושב אגריפס שהיה ממלכי בית  
 15 חשמונאי בעזרה. מתרצת הגמרא, בראמר רב הספא על קושיה  
 16 דומה, שהקריאה היתה בעזרת נשים שמותר לשבת בה, הכא נמי  
 17 יש ליישב שהקריאה היתה בעזרת נשים.  
 18 שנינו במשנה, שאגריפס המלך קרא בעמידה ושפחוהו חכמים על  
 19 כך. מקשה הגמרא, שמה שכתוב שפחוהו מכלל הדברים עולה  
 20 דשפיד עבד בכך שקרא בעמידה, והאמר רב אשי, שאפילו למאן  
 21 דאמר שישא בישראל שפחל על כבודו כבודו מחול, מלך שפחל  
 22 על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר "שום תשים עליך מלך"  
 23 ומהיתור שכתוב פעמיים שום ותשים, יש ללמוד שתהא אימתו  
 24 עליך, ואם מוחל על כבודו אין אימתו עליו. מתרצת הגמרא, מצוה  
 25 שאני - אגריפס מחל על כבודו לצורך מצוה, ובאופן זה כבודו מחול.  
 26 שנינו במשנה, וכשהגיע אגריפס ללא תוכל לתת עליך איש נכרי,  
 27 ולגו עיניו דמעות, אמרו לו, אל תתירא אגריפס, אחינו אתה, אחינו  
 28 אתה, תנא משמיה דרבי נתן, פארתה שעה שאמרו לו כן, נתחייבו  
 29 שונאי ישראל בלידה, משום שהחניפו לו לאגריפס, שלמרות  
 30 שאמו היתה מישראל, לא היה ראוי למלוך על ישראל, משום שהיה  
 31 עבד, וזהו גנאי לישראל שעבד ימלוך עליהם.  
 32 אמר רבי שמעון בן חלפתא, מיום שנבחר אגריפס - כוחה של  
 33 חנופה - שהחניפו לאגריפס, נתעוותו הדינים - שהדינים החניפו  
 34 לבעלי הדינים, ונתקלקלו הפעשים - שהצדיקים ראו עוברי  
 35 עבירות ולא מחו בידם מפני חנופה, ומתוך כך למדו הדורות את  
 36 מעשי הרשעים, ואין אדם יכול לומר לחבירו מעשי גדולים  
 37 ממעשיך, שמתוך שלא מחו ברשעים הכל למדו ממעשיהם, ונעשו  
 38 כולם עוברי עבירה.  
 39 דרש רבי יהודה פרי מערבא, ואיתמא רבי שמעון בן פי, מתיר  
 40 להחניף לרשעים בעולם הזה, שנאמר שלעתיד לבוא לא יקרא  
 41 עוד לנבל - הנותן רק מה שחייב ובעין רע נדיב - הנותן בעין יפה.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושלושה לעומר עמוד א

1 הרברים. תנו רבנן נאמר בדברי הכהן, מי האיש אשר בנה בית/  
 2 דנה הברייתא אין לי לרבות מפסוק זה אלא אשר בנה ממש לקח  
 3 וירש וניתן לו כמתנה מנין שאף הוא חוזר, תלמוד לומר מי  
 4 האיש אשר בנה, יתב 'איש' מיותרת, שיכל לכתוב מי אשר בנה/  
 5 אלא בא לרבות קונה וירש.  
 6 עוד דנה הברייתא, על מה שנאמר בתורה ב'ית', אין לי ללמוד  
 7 מפסוק זה אלא בית שדרים בו מנין לרבות בית התבן ובית  
 8 הפקר ובית העצים ובית האוצרות שגם עליהם חוזר, תלמוד  
 9 לומר אשר בנה בית' ולא כתוב אשר בית בנה, לדרוש בנה  
 10 מכל מקום, לרבות בית התבן ובית הבקר וכו'. אם כן, יכול שאני  
 11 מרבה אף הבונה בית שער אכפדרה ומרפסת שעשויים לדריסת

1 רגל ולא להשתמש בהם, תלמוד לומר ב'ית', מה בית הראוי  
 2 לדידה אף כל הראוי לדידה, למעט את אלו שאינם עומדים  
 3 לתשמש דידה. רבי אליעזר בן יעקב אומר, שהבית שנאמר  
 4 בתורה הוא ב'ית' כמשמעו, וחוזר מהמלחמה רק על בית רגיל,  
 5 ולא על אלו שהוזכרו במשנה ובברייתא.  
 6 מוסיפה הברייתא לדרוש את הפסוק, שהיה יכול לכתוב ו'לא הנד'  
 7 וכתוב ו'לא חנובו', משמע שבא למעט 'חנכו' לזה ולא לאחר, פרט  
 8 לנזלן שגול בית, שאינו חוזר. שואלת הגמרא, לימא מה שהוצרך  
 9 למעט גזלן דלא כרבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי אפשר  
 10 למעט גזלן מסיבה אחרת שהרי הא אמר - דרש מהאמור בפרשה  
 11 ו'נד' הקלב', שכונת התורה לזה המתירא

## ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

47 בְּיָמֵינוּ הַסֵּמוּךְ לוֹ בַּגְּבוּלוֹ, שָׂאֵם תַּפְלוֹ בְיָדָם שֶׁל אַחֵיכֶם, וְרַחֲמוּ  
 48 עֲלֵיכֶם. וּבְמֵה שְׁנָאִמְרָה בְּמַלְחַמַת פֶּקֶח בֶּן רַמְלִיּוֹ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עִם  
 49 אִחֻז מֶלֶךְ יְהוּדָה, "וַיִּקְוֵמוּ הָאֲנָשִׁים מִבְּנֵי אַפְרַיִם אֲשֶׁר נִקְבוּ כְּשֵׁמוֹת  
 50 קוֹדֵם לָכֵן, וַיַּחְזִיקוּ בְּשֵׂבִיחַ שָׁבוּ בְּמַלְחַמְתָּם עֵימָהֶם, לְדַאֲוֹג  
 51 לְצַרֵּיהֶם וּלְמַחְסוּרָם, וְכָל מַעֲרֻמֵיהֶם - כֹּל מִי שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בַּגְּדִים  
 52 לְלָבוֹשׁ, הִלְבִּישׁוּ אוֹתוֹ מִן הַשֶּׁלֶל מִן הַמַּלְחָמָה, וַיִּלְבִּישׁוּם גַּם  
 53 מִבְּגָדֵיהֶם שֶׁלָּהֶם, וַיַּנְעִילוּם - נִתְּנוּ לָהֶם מִנְעֵלִים, וַיִּאֲבִילוּם וַיַּשְׁקוּם  
 54 וַיִּסְכְּבוּם בְּשִׁמְנוֹ, וַיַּנְהִילוּם - הִנְחִיגוּ וְנִשְׂאוּ בְּחַמּוּרִים לְכָל בּוֹשֶׁל - אֶת  
 55 הַחֻלְשִׁים שֶׁלֹּא יָכוּלוּ לִלְכֹת, וַיִּבְיָאוּם אֶל יְרִיחוֹ שֶׁהִיָּתָה נִקְרָאת עִיר  
 56 הַתְּמָרִים, אֲצֵל אַחֵיהֶם בְּנֵי יְהוּדָה, וַיִּשְׂכּוּ שׁוֹמְרוֹן וְגוֹ", הָרִי  
 57 שֶׁאֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַחֲמִים וְנוֹהָגִים בְּחַמְלָה בְּאֲחֵיהֶם שׁוֹבֵי  
 58 הַמַּלְחָמָה.  
 59 אֲבָל אֲתָם, 'עַל אוֹיְבֵיכֶם' הַגּוֹיִים אֲתָם הוֹלְכִים לְמַלְחָמָה, שָׂאֵם  
 60 נִינְחוּ עַל יְדֵיהֶם וְתַפְלוּ בְיָדָם בַּשֶּׁמֶן, אִין מִרְחָמִין עֲלֵיכֶם אֵלֹא  
 61 נִינְחוּ בְכֶם בְּאֻבוֹרֵי מָרוֹב, לְפִיכָר אֲתָם מוֹזְהָרִים, 'אַל יִרְדָּ לְבַבְכֶם  
 62 אֶל תִּירָאוּ וְאֶל תִּתְּפוּזוּ וְגוֹ' מִמַּאֲוָרוֹת הַמַּלְחָמָה.  
 63 וּמִפְרַטַת הַמִּשְׁנָה אֵת אַרְבַּעַת הָאֻזְרוֹת שֶׁהִשְׁמִיעוּ לְלַחֲמִים, 'אַל יִרְדָּ  
 64 לְבַבְכֶם' - שֶׁלֹּא יִשְׁבַר לְבַבְכֶם מִפְּנֵי צָחָל - צַעֲקַת הַסּוֹסִים שֶׁהֵם  
 65 עוֹשִׂים כַּדִּי לְהַפְחִידֵם וְלְהַטִּיל מוֹרָךְ בְּלִבְכֶם, וְצִיחָזוֹת - הַשְּׁחוֹת  
 66 הַחֲרָבֹת וְכֹלֵי הַמַּלְחָמָה. 'אַל תִּירָאוּ' - אֵל יִשׁוּל מוֹרָךְ וְפַחַד  
 67 בְּלִבְכֶם, מִפְּנֵי הַנִּפְתָּ תְרִיסוֹן - הַקֶּשֶׁת מִגִּינֵיהֶם, וְשִׁפְעַת הַתְּלַנְסָן  
 68 - רִיבּוֹ חִלּוֹת הַמַּלְחָמָה. 'אַל תִּתְּפוּזוּ' - אֵל תִּמְתָּרוּ לְהִימַלֵּט מִקּוֹל  
 69 תַּקִּיעַת הַקְּרִנּוֹת שֶׁהֵם תּוֹקְעִים בָּהֶם כַּדִּי לְהַפְחִידֵם. 'אַל תִּתְּעָצוּ' -  
 70 אֵל תִּפְחָדוּ וְתִשְׁבְּרוּ, מִפְּנֵי קוֹל הַצִּיחָזוֹת אֲשֶׁר הֵם מִשְׁמִיעִים כַּדִּי  
 71 לְהַפְחִידֵם.  
 72 וְעַלִּים לְזִכּוֹר 'בִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַחֹלֵךְ עִמָּכֶם, וְאֵל תִּבְטְחוּ  
 73 בַּגְּבוּרַתְכֶם כִּמוֹ הַגּוֹיִים, שֶׁהֵם בָּאִין וּבַטּוֹחִים בְּנִצְחֹנוֹ שֶׁל בִּשְׂרֹךְ יָדָם,  
 74 וְאַתֶּם בָּאִים וּבַטּוֹחִים בְּנִצְחֹנוֹ וּבִכְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְעַלִּים לְהִשָּׁב  
 75 לִיבְכֶם אֵלֶי וּלְבַטְחוּ בִישׁוּעָתוֹ. שְׁהִי הַפְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר נִלְחַמוּ  
 76 בְּיִשְׂרָאֵל, בָּאוּ וּבַטּוֹחִים הָיוּ בְּנִצְחֹנוֹ וּבִכְחוֹ שֶׁל גְּלִית הַפְּלִישְׁתִּי,  
 77 וְכֵּה הָיָה סוּפּוֹ, לְסוּפּוֹ נִפֵּל בְּחֶרֶב עַל יְדֵי דוֹד, וְנִפְּלוּ עִמּוֹ רַבִּים  
 78 מִבְּנֵי עַמּוֹ, בְּיַד יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל, וְכֵן מְצִינֵי בְּנֵי עַמּוֹ אֲשֶׁר בָּאוּ  
 79 וּבַטְחוּ בְּנִצְחֹנוֹ שֶׁל שׁוּבָךְ שַׁר צַבָּאוֹ שֶׁל הַדְּרַעוֹר מֶלֶךְ אַרֶם, מַה הָיָה  
 80 סוּפּוֹ שֶׁל שׁוּבָךְ, לְסוּפּוֹ נִפֵּל בְּחֶרֶב בְּיַד דוֹד וְחִילוֹתָיו, וְנִפְּלוּ עִמּוֹ  
 81 רַבִּים מִבְּנֵי עַמּוֹ. וְאַתֶּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵי אֲתֶם בָּן - אִין הִנְהַגְתֶּם  
 82 וּמִחְשַׁבְתֶּם כִּהַגּוֹיִים, 'בִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַחֹלֵךְ עִמָּכֶם הִלְחָמִים לָכֵם  
 83 וְגוֹ"ז הָאֵל מְחַנֵּה הָאָרֶץ - מִתְּנָה יִשְׂרָאֵל, שְׁנוֹשָׂאִים עִימָם הָאָרוֹן  
 84 שֶׁשְׁבִיר לוחוֹת מוֹנִיחִים בְּתוֹכּוֹ, וְהוּא מְסִיעֵ לָהֶם בְּמַלְחַמְתָּם וְהֵם  
 85 נּוֹצְחִים.  
 86 גַּמְרָא. שֵׁנִי בַמִּשְׁנָה, 'וְדַבַּר אֵל הָעָם' בִּלְשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ. מִבְּרַת הַגַּמְרָא  
 87 מֵאִי קָאָמַר, כִּיצַד נִדְרַשׁ מִהַפְסוֹק שֶׁהַכּוֹן חָיִב לְדַבַּר בִּלְשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ,  
 88 מִבְּאֵרֵת הַגַּמְרָא הִכִּי קָאָמַר, שְׁנָאִמְרָה בְּפִרְשַׁת מִשׁוּחַ מַלְחָמָה 'וְדַבַּר',  
 89 וְלָחֵץ בְּמַעֲמַד הַר שִׁנִּי הוּא אוֹמֵר, "מִשְׁחָה דְבַר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ  
 90 בְּקוֹל", וְדוֹרְשִׁים 'דְּבִירוֹ דְּבִירוֹ' גִּזְרָה שׁוּדָה, מַה לָּחֵץ בְּמַעֲמַד הַר  
 91 שִׁנִּי, אָמַר מִשָּׁה אֵת דְּבָרָיו בִּלְשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ, שְׁהִי עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת  
 92 נִאֲמָרוּ בִלְשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ, אָף בָּאֵן הַמִּשְׁחוֹ מַלְחָמָה מְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן  
 93 הַקּוּדֵשׁ.  
 94 בְּמִשְׁנַת מְבוּאָר, שְׁדוּקָא מִשׁוּחַ הַמַּלְחָמָה אוֹמַר אֵת דְּבָרֵי הַחִזּוּק  
 95 לַעַם, מְבִיאָה הַגַּמְרָא אֵת הַמְקוֹר לְכַךְ. תְּנָו רַבְּנָן, 'וְנִשְׁחַתְּנוּ וְדַבַּר  
 96 אֶל הָעָם, מִבְּרַת הַגַּמְרָא, וְכֹל - שְׂמָא כָּל בְּתוּן שְׁרִיזָה יוֹכֵל לְדַבַּר  
 97 אֵת דְּבָרֵי הַחִזּוּק לַעַם, תַּלְמוּד לֹמֵר בַּהַמְשָׁךְ הַפְּרָשָׁה 'וְדַבְּרוּ  
 98 הַשׁוֹמְרִים' - שֶׁהִשְׁטָרִים מְדַבְּרִים לַעַם דְּבָרֵי חִזּוּק נּוֹסָפִים מִלְּבַד

1 "וְהִי הוּא בְּשַׁעַר בְּנִימָן, וְשֵׁם בַּעַל פְּקִידוֹת - מִמּוֹנָה שֶׁלֹּא יָצָאוּ  
 2 מִזֵּהְרֵי אֵל הַכְּשִׁידִים, וְשֵׁמוֹ יִרְמִיָּהוּ בֶן שְׁלֵמִיָּה בֶן הַנְּנִיָּה נְבִיא  
 3 הַשֶּׁקֶר, וְיִתְפַּשׂ אֵת יְרִמְיָהוּ הַנְּבִיא לְאָמַר אֵל הַכְּשִׁידִים אֲתָה נּוֹפֵל  
 4 לְהִיּוֹת עִמָּהֶם, וַיֹּאמֶר (לו) יְרִמְיָהוּ שְׁקָר אֲתָה דוֹבֵר, אִינְנִי נּוֹפֵל אֶל  
 5 (עַל) הַכְּשִׁידִים וְגוֹ". וְכַתִּיב "וַיִּתְפַּשׂ יְרִמְיָהוּ בְּיָדֵיהֶם וַיִּבְיָאוּהוּ אֶל  
 6 הַשְּׂרִירִים, וַיִּקְצְפוּ הַשְּׂרִירִים עַל יְרִמְיָהוּ, וְהִכּוּ אוֹתוֹ וְנָתְנוּ אוֹתוֹ בֵּית  
 7 הָאֵסוֹר בֵּית יְהוֹנָתָן הַסּוֹפֵר, כִּי אוֹתוֹ עָשׂוּ לְבֵית הַכֹּלֵא", הָרִי שִׁירְמִיָּהוּ  
 8 נָפַל בְּיַד נְבָדוֹ שֶׁל חֲנַנְיָה נְבִיא הַשֶּׁקֶר, שֶׁהַחֲנַנְיָא לוֹ.  
 9 וְאָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, כָּל עֵדָה שֵׁישׁ בָּהּ הַנּוֹפֵחַ - שָׂאִים מוֹכִיחִים זֶה אֵת  
 10 זֶה, מֵאוֹסֶה בְּנִיָּה, שְׁנָאִמְרָה "כִּי עֵדָת הַנֶּפֶס גְּלָמוּד", וְגַלְמוּד הוּא  
 11 מִלְּשׁוֹן נְדָה, שֶׁכֵּן בְּפָרְכֵי הַיָּם קוֹרִין לְנֶדָה 'גְּלָמוּדָה'. מִבְּרַת הַגַּמְרָא,  
 12 מֵאִי פִירוּשׁ 'גְּלָמוּדָה', וּמְדוּעַ נְדָה נִקְרָאת כֵּן. וּמִבְּאֵרֵת, שֶׁגַּלְמוּדָה  
 13 הִיא מִלְּשׁוֹן גְּמוּלָה דֹא מְבַעֲלָה - מוֹבְדָלַת זֶה מִבְּעִלָּה. וְאָמַר רַבִּי  
 14 אֱלֶעָזָר, כָּל עֵדָה שֵׁישׁ בָּהּ הַנּוֹפֵחַ לְסוּפָה גֻּלָּה, וְדַבַּר זֶה נִלְמַד בְּגִזְרָה  
 15 שׁוּדָה מִהַתִּיבָה 'גַּלְמוּד', כַּתִּיב הָקָא גֹבֵי עֵדָה שֵׁישׁ בַּח חוֹפָה "כִּי עֵדָת  
 16 הַנֶּפֶס גְּלָמוּד", וְכַתִּיב הַתָּם לִגְבֵי גַלּוֹת "וְאִמְרָתָה לְבַבְכֶם מִי יִלְד לִי אֵת  
 17 אֵלָהּ, וְאִנִּי שְׂכוּלָהּ וּגְלָמוּדָה גֻּלָּה וְסוּדָה וְגוֹ".  
 18 אָמַר רַבִּי יְרִמְיָהוּ בַּר אַבָּא, אֲרַבְעַת בֵּיתוֹת שֶׁל רַשָּׁעִים אִין מְקַבְּלוֹת פְּנֵי  
 19 שְׂכִינָה, בֵּת לִיִּצְחָר וְכַת הַנִּיפִים, וְכַת שְׁקָרִים וְכַת מְסַפְרֵי לְשׁוֹן הָרַע.  
 20 וְהַמְקוֹר לְכַךְ שֶׁכֵּן לִיִּצְחָר אֵינָה מְקַבְּלַת פְּנֵי שְׂכִינָה, דְּכַתִּיב שֶׁהַקּוּדֵשׁ  
 21 בְּרוּךְ הוּא "מִשְׁךָ יָדוּ מִלְּחִיּוֹת אֶת לֹאֲצִיִּים". וְהַמְקוֹר לְכַת הַנִּיפִים  
 22 שְׂכִינָה מְקַבְּלַת פְּנֵי שְׂכִינָה, דְּכַתִּיב "כִּי לֹא לְפָנָיו תִּנָּה יְבוּא". וְהַמְקוֹר  
 23 לְכַת שְׁקָרִים שְׂכִינָה מְקַבְּלַת פְּנֵי שְׂכִינָה, דְּכַתִּיב שְׂכִינָה מְקַבְּלַת פְּנֵי  
 24 הוּא "דוֹבַר שְׁקָרִים לֹא יִבוֹן לְגַנְדַּ עֵינָי". וְהַמְקוֹר לְכַת מְסַפְרֵי לְשׁוֹן  
 25 הָרַע שְׂכִינָה מְקַבְּלַת פְּנֵי שְׂכִינָה, דְּכַתִּיב "כִּי לֹא אֵל חַפְזֵי רָשָׁע אֲתָה,  
 26 לֹא יִגְדֹרְךָ רָע" וּפִירוּשׁ הַפְּסוֹק הוּא. לֹא חַפְזֵי רָשָׁע אֲתָה מִשׁוּם שְׂצָדִיק  
 27 אֲתָה ה', לְכֹן לֹא יִגְדֹר בְּמַגְדָּרְךָ - עַמְךָ רָע, וּפְרָשָׁה זֶה מִדְּבַרֵת בְּבַעֲלֵי  
 28 לְשׁוֹן הָרַע, כְּפִי שְׁכָתוּב בְּהַמְשָׁךְ 'כִּי אִין בְּפִיָּהוּ נְכוֹנָה' וְכוּ'.

## הדרן עלך אלו נאמרין

## משווח מלחמה פרק שמיני

29 פרק זה, עוסק במהלכה של מלחמת ישראל עם הגויים, והמשנה  
 30 שלפנינו, עוסקת בדברי הכהן משווח המלחמה לעורכי המלחמה,  
 31 בעת צאתם מגבול הארץ. כמו שנאמר "והיה בקרבכם אל המלחמה  
 32 ונגש הכהן ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים  
 33 היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו  
 34 ואל תערצו מפניהם, כי ה' אלהיכם החולך עמכם להלחם לכם עם  
 35 אויביכם להרושע אתכם". והמשנה תבאר את הפסוקים.  
 36 משנה. הכהן אשר נבחר לתפקיד משווח מלחמה, שעליו לצוות את  
 37 העם בעת יציאתם למלחמה, בשעה שמדבר את דברי החיזוק אל  
 38 העם הלוחמים, בלשון תקודש היה מדבר, שנאמר, 'היה  
 39 בקרבכם אל המלחמה' בצאתכם את גבול הארץ, 'ונגש הכהן'  
 40 לומר את דבריו. ומבאר המשנה, 'הכהן' זה פתן משווח מלחמה  
 41 אשר נמשח במויחד לתפקיד זה. ומה שנאמר בפסוק 'ודבר אל  
 42 העם', זה דווקא בלשון תקודש.  
 43 "ואמר אליהם שמע ישראל וגו'" אתם קרבים היום למלחמה על  
 44 אויביכם" מבאר המשנה, 'על אויביכם' הגויים ולא על אחיכם  
 45 היהודים. שמלחמה זו אינה לא כמלחמת שבט יהודה על שבט  
 46 שמעון הסמוך לו בגבול, ולא כמלחמת שבט שמעון על שבט

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מב עמוד א

רש"י

משוח מלחמה. נראה הכי משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם כיצד כדקתני בפרק אלו נאמרין (לעיל דף לב). מקרא בכורים כיצד משוח דהתם סליק מניה דתני לעיל מניה ואלו נאמרין בלשון קודש אבל מניה למה הקדים פרק זה קודם פרק עגלה ערופה חללא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחריו כולן ויש לומר דהתם הקדים פרשת עגלה ערופה משום דאיידי בפרשת המלך נקט בתריה פרשת עגלה ערופה אבל הבא שבא לפרשה מקדים משוח מלחמה משום דוטרתי מליה ופסיק ושדי להו וא"ת וליתני לעיל פרשת משוח מלחמה כדתיני פרשת עגלה ערופה יש לומר דלא שייך למימר פרשת משוח מלחמה שהרי לא נתנה משום מצות קריאה אלא משום התראה: הכי קאמר שנאמר דבר. ירושלמי למה בגין דכתי' ודבר הרי ק"ש דכתי' בה ודברת בס דהיא נאמרת בכל לשון אלא בגין דכתיב בה אמירה הרי פרשת דוד מעשר הרי כתיב בה אמירה והיא נאמרת בכל לשון אמר רבי חגי נאמר כאן הגישה ונאמר להלן הגישה ונגשו הכהנים בני לוי מה גישה שניא: להלן בלשון קודש אף כאן בלשון קודש עד כדון כרבי עקיבא דאמר לשונות ריבויין הן כרבי ישמעאל דאמר לשונות כפולין הן ברם מאי אמר ר' חייא בר אבא נאמר כאן גישה ונאמר להלן גישה ונגשו משה אל הערפל מה לשם לשון הקודש אף כאן לשון הקודש משתבא דלא ופקדו שרי צבאות בראש העם ואחריו כן ונגשו הכהן ודבר אל העם בתר דמתקן לחון הוא שמענו לון:

סגן לאו ממונה הוא. ואם תאמר הא אמרין בסנהדרין פרק כהן גדול (דף טז.) כשהוא מנחם אחרים כל העם עוברין זה אחר זה והממונה מנמנע והניא כשהוא עומד בשררה לנחם את האחרים סגן ומשוח מלחמה עומד בימינו ואמר רב פפא שימ מדה מתניתין תלת שמע מינה היינו סגן היינו ממונה יש לומר ודאי ממונה היה לרבנים שמינהו אחיו הכהנים כדתנן (ויזמא דף בת.) אמר להם הממונה אבל מן התורה אין לו שום מנין ושררה יותר על אחיו הכהנים ואינו אלא כענין אמירא גזיבר שגודלוהו אחיו הכהנים:

משוח מלחמה. נראה הכי משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם כיצד כדקתני בפרק אלו נאמרין (לעיל דף לב). מקרא בכורים כיצד משוח דהתם סליק מניה דתני לעיל מניה ואלו נאמרין בלשון קודש אבל מניה למה הקדים פרק זה קודם פרק עגלה ערופה חללא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחריו כולן ויש לומר דהתם הקדים פרשת עגלה ערופה משום דאיידי בפרשת המלך נקט בתריה פרשת עגלה ערופה אבל הבא שבא לפרשה מקדים משוח מלחמה משום דוטרתי מליה ופסיק ושדי להו וא"ת וליתני לעיל פרשת משוח מלחמה כדתיני פרשת עגלה ערופה יש לומר דלא שייך למימר פרשת משוח מלחמה שהרי לא נתנה משום מצות קריאה אלא משום התראה: הכי קאמר שנאמר דבר. ירושלמי למה בגין דכתי' ודבר הרי ק"ש דכתי' בה ודברת בס דהיא נאמרת בכל לשון אלא בגין דכתיב בה אמירה הרי פרשת דוד מעשר הרי כתיב בה אמירה והיא נאמרת בכל לשון אמר רבי חגי נאמר כאן הגישה ונאמר להלן הגישה ונגשו הכהנים בני לוי מה גישה שניא: להלן בלשון קודש אף כאן בלשון קודש עד כדון כרבי עקיבא דאמר לשונות ריבויין הן כרבי ישמעאל דאמר לשונות כפולין הן ברם מאי אמר ר' חייא בר אבא נאמר כאן גישה ונאמר להלן גישה ונגשו משה אל הערפל מה לשם לשון הקודש אף כאן לשון הקודש משתבא דלא ופקדו שרי צבאות בראש העם ואחריו כן ונגשו הכהן ודבר אל העם בתר דמתקן לחון הוא שמענו לון:

משוח מלחמה. נראה הכי משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם כיצד כדקתני בפרק אלו נאמרין (לעיל דף לב). מקרא בכורים כיצד משוח דהתם סליק מניה דתני לעיל מניה ואלו נאמרין בלשון קודש אבל מניה למה הקדים פרק זה קודם פרק עגלה ערופה חללא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחריו כולן ויש לומר דהתם הקדים פרשת עגלה ערופה משום דאיידי בפרשת המלך נקט בתריה פרשת עגלה ערופה אבל הבא שבא לפרשה מקדים משוח מלחמה משום דוטרתי מליה ופסיק ושדי להו וא"ת וליתני לעיל פרשת משוח מלחמה כדתיני פרשת עגלה ערופה יש לומר דלא שייך למימר פרשת משוח מלחמה שהרי לא נתנה משום מצות קריאה אלא משום התראה: הכי קאמר שנאמר דבר. ירושלמי למה בגין דכתי' ודבר הרי ק"ש דכתי' בה ודברת בס דהיא נאמרת בכל לשון אלא בגין דכתיב בה אמירה הרי פרשת דוד מעשר הרי כתיב בה אמירה והיא נאמרת בכל לשון אמר רבי חגי נאמר כאן הגישה ונאמר להלן הגישה ונגשו הכהנים בני לוי מה גישה שניא: להלן בלשון קודש אף כאן בלשון קודש עד כדון כרבי עקיבא דאמר לשונות ריבויין הן כרבי ישמעאל דאמר לשונות כפולין הן ברם מאי אמר ר' חייא בר אבא נאמר כאן גישה ונאמר להלן גישה ונגשו משה אל הערפל מה לשם לשון הקודש אף כאן לשון הקודש משתבא דלא ופקדו שרי צבאות בראש העם ואחריו כן ונגשו הכהן ודבר אל העם בתר דמתקן לחון הוא שמענו לון:

משוח מלחמה. נראה הכי משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם כיצד כדקתני בפרק אלו נאמרין (לעיל דף לב). מקרא בכורים כיצד משוח דהתם סליק מניה דתני לעיל מניה ואלו נאמרין בלשון קודש אבל מניה למה הקדים פרק זה קודם פרק עגלה ערופה חללא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחריו כולן ויש לומר דהתם הקדים פרשת עגלה ערופה משום דאיידי בפרשת המלך נקט בתריה פרשת עגלה ערופה אבל הבא שבא לפרשה מקדים משוח מלחמה משום דוטרתי מליה ופסיק ושדי להו וא"ת וליתני לעיל פרשת משוח מלחמה כדתיני פרשת עגלה ערופה יש לומר דלא שייך למימר פרשת משוח מלחמה שהרי לא נתנה משום מצות קריאה אלא משום התראה: הכי קאמר שנאמר דבר. ירושלמי למה בגין דכתי' ודבר הרי ק"ש דכתי' בה ודברת בס דהיא נאמרת בכל לשון אלא בגין דכתיב בה אמירה הרי פרשת דוד מעשר הרי כתיב בה אמירה והיא נאמרת בכל לשון אמר רבי חגי נאמר כאן הגישה ונאמר להלן הגישה ונגשו הכהנים בני לוי מה גישה שניא: להלן בלשון קודש אף כאן בלשון קודש עד כדון כרבי עקיבא דאמר לשונות ריבויין הן כרבי ישמעאל דאמר לשונות כפולין הן ברם מאי אמר ר' חייא בר אבא נאמר כאן גישה ונאמר להלן גישה ונגשו משה אל הערפל מה לשם לשון הקודש אף כאן לשון הקודש משתבא דלא ופקדו שרי צבאות בראש העם ואחריו כן ונגשו הכהן ודבר אל העם בתר דמתקן לחון הוא שמענו לון:

ויהי הוא בשער בנימין. לאתר כמה ימים היה רמיה יוצא מירושלים ללכת ארץ בנימין לחלוק נחלה שנקלה לו, ותפסו יריאה ויאמר לו אל הפשדים אתה נופל נפולה. בדולה. כמה ויגמל (במלכות כח): משך ידו. הקב"ה מהיות את לוצצים: לא יתוך רע. לא יגור עמך רע, וגבי מספרי לשון הרע כתיב בהווא פרשתא פי אין בפיחו נבוכה וגו'.

הדרן עלך אלו נאמרין

מתני'. משוח מלחמה. כהן שנתרבה לך, שבאמר ונגשו הכהן וגו', ובגמרא פריך מאי קאמר: ונקיבו האנשים. כתיב גבי פסח כן ומליהו שנקלח עם אחו בדברי הימים, ששבו מבני יהודה הרבה ושם היה נביא עורר שמו והוכיחם לבני ישראל ואמר להם בחמת ה' על בני יהודה והתם בידכם והייתם כהם לאלץ מרפא, ועתה אתם אומרים ותיכנסו אתם לעבדים, שמעניו והשיבו את השביה וגו': לכל בושל. כל הכושלים שבהם שאינו יכולין לילך בגליהם: צלח סוסים. צנה סוסים קרוי צלח בלשון המקרא: קלנסיין. היולות הנפת תריסין מוגיפין וסוגיין ומקבקיין התריסין זה סמך לזה כרי שניקטתו זה על זה, והקול נשמע בקול המון לאים על שנגנבו: שובך. שר צבא הדרערה גמ'. מאי קאמר. היכי לית לשון הקדש מהבא: דומיא דשופר. תירוצא היא. השופט ממנה על השופט, ששופט עשוי לגווש את מי שדעוה השופט לכוף. ואימא סגן. מדבר דברים הללה דהא ממנה הוא ויש ממנה על גביה למה סגן קמתי. לאיזה דבר הוא ממנה ומקו: שאם ארע בו, אבל בעוד שלא ארע פסול לכהן גדול אין לסגן גדלה של בלום: מאי שנא שמע ישראל. למה מתהלל בלשון זה: פעמים מדבר עמכם, אחת בפסוק. בשיצאו מארצם: שמעו

משוח מלחמה. בשעה שמדבר אל העם, בלשון הקודש היה מדבר, שנאמר: והיה ככרבכם אל המלחמה ונגשו הכהן" זה כהן משוח מלחמה "ודבר אל העם" בלשון הקודש. "ואמר אליהם שמעו ישראל וגו' על איביכם" ולא על אחיכם, לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין. שאם תפלו בידם וירחמו עליכם, כמה שנאמר "ויקמו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה וכל מערפיהם תלבישו מן השלל וילבשוהו וינעלוהו ויאכלוהו וישקוהו ויסכוהו וינהלוהו בחמרים לכל בושל ויביאום וירחו עיר התמרים ויצל אחיהם וישובו שמרון" וגו'. על אויביכם אתם הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם. "אל ירד לכבכם אל תיראו ואל תחפזו", "אל ירד לכבכם" מפני צחלת סוסים וצחצוח הרבות, "אל תיראו" מפני הנפת תריסין ושפעת הקלנסיין, "אל תחפזו" מקול קרנות, "אל תערצו" מפני קול צווחות, "כי ה' אלהיכם ההלך עמכם" הם באין בנצחונם של בשר ודם, ואתם באים בנצחונם של מקום. פלשתיים באו בנצחונם של גלית, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו. בני עמון באו בנצחונם של שובך, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו. ואתם, אי אתם כן, "כי ה' אלהיכם ההלך עמכם להלחם לכם" זה מנהג הארון: גמ' מאי קאמר? הכי קאמר: שנאמר "ודבר", ולהלן אמר: "משוה ידבר והאלהים יענונו בקול" מה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. תנו רבנן: "ונגשו הכהן ודבר אל העם" יכול כל כהן שייצא? תלמוד לומר "ודברו השמרים", מה שומרים בממונה, אף כהן בממונה. ואימא כהן גדול? דומיא דשופר, מה שופר שיש ממונה על גביו, אף כהן שיש ממונה על גביו. כהן גדול נמו, האיפא מלך על גביו? בעבודתו קאמר. ואימא סגן? סגן לאו ממונה הוא, דתניא אמר ר' חנינא סגן הכהנים: למה סגן ממונה? שאם אירע בו פסול בכהן גדול נכנס ומשמש תחתיו: "ואמר אלהם שמעו ישראל": מאי שנא "שמעו ישראל"? אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית, אי אתם נמסרין בידם: "אל ירד לכבכם אל תיראו" כו': תנו רבנן: פעמים מדבר עמם, אחת בפסוק ואחת במלחמה. בפסוק, מה הוא אמר? שמעו

סוטה. פרק שמיני - משוה מלחמה דף מב עמוד ב

תוספות

רש"י

1 **מאה** פפי חד נאנאי. בירושלמי בפרק החולץ אנמרא חייבין אשם תלוי את שמ' 1  
 2 (שהאשה) מתעברת וחררת ומתעברת את שמ' שאין האשה מתעברת משני בני 2  
 3 אדם כאחת ופליגי על רבנן דאגתא דרבנן דאגתא אומרים וינא איש הבינים ממערכות 3  
 4 פלשתים ממאה ערלות פלשתים שהערו בה מאה ערלות פלשתים אמר רבי מתינאי ולא 4

5 פליגין עד שלא נסרחה הורע האשה מתעברת 5  
 6 משני בני אדם כאחת משנסרח הורע אין האשה 6  
 7 מתעברת משני בני אדם כאחת זה משמע שכולן 7  
 8 מאה היו אבותיו שהרי מכולן נתעברה אמו ולא 8  
 9 כפי רש"י שפירש וחד נאנאי שאתא מן אביו 9  
 10 ופי הערוך נאנאי כלב שבאו עליה מאה אנשים 10  
 11 וכלב אחד וכן מפורש בויקרא רבה ובאגדה 11  
 12 דשמואל אמר ר' יצחק אותה הלילה שפירשה 12  
 13 ערפה מחמותה נתעברו בה גיסי של מאה בני 13  
 14 אדם היא דכתיב והוא מדבר עמך והנה איש 14  
 15 הבינים וגו' ממערכות פלשתים ממערות כתיב 15  
 16 ממאה ערלות פלשתים רבי נחנמא אמר אף 16  
 17 כלב אחד שנאמר ויאמר הפלשתי אל דוד הכלב 17  
 18 אנכי וגו' ותו הים ויחציב ארבעים יום אמר רבי 18  
 19 ברכיה ב"ר יצחק בשכר ארבעים פסיעות שהלכה 19  
 20 ערפה ע"ש חמתה נתלה לבנה ארבעים יום: 20  
 21 **מפני** שהשם וכל בניו מנוחם בארון. תוספתא 21  
 22 (פ"ז ע"ש) כי ה' אלהיכם החולץ עמכם זה השם 22  
 23 הנתון בארון שנאמר וישלח אותם משה וגו' 23  
 24 מלמד שהיה פנוח משוה מלחמה וכלי הקודש זה 24  
 25 הארון ויש אומרים אלו בניו כהונה שנוא' ובגדי 25  
 26 הקודש אשר לאהרן ורבי היריה בן לקיש אומר 26  
 27 ב' ארונות היו עמדם זה שיוצא עמך למלחמה 27  
 28 היו בו שברי לחות שנאמר ויסעו מדר' ה' וגו' זה 28  
 29 שהיה עמך היה בו כ"ח שנאמר ויעפילו לעלות 29  
 30 וגו' ובירושלמי אמרי' ארון אחד היה: 30

מאלו תוסי' לא מצאתי יותר

1 **מאלו תוסי' לא מצאתי יותר** 1  
 2 ר' יוחנן אמר: בר מאה פפי וחדא נאנאי. "גלית' שמו מנת' תני רב יוסף: שהכל דשין את 2  
 3 אמו פנת. פתיב 'מערות', וקרנין 'מערכות'. תני רב יוסף: שהכל הערו באמו. פתיב 'הרפה" 3  
 4 ופתיב 'ערפה', רב ושמואל, חד אמר: 'הרפה' שמה, ולמה נקרא שמה 'ערפה' שהכל 4  
 5 עורפין אותה מאחריה. וחד אמר: 'ערפה' שמה, ולמה נקרא שמה 'הרפה' שהכל דשין 5  
 6 אותה קהריופות, וכן הוא אומר: 'ותפח האשה ותפרש המוסף על פני הבאר ותשטח עליו 6  
 7 הרפות'. ואי בעית אימא מהקא, 'אם תכתוש את האויול במכתש בתוך הרפות בעלי'. 'את 7  
 8 ארבעת אלה ילדו להרפה בנת ויפלו ביד דוד ויבד עבדיו' מאי ניהו? אמר רב חפדיא: 8  
 9 סף וקרון גלית' וישבו בגוב. 'ויפלו ביד דוד ויבד עבדיו', דכתיב: 'ותשק ערפה לחמותה 9  
 10 ורות דבקה בה' אמר ר' יצחק, אמר הקדוש ברוך הוא: יבואו בני הנשוקה, ויפלו ביד בני 10  
 11 הדיבוקה. דרש רבא: בשכר ארבע דמעות שהורירה ערפה על חמותה, וכתה ויצאו ממנה 11  
 12 ארבעה גבורים, שנאמר: 'ותשנה קולן ותבכינה עוד'. פתיב 'חץ חניתו' וקרנין 'עין חניתו', 12  
 13 אמר ר' אלעזר: עדיין לא הניענו לחצי שכחו של אותו רשע, מכאן שאסור לספר בשבחן של 13  
 14 רשעים. ולא לפתח ביה בלל? לאודעי שבחיה דדוד 'בני עמון באו בנחוחנו של שובך כו"': 14  
 15 פתיב 'שובך' ופתיב 'שובך', רב ושמואל, חד אמר: 'שובך' שמו, ולמה נקרא שמו 'שובך' 15  
 16 שעשוי בשובך, וחד אמר: 'שובך' שמו, ולמה נקרא שמו 'שובך' שכל הרואה אותו, נשפך 16  
 17 לפניו פקתו, 'אשפתו כקבר פתוח בלם גבורים' רב ושמואל, ואמרי' לה ר' אמי ור' אסי, חד 17  
 18 אמר: בשעה שזרקין חץ, עושין אשפות אשפות של חללים, ושמו תאמר שאומנין בקרב, תלמוד לומר: 'בלם גבורים'. וחד 18  
 19 אמר: בשעה שעושין צורכיהן עושין אשפות אשפות של זבל, ושמו תאמר מפני שחלו מעיים הם, תלמוד לומר: 'בלם גבורים'. 19  
 20 אמר רב כרי: שמו מיה, האי מאן דנפיש וזבליה, חולי מעיים הוא. למאי נפקא מיה? ליטרה בנפשיה. 'דאגתא כלב איש ישחנה' ר' 20  
 21 אמי ור' אסי, חד אמר: ישחנה מדעתו, וחד אמר: ישחנה, לאחרים: 'ואתם אי אתם בן כו"י' וכל כד למה? מפני שהשם וכל פניו 21

22 בניו שפאחיו. דבי ר' שילא אמר שהוא עשוי כבניו. 22  
 23 ר' יוחנן אמר: בר מאה פפי וחדא נאנאי. "גלית' שמו מנת' תני רב יוסף: שהכל דשין את 23  
 24 אמו פנת. פתיב 'מערות', וקרנין 'מערכות'. תני רב יוסף: שהכל הערו באמו. פתיב 'הרפה" 24  
 25 ופתיב 'ערפה', רב ושמואל, חד אמר: 'הרפה' שמה, ולמה נקרא שמה 'ערפה' שהכל 25  
 26 עורפין אותה מאחריה. וחד אמר: 'ערפה' שמה, ולמה נקרא שמה 'הרפה' שהכל דשין 26  
 27 אותה קהריופות, וכן הוא אומר: 'ותפח האשה ותפרש המוסף על פני הבאר ותשטח עליו 27  
 28 הרפות'. ואי בעית אימא מהקא, 'אם תכתוש את האויול במכתש בתוך הרפות בעלי'. 'את 28  
 29 ארבעת אלה ילדו להרפה בנת ויפלו ביד דוד ויבד עבדיו' מאי ניהו? אמר רב חפדיא: 29  
 30 סף וקרון גלית' וישבו בגוב. 'ויפלו ביד דוד ויבד עבדיו', דכתיב: 'ותשק ערפה לחמותה 30  
 31 ורות דבקה בה' אמר ר' יצחק, אמר הקדוש ברוך הוא: יבואו בני הנשוקה, ויפלו ביד בני 31  
 32 הדיבוקה. דרש רבא: בשכר ארבע דמעות שהורירה ערפה על חמותה, וכתה ויצאו ממנה 32  
 33 ארבעה גבורים, שנאמר: 'ותשנה קולן ותבכינה עוד'. פתיב 'חץ חניתו' וקרנין 'עין חניתו', 33  
 34 אמר ר' אלעזר: עדיין לא הניענו לחצי שכחו של אותו רשע, מכאן שאסור לספר בשבחן של 34  
 35 רשעים. ולא לפתח ביה בלל? לאודעי שבחיה דדוד 'בני עמון באו בנחוחנו של שובך כו"': 35  
 36 פתיב 'שובך' ופתיב 'שובך', רב ושמואל, חד אמר: 'שובך' שמו, ולמה נקרא שמו 'שובך' 36  
 37 שעשוי בשובך, וחד אמר: 'שובך' שמו, ולמה נקרא שמו 'שובך' שכל הרואה אותו, נשפך 37  
 38 לפניו פקתו, 'אשפתו כקבר פתוח בלם גבורים' רב ושמואל, ואמרי' לה ר' אמי ור' אסי, חד 38  
 39 אמר: בשעה שזרקין חץ, עושין אשפות אשפות של חללים, ושמו תאמר שאומנין בקרב, תלמוד לומר: 'בלם גבורים'. וחד 39  
 40 אמר: בשעה שעושין צורכיהן עושין אשפות אשפות של זבל, ושמו תאמר מפני שחלו מעיים הם, תלמוד לומר: 'בלם גבורים'. 40  
 41 אמר רב כרי: שמו מיה, האי מאן דנפיש וזבליה, חולי מעיים הוא. למאי נפקא מיה? ליטרה בנפשיה. 'דאגתא כלב איש ישחנה' ר' 41  
 42 אמי ור' אסי, חד אמר: ישחנה מדעתו, וחד אמר: ישחנה, לאחרים: 'ואתם אי אתם בן כו"י' וכל כד למה? מפני שהשם וכל פניו 42

מורח

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

52 שילא אמר, מפני שהוא עשוי בחזק רב כבנין, רבי יוחנן אמר,  
53 מפני שבאו על אמו מאה פלישתים בבת אחת, ולפיכך היה בר - בן  
54 מאה פפי - מנאפים, והך נאנאי - ורק אחד היה אביו האמיתי,  
55 ואיש היבנים פירושו, שיצא מבין הרבה אנשים.  
56 בפסוק נאמר 'וְגִלְתִּי שְׁמוֹ מִנְתִּי, תִּנֵּי רַב יוֹסֵף, מִמָּה שֶׁלֹּא נֹאמַר  
57 'גִּלְתִּי הַגִּיתִי' אלא 'מגת', בא לרמוז שהכל דשין בביאתם את אמו  
58 כַּנְת - כדושת הענבים בגת. כתיב על גלית, שהיה ממערות  
59 פלישתים, וְקָרִיִן - והקרי של תיבה זו היא ממערות פלישתים,  
60 ומבאר הגמרא תני רב יוסף שנטק הפסוק תיבת 'מערות' כדי  
61 לרמוז, שהכל הערו פאמו - באו על אמו קודם שנולד.  
62 כמו כן, בכתובת שמה של אמו של גלית, מצינו חילוקים, שבמקום  
63 אחד כתיב ששמה היה 'הרפה', וכתב במקום אחר, ששמה היה  
64 'ערפה'. ובביאור דבר זה, נחלקו רב ושמואל, חד אמר 'הרפה'  
65 שמה האמיתי, ולמה נקרא במגילת רות שמה 'ערפה' לרמוז שהכל  
66 עורפין אותה מאחרת - שהפקירה את עצמה לזנות כדרך הבהמה,  
67 פנים כנגד עורף. וחד אמר, 'ערפה' שמה האמיתי, ולמה נקרא  
68 שמה בנביא שמואל 'הרפה' לרמוז שהפקירה עצמה לזנות, כך  
69 שהכל דשין אותה בביאתן כהרפות - חטים כתושים, שנכתשו על  
70 ידי דישה מרובה.  
71 ומביאה הגמרא ראייה לכך שחטים כתושים מכונים 'הרפות' וכן  
72 הוא אמר על האשה אשר הסתירה את יחונתן ואחיעזר, 'ותקח  
73 האשה ותפרוש את המסך - הילון על פני הנאר שבו הסתתרו  
74 ותשטמם עליו על המסך שפרשה הרפות' - חטים כתושים, שדרך  
75 לשטחם כדי לייבשם, ומכאן ש'הרפות' הן חטים כתושים, כי אותם  
76 רגילים לפרוש לייבוש. ואי בעית אימא מהכא, שנאמר במשלי,  
77 שאף 'אם תכתוש - תטחן עד דק את האויל - השוטה במכתש  
78 כדי להסיר את שטותו ממנו, ותכתוש אותו בתוף - יחד עם הרפות'  
79 החטים הכתושים בעלי - במכתש, לא יסור מהאוילתו. ומכאן,  
80 ש'הרפות' הן חטים כתושים, שאת אלו דרך לכתוש במכתש.  
81 הגמרא מבאר את הנאמר בנביא על מפלת בני ערפה ביד דוד  
82 ועבדיו. 'ואת ארבעת הגיבורים האלה יולדו - נולדו להרפה אם  
83 גלית בנת ויפלו ביד דוד וביד עבדיו' מבאר הגמרא מאי ניהו  
84 אלה שנולדו לה, אמר רב חסדא, ששמותיהם הם סף, וקדון,  
85 גלית, ושני בנוב, הנזכרים באותו פרק. נאמר בפסוק דלעיל, 'ויפלו  
86 ביד דוד וביד עבדיו', מבאר הגמרא, הסיבה שנפלו ביד דוד היא  
87 דכתיב 'ותשק ערפה לחמותה, ולא דבקה בה, ורות דקקה בה',  
88 אמר רבי יצחק, אמר תקדוש ברוך הוא, יבואו בני הנשוקה -  
89 שהיא ערפה ויפלו ביד בני רות הדבוקה בנעמי. דרש רבא על בני  
90 ערפה הגיבורים, ששכרו ארבע דמעות שהורידה ערפה על  
91 חמותה בעת שנפרדו, וכתה ערפה ויצאו מנחה ארבעה גבורים  
92 אשר נלחמו בישראל. ודבר זה נלמד ממה שנאמר בעת הפרידה  
93 מנעמי 'ותשאנה קולן ותבקנה עוד' הרי שבכו פעם שניה, נוסף על  
94 מה שהוזכר כבר באותו פרק שבכו קודם, ושתי בכיות משתי עינים,  
95 הן ארבע דמעות, ובזכות זה זכתה לארבעה בני גיבורים.  
96 כתיב על חניתו של גלית את הלשון 'חין חניתו' שהוא לשון מחצה,  
97 וקרינן - ואילו הקרי הוא 'עין חניתו' שזה הוא לשון עץ, שממנו  
98 עשויה ידית החנית. מבאר הגמרא, אמר רבי אלעזר, שהלשון  
99 'חצי' בא לרמוז, שעדיין התיאור של גבורת גלית לא הגיענו - אינו  
100 ממצה לחצי שכחו - אפילו את חצי שבח גבורתו של אותו רשע.  
101 ומכאן - ממה שהנביא לא פירש אפילו את מחצית גדולתו אנו  
102 למדו, שאסור לספר בשבחן של רשעים ולפיכך תיאר רק את

1 שמעו דברי מערבי המלחמה - את כללי המלחמה, מי ראוי  
2 להישאר במלחמה, ומי עליו לחזור. וקרוזו לביתם כל הראויים  
3 לחזור, שהם הבונה בית והנוטע כרם והנושא אשה והירא ורך הלבב.  
4 ממשכה הברייתא לבאר את חלקם השני של דברי הכהן, במלחמה  
5 - בתחילתה של המלחמה, מה הוא אמר אל ירך לבבכם - אל  
6 ישבר לבבכם מפחד המלחמה, 'אל תיראו' במחשבתכם ובליבכם  
7 מאימת המלחמה, 'ואל תחפזו' - אל תמהרו להימלט, 'ואל תערצו'  
8 - אל תישברו את מהלך המלחמה. ומבאר הברייתא, שהכהן  
9 מזהירם בארבע אזהרות אלו, כנגד ארבעה דברים - פעולות  
10 מיוחדות שעוברי בוכבים הנלחמים בכם עושין על מנת להטיל  
11 מורק בלבבכם. ואלו הדברים, מגיפין - מקישים בתריסים, וקריעין  
12 - תוקעים בקרנות וצולחין בקולם על מנת להפחיד, ורוסקין בצהלת  
13 סוסייהם ובדהרתם להשמיע קול גדול.  
14 שנינו במשנה, פלשתים באו בנצחונן של גלית כו'. מבאר  
15 הגמרא, מי הוא גלית, כיצד נלחם בישראל ומה היה סופו. מבאר  
16 הגמרא מדוע נקרא גלית, אמר רבי יוחנן, מפני שעמד בגליו פנים  
17 - בעזות פנים לפני הקדוש ברוך הוא ובכיול לחם בו. שנאמר  
18 שאמר גלית לישראל 'ברו - בחרו לכם איש וירד אלי להילחם בי.'  
19 ומבאר הגמרא, ואין איש אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר  
20 בשירת הים, 'ה' איש מלחמה'. וכתשובה לדבריו אמר הקדוש  
21 ברוך הוא על גלית, הריני מפילו והורגו על ידי בן איש - דוד  
22 שהיה נער ולא הגיע לכלל איש, שנאמר 'ידוד בן איש אפרתי תהו'  
23 - מיושבי בית לחם אשר בארץ אפרת.  
24 אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר, בשלישה מקומות - שלוש  
25 פעמים לבדו פיו לאותו רשע - רמז גלית בדבריו את מפתחו  
26 העתידית. אחר, במה שאמר לישראל, 'ברו לכם איש וירד אלי' -  
27 וממה שאמר לשון 'ירד אלי' ולא אמר וילחם אתי, משמע שיגבר  
28 עלי. 'פעם שניה, במה שאמר לישראל, על אותו איש אשר  
29 תבררו 'אם יוכל להלחם אתי והכני וגו'', הרי שתחילה נקט את  
30 האפשרות שינוצח. ואידך, דקאמר 'ליה גלית לדוד בשעה שבא  
31 להילחם עימו, 'הקלב אנכי בעיניך כי אתה בא אלי במקלות'  
32 אשר בהם מכים את הכלבים, וממה שאמר הלשון 'בא אלי, משמע,  
33 שינוצח על ידי דוד. שואלת הגמרא, הרי דוד נמו אמר ליה לגלית  
34 'אתה בא אלי' בחבר ובחנית וקבדיו, הרי שגם דוד נקט את  
35 הלשון 'בא אלי', ואם כן אין זה לשון כישלון, שהרי דוד ניצח.  
36 מתרצת הגמרא, דוד הדר אמר ליה - הוסיף ופירש את דבריו במה  
37 שאמר 'ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות אלהי (ישראל) מערכות  
38 ישראל אשר תרפת' ובכוח זה אצחל. ולפיכך דוד סמך את דבריו  
39 על כוחו של ה', ואין בדבריו הבעת אנושות.  
40 נאמר בגלית 'ויגש הפלשתי אל מונה ישראל השכם והערב',  
41 מבאר הגמרא, אמר רבי יוחנן, מהו 'השכם והערב', שמטרתו של  
42 גלית היתה כדי לבטל לישראל מקריאת שמע שחרית וערבית  
43 שבזכותה הם ניצולים מאויביהם. עוד נאמר בגלית, 'ותיצב  
44 ארבעים יום' לחרף ולגדף ולבטלם ממצוות, אמר רבי יוחנן,  
45 שהעם שהיתה לו אפשרות לעשות כן למשך זמן זה, היא כנגד  
46 ארבעים יום שנתנה בהן תורה שהתאחרת נתינת התורה מעשרת  
47 הדברות, לפיכך היה לו כח להתיצב ארבעים יום.  
48 נאמר על גלית 'ויצא איש תיבנים מן חנות פלשתים וגו''. מבאר  
49 הגמרא, מאי תיבנים - מדוע כונה כך. אמר רב, מפני שמכונה -  
50 מנוקה מכל מום, שהיה גופו נקי ממום של כיעור. ושמואל אמר,  
51 מפני שהיה בינוני - אמצעי שבאחיו - בין ארבעת אחיו. רבי רבי

## ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ומבארת המשנה שאחד המארים את התולה, ואחד המארים את  
האלמנה, אפילו שומרת יבם - שמת אחיו בלא בנים ועדיין לא  
יבם את אשתו, בכל אלו חוזר מהמלחמה, ויתירה מזו ואפילו שמע  
שמת אחיו במלחמה וכעת עליו ליבם את אשתו, חוזר מהמלחמה  
ובא לו לייבמה.  
כל אלו ואלו שהוכרו לעיל היו שומעין את דברי בהן מערכי  
מלחמה - את דברי מערכי המלחמה שאמר הכהן, וחוזרין  
מלהילחם, ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים לחיל הלוהם.  
ואלו שאינן חוזרין אף על פי שבנו ונשאו ונטעו. הבונה בית שער  
- חדר שלפני הבית, אכסדרה - גג בלי מחיצות, ומרפסת, שאינם  
ראויים לדירה. כמו כן הנוטע ארבע אילני מאכל, או וחמשה  
אילני פרק שאינם חשובים כרם. וכן המתקן את גרושתו שאינה  
אשה חדשה עבורו. או מקדש אשה האסורה לו, כגון אלמנה לכהן  
גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממורת ונתינה לישאל, בת  
ישאל לממור ולנתינו, בכל אלו לא היה חוזר.  
רבי יהודה אומר, שמלבד כל אלו שהוכרו לעיל, אף הבונה בית  
חדש על מבוננו - שהרס את ביתו ובנאו בשנית במתכונתו הקודמת  
לא היה חוזר, הואיל ולא חידש דבר בבנייתו כעת. רבי אלעזר  
אומר, אף הבונה בית לבינים בשרון שאינו בר קיימא כיון שצריך  
לחשו מדי ומן לא היה חוזר על בית כזה. זהו דין ההולכים  
למלחמה ושבים על פי דברי הכהן.  
ואלו שאין זיון ממקומן ואינם יוצאים את בתיהם כלל, ואף לא עד  
הספר. והם מי שבנה בית וחקנו ועדיין לא דר בו שנה, וכן אם נטע  
כרם וחקלו ועדיין לא תמה השנה הרביעית. וכן הנושא את  
ארוסתו או הבונם את יבמתו ועוד לא עברה שנה. שניאמר בנושא  
אשה חדשה נקי ויהיה לביתו שנה אחת ודורשים לביתו זה ביתו  
- ללמד שממתין שנה בביתו ואינו יוצא. ומתבת 'היה' זה פרמו -  
אנו למדים כן לגבי נוטע כרם. ומה שנאמר 'ושמה את אשתו' זו  
אשתו - שהנושא אשה ממתין שנה, ואישר לקח להביא את  
יבמתו - מרבה לדין זה את כונס יבמתו. וכל אלו אין מספקין  
לקחם) מים ומזון ואין מתקנין את הדרכים, שאינם מחייבים כלל  
בצרכי המלחמה.  
גמרא. תנו רבנן נאמר בפסוק 'ודברו השוטרים אל העם לאמר מי  
האיש אשר בנה בית וגו', מבררת הברייתא, יכול שמדברים  
השוטרים דברים של עצמן שלא על פי כהן, אי אפשר לומר כן,  
שהרי בשהוא אומר לאחר מכן את הלשון 'ויספו השוטרים ודברו  
אל העם מי האיש הירא ורך הלבב וגו', הרי מכך משמע שרק דברים  
אלו משל עצמן אמור שלא על פי כהן. הא מה אני מקיים 'ודברו  
השוטרים' שנאמר קודם לכן, בהכרח שבדברי משנה מלחמה  
הקתוב מדבר ולא דברי השוטרים, הא כיצד, בהן מדבר תחילה  
ושומר משמיע את דבריו לעם.  
מביאה הגמרא כמה ברייתות בזה, תני תדא, בהן מדבר ושומר  
משמיע. ותניא אידא, בהן מדבר ובהן משמיע. ותניא אידא,  
שומר מדבר ושומר משמיע, ודברי הברייתות סותרים לכאורה.  
מבארת הגמרא, אפר אפני, הא כיצד מהלך דברי הכהן והשוטרים,  
מ'נגש' - מהיכן שנאמר הלשון 'ונגש' ועד תיבת 'ודברו', דברים  
אלו היה הבהן מדבר ובהן משמיע את הדברים לעם. מ'ודברו' עד  
תיבת 'ויספו' היה הבהן מדבר ושומר משמיע את דבריו. ומ'ויספו'  
ואילך עד סוף פרשה זו, היה השומר מדבר ושומר משמיע.  
שנינו במשנה מי האיש אשר בנה בית חדש בו' אחד הבונה בית  
התבן וכו', ואחד הבונה ואחד הלוקח וכו'. מבארת הגמרא את מקור

מונחין פארון שהיה יוצא עימהם למלחמה. וכן הוא אומר  
במלחמת מדין 'וישלח אותם משה אלף למטה לצבא, אותם ואת  
פינתם בן אלעזר הכהן לצבא וכלי הקודש והצוצרות התרועה  
בידו', ומבארת הגמרא את הפסוק, 'אותם' אלו הסנהדרין שיצאו  
גם הם למלחמה עימהם. פינתם בן אלעזר זה מפני שהיה כהן  
משנה מלחמה. וכלי הקודש זה הארון ולוחות שבו. והצוצרות  
התרועה' אלו השופרות שבהם היו תוקעים בעת המלחמה.  
החבר לעיל, שפנחס יצא למלחמה זו כיון שהיה משוח מלחמה,  
מביאה הגמרא טעם אחר לכך. תנא, לא להנס הלך דווקא פינתם  
ולא הלך אלעזר למלחמה במדין. אלא בשביל לפרע ממדין את דין  
- העול שעשו לאבי אמו יוסף, שמכרוהו לעבד למצרים, וכמו  
שנאמר 'המדנים מכרו אותו אל מצרים וגו' ולפיכך  
יצא דווקא פנחס, כדי לנקום את נקמת יוסף אבי אמו.  
שואלת הגמרא, למימרא דפינתם מיסוף אתי, שאמו היתה משבט  
יוסף. והא פתיב 'ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטאל לו  
לאשה ותלד לו את פינחס, מאי לאו שכונה פוטאל' משום דאתי  
מיתרו - שאמו היתה בת יתרו, שכונה פוטאל' על שם שפיטם  
עגלים כדי להקריבם לעבודת פוגבים מפני שהיה כומר לעבודה  
זרה. הרי שפינחס היה מיתרו ולא מיוסף. מתרצת הגמרא, לא,  
מוצאו היה מיוסף שגם הוא כונה בשם פוטאל' על שם שפיטם  
ביצרו - זלול וכבש את יצרו במעשה אשת פוטפר. ולפיכך ניתן  
לומר שאם אמו של פנחס, היתה משבט יוסף.  
מקשה הגמרא, והלא שפיטם מבין אותם - את פנחס, באמרם  
ראיתם בן פוטאל זה - אשר מוצאו מפוטאל, שהוא בן לאדם נבזה,  
שהרי מצינו שפיטם אבי אמו יתרו עגלים לעבודת פוגבים, וכיצד  
יקום זה ויהיו את זמרו, שהיה נשיא מישראל, הרי יחוסו פגום ואין  
הוא ראוי לכך, אם כן רואים שמוצאו היה מיתרו. אלא מתרצת  
הגמרא, שאכן מוצאו היה מיוסף ויתרו יחד, וכיצד, אי אבהו  
דאימיה מוצאו מיוסף, בהכרח שאימיה דאימיה מוצאה מיתרו,  
ואי אימיה דאימיה מוצאה מיוסף, בהכרח שאבהו דאימיה היה  
מוצאו מיתרו. מוסיפה הגמרא, דיקא נמי שהיה מוצאו מיוסף ויתרו  
יחד, דתיב 'מבנות פוטאל' תרי משמע, שהרי נאמר פוטאל ולא  
פוטאל, שמע מינה.  
משנה. קודם יציאתם למלחמה 'ודברו השוטרים את דברי הכהן  
אל העם לאמר, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו - ועדיין  
לא גר בו כלל, ילך וישוב לביתו לחנוך את ביתו וגו'". מבארת  
המשנה את דיני החזרה בבונה בית, אחד הבונה בית התבן -  
המיועד לשמירת תבן, או בית הפקר, או בית העצים, או בית  
האוצרות לשמירת שמן ותבואה. כל אלו דינם כבית, שחוזר עליהם  
אם לא חנכו. כמו כן, אחד הבונה בית חדש, ואחד הלוקח מאחר,  
ואחד הירוש, ואחד שנתן לו מבנה, על כל אלו חוזר.  
מוסיפים השוטרים לדבר, 'ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו  
וגו' - שלא פדה את הפירות על מעות בשנה הרביעית לנטיעתו.  
מבארת המשנה את דין החוזר בנוטע כרם. אחד הנוטע חמשה  
אילנות בפרס, ואחד הנוטע חמשה אילני משאר מיני מאכל,  
ואפילו היו חמישה עצים מחמשת המינים - מחמישה מינים שונים,  
הרי אלו מצטרפין. כמו כן, אחד הנוטע ממש, ואחד המכריז -  
המכופף ענף מהאילן מתחת לאדמה והוא צומח כאילן חדש, ואחד  
המכריז אילן באילן. ואחד הלוקח כרם, ואחד הירוש, ואחד שנתן  
לו מבנה, בכל אלו, חוזר.  
מוסיפים השוטרים לדבר, 'ומי האיש אשר ארש אשה וגו'



רש"י

רש"י

מעבירות שבידו. והאי אית ליה למיהדר משום הדין ורך הלבב תלמוד לומר אשר נטע  
מדלא כתיב אשר פרס נטע דרוש ביה נמי נטע מפל מקום ואפי' אינו פרס, שהרי לא  
כתיב פרס עדין; תלמוד לומר פרס. דמיני לפרס ופחות שבפרמים חמשה נפגים הם:  
פרס במשמעו. ולא שאר אילנות חללו. משמע מעטא, לזה ולא לאחר: כאן בהרעבת

משום דבעי למיהדר משום ראשונה, לישני בגון שהנטיעה של ראובן ובא שמעון והרביב  
בה להיות פרות הרעבה שלו; ופאי שאנא מהמשה אחיו. ברייתא היא לקמן בפרקין והי  
מה: בלן חזירין. מפני שהיא שומרת וגם לכלם קרינא ביה אשתו. שקאי לזה תתובת:  
כל חד וחד לא קרינא ביה כפרו. המיוחד לו, שאין לך בה גפן שאין לשני חלק בה:

מעבירות שבידו? אפילו תימא ר' יוסי הגלילי, בגון  
דעבד תשובה ויהב דמי. אי הכי הוה ליה לזקת,  
וליהדר? פון דמעיקרא בתורת גזילה אתא לדיניה,  
לא: "ומי האיש אשר נטע פרס" כו': תנו רבנן: "אשר  
נטע" אין לי אלא נטע. לקח, ירש, ניתן לו במתנה,  
מניין תלמוד לומר: "ומי האיש אשר נטע פרס" אין  
לי אלא פרס, מנין לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו  
משאר מינין; תלמוד לומר "אשר נטע". יכול שאני  
מרבא הנוטע ארבעה אילני מאכל וחמשה אילני  
סרק תלמוד לומר: "פרס". ר' אלעזר בן יעקב אומר:  
פרס במשמעו, "לא חילול" ו"לא חלול", פרט למבריך  
ולמריביב. והא אגן תנו: אחד הנוטע ואחד המבריך  
ואחד המריביב? אמר ר' זורא אמר רב הסדא: לא  
קשיא. פאן בהרעבת איסור, פאן בהרעבת היתר.  
האי הרעבת היתר, היכי דמי? אילמא ילדה בילדה,  
תיפוק ליה, דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה? אלא  
ילדה בוקינה, והאמר ר' אבהו: ילדה שסיבכה בוקינה,  
בטלה ילדה בוקינה ואין בה דין ערלה? אמר ר'  
ירמיה: לעולם ילדה בילדה, ובגון דנטע להך קמיינתא  
לסיגי ולקורות, דתנו: הנוטע לסיגי ולקורות, פטור מן  
הערלה. ומאי שנא ילדה בוקינה דבטלה ומאי שנא  
ילדה בילדה דלא בטלה? התם, אי מומליך עלה לאו  
בת מיהדר היא, הכא, אי מומליך עלה בת מיהדר  
היא, [דהא מעיקרא לפרי קיימא], מידי דהוה אעלו  
מאיליהו, דתנו: עלו מאיליהו, תיבין בערלה. ולקמה  
בפרס של שני שותפין, דהאי הדר אדיניה והאי הדר  
אידיניה? אמר רב פפא: זאת אומרת, פרס של שני  
שותפין אין חזירין עליו מערכי המלחמה. ומאי שנא  
מהמשה אחין ובית אחד מהן במלחמה, דפולן חזירין?  
התם, כל חד וחד קרינא ביה "אשתו". הכא, כל חד  
וחד לא קרינא ביה "כפרו". רב נחמן בר יצחק אמר,  
במבריך אילן בריק, והאי תנא הוא, דתניא המבריך  
אילן בריק, רבן שמעון בן גמליאל מתיר משום ר'  
יהודה בן גמדיא איש כפר עכו, והכמים אוסרין. פי

אסור. ברייתא בהרעבת אסור מין בשאינו מינו,  
ומעטיה קרא כדמטיע ולא תנבו גבי בית פרס  
לגזון. מבריך. שבפסוק והומורה או החורן בארץ;  
מריביב. שנוקב האילן ונטל מן הדר שבבעני  
האילן ותחבו לתוכו ועושה ענף בתוך הנקב  
ונושא ממין אותו אילן שנטל ממנו. וישראל  
מתר להרכיב משני אילנות שזה פרותיו גסין  
וזה פרותיו דקין, דהוה ממין אחד זה בזה; תאי  
הרעבת היתר. דאוקמת מתני' בה היכי דמי  
דחור מפני חלול ההרעבה? אי נימא ילדה  
בילדה. שאף זו שבקרקע שהרכיב את הענף בה  
נטיעה היא וגדרן לא הגיעה לשנה רביעית  
לחללה. הא לאו משום הרעבה הדר, דבלאו  
הרעבה נמי בעי מיהדר מן המלחמה משום  
ילדה ראשונה. בוקינה. שבכר נתחללה. שפסקה.  
לשון נאחו בספר (קלמס כג, שבעשאה ענף  
בוקינה: שפלו לני' וקנה. ואינה תחבת בערלה  
ואין בה דין רבעי, וכי תנו במסכת ערלה  
דמריביב חוב בערלה וקנהו בילדה תנו. שאף  
אחור ענף חוב בערלה ואע"ג שקצצו מתקנה  
נגשה עכשיו וילדה שזו היא נטיעתה: לעולם  
ילדה בילדה. דקשיא לך בלא הרעבה נמי בעי  
למיהדר ממערכי המלחמה אקמיינתא: בגון  
דנטעיה לקמיינתא לסיגי. בגון שהיתה פריצה  
בגדר שדחו נטיעה בפריצה לסתום. לשון סוטה  
בשושנים (מזי גמ' יז) וגדרה בשושנים: ולקורות.  
לקוח ממנה קורות לכשתגדלו. ומאי שנא ילדה  
בילדה. כי דהי ילדה בוקינה דבוקנה היא לנענן  
ערלה (והו) בטלה הרעבה בה להפטר מן  
הערלה כמותה: התם גבי זקנה לאו בת  
אימולכי היא לחזור ולהיות ילדה על שום  
מחשבה. אבל נטע לסגי אי מומליך עלה בתוך  
שני ערלה ולקמה לפרות תחבת בערלה. הלקב  
ילדה דקא מריביב בגוה לאבילה תחבת בערלה.  
ואע"ג דלא אימליך אקמיינתא הא מיהא  
לאבילה הוא ומיהא מחשבה. דעיקר דינה נמי  
אי הוה חשיב עלה הוה מהני מחשבה ואע"ג  
דבשעת נטיעה לאו להכי נטיעה: מידי דהוה  
אעלו מאיליהו. דבשעת נטיעה לביא בנותה  
ולקמה בפרס של שני שותפין. למה לי  
לאחזירי אשנאוי דחיקא בגוטע לסגי ולקורות,  
לוקמה בגוטע לאבילה. דקשיא לך תיפוק לי

בט

אתא רב דימי אמר ר' יוחנן: הא מני, ר' אלעזר בן יעקב היא. לא אמר ר' אלעזר בן יעקב התם "פרס" במשמעו? הכא  
נמי "נטע" במשמעו, נוטע אין מבריך ומריביב לא. פי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בן יעקב: ילדה פחותה  
מפוסת, תיבת בערלה כל שנותיה, דמתחזיא כבת שתא, והני מילי, שתיים פנגד שתיים, ואחת יוצאה וזב, אבל פוליה פרס,  
קלא אית ליה. פי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בן יעקב: מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע, דכתיב:  
"לעג לרש חרף עשהו". אמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בן יעקב: חורגתא הגדילה בין האחין, אסורה לינשא  
לאחין, דמתחזיא פי אחתיהו. ולא היא, קלא אית ליה למילתא. ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בן יעקב:  
לקט שכחה ופאה שעשאן בגוהו, הוקבעו למעשר. אמר עולאי: לא אמרן אלא בשדה, אבל בעיר קלא אית ליה למילתא.  
ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בן יעקב: ילדה הפחותה מפוסת, אינה מקדשת את הורעים. והני מילי,  
שתיים פנגד שתיים ואחת יוצאה וזב, אבל פוליה פרס מקדיש. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום ר' אלעזר בן יעקב:



ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

52 שהרי לאו פת מיהדר היא כיון שבמציאות היא זקינה ואין מוזשבתו  
 53 מעילה. ואילו הקא בנטיעה ילדה שניטעה לקרות, אי מיפליך  
 54 עלה ליעדה לאכילה פת מיהדר היא ותיחשב כנטיעה רגילה  
 55 החייבת בערלה, דהא מעיקרא לפי קיימא ולפיכך יכול לשנות  
 56 את יעודה. מידי דהנה אעלו מאיליהן - וכמו שמצינו באילנות  
 57 שעלו מאליהן, דתנן, עלו מאיליהן תייבין בערלה הרי שיכול  
 58 לייעדם לאכילה, אף שלא היו מיעדות לכך מתחילה.  
 59 שואלת הגמרא, מדוע העמיד רבי ירמיה את המשנה באופן דחוק,  
 60 ולקומה במרכיב אילן כפרם של שני שותפין, דהיינו שהרכיב  
 61 האחד בעץ חבירו, דהאי הדר אדידיה והאי הדר אדידיה - ולפיכך  
 62 חוזרים שניהם על ידי הרכבה זו. עונה הגמרא, אמר רב פפא, זאת  
 63 אומרת, מכך שלא תירצה כן מוכח שפרם של שני שותפין אין  
 64 חוזרין עליו מעריכי המלחמה ולפיכך אין להעמיד כך.  
 65 מקשה הגמרא, ומאי שגא כרם של שותפין מהמשה אחין ומת  
 66 אהר מהן במלחמה וצריכים לייבם את אשתו, דכזבן חוזרין מפני  
 67 שהיא שומרת יבם לכולם, והרי הם כשותפים בה. מתרצת הגמרא,  
 68 התם בחמישה אחין כל חד וחד קרינא ביה אשתו כיון שיתכן  
 69 שתתייבם לו, הקא בכרם של שותפין כל חד וחד לא קרינא ביה  
 70 כרמו של שני שותפים שותפים בכל עץ ועץ.  
 71 הגמרא מתרצת תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה האומרת  
 72 שהמרכיב והמבריק חוזר, על הברייתא האומרת שאינו חוזר, רב  
 73 נחמן בר יצחק אמר, שמשנתניו שנקטה שחוזר במבריק ומרכיב,  
 74 מדברת במבריק - מרכיב, אילן שדינו לחזור עליו, בירק שאין  
 75 חוזרים עליו מצד עצמו, שהרי אין בו דיני ערלה ורביעי. ואם תקשה  
 76 הרי הרכבה זו היא הרכבת איסור, ולמדנו בברייתא שאין חוזרים  
 77 עליה. התירוץ והאי תנא הוא, דתניא, המבריק אילן בירק רבן  
 78 שמעון בן גמליאל מתיר משום רבי יהודה בן נדא איש כפר  
 79 עבד, ומשנתניו סברה כמותו. והקמים אוקרין, ולדבריהם, הרכבה  
 80 זו היא הרכבת איסור.  
 81 תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה על הברייתא, כי אתא רב דימי  
 82 אמר רבי יוחנן, הא מני - הברייתא שנקטה שאינו חוזר על הרכבה,  
 83 רבי אליעזר בן יעקב היא שאמר לפני כן בברייתא 'כרם כמשמעו',  
 84 שהרי האם לא אמר רבי אליעזר בן יעקב התם לעיל שפרם  
 85 כמשמעו למעט כל נטיעה שאינה גפן, הקא נמי דורש רבי אליעזר  
 86 בן יעקב את תיבת נטע, שהוא כמשמעו, ולפיכך נטע אין מבריק  
 87 ומרכיב לא, ואינו חוזר על אפילו על הרכבת היתר, אבל תנא קמא  
 88 של הברייתא סובר שחוזרים על הרכבה, וכדבריהם סוברת משנתניו.  
 89 מביאה הגמרא דין נוסף בשם רב אידי אמר רבי יוחנן, כי אתא רב  
 90 דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, שנטעה ילדה  
 91 שהיא פחותה בגובהה ממשפת בערלה כל שנותיה מדרבנן,  
 92 משום דמתחייבא בבת שתא, ונראה כאוכל פירות ערלה. ומוסיפה  
 93 הגמרא והני מיילי שחייבת בערלה, בשתיים כנגד שתיים ואחת  
 94 יוצאה ונב - שיש כאן שיעור הקטן של כרם אבל פוליה פרם -  
 95 אם כל הכרם הוא מנטיעות כאלו, קלא אית ליה - ידוע הוא  
 96 כמשונה, ואין חשד לערלה.  
 97 מביאה הגמרא עוד מימרא שנאמרה משום של אלו, כי אתא רב  
 98 דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, מת תופס  
 99 ארבע אמות לקריאת שמע, ואסור לקרותה בארבע אמותיו.  
 100 והטעם, משום דכתיב 'לועג לרש חרף עושהו' וכשמקיים מצווה  
 101 בקרבתו, הוא כלועג עליו.  
 102 כעין מה ששנינו, מצינו דין נוסף. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן

1 מעבירות שפירו חוזר, ואם כן, התמעט הגולן מטעם זה. מתרצת  
 2 הגמרא, אפילו תימא רבי יוסי הגלילי, צריך מיעוט נוסף במקרה  
 3 כגון העברת השוכה על גולתו ויחב דמי - ושילם את דמי הגולתה,  
 4 ובאופן זה אינו חוזר מפני עבירה זו. ושאלת הגמרא, אי הכי ששילם  
 5 על גולתו, הנה ליה לוקח על ידי כך וליהדר - ויחזור לביתו כדין  
 6 לוקח בית. עונה הגמרא, כיון דמעיקרא קודם ששילם בתורת  
 7 גולה אתא לדיה - הבית הגיע לידו בגולה לא יחזור עבורו, וזה  
 8 המיעוט של גולן.  
 9 שנינו במשנה, 'ומי האיש אשר נטע פרם' אחד הנוטע כרם וכו',  
 10 אחד הנוטע ואחד המבריק וכו' ואחד הלוקח כו', מבארת הגמרא את  
 11 המקור לכך, הנה רבנן, נאמר בפרשה 'ומי האיש אשר נטע כרם/  
 12 אין לי לרבות מפסוק זה אלא דווקא אם נטע ממש, לקח וירש  
 13 וניתן לו בפתחה מנן שאף הוא חוזר. תלמוד לומר 'ומי האיש  
 14 אשר נטע', תיבת 'איש' מיותרת, שיכל לכתוב 'מי אשר נטע', אלא  
 15 בא לרבות קונה וירוש. 'פרם' אין לי לרבות אלא פרם דווקא, מנין  
 16 לרבות המשה אילני מאכל ואפילו משאר מיני שגם עליהם חוזר,  
 17 כמבואר במשנה אילני לומר 'אשר נטע כרם', ולא כתוב 'אשר  
 18 כרם נטע' לדרוש 'נטע' מכל מקום, שכל נטיעות בכלל. אם כן יכול  
 19 שאני מרבה מפסוק זה אף הנוטע ארבעה אילני מאכל, או וקמשה  
 20 אילני סרק. תלמוד לומר 'פרם' שמשמעה שצריך שידמה לפרם.  
 21 רבי אליעזר בן יעקב חולק ואומר, ש'פרם' הנאמר כאן הוא  
 22 כמשמעו, שדווקא על כרם חוזר, ולא על שאר אילנות.  
 23 ממשכה הברייתא לדרוש, שהיה יכול לכתוב 'לא חילל' וכתוב  
 24 'ולא חילל', משמע שבא למעט, 'חיללו' לזה ולא לאחר, פרמי  
 25 למבריק ולמרכיב - שהמבריק אילן באדמה, או המרכיב באחר,  
 26 אינו חוזר. מקשה הגמרא והא אגן תנן במשנתניו אחד הנוטע  
 27 ואחד המבריק ואחד המרכיב שבכל אלו חוזר. מתרצת הגמרא,  
 28 אמר רבי יודא אמר רב חסדא, לא קשיא, אלא בברייתא שאומרת  
 29 שאינו חוזר, מדברת בהרפכת איסור - שהרכיב מין במין אחר כאן  
 30 במשנתניו מדובר בהרפכת היתר ולפיכך חוזר כדין נטיעה רגילה.  
 31 מבררת הגמרא, האי תרפכת היתר שעליה דיברה המשנה היכי  
 32 דמי שיחזור עליה. אולימא שהרכיב ילדה - נטיעה שלא הגיעה  
 33 לשנתה הרביעית בילדה - בנטיעה כמותה, אם כן, מדוע צריך  
 34 לרבותה לחזרה, ותיפוק ליה דבעי מיהדר אף לולא ההרכבה  
 35 משום ילדה ראשונה שעדיין לא חיללה. אלא בהכרח מדובר  
 36 בהרכיב ילדה בוקינה - נטיעה שעברו עליה ארבע שנים, וצריך  
 37 לחזור משום הילדה שהרכיב. גם על זה מקשה הגמרא, והאמר רבי  
 38 אבהו שנטיעה ילדה שסיפקה - הרכיבה בוקינה, בטלה הנטיעה  
 39 הילדה בוקינה ואין בה דין ערלה ולפיכך אין בה דין חילול נטע  
 40 רבעי ומדוע חוזר. מתרצת הגמרא, אמר רבי ירמיה, לעולם מדובר  
 41 שהרכיב ילדה בילדה, ומה שקשתה הגמרא הרי צריך לחזור משום  
 42 הנטיעה הילדה הראשונה, מדובר כאן וכגון דנטע לתך נטיעה  
 43 קמיימא לסיני - שתהיה לגדר ולקורות - או שנטע את הראשונה  
 44 לקצוץ את קורותיה. ולפיכך אינו חוזר מחמתה, דתנן, הנוטע  
 45 לסיני ולקורות ולא לאכילת פירותיו פטור מן הערלה, וכמו כן,  
 46 אין בה דין חילול רבעי, ולכך חוזר רק על הנטיעה שהרכיב.  
 47 מקשה הגמרא, ומאי שגא הרכיב ילדה בוקינה דבטלה ולפיכך  
 48 אינה חייבת בערלה, ומאי שגא ילדה שהרכיב בילדה שנטעה לסיני  
 49 וקורות דלא בטלה הנטיעה החדשה בחבירתה, וחייבת בערלה, הרי  
 50 הנטיעה שנטעה לסיני וקורות היא בזקינה. מתרצת הגמרא, התם  
 51 בנטיעה זקינה, אי מיפליך עלה ורוצה לנהוג בה כילדה, אינו יכול,

## ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הגמרא מביאה, שניתן ללמוד מסדר הפסוקים דברים נוספים. תנו  
 רבנן, ממה שהתחילה התורה באשר בנה ואחר כך אשר נטע ואחר  
 כך אשר ארש כאן למדה תורה דרך ארץ - הנהגה הראויה, והיא  
 שיבנה תחילה אדם בית, ואחר כך יטע כרם, ואחר כך יא  
 אשה. ואף שלמה אמר בחכמתו "הכן בחוץ מלאכתך ועתה  
 בשדה לך אחר וננית ביתך" ומבאר הברייתא את הראיה  
 מהפסוק 'הכן בחוץ' במקום הפנוי, מלאכתך זה בית ותעשהו  
 למקום זה בית ופנים. 'ועתה' - והומין בשדה לך זה כרם - שיומן  
 לו שדה פנויה, לעשותה כרם, 'אחר' שעשה כן 'וננית את עיקר  
 ביתך' זו אשה שהיא עיקרו של בית.  
 דבר אחר, מה שנאמר 'הכן בחוץ מלאכתך' זה לימוד מקרא,  
 שהוא כהכנה ללימוד התורה. ומה שנאמר 'ועתה בשדה לך' זה  
 לימוד משנה, שהוא כהכנה ללימוד הגמרא. ו'אחר' כל זאת 'וננית  
 ביתך' זה נמרא, לתת כברא להבין את טעמי המשנה וכמי ההלכה.  
 דבר אחר, מה שנאמר 'הכן בחוץ מלאכתך', זה לימוד מקרא  
 ומשנה, 'ועתה בשדה לך' זה נמרא שהיא גם הכנה אל הנרמז  
 בהמשך, 'אחר וננית ביתך' אלו מעשים טובים שהם העיקר, ובכך  
 הלימוד מביא לידי מעשה שהם המעשים הטובים.  
 רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי מסיף ואומר, ש'הכן בחוץ  
 מלאכתך' זה כולל מקרא ומשנה ונמרא שכולם הכנה לקיום  
 המצוות, ומה שנאמר 'ועתה בשדה לך' אלו מעשים טובים קיום  
 המצוות, ואחר כל אלו 'וננית ביתך' דרוש וקבל שגר - ילמד את  
 חכמת התורה בעיון.  
 שנינו במשנה, 'ואלו שאינן חוזרין הבונה בית שער בו' רבי יהודה  
 אמר אף הבונה בית על מכונו, ולא שינה בו כלום, אינו חוזר. תנא  
 בברייתא. שאם הוסיף בו בבנינו מחדש דימים אחד - שורת  
 אבנים אחת, חוזר כדן בונה בית, שהרי הוסיף בו דבר.  
 שנינו במשנה, רבי אליעזר אומר אף הבונה בית לבנים בשרוץ לא  
 ה' חוזר. תנא בברייתא את טעמו של רבי אליעזר, שהוא מפני  
 שמחזרשין אותו - שצריכים לחדש את בנינו פעמים בשבוע -  
 פעמים בשבע שנים, מפני שאינו מתקיים.  
 שנינו במשנה, 'ואלו שאינן זיון ממקומן בנה בית חדש וננו וכו',  
 נתבאר במשנה את דין אלו שאין יוצאים כלל ממקומן. ומבאר  
 הגמרא את מקור הדבר, תנו רבנן, נאמר בתורה שהנושא אשה  
 חדשה אינו יוצא בעבא למשך שנה. מבררת הברייתא, אין לי  
 לרבות ממשמעות הכתוב, אלא דווקא נושא אשה חדשה - בתולה.  
 אלמנה, ונרושה מאיש אחר מוין שאם נושא אינו יוצא בעבא,  
 תלמוד לומר 'אשה' מכל מקום, ותיבת 'אשה' כוללת גם אלמנה  
 גרושה. שואלת הברייתא אם כן, שמרבים גם אלמנה גרושה, מה  
 תלמוד לומר 'אשה חדשה' - לשם מה הוסיפה התורה את תיבת  
 'חדשה'. ומבאר הברייתא, שתיבה זו באה ללמד שדווקא בפי  
 שחדשה לו אף שאינה בתולה, ולפיכך יצא מחזור גרושתו מפני  
 שאין היא חדשה לו.  
 תנו רבנן נאמר על הנושא אשה חדשה שלא יצא בעבא למשך  
 שנה, יכול נדרוש מפסוק זה שבצבא למלחמה ממש הוא דלא  
 יצא, אבל יצא מחוץ לביתו וספיק מים מוין ויתקן הדרכים כאלו  
 החוזרים מערכי המלחמה. תלמוד לומר מה שנאמר בפרשה זו  
 'ולא יעבור עליו לכל דבר' גם לא לספק מים מוין שהוא צורך  
 הצבא, ולפיכך אינו זו ממקומו. אם כן, יכול שאני מרבה כמו כן אף  
 הבונה בית ולא חנו, נטע כרם ולא חללו, ארם אשה ולא  
 לקחה, שלא יזונו ממקומם כלל. תלמוד לומר לא יעבור 'עליו' ויש

1  
 2  
 3  
 4  
 5  
 6  
 7  
 8  
 9  
 10  
 11  
 12  
 13  
 14  
 15  
 16  
 17  
 18  
 19  
 20  
 21  
 22  
 23  
 24  
 25  
 26  
 27  
 28  
 29  
 30  
 31  
 32  
 33  
 34  
 35  
 36  
 37  
 38  
 39  
 40  
 41  
 42  
 43  
 44  
 45  
 46  
 47  
 48  
 49  
 50  
 51

מת תפס ארבע אמות לטומאה - מת מטמא את העומדים בארבע  
 אמותיו מדרבנן. ותנא תנא - ויש להביא ראיה לדין זה מהמשנה,  
 חצר הקבר - החצר אשר לפני מערות הקברים העומד בתוכה כיון  
 שיש היכר בינו ובין המת מהור, ואינו נטמא כדן נמצא בקרבת המת.  
 והוא - מה שאינו נטמא כשעומד בחצר, רק כשיהו בה - בחצר,  
 ארבע אמות דברי בית שמאי, שלדעת בית שמאי, רק בגודל זה  
 החצר נחשבת לעצמה, אבל בפחות מארבע אמות, החצר כשילה  
 למערה, והרי הוא כעומד במערה. בית הלל אומרים, ארבעה  
 טפחים הוא גודל החצר שהעומד בתוכה טהור.  
 ממשכה הברייתא במה דברים אומרים שלדעת בית הלל סגי  
 בארבעה טפחים, כשפתחה של חצר הקבר הוא מלמעלה ויורדים  
 לה בקפיצה, אבל אם פתחה של חצר הקבר הוא מן הצד ויורדים  
 לה במדרגות, דברי הלל - אף בית הלל מודים, ששיעורה הוא  
 ארבע אמות ופחות מכך מטמאת.  
 קודם שתבואר הראיה מהמשנה, הגמרא מבאר תחילה את תוכן  
 דברי הברייתא. מקשה הגמרא, כליפי לייא - לכאורה, דברי  
 הברייתא הפוכים, שהרי ארבעה, כשהפתח מן הצד צריך להיות  
 טהור אף בפחות מארבע אמות, שהרי מידרד ונפיק - יוצא מהחצר  
 דרך הפתח, ואילו כאשר הפתח הוא מלמעלה כיון שצריך לטפס  
 20  
 21  
 22  
 23  
 24  
 25  
 26  
 27  
 28  
 29  
 30  
 31  
 32  
 33  
 34  
 35  
 36  
 37  
 38  
 39  
 40  
 41  
 42  
 43  
 44  
 45  
 46  
 47  
 48  
 49  
 50  
 51

שיעורה של החצר הוא ארבע אמות. לפיכך, מתקנת הגמרא,  
 אלא, במה דברים אומרים שמשפיק שגודלה יהיה ארבעה טפחים,  
 כשפתחה מן הצד ויכול לצאת מבלי להאחיל, אבל פתחה  
 מלמעלה כיון שבהכרח מאחיל ביציאתו, שיעורה הוא ארבע אמות  
 ורק בשיעור זה אינו מטמא.  
 כעת מבאר הגמרא את הראיה מהמשנה, והני מילי - מבואר  
 מדברי המשנה, שהאופן שטהור הוא בהצד הקבר והטעם,  
 דמסיימא מחיצתא - שהמחיצות מהוות היכר להבדילו מן המת.  
 אכל - משמע, שמת פעלמא שאין מחיצה המבדילה בינו לאדם.  
 תפיס ומטמא סביבותיו אמות.  
 שנינו במשנה, 'מי האיש אשר ארש אשה אחד המארס את  
 הבתולה בו, מבאר הגמרא את מקור הדינים. תנו רבנן מה  
 שנאמר בפרשה אשר ארש, פירושו, אחד המארס את הבתולה,  
 ואחד המארס את האלמנה, ואחד שומרת יבם, ואפילו חמשה  
 אחין וזאת אחת מהם כמלחמה כיון שכל אחד יכול לייבמה כולן  
 חוזרין. וממה שלא נאמר הלשן 'לא לקח' אלא 'ולא לקחה', אנו  
 ממשטים פרט אלמנה לבנה גדול, גרושה וחלוצה לבנה גדולה,  
 ממונת ונתניה לישראל, בת ישראל לממור ולנתין שכל אלו  
 נישואיהן בעבירה ואינן חוזרים.  
 שואלת הגמרא לימא מה שנתבאר שצריך למעט את כל אלו דלא  
 כרבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי אין צריך מיעוט, שהרי הא  
 ארם שהאמור בפרשה 'הרא ורך הלכב' אין הכוונה כפשוטו, אלא  
 זה המתירא מעבירות שפידו שעליו לחזור, ומדוע צריך למעט את  
 אלו, אחר שעשה איסור בקידושיהן. מתרצת הגמרא, אפילו תימא  
 רבי יוסי הגלילי אי אפשר למעטם בגלל האיסור, כדרכה שלדבריו  
 אין עבירה בקידושיהן, דאמר רבה על כהן המקדש את האסורה לו,  
 שלעולם אינו חייב על קידושיה עד שיבקעול, כיון שבקדושין גרידא  
 אין איסור, מה טעם - והמקור לכך הוא 'לא יקח' משום 'לא יחלל'  
 - שהתורה נתנה טעם לאיסור הקידושין, משום חילול, משום קבי  
 אינו לוקח עד שיבקעול, מפני שאם לא בעל, לא חילל, לכן לומדים  
 שאין חוזר עליהן מלא לקחה.

סוטה. פרק שמיני - משוה מלחמה דף מד עמוד א

רש"י

מאידעל על חלל הפתח והני מלי כו'. השתא מוחרד לפרושי סעייתה מתקבא. מדאיצטרך  
 למיתני העומר לחובו סהור. ש"מ הני מלי חצר הקבר דמטימא מחצתא למערה לחודיה  
 ודחצר לחודיה ויש הכר בדבר, אכל מת בעלמא הפטל באויר מודו בית הלל דהפיס  
 ארבע אמות, מדאיצטרך למיתני העומר לחובו סהור. דאי בעלמא לא גזר לקה לי  
 לאשמעוין הקא דטהור: ואפי' היא לו שומרת  
 יבם. שלא קדשה הוא אלא מכח אחיו באה לה:  
 לקחה. מדלא כתיב לקח מעוטא הוא, למעטי  
 לקיחת אסור: כדכתיב. דאמר אין עברה בקדושתן  
 עד שיבעול, שביאי ורעו או את האשה לידי  
 חלול, וממורת ותינה אין עברה בקדושתן, דלא  
 כתיב ביה לא יקח אלא לא יבא ולא תחתן,  
 אכל אלמנה כתיב בה לא יקח ויקחה הינו  
 קדושתן, ואיצטרך דרבה. דלא תימא מקדושתן  
 עבד ליה אסור: ותינה. מן הגבעונים דכתיב בהו  
 ויתנם יהושע לחוטבי עצים (ו'אע"ט ט), והן  
 משבעה אמות: ועתיה בשדה לה. ונצבה בשדה  
 מלאכתך לה. וקרא. לתת סקרא להבין בטעמי  
 הפסוקה והזקבה דברי מי אמר הוסיף כו' דיימוס  
 אורי. שורה של אבנים או גבבה או כעבי חו לא  
 היו על מכונו וקרינא ביה חדש: שמהדשין אותה.  
 שאינו מתקרב: שבבעי. במשמע: אין לי אלא  
 חדשה. בתולה: אלמנה וירושא. מאחר ונשא  
 זה: יכול אף כנה בית. חדש ולא נקבו ויבא כזה  
 שזאב נקח מן הכל: מתני. וקפסו השופרים. על  
 דברי נחמן דבש"ר. בשמתקשרים לעמוד צפופים  
 שלא יפרידום אובנים: לפיך. שהקרא והו הקרא  
 מעברות, תלה התורה כנה ונטע וארס לחזור  
 בגלגלן, כדי שיתלה בכך החזקה ולא יתביש  
 לומר מעברות שבדיו הוא ירא וחזור: ר' יוסי  
 בנגמרא מפרש במאי פליגי ארבי וסי  
 הגלילה: ובעקבו של עם. בסופו של עם  
 שנעמדים שלא יחזרו אחרונים לאחריהם לנטע  
 בעמידו וקפסו פלפונים. בראשה של צד  
 המלחמה מעמידו בני אדם ובורים ממנים לכך,  
 שאם יפול אחד מן הגלמים יעמידוהו  
 ויקפסוהו ויגבדו את אנשי העצב בדבריהם:  
 [ואחריהם]. ואנשים אחרים מאחריהם: וכשילין  
 של ברזל בידיהם. לשבור שלא נטסו. וכשילין  
 כעין חצין שקורין וורייש:  
 שתחלה

מת תופס ארבע אמות לטומאה. והוא שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע  
 אמותיו כדי שלא ירגילו אובלי טהרות לסקרב לו ויבא קבור שלא האהיל ויש לחוש  
 שמא יפוטו ידו ויאהיל ולא ארעמיה: ותנא תנא. וכן הני תנא דידן במשנה הנשנית  
 בעינו בבית המדרש בסדר טהרות (אלוה פניו מ''): הצד הקבר. שלפני המערה. כדאמר  
 סדר גבן הקברות בבבא בתרא (נ"ה ק) שעושים  
 מערות גדולות של של עש, וחופר בקתילה  
 סביב בוכין ארבות כמדת המת ותחובו לתוכן,  
 והמערה מוקרה בתקרה ובסוי, ועושה גומא  
 רחבה בצד המערה ופותח פי המערה לתוך  
 הגומא ככתל המערה כמין פתח, ואתה גומא  
 היא חצר הקבר. העומר כתיבו סהור. כל מקום  
 שהוא עומד בה סהור, דכיון דמערה ולוקח  
 הימנה ומחצוניה נגרות לא גזר רבנן במתים  
 שבתוכה שיחפסו ר' אמות סביביתה לצד  
 המערה, כדי גזר רבנן ארבע אמות כמות הפטל  
 באויר, וכגון למעלה אצל גג המערה כדי  
 להרחיק את האדם מלהאהיל על הטמאה, אבל  
 כאן יש הכרח והוא שיש בה ארבע אמות. הוא  
 דחשיבא מקום לעצמה. אבל פחות מאכא בשלה  
 אצל המערה ולא חשיבא למיהוי מקום  
 לעצמה: וכו' ואי אומרים ארבעה נפחים. הוי מקום  
 חשוב בכל דוכתא: כמה דברים אומרים. כו'  
 אמרו ליה: כשפתחת של חצר למעלה. שאין לה  
 בניהת מדרון כמגולות מן הצד. אלא כשירידין  
 לה קופצין לה וכשעולין מחוכה משפס ועולה.  
 ולקמן פריך אפקא מסתברא: כלפי לויא. כנגד  
 אפוא הפתח דקברי. לויא אפוא כדאמר בבבכות  
 (נ"ה נ"ט) כגני לויא. פדים שבורים להיכן הולכים.  
 אפקא מסתברא, מן הצד כשעשוי לחצר מדרון  
 לצאת דרך צדדים איכא למיטר פיון דלא גזר  
 רבנן ארבע אמות במחצות נגרות סגי להאי  
 חצר בארבעה טפחים והעומר בה היה זה סהור,  
 שאין לנו כמה למאן. דאינו צריך לטפס  
 ולעלות שישפוט ורועותיו והאהיל וכנפיו על  
 חלל הפתח. כדי נפיק מידיו ונפיק, נטמט  
 ונמשך לו מן הפתח של מערה לצד פתח של  
 חצר ויוצא לה: מלמעלה אי אפשר דלא מאהיל.  
 פיון דאינו אלא ארבעה טפחים אי אפשר לו  
 לפרוש כנפיו ולטפס ולעלות אלא אם כן

מת תופס ארבע אמות לטומאה. ותנא תנא: חצר  
 הקבר העומד בתוכה סהור, והוא שיהו בה ארבע  
 אמות, דברי בית שמאי. בית הלל אומרים: ארבעה  
 טפחים. כמה דברים אומרים, שפתחה מלמעלה. אבל  
 פתחה מן הצד, דברי הכל ארבע אמות. כלפי לויא?  
 אדרבא, מן הצד מירדיר ונפיק. מלמעלה אי אפשר  
 לא מאהיל. אלא: כמה דברים אומרים שפתחה מן  
 הצד, אבל פתחה מלמעלה, ארבע אמות. והני מילי,  
 חצר הקבר דמטימא מחצוניה. אבל מת בעלמא,  
 תפיס: "מי האיש אשר ארש אשה": תנו רבנן: "אשר  
 ארס" אחד המארס את הבתולה, ואחד המארס את  
 האלמנה, ואחד שומרת יבם. ואפילו חמשה אחין ומת  
 אחד מהם במלחמה, כולן חוזרין. "לא לקח" ולא  
 לקחה" פרט לאלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה  
 לכהן הדיוט, ממזרת ונתניה לישראל, בת ישראל  
 למימור ולנתיו, לימא דלא בר' יוסי הגלילי, דאי ר'  
 יוסי הגלילי, הא אמר "הינרא ורף הלכב" זה המתירא  
 מעבירות שבדיו? אפילו תימא ר' יוסי הגלילי, כדכתיב.  
 דאמר רבה: לעולם אינו תיבי עד שיבעול, מה טעם  
 "לא יקח" משום "לא יחלל, משום הכי אינו לוקח  
 עד שיבעול. תנו רבנן: "אשר בנה", "אשר נטע",  
 "אשר ארש". לימדה תורה דרך ארץ, שבינה אדם  
 בית ונטע ברם, ואחר כך ישא אשה. ואף שלמה  
 אמר בהבכתו: "הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה  
 לך, אחר ובנית ביתך" "הכן בחוץ מלאכתך" זה בית,  
 "ועתדה בשדה לך" זה ברם, "אחר ובנית ביתך" זו  
 אשה. דבר אחר, "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא,  
 "ועתדה בשדה לך" זה מושנה, "אחר ובנית ביתך"

זה נקרא. דבר אחר: "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה, "ועתדה בשדה לך" זה נקרא, "אחר ובנית ביתך" אלו משנים  
 טובים. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה ונקרא, "ועתדה בשדה לך" אלו  
 מעשים טובים, "אחר ובנית ביתך" דרוש וקבל שכר: ואלו שאינן חוזרין, הבונה בית שער כו': תנא, אם הוסיף בו דיימוס  
 אחר, חזור: ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר: תנא, מפני שמחדשין אותו פעמים בשבוע: ואלו  
 שאין זזין ממקומן, כנה בית חדש ותכבו וכו': תנו רבנן "אשה חדשה" אין לי אלא אשה חדשה. אלמנה וגרושה, מניין? תלמוד  
 לומר: "אשה", מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "אשה חדשה"? מי שחדשה לה, יצא מחזור גרושתו שאין חדשה לו. תנו  
 רבנן: "לא יצא בצבא" יכול בצבא הוא דלא יצא, אבל יספיק מים ומזון ויתקן הדרכים? תלמוד לומר: "ולא יעבר עליו לכל  
 דבר". יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא חנכו, נטע ברם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה? תלמוד לומר: "עליו", עליו  
 אי אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר דכתב "לא יעבור", "לא יצא בצבא" למה לוי? לעבור עליו בשני לאוין:  
 מתני' "ויספו השמרים לדבר אל העם" ר' עקיבא אומר: "הינרא ורף הלכב" כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה  
 ולאזות הרב שלופה. ר' יוסי הגלילי אומר: "הינרא ורף הלכב" זהו המתירא מן העבירות שבדיו, לפיכך תלתה לו התורה את  
 כל אלו שחזור בגלגלן. ר' יוסי אומר: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתניה לישראל, בת ישראל  
 למימור ולנתיו הרי הוא תנרא ורף הלכב. "והיה כפלת השמרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם" ובעקבו של  
 עם, מעמידו וקפסו לפניהם, ואחרים מאחריהם, וכשילין של ברזל בידיהם, וכל המכוש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו.  
 שתחלה

סוטה. פרק שמיני - משוה מלחמה דף מד עמוד ב

רש"י

שתחלת ניסה נפילה. בגמי פריך אפכא מבעי ליה, שהניסה היא תחלת הנפילה: כד"א דחורין מן המערכה ויש שאינו זין ממוקמן, במלחמות הרשות: אבל במלחמות מצוה. כגון בבש ארץ ישראל בימי יהושע הכל יוצאין: רבי יהודה אומר כו'. מפרש בגמרא: גמ' עברה ורננו. לר"י הגלילי אפי' עבר על דברי סופרים חזר, ולרבי יוסי עד שיעבור

רש"י

במצוה דלמר חובה ולמר רשות, ופריש לן נמי רבא בהי מצוה אפילוהי מלחמות יהושע 36 דלכבש. בהא ליכא למאן דקרי רשות, דאפלו חובה נמי איתא והעוסק בה פטור מן המצוה, ורננו הוא דלא אכפת להו לקרותה חובה דדים לקרותה מצוה אצל הרשות 38 שהרי אין אנו צריכין אלא למצוה בה מעלה אחת, ומצוה לגבי רשות מעלה היא: 39 ומלחמת בית דוד, שנלחם בארם צובה להוסיפה 40 על ארץ ישראל ובשאר סביבותיה להעלות לו 41 מנחה ומס עובד: דקרי חבל רשות, ואפלו רבי 42 יהודה לקח לאו מצוה קרי לה, והעוסק בה אינו 43 פטור מן המצוה: כי פליגי. ר' יהודה ורננו 44 במצוה ורשות דלמר פטור מן המצוה ולמר חוב, 45 במלחמה שהיא למעוטי עובדי כוכבים דלא 46 ליתו עליה: 47

שתחילת ניסה, ונפילה. שנאמר: "נם ישראל לפני

פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם" ולהלן הוא

אומר: "וינצו אנשי ישראל מפני פלשתים ופלו חללים"

וגו'. במה דברים אמורים, במלחמות הרשות, אבל

במלחמות מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחרדו וכלה

מוחפתה. אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים,

במלחמות מצוה, אבל במלחמות חובה הכל יוצאין,

אפילו חתן מחרדו וכלה מוחפתה: גמ' מאי איכא בין

ר' יוסי לר' יוסי הגלילי? איכא ביניהו, עבירה דרננו.

כמאן אזלא, הא דתניא: שח בין תפילה לתפילה,

עבירה היא בידו, וחזור עליה מעורכי המלחמה. כמאן,

כר' יוסי הגלילי. מאן תנא להא דתנו רבנן: שמע קול

קרנות והרתיע, הגפת תריסין והרתיע, צהצות חרבות

ומים שותתין לו על ברכיו, חזור. כמאן? ליאר ר' עקיבא

הוא ולא ר' יוסי הגלילי? בהא אפילו ר' יוסי הגלילי

מודה, משום דכתיב: "ולא יפס את לבב אחיו בלבו":

"והיה ככלת השמרים כו'": הא מפני שתחילת ניסה

נפילה! מפני שתחילת נפילה ניסה, מבעי ליה? אמא:

מפני שתחילת נפילה ניסה: "במה דברים אמורים

במלחמות הרשות" כו'. אומר ר' יוחנן: רשות דרננו, זו

היא מצוה דרבי יהודה, מצוה דרננו, זו היא חובה דרבי

יהודה. אומר רבא: מלחמות יהושע לכבש, דברי הכל

חובה. מלחמות בית דוד לרונותה, דברי הכל רשות. פי

פליגי, למעוטי גוים דלא ליתי עליהו. כר, קרי לה

מצוה, וקר, קרי רשות. נפקא מינה, לעוסק במצוה

שפטור מן המצוה:

הדרן עלך משוה מלחמה

עגלה ערופה

27 בלשון הקודש: שנאמר: "פי ימצא חלל בארמה ויצאו זקניו ושפטיהו". שלשה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין.

28 ר' יהודה אומר: חמשה שנאמר "זקניו" שנים "ושפטיהו" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהו עוד אחר. נמצא טמון בגל,

29 או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין. שנאמר: "בארמה" ולא טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף על פני

30 המים. נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה גוים, או לעיר שאין בה בית דין לא היו עורפין. אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין: גמ' מ

31 מאי קאמר? אמר ר' אבהו, הכי קאמר: שנאמר: "וענו ואמרו" ולהלן הוא אומר "וענו חלום ואמרו" וגו'. מה "עניה" האמורה להלן

32 בלשון הקודש, אף פאן בלשון הקודש. וסדר עגלה ערופה ביצד: "פי ימצא חלל בארמה... ויצאו זקניו ושפטיהו" שלשה מבית דין הגדול

33 שבירושלים היו יוצאין: ר' יהודה אומר חמשה וכו'. תנו רבנן: "ויצאו זקניו ושפטיהו". "זקניו" שנים, "ושפטיהו" שנים, ואין בית דין שקול,

34 מוסיפין עליהו עוד אחר, הרי פאן חמשה, דברי ר' יהודה. ר' שמעון אומר: "זקניו" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהו עוד אחר,

35 הרי פאן שלשה. ור' שמעון נמי, הא כתיב "ושפטיהו"?! ההוא מיבעי ליה למייהדין שבשופטיהו. ור' יהודה מ"זקניו" "זקניו" נפקא. ור'

36 שמעון, אי כתב רחמנא "זקניו" הוה אמינא זקני השוק, כתב רחמנא "זקניו". ואי כתב רחמנא "זקניו" הוה אמינא אפילו סנהדרין

37 כמנה, כתב רחמנא "ושפטיהו", למייהדין שבשופטיהו. ור' יהודה, גמ' "זקניו" "זקניו" מ"זקניו העדה". מה להלן מייהדין שבשדה, אף פאן

38 מייהדין שבשדה. אי גמ' למנהר לכולה מילתא מהתם, "זקניו ושפטיהו" למה לי? אלא וי"ו "ושפטיהו" למנינא ור' שמעון

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

52 פְּלִיגֵי רַבֵּן וְרַבֵּי יְהוּדָה, בְּמַלְחָמָה שֶׁמִּטְרַתָּה לְמַעוֹטֵי עֹבְדֵי בּוֹכָבִים  
53 - לַחֲלִישׁ אֶת כּוֹחַם שֶׁל הַגּוֹיִים דְּלֹא לִיְתִי עֲלֵיהֶוּ - כִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה  
54 בָּהֶם כַּח לְהִלְחֵם בִּיהוּדִים. וְזוֹה, מִר - רַבֵּי יְהוּדָה, קָרִי לָהּ מִצְוָה,  
55 וְיָמֵר - תֵּנָא קָמָא, קָרִי לְמַלְחָמָה זֹאת מִלְחַמַת רְשׁוּת, וְלִבְלוֹי עֲלֵמָא אִין  
56 כּוֹלָם יוֹצֵאִים לְמַלְחָמָה זֹאת, וְהַנְּפִיקָא מִיָּדָה אִם הִיא נִקְרָאת רְשׁוּת או  
57 מִצְוָה הִיא לְעוֹסֵק בְּמִצְוָה שְׁפִטוּר מִן הַמִּצְוָה - לְעֵנֵן הַחֲלָבָה  
58 שֶׁהוֹסֵק בְּמִצְוָה פְטוּר מִן הַמִּצְוָה, שֶׁלְדַבְּרֵי רַבֵּי יְהוּדָה שֶׁמִּלְחָמָה זֹאת  
59 נִקְרָאת 'מִצְוָה' הַעוֹסֵק בָּהּ פְטוּר מִמִּצְוָה אַחֲרָה, וְלִתְנָא קָמָא  
60 שֶׁמִּלְחָמָה זֹאת נִקְרָאת 'רְשׁוּת' הַעוֹסֵק בָּהּ חַיִּיב בְּמִצְוָה אַחֲרָה.

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה פרק תשיעי

62 פרק זה עוסק בפרשת עגלה ערופה. פרשה זו נאמרה, שכשימצא  
63 חלל בארץ ישראל, ולא נודע מי הרגו, צוותה התורה שילכו לשם  
64 זקנים מבית דין הגדול, וימדדו ממנו לכל סביבותיו איזו עיר קרובה  
65 לו, וזקני אותה העיר מביאים עגלה, ומורידים אותה בנחל איתן,  
66 ועורפים אותה שם, וכל זקני העיר ההיא רוחצים את ידיהם במקום  
67 עריפתה, והזקנים אומרים בלשון הקודש 'דינו לא שפכו את הדם  
68 הזה ועינינו לא ראו, והכהנים אומרים 'כפר לעמך ישראל אשר  
69 פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל'.  
70

71 משנה. עגלה ערופה - האמירות שבפרשת עגלה ערופה, ששינו  
72 לעיל שנאמרת דווקא בלשון הקודש, מנין, שנאמר 'כי ימצא חלל  
73 בארמה' ולא נודע מי הכהו. ויצאו וקניד ושופטיד' למדוד מה היא  
74 העיר הקרובה אל החלל, וכמה דינים הם, שילשה, ואלו השלשה  
75 מבית דין הגדול שבירושלים היושב בלשכת הגזית היו יוצאין. רבי  
76 יהודה אומר, חמשה דינים הם, שנאמר 'וקניד' שמשמעו שנים  
77 שהוא מיעוט רבים, 'ושופטיד' שמשמעו שנים הרי יש כאן ארבעה,  
78 ואין בית דין שמשפרו שקול, לכך מוסיפין עליהן עוד אחד והרי  
79 כאן חמשה.

80 נמצא ההרוג טמון בגל אבנים, או תלוי באילן, או צף על פני  
81 המים, לא היו עורפין עגלה עליו, שנאמר 'כי ימצא חלל בארמה'  
82 ולא טמון בגל, 'נופל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על פני  
83 המים.

84 נמצא ההרוג טמון לספר - עיר שהיא בגבול ישראל סמוך לנכרים,  
85 או לעיר שרופה עובדי בוכבים, או לעיר שאין בה בית דין, לא  
86 היו עורפין ומודדין. אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין.  
87 גמרא. שואלת הגמרא על החלק הראשון של המשנה, מאי קאמר  
88 - כיצד למד התנא ממה שנאמר 'כי ימצא חלל בארמה' שעגלה  
89 ערופה נאמרת בלשון הקודש. אמר רבי אבהו, לא ממקרא זה למד  
90 זאת התנא. אלא ממקום אחר, ושני דברים נאמרו בחלק זה של  
91 המשנה, והתנא הכי קאמר, תחילה אמר, מנין שבלשון הקודש,  
92 שנאמר כאן בעגלה ערופה 'וענו ואמרו', ולתלן בפרשת ברכות  
93 וקלות הוא אומר 'וענו הלוים ואמרו וגו'', ויש ללמוד גזרה שזה,  
94 מה ענינה האמירה לתלן בברכות וקלות היא דווקא בלשון  
95 הקודש, אף הענינה האמורה כאן היא דווקא בלשון הקודש. ואחר  
96 כך אמר דין אחר, וסדר עגלה ערופה ביצד נעשית, נאמר 'כי  
97 ימצא חלל בארמה ויצאו וקניד ושופטיד', שלשה דינים מבית  
98 דין הגדול שבירושלים היו יוצאין למדוד.  
99 שינו במשנה, שלשה מבית דין הגדול, רבי יהודה אומר חמשה  
100 וכו'. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת במשנה, תנו

1 וזה מפני שתחלת ניסה נפילה - שהנפילה נגרמת על ידי ניסת  
2 הלוחמים, שנאמר בדברי המבשר במלחמת פלישתים וישראל 'נס'  
3 וישראל לפני פלשתים ונס מנפה גדולה היתה בעם', הרי  
4 שהמגיפה והנפילה, נגרמו על ידי מנוסתם תחילה. עוד ראיה מביאה  
5 המשנה ולתלן הוא אומר, 'וניסו [אנשי] וישראל מפני פלשתים  
6 ויפלו חללים וגו'' הרי שמאחר שנסו מפניהם, נפלו בקרב לפניהם.  
7 מסיימת המשנה, במה דברים אמורים שיש החוזרים מהמלחמה ויש  
8 שאין יוצאים למלחמה כלל, במלחמות הרשות, אבל במלחמות  
9 מצוה כמלחמת יהושע בכיבוש הארץ, חבל ויצאין להילחם, אפילו  
10 התן מחררו - מחופתו וכלה מחופתה. אמר רבי יהודה, במה  
11 דברים אמורים שאין יוצאים כולם, במלחמות מצוה אבל  
12 במלחמות חובה חבל ויצאין, אפילו התן מחררו וכלה מחופתה.  
13 גמרא. שואלת הגמרא, מאי איכא בין רבי יוסי לרבי יוסי הגלילי,  
14 הרי לדברי שניהם היראה היא מעבירות. מתרצת הגמרא, איכא  
15 ביניהם אם עבר על עבירה דרבנן, לרבי יוסי הגלילי חומר, ולרבי  
16 יוסי אינו חוזר אלא על עבירה דאורייתא. כמו כן גדול שנשא  
17 אלמנה.

18 מוסיפה הגמרא, כמאן אזלא הא דתניא בענין חזרת עורכי  
19 המלחמה, שאם שח - סיפר בין תפילה - הנחת תפילין של יד  
20 לתפילה - להנחת תפילין של ראש עבירה היא בידו אם לא בידך  
21 שוב על של ראש, והזור עליה מעורכי המלחמה. אומרת הגמרא  
22 כמאן בהכרח שברייאת זו היא כרבי יוסי הגלילי שחזר אף על  
23 עבירות דרבנן, כגון ברכות.

24 מבררת הגמרא, מאן תנא להא דתנו רבנן בחזרה מעורכי  
25 המלחמה שאם שמע קול קרנות בעת המלחמה והרתיע ונפחד  
26 מאד, וכן אם שמע תנפת תריסין והרתיע, או שמע צהצוח חרבות  
27 ומים שותתין לו על פרקי מחמת יראתו, חוזר מעורכי המלחמה.  
28 ומבררת הגמרא כמאן סוברת ברייתא זו, לימא רבי עקיבא היא  
29 שלדבריו חוזרים מחמת יראה, ולא רבי יוסי הגלילי שלדבריו  
30 יכולים לחזור רק מפני פחד עבירות, ולא מעצם המלחמה. דוחה  
31 הגמרא, כהא - בפחד גדול כזה אפילו רבי יוסי הגלילי מודה  
32 שחזר גם משום זה, משום דכתבי' ולא ימס את לבב אחיו  
33 בלכבו' וכשמפחד כך, מרתיע גם את האחרים הואיל ופחדו ניכר.

34 שינו במשנה 'היה פכלות השוטרים' כו' שתחילת ניסה נפילה.  
35 שואלת הגמרא על לשון המשנה, הא מפני שתחילת ניסה נפילה  
36 - וכי הגורם לניסה היא הנפילה, ומדוע נקטה המשנה לשון זה, הרי  
37 מפני שתחילת נפילה ניסה מבעי ליה לתנא לכתוב, שהרי הגורם  
38 לנפילה היא הניסה. מתרצת הגמרא אימא בדברי המשנה מפני  
39 שתחילת נפילה ניסה - הגורם לנפילה היא הניסה.

40 שינו במשנה, במה דברים אמורים במלחמות מצוה וכו'. מבארת  
41 רבי יהודה במה דברים אמורים במלחמות מצוה וכו'. מבארת  
42 הגמרא את דבריהם ומחלוקתם. אמר רבי יוחנן, 'מלחמת רשות'  
43 דרבנן - מה שרבנן מכנים רשות, זו היא 'מלחמת מצוה' דרבי  
44 יהודה - היא אותה המלחמה שכונתה אצל רבי יהודה 'מצוה' ואין  
45 כולם יוצאים עליה. כמו כן, 'מלחמת מצוה' דרבנן מה שכונה  
46 בדברי רבנן מלחמת מצוה, זו היא 'מלחמת חובה' דרבי יהודה -  
47 היא מלחמת החובה שעליה דיבר רבי יהודה, והכל יוצאין עליה.  
48 ומבאר רבא את מחלוקתם, אמר רבא, מלחמות יהושע שהיו כדי  
49 לכבוש את ארץ ישראל על פי הדיבור דברי חבל חובה ויוצאים  
50 כולם. ואילו מלחמות בית דוד שהיו לרונקה להרחיב את גבול  
51 ישראל וליטול מס מהגויים, דברי חבל נידונית כמלחמת רשות. כי

## ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

52 הסנהדרין לצורך מדידת עגלה ערופה, אלא להוסיף על העיר  
53 ירושלים ועל העירות שבמקדש, שדבר זה נעשה רק על ידי  
54 הסנהדרין כולה, כדרכן במשנה בסנהדרין, אין מוסיפין שטח על  
55 העיר להתקדש בקדושת ירושלים, ועל העירות להתקדש בקדושת  
56 עורה אלא בבית דין של שבועים ואחד.  
57 תניא מפורש בבביתא פותיה דרב יוסף - כפי שפירש רב יוסף את  
58 הברייתא דלעיל, והוכיח משם שרבי אליעזר בן יעקב חולק על  
59 משנתנו, מצאן זקן ממרא לסנהדרין אפית פני והמרה עליה, כגון  
60 שיצאו למדינת עגלה או להוסיף על העיר ועל העירות, יכול  
61 תהא המראתו המראה, תלמוד לומר 'וקמת ועלית אל המקום',  
62 מלמד שהמקום גורם, הרי מצינו שתנא זה סובר שצריך את כל  
63 הסנהדרין למדידה, והיינו רבי אליעזר בן יעקב.  
64 שנינו במשנה, נמצא טמון בגל או תלוי פאילן לא היו עורפין.  
65 שואלת הגמרא, לימא מתניתין שממעט טמון מבאדמה'  
66 שמשמעו על פני האדמה מעליה, רבי יהודה היא ולא רבנן  
67 שנחלקו כעין זה בענין שכחה, כשהיה העומר טמון, דתניא, נאמר  
68 בפסוק וישכחת עומר בשדה, 'בשדה' משמע על פני השדה, פרוט  
69 לטמון בתוכה שלא חל עליו דין שכחה, דברי רבי יהודה. וחקמים  
70 אומרים, 'בשדה' משמעו אף בתוך גופה של שדה, לרבות אף את  
71 העומר הטמון בה. הרי שלרבות, כש 'בשדה' משמע בגופה של  
72 שדה, כך 'באדמה' משמע בגופה של אדמה, ואדרבא, היה לנו  
73 לרבות את הטמון.  
74 אמר רב, אפילו תימא שהמשנה שממעט טמון היא כשיטת רבנן,  
75 אין בכך קושי, כי המשמעות של 'בשדה' או 'באדמה' משנתית לפי  
76 ענין הפסוק, הלא בעגלה ערופה מענייניה דקרא - מתוך ענין  
77 הפסוקים יש ללמוד שבה למעט טמון, ואילו התם בשכחה מענייניה  
78 דקרא יש ללמוד שבה לרבות את הטמון. ומבאר רב כיצד מבינים  
79 זאת מתוך הפסוקים. כאן בעגלה ערופה, דכתיב 'כי ימצא הלל'  
80 שמשמעו הימא דמשכתב - בכל מקום שימצא, ואף הטמון בגל,  
81 הרי אין צורך לפסוק נוסף לרבות את הטמון, ואם כך, כשכתבה  
82 תורה אחר כך 'באדמה', ודאי הכוונה על פני האדמה פרוט לטמון.  
83 והתם בשכחה למדים זאת מענייניה דקרא, דכתיב בו 'כי תקצור  
84 קצירך בשדה וישכחת עומר בשדה', ומתוך הסמיכות של 'ושכחת'  
85 לקצירך' משמע, שענין שכחה הוא דומיא דקציר, מה קציר אינו  
86 אלא בגלוי על פני השדה, אף שכחה אינה נוהגת אלא בגלוי, והרי  
87 אין צורך בפסוק נוסף למעט את הטמון, וכשאחר כך כתב רחמנא  
88 'בשדה', ודאי הכוונה לרבות את הטמון בגופה של שדה.  
89 שואלת הגמרא, לרבי יהודה נמי שפוט עומר טמון מדין שכחה,  
90 מדוע הוצרך למעט מ'בשדה' תיפוק ליה כדברי רבי משכחה'  
91 דומיא דקציר' האמור בתחילת הפסוק. משיבה הגמרא, אין הכי  
92 נמי - אכן רבי יהודה למד זאת מדיקש זה. שואלת הגמרא, ואלא  
93 אם כך 'בשדה' שכתבה תורה, לדברי רבי יהודה שאינו מרבה את  
94 הטמון, למה לי. משיבה הגמרא, מיבעי ליה לרבות ממנו שכחת  
95 קמה - שאף אם היתה השכחה בתבואה מחוברת, ששכח פניה  
96 בשדה והניח מלקצרה, חל עליו האיסור של 'לא תשוב לקחתו, שכך  
97 משמע, 'ושכחת עומר' או 'ושכחת בשדה' לרבות שכחת קמה.  
98 שואלת הגמרא, ורבנן המרבים את העומר הטמון מ'בשדה', שכחת  
99 קמה מנא להו לחייב, משיבה הגמרא, נפקא להו מ'כי תקצור  
100 קצירך בשדה ושכחת' ומסמיכות שדך' ל'ושכחת', משמע ששכח  
101 מקצת משהו, לרבות שכחת קמה. שואלת הגמרא, ורבי יהודה  
102 שלמד לרבות שכחת קמה מ'בשדה', מה ילמד מ'בשדה' ושכחת:

1 וי' לא משמע ליה לדרוש ממנה דרשה (מאי קאמר רחמנא במה  
2 שהוסיפה ושפטיך, המיוחדין שבשפטיך ולא למנין הדיינים).  
3 מקשה הגמרא, אלא מעתה שדורשים כל מלה יתירה למנין נוסף  
4 של דיינים, כמו כן נדרוש ויצאו' שמשמע שנים, 'ומדרו' שמשמע  
5 שנים, הרי ארבעה נוספים, ואם כך, לרבי יהודה שדרש מזקניך  
6 ושפטיך' חמשה דיינים, כשנוסף עליהם ארבעה, הרי פאן תשעה,  
7 לרבי שמעון שדרש משם שלשה, כשנוסף עליהם ארבעה הרי פאן  
8 שכחה. מתרצת הגמרא, מלים אלו ויצאו' ומדרו' אינם מיותרים  
9 למנין, אלא ההוא מיבעי ליה לברתניא, ויצאו', מלמד שרק הן -  
10 הדיינים יעסקו במדידה ולא 'שלוותיה', 'ומדרו' מלמד שאפילו  
11 נמצא במקום שהוא בעליל לעיר - גלוי ופשוט סמוך לעיר זו, היו  
12 חוקים מודרין, שמצוה לעסוק במדידה.  
13 אומרת הגמרא, מתניתין שאמרה שדיינים מן הסנהדרין מודדים,  
14 ולא הצריכה שאף המלך והכהן הגדול ימדדו, ולא ברבי אליעזר  
15 בן יעקב, דתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, 'ומנין' זו סנהדרין,  
16 'שופטיך' זה מלך וכהן גדול, וכיצד הם רמוזים בשופטיך, מלך,  
17 דכתיב 'מלך במשפט יצמיד ארץ', כהן גדול, דכתיב 'ובכאת אל  
18 הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה וגו'', שמשמעו השופט  
19 הממונה על הכהנים שהוא כהן גדול.  
20 מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, רבי אליעזר בן יעקב שחולק על  
21 משנתנו, האם כמלך וכהן גדול בלבד הוא דפליג וסובר שצריך  
22 מלך וכהן, אבל בסנהדרין אינו חולק על המשנה במנין הדיינים,  
23 אלא אי ברבי יהודה שאמר חמשה, אי ברבי שמעון שאמר שלשה  
24 סבירא ליה, או דלמא, בסנהדרין נמי פליג על השיטות שבמשנה,  
25 ומה שאמר 'זקניך אלו סנהדרין' היינו עד דאיכא כולה סנהדרין  
26 גדולה במדידה.  
27 אמר רב יוסף, תא שמע לפשוט מבריתא שנאמרה בענין זקן  
28 ממרא, מצאן זקן ממרא לחכמי הסנהדרין אפי פני - מקום בתוך  
29 חומת ירושלים והמרה עליהן - ששאל מהם שם את שאלתו, והלך  
30 למקומו והורה אחרת ממה שהשיבו לו, יכול תהא המראתו  
31 המראה להתחייב עליה מיתה, תלמוד לומר באותה פרשה, "וקמת  
32 ועלית אל המקום" שהוא לשכת הגזית הסמוכה לעזרה, מלמד  
33 שהמקום גורם לחיוב זקן ממרא. ומדקדק רב יוסף, דנפיק במה -  
34 כמה דיינים מן הסנהדרין יצאו ממקום, אילימא דנפיק מקצתן  
35 ומקצתן עדיין נשארו במקום, מדוע יש בכך המראה, דלמא הנה  
36 דאיכא נזאי כוותיה סבירא להו - שמא אותם שנותרו בפנים  
37 סוברים כמות, אלא פשיטא מדובר כאן דנפיק כולה - שיצאו  
38 כל הסנהדרין ממקום, ולמאי - לאיזה צורך יצאו, אי יצאו לרבר  
39 הרשות, מי מצו נפקי - וכי מותר להם לצאת כולם והקטיב  
40 שרדה אגן תסהר אל יחסר המוג' ונדרש פסוק זה לענין  
41 הסנהדרין, שלא יחסר ממנה כדרך מזיגה שהיא שליש יין ושני שליש  
42 מים, ומכאן למדנו שאם צרף אחד מהם לצאת מלשכת הגזית,  
43 יבדוק, אם יש שם עשרים ושלשה דיינים כנגד סנהדרין קטנה  
44 שהם שליש מסנהדרין גדולה, וצא, ואם לאו, אינו יוצא, הרי  
45 שלא יתכן שיצאו כולם לדבר הרשות, אלא פשיטא שיצאו כולם  
46 לרבר מצוה, למאי - לצורך איזו מצוה יש צורך שתצא כל  
47 הסנהדרין, לא למדידת עגלה - האם לא לצורך מדידת העיר  
48 הקרובה להבאת עגלה ערופה, ורבי אליעזר בן יעקב היא שאמר  
49 'זקניך' זו סנהדרין, ונפשוט מכאן שכוונתו לכל הסנהדרין, וחולק על  
50 התנאים שבמשנה, שאמרו שלשה או חמשה.  
51 אמר ליה אפי רב יוסף, לא, אין מכאן ראייה לכך, דלמא לא יצאו

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד א

רשי"י

1 ר'י ד'ושפטיה דר'י ר' יהודה למנאק להביא עוד שנים: בעליל לעיר. במגלה. ופשוט  
 2 שאין עיר קרובה כו'. פתני'. דלא קתיי מילך וכהן גדול דלא בר' אליעזר בן יעקב: אי ברבי  
 3 יהודה. המשנה אי ברבי שמעון שלשה. ולא בעי ביה סנהדרין: מצאן וזן פמרא. לביד  
 4 הגדול. שאינו נעשה ממרא אלא בבד' של שבעים ואחד כדיליף בפרק קמא דסנהדרין:  
 5 **אבי פאני**. כל שהוא בתוך הקף החיצון של  
 6 ירושלים קרוי בי פאני. ולי נראה שהוא לשון  
 7 הנביאה כמו שקורין ציגל"א של עיר. כמו חמור  
 8 ובית פאני (כ"מ דף טו.) בסנהדרין"א בית ראש של  
 9 אפסר קורין כן: והנהר. עליון. כלומר על מה  
 10 ששאל מהם שם ואמרו לו ההלכה הלך לעירו  
 11 והנהר לעשות כדרך שהיה מורה בתחלה. ובהה  
 12 ליה ממרא על פיהם המקום. המיוחד למשפט.  
 13 והוא לשכת הגזית: דנפיק מנייהו כהו. לבי  
 14 פאני. דאיצטרך לאשמעוניהו דפטור משום  
 15 טעמא דהוין לבי: דלמא הנה דאיבא: ובי  
 16 פותיה סבירא להו. ומתקבא פתיה לן חיובא  
 17 דאיצטרך קרא למפטריה: שרדי. זה סנהדרין  
 18 שישבת בטבריה של א"י: און פתיה. שעשוין  
 19 בחצי לבנה עגלה בשורת ישיבתן כפי שיהו כולן  
 20 רואין זה את זה. והם כשעיר מוג. שני חלקים  
 21 מים ואחד יין. ואף כאן צריך שישתיר שליש: על  
 22 עיר. על ירושלים: תניא ברב יוסף. דאמר רבי  
 23 אליעזר בן יעקב בלחז סנהדרין בעי פתני'. דיליף  
 24 פרט לטמון רבי: יהודה היא: בשדה. ושכחת עמר  
 25 בשדה. לרבי יהודה משמע בשדה על פני  
 26 השדה. ורובן משמע בתוך השדה: והם  
 27 מעניניה דקרא. צריכין למירדשה. והבא  
 28 מעניניה דקרא תרדוש ליה. גבי חלל כתיב כי  
 29 ימצא חלל. כל היבא דמשפתח ואפי' טמון.  
 30 הלך על כרחו כי אתא באדמה למעטני טמון  
 31 בא תרדוש ביה על פני האדמה. דאי לרבי  
 32 לא איצטרך: אף שכחת בגלוי. וזהו משמע טמון  
 33 ממשמעוהא אי לא אנו דהדר רבייה

לשכחת קמה. שאם שכח וזית אחת לקצור קאי עלה בלא תשוב לקחתו. והכי משמע  
 ושכחת עמר או ושכחת בשדה: נפקא להו. מבשודך ושכחת. קרי ביה ששכח את קצת  
 שדה: שצפו עמרין לתוך שדה חברו. ששכח הרוח והרימה את העמרין מן הארץ  
 והצפיפון לתוך שדה חברו ושכחו. כסבור שאין שלו. נפקא מבשודך ולא בשדה חברך  
 דלא הוו שכחה: ורנן. מעוטא שדה חברו  
 נפקא להו מדתודה ליה למכתב כי תקצור קצירך  
 בשדה ושכחת וכתבי בשדה: צפו עמרין לתוך  
 שדהו. שהיו מטלים על גבי אבן או עמוד או זו  
 על זה. פתני' לשצפו. וקאי סלקא דעתך צפו משם  
 על גבי אבן או על גבי מעט. ולפעמי' לתוך  
 שדה חברו. צפו על גבי אבן הוא דמעט אכל  
 מקחיש לא מעט. והא בשודך כתיב. אלא הא  
 דקאמר צפו לאו דוקא צפו על שום דבר קאמר.  
 דאפי' מקחיש על גבי קרקע נמי קאמר אינו  
 שכחה. והאי דקאמר צפו דלא דעתך עמרין  
 לתוך שדה חברו אלא בצפון. שהיה מציפון  
 על הארץ ומביאתן לשם. שהחזיק בו להוליכו  
 לעיר. ס"ד השתא דאורחא דמלתא נקט ולא  
 דוקא: ובה ביה. ותו לא הוי שכחה. דבעין  
 שכחו מעקרו דקאמר בב"מ בפרק קמא דף טו.  
 מפני שהוא כצף. שהוא פטור על שהחזיק בו  
 באלו היה ערודו צף מעל הקרקע ומזח בידה:  
 הריני כגון עזאי בשוקי סבירא. יום אחד היה  
 דעתו צלולה. אמר הריני כאן בפומבדיתא מוכן  
 להשיב דבר לשואל בעמק ובחריפות כבן עזאי  
 שהיה חריף ורוש בשוקי סבירא: שני חללים זה  
 על גב זה. והאחד משוך והאחר מתחבר ומשם. ואם  
 תמרוז מזה יקרב לעיר אחת ואם תמרוז  
 מתחבר יקרב לעיר אחרת: ולא פה מודד כ"י.  
 וה"ה דמביעאי ליה נמי או דלמא מין במינו לא  
 הוי טמון. מין במינו לא הוי ומשניהם מודד  
 אלא שהוא בכלל אלה.

תניות

למדידת עגלה, ור' אליעזר בן יעקב היא? אמר ליה אביי: לא, דלמא להוסיף על העיר ועל העורות, פרתני: און מוסיפין על העיר ועל  
 העורות אלא בבית דין של שבעים ואחד. תניא פותיה דרב יוסף מצאן אפית פני והמרה עליון, כגון שצאנו למדידת עגלה או להוסיף  
 על העיר ועל העורות, וכול תהא המראתו המראה? תלמוד לומר: "וקמת ועלית", מלמד שהמקום גורם: נמצא טמון בגל או תלוי  
 באילן: לימא, מתניתין ר' יהודה היא ולא רבנן. דתניא "ושכחת עמר בשדה" פרט לטמון, דכרי ר' יהודה. ויכתיבם אומרים: "בשדה"  
 לרבות את הטמון. אמר רב: אפילו תימא. רבנן. הכא מעניניה דקרא, התם מעניניה דקרא. דכתיב "כי ימצא חלל" היבא דמשפתח,  
 "באדמה" פרט לטמון. והתם מעניניה דקרא, דכתיב: "כי תקצור קצירך בשדה ושכחת עמר" שכחה דומיא דקציר. מה קציר בגלוי אף  
 שכחה בגלוי, כתב רמב"ם "בשדה" לרבות את הטמון. לר' יהודה נמי, תיפוס ליה משכחה דומיא דקציר. אין הכי נמי, ואלא "בשדה",  
 למה ליה מיבעי ליה לרבות שכחת קמה. ורבנן, שכחת קמה מנא להו? נפקא להו מ"כי תקצור קצירך בשדה". ור' יהודה מיבעי ליה  
 ל ר' אבהו ר' אלעזר, דאמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה חברו. ורבנן, מ"בשדה" "בשדה". ור' יהודה  
 "בשדה" לא משמע ליה בעי ר' רמיה: צפו עמרין לתוך שדה, מהו? אור שדה בשדה דמי, או לאו בשדה דמי? אמר ליה  
 רב פהנא לרב פפי, ואמרי לה רב פהנא לרב יבד: תפשוט ליה מדרבי אבהו אמר ר' אלעזר, דאמר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה  
 חברו. חברו אין לתוך שדהו לא ולטעמיהו לתוך שדה חברו, צפו אין, מונחין לא? והא בעינן "בשדה" וליפא! אלא לתוך שדה  
 חברו ואפילו מונחין, והאי דקאמר צפו, דלא משפחת לה אלא בצפון. תא שמע: עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר, והניחו על גבי חברו  
 ושכחו, התחתון שכחה, והעליון אינו שכחה. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון: שניהם אינן שכחה, התחתון מפני שהוא  
 טמון, והעליון מפני שהוא צף. עד כאן לא פליגי אלא בתחתון, אבל בעליון דכרי הכל לא הוא שכחה. שאני התם, מין דאחזיק ביה,  
 וכה ביה. אי הכי, מאי איריא על גבי חברו? אפילו בשדה נמי! אין הכי נמי, והאי דקתני "על גבי חברו", משום תחתון. והא "מפני  
 שהוא צף" קאמר! אימא: "מפני שהוא כצף". אמר אביי: הריני כגון עזאי בשוקי סבירא. אמר ליה ההוא מדרבנן לאבוי: שני חללים  
 זה על גבי זה, מהיכן הוא מודד? מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צף, ומעליון מודד. או דלמא מין במינו הוי צף, ומין במינו  
 לא הוי טמון, ומתחתון מודד. או דלמא מין במינו הוי טמון, ומין במינו הוי צף, ולא מתחתון מודד ולא מעליון מודד? אמר ליה,  
 תניות:

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד ב

רשי"י

רשי"י

27 רבה וינהי' ד, דאס"ד אי אפשר לצמצם אין כאן קרובה אלא אחת ואנן הוא דלא ידעין די  
 28 מניה, והנה ליה למימר וביאו עגלה בשתפות ויתנו אם שלנו קרובה חלקכם והא קני לנו  
 29 ואם עירכם קרובה חלקנו והא קני לכם: **אילימא** לענין מדידה, קאמר וביאו הראש אצל  
 30 הגוף, דמקום שממצא הגוף שם צריך למודו וביאו הראש לכאן, והא מדקתני כו: קנה  
 31 מקומו. לקברו שם, דזה אחר מי תנאים שהתנה

32 והושע בפרק מרבה וכ"פ ד, עקר חיותא כו:  
 33 הלכך עקר חלל מיקרי ומודדו מניה בדכתיב אל  
 34 הערים אשר סביבות החלל: אמה גזי, אמה  
 35 מראש, גזרת ראשי החלה, דגזוז לישאן דרישא  
 36 כמו גזי נזר שער ראשה, תלשי וגלי ראשה:  
 37 **אפילו תיקא אבא שאול**, כר עקיבא סביא ליה  
 38 מ"ש דרבי אליעזר בן עקיבא דאמר מן הצואר  
 39 הוא קרוי חלל: דכתיב אל צוארי חללי רשעים  
 40 והלכך ממנו מודדו בדכתיב אל החלל: מתני'.  
 41 נפשי וקני ירושלים כו, שאין עסקיהם אלא  
 42 למדוד, בדכתיב וצאו וקצרו ופשיטו ומדדו  
 43 ואע"פ שאינו איתן גשר, דלא כתיב ביה עובקא  
 44 ולא קאמר אלא למצוה: בקופינן, כמין סכין גדול:  
 45 מאחרת, ממוול ערפה: מקומה אסור, לעולם:  
 46 וקטר לפרוק שם פשתו, דוקא נקט עבודת  
 47 שאינה בגופה של דוק דמפרש בגמרא: לא  
 48 בא לדינו ופטרנוהו, בגמרא מפרש בלא מונוות,  
 49 והינו דינו לא שפכו, לא נהרג על דינו  
 50 שפטרנוהו בלא מונוות והצרך לטסטס את  
 51 הברית ועל ידי כך נהרג, לא ראינוהו והתנהו.  
 52 וזויד בלא חבורה, והינו וענינו לא ראא  
 והכתובים

תניתיה. לתרא מנייהו דפלוגתא היא בטמון, אבל עף לא פשט לה מנה דהא אוקימנא  
 טעמא ועליון משום דאחויק ביה הוא רצף לא ידעין מאי הוי עליה: כבירה, רבנן דבי  
 מדרשא דבעו למיפשט מנה דפלוגתא בטמון דמין במינו הוא, דהני תנאי אפלו תנא קמא  
 דאמר תחתון שכחה כר' יהודה סבירא ליה דאמר בשדה פרט לטמון, וטעמא משום דמין  
 במינו לא הוי טמון: חלל, לא מקרי אלא בכלי

ברזל בעין תרבי: בגלל, ואפלו מפרפר עף וטמון  
 ותלוי, וקטל באשפה, דלא הוי עף ולא טמון ולא  
 תלוי ואפלו הכי אין עורפין דחלל קבעי, אלמא  
 קרא בדכתיב בעית: חלל ותיא כתיב, הקרובים  
 אל החלל ועוד חללים טובא למדרש חלל דוקא  
 ולא חנוק, פרט למצוי, תדיר, כגון ספר אי ער  
 שרקה עובדי כוכבים: קטל כדתיבא כו, והכי  
 קאמר, נמצא סמוך לעיר שאין בה ביד, אין  
 מודדוין לה אלא לעיר שיש בה ביד מודדוין, איזו  
 היא עיר שיש בה ביד קרובה לו, ואי לא תרד  
 תנאי הוה אמינא אין מודדוין בכלל: תל וקצרו  
 וקני העיר מכל מקום, דהאי העיר קרא ותיא  
 הוא, דמיצי למכתב והותה העיר הקרובה אל  
 החלל וקצרו וקניו עגלת בקר: מתני'. כגון,  
 מצמצם, שאין זו קרובה לו מוז אפלו כמלא חוט:  
 ואין ירושלים כו, מפרש טעמא בגמ': מוליכין  
 הראש אצל הגוף, בגמי מפרש למאי הלכתא  
 מוליכין: גמ', אפשר לצמצם, אפשר לכון  
 המדה ואמת מדרו שאין זו קרובה לו מוז כלל  
 והוה להו שתיקו קרובות: וקסבר, נמי קרובה  
 דכתיב בקרא אפילו קרובות במשמע כמו ובקמה  
 לר' אלעזר: אי אתה מודה שאם היה חנוק ומוטל  
 באשפה שאין עורפין? אלמא "חלל" ולא חנוק, הכא נמי "באדמה" ולא טמון בגלל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא עף  
 על גבי מים, ורבי אלעזר, "חלל" ותיא כתיב: נמצא סמוך לספר או לעיר שרופה גוים כו: דכתיב: "פי ומצא" פרט למצוי: או  
 לעיר שאין בה בית דין: דבעינא "וקני העיר וליפא: אין מודדוין אלא לעיר כו: פשיטא? פיון דתנא לעיר שאין בה בית דין, אנא  
 דבענא דאין מודדוין אלא לעיר שיש בה בית דין! הא קא משמע לן, כדתיבא: מנין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין,  
 שפניחין אותה ומודדוין לעיר שיש בה בית דין? תלמוד לומר: "ולקחו וקני העיר ההוא" מכל מקום: מתני' נמצא מכון בין  
 שתי עירות, שתיחן מביאות שתי עגלות, דברי ר' אליעזר, ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה, נמצא ראשו במקום אחד וגופו  
 במקום אחר, מוליכין הראש אצל הגוף, דברי ר' אליעזר, ר' עקיבא אומר: הגוף אצל הראש, מאין הוי מודדוין? ר' אליעזר אומר:  
 מפיבורו, ר' עקיבא אומר: מחוטמו, ר' אליעזר בן עקיבא אומר: ממקום שנעשה חלל, מצוארו: גמ' מאי טעמא דרבי אליעזר? קסבר  
 אפשר לצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא: "לרשתה", וקסבר ירושלים לא נתחלקה  
 לשבטים נמצא ראשו במקום במאי קמפלגי? אילימא לענין כדירה קמפלגי, הא מדקתני סיפא "מאין הוי מודדוין", מכלל דרישא  
 לא כמדירה עסקינו? אמר ר' יצחק: ב"מת מצוה קנה מקומו" קמפלגי, והכי קאמר: לקברו קנה מקומו, והיכא דנמצא ראשו  
 במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף, דברי ר' אליעזר, ר' עקיבא אומר: הגוף אצל הראש, במאי קמפלגי? מר  
 סבר: גופיה בדוכתיה נפיל, רישא דנאדי ונפיל, ומר סבר רישא היכא דנפיל נפיל, גופא הוא דרהיט אולי: מאין הוי מודדוין: במאי  
 קמפלגי? מר סבר עיקר חיותא באפיה, ומר סבר עיקר חיותא בפיבוריה לימא פי הני תנאי מהיכן הולך נוצר מראשו, וכן הוא  
 אומר: "ממעני אמי אתה גזוז" ואומר "גזי נזרף והשליכי" וגו'. אבא שאול אומר: מפיבורו, ומשלח שרשו אילך ואילך, אפילו תיקא  
 אבא שאול, עד כאן לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה, דכי מיתצר ולד, ממצייעתיה מיתצר, אבל לענין חיותא, דכולי עלמא  
 באפיה הוא, דכתיב: "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו" וגו': ר' אליעזר בן עקיבא אומר: ממקום שנעשה חלל מצוארו: מאי טעמא  
 דרבי אליעזר בן עקיבא? דכתיב: "לתת אותה אל צוארי חללי רשעים": מתני' נפטרין וקני ירושלים ותלכו להו, וקני אותה העיר  
 מביאין עגלת בקר אשר לא משכה בעול, ואין המום פוסל בה, ומודדוין אותה לנחל איתן, "איתן" כמשמעו, קשה, אף על פי  
 שאינו איתן, גשר, ועורפין אותה בקופין מאחוריה, ומקומה, אסור מלרוע ומלעבוד, ומותר לפרוק שם פשתו ולקצר שם אבנים,  
 וקני אותה העיר ורצוין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה, ואומרים "דינו לא שפכו את הדם הזה וענינו לא ראוי" וכי  
 על דעתיה עלתה שוקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על דינו ופטרנוהו בלא מונו, ולא ראינוהו והתנהו בלא לוייה.



ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

53 שנינו במשנה, נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה עובדי בוכבים  
 54 בו, מבאר הגמרא את הטעם שבשני אלו לא היו עורפין, דכתיב  
 55 'כי ימצא חלל' שמשמע שנמצא דבר שאינו רגיל, פ'טו למצוי -  
 56 לדבר שהוא רגיל שימצא, ובעיר הסמוכה לספר וכן ברובה עובדי  
 57 כוכבים, מצוי הדבר שהיו חללים.  
 58 שנינו במשנה, או לעיר שאין בה בית דין, מבאר הגמרא, שהטעם  
 59 שאין מודדין לעיר שאין בה בית דין, הוא משום דפעניא - שיש  
 60 צורך שיתקיים מה שנאמר בפרשה 'וקני העיר, וליכא.  
 61 שנינו בסוף המשנה, אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין בו,  
 62 מקשה הגמרא, פשיטא, בין דתנא כבר שאין מודדין לעיר שאין  
 63 בה בית דין, אלא דתנא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית  
 64 דין, מתרצת הגמרא, אילו לא שנינו אלא שער שאין בה בית דין אין  
 65 מודדין לה, היינו אומרים, שאם העיר הקרובה אל החלל אין בה בית  
 66 דין, אין מביאים עגלה ערופה כלל, ובתוספת זו שבמשנה הא קא  
 67 משמע לך, בדתניא - את הדין השני בברייתא, מנין שאם נמצא  
 68 החלל סמוך לעיר שאין בה בית דין, שפניחין אותה ומודדין  
 69 לעיר שיש בה בית דין, תלמוד לומר 'ולקחו וקני העיר ההיא'  
 70 ומלת 'עיר' יתירה היא, שהיה יכול לומר ולקחו וקניה, ומן היתור אנו  
 71 למדים שגם כשהעיר הקרובה אין בה בית דין, מכל מקום מביאה  
 72 העיר הקרובה ביותר שיש בה בית דין.  
 73 משנה. נמצא ההרוג כסוון בין שתי עירות בדיוק באותה מידת  
 74 קרובה, שתייהן מביאות שתי עגלות, דברי רבי אליעזר. ואין  
 75 וירושלים מביאה עגלה ערופה גם כשהיא העיר הקרובה אל החלל.  
 76 נמצא ראשו של ההרוג במקום אחד לחוד, וגופו במקום אחר,  
 77 מוליכין הראש אצל הגוף, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר,  
 78 מוליכין הגוף אצל הראש.  
 79 מאן - מאיזה מקום בגוף היו מודדין, רבי אליעזר אומר, מודדין  
 80 מפיבורו. רבי עקיבא אומר, מודדין מחוטמו. רבי אליעזר בן  
 81 יעקב אומר, מודדין במקום שנעשה בו חלל, דהיינו מצוארו.  
 82 גמרא. אמרת גמרא, מאי מעמא דרבי אליעזר במה שאמר שאם  
 83 נמצא מכוון בין שתי עירות, שמה שנמצאו שתי העירות מכוונות  
 84 - יש אפשרות לצמצם ולדייק, שמה שנמצאו שתי העירות מכוונות  
 85 במדה, אכן מדידה נכונה היא וקרובות הן במידה שוה, ואין אחת  
 86 קרובה מחברתה אפילו במשהו, שאם נאמר שאי אפשר לצמצם,  
 87 והמדידה שלנו אינה מדויקת, הרי זה ספק מי מהן הקרובה, ועל  
 88 שתייהן להביא עגלה אחת בשותפות, ולהתנות, שאם היא אינה העיר  
 89 הקרובה, הרי היא מקנה את חלקה בעגלה לעיר האחרת. ועוד סבר  
 90 רבי אליעזר, שאף אמרה תורה 'קרובה' בלשון יחיד, אין קפידא  
 91 שתהיה רק אחת שמביאה, אלא לאו דווקא הוא, ו'קרובה' ו'אפילו'  
 92 קרובות.  
 93 שנינו במשנה, ואין וירושלים מביאה עגלה ערופה, מבאר הגמרא  
 94 את הטעם, דאמר קרא 'באדמה אשר ה' אלקיך נתן לך לרשתה'  
 95 שמשמעו, שהוא מקום שעלה ונחלק בגורל, וקסבר התנא של  
 96 המשנה וירושלים לא נתחלקה לשבטים לפי הגורל, אלא היא נחלת  
 97 הכלל.  
 98 שנינו במשנה, נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין  
 99 הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר הגוף אצל  
 100 הראש בו. שואלת הגמרא, רבי אליעזר ורבי עקיבא במאי קמפלגי  
 101 - לענין מה נחלקו, אילימא לענין מדידה של העיר הקרובה  
 102 קמפלגי, ומוליכין הראש אצל הגוף, היינו שמודדין מהגוף, הא  
 103 מדיקתני סיפא בהמשך המשנה שנחלקו תנאים מאן היו מודדין  
 104 האם מטיבורו או מחוטמו או מצוארו, מכלל דרישא שעוסקת

1 תניתונה - יש לפשוט חלק מספק זה מן הברייתא שהוזכרה לעיל  
 2 בסוגיא, ששנינו בה, עומר שחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על  
 3 גבי עומר חבירו ושכחו, התחתון שכחה והעליון אינו שכחה. רבי  
 4 שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, שניהן אינן שכחה,  
 5 התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צף. ומבאר  
 6 הגמרא את הראיה מן הברייתא, סבריה - סברו בני בית המדרש,  
 7 דהני תנאי שברייטא שנחלקו בדין העומר התחתון, ואף מי  
 8 שמחייב בו בשכחה ברבי יהודה סבירא להו, דאמר, 'בשדה' פ'טו  
 9 למטון שאין נוהג בו דין שכחה, ולמרות כך מחייב תנא קמא את  
 10 העומר התחתון בדין שכחה. מאי לאו בהא קא מיפלגי תנא קמא  
 11 ורבי שמעון בן יהודה, דמר - רבי שמעון בן יהודה שפטר סבר,  
 12 שגם כשההטמנה היא באופן של מין במינו כמו בענייננו שהעומר  
 13 התחתון נטמן תחת העומר העליון שהוא מינו, הוי בכך טמון ואינו  
 14 נוהג בו דין שכחה. ומר - תנא קמא שמחייב סבר, שכשההטמנה  
 15 היא באופן של מין במינו, אין העליון חשוב כהפסק, ולכך לא הוי  
 16 טמון ונוהג בו דין שכחה. נמצא אם כך, שהשאלה ששאלו את אביי,  
 17 האם סברת מין במינו נכונה היא לענין שלא יקרא טמון או לא,  
 18 נחלקו בכך תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה.  
 19 דוחה הגמרא, לא, אין לפשוט מברייתא זו, ולא בכך נחלקו תנא קמא  
 20 ורבי שמעון, אלא אי ברבי יהודה היה סבירא להו שפטר בעומר  
 21 טמון, דבובלי עלמא היו אומרים שגם כשההטמנה היא באופן של מין  
 22 במינו הוי טמון ולא היה חל עליו דין שכחה. והכא בברייתא זו,  
 23 חכמים ורבי שמעון בן יהודה בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן  
 24 קמיפלגי, דרבנן שאמרו שיש לתחתון דין שכחה סוברים ברבנן  
 25 שמחייבים את העומר הטמון. ורבי שמעון בן יהודה שאמר שאין  
 26 לתחתון דין שכחה סבר ברבי יהודה שפטר את העומר הטמון.  
 27 מקשה הגמרא, אי הכי שרבנן שברייטא מחייבים בדין שכחה בכל  
 28 עומר טמון, מאי אידיא שנקטה הברייתא את המחלוקת באופן  
 29 שהניח את העומר על גבי עומר חבירו שבכך יש מקום לומר שאין  
 30 לתחתון דין טמון משום שההטמנה היא במינו, הרי לדבריך אפילו  
 31 אם טמנו ממש בעפר ובצורר נמי מחייבים רבנן. מתרצת הגמרא,  
 32 אין הכי נמי יכלה הברייתא לנקוט את המחלוקת גם כשטמנו בעפר  
 33 או בצורר, ולדודיעך כחו דרבי יהודה דאמר אפילו מין במינו הוי  
 34 טמון ואין נוהג בו דין שכחה, נקטה הברייתא את המחלוקת כשנטמן  
 35 תחת עומר חבירו.  
 36 תנו רבנן, נאמר בפסוק שנמצא 'חלל' שמשמעו הרוג בכלי ברזל,  
 37 ולא כשנמצא הנוק, וכמו כן 'חלל' משמעו שכבר הרוג ולא  
 38 כשנמצא מפרפר. נאמר 'באדמה' ולא כשנמצא טמון בגל. נאמר  
 39 'נופל' ולא כשנמצא תלוי באילן. נאמר 'בשדה' ולא כשנמצא צף  
 40 על פני המים. רבי אליעזר אומר, בכולן - בכל מצב שנמצא, בין  
 41 אם הוא מפרפר או טמון או תלוי או צף, אם היה חלל - הרוג במכת  
 42 חרב עורפין.  
 43 תניא, אמר רבי יוסי בר יהודה, אמרו לו חכמים לרבי אלעזר,  
 44 אי אתה מודה שאם היה הנוק מוטל באשפה, שאין עורפין  
 45 עליו, שכוין שלא הוכה במכת חרב, אין זה קרוי חלל, אלמא גם  
 46 לדבריך דורשים 'חלל' ולא הנוק, הכא נמי תדרוש 'באדמה' ולא  
 47 טמון בגל, 'נופל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על גבי מים,  
 48 ומדוע בדרשות אלו אתה חלוק עלינו. אומרת הגמרא, ורבי אלעזר  
 49 שדורש רק את 'חלל' ולא את יתר הדרשות, טעמו הוא כי 'חלל'  
 50 יתירא כתיב בפרשה זו פעמים רבות, ומן היתור הוא דורש למעט  
 51 חנוק, אבל הפסוקים האחרים אינם מיותרים, ומן המשמעות עצמה  
 52 לא משמע לו למעט.

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

נתמעטה מכאן, ולמד מהגזרה שזה מעגלה שאף שאר עבודות  
 פוסלות בה.  
 מקשה הגמרא, כיצד אמרת ש'בה' שבעגלה הוצרך למעט שאין  
 עבודה פוסלת בקדשים, כדי שלא נלמד אותם בקל וחומר מעגלה,  
 הרי איבא למיפרך על הקל וחומר, מה לעגלה שלכך פוסלת בה  
 עבודה, שחמורה היא בכך שכן שנים פוסלות בה, שהרי אינה  
 קרויה עגלה אלא בת שנתה, אבל קדשים שקלים הם בכך שאין  
 השנים פוסלות בהם, אף עבודה לא תפסול בהם, וכיון שאין כאן קל  
 וחומר, אין צורך למעט אותם מ'בה', ובהכרח בא למעט פרה משאר  
 עבודות שאינם עול, ומדוע אמר רב שאף שאר עבודות פוסלות  
 בפרה. מתרצת הגמרא, אטו קדשים מי ליבא דפסלי בהו שנים  
 - וכי לא מצאנו קדשים שפוסלים בהם שנים, וכיון שיש קדשים  
 שפוסלים בהם שנים, כגון פסח וחטאת שנאמר בהם 'בן שנתו, כי  
 איצטרך קרא שנאמר בעגלה 'בה', להנה קדשים דפסלה בהו  
 שנים שבהם ניתן ללמוד בקל וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה,  
 הואיל ואין בהם פירכא זו של פסול שנים, ולכך ניתן לומר ש'בה'  
 זה ממעט רק קדשים ולא פרה.  
 מקשה הגמרא, וקדשים, מה דלא פסלה בהו עבודה, וכי מהבא  
 נפקא מהמיעוט 'בה', הרי מהתם נפקא, ממה שנאמר בפרשת  
 מומין, 'עודת או שבו או תרוץ או יבלת או נרב או ילפת לא  
 תקריבו אלה לה', ומהמלה 'אלה' מדוייק, שרק אלה שהם מומין  
 אי אהה מקריב, אבל אהה מקריב קדשים שנגעבה בהו עבודה,  
 ואין צריך ללמוד זאת מ'בה', ושוב יקשה, שבהכרח נדרוש מ'בה'  
 שאין שאר עבודות פוסלות בפרה, וקשה על דברי רב. מתרצת  
 הגמרא, אף שכבר נאמר 'לא תקריבו אלה', עדיין איצטרך למעט  
 זאת מ'בה', שאלו נאמר רק 'לא תקריבו אלה', סלקא דעתך  
 אמינא, שמה שאין עבודה פוסלת בקדשים, הני מילי היבא דעבד  
 בהו עבודת היתר, אבל עבד בהם עבודת איסור כגון שעבד בהם  
 בשבת, או שחרש בכלאים של שור וחמור, אימא ליתסרו להקרבא,  
 לכך צריכא למעט זאת גם מ'בה'.  
 מקשה הגמרא, והא נמי כשעבד בהם עבודת איסור, הרי מהבא  
 נפקא, שנאמר בפרשת מומין פסוק נוסף, 'ומיד בן נכר לא תקריבו  
 את לחם אלהיכם מכל אלה', וגם כאן מדוייק מהמלה 'אלה', שרק  
 אלה שהם מומין אי אהה מקריב, אבל אהה מקריב קדשים  
 שנגעבה בהו עבודה, וכיון שנאמרו שני פסוקים, ודאי יש לדרוש  
 את השני לעבודת איסור, ושוב אין צורך ללמוד זאת מ'בה'  
 שבעגלה, ובהכרח נדרוש מ'בה' שאין שאר עבודות פוסלות בפרה,  
 ושוב יקשה על דברי רב. מתרצת הגמרא, אף שנאמרו שני פסוקים  
 בפרשת מומין, עדיין איצטרך למעט זאת מ'בה', שאלו לא נאמרו  
 אלא פסוקים אלו, סלקא דעתך אמינא, שמה שאין עבודה פוסלת  
 בקדשים, בין עבודת היתר ובין עבודת איסור, הני מילי, היבא דעבד  
 בהו בשחן חולין, אבל אם עבד בהו בשחן קדשים, אימא ליתסרו  
 בכך מהקרבא, לכך צריכא למעט זאת גם מ'בה' שבעגלה, ולענין זה  
 נדרש 'בה', ולא למעט פרה, וכדברי רב שלמדים מעגלה לפסול גם  
 שאר עבודות בפרה.  
 נופא, אמר רב יהודה אמר רב, הניח עליה - על פרה אדומה  
 עודה - אגודה של שקין, פסולה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה  
 לעגלה, שלענין פרה די בעליית המשא עליה כדי לפוסלה, שכן  
 כתוב בה 'אשר לא עלה עליה, ובעגלה לומר בעגלה 'בה',  
 עד שתמשוך את המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה'.

והכהנים אומרים, "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'" ואל תתן  
 דם נקי בקרב עמך ישראל", ואף שהפסוק מסיים 'ונכפר להם היום',  
 לא היו צריכין לומר "ונכפר להם היום", שאין זה בכלל האמירה,  
 אלא רוח הקודש מבשרתן ואמרת בתורה, אימתי שתעשו ככה  
 היום מתכפר להם.  
 נמרא, שנינו במשנה שאין המום פוסל בעגלה. מקשה הגמרא, ויהא  
 מום פוסל בעגלה מקל וחומר, ומה פרה אדומה שאין השנים  
 פוסלות בה שהרי אין שיעור לשנותיה, מום פוסל בה שהרי נאמר  
 בה 'אשר אין בה מום', עגלה ששנים פוסלות בה שהרי אין קרויה  
 עגלה אלא עד בת שנה, אינו דיו שיהא מום פוסל בה. מתרצת  
 הגמרא, שאני התם לענין מום שחלוקה בו עגלה מפרה, דאמר קרא  
 בפרה, 'אשר אין בה מום', ומלת 'בה' באה למעט, דווקא בה מום  
 פוסל, ואין מום פוסל בעגלה והמיעוט מוציא מסבת הקל וחומר.  
 מקשה הגמרא, אלא מעתה ש'בה' משמע מיעוט, לא יהו שאר  
 עבודות מלבד עלה עליה עול פוסלות בה - בפרה, אלקמה אמר  
 רבי יהודה אמר רב, הניח עליה - על פרה אדומה עודה - אגודה  
 של שקין פסולה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה לעגלה, שלענין  
 פרה די בעליית המשא עליה כדי לפוסלה, שכן כתוב בה 'אשר לא  
 עלה עליה, ובעגלה אינה נפסלת במלאכת משא עד שתמשוך את  
 המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה', הרי שלענין זה שזה  
 פרה לעגלה, שמלאכת משא פוסלת בה, אף שלא נאמר בה אלא  
 עול, אלא משום שלמדים פרה בקל וחומר מעגלה כדלקמן  
 בברייתא, ולדברייך שאמרת ש'בה' שבפרה מוציא מקל וחומר  
 לעגלה, נאמר גם ש'בה' שבעגלה שנאמר בה 'אשר לא עובד בה',  
 יוציא מן הקל וחומר לפרה, ונאמר שדווקא 'בה' בעגלה שאר  
 עבודות פוסלות, אבל בפרה שלא נאמר בה אלא עול, לא תפסולנה  
 בה שאר עבודות.  
 מתרצת הגמרא, שאני פרה שמה שאר עבודות פוסלות בה, אינו  
 משום שלמדים מקל וחומר, אלא משום דילפינן בגזרה שזה 'עול'  
 'עול' פרה מעגלה, שכשם שבעגלה שאר עבודות פוסלות בה, כך  
 פרה שאר עבודות פוסלות בה, וכיון שמלה זו מופנית לגזרה שזה,  
 הרי הוא כאילו מפורש בה ששאר עבודות פוסלות בה, והמיעוט של  
 'בה' שבעגלה, בהכרח נדרשנו לדבר אחר. מקשה הגמרא, אם כך,  
 עגלה נמי מדוע אין המום פוסל בה, תיתי גם היא בגזרה שזה 'עול'  
 'עול' מפרה, ונאמר שכשם שהמום פוסל בפרה, כך יפסול בעגלה.  
 מתרצת הגמרא, אי אפשר ללמוד מגזרה שזה זו לענין מום, כי הא  
 מיעט דהמנא בפרה 'בה', לומר שאין המום פוסל אלא בה ולא  
 בעגלה. מקשה הגמרא, אם כך, מדוע לענין שאר עבודות בפרה,  
 אמרת שלמדים מגזרה שזה לפסול שאר עבודות, הרי בעגלה נמי  
 בתויב 'בה', ונאמר שאין ללמוד גזרה שזה לענין שאר עבודות, כיון  
 שמיעטה תורה בעגלה לומר שרק בה שאר עבודות פוסלות ולא  
 בפרה.  
 מתרצת הגמרא, והוא - המיעוט 'בה' שממעט שדווקא בעגלה  
 פוסלות שאר עבודות ולא בדבר אחר לא מפרה ממעט אותם, אלא  
 מיבעי ליה למעוטי קדשים דלא פסלה בהו עבודה, שלולא  
 מיעוט זה, סלקא דעתך אמינא לית קדשים פקל וחומר מעגלה  
 שתפסול בהם עבודה, ומה עגלה שקלה היא שאין מום פוסל בה,  
 עבודה פוסלת בה, קדשים שחמורים הם שמום פוסלת בהו, אינו  
 דיו שנגעבה פוסלת בהו, ולכך הוצרך הכתוב לומר בעגלה 'בה',  
 לומר שרק בעגלה פוסלת עבודה ולא בקדשים, אבל פרה לא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד א

רש"י

רש"י

1 המעטא דאתא מג'ש: מי ליבא דפסלי בהו שנים. והרי פסח וחסא דכתיב בהו בני  
 2 שנתו וכי איצטרך בה למעטינהו מפסול עבודה להכי איצטרך, דאי לא מעטינהו הו  
 3 גמרי בקל וחמר מעגלה: שנעבדה בהו עבודה. גרסי: עבודת אסור. כגון בשבת או כלאים  
 4 בשור וחמור. עבודת אסור נמי כרא נפקא. דכיון דתרי קראי כתיבי, על כרחיך  
 5 חד מניהו לעבודת אסור. על גבי פרה תניא:  
 6 שאר עבודות פסולות בה. דכתיב אשר לא עבד  
 7 בה. ואם נפשך לומר. ואם יש לך להשיב על  
 8 קו זה, צא ולמד בגי'ו, נאמר כאן על כו: מאי  
 9 אם נפשך לומר. מאי הוה לך למפרך דשקבה  
 10 תנא לארומיה וליף בגורה שוה: נאמר כאן בו.  
 11 ותאי על יתרא הוא. דהא בכלל שאר עבודות  
 12 הוא: ומסקום שבתא. לאו תנא קתני לה אלא  
 13 תיובתיה קא מפרש ואזיל גמרא דקא מתיב  
 14 לרב יהודה דאמר לעיל שאר משאות פוסל  
 15 בפרה בעליה בעלמא. והא כיון דשאר משאי  
 16 בפרה לא כתיב ומעגלה: ליה לך בגורה שוה,  
 17 וממקום שקאת משם: יש לך ללמד נמי דמה  
 18 עגלה עד שתמשוך אף פרה בשאר משאות  
 19 דילפינן מעגלה עד שתמשוך: ת"ל אשר לא  
 20 עבד עליה על מ"פ. דרש ליה בלא על מרלא  
 21 כתיב אשר לא עגלה על עליה: והוה הדר כתיב  
 22 על לדרשא כדדרשינא ואזיל א"ב כו' שלא  
 23 בשעת עבודה. ואפלו הניחו עליה להקל משא  
 24 מידו ולא למשוך: אלא בשעת עבודה. כלומר  
 25 שעבודה זו לערך היא, אבל אקראי בעלמא  
 26 שהניח שק עליה ולא להוליכיה אלא אקראי  
 27 ואותיב לא פסלה משיבת על. לפסול בעגלה:  
 28 שאינו עושה פירות. עגלה בת שנתה לא יקדה:  
 29 במקום שאין עושה פירות. נחל איתן קשה: שלא  
 30 הניחוחו שברגורה  
 איתן

1 והתנינן אומרים. כדכתיב לעיל ונגשו ההקנים בני לוי ולא פרש על מה הם נגשיהו. ולא  
 2 היו צריכים לומר ונפטר להם היום. כלומר דכתיב בקרא לאו אוענו ואמרנו קאי  
 3 ויהא אף זה בכלל אמירה, אלא מלתא באנפי נפשיה היא, שרוח הקדש בשר את  
 4 ישראל ע"י משה רבינו לכשיעשו בן ונפטר להם היום. גמ' עגלה. בת שנתה היא ואם  
 5 עבדה שנתה פסולה, דכל מקום שנאמר בתורה  
 6 עגל סתם בן שנה הוא. דילף מועגל וכבש בני  
 7 שנה: פרה ארצה. אין שיעור לשנותיה: מום  
 8 פוסל בה. דכתיב בפרה אדמה אין בה מום  
 9 (מוקד יטו) בה. מעוט: אלא מעתה. דכל היבא  
 10 דכתיב בה מעוטא הוא ולא גמרינן מניה בכל  
 11 חומר: לא יהו שאר עבודות פסולות. בפרה,  
 12 דהא על בלבד כתיב בה אלא דגמר לה בקי  
 13 מעגלה דכתיב (הק"ס כל) אשר לא עבד בה כל  
 14 עבודות במשמע, ואי בה מעוטא לא נגמר מניה:  
 15 אלא: אמר רב יהודה תיב. על פרה עודה של  
 16 שקין אגדה של שקין פסולה ואע"ג דלאו על  
 17 הוא ובעליה לחודיה מיפסלא כדכתיב בפרה  
 18 במלאכת על האמורה בה אשר לא עלה  
 19 בעליה לחודה ואפלו שלא משכה: ובעגלה עד  
 20 שתמשוך. שתלטלל המשא מעט, דבעגלה כתיב  
 21 אשר לא משכה, ולקמן פריך בין דשאר  
 22 עבודות בפרה לא כתיב ומעגלה: ילפינן אמאי  
 23 מיפסל בעגלה לחודה דשאר משאי שאינו על  
 24 ממש. מ"מ שמע מנה דגמר פרה מעגלה בקי  
 25 בשאר עבודות ואע"ג דכתיב בה מעוטא: שאני  
 26 פרה דילפינן על יול. וכיון דגורה שוה מנחה  
 27 היא הוה ליה כמנא דכתיב בגופה, ומעוטא דבה  
 28 דרש ליה לדרשא אחרניא כדלקמן. עגלה נמי  
 29 תיב: על על ספרה. למום: למעוטי קדשים ולא  
 30 פסלה בהו עבודה. מהקרבנה. אבל פרה לא

22 מהכא נפקא? מהתם נפקא! "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה" אלה אי אתה מקריב,  
 23 אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהו עבודה! איצטרך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היבא דעבד בהו עבודת היתר, אבל  
 24 עבודת אסור אימא ליתסרו, צריבא. והא נמי, מהכא נפקא "ומנד בן גבר לא תקריבו את להם אלהיכם מפל אלה" אלה, אי  
 25 אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהו עבודה. איצטרך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היבא דעבד בהו פשהו  
 26 חולין, אבל עבד בהו פשהו קדשים אימא ליתסרו, צריבא. גופא, אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה,  
 27 ובעגלה עד שתמשוך. מיתבי "על" אין לי אלא עול, שאר עבודות מניין? אמרת: קל וחומר, ומה עגלה שאין מום פוסל בה, שאר  
 28 עבודות פוסלות בה. פרה שמום פוסל בה, אינו דין ששאר עבודות פוסל בה? ואם נפשך לומר: נאמר כאן "על" ונאמר להלן  
 29 "על" מה להלן שאר עבודות פוסלות בה, אף כאן שאר עבודות פוסלות? מאי "אם נפשך לומר"? וכי תימא: איבא למיפרך,  
 30 מה לעגלה שפן שנים פוסלות בה, אי נמי קדשים יוכיחו, שמום פוסל בהו ואין עבודה פוסלת בהו, נאמר כאן "על" ונאמר להלן  
 31 "על", מה להלן שאר עבודות, אף כאן שאר עבודות. וממקום שבתא, מה להלן עד שתמשוך, אף כאן עד שתמשוך. תנאי היא,  
 32 דאיבא דמיתבי לה מעגלה, איבא דמיתבי לה מגופה דפרה, דתניא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות מניין? תלמוד לומר:  
 33 "אשר לא עלה עליה על" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה.  
 34 שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עלה עליה" כלל, "על" פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה  
 35 שבפרט, עול אין, מידו אחרניא לא?! "אשר" רבויא הוא. ותניא נמי גבי עגלה פי האי גוונא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות  
 36 מניין? תלמוד לומר: "אשר לא עבד בה" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא  
 37 בשעת עבודה. שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עבד בה" כלל, "על" פרט, כלל ופרט, אין בכלל  
 38 אלא מה שבפרט: עול אין, מידו אחרניא לא?! "אשר" רבויא הוא. אמר ר' אבהו: בעי מיניה מר' יוחנן: משיבת עול בכמה?  
 39 אמר לי: כמלא עול. איבעיא להו, לארבו או לרחבו? אמר להו ההוא מרבנן ור' יעקב שמויה: לדידי מפרשא לי מיניה ר' יוחנן  
 40 משיבת עול לרחבו טפה. ולמיא טפח? הא קא משמע לך, שיעורא דעול טפח הוי. למאי נפקא מינה? לביקח וממפר. אמר ר'  
 41 יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה: הביא עגלה בנחל? אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שלא עשה פירות, ויערף במקום  
 42 שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. מאי פירות? אילימא פרה ורביה, אלא מעתה זקן ופרים, הכי נמי  
 43 דלא ערפינן? אלא מצות: ומורדין אותה אל נחל איתן. "איתן" כמשמעו, קשה: תנו רבנן: מנין לאיתן שהוא קשה? שנאמר:  
 איתן

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף נו עמוד ב

רש"י

רש"י

17 שגאמר עד היום הזה לעולם ולעולמי עולמים הוא: שלא דבר בפיו. דלא כתיב אלא  
 18 ויראם באצבעו או בעקמיונות שפתיים כדלקמן. ויזעזעו. כדאמרין שאין מלאך המות  
 19 שולט בהם: שלוחו פרעה. כדכתיב ויצו עליו פרעה אנשים ויחלו אתו: אינו נזקק. אותו  
 20 היוצא לדרך: עד עבודה של עיר. שהוא יוצא ממנה. והוא בבית החיצון שבחוץ שבעים  
 21 אמה ושירים לבתי העיר: כי ציניתא דבבל.  
 22 מקום הוא ובו דקלים הרבה כמו צני הר הברזל  
 23 וקפה דף כע: לא נתישב. והינו לא ישוב אדם שם,  
 24 לא גור אדם הראשון ישוב שם, והינו דאמרי  
 25 אינשי איתנהו משני אדם הראשון, שגור עליו  
 26 אדם הראשון ישוב דקלים ולא ישוב אחר:  
 27 שהקרתה עליו את הפקום. שפשיהו הפנים  
 28 הרעים היתה פרנסתו לקביא מים ולמבוא:  
 29 מקטני אמנה. שהיו דוגמים שפסקה פרנסתם  
 30 בשביל שנתפאו המים: ודלקא. קטנים ממש הו  
 31 ועל שם מקומם נקראו גזרים שקיזו מן העור:  
 32 הקא מפרש מקומן: ידיו:  
 ליהו

1 איתן מושבך ושום בפלע קנף. אלקא איתן הוא סלע: מוסרי ארין. הם הרים. וכל הר של  
 2 אבנים הוא: שהוא יסו. ולא שהובא קרקעיתו מתוך מרקע אחרית: גוי בעולם הוא.  
 3 הינו יסו: מחטאת עוף. כדכתיב בה ממול ערפו ונקב ס': כלי אלקא לא פליגי. דהא כתיב  
 4 ולא יזרע משמע להבא. מדלא כתיב ואשר לא יזרע ודלתי משמע לשעבר: מי כתיב ולא  
 5 יעבר. אי הוה כתיב אל נחל איתן ולא יעבר בו  
 6 הוה משמע להבא, אבל השתא דכתיב ואשר  
 7 לא יעבר משמע לשעבר, דאשר לאו לשון  
 8 צוואה הוא: אשר לשעבר משמע. אע"ג דלא  
 9 יעבר להבא משמע, הני מלי בקלאו אשר, אבל  
 10 השתא דכתיב אשר על כרחך מוכח עלה  
 11 דלשעבר הוא: רבויא הוא. לא בא אלא לרבות  
 12 כל עבודות כדלקמן ולא תרשיה בכלל ופרש:  
 13 בופין ללויה. בופין את מי שאינו רוצה ללוות  
 14 את חברו לדרך שילחה: ויקרא שמה לו. סיפיה  
 15 דקרא. היא שמה עד היום הזה, ומניה לויף דלא  
 16 נתבלבלה ולא הרבה. כדאמרין כל מקום

11 יעבר?" ור' יאשיה: "אשר" לשעבר משמע, ור' יוחנן: "אשר" רבויא הוא: ומוחר לפרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו רבנן:  
 12 "אשר לא יעבר בו ולא יזרע" אין לי אלא וירעה, שאר עבודות מניין? תלמוד לומר: "אשר לא יעבר בו" מפל מקום. אם כן, מה  
 13 תלמוד לומר "ולא יזרע"? לומר לך: מה וירעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע, אף כל שהיא בגופה של קרקע. וצא סריקת פשתן  
 14 וניקור אבנים, שאינן בגופה של קרקע. ואימא "אשר לא יעבר בו" כלא, "ולא יזרע" פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט;  
 15 וירעה אין מידי אחרת לא! "אשר" רבויא הוא: זקני העיר רוחצין ידיהו כו' כו'. תנו רבנן, "וכל זקני העיר ההיא הקרבים אל החלל  
 16 וירצו את ידיהם על העגלה הערופה כנחל" שאין תלמוד לומר "הערופה", ומה תלמוד לומר "הערופה"? על מקום ערופתה של  
 17 עגלה. "ואמרו ידיו לא שפכו את הדם הזה ועיניו לא ראו", וכי על לבנו עלתה שביט דין שופכין דמים? אלא, לא בא לדינו  
 18 ופטרנהו בלא מונות ולא ראיהו והתנהו כלא לוייה. תנאי, היה ר' מאיר אומר: בופין ללויה, ששכר הלוייה אין לה שיעור, שגאמר:  
 19 "ויראו השמים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד", וכתיב: "ויראם את מבוא העיר". ומה  
 20 חסד עשו עמו? שכל אותה העיר הרגו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו שלחו. "ויקח האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לו  
 21 הוא שמה עד היום הזה" תנאי: היא לו שצובעין בה תכלת, היא לו שפא סנהריב ולא בלבנה, נבוכדנצר ולא החריבה, ואף מלאך  
 22 המות אין לו רשות לעבור בה. אלא זקנים שבה, בומן שדעתן קצה עליה, ויצאין חוצ לחומה והן מתים. והלא דברים כל וחומר:  
 23 ומה פנעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. מי שעושה לוייה ברגליו, על אחת כמה  
 24 וכמה. כמה הראה להם? חזקיה אמר: בפיו עקם להם, ר' יוחנן אמר: באצבעו הראה להם. תנאי פותיה דרבי יוחנן: בשביל שפנעני  
 25 זה הראה באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. אמר ר' יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין לו לוייה, גסוק בתורה,  
 26 שגאמר: "כי לויית הן הם לראשך וענקים לגרונך". ואמר ר' יהושע בן לוי: בשביל ארבעה פסיעות שלוח פרעה לאברהם, שגאמר:  
 27 "ויצו עליו פרעה אנשים" וגו' נשמעבר בכניו ארבע מאות שנה שגאמר: "ועבדים ועגו אתם ארבע מאות שנה". אמר רב יהודה  
 28 אמר רב: כל המלוה את חברו ארבע אמות בעיר, אינו ניוזק. רבינא אלויה לרביא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מטא לדידה הויקא  
 29 ואיתציל. תנו רבנן: הרב לתלמיד, עד עבודה של עיר. חבר לחבר, עד תחום שבת. תלמיד לרב, אין לו שיעור. וכמה? אמר רב  
 30 ששת: עד פרסה, ולא אמרו אלא רבו שאינו מוכחק, אבל רבו מוכחק שלשה פרסאות. רב כהנא אלויה לרב שמי בר אשי מפום  
 31 נהרא עד בי ציניתא דבבל. כי מטו התם, אמר ליה: ודאי דאמריתו, הני ציניתא דבבל משני אדם הראשון איתנהו. אמר ליה: אדכרתן  
 32 מתהא דאמר ר' יוסי בר' חנינא: מאי דכתיב "בארץ לא עבר פה איש ולא ישב אדם שם" וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב? אלא,  
 33 ארץ שגור עליה אדם הראשון לישוב נתישבה, ארץ שלא גור עליה אדם הראשון לא נתישבה. רב כהנא אלויה לרב אשי מההרגוניה  
 34 ועד בי פיפי, ואמרי לה עד בי דורא. אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: כל שאינו מלוה ומתלוה פאילו שופך דמים, שאולמלי ליוהו  
 35 אנשי וריחו לאלישע, לא גירח דובים לתניוקות, שגאמר: "ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך ויגעים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו  
 36 בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח" אמרו לו: עלה, שהקרתה עלינו את הפקום. מאי "ויגעים קטנים"? אמר ר' אלעזר שפגועים  
 37 מן המצות, "קטנים" שהיו מקטני אמנה. תנא: גערים היו, ובזבזו עצמן בקטנים. מתקין לה רב יוסף: ודלקא על שם מקומן? מי לא  
 38 כתיב "וארם יצאו גדרים וישבו מארץ ישראל גערה קטנה" וקשיא לן "גערה" ו"קטנה"? ואמר ר' פדת: קטנה מן העורן. התם, לא  
 39 מפרש מקומה. הקא, כפולש מקומן. "ויפן אחרי ויראם ויקללם בשם ה'" מה ראה? אמר רב: ראה ממש, כדתנאי רבן שמעון בן  
 40 גמליאל אומר: כל מקום שנתנו חכמים עניניהם, או מיתה או עוני. ושמואל אמר: ראה שכולן נתעברה בהן אפן ביום הכיפורים. ור'  
 41 יצחק נפקא אמר: בלורית ראה להן, פגוים. ור' יוחנן אמר: ראה שלא היתה בהן לחלויות של מצוה. ודלקא בורעיהו ניהוה הוה,  
 42 אמר ר' אלעזר: לא בס' ולא בורעם עד סוף כל הדורות: "ותצאנה שתיים דבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים וישני ילדים"

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 את ידיהם על מקום עריפתה של עגלה. הברייתא ממשיכה לבאר  
2 את המשך הפסוק, **וְאָמְרוּ** ודינו לא שפכו את הדם הזה וענינו  
3 לא ראו, וכי על לבנו עלתה שבית דין שופכינ דמים, אלא כך  
4 פירושו, לא בא הרג זה לדינו ופטרנוהו לדרכו בלא מזונות,  
5 שאם שלחנו אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך לגזול מן  
6 הבריות ומתוך כך נהרג, והו' ידינו לא שפכו, ולא ראינוהו  
7 והנחנוהו ללכת לדרכו וידינו בלא לוויה והו' וענינו לא ראו.  
8 **תניא**, היה רבי מאיר אומר, בית דין כופין ללויה - את מי שאינו  
9 רוצה ללוות האורח, לפי ששכר הלויה אין לה שיעור, שנאמר  
10 בענין כיבוש העיר לוח על ידי בני יוסף, **וַיִּרְאוּ** השומרים איש יוצא  
11 מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד  
12 וכתוב, **וַיִּרְאֶם** את מבוא העיר, ומה חסד עשו עמו, מה שנאמר  
13 שם שכל אותה העיר הרנו לפי הרב, ואתו האיש ומשפחתו  
14 שלחו.  
15 עוד נאמר שם, **וַיִּלְכְּדָה** האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לזו  
16 היא שמה עד היום הזה, תניא, אותה עיר לוח שבנה אותו איש,  
17 היא העיר לזו שצובעין בה תכלת, וממה שנאמר היא שמה עד  
18 היום הזה למדנו, היא לזו שבה סתתריב ולא בתכלת, אף שבכלל  
19 את כל האמות, בא נכבדינצר שהחריב את ארץ ישראל ולא  
20 החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבוד בה, אלא זכנים  
21 שבה בזמן שדעתו קצה עליה, ויצאין חוץ לחומה והן מתים.  
22 ומעתה, והלא דברים קל וחומר, ומה פגעני זה שהראה להם את  
23 מבוא העיר, שלא דיבר בפיו לשם כך, ולא הלך ברגליו שהרי לא  
24 נאמר אלא ויראם, בשכר זאת גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל  
25 הדורות, שאין מלאך המות שולט בהם, כדלעיל, מי שעושה לוויה  
26 ברגליו, על אחת כמה וכמה שאין שיעור לשכרו. אומרת הגמרא,  
27 כמה הראה להם אותו כנעני את מבוא העיר, חזקה אמר, בפיו  
28 עקם להם לצד אותו מקום. רבי יוחנן אמר, כמעט הראה להם  
29 את המקום. תניא בנתיבי דרבי יוחנן, שנשכיל שפגעני זה הראה  
30 באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות.  
31 אמר רבי יהושע בן לוי, המהלך בדרך ואין לו לוויה, נעסוק  
32 בתורה, שנאמר על התורה שהיא לוויה, **"כִּי לֹוִיתַן תְּנוּ חֶסֶד לְרֵאשֶׁתְּךָ**  
33 **וְעֵנְיָתֶם לְרִגְרוֹתֶיךָ"**.  
34 ואמר רבי יהושע בן לוי, בשביל ארבעה פסיעות שלוח פרעה  
35 לאברהם, שנאמר, **"וַיֵּצֵא** עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת  
36 אשתו ואת כל אשר לו" וגו', שנאמר שם וישלחו אותו שזו היא  
37 לוויה, נשתעבד בקניו של אברהם עד ארבע מאות שנה, שנאמר  
38 **"וְעֵבְדוּם וְעֵנּוּ אוֹתָם אַרְבַּע מאות שנה"**.  
39 אמר רב יהודה אמר רב, כל המלוח את חבירו ארבע אמות  
40 בעיר, אותו חבר אינו זיוק בדרכו. ומספרת הגמרא שכן אירע,  
41 רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מטא לדידה  
42 הדיקא, ואיתציל - הגיע בדרך היזק לרבא בר יצחק, וניצול ממנו.  
43 תנו רבנן, הרב לתלמיד חייב ללוותו עד עיבורה של עיר - עד  
44 הבית החיצון של העיר שעומד בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים  
45 לבתי העיר, חבר לחבר חייב ללוותו עד סוף תחום שבת שהם  
46 אלפים אמה מחוץ לעיר, תלמיד לרב אין לו שיעור. אומרת  
47 הגמרא, וכמה חייב התלמיד ללוות את רבו, אמר רב ששתי, עד  
48 פרסה, ולא אמרן שדי בפרסה אחת אלא רבו שאינו מובהק, אבל  
49 רבו מובהק צריך ללוותו עד שלשה פרסאות.  
50 מספרת הגמרא, רב פתנא אלויה לרב שימי בר אשי רבו, מפום

1 **"איתן מושבך** - מקום מושבך קשה, משום ושים בפלע קנד", הרי  
2 שאיתן הוא סלע, ואומר, **"שמעו הרים את ריב ה' והאתנים**  
3 **מוסרי ארץ"** הרי שההרים קרויים איתנים, והר הוא של אבנים.  
4 **אחרים אומרים**, מנין לאיתן שהוא מקום וישן - דהיינו שמקום  
5 עריפת העגלה צריך להיות מקום שלא הביאו קרקע ממקום אחר  
6 לכאן, שנאמר בנבואת ירמיהו על בבל, **"גוי איתן הוא גוי מעולם**  
7 **הוא"**, הרי שאיתן פירושו ישן.  
8 שנינו במשנה, ועורפין אותה בקופיין מאחוריה. אומרת הגמרא,  
9 מאי טעמא עורפים אותה במקום זה, משום שגמר בגזרה שה  
10 עריפה עריפה מהפאת העוף שנאמר בה ממול עפרו, שפירושו,  
11 המקום שתחת העורף שאחורי הפנים.  
12 שנינו במשנה, ויקטוה אסור מלרוע ומליעבד. תנו רבנן, נאמר  
13 על מקום העריפה, שהוא נחל ואשר לא יעבד בו ולא יורע, לשון  
14 זה משמע לשעבר - שבעבר לא נעבד ולא נורע בו, לומר שאם נורע  
15 או נעבד בו בעבר נפסל מלערוך בו, דברי רבי יאשיהו. רבי יונתן  
16 אומר, לשון זה משמע להבא - שאסור לעבוד ולרוע במקום  
17 העריפה כן את ולהבא.  
18 במאר רבא מתא מהלוקת, רבא אמר, להבא - שאסור לעבוד  
19 ולרוע במקום העריפה מכאן ולהבא, רבילי עלמא הן רבי יאשיה  
20 וכן רבי יונתן לא פליגי דכתיב ולא יורע שמשמעותו להבא, כי  
21 פליגי - במה נחלקו, האם יש בפסוק משמעות גם לשעבר, ובכך  
22 נחלקו, רבי יאשיה סבר, שנכלל בפסוק גם תנאי שבעבר לא נעבד  
23 ולא נורע בו, שהרי כתוב באותו פסוק, אשר לא יעבד בו, ומי  
24 כתיב ולא יעבד, בלבד, שמשמע לשון צוואה לעתיד, הרי אשר  
25 לא יעבד נאמר, וכשנספת המלה אשר, אין זה לשון צוואה, אלא  
26 עובדה שכך היה. ורבי יונתן סבר שאין נכלל בכך תנאי לשעבר,  
27 כי מי כתיב אשר לא יעבד, שהוא לשון עבר, אשר לא יעבד  
28 נאמר, ויעבד הוא לשון עתיד. ורבי יאשיה משיב על כך, שאמנם  
29 ללא המלה אשר, לא יעבד הוא לשון עתיד, אולם כשנוסף על  
30 כך אשר, לשון זה לשעבר משמע. ורבי יונתן סבר שהתוספת  
31 של אשר לא משום לשון עבר נאמר, אלא רבויא הוא לרבות  
32 את כל העבודות לאיסור, וכדלהלן.  
33 שנינו במשנה, ומותר לפרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו  
34 רבנן, אשר לא יעבד בו ולא יורע, כיון שנאמר ולא יורע, אין  
35 לי לאסור בו אלא וריעה, שאר עבודות מנין שאסורות, תלמוד  
36 לומר אשר לא יעבד בו, שמשמע כל העבודות מכל מקום, אם  
37 כיון שנאסרו כל העבודות, מה תלמוד לומר ולא יורע, לומר  
38 לה, שלא נאסרו אלא העבודות הדומות לוריעה, מה וריעה  
39 מיוחדת בכך שהיא בגופה של קרקע, אף כל עבודה שהיא  
40 בגופה של קרקע אסורה, יצא סריקת פשתן וניקור אבנים שאינן  
41 בגופה של קרקע שמוותרת. מקשה הגמרא, מדוע כל העבודות  
42 אסורות, ואימא אשר לא יעבד בו הרי הוא כלל, ולא יורע הרי  
43 הוא פרט, והמדה היא שבמקום שיש כלל ופרט, אין בכלל אלא  
44 מה שפרט, ואם כך וריעה אין - היתה אסורה, מידי אחרינא לא  
45 יהיה אסור. מתרצת הגמרא, אשר שנאמר כאן רבויא הוא לרבות  
46 כל העבודות.  
47 שנינו במשנה, וקני העיר רוחצין ודיהן בו. תנו רבנן, נאמר בפסוק,  
48 **"וְכָל וְקֵנֵי הָעִיר תְּהִיָּא תְּקֻרוֹבִים אֶל תְּחִלַּל וְרָחַצוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל**  
49 **הַעֲגֹלָה הָעִירוּפָה בְּנַחֲלָה"**, שאין תלמוד לומר - שלא היה צריך  
50 לומר הערופה, ומה תלמוד לומר הערופה, שצריכים לרחוץ

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמוד א

ממש. ומדקדקת הגמרא מכאן, עַד כָּאן לֹא פְּלִיגי התנאים בברייתא  
אֵלָּא בַּתְּחִילתוֹן אִם הוּא שְׂכַחָה אִם לֹא, אֲבָל בְּעֵלְיוֹן דְּבָרֵי הַבֵּל לֹא  
הוּא שְׂכַחָה, הָרִי מְפֹרֵשׁ שְׂכַל שֶׁהַעוֹמֵר בְּאוֹר שֶׁדָּהוּ וְלֹא בִשְׁדוּ  
מִמֶּשׁ, אֵינוֹ שְׂכַחָה. דּוּחָה הַגְּמָרָא, לְעוֹלָם נוֹהֵג דִּין שְׂכַחָה גַם בְּעוֹמֵר  
הַעוֹמֵד בְּאוֹר שֶׁדָּהוּ, וְזֶה הַעוֹמֵר הָעֵלְיוֹן כָּאן אֵינוֹ שְׂכַחָה, שְׁאַנִּי  
הֵתָם בֵּינָן דְּאִתְּוִיב בֵּיהּ בַּעַל הַבֵּית לַפְּנֵי שְׁהַנִּיחוּ עַל עוֹמֵר אַחֵר,  
שֶׁהָרִי בְּכָךְ עוֹסֶקֶת הַבְּרִייתָא, וְכֵן בֵּיהּ נַעֲשֶׂה שׁוּב הַפָּקֵד מִדִּין  
שְׂכַחָה.  
מְקֵשָׁה הַגְּמָרָא, אִי הָכִי שְׂטַעֵם הַפְּטוֹר בְּעוֹמֵר הָעֵלְיוֹן הוּא מִשׁוּם  
שׁוֹכֵה בו, מֵאִי אֵינִי שֶׁנִּקְטָה הַבְּרִייתָא שֶׁהַנִּיחוּ עַל גִּבֵּי הַכִּבְרִי,  
אֲפִילוּ אִם יִנְיָחוּ בְּשַׂדְּהָ נִפְּטוֹר מִשְׂטַעֵם זֶה, וְמוֹדַע נִקְטָה הַבְּרִייתָא  
אֵת הַפְּטוֹר דּוּקָא בְּאוֹפוֹ זֶה. מֵתַרְצַת הַגְּמָרָא, אֵין הָכִי נִפְּטוֹר – אִבֵּן  
הִיָּה לְבְּרִיתָא לְנִקּוּט אֵת פְּטוֹרוֹ גַם כְּשֶׁהַנִּיחוּ עַל גִּבֵּי קְרַקַּע, שֶׁפְּטוֹר  
מִשׁוּם שְׂכַבֵּר זֹכֵה בו, וְהֵאֵ דְּקָתְנָי בְּרִייתָא שֶׁהַנִּיחוּ עַל גִּבֵּי הַכִּבְרִי,  
מְשׁוּם שֶׁרְצַתָה לְפָרֵשׁ גַם אֵת דֵּינוֹ שֶׁל עוֹמֵר הַתְּחִילתוֹן שֶׁנִּחְלָקוּ בו תְּנָא  
קָמָא וְרִבֵּי יְהוּדָה. מְקֵשָׁה הַגְּמָרָא, כִּיצַד תֵּאֲמַר שְׂטַעֵם הַפְּטוֹר שֶׁל  
הַעוֹמֵר הָעֵלְיוֹן הוּא מִשׁוּם שׁוֹכֵה בו, וְהֵאֵ מְפִנֵּי שְׂהוּא צָף הַקְּאָמְר  
בְּרִייתָא. הָרִי מְפֹרֵשׁ שֶׁהַטַּעֵם הוּא מִשׁוּם שֶׁצָּף בְּאוֹר. מֵתַרְצַת  
הַגְּמָרָא, אֵימָא – אִמּוֹר בְּרִייתָא, מְפִנֵּי שְׂהוּא מְפִנֵּי בַּתּוֹסַפֵּת כִּיף  
הַדְּמִיּוֹן, וּפִירוּשׁוֹ, שְׂכִיּוֹן שׁוֹכֵה בו, אִף שֶׁהַנִּיחוּ מִיָּדוֹ, הָרִי הוּא כֹּאִילוֹ  
הוּא צָף עֵדִיין מִן הַשְּׁדָּה וּמוֹנָח בִּידוֹ, וְלֹא חָל עֲלוּי דִּין שְׂכַחָה.  
הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לַעֲנִין עֲגֵלָה עְרוּפָה. אֲמַר אַבְּבֵי, הָרִינִי כָּאן  
בְּפּוֹמְבֵּדִיתָא מוֹכֵן לְהַשִּׁיב לְכֹל שׁוֹאֵל בְּעוֹמֵק וּבְחַרְפּוֹת כְּבָן עֲזֵאֵ  
שְׁהִיָּה חִרְפִּי וְהִיָּה יוֹשֵׁב דּוֹרֵשׁ בְּשׁוֹבֵי מְכֻרְיָא. כִּיּוֹן שְׂכַר, אֲמַר לִיה  
הָהוּא מְכֻרְכֵּן לְאַבְּבֵי, שְׁנֵי חֲלָלִים – שְׁנֵי הָרוּגִים מוֹטְלִים וְזֶה עַל גִּבֵּי  
וְזֶה וְאֶחָד מְשׁוּךְ מַעַט מַחְבָּרוֹ, וּמִתּוֹךְ כֶּךָ יֵשׁ לְכֹל אֶחָד מֵהֶם עִיר  
קְרוּבָה אַחֶרֶת, מְהַרְיָן הוּא מוֹרַד לָא הַעִיר הַמְּבִיאָה עֲגֵלָה עְרוּפָה.  
יֵשׁ בְּשֶׁאֲלָה זו כְּמָה צַדִּים, שְׁהָרִי יִתְּכֵן שֶׁהַהֲרוּג הַתְּחִילתוֹן קְרוּי 'טְמוֹן',  
שֶׁהַעֲלִיּוֹן מְסַתְּרוֹ. וְאִין מְבִיאִים עֲלוּי עֲגֵלָה עְרוּפָה. וִיתְּכֵן שֶׁהַהֲרוּג  
הָעֵלְיוֹן קְרוּי 'צָף' מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ נוֹגַע בְּאַרְץ, וְהָרִי אֵין מְבִיאִים עֲלוּי  
עֲגֵלָה עְרוּפָה, כְּפִי שֶׁלְּמַדְנָה בְּמִשְׁנָה שֶׁאֵין מְבִיאִין עֲגֵלָה עְרוּפָה  
בְּנִמְצָא חָלָל צָף. וּמֵאִידֵךְ יִתְּכֵן שֶׁהַטַּמְנָה אִם הַהֲגַבְּהָ הִיא  
דָּרַךְ מִין בְּמִינָה, שְׁהוּא אָדָם כְּמוֹתוֹ, אֵינוֹ נִחְשָׁב הַפֶּסֶק, וְאֵין זֶה 'טְמוֹן'  
או 'צָף'. וִיתְּכֵן גַּם שֶׁסְּבֵרַת מִין בְּמִינָה נְכוּנָה רַק לְגִבֵּי שְׁלֹא יִקְרָא  
'טְמוֹן' וְלֹא לְגִבֵּי שְׁלֹא יִקְרָא 'צָף'. או הַיִּפְּךָ, רַק לְגִבֵּי 'צָף' וְלֹא לְגִבֵּי  
'טְמוֹן'. וּבִיָּאֵר הַשׁוֹאֵל אֵת הַסֵּפֶק, הָאֵם נִאֲמַר שֶׁגַם כְּשֶׁהַטַּמְנָה הִיא  
דָּרַךְ מִין בְּמִינָה שְׁהִיָּה הוּא אָדָם כְּמוֹתוֹ, גַּם בְּכַוְנָן זֶה הָיִי הַתְּחִילתוֹן  
מְטוֹן, שֶׁאֵין סְבֵרַת מִין בְּמִינָה נְכוּנָה לַעֲנִין שְׁלֹא יִקְרָא 'טְמוֹן', אֲבָל  
לַעֲנִין שְׁלֹא יִקְרָא 'צָף' סְבֵרַת מִין בְּמִינָה נְכוּנָה הִיא, וְמִין בְּמִינָה –  
וְכִשֶׁהַהֲגַבְּהָ הִיא דָּרַךְ מִין בְּמִינָה לֹא הָיִי בְּכַךְ צָף, וּמַעֲלֵיוֹן מוֹרַד –  
וְהַעִיר הַקְּרוּבָה לַעֲלִיּוֹן מְבִיאָה עֲגֵלָה עְרוּפָה וְלֹא הַקְּרוּבָה לַתְּחִילתוֹן.  
או דְּלִמָּא, גַּם כְּשֶׁהַהֲגַבְּהָ הִיא דָּרַךְ מִין בְּמִינָה, הָיִי הַהֲרוּג הָעֵלְיוֹן  
צָף, שֶׁאֵין סְבֵרַת מִין בְּמִינָה נְכוּנָה לַעֲנִין שְׁלֹא יִקְרָא 'צָף', אֲבָל לַעֲנִין  
שְׁלֹא יִקְרָא 'טְמוֹן' סְבֵרַת מִין בְּמִינָה נְכוּנָה הִיא, וְמִין בְּמִינָה –  
וְכִשֶׁהַטַּמְנָה הִיא דָּרַךְ מִין בְּמִינָה לֹא הָיִי בְּכַךְ מְטוֹן, וּמַתְּחִילתוֹן מוֹרַד  
– וְהַעִיר הַקְּרוּבָה לַתְּחִילתוֹן מְבִיאָה עֲגֵלָה עְרוּפָה וְלֹא הַקְּרוּבָה לַעֲלִיּוֹן.  
או דְּלִמָּא, גַּם כְּשֶׁהַהֲגַבְּהָ הִיא דָּרַךְ מִין בְּמִינָה הָיִי בְּכַךְ מְטוֹן, וְמִין  
בְּמִינָה הָיִי כְּמוֹ כֵן צָף שֶׁאֵין סְבֵרַת מִין בְּמִינָה נְכוּנָה לֹא לַעֲנִין שְׁלֹא  
יִקְרָא טְמוֹן וְלֹא לַעֲנִין שְׁלֹא יִקְרָא צָף, וְלֹא מַתְּחִילתוֹן מוֹרַד וְלֹא  
מַעֲלֵיוֹן מוֹרַד – וְהוּן הַעִיר הַקְּרוּבָה לַעֲלִיּוֹן, הוּן הַקְּרוּבָה לַתְּחִילתוֹן,  
שְׁתֵּיזָן אֵינָן מְבִיאֹת עֲגֵלָה עְרוּפָה.  
אֲמַר לִיה אַבְּבֵי,

משיבה הגמרא, מִיִּבְעֵי לִיה לְכֻדְרֵי אֲפֵהוּ אֲמַר רַבִּי אֲלֵעֹזֵר, דְּאֲמַר  
רַבִּי אֲפֵהוּ אֲמַר רַבִּי אֲלֵעֹזֵר, שְׁמִבְשֹׁדֵךְ וּשְׂכַחָתִי יֵשׁ לְמַעַט פְּרָט  
לְשִׂצְפוֹ עוֹמְרִין בְּאוֹר עַל יַד הַרוּחַ וּנְפִלוּ לְתוֹךְ שְׂדֵה הַכִּבְרִי וּמִתּוֹךְ  
שְׁהִיָּה סָבוֹר שֶׁהֶם שֶׁל חֵבְרוֹ שְׂכַחֵם, שֶׁאֵין נוֹהֵג בְּהֶם דִּין שְׂכַחָה, כִּיּוֹן  
שֶׁאֵינִים בְּשֹׁדֵךְ.  
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְרַבָּנָן שֶׁלְּמַדּוּ מִבְּשֹׁדֵךְ לְרִבּוֹת שְׂכַחָתָה קָמָה, מִנִּין  
יִלְמְדוּ לְמַעַט צָפוֹ עוֹמְרִין לְשֶׁדָּה חִבְרֵי שְׂכַחָתָה. מְשִׁיבָה  
הַגְּמָרָא, חֲכָמִים לְמַדִּים דִּין זֶה, מִבְּשֹׁדֵךְ 'בְּשֹׁדֵךְ' – מִמָּה שֶׁהִיתָה  
יְכוּלָה תּוֹרָה לְכַתּוֹב כִּי תִקְצוֹר קִצְצִיךְ 'בְּשֹׁדֵךְ', וּכְתַבְתָּ 'בְּשֹׁדֵךְ', מְכִיף  
זו לְמַדִּים רַבָּנָן שֶׁאֵם הִיתָה הַשְּׂכַחָה שְׂכַחָתָה שְׂכַחָתָה, אֲבָל  
מֵעִיקֵר הַמְּלָא 'בְּשֹׁדֵךְ' לְמַדּוּ לְרִבּוֹת שְׂכַחָתָה קָמָה. וְרַבִּי יְהוּדָה שְׁלֹא  
לְמַדּוּ מְכַאן שְׂכַחָתָה קָמָה, מִשׁוּם נִצְרָךְ לוֹ אֵת עֵיקֵר הַפְּסוּק לְמַעַט צָפוֹ  
עוֹמְרִים לְתוֹךְ שֶׁדָּה חֵבְרוֹ, לֹא רְצָה לְלַמּוֹד זֹאת מִן הַיתוֹר שֶׁל הַכִּיף,  
כִּי 'בְּשֹׁדֵךְ' 'בְּשֹׁדֵךְ' לֹא מְשַׁמַּע לִיה שֶׁזֶהוּ יִתּוֹר שְׁנִיתוֹן לְדוֹרְשׁוֹ, שֶׁגַם  
לֹלָא דְרַשְׁהָ נִיתֵן לְכַתּוֹב 'בְּשֹׁדֵךְ' עִם כִּיף, אִם כֵּן מִבְּשֹׁדֵךְ הוּא צָרִיךְ  
לְלַמּוֹד שְׂכַחָתָה קָמָה, וְאֵין לוֹ דְרַשְׁהָ לְמַעַט טְמוֹן.  
בַּהֲקִשָּׁר לִדִּין זֶה שֶׁהוֹכֵר בְּעֵיני שְׂכַחָה, צָפוֹ עוֹמְרִין לְתוֹךְ שֶׁדָּה חֵבְרוֹ,  
מְבִיאָה הַגְּמָרָא אֵת סַפְקוֹ שֶׁל רַבִּי יִרְמִיָּה. בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, צָפוֹ  
עוֹמְרִין לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ – הִיּוּ עוֹמְרִים בְּאוֹר שֶׁדָּהוּ, וְלֹא עַל שֶׁדָּהוּ  
מִמֶּשׁ, כִּגוֹן עַל גִּבֵּי אֲבָן או עוֹמוֹד, או עַל עוֹמְרִים אַחֲרֵים, וּשְׂכַחֵם,  
מָהוּ, הָאֵם חָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכַחָה או לֹא, וְהַסֵּפֶק הוּא, הָאֵם אֵינִי  
שְׂדֵה בְּשֹׁדֵךְ דְּמִי או לֹא בְּשֹׁדֵךְ דְּמִי.  
אֲמַר לִיה רַב כְּהֵנָא לְרַב פִּפְי, וְאֲמַרִּי לִיה, רַב כְּהֵנָא לְרַב זְבִיד,  
תְּפִשׁוּטֵי לִיה אֵת סַפְקוֹ שֶׁל רַבִּי יִרְמִיָּה, מְכַרְבֵּי אֲפֵהוּ אֲמַר רַבִּי  
אֲלֵעֹזֵר, דְּאֲמַר, פְּרָט לְשִׂצְפוֹ עוֹמְרִין לְתוֹךְ שְׂדֵה הַכִּבְרִי שֶׁאֵין לֹא  
חָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכַחָה, וְהִבֵּין רַב כְּהֵנָא, שִׂצְפוֹ פִירוּשׁוֹ שֶׁהַעוֹמְרִים  
עוֹמְדִים בְּאוֹר שֶׁדָּה חֵבְרוֹ עַל גִּבֵּי מִשְׁהוּ, וְאֵינִים עַל שֶׁדָּהוּ מִמֶּשׁ,  
וּמְכוּבָאֵר בְּכָךְ, שֶׁגַם אִם הַעוֹמְרִים צָפִים וְאֵינִים עַל גִּבֵּי הַשְּׁדָּה מִמֶּשׁ,  
דִּן חִבְרֵי אֵין – אִזּוּ מֵעֵטְרוֹת תּוֹרָה מִדִּין שְׂכַחָה, אֲבָל לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ, גַּם  
אִם אֵינִים עַל הַשְּׁדָּה מִמֶּשׁ לֹא מֵעֵטְרוֹת תּוֹרָה, וְחָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכַחָה.  
דַּחָה רַב פִּפְי או רַב זְבִיד אֵת הָרֵאִיָּה, וְאִמְרוּ לְרַב כְּהֵנָא, וְלִמְעַמְמֵךְ  
שֶׁהַבֵּנֵת שִׂצְפוֹ שֶׁהוֹכִיר רַבִּי אֲלֵעֹזֵר, פִּירוּשׁוֹ שֶׁעַמְדוֹ בְּאוֹר שֶׁדָּה  
חֵבְרוֹ, אִם כֶּךָ מִשְׁמַע, שֶׁגַם לְתוֹךְ שְׂדֵה הַכִּבְרִי, צָפוֹ אֵין – או מֵעֵטְרוֹ  
תּוֹרָה מִדִּין שְׂכַחָה, אֲבָל אִם הֶם מוֹנְחִין בְּשֶׁדָּה חֵבְרוֹ מִמֶּשׁ לֹא מֵעֵטְרוֹ  
תּוֹרָה, וְחָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכַחָה, וּכִיצַד אֲפִשֵׁר לוֹמַר כֶּךָ, וְהֵאֵ סוֹף סוֹף,  
הָרִי בְּעֵינָן שֶׁהַעוֹמֵר יִשְׂכֵן 'בְּשֹׁדֵךְ' כְּדִי שִׁיחֹל עֲלוּי דִּין שְׂכַחָה, שְׁהִיָּה  
זֶהוּ לִימוּדוֹ שֶׁל רַבִּי אֲלֵעֹזֵר, וְלִיכָּא – וְגַם כְּשֶׁהַעֲמְרִים עַל הָאֲרֵץ,  
עֲדִיין אֵינוֹ מִתְקַיֵּים תְּנַאי זֶה. אֲלֵא וְהֵעֲלִיּוֹן לְתוֹךְ שְׂדֵה הַכִּבְרִי שֶׁאֲמַר  
רַבִּי אֲלֵעֹזֵר מִשְׁנֵי נוֹהֵג בְּהֶם שְׂכַחָה, כּוּוֹנָה וְאֲפִילוּ הֶם מוֹנְחִין עַל  
שְׂדֵה חֵבְרוֹ מִמֶּשׁ, וְהֵאֵ דְּקָאָמְר רַבִּי אֲלֵעֹזֵר צָפוֹ אֵין פִּירוּשׁוֹ שֶׁהֶם  
צָפִים בְּאוֹר שֶׁדָּה חֵבְרוֹ עַל גִּבֵּי מִשְׁהוּ, וְאֵינִים מוֹנְחִים, אֲלֵא פִירוּשׁוֹ  
שֶׁהַתּוֹמְמוֹ בְּרוּחַ וּנְפִלוּ לְתוֹךְ שֶׁדָּה חֵבְרוֹ מִמֶּשׁ, וְנִקְטָ כֶּךָ מִשׁוּם דְּלֵא  
מְשַׁכַּחַתָּ לָּהּ שִׁישְׁכָּחוּ עוֹמְרִים שְׁלוֹ בְּשֶׁדָּה חֵבְרוֹ, אֲלֵא בְּצָפוֹ בְּרוּחַ  
בְּאוֹר שֶׁדָּהוּ, וְכֶךָ נְפִלוּ לְתוֹךְ שֶׁדָּה חֵבְרוֹ, אֲבָל כְּשֶׁמוֹנְחִים בְּאוֹר  
יִיתְּכֵן שֶׁאִף בִּשְׁדָּהוּ לֹא חָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכַחָה.  
הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה לְפִשׁוּט אֵת סַפְקוֹ שֶׁל רַבִּי יִרְמִיָּה, בְּצָפוֹ עוֹמְרִים  
בְּתוֹךְ שֶׁדָּהוּ. תָּא שְׁמַע רֵאִיָּה מְבִרִיתָא, עוֹמְרֵי שְׂהַחִיֵּיק בּוֹ בַּעֲלוּ  
לְהוֹלִיבוֹ מִן הַשְּׁדָּה לְעִיר, וְהַנִּיחוּ עַל גִּבֵּי עוֹמֵר הַכִּבְרִי, וּשְׂכַחָהוּ,  
הַעוֹמֵר הַתְּחִילתוֹן הָרִי הוּא שְׂכַחָתָה, וְהַעֲלִיּוֹן אֵינוֹ שְׂכַחָתָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן  
בֶּן יְהוּדָה אֲמַר מִשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן, שִׁנְיָהָ אֵינוֹ שְׂכַחָתָה, הַעוֹמֵר  
הַתְּחִילתוֹן אֵינוֹ שְׂכַחָתָה מְפִנֵּי שְׁהוּא מְטוֹן תַּחַת הַעוֹמֵר הָעֵלְיוֹן,  
וְהַעֲלִיּוֹן אֵינוֹ שְׂכַחָתָה מְפִנֵּי שְׁהוּא צָף בְּאוֹר שֶׁדָּהוּ, וְאֵינוֹ עַל שֶׁדָּהוּ

49 של פרה, מדוע אתה מרבה שאר עבודות בפרה, ואימא, ואשר לא  
 50 עולה עליה' שמשמע כל דבר מלאכה, הרי הוא ככלל, ומה שנאמר  
 51 אחריו 'עולה', הרי הוא פרט, נמצא שהוא ככלל ופרט, והמדה היא,  
 52 שכשיש כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, שהפרט פירושו  
 53 של כלל, נמצא, עולה אין - יפסול בה. אבל מידי אחריות לא יפסול  
 54 בה. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא, ומרבה את  
 55 שאר העבודות, ולכך אין דורשים כאן כלל ופרט.  
 56 אומרת הגמרא, ותניא נמי גבי עולה כי האי גוונא - כאותם  
 57 דרשות ששינוי בפרה, נאמר בעגלה ערופה אשר לא משכה בעולה,  
 58 אין לי שפוסל בה אלא עולה, שאר עבודות מניין שפוסלות בה,  
 59 תלמוד לומר לפני זה בפסוק, 'אשר לא עבד בה', הרי שעבודה  
 60 מכל מקום פוסלת בה, אם כן, מה תלמוד לומר בהמשך הפסוק  
 61 'עולה', לומר, עולה פוסל בה בין בשעת עבודה בין שלא בשעת  
 62 עבודה - אפילו אם הניחו דבר עליה שלא לשם עבודה, כגון להקל  
 63 משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין פוסלות בה אלא בשעת  
 64 עבודה - כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח עליה  
 65 באקראי.  
 66 מקשה הגמרא, מדוע מרבים שאר עבודות בעגלה, ואימא שמה  
 67 שנאמר בתחילת הפסוק 'אשר לא עבד בה' שמשמע כל עבודה,  
 68 הרי הוא ככלל, ומה שנאמר אחר כך 'עולה', הרי הוא פרט, נמצא  
 69 שהוא ככלל ופרט, והרי אין בכלל אלא מה שבפרט, נמצא עולה  
 70 אין - יפסול בה, אבל מידי אחריות לא יפסול בה. מתרצת הגמרא,  
 71 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא ומרבה את שאר העבודות, ולכך אין  
 72 דורשים כאן כלל ופרט.  
 73 אמר רבי אבהו, בעי מיניה מרבי יוחנן - שאלתי את רבי יוחנן,  
 74 משיבת עול שפוסלת בעגלה. בכמה היא פוסלת. אמר לי  
 75 משתמשוך במלא עול היא נפסלת. איבעיא להו - הסתפק בני בית  
 76 המדרש, 'כמלא עול' שאמר רבי יוחנן, האם לארבו של עול אמר,  
 77 או לרחבו. אמר להו ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה, לדידי  
 78 מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן - לי פירש רבי יוחנן, משיבת עול  
 79 לרחבו שהוא טפח. שואלת הגמרא, ולימא אם כך ששיעור  
 80 המשיכה הוא טפח ולשם מה הוזכר עול. משיבה הגמרא, הא קא  
 81 משמע לן רבי יוחנן בכך, שיעורא דעול לרחבו טפח הוי, למאי  
 82 נפקא מינה בכך ששיעור עול הוא טפח, למקח וממכר - שהפוסק  
 83 עם חברו למכור לו עול סתם, צריך לתת לו עול ברובח טפח.  
 84 אמר רבי יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה הביא עולה  
 85 בנחל, אמר הקדוש ברוך הוא, ובא עגלה שהיא דבר שלא עשה  
 86 עדיין פירות שהרי בת שנתה היא ולא ילדה, ויערף בנחל איתן  
 87 שהוא במקום קשה שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו  
 88 לחלל זה לעשות פירות. מבררת הגמרא, מאי כוונת רבי יוחנן בן  
 89 שאול שלא הניחו לו לעשות פירות, אילימא פירות פריה ורביה  
 90 שלא הניחו להרוג לעסוק בה, אלא מעתה אוקון ואפריים שנמצאו  
 91 חללים, הכי נמי דלא ערפינן - וכי אין עורפים עליהם עגלה, מכיון  
 92 שאינם ראויים ללדת, אלא פירות אלו הכוונה שלא הניחו לו  
 93 לעשות עוד מצות.  
 94 שנינו במשנה, ומוזרידין אותה אל נחל איתן, איתן במשמעו קשה.  
 95 תנו רבנן, מנין לאיתן שהוא קשה, שנאמר בפרשת בלעם,  
 96 כשראה את הקיני,

1 מקשה הגמרא מברייתא, על דברי רב שחילק בין פרה לעגלה,  
 2 מיתבי, נאמר בפרה 'אשר לא עלה עליה עולה', אין לי שפוסל בה  
 3 אלא עולה, שאר עבודות מניין שפוסלות בפרה, אמרת, קל וחומר  
 4 הוא, ומה עולה שקלה היא בכך שאין מום פוסל בה, שאר  
 5 עבודות פוסלות בה שכן כתוב בה 'אשר לא עובד בה', פרה  
 6 שחמורה היא בכך שמום פוסל בה שכן כתוב בה 'אשר אין בה  
 7 מום', אינו דין ששאר עבודות פוסלין בה. ואם נפשך לומר שאין  
 8 זה קל וחומר, יש ללמוד זאת מגזרה שוה, נאמר כאן בפרה 'אשר  
 9 לא עלה עליה עולה', ונאמר להלן בעגלה 'אשר לא משכה בעולה'  
 10 מה להלן בעגלה שאר עבודות פוסלות בה, אף כאן בפרה שאר  
 11 עבודות פוסלות בה.  
 12 ומבאר הגמרא תחילה את דברי הברייתא, ואחר כך תקשה ממנה  
 13 את הקושיא. שואלת הגמרא, מאי אם נפשך לומר' שאמרה  
 14 הברייתא, שפירושו שאם תאמר שאין ללמוד זאת מקל וחומר, מדוע  
 15 תאמר כך. משיבה הגמרא, וכי תימא, איפא למיפרך על קל וחומר  
 16 זה, מה לעולה שלכך פוסלת בה עבודה, שחמורה היא בכך שכן  
 17 שנים פוסלות בה שהרי אינה קרויה עגלה אלא בת שנתה, תאמר  
 18 בפרה שקלה היא בכך שאין השנים פוסלות בה, לכך לא יפסול בה  
 19 שאר עבודות. אי נמי עוד ניתן לפרוך את הקל וחומר, קדשים  
 20 וזביחו, שמום פוסל בהן, ואין עבודה פוסלת בהן, הרי שאין פסול  
 21 המום גורם שעבודות יפסלו בה, לכך אמרה הברייתא שיש ללמוד  
 22 זאת מגזרה שוה, נאמר כאן 'עולה', ונאמר להלן 'עולה', מה להלן  
 23 בעגלה, אף שאר עבודות פוסלות, אף כאן בפרה, אף שאר  
 24 עבודות פוסלות. ועתה, אחר שנתבאר הברייתא, מקשה ממנה  
 25 הגמרא על דברי רב, ומקום שפוסלת - הרי המקור שיפסלו בפרה  
 26 שאר עבודות מלבד עול, אינו אלא מעגלה, ואם כך, מה להלן  
 27 בעגלה, אין עבודת משא פוסלת בה עד שתמשוך, אף כאן בפרה,  
 28 לא תפסול בה עבודת משא עד שתמשוך, ומדוע חילק רב בכך בין  
 29 פרה לעגלה.  
 30 מתרצת הגמרא, תנאי היא - דבר זה, מהו המקור ששאר עבודות  
 31 מלבד עול פוסלות בפרה, שני במחלוקת תנאים, דאיכא תנא  
 32 דמיתני לה בגזרה שוה מעגלה והיא הברייתא האמורה, ואיכא  
 33 תנא דמיתני לה ששאר עבודות פוסלות בפרה מניפה דפרה -  
 34 מפרשת פרה אדומה עצמה, דתניא, נאמר בפרה 'אשר לא עלה  
 35 עליה עולה', אין לי שיפסול בה אלא עולה, שאר עבודות מנין,  
 36 תלמוד לומר, 'אשר לא עלה עליה עולה', ולא נאמר 'אשר לא עלה  
 37 עול עליה', לכן דורשים 'אשר לא עלה עליה' מכל מקום גם אם  
 38 אינה עולה, אם כן, כיון שלא דווקא עול פוסל בה, מה תלמוד לומר  
 39 'עולה', לומר, עולה פוסל בה בין בשעת עבודה, כלומר שהניח העול  
 40 לצורך שהפרה תישא את העול, בין שלא בשעת עבודה - שאינו  
 41 צריך שהפרה תישא עכשו את העול, אלא הניח העול על הפרה כדי  
 42 להקל משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין פוסלות בה אלא  
 43 בשעת עבודה - כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח  
 44 עליה באקראי להקל משאו מידו. ומעתה, רב שחילק בין פרה  
 45 לעגלה, שפרה פוסלת משעת עליית המשא, ובעגלה עד שתמשוך,  
 46 לא למד פסול שאר עבודות בפרה מעגלה, אלא סבר כברייתא זו,  
 47 שלמדה שאר עבודות בפרה מפרשת פרה אדומה עצמה.  
 48 מקשה הגמרא, לדברי הברייתא שלמדה את שאר העבודות מגופה

נביאים

יחזקאל פרקמו יח-כג

יה ופאת קדים מבין חורן ומבין דמשק ומבין הגלעד ומבין ארץ ישראל הירדן מגבול עליהם הקדמוני תמודו ואת פאת קדימה: יט ופאת נגב תימנה מתמר עד-מי מריכות קדש נחלה אליהם הגדול ואת פאת-תימנה נגפה: כ ופאתים הים הגדול מגבול עד-נכח לבוא חמת זאת פאתים: כא וחלקתם את-הארץ הזאת לכם לשבטי ישראל: כב והיה תפלו אותה בנחלה לכם ולהגרים הגרים פתוכם אשר-הולדו בנים פתוכם והיו לכם פאזרח בבני ישראל אתכם יפלו בנחלה פתוך שבטי ישראל:

כג והיה בשבט אשר-גר הגר אתו שם תתנו נחלתו נאם אדני יהוה: (פ)

רש"י

הגבול עד נחל מצרים הנופל בים הגדול במקצוע דרומית מערבית ואף משה כך נתן גבול נגב ממדבר צין על ידי אדום ומונה והולך עד מעצמון נחל מצרים והיו תוצאותיו הימה ונחלה האמור כאן כמו לנחלה ומצאתי מתורג' אחסנא ואם לא שהטעם למטה וראיתי נחלה מצרים שהטעם למעלה ומסורת עליו לית בטעמא הייתי אומר שיבוש הוא ולא תירגם יונתן כן כ"אם קוראים טועים: (כ) ופאת ים. ומצר מערבי: הים הגדול מגבול עד נוכח לבוא חמת. ממקצוע דרומית האמור למעל' והוא נחל מצרים: עד נוכח לבוא חמת. עד מקצוע צפונית מערבית הוא הר ההר שהוא נכח לבא חמת כי חמת במקצוע צפונית מערבית אצל הר ההר כמו שכתוב מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר מהר ההר תתאו לבא חמת מצאתי: (כג) גר הגר אתו. שנתגייר בגולה בתוך אותו שבט:

(יח) ומבין הגלעד ומבין א"י. מצר מזרחי של ארץ כנען ואין עבר הירדן בתוך מצרים הללו כ"אם ארץ כנען לבדה וכן בגבולין הממוצרים בתורה אין עבר הירדן בתוכם וכן פירוש המקרא הזה ומצר מזרחי לארץ כנען אשר בין חורן ודמשק העומדין לה במקצוע צפונית מזרחית כמו שאמור למעלה בענין ובין הגלעד וארץ ישראל אשר בעבר הירדן מזרחה: הירדן מגבול על הים הקדמוני תמודו. הירדן הוא מצר מזרחי שלה מגבול מקצוע הצפון הוא חצר עינן המפורש למעלה עד הים הקדמוני הוא ים המלח שהוא במקצוע דרומית מזרחית תמודו אורך מצר מזרחי ואף בתורה כך מפורש בגבול קדמה והיו תוצאותיו ים המלח במקצוע דרומית: ואת פאת קדימה. כלומר והרי לך פאת קדים: (יט) מתמר. מיריחו שהיא עיר התמרים וכן ת"י: עד מי מריבת קדש. היא מדבר צין: נחלה אל הים הגדול. ומשם הולך

מצודת ציון

(יח) על הים. עד הים וכן וירכתו על צידון (בראשית מט): תמודו. מל' מדידה: (יט) נגב תימנה. כפל המלה בשמות נרדפות כמו אדמת עפר (דניאל י"ב): (כ) נוכח. נגד כמו לנוכח אשתו (בראשית כ"ה): (כב) כאזרח. כן יקרא ישראל גמור כמו האזרח והגר הגר (ויקרא טז):

מצודת דוד

(יח) ופאת קדים. הגבול מפאת קדים יהיה מבין חורן שעמדה חוץ לגבול בצפונה ונתעקמה אל המזרח אל מול הירדן ומבין דמשק שעמדה בגבול א"י בצפונה ונתעקמה גם היא אל המזרח אל מול חורן כאשר היא בצורה: ובין הגלעד. שעמדה במזרח א"י מחוץ לגבול כי היא בעבר הירדן המזרחי: ומבין ארץ ישראל. הוא עבר הירדן המערבי ששמה א"י בעצם מאז נחלו אותה: הירדן מגבול. ר"ל הירדן יהיה לגבול בין חורן והגלעד שמוזה ובין דמשק וא"י שמוזה כי הוא המפסיק ביניהם: על הים וגו'. גבול המזרחי חמודו עד כלות הים הקדמוני הוא ים המלח העומד במקצוע דרומית מזרחית של א"י: ואת פאת קדימה. ר"ל והרי לך את גבול פאת קדים: (יט) ופאת נגב. הגבול נגב תימנה פאתי יהיה מתמר ויתכן שזהו חצונו תמר הוא מ"ש והנה בחצונו תמר היא עין גדי (דה"ב ב) ועין גדי הוא מוזכר ביהושע בערי יהודה שהיה נחלתו בפאת הדרומי כי אין זה מקום יריחו עיר התמרים כי היא עמדה רחוק' מן הגבול מאד וכאשר נראה בצורה חלוקת א"י בימי יהושע: עד מי וגו'. מתמר הלך הגבול עד מי מריבת קדש הוא מדבר צין כמו שנאמר במי מריבת קדש מדבר צין (דברים לב): נחלה. ר"ל ומשם הולך הגבול לנחל מצרים ומשם אל הים הגדול: ואת וגו'. והרי לך את גבול פאת נגב: (כ) ופאת ים. הגבול מפאת ים יהיה הים הגדול מן הגבול ויחשב כא"י: עד נכח. עד מול המקום שבאים דרך בה אל חמת המוזכר בתורה והוא הר ההר וכמ"ש מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר, מהר ההר תתאו לבא חמת (במדבר לד): זאת פאת ים. זאת הגבול מפאת ים: (כא) וחלקתם. תחלקו אותם לחלקים שוים למספר שבטי ישראל: (כב) והיה תפילו. זה יהיה לכם אשר תפילו אותה וכו' ר"ל את זה תירשו בנחלה לכם וכו': אשר הולידו בנים. אחר שנתגיירו: והיו לכם. יהיו נחשבים לכם כישראל גמור מימות אבותיו: אתכם יפלו. עמכם יירשו בנחלה: (כג) שם. בחלק השבט הוא תתנו לו נחלה:



## כתובים

### דברי הימים ב פרק יז א-יא

א וימלך יהושפט בנו תחתיו ויתחזק על ישראל: ב ויתן חיל בכל ערי יהודה הבצורות ויתן נציבים בארץ יהודה ובערי אפרים אשר לכד אסא אביו: ג ויהי יהוה עם יהושפט כפי הלך בדרך דוד אביו הראשנים ולא דרש לבעלים: ד כפי לאלהי אביו דרש ובמצותיו הלך ולא פמעשה ישראל: ה ויבן יהוה את הממלכה בידו ויתנו כל יהודה מנחה ליהושפט ויהיו עשר וכבוד לרב: ו ויגבה לבו בדרך יהוה ועוד הסיר את ההבמות ואת האשרים מיהודה: (פ) ז ובשנת שלוש למלכו שלח לשריו לבן חיל ולעבדיה ולזכריה ולנתנאל ולמכיהו וללמד בערי יהודה: ח ועמהם הלויים שמעיהו ונתניהו וזבדיהו ועשהאל (ושמרימות) ושמירמות ויהונתן ואדניהו וטוביהו וטוב אדוניה הלויים ועמהם אלישמע ויהורם הכהנים: ט וילמדו ביהודה ועמהם ספר תורת יהוה ויסבבו בכל ערי יהודה וילמדו בעם: י ויהי פחד יהוה על פלי ממלכות הארצות אשר סביבות יהודה ולא נלחמו עם יהושפט: יא ומן פלשתים מביאים ליהושפט מנחה וכסף משא גם הערביאים מביאים לו צאן אילים שבעת אילים ושבע מאות ותישים שבעת אילים ושבע מאות: (פ)

רש"י

שלח לשריו כל שר בן חיל. וקשיא לי א"כ לא היה לומר אלא לעובדיה אלא ממה שאמר ולעובדיה מכלל לבן חיל שם אדם הוא: ללמד בערי יהודה. תורה ולהורות בני ישראל: (ח) ועמהם. מן הלויים שמעיהו ונתניהו וגומר: ועמהם אלישמע ויהורם הכהנים. כי על הכהנים והלויים ללמד ולהורות כדכתיב (דברים כ"ד) ככל אשר יורו אתכם הכהנים והלויים והשרים הלכו עמהם לפי שלא ימרו את פיהם ולהכריחם לשמוע להם ולשמור לעשות כמצות השופטים דוגמת (שם ט"ז) שופטים ושוטרים תתן לך, שופטים לשפוט את העם ושוטרים להכריחם ולעשות ציווי השופטים: (י) ויהי פחד ה' על כל ממלכות הארצות. בזכות שלמדו תורה: (יא) וכסף משא. משאות של כסף דוגמא (ישעיה מ"ז) היו נשואותיכם עמוסות משא:

#### מצודת ציון

(ב) נציבים. פקידים: (ח) וטוב אדוניה. הוא שם איש אחד: (יא) הערביאים. שם אומה:

שלח לשריו כל שר בן חיל. ולא האחרונים שפשע במעשה בת שבע וגם הסית אותו שטן למנות את ישראל ועיקר. ויש מפרשים ראשונים ראש לשלמה ורחבעם שלמה נשיו הטו לבבו באחרית ימיו ובנה במה לכמוש תועבת מואב ולמולך שקוץ בני עמון ורחבעם כתיב (לעיל ב יב) ויהי כהכין מלכות רחבעם וכחזקתו עזב את תורת ה' ולא כאביו שכתוב בו במלכים (א' ט') ולא היה לבו שלם עם ה' אלהיו ולא כאסא שלא נשען בה' אלא כדוד אביו שלא היה לו אלא לב אחד לאביו שבשמים: ולא דרש לבעלים. כמעשה ישראל שבימיו כי אחאב היה בימיו שעבד את הבעלים הוא וישראל שבימיו: (ו) ויגבה לבו בדרך ה'. גבה לבו בדבר זה שלא הלך כ-אם בדרך ה'. דוגמא (שמות ל"ה) אשר נשא לבן אתנה בחכמה: (ז) שלח לשריו לבן חיל. כך היה שמו ויש מפרשים

#### מצודת דוד

(א) ויתחזק. עשה תחבולות להתחזק במלוכה: (ג) הראשונים. שלא חטא בהם אבל בימים האחרונים חטא בדבר אוריה ובמה שמנה את ישראל: (ד) ולא כמעשה

## משניות מסכת סוטה

ד מאין היו מודדין? רבי אליעזר אומר: מטבורו. רבי עקיבא אומר: מחטמו. רבי אליעזר בן יעקב אומר: ממקום שנעשה חלל – מצוארו.

ה נפטרו זקני ירושלים והלכו להן. זקני אותה העיר מביאין "עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל" (דברים כא, ג). ואין המום פוסל בה. ומורידין אותה לנחל איתן; ואיתן כמשמעו: קשה; אף על פי שאינו איתן – בשר. ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה. ומקומה אסור מלזרוע ומלעבוד; ומתר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים.

ו זקני אותה העיר רוחצין את ידיהן במים במקום עריפתה של עגלה ואזורים: "ידינו לא שפכה אתהדם

### פירוש ברטנורא

ד ר"א אומר מטיבורו. קסבר עיקר חיותא כטיבוריה הוא: ר' עקיבא אומר מחוטמו. עיקר חיותא מחוטמו הוא, דכתיב (בראשית ו') כל אשר נשמת רוח חיים באפיו: ממקום שנעשה חלל מצוארו. דאין קרוי חלל אלא מן הצואר, כדכתיב (יחזקאל כ"א) על צוארי חללי רשעים, הלכך ממנו היו מודדים, כדכתיב אל החלל והלכה כר"ע:

ה נפטרו זקני ירושלים. שאינן באין אלא למדוד, כדכתיב ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו: אע"פ שאינו איתן כשר. שלא נאמר איתן לעבוכא אלא למצוה: בקופיץ. סכין גדול: מאחוריה. ממול ערפה: מקומה אסור. לעולם: ומותר לסרוק שם פשתן. עבודה שאינה בגופה של קרקע, דכתיב (דברים כ"א) אשר לא יעבד ולא יזרע, מה זריעה מיוחדת שהיא בגופו של קרקע אף כל עבודה שהיא בגופו של קרקע: לנקר שם אבנים. לסתת שם אבנים:

### משניות מבוארות – קהתי

לא משכה בעול, אפילו שלא לצורך עבודה (גמרא), ואין המום פוסל בה – שכן בפרה אדומה המום פוסל, משום שנאמר בה (במדבר יט, ב): "אשר אין בה מום", אבל בעגלה ערופה אין המום פוסל. בגמרא מבואר, שדרשו ממה שנאמר בפרה אדומה "אשר אין בה מום" – בה מום פוסל, ואין מום פוסל בעגלה ערופה. ומורידין אותה לנחל איתן – כמו שנאמר (דברים כא, ד): "והורידו זקני העיר הריא את העגלה אל נחל איתן", ואיתן כמשמעו: קשה – יש מפרשים: נחל השוטף בחזקה (רמב"ם), ויש מפרשים, שאין הכוונה לנחל ממש, אלא לעמק שקרקעו קשה כסלע (דש"י). ברם, מה שנאמר בתורה "איתן" אין זה בא לעכב, אלא אף על פי שאינו איתן כשר – שלא נאמר "איתן" אלא למצוה, היינו שמצוה היא בנחל איתן, ואם אינו איתן, אף הוא כשר. ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה – ובית הדין של אותה העיר עורפים את העגלה, כלומר קוצצים ראשה בקופיץ ממול ערפה; קופיץ – כעין סכין גדולה שקוצצים בה בשר ועצמות. ומקומה אסור מלזרוע ומלעבוד – מקום עריפתה של העגלה אסור לעולם בזריעה ובכל עבודה שהיא בגופה של הקרקע, כגון חפירה, חרישה, וכיוצא באלו; ומתר לסרוק שם פשתן – אבל מותר לעבוד שם בסריקת סיבי פשתן, ולנקר שם אבנים – או לסתת שם אבנים. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר בפרשת עגלה ערופה: "והורידו זקני העיר את העגלה אל נחל איתן, אשר לא יעבד בו ולא יזרע, ודורשים: מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע, אף כל שהיא בגופה של קרקע, יצאו סריקת פשתן וניקור אבנים, שאינן בגופה של קרקע.

### ~ יום שני ~

#### באור משנה ו

משנתנו ממשיכה בבאור פרשת עגלה ערופה, והיא עוסקת בסיום הפרשה (פסוקים ה-ח), לאחר עריפת העגלה. זקני אותה העיר – בית הדין של אותה העיר; והרמב"ם מוסיף: "עם כל זקניה, אפילו הם מאה" (הל' רוצח ושמירת נפש ט"ז, א). ורוחצין את ידיהן במים במקום עריפתה של עגלה – שנאמר (דברים

### ~ יום ראשון ~

#### באור משנה ד

משנתנו דנה בנין המדידה מן החלל אל העיר הקרובה, כמו שנאמר: "ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל"; ולאחר שלמדנו במשניות הקודמות, מי הם היוצאים למדוד (משנה א), ולאלו ערים מודדים (משנה ב), באה משנתנו ללמד מהיכן מודדים, ונחלקו בזה תנאים.

מאין היו מודדין – מאיזה מקום בגופו של החלל היו מודדים? רבי אליעזר אומר: מטבורו – של החלל, שסובר רבי אליעזר: עיקר חיותו של אדם כטיבורו, "לפי שהוא אמצעותו של הגוף, הכולל כלי המזון שבהם נמשך המאכל" (רמב"ם). רבי עקיבא אומר: מחטמו – שכן אדם נושם דרך חוטמו, ונמצא עיקר חיותו מחוטמו הוא, שנאמר (בראשית ז, כב): "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו". והרמב"ם מפרש: "מקום שאיפת הרוח הוא הצורך הגדול בחיות". רבי אליעזר בן יעקב אומר: ממקום שנעשה חלל – היינו: מצוארו – שכתוב (יחזקאל כא, לד): "לתת אותך אל צוארי חללי רשעים", ומכאן סתם חלל הוא מן הצואר, הלכך סובר רבי אליעזר בן יעקב, שמודדים מצוארו, כמו שנאמר בפרשת עגלה ערופה: "הקרובה אל החלל". במסכת סנהדרין מובא: "מלמד שעשה קין בהבל אחיו חבורות חבורות, פציעות פציעות, שלא היה יודע מהיכן נשמה יוצאה, עד שהגיע לצוארו" (סנהדרין לו, ב). והלכה כרבי עקיבא (רמב"ם).

#### באור משנה ה

משנתנו עוסקת בדיני הבאת העגלה ועריפתה על ידי בית הדין של העיר הקרובה אל החלל.

נפטרו זקני ירושלים והלכו להן – זקני ירושלים, היינו חברי בית הדין הגדול, לאחר שמדדו וקבעו את העיר הקרובה אל החלל (וקברו את החלל במקומו – רמב"ם). נפרדו מבית הדין של אותה העיר וחזרו למקומם. אחר כך זקני אותה העיר – היינו בית דין של העיר הקרובה, מביאין "עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל" – העגלה צריכה להיות בת שנתיים או פחות (פרה א, א), שלא נעשתה בה שום עבודה, כגון חרישה וכדומה, ואף

הֲיָהּ וְעֵינָיו לֹא רְאוּ (שם שם, ז). וְכִי עַל דַּעְתָּנוּ עֲלֵתָהּ, שֶׁקָּנִי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָּמִים הֵן? אֲלֵא שְׁלֹא בָּא לְדַיְנוּ וּפְטַרְנוּהוּ בְּלֹא מִזּוּן, וְלֹא רְאִינוּהוּ וְהִנְחָנוּהוּ בְּלֹא לְוִיָּה. וְהִכְהִנִּים אֹמְרִים: "כִּפְּרָ לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ ה' וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל" (דברים כא, ח). לֹא הָיוּ צְרִיכִים לֹמַר: "וְנִפְּפָר לָהֶם הַדָּם" (שם), אֲלֵא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִבְּשָׂרְתָּן: אִמְתִּי שְׁתַּעֲשׂוּ כְּכָה, הַדָּם מִתְּכַפֵּר לָהֶם.

ז נִמְצָא הַהוֹרֵג עַד שְׁלֹא נְעַרְפָּה הֶעֱגֵלָה – תִּצָּא וְתִרְעָה בְּעֶדְרִי; מִשְׁנַעֲרָפָה הֶעֱגֵלָה – תִּקָּבֵר בַּמְּקוֹמָהּ, שְׁעַל סֶפֶק בָּאת מִתְּחַלְתָּהּ, בְּפֶרֶה סָפְקָה וְהִלְכָה לָהּ. נְעַרְפָּה הֶעֱגֵלָה וְאַחַר כֵּךְ נִמְצָא הַהוֹרֵג – הָרִי זֶה יִהְיֶה. ח עַד אֶחָד אֹמֵר: רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְעַד אֶחָד אֹמֵר: לֹא רְאִיתִי; אֵשֶׁה אֹמְרֶת: רְאִיתִי, וְאֵשֶׁה אֹמְרֶת: לֹא רְאִיתִי – הָיוּ עוֹרְפִין. עַד אֶחָד אֹמֵר: רְאִיתִי, וְשֵׁנִים אֹמְרִים: לֹא רְאִיתִי – הָיוּ עוֹרְפִין. שְׁנַיִם אֹמְרִים: רְאִינוּ, וְאַחַד אֹמֵר לָהֶם: לֹא רְאִיתִים – לֹא הָיוּ עוֹרְפִין.

פירוש ברטנורא

ו לֹא בָּא לְדַיְנוּ וּפְטַרְנוּהוּ. בְּלֹא מִזּוּנֹת: וְלֹא רְאִינוּהוּ וְהִנְחָנוּהוּ. בְּלֹא לְוִיָּה: ז תִּצָּא וְתִרְעָה בְּעֶדְרִי. כְּשֶׂאֵר חוֹלִין: כְּפֶרֶה סָפְקָה. הִיא עֲשֵׂתָה אֵת שְׁלֹה: וְאַחַר כֵּךְ נִמְצָא הַהוֹרֵג הָרִי זֶה יִהְיֶה. דְּכֹתִיב בְּסוֹף פֵּרֶשֶׁת עֲגֵלָה עֲרוּפָה (דברים כ"א) וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקְרֶבְךָ: ח עַד אֶחָד אֹמֵר רְאִיתִי וְעַד אֶחָד אֹמֵר לֹא רְאִיתִי. וְכַגֹּן שֶׁבָּאוּ שְׁנֵיהֶם כִּבְּת אַחַת [או] הָיוּ עוֹרְפִים. אֲבָל אִם כֹּא אֶחָד תִּחְלָה וְאָמַר רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְהִימַנְוּהוּ כְּבִי תֵרִי, שֶׁהַתּוֹרָה הֵאֱמִינְתָּהּ דְּכֹתִיב (שם) לֹא נוֹדַע מִי כִּהְיָה, הִיא נוֹדַע אֶפְּלוֹ עַל פִּי עַד אֶחָד אִין עוֹרְפִין, אֲעַ"פּ שֶׁבָּא עַד אֶחָד אֲח"כ וְהִכְחִישׁוּ, אִינוּ נִאֲמָן הַשֵּׁנִי, שְׂאִין דְּבִרְוֵי שֶׁל אֶחָד בְּמִקּוּם שְׁנַיִם: עַד אֶחָד אֹמֵר רְאִיתִי וְשֵׁנִים אֹמְרִים לֹא רְאִיתִי הָיוּ עוֹרְפִים. וְכַגֹּן שֶׁהַשֵּׁנִים וְהָאֶחָד פְּסוּלֵי עֵדוּת הֵן, דְּבַפְּסוּלֵי עֵדוּת הַחֵךְ אַחַר רוּב דַּעוּת:

משניות מבוארות – קהתי

אם נמצא הרוצח לאחר שנערפה העגלה, תִּקָּבֵר – העגלה, בַּמְּקוֹמָהּ – במקום עריפתה, לפי שהיא אסורה בהנאה, שְׁעַל סֶפֶק בָּאת מִתְּחַלְתָּהּ – בשעה שערפו אותה, שלא נודע עדיין מי הכה את החלל, בְּפֶרֶה סָפְקָה וְהִלְכָה לָהּ – העגלה עשתה את שלה, שאם לא נמצא הרוצח נתכפר הספק (רש"י), הלכך אף אם נמצא אחר כך הרוצח, לא יצאה מאיסורה בהנאה, ותיקבר במקומה. ומכל מקום אין עריפת העגלה מכפרת על הרוצח, שאם נְעַרְפָּה הֶעֱגֵלָה וְאַחַר כֵּךְ נִמְצָא הַהוֹרֵג – אף על פי שנמצא הרוצח לאחר עריפתה, הָרִי זֶה יִהְיֶה – על פי בית דין, שנאמר (בסוף פרשת עגלה ערופה): "וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקְרֶבְךָ". ובברייתא בגמרא שנו: מניין שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא הרוצח, שאין פוטרת אותו? תלמוד לומר (במדבר לה, ג): "וְלֹאֲרֹץ אֲשֶׁר יְכּוּפַר לָדָם אֲשֶׁר שָׁפַךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדָם שׁוֹפְכוֹ".

~ יום שלישי ~

באור משנה ח

כתוב בפרשת עגלה ערופה (דברים כא, א): "כִּי יִמְצָא חֲלַל... לֹא נוֹדַע מִי הַחַוֹּר", ומכאן שאין מביאים עגלה ערופה אלא כשלא נודע מי הכהו; אבל אם נודע מי הכהו, ואפילו ראה אותו עד אחד, אפילו אשה ואפילו עבד, לא היו עורפים. משנתנו דנה בעדים המכחישים זה את זה, וכולה כמו ששנינו בעדי טומאה של הסוטה (לעיל ד, ד).

עַד אֶחָד אֹמֵר: רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג – בשעה שהרג את האדם הזה, וְעַד אֶחָד אֹמֵר: לֹא רְאִיתִי – כלומר שהוא מכחיש את הראשון, כגון שאומר לו: באותה שעה היינו יחד ולא ראית שהרג אותו; וְכֵן אִם אֵשֶׁה אֹמְרֶת: רְאִיתִי – את ההורג, וְאֵשֶׁה – אחרת, אֹמְרֶת – לראשונה: לֹא רְאִיתִי – באותה שעה שאת מעידה, הָיוּ עוֹרְפִין – לפי שעדותם בטלה, ושוב קיים הספק ש"לא נודע מי הכהו". בגמרא מבואר, שדין זה אינו אלא כשבאו העדים כבתי אחת, לפי שאין הראשון נאמן יותר מחבורו; אבל אם באו בזה אחר זה, הרי הראשון שאמר "ראיתי את ההורג" נאמן כשניים, שכל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי הוא כשניים, ואין השני הבא אחריו נאמן להכחישו, שאין אחד במקום שניים. עַד אֶחָד אֹמֵר: רְאִיתִי – את ההורג, וְשֵׁנִים אֹמְרִים: לֹא רְאִיתִי – כמו שבארנו למעלה, הָיוּ עוֹרְפִין – לפי שבטלה עדותו של האחד מפני עדותם של

כא, ז): "וְכֹל זָקְנֵי הָעִיר הָיִיא הַקְּרֹבִים אֶל הַחֲלָל, יִרְחוּ אֶת יָדֵיהֶם עַל הָעֲגֹלָה הָעֲרוּפָה בְּנַחֲלִי", ודרשו חכמים: "עַל הָעֲגֹלָה הָעֲרוּפָה" – על מקום עריפתה של העגלה, וְאֹמְרִים – לאחר רחיצת ידיהם: "וְיָדֵינוּ לֹא שְׁפַכָּה אֶת־הַדָּם הֲיָהּ וְעֵינָיו לֹא רְאוּ". ושואלת המשנה: וְכִי עַל דַּעְתָּנוּ עֲלֵתָהּ, שֶׁקָּנִי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָּמִים הֵן? – עד שצריכים הם להתנצל ולומר "ידינו לא שפכו את הדם הזה?" אֲלֵא – כוונתם היא: שְׁלֹא בָּא לְדַיְנוּ – האדם הזה שנרצח, וּפְטַרְנוּהוּ בְּלֹא מִזּוּן, וְלֹא רְאִינוּהוּ וְהִנְחָנוּהוּ בְּלֹא לְוִיָּה – כלומר שלא גרמנו על ידי איזו סיבה שהיא לשפיכת דמו, לא על ידי זה שלא דאגנו למוזנותיו, ולא היה בו כוח לעמוד בפני רוצחו; ויש מפרשים: וּפְטַרְנוּהוּ בְּלֹא מִזּוּן, והוצרך ללססם את הבריות, ועל כך נהרג (רש"י); וְלֹא עַל יָדֵי זֶה שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ לִלְכַת יַחֲדֵי בְּדֶרֶךְ בְּלֹא חֲבוּרָה שִׁתְּלוּהוּ, כִּי לֹא בָּא לְדַיְנוּ וְלֹא רְאִינוּהוּ. וְהִכְהִנִּים – שנאמר עליהם בפרשה (שם שם, ה): "וּנְגַשׁוּ הַכְּהֵנִים בְּנֵי לֵוִי, אֹמְרִים – אַחֲרֵי דְבָרֵיהֶם שֶׁל זָקְנֵי הָעִיר: "כִּפְּרָ לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ ה' וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל" – כמו שנאמר בהמשך הפרשה. והכתוב מסיים עוד: "וְנִפְּפָר לָהֶם הַדָּם", ועל כך מבארת המשנה: לֹא הָיוּ צְרִיכִים הַכְּהֵנִים לֹמַר: "וְנִפְּפָר לָהֶם הַדָּם" – כלומר מלים אלו אינן מדבירי הכהנים, אֲלֵא – דבר התורה הוא, שכן רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִבְּשָׂרְתָּן – מבשרת את ישראל: אִמְתִּי שְׁתַּעֲשׂוּ כְּכָה, הַדָּם מִתְּכַפֵּר לָהֶם – ויש גורסים: הַדָּם מִתְּכַפֵּר לָהֶם.

באור משנה ז

הלכה היא, שעגלה ערופה אסורה בהנאה ונקברת במקום עריפתה. משנתנו באה ללמד, מה דין העגלה אם קודם שנערפה, או לאחר שנערפה, נמצא הרוצח, כן באה להשיענו דינו של הרוצח, שמצאוהו לאחר עריפת העגלה. נִמְצָא הַהוֹרֵג עַד שְׁלֹא נְעַרְפָּה הֶעֱגֵלָה – אם נמצא הרוצח קודם שנערפה העגלה, אף על פי שכבר הורידה אל הנחל, תִּצָּא – העגלה, וְתִרְעָה בְּעֶדְרִי – כאשר בהמות חולין, שלדעת התנא של משנתנו אין עגלה ערופה נאסרת מחיים, ואין ירדתה לנחל איתן אסורה אלא עריפתה (רש"י), אבל הרמב"ם פוסק, שמשתרר לנחל איתן תיאסר בהנאה, וכותב בעל "כסף משנה", שאף על פי כן תצא ותרעה בעדר, משום שעל דעת שיימצא ההורג לא הקדישוה, שהרי דבר מצוי הוא שיימצא ההורג (הל' רוצח ושמידת נפש י, ז). מִשְׁנַעֲרָפָה הֶעֱגֵלָה –

מַּמְשָׁרְבוּ הַרְצַחְנִין, בְּמַלְאָה עָגֻלָּה עָרֹפֶה, מִשְׁבָּא אֶלְעֹזַר בֶּן דִּינְאִי; וַתַּחֲיֶנָּה בֶּן פְּרִישָׁה הָיָה נִקְרָא, חֲזָרוּ לְקָרוֹתוֹ בֶּן הַרְצַחְן. מִשְׁרְבוּ הַמְנַאֲפִים, פְּסָקוּ הַמַּיִם הַמָּרִים, וְרַבְּן יוֹחָנָן בֶּן זַבְּאִי הַפְּסִיקוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ה, יד): "לֹא־אֶפְקֹד עַל־בְּנוֹתֶיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל־פְּלוֹתֶיכֶם כִּי תִנְאַפְנָה בֵּי־הֵם" וְגו'. מִשְׁמַת יוֹסֵי בֶּן יוֹעֲזָר אִישׁ צְרָדָה יוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם בְּמַלּוּ הָאֲשְׁפּוּלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (מזכה ז, א): "אִין־אֲשְׁפּוּל לְאַכּוֹל בְּפּוּרָה אֹתָהּ נִפְשִׁי". י יוֹחָנָן בְּהֵן גְּדוּל הַעֵבֶר הוֹדִית הַמַּעְשֶׂה. אָף הוּא בְּמַל אֶת הַמַּעְוָרִין, וְאֵת הַנּוֹקְפִין. עַד יָמָיו הָיָה פְּטִישׁ מִפֶּה בִירוּשָׁלַיִם. וּבְיָמָיו אֵין אָדָם צָרִיד לְשֹׂאֵל עַל הַדְּמָאִי.

**פירוש ברטנורא**

ט **בטלה עגלה ערופה.** לפי שמכרין היו בהם מי רגיל להרוג: בטלו האשכולות. איש שהכל בו. כלומר תורתם אמת מבלי דופי: י **הודית מעשר.** וידוי מעשר, ביערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי. לפי שעורא קנס את הלויים שלא יתנו להם מעשר כשעלה מן הגולה ובני לוי לא עלו עמו, צוה שיתנו המעשר לכהנים. ויוחנן כהן גדול בטל הודוי, שלא היה יכול לומר וגם נתתיו ללוי: **בטל את המעוררים.** שהיו הלויים בכל יום אומרים על הרוכן עורה למה תישן ה', אמר וכי יש שינה לפני המקום, ועמד ובטל: **את הנוקפין.** שהיו מסרטיין לעגל של קרבן בין קרנו כדי שיפול לו דם בעינו כדי שלא יראה נוח ויהא נוח לכפתי ולשוחטיו. ועמד הוא ובטלו, שנראה כבעל מום. והתקין להם טבעות בקרקע להכניס צואר הבחמה לתוכה: **נוקפין.** מכן. ודוגמתו (חולין י) אין אדם נוף אצבעו מלמטה: **היה פטיש מכה בירושלים.** בחול המועד. חרשי נחשת וברזל היו מכן בפטיש לעשות מלאכת האבד שהיא מותרת במועד. ועמד הוא ובטלו, משום דאושא מלתא טובא ואיכא זלוול מועד: **ובימיו אין אדם צריד לשאל על הדמאי.** שהוא אמר לבני דורו כשם שתרומה גדולה עון מיתה, כך תרומת מעשר וטבל עון מיתה. ותיקן שיוציאו מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני בלבד, ולא יוציאו ממנו מעשר

**משניות מבוארות – קהתי**

ואם לאו. אין המים בודקים נשותיכם" (סוטה מז, ב). **מִשְׁמַת יוֹסֵי בֶּן יוֹעֲזָר אִישׁ צְרָדָה יוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם** – הוויג הראשון מן הווגות שעמדו בראש הסנהדרין (אבות א, ד). **בְּמַלּוּ הָאֲשְׁפּוּלוֹת** – אנשים שהם כליל השלמות בתורה ובמידות; בגמרא מפרשים: אשכולות – איש שהכל בו (כלומר שתורתם אמת מבלי דופי ושכחה ומחלוקת – רש"י; ברטנורא); **והדמאים** כותב: "כיניו על אדם הכולל המידות והמעלות והחכמות לפי מיניהם", **שֶׁנֶּאֱמַר: "אִין־אֲשְׁפּוּל לְאַכּוֹל בְּפּוּרָה אֹתָהּ נִפְשִׁי"** – וכונת הכתוב: אין חסיד וישר, כמו שנאמר בכתוב שלאחריו: "אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין"; וכן תרגומו של הכתוב: "אין אשכול לאכיל" – לית גבר דביה עובדין טביין (אין אדם בעל מעשים טובים), ומכאן שאדם המושלם בתורה ובמעשים טובים נמשל לאשכול; וכן רומז הכתוב שהאשכולות עתידיים להיבטל (עיין "תוספות יום טוב" להלן משנה יב דיבור המתחיל "שנאמר").

השניים, ואפילו באו בזה אחר זה. **שְׁנַיִם אוֹמְרִים: רְאִינוּ** – את ההורג, וְאָחֵד אוֹמֵר לָהֶם: **לֹא רְאִיתֶם** – באותה עשה שאתם מעידים, **לֹא הָיוּ עוֹרְפִינֵן** – לפי שאין האחד יכול להכחיש את השניים. בגמרא מבואר, שהשניים והאחד, בשתי ההלכות האחרונות, פסולי עדות הם, כגון נשים, עבדים וכיוצא בהם, שכן הלכה היא, שבפסולי עדות הולכים תמיד אחר רוב דעות; אבל אם היה עד אחד כשר ושניים פסולים, הרי זה כדין עד אחד ועד אחד.

**ב א ו ר מ ש נ ה ט**

החל במשנתנו ועד סוף המסכת שניים דברים שונים שחכמים ביטלו במשך הזמן. משנתנו פותחת בעגלה ערופה, שכטלה לאחר שרבו רוצחים בישראל. והטעם הוא, שלמדו חכמים ממה שנאמר בפרשת עגלה ערופה "לא נודע מי הכהו", שאם נודע מי הכהו, ואפילו אחד בסוף העולם הכיר בו, לא היו עורפים.

**מִשְׁרְבוּ הַרְצַחְנִין** – מזמן שרבו הרצחנים, והיו מכירים בהם שאלו הם המועדים למעשי רצח, **בְּמַלְאָה עָגֻלָּה עָרֹפֶה** – שהחלל שנמצא אינו עוד בכלל ספק, ואין מתקיים בו "לא נודע מי הכהו". ומאימתו רבו הרצחנים? **מִשְׁבָּא אֶלְעֹזַר בֶּן דִּינְאִי** – שהיה רוצח מפורסם בימיהם (עיין גמרא כתובות כ, א); **וַתַּחֲיֶנָּה בֶּן פְּרִישָׁה הָיָה נִקְרָא** – בתחילה, ששהיה משנה שמו כדי שלא ידעו (חידושי אגדות מהרש"א), וכשהיה ברציחות, חֲזָרוּ לְקָרוֹתוֹ בֶּן הַרְצַחְן – יש – סוברים, שהיה זה בתחילה המראשי הקנאים שנלחמו נגד הרומאים בתקופה שלפני חורבן בית שני, ואחר כך נהפך להיות שודד ורוצח, ומכאן כינוי שמו (עיין ר"ח אלקב, בחשלות לפרדוס). **מִשְׁרְבוּ הַמְנַאֲפִים** – בימי בית שני, פְּסָקוּ הַמַּיִם הַמָּרִים – שהואיל והיו פרוצים בזימה, לא היו המים בודקים את נשותיהם, שנאמר בסוף פרשת סוטה (במדבר ה, לא): "ונקה האיש מעוון, והאשה היא תשא את עונתה", ודרשו מאכא: בזמן שהאיש מנוקה מעוון, המים בודקים את אשתו; אין האיש מנוקה מעוון, אין המים בודקים את אשתו; **וְרַבְּן יוֹחָנָן בֶּן זַבְּאִי הַפְּסִיקוּ** – הוא שהפסיק את השקאת המים המרים, מהטעם האמור לעיל, **שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא־אֶפְקֹד עַל־בְּנוֹתֶיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל־פְּלוֹתֶיכֶם כִּי תִנְאַפְנָה בֵּי־הֵם" וְגו'** – פסוק זה רומז למה שאמרנו לעיל, שהמים אינם בודקים את הנשים אם בעליהם אינם מנוקים מעוון זימה. בגמרא מבואר, שפסוק זה מוסיף להשמיענו, שגם אם בניו ובנותיו פרוצים בזימה, ואפילו בעוון של פנייה, שוב אין המים בודקים את אשתו. "אמר רבי אלעזר: אמר להם הנביא לישראל: אם אתם מקפידים על עצמכם. מים בודקים נשותיכם.

**~ יום רביעי ~**

**ב א ו ר מ ש נ ה י**

משנה זו שנחתה כבר בסוף מסכת מעשר שני.

**יוֹחָנָן בְּהֵן גְּדוּל** – ששימש ככהונה גדולה אחרי שמעון הצדיק (רמב"ם), **הַעֵבֶר הוֹדִית הַמַּעְשֶׂה** – ביטל את אמירת וידוי המעשר (עיין לעיל ז, א. – שם בארנו ענין וידוי המעשר; ועיין מעשר שני פרק ה), מפני שלא היו יכולים לומר "וגם נתתיו ללוי", לפי שהיו נותנים את המעשר הראשון לכהנים ולא ללויים; שכשעלה עזרא, לא עלו עמו מבני לוי (עיין גמרא יבמות ט, ב), ולכן קנסם, שלא יתנו את המעשר הראשון ללויים אלא לכהנים. **אָף הוּא** – יוחנן כהן גדול, **בְּמַל אֶת הַמַּעְוָרִין** – שהיו הלויים אומרים בכל יום, בשעת קריאת השיר על הקרבן: "עורה למה תישן ה'" (תהלים מז, כד), וביטל יוחנן כהן גדול את אמירת הפסוק הזה, שאמר: "וכי יש שינה לפני הקב"ה?" והלא נאמר (תהלים קכא, ד): "הנה לא נינום ולא יישן שומר ישראל!"; ברם, לא נאמר הפסוק "עורה למה תישן ה'" אלא בזמן שישראל שרויים בצער והגויים בנחת ובשלווה, שהואיל ויש הסתרת פנים, הרי זה כביכול כאילו היתה שינה לפני המקום (גמרא); אבל בזמן שבית המקדש קיים וישראל יושבים על אדמתם, אין ראוי לאומרו; **וְאֵת הַנּוֹקְפִין** – וכן ביטל את מעשה הנוקפים, שהיו מכים לעגל של קרבן בין קרני ושרוטים בו שריטות, כדי שיפול לו דם בעיניו ויתבלבל, ועל ידי כך יהא נוח לכפתו ולשחטו; ועמד יוחנן כהן גדול וביטל

יא **מִשְׁבְּטָלָה סְנֵהֲדָרִין, בְּטַל הַשִּׁיר מִבֵּית הַמִּשְׁתָּאוֹת, שְׁנֵאָמַר (ישעיה כד, ט): "בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתְּרוּיִן" וְגו'.**  
**יב מִשְׁמַתוֹ נְבִיאִים הָרְאוּשׁוּנִים, בְּטַלוֹ אוֹרִים וְתָמִים. מִשְׁחָרַב בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ, בְּטַל הַשְּׁמִיר וְנִפְתָּ צוּפִים, וּפְסָקוֹ**  
**אֲנָשִׁי אֲמָנָה, שְׁנֵאָמַר (תהלים יב, ב): "הוֹשִׁיעָה ה' בִּירְגָמָר חֲסִיד" וְגו'. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי**  
**יְהוֹשֻׁעַ: מִיּוֹם שְׁחָרַב בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ, אֵין יוֹם שְׂאִין בּוֹ קָלְלָה, וְלֹא יָרַד הַטַּל לְבָרְכָהּ, וְנִפְטַל טַעַם הַפְּרוֹת. רַבִּי יוֹסִי**  
**אוֹמֵר: אֵף נִפְטַל שְׁמֵן הַפְּרוֹת.**

**פירוש ברטנורא**

ראשון ולא מעשר עני, שיכולין לומר ללוי או לעני הבא ראה שהוא טבל וטל. ומתקנה זו ואילך הלוקח פירות מן השוק לא היה שואל אם הן מתוקנין אם לאו, אלא מיד מפרשי מהם תרומת מעשר ומעשר שני ואוכל את השאר, שכל הלוקח מעם הארץ פירות הם בחזקת שהם דמאי:  
**יא סנהדרין.** שם הדיינים. ונקראים סנהדרין ששונאים הדרת פנים בדיון; **בטל השיר.** דכתיב (איכה ה) וקנים משער שבתו כחורים מנגינתם בומן שבטלו הקנים היושבים בשער שהם הסנהדרין בטלו הכורים מנגינתם גם כן;

**יב משמתו נביאים הראשונים.** כל הנביאים נקראים נביאים ראשונים, חוץ מחגי זכריה ומלאכי וחבריהן דאחרונים ניהו, שהיו בבנין בית שני: **בטל השמיר.** כמון תולעת, ברייתו כשעורה. שהיו מראים אותו על האבנים הרשומות בדיו והן נבקעות מאליהן, וכו פיתחו אבני האפור והחושן, דכתיב בהו במלואותם שיהיו שלימות שלא יחסרו בהם אלא כותב עליהן בדיו ומראה להם שמיר על פני הדיו בחוץ; **ונפת צופים.** דבש הבא ממקום ששמו ציפאה, ומשובח מאד: **ופסקו אנשי אמנה.** אנשים שאמונים בהקדוש ברוך הוא:

**משניות מבוארות – קהתי**

חסדים של הקב"ה, מנהג כל ישראל לאמרם בבית חתונה ובבית משתאות בקול נגינתו ובקול שמחה (יתוספות יוס טוב").

**~ יום חמישי ~**

**ב א ו ר מ ש נ ה י ב**

**מִשְׁמַתוֹ נְבִיאִים הָרְאוּשׁוּנִים** – שהיו בימי הבית הראשון, היינו כל הנביאים חוץ מחגי זכריה ומלאכי, שהיו בתחילת הבית השני (גמרא). **בְּטַלוֹ אוֹרִים וְתָמִים** – שלא היו אורים ותומים אלא בבית ראשון, ולא בבית שני. אורים ותומים – כתב שם המפורש שהיה נתון בין כפלי החושן שנשא עליו הכהן הגדול, כמו שנאמר (שמות כח, ק): "ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים, והיו על לב אהרן בבואו לפני ה'". והיו שואלים בהם בענייני ציבור של ישראל, שנאמר (במדבר כו, כא): "זלפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה'. על פיו יצאו ועל פיו יבואו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה", ונקראו "אורים ותומים" על שם שמאירים ומפרשים את דבריהם, ומשלימים את הדברים שיתקיימו (עיינו **משנה יומא ז, ה**). **מִשְׁחָרַב בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ, בְּטַל הַשְּׁמִיר** – בגמרא מובאת ברייתא: "שמיר זה ברייתו כשעורה, ומששת ימי בראשית נברא, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו". וכשבנה שלמה את בית המקדש השתמש בשמיר להבקעת האבנים לבניין המקדש. כן פיתחו בו אבני חושן ואפור, כמו שמוכח בברייתא בגמרא: "אבנים הללו (שבאפור ובחושן) אין כותבים אותן בדיו, משום שנאמר (שמות כח, יא): "פיתוחי חותם", ואין מסרטין עליהם באיזמל, משום שנאמר (שם שם, כ): "במילואותם", אלא כותב עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחוץ, והן נבקעות מאליהן, כתאינה זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסירה כלום, וכבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים ואינה חסירה כלום" (סוטה מח, ב); **וְנִפְתָּ צוּפִים** – וכן בטלה נופת צופים, היינו דבש משוכח במראהו, בטעמו ובריחו. בגמרא מבואר: נופת צופים – זה דבש הבא מן הצופים (ויש דעה שהכוונה לצפוט); **וּפְסָקוֹ אֲנָשִׁי אֲמָנָה** – אנשי אמנה, שמאמינים בהקדוש ברוך הוא, ונעשו בוטחים בחריצותם בלבד, ואינם בוטחים בקונם" (תמאיר), **שְׁנֵאָמַר: "הוֹשִׁיעָה ה' בִּירְגָמָר חֲסִיד" וְגו'** – והמשך הכתוב: "כי פטו אמונים מבני אדם". **רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מִיּוֹם שְׁחָרַב בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ, אֵין יוֹם שְׂאִין בּוֹ קָלְלָה** – ובגמרא אמרו: "בכל יום ויום קללתו מרובה משל חברו", **וְלֹא יָרַד הַטַּל לְבָרְכָהּ** – אין הטל מביא ברכה, **וְנִפְטַל טַעַם הַפְּרוֹת** – שאין בהם טעמים שהיה להם תחילה. **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵף נִפְטַל שְׁמֵן הַפְּרוֹת** – היינו כוח ההזנה

דבר זה, משום שנראה היה העגל כאילו הוא בעל מום. ויש פירוש אחר בברייתא בגמרא (סוטה מח, א): "שהיו חובטין אותו (את העגל) במקלות, כדרך שעושים לפני עבודה זרה. אמר להם: עד מתי אתם מאכילים טריפות למזבח, שמא ננקב קרום של מוח? עמד והתקין להם טבעות בקרקע" (להכניס צואר הבהמה לתוכן – רש"י; והחבטים כותב בפירושו למשנתנו: שהיו מכניסים בהן רגלי הקרבן ושוחטים אותו בנקל). **עַד יָמָיו הָיָה פְּטִישׁ מִפֶּה בִּירוּשָׁלַיִם** – בחולו של מועד, שהיו מכים בבתי המלאכה בפטישים ועושים במלאכת דבר האבר, שהיא מותרת בחול המועד; וביטל יוחנן כהן גדול דבר זה, לפי שקול הפטישים שמע למרחוק, ויש בזה משום זלזול המועד. **וּבְיָמָיו אֵין אָדָם צָרִיךְ לְשֹׁאוֹל עַל הַדְּמָאִי** – בימי יוחנן כהן גדול לא היה אדם צריך לשאול על הפירות שהיה לוקח מתברו, אם הם דמאי, היינו פירות שנלקחו מעם הארץ וספק אם הופרשו מעשרותיהם; לפי שתיקן יוחנן כהן גדול, שכל הלוקח פירות דמאי, אינו צריך להפריש מהם אלא תרומת מעשר ומעשר שני בלבד, אבל מעשר ראשון ומעשר עני קורא להם שם ואוכלם בעצמו, ואינו נותנם ללוי ולעני, שיכול הוא לומר להם: המוציא מחברו עליו הראיה, כלומר שיביאו ראיה שהפירות אינם מעושרים ואז יטלו מעשרותיהם (עיינו **פתיחה למסכת דמאי**). ועד ימיו היה הלוקח צריך לשאול, אם המוכר נאמן על המעשרות, ואם לא היה נאמן, היה נמנע מלקנות אצלו את הפירות, הואיל והיה צריך להפריש וליתן את כל המעשרות; אבל מתקנת יוחנן כהן גדול ואילך, הלוקח דמאי אינו מפסיד אלא תרומת מעשר הניתנת לכהן, אבל מעשר שני הרי הוא אוכלו בירושלים או פודהו בדמים ואוכל דמיו בירושלים כדינו, הלכך הלוקח פירות מן השוק אינו צריך לשאול כלל אם הם מתוקנים אם לאו, אלא מפרשי מהם תרומת מעשר ומעשר שני ואוכל את השאר.

**ב א ו ר מ ש נ ה י א**

**מִשְׁבְּטָלָה סְנֵהֲדָרִין** – לאחר שבטל בית הדין הגדול שהיה בירושלים בימי בית שני, **בְּטַל הַשִּׁיר מִבֵּית הַמִּשְׁתָּאוֹת** – נפסק השיר מבית משתה היין, כגון מבית החתונה וכדומה, **שְׁנֵאָמַר: "בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתְּרוּיִן" וְגו'** – ועדיין אין אנו יודעים שזה היה משבטלה סנהדרין, לפיכך מוסיפה הגמרא, שאמר הכתוב (איכה ה, יד): "וקנים משענו שבתו. בחורים מנגינתם" – בומן שבטלו הזקנים היושבים בשער, שהם הסנהדרין, בטלו הבחורים מנגינתם, כלומר שבטלה שירתם מבית המשתה. ופירשו הפוסקים בשם רבנו האי גאון, דהיינו שיר של אהבה שבין אדם לחברו, ולשבח יפה ביופיו. אבל שירות ותשבחות וזכרון

**יג רבי שמעון בן אלעזר אומר:** הטהרה נטלה את הטעם ואת הריח, המעשרות נטלו את שמן הדגן, והכמים אומרים: הונות והפשפים פלו את הכל. יד בפלמום של אספסינוס גזרו על עמרות חתנים, ועל הארום. בפלמום של טיטוס, גזרו על עמרות בלות, ושלא ילמד אדם את בנו יונית. בפלמום האחרון גזרו שלא תצא הפלה באפריון בתוך העיר. ורבתינו התירו שתצא הפלה באפריון בתוך העיר. **טו משמת רבי מאיר, בטלו מושלי משלים. משמת בן עזאי, בטלו השקדנים. משמת בן זומא, בטלו הדרשנים.**

**פירוש ברטנורא**

**יג** הטהרה בטלה את הטעם. טהרה שפסקה מישראל, בטלה טעם הפירות וריחם. שבזמן שהיו ישראל טהורים ועוסקים בטהרה אף הקב"ה היה מטהר את הפירות מטעם רע וריח רע: **מעשר בטל שומן דגן, דמעשר אקרי חלב, כדכתיב (במדבר יח) כל חלב יצהר:** **יד** בפלמום של אספסינוס. חיל שהביא אספסינוס על ירושלים: גזרו על עמרות חתנים. היו עושים לחתנים עמרות מאבן מלח שהוא צלול כעין הכדולח וזובעין אותה בנפרית כעין ציורין שקורין ניי"ל. ואית דמפרשי עמרות של הדם ושל ורד. ושניהם אסורים, ואין מותר אלא עמרות של קנים: ועל האירוס. עשו כמין נפה שדפנותיה עגולות ושומחים על פיה עור דק ומכין עליו כמקל דק ומציא קול צלול. ובלע"ז קורין לו מנבורו: **עמרות בלות.** כעין עיר עשויה מוחב: **ושלא ילמד אדם את בנו יונית.** פירוש, חכמה יונית. והם רמזים וחדות שהיו ליונים, ולא היו מכירים בהם אלא הרגילים בהם. ובגמרא מפרש טעמא משום מעשה שהיה (כשיצאו) צ"ל כשצרו מלכי חשמונאי זה על זה, היו אותן שבפנים משלשים לאותן שבחוץ בכל יום דינרין בקופה ומעלין להן תמידין, היה שם זקן אחד להם בחכמה יונית, כל זמן שהם עסוקין בעבודה אין נמסרין בידם. אותו היום שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. באותה שעה אמרו ארור אדם שיגדל חזיר, וארור אדם שילמד לבנו חכמה יונית: **בפלמום האחרון.** הוא חורבן הבית. ושל טיטוס נמי הוה: **באפריון.** כמו אהל של מעלין ומליתות מוהבות: **ורבתינו התירו שתצא כלה באפריון.** משום צניעותא. וכן הלכה: **טו** **בטלו מושלי משלים.** כגון ממשלות שועלים, דאמרינן בסנהדרין [לה]: כי הו דריש רבי מאיר בפרקא הוה דריש תלתא שמעתתא ותלתא אנדתא ותלתא מתלי: **השקדנים.** שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום, כדאמרינן ביבמות [סג]: דאמר בן עזאי מה אעשה ונפשי חשקה בתורה: **הדרשנים.**

**משניות מבוארות – קהתי**

שבהם (תפארת ישראל").

**באור משנה יג**

**אדם את בנו יונית** – כלומר חכמה יונית, והיא שפת רמזים וחדיות שהיתה ליוונים; ומובא בברייתא בגמרא, שגזרו עליה משום מעשה שהיה, שכשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבחזין ואריסטובלוס מבפנים. בכל יום היו משלשים להם דינרים בקופה, ומעלים להם תמידים (כבישים לקרבנות התמיד). היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית, לעז להם, שכל זמן שעוסקים בעבודה, אין נמסרים בידם. למחר שלשלו להם דינרים בקופה, והעלו להם חזיר... נודעצה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה, אותה שעה אמרו: ארור אדם שיגדל חזירים, וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית (סוטה מס, ב). ואף על פי שמלכי בית חשמונאי קדמו הרבה שנים לפני הפולמוס של טיטוס, מכל מקום יש לומר, שבימיהם לא קבלו העם את הגזירה, ואילו בפולמוס של טיטוס גזרו שנית, ואז קיבלו עליהם את הגזירה (תוספות בבא קמא פב, ב). **בפלמום האחרון** – במלחמה האחרונה שבה חרב בית המקדש, ואף היא של טיטוס; ויש סוברים, שכונות המשנה למלחמת אדריינוס על בירר בימי בר כוכבא (תפארת ישראל), **גזרו שלא תצא הפלה באפריון בתוך העיר** – ביום החופה, כשהיא יוצאת מבית אביה לבית בעלה. אפריון – כעין אוהל של טליתות מוהבות. **ורבתינו התירו שתצא הפלה באפריון בתוך העיר** – ומבואר הטעם בגמרא: משום צניעותא. הרמב"ם כותב: "ורבתינו – רוצה לומר רבנו הקדוש המחבר", היינו רבי יהודה הנשיא, מסדר המשנה.

**רבי שמעון בן אלעזר אומר:** הטהרה נטלה את הטעם ואת הריח – על ידי שפסקה טהרה מישראל, שאין אוכלים פירותיהם בטהרה, בטל טעם הפירות וריחם; שבזמן שהיו ישראל טהורים ונוהגים בטהרה, אף הקב"ה היה מטהר את הפירות מריח רע ומטעם רע (רש"י); **המעשרות נטלו את שמן הדגן** – על ידי שפסקו מלהפריש תרומות ומעשרות כדן, ניטל שומן הדגן, וזוהי מידה כנגד מידה, שכן המעשרות נקראים "חלב", שנאמר בפרשת מתנות כהונה (במדבר יח, יב): "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן", ובעוון ביטול התרומות "חלב יצהר וחלב תירוש ודגן", היינו בעוון ביטול התרומות והמעשרות, פסק שומן הדגן. **והכמים אומרים: הונות והפשפים פלו את הכל** – שעל ידי זנות בא רעב, כמו שאמרו בגמרא: "כל הבא על אשה זונה, לסוף מבקש כיכר לחם" (סוטה ד, ב); ועל הכשפים אמרו בגמרא (סנהדרין כו, ב; חולין ז, ב): למה נקרא שמם כשפים? שמכחישים פמליא של מעלה (בדרך הנוטריקון; היינו שעל מי שנגזר לחיות ממתים – רש"י).

**~ יום ששי ~**

**באור משנה יד**

**בפלמום של אספסינוס** – במלחמת אספסינוס על ירושלים, כשלוש שנים לפני חורבן הבית השני (97למוס לשון יווני, ומשמעו: מלחמה), **גזרו – חכמים, על עמרות חתנים** – שהיו נוהגים לעשות מיני עמרות לחתנים ביום חופתם, וגזרו שלא לעשותם, **ועל הארום** – הוא כלי זמר המוציא קול צלול וחזק, וגזרו שלא להשתמש בו בבתי המשתה, כדי למעט השמחה. **בפלמום של טיטוס** – בימי המלחמה של טיטוס, שכבש את ירושלים ושרף את בית המקדש (נוסח אחר: 97למוס של קיטוס. היינו שר צבאו של טריינוס, שנלחם ביהודים שמרדו בו כארבעים שנה לאחר החורבן – ר"ח אלבק). **גזרו על עמרות בלות** – שאף כלות לא יתקטטו ביום חופתן בעטרות שמצוירת עליהן עיר של זהב (גמרא), כפי שהיו נוהגות עד ימי הפולמוס, **ושלא ילמד**

משַׁמֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, פֶּסְקָה טוֹבָה מִן הַעוֹלָם. מִשְׁמַת רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, כֹּא גֹבֵי וְרַבּוּ צְרוּת. מִשְׁמַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה, פֶּסֶק הַעֶשֶׂר מִן הַחֲכָמִים. מִשְׁמַת רַבִּי עֲקִיבָא, בְּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה. מִשְׁמַת רַבִּי חֲנִינְא בֶּן דּוּסָא, בְּטַלּוֹ אֲנָשִׁי מַעֲשֵׂה. מִשְׁמַת רַבִּי יוֹסִי קַטְנוּתָא, פֶּסְקוֹ חֲסִידִים; וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ קַטְנוּתָא? שֶׁהָיָה קַטְנוּתוֹ שֶׁל חֲסִידִים. מִשְׁמַת רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַבְאִי, בְּטַל זֵיו הַחֲכָמָה. מִשְׁמַת רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הַזֶּקֶן, בְּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה וּמִתָּה טַהֲרָה וּפְרִישוֹת. מִשְׁמַת רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בֶּן פֶּאֲבִי, בְּטַל זֵיו הַפְּהֵנָה. מִשְׁמַת רַבִּי, בְּטַלָּה עֲנוּה וְיִרְאת חַטָּא. רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֶאֱזִיר אָמַר: מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בּוֹשׁוּ חֲבָרִים וּבְנֵי חֲרוֹן, וְחָפוּ רֵאשֻׁם, וּנְדַלְדְּלוּ אֲנָשִׁי מַעֲשֵׂה, וּגְבָרוּ בַעֲלֵי זְרוּעַ וּבַעֲלֵי לְשׁוֹן, וְאִין דּוֹרֵשׁ וְאִין מִבְּקֵשׁ וְאִין שׂוֹאֵל; עַל מִי לָנוּ לְהִשְׁעֵן? עַל אֲבִינוּ שְׁבַשְׂמִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אָמַר: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שָׂרוּ חַפְּיָמָא לְמַהוּ בְּסַפְרֵיא, וְסַפְרֵיא בְּחֻזְנֵיא, וְחֻזְנֵיא כְּעִמָּא דְאַרְעָא, וְעִמָּא דְאַרְעָא אֲזֵלָא וּנְדַלְדְּלָהּ, וְאִין מִבְּקֵשׁ; עַל מִי יֵשׁ לְהִשְׁעֵן? עַל אֲבִינוּ שְׁבַשְׂמִים. בַּעֲקֻבוֹת מְשִׁיחָא חֲצַפְא יִסְגָּא, וְיִקְרַי יֶאֱמִיר, הִגְפֵן תַּתָּן פְּרִיָּה וְהֵיִןן בִּיקְרַ, וְהַמְלַכּוֹת תַּהַפֵּךְ לְמֵינוּת, וְאִין תּוֹכַחְתָּה; בֵּית וְעַד יִהְיֶה לְזִנוּת, וְהַגְּלִיל יַחֲרַב, וְהַגְּבָלָן יִשׁוּם, וְאֲנָשִׁי הַגְּבוּל יִסְבְּבוּ מַעִיר לְעִיר וְלֹא יַחֲנֹנוּ, וְחֲכָמַת סוֹפְרִים תִּסְרַח, וְיִרְאֵי חַטָּא יִמְאַסּוּ, וְהָאֱמַת תִּהְיֶה נַעֲדַרְתָּ; נְעָרִים פְּנֵי זְקָנִים יִלְבִּינוּ, זְקָנִים יַעֲמְדוּ מִפְּנֵי קַטְנִים, "בֶּן מִנְבַּל אֵב, בַּת קָמָה בְּאֵמָה, פְּלָה בְּחַמְתָּה, אִיבִי אִישׁ אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ" (מיכה ז, ו), פְּנֵי הַדּוֹר כְּפְנֵי הַכֶּלֶב, הֵבֵן אִינוּ מַתְבַּיֵּשׁ מְאֹבִיו;

פירוש ברטנורא

שהיה בקי במדרש טעמי מקראות, כדאמר (ברכות יב:) ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא: בטל כבוד תורה. שהיה נותן לב לדרוש על כל קרן וקרן (מנחות כח:). והוה כבוד תורה גדול, שאין בה דבר לכבולה: בטלו אנשי מעשה. שעושים מעשים מפלאים כדאמרין בתעניות [כה]. יאמר לחומץ וידלק, ולעוים להביא ואבים בקרניהם: קטנותם של חסידים. שהיו החסידים הולכים ומתקטנים והוא היה מקטניהן וסופן: משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה. שעד שמת הוא היה בריאות בעולם והיו לומדים תורה מעומד [מגילה כא.] ומשמת באת תשות כח לעולם והתחילו ללמוד מיושב. והוה בטל כבוד תורה: משמת רבי בטלה ענוה. תלמידיו של רבי הוסיפו וכתבו זה במשנה:

משניות מבוארות – קהתי

וְחָפוּ רֵאשֻׁם – שגברה ידם של עזי פנים, ונדלדלו אנשי מעשה – נתמעט כוחם של אנשי מעשה, ונגברו בעלי זרוע ובעלי לשון – תקיפים והולכי רכיל, ואין דורש ואין מבקש ואין שואל – כלומר שאין דואג לתיקונם של הדברים, על מי לנו להשען? על אבינו שבשמים – שהוא יחלצנו מן הצרות. רבי אליעזר הגדול אומר: מיזם שחרב בית המקדש, שרו חפימיא למהוי כספריא – התחילו החכמים להיות כסופרים (מלמדי מקרא), וספריא כחזניא – והסופרים כחזנים (שמשים), וחזניא כעמא דארעא – והחזנים כעם הארץ, ועמא דארעא אזלא ונדלדלה – ועם הארץ הולך ומתדלדל, ואין מבקש – עליהם רחמים, על מי יש להשען? על אבינו שבשמים – שיביא תשועה לישראל. בעקבות משיחא – בסוף הגלות לפני ביאת המשיח (רשי"י), חצפא יסגא – התחצפה תגדל, ויקר יאמיר – יוקר המחיה יעלה הרבה, הגפן תתן פריה והיין ביקר – שהכל ישתו לשכרה, והמלכות תהפך למינות, ואין תוכחה – ולא יהיה אדם שיוכל להוכיח, שכולם יהיו בעלי עבירה; בית ועד יהיה לזנות – בית ועד של חכמים יהיה לבית זנות, לפי שיכלו החכמים ולא יאה לומד תורה, ויהא הבית שומם, והגליל יחרב, והגבולן ישום – יהא שם; הגבולן הוא שם מקום; ויש סוברים שהוא הגולן בכשן; ואנשי הגבול – ויש גורסים: ואנשי הגליל. יסבבו מעיר לעיר ולא יחזנו – לא ירחמו עליהם, וחכמת סופרים תסרח – תהיה לבז, ויראי חטא ימאסו – יהיו נמאסים על הבריות, והאמת תהא נעדרת – מן החיים. נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים – שהשלטון יהיה בידי נערים מחוצפים; ויקויים מה שאמר מיכה הנביא: "בן מנבל אב מנבל אב, בת קמה באמה, פלה בחמתה, איבי איש אנשי ביתו" (בני ביתו של אדם יהיו אויבים לו). פני הדור כפני הכלב – שתכונותיו עזות וחוצפה, הן אינו מתבייש מאביו – שיעלם כל רגש של בושה ודרך ארץ. ועל מי יש לנו להשען? על אבינו שבשמים – שיגאלנו בקרוב ויביא

שתיאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא". משמת רבי יהושע, פסקה טובה מן העולם – יש ענה, שאולי כוונת המשנה, משום שמיד לאחר מותו התחילה מלחמת ביתר. משמת רבן שמעון בן גמליאל, בא גובי ורבו צרות – גובי היינו ארבה האוכל את עשב הארץ (עיינו עמוט ז, א). משמת רבי אלעזר בן עזריה, פסק העשר מן החכמים – שהיה רבי אלעזר בן עזריה גדול מאד בחכמה ובעושר (עיינו גמרא ברכות כו ב; שבת נד, ב). משמת רבי עקיבא, בטל כבוד התורה – שהיה רבי עקיבא דורש על כל קרן וקרן שבתורה תלי תלים של הלכות (גמרא מנחות כח, ב), והוה כבוד תורה, שאין בה דבר לכבולה. משמת רבי חנינא בן דוסא, בטלו אנשי מעשה – כלומר אנשי מופת, שהיה רבי חנינא צדיק גדול, והיה עושה מעשים מפלאים (עיינו גמרא תענית כד, ב; כה, א). משמת רבי יוסי קטנותא, פסקו חסידים – שהיה חסיד גדול, ולמה נקרא שמו קטנותא? שהיה קטנותן של חסידים – כלומר מאחרוני החסידים, שהיו קטנים מהקודמים (רשי"י; ברטנורא); והרמב"ם מפרש: שהיה שרשם של החסידים, "לפי ששורש הדבר התחלתו קטן". משמת רבן יוחנן בן זבאי, בטל זיו החכמה – שהיה חכם בחכמות העולם וגדול בתורה. משמת רבן גמליאל הזקן, בטל כבוד התורה – שעד סוף ימיו היו לומדים תורה בעמידה, ומשמת התחילו ללמוד בישיבה, משום שתש כוחם, ומתה טהרה ופרישות – כלומר בטלה טהרה ופרישות. משמת רבי ישמעאל בן פאבי, בטל זיו הפנהגה – ששימש ככהונה גדולה, והיה חכם ועשיר, וכתנים רבים היו אוכלים על שולחנו (רשי"י). משמת רבי רבי יהודה הנשיא, מסדר המשנה, בטלה ענוה ויראת חטא – שהיה רבי יהודה הנשיא עניו גדול ונהג בקדושה יתירה; פיסקה זו הוסיפו כאן תלמידיו של רבי (רמב"ם; ברטנורא). רבי פנחס בן יאיר אומר: משחרב בית המקדש, בושו חברים – בושה כסתה פני חברים, והם תלמידי חכמים המודקדים במצוות וזהירים במעשרות ואוכלים פירותיהם בטהרה, ובני חרין – מיוחסים שבעם (רשי"י),

ועל מי יש לנו להשען? על אבינו שבשמים. רבי פנחס בן יאיר אומר: זריזות מביאה לידי נקיית, ונקיית מביאה לידי טהרה, וטהרה מביאה לידי פרישות, ופרישות מביאה לידי קדשה, וקדשה מביאה לידי ענוה, וענוה מביאה לידי יראת חטא, ויראת חטא מביאה לידי חסידות, וחסידות מביאה לידי רוח הקדש, ורוח הקדש מביאה לידי תחית המתים, ותחית המתים באה על ידי אליהו זכור לטוב, אמן.

## משניות מסכת גיטין

### פרק ראשון

א המביא גט ממדינת הים – צריך שיאמר: בפני נכתב ובפני נחתם. רבן גמליאל אומר: אף המביא מן הרקם

### פירוש ברטנורא

#### מסכת גיטין

א המביא גט ממדינת הים. כל חוצה לארץ קרי מדינת הים: צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. אית דאמרי מעמא, לפי שאין בני מדינת הים בני תורה, ואין יודעין שצריך לכתוב הגט לשם האשה. הלכך אומר השליח בפני נכתב ובפני נחתם, וממילא שייליגן ליה אם נכתב לשמה, והוא אומר אין.

### משניות מבוארות – קהתי

יום כתיבת הגט; והטורפס הוא שאר לשון הגט, היינו הנוסח הכללי שבכל גט. נהגים לכתוב בגט שטים עשרה שורות, ורמז לדבר: "גט" בגימטריא י"ב (תוספות): ושני עדים חותמים על הגט.

מהפסוק הנזכר למעלה למדים עשרה דברים בעיקרו של הגט:

א. שאין האיש מגרש את אשתו אלא לרצונו, שנאמר: "ויהי אם לא תמצא זון בעיניו". ואם קיבלה ממנו גט שלא לרצונו, אינה מגורשת. ב. שאין האשה מתגרשת אלא בכתב, שנאמר: "וכתב לה טור כריתות". ג. שיהא הגט נכתב לשם האשה המתגרשת, שנאמר: "וכתב לה" – לשמה; וכן צריך שיהיה נכתב לשם האיש המגרש, שנאמר: "וכתב" – שיהא נכתב לשמו.

ד. שיהא מפורש בגט, שהוא כורת בינו לבינה, שנאמר: "ספר כריתות" – דבר הכורת בינו לבינה, שלא תישאר לו עליה רשות ושייכות; ודרשו: טור – ספירת דברים, כלומר שיכתוב בגט סיפור דברי הכריתות, שהוא פוטר את אשתו ומתירה לכל אדם.

ה. שיתן הבעל את הגט, או שיתן שלוחו, שנאמר: "ונתן בידה" – ולא שתקח היא מעצמה.

ו. שיתן את הגט לאשתו, שנאמר: "ונתן בידה" – מלמד שאין האשה מתגרשת עד שיינתן הגט לידה, או ליד שלוחה, שהוא כידה, או שיתן לחצרה, שאף חצרה כידה.

ז. שיהיה מפורש בגט, שגירש את אשתו והסירה מקניינו, שנאמר: "ושלחה מביתו" – היינו שיהיה עניין הגט שהוא המשלח אותה, ולא שמשלח את עצמו ממנה.

ח. שיתן לה את הגט בפני עדים, שנאמר (דברים יט, טו): "על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר". וכאן נאמר: "כי מצא בה ערות דבר". ולמדים בגזירה שווה "דבר, דבר" – מה שם אין פחות משניים, אף דבר שבערווה אינו פחות משניים; ואי אפשר שתהיה זו היום ערווה והבא עליה במיתת בית דין, ולמחר תהיה מותרת בלי עדים, לפיכך אם נתן לה גט בינו לבינה, ואפילו בפני עד אחד, אינו גט.

ט. שלא יהיה הגט מחוסר מעשה לאחר כתיבתו אלא נתינתו לבלבד, שנאמר: "וכתב... ונתן" – כשאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה. אבל גט שנכתב על דבר המחובר לקרקע, וקצצו אחר הכתיבה, הרי הוא פסול.

י. שיתן הבעל לאשתו את הגט בתורת גירושין, שנאמר: "ספר כריתות ונתן בידה". אבל אם נתן לה בתורת שטר חוב או מזווה, אינו גט.

לנו את משיח צדקנו. כאן נוספה ברייתא. כדי לטיים את המסכת בדבר טוב. רבי פנחס בן יאיר אומר: זריזות – בקיום המצוות, מביאה לידי נקיית – שיהא אדם נקי מכל מידה רעה ומכל חטא, ונקיית מביאה לידי טהרה – טהרת הלב והמחשבה, וטהרה מביאה לידי פרישות – מחיי חולין, ופרישות מביאה לידי קדשה – קדושת החיים, כמו שאמרו חכמים (יבמות כ, א): "קדש עצמך במותר לך" (כלומר אף במה שמותר לך). וקדשה מביאה לידי ענוה – מתוך שהוא מבוה ענייני העולם הוא בא לידי ענוה, וענוה מביאה לידי יראת חטא – שירא הוא מהחטא עצמו ולא מהעונש, ויראת חטא מביאה לידי חסידות – שעושה הכל לפני משורת הדין, ויש מפרשים: שכל מעשיו לשם שמים (עין יתוספות יום טוב), וחסידות מביאה לידי רוח הקדש – שתשרה עליו שכנה (דש"י), ורוח הקדש מביאה לידי תחית המתים – שנאמר (יוחזקאל לו, יד): "ונתתי רוחי בכנס וחייתם", ופירושו, שבתחילה יתן בהם רוח הקודש ועל ידי זה יחיו (ירושלמי), ותחית המתים באה על ידי אליהו זכור לטוב, אמן – כמו שכתוב (מלאכי ג, כג): "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא".

### ~ שבת קודש ~

### מסכת גיטין פתיחה למסכת גיטין

פתיחה איש אשה ובקעלה, והיה אם לא תמצאין פניו ביימץא כה פנות דבר וכתב לה ספר פריית ונתן בידה ושלחה מביתו: ויצאה מביתו, והלכה והקתה לאיש אחר: (דברים כד, א-ב)

פסוק זה בא ללמדנו, שהאשה מתגרשת מבעלה, להיות מותרת להינשא לאחר, על ידי "ספר כריתות" שהבעל נתן לידה. "ספר כריתות" זה קרוי בלשון חכמים "גט". ואמנם "גט" משמעו שטר בכלל, וכן תרגם אונקלוס: "וכתב לה ספר כריתות" – וכתוב לה גט פטורין; ואף שטרי ממונות נקראים בשם "גט" סתם, כמו שמוכא במסכתנו (א, ה), אבל ברוב המקומות במשנה ובגמרא "גט" סתם היינו גט אשה; וכן בלשון בני אדם רגילים לקרוא לשטר הגירושין בשם "גט" סתם. נוסח הגט הוא בלשון נוכח, היינו שהבעל כותב לאשתו: אני פלוני בן פלוני גרשתי אותך, את אשתי פלונית בת פלוני... והרי את מותרת לכל אדם וכו'; ושני חלקים הם בגט: התורף והטורפס. התורף הוא החלק העיקרי של הגט, בו רשומים השמות של האיש והאשה, וכן



וּמִן הַחֶגֶר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֶפְלוּ מִכֶּפֶר לֹדִים לָלוֹד. וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ שְׂיֵאמַר: בְּפָנָי נִכְתָּב וּבְפָנָי נִחְתָּם, אֶלֶּא הַמְבִיא מְמַדִּינָת הֵימָן, וְהַמּוֹלֵיךְ. וְהַמְבִיא מְמַדִּינָה לְמַדִּינָה בְּמַדִּינַת הֵימָן – צָרִיךְ שְׂיֵאמַר: בְּפָנָי נִכְתָּב וּבְפָנָי נִחְתָּם. רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֶפְלוּ מִהֶגְמוֹנִיָּא לְהֶגְמוֹנִיָּא.

פירוש ברטנורא

ואית דאמרי טעמא, לפי שאין שירות מצויות משם לכאן, שאם יבא הבעל ויערער לומר לא כתבתו שיהיו עדים מצויין להכיר חתימת העדים. והאמינוהו רבנן לשליח ככתרי, ושוב לא יועיל ערעור הבעל: מן הרקם ומן החגר. בין קדש ובין ברד, מתרגמינן בין רקם ובין חגרא: אפילו מכפר לודים. שהיא מחוצה לארץ: ללוד. שהיא סמוכה לה והיא מארץ ישראל: מהגמוניא להגמוניא. שני הגמונים בעיר אחת ומקפידים זה על זה:

משניות מבוארות – קהתי

אמר: לפי שאין בקיאין לשמה – שאין בני מדינת הים בקיאים בהלכה, שצריך לכתוב את הגט לשם האשה המתגרשת, לפיכך תיקנו חכמים, שיאמר השליח: "בפני נכתב ובפני נחתם", וזה יביא לידי בירור אם הגט נכתב ונחתם כדנינו, או שבאמירתו זו הריהו מעיד שנכתב ונחתם הגט לשמה (ענין "תוספות יום טוב"). "רבא אמר: לפי שאין עדים מצויין לקיימו" – כלומר שלדעת רבא אין חוששים לפסול בגט, אלא חוששים שמא יבוא הבעל ממדינת הים ויערער על הגט שהוא מזויף, והלכה היא בכגון זה שיש לקיים את הגט בחותמיו, והיינו אם העדים החתומים על הגט, או אחרים המכירים את חתימותיהם, מאשרים את זהותן של החתימות, הרי הגט קיים, וערעורו של הבעל אינו ערעור; אבל בגט שהובא ממדינת הים, אין עדים מצויים בארץ ישראל שיקיימו את חתימות העדים שבגט, ואם יבוא הבעל ויערער, לא תהא תקנה לאשה לקיים את גיטה, הלכך תיקנו חכמים שיאמר השליח: "בפני נכתב ובפני נחתם", והאמינוהו כשני עדים המקיימים את הגט, ושוב אין הבעל יכול לערער. רַבִּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לא רק המביא ממדינה רחוקה, אלא אף המביא מן הרקם ומן החגר – שהן עיירות סמוכות לארץ ישראל, מעבר לגבול הדרום מזרחי של הארץ, צריך שיאמר: "בפני נכתב ובפני נחתם"; לרבה כטעמו, שאף על פי שהן סמוכות, אין בקיאים שם לכתוב גט לשמה; ולרבא כטעמו, לפי שאין הרבה באים משם לארץ ישראל, ואין עדים מצויים לקיימו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֶפְלוּ מִכֶּפֶר לֹדִים לָלוֹד – בגמרא מבואר, שכפר לודים היא עיירה בחוף לארץ הסמוכה מאד ללוד שבארץ ישראל, ואף מובלעת היא בתחום הארץ, כלומר שארץ ישראל מקיפה את כפר לודים משלושת הצדדים, ומתוך כך קיים קשר בין כפר לודים לארץ ישראל, ואף בקיאים הם בכתיבת הגט לשמה, ומכל מקום סובר רבי אליעזר, שאף המביא מכפר לודים ללוד צריך שיאמר: "בפני נכתב ובפני נחתם", טעמו מבואר בגמרא: "שלא תחלוך במדינת הים", שהואיל וגזרו על המביא גט ממדינת הים שיאמר "בפני נכתב ובפני נחתם", אין לחלק בזה בין מקום רחוק למקום קרוב, אלא דין אחד הוא לגבי כל מקום שהוא בחוף לארץ. וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ שְׂיֵאמַר: בְּפָנָי נִכְתָּב וּבְפָנָי נִחְתָּם, אֶלֶּא הַמְבִיא מְמַדִּינָת הֵימָן – לארץ ישראל למדינת הים. לדעת רבה חולקים חכמים על תנא קמא, שכן תנא קמא סובר, שדווקא המביא צריך שיאמר "בפני נכתב ובפני נחתם", אבל המוליך אינו צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", לפי שבני ארץ ישראל בקיאים לשמה. ואילו חכמים גזורים במוליך משום מביא. לדעת רבא אין חכמים חולקים על תנא קמא אלא באים לפרש את דבריו, שכן לטעמו, "שאינן עדים מצויים לקיימו", איך הבודל בין המביא להמוליך. וְהַמְבִיא מְמַדִּינָה לְמַדִּינָה בְּמַדִּינַת הֵימָן, צָרִיךְ שְׂיֵאמַר: בְּפָנָי נִכְתָּב וּבְפָנָי נִחְתָּם – לרבה משום שאין בקיאים בכתיבת הגט לשמה; ואף המביא מעיר לעיר באותה מדינה צריך שיאמר "בפני נכתב ובפני נחתם", ולא נקט התנא "ממדינה למדינה" אלא להשמיענו, שבארץ ישראל אפילו ממדינה למדינה (ממחוז למחוז) אין צריך לומר. לרבא דווקא המביא ממדינה למדינה במדינת הים צריך לומר "בפני

כל הדברים הללו הם מדין התורה. ויש עוד דברים בגט שהם מדברי סופרים, כפי שנלמד במסכתנו.

כפי שהבאנו לעיל, אין הבעל מגרש אלא לרצונו, אבל האשה מתגרשת מדין תורה אפילו שלא לרצונה. – ברם. רבינו גרשום מאור הגולה (שחי לפני אלף שנה בערך) גזר חרם על המגרש את אשתו על כרחו.

וכבר שנינו במסכת כתובות (ז, 1), שיש ובית דין כופים את הבעל להוציא את אשתו מחמת מומים שנולדו בו אחר הנישואים כגון ריח רע, בין שריח זה בא לו מחמת המלאכה שהוא עושה בה ובין שבא מתוך מום שבגוף.

כיוון שהגט הוא שטר גירושין, מן הצורך עוד להעיר, שיש שני סוגי שטרות:

א. שטרות ראייה, כגון שטרות הלוואות או שטרות מכר, שהקניין נעשה בהם על ידי דבר אחר, והשטר אינו משמש אלא לראייה בלבד;

ב. שטרות קניין, שעל ידי השטר עצמו נגמר הדבר ונעשה הקניין.

גט אשה הוא מהסוג השני, שכן עצם הגט עושה את פעולת הגירושין, כשהבעל מוסרו לאשתו, וכל עיקרו של הגט עשוי כדי לגרש בו את האשה. ומכל מקום לאחר שכבר נתגרשה, מועיל הגט אף לראייה, בין כשהיא באה להינשא לאחר, ובין כשהיא באה לגבות כתובתה מבעלה.

מסכתנו כוללת תשעה פרקים והיא עוסקת בכל פרטי הדינים של גירושין.

כן באו בה דרך אגב דברים שתקנו חכמים משום תיקון העולם ומשום דרכי שלום.

ב א ו ר מ ש נ ה א

כבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו, שהגט צריך להיות נכתב לשמה היינו לשם האשה המתגרשת, שנאמר (דברים כד, א): "ונכתב לה" – לשמה. ונחלקו תנאים, איו כתיבה צריכה להיות לשמה: רבי מאיר סובר, שבחתימת העדים הכתוב מדבר, שכן עדי חתימה הם הכורתים ("עדי חתימה כרות") ועושים את כתב הגירושין לספר כריתות, הלכך חתימת העדים צריכה להיות לשמה, אבל כתיבת הגט אינה צריכה להיות לשמה. ורבי אליעזר סובר, שאין התורה מדברת אלא בכתיבת הגט, אבל חתימת העדים אינה מן התורה אלא מתקנת חכמים, שכן עדי מסירה, היינו שני העדים שבפניהם מוסר הבעל את הגט לאשתו, הם העיקר ("עדי מסירה כרות"): ומכאן, שבכתיבת הגט היא שצריכה להיות לשמה. והלכה כרבי אלעזר. – משנתנו דנה בשליח שנשלח על ידי הבעל, הנמצא בחוף לארץ, להביא גט לאשתו שבארץ ישראל. שליח כזה נקרא "שליח להולכה".

הַמְבִיא גַט – ששלח הבעל לאשתו, מְמַדִּינַת הֵימָן – ממדינה רחוקה שבחוף לארץ. ויש מפרשים: ממדינה שהיא מחוץ לגבולה המערבי של ארץ ישראל; ונקט התנא גבול מערב, לפי שאין שם ערים סמוכות לארץ ישראל, שהרי הים מפסיק, והוא הדין מחוץ לשאר גבולות הארץ. היינו ממדינות שהן רחוקות מארץ ישראל כאותן שבמדינת הים (הר"ן), צָרִיךְ שְׂיֵאמַר: בְּפָנָי נִכְתָּב וּבְפָנָי נִחְתָּם – צריך השליח לומר בבית הדין קודם מסירת הגט: בפני נכתב הגט ובפני נחתמו עליו העדים. ושני טעמים נאמרו על כך בגמרא: "רבה

**ב רבי יהודה אומר: מרקם למזרח ורקם במזרח, מאשקלון לדרום ואשקלון לדרום, מעכו לצפון ועכו בצפון. רבי מאיר אומר: עכו בארץ ישראל לגמין.**

**פירוש ברטנורא**

**ב מרקם למזרח.** מרקם עד סוף העולם למזרחו קרוי חו"ל, ורקם עצמה נדונה כמזרח העולם ולא כארץ ישראל:

**משניות מבוארות – קהתי**

**באור משנה ב**

כהמשך למשנה הקודמת בא רבי יהודה לציין את הערים הסמוכות לגבולות ארץ ישראל: רקם במזרח, אשקלון בדרום, ועכו בצפון. מערים אלו ואילך הרי זה חוץ לארץ. ברם, בצד מערב הים הוא הגבול.

**רבי יהודה אומר: מרקם למזרח – מרקם למזרח** – מרקם ואילך לצד מזרח, הרי זה חוץ לארץ, ורקם במזרח – ואף רקם בכלל חוץ לארץ. **מאשקלון לדרום ואשקלון לדרום** – מאשקלון לצד דרום, ואשקלון בכלל, דינו כחוץ לארץ, **מעכו לצפון ועכו בצפון** – מעכו לצד צפון, ועכו בכלל, דינו כחוץ לארץ. **רבי מאיר אומר: עכו בארץ ישראל לגמין** – והמביא גט מעכו אינו צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם".

נכתב ובפני נחתם", משום שאין עדים מצויים לקיימו, אבל מעיר לעיר במדינה אחת אין צריך לומר. **רבן שמעון בן גמליאל אומר: אפלו מהגמוניא להגמוניא** – אף בעיר אחת ששולטים בה שני הגמונים, אם מקפידים הם זה על זה שלא ייכנסו בני הגמוניא זו להגמוניא זו, המביא גט מהגמוניא להגמוניא צריך שיאמר "בפני נכתב ובפני נחתם". בגמרא מובא שכונת המשנה לעיר כזו שהיתה בארץ ישראל, והטעם הוא, לפי שאין עדים מצויים לקיימו. ואף רבה חושש כאן לטעמו של רבא, שכל מקום שדים לחוש לטעם "לשמה", אף רבה סובר, שחוששים לטעם שאין עדים מצויים לקיימו.

**המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וששה לעומר עמוד 1**

1 ואינם קטנים, וקטנים אינם נערים, **אמר רבי אלעזר**, נערים נקראו  
 2 על שם שמינוערים מן המצות, קטנים נקראים על שם שהיו מקמיני  
 3 אכנה בכך שדאגו על הפסק פרנסתם על ידי ריפוי המים. **תנא**  
 4 בברייתא פירוש אחר על כך, **נערים היו, וכוזבו עצמן** – הנהיגו את  
 5 עצמם בבזיון בקטנים. **מתקיף לה רב יוסף**, מה הקושי בכך  
 6 שקרויים גם נערים וגם קטנים, ודלמא נערים אינו כינוי לגילם אלא  
 7 קרויים כך על שם מקומן שבאו מעיר ששמה 'נעורין', וקטנים היו,  
 8 מי לא כתיב – וכו' לא נאמר כעין זה, **וארם יצאו נדודים וישבו**  
 9 **מארץ ישראל נערה קמנה**, וכן כן, כיצד היא נערה  
 10 וקמנה הלא נערה בת שנים עשרה היא ואינה קטנה, **ואמר רבי**  
 11 **פדת**, קמנה היתה דמן נעורין – מן העיר נעורין, וכך נאמר גם כאן  
 12 בענין נערים קטנים. מתרצת הגמרא, **התם** בענין נערה קטנה לא  
 13 מפרש הכתוב מקומה מאין היא באה, לכך ניתן לפרש ש'נערה' הוא  
 14 על שם מקומה, ואילו **התם** בענין הנערים הקטנים מפורש מקומן  
 15 שיצאו מיריחו, ולכך אין לפרש ש'נערים' הוא על שם מקומם.  
 16 עוד נאמר שם, **ויפן אחרינו ויראם ויקללם בשם ה'**, מפרשת  
 17 הגמרא, **מה ראה, אמר רב, ראה ממש** – שהענישם בראייתו,  
 18 **כדתניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר**, כל מקום שגננו חכמים  
 19 עיניהם לרעה, התוצאה היתה או מיתה או עוני. **ושמואל אמר**,  
 20 **ראה ברוח הקדש שכוזבין נתעברה בהן אמן ביום הכפורים** שהוא  
 21 יום שאסור בתשמיש המטה. ורבי יצחק נחמא אמר, **בלורית** –  
 22 שער שמגדלים אחורי העורף **ראה** שיש להן פאמוריים ולכך  
 23 קללם. ורבי יוחנן אמר, **ראה ברוח הקדש שלא היתה בהן**  
 24 **לחלוחית של מצוה ולכך קללם**. שואלת הגמרא, ודלמא בורעיהו  
 25 **ניהוהו הוה** – תהיה לחלולית, ואין ראוי לקללם. **אמר רבי אלעזר**  
 26 **ראה שאין לחלוחית לא כס ולא בורעם עד סוף כל הידורות ולכך**  
 27 **קללם**.  
 28 אחרי שאלישע קללם נאמר שם, **ותצאנה שתים דיבים מן היער**  
 29 **ותבקענה מהם איבעים ושני ילדים**,

1 **נהרא** – עיר בבבל, **עד פי צינתא דבבל** – מקום שיש בו הרבה עצי  
 2 דקל, **פי ממו התם** – כשהגיעו לשם, **אמר** ליה רב כהנא לרב שימי  
 3 בר אשי, **נדאי דאמרייתו** – האם אמת הוא דבר זה שאומרים, **הני**  
 4 **צינתא דבבל משני אדם הראשון איתנהו** – אלו הדקלים שבבבל  
 5 מצויים שם משנות אדם הראשון. **אמר** ליה רב שימי בר אשי,  
 6 **אדפרתן מלתא** – הזכרת לי דבר זה **דאמר רבי יוסי פרבי חנינא**,  
 7 **מאי דכתיב שהקדוש ברוך הוא הוליד את בני ישראל "בארץ לא**  
 8 **עבר בה איש ולא ישב אדם שם"**, לשם מה הוצרך לומר שלא ישב  
 9 אדם שם, **וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב (ומאחר שלא ישב**  
 10 **היכן עבר)**, **אלא כוונת הפסוק** לאדם הראשון, שכל ארץ שגור  
 11 עליה אדם הראשון לישוב, **נתישבה, ארץ שלא נור עליה אדם**  
 12 **הראשון לישוב לא נתישבה** ולא ישב אדם, פירושו, שלא גור  
 13 עליה אדם הראשון לישוב, ולכך לא עבר בה איש, וכן דקלים אלו,  
 14 במקום זה יש רק דקלים, כי כך גור אדם הראשון, שלא יהיה בו אלא  
 15 ישוב דקלים, ולכך מתכוונים במה שאומרים שהדקלים משנות אדם  
 16 הראשון. מספרת הגמרא, **רב מרדכי אלויה לרב אשי רבו**  
 17 **מהנרונאי ועד פי ביפי, ואמרי לה, עד פי דורא**.  
 18 **אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר**, כל שאינו מלוה ומתלוה – כל  
 19 שאינו מלוה את חברו, וכן מי שאינו מניח שילוהו, הרי הוא כאילו  
 20 שופך דמים, **שאיילמלי ליווהו אנשי יריחו לאלישע כשהלך**  
 21 **מעירם**, לא היו התינוקות מתקלטים בו, וכך לא גירה דיבים  
 22 לתינוקות. ומביאה הגמרא את המעשה, **שנאמר על אלישע הנביא**  
 23 **אחר שריפא את המים ביריחו, ויעל משם בית אל והוא עלה**  
 24 **בדרך ונערים קמינים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה**  
 25 **קנה עליה קרתי**, ומפרשת הגמרא, **אמרו לו, עלה שהקרחת –**  
 26 **שרוקנת עלינו את המקום** שכל עוד שהיו המים רעים, היינו  
 27 מתפרנסים על ידי שהבאנו מים ממקום אחר ומכרנו, ועכשיו  
 28 שרפאת את המים, קפחת את פרנסתנו.  
 29 עוד מבארת הגמרא, **מאי ונערים קמינים** הרי נערים גדולים הם

## עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דף לא עמוד ב. הגמרא ממשיכה לדרוש את לשונות הפסוקים שנאמרו לגבי תפילת חנה. בהמשך הפסוקים נאמר (שמואל א' א טו) **וַיַּתְעַן חַנָּה וַתֹּאמֶר לֹא אֲדֹנָי אֲשֶׁה קִשְׁת רֹחַ אֲנֹכִי וְגו'.** ומבארת הגמרא: **אָמַר עוֹלָא, וְאִיתִימָא** – ויש אומרים שרבי יוסי פרבי חנינא אמר כן, כך אמרה ליה חנה לעלי, בדבריך גילית שלא אדון אתה פדכר זה, ולא רוח הקודש שורה עליך, שכן טעית בי, ואתה חושדני פדכר זה שהתפללתי מתוך שכרות. **אִיבָא דְאִמְרֵי, הֲכִי אִמְרָה לִיָּה חַנָּה לְעֵלִי,** בלשון תמיחה, וכי לא אדון אתה, לאו איבא שכינה ורוח הקודש נבד – וכי אין השכינה ורוח הקודש שורים אצלך, שדנתני לבך חובה לומר ששכורה אני, ולא דנתני לבך זכות לומר שמתוך רוב צערי עשיתי כן, מי [האם] לא ידעת דאשה קשת רוח אנכי. עוד נאמר בהמשך הפסוק (שם), **וַיִּזַן וַיִּשְׁכַּר לֹא שְׁתִּיתִי.** דורשת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִכָּאן יֵשׁ לְלַמּוּד לְנַחֲשֵׁד בְּדָבָר שְׂאִין בּוּ,** שהוא צריך לחודיעו לזה שחושד בו שאין בו דבר זה, כדי לנקות את עצמו, כמו שהודיעה חנה לעלי שאינה שכורה.

עוד נאמר בהמשך הפסוקים, שאמרה חנה לעלי (שם א טז), **אֵל הַתָּן אֶת אֲמֹתְךָ לִפְנֵי פֶת בְּלִיעֵל** וגו'. דורשת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִכָּאן יֵשׁ לְלַמּוּד לְשִׁבּוֹר שְׁמַתְפַּלֵּל,** שנחשב פאלו הוא עובד עבודה זרה. ומבארת הגמרא: **בְּתִיב הָכָא** – נאמר כאן בפסוק זה, **לִפְנֵי פֶת בְּלִיעֵל,** וכתוב התם – שם, לגבי עיר הנדחת (דברים יג יד), **וַיֵּצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעֵל מִמִּקְרָבָךְ וַיְדִיחוּ אֶת יְשִׁבֵי עִירָם** לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים וגו'. מה להלן לגבי עיר הנדחת הכוונה בלשון 'בני בליעל' לעובדי עבודה זרה, אף כאן בדברי חנה, הכוונה בלשון 'בת בליעל' היא, שלא יחשבה עלי שהיא עובדת עבודה זרה.

עוד נאמר בהמשך הפסוקים (שם א יז), **וַיַּעַן עָלַי וַיֹּאמֶר לְכִי לְשָׁלוֹם.** דורשת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִכָּאן יֵשׁ לְלַמּוּד לְחֻוֹשֵׁד אֶת חֲבֵרוֹ בְּדָבָר שְׂאִין בּוּ,** שצריך לפייסו על שחשדו לחינם, כמו שפייס עלי את חנה ואמר לה 'לכי לשלום'. ולא עוד – ולא זו בלבד, אלא שצריך גם לברכו, שנאמר בהמשך הפסוק, **וַיֹּאֲלֵהִי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת שְׁלֹתָךְ אֲשֶׁר שָׁאַלְתְּ מֵעַמּוֹ,** הרי שעלי הוסיף גם לברך את חנה.

בתחילת מעשה חנה נאמר (שם א יא), **וַתִּדְרֹךְ נִדְרָה וַתֹּאמֶר ה' צְבָאוֹת אִם רָאָה תִּרְאֶה בְּעֵינַי אֲמַתְךָ** וגו'. אמר רבי אלעזר, **מִיּוֹם שִׁפְרָא תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, לֹא הִיָּה אָדָם שֶׁקָּרָאוּ לְתְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשֵׁם צְבָאוֹת,** עד שפאתה חנה וקראתו 'צבאות', בתפילה זו.

ומבארת הגמרא: **אִמְרָה חַנָּה לִפְנֵי תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְפוּזוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִכָּל צְבָאֵי צְבָאוֹת שִׁפְרָאָתָּ בְּעוֹלָמָה, קִשְׁה בְּעֵינֶיהָ שֶׁתִּתֵּן לִי בֵּן אֶחָד. מִשָּׁל לְמָה תִּדְבֹר דּוּמָה, לְמַלְךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁעָשָׂה סְעוּדָה לְעַבְדָּיו, כָּא עֵנִי אֶחָד וְעַמְד עַל הַפֶּתַח, אָמַר לָהֶם הֵעֵנִי לְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ, תִּנּוּ לִי פְרוּסָה אַחַת, וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ [הביטו] עָלָיו. דְּחַק הֵעֵנִי אֶת עַצְמוֹ לִפְנֵים וְנִכְנָס עַד אֶצֶל הַמֶּלֶךְ, וַאֲמַר לוֹ, אֲדוֹנָי הַמֶּלֶךְ, מִכָּל סְעוּדָה זו שְׁעָשִׂיתָ, הֵאֵם קִשְׁה בְּעֵינֶיהָ לִיתֵּן לִי פְרוּסָה אַחַת בְּלִבָּד. כֵּךְ שָׁאלָה חַנָּה אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֵאֵם מְכַל רַבּוּת הַבְּרוּאִים שֶׁבְּרָאָתָּ קִשְׁה בְּעֵינֶיךָ לְתֵת לִי בֵּן אֶחָד.**

56 בגניבה ואבידה, יש להשיב, מה לשבורה ומתה שפן אונם הם ולכן  
 57 מסתבר להקל בהם, אבל גניבה ואבידה שאינם באונס אלא שלא  
 58 שמר כראוי, יתכן שחייב עליהם בכל אופן.  
 59 משיבה הגמרא: אלא גמר - למד דין זה משומר שפר, שכשם  
 60 ששומר שטר פטור בגניבה ואבידה כשהיו בעליו עמו בשעת  
 61 קבלת השמירה, כך גם שואל פטור באופן זה.  
 62 שואלת הגמרא: ושומר שפר גופיה, מנלן לנו שהוא פטור  
 63 בגניבה ואבידה כשהיו בעליו עמו. משיבה הגמרא: גמרי חייבא  
 64 ושומר שפר - לומדים את אופן חיובי השומר שטר שהוא גניבה  
 65 ואבידה מחייבא ושואל - מחיובי השואל באונסים, מה הללן  
 66 בשואל אם היתה השאלה בבגלים פטור, אף כן בשומר שטר  
 67 אם היתה קבלת השמירה בבגלים פטור.  
 68 שואלת הגמרא: כמאי גמר - באיזה לימוד אתה לומד את חיובי  
 69 השומר שטר מחיובי השואל, אי במידת הפמה מצנינו, הרי איכא  
 70 למיפרך כדפרבינן - יש להשיב על לימוד זה כפי שהשבנו לעיל,  
 71 שפן רק באונס מצנינו שפטרה התורה את השואל בבעליו עמו, ואין  
 72 אתה יכול ללמוד ממנו פטור זה לשומר שטר שלא שמר כראוי  
 73 ונגנב או נאבד.  
 74 משיבה הגמרא: אלא אמר קרא בפרשת שואל (שמות כב יג) 'וכי  
 75 ישאל וגו', וי"ו מוסף על ענין ראשון - האות וי"ו שבתחילת  
 76 הפרשה מקישה בין הפרשיות, ולהוסיף על מה שכבר נאמר  
 77 בפרשה הראשונה, וילמד עליון מתחתון, ותלמד פרשה ראשונה  
 78 מפרשה שניה ושומר שטר ששואל, שדין שנאמר בפרשת שואל  
 79 נכון הוא גם לפרשת שומר שטר שלפניה, וכשם ששואל פטור  
 80 מאונסין בבעליו עמו, כך שומר שטר בגניבה ואבידה בבעליו  
 81 עמו.  
 82 הגמרא חזרת להקשות על האמור לעיל, שלומדים את פטור  
 83 השואל בגניבה ואבידה כשהיו בעליו עמו משומר שטר: ואתאי אף  
 84 שידועים אנו את מקור פטור השומר שטר כשהיו בעליו עמו,  
 85 עדיין שואל משומר שפר לא גמר לענין זה, משום דאיכא למיפרך,  
 86 מה לשומר שפר שפן הוא פטור גם בשבורה ומתה, וכיון שמצנינו  
 87 בו קולא אחת, דין הוא להקל עליו גם שיפטר בגניבה ואבידה  
 88 כשהיו בעליו עמו, האם תאמר כן בשואל שהחמירה עליו התורה  
 89 שחייב אף בשבורה ומתה, הלא יתכן שכיון שחומר הוא אינו נפטר  
 90 מגניבה ואבידה כשהיו בעליו עמו.  
 91 מתרצת הגמרא: אלא יש ללמוד את פטור השואל בגניבה ואבידה  
 92 כשהיו בעליו עמו באופן אחר, שהרי גניבה ואבידה בשואל לחייבא  
 93 מנלן - מנין לנו עיקר חיוב השואל בגניבה ואבידה, דגמר משומר  
 94 שפר - הלא למדנו זאת בקל וחומר משומר שטר כמבואר  
 95 בברייתא לעיל, והרי בדבר הנלמד מחבירו בקל וחומר הכלל הוא  
 96 שדין לראבא מן הדין להיות כדון - די לו לדבר הנלמד להיות חמור  
 97 כמלמד, ואין להחמיר עליו יותר, ואם כן מה גניבה ואבידה ושומר  
 98 שפר דינו שפבגלים פטור, אף חיוב גניבה ואבידה בשואל שהוא  
 99 נלמד ממנו בקל וחומר נמי - גם הוא בבגלים פטור.  
 100 מקשה הגמרא: הניחא למאן דאית ליה - לדעת מי שסובר את  
 101 הכלל של דיו, אלא למאן דלית ליה דיו, מאי איכא למימר, הרי  
 102 לפי דעה זו יש ללמוד מהקל וחומר ששואל חייב בגניבה ואבידה  
 103 אף כשהיו בעליו עמו.  
 104 מתרצת הגמרא: אלא, אמר קרא 'וכי ישאל', וי"ו מוסף על ענין  
 105 ראשון - האות וי"ו שבתחילת פרשת שואל מקישה בין הפרשיות,  
 106 להוסיף על מה שכבר נאמר בפרשה הראשונה, וילמד עליון  
 107 מתחתון - פרשה ראשונה מפרשה שניה, כמבואר לעיל שכשם  
 108 ששואל פטור מחיוביו אם היו הבעלים עמו, כך גם השומר שטר  
 109 פטור מחיוביו (שהם גניבה ואבידה) כשהיו הבעלים עמו בעת  
 110 קבלת השמירה. וכן ילמד תחתון מעליון - פרשה שניה מפרשה

1 עד שיפשוט לך היתוב - שיכתוב הכתוב מפורש 'יחיד', ואז יתפרש  
 2 הדין רק על שניהם יחד, אך במקלל שלא נאמר 'יחידיו', חייב גם  
 3 אם קלל אחד מהם. וכמו כן אם היה כתוב 'ונשבר ומת' היה  
 4 משמע או מת, ותיבת 'או' מיותרת ללמוד ממנה שבידה. אבל לרבי  
 5 יאשיה, שגם כשלא כתוב 'יחידיו' מתפרש הכתוב דווקא על  
 6 שניהם יחד, אם כן הוצרכה תיבת 'או' לחלק ולומר שחייב על כל  
 7 אחד מהאונסים בפני עצמו, ואינה מיותרת לחייב בשבירה.  
 8 מתרצת הגמרא: אפילו תימא שרבי יאשיה טובר שבכל מקום תיבת  
 9 'או' באה לחלק, להלך תימא לא צריך - כאן לענין חיוב שואל  
 10 באונסין אין צורך בתיבת 'או' כדי לחלק וללמד שחייב על  
 11 השבורה שלא מתה. מאי מעמא, כיון שפבגרא הוא לחייבו על כך,  
 12 שהרי מה לי קמלה בולה - מזה ההבדל בין אם נהרגה כל הבהמה,  
 13 ומה לי קמלה פלגא - לבין נהרגה רק חצייה, הדיינו שנשברה  
 14 הבהמה ולא מתה, וכשם שעל מיתת כולה חייב לשלם כמו כן  
 15 חייב גם על השבורה שהיא מיתת חצייה. וממילא גם לשיטתו,  
 16 תיבת 'או' מיותרת, ובאה לרבות שבירה.  
 17 הגמרא ממשיכה לברר את המקור לחיובי השואל. שואלת  
 18 הגמרא: גניבה ואבידה בשואל שחייב מנא לן, וכי תימא ילף  
 19 משבירה ומתה, שכשם שחייב בהם כך יתחייב גם בגניבה ואבידה,  
 20 יש להשיב, מה לשבורה ומתה, דלא אפשר למיפרך ואתווי - שאין  
 21 אפשרות לטרוח ולהשיבה, שכבר נשברה או מתה, והאם תאמר  
 22 כן בגניבה ואבידה דאפשר למיפרך ואתווי, שהרי לא נאבדה  
 23 מהעולם אלא נעלמה על ידי גניבה או אבידה, הלא יתכן שלא  
 24 חייבה התורה את השואל באופן שיכולים הבעלים לטרוח  
 25 ולמוצאה.  
 26 משיבה הגמרא: אלא כי הא דתניא, נאמר בפרשת שואל (שמות  
 27 כב יג) 'ונשבר או מת וגו' שלם ישלם, אין לי מקור אלא שחייב על  
 28 שבירה ומתה, אבל על גניבה ואבידה מנין. אמרת - אמור שניתן  
 29 ללמוד זאת בקל וחומר משומר שטר, ומה שומר שפר הקל שפטור  
 30 מתשלומין על שבירה ומתה, מכל מקום הוא חייב בגניבה ואבידה,  
 31 שואל החומר שחייב בשבירה ומתה, אינו דין שיהא חייב גם בגניבה  
 32 ואבידה כשומר שטר הקל. מסיימת הברייתא: וזה הוא קל וחומר  
 33 שאין עליו תשובה - שאין עליו קושיא לדחותו.  
 34 שואלת הגמרא: מאי - מה הרגיש התנא שיש להשיב ולדחות את  
 35 הקל וחומר שהוצרך לומר שאין עליו תשובה. מבארת הגמרא: וכי  
 36 תימא איכא למיפרך מה לשומר שפר שפן מצנינו שהחמירה עליו  
 37 התורה שמשלם תשלומי כפל פאפון שהיה מוען לפטור עצמו  
 38 במענת לטמיין מוויין - שבאו שורדים ונטלו ממנו את החפץ כבה,  
 39 ונשבע על כך ולאחר מכן העידו עדים ששיקר בשבועתו והוא  
 40 עצמו גנבו. ואילו שואל אינו בא לידי תשלום כפל בטענת ליסטים  
 41 מוויין, שהרי אינו נפטר בטענה זו, ואם כן מצנינו ששואל קל  
 42 משומר שטר לענין זה, ושבו אין ללמוד בקל וחומר שואל משומר  
 43 שטר.  
 44 ומבארת הגמרא: אפילו הכי - אף שמצנינו ששואל קל משומר  
 45 שטר לענין טוען טענת ליסטים מוויין, מכל מקום קרא בשואל  
 46 צדיפא - הקרן שמשלם השואל ואינו נפטר ממנה בשבועה עדיף  
 47 וחמור יותר מכפל הבא רק על ידי שבועת שקר. טעם נוסף שאין  
 48 זו תשובה על הקל וחומר: איבעית אימא, קסבר התנא בברייתא  
 49 שלטמיין מוויין נולן הוא נחשב ולא גנב, וממילא לא יתחייב כפל  
 50 בטוען טענת ליסטים מוויין, שחייב כפל חל רק על הפטור עצמו  
 51 בטענת גניבה.  
 52 שואלת הגמרא: אפשרון מקור לחייב שואל בגניבה ואבידה, לפטור  
 53 מנא לן - מנין לנו שכשהיו בעליו עמו במלאכתו פטור אף בגניבה  
 54 ואבידה. וכי תימא ילף משבירה ומתה, שכשם שפטרה התורה על  
 55 האונסים אם היו בעליו עמו בשעת שאלה, כך גם יש לפטור

1 דאפשר למיטרה ואותו. וא"ת גילף משבוהה ו"ל דשבוהה לא אפשר כולי האי למיטרה  
2 ואותו: שואל שתייב בשבוהה ומתה. פיר' בהנכנס (ב"ק דף נו: ר"ה לא)  
3 ובהמפקדי (לעיל דף מא: ד"ה קרנא): הניחא למאן דאית ליה דיו. תימה דבפרק ביצד  
4 הרגל (ב"ק דף כה) מוכח דהיקא דלא מיפרך ק"ו דלכ"ע אמרינן דיו והקא לא מיפרך ו"ל

5 משום דהתם ס"ד מעיקרא דפליגי אפי' היבא  
6 דלא מיפרך קאמר הניחא כו' וה"נ אשכחן לעיל  
7 בפ"ק (דף טו) ובהמפקל (לפני דף קז) דקאמר  
8 הניחא למ"ד דמיצי לוקח מסלק ליה לבע"ח אלא  
9 למ"ד דלא מיצי מסלק ל"י מאי איבא למימר  
10 והיינו רמי בר חמא דסבר מעיקרא בריש מי  
11 שקדיה נשוי (כתובות דף צא:) ה"מ דלא מיצי  
12 מסלק ליה ולא קאי הכי ואפילו הכי קאמר אלא  
13 למ"ד כו' ו"י"ו מוסיף על ענין ראשון. והשקת  
14 לא צריך תו ק"ו לחייב שואל בגניבה ואבידה  
15 משומר שקר: איתמר פשיעה בבגלים. ססק  
16 ר"ח דפטור מטעם דכל היבא דפליגי רב אחא  
17 ורבנא הלכה דברבי המיקל אף על גב דהו  
18 חומרא לגבי מפקדי מכל מקום חייב כקולא לפטור  
19 ההמונא דבאמר' ספק ממונא לקולא ויש להביא  
20 רא' דלרבי דבפ' העיר והרובע (סו"ט דף קיח)  
21 פליגי רב ורבי יוחנן וסבר רבי יוחנן דמקרא נדרש  
22 לפניו ולפני פניו וקיימא לן בר' יוחנן ומיהו למאי  
23 דמוקי התם דפליגי בסברא אין ראיה ועוד  
24 דאפשר למ"ד מקרא נדרש לפניו לא אין נדרש  
25 לא אמרינן פן בכל מקום ומה שחשקה בהאומנין  
26 (לעיל דף פא:) וכן לקמן בפירקין דף עז:) אלא  
27 למ"ד פשיעה בבגלים חייב אמאי איכסיף לא  
28 משום שכן הלכה אלא שלא יקשה לרד"ה  
29 מאומרינא רשאנים:

איבעית

1 ראשון וילמד עליון מתחתון ואפתי שואל משומר ש"ך לא גמר דאיבא למיפרך מה  
2 לשומר ש"ך שכן פטור בשבוהה ומתה תאמר בשואל שתייב בשבוהה ומתה אלא גניבה  
3 ואבידה בשואל לחייבא מנלן דגמר משומר ש"ך דיו לבא מן הדיון להיות נכודין מה גניבה  
4 ואבידה דשומר ש"ך בבגלים פטור אף גניבה ואבידה דשואל נמי בבגלים פטור הניחא  
5 למאן דאית ליה דיו אלא למאן דלית ליה דיו מאי איבא למימר אלא אמר קרא וכי ישאל  
6 ו"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון איתמר פשיעה בבגלים  
7 פליגי פה רב אחא ורבנא חד אמר חייב וחד אמר פטור מ"ד חייב קסבר מקרא נדרש  
8 לפניו ולא לפני פניו הלכך אם בעליו עמו אשומר חנם לא פתיב ופשיעה נמי בשומר  
9 ש"ך ובשואל לא פתיב הלכך בשומר ש"ך ובשואל לחייב איתא בקל' ורומר משומר חנם  
10 אבל בבגלים לפטור אף בשומר ש"ך ובשואל לא מ"ט כי פתיב אם בעליו עמו לא ישלם  
11 אשואל ואשומר ש"ך אהניד חייבי דתתיב פהו בהדיא הוא דמיכתב מ"ד פטור קסבר  
12 מקרא נדרש לפניו ולפני פניו וכי פתיב אם בעליו עמו אשומר חנם נמי פתיב תנן השואל  
13 הפרה ושאל בעליה עמה השואל הפרה וש"ך בעליה עמה שאל בעליה או ש"ךן ואחר  
14 כך שאל הפרה ומתה פטור ואילו ש"ח לא קתני ולמעמוד ש"ש מי קתני אלא תנא מילתא  
15 דכתובא

16 דאפשר למיטרה ואותו. וא"ת גילף משבוהה ו"ל דשבוהה לא אפשר כולי האי למיטרה  
17 ואותו: שואל שתייב בשבוהה ומתה. פיר' בהנכנס (ב"ק דף נו: ר"ה לא)  
18 ובהמפקדי (לעיל דף מא: ד"ה קרנא): הניחא למאן דאית ליה דיו. תימה דבפרק ביצד  
19 הרגל (ב"ק דף כה) מוכח דהיקא דלא מיפרך ק"ו דלכ"ע אמרינן דיו והקא לא מיפרך ו"ל

1 ער שיפרט לך הקטוב יתרו. כמו שפרט לך הקטוב (ירמיה כב) בחורש שור חמור  
2 דמדאיצטרך למכתב יתרו שמעין דאי לא כתביה הוה משמע שלא יחרוש לא בשור  
3 ולא בחמור ואביו ואמו קלל דריש לה בטנהדרין (דף פה) להביא את המקלל לאחר מיתה:  
4 בקרא הוא. דנשבר בלא תנ נמי מחייב דהוה ליה קטלה פלגא: תאמר בגניבה ואבידה

5 דאפשר למיטרה ואותו. וא"ת גילף משבוהה ו"ל דשבוהה לא אפשר כולי האי למיטרה  
6 בעליה אחרית אולי תמצא: תשובה. פירקא: מאי  
7 אין לו עליו תשובה. מאי יש לו לתנא להשב  
8 דאיצטרך לתנא לאשמעינן דאינה תשובה:  
9 בטעון טענת לטעון מוויין. דלענין מיפטר  
10 בתשלומין הוי אונס וטעון טענת גב הוי לענין  
11 כפל אם נשבע והוא עדים שהיא אצלו תאמר  
12 בשואל שמינו בא לדין כפל דכי טעין ואמר  
13 לטעין מוויין בא עלי ונטל מחייבי את עצמו  
14 בקרן: אם. אין זו תשובה דקרנא דמחייבת ליה  
15 לשואל מכי טעין לטעין מוויין נטלה ואפילו לא  
16 נשבע לשקר עדיפא להיות חמורה מש"ש הקא  
17 לדי כפל אם כפר ונשבע על כך לשקר ואם  
18 אמת אמר פטור מן הקרן: גולן הוא. ואפי' נשבע  
19 ש"ש על כך לשקר ונמצא שהיה אצלו. לא  
20 מחייב כפל שאין כפל אלא בגונב או בפורס  
21 עצמו בטענת גנב שאומר נגנבה ממני ונשבע  
22 והוא עדים ואין זאת אלא בש"ח שפטור בגניבה:  
23 אשכחן לחייב. גניבה ואבידה בשואל לחייב  
24 בשאין בעליו עמו: לפטור מנלן. שאם בעליו  
25 עמו פטור: גמר מש"ש. מה ש"ש בבגלים פטור  
26 בגניבה ואבידה אף שואל בבגלים פטור: גמר'  
27 חייבא דש"ש. דהיינו גניבה ואבידה: מחייבא  
28 בשואל. משבוהה ומתה דשואל: פה לש"ש. דין  
29 הוא שיהא בבגלים פטור אף על הגניבה  
30 ואבידה אע"פ שאינו אונס שכן היקל בו הכתוב  
31 לפטורו משבוהה ומתה שלא בבגלים: תאמר  
32 בשואל שפטור בבגלים על גניבה ואבידה שהיה  
33 החמור בו לחייבו על שבוהה ומתה שלא  
34 באבידה: אלא גניבה ואבידה בשואל מנלן.  
35 כלומר אלא היכי לפינון לה בבגלים לפטור  
36 גניבה ואבידה בשואל לחייבא שלא בבגלים  
37 מנלן דילפינן מש"ש וכיון דמתקם ילפינן דיו  
38 לבא מן הדיון להיות נכודין דהיינו שואל דילפינן  
39 בחיובא מקיו משומר ש"ך להיות ענין ש"ש מה  
40 להלן בבגלים פטור דהא ילפת ליה בהדיקשא  
41 דילמד עליון מתחתון אף כאן בבגלים פטור:  
42 למאן דלית ליה דיו. ר' טרפון בפרק ביצד בב"ק  
43 דף כה: וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון.  
44 גניבה ואבידה דשומר ש"ך מחייבא דשואל מה  
45 שבוהה ומתה דשואל בבגלים פטור אף חייבא  
46 דשומר ש"ך בבגלים פטור ותחתון מעליון מה  
47 שומר ש"ך חייב בגניבה ואבידה שלא בבגלים  
48 אף שואל פן ומה ש"ש בבגלים פטור אף שואל  
49 פן ואין משיבין על ההיקש: פשיעה בבגלים  
50 אחד מן השומרים שפשע בקשהו בגלים  
51 במלואכתו: מקרא. אם בעליו עמו (שמות כב)  
52 נדרש לפניו. אשומר ש"ך בהדיקשא: ולא לפני פניו. א"ש ח' דפרשותי של ש"ח ושל ש"ש לא איתקש גו"ו ותידה דלא פתיב וכי יתן ב"ש: א"ש. דכתביא ביה פשיעה על כל דבר  
53 פשע: לחייבא שלא בבגלים בפשיעה: אבל לפוטרו לא. כלומר אפי' ב"ש ושואל לא הוי פטור דכי גמרינן פשיעה בבגלים ב"ש ובשואל ב"ש ק"ו משומר חנם דחייב לגמרי  
54 הוא בין בבגלים בין שלא בבגלים דכי פתיב אף בעליו עמו אהניד חייבי דתתיב ב"ש ובשואל הוא דתתיב אבל אפשיעה דלא פתיבא בהו בהדיא לא קתני בבגלים ל"ש לא בבגלים:  
55 מקרא נדרש. בסמיכות הפרשיות ואע"פ שאין היקש מפורש בהן: השואל את הפרה. גרסין בתרומותיו ולא גרי' החשור גבי פרה אלא גבי בעלים: ואילו שומר חנם דפרה לא קתני.  
56 בבגלים פטור משום דחייביה ליתיה אלא בפשיעה ופשיעה לא פטר בה בגלים:

דכתובא

איבעית

אימא כדמחליף רב רב אבה. תימה דאמאי דחק לאוקמי בר' יהודה דלית  
הלקחא כותיה דקדיל דשוכר בשומר שכר כדמשמע בריש המפקד (לעיל דף  
לד.) ולקמן (דף צו.) גבי מרימ דאגון כדנזקא לבי חזאי וכבמה דוכתי: **הא** מדיסיפא על  
גבה רישא במלאכה אחרת. דאי במרפי ואזיל היינו ממש על גבה ותימה דמאי צריך לזקוק  
מכח סיפא בלא סיפא תיקשי ליה רישא דאי  
במרפי ואזיל היינו ע"ג ממש ומאי אפילו וכו' ו  
דמרישא גופא לא מצי למפרך דאיפא למימר  
דהיא גופא אהא לאשמעוין דמרפי ואזיל הוי  
כע"ג אבל מדיסיפא פריך שפיר דאמאי נקט אפילו  
ע"ג אף על גב דלא מרפי ואזיל הא מרישא  
שמעין לה דאי"ב כי נמי חוקי רישא במלאכה  
אחרת תיקשי אמאי איצטריך סיפא אפילו הא  
מרישא שמעין דמלאכה אחרת הוא כע"ג ו"ל  
דאי רישא במלאכה אחרת ניקחא ליה דנקט  
בסיפא אפילו בעליה ע"ג לרבותא אע"ג  
דמרישא שמעין כיון דע"ג הוי רחוק ממלאכה  
אחרת אכל אי רישא באותה מלאכה ובגון  
דמרפי ואזיל כיון דאשמעין רישא דהיינו כע"ג  
תו לא תהי צריך למינקט בסיפא אפי' בעלים  
חורשים על גבה  
ממונא

**דכתיבא בהדיא קתני דאתיא מדרשא לא קתני**  
**ת"ש שאילה ושאל בעליה עמה שכרה ושכר בעליה**  
**עמה שאילה ושכר בעליה עמה שכרה ושאל בעליה**  
**עמה אף על פי שהבעלים עושין מלאכה במקום**  
**אחר ומתה פטור שכרה הא מני ר' יהודה היא**  
**דאמר שוכר בשומר שכר דמי והא הוא תנא קתני**  
**מילתא דאתיא מדרשא ואילו שומר הנם לא קתני**  
**הא מני ר"מ היא דאמר שוכר בשומר הנם דמי**  
**ותנא שומר הנם והוא הדיון לשומר שכר איבעית**  
**אימא כדמחליף רב רב אבה ותינו שוכר כיצד**  
**משלם ר' מאיר אומר בשומר שכר ר' יהודה אומר**  
**בשומר הנם אמר רב המנונא לעולם הוא תיב עד**  
**שתהא פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריה ועד**

דכתיבא בהדיא. שואל דכתיב ביה פטור בעלים בהדיא: קתני. מתינתין בבגלים פטור:  
[דאתיא מדרשא]. שאר שומרים דאית בהו פטור מדרשא לא קתני: הלא בברייתא גריסין  
שכרה ושכר בעליה עמה: במקום אחר. שלא במקום הפרה ובלבד שתהא מלאכתו של  
שואל או של שוכר: כש"ש דפי. ותנא שוכר בעלים פטור וה"ה לשומר שכר אבל שומר  
הנם לא קתני: ותנא שומר הנם. שאף על פי  
שאין חיובו אלא פשיעה פטור בעלים: והוא  
תירו' לשומר שכר. בין בפשיעה ובין בשאר  
חיובים: איבעית אימא. אי ניתא לך לאוקמא  
סתם ברייתא בר' יהודה טפי מר' מאיר אוקמא  
אשומר הנם וכו'. יהודה מנו דמחליף רב רב  
אבה: לעולם הוא תיב. ואפי' בעליו עמו. עד  
שכרה כהמה ובעלים במלאכה אחרת. כגון אם  
פרה היא והא הבעל חורש בכרתו לצורך שואל  
בשדה או אם חמור הוא והא בעליו מחמר  
אחריה: דקמרי' ל' ואזיל קמה. חופר והולך  
בפרקע לפניה במקרא תמיד לרפותה שהיא קשה:  
והא מדיסיפא על גבה. ממש דתנא לה משום  
רבותא לאשמעוין דאפי' הכי תיב: רישא. מקום  
אחר נמי דנקט לה משום רבותא ואפי' פטור  
במלאכה אחרת: שאילה ואח"כ שאל בעליה.  
הואיל ולא הוי בשעת שאלה אע"פ שהיה  
בשעת שבורה ומתה אפי' תיב דבעין בעלים  
נשאלים בשעת שאלה דבהמה דרולין לה  
לקמיה: באותה מלאכה. וכדאמר רישא דקאזיל  
ומרפי קמה וסיפא שמנהיגה במלמד הבקר  
דדנהו מקש על גבה: אידי ואידי באותה מלאכה.  
ממש הוא מה לי מרפי קמה ומה לי מנהיגה:  
ועוד תנא. תיובתא לרב המנונא בסיפא  
דמילתא דאמר בעין שהיה עמו משעת שאלה  
עד שעת שבורה: לומר לך הנה עמו וכו'. והכי  
אשמעוין קרא בעליו אין עמו בשעת שאלה  
אף על פי שהיה עמו בשעת שבורה תיב ולקמן  
מתרץ מהיבא משמע ליה הכי: תנא אידי. היא  
היא אלא מר דריש בהאי משמעותא ומר דריש  
בהאי משמעותא ולא גבי הדדי תנאי: תיובתא  
דרב המנונא. בתריוויהו מילתיה במאי דאמר  
אותה מלאכה בעין אותביני מברייתא קמייחא  
דקתני אע"פ שהבעלים עושין במקום אחר  
ובמאי דאמר עד שתהא עמו בשעת שבורה  
הדין תיובתא מהך ברייתא: אפי' סבר לה וכו'.  
השתא מהדר לפרושי מהיבא ילפי הני תנאי  
דבשעת שאלה בעין ובשעת שבורה ומתה לא  
בעין: אפי' סבר בר' יאשיהו. דאמר בעין חלוק  
ואע"ג דלא כתיב בהא דכתיב דמי ולא  
משמע ליה לפרושי אהך אהך בפני עצמו בכל  
מקום שהופיר ב' דברים ופסק עלייהו דין או  
איסור: קתני לקראי. דלעיל: כרבי יאשיהו.  
דמפרש דבשעת שאלה בעין בשעת שבורה  
ומתה לא בעין: ורבא מתרין להו בתר דעתיה  
דרבי יוחנן. דמשמע נמי אהך אהך לעצמו  
ומיהו אפי' מצנינו למילף שפיר דתנא מנייהו:  
הוא דבעין: דתנא ותנאי איך לא גריסין דבכל תנא מתינתא דלעיל שייכי תריוויהו קראי בדרשא אלא ה"ג ומתרין לה לקראי כרבי יאשיהו בעין ותריוויהו  
הא איתיה בקרא וליתיה בקרא פטור וכתיב אם בעליו עמו לא ישלם טעמא דאיתיה בתריוויהו וכו' וה"פ טעמא דליתא בתריוויהו שלא היה עמו לא בשעת שאלה ולא בשעת שבורה  
ומתה דע"כ לר' יאשיהו אתריוויהו קאי דרישא דקרא איירי בשאלה ושבורה ומתה ועלה קאי ובעליו אין עמו ולר' יאשיהו ה"ק בעליו אין עמו בזה ולא בזה כי היכי דמשמע ליה  
אשר יקלל את אביו ואמו עד שיקלל שניהם ה"נ משמע ליה בעליו אין עמו דהאי אין אתריוויהו קאי אינו בזה ואינו בזה הוא שלם ישלם תא ישנו באחד מןם לא ישלם: והא כתיב אם  
בעליו עמו. דמשמע נמי אתריוויהו ישנו בזה וישנו בזה הוא דלא משלם הא איתיה בקרא מנייהו משלם הא כיצד ע"כ יש בהן אחת שפוטרתו ויש בהן אחת שפוטרתו ומאי היא  
שאילה שפוטרתו שכירתו אינה שפוטרתו ולקמן פריך איפוך אגא:

שהיו בעלים משעת שאילה עד שעת שבורה ומתה אלאם קסבר בעליו עמו אפילה  
מילתא משמע מתיב רבא שאילה ושאל בעליה עמה שכרה ושכר בעליה עמה שכרה  
ושאל בעליה עמה שאילה ושכר בעליה עמה אע"פ שהבעלים עושין מלאכה במקום אחר  
ומתה פטור מאי לאו במלאכה אחרת לא באותה מלאכה אלא מאי מקום אחר דקא  
מרפי ואזיל קמה והא מדיסיפא על גבה הוי רישא במלאכה אחרת דקתני סיפא שאילה  
ואח"כ שאל בעליה שכרה ואח"כ שכר בעליה עמה אע"פ שהבעלים חורשין ע"ג ומתה  
תיב אמרי רישא וסיפא באותה מלאכה ורישא רבותא קמ"ל וסיפא רבותא קמ"ל רישא  
רבותא קמ"ל דאע"ג דלאו על גבה אלא באותה מלאכה כיון דהו בעלים בשעת שאילה  
פטור וסיפא רבותא קמ"ל דאע"ג דעל גבה כיון דלא היו בעלים בשעת שאילה תיב האי  
מאי אי אמרת בשלמא רישא במלאכה אחרת וסיפא באותה מלאכה היינו רבותא אלא אי  
אמרת רישא וסיפא באותה מלאכה מאי רבותא אידי ואידי באותה מלאכה הוי ועוד תנאי  
ממשמע שגאמר אם בעליו עמו לא ישלם איני יודע שאם בעליו אין עמו שלם ישלם אלא  
מה ת"ל בעליו אין עמו לומר לך היה עמו בשעת שאילה אין צריך להיות עמו בשעת  
שבורה ומתה היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאילה ותנאי  
אודך ממשמע שגאמר בעליו אין עמו שלם ישלם איני יודע שאם בעליו עמו לא ישלם  
אלא מה ת"ל אם בעליו עמו לומר לך כיון שצאח מרשות משאל שעה אחת בבגלים  
ומתה פטור תיובתא דרב המנונא תיובתא אפי' סבר לה פר' יאשיהו ומתרין לקראי פר'  
יאשיהו רבא סבר לה פר' יוחנן ומתרין לקראי פר' יוחנן אפי' סבר לה פר' יאשיהו ומתרין  
לקראי פר' יאשיהו בעליו אין עמו שלם ישלם טעמא דליתיה בתריוויהו הא איתיה בקרא  
וליתיה בקרא ותיב אם בעליו עמו לא ישלם טעמא דאיתיה בתריוויהו הא איתיה בקרא  
איתיה בקרא ותיב אם בעליו עמו לא ישלם טעמא דאיתיה בתריוויהו הא איתיה בקרא  
עמו בשעת שבורה ומתה היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאילה

הוא דבעין: דתנא ותנאי איך לא גריסין דבכל תנא מתינתא דלעיל שייכי תריוויהו קראי בדרשא אלא ה"ג ומתרין לה לקראי כרבי יאשיהו בעין ותריוויהו  
הא איתיה בקרא וליתיה בקרא פטור וכתיב אם בעליו עמו לא ישלם טעמא דאיתיה בתריוויהו וכו' וה"פ טעמא דליתא בתריוויהו שלא היה עמו לא בשעת שאלה ולא בשעת שבורה  
ומתה דע"כ לר' יאשיהו אתריוויהו קאי דרישא דקרא איירי בשאלה ושבורה ומתה ועלה קאי ובעליו אין עמו ולר' יאשיהו ה"ק בעליו אין עמו בזה ולא בזה כי היכי דמשמע ליה  
אשר יקלל את אביו ואמו עד שיקלל שניהם ה"נ משמע ליה בעליו אין עמו דהאי אין אתריוויהו קאי אינו בזה ואינו בזה הוא שלם ישלם תא ישנו באחד מןם לא ישלם: והא כתיב אם  
בעליו עמו. דמשמע נמי אתריוויהו ישנו בזה וישנו בזה הוא דלא משלם הא איתיה בקרא מנייהו משלם הא כיצד ע"כ יש בהן אחת שפוטרתו ויש בהן אחת שפוטרתו ומאי היא  
שאילה שפוטרתו שכירתו אינה שפוטרתו ולקמן פריך איפוך אגא:

56 מתרצת הגמרא: אמרי לעולם רישא וסיפא באותה מלאכה, ולכן  
 57 לא קשה על רב המנונא, ורישא רבותא וריבוי וחדושן קא משמע  
 58 לו, וסיפא רבותא קא משמע לו. רישא רבותא קא משמע לו, דאף  
 59 על גב דלאו על גבה ממש, אלא רק באותה מלאכה כגון שהולכים  
 60 לפני הבהמה וחופרים בקרקע ומרפים אותה לפני הבהמה, מכל  
 61 מקום כיון דהוי בעלים בשעת שאילה, פטור. וסיפא רבותא קא  
 62 משמע לו, דאף על גב דהבעלים חורשים ממש על גבה, מכל מקום  
 63 כיון דלא הוי הפעלים בשעת שאילה, הויב. ולעולם אין עוסק  
 64 מברייתא זו לדברי רב המנונא שאם נתעסקו הבעלים במלאכה  
 65 אחרת לגמרי, חיב.  
 66 מקשה הגמרא על התירוץ: האי מאי - מה החידוש בזה, אי אמרת  
 67 בשלמא - זה מובן אם תאמר שברישא מדובר במלאכה אחרת  
 68 לגמרי, וסיפא באותה מלאכה, היינו רבותא - מובן שיש בכל אחד  
 69 מהם חידוש אלא אי אמרת רישא וסיפא באותה מלאכה, קשה מאי  
 70 רבותא, הלא אירי וידיי אותה מלאכה הוי - בשניהם עוסקים  
 71 באותה מלאכה, ואין סברא לחלק בין אם נתעסקו במלאכה זו על  
 72 גבה ממש, או שרק חרשו לפניה. אלא על כרחך ברישא מדובר  
 73 במלאכה אחרת לגמרי, וקשה על רב המנונא.  
 74 עתה מקשה הגמרא גם על הדין השני שאמר רב המנונא, שצריך  
 75 שיהיו הבעלים משעת שאילה עד שעת האונס: ועוד קשה, דתניא,  
 76 ממשמע שנאמר 'אם בעליו עמו לא ישלם', איני יודע את הנאמר  
 77 בפסוק הקודם שאם 'בעליו אין עמו שלם ישלם', ומדוע צריך את  
 78 שתי הפסוקים, אלא הלא מה תלמוד לומר 'בעליו אין עמו שלם ישלם',  
 79 לומר לך שאם היה עמו בשעת שאילה, אין צורך להיות עמו בשעת  
 80 שבויה ופיקה, אבל אם היה עמו בשעת שבויה ופיקה לא מועיל,  
 81 אלא צריך להיות עמו בשעת שאילה. ומפורש בברייתא שלא  
 82 כדברי רב המנונא. ותניא אידך - ברייתא נוספת שמפורש בה לא  
 83 כרב המנונא, ממשמע שנאמר 'בעליו אין עמו שלם ישלם', איני יודע  
 84 שאם בעליו עמו לא ישלם, אלא מה תלמוד לומר 'אם בעליו עמו  
 85 לא ישלם', לומר לך כיון שצאצאה הבהמה מרשות המשאיל לרשות  
 86 השואל שעה אחת כבעלים, ופיקה, פטור, ואין צריך שיהיה בעליו  
 87 עמו בשעת האונס.  
 88 תיובתא דרב המנונא - לכאורה יש מכאן קושיא על דברי רב  
 89 המנונא. מסיקה הגמרא: תיובתא - אכן יש קושיא על שני הדינים  
 90 ונדחו דבריו.  
 91 אביי ורבא מבארים כיצד נדרשו הפסוקים בברייתא ללמד  
 92 שצריך רק את שעת השאילה ולא את שעת האונס: אביי סבר לה  
 93 כרבי יאשיהו, ומתירין לקראי - ומבאר את דרשות הפסוקים כרבי  
 94 יאשיהו, ורבא סבר לה כרבי יונתן, ומתירין לקראי כרבי יונתן.  
 95 מחלוקת רבי יאשיהו ורבי יונתן, היא לגבי האמור בתורה (ויקרא  
 96 כ ט) 'איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות ימות', ונחלקו (לעיל  
 97 צד) מהי המשמעות הפשוטה כאשר התורה כותבת באופן זה.  
 98 לרבי יאשיהו המשמעות היא שצריך לקלל שניהם ביחד, ולרבי  
 99 יונתן המשמעות היא אפילו אם קלל אחד מהם. ולפי זה יש להם  
 100 לחלוק גם לענין ששאלה בבעלים, שנאמר (שמות כב יג) 'וכי ישאל  
 101 איש מעם רעהו ונשבר או מת', דהיינו שמוזכרים בפסוק שעת  
 102 השאילה ושעת האונס, ולאחר מכן מוזכר הדין לגבי 'בעליו עמו'  
 103 ויש להם לחלוק האם צריכים שיהיו הבעלים בשני הזמנים או רק  
 104 באחד מהם, וכדלהלן.  
 105 אביי סבר לה כרבי יאשיהו, ומתירין לקראי כרבי יאשיהו, נאמר 'בעליו  
 106 אין עמו שלם ישלם', ולרבי יאשיהו בפשטות הפסוק מדבר על שני  
 107 הזמנים יחד, על שעת השאילה ועל שעת האונס, ואם כן יש  
 108 לדייק, דתניא כפיא שאילה ואחר כך שאל בעליו, או שברה ואחר  
 109 היה בעליו עמו בשני הזמנים, הא איתיה פהא ולייתיה בהא - שלא  
 110 אבל אם היה באחד מהם פטור, ויש להקשות הא כתיב 'אם בעליו

1 דכתביא בהדיא קתני - שנה במשנה רק דבר הכתוב במפורש  
 2 בתורה, דהיינו שואל, דאיתיה מדרשא לא קתני - דבר הנלמד  
 3 מדרשה לא שנה התנא במשנה, אף שפטור בבעליו עמו, ולכן לא  
 4 שנה שומר שכר, ומסתם זה גם לא שנה שומר חנם, ואין לדייק  
 5 מהמשנה, שלא יהיה בו פטור 'בעליו עמו'.  
 6 הגמרא מביאה ראייה נוספת שפשיעה בבעלים חיב: הא שמעי,  
 7 שאילה ושאל בעליו עמה, או שברה ושבר בעליו עמה, וכן אם  
 8 שאילה ושבר בעליו עמה, או שברה ושאל בעליו עמה, אף על פי  
 9 שהבעלים עושין מלאכה במקום אחר, דהיינו שאין הבעלים  
 10 שכורים למלאכה ביחד עם הפרה ממש, ומתה הפרה באונס  
 11 כשהיתה שואלה, פטור. סבריה, הא מני רבי יהודה היא - סברו  
 12 שברייתא זו נשנתה בשיטת רבי יהודה, דאמר דין השוכר כשומר  
 13 שכר דמי, והא תנא קתני מילתא דאיתיה מדרשא - ונמצא  
 14 שתנא זה שנה גם דבר הנלמד דרשה ושוכר שהוא כשומר שכר,  
 15 ואילו השוכר חנם לא קתני, ואם כן מוכח שבפשיעה שהיא החיוב  
 16 של השומר חנם, אין פטור בעליו עמו.  
 17 דוחה הגמרא: הא מני - ברייתא זו כרבי מאיר היא, דאמר שוכר  
 18 כשומר חנם דמי, ונמצא שתנא שומר חנם והוא הדין לשומר שכר  
 19 שפטור בבעלים בין בפשיעה ובין בשאר חיובים. איבעית אימא -  
 20 ואם תרצה, תאמר שהברייתא שנויה כרבי יהודה, וכדמחליף וכה  
 21 בר אבהו קתני - מחליף ושונה בברייתא (לעיל פ:), שוכר כיצד  
 22 משלם, כלומר, באיזה מחויבי השומרים חיב השוכר, רבי מאיר  
 23 אומר כשומר שכר, רבי יהודה אומר, כשומר חנם, ונמצא  
 24 שבברייתא מוזכר שומר חנם.  
 25 לסיכום: אמנם לפי הסובר ששוכר דינו כשומר שכר יש ראייה  
 26 מברייתא זו שפשיעה בבעלים חיב, אך לפי מי שסובר ששוכר  
 27 דינו כשומר חנם יש ראייה מברייתא זו שפשיעה בבעלים פטור.  
 28 ברייתא לעיל הזכירה, שאפילו אם הבעלים במקום אחר יש  
 29 פטור 'בעליו עמו', הגמרא דנה בזין זה: אמר רב המנונא, לעולם  
 30 הוא - השואל חיב, עד שתהא פרה ובעליו חורש בה, או תמיר  
 31 ובעליה מחמר אחריה, דהיינו שדווקא באופן שנשאל למלאכה  
 32 הבהמה עצמה נאמר פטור 'בעליו עמו'. וכן עד שיהיו הפעלים  
 33 משעת שאילה עד שעת שבויה ופיקה, אבל אם היה רק בשעת  
 34 שאילה או רק בשעת האונס, חיב. אלא מאי קמרי 'בעליו עמו' אכילה  
 35 מילתא משמע - סובר רב המנונא שהפסוק נאמר על כל הדברים,  
 36 גם שצריך שיהיו באותה מלאכה, וגם שצריך שיהיו כל זמן  
 37 השאילה.  
 38 מקשה רבא על הדין הראשון שאמר רב המנונא: מתיב רבא, שנינו  
 39 בברייתא לעיל, שאילה ושאל בעליו עמה, או שברה ושבר בעליו  
 40 עמה, וכן אם שברה ושאל בעליו עמה, או שאילה ושבר בעליו עמה,  
 41 אף על פי שהבעלים עושין מלאכה במקום אחר, ומתה, פטור. מאי  
 42 לא - בפשטות 'במקום אחר' פירושו שעושין במלאכה אחרת,  
 43 וקשה על רב המנונא. משיבה הגמרא: לא - אין הפירוש כך, אלא  
 44 פירושו שעושין באותה מלאכה, אלא מאי - ומה הכוונה 'מקום  
 45 אחר', דקא מרפי ואויל קמה - שחופר לפני הבהמה בקרקע הקשה  
 46 להרפותה לצורך חרישת הבהמה.  
 47 מקשה על כך הגמרא: הלשון 'אף על פי' המוזכר ברישא וסיפא,  
 48 משמעותו לחדש ולרבות. ואם כן הא מדסיפא והמובאת להלן על  
 49 גבה הוי - מכך שבסיפא מדובר באופן שעוסק בהמה ממש,  
 50 לחדש שאף על פי כן אינו נחשב 'בעליו עמו', יש לדייק שברישא  
 51 שפוטרת, מדובר אפילו במלאכה אחרת לגמרי, לחדש שאף על פי  
 52 כן נחשב 'בעליו עמו', וקשה על רב המנונא. מביאה הגמרא את  
 53 הסיפא, דקתני כפיא שאילה ואחר כך שאל בעליו, או שברה ואחר  
 54 כך שבר בעליו עמה, אף על פי שהבעלים חוזשין על גבה ממש,  
 55 ומתה, חיב.

56 מהו. צדדי הספק. ממונא בעינן ואיכא, או דלקא כל פחות מפרוטה  
 57 לא בלוס היא - אין לה חשיבות מלאכה, ונמצא שלא שאל אותה  
 58 לצורך שיעשה בה מלאכה.  
 59 ספק נוסף: אם פחות מפרוטה אינו נחשב שאלה, מה הדין אם שאל  
 60 שתי פרות כדי לעשות בהן - בשתיהן יחד מלאכה בשווי פרוטה,  
 61 מהו. צדדי הספק: מי אמרינן זיל פתר - לך אחר השואל ומשאל,  
 62 ואיכא - שהשואל נהנה מהמשאיל בשווי פרוטה, או דלקא, זיל  
 63 פתר פרות, וכל קרא וקרא ליכא ממונא - ובכל אחת מהן אין  
 64 חשיבות במלאכתה.  
 65 מכאן ואילך הספיקות הם לגבי דין בעליו עמו: שאל משותפין,  
 66 ונשאל לו אחד מהן, מהו. צדדי הספק: בולו בעליו בעינן - צריך  
 67 שיהיה כל הבעלים עמו והא ליכא, או דלקא מההוא פלגא דידיה  
 68 מיהא מיפטר - מהחצי של אותו שהיה עימו יפטר.  
 69 ספק נוסף: שותפין ששאלו בהמה כדי לחרוש בה קרקע משותפת,  
 70 ונשאל לאחד מהן למלאכת אחרת שאינה שייכת לשותפות, מהו.  
 71 צדדי הספק: בולו שואל בעינן - צריך שהבעלים יהיה שואל לכל  
 72 השואל, וליכא, או דלקא ביהא פלגא דשילי - בחצי של החפץ  
 73 ששאלו, שבו היה הבעלים שואל, מהת מיפטר - יפטר השותף  
 74 שהיה הבעלים עימו.  
 75 ספק נוסף: שאל מהאשה בהמה של נכסי מלוג שלה, ונשאל בעלה  
 76 לעשיית מלאכת השואל, או אשה ששאלה בהמה כדי לחרוש  
 77 קרקע נכסי מלוג שלה, ונשאל מהשאל לבעל, לעשיית מלאכתו,  
 78 מהו. צדדי הספק: קנן פירות שיש לבעל בנכסי המלוג כקנן הגוף  
 79 דמי, וממילא נחשב הבעל לבעלים, וכאשר הוא נשאל נחשב  
 80 הדבר שבעליו עמו; וכן נחשב כשואל עצמו, וכשהבעלים  
 81 נשאלים לו נחשב שבעליו עמו, או לא.  
 82 רבינא מסתפק ספק נוסף: אמר ליה רבינא לרב אשי, האומר  
 83 לשלוחו צא והשאל לי עם פרתך, דהיינו שהבעלים אינו נשאל  
 84 בעצמו אלא שולח אחר להשאל במקומו, מהו. צדדי הספק: בעליו  
 85 ממש בעינא וליכא, או דלקא שלוחו לרב אדם במוחו ואיכא.  
 86 רב אחא פושט את שני הספיקות האחרונים: אמר ליה רב אחא  
 87 בריה דרב אובא, לרב אשי, בעל, יש לומר שזה פלוגתא דרבי יוחנן  
 88 וריש לקיש. שלית, פלוגתא דרבי יוחנן ורבי יאשיהו. מפרטת  
 89 הגמרא: בעל פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש, דאיתמר לענין  
 90 ביכורים, המוכר שדהו לחבירו לאבילות פירות אבל גוף הקרקע  
 91 לא יהיה קנוי לו, רבי יוחנן אומר, מביא הלוקח ביכורים, וקורא  
 92 את הפסוקים שצריך לומר המביא ביכורים, ובתוכם הפסוק  
 93 'האדמה אשר נתת לי, וריש לקיש אומר, מביא ואינו קורא.  
 94 מבארת הגמרא: רבי יוחנן אומר מביא וקורא, משום שסובר קנן  
 95 פירות כקנן הגוף דמי ויכול לומר 'האדמה אשר נתת לי, וריש  
 96 לקיש אומר מביא ואינו קורא, משום שסובר קנן פירות לאו כקנן  
 97 הגוף דמי, ונמצא שאם יאמר 'האדמה אשר נתת לי' הרי הוא  
 98 דובר שקר. ולפי זה בעל שיש לו קנן פירות בנכסי אשתו, לרבי  
 99 יוחנן, מועיל לדין בעליו עמו, ולריש לקיש לא. שלית, פלוגתא  
 100 דרבי יוחנן ורבי יאשיהו, דתנא, האומר לאפטרופוס הממונה על  
 101 נכסיו לזון מהם את אשתו, כל נדרים שתהא אשתי נודרת מכאן  
 102 עד שאבא ממקום פלוני, הפך לה, והפיר לה האפטרופוס. וכול  
 103 זהו מופרין, תלמוד לומר 'אשה יקיימו ואישה יפרנו', שדווקא  
 104 הבעל יכול להפך ולא שלוחו. דברי רבי יאשיהו. רבי יוחנן אומר,  
 105 מצינו בכל מקום ששלוחו של אדם במוחו, וגם אפטרופוס יכול  
 106 להפך. ולפי זה, לרבי יוחנן שליח מועיל לדין בעליו עמו, ולרבי  
 107 יאשיהו לא מועיל.  
 108 רב עיליש מביא ספק נוסף: אמר ליה רב עיליש לרבא, האומר  
 109 לעבדו צא והשאל לי עם פרתך, מהו. תיבעי - הספק הוא גם למאן  
 110 דאמר שלוחו של אדם במוחו, ותיבעי למאן דאמר שלוחו של אדם

1 רבא סבר לה כרבי יוחנן, ומתריץ לקראי כרבי יוחנן, (דתנא) 'אם  
 2 בעליו עמו לא ישלם', ולשיטת רבי יוחנן שסובר שבפשוטו משמע  
 3 אפילו אחד מהם, אם כן גם כאן, משמע שפטור באופן דאיתיה  
 4 בתריוהי - שהיה בשני הזמנים יחד, ומשמע גם דכי איתיה בתרא  
 5 וליתיא בתרא - שגם כשהיה הבעלים רק באחד מזמנים אלו,  
 6 פטור השואל. ומצד שני כתבי, 'בעליו אין עמו שלם ישלם', משמע  
 7 שחייב באופן דליתיא בתריוהי - שהבעלים לא היה בשני הזמנים,  
 8 ומשמע גם דכי איתיה בתרא וליתיא בתרא - שכאשר בזמן אחד  
 9 היה ובשני לא היה, תיב השואל, נמצא שהדרשות סותרות. אלא  
 10 ודאי יש לתרץ, שבאה התורה לומר לך שיש זמן אחד שמועיל  
 11 לבדו, יש זמן אחד שאינו מועיל לבדו, שאם היה עמו בשעת  
 12 שאלה, אין צריך להיות עמו בשעת שבירה ופתה, אבל היה עמו  
 13 בשעת שבירה ופתה, לא נפטר השואל בכך מלשלם, כיון שצריך  
 14 להיות עמו בשעת שאלה דווקא.  
 15 מהפסוקים נדרש שיש זמן אחד שהוא העיקרי, שואלת הגמרא  
 16 על הברייתות: איפוך אנא - אולי נהפוך ונאמר שצריך להיות  
 17 דווקא בשעת האונס, ומנין שצריך להיות דווקא בשעת השאלה.  
 18 משיבה הגמרא: מסתברא ששעת השאלה עדיפה לקבוע דין  
 19 'בעליו עמו', משום דקא מייתי לה לרשותיה - שאז השואל מכניסו  
 20 לרשותו, וזמן זה גורם את חיובו. מקשה הגמרא: אדרבה, שעת  
 21 השבירה ופתה עדיפה לקבוע דין בעליו עמו, שכן רק אז תיב  
 22 באונסה, על הבהמה ששאלה. משיבה הגמרא: מכל מקום לא לא  
 23 זמן השאלה, זמן השבירה ופתה מאי עביד, הלא אין זמן זה מחייבו  
 24 כלום מצד עצמו, ונמצא שזמן השאלה גרם לו להתחייב, ולכן  
 25 צריך שהבעלים יהיה בזמן זה דווקא. שוב מקשה הגמרא: ואי לאו  
 26 שבירה ופתה שאלה מאי עביד - הלא בלא שהיה קורה האונס  
 27 לא היה חיוב מחמת זמן השאלה, שהרי היה מסיים להשתמש  
 28 בבהמה ומשיבה למשאל, ונמצא שהאונס הוא גורם החיוב.  
 29 מסיקה הגמרא: אפילו הכי - אף שהאונס הוא גורם החיוב, מכל  
 30 מקום ששאלה עדיפה, שכן על ידה תיב השואל פשוטותיה. ונמצא  
 31 שחובותיו כלפי הבהמה מתחילים כבר משעת השאלה.  
 32 תירוץ נוסף: רב אשי אמר, אמר קרא ויבי שאל איש מעם רעהו,  
 33 והמילים 'מעם רעהו' מיותרות, אלא יש לדייק, 'מעם רעהו' ולא  
 34 רעהו עמו - כלומר דווקא אם שאל את החפץ בלא הבעלים שלם  
 35 ישלם, הא - אם רעהו עמו, פטור. ומכיון שהפסוק 'מעם רעהו'  
 36 נאמר על שעת השאלה, מוכח שעל זמן זה הקפידה התורה.  
 37 שואלת הגמרא: ואי הכי, הפסוקים 'בעליו אין עמו שלם ישלם', 'אם  
 38 בעליו עמו לא ישלם', למה לי - מדוע צריכה התורה לכותבם,  
 39 הלא כבר למדנו מהפסוק 'מעם רעהו' שהשואל בבעלים פטור.  
 40 משיבה הגמרא: אי לאו הנה - אם לא היו הפסוקים הללו, הנה  
 41 אמרינא האי אורחיה דקרא הוא - הייתי אומר שדרך התורה לכתוב  
 42 באריכות לשון וכי ישאל מעם רעהו, ולא הייתי דורש מכאן, לכן  
 43 כתבה התורה בפירוש שפטור כשבעליו עמו, ומעתה נדרוש גם  
 44 מהפסוק 'מעם רעהו' ללמוד את הפטור של שאלה בבעלים,  
 45 וממילא נלמד שצריך שיהיה דווקא בשעת שאלה.  
 46 בעי רמי בר חמא, שאלה כדי לרבעה הוא בעצמו, מהו - האם דינו  
 47 כשואל וחייב באונס, או כשומר שכו. צדדי הספק: פדשילי אינשי  
 48 בעינן - כדרך השואלים צריך, ולהכי לא שילי אינשי - ולצורך  
 49 כזה לא שואלים, או דלקא מעמא מאי שואל חייב באונסים, משום  
 50 הנאה, והאי נמי הא אית ליה הנאה.  
 51 ספק נוסף: שאלה כדי לראות בה - שיחשבוהו לעשיר ו חשוב על  
 52 ידה, מהו. צדדי הספק: ממונא בעינן - צריך לשאול דבר שגופו  
 53 ממון, והאיכא, - והרי גופו ממון, או דלקא, ממונא דאית ליה  
 54 הנאה מיניה בעינן - צריך שיהנה וישתמש בממון עצמו, וליכא.  
 55 ספק נוסף: שאלה כדי לעשות בה מלאכה בשווי פחות מפרוטה,



1 **מְמוֹנָא** דמיתתני מיניה. פירוש שמשמש בו, **מְמוֹנָא** בעינן והאיכא. פי דממונא  
 2 בעינן ושאיאל לו והאיכא ואית ליה נמי הנאה מיניה: **וְנִשְׂאָל** לו אָחַד מֵהוּן.  
 3 תימה מאי קמייבעיא ליה דכיין דאם נשאלו לו כל הבגלים פטור מהכל השתא ופטור מחציו  
 4 כדאמר' במרובה (ב"ק דף ע"א) חמישה בקר אפי' חמישה חצאי בקר ו"ל דהתם סבירא דוא  
 5 שישלם לפי מה שנגב אגל שאילה בבגלים אין  
 6 סבירא לפטור, והוי כחוש ואין לך בו אלא  
 7 חרשו: **שְׂאָל** מן האשה. תימה דמה פה יש  
 8 לאשה להשאל נכסי מלוג שהפירות לבצל  
 9 ולבצל יש לו פה להשאל בלא רשותה והיא אינה  
 10 יכולה להשאל בכל ואמאי נקט שאל מהאשה  
 11 ויש לומר דאין הבצל יכול להשאל או למכור  
 12 פירות נכסי מלוג בלא רשותה כדאמר רבא  
 13 בהאשה שפלו (כתובות דף פ"ב) משום רוחא  
 14 דביתא אי נמי ה"ק שאל מן האיש נכסי מלוג  
 15 שתן של אשה מהו: **בַּעַל** פלוגתיה דר' יוחנן  
 16 וריש לקיש. לא בעי למימר פלוגתא דתנאי היא  
 17 דאיפליגו גבי המוכר עבדו ע"מ שישמשנו עד ל'  
 18 יום אי ראשון והו' בדין זום או יומים או שני ואיכא  
 19 מ"ד (ב"ק דף צ"ז) דפליגי דמר דריש תתחוי ומר  
 20 דריש כספא אי נמי אפי' למ"ד דהם כקנין הגוף  
 21 דמי היינו משום שמשירי המוכר לעצמו פירות  
 22 בעין נקח אגל בעלמא לא **שְׂלִיחַ** פלוגתא דר'  
 23 יוחנן ור' אישיה דתנא כו'. ואת' דביק מדמא  
 24 שאילה בבגלים לנדרים דהא שום דרשא איכא  
 25 לרבי אישיה דלא הוי שליח כמותו דבעלמא לא  
 26 פליגי ו"ל דטעמא דרבי אישיה דהם משום  
 27 דכתיב תרי זמני אישיה יקיימו ואישיה יפרנו  
 28 למעוטי שלוחו והני כתיב בעליו תרי זמני אי נמי  
 29 משום דלשון בעליו ואישיה משמע ליה דוא דוקא  
 30 ולא שלוחו :

אמר

1 **רְבָא קָבַר לָהּ בַר יוֹנָתָן**, דאמר אחד אחד משמע ומתוך דרשא דקראי כרבי יונתן  
 2 למידרש בי הני מתני' דלעיל: דתנאי ותנאי איך לא גרסין אלא קראי קא נקט וקא  
 3 דמפוך בהא דרבא וקא נקט קראי איכא לא דוקא ונראה בעיני שטעו בגירסא להגיה  
 4 בספרים דסביר דהא מתני' קמיינתא כרבי אישיה והיא מתוך אבי ובתרייתא כר' יונתן  
 5 והיא תרוץ רבא ולא היא דכל פמה דנקטיה  
 6 ולו לקראי בין כסדר בין הפוך בין לר' אישיה  
 7 בין לר' יונתן תרא דרשא היא למר כדאית ליה  
 8 ולמר כדאית ליה ותרוניהו מתני' מתוך אפי'  
 9 כר' אישיה ורבא כרבי יונתן: **אִיפּוּף אָמַר**, לומר  
 10 בשעת שביעה פוטרנו ולא בשעת שאילה:  
 11 **שָׁבַן חַיִּיב בְּאִמְסוּיָו**, על אותה שעה מתחייב הוא:  
 12 **שָׁבַן חַיִּיב בְּמוֹנוּתֵיהּ**, ע"פ רב אשי אמר. מ"ה. מקרא  
 13 גופיה משמע דאשעת שאלה קפיד דמעם רעהו  
 14 משמע לא רעהו עצמו נשאל לו וקלה מסק  
 15 קרא שלם ישלם אלמא אשעת שאלה קפידא  
 16 קאי אי לא תהי. דהדר ופריש מילתא טפי לא  
 17 הוה קוצנו למילף מעם רעהו ולא רעהו עצמו  
 18 דאיכא למימר אורחיה דקרא למישתעי הכי  
 19 וליש בבגלים וליש בלא בגלים חייב והשתא  
 20 דגלי סיקא דבבגלים פטור ואחד מינייהו קאי  
 21 פטור ולא על חבירתה וליפון מיניה גילוי  
 22 מילתא דאשעת שאלה קפיד: **שְׂאָלָה לְרַבֵּיעַ**  
 23 הוא עצמה: מהו. מחייב באונסיה או לא:  
 24 **לְיֵאמָר**, שיהא נראה עשיר חשוב ולא ימשכו  
 25 בעלי בתים וידונו ממנו להקיפו במקנא  
 26 ובאשראי: הנאה מיניה. שנתנה בהמה עצמה:  
 27 **שְׂאָל ב' פְּרוֹת וכו'**, את"ל פחות מפרטה לאו  
 28 כלום הקא מאי: פון השותפין. פרה שהיא של  
 29 שניה: שותפין ששאלו. לחרוש בה קרקע של  
 30 שותפות: ונשאל. הבגלים: לאחד מהן. למלאכתו  
 31 שאניה של שותפות: כולו שואל בעינין. שהיא  
 32 הבעל נשאל לכל שואל פרטה: שאל מן האשה.  
 33 פרה של נכסי מלוג: ונשאל לו בעלה. למלאכתה:  
 34 **אִשָּׁה שְׂשָׂאלָה**, ששאלו. לחרוש קרקע מלוג ונשאלו  
 35 הבעל לבצל למלאכת עצמו: קנין פירות.  
 36 שהבעל אוכל פירות מלוג כקנין הגוף דמי תוהו  
 37 ליה בגלים שואל ונשאל כאילו קרקע ופרה  
 38 שלו: השאל ליה. בשבילה: המוכר שדרו לפירות.  
 39 שיאכל לוקח פירותיה ב' ג' שנים ואחר זמן  
 40 תחזור לבגלים מכיא כבברים וקורא ארמי אובד  
 41 אבי וכל הפרשה (דברים כו) וקורא אני בו הנח  
 42 הבאתי ואתן ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי  
 43 כקנין פירות כקנין הגוף: **לְאִמְסוּיָו**, היה הולך  
 44 למדינת הים ומינה אפוטרופא על נכסיו לזון  
 45 אשתו וקניו: עבד דלאו בר מצוה לא. ושליחות  
 46 נפקא לן (לעיל דף ע"א) מאתם גם אתם לרבות  
 47 שלוחכם דבעינן דוקא דמשלח שיהיו דיניו  
 48 נוקמים בו וזה אין דין שואל נהוג בו וגם משאל  
 49 שאך לו כלום בלא רבו.  
 50 שואל

1 **וְאִשָּׁה יִפְרְנוּ דַבְּרֵי ר' יוֹנָתָן** אומר מצינו בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו א"ל רב עוליש לרבא האומר לעבדו צא  
 2 והשאל עם פרתו מהו תיבעי למ"ד שלוחו של אדם כמותו תיבעי למ"ד שלוחו  
 3 של אדם כמותו הני מילי שליח דבר מצוה הוא אכל עבד דלאו בר מצוה לא או דלמא אפי' למ"ד אין שלוחו של אדם כמותו  
 4 ח"מ שליח אכל עבד יד עבד רבו דמא אומר ליה מסתפרא יד עבד פיר רבו דמא בעי רמי בר חמא בעל נכסי אשתו  
 5 שואל

1 **רְבָא קָבַר לָהּ בַר יוֹנָתָן**, דאמר אחד אחד משמע ומתוך דרשא דקראי כרבי יונתן  
 2 למידרש בי הני מתני' דלעיל: דתנאי ותנאי איך לא גרסין אלא קראי קא נקט וקא  
 3 דמפוך בהא דרבא וקא נקט קראי איכא לא דוקא ונראה בעיני שטעו בגירסא להגיה  
 4 בספרים דסביר דהא מתני' קמיינתא כרבי אישיה והיא מתוך אבי ובתרייתא כר' יונתן  
 5 והיא תרוץ רבא ולא היא דכל פמה דנקטיה  
 6 ולו לקראי בין כסדר בין הפוך בין לר' אישיה  
 7 בין לר' יונתן תרא דרשא היא למר כדאית ליה  
 8 ולמר כדאית ליה ותרוניהו מתני' מתוך אפי'  
 9 כר' אישיה ורבא כרבי יונתן: **אִיפּוּף אָמַר**, לומר  
 10 בשעת שביעה פוטרנו ולא בשעת שאילה:  
 11 **שָׁבַן חַיִּיב בְּאִמְסוּיָו**, על אותה שעה מתחייב הוא:  
 12 **שָׁבַן חַיִּיב בְּמוֹנוּתֵיהּ**, ע"פ רב אשי אמר. מ"ה. מקרא  
 13 גופיה משמע דאשעת שאלה קפיד דמעם רעהו  
 14 משמע לא רעהו עצמו נשאל לו וקלה מסק  
 15 קרא שלם ישלם אלמא אשעת שאלה קפידא  
 16 קאי אי לא תהי. דהדר ופריש מילתא טפי לא  
 17 הוה קוצנו למילף מעם רעהו ולא רעהו עצמו  
 18 דאיכא למימר אורחיה דקרא למישתעי הכי  
 19 וליש בבגלים וליש בלא בגלים חייב והשתא  
 20 דגלי סיקא דבבגלים פטור ואחד מינייהו קאי  
 21 פטור ולא על חבירתה וליפון מיניה גילוי  
 22 מילתא דאשעת שאלה קפיד: **שְׂאָלָה לְרַבֵּיעַ**  
 23 הוא עצמה: מהו. מחייב באונסיה או לא:  
 24 **לְיֵאמָר**, שיהא נראה עשיר חשוב ולא ימשכו  
 25 בעלי בתים וידונו ממנו להקיפו במקנא  
 26 ובאשראי: הנאה מיניה. שנתנה בהמה עצמה:  
 27 **שְׂאָל ב' פְּרוֹת וכו'**, את"ל פחות מפרטה לאו  
 28 כלום הקא מאי: פון השותפין. פרה שהיא של  
 29 שניה: שותפין ששאלו. לחרוש בה קרקע של  
 30 שותפות: ונשאל. הבגלים: לאחד מהן. למלאכתו  
 31 שאניה של שותפות: כולו שואל בעינין. שהיא  
 32 הבעל נשאל לכל שואל פרטה: שאל מן האשה.  
 33 פרה של נכסי מלוג: ונשאל לו בעלה. למלאכתה:  
 34 **אִשָּׁה שְׂשָׂאלָה**, ששאלו. לחרוש קרקע מלוג ונשאלו  
 35 הבעל לבצל למלאכת עצמו: קנין פירות.  
 36 שהבעל אוכל פירות מלוג כקנין הגוף דמי תוהו  
 37 ליה בגלים שואל ונשאל כאילו קרקע ופרה  
 38 שלו: השאל ליה. בשבילה: המוכר שדרו לפירות.  
 39 שיאכל לוקח פירותיה ב' ג' שנים ואחר זמן  
 40 תחזור לבגלים מכיא כבברים וקורא ארמי אובד  
 41 אבי וכל הפרשה (דברים כו) וקורא אני בו הנח  
 42 הבאתי ואתן ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי  
 43 כקנין פירות כקנין הגוף: **לְאִמְסוּיָו**, היה הולך  
 44 למדינת הים ומינה אפוטרופא על נכסיו לזון  
 45 אשתו וקניו: עבד דלאו בר מצוה לא. ושליחות  
 46 נפקא לן (לעיל דף ע"א) מאתם גם אתם לרבות  
 47 שלוחכם דבעינן דוקא דמשלח שיהיו דיניו  
 48 נוקמים בו וזה אין דין שואל נהוג בו וגם משאל  
 49 שאך לו כלום בלא רבו.  
 50 שואל

1 **וְאִשָּׁה יִפְרְנוּ דַבְּרֵי ר' יוֹנָתָן** אומר מצינו בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו א"ל רב עוליש לרבא האומר לעבדו צא  
 2 והשאל עם פרתו מהו תיבעי למ"ד שלוחו של אדם כמותו תיבעי למ"ד שלוחו  
 3 של אדם כמותו הני מילי שליח דבר מצוה הוא אכל עבד דלאו בר מצוה לא או דלמא אפי' למ"ד אין שלוחו של אדם כמותו  
 4 ח"מ שליח אכל עבד יד עבד רבו דמא אומר ליה מסתפרא יד עבד פיר רבו דמא בעי רמי בר חמא בעל נכסי אשתו  
 5 שואל

שואל תוי' קא ס"ד להתמיב באונסי בהמות נכסי מלוג שלה שהוא עושה בהן מלאכה:  
 שאלה בבעלים היא. שהיא עמו תדיר במלאכתה והיא נשאלת לו תחלה משנשאה: מאי  
 שואל תוי' מנשואין ואילך ומפקעת שכירות וכו' ופטור: והדר נפקה. וכה הוא אף בפרה  
 להשתמש בה כל יומי השכירות: מאי שואל מנחה הוא. וזהו ליה איהו כשוכר פרה  
 מתבירו והשאלה לאחר ומתה דאפילו רבנן  
 ור' יוסי דמפיקדו לעיל ד' להו' ואמר רבנן  
 נשבע שוכר שמתה בפרה פטור ושואל משלים  
 לשוכר ורבי יוסי אומר תחור פרה לבעלים:  
 ואליבא רבנן. דדינא דשואל בהדי דמשאל  
 הוא ולא אצל בעלים הראשונים לא תביעי לך  
 דאפילו הוא שואל כיון דלדידה קמי שוממי  
 פטור דשאלה בבעלים היא פי תביעי לך לרבי  
 יוסי דאמר תשלומין לבעלים והשתא לא  
 בבעלים היא מאי שואל תוי' מנחה ושואל חייב  
 באונסים ומשלים לבעלים או שוכר תוי' ופטור  
 מאונסין ומאי שכירותיה שרי תקנו לה חכמים  
 פרוקיה תחת פירות אם נשכרתי אלא לוקח תוי'  
 ופטור: וכתה. ובעל יורש אשתו דבר תורה:  
 הבעל מוציא מיד הלוקחות. אלמא אין לה  
 רשות למכור דהא תוי' לוקח ראשון: מ' מעיל.  
 כגון שנפלו לה נכסים מאביה משנשאת ועמקן  
 מעות של הקדש ואין יודעין שהן של הקדש  
 ואמר רבנן בעל זוכה בהן ככל הנכסים  
 להשתמש ולאכול פירות ובתקנה זו נעשה  
 שליח בנכסי הקדש לקנותם וקא ס"ד שזו היא  
 יצאתם לחולין ואפי' בעודן צרוזין ומנהגין מ'  
 מעל בחוצאיה זו ליפעול בעל. דאין היא מוסרתן  
 לו אלא מאליהם נקנים לו ממינת אביה  
 דהיתרא ניתא ליה וכו': היתרא נמי לא ניתא  
 לה דלקני. אלא ע"כ תקנו לה חכמים: נמלו ב"ה.  
 של ישראל שבאותו דור שקבל תקנות משפט  
 תליה בהן ועל ידיו נהוגות וחקות המתקנים  
 לעבור מאז והיו כמי שהתקנו לו הם קצין זה  
 ואמרו הם המהנין לנכסי הקדש וחוציאם  
 לחולין: ה"ג כי עבד תקנתא בדיהתרא באיסורא  
 לא עבדי תקנתא: אלא אפר רבא. בעודן צרוזין  
 ומנהגין לא קנאם בעל ולא קנאו לחולין ואין  
 כאן מעיל: אלא לכשוציאם לחולין בעל מעיל:  
 בכיתא. ככילה: ואיתר. בפשיעה:  
 דינא

אמר רבא לפום חורפא שבשנת כו'. תוי' מצי' למיפרך רבא ממתני' דפרק אלמנה דיבמות  
 (רף סו. ושם) דהנן נכסי מלוג אם פתרו פתרו לה אלמא אינם באחריות הבעל אלא  
 דעדיפא פרוך אי נמי היא מנהגין איבא לקמא בקרקע שתמעט מדין שומרין כדאמר  
 בהתקן (לעיל דף נו.) שומר חנם אינו נשבע שומר שכר אינו משלם וה"ה שואל דוכי ישאל  
 קאי אמאי דקא אירו קראי לעיל:  
 דאמר מיהה פרה והדר נסכה. וה"ה דמצי למיפרך  
 דשאל מיהה פרה אלא מילתא דשכיחא  
 קנט:  
 אי שוכר נמי הוי תימי שכירות כו'. ולא מסתבר  
 ליה למימר דרוקא שאלה שחוסף להתחייב  
 באונסי מקטעו שכירות שמתחילה:  
 בעל בנכסי שואל לא שואל תוי' ולא שוכר תוי'.  
 ומיהו נראה לר"י דשומר חנם תוי' ותיב  
 בפשיעה ופי' לה הלוקח בתורה לשלשים יום אע"ג  
 דלאו שואל תוי' ולא שוכר דבלשון מקח לוקח מקל  
 מקום שומר חנם תוי': אלא לוקח תוי' מדרבי יוסי  
 ברבי חנניא. וא"ת ולמאן דיוורש תוי' דהיא  
 דאיבא פסיקא דאחריתא תוי' יורש ולא לוקח  
 כדאמר' בסוף פ' יש נחלקין (כ"ב דף קט"ז) והבא  
 איבא פסיקא דאם שאלה האשה יתחייב בגניבה  
 ואבידה אי תוי' יורש כדאמר רבא באלו נעושות  
 (כתובות דף ל"ד): יתומים שהניח להם אביהם פרה  
 שאלה ומתה בתו ימי שאילתה או נאנסה אין  
 חייבין באונסין משמע דבגניבה ואבידה חייבין  
 וי"ל דלא שריה רבנן יורש אלא משום פסיקא  
 דאלמנתו כדי שתראה ויונתא מבכסין כדאמרין  
 התיב אכל משום פסיקא דמשאל אין לנו  
 לעשות כיוורש לחייבו בגניבה ואבידה שאם  
 ירצה לא יעשה ודמי דחוקק להשאלו ודמי  
 כאילו אפסיד אנפשיה: בעל בנכסי אשתו מי  
 מעל. מי אמרין בעל מעל שהוא עושה עיקר  
 המעשה ששנאה ועל ידי זה זוכה במעות או  
 דלמא היא עשתה עיקר המעשה שהיא נשאלת לו  
 או דלמא בית דין עשו עיקר המעשה שחיטבו  
 שזכה במעות: אמר רבא מאן מעל ומעל  
 בעל. הלא לא עשה שום מעשה דאיסורא לא  
 ניתא ליה דלקני לא היה צריך לטעם זה דאפי'  
 ניתא ליה דלקני הכל מה שבזיה אפילו של  
 אחרים ושל הקדש לא היה קונה כי לא תקנו לו  
 חכמים וא"כ דינאן הנה לו למעול בנישואין לבדו  
 בלא לקחת מעות אלא לפי שבזי ביד הוצרך  
 להאי טעמא נקטיה נמי הבא אי נמי נקטיה למימר  
 דאפילו לוקח המעות לא ימעול כיון דאיסורא לא  
 ניתא ליה דלקני ולא נתכוון לזכות בשל אחרים  
 ואינו מתכוון בנטילתו לחוציא מרשות בעלים  
 דשוכר שהן שלו ואינו מעל אלא בשבא לחוציא  
 מרשות בעלים כגון גונב או גזל ההקדש מרשות  
 חברו כדמוכח פ"ק דחגיגה (רף י. ושם) דאמר נטל  
 אבן או קורה של הקדש לא מעל נתנה לחבירו  
 הוא מעל וחיברו לא מעל ופרך מילוג גזלה מה  
 לי הוא ומה לי חבירו ומשני כגון רב המסורות לו אני  
 איהו איהו נמי לא עשתה כלום דלא ניתא לה דלקני בנישואין אלא דיתר שתיקנו לו חכמים ואפי'  
 את שלו סבורה ליתן לו נמעלו בית דין וכו': וי' שלים ליה נרנא מעליא. פי' כפוקטין נרנא מעליא. אתר: יתן לו והשברים יהיו של שואל ואין נראה לחייבו שמואל דאפי' גנב וגזל משמע  
 שיתולין לפרוע כוכין כמו מוזק כדאמר' פ"ק דבבא קמא (רף ה.) כולן כאבות הן לשלם ממיטב פי' עשרים וארבע אבות וגנב וגזלן ככללן אלמא מדמה חטולמי גנב וגזלן לתשלומי נזק  
 וא"כ יפרע טובין ומפרש היר' שמואל דמשלם נרנא מעליא היינו שהפתח שהחול משעת השכירה כיון הוי דשואל ומוסיף על השכירה בשעת העמדה בדיון עד שישעה  
 נרנא מעליא מדמיה ליה רב לגנב וגזלן דאמר שמואל בפרק קמא דבבא קמא (רף יא.) דאין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין ורב אית ליה דאף לשאלא אין שמין והתם מיימי מילתא  
 דרבא אמילתיה דשמואל וכל החלבה איירי התם לעיל מיהה בפחת בנילה דניקן הוי ואמר ויהי רב בהנאן ורב אפי' דינא הכי דשברים ברשות משאל החול שואל לא הוי כגזלן דגזלן  
 קני לגמרי גזלה בשינוי מיתה ושכירה ולהכי מהדר ליה שואל חברי ושמן לו כמה הוי שברים שוין בשעת שכירה וממלא ליה דמי ואני ותי

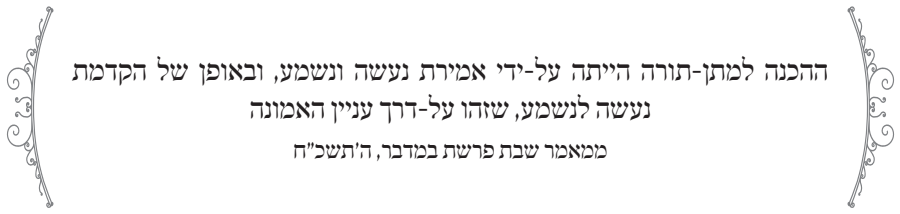
לאו לאוקמא בכיתא שאילתה אלא אמר רבא לא מיבעיא פחש בשר מחמת מלאכה  
 דפטור אלא אפי' מתה מחמת מלאכה נמי פטור דאמר ליה לאו לאוקמא בכיתא שאילתה  
 ההוא גברא דשאל נרנא מחבריה איתבר אתא לקמיה דרבא אמר ליה ויל אייתי סהדי  
 דלאו שנית ביה ואיפטר ואי ליבא סהדי מאי ת"ש דההוא גברא דשאל נרנא מחבריה  
 ואיתבר אתא לקמיה דרבא א"ל זיל שלים ליה נרנא מעליא א"ל רב פהנא ורב אפי' לרב

דינא

פרת

46 ליהוית נכסי מלוג, דהיינו גוף לאשה ופירות לבעל.  
 47 כְּעֵי רְמֵי בַר חֲמָא, כְּעַל שׁוּכְהָ בְּנִכְסֵי מְלוּג שְׁאִשְׁתּוּ יִרְשׁהּ, והיו עמם  
 48 מעות או נכסים של הקדש, מִי מְעַל. כלומר, האם כאשר זוכה  
 49 הבעל בדברי ההקדש, נחשב שהוציאם לחולין ומעל בהם, או  
 50 שהאשה מעלה כיון שגרמה שיחשב בעלים, או שבית דין מעלו  
 51 כיון שהם תקנו שיוזכה בהם.  
 52 דן רבא בספק זה: אֲמַר רַבָּא, מֵאֵן לִימְעוּל, לִימְעוּל כְּעַל לֹא שִׁיךְ  
 53 לומר, שהרי דְּהִיתְרָא נִיחָא לִיהּ דְּלִיקְנֵי, אִיפּוּרָא לֹא נִיחָא לִיהּ דְּלִיקְנֵי  
 54 - אינו רוצה לזכות בדברים שבזכותו בהם יעבור על איסור,  
 55 תִּמְעוּל אִיחֵי - האשה, גם לא שייך לומר, שהרי דְּהִיתְרָא נִמְי לֹא  
 56 נִיחָא לֵהּ דְּלִיקְנֵי - האשה מעולם לא היה נוח לה בתקנה זו, אלא  
 57 בית דין תיקנו את זה בעל כרחיה. נִימְעוּל בֵּית דִּין שְׁבִאוּתוֹ הַדּוֹר,  
 58 שהרי בהם תלויה התקנה שזוכה הבעל בנכסים, לא שייך לומר,  
 59 שהרי כִּי עָבְדוּ רַבְּנָן תַּקְנִיתָא - אימיתו תיקנו ואֲמַרוּ שְׁהַכְּעַל לִזְכָּה  
 60 הוּא, רק להיתר, אבל לִאיפּוּרָא - על דעת שיוזכה בדברים שאסור  
 61 להוציאם כגון של הקדש, לֹא עָבְדוּ רַבְּנָן תַּקְנִיתָא - לא עשו חכמים  
 62 תקנה זו, ואם כן לא שייך לומר שהם ימעלו. ואם כן לא מובן  
 63 ספיקו של רמי בר חמא, שהרי אין מי שימעול. אֲלֵא אֲמַר רַבָּא,  
 64 באמת אין הבעל זוכה כלל בנכסי ההקדש, ולכן בשעת הירושה  
 65 אף אחד אינו מועל, אבל כְּעַל מְעַל לְכַשְׁיוּצִיא המעות לחולין, מִידי  
 66 דְּהוּא אֲמוּצִיא מְעוֹת הַקְּדֵשׁ לְחוּלִין, שעבר בכך על איסור מעילה.  
 67 אִיבְעִיא לְהוּ, כַּחַשׁ בְּשֵׁר מְחֻמָּת מְלֻאכָה, מֵאֵי - האם השואל חייב  
 68 לשלם כשם שחייב באונסים, או לא. אֲמַר לִיהּ הֵהוּא מְרַבְּנָן וְרַב  
 69 חֲלָקְנָה בְּרִיהּ דְּרַב אֲוִיָּא שְׁמִיהּ, מְכַל - מכך שמסתפקים בכחשה,  
 70 משמע דְּבֵי מְחֻמָּת מְלֻאכָה מְחֻיָּב, ומדוע, נִימָא - שיאמר  
 71 השואל למשאל, לֹא לֹאֲקָמָא בְּכִילְתָא שְׁאִילְתָּהּ - לא שאלתיה  
 72 להעמידה בכליה ויריעות הפרוסות סביב המיטה, כלומר אתה  
 73 הפסדת את עצמך, שהרי ידעת שאני שואל אותה כדי לעשות בה  
 74 מְלֻאכָה, ואם אינה ראויה לכך מדוע השאלת לי אותה. אֲלֵא אֲמַר  
 75 רַבָּא, אֲבָן טַעְנָה זֹו נְכוּנָה, וְלֹא מִיבְעִיא כַּחַשׁ בְּשֵׁר מְחֻמָּת מְלֻאכָה  
 76 דְּפִטּוּר, אֲלֵא אֲפִילוּ מְחֻמָּת מְלֻאכָה נִמְי פְּטוּר, כיון דְּאֲמַר לִיהּ  
 77 שׁוֹאֵל לְמִשְׁאֵל לֹא לֹאֲקָמָא בְּכִילְתָא שְׁאִילְתָּהּ.  
 78 הגמרא דנה על אופן התשלום בשואל: הֵהוּא נְבָרָא דְּשְׁאֵיל נְרָמָא  
 79 וְגַרְזֵן מְחֻבְּרִיהּ, וְאִיתְּבַר - ונשבר. אֲתָא לְקָמִיהּ דְּרַבָּא לְשׁאוּל הָאֵם  
 80 צִרִיךְ לְשַׁלֵּם. אֲמַר לִיהּ רַבָּא, זֵיל אֲיִיתֵי סְתָרֵי - לך והבא עדים דְּלֵאוּ  
 81 שְׁנִית בֵּיהּ - שלא פשעת ושינית במלאכת הגרזן, וְאִיפְּסַד, שהרי  
 82 הוא כמתה מחמת מלאכה, ופטור. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: וְאֵי לִיכָא סְתָרֵי  
 83 - ואם אין עדים מלא חייב לשלם, מֵאֵי מְשַׁלֵּם, האם משלם גרזן  
 84 ממש, או שנותן את השברים ומשלם את ההפרש בין שויים לשווי  
 85 כלי מתוקן.  
 86 תָּא שְׁמַע, דְּהָהוּא נְבָרָא, דְּשְׁאֵיל נְרָמָא מְחֻבְּרִיהּ, וְאִיתְּבַר - ונשבר  
 87 בפשיעה. אֲתָא לְקָמִיהּ דְּרַב לְשׁאוּל הָאֵם יְכוּל לְשַׁלֵּם אֵת הַשְּׁבָרִים  
 88 וְאֵת הַהִפְרָשׁ, או שצריך לשלם גרזן טוב ומתוקן. וְאֲמַר לִיהּ רַב, זֵיל  
 89 שְׁלִים לִיהּ נְרָמָא מְעֻלָּא - גרזן טוב ומתוקן כפי ששאלת ממנו. אֲמַרוּ  
 90 לִיהּ רַב כְּהֵנָּא וְרַב אֲסִי לְרַב,

1 שׁוֹאֵל הוּא כיון שמשתמש בהם, ואם כן חייב אם יאנסו, או שׁוֹכֵר  
 2 הוּא, שהרי חייב לפדותה תמורת השתמשותו בהם, ואם כן יהיה  
 3 פטור באונסים. אֲמַר רַבָּא, לְפָנֵם חוּרְפָּא שְׁבִשְׁתָּא - לפי חריפותו  
 4 נשתבש בשאלתו, שהרי מִמָּה נִפְשַׁד פְּטוֹר באונסים, שכן אֵי שׁוֹאֵל  
 5 הוּא הרי שְׁאֵלָה בְּכַעְלִים הִיא, מִשּׁוּם שהאשה משועבדת ושואלה  
 6 לעשיית מלאכתו משנשאה, וְאֵי שׁוֹכֵר הוּא הרי שְׁכִירוֹת בְּכַעְלִים  
 7 הִיא.  
 8 מבארת הגמרא שהספק היה באופן מסוים: אֲלֵא, כִּי קָמִיבְעִיא לִיהּ  
 9 לְרַמֵי בַר חֲמָא, באופן דְּאֲנָר מִיָּנָה - ששכר מנמנה פְּרָה, וְהָרַד נִכְכָּה  
 10 - ואחר כך נשאה, ותלוי הדבר אם כל בעל שׁוֹאֵל הוּא או שׁוֹכֵר  
 11 הוּא. האם שׁוֹאֵל הוּא וְאִתְּרָא - ובאה שְׁאֵלָה בְּכַעְלִים שלאחר  
 12 הנישואין מְפַקְעָא שְׁכִירוֹת ששכר בתחילה שְׁלֵא בְּכַעְלִים, או דְּלֵמָּא  
 13 שׁוֹכֵר הוּא, ועתה שהוא שוב שוכר לא השתנה דבר, וּשְׁכִירוֹת  
 14 כְּרַבְּנִימָא קְרִימָא - כפי שהיתה כך היא נשארת, שהוא שוכר מנמנה  
 15 שלא בבעלים. מקשה הגמרא: וְמֵאֵי שְׁנָא - מדוע שונה דָּא שׁוֹאֵל  
 16 הוּא דְּאִתֵי שְׁאֵלָה בְּכַעְלִים מְפַקְעָא שְׁכִירוֹת שְׁלֵא בְּכַעְלִים, הלא אֵי  
 17 שׁוֹכֵר נִמְי הוּא, תִּיתֵי - שתבוא שְׁכִירוֹת בְּכַעְלִים תִּפּוּק שְׁכִירוֹת שְׁלֵא  
 18 בְּכַעְלִים, כלומר מדוע שיהיה הבלד בין שכירות לשאלה לענין זה.  
 19 לכן מבארת הגמרא שהספק היה באופן אחר: אֲלֵא, כִּי קָמִיבְעִיא  
 20 לְרַמֵי בַר חֲמָא, כְּגוֹן דְּאֲנָרָא אִיתֵי פְּרָה מְעֻלָּמָא - שהאשה שכרה  
 21 פרה מאדם אחר, וְהָרַד נִכְכָּה - ואחר כך נשאה הבעל, וזוכה  
 22 הבעל לאחר הנישואין בפרה השוכרה להשתמש בה כל ימי  
 23 השכירות, ודין זה תלוי אם בעל שואל או שוכר וכפי שיתבאר.  
 24 וְאִלְיָמָא דְּרַבְּנָן דְּאֲמַרֵי לעיל (לה): שהשוכר פרה והשואלה לאחר  
 25 ומתה, הַשׁוֹאֵל מְשַׁלֵּם לְשׁוֹכֵר, לֹא תִיבְעֵי לָךְ דְּוִדְאֵי שְׁאֵלָה בְּכַעְלִים  
 26 הִיא, שכיון שהשואל משלם לשוכר, מוכח שהשוכר נחשב  
 27 למשאל, והרי כאן האשה שהיא השוכרת היתה עם הבעל  
 28 השואל משעת שאלה והרי זה שאלה בבעלים. אלא כִּי תִיבְעֵי לָךְ  
 29 אֲלִיכָא דְּרַבֵי יוֹסֵי, דְּאֲמַר (שם) תְּחוּזוֹר פְּרָה לְכַעְלִים תְּרַאשׁוּנִים,  
 30 כלומר שהשואל משלם לבעלים, ומוכח שהבעלים נחשב  
 31 למשאל ואם כן אין כאן שאלה בבעלים, ולשיטתו יש להסתפק  
 32 מֵאֵי שׁוֹאֵל הוּא וחייב באונסים לבעל הפרה, או שׁוֹכֵר הוּא ופטור  
 33 באונסים.  
 34 רבא פושט את הספק ומבאר את הדין בבעל בנכסי אשתו: אֲמַר  
 35 רַבָּא, כְּעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ לֹא שׁוֹאֵל הוּא, וְלֹא שׁוֹכֵר הוּא, אֲלֵא לִזְכָּה  
 36 הוּא - כשנשאה נחשב כאילו קונה ממנה את הנכסים שעתידי לירש  
 37 ממנה. ומדוע כלוקח, מְדַרְבֵי יוֹסֵי בְּרַבֵי חִינְיָא, דְּאֲמַר רַבֵי יוֹסֵי בְּרַבֵי  
 38 חִינְיָא, כְּאִשְׁתָּא תְּתִיבּוּ, שְׁתָּאִשָּׁה שְׁמַכְרָה כְּגוּף נְכְסֵי הַמְּלוּג שְׁלֵא  
 39 בְּתֵיבָהּ, וְתָתֵי, כְּעַל מוּצִיא מִיַּד חֲלָקְחוֹת, ואף שהיה לו בהם  
 40 רק פירות, והאשה מכרה את הגוף, מכל מקום כדי שלא תהיה  
 41 לבעל איבה על אשתו שהיא מפקיעה ממנו את ירושתה, חִזְקוּ  
 42 חַכְמַיִם אֵת שְׁעוּדוֹ בְּנִכְסֵים ועשאוהו כלוקח ראשון עליהם,  
 43 ומעתה אם מכרה, יכול הבעל להוציא לאחר מותה את הגוף מיד  
 44 הלוקחות.  
 45 אשה שמקבלת ירושה בזמן שהיא נשואה, הנכסים מיד הופכים



54 דנה הגמרא האם כל רב נחשב שאול לתלמידיו: אַמְרוּ לִיהּ רַבָּנִין -  
 55 התלמידים לְרַבָּא, שְׂאִיל לֶן מֵר - רבינו שאול לנו למלאכתנו,  
 56 דהיינו ללמדנו תורה, ואם נשאל ממנו בהמה ותמות נדיה פטורים  
 57 מלשלם. אַכְפִּי, אִמְר לְהוּ, לְאַכְפִּיעִי מְמוֹנָא קָא בְעִיתוּ - וכי אתם  
 58 רוצים להפקיע ולהפסידני ממוני, אַדְרָבָה, אַתּוֹן שְׂאִילְתּוֹן לִי - אתם  
 59 שאולים למלאכתי ללמוד ממני תורה. דְּאִילוּ אֲנָא מְצִי אִישְׁתְּמוּנִי  
 60 לְכוּ מְפַסְכְּתָא לְמַפְסְכְּתָא - אני יכול להשתמש ולעבור מן המסכת  
 61 שאנו עוסקים בה, וללמדכם את המסכת שאני חפץ ללומדה, אבל  
 62 אַתּוֹן לֹא מְצִיתוּ לְאִישְׁתְּמוּנִי - אתם אינכם יכולים להשתמש  
 63 ולעבור ללמוד מסכת אחרת.  
 64 פוסקת הגמרא את הדין בענין זה: וְלֹא הִיא - לא רבא ולא  
 65 התלמידים שאולים בתמידות, אלא אִיהוּ שְׂאִיל לְהוּ - רבא שאול  
 66 לתלמידים בְּיוֹמָא דְכֻלָּה - כשדורש לפנייהם לפני הרגל, שכיון  
 67 שצריך לדרוש או בהלכות הרגל דווקא, נחשב הדבר שהוא שול  
 68 להם. וְאִיהוּ שְׂאִילוּ לִיהּ בְּשַׁאֲרָא יוּמִי - והתלמידים שאולים לרבא  
 69 בשאר ימות השנה, שבהם יכול להשתמש מן המסכת שעוסקים  
 70 בה וללמד מסכת אחרת כרצונו.  
 71 מעשה נוסף לענין שאלה בבעלים: מְרִימַר בְּרַ חֲנִינְיָא אִיגְר פּוֹדֵינִיתָא  
 72 וְהִשְׁכִּיר פְּרִידָה ('בִּי חוּזָא', וכשהשכיר להם נֶפֶק לְדַלּוּי מְעוֹנָה  
 73 בְּהַרְוִיחוּ - יצא לסייע להם בהטענת המשא על הפרידה, לבסוף  
 74 פְּשָׁעוּ בָּהּ הַשׁוֹכְרִים וּמִית - מתה הפרידה. אַתּוּן לְקָמִיהּ דְרַבָּא,  
 75 וְחִיבִינְהוּ. אַמְרוּ לִיהּ רַבָּנִין לְרַבָּא, הֲלֹא פְּשָׁעָה בְּכַעְלִים הִיא, שְׁהִי  
 76 בשעת השכירות עסק עמם במלאכת הטעינה, והוי שכירות  
 77 בבעלים שפטור בפשיעה ולשיטת רבינא לעיל (צה.), ומדוע  
 78 חייבת אותם לשלם. אַכְפִּיף - התבייש רבא שפסק שלא כהלכה.  
 79 לְסוּף אִיגְלֵא מִיִּלְתָּא - התגלה הדבר דְּלְמִיסַר מְעוֹנָה הוּא דְנֶפֶק -  
 80 שמרימר יצא רק לראות שלא יזיקו לבהמתו בטעינה אך באמת  
 81 לא עסק עמהם, ולכן הם חייבים בפשיעה.  
 82 הגמרא מקשה על שאלת התלמידים לרבא: הִנִּיחָא לְמָאן דְאָמַר  
 83 וְרַבִּינָא לְעֵיל (צה.), פְּשָׁעָה בְּכַעְלִים פְּטוּר, מִשּׁוּם חָבִי אִיכְסִיף,  
 84 אֲלֵא לְמָאן דְאָמַר וְרַב אַחָא פְּשִׁיעָה בבעלים חָבִיב, אַמְאי אִיכְסִיף  
 85 - מדוע התבייש רבא, הלא פסק כהלכה שאם פשע חייב אף אם  
 86 היתה השכירות בבעלים. אלא מבארת הגמרא שהמעשה היה  
 87 באופן אחר: לֹא מִפְּשָׁעָה פְּשָׁעוּ בָּהּ - לא מדובר שפשעו בה, אֲלֵא  
 88 המקרה היה אִיגְנוּבִי אִיגְנוּבִי, וּמִתָּהּ בְּדַרְבָּה בִּי נֶגְבַּח הוּי - שנגנבה  
 89 הפרידה, ומתה כדרכה בבית הגנב, וְאִתּוּן לְקָמִיהּ דְרַבָּא וְחִיבִינְהוּ,  
 90 כדן שוכר שחייב בגניבה ואבידה כשומר שכו. וְאִמְרוּ לִיהּ רַבָּנִין  
 91 לְרַבָּא, הֲלֹא נְגִיבָה בְּכַעְלִים הִיא, כלומר, אמנם שוכר חייב בגניבה,  
 92 אך כאשר השכירות היתה בבעלים לפי כולם השוכר פטור על  
 93 הגניבה, ולכן אִיכְסִיף, לְסוּף אִיגְלֵא מִיִּלְתָּא דְלְמִיסַר מְעוֹנָה הוּא  
 94 דְנֶפֶק - שמרימר יצא רק לראות שאינם מרבים את המשא על  
 95 הפרידה, ולא עסק עמהם במלאכה כלל, ולכן חייבים בגניבה כפי  
 96 שאמר להם רבא.

**משנה**

97 משנתינו עוסקת בשומר שהיה גם שואל וגם שוכר, וארע אונס,  
 98 ולא ידוע אם האונס היה בשאלה וחייב, או בשכירות ופטור.  
 99 השואל אֶת הַפְּרָה, באופן ששְׂאֵלָה חָצִי יוֹם וְשִׁכְרָה חָצִי יוֹם, או  
 100 שְׂאֵלָה הַיּוֹם וְשִׁכְרָה לְמָחָר, או שקיבל שתי פרות מחבירו, וְשִׁכְרָ  
 101 אַחַת וְשָׂאֵל אַחַת, וּמִתָּהּ פָּרָה אַחַת באונס. מביאה המשנה ארבעה  
 102 חילוקי דינים: דִּין רֵאשׁוֹן, באופן שהמְשָׂאִיל אוֹמֵר שְׂאִוְלָה מִתָּהּ, או  
 103 בְּיוֹם שְׁחִיתָה שְׂאִוְלָה מִתָּהּ

1 דִּינָא חָבִי - וכי כך ההלכה, והלא כשם שאדם ששורו המית שור  
 2 אחר, מקבל הניזק את נבילת השור, ומוסיף לו המזיק את ההפרש,  
 3 כך צריך להיות הדין בגרזן, וְשִׁתִּיק רַב, ומשתיקתו משמע שהסכים  
 4 עם דבריהם. מסיקה הגמרא: וְהִלְכְתָּא בְּרַב בְּהֵנָא וְרַב אִסִּי, דְמִתְקַדֵּר  
 5 לִיהּ תְּבַרְיָה - שהשואל יחזיר למשאל את שברי הגרזן, וְיִמְלִיֵא  
 6 לִיהּ דְמִי מְנָא - ויוסיף וימלא לו לשווי של הגרזן השלם, והמשאל  
 7 יסיר למכור את השברים ולקנות גרזן חדש.  
 8 חזרת הגמרא לדון בדיון מתה מחמת מלאכה: הִהוּא נְבָרָא דְשְׂאִיל  
 9 דְוּוּלָא וְדִלִי להשקאת שדהו מִחְבְּרִיהּ, וְאִתְבַּר - נשבר הדלי. אַתָּא  
 10 לְקָמִיהּ דְרַב פְּפָא לשאול האם צריך לשלם, אִמְר לִיהּ רַב פְּפָא,  
 11 אִיְתִיב סְהָרִי דְלֹא שְׁנִיתָ בִּיהּ - הבא עדים שלא פשעת ושינית  
 12 במלאכת הדלי, וְאִיפְסַר, משום שדינו כמתה מחמת מלאכה  
 13 שפטור.  
 14 מעשה נוסף: הִהוּא נְבָרָא דְשְׂאִיל שׁוֹנְרָא מִחְבְּרִיהּ - שאל חתול  
 15 מחבירו כדי לכלות עכברים שברשותו, ולבסוף חָבִיר עֲלִיהּ עֲבָרִי  
 16 וְקָטְלוּהוּ - התחברו והתקבצו העכברים על החתול, והרגוהו. יְתִיב  
 17 רַב אִשִּׁי וְקָמִיפְעָא לִיהּ בִּי הֵא יְוֹנָא מֵאִי, בִּי מִתָּה מְחַמַּת מְלֵאכָה  
 18 דְמִי - האם נחשב שהחתול מת מחמת המלאכה ופטור (שהרי היה  
 19 צריך לכלות העכברים), או לא. פושטת הגמרא: אִמְר לִיהּ רַב  
 20 מְרַדְבִּי לְרַב אִשִּׁי, חָבִי אִמְר אֲבִימִי מְהַנְרִינְיָא, מְשִׁמִּיהּ דְרַבָּא, משל  
 21 למה הדבר דומה, לְנַבְרָא דְנָשִׁי קָטְלוּהוּ - לגבר שנשים חשלו  
 22 להורגו, לֹא דִינָא וְלֹא דִינָא - אין דין ואין דיין. כלומר, כשם אין  
 23 ספק וערעור על כך, שהיה לגבר להתגבר על הנשים ולא ליפול  
 24 בידן, כך לא היה לשואל לחשוש שהחתול יפול בידי העכברים,  
 25 ולכן לא נחשב הדבר שפשע בו, אלא נחשב כמת מחמת מלאכתו,  
 26 ופטור השואל.  
 27 אִיבָא דְאָמְרִי - יש אומרים שהמעשה היה באופן אחר, שהחתול  
 28 אֲכַיל עֲבָרִי מוּכָא - אכל הרבה עכברים, וְחָבִיל - וכתוצאה מכך  
 29 נתחמם ומית. יְתִיב רַב אִשִּׁי וְקָא מְעִינִי בָּהּ בְּהֵא יְוֹנָא מֵאִי, האם  
 30 נחשב שהחתול מת מחמת מלאכתו, שהרי היה עליו לכלות את  
 31 העכברים, או לא. פושטת הגמרא: אִמְר לִיהּ רַב מְרַדְבִּי לְרַב אִשִּׁי,  
 32 חָבִי אִמְר אֲבִימִי מְהַנְרִינְיָא, משל למה הדבר דומה, לְנַבְרָא דְנָשִׁי  
 33 קָטְלוּהוּ - אדם שבעל הרבה בעילות, ומפני כך מת, לֹא דִינָא וְלֹא  
 34 דִינָא, וכשם שאין ספק וערעור על כך, שלא היה לו לחשוש  
 35 שימות מחמת בעילות אלו, כך לא היה לשואל לחשוש שהחתול  
 36 ימות מחמת אכילת העכברים, ואין נחשב הדבר לפשיעה, אלא  
 37 נחשב כמת מחמת מלאכתו שהיה עליו לאוכלם, והשואל פטור.  
 38 אִמְר רַבָּא, הֵאִי מָאן דְבָעִי לְמִשְׂאֵל מִיְדֵי מִחְבְּרִיהּ - אדם שרוצה  
 39 לשאול דבר מחבירו, וְלִיפְסַר באונסים, נִימָא לִיהּ - שיאמר השואל  
 40 למשאל בשעה ששואל ממנו, אֲשַׁנְיִן מֵאִי - השקני מים, דַּעַל יְדֵי  
 41 כֶּךָ הֵינִי שְׂאִילָה בְּכַעְלִים, שהרי הוא משרתו בשעת השאלה. וְאִי  
 42 פְּקַח הוּא - המשאל, נִימָא לִיהּ - שיאמר לשואל, שְׂאִיל בְּרִישָׁא  
 43 וְהָדָר אֲשַׁנְיִן - קודם תשאל את החפץ ואחר כך אשקר, כדי  
 44 שתהיה השאלה שלא בבעלים, ואף שאחר כך עושה מלאכה  
 45 עבורו אין זו שאלה בבעלים, וחייב השואל באונסים.  
 46 הגמרא מביאה מקרים נוספים שבהם נחשבת השאלה כשאלה  
 47 בבעלים: אִמְר רַבָּא, מְקַרֵּי דְרַבָּנִין - מלמד תינוקות, שְׂתֵּלָא - הנוטע  
 48 כרמים לבני העיר, מְבַחָא - שוחט ובודק, וְאוּמָנָא - אומן המקיז  
 49 דם, סַפֵּר מְתָא - העושה תספורת לבני העיר, פּוֹלְחוֹן - כל אלו,  
 50 עֲבִידִין עֲבִידִיתֵיהּ - אם שאל מהם חפץ בזמן עשיית מלאכתם,  
 51 בְּשָׂאִילָה בְּכַעְלִים דְמוּ, כיון שהם שוכרים למלאכת בני העיר  
 52 בשעת השאלה.  
 53 התבאר שמלמד תינוקות נחשב שאול לאביהם של התינוקות,

דינא הכי. שישלם לו כלי עשוי ומתוקן והתנן (ב"ק ד' י) גבי נזיקין תשלומי נזק מלמד  
 שהבעלים מטפלין בבניהלה ששמן לו הבניהלה של בהמתו שמתה ע"י זה שהזיקה לו  
 ועליה מוסיף ומשלם דמיהן ה"י שזמנו לו שברי הראשון ועליהן ישלם דמיו וזה יזך  
 וישרה וקנה לו כלי אחר. ואיפשר. ה"דל מנה מחמת מלאכה. בה"ג מאי. מי הוי מנה  
 מחמת מלאכה לא: או דנשי קטלוהו. לא ה"ה לו  
 ליפול בידן וקביל. נתחמת: דנשי קטלוהו. בעל  
 בעילות הרבה ומת: שתלא. נטע כרמים  
 למחצה. אופנא. מקיז דב: ספר. המספר את  
 אנשי העיר בחסות: כשאילה כבעלים דמי. אם  
 משהיה זה במלכתו שאל הימנה בהמה  
 באותה שעה ומתה פטור: רבנן. בני בית מדרשה  
 שאיל לן מר. רבינו נשאל לו למלאכתו ללמד  
 לנו תורה שישב ומלמד לנו תורה כל היום ואם  
 נשאל ממנו בהמה ומתה נפטרה: אתון שאילתון  
 ל. למלאכתו שבשאינו חפץ להתחיל במסכת  
 אחרת שלא תשכח ממנו אין אתם יבולין למדות  
 ביה: ביזמא דכלה. כשדורשין לפני הרגל  
 בהלכות הרגל ולא מצי לאישתמושי מילתא  
 אחרת: אינהו שאילו ליה כשאיר זימי. שאילו  
 גרסין: בודנייתא. פרדיה: כבעלים. שהיה מסייעו  
 בשעת שאילה: ליסיר. לראות שלא ירבו  
 במשאא: ומתה כדרכה בי גנב. ואפה חיבין  
 דאי נמי שבה מלאך קמות בי גנב הנה קיימא  
 כדארמין בפרק המפקיד (לעל לה) הלך  
 משונגבה חיבי בתשלומין: גניבה כבעלים. גניבה  
 זו שאתה מחייב בבעלים היא שכירותה בשעת  
 שכירות כשבנסכה לרשותו ותניא (לעיל ד' זה)  
 היה עמו בשעת שאילה אין צריך להיות עמו  
 בשעת שכורה ומתה: מתני' המשאל אושר  
 שאולה מתה. אשאל אחת ושכר אחת קאי: ביום  
 שהיתה שאולה מתה. קאי אשאלה היום ושכרה  
 למחר:

בשעה

דינא הכי ושתיק רב והלכתא כרב פהנא ורב אפי  
 דמתרר ליה תבריה וממלא ליה דמי מנא ההוא  
 גברא דשאיל דוולא מתבריה איתבר אתא לקמיה  
 דרב פפא אמר ליה אייתי סהרי דלא שנית ביה  
 ואיפשר ההוא גברא דשאיל שונרא מתבריה חבור  
 עליה עכברי וקטלוהו ותיב רב אשי וקמפיעיא ליה  
 פי האי גוונא מאי פי מתה מחמת מלאכה דמי  
 או לא אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר  
 אבימי מהגרוניא משמיה דרבא גברא דנשי קטלוהו  
 לא דינא ולא דינא איפא דאמרי אכיל עכברי  
 טובא וקביל ומית ותיב רב אשי וקא מעין פה  
 פהאי גוונא מאי אמר ליה רב מרדכי לרב אשי  
 הכי אמר אבימי מהגרוניא גברא דנשי קטלוהו לא  
 דינא ולא דינא אמר רבא האי מאן דבעי למישאל  
 מידי מתבריה וליפטר גימא ליה אשקין מאי דהוי  
 שאילה כבעלים ואי פקח הוא גימא ליה שאיל  
 ברישא והדר אשקיף אמר רבא מקרי דרדקי שתלא  
 טבתא ואופנא ספר מתא פולחון בעידן עבדיתיהו  
 כשאילה כבעלים דמו אמרו ליה רבנן לרבא שאיל  
 לן מר אקפיד אמר להו לאפקועי ממונאי קא  
 בעיתו אדרבה אתון שאילתון לי דאילו אנא מצי  
 אישתמוטי לבו ממשכתא למשכתא אתון לא מציתו  
 לאישתמוטי ולא היא איהו שאיל להו ביזמא דכלה  
 אינהו שאילו ליה כשאיר יומי מרימר בר הנינא אוגר  
 בודנייתא בי חוזאי נפך לדלווי מעונה  
 כדתייהו פשעו בה ומית אתו לקמיה דרבא ותיבניהו  
 אמרו ליה רבנן לרבא פשיעה כבעלים  
 היא איכסיף לסוף איגלאי מילתא דלמיסר מעונה  
 הוא דנפק הניחא למאן דאמר פשיעה  
 כבעלים פטור משום הכי איכסיף אלא למאן  
 דאמר חיבי איכסיף לא מופשע פשעו  
 בה אלא אוגנובי אוגנוב ומתה כדרכה בי גנב  
 הוי ואתו לקמיה דרבא ותיבניהו אמרו ליה  
 רבנן לרבא גניבה כבעלים היא איכסיף  
 לסוף איגלאי מילתא דלמיסר מעונה הוא דנפק:  
 מתני' השואל את הפרה שאילה חצי יום  
 ושכרה חצי יום ושכרה חצי יום ושכרה חצי יום  
 ושכרה חצי יום ושאל אחת ומתה המשאל  
 אמר שאולה מתה ביום שהיתה שאולה מתה  
 בשעה

פחת דמשאל כמו דנין וכן פ' ריב"ם אלא שהוסף ופי' דפליגי אפילו היבא דליבא פחת  
 דלרב שנשבר כלי ברשות שואל פותחין לו שישלם לו דמי נזק מעליא ואין מלמדין אותו  
 לשלם השברים ומי אמר רבא לשלם השברים בחשבון ישלם אבל לרב כהנא ולרב אסי  
 מלמדין אותו לשלם השברים כיון שהם ברשות משאל והא דאמר בירושלמי מנין שאין  
 שמיין לא לגנב ולא לזולל ואמר ר' אבא בר ממל  
 חיים שנים ישלם ולא מתים עד כאן בגניבה  
 בגזילה מנין א"ר חנן והשיב ואתו הגולה אשר  
 גזל לאו היינו שישלם לו חיים ממש בהמה  
 אחרת ולא טובין אלא ד"ק חיים שנים ישלם  
 שאם עודם חיים והזולל וזורם כמו שהם אבל  
 הזולל מתים צריך ליתן פחת א"ר חיים שישלם  
 הכל משלם בלא פחת כמו ב"ק ד' (סה) אמינה  
 לקרן בעין שגנב וכן משמע בירושל' דקדושין  
 דהתם קאמר מנין שאין הבעלים מטפלים  
 בבניהלה א"ר אבא בר ממל חיים שנים ישלם ולא  
 מתים משמע דבפחת נבילה איירי ולפי זה הא  
 דפליגי ר"א בפ"ק דבבא קטא (דף יא.) דקאמר  
 שמיין לגנב ולזולל יש להביח דשיני אינו קונה  
 ולהכי הוי פחת לבעלים ואת דר' אלעזר גופיה  
 במדבר (ב"ק דף סח) קאמר תדע שסתם גניבה  
 דחי יאוש בעלים כו' מה שביחה דאיהו מעשיו  
 אף מכירה דאיהו מעשיו והיכי איהו מעשיו  
 דשביחה אי שינוי אינו קונה אלא משמע דאיהו  
 מעשיו שקנאה בשנינו מעשה י"ל דאיהו מעשיו  
 לאו דאיהו לענן קוין אלא דאיהו לענן לקלקל  
 ולהפסיד מומן כשביחה בהמתה א"ר הא דאית  
 ליה דשינוי לא קני היינו בהמה מאליה או נזקא  
 דאיתבר מאליה אבל בידים כגון שביחה קני  
 בשנינו מעשה: ב"י האי גוונא מנין שביחה מאי  
 קמבעי ליה הלא מתה ממש מחמת מלאכה י"ל  
 דאיבעי ליה אם שבה בזה שהזליכה למקום  
 שהרבה עכברים מוציין אבל אין לו לשמור שלא  
 יתרוגהו:

ומתה כדרכה בי גנב. ואם תאמר מה צריך  
 לומר דמתה בי גנב ויש לומר משום  
 דקח טעו אותם שסברו שמתה בפשיעה:  
**שאלה** חצי היום ושכרה חצי היום. לא זו אף  
 זו קתני לא מיבעיא שאלה חצי היום  
 ושכרה חצי היום דספק גמור דאיכא למיטעי  
 שחבל ביום אחד והשיב דרדא דרדא ומנא ולכי  
 קתני בספיקא זה אומר איני יודע וזה אומר איני  
 יודע יחלוקו אלא אפי' שאלה היום ושכרה  
 למחר אית לן למימר יחלוקו ולא מיבעיא כפרה  
 אחת דספיקא רבה היא אלא אפילו בשתי פרות  
 יחלוקו: ב"ז שהיתה שאולה מתה והלא אומר  
 איני יודע תיב. בגמרא מוקי לה ר"נ בשיש עסק  
 שבוטע ביניהם וקשה לר"י דאמאי צריך לאוקמו הכי דבלאו הכי הוי ליה מחובב שבוטע על ידי גלגול דאמר ליה משכיר  
 אשתבע לי מיתה כדרכה מתה ועי' גלגול צריך לישבע  
 דשכורה מתה ואינו יכול לישבע דקאמר איני יודע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם דה"י מפרש בגמ' מתניתין דקתני זה  
 אומר שאולה זה אומר שכורה וישבע ששכורה מתה  
 שנשבע על ידי גלגול וכן במציעתא השוכר אומר ששכרה מתה והלא אומר איני יודע פטור ואמאי פטור ליה אישתבע לי  
 מיתה דקא על פי שהמשכיר טוען ספק יכול הוא להשביע שוכר על ידי גלגול מן התורה דגמרינן מסותה כב"ה ור' אבא  
 ששכרה מתה דקא על פי שהמשכיר טוען ספק יכול הוא להשביע שוכר על ידי גלגול מן התורה דגמרינן מסותה כב"ה ור' אבא  
 ששכרה מתה דקא על פי שהמשכיר טוען ספק יכול הוא להשביע שוכר על ידי גלגול מן התורה דגמרינן מסותה כב"ה ור' אבא  
 ששכרה מתה דקא על פי שהמשכיר טוען ספק יכול הוא להשביע שוכר על ידי גלגול מן התורה דגמרינן מסותה כב"ה ור' אבא  
 ששכרה מתה דקא על פי שהמשכיר טוען ספק יכול הוא להשביע שוכר על ידי גלגול מן התורה דגמרינן מסותה כב"ה ור' אבא  
 ששכרה מתה דקא על פי שהמשכיר טוען ספק יכול הוא להשביע שוכר על ידי גלגול מן התורה דגמרינן מסותה כב"ה ור' אבא  
 ששכרה מתה דקא על פי שהמשכיר טוען ספק יכול הוא להשביע שוכר על ידי גלגול מן התורה דגמרינן מסותה כב"ה ור' אבא  
 ששכרה מתה דקא על פי שהמשכיר טוען ספק יכול הוא להשביע שוכר על ידי גלגול מן התורה דגמרינן מסותה כב"ה ור' אבא  
 ששכרה מתה דקא על פי שהמשכיר טוען ספק יכול הוא להשביע שוכר על ידי גלגול מן התורה דגמרינן מסותה כב"ה ור' אבא



13 מיניה - מהדין הראשון יש לשמוע שאם אדם תובע את חברו  
 14 בטענת ברי, מנה (מאה) לי בידך, והלה - הנתבע אומר איני יודע,  
 15 חייב. לימא תהוי תיובתא דרב נחמן - האם תהיה ממשנתינו שתירה  
 16 לדינו של רב נחמן. דאיתמר, מנה לי בידך והלה אומר איני יודע,  
 17 רב הונא ורב יהודה אמרי חייב, משום שברי ושמא ברי עדיף, רב  
 18 נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור, משום שמספק יש להעמיד הממון  
 19 בחזרת בעליו. ומעתה לכאורה משנתינו המחייבת בברי ושמא  
 20 סותרת לדעת רב נחמן.  
 21 מתרצת הגמרא: כדאמר רב נחמן במקום אחר, כגון שיש עסק  
 22 שבועה ביניהן, דהיינו מדובר באופן שהתחייב שבועה לתובע  
 23 מסיבה אחרת, ואינו יכול להישבע את אותה שבועה, ומתוך  
 24 שאינו יכול להישבע משלם, הקא נמי - אף כאן במשנתינו מדובר  
 25 כגון שיש עסק שבועה ביניהן ומכיון שהנתבע אינו יכול להישבע,  
 26 שהרי טוען איני יודע, לכן משלם. מבארת הגמרא: היכי דמי עסק  
 27 שבועה, כדרכא - כפי שאמר רבא במקום אחר,

1 או בשעה שהיתה שאולה מזה, והלה - השואל אומר איני יודע,  
 2 חייב השואל לשלם. מכיון שהמשאל תובע בטענת ודאי והשואל  
 3 אינו יודע, וברי וטענת ודאין ושמא וטענת ספק ברי עדיף. דין  
 4 שני השוכר אומר שכורה מזה, או כיום שהיתה שכורה מזה, או  
 5 בשעה שהיתה שכורה מזה, והלה - וזה המשכיר אומר איני יודע,  
 6 פטור. מכיון שאין תביעה ודאית וטענת הפטור היא ודאית. דין  
 7 שלישי, זה אומר שאולה וזה אומר שכורה, והיינו ששניהם טוענים  
 8 טענת ברי, ישבע השוכר שבכורה מזה ופטור משלם. דין רביעי,  
 9 זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע, ונחלקו. שהתא ששנה את  
 10 משנתינו סובר ממון המוטל בספק חולקים. ולכן על השואל לשלם  
 11 חצי מדמי הפרה המתה:

**גמרא**

12 מבררת הגמרא האם יש משנתינו קושיא על רב נחמן: שפעת

**המשך ביאור למס' בבא מציעא ליום שבת קודש עמ' א**

39 שפסק רב במעשה שבה לפניו. דההוא דאיתא לקמיה דרב - אחד  
 40 ירד לשדה חברו שלא ברשותו ונטע שם עצים, ובא לפני רב  
 41 ותבע מבעל השדה את שבח הנטיעות. אמר ליה רב לבעל השדה,  
 42 ויל שום ליה - לך תעריך את נטיעותיו ושלם לו, אמר ליה בעל  
 43 השדה לרב, לא בעיני - איני חפץ בנטיעות אלו, מאחר ורצוני  
 44 היה לזרוע בשדה תבואה ולא אילנות. אמר ליה רב לבעל השדה,  
 45 כיון שאין רצונך בנטיעות אלו, ויל שום ליה - לך תעריך לו את  
 46 הוצאותיו בנטיעה ואת מה שהושבחה השדה באילנות, וידו של  
 47 הנוטע על התחתונה, אם הושבחה השדה יותר מההוצאות תשלם  
 48 לו רק את דמי ההוצאות, ואם ההוצאות היו יותר ממה  
 49 שהשיבחה השדה שלם לו רק את דמי השבח. אמר ליה בעל  
 50 השדה לרב, לא בעיני - איני חפץ כלל בנטיעות אלו אפילו עבור  
 51 דמים מועטים. לבסוף, חיייה - ראה רב דנדרה וקא מנמר לה -  
 52 שבעל השדה בנה גדר סביב השדה ושומרה, אמר ליה רב,  
 53 במעשה זה נלית אדעתיה דניהא לה - גילית דעתך שרוצה אתה  
 54 בנטיעות אלו, והרי היא כשדה העשויה ליטע, ולכן ויל שום ליה  
 55 - לך תעריך לו את מה שהשיבית בשדך, וידו של הנוטע על  
 56 העליונה לתבוע ממך כשיעור שמשלמים במדינה זו לשאר שתלי  
 57 העיר.  
 58 הגמרא מביאה נידון אחר בדין 'יורד': איתמר - נאמר בבית  
 59 המדרש, היורד לתוך הדיקתו וביית חרבן של חברו ונבאה שלא  
 60 כרשותו של חברו, ואחר כך אמר לו היורד לבעל החורבה עצי  
 61 ואכני שבנתי בחורבתך אני נוטל חזקה לעצמי. רב נחמן אמר,  
 62 שומעין לו - ליורד, ויכול ליטול את עציו ואבניו. ורב ששית אמר,  
 63 אין שומעין לו, ואינו יכול ליטול את עציו ואבניו. מקשה הגמרא  
 64 על רב נחמן: מיתבי, שנינו בברייתא, רבן שמעון בן גמליאל אומר,  
 65 אם אמר היורד עצי ואבניו אני נוטל, נחלקו בית שמאי ובית  
 66 הלל, בית שמאי אומרים שומעין לו, ובית הלל אומרים אין שומעין  
 67 לו. ואם כן קשה, לימא - וכי נאמר שרב נחמן פטור שיכול ליטול  
 68 עציו ואבניו, אמר את דינו כשיש בית שמאי. מתרצת הגמרא:  
 69 הוא דאמר כי האי תנא - רב נחמן סבר כמו התנא המובא להלן  
 70 בברייתא, דתניא, אם אמר היורד עצי ואבניו אני נוטל, שומעין  
 71 לו, דרבי רבי שמעון בן אלעזר. רבן שמעון בן גמליאל אומר, נחלקו  
 72 בית שמאי ובית הלל בדין זה, בית שמאי אומרים שומעין לו, ובית  
 73 הלל אומרים אין שומעין לו. ואם כן, רב נחמן אמר את דינו  
 74 כשישית רבן שמעון בן אלעזר שלא נחלקו בית שמאי ובית הלל  
 75 בדבר זה. מבררת הגמרא: מאי תוי עליה - מה נפסק להלכה בדין  
 76 זה. אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן,

1 במשנה ובברייתא המקבל 'שדה אבותיו' מן הנכרי חייב לעשר את  
 2 אף חלק הגוי, כוונתם שהיתה שדה זו שדה אבותיו ממש - של  
 3 אבות האריס ממש והנכרי גולה מהם, וקנסו חכמים את הבן היורד  
 4 לשדה זו באריסות שעליו לעשר אף את חלק הנכרי, ולדידה הוא  
 5 דקנסיה רבן - רק את הבן קנסו חכמים, משום דאיתיה דהתיבא  
 6 עליה - שהשדה של אבותיו חביבה עליו לא ימנע משום כך לירד  
 7 לשדה באריסות, ופסי ויאל מקבל לה - ומוכן להוסיף ולקבל על  
 8 עצמו את ההפסד הזה שמעשר גם את התבואה של הנכרי. אבל  
 9 איניש דעלמא - אדם זר שאינו ממשפחת הנגול היורד לשדה זו  
 10 באריסות, לא קנסוהו חכמים לעשר את חלק הנכרי, כיון שמתוך  
 11 כך ימנע מליקח את השדה כלל.  
 12 מבארת הגמרא: ולדידה - לכן הנגול שירד לשדה באריסות,  
 13 מאי מעמא קנסיה רבן, וכי מה חטא צעריכים לקנסו. אמר רבי  
 14 יוחנן, זו תקנת חכמים כדי שתהא השדה פרה - ברורה ומוחזקת  
 15 בידו של הבן, כלומר, על ידי שיראה הבן שיש לו הוצאות במה  
 16 שצריך הוא להפריש מעשר אף מתבואת הנכרי, יתרצה הבן  
 17 לקנות את השדה לעצמו, ויסלק את הנכרי ממנה. ואמר רבי  
 18 דרמיה על כך, כגון דא - ביאור כעין זה צריכא רבה - צריכים  
 19 אדם גדול שיאמר זאת, ולולי שרבי יוחנן אמרה לא היינו אומרים  
 20 כן מעצמינו.  
 21 אגב שהובא לעיל שאינו יכול לומר זיתי אני נוטל, מביאה  
 22 הגמרא דין יורד לשדה חברו שגם בזה מסקנת הגמרא שאינו  
 23 יכול לומר עצי אני נוטל: איתמר, היורד ויבנסת לתוך שדה חברו  
 24 ונטעה עצים שלא ברשות בעל השדה, והשיבחה. אמר רב, שמי  
 25 לו כמה הוציא על נטיעת העצים, וכמה הושבחה השדה, וידו של  
 26 הנוטע על התחתונה, כלומר, אם השיבחה השדה על ידי נטיעותיו  
 27 יותר מההוצאות שהוציא, זכאי הוא רק בדמי ההוצאות, ואם  
 28 ההוצאות היו יותר ממה שהשיבחה השדה, זכאי הוא רק בדמי  
 29 השבח. ושמואל אמר, אומדין - משערין כמה אדם רוצה ליתן  
 30 בשדה זו כדי לנטעה, ומשלם לו כפי שיעור זה. מבארת הגמרא:  
 31 אמר רב פפא, ולא פליגי - רב ושמואל אינם חולקים, אלא כל  
 32 אחד דיבר על אופן אחר, כאן - דינו של שמואל נאמר בנוטע  
 33 בשדה העשויה ליטע בה אילנות, ולכן משלם לו כשיעור שאדם  
 34 רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה. ופאן - דינו של רב נאמר בנוטע  
 35 בשדה שאינה עשויה ליטע בה אילנות, ולכן יד הנוטע על  
 36 התחתונה.  
 37 מוסיפה הגמרא: והא דרב - דינו של רב לאו כפירוש איתמר -  
 38 לא נאמר בפירוש מפי רב, אלא מפליא איתמר - למדים כן ממה

26 עד כאן ביארה הגמרא כיצד שייך עסק שבועה, על פי שיטת רבי  
 27 חייא בר יוסף (ב"ק קז). הסובר שלצורך שבועת מודה במקצת לא  
 28 צריך שיכפור הנתבע במשואו. עתה מבארת הגמרא כיצד שייך  
 29 'עסק שבועה' לפי רמי בר חמא הסובר שכדי לחייב שבועה  
 30 מהתורה ובשבועת השומרים או בשבועת מודה במקצת, צריך  
 31 שהנתבע גם יכפור.  
 32 ולרמי בר חמא דאמר ארבעה שומרים צריכין בפירה במקצת,  
 33 והודאי במקצת, כלומר חוץ מבהמת הפיקדון שעליה נשבעים,  
 34 צריך שיהיה עוד שתי בהמות שבאחת מודה ובאחת כופר,  
 35 משפחת לה עסק שבועה, על ידי שנעמיד את הרישא בשלש פרות,  
 36 וסיפא בארבע פרות. מבארת הגמרא: רישא בשלש דאמר ליה  
 37 המשאיל לשואל, שלש פרות נתתי לך, פלגיה דיומא שלשתן  
 38 בשאלה, ופלגיה דיומא שלשתן בשכירות. ומתו השני,  
 39 חד יומא שלשתן בשאלה, וחד יומא שלשתן בשכירות, ומתו שלש  
 40 בולחו בעידן שאילה - וטוען המשאיל שמתו שלשתן בומן  
 41 השאילה, ואמר ליה שואל, קדא לא היו דברים מעולם, כלומר, לא  
 42 נתת לי שלש אלא רק שתי פרות וזו הכפירה במקצת. וקדא אין -  
 43 אכן בעידן שאילה מתה, וחייב אני לשלם דמיה וזו הודאה  
 44 במקצת. ואידך לא ידענא - והפירה השלישית, איני יודע אי בעידן  
 45 שאילה מתה, ואי בעידן שכירות מתה, דמתוך שאינו יכול ליטבע  
 46 משלם.  
 47 וביאור השלישי מדובר בארבע פרות, דאמר ליה המשאיל  
 48 לשואל ארבע פרות נתתי לך, שלש בשאלה וקדא בשכירות, ומתו  
 49 הנה שלש דשאילה - שנתי לך בשאילה, ואמר ליה

1 דאמר רבא, התובע חבירו, מנה לי בך, והלה אומר אין לך בידי  
 2 אלא חמשים, והשאר איני יודע, הרי הנתבע חייב שבועה מן התורה  
 3 כדן מודה במקצת, אך מכיון שאין אפשרות מהתורה להישבע  
 4 'איני יודע' הדין הוא שמתוך שאינו יכול ליטבע משלם.  
 5 ולפי זה משפחת לה - יש למצוא עסק שבועה במשנתנו באופן  
 6 שהיה מודה במקצת ואינו יכול להשבע, ברישא - דהיינו באופן  
 7 הראשון והשני שבמשנתנו בשתים - בשתי פרות וסיפא - ואת  
 8 האופן השלישי שבהעמיד בשלש פרות. מבארת הגמרא: רישא  
 9 בשתים, דאמר ליה המשאיל לשואל, שתי פרות מסרתי לך פלגיה  
 10 דיומא - חצי היום שתייהן בשאלה, ופלגיה דיומא שתייהן בשכירות,  
 11 אי נמי - ובאופן השני, חד יומא שתייהן בשאלה, וחד יומא שתייהן  
 12 בשכירות, ומתו תרניהו בעידן שאילה - וטוען המשאיל שמתו  
 13 שתייהן בומן השאילה, ואמר ליה שואל, קדא אין - אכן בעידן  
 14 שאילה מתה וחייב אני לשלם דמיה, ואידך - אבל לגבי הפירה  
 15 השניה לא ידענא אי בעידן שאילה מתה ואי בעידן שכירות מתה,  
 16 ובזה אומרת משנתנו שחייב, דמתוך שאינו יכול ליטבע שבועת  
 17 מודה במקצת (שהרי אומר שאינו יודע), משלם.  
 18 וסיפא - ובאופן השלישי מדובר בשלש פרות, דאמר ליה המשאיל  
 19 לשואל, שלש פרות נתתי לך שתים בשאלה ואחת בשכירות, ומתו  
 20 הני תרתי דשאילה - וטוען המשאיל שמתו שתי הפרות של  
 21 השאילה, ואמר ליה שואל, אין - אכן קדא דשאילה מתה וחייב אני  
 22 לשלם דמיה, אידך - אבל הפירה השניה שמתה לא ידענא אי  
 23 דשאילה מתה, ודקיימא דשכירות היא - והנשארת היא הפירה  
 24 שנתי לי בשכירות, אי דשכירות מתה והא דקיימא דשאילה היא,  
 25 ומתוך שאינו יכול ליטבע משלם.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמוד ב

22 רחמנא 'קני' ולא היה נכתב גם 'ושופטיך', הנה אמנא שלמדית  
 23 העיר כשרים אפילו סנהדרין קמנה שיש בכל עיר ועיר, כתב  
 24 רחמנא גם 'ושופטיך' למיחדין שבשופטיך - שצריך לכת דיינים  
 25 מסנהדרין גדולה היושבת בירושלים בלשכת הגזית.  
 26 שואלת הגמרא, ורבי יהודה, הרי ודאי מ'זקני' צריך ללמוד  
 27 מזה למעט זקני השוק, ואם כן מנין ילמד למיחדין שבזקניך, משיבה  
 28 הגמרא, רבי יהודה מיחדין שבזקניך, גמר בגורה שזה 'זקני'  
 29 מ'זקני העדה' האמור בסמיכה על פר העלם דבר של צבור, מה  
 30 'זקני' האמור להלן בפר העלם דבר, הם מיחדין שבזקניך, כפי  
 31 שנאמר 'זקני העדה', אף כאן במדידת גולה ערופה צריך שיהיו  
 32 מיחדין שבזקניך שהם מסנהדרין גדולה, ו'ושופטיך' למד שצריך  
 33 עוד שנים. מקשה הגמרא, אי גמר רבי יהודה גורה שזה מפר העלם  
 34 דבר, לזמרה לכולה מילתא מהתם - נלמד בגורה שווה זו את כל  
 35 דין הדיינים, וגם שצריך חמישה, ואם כן, 'קני' ו'ושופטיך' שכתבה  
 36 תורה בעגלה ערופה למה לי לכתבם כלל.  
 37 חוזרת בה הגמרא, אלא לעולם לא נאמרה גורה שווה זו של 'זקני  
 38 זקני', ולדברי הכל יש צורך בשתי דרשות, ללמדנו שצריך שיהיו  
 39 מסנהדרין, ושצריך שיהיו מסנהדרין גדולה, וטעמו של רבי יהודה  
 40 שמרבה עוד שני דיינים אינו מ'ושופטיך' כפי שסברנו, שהרי הוא  
 41 נצרך לסנהדרין גדולה, אלא וי'ו של 'ושופטיך' באה למנינא  
 42 להביא עוד שנים, ורבי שמעון שאינו מרבה עוד דיינים, הוא כי

1 רבנו, נאמר ויצאו זקניך ושופטיך, 'קני' הרי הם שנים,  
 2 'ושופטיך' הרי הם עוד שנים, הרי כאן ארבעה, ואין בית דין  
 3 שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן חמשה, דברי רבי  
 4 יהודה. רבי שמעון אומר 'קני' הרי הם שנים, ואין בית דין  
 5 שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן שלשה.  
 6 שואלת הגמרא, ורבי שמעון נמי מדוע אינו דורש כרבי יהודה הא  
 7 פתיב גם 'ושופטיך', משיבה הגמרא, תהוא 'ושופטיך' לא נכתב  
 8 לצורך מנין הדיינים, אלא מ'פני' ליה ללמוד ממנו למיחדין  
 9 שבשופטיך - שאותם זקנים האמורים יהיו מבית דין הגדול  
 10 שבלשכת הגזית.  
 11 שואלת הגמרא, ורבי יהודה שדורש מ'ושופטיך' להצריך עוד שני  
 12 דיינים, מנין ילמד שצריכים הדיינים להיות מבית הגדול, משיבה  
 13 הגמרא, מ'קני' ו'קני' נפקא - ממנה שהיתה יכולה התורה לכתוב  
 14 'זקני', וכתבה 'זקניך', הרי כ"ף זו מיותרת לדרוש ממנה למיחדין  
 15 שבזקניך.  
 16 אומרת הגמרא, ורבי שמעון שדרש דין מיחדין מ'ושופטיך', ולא מן  
 17 הכ"ף של 'זקניך', ולכך אינו דורש מ'ושופטיך' להצריך עוד שני  
 18 דיינים, סבר שמן הכ"ף של 'זקניך' לבדה עדיין אין ללמוד דין  
 19 מיחדין, כי אי כתב רחמנא 'קני' ללא הכ"ף, הנה אמנא  
 20 שלמדית העיר כשרים אפילו זקני השוק שאינם סנהדרין, כתב  
 21 רחמנא וקניך עם כ"ף ללמדנו שצריך שיהיו מן הסנהדרין, ואי כתב



1 אלא חמשים. ליה היה מודה מקצת ומחוייב שבועה על השאר ואינו יכול לישבע דאמר  
2 איני יודע: קא משבחתי לה. עסק שבועה דמתניתין רישא בב' פרות וסיפא בג' רישא  
3 דקאתי לדינא על היום או על השעה לא מיתקמא בפרה אחת מעיקרא אלא בב' ומתו  
4 וזה תובע על ב' והלה מודה לו באחת שהוא מחוייב לו דמיה והיא המביאה להתחייב  
5 שבועה על השניה שטוען איני יודע אם חייב אם  
6 לא ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ולהכי  
7 נקט ומתו תרויהו דאי בדקיימא קרא וקאמר  
8 ליה אחרא שקלה ואקרא איני יודע אם בשעת  
9 שאילה אם בשעת שכירות ה"ל היא מודה  
10 הילך ואיכא מ"ד הילך פטור משבועה ואיכא  
11 דקתני שאל אחת ושכר אחת ואינו יודע איזה  
12 מן מתה משבחתי לה עסק שבועה בשניה  
13 מתחילה שלשה ומתו השנים באחת מודה  
14 ששאולה היתה והיחייב בקמיה והיא מחייבת  
15 שבועה על שניה ולרמי דאמר ר' שופרים ב'.  
16 בשבועות האמורות קהן בגון ש"ח לישבע  
17 שנגבה וש"ש לישבע שנקטה ושואל לישבע  
18 שמתה ממלאכה צריכין בפירה וכו' אלמא  
19 מדקאמר בעינן בפירה ולא אמרינן צריכין  
20 הודאק במקצת ש"מ א"ג דשיקא בהו בשבועת  
21 שומרין בלא שום בפירה לא משביעין ליה  
22 שבועת שומרים עד דכפר בפירה אחרת בגון  
23 להדמי או התוריה לך ולדידה לא מניחין  
24 שבועה אהודאק בלא בפירה ואינו יודע לאו  
25 בפירה היא והיא דקרא לית ליה אאי"ב אמו לו  
26 חמשים יש ונ' השנים מקצת להדמי ומקצת  
27 איני יודע משבחתי לעסק שבועה דמתני' רישא  
28 בג' פרות וסיפא בד' לרמי בר קמא לא משמע  
29 ליה כי הוא נהי בלא בפירה כלומר זה אמת וזה  
30 להדמי אבל זה אני חייב וזה איני יודע אי נגב  
31 או שצבא בש"ח לא משמע ליה כי הוא זה  
24 דא"ל ד' פרות נתתי לך ג' בשאולה ומתו חמשים ונ' ר' שופרים ב' וזה

דאמר רבא מנה לי בידך ותלה אומר אין לך בידך  
אלא חמשים והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול  
לישבע משלם משבחתי לה רישא בב' וסיפא בג'  
רישא בב' דא"ל ב' פרות מסרתי לך פלגיה דיומא  
בשאולה ופלגיה דיומא בשכירות ומתו תרויהו בעידן  
בשאולה וא"ל שואל חרא אין בעידן שאולה מתה  
ואידך לא ידענא אי בעידן שאולה מתה ואי בעידן  
שכירות מתה דמתוך שאינו יכול לישבע משלם  
וסיפא בג' דא"ל ג' פרות נתתי לך ב' בשאולה ואחת  
בשכירות ומתו הני תרתי דשאולה ואמר ליה שואל  
אין חרא דשאולה מתה אידך לא ידענא אי דשאולה  
מתה ודקיימא דשכירות היא אי דשכירות מתה והיא  
דקיימא דשאולה היא ומתוך שאינו יכול לישבע  
משלם ולרמי בר קמא דאמר ר' שופרים צריכין  
בפירה במקצת והודאק במקצת משבחתי לה רישא  
בג' וסיפא בד' רישא בג' דאמר ליה ג' פרות נתתי  
לך פלגיה דיומא בשאולה ופלגיה דיומא בשכירות  
אי נמי חד יומא בשאולה וחד יומא בשכירות ומתו  
ג' פוליהו בעידן שאולה וא"ל שואל חרא לא היו  
דברים מעולם וחדא אין בעידן שאולה מתה ואידך  
לא ידענא אי בעידן שאולה מתה ואי בעידן שכירות  
מתה דמתוך שאינו יכול לישבע משלם סיפא בד'  
דא"ל ד' פרות נתתי לך ג' בשאולה ומתו חמשים ונ' ר' שופרים ב' וזה  
שואל

1 מן היתומים דא"ג דשבועה דרבנן היא מתוך שאינו יכול לישבע מפסידין ואין נוטלין  
2 ושמיא הטעם הוא דבעלילה מועטת יש לנו להקל על היתומים שלא להוציא ממון מהם  
3 והקם דוקא אמרינן דעבד כרב ושמואל עבד ולא בעלמא פדאמר התם קבו דלא להוסיף  
4 עלה והתיה דשניהם חשודים א"ג דשכנגדו אינו מחוייב אלא שבועה דרבנן א"פ מפסיד  
5 היינו משום שהשבועה בא מחמת הנחבש שהיה  
6 חביב שבועה דאורייתא לכן ושיקא בג' בחובע  
7 בדאורייתא ואינו נראה לר"י דאי"ב היכי פריך  
8 התם אדר"נ דאמר אי איתא לדרב ושמואל  
9 איתא אי ליתא ליתא ופריך אי איתא איתא  
10 אלמא מספקא ליה והא עבד ר"נ עובדא  
11 דחלוקה וזה ר"נ מצי סבר שפיר לדרב ושמואל  
12 דהא אית ליה נמי מתוך שאינו יכול לישבע  
13 החובע מפסיד לכך הוי דינא יחלוקו בשניהם  
14 חשודים וה"נ סביר רב ושמואל ואי פריך אלמא  
15 מספקא ליה הא ר"נ ודאי אית ליה הא דרב  
16 ושמואל הא לישנא דאם איתא איתא לא משמע  
17 הכי דה"ל אדרבה למימר אם ליתא ליתא אלמא  
18 מספקא ליה ועוד דלמא דוקא בשניהם  
19 חשודים דבאה לתובע שבועה מחמת נחבש  
20 דמחוייב שבועה דאורייתא קאמר ר"נ מתוך  
21 שאינו יכול לישבע מפסיד כדפי' ר"ת ולא  
22 בהתיה דרב ושמואל דפרשיית וזה היכי מוכח  
23 דרבתינן שבבבל דאמר חורה שבועה לסיני  
24 היינו רב ושמואל מכה היתומים מן היתומים  
25 והלא בהתיה אפי' ר' אבא ור"נ יכולין לסבור  
26 דרב ושמואל ורב ושמואל יסברו שפיר חורה  
27 שבועה לתחייב לה או יחלוקו דקא סברי מי  
28 שאינו יכול לישבע מפסיד אלמא משמע  
29 דפרשיטא ליה לגמרא דלר' אבא אין יחלוק אלא  
30 ל"ש אם נחבש מחוייב או תובע לעולם מתוך  
31 שאינו יכול אחד מהן לישבע משלם הנחבש  
32 ולרב ושמואל לעולם פטור הנחבש ופליגי ר'  
33 אבא אדר"נ ואדרב ושמואל ולכך מוכיח שפיר  
34 דרבתינן דאמר חורה שבועה לסיני דהיינו רב  
35 ושמואל וכולה סוגיא משמע דפליגי ר' אבא  
36 אדרב ושמואל דקאמר רבא כותיה דר' אבא  
37 מיתקברא וכן רב ושמואל האי בין שניהם מאי  
38 דרשי ביה משמע דפליגי ור"ת פי' דעיקר דקדייק גמי דרבתינן שבבבל רב ושמואל סמיך אפרק קמא דסנהדרין (י"ו וי"ז) ושם דק"ל התם דרבתינן שבבבל רב ושמואל וזה ר"ת רבתינן  
39 שבבבל רב ושמואל דקדיל ושמעוני להו נמי דס"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו דכיון דמחוייב בעל דין שבועה ואינו יכול לישבע יעמוד ממון במקומו ולי"ש להו בין תובע לנתבע  
40 וזכוח הוא: דאמר ר' ר"ח דרביר רבא בהאי לישנא לא מעינו עיקרה בגמ' מיהו קבלנו מרבתינן דעיקרה בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מו.) דאמר רבא כותיה  
41 דרבי אבא מסתברא מתוך שאינו יכול לישבע משלם:  
42 מתוך שאינו יכול לישבע משלם. הינו היה לו למימר מן הדין בחשוד על השבועה אלא תקנו שיהא כנגדו נשבע ונטול דבענין אחר לא הוי אפשר שמי שהיה רוצה היה מלה  
43 לו פרוטה ותובע כל אשר לו ויהא מודה מקצת כמה שחייב ותחייב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע יחזיק כל אשר לו בלא שבועה לכך תקנו שישבע כנגדו אצל הקא  
44 ובנכסא שאינו יכול לישבע לא מחמת שהוא חשוד אלא עתה תביעה או ינוי יכול לישבע מחמת המאורע לא הצריכו לישבע שנגדו: משבחתי לה רישא בתרתי וסיפא בתלת.  
45 תק סוגיא איתא בג' פרוטה חמשים ונ' דאית ליה בהגול קמא (ביק דף קו. וי"ז) עירוב עירוב פרוטות בתניב כאן וכי בתניב פי הוא זה אמרנו הוא דבתניב אצל בעני  
46 בפירה והודאק כותיה נאנסו בדיקה התם ר' חייא בר' חייא א"ר יוחנן ופליגי אברייתא דרמי בר קמא דבעי ג' פרות אלא בשתי פרות טגי בהודאק ובפירה או בהודאק ונאנסו  
47 וליג' ר"ת ד"מ במלוא אכל בפקדון מעיז ומעיו אכל ריב"א גרס ליה ומפרש ד"מ במלוא אכל בפקדון דהיינו בטענה דלא שייקא אלא בפקדון דהיינו טענת אונס מעיז ומעיו דאין  
48 תכירו מכיר בשקרו ותניב אפי' בלא הודאק ושם מפרש באורך והשתא לפי ריב"א הקא דקטעין שוכר כדרכה מתה אכל איני יודע אם בשעת שאולה אם בשעת שכירות או  
49 שאולה או שכורה נהי דלשבועה שמתה כדרכה דהיינו טענה דנאנסו לא בעי הודאק מ"מ מה שטוען איני יודע אם שאולה או שכורה דהיינו בפירה בעי הודאק ולהכי מוק'  
50 רישא בב' וסיפא בג' והשתא איתא קרא הודאק והוי מחוייב שבועה לישבע ששכורה מתה דאי לאו דהתיה דהודאק הוי כופר הכל ופטור ותי' לגול דנשבע כדרכה מתה  
51 אין להשביעו דפרשיית בגמתי' ולפר"ת א"ש טפי דלידידה אפילו נאנסו בעי הודאק ורמי בר קמא מוק' לה בג' פרות וכו' חייא חרא הודאק וחדא בפירה היינו אותה שטוען  
52 להדמי וקרא דנאנסו היינו ההוא דקטעין איני יודע דטעין בה שמתה כדרכה וא"ת בב' סגי בהתיה דהודאק ובהתיה דאיני יודע דאיכא בה נאנסו ובפירה וי"ל דגזירת הכותב  
53 דאינה עולה לכאן ולכאן דכי הוא זה משמע דאיכא בפירה והודאק מלבד אותה שטוען בה שלא פשע בה ומכאן יש להוכיח דלרמי בר קמא לא סגי בכפירה והודאק בלא  
54 נאנסו ולא כדפי' בהגול קמא (שם) בשם ר"ת דאי סגי לא היה צריך כאן להוסיף פרה של בפירה אליביה דקבל הודאק ואינו יודע הוי סגי כמו לר' חייא בר יוסף וא"ת ור'  
55 חייא בר יוסף היכי פליגי אברייתא דרמי בר קמא וי"ל דסבר כמתני' דשבועת הדיינין (שבועות דף מב. ושם) זה אומר עד הזיוו זה אומר עד החלוק וסלע הלחיתני עליו כו' ועשר  
56 גפנים טענות מסרתי לך דבכולהו לא בעי ואלא בפירה והודאק וא"ת ור' יוחנן היכי פליגי אמתי' וסבר בברייתא דרמי בר קמא והא"ר יוחנן הלקה כותם משנה וי"ל דאמוראי  
57 נהו אליביה ד' יוחנן כדאמר ברש אלו טריפות (וחילין דף מג.) א"נ יאמר שבבכל המשניות לא חששת להקביר אותן של אונסין כדמוקי מתני' דתקא מיהו לפר"ת דפריך  
58 בסמוך גפי' זה אומר שאולה זה אומר שבועה ישבע אמאי מה שטוען לא הודה לו ולרב הונא ולרב יוחנן פריך דלא בעו פרת הודאק והוי כופר הכל כדפי' בקונט' וא"כ מאי  
59 משני ע"י לגול דאל' אישבעו דכדרכה מתה הא לפר"ת כיון דליקא הודאק לא מיתחייב שבועה אפי' בטענת נאנסו ובלא פי' הקונט' תיקשי לרב יוחנן והיה היתא יתרו' דכיון דליקא  
60 אלא חד פרה ולפי' ריב"א איתא בפשיטות וי"ל דהתיה שבועה מדרבנן דמרבנן איכא שבועה כנאנסו בלא שום הודאק ולעיל דמצינן הודאק משום דאיני יודע הוי בפירה  
61 דפרשיית לריב"א וכן מפרש ר"ת והתיה דסוף המוכר הבית (ביב' דף ע. ושם ר"ת סוף) דקאמר אילו אומר נאנסו לאו שבועה בעי דהיינו מדרבנן דאיכא שבועה מדרבנן קודם  
שבועה

שבעות היסת כמו פוגם בחופה ועד אחד מעיד שהיא פרוצה פרק הכותב (כתובות דף טו. טז)  
ועוד אור"ת דרב יהודה מוקי נמי מתני' כ"ג ואיכא קרא הודאָה וְהִיבִי פִּרְיָ מִהּ שֶׁשָּׁעֲנוּ  
לא הודא לו בלומר למה ישבע ששכורה מתה הדין לו ליִשְׁבַע ששאלה קיימת והיא אותה  
שמחזיר לו והלשיב על טענתו שאומר שאלה מתה ומשני ע"י גלגול בין דצריך לישבע

קרא להר"ם כ"ו. הרי בפירה וקרא אין בעידן דשאלה מתה הרי הודא: ואפאי מה שפענו  
לא הודא לו. אע"ג דאוקימנא בכופר ומודה הי' לר"ג מיהו מתני' לרב הונא ורב יהודה  
כדקתני ואפאי ישבע הרי אין כאן הודאה במקצת: אישתבע לי איזו מיתה אפי' היא  
שכורה יש לי עלך שבעונה שכן הוא כדברך דלית לך דבר רמי קמא דבעי בפירה הודאָה

על אותה שמתה שכדרכה מתה אוקמה רבנן  
איך שבעונה נמי עלה בגלגול דטוב לעשות ב' שבעות על פרה אחת יותר מעל ב' פרות אבל  
ההיא הדמוכר הבית (כ"ב דף טז.) ליכא לאוקמי  
בגון דאיכא פרה אחרת של הודאה דלוקמה  
דלוקמה הודאה ותייתי ליה שפיר:

**שאלה** בבבלים שכרה שלא בבבלים מהו.  
משמע אבל שכרה בבבלים תחור  
ושכרה שלא בבבלים פשיטא דשכירות כדקיימא  
קיימא ואית דאמרינן לעיל (דף צו.) דאיכא  
שכירות בבבלים ומפקע שכירות שלא בבבלים  
אלמא אין שניה מתהתברא עם הראשונה וי"ל  
דגזירת הכותב הוא דבבל היכא דאיכא בעלים  
או כראשונה או בשניה פטור:

**ה"ג** כקונטרס בבבאי שלישת את"ל בין  
דשייבא במקצת כמאן דשייבא בבבלה  
לא אמר. ותימה דא"כ מבי בעיני רביעי  
שכרה בבבלים שכרה שלא בבבלים תחור ושכרה  
מחו אי תורה שכירות לדוכתה או לא הא קא בין  
דשאלה שבאמצע לא חשיבא בבבלים היכי  
תיקור שכירות לדוכתה ליחשב בבבלי אחר  
שכר פסקו הבעלים בשאלה שבאמצע אין זו  
שכרא כלל ואין לפרש דבעיא רביעי אינה לפי  
את"ל שאמרנו אלא לפי מה שזכר את"ל  
דאמרין בין דשייבא במקצת כמאן דשייבא  
בבבלה דמי ומספקא ליה בין דלא פסקו הבעלים  
הודא לדוכתה או דלקא לא הודא לדוכתה  
דשאלה מספקא דהואיל דמתמת השאלה אין  
שכירות האחרון יכול ליחשב בבבלים דהרי שייכי  
לא אמרינן לא הודא נמי לדוכתה דא"כ יתה לו  
לגמי לפרש את"ל דאמר ועוד דא"כ למה הוצרך  
לומר בבבאי ג' את"ל לא אמר בין דאפי' אמר  
איש הבעיא כי היכי דבעיא ד' תורה לאת"ל  
דאמר ונראה כמו שהיה כותב בספרים בבבאי  
שלישת את"ל דאמרין בין דשייבא במקצת  
כמו ששייבא בבבלה דמי וכן משמע בפי הקונטרס  
שכן היה בספרו אלא שהוא הגיה לא אמר'  
ופשיטא ליה לנגרף דאי לא אמרינן שאלה  
בבבלים ושכרה תחור ושאלה לא הודא שאלה  
לדוכתה דבין דאינה ראינה להתחבר עם  
השכירות שלפניה אפילו נעשה שכירות עצמו  
בבבלים אפסיקא לה שכירות דלא הודא  
לדוכתה אע"ג שלא פסקו בעלים באמצע אבל

את"ל דאמר מבעיא ליה אם תורה שאלה לדוכתה דבין דראינה להתחבר עם השכירות  
שלפניה אילו נעשה שכירות עצמה בבבלים השתא נמי שלא נעשה בבבלים לא הוי הפסק  
הודא לדוכתה או דלקא לא הודא בין שהשאלה אינה יכולה להתחבר עם השכירות  
שלפניה וליחשב מכותה שאלה בבבלים משום דשכירות עצמה לא נעשה בבבלים אלא  
משום דשייבא בשאלה שלפניה ותרי שייכי לא אמרינן תחור השאלה לדוכתה וכן בעיא רביעי ואין הרביעי והולכת באת"ל לכך לא קאמר בה את"ל ואם תפשוט שלישת  
נפשוט גם רביעי: **ואמר'** לו השואל שלח ושלחה ומתה חיוב וכן בשעה שמחזירה. תימה דבתגובל קמא (ביק דף קד. וטס) אמר שמואל אין משלחין מעות בדריקין אפילו עדים חנומים  
עליה ופריך אלא לשמואל מאי תקנתיה ומשני כי הא דר' אבא כו דמתני מה שכותב התקבלתי והשתא בלא התקבלתי מתני אם יכול לכתוב שלח לי דאין סקרא לחלוק בין מותב לאומר  
פ"א דכי היכי דמתני באומר מתני נמי בכותב ומאי קשה ליה דקאמר ומאי תקנתיה האיכא תקנתא טובא שיכתבו לו העדים והתקמו שפלוני אמר לה שתשלח ויש לומר דפשיטא שמוציא  
הקנות בפשיטות לשמואל כמו לרבי יוחנן ואינו אומר מאי תקנתיה אלא לפי שרוצה להביא מרבי אבא ולאסוקי דאפילו התקבלתי לא מתני אם מת משלח ונפלו נכסי קמי יומי קודם  
שבא ליד שליח ואין תקנתא אלא בהרשאה

**שואל** קרא להר"ם וקרא אין דשאלה מתה ואיך  
לא ידענא אי דשכירות מתה ודקיימא דשאלה או  
דשאלה מתה ודקיימא דשכירות דמתוך שאינו יכול  
לישבע משלם: זה אומר ששאלה זה אומר שכורה  
ישבע השוכר ששכורה מתה: ואפאי מה שפענו  
לא הודא לו וזימה שהודה לו לא מענו אומר עולא  
על ידי גלגול דא"ל אישתבע לי איזו מיתה כדכרפה  
מתה ויגו דמישתבע כדכרפה מתה מישתבע נמי  
דשכורה מתה: זה אומר איני יודע וזה אומר  
כ"ו: הא מני סומכוס היא דאמר כמון המופל  
כספק חולקין בעי ר' אבא בר ממל שאלה בבבלים  
שכרה שלא בבבלים מהו מי אמרינן שאלה לחודה  
קיימא ושכירות לחודה קיימא או דלקא שכירות  
בשאלה מישף שייכי דהא מיחייב בגניבה ואבידה  
את"ל שכרה בשאלה מישף שייכי שכרה בבבלים  
שאלה שלא בבבלים מהו שאלה בשכירות ודאי  
לא שייבא או דלקא בין דשייבא במקצת כמאן  
דשייבא בכולה דמי את"ל לא אמרינן בין דשייבא  
במקצת כמאן דשייבא בכולה דמי שאלה בבבלים  
ושכרה שלא בבבלים תחור ושאלה מהו הדר אתאי  
לה שאלה לדוכתה או דלקא אפסיקא לה שכירות  
ביני וביני שכרה בבבלים ושאלה תחור ושכרה  
מהו מי אמרינן אתאי לה שכירות לדוכתה או  
דלקא אפסיקא לה שאלה ביני וביני תיקו: **מתני'**  
**השואל** את הפרה ושלחה לו ביד בנן עבדו  
**ביד** שלוחו או ביד בנן עבדו ביד שלוחו  
**של** שואל ומתה פטור אומר לו השואל שלחה  
לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנד  
ביד עבדי ביד שלוחי או שאמר לו המשאיל  
הריני משלחה לך ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי  
או ביד בנד ביד עבדי ביד שלוחי וא"ל השואל  
שלח ושלחה ומתה חיוב וכן בשעה שמחזירה: **גמ'**  
ביד

בשומרים דסבירא לן כמ"ד עירוב פרישות כתיב  
כאן וכי כתיב כי הוא זה אמלחה היא דכתיב  
וגלגול שבעונה מן התורה היא ומאמרה האשה  
אמן אמן כדדרשין בסוטה (דף יח.) שאלה  
בבבלים: וקודם שהחזירה תור ושכרה מיניה  
ובשעת שכירתה לא היה עמו במלאכתו ונגבה  
או אדה בימי שכירות מהו: מי אמר' שכירות  
לחודה כתיבא. ומילתא אתריחא היא אע"ג דכי  
משך לה מעיקרא בבבלים היא ותו לא הדר  
משך לה מייחזי ליה דבשעת שכירות ברשותו  
היתה ולא מחסרא משיכה וקני חצירו באמירה  
ולעולם קנין אתריחא היא ושלא בבבלים היא: או  
דקמא שכירות בשאלה מישף שייבא. כל חיוב  
שוכר דגניבה ואבידה שכן בשאלה ולא הוסיף  
כלום ומתמת משיכה ראשונה קאו לו והיא  
בבבלים תאי פטור: שכרה בבבלים. וקודם  
שהחזירה תור ושאלה ממנו שלא בבבלים ומתה  
כדרכה חיוב לה אם מתמת משיכה ראשונה בא  
עליה דהא חיוב שאלה לא שיק בשכירות מהו  
מי אמר' שאלה לענין אונסין בשכירות ודאי לא  
שייבא וחיוב דמתמת קנין שלא בבבלים בא לו  
או דלקא בין דשייבא במקצת דחיוב גניבה  
ואבידה שעליו יש לתלות במשיכה ראשונה  
כמאן דשייבא בכולה דמי ופטור אף באונסין:  
את"ל בין דשייבא כ"ו. איני יודע להעמיד ולא  
גרסי' ליה אלא ה"ג ואת"ל לא אמרינן בין  
דשייבא במקצת כ"ו: שאלה בבבלים שכרה שלא  
בבבלים תחור ושאלה שלא בבבלים. הודא  
שאלה לדוכתה ואזיל בתר משיכה שאלה  
קמייחא דהיא דהיא בבבלים: **מתני'** כ"ו. גנו.  
המשאיל שלחה לו לשואל ביד בנו של משאיל:  
או ביד בנו [ביד עבדו] או ביד שלוחו של שואל  
[ופתח] פטור. אם מתה כדכר פלוגי בה רבא ורב  
חסדא בהגוזל קמא (ביק דף קד.) רב חסדא מתריך  
לה להאי דשואל דמתני בשכירו ולקוטו שדר  
בביתו אבל אין עדים שהוא שלוחו דאי אבא  
עדים הוי שליח ותיב השואל באונסין משקטרו  
לו רבא אומר אפילו עשאו שליח בעדים לאו  
שליח הוא להתחייב ע"י באונסין דהיק ליה  
אניש מוהמנא הוא אי בעית לשדריי בדיה  
שדר: וכן בשעה שמחזירה. אם שלח השואל ביד  
בנו ועבדו או שלוחו או ביד עבדו ושלוחו של  
משאיל לא יצאה מרשותו של שואל עד שתבא  
ליד המשאיל ואם מתה כדכר חיוב אמר לו המשאיל שלחה לי או שאומר לו השואל  
הריני משלחה וכו' וא"ל המשאיל שלח ושלחה ומתה פטור: **גמ'**

הריני משלחה וכו' וא"ל המשאיל שלח ושלחה ומתה פטור: **גמ'**  
ביד

47 השכירות, דהיינו חיובי הגניבה ואבידה ממשיכים עוד מתקופת  
 48 השכירות, ומחמתם נחשב כאילו היא שייכת בכלולה, דהיינו גם  
 49 לענין פטור באונסים, ולכן אף בשאלה יהיה פטור 'בעליו עמו'  
 50 לכל הדינים.  
 51 ספק שלישי: אם תמצא לומר לא אמרינן בין דשייבא במקצת  
 52 כמאן דשייבא בכלולה דמי, יש להסתפק מה הדין כאשר  
 53 בתחילה שאלה בבעלים ולאחר מכן שברה שלא בבעלים, והור  
 54 ושאלה שלא בבעלים. מהו. צדדי הספק: תר אתיא לה שאלה  
 55 לדוקתה - האם חזרת השאלה למקומה הראשון, דהיינו  
 56 שחיובי השאלה האחרונה באים מכח המשיכה הראשונה,  
 57 והיא היתה בבעלים, וממילא יהיה בשאלה האחרונה פטור  
 58 'בעליו עמו', או דלמא אפסיקא לה שכירות ביני וביני -  
 59 הפסיקה השכירות בין השאלה הראשונה ובין השאלה  
 60 האחרונה, וחיובי השאלה האחרונה באים מכח קנין חדש,  
 61 וכיון שהשאלה האחרונה לא היתה בבעלים לא יהיה בה  
 62 פטור 'בעליו עמו'.  
 63 ספק רביעי [באופן הפוך מהקודם]: אם בתחילה שברה בבעלים  
 64 ולאחר מכן שאלה שלא בבעלים, והור ושברה שלא בבעלים  
 65 ונגבה או שאבדה. מהו. צדדי הספק: מי אמרינן אתיא לה שכירות  
 66 לדוקתה - חזרה השכירות למקומה הראשון, ופטור בדין 'בעליו  
 67 עמו', או דלמא אפסיקא לה שאלה ביני וביני - הפסיקה השאלה  
 68 בין השכירות האחרונה ובין השכירות האחרונה, וכיון  
 69 שהשכירות האחרונה לא היתה בבעלים לא יהיה בה פטור בעליו  
 70 עמו. תיקו - יעמדו שאלות אלו בספק:

**משנה**

71 המשנה מבררת מתי מתחייב השואל באחריות, ומתי מסתיימת  
 72 אחריותו: השואל את הפרה, והמשאל שלחה לו ביד בנז, או ביד  
 73 עבדו, או ביד שלוחו של המשאל, או ששלחה לו ביד בנז, או ביד  
 74 עבדו, או ביד שלוחו של השואל, ומתה הפרה בדרכה לבית  
 75 השואל, פטור השואל, כיון שעדיין לא באה לידו.  
 76 אך אם אמר לו השואל למשאל שלחה לי ביד בנז או ביד עבדך או  
 77 ביד שלוחי, או שאמר לו השואל שלחה לי ביד בנז או ביד עבדך  
 78 או ביד שלוחי, או שאמר לו המשאל לשואל תריני משלחה לך ביד  
 79 בנז או ביד עבדך או ביד שלוחי, או שהודיעו שישלחנה ביד בנז, או  
 80 ביד עבדך, או ביד שלוחי, ואמר לו השואל, שלח, כיון שצוהו  
 81 לשלחה או שלפחות הסכים לשליחתו זו, קיבל על עצמו את  
 82 אחריותה מוזמן שתגיע ליד השליח, ולכן אם שלחה ביד אחד מהם  
 83 ומתה בדרך, חייב השואל באונסין.  
 84 המשנה מבארת מתי נפטר השואל מאחריותו: וכן הדין בשעשה  
 85 שהשואל פתחה לבית המשאל, שאם שלחה לו על ידי שליח  
 86 סתם, אינו נפטר מאחריותה עד שתבוא ליד המשאל, אך אם  
 87 אמר לו המשאל שישלחנה ביד שליח, או שהסכים לכך בפירוש,  
 88 מיד כשמסרה ליד השליח נפטר מאחריותה:

1 השואל, תדא לא היו דברים מעולם, והרי זו כפירה, ותדא אין -  
 2 אכן דשאלה מתה, והרי זו הודאה במקצת, ואיך - ולגבי הפרה  
 3 השלישית והרביעית לא דענא אי דשכירות מתה ודקימא דשאלה  
 4 - והנשארת היא הפרה שנתת לי בשאלה, או דשאלה מתה  
 5 ודקימא דשכירות - והנשארת היא הפרה שנתת לי בשכירות.  
 6 שבאופן זה יש בטענת השומר כפירה והודאה במקצת המחייבת  
 7 אותו שבועה על הבהמה השלישית שאומר עליה שאינו יודע,  
 8 ובוה אמרה משנתינו דמותך שאינו יכול לישבע משלם:  
 9 שנינו במשנה: זה אומר שאלה זה אומר שכורה ישבע השוכר  
 10 ששכורה מתה. מקשה הגמרא: ואמאי חייב שבועה, והלא מה  
 11 שפענו לא הורה לו - המשאל תובע את הבהמה השאלה, ובה  
 12 השוכר לא מודה לו, ואם כן אין כאן הודאה במקצת שתחייבו  
 13 שבועה, ומה שהורה לו לא פענו - והודאת השוכר היא על  
 14 הבהמה השכורה שצריך להחזירה ובוה המשאל לא תבעו.  
 15 מתרצת הגמרא: אמר עולא, חיוב השבועה הוא על ידי גלגול,  
 16 דהיינו שכאשר הנתבע חייב בשבועה אחת יכול התובע להוסיף  
 17 לו עניינים נוספים שישבע גם עליהם. דאמר ליה הבעלים לשומר,  
 18 אישתבע לי איזו מיתה - השבע לי לכל הפחות דברכה מתה,  
 19 שהרי אפילו אם האמת כדברך ששכורה מתה מכל מקום אתה  
 20 חייב להשבע שבועת השומרים שמתה מעצמה באונס, ויגוי  
 21 דמישתבע דברכה מתה, מישתבע נמי - מגלגל עליו שישבע  
 22 דשכורה מתה:  
 23 שנינו במשנה: זה אומר אני יודע זה אומר כו' איני יודע, יחלוקו;  
 24 מקשה הגמרא: הא מני - דין זה, כדעת מי הוא שנוי. מתרצת  
 25 הגמרא: סומכוס הוא דאמר ממוז המושל כספק חולקין. אבל לפי  
 26 חכמים, יהיה הדין שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ולדבריהם  
 27 השומר פטור לגמרי.  
 28 בעי רבי אבא בר ממל, שאלה בבעלים, וקודם שהחזיר את הפרה  
 29 חזר ושברה שלא בבעלים, ונגבה או אבדה בימי השכירות. מהו.  
 30 צדדי הספק: מי אמרינן שאלה לחודה קיימא - לבדה עומדת,  
 31 ושכירות לחודה קיימא. כלומר שאין שייכות בין חיוב השכירות  
 32 וחיוב השאלה, ומכיון שבשכירות לא היה בעליו עמו, חייב. או  
 33 דלמא שכירות בשאלה מישך שייכי - השכירות כלולה בשאלה,  
 34 דהא מיתחייב בגניבה ואבירה, כלומר שלא נוספו על השומר חיובים  
 35 חדשים, אלא אותו חיוב גניבה ואבידה שהיה עליו בהיותו שואל  
 36 נשאר עליו בהיותו שוכר, ומחמת המשיכה הראשונה בא עליו  
 37 חיוב זה, וכיון שאותה משיכה היתה בבעלים, יפטר משום בעליו  
 38 עמו אף בזמן השכירות.  
 39 ספק שני: אם תמצא לומר שברה בשאלה מישך שייכי, יש להסתפק  
 40 מה הדין באופן הפוך, שבתחילה שברה בבעלים וקודם שהחזירה  
 41 חזר ושאלה שלא בבעלים, ומתה בדרכה, מהו.  
 42 צדדי הספק: שאלה בשכירות ודאי לא שייכי - שהרי בתחילה היה  
 43 שוכר שפטור באונסין, ומעתה החיוב של השואל באונסין הרי הוא  
 44 חיוב חדש, ובא מחמת קנין חדש שנעשה אחרי תקופת השכירות,  
 45 וקנין זה לא היה בבעלים, או דלמא בין דשייבא במקצת כמאן  
 46 דשייבא בכלולה דמי - כיון שהשאלה שייכת במקצת חיובי

**המשך ביאור למס' בבא מציעא ליום שני עמ' א**

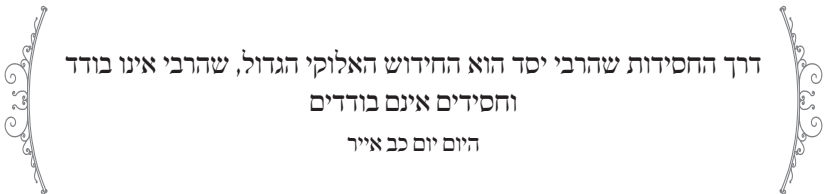
6 אדם כמותו אולי הני מילי שליח, אבל עבד יועיל משום שיד העבד  
 7 ביד רבו דמיא. אמר ליה רבא לרב עיליש מכתבא יד עבד ביד  
 8 רבו דמיא.  
 9 בעי רמי בר חמא, בעל בנקסי מלוג של אשתו,

1 אינו כמותו. מבארת הגמרא: תיבעי למאן דאמר שלוחו של אדם  
 2 כמותו, שאולי הני מילי שליח, דבר מצוה הוא, ששייך במצות  
 3 שאלה שיכול לשאול ולהשאל, אבל עבד דלאו בר מצוה, שלפי  
 4 שאין לו כלום בלא רבו אינו יכול לשאול ולהשאל, לא - אינו  
 5 יכול להיות שליח. או דלמא, אפילו למאן דאמר אין שלוחו של

**גמרא**

1 הגמרא מבררת מדוע אם שלח המשאיל את הפרה ביד עבדו, על  
 2 פי ציווי השואל, חייב השואל, והבינה הגמרא שמדובר בעבד  
 3 כנעני.  
 4 מקשה הגמרא: כששלחה המשאיל ביד עבדו, מדוע חייב השואל  
 5 באונסיה, והרי יד עבדו כיד רבו, וממילא כשהעבד הכנעני של  
 6 המשאיל הולך עם הפרה הרי זה כאילו המשאיל עצמו הולך  
 7 עמה, וכיון שלא יצאה מרשותו מדוע יתחייב השואל באחריותה.  
 8 מתרצת הגמרא: אמר שמואל, משנתנו עוסקת בעבד עברי, ולא  
 9 קני ליה גופיה - שאין גופו קנוי לאדוניו, וממילא דינו ככל שליח,  
 10 שאם שלחו בציווי השואל חייב השואל באחריותה, אך באמת  
 11 בעבד כנעני שידו כיד רבו, פטור השואל.  
 12 מביאה הגמרא תירוץ נוסף: רב אמר, אפילו תימא שמשנתנו  
 13 עוסקת בעבד כנעני, והטעם שהשואל חייב הוא כיון שנעשה  
 14 השואל כאומר ליה - למשאיל, הפישה - הכה את הפרה במקל,  
 15 ועל ידי כך היא תבא לרשותי, וכשעשה המשאיל כדבריו והוציאה  
 16 מרשותו, התחייב השואל באחריותה, ומה שעבדו הכנעני של  
 17 המשאיל הולך עם הפרה אינו מגרע את חיוב השואל.  
 18 הגמרא מקשה על תירוצו של רב: מיתבי, שנינו בברייתא, השואל  
 19 את הפרה מחבירו, ואמר לו השואל לשלחה ביד בנו או שלוחו,  
 20 ושלחה לו המשאיל ביד בנו או ביד שלוחו, ומתה בדרך, חייב  
 21 השואל. אך אם שלחה ביד עבדו של המשאיל, אפילו אם אמר לו  
 22 השואל לשלחה ביד עבדו, ומתה בדרך, פטור השואל, ולכאורה  
 23 זהו שלא כמבואר במשנתנו שאף אם שלחה ביד עבדו חייב.  
 24 ובשלימא לשמואל, אין זו קושיא, כיון דמתניתין עוסקת בעבד עברי,  
 25 שדינו ככל שליח שהמסירה לידו מחייבת את השואל, ואילו  
 26 הברייתא עוסקת בעבד כנעני שלו, שכיון שידו כיד רבו נחשבת  
 27 הפרה כברשות המשאיל, ואין השואל מתחייב באחריותה, אלא  
 28 לרב, שמשנתנו עוסקת בעבד כנעני, והשואל נחשב כאומר לו  
 29 הכישה במקל והיא תבוא, ולכן חייב, קשיא, מדוע הברייתא  
 30 פטורה.  
 31 מתרצת הגמרא: אמר לך רב, לא תימא - אל תאמר שטעם החיוב  
 32 במשנה הוא כיון שנעשה כאומר ליה הכישה במקל, והיינו שכל  
 33 שואל האומר 'שלח' נחשב כאומר כן, אלא אימא, שמשנתנו  
 34 עוסקת באופן שאמר ליה השואל בפירוש 'הפישה במקל, והיא  
 35 תבא', ורק באופן זה מתחייב השואל באחריות מעת ההכשה,  
 36 ואילו בברייתא מדובר שרק אמר לו שישלחנה עם עבדו, וכיון  
 37 שידו כיד רבו אין השואל מתחייב עד שתצא הפרה גם מרשות  
 38 העבד, ותבוא לידו.  
 39 מוכיחה הגמרא שדברי רב נאמרו באופן שאמר בפירוש שיכשה  
 40 במקל: דאיתמר בבית המדרש, אמר השואל למשאיל השאילני  
 41 פרתך, ואמר לו המשאיל ביד מי אשלחנה, ואמר לו השואל הפישה  
 42 במקל והיא תבא, אמר רב נחמן, אמר רבא בר אבהו, אמר רב, כיון  
 43 שצאת מרשות המשאיל, התחייב השואל באחריותה, ואם מתה  
 44 חייב השואל באונסיה, שהרי הכישה במקל על פי ציוויו, והתחייב  
 45 באחריותה. ומוכח שרב אמר את דינו רק כשאמר לו בפירוש  
 46 'הכישה במקל והיא תבוא'.  
 47 מביאה הגמרא ראייה לרב: נימא מפייע ליה, שנינו בברייתא,  
 48 האומר לחבירו השאילני פרתך, ואמר ליה המשאיל ביד מי  
 49 אשלחנה, ואמר ליה השואל הפישה במקל והיא תבא, כיון שצאת  
 50 מרשות המשאיל ומתה בדרך, חייב השואל, והיינו כדברי רב.

51 דוחה הגמרא: אמר רב אשי, הקא - בברייתא קמאי עסקינן, כגון  
 52 שהיתה הצדו של השואל נמצאת לפניו מחצרו של המשאיל, דכי  
 53 משלחה לה - כשהמשאיל משלחה לשואל, ודאי להתם אולא -  
 54 ברור שתלך לחצר השואל, ולכן השואל מוכן להשתעבד בהכשת  
 55 המשאיל, אבל באופן שרשות הרבים מפסיקה ביניהם יתכן שאין  
 56 השואל חושב שאכן ישלחנה המשאיל ללא שמירה, ואינו  
 57 משעבד עצמו, ושלא כדברי רב המחייב גם בזה.  
 58 שואלת הגמרא: אי הכי, שחצר השואל לפניו מחצירו של  
 59 המשאיל, מאי למימרא - מה החידוש בזה, והלא פשוט שיתחייב  
 60 בהכשתה. משיבה הגמרא: לא צריכא, דאיכא נזירא - שיש בחצר  
 61 המשאיל פינות ומבואות שיכולה הבהמה להסתתר שם, ומהו  
 62 התימא שבאופן כזה לא ספקא דעתיה - אין השואל סומך דעתו  
 63 להתחייב באחריותה, שהוא חושש דלמיא קיימא התם - שמה  
 64 תעמוד הבהמה באותם פינות ולא אתיא אולא להדיא - ולא תבוא  
 65 לחצירו מיד, קא משמע לן דספקא דעתיה, ומתחייב באחריותה.  
 66 הגמרא מבררת ממתני וזכה השואל בחפץ לענין זה שאין המשאיל  
 67 יכול לחזור בו: אמר רב הונא, השואל קרדום - גרזן מחבירו, אם  
 68 כבר השתמש בו ופקע בו עצים, קנאו השואל, אך אם לא פקע בו,  
 69 לא קנאו.  
 70 מבררת הגמרא: למאי - לאיזה ענין אמר רב הונא שרק אם בקע  
 71 בו קנאו, אילימא לענין חיוב אונסין, אם כן קשה, מאי שנא - במה  
 72 שונה הדין השני במשנה לגבי פרה, דמשעת שאילה - כשמשכה  
 73 השליח, מתחייב השואל באונסין, ואף שלא התחיל להשתמש בה,  
 74 מדינו של רב הונא המחייב רק לאחר שביקע בו.  
 75 מבארת הגמרא: אלא לעולם חיוב אונסין חל משעת המשיכה,  
 76 ודינו של רב הונא נאמר לענין הודה, שאם השאילו קרדום לזמן  
 77 מסוים ורוצה המשאיל לחזור בו בתוך הזמן, אם כבר פקע בו,  
 78 קנאו עד סוף ימי שאילתו, ולא מצי הדר ביה משאיל - אין המשאיל  
 79 יכול לחזור בו, אך אם עדיין לא פקע בו, מצי משאיל הדר ביה, ולא  
 80 נאמר בשומרים קנין משיכה.  
 81 מביאה הגמרא אמורא החולק על רב הונא: ופליגי דרבי אמי,  
 82 דאמר רבי אמי, אדם המשאיל קרדום של הקדש לחבירו, מעל  
 83 המשאיל לפי שווי מוכת הנאה שבו - בהשאלתו, כלומר כדמים  
 84 שהיה מוכן לשלם כדי שיחזיק לו השואל טובה על השאלתו,  
 85 ודמים אלו ישלם להקדש. ויחבירו - השואל מותר לבקע בו  
 86 לכתחילה, כיון שהמשאיל כבר מעל בדמי טובת ההנאה שבו,  
 87 והוציאו לחולין. ואי נאמר כדברי רב הונא, שהשואל לא קנאו  
 88 במשיכה עד שישתמש בו, אמאי מעל המשאיל, ואמאי חבירו מותר  
 89 לבקע בו לכתחילה, והרי כל זמן שלא השתמש בו לא קנאו, ואם  
 90 כן לא יבקע בו השואל אלא ניהדריה - יחזירנו להקדש, ולא  
 91 ליקנייה, ולא לימעול, ומכך שאמר רבי אמי שהראשון כבר מעל  
 92 אף קודם שהשתמש בו השואל, מוכח שקנאו השואל במשיכה  
 93 לבד, ויצא לחולין, ושלא כדברי רב הונא.  
 94 מביאה הגמרא אמורא נוסף החולק על רב הונא: ופליגי דרבי  
 95 אלעזר, דאמר רבי אלעזר, כדרה שתקנו חכמים קנין משיכה  
 96 בקלחות, כך תקנו משיכה בשומרים, ששוכר או שואל שקיבלו  
 97 לרשותם חפץ ומשכוהו, אין הבעלים יכול לחזור בו. ואילו לרב  
 98 הונא אינם זוכים בחפץ עד שיתחילו להשתמש בו.  
 99 מביאה הגמרא ברייתא המסייעת לרבי אלעזר: תניא נמי הכי,  
 100 כשם שתקנו משיכה בקלחות, כך תקנו משיכה בשומרים.  
 101 מביאה הגמרא את סיום הברייתא: וקשם



דרך התסידות שהרבי יסד הוא החידוש האלוקי הגדול, שהרבי אינו בודד  
 וחסידים אינם בודדים

היום יום כב איר

כבא מציעא. פרק שמיני - השואל את הפרה - דף צט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רלז תוספות

**אָמַר** שמואל בעבד עברי. פי' ר"ח דשמואל פליגי עליה דרב זלית הלכתא כוותיה דרב דאמר הכישה במקל ותבא חייב וכן משמע דפליגי והלכתא כוותיה מדבקי נקרא לסייעי לרב ודתי ליה דוחוקי: **דלא** קני ליה נופיה. אע"ג דבפ"ק דקדושין (דף טו. ושם) אמרינן דעבד עברי גופו קני היינו לענין שאין גרועו מחול אם מחול בעל פה אלא בתשרי.

**בְּאִמְרֵי** הכישה במקל והיא תבא. ואע"פ שעבדו מוליכה לא הוי שאילה בבגלים והא דאמרנן די עבד כיד רבו היינו שנשאל הרב עצמו עם הפרה ושלח עבדו במקומו וכיון שבמקום בעלים לא חשיב כבהמה אבל הכא ששואל את עבדו והא ליה כשואל שמי פרות דעבדו כבהמתו דמי.

**בִּיּוֹן** שפיראקתא מרשות משאיל נתחייב שואל באונסין. לכאורה נראה דמפריי שפיראקתא מיך לסימטא או לצדי רה"ר דחשיב כאילו מקשה אלא אבל יצאתה מיך לרה"ר לא כיון דמשיכה שואל קונה רה"ר דלא הוצרך רב לפרש דפשיטא הוא דלא עדיף ממשכיה א נמי סתם חצרות סמוכים פתחינן לצד רה"ר ולא לרה"ר עצמו לכך לא הוצרך לפרש וא"ת דבהוכר את הספינה (בב"ב דף פד:) אמרינן רב ושמואל דאמרין תרויהו פלוי של אדם קונה לו בכל מקום חוץ מרה"ר משמע דקודם דנהיג על גבי סימטא לא קני אלא דוקא פלוי קונה לו והכא אמר רב דקונה בסימטא וי"ל דהתם מיירי כשקנה מתחילה מונח בבבלי קודם קנין ולא שהיה המוכר שם בשעת מכירה אבל הניח על גבי קרקע של סימטא לשם קנין קונה ועוד י"ל דהכא מיירי אפי' יצאת מקד לרה"ר ולענין להתחייב באונסין קניא משיכה ברה"ר אף על גב דלא קניא לענין מקח כמו שואל קורדום לרב והיא דאמר לקמן דקני במשיכה להתחייב באונסין אף על גב דלא קניא לתורה. **וְחֻבְרֵי** מותר לבקע בו בלכתחילה. תימא דתניא בתוספתא בעק בקורדום של הקדש בא חבירו ובקע בו ובא חבירו ובקע בו בולם מעלו וליבא למימר דאיירי בקורדום כלי שרת ששוחטין בו שאין יוצא לחולין בדונן בפרק דהקנין (מעילה דף יט.) אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בבהמה וכלי שרת בלבד דהא קתני סיפא נטלו ונתנו לחבירו הוא מועל לחבירו לא מעל ובעולה נתנו לחבירו וחבירו לחבירו בולן מעלו בה ואין נראה לרי"י נמי דהתם איירי בשלא נתפוננו לגזול אלא כל אחד דעתו להחזירו אחר בקוע ולא יצא לחולין אלא מה שנתפונן לגזול דהא קי"ל שואל שלא מדעת גזול וי' וקם ליה בוליה ברשותיה אלא נראה לרי"י דתוספתא איירי בגזברים המסורות להן קרדומות של הקדש דכל אחד מעל לפי שנתנה ואינו יוצא לחולין שהרי יא נתפוננו להוציא מרשות שהיא שם כדפי' לעיל וסיפא דקתני נתנו לחבירו היינו לחבירו שאינו גזבר ואפילו בלא בקוע מעל לפי שנתפונן להוציא מרשותו והא דתנן בהתנהגה אין מועל אחר מועל אלא בבהמה וכלי שרת בלבד כיצד רכב על בהמה ובא חבירו ורכב התם איירי בשאינם גזברים דאי בגזברים אפילו קודשת דמים נמי בולם מעלו ובמשאיל קורדום לחבירו דקאמר הכא הוה נראה לרי"י לכאורה שיצא כל הקורדום לחולין בשאלו לו ולכך חבירו מותר לבקע בו בלכתחילה ומי' לא מעל אלא לפי טובת הנאה בלשון ר"י דא"כ למה הוצרך לפרש לפי טובת הנאה כיון שבכל הזמן שנתנה לחבירו לא מעל יותר וע"כ נראה לו יותר שאינו יוצא לחולין אלא אותה הנאה שנתן לשואל ומותר לבקע עד זמן השאלה ולא יותר ובנותנו לחבירו דעלמא מעל לפי בוליה ואין להקשות איך מותר לבקע פיון שמעורב באותו קורדום חולין והקדש מאי שנא ממשכיר ביתו והקדישו דאם רב זה השוכר מעל (ערכין דף בא.) בשביל שמעורב חלקו בשל הקדש וי"ל כיון שהשאלו ומעל בשאלה יצאת כל הנאת בקוע חולין ואין מעורב בה מן הקדש כלום וא"ת כיון דנתנו לחבירו מעל לפי כל מה שרוצא מרשות הקדש ונתן לחבירו גם כן מעל לפי כל מה ששעה הנאת בקוע וי"ל דבנתן מועל כדיון לפי בוליה כיון דהא חסיד הקדש אבל כאן לא הפסיד להקדש אלא מה שנתנה הקורדום ע"י בקוע וטובת הנאה דשאלה הוי טפי.

**כִּף** תגנו משיכה בשומרים. לא להתחייב באונסין קאמר דהא שומר תגם בלא משיכה חייב בפשיעה כדאמרין פרק האומנין (לעיל דף פ.) דנתן לפני שומר תגם והוא הדין שומר שכן גנביה ואבידו ואי שואל קאמר מדאורייתא נמי לא קני אלא במשיכה וליבא למימר דקני אשכר שתקנו משיכה ולא קנו מעות דהא שכיבות אינה משתלמת אלא לבסוף ועוד מאי פליגי דאמר הכא אלא לענין חזרה קאמר דשוכר ושואל מיך שמשכו בבהמה מרשות הבעלים אין בעלים יבולין עוד לחזור והיינו דקאמר ופליגי דרב הונא:

כיד עבדו חייב. בתמיהה קתני א"ל השואל שלקה לי ביד עבדך ושלחה לו חייב השואל באונסיה בדרך והרי לא יצאת מרשות משאיל דיד עבד כיד רבו דקניא והרי הוא כאילו הולכיה לו הוא: נעשה באומר הכישה במקל והיא תבא. אחרי הלכך משפיראקתא מחצרו של בעלים בין בלא שומר בין ע"י שומר עמדה ברשות השואל דשעבדי נפשיה משפיראקתא

מרשותו והרי הכישה במקל עד אשר יצאתה מביטו: ושלחה לו כיד גנו. של משאיל שלקה משאיל לשואל חייב השואל ובגון שאמר ליה שלח לי ביד גנה: כיד עבדו פטור. ואפי' אמר שלקה לי ביד עבדך: לא תימא. כדפרצה רב נעשה כאומר לו אלא רב מוזק לה ולמתיב באל"ה הכישה במקל והיא תבא אחרי דשעבדי נפשיה מכי נפקא מחצרו ומשום דשלח עבדו עמה לא מיפטר: לפנים מחצרו של משאיל. שחצרו של משאיל פתוחה לרה"ר וחצר השואל לפנים ממנו ופתוחה לחצרו של משאיל שאין נכנסין ויוצאין לחצרו של שואל אלא דרך חצרו של משאיל דהתם סמכא דעתיה דשואל דמישעמדה הבעלים לפניה להסותה לצד חצרו של שואל ומיה ליה בחוקצא ודאי להתם ריהקא והואה הוא דמשעבד שואל נפשיה אבל אם היתה צריכה לבה דרך רשות הרבים לעולם אימא לך אפי' אמר ליה הכי לא סמכא דעתיה שפירקה המשאיל בלא שומר ולא שעבד נפשיה עד שתבא לידו: דאיבא גזייתא. שיש בחצר המשאיל ויות ועוקצין שיבולה לסור שם ולהשטם מבחבא דטוט"ט בלע"ז בלשון (התלים ז) כי גו חיש וכמו (במדר יא) והגו שלום: אלא לתורה. סמכא בא המשאיל לחזור ולהובעה ממנו בחוץ ימי המזן שהשאלה לו: בקע בו קנאו. עד שיכלו ימי שאלתו: לא בקע בו לא קנאו. דקסבר אין משיכה קונה בשומרים: מעל. המשאיל שלם להקדש סרו שנתנה בהשאלתו ומה היא הנאתו לפי טובת הנאה שבו אומרים בו בקה הוא רוצה להיות נזכר משלו להחזיק לו השואל טובתו והנאתו כיון טובת הנאה בנדיד בלע"ז: וחבירו מותר לבקע בו בלכתחילה. אפילו ידע לאחר שבא לידו שהוא של הקדש שמפיון ששגג בו המשאיל ונתחייב דמי טובת הנאה להקדש יצאת הנתיקה לחולין: ואי לא קנאו. במשיכה אמאי מעל המשאיל עד שיבקע בו השואל: ופליגי. נמי דרב הונא אדר' אלעזר:

קרקע

**פְּרִט** למוזיק. דלא משלם חומשא היינו מדרבנן אבל מדאורייתא לא משלם אפילו קרן כדמשמע בריש ב"ק (דף טו: ושם) דקתני אבל ד' אבות נכסים שאין בהם מעילה וכן משמע בירושלמי הנזקק ר"ע אומר ק"ו להקדש כמה אנו קיימין אי בנזקין רעהו אמר רתמאן ולא להקדש אי בנזקי גופו האת תני ר' חיאי נזקין להדיהו ואין נזקין להקדש כי

**שְׁקָרַע נְגִית בְּכֶסֶף וּבִשְׁטֵר וּבְחֻזְקָה פֶּדָ שְׂכִירוֹת נִקְנָה בְּכֶסֶף וּבִשְׁטֵר וּבְחֻזְקָה שְׂכִירוֹת מֵאִי עֲבִידֵיהִי אָמַר רַב הִסְדָּא שְׂכִירוֹת קָרְקַע אָמַר שְׂמוּאֵל הָאִי מֵאִן הִזְיֵל חִבְיָא דְתַמְרֵי מְחִבְרֵי וְאִיתֵיהּ בְּהַ חֲמִישִׁים תַּמְרֵי אֲנִיב הֲרֵדִי מוֹדְבָנִן בְּנִי נְכִי הָדָא הָדָא הָדָא מוֹדְבָנִן בְּנִי לְהַדְיוּט מְשֻׁלָּם חֲמִישִׁים נְכִי הָדָא לְהַקְדֵּשׁ מְשֻׁלָּם חֲמִישִׁים וְחֻזְמֻשְׁיֵיהּ מֵה שְׂאִין כֵּן בְּמוּזִיק דְלֹא מְשֻׁלָּם חוּמְשָׁא דְאָמַר מַר אִישׁ כִּי יֹאכַל קֵדֵשׁ פְּרִט לְמוּזִיק מְתַקֵּף לֵה רַב יְבִיב פַּר אַפְיֵי לְהַדְיוּט אַמְוֵא מְשֻׁלָּם חֲמִישִׁים נְכִי הָדָא נִימָא לִיָּה אָנָּא הָדָא הָדָא הָדָא הָדָא מוֹזְבְּנִינָא לְהוּ אָמַר רַב הוֹנָא בְּרִיהַ דְרַב יְהוֹשֻׁעַ שְׁמוֹן בֵּית סָאָה בְּאוּתְהָ שְׂדֵה תַנְן לְמִימְרָא דְסָבַר שְׂמוּאֵל דִּין הַדְיוּט לֹא דַרְוִין בְּבוֹהַ דְמִי וְהִתְנַן נָטַל אָבֹן אוֹ קוֹרָה מְתַקְדֵּשׁ לֹא מְעַל נִתְנָה לְחִבְרֵי הוּא מְעַל וְחִבְרֵי לֹא מְעַל בְּנִינְהָ בְּתוּךְ בֵּיתוֹ לֹא מְעַל עַד שְׂדֵירוֹ תַּחְתּוּמֵיהּ בְּשׂוֹהַ פְּרוּמָה וְיִתִּיב ר' אֲבָהוּ קְמוּיָה דְרַבִּי יוֹחָנָן וְיִתִּיב וְקָאָמַר מְשַׁמְיָה דְשְׂמוּאֵל זֹאת אוֹמֵרַת הָדָר בְּחֻצְרָא חִבְרֵי שְׁלֹא מְדַעְתּוֹ צְרִיד לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׂכָר (א"ל רַבִּי יוֹחָנָן) הָדָר בֵּיה שְׂמוּאֵל מֵהֵימָּן וּמְוֵאֵי דְמֵהֵימָּן הָדָר בֵּיה דְלִמָּא מֵהָא הָדָר לֹא מֵהֵימָּן הָדָר בֵּיה פְּדִרְבָּא דְאָמַר רַבָּא הַקְדֵּשׁ שְׁלֹא מְדַעַת כְּהַדְיוּט מְדַעַת דְמִי אָמַר רַבָּא הִנֵּי שְׂקוּלָאֵי דְחִבְרֵי חִבְתִּי דְחִמְרָא לְחֻזְוָאָה בְּיוֹמָא דְשִׁקְיָא מוֹדְבְּנָא בַּהּ בִּישְׂאָר יוֹמֵי מוֹדְבְּנָא בְּאַרְבַּע אַהֲדָרוֹ לִיָּה בְּיוֹמָא דְשִׁקְיָא מְהַדְרוֹ לִיָּה חִבְתֵּיהּ דְחִמְרָא בִּישְׂאָר יוֹמֵי מְהַדְרוֹ לִיָּה ה' וְלֹא אֲמַרְן אֱלָא דְלֹא ה"ל חִמְרָא לְזַבְוֵי אָבַל ה"ל חִמְרָא לְזַבְוֵי הָא אִיבְעִי לִיָּה לְזַבְוֵי וּמְנַפֵּי לִיָּה אָגַר מִרְחִיבָה וְדָמִי פְּרוּזִינְתָא:**

חשבון סאה בס' סאין ואיכא מאן דאמר קלח בס' קלחין ועולם בס' שיעורין כמותו ומאן דאמר תרקב בששים תרקבין וקלח סאה דמתניתין משערין לפי מאי שיעורא ושם משלם באותו כמותו ומפסיד מוזיק או בשלשים תרקבין או סאה בששים סאין ופרקי על כולוהו מברייתא אכלה קב או כו' מאי לאו בפני עצמה ששמיני הערוגה לכדה בפני עצמה כמה היתה קפה התרקע עם החרעין וכמה היא קפה עקשיו כשנאכלו והשתא אמתני גופא לא מצי למיפרק דאיכא נמי לפרושי הכי בדפרי' ואין להקשות לפי ר"י האי בית סאה סאה מיבעי ליה דהכי פרקי' והם רב הונא בר גונח לרב פפא דמפרש קב בס' קבין ובית כור בס' כורין האי בית כור כור מביעי ליה דהם לא פרקי' אלא משום דכי היכי דתריש רישא קב ולא קתני בית ה' הוה ליה למינע כור ולא בית כור אלא כמו שהתחיל ברישא: **באותה** שדה תנו. תימה היכי מייתי ראייה ממקרקעי אמטלטלי דעל פרקא לא דמו שדרי' הקא חביצא דתמרי' אין שמו' בששים כי הים אלא בפני עצמה ר"ל דהכי מייתי ראייה ביון דמקלין בולי' האי במקרקעי אין לנו להחמיר במטלטלין ולומר כל חדא וחדא הוה מוזבנינא ליה: **אתררי'** ליה ביומא דשוקא. פירוש קודם שעבר יום השוק ראשון אינו יכול לומר לא אקח אלא מעות אביל עבר יום השוק לא יקח יין אלא מעות דמצי אמר כבר היתה מוכר ביום השוק שעבר ואין לו להמתין עד יום השוק הקא אביל יש לו יין עוד למכור לא יכול לומר כן שדרי' לא מכר שלח:

קרקע נגית בכסף או בשטר או בחזקה. ידעל ופרץ ונגרד כל שהוא ובמסכת קדושין דף כו.) ולפינו לזה: שכירות. ס'סד שוכר בהמה וכלים: מאי עבידתייהו. להקנות עד שימשוך ומאי חזקה בלא משיכה משכחת ליה: שכירות קרקע. השוכר לו ביתו משתכן לו כסף או שכתבו לו בעלים ביתו מושכן לך ומסר לו השטר או שהזיק בו השוכר אין אחד מהם

יכול לחזור: **חביצא** דתמרי. תמרים המדוקקים יחד קרי' חביצא ואית בתן תמשיך תמרי: **אנב** תנדי' מוֹדְבָנִן חֲמִישִׁים נְכִי תַרְדֵּי. הלוקח יחד אינו נותן בהם אלא מ"ט פרוטות כדי שחזור ומכור אחת אחת ושכור פרוטה: **להדיהו**. אם משל הדיוס הוא. משלם לו כמו שתון נמכרים ביחד ואין מודקקין להחמיר עליו כדקאמר טקמא לקמון שמיין בית סאה וכו'. **מה ששין** יחד כמייק. הקדש אחומשין קאי' שמיין בית סאה באותו שדה תנו. גבי נזיקין דשן בב"ק (דף נה:) כי יבער איש שדה או כרם וגו' תנו כיצד משלמת מה שהזיקה שמיין בית סאה באותו שדה כמה היתה קפה וכמה היא קפה ואין מודקקין להיות שמיין והאבילה לבהמה מה הקנה שוק הערוגה זו שנאכלת אלא מה נחסר בית סאה מדמי' אם היה בא למכור הקרקע עם ויעיקה מה חסרו דמי' בשביל אכילת ערוגה זו והיינו קולא גביה דהבא לקנות קרקע לא יעיקה בכך ובכך מוטע יפטר פחות דמים ומקרא' לוי' לה בב"ק (דף נה:) **נפל אבן וכו'.** במס' חגיגה (דף י"ד:) פריכין מכדי מישקל שקליה מה לי נבגה הוא ומה לי נתנה לחבירו ואוקמינן בגוהר שאבני קודש מסויין לו עסקינן דבלאו הכי נמי ברשותו הוה מנחא הלכך לא מעל בהגבהתו: נתנה לחבירו. דוציאת לחולין שקנאה חבירו במתנתו והוא ישלם להקדש: **בגהא**. גוהר לתוך ביתו: לא מעל. והם אוקמינא בגוהר שהזיקה ע"פ ארוכה דלא שנייה: **ותיב ר' אבהו** גרסינן: **זאת אומרת**. דכי דר תחמיה מעל ואע"ג דלא שנייה הדר בחצר חבירו שלא מדעת בעלים צריך להעלות לו שכר אפי' בחצר דלא קיימא לאגרא דהוה ליה זה נתנה וזה לא חסר דהא הקא שלא מדעת הקדש דר וקאמר דמשלם מעילה להקדש ומקאמר זאת אומרת ש"מ לוי' דהיזית מוקדש: **לדקדק** אתריה. הדר ביה שמואל פתחיה. ולא יתקן מניה הדר בחצר חבירו שלא מדעתו של בעה"ב דהא שמעי' ליה הקא דלא משוי דין הדיוס כהקדש: **כהדיוט מדעת דמי**. שהקדש מונח למעול לכל הקא ואין מותרו בידו ורחמנא

אמר מאן דמיתתניו למעול ורחמנא ידעו: **שקולאי**. נושאי משאוי: **אתרדו** ליה **ביומא דשוקא**. קודם שיגיע יום השוק שיכול למכרה ביום השוק שיגיע ראשון. **מהררי** ליה ה'. דאמר ליה אי הוה נכאי בימא דשוקא ה' הוה שונה ולא אהרן. דמהררי ליה ה' אלא דלית להנוואה חמרא לזבויי דהשתא ודאי אי אהדרו ניהליה הוי מוזבין ליה: **אכל** תני ליה **חמרא לזבויי**. ולא זבין גלי דעתיה דלא הוה מוזבין ולא משלמי אלא חביתא דחמרא וכי מהררי ליה נמי ה' מנכי ליה תחוני' מה' אגרי טרמא כפועל בטל כמה הוא רוצה לישוב ולא למכור יין חבית אחת פרוטה פרוטה וישב בטל: **דמי** (ברגיןתיא). שזונגין למכרוי בעיר על היין בשוקים וברחובות יש בבית פלוני ויין למכור: **פרונוניא**. לשון ברוך ודייש' בלע"ז כלומר יציאת היין הנמכר בבראך בפרוטות וי"מ שדרי' צרכין לשכור אומן לנכב נכב בחבית מפני שהוא של חרס ולתקן ברוך הנך דמי מנכי ליה שדרי' פטרודה מכל אלה: **מתני'**

ולחידו

57 ממשיכה הגמרא בקושיה: וְיָתִיב רַבִּי אֶהְיֶה קַמְיָה דְרַבִּי יוֹהָנָן,  
58 וְיָתִיב וְקָאֵמַר מְשַׁמְשֵׁי דְשְׁמוּאֵל כִּךְ, זֹאת אִמְרַתָּה - מהמבואר במשנה  
59 שהנהגה מהקדש ללא ידיעתו חייב, אף שלא עשה שינוי בחפץ  
60 ולא נחסר ההקדש כלום, יש ללמוד שאף בהדיוט הדין כן, ולכן  
61 הָדָר בְּחֵצֵי הַבְּיָרוֹ שְׁלֵא מְדַעְתָּ - ללא ידיעת הבעלים, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת  
62 לוֹ - לשלם לו שָׂכָר, אף שהדירה אינה עומדת להשכרה, ובכך  
63 שגר שם לו חסר לבעלים כלום. ומכאן מוכח ששמואל מדמה  
64 את דין ההדיוט לדין ההקדש, ולא כמבואר בדבריו לגבי חביצא  
65 דתמרי שיש חילוק ביניהם לגבי התשלומים.  
66 מתרצת הגמרא: (אָמַר לִיה רַבִּי יוֹהָנָן), באמת דעת שמואל שאין  
67 לדמות הדיוט להקדש, כפי שאמר לגבי חביצא דתמרי, וְהָדָר בֵּיה  
68 שְׁמוּאֵל מַהֲהִיא - שמואל חזר בו ממה שדימה את הנהגה מהדיוט  
69 לנהגה מהקדש, לגבי חיוב תשלומים.  
70 מקשה הגמרא: וּמָמַאי - מנין לך לומר דְמַהֲהִיא הָדָר בֵּיה -  
71 שמדבריו שם חזר בו, והוא סובר שיש חילוק בין הדיוט להקדש,  
72 דְלָמָּא מַהֲ הָדָר - שמה חזר בו מדבריו בסוגייתנו לגבי חביצא  
73 דתמרי, והוא סובר שאין לחלק בין הדיוט להקדש.  
74 מתרצת הגמרא: לֹא - אין לומר כן, אלא ודאי מַהֲהִיא הָדָר בֵּיה,  
75 והטעם שחזר בו הוא דְרַבְרָבָא, דְאָמַר רַבָּא שאין לדמות נהגה  
76 מהדיוט לנהגה מהקדש, כיון שהנהגה מִהַקְדָּשׁ שְׁלֵא מְדַעְתָּ  
77 ההקדש, כְּמִי שְׁנַהֲגָה מִהַדְיוֹט מְדַעְתָּ דְמִי, שהרי ההקדש שייך לה,  
78 שהוא יודע מי נהנה, ואמר בתורה שהנהגה מעל וחייב לשלם,  
79 וְהִיא הַזְכָּרָה מִמְּנָה הַדְיוֹט מְדַעְתָּ הַבְּעֵלִים, שחייב לשלם, ואין  
80 ללמוד מכאן שהנהגה מהדיוט שלא מדעתו יתחייב, ומחמת סברא  
81 זו יש להוכיח שחזר בו שמואל ממה שדימה את ההדיוט להקדש,  
82 ולא חזר בו ממה שחילק ביניהם לגבי הגזול חביצא דתמרי,  
83 כמבואר בסוגייתנו.  
84 הגמרא מביאה חיוב נוסף שיש בו שתי צורות שומא: אָמַר רַבָּא,  
85 הֵי שְׁקוּלָא - אותם הסבלים נושאי משאות, דְחֲבֵרוּ בְּחִיתָא דְחֲמָרָא  
86 לְחֲנוּוּתָא - ששברו חבית יין שהיית להונני כשנשא אותה, באופן  
87 שהתחייבו בתשלומיה, ושוויה של החבית אינו קבוע, אלא בְּיוֹמָא  
88 דְשׁוּקָא מְיוֹדְפְנָא בְּחֵמֶשׁ - ביום השוק היא נמכרת בחמשה זוז,  
89 וּפְשָׁא רִימִי מְיוֹדְפְנָא בְּאַרְבַּע - ובשאר הימים היא נמכרת בארבעה  
90 זוז, הדין הוא שיש חילוק מתי הם משלמים, אֲהָדָרוּ לִיה בְּיוֹמָא  
91 דְשׁוּקָא - אם שילמו לו את נזקו קודם יום השוק הראשון שלאחר  
92 החיזוק, מְהָדָרוּ לִיה חֲבִיתָא דְחֲמָרָא - יכולים להחזיר לו חבית יין,  
93 אף ששוויה עתה רק ארבע, כיון שכשיגיע יום השוק יוכל למכרה  
94 בחמש. אך אם שילמו לו בְּשָׂאָר יוֹמֵי שְׁלֵא אַחֲרָא יוֹם הַשּׁוּק, מְהָדָרוּ לִיה  
95 חֵמֶשׁ, ואינם נפטרים בהשבת חבית, כיון שאם היתה החבית בידו  
96 ביום השוק היה מוכרה בחמש, והפסידוהו חמש.  
97 מוסיף רבא: וְלֹא אֶמְרֵן שאם שילמו אחרי יום השוק משלמים חמש,  
98 אֲלָא באופן דְלֹא הָוָה לִיה חֲמָרָא לְזַבְּנִי - שביום השוק לא היה  
99 לאותו חנוני יין אחר למכור, אֲבָל אם הָוָה לִיה ביום השוק חֲמָרָא  
100 לְזַבְּנִי, ולא מכרה, אינו יכול לתבוע מהם חמש, שהרי אם באמת  
101 היה יכול למכור את היין ביום השוק, הָא אֵיבְעִי לִיה לְזַבְּנִי - היה  
102 לו למכור את היין אחר, ובכך שלא מכרה גילה ברעתו שגם את  
103 החבית שהזיקו לו לא היה מוכר, ולכן הם נפטרים בנתינת חבית  
104 יין בלבד, אף ששוויה עתה ארבע.  
105 מוסיף רבא עוד דין: וְגַם באופן שמשלמים חמש, מְנַבֵּי לִיה - החנוני  
106 מפחית להם אָנָּר מִיְרֵחִיה - את דמי טירחתו, שהיה צריך לטרוח  
107 ולמכור את היין בשוק מעט מעט, ומפחית להם את הדמים שהיה  
108 מוכן להפסיד מדמי החבית כדי להמנע מטירחו זו ולמכור את  
109 כולה יחד. וכן מפחית דְמֵי בְּרִוּוּיָתָא - דמי עשיית נקב בחבית,  
110 שאם לא היתה נשברת היה צריך לשלם ממון זה לאומן, ויש  
111 להפחיתו מחמשת הזוזים שהם משלמים לו:

1 שְׁפָרְקֵעַ נְקִיטָא בְּכַסְפָּא, וּבְשָׂאָר שְׁכּוּתָא הַמוּכָר לְקוּנְהָ שְׁדֵי מְכוּרָה  
2 לך, וּבִתְרוּקָה - שהקונה עושה מעשה המראה בעלות על הקרקע,  
3 כנעילת דלת, בניית או פריצת גדר (ב"ב מב. מג. גג.), כִּךְ שְׁכִירֵי דְנַקְנָה  
4 בְּכַסְפָּא, וּבְשָׂאָר, וּבִתְרוּקָה, והבינה הגמרא שמדובר בשכירות  
5 מטלטלין.  
6 שואלת הגמרא: שְׁכִירֵי, מָאי עֲבִידֵיהּ - מה ענינה לכאן, והרי  
7 שכירות נקנית במשיכה, ולא בחזקה. משיכה הגמרא: אָמַר רַב  
8 חֲפָזָא, כוונת הברייתא לשְׁכִירֵי קְרָקֵעַ, שנקנית בכסף, או בשטר,  
9 שיכתוב לו המשכיר 'ביתי מושכר לך' וימסרנו לו, או בחזקה,  
10 שיחזיק השוכר בבית כנעילת דלת וכדומה, ואז שניהם אינם  
11 יכולים לחזור בהם.  
12 הגמרא מביאה דין שיש בו שינוי בצורת התשלום בין הדיוט  
13 להקדש: אָמַר שְׁמוּאֵל, הָא מָאן הַגּוֹל 'חֲבִיצָא דְתַמְרִי' מִחֲבִירֵי - מי  
14 שגול מחבירו קבוצת תמרים הדבוקים יחד, וְאִתָּה בָּהּ - ויש בה  
15 בחביצא זו חֲמִשִּׁים תַּמְרִי, ושוויה אינו קבוע, אלא אֲנָב הָדָר - אם  
16 כל התמרים נמכרים יחד, מְיוֹדְפְנָן בְּחֵמֶשׁ נְכֵי הָדָא - נמכרים  
17 בחמשים פחות אחד, כלומר בארבעים ותשע פרוטות, והקונה את  
18 החביצא מוכר כל תמר בפרוטה, ומרויח פרוטה אחת במקח זה,  
19 וכאשר הם נמכרים הָדָא הָדָא - כל אחד בפני עצמו, מְיוֹדְפְנָן  
20 בְּחֵמֶשִׁים. הדין הוא שחיוב התשלומים משתנה לפי הנגזל, לְהִיּוֹט  
21 - אם גזל מחבירו, מְשַׁלֵּם חֲמִשִּׁים נְכֵי הָדָא, וכטעם שיבואר להלן,  
22 אבל לְהַקְדָּשׁ, מְשַׁלֵּם חֲמִשִּׁים פְּרוּטוֹת, וְחֻמְשֵׁיהּ - החומש שלהם,  
23 ככל גזול הקדש, ודין זה של הוספת חומש נאמר רק בגזול, מַה  
24 שְׁאִין בְּן מְזִיק קֹדֶשׁ, מְשַׁלֵּם רַק אֶת הַקֶּרֶן, וְלֹא מְשַׁלֵּם חֻמְשָׁא -  
25 חומש, משום דְאָמַר מַר, נאמר בדין תשלומי חומש באוכל תרומה  
26 (ויקרא כב יד) 'וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשִׂגְוָה וְיִסַּף חֲמִשְׁתּוֹ עֲלָיו, וְיֵשׁ  
27 לְדְרוֹשׁ שְׁחִיב הַחֹמֶשׁ הוּא רַק בְּאוֹכַל קוֹדֶשׁ, פְּרָט לְמִזִּיק קוֹדֶשׁ,  
28 שפטור מחומש.  
29 מקשה הגמרא: מִתְקַן לָהּ רַב בִּיבֵי בַר אֲבִי, לְהִיּוֹט - הגזול  
30 חביצא דתמרי מחבירו, מָמַאי מְשַׁלֵּם רַק חֲמִשִּׁים נְכֵי הָדָא, נִימָא לִיה  
31 - יאמר הנגזל לגזול, אֲנָא, הָדָא הָדָא הָוָה מְזַבְּנִינָא לְהוּ - הייתי  
32 מוכר כל תמר בפני עצמו ומרויח חמשים פרוטות, ומדוע נפטר  
33 הגזול בארבעים ותשע.  
34 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְרַב יוֹהָנָן, שמואל למד דין  
35 זה ממשנה, דְשִׁמְשֵׁן בֵּית סָאָה בְּאוֹתָהּ שְׁהָה' תָּנִן, כלומר, שינוי  
36 במשנה (ב"ק נה): שבהמה שאכלה תבואה מתוך ערוגה שבשדה  
37 אחר והזיקה, אין שמים את פחיתת שווי הערוגה בפני עצמה, אלא  
38 שמים שדה בגודל של בית סאה שיש בה הרבה ערוגות, כמה  
39 הופחת שווה מחמת החיזוק, ומשלם את ההפרש, וכמו ששם  
40 הקילה התורה על המזיק בתשלומיו, כך כאן יש לומר שהקילה  
41 עליו התורה, ומשלם את הערך הנמוך של החביצא, שהוא  
42 ארבעים ותשע.  
43 מקשה הגמרא סתירה בדברי שמואל: לְמִמְרָא - האם יש לומר  
44 דְכַבֵּר שְׁמוּאֵל, שדין התשלומין לְהִיּוֹט לֹא בְּדִין תְּשֻׁלוּמֵי לְבָבוֹת  
45 [הקדשן דְמִי, וְהָתֵּן בְּמַעֲלָה (יט) לגבי גזבר שחפצי הקדש  
46 מסורים בידו, שאם נָמַל אֲבָן או קוּרָה מְהַקְדָּשׁ, לֹא מְעַל, מאחר והם  
47 מסורים בידו וצריכים להיות ברשותו, ונטילתם על ידו אינה  
48 מוציאה אותם מרשות הקדש. אבל אם תָּנָה הגזבר לְחִבְרֵי, הוּא  
49 - הגזבר מְעַל, כיון שבנתינה זו זכה בהם חבירו, שהרי יש לגזבר  
50 רשות ליתנם, והתחייב הגזבר בתשלומים על כך שהוציאה  
51 מהקדש, וְחִבְרֵי - מקבל המתנה, לֹא מְעַל אף אם ישתמש בה,  
52 שהרי זכה בה בנתינת הגזבר. אומרת המשנה דין נוסף: אם בְּנָאָה  
53 הגזבר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, כגון שהניח את הקורה על פי הארובה, לֹא מְעַל,  
54 שהרי הקורה עדיין ברשות הקדש ולא שינה בה כלום, עַד שְׁדִירוּ  
55 תַּחְתֶּיהָ וַיהֲנֶה מִמֶּנָּה כְּשִׁיעוֹר הַשְּׁנָה פְּרוּטָה, שהנאתו נחשבת  
56 מעילה.

משנה

51 אָמַר סוֹמְכוֹס מִמּוֹן הַמוּטֵל בִּסְפַק חוֹלְקִים אֲפִילוּ גָּאוֹן שְׁטַעֲנוּ  
 52 הַבְּעֵלֵי דִינִים 'פְּרִי וְזָרָה', וְלֹכֵךְ אָף בְּמִשְׁנֵתֵינוּ שֶׁשְׁנִיהֶם טַעֲנוּ בְּרִי  
 53 הַדִּין יִחְלֹקוּ כְּשִׁית סוֹמְכוֹס.  
 54 רבא מיישב את משנתנו באופן אחר: רָבָא אָמַר, לְעוֹלָם - אִמְנָם  
 55 כִּי אָמַר סוֹמְכוֹס - לֹא אִמְרַם סוֹמְכוֹס מִמּוֹן הַמוּטֵל בִּסְפַק חוֹלְקִין  
 56 אֵלָּא כִּאֲשֶׁר טוֹעֲנִים הַבְּעֵלֵי דִינִים 'שָׂמָא וְשָׂמָא', אֲכַל בְּטַעֲנוֹת 'פְּרִי  
 57 וְזָרָה' לֹא אָמַר יִחְלֹקוּ, וּמְכַל מְקוּם אִפְשָׁר לִישָׁב מִשְׁנֵתֵינוּ כְּדַעַת  
 58 סוֹמְכוֹס, מִשׁוּם דְּתַנֵּי - תִּשְׁנֵה בְּמִשְׁנֵתֵינוּ 'זָה - הַמוֹכֵר אוֹמֵר שָׂמָא  
 59 עַד שְׂלָא מְכַרְתִּי יִלְדָּה, וְזָה - הַקּוֹנֵה אוֹמֵר שָׂמָא מִשְׁלָקְתִּי יִלְדָּה',  
 60 וְהִינּוּ שְׂאֵף בְּמִשְׁנֵתֵינוּ הֵיוּ טַעֲנוֹתֵיהֶם 'שְׂמָא', וְלֹכֵךְ יִחְלֹקוּ  
 61 כְּסוֹמְכוֹס.  
 62 הַגְּמָרָא מַקְשָׁה מִמִּשְׁנֵתֵנוּ עַל תִּירוּצוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא: תַּנְּן -  
 63 שֵׁנִינוּ בְּסוֹף מִשְׁנֵתֵנוּ, אִם הֵיוּ לְמוֹכֵר שְׁנֵי עֲבָדִים אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד  
 64 קָטָן וּמְכַר אֶחָד מֵהֶם וְלֹא יָדָע אִיזָה מֵהֶם מְכַר, זָה - הַמוֹכֵר אוֹמֵר  
 65 אֵינִי יוֹדָע אִיזָה מְכַרְתִּי, וְזָה - הַקּוֹנֵה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדָע אִיזָה קְנִיתִי,  
 66 וְיִחְלֹקוּ. וּמַעַתָּה, בְּשִׂלְמָא לְרַבָּא - אִמְנָם לְפִי בִיאָרוּ שֶׁל רַבָּא יוֹבֵן  
 67 דִּינֵי מִשְׁנֵתֵנוּ, מִדְּבַר שְׂמָא וְשָׂמָא - כֵּשֶׁם שֶׁבִּסְטוֹף הַמְּשֻׁנָּה שֵׁנִינוּ דִּין יִחְלֹקוּ  
 68 בְּטַעֲנוֹת 'שָׂמָא וְשָׂמָא', שְׁהָרִי אֵינֶם יוֹדְעִים אִם גְּדוֹל אוֹ קָטָן מְכַר  
 69 לוֹ, כִּמוֹ כֵּן רִישָׁא נְמִי - גַּם בְּתַחֲלִיל הַמְּשֻׁנָּה בְּאוֹפֵן שֶׁמִּחְלֵף פֵּרָה  
 70 בַּחֲמוֹר וְיִלְדָּה, מְדוּבָר בְּטַעֲנוֹת 'שָׂמָא וְשָׂמָא', שְׂאִינֶם יוֹדְעִים אִם  
 71 יִלְדָּה קוֹדֵם מְכִירָה אוֹ אַחֵר מְכִירָה, וְלֹכֵךְ יִחְלֹקוּ. אֵלָּא לְרַבָּה בַּר  
 72 רַב הוֹנָא, דְּאָמַר אֵין - אֲבָן אָמַר סוֹמְכוֹס יִחְלֹקוּ אֲפִילוּ כִּשְׂהַבְעֵלִי  
 73 דִּינִים טוֹעֲנִים 'פְּרִי וְזָרָה', וּבְרִישָׁא שֶׁל מִשְׁנֵתֵנוּ מְדוּבָר שֶׁהַבְּעֵלִי  
 74 דִּינִים טוֹעֲנִים 'בְּרִי', וְלֹכֵךְ יִחְלֹקוּ, אִם כֵּן קֵשָׁה הַשְּׂתָא - אַחֵר  
 75 שֶׁשְׁנֵינוּ בְּרִישָׁא שֶׁ'פְּרִי וְזָרָה' אָמַר סוֹמְכוֹס יִחְלֹקוּ, 'שָׂמָא וְשָׂמָא'  
 76 מִיִּבְעִיא - וְכִי צִרְיָן לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּסִיפָא שִׁיחְלוֹקוּ גַם בְּשִׁמָּא וְשְׂמָא,  
 77 הֵרִי פְּשׁוּט שֶׁכֵּן הוּא. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֵי מִשׁוּם הָא - אִם מִחַמַּת  
 78 קוּשִׂיא וְזוֹ תְרַצָּה לְדַחוּת אֵת דְּבָרֵי רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא, לֹא אֵירָא -  
 79 אֵין לָךְ הַכְּרָח לְכֵךְ, מִשׁוּם שֵׁישׁ לְפִרְשׁ דְּתָנָא סִיפָא לְגִלּוּזֵי רִישָׁא -  
 80 שֶׁהַתָּנָא בְּסוֹף הַמְּשֻׁנָּה בָּא לְגַלּוֹת וְלִכְרַח דִּין שְׁבַתְדִּילֵת  
 81 הַמְּשֻׁנָּה, שְׂלָא תַטְעָה וְהוֹמַר שְׁבִרִישָׁא מְדוּבָר בְּטַעֲנוֹת 'שָׂמָא  
 82 וְשָׂמָא' וְלֹכֵךְ יִחְלֹקוּ, אֲכַל אִם יִטְעֲנוּ 'פְּרִי וְזָרָה' לֹא חוֹלְקִים, מִשׁוּם  
 83 כֵּךְ תָּנָא - שְׁנֵה הַתָּנָא בְּסִיפָא דִּין יִחְלֹקוּ בְּאוֹפֵן שְׁטוּעֲנִים 'שָׂמָא  
 84 וְשָׂמָא', וּמְכַל - מִתְּנָן זֶה תְּנֵה דְּבִרִישָׁא מְדוּבָר בְּטַעֲנוֹת 'פְּרִי וְזָרָה',  
 85 וְאֲפִילוּ הֵכִי - שְׁטוּעֲנִים בְּרִי יִחְלֹקוּ.  
 86 הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְהַקְשׁוֹת מִמִּשְׁנֵתֵנוּ עַל תִּירוּצוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר רַב  
 87 הוֹנָא: תַּנְּן בְּמִשְׁנֵתֵנוּ, אִם הֵיוּ לְמוֹכֵר שְׁנֵי עֲבָדִים אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד  
 88 קָטָן וּמְכַר אֶחָד מֵהֶם וְלֹא יָדָע אִיזָה מְכַר, זָה - הַקּוֹנֵה אוֹמֵר גְּדוֹל  
 89 לְקַחְתִּי, וְזָה - הַמוֹכֵר אוֹמֵר קָטָן מְכַרְתִּי, יִשְׁבַּע הַמוֹכֵר שֶׁקָּטָן מְכַר  
 90 וַיִּטּוֹל הַקּוֹנֵה אֵת הַקָּטָן. וּמַעַתָּה, בְּשִׂלְמָא לְרַבָּא - אִמְנָם יוֹבֵן דִּין זֶה  
 91 לְפִי רַבָּא דְּאָמַר כִּי אָמַר סוֹמְכוֹס דִּין יִחְלֹקוּ הוּא דְּוֹקָא כְּשְׁטוּעֲנִים  
 92 'שָׂמָא וְשָׂמָא', אֲכַל בְּטַעֲנוֹת 'פְּרִי וְזָרָה' לֹא אָמַר סוֹמְכוֹס יִחְלֹקוּ,  
 93 שְׂמִשׁוּם הֵכִי שֵׁנִינוּ שְׂבָאוֹפֵן זֶה שֶׁשְׁנִיהֶם טוֹעֲנִים בְּרִי יִשְׁבַּע הַמוֹכֵר  
 94 וַיִּפְטַר מֵלִיתָן לְקוֹנֵה אֵת הָעֶבֶד הַגְּדוֹל. אֵלָּא לְרַבָּה בַּר רַב הוֹנָא,  
 95 דְּאָמַר אֵין - אֲבָן אָמַר סוֹמְכוֹס דִּין יִחְלֹקוּ אֲפִילוּ כְּשְׁטוּעֲנִים 'פְּרִי  
 96 וְזָרָה', אִם כֵּן קֵשָׁה אֲמָא - מְדוּעַ שֵׁנִינוּ בְּאוֹפֵן זֶה שֶׁשְׁנִיהֶם טוֹעֲנִים  
 97 בְּרִי שִׁשְׁבַּע הַמוֹכֵר, הֵלָּא יִחְלֹקוּ מִיִּבְעִי לִיהִ - הִיָּה צִרְיָן לְפִסּוֹק  
 98 דִּין יִחְלֹקוּ, שְׁהָרִי אָף בְּאוֹפֵן זֶה אוֹמַר סוֹמְכוֹס אֵת דִּינוֹ שִׁיחְלוֹקוּ.  
 99 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: מוֹדָה סוֹמְכוֹס שֶׁלֹּא חוֹלְקִין הֵיכָּא דְּאֵיבָא שְׂבִיקָה  
 100 דְּאִוְרִיתָא - בְּאוֹפֵן שְׂחִיב לִישְׁבַע שְׁבֻעָה מִן הַתּוֹרָה, וְכִינִי  
 101 שְׂבָאוֹפֵן זֶה בְּמִשְׁנֵתֵנוּ מְדוּבָר שֶׁהַמוֹכֵר הוֹדָה בְּמַקְצָה, שְׁהָרִי הוֹדָה  
 102 שֶׁעֲבַד קָטָן אוֹ שֶׁעֲבַד קִטְנָה מְכַר לוֹ, וְחִיבֵי שְׁבֻעַת 'מוֹדָה בְּמַקְצָה'  
 103 מִן הַתּוֹרָה, כְּדִבְעֵינָן לְמֵימַר לְקָטָן - כִּפִּי שִׁיתְבָּאֵר בְּהַמְשַׁךְ הַגְּמָרָא  
 104 (לְקַמְן ע"ב), לְכֵךְ מוֹדָה סוֹמְכוֹס שְׂאֵחַר שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂלָא מְכַר אֵת

1 הַמְּחֵלְפִי עִם חַבִּירוֹ פָּרָה שֶׁלּוֹ בְּחֻמְרוֹ שֶׁל חַבִּירוֹ, וּמִשָּׁךְ אֵת הַחֲמוֹר  
 2 לְרִשׁוֹתָו וְנִקְנִית פִּרְתוֹ לְחַבִּירוֹ בְּקִנְיַן חֲלִיפִין, וְנִמְצָא שֶׁיִלְדָּה הַפֵּרָה  
 3 וְלָדָה, וְלֹא יָדָע אִם יִלְדָּה קוֹדֵם הַחֲלִיפִין אוֹ אַחֲרָיו, וְכֵן הַמוֹכֵר אֵת  
 4 שְׂפָחָתוֹ הַכְּנַעֲנִית בְּכֻסָּף, וְנִמְצָא שֶׁיִלְדָּה וְלָדָה, וְלֹא יָדָע אִם יִלְדָּה  
 5 קוֹדֵם הַמְכִירָה אוֹ אַחֵר הַמְכִירָה, זָה - הַמוֹכֵר אוֹמֵר הַפֵּרָה אוֹ  
 6 הַשְּׂפָחָה יִלְדוּ עַד שְׂלָא מְכַרְתִּי, וְנִמְצָא שֶׁהוּלָד שְׁלִי הוּא, שְׁהָרִי  
 7 אוֹתוֹ לֹא מְכַרְתִּי, וְזָה - הַקּוֹנֵה אוֹמֵר הַפֵּרָה אוֹ הַשְּׂפָחָה יִלְדוּ  
 8 מִשְׁלָקְתִּי - אַחֵר שֶׁכָּבֵר קְנִיתִי אוֹתָהּ וְהוּלָד שְׁלִי הוּא, הֵרִי הַדִּין  
 9 שִׁיחְלֹקוּ הַמוֹכֵר הַקּוֹנֵה בּוֹלָד, שׁוֹה בִּשְׂוָה.  
 10 אִם הֵיוּ לוֹ - לְמוֹכֵר שְׁנֵי עַבְדִּים אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, וְכֵן אִם הֵיוּ  
 11 לוֹ שְׁתֵּי שְׂדוֹת אֶחָת גְּדוֹלָה וְאֶחָת קָטָנָה, וּמְכַר אֶחָד מֵהֶם וְלֹא יָדָע  
 12 אִיזָה מֵהֶם מְכַר, הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר עֲבַד אוֹ שְׁדָה גְּדוֹל לְקַחְתִּי, וְהָלָה -  
 13 הַמוֹכֵר אוֹמֵר אֵינִי יוֹדָע אִיזָה מֵהֶם מְכַרְתִּי, הֵרִי הַדִּין שֶׁזָּכָה הַקּוֹנֵה  
 14 בְּגְדוֹל. וְאִם לְהִיפֵךְ הַמוֹכֵר אוֹמֵר עֲבַד קָטָן אוֹ שְׁדָה קִטְנָה מְכַרְתִּי,  
 15 וְהָלָה - הַקּוֹנֵה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדָע אִיזָה מֵהֶם קְנִיתִי, אֵין לוֹ לְקוֹנֵה  
 16 לְיֹקֵחַ אֵלָּא אֵת הַקָּטָן. וְאִם שֵׁנִיהֶם וְדַאִים בְּטַעֲנוֹתֵיהֶם, זָה - הַקּוֹנֵה  
 17 אוֹמֵר גְּדוֹל לְקַחְתִּי, וְזָה - הַמוֹכֵר אוֹמֵר קָטָן מְכַרְתִּי, יִשְׁבַּע הַמוֹכֵר  
 18 שֶׁהַקָּטָן מְכַר וַיִּטּוֹל הַקּוֹנֵה אֵת הַקָּטָן. וְאִם שֵׁנִיהֶם מְסוּפְקִים בְּדָבָר,  
 19 זָה - הַמוֹכֵר אוֹמֵר אֵינִי יוֹדָע אִיזָה מֵהֶם מְכַרְתִּי, וְגַם זָה - הַקּוֹנֵה  
 20 אוֹמֵר אֵינִי יוֹדָע אִיזָה מֵהֶם קְנִיתִי, וְיִחְלֹקוּ הַמוֹכֵר וְהַקּוֹנֵה בַּחֲפָרֶשׁ  
 21 הַדְּמִים שֶׁבֵּן גְּדוֹל לְקָטָן.  
 22 שֵׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: הַחֲלִיף פֵּרָה בַּחֲמוֹר וְיִלְדָּה הַפֵּרָה, וּמְסוּפְקִים אֵימַתִּי  
 23 יִלְדָּה בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר אוֹ בְּרִשׁוֹת לוֹקֵחַ, יִחְלֹקוּ הַמוֹכֵר וְהַקּוֹנֵה בּוֹלָד.  
 24 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אֲמָא - מְדוּעַ יִחְלֹקוּ, וְלִיְהִי בְּרִשׁוֹת דְּמָאן קְנִימָא  
 25 - הֵרִי יֵשׁ לְרִאֲוֹת בְּרִשׁוֹת מִי נִמְצָא הוֹלֵד וּמוֹחֵק בוֹ, וְלִיְהִי אֵירִי  
 26 - וְהִשְׁנִי הַבָּא לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ יִהְיֶה עֲלֵיו דִּין הַמוֹצִיא מְכִירֵיו עֲלֵיו  
 27 הַרְאִיָּה שֶׁהַמּוֹמֵן שֶׁלּוֹ הוּא, וְלֹכֵךְ אָף כֵּאֵן נִשְׂאִיר אֵת הוֹלֵד בִּיד מִי  
 28 שֶׁנִּמְצָא בְּרִשׁוֹתָו וְלֹא יוֹכַל הִשְׁנִי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֵלָּא בְּרִאִיָּה.  
 29 מִיִּישֵׁבֵת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב חֵיָּיא בַּר אֲבִין אָמַר שְׂמוּאֵל, מְדוּבָר  
 30 בְּאוֹפֵן שֶׁהַפֵּרָה עוֹמְרֵת בְּאַנְס - בְּמִקּוּם הַמַּרְעָה וְלֹכֵךְ אֵין הוֹלֵד  
 31 בְּרִשׁוֹת אֶחָד מֵהֶם. וְלַעֲנִין שְׂפָחָה נְמִי מְדוּבָר דְּקְנִימָא בְּסִימָא -  
 32 שְׁוֹלַדָּה נִמְצָא בְּקָרָן זוֹיִת הַסְּמוּכָה לְרִשׁוֹת הַרְבִּים שְׁמוּכָרִים שֶׁם  
 33 בַּהֲמוֹת וְעַבְדִּים, וְאֵינוּ בְּרִשׁוֹת אֶחָד מֵהֶם. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְנִיִּקְמָא  
 34 אֶחָזְקַת דְּרָמָא קָמָא - הֵלָּא עֲדִין יֵשׁ לָנוּ לְהַעֲמִיד אֵת הוֹלֵד בְּחוֹזַת  
 35 בְּעֵלֵיו הַרְאִשׁוֹן דְּהֵינּוּ הַמוֹכֵר, וְלִיְהִי אֵירִי - וְהִשְׁנִי (הַקּוֹנֵה) הַבָּא  
 36 לְהוֹצִיא מִחוֹזַת הַמוֹכֵר יִהְיֶה עֲלֵיו דִּין הַמוֹצִיא מְכִירֵיו עֲלֵיו  
 37 הַרְאִיָּה. מִיִּישֵׁבֵת הַגְּמָרָא: הָא מְנִי - מִשְׁנָה זֹו שִׁיתֵת סוֹמְכוֹס הֵיא,  
 38 דְּאָמַר סוֹמְכוֹס (ב"ק מו.) מִמּוֹן הַמוּטֵל בְּסְפַק אִם הוּא שֶׁל אֶחָד אוֹ  
 39 שֶׁל שְׁנֵי, חוֹלְקִין בוֹ בְּעֵלֵי הַדִּינִין בְּלֹא שְׂבֻעָה.  
 40 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אֵימָר - אֵימַתִּי מִצִּינֵי דְּאָמַר סוֹמְכוֹס מִמּוֹן הַמוּטֵל  
 41 בְּסִיפַי חוֹלְקִין, בְּ'שָׂמָא וְשָׂמָא' - כִּאֲשֶׁר שְׁנֵי הַבְּעֵלֵי דִינִין טוֹעֲנִים  
 42 טַעֲנַת שְׂמָא שְׁלֵי הוּא הַמִּמּוֹן, וְלֹא בְּרוּר לְהֶם שֶׁל מִי הוּא, כְּגוֹן מַה  
 43 שֵׁנִינוּ (ב"ק מו.). שׁוֹר שֶׁנִּגַּח אֵת הַפֵּרָה וְנִמְצָא עוֹבְרָה מֵת בְּצִידָה,  
 44 וְאֵין יָדָע אִם מִחַמַּת נִגְיַחַת הַפֵּרָה מֵת, אוֹ נוֹלָד קוֹדֵם לְכֵן וּמֵת  
 45 מִחַמַּת דָּבָר אַחֵר, וְנִמְצָא שְׁנֵי הַבְּעֵלֵי דִינִים טוֹעֲנִים שְׂמָא. אֲבָל  
 46 בְּ'פְּרִי וְזָרָה' - שְׁכַל אֶחָד מִבְּעֵלֵי הַדִּינִים טוֹעֵן טַעֲנַת בְּרִי (בְּרוּרוֹ) לִי  
 47 שְׁכַךְ הִיָּה, וְשְׁלִי הוּא אוֹתוֹ מִמּוֹן, כְּגוֹן בְּנִידוֹן מִשְׁנֵתֵנוּ שֶׁהַקּוֹנֵה  
 48 טוֹעֵן בְּרִי שִׁלְדָּה אַחַר הַמְכִירָה וְהַמוֹכֵר טוֹעֵן בְּרִי שִׁלְדָּה קוֹדֵם  
 49 הַמְכִירָה, מִי אָמַר - הֵאֵם אָף בְּאוֹפֵן זֶה אִמְרַם סוֹמְכוֹס מִמּוֹן הַמוּטֵל  
 50 בְּסְפַק חוֹלְקִים. מִיִּישֵׁבֵת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא, אֵין - אֲבָן

גמרא



1 **מתני'** המחליף פרה בחמור. להכי נקט המחליף ולא אמר החמור פרתו וְלָדָה דאילו  
2 מוכר במעות לא קני לוקח עד דמִשְׁפַּח וְכִין דְּמִשְׁפַּח מִידַע יָדַע אִי יָלְדָה פְּרָא אִי לֹא יָלְדָה  
3 קָבַר וְלִיקָא לְסַפּוּקֵי בַעַד שְׁלֵא מְכַרְתִּי וּמִשְׁלַקְתִּי אֲבָל מְחַלֵּף פְּרָה בְּחַמּוֹר לֹא הִיא צִרְיָן  
4 לְמִשְׁפַּח הַפְּרָה אוּ חַמּוֹר וְאַחַר מִתָּן שְׁמִשְׁפַּח נִקְנִין חֲלִיפִין לְחִבְרִי בְּמִשְׁכִּיתוּ שֶׁ לֹא בִּבְמִי

5 **מתני'** המחליף פרה בחמור וילדה וכן החמור  
6 שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וזה אומר  
7 משללקתי יחלוקו היו לו ב' עבדים אחד גדול ואחד  
8 קטן וכן ב' שדות אחת גדולה ואחת קטנה הלוקח  
9 אומר גדול לקחתי והלה אומר אני יודע וזה הגדול  
10 החמור אומר קטן מכרתי והלה אומר אני יודע אין  
11 לו אלא קטן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע  
12 החמור שהקטן מכר זה אומר אני יודע וזה אומר  
13 אני יודע יחלוקו: **גמ'** אמאי יחלוקו וליחוי ברשות  
14 דמאן קנימא וליחוי איךד המוציא מחבירו עליו  
15 הראיה א"ר תניא בר אבין אמר שמואל בעומדת  
16 באגם שפחה נמי דקיימא בסמימא ונוקמא אחזקת  
17 דמרא קמא וליחוי איךד המע"ה הא כני סומכוס  
18 היא דאמר ממוון המוטל בספק חולקין בלא שבועה  
19 אימור דאמר סומכוס בשמא ושמא בכרי וברי מי  
20 אומר אומר רבה בר רב הונא אין אומר סומכוס  
21 אפילו בכרי וברי רבא אומר לעולם כי אומר סומכוס  
22 שמא ושמא אבל ברי וברי לא אומר ותני זה אומר  
23 שמא עד שלא מכרתי וזה אומר שמא משללקתי  
24 תנן זה אומר אני יודע וזה אומר אני יודע יחלוקו  
25 בשלמא לרבא מדסיפא שמא ושמא רישא נמי  
26 שמא ושמא אלא לרבה בר רב הונא דאמר אין  
27 אומר סומכוס אפילו ברי וברי השתא ברי וברי אומר  
28 יחלוקו שמא ושמא מיבעיא אי משום הא לא איריא  
29 תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא שמא  
30 ושמא אבל ברי וברי לא תנא סיפא שמא ושמא

31 **מבבל דרישא ברי וברי ואפ"ה יחלוקו תנן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע החמור**  
32 **שקטן מכר בשלמא לרבא דאמר כי אומר סומכוס שמא ושמא אבל ברי וברי לא אומר**  
33 **מש"ה ישבע אלא לרבה בר רב הונא דאמר אין אומר סומכוס אפילו ברי וברי אמאי**  
34 **ישבע מוכר יחלוקו מיבעי ליה מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא פדבעין**  
35 **למימר לקמן: היו לו ב' עבדים אחד גדול ואחד קטן וכו']:** אמאי ישבע מה ששמענו לא  
36 הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ועוד הילך הוא ועוד אין נשבעין על העבדים אומר  
37 רב כטוענו דמי עבד גדול דמי עבד קטן דמי שדה גדולה דמי שדה קטנה ושמואל  
38 אומר כטוענו כסות עבד גדול כסות עבד קטן עומרי שדה גדולה עומרי שדה קטנה  
39 כסות

40 **מנלה** דסומכוס פליג אמתי לוקמה כשעומדת בביתו דמודה סומכוס ביון דטעין ברי וא"ת אמאי קאמר הא מני סומכוס היא לוקמה היכא לית לן למילי בחר מרא קמא  
41 דאיכא חזקה אחרת כנגדה דאיכא חזקה מעוברת והשתא היא דילדה וי"ל דחזקה מרא קמא חשיבא טפי ואם היה עם חזקה ממוון חזקה מעוברת אפילו סומכוס מודה דהמע"ה  
42 כדאשכחן בריש שור שנגח את הפרה (בי"ק דף נו. ור"ש דף שור) דאיך רישא כסומכוס וקחתי סיפא פרה שנגחה השור ואינו יודע אם הולך היה בשעת נגיחה ופרה דחד וולד דחד בעל  
43 הפרה משלם רביע נוק דאמר ידעין דשתופת אית ליה ואינו משלם אלא כאילו ודאי וולד טיע דהמע"ה וד"ס דאיכא תרי חזקה לבעל הפרה חזקה מעוברת והשתא ילדה וחווקת ממוון  
44 אבל מן הולד גובה שמינית שזוהו חצי חלקו א"ע א"ע שהוא מוחזק דחזקה מעוברת היא כנגדה וקשה דלעיל (דף צז) תנן שאילה היום ושכרה למחר זה אומר אני יודע  
45 יחלוקו ואמאי והאיכא תרי חזקה בחזקת קנינה והשתא היא דמתה בשעת שכירתו וגם חזקה ממוון וצ"ל דחלוקו לא קאי אשאילה היום ושכרה למחר: **תנן** זה אומר גדול וזה אומר  
46 קטן ישבע החמור. (בי"ק דף צז) דזה אומר שאולה וזה אומר שכרה ישבע מיז למיפרך אלא ונתיחא ליה למיפרך ממתיני' דקאי בה ולפירושי רבינו שמואל א"ש דהתם מודה סומכוס  
47 דלא אומר יחלוקו ביון שהוא מוחזק וטוען ברי: **דמי'** עבד גדול. פירש בקטנות נתיחא ליה דמיס לקנות עבד גדול וקשה דלא היה ליה למיקטע במתניתין לוקח ומוכר אלא שליה ומשלח  
48 אלא נראה לר"י דמייירי שמכר לו

49 **עבד**

1 **וליהוי** ברשותא דמאן קנימא. וא"ת וכי נמי הוי הולד ברשות לוקח אין לו חזקה דקאנה  
2 דהא אמרינן בזה (ביב דף לו) הוגדרות אין לון חזקה משום דשמא מאליהן  
3 באו לרשותו או תפקן ברוחב פשוון חולכות לרעות וכי תימא דהא משפחה פריך דאמרינן  
4 התם קטן המוטל בעריסה יש לו חזקה דהא מניני' דהא בעומדת באגם שפחה נמי כו'  
5 משמע דמפרה נמי פריך ועוד דקטן נמי דיש לו  
6 חזקה מפרש התם טעמא משום דאימא לא  
7 מנישא ברא אבל דהא שמכר האם למה אין  
8 לומר שהולכה בה עמה לבית לוקח במקום  
9 שיש לה להיות וי"ל ביון דאיכא דררא דממונא  
10 ויש ספק בדבר בלא טענותיהן וטוען ברי הלוקח  
11 אם הוא ברשותו אין לחוציא מידו אבל אם היה  
12 טוען שמא סבא הוא שלא טעמא חזקתו מספק  
13 ולא דמי לאחד שהפקיד טלה זה אצל בעל הבית  
14 ויש לבעה"ב כמו כן טלה זה ומת אחד מן  
15 דאמר בפ"ב דבכורות (דף יח: ושם) דהמפקיד הוי  
16 המע"ה ומועלת חזקה בעל הבית א"ע שטוען  
17 אצל בעל הבית הוי מוחזק בודאי בטלה זה מעיקרא  
18 אלא באן לא הוחזק מעולם לוקח בולד זה בודאי  
19 אבל מוכר אם הוא מוחזק מועיל אפי' הוא טוען  
20 שמא שדה מוחזק בודאי מחזקה קודם מכירה  
21 כשהיתה פרה מעוברת וא"ע דלא דמי ממש  
22 להחיא דבכורות דהתם הוחזק בודאי בולד  
23 מחזקה אבל דהא לא הוחזק מעולם בודאי  
24 וולד אחר שולד אלא בעובר ולפי מה שפי'  
25 שחזקת לוקח מועלת כשטוען ברי א"ש דמשני  
26 דקיימא באגם ולא משני דקיימא ברשות לוקח  
27 ומיהו ה"מ לשניי דקיימא בה"ר אלא אין דרך  
28 בדקא ושפחה והלעכב שם כמו באגם וסימטא  
29 וברשות בעלים:  
30 **הא** מני סומכוס היא. נראה לרבינו שמואל  
31 מדלא קאמר אלא הא מני סומכוס היא  
32 משמע דלא הור ביה ממה דאיכא בעומדת  
33 באגם ולא איירי סומכוס אלא בשאין מוחזק לא  
34 זה ולא אבל היכא דמוחזק מודה סומכוס על  
35 איך להביא ראיה ון לר"י דלעיל (דף צז)  
36 אמרינן דזה אומר אני יודע אם שאולה אם  
37 שכרה וזה אומר אני יודע יחלוקו ואוקמא  
38 בסומכוס וא"ע א"ע שהשוכר מוחזק בעומתו וי"ל  
39 התם שהמוחזק נמי טוען שמא אין חזקתו מועלת  
40 אבל דהא אוקמא בעומדת באגם כלי לאוקמה  
41 אפילו בכרי וברי דאי הוה מוחזק חד מנייהו  
42 היתה מועלת חזקתו ומיהו קשה דבשילהי  
43 המניח (בי"ק דף לה: ושם) אמתי' דזה אומר שורך  
44 היק וזה אומר לא כי אלא כסלע לקה המע"ה  
45 וקאמרינן בגמ' זאת אמרת חלוקו עליו בחבירי  
46 על סומכוס דלסומכוס יחלוקו ומתניתין דהתם  
47 איירי בכרי וברי מדקתני וזה אומר לא כי כדאמר  
48 התם והשתא הלא סומכוס מודה כשהמוחזק  
49 טוען ברי שחזקתו מועלת וליכא למייר דהתם  
50 ס"ד דמייירי באגם ובשור תם דמשלם מגופו מ"מ

51 **עבד**



הגמרא: אַבְתֵּי - הלא עדיין אין לחייבו שבועה, שהרי 'תִּלְיָף' הוא, 57  
כלומר, המוכר שהודה אומר לקונה קח לך את העבד הקטן או 58  
השדה הקטנה שמכרתי לך, ובאופן זה אין שבועת מודה במקצת, 59  
ומדוע שנינו שישבע המוכר, מיישבת הגמרא: אִמְר רַבָּא, יש 60  
להעמיד את המשנה בַּעֲדָא דְרַבְּעִי לְדִיָּה - אותו עבד קטן שהודה 61  
בו קטע לו המוכר את ידו, ועתה כשמודה על עבד זה אין זה הילך, 62  
שכיון שפייחת מדמי העבד על ידי קטיעת היד ואינו יכול לומר קח 63  
אותו כמות שהוא, אלא חייב להוסיף לו מעות, אין זה הילך. וכן 64  
בְּשָׂרָה יש להעמיד שֶׁהַמוֹכֵר הֶפֶס רָה - בשדה הקטנה פְּרוּת שִׁיחִין 65  
וּמְעֻרוֹת ונתקלקלה השדה, ועתה שהודה בה אין זה הילך, שכיון 66  
שנפחתו דמי הקרקע על ידי הפירת הבורות, אינו יכול לומר 67  
לקונה קח אותה כמות שהיא. אלא חייב להוסיף לו דמי הפחת, 68  
ואין זה הילך. 69  
הגמרא חזרת לברר את תחילת תירוצו של רב ששת. מקשה 70  
הגמרא: איך אפשר לומר שרבי מאיר טובר שעבד כמטלטלין, וְהָא 71  
רַבִּי מֵאִיר אִיבָא שְׁמַעִינָן לֵיה - הלא מצינו שסובר רבי מאיר 72  
להיפך, שעבדים כקרקעות ולא כמטלטלין, דְּהִנֵּן במשנה (בי"ק 73  
צ"א), וְזוֹל בְּהֵמָה וְהִקְיָה ברשותו, או גֹּלַל עֲבָדִים וְהִקְיָה ברשותו, 74  
מִשְׁלָם לבעלים כְּפִי שהיו שוים בְּשַׁעַת הַגְּזִילָה, משום שקאמם הגולן 75  
בשינוי וברשותו הוקינו. רַבִּי מֵאִיר אִוְרָה, אמנם בבמה שהוקינה 76  
משלם כשעת הגזילה, אך גְּזוּל עֲבָדִים וְהִקְיָה, מחזיר לו הגולן 77  
את העבדים כמות שהם עכשיו ואִמְר לו - לנגול הָרִי שְׁלֹף לְפִנְיָה, 78  
שכשם שמצינו (שם צ"ד), שקרקע אינה נגולת וברשות בעליה, 79  
עומדת גם אחר הגזילה, כך עבדים אינם נגולים ואינם נקנים 80  
לגולן, ולכך ברשות הבעלים הם הוקינו, ויכול לומר לו הרי שלך 81  
לפניך. אם כן מבואר במשנה זו שלדעת רבי מאיר עבדים 82  
כקרקעות ולא כמטלטלין. מתרצת הגמרא: הָא לֹא קָשְׁיָא - זאת 83  
אינה קושיא, משום שיש לגרוס במשנה בבבא קמא בְּרַמְתְּלִיָּה רַבָּה 84  
בְּר אַבֹּתָה את השיטות וְהִנֵּי - ושנה כר, רַבִּי מֵאִיר אִוְרָה, גול בהמה 85  
והוקינה או עבדים וְהִקְיָה מִשְׁלָם בְּשַׁעַת הַגְּזִילָה, משום שעבדים 86  
כמטלטלין וכיון שהוקינו קאמם הגנב בשינוי. וְהַכְּמִים אִוְרָים, 87  
אִוְרָה לוֹ הגולן לנגול כַּאֲפֹן שגול עֲבָדִים וְהִקְיָה, הָרִי שְׁלֹף לְפִנְיָה, 88  
משום שהעבדים דינם כקרקע וקרקע אינה נגולת. נמצא לפי 89  
גירסא זו שאכן לדעת רבי מאיר עבדים כמטלטלין, וכדברי רב 90  
ששת. 91  
מקשה הגמרא: אִלּוּא כיון שפירש רב ששת דין משנתנו שנשבעין 92  
על העבד כדעת רבי מאיר, נמצא שאף המשך משנתנו שנשבעין 93  
על השדות כדעת רבי מאיר הוא, הסובר שנשבעין על הקרקעות 94  
כדין עבדים, וּמָמַי - מנין לרב ששת דְּכַבֵּר רַבִּי מֵאִיר דְּמִקְשִׁינָן - 95  
שמקשיים כְּרַבְּעִי לְעַבְדֵי שיהא דינם שוה, מָה על עַבְדֵי נִשְׁבְּעִין אִף 96  
על כְּרַבְּעִי נִשְׁבְּעִין, דְּלָמָּא אַעְבַּד הוּא דְּנִשְׁבְּעִין - אולי רק על עבד 97  
אמר רבי מאיר שנשבעין משום שהוא כמטלטלין, אֲבָל אַכְרַקְע לֹא 98  
נשבעין, ואם כן מדוע מבואר במשנתנו שגם על שדות נשבעין. 99  
מיישבת הגמרא: לֹא סָלְקָא דְעַתְדָּה - לא יעלה על דעתך לומר כן 100  
שרבי מאיר מחלק בין עבדים לקרקעות, משום דְּתִנְיָא בריתא, 101  
הַמְתַּלְיָה עם חבריו בְּרָה פְּחֻמָּה, וְיִלְדָה הפרה, ולא ידוע אם ילדה 102  
קודם החליפין או אחריו. וְכֵן הַמּוֹכֵר את שְׁפַחְתּוֹ הכנענית בכסף, 103  
וְיִלְדָה ולא ידוע אם ילדה קודם המכירה או אחר המכירה, וְהָ - 104  
אחד מהם אִוְרָה בְּרִשְׁוֹתֵי ילדה ושלי הוא הולד, וְהָ - השני שותק, 105  
זְכָה הראשון שטען ברי בולד. ואם וְהָ - אחד אִוְרָה אִינֵי יוֹדְעֵי מתי 106  
ילדה, וְהָ - גם השני אִוְרָה אִינֵי יוֹדְעֵי, וְהָ לֹא הוּא המוכר והקונה בדמי 107  
הולד. ואם וְהָ - אחד אִוְרָה בְּרִשְׁוֹתֵי ילדה, וְהָ - השני אִוְרָה 108  
בְּרִשְׁוֹתֵי ילדה, יִשְׁבַּע הַמּוֹכֵר שְׁבַרְשׁוֹתָהּ ילדה וישאר הולד ברשותו. 109  
והטעם שהמוכר נשבע ולא הקונה, לְפִי שְׁבָל הַנִּשְׁבְּעִין שְׁבַחְתָּהּ 110  
נִשְׁבְּעִין וְלֹא מִשְׁלָמִין - כל המחויבים שבועה מן התורה חיוב 111  
שבועתן הוא כדי להיפטר מתשלומין, אבל אין התובע נשבע כדי 112

שואלת הגמרא על תירוצו של שמואל: מה מועיל שהעמדנו 1  
משנתנו בתובע כסות, הלא עדיין כְּסוֹת מָה שְׁמַעִנָּה - בכסות עבד 2  
גדול שתבע ממנו לֹא הוּדָה לוֹ כלל, וְהָ הוּדָה לוֹ המוכר בכסות 3  
של עבד קטן לֹא מַעֲנָה הקונה כלל, ונמצא שלא הודה במקצת 4  
התביעה, ומדוע חייב שבועת מודה במקצת. משיבה הגמרא: 5  
בְּרַבָּא - כשם שפירש רַב שְׁמַעֲוִי בהמשך הסוגיא שמדובר בְּרִיּוּלִי 6  
- בגד מחובר גדול, שהרוצה בגד קטן חותך ממנו ומקצרו 7  
באמצע וחזור ותופרו, הָא מַי בתיירוצו של שמואל יש לפרש 8  
ש'כסות' זו שתבע ממנו מדובר בְּרִיּוּלִי, והיינו שהקונה תובע את 9  
כל הבגד הגדול, והמוכר טוען לא מכרתי לך אלא חתיכה ממנו 10  
הראויה לעבד קטן, ונמצא שהודה המוכר במקצת אותו בגד 11  
שתבע ממנו הקונה, ולכך נשבע כדין מודה במקצת. 12

מוסיפה הגמרא להקשות על תירוצו של שמואל: קָשְׁיָא לֵיה לְרַבִּי 13  
הוֹשִׁעִיא, מִיּוֹד 'כְּסוֹת' קְתָנִי - וכי במשנתנו שנינו שתבע ממנו 14  
'כסות', 'עֲבָד' קְתָנִי - הלא שנינו שתבע ממנו 'עבד', והיאך אפשר 15  
לפרש את נידון משנתנו בכסות עבד. 16

מחמת קושיא זו מתרץ רבי הושעיא את משנתנו באופן אחר: אִלּוּא 17  
אִמְר רַבִּי הוֹשִׁעִיא, מדובר במשנתנו בְּגוֹן שֶׁהַקּוֹנֵה מַעֲנָה מכרתי לי 18  
עַבְדֵי גדול בְּכַסְוֹתָהּ, וְשָׂדֶה גדולה בְּעוֹמְרִיהָ, והמוכר טוען לא מכרתי 19  
אלא עבד קטן בכסותו ושדה קטנה בעומריתה, ואף שאין נשבעים 20  
על עבדים וקרקעות, מכל מקום באופן זה כיון שכבר נתחייב 21  
שבועת מודה במקצת על הכסות או העומרים שהם מטלטלין, 22  
מגלגלין עליו שבועה אף על העבד או הקרקע שתבעו. שואלת 23  
הגמרא: וְאִבְתֵּי - עדיין לפי פירוש זה, מדוע חייב שבועת מודה 24  
במקצת על הַכְּסוֹת, הרי מָה שְׁמַעֲנָה כסות עבד גדול לֹא הוּדָה לוֹ 25  
כלל, וְהָ שֶׁהוּדָה לוֹ המוכר בכסות עבד קטן לֹא מַעֲנָה הקונה כלל, 26  
ונמצא שלא הודה במקצת התביעה ופטור משבועה. מיישבת 27  
הגמרא: אִמְר רַב שְׁמַעֲוִי, מדובר בְּרִיּוּלִי - בבגד מחובר גדול, 28  
המוכר טוען לא מכרתי לך אלא חתיכה ממנו הראויה לעבד קטן, 29  
ונמצא שהודה במקצת הכסות שתבעו, וכיון שנתחייב שבועת 30  
מודה במקצת על הכסות, מגלגלין עליו שישבע גם על העבד. 31

רב ששת מקשה על תירוצו של רבי הושעיא: קָשְׁיָא לֵיה לְרַבִּי שְׁשֵׁת, 32  
וכי את הדין של 'זוֹקְקִין' - שחייב שבועה על מטלטלין גורם לחייב 33  
שבועה אף על קרקע מדין לגול אִתָּא לְאִשְׁמוּעִינָן - באה המשנה 34  
להשמיענו, הרי תִּנְיָא - שנינו דין זה בקידושין (כו.). אם תבע את 35  
חבירו קרקע ומטלטלין ונתחייב שבועה על המטלטלין, זוֹקְקִין 36  
הַכְּבָּסִים שֹׁאֵין לָהֶן אַחֲרֵיהֶן - המטלטלין גורמים אֶת הַכְּבָּסִים שֹׁשֵׁי 37  
לָהֶן אַחֲרֵיהֶן - את הקרקעות שיצטרך לִישָׁבַע אִף עֲלֵיהֶן, ומדוע 38  
הוצרכו לחזור ולשנות זאת במשנתנו. 39

מחמת קושיא זו מפרש רב ששת את משנתנו באופן אחר: אִלּוּא 40  
אִמְר רַב שְׁשֵׁת, אכן מדובר במשנתנו שתבעו רק עבד גדול והודה 41  
לו בעבד קטן כפי שסברו בתחילה, וְהָ מַי - משנתנו כשיטת רַבִּי 42  
מֵאִיר הִיא, וְאִמְר עֲבָדָא בְּמִטְלָלִין דְּמֵי - דין עבד כדין מטלטלין, 43  
וכשם שנשבעים על מטלטלין כך נשבעים על עבדים, ולכך 44  
כשהודה במקצת נשבע עליו. שואלת הגמרא: וְאִבְתֵּי - עדיין 45  
מדוע חייב שבועת מודה במקצת, הרי מָה שְׁמַעֲנָה - בעבד הגדול 46  
שתבע ממנו לֹא הוּדָה לוֹ כלל, ונמצא שלא הודה במקצת התביעה, 47  
לֹא מַעֲנָה הקונה עבד זה כלל, ונמצא שלא הודה במקצת התביעה, 48  
ומדוע חייב שבועה. משיבה הגמרא: התנא במשנתנו שחייב 49  
שבועה באופן זה, כְּכֵר לָהּ כְּרָבִן גְּמִלְיָאֵל שאין צריך הודאה ממין 50  
הטענה. דְּהִנֵּן במשנה (שבועות לח:), אם מַעֲנָה שחייב לו הַפְּטִים 51  
וְהוּא הוּדָה שחייב לו שְׁעוּרִים, פְּטוּר משבועה, משום שלא הודה 52  
לו במקצת המין שתבעו אלא במין אחר. וְרַבִּין גְּמִלְיָאֵל מְחַיֵּב 53  
שבועה, משום שסובר שאף אם הודה שלא ממין הטענה חייב 54  
שבועה. ולכך משנתנו הסוברת כרבן גמליאל חייבה שבועה אף 55  
בטענו עבד גדול והודה לו בעבד קטן שלא ממין הטענה. שואלת 56

56 מנטיעות. ואמר רבי ירמיה על כך, ג' דא - ביאר כעין זה צריבא  
 57 רבא - צריכים אדם גדול שיאמר זאת, ואם רבי יוחנן לא היה  
 58 אומר אותו לא היינו אומרים כן מסברא.  
 59 הגמרא מביאה ברייתא בענין אחר שגם אותה ביאר רבי יוחנן,  
 60 ואמר רבי ירמיה שאילמלי רבי יוחנן לא היינו אומרים כן  
 61 מעצמנו: תנן התם - במשנה (דמאי פ"ו מ"ב), רבי יהודה אומר,  
 62 המקבל את שדה אבותיו מן הנכרי לעבוד בה באריסות ולקבל  
 63 מחצית מן התבואה בשכרו, הרי הוא מעשר תחילה את כל  
 64 התבואה שגדלה בקרקע, ואחר כך נוטין לו - לנכרי את חלקו  
 65 דהיינו מחצית התבואה שגדלה, ואינו יכול ליתן קודם לנכרי את  
 66 חלקו ולעשר רק את החלק שלו. נמצא שמפסיד בכך שהיב  
 67 להפריש מחלקו גם על חלק הנכרי.  
 68 מבאר הגמרא דין זה: פירושה בתחילה לפרש מאי כוונת המשנה  
 69 'שדה אבותיו', היינו שדה שבארץ ישראל, ואמאי קרו לה - מדוע  
 70 קראה לה 'שדה אבותיו' משום שהיתה שדה אבותיהם וצחק וצעק,  
 71 ואין הכוונה לאבותיו של המקבל, וקפ"ב רבי יהודה שאין מועיל  
 72 הקנין לנכרי בקרקע שבארץ ישראל להפקיע את פירותיה מיד חיוב  
 73 מעשר, ולכן חייב הישראל להפריש מעשר מחלקו, אף שהבעלים  
 74 של השדה הוא נכרי. וגם סובר רבי יהודה שמקבל שדה באריסות  
 75 כחוכר דמי - דינו שווה לחוכר שמקבל את השדה בכך וכך כורין  
 76 לשנה, מה חוכר בין אם עבד - גידל תבואה בשדה ומשלם חיובו  
 77 לבעלים מתבואתה, ובין אם עבד - אם לא גידל תבואה בשדה,  
 78 ומשלם לבעלים מתבואת שדה אחרת שלו, שני עשורי ומיתן ליה  
 79 - צריך לעשר את התבואה ורק אחר כך ליתן ממנה לבעל הקרקע  
 80 את מה שהתחייב לו, דמי פורע חובתו דמי - שהרי חיובו ליתן  
 81 מתבואת השדה לבעלים זהו כפריעת חוב דמי החכירות, ולא  
 82 שנותן לבעלים את חלקם בתבואה, שהרי כל התבואה הגדילה  
 83 שם שייכת לחוכר, ואם יפרענו מן הטבל ולא יעשר אלא מן  
 84 הנשאר, נמצא פורע חובו מן המעשר. כמו כן אף מקבל שדה  
 85 באריסות נמי כל התבואה נחשבת כשלו, ומה שנותן ממנה לבעל  
 86 הקרקע מחצה, אין זה אלא כפי פורע חובתו דמי - כמי שפורע את  
 87 חיוב התשלומין המוטל עליו, ולכן בתחילה מעשר את כל  
 88 התבואה ואחר כך נוטין לו - לנכרי את חלקו.  
 89 מקשה הגמרא: אמר ליה רב פהא לרב פפי, ואמרי לה שאמר זאת  
 90 לרב וביד, אלא לפי ביאורם של בני הישיבה, איך יתיישב הא דתניא  
 91 בברייתא, רבי יהודה אומר, ישראל המקבל שדה אבותיו ממציק -  
 92 אנס נכרי שגולה מאבותיו, כדי להיות אריס עליה, כיון שקרקע  
 93 אינה נגזלת ולא קנאה הנכרי בגזילתו, אף חלק הגוי חייב במעשר,  
 94 ולכן מעשר האריס תחילה את כל התבואה שגדלה בקרקע, ואחר  
 95 כך נוטין לו - לנכרי את חלקו בתבואה. ואם אכן דעת רבי יהודה  
 96 שאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל דינו  
 97 כחוכר, מאי איראי - מדוע נקט רבי יהודה את דינו דווקא במציק  
 98 שגול את הקרקע, הרי אפילו אם אין מדובר במציק אלא הגוי קנה  
 99 את השדה נמי - גם אין קנינו מפקיע מחיוב מעשר, וחייב האריס  
 100 לעשר קודם שפורע לנכרי את חלקו.  
 101 מחמת קושיא זו מפרשת הגמרא את המשנה באופן אחר: אלא  
 102 לעולם יש לומר שלדעת רבי יהודה יש קנין לנכרי בארץ ישראל  
 103 להפקיע מיד מעשר, ואם קנה הנכרי שדה בארץ ישראל ונתנה  
 104 לישראל באריסות, או אפילו חכר ממנו ישראל את השדה, היה  
 105 פטור מן המעשר, שהרי הנכרי הפקיע ממנה חיוב מעשר. ואף אם  
 106 אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר, מכל מקום סבר  
 107 רבי יהודה שהמקבל שדה לאריסות לאו כחוכר דמי - אין דינו  
 108 כחוכר, וחלק התבואה שנותן לנכרי אינו תשלום עבור הקרקע  
 109 כחכירה, אלא חלקו של נכרי הוא, וכיון שהאריס מעולם לא זכה  
 110 בחלק הנכרי, אין מוטל עליו לעשר את חלק זה. ומאי ששנינו

1 חוין מן ההוצאה של מסיקת וסחיטת הזיתים, כלומר, נשאר דמי  
 2 רביעית שמן אחר שפיתחו דמי הוצאות אלו:  
 3 שנינו במשנה: שפם נהר את עצי זיתיו ונתנם לתוך שדה חבירו,  
 4 זה אומר יתני גדלו זה אומר ארצי גדלה, יחלוק: מבאר הגמרא  
 5 באיזה אופן נאמר דין משנתנו: אמר עולא אמר ריש לקיש, לא  
 6 שנו דין זה במשנתנו אלא באופן שנגקרו עצי הזית בגושיהן - עם  
 7 גושי הקרקע שסביבותיהן, שכיון שיכולים העצים להמשיך לחיות  
 8 עם גושי הקרקע, אינם כנטיעות חדשות ופטורים מן הערלה, ואף  
 9 כאשר נקרו בגושיהם לא שנינו דין 'יחלוק' אלא לאחר שעברו  
 10 שלש שנים מומן ששטפן הנהר, שבשיעור זמן זה יכול בעל  
 11 הקרקע לטעון אף אם הייתי נוטע בתחילה עצים בלי גושיהן כבר  
 12 היו פירותיהם מותרים באכילה. אבל בתוך שלש שנים, הכל - כל  
 13 הפירות של בעל הזיתים, משום דאמר ליה בעל הזיתים לבעל  
 14 הקרקע, אי אהי נטעת - אתם אם באותו זמן ששטפה נהר היית נוטע  
 15 עצים שלך, בתוך שלש שנים אלו מי היה אכלת - וכי פירותיהם  
 16 היו מותרים לך באכילה, הלא היו אטורים משום ערלה, ונמצא  
 17 שרק מחמת גושי הקרקע שלי אין העצים בדין ערלה ופירותיהם  
 18 מותרים באכילה, ולכך זכאי אני בכל הפירות.  
 19 מקשה הגמרא: ולימא ליה בעל הקרקע לבעל הזיתים, יש לי זכות  
 20 גם בפירות של תוך שלש שנים, שהרי אי אהי נטעי - אילו אני  
 21 הייתי נוטע בתחילה נטיעות קטנות שלי, לאחר שלש שנים הוה  
 22 אכילנא ליה פוליה - היו כל הפירות של לביד, והשתא - ועתה  
 23 מאחר שלא עשיתי כן אלא הנחתי את עצמי בקרקע, וקאכלת  
 24 פלנא בהדיא - ואתה חולק עמי בפירות אלו שיצאו לאחר שלש  
 25 שנים, ודאי לא הסכמתי לכך, אלא כדי שיהיה לי חלק עמך  
 26 בפירות שיצאו בתוך שלש, וגם דעתך היתה לכך.  
 27 מחמת אלאה זו מפרשת הגמרא את משנתנו באופן אחר: אלא בי  
 28 אהי רבין אמר בשם ריש לקיש, לא שנו במשנתנו דין זה  
 29 שייחלוקו, אלא באופן שנגקרו עצי הזית ביחד עם גושיהן, ורק על  
 30 פירות שגדלו בתוך שלש שנים מומן ששטפם הנהר יחלוקו, אבל  
 31 לאחר שלש שנים, הכל לבעל הקרקע, משום דאמר ליה בעל  
 32 הקרקע לבעל הזיתים, אי אהי נטעי - אם אני הייתי נוטע בתחילה  
 33 עצים שלי, לאחר שלש מי לא הוה אכילנא ליה פוליה - וכי לאחר  
 34 שלש שנים לא הייתי אוכל את כולם, ולכך גם עתה זכאי אני בכל  
 35 הפירות.  
 36 מקשה הגמרא: ולימא ליה בעל הזיתים לבעל הקרקע, אי אהי  
 37 נטעת - אילו הייתי נוטע נטיעות שלך, הרי בתוך שלש שנים  
 38 הראשונות לא הוה אכלת - לא היית יכול לאכול כלל שהרי  
 39 הפירות היו ערלה, והשתא שהעצים שלי באו לשדך, קא אכלת  
 40 פלנא בהדיא - אוכל אתה חצי מהפירות של שלש שנים  
 41 הראשונות יחד עמי, ואם כן גם לאחר שלש שנים זכותי לחלוק  
 42 עמך בפירות. מתרצת הגמרא: יש לדחות טענה זו, משום דאמר  
 43 ליה בעל הקרקע לבעל הזיתים, מה שחלקתי עמך בשלש השנים  
 44 הראשונות, משום שהיה לי הפסד מחמת עצמי, שהרי אי אהי נטעי  
 45 - אילו אני הייתי נוטע עצים, בשלש השנים הראשונות הוה קמיני  
 46 - היו העצים קטנים, ונרענא תחותיהו סילקא ונדקא - הייתי זורע  
 47 תחתיהם תרדין או ירקות, ומחמת שהשארתי את עצמי הגדולים  
 48 שצילם מרובה, לא יכולתי לזרוע תרדין וירקות תחתם, ולכך זכאי  
 49 אני בדין בחצי מהפירות של שלש שנים הראשונות, אך אתה אין  
 50 לך כל זכות לקבל חלק בפירות של אחר שלש שנים.  
 51 מביאה הגמרא דין נוסף בענין זה: תנא בברייתא, שטף נהר עצי  
 52 זיתיו לשדה חבירו, ואמר תה - בעל הזיתים לבעל הקרקע ויתי  
 53 אני נוטל מקרקע, אין שומעין לו לעוררם, אלא ישארו הזיתים  
 54 בקרקע זו. מבאר הגמרא: מאי מעמא אין שומעין לו. אמר רבי  
 55 יוחנן, משום חיוב מצות ישוב ארץ ישראל, שלא תהיה שוממה

1 חוין מן ההוצאה. שהוא מוציא במסיקתו ובעצירתו. שנקשרו בנישוחו. עם הפרקע  
2 שסביבותיו. שיקוליו לחיות על ידו פטורין מן הפרקע כדתנן (עלה פ"א מ"ג) אילן שנעקר  
3 והפעל עמו אם יבול לחיות פטור ואם לאו חייב: ולאחר שלש. כלומר אפילו נעקר  
4 בגושיהו לא שנו דחלוקו אלא לאחר שלש שנים ששטפו הנרר שאילו נתען מתחלה בעל  
5 הפרקע בלא גושיהו כבר יצאו עכשיו מכלל  
6 הפרקע והשתא לא מוקמי ליה גושיהו דבעל  
7 היותים מיד לאחר שלש: אבל בתוך שלש.  
8 גושיהו דבעל היותים הוא דנקשרי להו והכל שלו:  
9 הנה קמיני. הנה ויתים דקין ולא יזה להו.  
10 ונרענא תיחתייהו סילקא ורקא: צריכא רבה.  
11 שאם לא פרשה ר' יוחנן לא היינו אומרים אותה  
12 מסברא: המקבל. למחצה: מעשר. תחלה קל  
13 התבואה ואח"כ נותן לו לזכרי חלקו ונמצא  
14 מעשר משלו על של נכרי ומספיד: מקבל.  
15 למחצה: בחובר דפי. באילו מקבלה בכך וכך  
16 ברזין לשנה בין עושה ובין אניה עושה: מציק.  
17 אגס: יש קנן. ואי נמי אין קנן מקבל לאו בחובר  
18 דמי ואין מוטל עליו לפטור חלקו של נכרי דלא  
19 פורע חובתו הוא שברשות הנכרי גדל: שדה  
20 אבותיו ממש. והנכרי נזלה מהם לדידיה הוא  
21 דקנסיהו רבנן דקיסין לן בגייה דאידי דחביבא  
22 ליה לא מינענא דחביבא למקבלה למחצה וטפי על  
23 שאר אריסין את המעשר הנה ומקבל ליה: אבל  
24 איניש דעלמא. אי רמיית עליה לעשורי לא מקבל  
25 לה לא קנסיהו רבנן. ולדידיה מאי מעטא  
26 קנסיהו. מה תקא שקנסיהו: כדי שתהא כרה  
27 כידו. שיחזור וקנה מתוך שיקשה עליו המעשר  
28 יטרד ויסיף הדימים ויסלק הנכרי ממנה. כרה  
29 ברורה ומתוקנת: א"ל ירמיה וכו'. משום הכי נקט  
30 ליה הכא דמקא להך דלעיל: ונעשה. אילנות:  
31 ידו על התחנות. אם השבח יתר על הוצאה יש  
32 לו הוצאה ואם הוצאה יתרה על השבח אין לו  
33 אלא שבת: בשדה העשויה לנעשה. אילנות שפה  
34 לא ילן ויתר מן קרעם איתא דשמואל: לא בעינא.  
35 איני חפץ בגיטתה שדה לכן היתה לי גלית  
36 אדעתך רמיה לה. ועשתיה שדה העשויה ליטע  
37 וידו על העלוניה הוא כשאר שהלי העיר כמנהג  
38 המדינה: הוא דאמר רב נחמן: כי האי תנא.  
39 דאמר לא נחלקו בית הלל בדבר פריש בן  
40 אלעזר:

בבית

חוין מן ההוצאה: שטף נהר ויתיו: אמר עולף אמר  
ריש לקיש לא שנו אלא שנעקרו בגושיהו ולאחר  
שלש אבל בתוך שלש הכל של בעל היותים דאמר  
ליה אי את נמעת בתוך שלש מי הנה אכלת  
ולמא ליה אי אגא נמעי לאחר שלש הנה אכלת  
ליה כוליה השתא קאכלת פלגא בהדא אלא פי  
אתא רבין אמר ריש לקיש לא שנו אלא שנעקרו  
בגושיהו ובתוך שלש אבל לאחר שלש הכל לבעל  
הפרקע דאמר ליה אי אגא נמעי לאחר שלש מי  
לא הנה אכלת ליה כוליה ולמא ליה אי את  
נמעת בתוך שלש לא הנה אכלת קא אכלת  
פלגא בהדא משום דאמר ליה אי אגא נמעי הנה  
קמיני ונרענא תחתיהו סילקא ורקא תנא אמר  
הלה ויתיי אני נוטל אין שומעין לו מאי מעטא אמר  
רבי יוחנן משום ישוב ארץ ישראל אמר ר' ירמיה  
בגון דא צריכא רבה תנן התם ר' יהודה אומר  
המקבל שדה אבותיו מן הנכרי מעשר ונותן לו  
סבריה מאי שדה אבותיו ארץ ישראל ואמאי קרו  
לה שדה אבותיו שדה אברהם יצחק ויעקב וקסבר  
אין קנן לזכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר  
ומקבל בחובר דמי מה חובר בין עבד ובין לא עבד  
בעי עשורי ומיתן ליה דכי פורע חובתו דמי אף  
מקבל נמי כי פורע חובתו דמי מעשר ונותן לו  
א"ל רב פהנא לרב פפי ואמרי לה לרב זבדי אלא  
הא דתניא רבי יהודה אומר המקבל שדה אבותיו  
ממציק נכרי מעשר ונותן לו מאי אוריאי מציק אפילו  
אין מציק נמי אלא לעולם יש קנן לזכרי בארץ  
ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל לאו בחובר דמי  
ומאי שדה אבותיו שדה אבותיו ממש ולדידיה הוא

1 חוין מן ההוצאה. שהוא מוציא במסיקתו ובעצירתו. שנקשרו בנישוחו. עם הפרקע  
2 שסביבותיו. שיקוליו לחיות על ידו פטורין מן הפרקע כדתנן (עלה פ"א מ"ג) אילן שנעקר  
3 והפעל עמו אם יבול לחיות פטור ואם לאו חייב: ולאחר שלש. כלומר אפילו נעקר  
4 בגושיהו לא שנו דחלוקו אלא לאחר שלש שנים ששטפו הנרר שאילו נתען מתחלה בעל  
5 הפרקע בלא גושיהו כבר יצאו עכשיו מכלל  
6 הפרקע והשתא לא מוקמי ליה גושיהו דבעל  
7 היותים מיד לאחר שלש: אבל בתוך שלש.  
8 גושיהו דבעל היותים הוא דנקשרי להו והכל שלו:  
9 הנה קמיני. הנה ויתים דקין ולא יזה להו.  
10 ונרענא תיחתייהו סילקא ורקא: צריכא רבה.  
11 שאם לא פרשה ר' יוחנן לא היינו אומרים אותה  
12 מסברא: המקבל. למחצה: מעשר. תחלה קל  
13 התבואה ואח"כ נותן לו לזכרי חלקו ונמצא  
14 מעשר משלו על של נכרי ומספיד: מקבל.  
15 למחצה: בחובר דפי. באילו מקבלה בכך וכך  
16 ברזין לשנה בין עושה ובין אניה עושה: מציק.  
17 אגס: יש קנן. ואי נמי אין קנן מקבל לאו בחובר  
18 דמי ואין מוטל עליו לפטור חלקו של נכרי דלא  
19 פורע חובתו הוא שברשות הנכרי גדל: שדה  
20 אבותיו ממש. והנכרי נזלה מהם לדידיה הוא  
21 דקנסיהו רבנן דקיסין לן בגייה דאידי דחביבא  
22 ליה לא מינענא דחביבא למקבלה למחצה וטפי על  
23 שאר אריסין את המעשר הנה ומקבל ליה: אבל  
24 איניש דעלמא. אי רמיית עליה לעשורי לא מקבל  
25 לה לא קנסיהו רבנן. ולדידיה מאי מעטא  
26 קנסיהו. מה תקא שקנסיהו: כדי שתהא כרה  
27 כידו. שיחזור וקנה מתוך שיקשה עליו המעשר  
28 יטרד ויסיף הדימים ויסלק הנכרי ממנה. כרה  
29 ברורה ומתוקנת: א"ל ירמיה וכו'. משום הכי נקט  
30 ליה הכא דמקא להך דלעיל: ונעשה. אילנות:  
31 ידו על התחנות. אם השבח יתר על הוצאה יש  
32 לו הוצאה ואם הוצאה יתרה על השבח אין לו  
33 אלא שבת: בשדה העשויה לנעשה. אילנות שפה  
34 לא ילן ויתר מן קרעם איתא דשמואל: לא בעינא.  
35 איני חפץ בגיטתה שדה לכן היתה לי גלית  
36 אדעתך רמיה לה. ועשתיה שדה העשויה ליטע  
37 וידו על העלוניה הוא כשאר שהלי העיר כמנהג  
38 המדינה: הוא דאמר רב נחמן: כי האי תנא.  
39 דאמר לא נחלקו בית הלל בדבר פריש בן  
40 אלעזר:  
41 חוין מן ההוצאה. שהוא מוציא במסיקתו ובעצירתו. שנקשרו בנישוחו. עם הפרקע  
42 שסביבותיו. שיקוליו לחיות על ידו פטורין מן הפרקע כדתנן (עלה פ"א מ"ג) אילן שנעקר  
43 והפעל עמו אם יבול לחיות פטור ואם לאו חייב: ולאחר שלש. כלומר אפילו נעקר  
44 בגושיהו לא שנו דחלוקו אלא לאחר שלש שנים ששטפו הנרר שאילו נתען מתחלה בעל  
45 הפרקע בלא גושיהו כבר יצאו עכשיו מכלל  
46 הפרקע והשתא לא מוקמי ליה גושיהו דבעל  
47 היותים מיד לאחר שלש: אבל בתוך שלש.  
48 גושיהו דבעל היותים הוא דנקשרי להו והכל שלו:  
49 הנה קמיני. הנה ויתים דקין ולא יזה להו.  
50 ונרענא תיחתייהו סילקא ורקא: צריכא רבה.  
51 שאם לא פרשה ר' יוחנן לא היינו אומרים אותה  
52 מסברא: המקבל. למחצה: מעשר. תחלה קל  
53 התבואה ואח"כ נותן לו לזכרי חלקו ונמצא  
54 מעשר משלו על של נכרי ומספיד: מקבל.  
55 למחצה: בחובר דפי. באילו מקבלה בכך וכך  
56 ברזין לשנה בין עושה ובין אניה עושה: מציק.  
57 אגס: יש קנן. ואי נמי אין קנן מקבל לאו בחובר  
58 דמי ואין מוטל עליו לפטור חלקו של נכרי דלא  
59 פורע חובתו הוא שברשות הנכרי גדל: שדה  
60 אבותיו ממש. והנכרי נזלה מהם לדידיה הוא  
61 דקנסיהו רבנן דקיסין לן בגייה דאידי דחביבא  
62 ליה לא מינענא דחביבא למקבלה למחצה וטפי על  
63 שאר אריסין את המעשר הנה ומקבל ליה: אבל  
64 איניש דעלמא. אי רמיית עליה לעשורי לא מקבל  
65 לה לא קנסיהו רבנן. ולדידיה מאי מעטא  
66 קנסיהו. מה תקא שקנסיהו: כדי שתהא כרה  
67 כידו. שיחזור וקנה מתוך שיקשה עליו המעשר  
68 יטרד ויסיף הדימים ויסלק הנכרי ממנה. כרה  
69 ברורה ומתוקנת: א"ל ירמיה וכו'. משום הכי נקט  
70 ליה הכא דמקא להך דלעיל: ונעשה. אילנות:  
71 ידו על התחנות. אם השבח יתר על הוצאה יש  
72 לו הוצאה ואם הוצאה יתרה על השבח אין לו  
73 אלא שבת: בשדה העשויה לנעשה. אילנות שפה  
74 לא ילן ויתר מן קרעם איתא דשמואל: לא בעינא.  
75 איני חפץ בגיטתה שדה לכן היתה לי גלית  
76 אדעתך רמיה לה. ועשתיה שדה העשויה ליטע  
77 וידו על העלוניה הוא כשאר שהלי העיר כמנהג  
78 המדינה: הוא דאמר רב נחמן: כי האי תנא.  
79 דאמר לא נחלקו בית הלל בדבר פריש בן  
80 אלעזר:

בבית

בבית

**בשדה** אין שומעין לו. א"ע' דכר אשמועינן לעיל ר' יוחנן גופיה דטעמא דברייתא דאם אמר אני נוטל זיתי אין שומעין לו משום ישוב ארץ ישראל איצטרך לאשמועינן למיד' הכא משום בחשא דארעא דאפילו בחוצה לארץ אין שומעין לו אבל לעיל דוקא בארץ ישראל אין שומעין לו משום בחשא דארעא לא עשה בידים אלא ממילא ע"י שטיפת הנקר עשה ולמאן דאמר הכא נמי משום ישוב

**בבית שומעין לו בשדה אין שומעין לו בשדה מ"ט משום ישוב א"י איכא דאמרי משום בחשא דארעא מאי בינייהו איכא בינייהו חוצה לארץ: מרתנא המשפיר בית לחבירו בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן ההג' ועד הפסח בימות החמה שלשים יום ובפרכים אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים שנים עשר חדש ובחגיגות אחד עירות ואחד פרכים**

**שנים עשר חדש רשב"ג** אומר חנות של נתומים ושל צעעים שלש שנים: **גמ'** מ"ש ימות הגשמים דכי אגר איניש ביתא בימות הגשמים אגר לכווליהו ימות הגשמים ימות החמה נמי דכי אגר איניש ביתא לכווליהו ימות החמה אגר אלא בימות הגשמים היינו מטעמא דלא שכיח ביתא למיגר אימא סיפא בפרכים אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים שנים עשר חדש ואילו מלו ליה יומי שכירות בימות הגשמים מפיק ליה ואמאי הא לא שכיח ביתא למיגר אמר רב יהודה להודיע קתני וה"ק המשפיר בית לחבירו סתם אין יכול להוציאו בימות הגשמים מחג ועד הפסח אלא א"כ הודיעו שלשים יום מעיקרא תניא נמי הכי בשאמרו שלשים ובשאמרו שנים עשר חדש לא אמרו אלא להודיעו ובשם המשפיר צריך להודיע פה שוכר צריך להודיע דאמר ליה אי אודעתן הוה מרחקא ומותיבנא פיה איניש מעליא אמר רב אפי אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני שלשים יום אינו יכול להוציאו מן ההג' ועד הפסח אמר רב הונא ואם בא לרבות ברכיה מרבה א"ל רב נתנן האי לנקטיה בכוכסיה דלשפיקיה לגלימא לא צריכא דאייקור פתי: פשיטא נפל ליה ביתא א"ל לא עדיפת מינאי ופגניה או אורתיה או יחביה במתנה א"ל לא עדיפת מגברא דאתית מיניה כלליה לבריה חווינן אי הוה אפשר לאודועיה איבעי ליה לאודועיה ואי לא א"ל לא עדיפת מינאי ההוא גברא דזבן ארבא דחמרא לא אשפח דוכתא לאותוביה אמר לה להתיא איתתא איתך דך דוכתא לאוגרי אמרה ליה לא אול קדשה יחבה ליה דוכתא לעילייה אול לביתיה פתב לה גיפא שדר לה אולא איהו אנרא שקולאי מיניה וביה אפקתיה ואתביה בשבילא אמר רב הונא בריה דרב יהושע פאשר עשה פן ועשה לו גמולו ישוב בראשו לא מיבעיא חצר דלא קיימא לאנרא אלא אפילו חצר דקיימא לאנרא אמרה ליה לכ"ע נחא לי לאוגרי ולך לא נחא לי דדמית עלי כי אראי ארכא: רשב"ג אומר של נתומים ושל צעעין שלש שנים: תנא מפני שהקיפן מרובה: **מרתנא** המשפיר בית לחבירו המשפיר חייב בדרת בנגר ובמנעול וככל דבר שמעשה אומן אבל דבר שאינו מעשה אומן השוכר עושהו הגבל של בעל הבית ואין לשוכר אלא היצא מן התנור ומן הפירים בלבד: **גמ'** תנו רבנן המשפיר בית לחבירו משפיר חייב לתעמיד לו דלתות לפתוח לו חלונות לחזק לו תקרה לסמוך לו קורה ושוכר חייב לעשות לו סולם לעשות לו מעקה לעשות לו מרוב ולהטיח את גגו בעו מיניה מרוב ששת מוזה על מי מוזה האמר רב משרשיא מוזה חובת הדר היא אלא מקום מוזה על מי אמר להו רב ששת תניתוה דבר שאין מעשה אומן דשוכר עושהו והאי נמי לאו מעשה אומן הוא אפשר הוא

בבית ליתון חורבה ובנאה שלא ברשות: **בשדה** היורד לתוך שדה ונטעה שלא ברשות ואמר נטיעתי אני נוטל: משום בחשא דארעא. שבכר הבחישו הנטיעות את השדה שנקו ממנה: **איכא** בינייהו חוצה לארץ. למיד' משום בחשא דארעא ממונא אפסידהו ואפילו בחוצה לארץ נמי אין שומעין לו: **מרתנא** אינו יכול להוציאו וכו'. בגמ' מפרש לה לכווליהו: **ובכרין**. שהן מקום השוקים שהכל נמשכים שם לגור שם ונתתים אין מצויין לשבור: **ובחגיגות**. שחגוניו מקיף הקפות למפירין ושדחין ממשלשם לו ימים רבים ובשמיכותין לו מעותיו באין ע"י פתח התנור שהקיפו שם ואם הלך למקום אחר אינו יודעין אנה ימצאוהו אין יכול להוציאו כל י"ב חדש: תניתן של נתומים. מוכרי בפרות: **שני צעעים** שלש שנים. ובגמ' מפרש מפני שהקיפן מרובה למן ארור. **גמ'** מאי שניא ימות הגשמים וכו'. ק"ד האי בימות הגשמים לימי הגשמים קאמר שפירש לו השפר לי ביתך לימות הגשמים: בימות החמה נמי לכווליהו ימות החמה אגר. דהא לימות החמה קאמר ליה: **אלא** בימות הגשמים היינו מטעמא משום דלא שכיח ביתא. ובשוכר סתם קאמר ואשמועינן דהשוכר סתם שלא פירש זמן תרי שכירות שלשים יום הלך בימות החמה דשכיח ביתא אם בא להוציאו לסוף שלשים מוציא ובימות הגשמים דלא שכיח ביתא א"ע' דלא אגרי אלא לי יום אינו יכול להוציאו מן ההג' ועד הפסח ותיב ליתן לו בכל חדש כשכר חדש הראשון: **איכא סיפא** ובכרין תרי סתם שכירות י"ב חדש ואי מלו ליה הך י"ב חדש בימות הגשמים וכו': להודיע קתני. הך שלשים י"ב חדש דקתני במתניתין להודיע קאמר המשפיר בית לחבירו כלו ימי שכירות בימות הגשמים אינו יכול להוציאו משום דלא שכיח פתי אמ"כ הודיעו בימות החמה שלשים יום שלא ירחיב לו הזמן משיכילה זמנו וינינו מלו' באולו צריך להודיע שלשים יום קודם ההג' וממילא שמעין אם כלו לו ימי שכירות בימות החמה אינו יכול להוציאו עד שלשים יום משוודיעו ואם בא להוציאו בזמן צריך להודיעו שלשים יום קודם הזמן ובפרכים צריך להודיעו י"ב חדש קודם יציאתו ואם לא הודיע לא יצא אלא נותן לו כמשפט הראשון: **אם בא** בעל הבית להרבות לו בדמי השכר מרובה משיגיע זמנו אפילו לא הודיעו. האי נקטיה בכוכסיה דלשפיקיה לגליפיה הוא. תרי הוא באווחו בביצים שלו עד שמינה לו סליתו כלומר כיון שמעלה על דמי אין לך מוציא גדול מזה. כוכסיה על שם שתלויים כדאמרנן שבת פ"ט (סו.) במאי תלינן כוכסי בדקלא תלאי של תמרים: דאייקור פתי. שהפסדו ניכר: **נפל** ליה ביתיה. למשכיר: **אמר** ליה. לשוכר: לא עדיפת מינאי. הואיל והגיע זמנו מוציא וא"ל הלא אינך בא עלי אלא מקמת שלא הודעתך ואתה אינך מוציא בית לשבור אף אני לא יקה לו להודיעך שלא ידעתי שיפול ביתי ואני איני מוציא בית

לשבור ולא טוב שתדור אתה בפנים ואני בחוץ: **ונגיה**. לאחר האי משכיר או אורתיה או יחביה במתנה: **אמר** לו. שוכר לזה שקנאתה לא עדיפת מינאי. מי ששכרה לך בשם שהוא לא יקה יכול להוציאני אף אתה אין פתך יותר ממנה: כלליה לבריה. השיא את בנו וצריך לו לבית התנות: מיניה וביה. מן היין עצמו: **כי אראי ארכא**. כארעה אורב: **מרתנא** ובגמ' שנועלן בו את הדלת ותחבין אותו בקורת האסיקופה: **הגבל** של בעל הבית. משכיר ובגמרא מפרש לה היצא מן התנור. אפר הוא עשה וכל גמ' לחזק לו תקרה. את התליש הנקרו: **לסמוך** לו קורה. אם נשברה אחת מזה: **מרוב**. כל גנותיהו טחין בטיט ומשופעין מן ארבע צדיהו וסומכין נסרים לפתול אצל הגג לתרוקן המים מן הבותלי ובשפלות אחת מן הדיט מחזיקה חובת הדר היא. דדרשין מערות (דף לד.) ביתך דרך ביאתך למי שבנסך ויצא לו זה הדר בה: **מקום מוזה**. העץ שהדלת שוקף עליו הוא קרי מוזה ואם הוא אבן צריך לנקוב בו סדק להניחה בתוכה.

בנובחה

50 אָלֵא כוונת משנתינו ששכר את הבית סתם ולא פירש לכמה זמן  
 51 שוכרו, ולכן בימות החמה שמצויים בתים אחרים לשכור, יכול  
 52 להוציאו אחר שלשים יום מפני שסתם שכירות הוא לשלשים יום.  
 53 אבל בימות הנשמים, אף על פי שלא השכיר לו אלא לשלשים  
 54 יום, שהרי זהו שיעור סתם שכירות, מכל מקום אינו יכול  
 55 להוציאו כל ימות הגשמים, והיינו מַעְמָא - הטעם בזה, משום  
 56 דבימות הגשמים לא שְׂכִיחַ בִּיתָא לְמִינֵי - לא מצוי בית לשכור.  
 57 שואלת הגמרא: אם אכן בימות הגשמים אינו רשאי להוציאו  
 58 משום שאין מצויים בתים לשכור, אִימָא סִיפָא - אמור מה ששנינו  
 59 בהמשך המשנה, אם השכיר לו בית בְּכַרְכִּים - בעיר גדולה, אַחַד  
 60 יְמוֹת הַחֶמֶד וְאַחַד יְמוֹת הַנְּשָׁמִים אינו יכול להוציאו עד שְׁנַיִם עָשָׂר  
 61 חֳדָשׁ. ומשמע שאילו מְלוּ לִיה יוֹמֵי שְׂכִירוֹת - נשלמו אותם שנים  
 62 עשר חודש בימות הנשמים, מְפִיק לִיה - יכול להוציאו, וְאִמָּאי -  
 63 מדוע יכול, הָא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים לֹא שְׂכִיחַ בִּיתָא לְמִינֵי - אין מצוי  
 64 בית לשכור.

65 מחמת קושיא זו מבארת הגמרא את משנתינו באופן אחר: אָמַר  
 66 רַב הוּדְהָ, מַה שְׁשֵׁנִינּוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ 'שְׁלִשִׁים יוֹם' וְשֵׁנִים עֶשֶׂר חוֹדֵשׁ,  
 67 לְהוֹדִיעַ קֳתָנֵי - לענין הזמן שצריך המשכיר להודיע לשוכר לפני  
 68 שמוציאו שנינו כן, כסתם בית צריך להודיעו שלשים יום קודם  
 69 שמוציאו, ובכרכים שנים עשר חודש קודם שמוציאו. וְהָכִי קָאָמַר  
 70 - כך ביאורה של משנתינו, הַמְשַׁכֵּיר בֵּית לְחִבְרֵי סָתָם, אף אם  
 71 כלה זמן שכירותו, אֵין הַמְשַׁכֵּיר יֹכֵל לְהוֹצִיאָו מִהַבֵּית בְּתַקּוּפַת  
 72 יְמוֹת הַנְּשָׁמִים שְׂדֵיחָ מְחָה הַסּוֹכוֹת וְעַד הַפֶּסַח, משום שאין מצויים  
 73 בתים לשכור, אָלֵא אִם כֵּן הוֹדִיעֵנו שְׁלִשִׁים יוֹם מְעִינְרָא - בימות  
 74 החמה קודם שהתחילו ימות הגשמים שלא ימשיך לו את זמן  
 75 השכירות, כלומר, רק אם הודיעו עד ט"ו אלול שהוא שלשים יום  
 76 קודם חג הסוכות, רשאי להוציאו בימות הגשמים.

77 מביאה הגמרא ראייה לביאורו של רב יהודה: תֵּינֵא נְמֵי הָכִי,  
 78 כְּשֶׁאָמְרוּ חַכְמִים שְׂבַעֲיִירוֹת שְׁלִשִׁים יוֹם, וְכֵן כְּשֶׁאָמְרוּ שְׂבַכְרִים  
 79 וּבַחֲנוּיֹת שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ, לֹא אָמְרוּ זֹאת אָלֵא לְעֵנִין שְׂכִירֵי  
 80 הַמְשַׁכֵּיר לְהוֹדִיעֵנו שְׁלִשִׁים יוֹם או שנים עשר חודש קודם שרוצה  
 81 להוציאו. מוסיפה הברייתא: וְכֶשֶׁם שֶׁהַמְשַׁכֵּיר צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְשׁוֹכֵר  
 82 קודם שמוציאו, כֵּךְ הַשׁוֹכֵר צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְמַשְׁכִּיר שְׁלִשִׁים יוֹם  
 83 קודם שיצא. משום דְּאָמַר לִיה הַמְשַׁכֵּיר לְשׁוֹכֵר, אִי אֹדְעֵתָן - אם  
 84 היית מודיע לי שאנתה רוצה לצאת, הֲנָה כְּרִתְנָא וּמוֹתִיבָנָא בֵּיה  
 85 אֵינִישׁ מְעֻלָּא - הייתי טורח ומושיב בבית אדם נאמן.

86 מביאה הגמרא דין נוסף: אָמַר רַב אִפְרִי, אִם נִכְנַס יְמֵי שְׂכִירוֹתוֹ  
 87 אפילו יום אַחַד בִּימוֹת הַנְּשָׁמִים, אֵינוֹ יֹכֵל לְהוֹצִיאָו מִהַבֵּית מִן הַחֶג  
 88 סוכות ועד הַפֶּסַח. שואלת הגמרא: וְהָא אֵין שְׁלִשִׁים יוֹם קָאָמַר -  
 89 הרי במשנה שנינו שאם הודיעו שלשים יום קודם ימות הגשמים,  
 90 יכול להוציאו אף בתוך ימות הגשמים, ומדוע אמר רב אסי שאם  
 91 נכנס יום אחד בימות הגשמים אינו יכול להוציאו. מתרצת  
 92 הגמרא: הָכִי קָאָמַר - כך כוונת רב אסי לומר, אִם נִכְנַס אפילו יום  
 93 אַחַד בִּימוֹת הַנְּשָׁמִים מִחֶג - מאותן השלשים יום שצריך להודיעו,  
 94 כגון שהודיע המשכיר לשוכר בט"ו אלול שרוצה להוציאו,  
 95 ונמצא שיום אחרון של אותן שלשים יום מומן ההודעה נכנס  
 96 בתוך ימות הגשמים, אֵינוֹ יֹכֵל לְהוֹצִיאָו מִן הַחֶג וְעַד הַפֶּסַח, שהרי  
 97 לא הודיעו שלשים יום קודם החג.

98 מביאה הגמרא דין נוסף בשכירות בתים: אָמַר רַב הוּנָא, וְאִם  
 99 כשנגמרה השכירות כָּא הַמְשַׁכֵּיר לְרַבּוֹת בְּרַמְיָה - להעלות את  
 100 דמי השכירות מכפי שהיו עד עתה, מְרַבָּה - יכול להוסיף, ואף  
 101 אם לא הודיעו על כך שלשים יום קודם. שואלת הגמרא: אָמַר  
 102 לִיה רַב נַחְמָן לְרַב הוּנָא, תָּאי - הרי דבר זה הוא בְּלִנְקָמִיָּה כְּבוֹכָמִיָּה  
 103 דְּלִשְׁכָּרְיָה לְגִלְיָא - כמו שאוחזו בביצו עד שנותן לו את תליתו,  
 104 כלומר, כיון שהמשכיר מעלה את דמי השכירות הרי זה כופהו

1 כְּבִית - אם ירד ובנה חורבת חבירו ועתה רוצה ליטול עצי  
 2 ואבניו, שוֹמְעֵין לוֹ ויכול לנטולם. אבל בְּשָׂדֶה - אם ירד ונטע  
 3 בשדה חבירו ועתה רוצה ליטול עצי, אֵין שוֹמְעֵין לוֹ ואינו יכול  
 4 לנטולם. מבארת הגמרא: ביורד ונטע בְּשָׂדֶה חבירו מֵאִי מַעְמָא  
 5 אין שומעין לו ליטול עצי, מְשׁוּם חִיבוּב מִצּוֹת יֵשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,  
 6 שלא תהיה הארץ שוממה מנטיעות. וְאִיכָא דְאָמַרְי - יש אומרים  
 7 טעם אחר לכך, מְשׁוּם בְּהִשָּׂא דְאָרְעָא - שכבר ינק הנטיעות  
 8 מקרקע חבירו והחלישו את כוחה, ואם יטול את הנטיעות נמצא  
 9 שהפסיד בעל הקרקע מנטיעותיו. מבארת הגמרא: מֵאִי בְּיַנְיָהוּ -  
 10 מה החילוק בין שני הטעמים. אִיכָא בְּיַנְיָהוּ חִילוּק בִּאופֵן שִׁירָד  
 11 ונטע בשדה חבירו שבחוצה לָאָרֶץ - מחוץ לארץ ישראל, ורוצה  
 12 ליטול את עצי, לפי הטעם של ישוב ארץ ישראל, בחוצה לארץ  
 13 יכול לנטולם. ולפי הטעם שמכחיש את הקרקע, אף בחוצה לארץ  
 14 אינו יכול לנטולם. שהרי הכחיש את הקרקע:

### משנה

15 משנתינו מבארת דיני שכירות בתים, אימתי יכול המשכיר  
 16 להוציא את השוכר: הַמְשַׁכֵּיר בֵּית לְחִבְרֵי בְּתַקּוּפַת יְמוֹת הַנְּשָׁמִים,  
 17 ורוצה המשכיר להפסיק את השכירות ולהוציא את השוכר מן  
 18 הבית, אֵינוֹ יֹכֵל לְהוֹצִיאָו בְּמִשְׁךְ כָּל תַּקּוּפָה זֹה, שהיא מן החג  
 19 סוכות ועד הַפֶּסַח. ואם השכיר בְּתַקּוּפַת יְמוֹת הַחֶמֶד שהיא מן  
 20 הפסח ועד הסוכות, אינו יכול להוציאו שְׁלִשִׁים יוֹם, ויִתְבָּרַא לְהֵלֵךְ  
 21 בגמרא. וְאִם הַשְׁכִּיר לוֹ בֵּית בְּכַרְכִּים - בעיר גדולה שיש בה  
 22 שווקים, ומחמת כן רבים נמשכים לדור בה ואין מצויים שם בתים  
 23 לשכור, אַחַד - בין בִּימוֹת הַחֶמֶד וְאַחַד - ובין בִּימוֹת הַנְּשָׁמִים אין  
 24 המשכיר יכול להוציאו מהבית עד שיעברו שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ.  
 25 וּבְחֲנוּיֹת - אם השכיר לו חנות, אַחַד - בין אם השכירו בְּעִירוֹת  
 26 הקטנות וְאַחַד - בין אם השכירו בְּכַרְכִּים - בערים הגדולות, אין  
 27 יכול להוציאו מהחנות עד שיעברו שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ, כיון שדרך  
 28 החנוונים למכור בהקפה למכירין ושהיה הם מלשלם זמן מרובה,  
 29 וכשמשלמים את חובם הם באים לחנות, ואם ילך וישכור במקום  
 30 אחר, לא ימצאוהו ולא ישלמו את החוב, ולכן אין המשכיר יכול  
 31 להוציאו משם עד שיעברו שנים עשר חודש. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל  
 32 אָמַר, אין כל החנויות שוות, ואם השכיר לו חנות שֶׁל נְתוּמִים  
 33 - מוכרי ככרות וכן חנות שֶׁל צְבָעִים, אין יכול להוציאו עד  
 34 שיעברו שָׁלֹשׁ שָׁנִים, מפני שדרך נחתומים וצבעים למכור בהקפה  
 35 לזמן מרובה יותר משאר חנויות, ואם ישכור במקום אחר, לא  
 36 ימצאוהו ולא ישלמו לו את החוב:

### גמרא

37 שנינו במשנה: המשכיר בית לחבירו בימות הגשמים אינו יכול  
 38 להוציאו מן החג ועד הפסח, בימות החמה שלשים יום. בתחילה  
 39 סברה הגמרא שבימות הגשמים היינו ששכר ממנו לימות  
 40 הגשמים, ובאופן זה אין המשכיר יכול להוציאו כל ימות הגשמים  
 41 מסוכות עד פסח, ובימות החמה היינו ששכר ממנו לימות החמה,  
 42 ובאופן זה יכול להוציאו אחר שלשים יום. שואלת הגמרא: מֵאִי  
 43 שָׂנָא דִּין שׁוֹכֵר לְיְמוֹת הַנְּשָׁמִים שאינו יכול להוציאו כל ימות  
 44 הגשמים, משוכר לימות החמה שיכול להוציאו אחר שלושים  
 45 יום, הלא כשם שסברא היא דְּבֵי אָנְרֵי אֵינִישׁ בִּיתָא - שאדם  
 46 השוכר בית בימות הנשמים, אָנְרֵי לְכוּלָּהּ - כוונתו לשכור לכל  
 47 יְמוֹת הַנְּשָׁמִים, אף בשוכר לימות החמה נְמֵי - גם ישנה לסברא זו,  
 48 דְּבֵי אָנְרֵי אֵינִישׁ בִּיתָא - שכאשר שוכר אדם בית, לְכוּלָּהּ יְמוֹת  
 49 הַחֶמֶד אָנְרֵי - כוונתו לשכור לכל ימות החמה. משיבה הגמרא:

1 לדידה, וזה - השני אומר בְּשִׁשִּׁי ילדה, וְשָׁבַע הַמּוֹכֵר שְׁבַעֲשֹׁתוֹ  
 2 ילדה ויטול את הולדו. וְלִרְבָּה בַּר רַב הוֹנָא דְאָמַר (לעיל ע"א) אֵין -  
 3 אֵבן אָמַר סוּמְכוֹס מִמּוֹן הַמוּטֵל בַּסֶּפֶק חוֹלְקִים אֶפְּסִילוּ בְּרַבִּי וְכָרִי -  
 4 באופן ששני הבעלי דינין טוענים טענת ברי, אם כן אֶמְאִי - מדוע  
 5 אמרו בברייתא שישָׁבַע מוֹכֵר, הרי יְחַלְקוּ מִיִּצְיָא - היה לנו לומר  
 6 שהמוכר והקונה יחלוקו בדמי הולד, שהרי גם באופן זה ששניהם  
 7 טוענים ברי אמר סומכוס יחלוקו. מתרצת הגמרא: אמנם הברייתא  
 8 כסומכוס היא, אך מוֹדָה סוּמְכוֹס הִיא דְאִיבָא שְׁבוּעָה דְאִרְיִיתָא -  
 9 באופן שיש על הנתבע חיוב שבועה מהתורה, שאין אומרים מדובר  
 10 המוטל בספק חולקים, וכיון שבסיפא של הברייתא מדובר  
 11 שהקונה תובע מהמוכר שפחה וולד והמוכר מודה לו רק בשפחה,  
 12 והרי הוא מודה במקצת שחייב שבועה מן התורה, ולכך נשבע  
 13 ונטול את כל הולד. מוסיפה הגמרא: וְאָף עַל פִּי שֶׁהַמוֹכֵר שֶׁהוֹדָה  
 14 אומר 'הילך' דהיינו קח לך את אותה שפחה שהודתי עליה,  
 15 והאומר 'הילך' פטור משבועת מודה במקצת. צריך לומר שמדובר  
 16 בְּדִקְדּוּקָה לִידָה - באופן שהמוכר חתך את יד השפחה, ועתה אין  
 17 זה הילך, שכיון שהשפחה נפחתה בדמיה צריך הוא להוסיף  
 18 ולשלם מה שנפחתה, וּבְדִקְדּוּבָא - כמו שתיירץ כן רבא לעיל.

**משנה**

76 הַמּוֹכֵר אֶת עֵצִי וְיָתִי כְּדִי שִׁיקוֹץ אוֹתָם הַקּוֹנֵה לְעֵצִים - להשתמש  
 77 בהם כעצי שריפה, ושהה הקונה מלקוצצם, ובזמן זה העצים עָשׂוּ  
 78 - גידלו וזיתים רעים בשיעור של פחות מרביעית לפאה, כלומר, אם  
 79 יסחוט סאה של זיתים יהיה לו שיעור שמן פחות מרביעית לוג, הרי  
 80 וזיתים אֵלוּ שָׁל הַקּוֹנֵה שֶׁהוּא בְּעַל הָעֵצִי וְיָתִים, אבל אם עָשׂוּ - גידלו  
 81 וזיתים טובים שאפשר להוציא מהם שיעור של רביעית לוג שמן  
 82 לפאה וזיתים, וכל אחד טוען טענתו, זה - הקונה אומר וְיָתִי -  
 83 העצים שקניתי גָּדְלוּ את הפירות והרי הם שלי, וזה - המוכר אומר וְיָתִי -  
 84 אֶרְצִי - הקרקע שלי גָּדְלָה את הפירות והרי הם שלי, יְחַלְקוּ  
 85 המוכר והקונה בפירות שגדלו, שהרי גם הקרקע וגם העצים גרמו  
 86 לפירות שיגדלו. וכן באופן ששָׁמַף נָהָר וְיָתִי - עצי זית שלו ונתנם  
 87 לְתוֹךְ שָׂדֶה חֲבִירוֹ, וגדלו שם פירות, זה - בעל הזיתים אומר וְיָתִי -  
 88 עצים שלי גָּדְלוּ את הפירות ושלי הם, וזה - בעל הקרקע אומר  
 89 אֶרְצִי - קרקע שלי גָּדְלָה את הפירות ושלי הם, יְחַלְקוּ שְׁנֵיהֶם  
 90 בפירות שגדלו, שהרי גם הקרקע וגם העצים גרמו לפירות  
 91 שיגדלו.

**גמרא**

92 שנינו במשנה: המוכר זיתיו לצורך עצים ושהה הקונה מלקוצצם,  
 93 ועשו הזיתים בשיעור פחות מרביעית שמן לסאה, הרי אלו של  
 94 בעל הזיתים, ואם עשו שיעור רביעית שמן לסאה יחלוקו. מבררת  
 95 הגמרא: הִכִּי דְמִי - איך מדובר, אִי דְאָמַר לִיה הַמוֹכֵר לַקּוֹנֵה קוִיץ  
 96 לְאֵלְתֵּר - קצוצן מיד את העצים מהשרדה שלי, אֶפְּסִילוּ הוֹצִיאֵו שִׁמֵּן  
 97 בשיעור של פחות מרביעית לסאה נְמִי יהיו שייכים לבעל הקרקע,  
 98 שהרי הקפיד עליו שלא ישאה וישתמש בשרדו. וְאִי דְאָמַר לִיה  
 99 המוכר לקונה בְּלֵאמְתָּ דְרַבְעִית קוִיץ - מתי תרצה קצוצן אותם,  
 100 אֶפְּסִילוּ הוֹצִיאֵו שִׁמֵּן בשיעור רביעית לסאה נְמִי יהיה הכל לבעל  
 101 הזיתים ולא יחלוקו. משיבה הגמרא: לֵא אֶרְיָבָא - מדובר באופן  
 102 דְאָמַר לִיה סָתְמָא - שהמוכר מכר לקונה בסתם ולא קבע עמו זמן  
 103 קציצת העצים. ולפיכך אם הוציאו שמן בשיעור פחות מרביעית  
 104 לסאה, הרי הם של הקונה, משום שֶׁלֹא קָפְדִי אִינְשֵׁי עַל דְּבַר מוֹעֵט  
 105 כזה, והסכים המוכר שהקונה יקחם לעצמו. אבל אם הוציאו שמן  
 106 בשיעור רביעית לסאה, יחלוקו, משום דְקָפְדִי אִינְשֵׁי עַל שִׁיעוֹר זה,  
 107 ואין המוכר מוחל לקונה על כך.  
 108 הגמרא מבארת כיצד מחשבים שיעור 'רביעית' השנוי במשנה:  
 109 אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, וְרַבִּיעִית' שְׁאָמְרוּ בְּמִשְׁתַּיִנוּ, מחשבים אותו

1 לחיוב את הנתבע בתשלומין, דְרַבִּי רַבִּי מְאִיר. וְחֲכָמִים אֹמְרִים, אֵין  
 2 נִשְׁבָּעִין לֹא עַל הַעֲבָרִים וְלֹא עַל הַתְּקָעוֹת. ומדייקת הגמרא, לֹא  
 3 מְבַלְל - האם לא מוכח ממה שאמרו חכמים לרבי מאיר שאין  
 4 נשבעים על קרקעות, דְרַבִּי מְאִיר חוֹלֵק עליהם וְכָבֵר שֶׁנִּשְׁבָּעִין עַל  
 5 הקרקעות, ולכך אף במשנתנו נשבעין על השדות.  
 6 שואלת הגמרא: מָמְאִי - מנין שיש לדייק כן מדברי חכמים, דְלָמָּא  
 7 'בְּשֵׁם' קָאֲמְרוּ לִיה - אולי כוונת חכמים לומר לרבי מאיר כִּי הִיכִי  
 8 דְאִרְיִיתָ לָן - כשם שהודית לנו בְּתַקְרָעוֹת שאין נשבעים עליהם,  
 9 אִרְיִי לָן נְמִי בְּעֲבָרִים שאין נשבעים עליהם, ונמצא שאף רבי מאיר,  
 10 סובר שאין נשבעים על הקרקעות. ומביאה הגמרא ראייה לכך:  
 11 תַּרְעֵי שאף רבי מאיר סובר שאין נשבעין על הקרקעות, הִתְנַן  
 12 בַּמַּשְׁנָה (שבועות מב): רַבִּי מְאִיר אֹמְרִי, וְשֶׁ דְרַבִּים שְׁתֵּן בְּתַקְרָעֵי -  
 13 המחוברים לקרקע וְאִינְן פְּדִין תְּקָרְעֵי אלא כדן מטלטלין, וְאִין  
 14 תְּקָמִים מוֹדִים לוֹ אלא סוברים שהמחוברים לקרקע הרי הם  
 15 כקרקע. בְּצִד הוא האופן שעליו נחלקו, כגון שאמר לחבירו עָשָׂר  
 16 פְּנִים עֲנוּנוֹת - מלאות בענבים מְסַרְתִּי לְךָ לשמור בקרקעי, וְהִלַּח  
 17 - הנתבע אומר לו אִינְן אֶלָּא מָשׁ - לא מסרת לי לשמור אלא  
 18 חמש גפנים. רַבִּי מְאִיר מְחַיִּב את השומר שבועת מודה בממון,  
 19 משום שדין הענבים כמטלטלין ונשבעים עליהם. וְחֲכָמִים אֹמְרִים,  
 20 כֹּל הַמּוֹכֵר לְתַקְרָעֵי הָרִי הוא תְּקָרְעֵי, וכיון שהענבים מחוברים  
 21 לקרקע אין נשבעים עליהם. וְאָמַר עַל כֵּךְ רַבִּי יוֹסִי בַּר חִנְיָא, עָנְבִים  
 22 הַעוֹמְדוֹת לִיבְצָר אִיבָא בְּיָהוּ - מחלוקת רבי מאיר וחכמים היא  
 23 רק באופן שהענבים היו כבר מבושלות ועומדות ליבצר, דְמֵר -  
 24 רבי מאיר סָבַר, בְּכַצְרוֹת דְמִינִן - דין הענבים כאילו הם נבצרו והם  
 25 כמטלטלין, ונשבעים עליהם, וְמֵר סָבַר - חכמים סברו לֹא  
 26 בְּכַצְרוֹת דְמִינִן - דין הענבים כקרקעות שהרי עדיין לא נבצרו,  
 27 ואין נשבעים עליהם. נמצא שאף לרבי מאיר אם לא היו עומדות  
 28 ליבצר לא היו נשבעים עליהם, ומבואר שמודה רבי מאיר שאין  
 29 נשבעים על קרקעות, ואם כן חורת הקושיא על תירוצו של רב  
 30 ששת, אם משנתנו כרבי מאיר מדוע נשבעים על שדות.  
 31 שחמת קושיא זו חוזרת הגמרא לבאר את המשנה כתירוצו של רב  
 32 הוֹשַׁעְתִּין, וְהוּבָא לעיל, ומיישבת את הקושיא שהקשו עליו: אֶלָּא  
 33 לְעוֹלָם יֵשׁ לַפֶּרֶשׁ אֶת מִשְׁנַתְּנוּ בְּרַבִּי הוֹשַׁעְתִּין לעיל, שמדובר  
 34 באופן שהקונה תובע עבד גדול בכסותו ושדה גדולה בעומריה,  
 35 והמוכר מודה שמכר לו עבד קטן בכסותו ושדה קטנה בעומריה,  
 36 ומתחייב המוכר שבועת מודה במקצת על הכסות והעומרים,  
 37 ומכח שבועה זו מגלגלין עליו גם שבועה על העבד והשדה עצמם.  
 38 וְדִקְדָּשָׁא לְךָ עַל תִּירוּץ זה, וכי בא התנא להשמיענו את הדין של  
 39 'זוֹקְרִין' - שהמחויב שבועה על מטלטלין מוזקקין אותו לישבע גם  
 40 על קרקעות, הלא משנה ערוכה היא בקידושין (כו). שִׁמְלִגְלִין  
 41 שבועה אף על קרקעות. יֵשׁ לַתְּרַץ דְאִיבְצִירָהּ התנא במשנתנו  
 42 להשמיע זאת, משום שאם לא היה שונה דין זה סָלְמָא דְעַמְרָה  
 43 אֶמְיָנָא - היה עולה על דעתך לומר שֶׁכַּסוֹת הַעֲבָד בְּעֶבֶד דְמִי, וכן  
 44 עוֹמְרֵי הַשָּׂדֶה בְּשָׂדֶה דְמִי, ואף על כסות העבד או על עומרי השדה  
 45 עצמם אינו מחויב שבועה, שהרי דינם כעבד וקרקע שאין נשבעים  
 46 עליהם, לכך קָא מְשַׁמְעֵן לָן הַמַּשְׁנָה שאין הדבר כן, אלא הכסות  
 47 והעומרים עצמם דינם כמטלטלין ונשבעים עליהם, וכיון שכן אף  
 48 ממגלגלין שבועה על העבד והשדה.  
 49 הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא שהובאה לעיל. שנינו  
 50 בברייתא: המחליף פרה בחמור וילדה, ואין ידוע אם ילדה קודם  
 51 המכירה או אחר המכירה, זֶה אֹמְרִי אִינִי יוֹדֵעַ מתי ילדה, וְזֶה אֹמְרִי  
 52 אִינִי יוֹדֵעַ מתי ילדה, יְחַלְקוּ המוכר והקונה בדמי הולד. מבארת  
 53 הגמרא: הָא מְנִי - כפי מי נשתנה ברייתא זו, כשיטת סוּמְכוֹס הִיא,  
 54 דְאָמַר סוּמְכוֹס (ב"ק מו). מְמוּן הַמוּטֵל בְּסֶפֶק בֵּין שְׁנֵי בְעֵלֵי דִין,  
 55 שניהם חוֹלְקִין בו.  
 56 מקשה הגמרא: איך אפשר להעמיד ברייתא זו כסומכוס, הלא  
 57 אִימָא סִיפָא - שנינו בסוף הברייתא, זֶה - אחד מהם אומר בְּשִׁשִּׁי



51 לאַזנדיג - לכל האנשים רוצה אני להשכיר, וְלֵךְ לֹא נִיחָא לִי - לך  
 52 איני רוצה להשכיר, משום דְרָמִית עָלַי כִּי אָרָא אָרָא - שדומה  
 53 אתה עלי כאריה האורב לטרף, שהרי איש מריבות אתה, ואיני  
 54 רוצה להתעסק עמך אפילו אם תשלם לי דמי שכירות:  
 55 שנינו במשנה: רָבֵן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, המשכיר חנות שֶׁל  
 56 נְחֻתוּמִים וְשֶׁל צְבָעִין אֵין יִכּוֹל לְהוֹצִיא אֶלָּא אַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִזְמַן  
 57 שהודיעו: מביאה הגמרא ברייתא המבארת את טעמו של רבן  
 58 שמעון בן גמליאל: תָּנָא בברייתא, חנויות של נחתומים וצבעים  
 59 שונות משאר חנויות, מִפְּנֵי שֶׁהֵקִיפֵן מְרוּכָה - שדרך הנחתומים  
 60 והצבעים למכור בהקפה לזמן מרובה יותר משאר חנויות, ואם  
 61 ישכור במקום אחר, לא ימצאוהו ולא ישלמו לו את החוב, ולכן  
 62 אין המשכיר יכול להוציא משם עד שלש שנים:

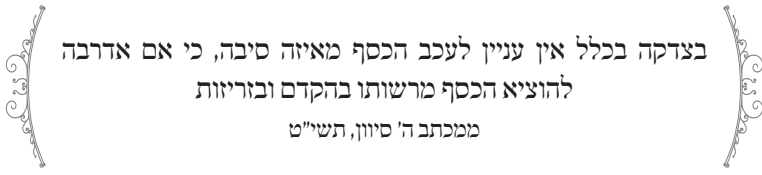
**משנה**

63 המשנה מבארת את הדברים המוטלים על המשכיר להעמיד  
 64 לשוכר, ואת הדברים שאינו צריך להעמיד לו:  
 65 הַמְשַׁכֵּר בֵּית לְחֵבְרִי, הַמְשַׁכֵּר חֵיב בְּדִלָּת, בְּנֵגֵד - יתד ומפתח  
 66 שנועלים בו את הדלת מבפנים ותוחבים אותו בחור מפתח הדלת,  
 67 וּבְמַנְעוּל - מפתח שנועלים בו את הדלת מבחוץ, וּבְכֶל דְּכָר שֶׁהוּא  
 68 מַעֲשֵׂה אִוְמָן ואין כל אדם יודע לעשותו. אָבֵל דְּכָר שְׁאִינוּ מַעֲשֵׂה  
 69 אִוְמָן, הַשּׁוֹכֵר עוֹשֶׂהוּ ואין חיוב על המשכיר להעמיד לו.  
 70 דִּין נוסף מדיני משכיר ושוכר: תָּנֵן שֶׁמְטִילוֹת הַבְּהֵמוֹת בַּחֲצֵר, הוא  
 71 שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - המשכיר, לזבל בזה את שדותיו. וְאֵין לְשׁוֹכֵר זְכוּת  
 72 לִישׁוֹל אֶלָּא רק את האפר (שנעשה ובלו) הַיּוֹצֵא מִן הַתְּנַיִר וּמִן  
 73 הַכִּידִים בְּלֶבֶד:

**גמרא**

74 שנינו במשנה דברים שהמשכיר חייב להעמיד לשוכר, הַגְּמָרָא  
 75 מְבִיאָה דְּבָרִים נוספים: תָּנִי רַבְּנָן, הַמְשַׁכֵּר בֵּית לְחֵבְרִי, הַמְשַׁכֵּר  
 76 חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ - לשוכר דלתות, וחייב לפתוח לו חלונות, ואם  
 77 הנסרים התליעו חייב לְתַנֵּק לוֹ את התקרה שלא תיפול, ואם  
 78 נשברה אחת מן הנסרים חייב לְסַמּוֹךְ - להעמיד לו קורה אחרת  
 79 במקומה. וְהַשּׁוֹכֵר חֵיב לַעֲשׂוֹת לוֹ סוּלָם לַעֲלוֹת לַגַּג, וְלַעֲשׂוֹת לוֹ  
 80 מַעֲקָה לַגַּג, וְלַעֲשׂוֹת לוֹ מְרוּב - נסרים שמניחים בצידי הגג כדי  
 81 שמי הגשמים הנשפכים מגג הבית לא ירדו על הכתלים, וְלַחֲמִיט  
 82 אֶת גַּגּוֹ - לשים טיח על הגג כדי לעצור את הגשמים שלא  
 83 יחלחלו לתוך הבית דרך התקרה.  
 84 הגמרא מסתפקת על מי חל חיוב המזווה: בְּעוּ מִינְיָה - שאלו בני  
 85 הישיבה מֵרַב שָׁשֶׁת, חיוב קביעת המזווה על מי הוטל, על השוכר  
 86 או אל המשכיר.  
 87 מקשה הגמרא: וכי יש ספק על מי מוטל חיוב מזווה, הָאָמַר - והרי  
 88 אמר רַב מִשְׁרֵשְׁיָא שְׁמוּזָה חוֹבֵת הָדָר הִיא. מתרצת הגמרא: אֶלָּא  
 89 הספק הוא מִקּוֹם מְזוּזָה עַל מִי - מי חייב לנקוב סדק ולהכין את  
 90 המקום של המזווה. אָמַר לְהוּ רַב שָׁשֶׁת, תְּנִיתוּהוּ - שנינו במשנה,  
 91 דְּכָר שְׁאִין מַעֲשֵׂה אִוְמָן וְכָל אָדָם יוֹדֵעַ לַעֲשׂוֹתוֹ, הַשּׁוֹכֵר עוֹשֶׂהוּ,  
 92 וְהָאֵי - נקיבת הסדק נְמִי לֹא מַעֲשֵׂה אִוְמָן הוּא - גם היא אינה  
 93 מעשה אומן, משום שֶׁאֶפְשָׁר הוּא לַתְּלוֹת אֶת הַמְּזוּזָה

1 לצאת מהבית שלא ברצונו, ועל כך הרי צריך להודיעו שלושים  
 2 יום קודם. מיישבת הגמרא: לֹא צְרִיכָא - לא נאמרו דברי רב הונא  
 3 אלא באופן דְרַמְיָקוּר בְּתֵי - שנתייקרה שכירות הבתים, וכדי שלא  
 4 יהיה הפסד ניכר למשכיר התירו לו להעלות את סכום השכירות:  
 5 הגמרא דנה באופנים שונים אם יכול להוציא בלא הודעה.  
 6 הַאִוּפֵן הַרְאִשׁוֹן: שְׁשִׁימָא - דין זה פשוט הוא, שאם נָפַל לִיה בֵּיתָא  
 7 - נפל הבית שדר בו המשכיר, רשאי המשכיר להוציא את  
 8 השוכר אחר שנגמרו ימי שכירותו אף שלא הודיעו קודם לכן,  
 9 כדי שהוא עצמו יוכל לדור בו, משום דְאָמַר לִיה המשכיר לשוכר  
 10 לֹא עָדִיפֵת מִינַאי - אתה לא עדיף ממני, שהרי אתה תובע  
 11 להמשיך לדור בביתי רק משום שלא הודעתך ואינך מוצא בית  
 12 לדור בו, ואף אני לא ידעתי שיפול ביתי ולכן לא הודעתך, וכיון  
 13 שאיני מוצא בית אחר לשכור לעצמי, מדוע אתה עדיף ממני  
 14 שאתה תדור בביתי ואני אהיה בחוץ. הַאִוּפֵן הַשֵּׁנִי: אִם וָבֵינָה -  
 15 מכר המשכיר את הבית המושכר לאחר, או מת המשכיר וְאִוְרְתֵיה  
 16 - הוריש לבנו, או יְהִיבָה בְּמִתְנָה - נתנו במתנה לאדם אחר,  
 17 ורוצה בעל הבית החדש להוציא את השוכר בלא הודעה, אינו  
 18 יכול להוציאו, משום דְאָמַר לִיה השוכר, לֹא עָדִיפֵת מִנְּכָרָא דְאִתִּית  
 19 מִינְיָה - אתה לא עדיף מהאדם שבאת מכוחו, וכיון שהמשכיר  
 20 הקודם לא היה רשאי להוציאני, אף אתה אינך רשאי. הַאִוּפֵן  
 21 הַשְּׁלִישִׁי: בְּלִילִיה לְבְרִיה - אם המשכיר השיא את בנו וצריך את  
 22 הבית לבית חתנות, חִוּוִין - יש לראות, אֵי הוּוּ אֶפְשָׁר לְאִוְדוּעִיה -  
 23 אם היה באפשרותו להקדים ולהודיע לשוכר שרוצה להוציאו,  
 24 אֵיבְעִי לִיה לְאִוְדוּעִיה - היה עליו להודיע, וכיון שלא הודיעו אינו  
 25 יכול להוציא. וְאֵי לֹא היה ביד המשכיר להודיעו, יכול להוציא  
 26 בלא הודעה, משום דְאָמַר לִיה המשכיר לשוכר לֹא עָדִיפֵת מִינַאי  
 27 - אתה לא עדיף ממני, שהרי לא היתה באפשרותי להודיעך  
 28 שצא, ומדוע שאתה תדור בביתי ובני ישאר בחוץ.  
 29 הגמרא מביאה מעשה שהותר להוציא בלא הודעה: הוּוּוּ אָרְבָּא  
 30 דְּרַבֵּי אָרְבָּא דְחִמְרָא - אדם קנה ספינה מלאה חביות יין, וְלֹא אֶשְׁכַּח  
 31 דּוּבְקָתָא לְאוֹתוּבְיָה - ולא מצא מקום להניח את החביות. אָמַר לֵה  
 32 לְהַיָּא אִיתְרָא - שאל לאשה אחת, אֵית לָךְ דּוּבְקָתָא לְאִוְנְרִי - יש  
 33 לך מקום להשכיר לי שאוכל להניח שם את החביות, אָמְרָה לִיה  
 34 לֹא, אֶזֶל קְרִישָׁה - הלך אותו אדם וקידש את האשה, ומשום כך  
 35 יְהִבָה לִיה דּוּבְקָתָא לְעִיילִיה - נתנה לו מקום להניח שם את החביות.  
 36 אֶזֶל לְבִיתִיה - הלך אותו אדם לביתו, וכתב לֵה גִיטָא וְשָׂדֵר לֵה -  
 37 כתב לה גט ושלה לה וגירשה. אֶזֶלְא אִיתִיה - הלכה אותה אשה  
 38 וְאָנְרָא שְׁקוּלָאִי - שכרה סבלים, שכרה סבלים, ושילמה להם את שכרם מִינְיָה  
 39 וְבִיה - מהיין עצמו, בשביל שעוברים שם אנשים. הַאִוּרְתָא אֶת  
 40 החביות והניחחן בשביל שעוברים שם אנשים. אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה  
 41 דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, האשה עשתה כדוין, ועל אותו האיש נאמר (עובדיה  
 42 א טו) 'בְּאֶשֶׁר עָשָׂה בְּנִי יַעֲשֶׂה לוֹ גְּמוּלוֹ יִשׁוּב בְּרָאשׁוֹ', ומאחר והוא  
 43 עשה מעשה שאינו הגון יש לנהוג עמו באותה מידה, ודייתה  
 44 האשה רשאית להוציא את החביות לשביל הרבים. ומסיפה  
 45 הגמרא על דין זה: לֹא מִיבְעִינָא - אין צריך לומר שהיתה רשאית  
 46 להוציא את החביות מצדה, באופן שהיה חָצֵר דְלֵא מִיָּמָא  
 47 לְאָנְרָא - שחצרה אינה עומדת להשכרה כלל, וגם לאיש זה אינה  
 48 רוצה להשכיר, אֶלָּא אֶפִּילוּ באופן שהיה חָצֵר דְמִיָּמָא לְאָנְרָא -  
 49 שחצרה עומדת להשכרה, יכולה האשה לסלקו ולא להשכיר לו  
 50 את החצר, משום דְאָמְרָה לִיה האשה, לְבוּלִי עֲלָמָא נִיחָא לִי



## מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

### א.

### הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

מִן אֲבָנִים גְּדוּלוֹת<sup>10</sup> שְׁמֻצְדִּים אוֹתָן כְּמִין מוֹשֵׁב חֲלוּל<sup>11</sup> וְיוֹשְׁבִים עֲלֵיהֶם בְּשָׂדוֹת בְּמָקוֹם הַמֵּיחָד לְבֵית  
הַכֶּסֶא<sup>12</sup> - מִתֵּר לְצַדֵּן בְּשֶׁבֶת, מִפְּנֵי שְׁבָנֵן עֲרָאֵי הוּא, שְׂאִינוֹ עֲשׂוּי לְהַתְקִים, וּבְנֵן עֲרָאֵי אֵינוֹ אָסוּר  
אֶלָּא מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, וּמְשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת לֹא גָזְרוּ.  
וּמְפַל מָקוֹם, לַעֲשׂוֹת כְּמִין אֶהֱל עִם גַּג<sup>13</sup> - אָסוּר, אֶף עַל פִּי שְׁהוּא אֶהֱל עֲרָאֵי<sup>14</sup>:

חלק ב סימן שיב, הנצרך לנקביו בטה מקנה בשבת, סעיף טו:

#### ביאורי הלכה

[ס] אבנים גדולות – יש אומרים דווקא אם היו האבנים מוכנים מכבר לזה, דאי לאו הכי לא הותר איסור מוקצה בשביל זה, דלא מצינו שהותר אלא לקינוח<sup>51</sup>.  
[סא] מושב חלול – מסדרים שתי שורות של אבנים כמין דפנות, וחלל באמצע.  
[סב] לבית הכסא – כדי ליפנות עליהן.

[גג] אהל עם גג – היינו להעמיד אבן למעלה על שני שורות האבנים (הדפנות).  
[סד] אהל עראי – אף על פי שאוהל עראי אסור מדברי סופרים בלבד, לא התירו כי אפשר לעשות באופן אחר (כגון שיעמידו את הגג תחילה ואחר כך יכניסו האבנים תחתיו), ואין בכך כבוד הבריות<sup>52</sup>.

#### צינונים והוספות

אוהל גמור בכל עניין, ודינו כ'עראי' מצד מחשבת האדם בלבד, ואם היה חושב לעשותו קבוע היה חייב חטאת (סי' שטו ס"א ודלא כמשנ"ב סי"ז שם), וכשם שלא התירו מלאכה שאינה צריכה לגופה (שהיתרה מן התורה מצד מחשבת האדם בלבד, כדלעיל על סי' שיא הערה כט) במקום כבוד הבריות, כך לא התירו אוהל עראי.

51 משנ"ב ס"ק כה.  
52 ע"פ קובץ הערות וביאורים ח"ג עמוד ח שהחילוק בין בניין עראי שהותר בבית הכסא, לאוהל עראי שנאסר הוא אם אפשר לעשות באופן אחר, ואולי יש לחלק שבניין עראי אינו בניין גמור מצד עצמו, ודינו נקבע כ'עראי' לפי חומר הבנייה, אופן הבנייה ומקום הבנייה, אבל אוהל עראי הוא

## ~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות לולב ~

לכלל היבשות אע"פ שכבר כמושו כשר.

וכמה שיעור היבשות כשהן נפרכין בצפורן כשממשמש בהן וגם כלה כל מראה ירקות שבהן והלבינו פניהם או הן נקראים יבשים שהרי אפילו אם תשרה אותן במים כמה ימים לא יחזרו למראיהן והרי הן כעץ יבש שאפילו אם תשרה אותו במים כמה ימים לא יסור מעליו שם היבש אבל קודם שהלבינו פניהם אע"פ שהן נפרכין בצפורן מחמת יבישותן מ"מ אם תשרה אותן במים יום או יומים יחזרו לכמות שהיו במשמושן ובמראיתן:

פ אם יבשו רוב עלין של כל שלשה בדי הדם ונשתיירו

### ~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תרמו דיני הדס:

ז והדסים האלו כיון שאין בהן רק שני עלים בכל קן לפיכך אם ברוב הקנים של עלין היוצאין באורך שיעורו שהוא שלשה טפחים נשר עלה אחד מכל אחד ואחד מהן הרי זה פסול שהרי ברוב הקנים לא נשתייר בכל קן וקן רוב שיעורי עבות ההיינו שני עלין וצריך לזוהר מאד בזה דהרבה פעמים נושרים עלין הרבה מההדס ואין משגיחין על זה:  
ח יבשו עליו פסול לפי שאין זה הדור אבל אם לא הגיעו

ע"י תלישה זו והרי זה כעין פסיק רישיה ולא ימות שנתבאר בס' ש"ב ע"ש:

יד במה דברים אמורים כשהוא צריך להדם הזה שאין לו הדם אחר אבל אם יש לו הדם אחר ואינו צריך כלל להדם הזה מותר לו לתלוש הענבים כדי לאכלן ביו"ט ואע"פ שעל ידי זה מתכשר ההדם ונעשה כלי מכל מקום כיון שהוא בעצמו אינו צריך להדם הזה כלל הרי לא תקן כלום:

### ~ יום שלישי ~

#### חלק ד סימן תרמז דיני ערבה:

**א** ערבי נחל האמור בתורה הוא מין ידוע הנקרא כן וזה סימנו קנה שלו הוא אדום ואפילו בעודו ירוק אדם יוצא בו ידי חובתו לפי שסופו להיות אדום כשתגיע עליו החמה ועלה שלו אינו עגול אלא הוא משוך כנחל ופיו של העלה דהיינו חודו הוא חלוק ואינו עשוי פנימות פנימות ורוב מין זה הוא גדל על נחלי מים ולכך נקרא מין זה ערבי נחל ואפילו מיעוטו הגדל במדבר ובהרים ג"כ הוא כשר למצות ערבה שבלולב כיון שיש בו כל סימנים הללו:

**ב** ויש מין ערבה שקנה שלו הוא אדום ועלה שלו משוך כנחל אלא שפי העלה אינו חלק וגם אינו דומה למסר (פירוש מגירה שפנימותיה גדולות קצת) אלא יש בו תלמים קטנים עד מאוד כמו פי מגל קטן וגם זה כשר:

**ג** אבל יש מין אחד דומה לערבה אבל קנה שלו אינו אדום ועלה שלו עגול ופי העלה הוא דומה למסר והוא הנקרא צפצפה והיא פסולה אפילו בשעת הדחק כמו שיתבאר בס' תרמ"ט וכל דברים אלו הן הלכה למשה מסיני:

**ד** ערבה שנקטם ראשה דהיינו שנקטם ראש העץ עצמו שהעליו גדילין בו פסולה לפי שאין זה הדור ולכך צריך לזוהר מאוד כשהבדין של ערבה ארוכין יותר מדאי ורוצה לקצצן שלא יקצצן בראשם אלא למטה במקום שהן מתחברים להענף:

**ה** נשרו רוב עליה פסולה וצריך לזוהר מאוד בדבר זה שלפעמים נושרים ע"י תחיבתן לתוך הלולב וגם ע"י נענוע אבל אם לא נעקרה רק מקצת עליה כשרה ומכל מקום לכתחלה אין ליקח אותה אם אפשר לו בקל למצוא אחרת שלימה שלא נשרו מעליה כלום שהשלימה היא מצוה מן המובחר:

**ו** יבשו רוב עליה פסולה שאין זה הדור וכמה שיעור היבשות משהלכינו פניהם אבל אם לא הגיעו העליון לשיעור היבשות אע"פ שכבר כמשה הרי זו כשרה.

אם גדלדלו רוב העליון ונתקו ממקום חיבורם בקנה אע"פ שלא נשרו לפי שעדיין הם מחוברים קצת וכן אם נסדקו רוב העליון ונחלקו לשנים ברוב אורך העלה הרי זה כאלו נשרו רוב עליה ופסולה:

ככל בד ובר קן אחד שיש בו שלשה עליו לחין כשר והוא שקן הלח הזה הוא עומד בראש הכר לפי שראש הכר הוא עיקר מראית ההדם שהאדם רואה אותו בתחלת השקפתו ואם הוא יבש הרי אין ההדם הדר כלל שעיקר הדרו תלוי בראשו:

**י** ואם השלשה עליו אלו שבראש הכדים אינן לחים וגמורים אלא הן כמושים אע"פ שאם היו כל עלי הדם כמושים הרי הוא כשר מכל מקום עכשיו שכולן יבשים אין הכמוש מצייל מיד היבש שלא יפסול אלא הלח הדר הוא שמצייל ויש חולקין על זה ואומרים כיון שכמוש כשר הרי הוא כלה לכל דבר ומצייל מיד היבש שלא יפסול ויש לסמוך על דבריהם מיום שני של חג ואילך שאין חיוב נטילת לולב בהן אלא מדברי סופרים:

### ~ יום שני ~

**יא** אע"פ שכל המינים של לולב שנקטמו ראשיהן פסולין לפי שאין זה הידור אבל הדם שנקטם ראשו אפילו נקטם גוף העץ של הדם עם עליו זה כשר לפי שההדם כיון שהוא מרובה בעליו הרי עליו הנשארין חופין את מקום הקטימה ואין הקטימה ניכרת ויש חולקין על זה ואומרים דאף הדם שנקטם ראשו דהיינו שנקטם ראש העץ עצמו שהעליו יוצאין ממנו כיון שראשו אינו מהודר הרי זה פסול ולפי דבריהם אפילו אם לא נקטם ראשו אלא שהשלשה עליו שבראשו הן יבשים אע"פ ששאר כל עליו הן לחין ומהודרין מכל מקום כיון שהעליו שבראשו אינן מהודרין הרי זה פסול ויש להחמיר כדבריהם במקום שאפשר למצוא הדם אחר אבל אם אי אפשר למצוא אחר מותר לברך עליו ולסמוך על סברא הראשונה:

**יב** דרך עין ההדם לגדל פרי הדומה לענבים ואם יש באורך שיעור ההדם שהוא שלשה טפחים כל כך ענבים הללו יותר ממנין העליון הגדלין באורך זה הרי זה פסול אפילו מיום שני ואילך לפי שענבים הללו דרך מראיהן להיות שחור או אדום וההדם מראיהו ירוק והרי זה כמנומר ואין זה הידור לפיכך אם היה מראה הענבים הללו ירוק כמראה ההדם כשר אפילו ביום ראשון אע"פ שהן מרוכין מעליו:

**יג** ואפילו אם היו אדומות או שחורות והיו מרובות על העליון ומיעט אותם דהיינו שליטת והסיר מקצתן מההדם עד שהיו העליון מרוכין על הענבין בין שמיעטן מערב יום טוב בין שעבר ומיעטן ביום טוב הרי זה כשר ומותר לברך עליו לכתחלה אבל לכתחלה אסור למעטן ביום טוב אף על פי שמותר לתלוש פירות בשבת מענף התלוש מהאילן מערב שבת כמ"ש בסימן של"ו מכל מקום כיון שעל ידי תלישה זו מתכשר ההדם למצותו הרי זה כמתקן כלי ביו"ט ואפילו אם הוא אינו מתכוין כלל להכשיר את ההדם אלא כוונתו לאכול את הענבים מ"מ הרי על כרחו מתכשר ההדם ונעשה כלי

## ~ יום רביעי ~

חלק ד סימן תרמח דברים הפסולים באתרוג:

א אתרוג הכמוש כשר אבל היבש פסול שאין זה הדור.

ושיעור היבשות לכשתכלה הליחה ואינו מוציא שום ליחה (כי הליחה לפרי כמו הדם לבשר הרי ונאמר לא המתים יהללו בו) שכל זמן שהוא לח מוציא ליחה או מדוחק הסכין או מסחיטת הפרי אבל לאחר שיבש לא יוציא שום ליחה.

א לא שהבדיקה שלו קשה לפי שאי אפשר לסוחטו או לחותכו שלא יפסל אבל אם ניקב נקב שאין בו חסרון מגוף האתרוג כשר אם אינו מפולש דהיינו שאין הנקב מגיע עד חדרי הזרע שבתוך האתרוג א"כ יכול לבדקו ע"י שיעביר בו מחט עם חוט ואם יש בו ליחה יתראה בחוט רק שיותר שלא יגיע המחט עד חדרי הזרע וגם שלא יגיע לעבר שכנגדו אפילו הוא שלא כנגד חדרי הזרע שלא יעשה נקב מפולש:

ב ומכל מקום אין חייב כלל לבדקו אלא אם כן רואין אותו שהוא כמוש ואתרוג שבידך עליו בשנה זו אין לבדקו כלל בשנה האחרת שבודאי ימצא יבש:

ג אתרוג שניקב אפילו אם הנקב הוא רחב אלא שאין בו חסרון מגוף האתרוג כגון שתחב שם יתד עב וניקב בענין שלא חסר כלום אם אין באורך ורוחב של שטח רוחב הנקב באורך ורוחב של שטח מטבע הנקרא איסר הרי זה כשר.

וכיצד משערין אם הנקב הוא עגול מניח האיסר על פי הנקב ואם הנקב הוא מרובע או שהוא ארוך וקצר רואין אותו כאלו היה עגול דהיינו שהיו עושין עגולה מן אורך ורוחב של שטח רוחב הנקב ואם היה גודל שטח העגולה הזאת פחות מגודל שטח האיסר הרי זה כשר.

(ועיין ביו"ד סי' ל"ד היכן משערין שיעור האיסר בזמן הזה שאין אנו יודעים אותו כלל ע"ש):

## ~ יום חמישי ~

ד במה דברים אמורים כשאין הנקב מפולש אבל אם הנקב הוא מפולש מעבר אל עבר שכנגדו אפילו לא הגיע הנקב לחדרי הזרע שבתוך האתרוג כגון שניקב בעובי הקליפה העבה (המקפת את חדרי הזרע) מצד זה לצד זה שכנגדו שלא כנגד חדרי הזרע ואפילו אין ברוחב הנקב אלא משהו ולא חסר כלום מגוף האתרוג הרי זה פסול:

ה אבל אם אין הנקב מפולש מצד זה לצד שכנגדו אפילו ניקב כנגד חדרי הזרע ופילוש אורך הנקב עובר כל חדרי הזרע עד סמוך לקצה האתרוג שבצד שכנגדו וכן אם ניקב האתרוג משני צדדיו עד תוך חדרי הזרע וחדרי הזרע עצמן נשאר מוחן קצת שלם והשלם הזה מפסיק בין הנקבים שמשני צדדיו כל זה אינו נקרא נקב מפולש:

ו ויש חולקין על זה ואומרים דכל שהגיע הנקב עד חדרי

הזרע אע"פ שחדרי הזרע וצד השני של האתרוג נשארו שלימים הרי זה נקרא נקב מפולש לפי שהקליפה העבה המקפת את חדרי הזרע אינה נחשבת עם חדרי הזרע לדבר אחד אלא היא נחשבת לדבר בפני עצמו לענין זה וכיון שניקבה כולה מצד אחד הרי זה נקב מפולש.

ז ולענין הלכה יש להחמיר כסברא האחרונה אבל בשעת הדחק שאי אפשר למצוא אתרוג אחר יש לסמוך על סברא הראשונה ומותר לברך על אתרוג זה:

ז וכל זה בנקב שאין בו חסרון מגוף האתרוג אבל אם חסר מגוף האתרוג אפילו משהו הרי זה פסול אף על פי שאין הנקב מפולש ואין בו כאיסר:

ח ויש חולקין על כל זה ואומרים דנקב שאין בו חסרון מגוף האתרוג אינו פוסל כלל ואפילו הוא רחב הרבה יותר מכאיסר ואפילו הוא מפולש ולא חלקו חכמים בין מפולש לשאינו מפולש ובין כאיסר לפחות מכאיסר אלא בנקב שיש בו חסרון מגוף האתרוג שאם יש ברחבו כאיסר פוסל אע"פ שאינו מפולש ואם אין ברחבו כאיסר אינו פוסל אלא אם כן הוא מפולש ויש לסמוך על סברא זו בשעת הדחק שאי אפשר למצוא אתרוג אחר ואז מותר לברך על אתרוג זה:

## ~ יום שישי ~

ט וכל זה בנקב שנעשה בו לאחר שנתלש אבל נקבים הנעשים בו כשהוא מחובר כמו שרגילות הוא להעשות בו נקבים ע"י קוצים שנופלים עליו כשהוא מחובר נהגין להכשירו אע"פ שהן נקבים שיש בהן חסרון לפי שכל נקב שבאה לו בעודו גדל באילן חוזר לבריאותו ע"י שנקרם עליו עור מלמעלה כיון שהוא עדיין הולך וגדל באילנו ואע"פ שעל גבי עור זה יש גומא וחסרון בגוף האתרוג אין בכך כלום אבל אם אנו רואים שלא נקרם עליו ויש בנקב חסרון מגוף האתרוג הרי זה פסול אף על פי שהנקב נעשה בו בעודו באילן ע"י קוץ:

י במה דברים אמורים כשניכר ונראה שיש בו בגומא זו חסרון מגוף בשר האתרוג אבל אם יש להסתפק שמא לא נחסר כלום מגוף בשר האתרוג אלא שע"י דוחק הקוץ נתכווץ בשר האתרוג לצדדי הנקב יש להכשיר דכל שאין ברור לנו שיש חסרון מגוף האתרוג יש לסמוך על סברא האחרונה שבארנו דכל שאין הנקב מפולש ואין בו כאיסר אע"פ שיש בו חסרון אינו פסול:

יא ואפילו אם יש להסתפק שמא הגיע פילוש הנקב עד חדרי הזרע יש להכשיר שכל שאינו ברור לנו שהגיע הנקב עד חדרי הזרע יש לסמוך על דברי האומרים שאפילו אם הגיע הנקב לחדרי הזרע אינו נקרא נקב מפולש ואינו פוסל אלא אם כן יש בו חסרון:

יב כבר ביארנו שחסרון מגוף האתרוג פוסל את האתרוג ועל דרך שנתבאר במה דברים אמורים כשהחסרון הוא

אפילו נסדק משני צדדיו על פני כל ארכו ונשתתיר מכל צד משהו למעלה ומשהו למטה שלא נסדק כשר:

יד וכן אם נסדק על פני היקף רחבו אפילו נסדק משני צדדיו זה כנגד זה ונשתתיר משהו שלם למעלה בין שני הסדקים שמשני הצדדים ומשהו שלם למטה בין שני הסדקים שמשני הצדדים הרי זה כשר אע"פ שעומק הסדקים מגיע עד רוב עובי של קליפה העבה.

וכל פסולים אלו דהיינו ניקב חסר ונסדק אינו מחמת שאינו הרור אלא לפי שאינו תם ושלם והתורה אמרה ולקחתם ודרשו חכמים לקיחה תמה ושלומה:

מן אם נקלף ממנו הקליפה החיצונה הדקה המקפת את קליפה העבה אם נקלף כולו פסול שכיון שכולו נקלף הולך ומתנוונה ואינו הרור ואם נשתתיר ממנו כל שהוא שלא נקלף כשר שעל ידי אותו כל שהוא הוא חוזר לבריאותו ויש אומרים שאינו כשר אלא אם כן נשתתיר ממנו כסלע שלא נקלף ויש לחוש לדבריהם במקום שאפשר:

מן במה דברים אמורים כשמקום הנקלף הוא שוה במראיתו למראה גוון האתרוג אבל אם הוא משונה במראיתו ממראה האתרוג אינו כשר אלא אם כן המקום שנקלף הוא מיעוט האתרוג ואינו מפורז בשנים ושלשה מקומות אלא כולו עומד במקום אחד ואינו עומד בחוטמו של האתרוג אלא מחוטמו ולמטה כמו שיתבאר גבי חזוית ע"ש הטעם לכל זה:

מבחוץ דהיינו שניקבה גם הקליפה החיצונה של האתרוג דהיינו הקליפה הדקה המקפת את הקליפה העבה הנקראת בשר האתרוג ויש בה טעם חריפות כשאוכלין אותה אבל אם אין החסרון אלא בפנים כגון שנימוח כל בשר האתרוג בפנים וקליפה החיצונה קיימת וגם חדרי הורע קיימין שמרגיש במשמוש היד שלא נימוחו דבר זה נסתפק לחכמי הגמרא אם יש לרמות אתרוג לריאה שאינה נפסלת מחמת חסרון שמכפנים כגון שנימוח כל בשרה מכפנים ועורתיה החיצונים קיימין וגם סמפונותיה שמכפנים הן קיימין שהיא כשרה כמ"ש ביו"ד סי' ל"ו ויש פוסקין ספק זה להקל לפי שהן סוכרין שכל פסולין אלו (שאינן מחמת הידור כמו שיתבאר) אין פיסולין מן התורה אלא מדברי סופרים וכל ספק דברי סופרים להקל ויש אומרים שכל פסולין אלו הן מן התורה כמו שיתבאר ולפיכך הולכין בספק זה להחמיר ככל ספק של תורה ויש לחוש לסברא האחרונה במקום שאפשר:

### ~ שבת קודש ~

גן אם נסדק כולו על פני כל ארכו אפילו לא נסדק אלא מצד אחד מראשו לסופו ועומק הסדק מגיע על פני כל ארכו עד רוב עובי של קליפה העבה הרי זה פסול אע"פ שלא חסר כלום מגוף האתרוג אבל אם נשתתיר באתרוג משהו למעלה ומשהו למטה שלא נסדק בעומק עד רוב עובי הקליפה העבה

### ~ 'לקוטי תורה' פרשת במדבר - הפרשה החסידית ~

#### וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי [ב]

הַמַּעֲלִים וְהַמְנַשְׂאִים בְּחֵינַת כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל. וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב (תהלים עז, כא): "נַחֲתִי כִצְאֵן עֲמֹד - בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן". כִּי מֹשֶׁה הוּא "שׁוֹשְׁבֵינָא דְמַלְכָּא", וְאַהֲרֹן - "שׁוֹשְׁבֵינָא דְמַטְרוֹנִיתָא".

וביאור הדבר:

הנה גודע, שירידת נשמותיהם של ישראל להתלבש בגוף ונפש־הבהמית בעולם־הזה, היא ירידה גדולה להן ממעלתן וממדרגתן שהיו מקודם להן. שבעודן קשורות במקורן, היו "נְהַגִּין מִזִּי הַשְּׁכִינָה"<sup>5</sup> בְּגֻן עֲדָן עֲלִיזִין

וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי. בְּאֶהֱל מוֹעֵד וְגו'<sup>2</sup>. שְׂאוּ, אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, לְמַשְׁפְּחֹתֵם וְגו'<sup>3</sup>. תִּפְקְדוּ אוֹתָם לְצַבָּאוֹתֵם אֶתְּה וְאַהֲרֹן (בְּמִדְבַר א, אג). הִנֵּה לְמַשְׁפְּחֹתֵם, פִּירוּשׁ: לְבַחֲנֵינַת "ע' מִשְׁפָּחוֹת" שִׁיִּצְאוּ מֵע' "נֶפֶשׁ יִצְאֵי יַרְדֵּךְ יַעֲקֹב"<sup>4</sup>. וְכֵדֵי לְהָרִים וְלִישָׂא רֹאשׁ וּמִחֲזִין שְׁל נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַמְּוַשְׂרָשִׁים בְּמִקּוֹר חוּצְבָם - בְּחֵינַת כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל, לְהַעֲלוֹתָם לְבַחֲנֵינַת "ע' נֶפֶשׁ" הַנּוֹכֵר לְמַעְלָה -

"תִּפְקְדוּ" - "אֶתְּה וְאַהֲרֹן": שֶׁבַחֲנֵינַת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הֵם

1. יצא צבא בישראל".

2. (שמות א, ה): "כל נפש יצאי ירך יעקב שבעים נפש". נמנו בכראשית כו, ח ואילך, ושם כו: "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרומה, שבעים".

3. (ברכות יז, א).

1. (נאמר שבת פרשת במדבר, כ"ט א"ר, מברכין התהו וערב ראש השנה סיון תשס"ג).

2. ("באחד החדש השני, בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר").

3. ("לבית אבתם, במספר שמות כל יקר לגלגלתם. מכן עשרים שנה ומעלה כל

ותחתון, אף הירידה – צורך עלייה היא.

והנה אמרו רז"ל (אבות ג, א): "דע מאין באת, ולאן אתה הולך". פירושו: שמקור הנשמה היא "מאין" – בחינת ג' העליון<sup>6</sup>, והולכת לקבל שכרה – לבחינת "אן" שהיא ג' העדן התחתון. כי 'אן' הוא מלשון "אנה", שהוא נופל על דבר שיש בו מקום וגבול, כמו "אנה פנוך מועדות" (ביחזקאל סימן כ"א, א), דהיינו בחינת ג' העדן התחתון, שהוא בבחינת מקום וגבול, כמאמר רז"ל בפרק ט' דפסחים (צד, א): ה"עולם – אחד מושבים בגן כו" – ואם כן, מהו היתרון והמעלה?

אלא הענין, שתכלית ירידת הנשמות לא היתה בשביל קיבול שכון בעולם-הבא בלבד, אלא הירידה היא צורך עלייה גם בעדן בעולם-הזה, מלובשות בגוף הנשמו.

והוא ענין מאמר רז"ל: "פה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה, מכל חיי העולם הבא". כי "כל חיי העולם-הבא" הוא ש"נהנין מזיו השכינה", ואין זה אלא "זיו כו", מה שאין בן "תשובה ומעשים טובים" נקרא בזוהר: "לאשתאבא בגופא דמלכא".<sup>7</sup>

והנה, עם היות כי עיקר גילוי בחינה זו יהיה לעתיד, ועל זה אמרו: "עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש". מפל מקום, הארה מבחינה זו מאיר גם בן ג' העדן. וכמו שכתוב ב"ספר של בינונים" פרק ל"ט, בשם הזוהר: "ונהנין מזיו השכינה כו", והוא זיו תורתן ועבודתן ממש כו".

ולפי זה יש לומר, ש"זיו תורתן ועבודתן" המאיר בג' העדן התחתון – הוא הנבנה מאוד נעלה מהבחינות שהשיגה הנשמה אפילו בג' העדן העליון קודם ירידתה בעולם-הזה.

והוא מוכן, על דרך מה שכתוב ב"ספר הגלגולים" פרק עשרים<sup>8</sup>: שבחינת אצילות ממש מתלבש בכו"ע בפנימיותם,

ואצילות של פנימיות העשייה, הוא גדול לאין קץ יותר מהבחינה היותר גדולה של הבריאה שמבחינת עצמה.

והנה, ג' העדן העליון הוא מבריאה, ועל ידי תורה ומצוות ממשכים מ"ד האצילות, כמו שנתבאר<sup>9</sup>, שהמשכת האצילות בכו"ע נעשה על ידי תורה ומצוות דוקא. עיין שם.

ונמצא, הנשמה קודם שירדה בעולם-הזה לקיים התורה ומצוות, כשהיתה בג' העדן העליון שהוא בבריאה, לא השיגה כלל בחינת אצילות-שבבריאה, שהרי בחינת אצילות אינו נמשך רק על ידי תורה ומצוות בנוכח לעיל. ואף הנשמות היותר עליונות שבג' העדן העליון, לא השיגו רק בחינת בריאה-שבבריאה.

וזהו "ישראל עלו במחשבה"<sup>10</sup>: 'מחשבה' היא בחינת 'בריאה', ו"עלה במחשבה" היינו הבחינה יותר עליונה שבמחשבה, והיינו בחינת מחשבה-שבמחשבה, שהוא בריאה-שבבריאה. מה שאין בן בחינת אצילות, לא השיגו כלל.

ואף על פי שבפירוש "עלו במחשבה" – באמת יש פירושים גבוהים יותר הרבה מבחינת ג' העדן שבבריאה<sup>11</sup>, מפל מקום, אחר שירדה הנשמה בג' העדן, קודם ירידתה בגוף היא בבחינת בריאה, אבל על ידי ירידתן בעולם-הזה בקיום התורה ומצוות, נמשך להם "זיו תורתן ועבודתן", שהוא הארת מ"ד האצילות ממש.

לכך, גם כשנמשך לה גילוי זה אפילו רק בג' העדן התחתון, שהוא בעשייה, הרי זה פענין האצילות שנמשך ומתלבש בפנימיות העשייה, שהוא גבוה יותר אין קץ מהבחינה היותר גדולה שבג' העדן העליון מצד עצמו, שהוא בענין בחינת בריאה-שבבריאה בנוכח לעיל<sup>12</sup>.

וענין התלבשות אצילות ממש בעשייה – יש לצייר מנבואת משה רבינו עליר-השלוש, שהיה מאיר בו אפילו

10. (בבראשית רבה א, ד: "האבות, וישראל, ובית המקדש, ושמו של משה, עלו במחשבה להבראות". בפסיקתא וזרתא (לקח טוב) בראשית ג, כד: "ישראל, עלו במחשבה להבראות, שנאמר (תהלים עד, ב): 'זכר עתדך קנית קדם'").  
11. כמו שנתבאר על פסוק "וונתי בחגני הפלע" (לקמן שיר השירים טו, ד). ובשאר דוכתי.  
12. ענין מה שנתבאר על פסוק "מי מנה" (לקמן בלק סו, ד). בענין אף עשיתיו" (ישעיהו מג, ז): אף – מרבה בחינת רבועות, והוא גילוי אור האצילות שאינו נמשך ומתגלה כי אם על ידי ירידת הנשמה בעולם-הזה דוקא. עיין שם.

6. (ענין ב"ליקוטי הש"ס מהאר"י ז"ל" על זה המאמר).  
7. (זר חלק א, ר"ח, ב).  
(ענין בפרשת יתרו על פסוק "זכור את יום השבת" (תורה אור עא, א ואילך). ובשיר השירים על פסוק "אני וְשֹׁנֵה", מענין פירוש "לאשתאבא בגופא דמלכא" (לקמן שיר השירים לד, ב).  
8. הובא ב"תורה אור" פרשת תי שרה, בדבור המתחיל "ענין מה שכתב בעין תיים" (ראה שם טו, ד). וכן הוא בתרומ"ו ריש פרשת משפטים.  
9. בדבור המתחיל "ענין מה שכתב בעין תיים" הנ"ל. ובפרשת בראשית, בביאור על פסוק "כי כאשר השמים התדרשים כו".

מלבושי נוגה כו', (פי הנשמה אינה צריכה תיקון לעצמה כו'), כמו שנתבאר במקום אחר.

וצריך להיות עליה זו גם בן בכחינת "מדבר", דהיינו על ידי דיבור התפלה ברשפי אש וצמאון כו', וצעקת הלב, כמו שכתוב (איכה ב, יח): "צעק לבם כו".

פי כל זמן שאינו מעורר את האהבה בתפלה, ברשפי אש עד שתתחפץ<sup>20</sup> להתפשט מלבושיה שבנוגה, הנה האדם בטבעו מעורב טוב ורע, ואף שאינו עושה רע בפועל ממש – הוא מחמת שהרע ישן אצלו, אך אף על פי כן, בטבעו הוא כחזו בתולדתו, עד שיפרידנו ברשפי אש<sup>21</sup> האהבה.

והיינו שיהיה בכחינת צמאון פארץ מדבר וציה כו', שהיא "ארץ מלחה" (דברים מ, י), "לא ורועה" (דברים ב, ב), ולא יצמח בה כל עשב<sup>22</sup>. לפי שאין בה חיות של פח הצומח.

וכך ישים האדם אל לבו, שאפילו כל העולמות עליונים, מריש כל דרגין כו' – הם בכחינת מדבר ושמוון, ובכחינת דומם ממש, שאין בהם חיות כלל לגבי הקדוש ברוך-הוא. פי (נחמיה מ, א): "אתה עשית את השמים ושמי השמים כו', ואתה מחיה את פולם", שהוא הוא יתברך חיות כל העולמות, ו"אין עוד מלבדו" (דברים ה, לה), ו"אפס וזלתו", ו"היו בלא היו" (עובדה א, טו). ולזאת תכלה אליו נפש כל חי<sup>23</sup>, לדבקה בו יתברך, חיי החיים ברוך-הוא.

וכמו שכתוב<sup>24</sup>: "לאהבה את ה' אלהיך [...] פי הוא וידיך", פירוש: שאין חידך – אלא הוא. וכדכתיב (דברים לב, לב): "ראו עתה פי אני אני הוא ואין אלקים עמדי". אלא שמקרא זה – על לעתיד נאמר, שאז יאמרו "ראו עתה פי כו", בכחינת ראיה הושיית ממש, כדכתיב (ישעיהו מ, ה) ו"נגלה כבוד ה' וראו כל בשר כו", וכתיב (ישעיהו נב, ח): "כי עין בעין יראו וגו'".

בחינת אצילות העליון ממש, עם היותו מלוכש בגוף שמעשיה הנשמיות<sup>13</sup>.

וכמו שכתב ב"שערי קדושה" להרח"ו חלק ג', שער ו', שנבואת משה רבנו עליו השלום היה מאצילות ממש דרך מעבר הבריאה<sup>14</sup>.

אך איך ובמה התגדל מעלת התשובה ומעשים טובים כל כך?

הנה, הוא על ידי ב' בחינות – "במדבר סיני", ו"באוהל מועד":

בחינת מדבר הוא מה שכתוב (שיר השירים ה, א): "ומדברך נאווה" – מלשון דיבור.

פי הנה "דבר ה'" – "זו גילוי שכינה כו'", וכשמתלבשת בכו"ע נקרא "מדבר" בתוספת אות מ פתוחה, לפי שאז יש פתח ומבוא לחיצונים, הם הקליפות וסמרא-אחרא – ליגק ולקבל חיות ממנה בהתלבשותה בע' שרים כו'.<sup>15</sup> מה שאין פן ס סתומה – "עלמא דחירות" – חירות ממלאך המות כו'<sup>16</sup>.

שבזמן שבית המקדש היה קיים – נקרא "מדבר" מלשון "ידבר עמים כו'" (תהלים מו, ד), שפולם היו מוכנעים תחת הקדושה. והנשמות ישראל היו "ממשלותיו"<sup>17</sup>. אבל בזמן הגלות, הנה אמרו רז"ל<sup>18</sup>: "גלו כו' שכינה עמהם". ונקרא "מדבר" – פארץ מדבר וציה<sup>19</sup> כפיכחל.

והנה, כשם שהוא בכללות העולם, כך הוא בפרטיות בגופו האדם: שבזמן הגלות, הנה גם ניצוץ אלקי שבגופו האדם הוא בגלות ומאסר הגוף הנשמי, ב"מהשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש" בהבלי העולם. וירידת ניצוץ אלקי בגלות הנה – הוא צורך עליה. דהיינו, כדי לברר ולהפריד הרע שבגופו הפחמית

18. (מגילה כט, א. ספרי מסעי לה, לד).  
 19. (הושע ב, ה): "ושמתי כמדבר ושתה פארץ ציה". ישעיהו לה, א: "מדבר וציה".  
 20. (על פי "שיר השירים ב, ו": "העוררו את האהבה עד שתחפץ").  
 21. (וכמו שנתבאר במקום אחר – על פסוק "מצרף לבסוף וכו' לזקב, ואיש לפי מהללו" (ראה תורה אור קיא, ג. ועוד)).  
 22. (על פי דברים כט, כב): "ולא יעלה בה כל עשב".  
 23. "נפש כל חי" – איוב יב, י.  
 24. (דברים ל, כ): "לאהבה את ה' אלקיך, לשמע בקלו ודבקה בו, פי הוא חידך, ואנך וידיך".

13. ועין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק "שוש איש כו'" (לקמן נצבים מ, ב ואילך).  
 14. ועין מה שנתבאר עוד מענין התגלות זו השכינה שבגן-עדן התחתון על ידי מעשה המצות – בפרשת שלח, על פסוק "ועתה יגדל נא כו'". עין שם (לקמן לב, ג).  
 15. ועין בזה חלק א', דף ו', עמוד ב'.  
 16. (שיר השירים רבה ח, ו). ועין בזה ריש פרשת שלח (קטו, ב). בענין "לסרבה המושרה". וב"מקדש מלך" שם (קטו, ב).  
 17. (תהלים קד, ב): "ישראל ממשלותיו".  
 (ועל דרך זה אמרו רז"ל פרק ג' דראש השנה, דף כ"ג, על פסוק (ישעיהו מא, ט) "אתם במדבר ארו כו'": "ואין מדבר אלא ירושלים").

מיהרא בנלותא<sup>30</sup>. דהיינו, שמחמת "הוציאונה – בגלותא", שהוא בחינת מדבר, "ארץ ציה ועוף בלי מים" (תהלים סג, ב) – הנגדל בחינת הצמאון והאחבה, ב"חילא יתיר" דבחינת תשובה.

וזהו "ותשרף" – היינו רשפי אש האחבה. וכענין בחינת ה"שרפים", המבואר על פסוק "ונקדשתי בתוך"<sup>31</sup>.

וזהו "ומדברך נאונה" – וכענין "שחורה אני" (שיר השירים א, ה), ועל ידי זה דייקא – ו"נאורה" (שם). כמו שנתבאר במקום אחר.

וגם: "ומדברך נאונה" – היינו הדיבור של התפלה והתורה. עיין בזהר חלק א', ויחי, דף רמ"ו, עמוד ב'. ובדף י"ד, סוף עמוד א': "כההוא מדבר דלחישו דשפון – איהו עולה כו"<sup>32</sup>.

והנה, על דרך זה נתקנו כל פסוקי דוקרה – כדי לעורר ולהגדיל בחינת הצמאון ב"קרב איש ולב עמק" (תהלים סד, ז), בשומו ללבב איך אפילו השמים ו"שמי השמים והמים אשר מעל השמים" (תהלים קמח, ד), "יהללו את יי שם ה' כו"<sup>33</sup> (שם, י) – בחינת "שמו" בלבד, וגם בחינת "שמו" הוא "נשגב" – בבחינת "לבדו", ד"לית מחשבה תפיסא ביה כלל", רק "הודו", וזיוו של שמו – "על ארץ ושמאים כו"<sup>34</sup> (שם). כמו שנתבאר במקום אחר.

וכן על דרך זה היא ברפת "יוצר אור כו", איך שהמלאכים אומרים "קדוש כו", שהוא קדוש ומוכדל כו, ואין ערוך אליו ותברך – יותר ממה שאין ערוך בחינת דומם לגבי בחינת אדם בעל שכל, חי ומדבר כו, כמו שנתבאר במקום אחר<sup>35</sup>.

ומזה יבין דאפילו בחינת מדבר העליון (דלקמן). בחינת "ולא ישב אדם שם" (ירמיהו ב, ו), שעליו נאמר (דברים ח, טו): "במדבר הגדול והגורא", עם כל זה, לגבי אינסוף ברוך-הוא במדבר ובשמימה ממש וחסב.

וכמו שנתבאר גם כן על פסוק (שיר השירים א, ה) "שחורה

מה שאין כן עכשיו בזמן הגלות, הוא בחינת הצמאון לבוא לבחינה ומדריגה זו, שיהיה בחינת ראיה חושית, כמו שכתוב (תהלים מג, ג): "צמאה נפשי לאלקים לאל חי, מתי אבוא ואראה וגו'".

והנה פתיח (תהלים קו, ה): "רעבים גם צמאים, נפשם בהם התעטף. ויצעקו אל ה', בצר להם כו", שמבחינת הצמאון, עד שנפשו עליו "תתעטף", נולד בחינת הצעקה בלב על ההיפך, פי צר לו מאד הגלות, ומאסר הגוף הגשמי.

והיינו, כי בשומו ללבב שאין חיות אמיתי לכל הנבראים, ואפילו לעולמות עליונים, אלא "אתה" הוא המחיה כו, ואי לזאת ישים אשם נפשו<sup>25</sup>, איך שהוא רחוק מה' בתכלית הריחוק, ו"תייו אינן חיים"<sup>26</sup>, אלא חיי ההכל.

וזהו "במדבר סיני" – שירדה שגאה על הרע<sup>27</sup>, שמחמת בחינת המדבר וצמאון גורם לעורר שגאה על הרע להיות צעקת הלב וכו', כנזכר לעיל.

יבזה ויבן מה שנתקנו התפלה בזמן חורבן בית המקדש דוקא, פי בזמן שהיה בית המקדש קיים – לא היתה שליטה וממשלה להרע שמקלפות וסמרא-אחרא לידבק באדם כל כך, ו"תפרדו כל פעלי און כו"<sup>28</sup> (תהלים צב, ט). אבל בזמן חורבן בית המקדש, "עת אשר שלט כו"<sup>28</sup>, הגבורת היצירה הרע ונפש-התבזות – צריך להפריד על ידי התפלה דוקא, ברשפי אש וצמאון, וצעקת הלב כו, כנזכר לעיל.

והיינו להתפלל בכל יום, פי בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו<sup>29</sup>, וצריך להוסיף אומץ כו. ועל בחינת תפלה זו נאמר (שיר השירים ד, ג): "ומדברך נאונה", דהיינו, בשעולה בבחינת מדבר וצמאון כו.

(וזהו הא דאיתא בזהר חלק ג', פרשה אחרי, דף ע"ב א' על פסוק (בראשית לה, כד) "הוציאונה ותשרף": "בשלהובי

25. (על פי ישעיהו נג, י: "השים אשם נפשו").  
 26. (לשון הנקרא ביצה לב, ב).  
 27. (מאי 'הר סיני? הר שירדה שגאה לאומות העולם עליו" (שלא קבלו בו תורה). שבת פט, א ורש"י).  
 28. ("האדם באדם לרע לו" – קהלת ח, ט)  
 29. (סוכה נב, איב): "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום שנאמר (בראשית ו, ה) יק רע כל חיים'. אמר רבי שמעון בן לקיש: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמתו שנאמר (תהלים לו, לב): 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמתו'").

30. (תרגום: בשלהבת הצהרים בנלות).  
 31. (לעיל אמור לב, ב). וענין מה שנתבאר על פסוק (תהלים קיח, ז): "ואני אראה" (לקמן שמיני עצרת פח, א).  
 32. (תרגום: באותו מדבר של לחש בשפתים היא עולה).  
 33. (וענין מה שנתבאר בפרשת ויחי על פסוק "אוסרי לגפן" (תורה אור מו, ב ואיך). ובפרשת בשלח על פסוק "אשרה", בפירוש "ארון הנפלאות" [עושה פלא" (שם סג, א). ובפרשת משפטים, סוף דבור המתחיל "ענין בספר של בינונים פרק מ"ו" (שם עו, ד בהנהגה).



כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (ישעיהו נא, ט): "וַיִּבְרָא יְדֵי כְּפִיתוֹךָ כו"<sup>41</sup>, בְּחִינַת צֶל וְלֹא אוֹרָה נְגִלִית. וְהֵינּוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת רַמ"ח פִּיקוּדֵיךָ, שֶׁהֵן רַמ"ח אַיְבָרִים דְּמִלְכָּא. וְנִקְרָאִים "אַיְבָרִים" עַל דְּרָף מִשָּׁל – כְּמוֹ אֵיבְרֵי הַגּוֹף שֶׁהֵם בְּשָׂר, גִּידִים וְעֲצָמוֹת; וּבְאִין מְלִיחָה סְרוּחָה, וְאָף עַל פִּי כֵן שׁוֹרָה וּמְחַלְבֵּשׁ בָּהֶם חַיִּית הַנֶּפֶשׁ;

כִּף הֵם עַל דְּרָף מִשָּׁל הַרַמ"ח מְצוֹת, שֶׁאָף שֶׁהֵם מְלוּבָּשִׁים בְּעֲנִינִים נְשָׁמִים – סֵדֵר זְרָעִים וּמוֹעֵד כו', אָף עַל פִּי כֵן שׁוֹרָה וּמְלוּבָּשׁ בָּהֶם אוֹר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְשֻׁשׁ, לְפִי שֶׁהֵן הֵן חֲכָמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא יִתְבָּרַךְ, וְרִצּוֹנוֹ, וְחֲכָמָתוֹ – הַפֵּל אֶחָד כו'.

וְהֵנָּה, כְּמוֹ לְמִשָּׁל אֶחָד הָאוֹהֵב אֶת חֲבִירוֹ, שֶׁמִּפְּנֵי אֲהֲבָתוֹ הוּא מִתְבַּקֵּן בְּגוּפוֹ אוֹ בְּדוֹ, הֵנָּה זֶה וְדָאֵי שְׁלֵא מִפְּנֵי אֲהֲבַת הַגּוֹף עֲצָמוֹ אוֹ הֵיךְ עֲצָמָה מְשֻׁשׁ, הוּא מִתְבַּקֵּן. אֵלָּא מִפְּנֵי שֶׁאוֹהֵב פְּנִימִיּוּתוֹ וְחַיִּיתוֹ, הוּא מִתְבַּקֵּן בְּגוּפוֹ אוֹ בְּדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְחַפּוֹס בְּפְנִימִיּוּתוֹ וְחַיִּיתוֹ בְּלִבְדּוֹ;

כִּף עַל דְּרָף מִשָּׁל, הֵנָּה כְּתִיב (שיר השירים ב, ו): "וַיִּמְיוֹנוּ תַחְבֻּקֵנִי", שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, הַנִּקְרָאת יְמִינוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא. וְכֵן בְּשֶׁהָאֲדָם דְּבוֹק בַּתּוֹרָה, הֵרִי זֶה קִרְבַּת ה' מְשֻׁשׁ, וַיְחוּד אוֹר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּנִפְשׁוֹ מְשֻׁשׁ. וְהֵנָּה, יְחוּד זֶה הוּא יְחוּד נִפְלָא וְעֲצוּם שֶׁאֵין כְּמוֹהוֹ בְּנִשְׁמִיּוּת, וְלָכֵן נִקְרָא "לְאִשְׁתְּאֲבָא בְּגוּפָא דְּמִלְכָּא" מְשֻׁשׁ<sup>42</sup>.

ג וְהֵנָּה ב' בְּחִינּוֹת אֵלוֹ, שֶׁהֵם "מְדַבֵּר סִינִי" וְ"אוֹהֵל מוֹעֵד", הֵם נַעֲשִׂים וְנִמְשָׁכִים עַל יְדֵי בְּחִינַת מוֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: כִּי מוֹשֶׁה – "שׁוֹטְבִינָא דְּמִלְכָּא", פִּירוּשׁ: כְּמוֹ עַל דְּרָף מִשָּׁל שׁוֹשְׁבֵינוֹ שֶׁל הַחֵתָן, שֶׁמוֹלִיד אֶת הַחֵתָן לְמִקּוֹם הַכֹּלֵה, כִּף מוֹשֶׁה רַבִּינוֹ עֲלוּי־הַשְּׁלוֹם הוּא הַמְּמַשִּׁיךְ בְּחִינַת יְחוּד אוֹר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְמִטָּה, שֶׁהִיא שׁוֹרָה וּמְחַנְגֵּלָה בְּנִפְשׁ הָאֲדָם, שֶׁיְהִיָּה בְּבְחִינַת "אוֹהֵל מוֹעֵד" כו'. וְ"אִתְפְּשׁוּתָא דְּמוֹשֶׁה בְּכָל דְּרָא", שֶׁהוּא מ"שֶׁבַע רוּעִים" כו', הוּא בְּחִינַת מוֹשֶׁה – "דַּעַת ה'". דְּהֵינּוּ, לִידַע אֶת ה', שֶׁהוּא חַיִּי הַחַיִּים, וְ"אֵין עוֹד מְלַבְדּוֹ כו'". וְכֵמוֹ

אֵנִי, מַעֲנִין "כְּתַרְעֵלִיּוֹן, אָף עַל גַּב דְּאִיהוּ אוֹר צַח אוֹר מְצוּחָצַח – אוֹכְמָא הוּא לְגַבֵּי עֵילַת הַעֵילוֹת כו'". עֵינֵן שָׁם. (לְקוּפֵי תוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ב, ד, ה).

וְכָל זֶה הוּא עֲנִין הַגְּדֵלַת הַצְּמָאוֹן מִמְטוּהַ לְמַעְלָה, וְהוּא בְּחִינַת "מְדַבֵּר סִינִי כו'"; עַד בְּרַפְת "אֲהַבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּנוּ", שֶׁבְּרַפְת "אֲהַבַת עוֹלָם" הִיא הַמְּשַׁכָּה מְלִמְעַלְהַ לְמַטָּה – לְרוֹת הַצְּמָאוֹן כו'<sup>34</sup>, וְנִקְרָאת בְּחִינַת "אוֹהֵל מוֹעֵד":

ב וּבִיאור הַעֲנִין:

כִּי הֵנָּה מְלֵת "מוֹעֵד" – מְלִשׁוֹן "וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שִׁמְחָה"<sup>35</sup>. וְהֵנָּה, "וְנוֹעַדְתִּי" אוֹתִיּוֹת "וְנוֹדַעְתִּי"<sup>36</sup>, שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַתְּקַשְׁרוֹת וְהַתְּחַבְּרוֹת – מְלִשׁוֹן "וְהָאֲדָם יָדַע כו'" (בְּרַשִׁית ה, א). דְּהֵינּוּ, הַמְּשַׁכַּת יְחוּד אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה, שֶׁהִיא שׁוֹרָה וּמְחַנְגֵּלָה בְּנִפְשׁ הָאֲדָם – יְחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ הָאֲמִיתִי, אֵיךְ הוּא 'מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין' בְּשׁוּה, וְאֶפִּילוֹ "מְלַא כָּל הָאָרֶץ" הַלּוֹז, הוּא "כְּבוֹדוֹ"<sup>37</sup>. יִתְבָּרַךְ כו', כִּי הוּא חַיִּי הַחַיִּים בְּרוּךְ־הוּא, וְ"אֵין עוֹד מְלַבְדּוֹ כו'".

וְלִזְאוֹת תְּהִיָּה שֶׁמַּחַת תְּנַפֵּשׁ גְּדוּלָה לְאַלְקִים<sup>38</sup>, לְהַתְּעַנֵּן עַל ה'<sup>39</sup> בְּבְחִינַת אֲהַבְתִּי בְּתַעֲנוּגִים, מִפְּנֵי קִרְבַּת ה' וְדְבֻקוּתָהּ בְּאַלְקִים חַיִּים, תַּחַת אֲשֶׁר הִיָּתָה צְמָאָה "מְתִי אָבוּא וְאֶרְאָה כו'" (תְּהִלִּים מֵב, ג), וְהַרְוּוּ אֶת נִפְשָׁהּ בְּגִילּוֹי יְחוּד זֶה, וְ"הַשְּׁבִיעַ נִפְשׁ שִׁקְקָה כו'" (תְּהִלִּים קו, ט).

וְכַדְכְּתִיב (תְּהִלִּים ק, ב): "עֲבַדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה", וְכְתִיב (דְּבָרִים כה, ז): "תַּחַת, אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב, מֵרַב כָּל". וְ"מֵרֹב כָּל" פִּירוּשׁ: יוֹתֵר מִכָּל הַתְּעַנּוּגִים – אֶפִּילוֹ רוּחָנִים, בְּחִינַת גְּזַעְדוֹן הַעֲלִיּוֹן כו'<sup>40</sup>.

אֵךְ אֵיךְ הוּא דְרָף יְחוּד אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה בְּנִפְשׁ הָאֲדָם – מֵאַחַר ד' לִית מְחַשְׁבָּה תְּפִיסָא בִּיהַ כו'?" אֵךְ הֵנָּה הוּא בְּאֵמַת עַל יְדֵי בְּחִינַת "אוֹהֵל", וְהוּא "אוֹהֵל מוֹעֵד".

וְהַעֲנִין:

34. (וְעֵינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם כו'" (לְקַמֵּן ה, ב)).

35. ("וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שִׁמְחָה" – שְׁמוֹת כה, כב).

36. (וְעֵינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעוֹל בְּדַבּוּר הַמַּתְחִיל "שֵׁאוּ אֶת רֹאשׁ כו' לְגִלְגֵּלְתָם" (לְעוֹל א, ב וְאֵלֶּךְ). וְעֵינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר רִישׁ פְּרַשְׁת וְאֶרָא סוֹף דְּבַר הַמַּתְחִיל "וְאֶרָא", מַעֲנִין "נוֹדַעְתִּי" (תּוֹרָה אוֹר גו, א)).

37. ("מְלַא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" – יִשְׁעִיהוּ ו, ג)

38. ("גְּדוּלָה לְאַלְקִים" – יוֹנָה ג, ג).

39. ("תַּתְּעַנֵּן עַל ה'." – יִשְׁעִיהוּ נח, יד)

40. וְעֵינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֵדוֹ" ("סְדוּר" לא, ג וְאֵלֶּךְ).

41. (וְעֵינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מַעֲנִין זֶה עַל פְּסוּק "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ" דְּרִישׁ הַשְּׁנַיִם (שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ פד, ב)).

42. וְעֵינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמַּתְחִיל "מַה טוֹבוֹ אוֹהֵלֶיךָ יַעֲקֹב" (לְקַמֵּן בְּלָק עד, ד).

להיות "סור מרע" גמור בפועל ממש. והוא ענין יציאת מצרים.

וזהו "באחד לחדש השני בשנה השנית, לצאתם מארץ מצרים כו" (במדבר א, א): כי בחינת "חודש" ו"שנה" – הכל אחד. וצריך להיות בחינת "שנית" מיציאת מצרים. דהיינו, אחר שיהיה סור מרע גמור בתכלית, ואזי יכול לבוא לידי בחינת ומדרגת "מדבר סיני" ו"אוהל מועד" כו, על ידי בחינת משה ואהרן כו, בנזכר לעיל.

(ובמדרש במדבר רבה (פרשה ג, דף ר"ד, עמוד ד') איתא: שלא יצאו ישראל ממצרים אלא בזכות "אהל מועד". היינו, כי "אלמלא עזרו – לא יכול לו"<sup>48</sup>. ועוד זה הוא בזכות בחינת "אהל מועד" הנ"ל.

ועיין בזהר חלק ג' פרשת במדבר קי"ז ב':

'באחד לחדש השני בשנה השנית' (במדבר א, א): בולא חד, והאי אקרי חדש זיו<sup>49</sup> – רמזו למהו ירחא ושתא דגהיר לסיהרא<sup>50</sup>.

דהיינו, שהבחינה ראשונה דיציאת מצרים "בחדש הראשון", זהו בחינת "סור מרע" (תהלים לד, טו), והוא בחינת ומדרגת אתפגיא סמרא אהרא. וזהו יסוד היסודות'. ואחר כך החדש השני נקרא "חדש זיו"<sup>51</sup> – דגהיר לבחינה ראשונה. היינו, לבוא לבחינת 'אתהפכא חשוכא לנהורא', שזהו ענין "מדבר סיני כו", רשפי אש וצמאון כו.

וזו הן גם פן ב' בחינות – "חצר החיצונה" ו"חצר הפנימית"<sup>52</sup>.

ועיין מענין זה עוד, בזהר חלק ג', בהעלותך קנ"ב, עמוד ב. ומה שכתוב שם: דאי תימא כו, לאו הכי כו, ומאן דנטיל יסודא בקדמיתא כו<sup>53</sup> – יוכן למשפיל ממה שנתבאר על

שכתוב (דברי תמים א' כח, ט): "ידע את אלקי אביך ועבדהו". ובחינת דעת אינה הידיעה לבדה, אלא דעת מלשון הרגשה, שהיא ההרגשה בלב, שיכיר וירגיש כאלו רואה לעיניו כשר בראה חושית ממש. וכמו שכתוב (דברים לב, ט): "ראו עתה, כי אני אני הוא, ואין אלקים עמדי".

והגם שמקרא זה, נאמר על לעתיד – שאז יאמרו "ראו עתה כי אני" כו בנזכר לעיל<sup>43</sup>, מפל מקום, כח זה יש בכל נפש ונשמה מישראל – ביניקתה מנשמת משה רבינו עליו השלום – לקשר מושבתו בה' בקשר אמין וחזק, כמו שהיא מקוישרת בדרך גשמי שרואה בעיניו כשר כו, אלא שצריכה ליגיעה רבה כו. כמו שכתוב ב"ספר של בינונים", פרק מ"ב<sup>44</sup>.

ואהרן – "שושבנא דמטרוניתא", פירוש: "מטרוניתא" היא בחינת פנסת ישראל, מקור נשמות ישראל, ולהעלות נשמות ישראל, ולקשרם בה' ולדבקה בו וחקרה, חיי החיים ברוח הוא – הוא על ידי אהרן, שהוא גם פן מ"שבעה רועים" כו, הממשיך לכללות נשמות ישראל להיות התפעלות הנפש – בחינת "מדבר", וצמאון ורשפי אש כו.

כי עבודת אהרן הוא "בהעלותך את הנרות" (במדבר ח, ט). פירוש: "הנרות" הם הנשמות, כי נר ה' – נשמת אדם" (משלי כ, כו), ועל ידי אהרן – היתה הדלקתם והתלהבותם ברשפי שלהבת כו<sup>45</sup>.

אך עוד אחת היא<sup>46</sup>:

כי הנה אי אפשר לבוא לבחינות ומדרגות אלו, שהם בחינת "מדבר סיני" ו"אוהל מועד" כו, שהוא ענין צאת הנפש מנרתיקה, מלבושי נוגה כו, ושמת הנפש בה' עושה כו<sup>47</sup> – עד שיפריד מנפשו, קודם, חלאת טומאת הרע גמור שמשלש קליפות הממאות לגמרי, דהיינו,

43. (ועיין בנזכר: פרק ו' דפסחים, דף ס"ח, סוף עמוד א'. סנהדרין, דף צ"א, עמוד ב'. אהר: חלק א', פרשת לך לך, דף פ"ו, עמוד ב'. חלק ב', משפטים, ק"ח, ב').

44. (ועיין מה שנתבאר על פסוק 'ויקרא אל משה, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר' (לעיל ויקרא ב, א)).

45. כמו שנתבאר במקום אחר.

46. (על פי חז"ל: וזו "עוד אחת מעט היא").

47. (ה' עושה' – ורמיהו לג, ב).

48. ("צרו של אדם מתנצר עליו בכל יום . . ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו". קודשין ל, ב).

49. (הכל אחד. וזה נקרא חדש זיו – רמזו לאותו חדש ושנה שמאיר ללכה).

50. (בחדש זו הוא החדש השני. – מלכים א' ו, א).

51. עיין מה שנתבאר על פסוק (אסתר ה, ב) 'וישט המלך לאסתר' (תורה אור צד, ג).

52. (שם תאמר כו – לא כד! ומי שלוקח יסוד בתחלה).

שנמשכו מן האילן. שממדת רחמנותו של בחינת יעקב נמשך מדת רחמנות אחרת של בחינת י"ב שבטמים. והענין:

פי בחינות ומדרגות השבטים, הוא מה שכתוב<sup>56</sup>: "עומד על שנים עשר בקר [...] והים עליהם מלמעלה", שה"שנים עשר בקר" הם בחינת "מרפכה" לבחינת "הים", ו"שם עלו שבטים"<sup>57</sup>.

ובדכתיב (תהלים ב, ו): "ובשם אלקינו נדגל", פירושו: שה'דגלים' הם בחינת מרפכה לבחינת שם ה'. שהוא בחינת "ים", והוא בחינת מקור וראשית הגילוי, בחינת עלמא דאתגליא, להחיות ולהיות עלמין דאתגליין.

והנה, בחינת עלמין דאתגליין, המקבלים חיותם מבחינת עלמא דאתגליא, הם הנקראים "מים תחתונים", ונקראים "מי בוכים"<sup>58</sup>. פדאיאת בזהר<sup>59</sup>: שהמים התחתונים בוכים "אנן בעינן למהוי קדם מלפא".

והיינו מפני הדעת וההשגה פי יש "מים עליונים" מהם, בבחינת "עלמין סתימין – דלא אתגליין". אך הם נקראים "מים התחתונים" – "ויבדל אלקים [...] בין מים למים" (בראשית א, 9); דעלמין סתימין מקבלים חיותם מפות והמשכות נעלמות כו<sup>60</sup>; ולכן בוכים על ירידתם מטה מטה, וכל חפצם וישעם – להיות "קדם מלפא" דוקא.

וכך היא בחינת ומדת הרחמנות של י"ב שבטים' בכל אדם – לעורר רחמים רבים על ניצוץ אלקות שירד ממקום פבורו, ממקום גבוה למקום נמוך, מאיגרא רמה כו<sup>61</sup>.

והנה, בהשתלשלות המדרגות, מדרגה אחר מדרגה, יצאו מי"ב שבטים – ע' נפש' יצאי ירד יעקב<sup>62</sup>, שהם גם בן בחינת ומדרגת הרחמנות – מדתו של יעקב.

והוא גם בן בכל אדם – לעורר רחמים רבים על נפשו. ולא בשביל הירידה לבדה שירדה ממקום פבורה, אלא אף גם זאת שנתלבשה בלבוש הגוף החומרי.

פסוק "קחו מאתכם תרומה" בפרשת וקהל, בענין בחינת אתפניא, שיש בה בחינה שהוא למעלה מבחינת אתהפכא<sup>54</sup>:

ד ועם כל הנזכר למעלה, יובן מה שכתוב "שאו את ראש כו":

פי הנה אמרו רבותינו זכרונם לברכה<sup>55</sup>: "אין קורין אבות אלא שלשה, שהם: אברהם, יצחק ויעקב". ומדתו של אברהם היא האהבה, ושל יצחק היא היראה – "פחד ויצחק" (בראשית לא, מב), ומדתו של יעקב היא הרחמנות שכלולה משתייהן כו.

והנה, מדת הרחמנות היא נמשכה מבחינת ה"דעת", כמו שאנו רואים בחוש, שטבע התינוק להיות אבירי לפי שאין בו דעת.

וכן הוא ענין מה שכתוב (תהלים קג, י): "פרחם אב על בנים" ולא "פרחם אב כו" – מפני ש"נשים דעתן קלה", מה שאין בן האיש, מפני שדעתו רחבה יותר – הוא מרחם ביותר.

וכשם שהוא לענין ה"מרחם", כך הוא לענין "מי שצריך לרחם עליו". וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה: "כל מי שאין בו דעה – אסור לרחם עליו", לפי שאין הרחמנות נופל אלא על מי שיש בו דעת.

והנה, מדת הרחמנות של יעקב, לעורר רחמים רבים אפילו על עולמות עליונים, מחמת "דעת ה" כו, פי הוא חני החיים, ו"אין עוד מלבדו כו". והרי הרחמנות שיה על עולמות עליונים, מריש כל דרגין – כמו על התחתונים ממש, מאחר שכולם בחינת מדבר ושממון כו, ו"כולא קמיה – פלא חשיב", שהוא מחיה את פולם בשורה, ומעלה ומטה שוין אצלו כו.

אך בהשתלשלות והמשכת המדרגות, נמשך מבחינת יעקב – בחינת י"ב שבטים: "שבט" – לשון 'המשכה', כמו "פוכבא דשבטי". והוא כמו למשל ענפי האילן

59. (תקוני זהר תקון ה, דף יט, ב): "דמים תתאין אינון בוכין, ואמרו: אנן בעינן למהוי קדם מלפא".

60. כמו שכתוב ב"ספר של בינונים", חלק ב, פרק י"א.

61. (ענין מה שנתבאר בפרשת וצא: על פסוק "וישכם לבן" (תורה אור כה, א). ועל פסוק "בגשר ועיר" (לקמן האינוני עה, א). ועל פסוק "ויאכילך את המן" (לקמן עקב יד, א).

62. (שמות א, ה): "כל נפש יצאי ירד יעקב שבטים נפש".

54. וענין מה שנתבאר בשיר השירים על פסוק "קול דודי כו", בענין "מקפץ על הנקבות" (לקוני תורה שיר השירים טו, ג).

55. (ברכות טו, ב, ו) שם נסמן, ראה לקוני שיהות: חלק ד' עמוד 1068 הערה 12. חלק י' עמוד 97 הערה 48.

56. (מלכים א' ו, כה. דברי הימים ב ד, ד).

57. (תהלים קכב, ד): "ששם עלו שבטים שבטי יה, עדות לישראל להודות לשם ה".

58. (מדרש עשרת הדברות סעף ב).

(תהלים עה, לח), "זכר רחמיך כו'" (תהלים כה, ו), וכן ב"ברוך שאמר" - "ברוך מרחם כו'", וכן ב"אשרי" - "הגון ורחום הנו"ח" (תהלים קמה, ח).

הב: בברכת "יוצר אור" - "ברחמיך הרבים רחם עלינו".

הג: ב"אהבת עולם" - "אבינו אב הרחמן כו".

שפ"ל זה, התעוררות ג' בחינות רחמים הנ"ל - פסדרן מלמשה למעלה, לפני קריאת שמע, שיוכל לבוא לומר קריאת שמע, בחינת "אחד - ואהבת כו".

והנה, זהו ענין "ספירת העומר": להמשיך ב"שבעה שבועות"<sup>64</sup> - בחינת הרחמנות מבחינת ע' נפש כו, עד יום חג השבועות שאז הוא זמן מתן תורה, ש"על כל דבור, פרחו נשמתי כו", שהוא גילוי בחינת "אהבה רבה" - שלמעלה מעלה מבחינת ה"דעת" כו. והיא היא בחינת "עבודת מתנה כו" (פסדר יח, ז), ובחינת "אש ש"מעלה" כו.

וזהו "קלגלותם" - שהוא ענין גלגולת, שהיא החופפת על הראש ומוחין - שאינה יכולה להתלבש בהם. :

והנה, כל בחינת ומדרגת המושכת והתעוררות הרחמים על נפש, ולהעלותה ולקשרה בה' - הן הם המושכות עליונות הבאות מלמעלה, וכמו שפ"תוב (דברים יג, יח): "ונתן לך רחמים ורחמך כו".

וכן אנו אומרים בברכת "אהבת עולם": "אבינו אב הרחמן, המרחם, רחם-נא עלינו, ותן בלבנו בינה כו". ואין זה מצד הנפש עצמה, לפי השגתה - שהרי זה מצד ביטול ההשגה, והשגת הנבואים כו; והוא מבחינת "דעת ה'", מבחינת משה רבינו עליו השלום כו<sup>63</sup>.

והנה, ג' בחינות ומדרגות של ג' מיני רחמנות הנזכר למעלה, הם פסדרן מלמעלה-מטה, אך כדי להעלות נפש האדם שהוא למטה מטה מהם, צריך להעלות פסדרן מלמטה-מעלה. דהיינו, תחלה "למשפחותם" - בחינת ע' נפש, ואחר כך "לבית אבותם" - בחינת "בני יעקב", ואחר כך למדרגת "יעקב" כו.

(ואפשר לומר, שפגגד זה מזכירים ומעוררים בשלשה מקומות בתפלה התעוררות רחמים. היינו:

האחד: בפסוקי דמזמרה - כמו שאומרים "והוא רחום כו"

64. ("שבעה שבועות מספר לך" - דברים טו, ט).

63. (וכמו שנתבאר בפרשת פנחס, על פסוק "את הכבש אחד תעשה כו" (לפני ע, ד)).



ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

המדה ל' וכן מתחלק עוד כל מדה פרטי' שבה ל' כמו חסד שבגבורה שבחסד הוה דהיינו שגם השכל וטעם לחוב ודין בחסד זה עצמו הרי כלול מהפוכו ג"כ לצד חסד וזכות באופן פרטי כמו גבי שאול המלך שנענשו על שלא נספר כהלכה וגם על עון שאול שהמית את הגבעונים הרי זהו דבר והפוכו שבעון זה שהמית לגבעונים לא היו ראוים לעונש על שלא הספידוהו כהלכה אלא שיש לכל א' טעם בפ"ע שהדין הוא בדבר זה על שהמית כו' ועכ"ז ה' ראוי לעשות עמו חסד להספידו כהלכה שהוא חסד שבגבורה שנמצא הדין הוה ה' כלול מב' הפכים מכל הדין וגבורה שבחסד על שהמית

(ל) והנה הנמשל מכל הנ"ל בבחי' רבוי ההתכללות דמדות דתיקון שבא דוקא מחמת רבוי ההתחלקו' שלהם מו' ל' כו' ומפני ששרש הוייתן מתחלה היה בבחי' ההתכללות זע"ז דוקא כנ"ל. והענין הוא כמו שאנו רואי' במדות שבשכל ורצון שיש שכל ורצון של חסד וטוב ויש שכל ורצון של דין וחוב והרצון בעצם לחסד וטוב הוא בחי' חסד שבה כנ"ל וזהו כמבוע המים אמנם מתחלק הרצון בעצם לשכל ומדות דהיינו הטעם ושכל למה רוצה כך ואז כלול גם מהפוכו שזהו ענין הדין שברצון של חסד מצד השכל וטעם ג"כ לחייב לדין ונק' גבורה שבחסד וזהו ענין התחלקות

בדין כו'. ולכך א' השמחי' ביסורי' עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו שמקבל היסורים שהוא כח הדין ועונש לשמחה וטוב הרי ממתיק לכה הדין בכח החס' וטוב עליון שמלוכבש בו בהעלם וז"ש ואוהביו שהוא אהבה הכלול' בבחי' גבור' ודין שבו שזהו כצאת השמש בגבורתו דוקא שנק' גבור' שבחסד כשנמתק הדין לחסד שהוא תוקף של החסד כמו כי גבר עלינו חסדו כידוע (וכל זה ההתכללות מצד ההתחלקות הוא בא דוקא כנ"ל) (וכמ"כ יובן בענין התכללות דבר והפוכו בחו"ג באדם שמכלכל דבריו ועניניו במשפט בחסד ודין כלול כאו"א ממנדרו במילי דעלמא וגם במילי דשמיא כו' כמו בעבודה שכלב באוי"ר בחי' רו"ש שהוא ענין חדה ומרירות כא' מטעם ושכל א' בהתבוננות אחת שיחייב האוי"ר כא' ממש וכמ"ש וגילו ברעדה במקום גילה שם תהא רעדה הרי דבר והפוכו כא' שבאהבה שמקרויב שזמה יתפעל בשמחה וגילה שם עצמו יש יראה ורעדה כשבא בקירוב למלך יותר כשיושב במשתה עמדו שיראה בפנים ושמחה ואהבה מבחוץ או להיפוך וכך או' וכל הלכות ייראוך מבחוץ וקרב וכליות יזמרו לשמך מבפנים כו' וכה"ג באוי"ר שבתפלה ברו"ש שהרצוא ברשפי אש שעולה למעלה לצאת מחומר גופו לידבק באלקי' חיים וזהו האהבה והדביקות בחדות אלקי' מקרויב ושם תהא רעדה בבחי' יראה ופחד דאלקי' בבחי' שוב שהוא בבחי' ביטול והעדר הרגשת עצמו לגמרי כמו במלאכי' שא' בעמדם תרפינה כנפיהם וכן וירא העם ויגעו כו' וכמו באברהם אוהבי ה' יראה מבפנים ובפחד יצחק היה אהבה מבפנים וכמו"כ באוי"ר שבמעשה שיש עובד למלך מאהבה לעשות לו נח"ר ויש עובד מיראה וכך במ"ע העבודה מאהבה ובל"ת מצד היראה ושניהם כלולים כא' בקבלת מ"ש ברצון ואהבה וגם ביראה לפי שבודאי יש באהבה מן היראה וביראה מן האהבה דאל"כ לא היו מתכללים ועז"ז כנ"ל כאש ומים כמו שהן פשוטין בלתי מורכבים זה מזה א"א שיתחברו כלל וכך למעלה במיכאל וגבריאל שר של אש ומים עושה שלום בהם ואין מכבים זא"ז ואם לא שכלול אש ומים מאש לא ה' יכול להיות שלום ביניהן אעפ"י שמתבטלן לפני העליון מהם כו' וכך הוא בהתכללו' דחו"ג במדות עליונות כמ"ש כי רגע באפו כו' כנ"ל) וכמ"כ יש בחי' התכללות דחו"ג במזיגה והרכבה מב' הפכים ככמה אופנים שונים בבחי' המדות שבחכ' שבתורה כידוע שהתורה היא בבחי' התקון דשם מ"ה (שהוא ע"י מאמר קו המדה שנק' מתקלא או משחתא כמשי"ת):

שיתוקן הדבר ומכח החסד שבדין וגבורה מה שלא נספד כהלכה ועל שניהם יחד נענשו עונש א' הרי נתכללו ב' הפכים שזהו גבורה שבחסד עם חסד שבגבורה שנכללים כא' בעונש א' שהוא התכללות חסד שבגבורה דחסד עם גבורה שבחסד שבגבורה דהיינו שבגבורה זו לעונש על שלא נספד כלול מכח החסד שבדין שבחסד על שהמית כו' שכל א' מתכלל עם הפוכו מצד הסתעפות רבות מהתחלקות שבכל א' מהפוכו דוקא כו'. וכן מצינו ג"כ בענין מה שא' ביום שמחת לבו זה בנין בהמק"ד שא' שלמה שה"ש ומ"ש כי על אפי כו' מפני שנשא שלמה את בת פרעה כו' וכלול דין ואף וחימה עם שמחת לבו כא' ביום שנשא שלמה כו' היה שמחת לבו בבהמק"ד ובשמחת לבו בבהמק"ד היה דין ורוגז על שנשא כו' והוא בחי' התכללות דחו"ג מב' הפכים כא' מצד שכל א' יש לו טעם מיוחד שיוכלל בו כח מנגדו ויסבלנו ולא יסתרו זא"ז כלל שזה בא מצד רבוי ההתחלקות דוקא וד"ל. וכן מצינו בדור המבול שא' אמהה כו' ובקרנן נח א' ולא אוסיף עוד כו' והכל מטעם א' שהי' לדין שהוא כי רבה רעת האדם כו' ימצא בו עצמו הוכות כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא יוכל לכובשו כו' עוד כל ימי הארץ כו' ולכן א' שלא יקלל האדמה בעבור האדם שזהו התכללות חסד שבגבורה עם גבורה שבחסד לפי שיש בכל א' מהפוכו כו' וד"ל:

(לא) ובך הוא בבחי' ההתכללות דחסד ודין למעלה בכל יום כמ"ש כי רגע באפו חיים ברצונו שהוא ברגע זו עצמה שהוא באף כמ"ש אל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע או דוקא חיים וחסד ברצונו לפי שיש כח החסד בדין עצמו ודין בחסד מצד בחי' התכללות שבא מרבי ההתחלקות דוקא וכן מ"ש ברוגז רחם תזכור דוקא בעת הרוגז יזכור לרחמי' לפי שהחסד ורחמי' כלול בדין ורוגז עצמו ונק' חסד שבגבורה כו'. וכן יש דין ורוגז בחסד ונק' גבורה שבחסד ומתהפכי' ומתלבשים במנגדם דוקא מצד שחוזרים ומסתעפי' חסד מדין ודין מחסד וכמו יסורי' של אהבה שבא מכח הדין שבחסד והוא חסד באמת לפי שנמצא טוב וחסד גדול ביסורים הללו ולהפוך משלם לשונאיו בכח החסד נעשה דין להאבירו שהדין ועונש מלוכבש בחסד (הרי גבורה שבחסד חסד הוא באמת וחסד שבגבורה דין הוא באמת וכה"ג) וראי' לזה ממה שמצינו שחייב אדם לברך על הרעה כמו על הטובה ממש כמ"ש איוב ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך והברכה אינה רק על הטוב וחסד אלא מפני שיש ודאי רב טוב וחסד ברעה זו בהעלם שהוא התכללות החסד



ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ענין ההלל

השעה וכן אם משבחי' אותו בחכמה יתפעל ויתעורר בו כח חכמתו להשפיע שכל וכיוצא בזה. ומובן מזה שאין השבח גורם התחדשות אמיתי שאם לא ה'י' החסד מוטבע בו בהעלם תחלה בלבבו לא ה'י' מועלת הקריא' והתתעוררות בפרט בעת שהוא בכעס ורוגז, אך להיות כי בלבבו יש בהעלם כח טבע רחמנות גם כשלא יבקשהו, לכך ע"י הבקשה והתתעוררות שיעוררו אותו יעוררו את העלם הכח לבא לידי גילוי בלב עד שגם בעת שהוא בכעס ורוגז על המבקש החסד מ"מ כשקראוהו בהכנעה שהוא רחמן וחסדן יפול הכעס ויתעורר ברחמי' עליו שהרי הרחמי' והחסד יש בלבבו בהעלם גם כשהוא בכעס. ונמצא מובן שע"י השבחי' יצאו המדות בלבו מן ההעלם לגילוי והיינו הטעם שנק' השבחה בלשון הילול כמו יהלו אורם בהלו נרו שהוא בחי' הבחקה ובהירות אור כי הרי המדות יוצאין מן ההעלם לגילוי אור ע"י השבחה כנ"ל, וכך ממש יובן הנמשל למעלה, דהנה עצמות אא"ס הרי אמרו שהוא אור פשוט בתכלית הפשיטות לא יוגדר בשום דבר וא"כ אין בו ההתחלקות להיות י"ס חכים ומבין וחסדן וכיוצא ח"ו שאלו כולם הם מהות ניכר שגדרו מיוחד מה שהוא ית' אינו מערך זה כלל, רק שבבחי' ההעלם הוא שנק' חכים ומבין ע"ש העתיד שיומשכו ממנו אלו ה"ס באצילות בגלוי וכמאמר אלי' חכים ולא בחכמה ידיעא מבין ולא בכינה ידיעא אבל מצד עצמותו אמר לאו דאית לך צדק ידיעא וכו' ולא מכל אינון מדות איהו כלל וכנ"ל שהוא אחדות פשוטה, אך ע"י השבחי' שמשבחי' בפד"ו והלל וכיוצא אך שהוא חסדן ורחמן גדול וכיוצא נתעורר בו בחי' המדות הללו לצאת מן ההעלם לבא בבחי' גילוי אור להקראות חסדן בשפע וגילוי אור ממש, ובאותה המדה שמשבחי' אותו בה הוא מתעורר להביא' ולהמשיכה מן ההעלם לגלוי אור כנ"ל במשל והיינו פי' יהללו מן לשון בהלו נרו כנ"ל ואז עי"ז מאיר גילוי ההארה בכל העולמות והיינו שרש כללות ענין פד"ו וענין ההלל כל א' לפי מדרגת המדות המרומים בהשבחי' שבהם המה מתעוררי' עי"ז לבא מההעלם לגילוי כנ"ל:

להבין ענין הלל תחלה יש להבין מהו לשון הילול סתם שהוא להלל ולשבח שבחי הבורא ית' שהוא ג"כ כללות המכוון כמה שתיקנו לומר פסוקי דזמרא בכל יום כמ"ש ר' יוסי (שבת ק"ח ב') יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום ופירשו בגמ' פסוקי דזמרא ופרש"י שני הילול' הללו את ה' מן השמים הללו אל בקדשו, וענין ההלל שאומרים בימי' שנעשה בהם נס ביו"ט ובר"ח הוא הילול יותר גדול ועצום ולכן אמרו כל האומרו בכל יום ה"ו כמחרף ומגדף (ע' רש"י שם ויש עוד טעם לפי שההלל הזה נאמר על ענין הניס' ושינויי הטבע ולפיכך אין לאומרו בכל יום כ"א על הנס שהוא שינוי הטבע אבל ההלל דפסד"ו ענינם להודות לה' על מה שמהרה העולם תמיד כפי הטבע כי גם הטבע שהוא גימ' אלקי' הוא ממנו ית' כי הוי' הוא האלקי' ע' ת' ח"צ ס' י"ח) אבל מ"מ שניהם ענינם ההילול והשבח לה' וע"ד שדרש ר' שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של מקום כו', וצריך להבין זה לאיזה ענין הוא וכי הוא ית' נהנה כמה שמשבחי' אותו חלילה וחס והלא כל דיירי ארעא קמי' כלא חשיבי, ובשלמא ענין הברכות שאנו מברכי' אותו כמ"ש ברוך אתה או יתברך כו' עם שלכאורה הוא פלאי ג"כ וכי הוא ית' צריך לברכה והלא הוא שלימו דכולהו וכת' אני ה' לא שניתי, כבר נאמר ונשנה הפי' בזה שפירש וענין ברכה זו הוא לשון המשכה וגילוי כמו המברך את הגפן שכופף קומתו כו' וגם כאן הכונה בברכה זו ר"ל שיומשך אלהותו ויתגלה למטה וזהו יתברך פי' יתגלה עד שיאמרו הנה אלהינו זה (ע' חינוך ת"ל דלפמ"ש א"ש בפשיטו') ר"ל שיתגלה מהות האלהות ולא כמו שעכשיו ידוע מציאותו ולא מהותו, אבל ההילול והשבח שמשבחים את הבורא ית' מה ענינו, אך הענין יובן ע"מ כשמוכרין לאדם שבחיו איך שהוא חסדן ונדיב לב או איך שהוא חכם הנה הוא מתפעל מאד מן השבחים הללו והנה ההתפעלות שהוא מתפעל גורמת יציאת המדה מן ההעלם אל הגילוי והיינו באותו דבר שמשבחי' אותו בה שמתעורר בו אותה המדה ששיבחהו בה ויוצאת אל הגילוי כמו כאשר משבחי' אותו שהוא רחמן וחסדן יתפעל להיות חסדן ורחמן באותו

## ד.

## הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

## ~ תורת שמואל תרל"ג ~

## כמה מעלות טובות למקום עלינו

שיש שני מיני השפעות, השפעה חיצונית שמחי' את העולמות, והנה בחי' השפעה זו נמשך לכולם בשוה כי ואתה מחי' את כולם כתי', וזהו טוב ה' לכל, אך בחי' השפעה פנימי' שהוא בחי' השפעת פנימי' אלקות גילוי אא"ס למטה אינו נמשך כ"א לקווי דוקא כו', וזהו שיש כמה מעלות טובות.

והנה כאן קחשיב ט"ו מעלות טובות, והיינו שכדי שיהי' כל המעלות טובות עלינו דוקא זהו ע"י ט"ו שהוא בחי' י"ה שכשנמשך ההמשכה בבחי' י"ה או אינו נמשך כ"א עלינו דוקא, לפי שבבחי' חו"ב אינם יכולים לקבל וכנ"ל שכל יניקתם הוא רק מבחי' פרעה אותיות עורף מצרים מיצר הגרון וכנ"ל, אבל מבחי' פנימי' אינם יכולים לקבל, וזהו כמה מעלות טובות למקום עלינו דוקא, לפי שהם נמשכים ע"י בחי' י"ה כו' כנ"ל.

וזהו ג"כ ענין ט"ו פעמים דיינו, דהנה ארו"ל ע"פ אני אל שדי שא' לעולמו די שהוא מקור לגבול בחי' די, והנה אעפ"כ שם שדי הוא בחי' שדי בסיפוקו שמבחי' זו נמשך הברכה בבחי' די (וכמו"ש רש"י ע"פ אני אל שדי על שם שיש די באלקותי לכל ברי'), וזהו שאברהם אחר מילה זכה לגילוי בחי' שם שדי לפי ששם שדי הוא בחי' גבוה שממנו נמשך הברכה עד שיהי' די, אך הנה כתי' והריקותי לכם ברכה עד בלי די, וארו"ל עד שיבלו שפתותיכם מלומר די, והיינו אף שמשם שדי נמשך הברכה בבחי' די מ"מ הוא רק די מחסורו אשר יחסר לו ואפי' סוס לרכוב עליו ואפי' עבד לרוי, אבל אעפ"כ הוא רק מילוי החסרון, אבל מבחי' שם הוי' נמשך המשכה שלמעלה מבחי' די מחסורו, וזהו עד שיבלו שפתותיכם מלומר די כי הוא למעלה מבחי' די כי הוא המשכה שלמעלה מבחי' השתל', וזהו ענין דיינו אלו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפמים דיינו, היינו שהי' די בבחי' זו לבד שהי' המשכה רק מבחי' שם שדי כי מבחי' שם שדי נמשך ג"כ המשכה בבחי' די והותר, על אחת כמה וכמה טובה כפולה כו' שנמשך המשכה מבחי' שם הוי' שלמעלה מבחי' די שהוא בחי' עד שיבלו שפתותיכם מלומר די כו'.

והנה ב' בחי' אלו שמע וישראל זהו ענין ההפרש שבין השבטים ליוסף, דהנה ביוסף כתי' בן פורת עלי עין דהיינו שהוא למעלה מבחי' ע' רבתי, וזהו מ"ש ואני נתתי לך שכב אחד על אחיך שהוא למעלה מאחיו. דהנה בשבטים כתיב והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה, והיינו שענין עבודת השבטים הוא בחי' עבודת הבידורים וזהו מאלמים אלומים כמו למשל מי שעושה אלומה שמלקט את השבילים המפוזרים ומלקט ומייחד אותם, וכך הוא עבודת השבטים הוא בחי' העלאת הניצוצות שנפלו בעולם הפיורה, והם מעלין אותם לעולם היחוד, שכל זה הוא בחי' שם ע', כי שם הוא בנימי' רפ"ח עם שם ב"ן, שהעלאת השבטים הוא בחי' העלאת רפ"ח ניצוצין ע"י שם ב"ן המברר כו' שהעלאת זו היא רק לבחי' ע' רבתי. אבל ביוסף כתי' והנה קמה אלומתי וגם נצבה ששרש יוסף הוא למעלה מהשבטים שנא' בו על אחיך לפי שבחי' יוסף הוא העלאת כמו בק"ש מה שמרומזו בתיבת ישראל שהוא בחי' העלאת לעצמותו כו' שלמעלה מבחי' ע' רבתי, וזהו עלי עין למעלה מבחי' ע' רבתי אלא שהעלאת שלו הוא לעצמותו ומהותו אליו ולא למדותיו. וזהו מ"ש ב' פעמים בן פורת, כי פורת הוא מל' פרו ורבו שיוסף הוא ממשך בחי' תוס' אורות שלמעלה מהשתל', ולזה נותן הכתוב טעם למה הוא בן פורת לפי שהוא עלי עין שהעלאת שלו למעלה מבחי' ע' רבתי כ"א שהעלאת שלו הוא לעצמותו ומהותו ית' שלמעלה מבחי' מדות, לכך הוא ממשך מלמעלה למטה ג"כ תוס' אורות בבחי' פרי' ורבי' שלמעלה מהשתלשלות כו' והוא הממשך מבחי' אך אפים שלמעלה מבחי' חכמה ומדות בבחי' חכ' ומדות, ולכן ע"י ה' הכח שיהי' יצ"מ כו' לפי שהוא בחי' טוב כו'.

ובזה יובן מ"ש כמה מעלות טובות למקום עלינו, לפי שיש כמה בחי' טוב וכמשארז"ל בגמ' סנהדרין פ"ד דל"ט ע"ב ר"א רמי כתי' טוב ה' לכל וכת' טוב ה' לקוין, ומשני משל לאדם שיש לו פרדם כשהוא משקה משקה את כולו וכשהוא עורך אינו עורך אלא הטובים שבהם, והיינו לפי



ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

דרשו הוי' בהמצאו, ש"ת, תרד"ע

רק באלקות וכל מה שהוא היפך מאלקו' אינו רוצה בשום אופן בו'. וכמו"כ לא ישתנה מרוצה ללא רוצה, והוא שהרצון העצמי דבנש"י לאלקו' לא נשתנה ולא נתהפך לעולם גם בריבוי תענוגים הגשמי' בו', וכמ"ש מים רבים דריבוי רצונות ותאוות זרות בו' לא יוכלו לכבות האה' והרצון העצמי בו'. וכמו שאנ"ר גם בקשב"ק המשוקעים ר"ל בריבוי תאוות ותענוגים גשמי' הנה לפעמים כמו בזמן השמחה וכה"ג ה"ה מתקרבים ליראי אלקים ומדברים בשבחי של יראת אלקים וקיום המצות ואיך שגם הוא רצונו בזה רק שיש לו מניעות ועיכובים בו', וכ"ז אינו שקר בנפשו דהאמת הוא שרוצה באלקו' כי הרצון העצמי יש בו, וע"ה שנסקע ונאבד מאד מ"מ ישנו בו בו', וזהו דלעתיד כאשר יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשר שהוא בחי' התענוג דגם האבודים ר"ל בתענוגים הגשמי' יבואו כאשר יהי' גילוי אלקו' בו'. הרי דהתענוג אינו שולט על הרצון לשנותו בו', והרצון שולט על התענוג לשנותו מעונג לצער ומצער לעונג, וכמו בענין הסיגופים דע"ה צער לנפש ה"ה לו לעונג מפני שרוצה מאד בתיקון נפשו בו', וכמו שהתירו ת"ח בשבת מפני שהוא עונג לו בו', וכמו"כ מצד עוצם הרצון לאלקו' ה"ה מואם בכל התענוגים הגשמי' וכמו שנאו רע דצדיקים גמורים, וכן בבע"ת שמואם בכל עניני עוה"ז מואם בחייו והיינו שמואם בחיי הקודם שהי' בתענוגים הגשמי' ה"ה מואם בהם בתכלית המיאום בו', וכמ"ש כ"ז באריכות בד"ה יו"ט של ר"ה רס"ו. והרי העונג הוא למע' מהרצון ומפני מה הרצון שולט בהעונג בו', אך זהו מפני שהרצון שהוא בבחי' מרוצה והמשכה נמשך העצמו' שלו, והעונג שהוא בבחי' העלם מה שנמשך ומתגלה הוא רק הארה לבר בו', ולכן הרצון שולט על העונג והעונג שהוא רק הארה אינו שולט על הרצון בו'. וע"כ להיות שהרצון הוא עצמי שאין התענוג סבה אליו ובעצם מהותם המה הפכים זמ"ז בו', לכן מה שבהמשכת הרצון נמשך מבחי' התענוג הוא רק הארה לבר בו', להיות דכללות המשכת התענוג הוא רק הארה לבר ובפרט בהרצון שהם הפכי' זמ"ז בו', הנה מה שנמשך בזה מבחי' העונג הוא רק הארת והתפשטות העונג לבר בו' (רק בבחי' רצון העצמי יש בו בחי' תענוג העצמי להיות שניהם בחי' עצמות בו', וז"ע נח"ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני לפני דוקא בבחי' העצמו' בו' כנ"ל פקצ"ג).

רב) והנה בעצם מהותם דרצון ועונג הן הפכים זמ"ז דהעונג הוא בהעלם בנפש והרצון הוא בהתגלות דוקא, דרצון הוא ל' מרוצה שהוא התגלות והמשכת הנפש וכמו היש את נפשך שהוא התגלות הנפש ומרוצתו לאיזה דבר בו', וזהו שהרצון הוא בבחי' התעוררות דוקא שמתעורר באיזה רצון שהו"ע ההתגלות בו' (והיינו שלפי שהרצון הוא חיצוניות הנפש דע"ה שהוא עצמי ה"ה בחי' חיצוני' העצמות ע"כ כל ענינו הוא בחי' ההתגלות בו'), והתענוג הוא דוקא בהעלם בנפש שאינו בבחי' מרוצה כ"א מה שמתענג בעצמו, והיינו גם שמתענג באיזה דבר א"ו בבחי' מרוצה כ"א מה שמתענג בעצמו (ולעיל פקצ"ב נת' שהתענוג הוא בהתגלות היינו להיותו כח נעלה ביותר והוא בבחי' אור בלא כלי בו', ע"כ כשמתענג באיזה דבר נראה ונגלה בו התענוג שמתענג (ומתעלם ע"י החכ' דוקא להיותו בחי' עונג בעצם מהותו ובא בבחי' חכ' ושכל בו' וכמשי"ת), אבל אינו בבחי' מרוצה כלל, דהתענוג הוא בעצמו רק שנראה אורו בו'), ועיקר התענוג הוא שמתענג בעצם מהותו ממש לא בבחי' הגילויים שלו גם לא בבחי' הרוממות שלו בו' (צו פרידן פון זיך אליין), שזהו העונג בהעצם לא במה שהוא העצם בו', דהיינו לא במעלת העצם כ"א בהעצם עצמו בו' וכמ"ש במ"א, דא"ז ברצון לומר שרוצה בעצמו היינו בעצם מהותו בו', דגם מה שרוצה להיות ה"ו התפשטות בו', ותוקף התענוג ביותר הוא בתענוג דאו"ח דוקא בו' (וזהו לפי שהעונג הוא פנימי' ועצמות הנפש ע"כ הוא בהעלם דוקא בו'), ומה שבא ממנו בהמשכה הוא בחי' הארה לבר לא עצם העונג בו'.

וזהו המעם מה שהרצון שולט על התענוג ואין התענוג שולט על הרצון בו', דהנה התענוג אין ביכולתו לשנות מרוצה ללא רוצה או מלא רוצה לרוצה, וכמו מי שהוא חכם גדול והוא אוהב את המושכלות שיש לו תענוג גדול מאד במושכלות, אך איזה מושכלות הוא רוצה רק מושכלות דקדושה בעסק התורה וידיעת אלקות בו', ומושכלות אחרות שאינם אלקו' ובפרט מה שיכול להביא להיפך מאלקו' ח"ו אינו רוצה בהם כלל וכלל בו', וע"ה שיועד שיש בהם שכלי' עמוקים ויש לו בעצם תענוג גדול בענינים שכלי' (דחכם אמיתי העונג שלו במושכלות הוא גדול ועצום מאד), לא ועיל כ"ז להיות לו ח"ו רצון לזה, מפני רצונו העצמי שרוצה



לא ישנה, עצם רצונו במושכלות אלקית, ומ"ר דתענוגים גשמיים לא יכבה האהבה האלקית ורצון שולט על התענוג שמתענג במה שהוא רוצה, מפני שהעצמי נמשך, וע"כ ברצון רק הארת הענג ובמקף.

קיצור. ובעצם מהותם רצון וענג הפכים זמ"ז, רצון הוא מרוצת הנפש, וענג העלם, ותוקף התענוג הוא באו"ה, וענג עצמי הוא בעצם המהות, והמשכת הענג הוא רק הארה, ולכן ענג אינו שולט על הרצון, דתענוג במושכלות



## א.

### הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

#### ~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

#### ועשו לי מקדש - ש"פ תשא תרפ"ט

בפועל הנה שם הוא בבחי' לא מציאות כלל. דענין הע"ם הגנוזות באוא"ם ב"ה שלפני הצמצום הוא כמו ע"ד ענין השמות דאינם גם בהעלם, וכמו ע"ד שם האדם שאינו גם בהעלם בהאדם ורק שנקרא בשם בלבד דע"י קריאה זו נעשה. דוהו ההפרש בין שם האדם להכחות שבנפש, דהכחות שבנפש אפילו בכחות ההיולים העצמים הנמועים ומושרשים בעצם הנפש, דעם היותם שהם בבחי' פשיטות מ"מ ה"ה כחות, והיינו דכל כמה שלא יפשיטו אותם גם בהפשטה גמורה ה"ה כחות עכ"פ ויש כח השכל ההיולי העצמי ויש כח החסד ההיולי העצמי דזה גופא הוראה על מציאות פשיטותם שאינו כפשיטות עצם הנפש ממש, משא"כ שם האדם דאינו במציאות כלל, וכשם שבענין השבחים הנה על ידם מתהווה הכח וכמו ע"ד"מ כאשר משבחים את האדם בשם חכם הרי נעשה חכם גם כשלא הי' חכם גם במקור החכ' שלו והיינו דע"י שבח זה נעשה חכם הנה כמו"כ הדוגמא למעלה באוא"ם שלפני הצמצום שאין אפילו מקור לחכמה, אלא שישנו מקום שכאשר יקראוהו בשם חכם יהי' מקור לחכמה, וזהו ע"ם הגנוזות שאינן בבחי' מציאות כלל, וכמאמר הידוע אין מציאות לגנוזות.

קיצור. יבאר דפרצוף א"ק הוא אחר הצמצום ויש בו ספ' בהתכללות, גם אפי' בגילוי אור הקו הרי יש בו ספ', אבל באוא"ם שלפה"צ שם הע"ם הוא ע"ד השמות, דענין השם הוא בהעלם יותר גם מכח ההיולי העצמי דעכ"פ הוא כח.

אמנם בעומק הענין דע"ם הגנוזות עם היות דפרצוף א"ק הוא פרצוף הראשון שהוא פרצוף כללי דכולל כללות ההשתלשלות וכל הספירות וכולן נסקרים בסקירה אחת בבחתי מציאות דמשו"ז הנה חכ' שבא"ק הגם שהיא בבחי' חכ' ומ"מ אינה חכ' ידיעא כלל מפני הפשיטות שבא"ק שהוא בבחי' א"ם, ומ"מ הנה גם פרצוף א"ק הוא לאחר הצמצום וזה מה שנקרא א"ם הוא ע"ש ההשאלה בשם המושאל, כמו מי הים הנקראים מים שאין להם סוף, ומעם הדבר מה שמימי הים נקראים מים שאין להם סוף לפי שהים הוא בלי גבול אבל האמת הוא דהים הוא גבולי וא"כ מימי הים הם יש להם סוף רק שלגבי הגבול דעולם הים הוא בלי גבול ומשו"ז הנה מימי הים נקראים מים שאין להם סוף אבל באמת הרי יש להם סוף, וכן הוא בא"ק שנק' א"ם ע"ד ההשאלה שהוא א"ם לגבי השתל', וע"כ הרי בא"ק שייך ענין הספירות בבחי' התכללות עכ"פ בדוגמת דבר כמו הכחות ההיולים העצמיים הכלולים בהנפש, אשר באמת הוא דהנה גם בגילוי אור הקו הנמשך מן האוא"ם ב"ה יש ג"כ ספ' אלא שהספירות שבקו הם בבחי' מ"ה ובבחי' פשיטות, אבל מ"מ הרי יש ספירות ומכש"כ בפרצוף א"ק, ולכן הנה הע"ם הגנוזות בא"ק אם שהם בבחי' פשיטות כמו ע"ד"מ הפשיטות של הכחות ההיולים העצמים וגם בהעלמם הרי אינם במציאות כמו האש שבצור החלמיש, ומ"מ הרי אינם עדיין בבחי' לא מציאות כלל, אלא שבאוא"ם שלפני הצמצום שעלה ברצונו להאציל ולברוא כו' הנה בעליות הרצון הוה כבי' הרי שיער בעצמו בכח כל מה שעתיד להיות



## ~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

### כ"ה שבט, תרצ"ו

לארצנו הקדושה, התחיל ר' יעקב ישעיה ללכת אל הרבי. הוא היה אחד מזקני החסידים, בעל דעה והבנה, גבוה ורחב גרם ואדם חזק מאד. חבריו קראוהו יעקב ישעיה כהן גדול. ורק משום היותו גיבור – אומר אברהם הרופא – תקפתו החולי ביותר. אך בלי עין-הרע גיבור הוא ויוכל לגבור גם על מלאך המות. אך כעת הוא שוכב ככול עץ וחרדה להסתכל עליו, חורבה גדולה.

לח. מנהגי שמיני עצרת אצל הרבי היו, שבהושענא רבה התפללו מנחה במנין הקטן של הרבי – "גן עדן התחתון" – בשעה מוקדמת, באותו זמן שהיו מתפללים בערב יום הכיפורים. מיד אחרי מנחה היה נרגש כבר אור של שמחה, נהיה כבר שמח על הלב. פעמים רבות היו שומעים איך הרבי לומד בחדרו.

בערב אומר הרבי תורה לפני תלמידי ה"חדרים" ויחידי סגולה מבין האורחים.

כעבור כמה שעות מתפללים מעריב במנינו הקטן של הרבי, והרבי יוצא להקפות במעמד יחידי סגולה מבין תלמידי ה"חדרים" והאורחים.

הרבי אומר בעצמו כל פסוקי "אתה הראת", הולך בראש כל שבע ההקפות ואומר בעצמו את פזמוני ופסוקי ההקפות.

בכל הקפה והקפה שהרבי הקיף את שולחן הקריאה, התחיל ללכת ממקומו בקרן זוית דרומית מזרחית והולך עד מערבית דרומית, שם היה עומד ומחליף את ספר התורה בידו השמאלית ומניח יד ימינו על גבו של אחד מהמקורבים שהיו באותו מעמד, ויוצא בריקוד.

בשעת הריקוד ראו אור ממש. כל אחד הרגיש שנמצא במקום המקדש וכל רגע יקר מכל יקר. בכל רגע יכולים להגיע למדריגות הגבוהות ביותר בתורה, בעבודה ובתשובה. כל אחד הרגיש את ה"משם" היו שואבין רוח הקודש".

מי שזכה להיות אצל הרבי בעת הקפות אלו, בראותו את פני קודש הקדשים, בשמעו את ניגון השמחה, בראותו את ריקוד התענוג, שבכל זה השתקפה השתפכות של אהבה בתענוגים, וכאלו נתבטלו מהדרת קודש הקדשים שהיה נרגש בחללו של המנין הקטן.

לח. חסידים קראו להקפות אלו בשם "הקפות ה"יחידות" של הרבי, ובשם זה רצו לומר שזה הענין של התגלות המקיף ד"יחידה", והיה אז אחד הזמנים המאושרים ביותר בקירוב המאור אל הניצוץ.

לג. מרגע לרגע אני מתפעל יותר ויותר מתמימות לבם של בניו של ר' משה, האברכים הפשוטים. זוכר אני עד היום את הבושה הפנימית שלי, וכל כך פעל הדבר עלי, שהחלטתי שמוכרח אני להיכנס ל"יחידות" אל הרבי.

חשבתי אז – פינע, בנו של ר' העניך משקלוב שלמדתי אצל גאוני שקלוב ש"ס, פוסקים וחקירה והכרתי גדלותו של הרבי על ידי הכרה תורתית, הנני כבר השנה השמינית אצל הרבי, ואף על פי כן החומר שלי מתגבר על הצורה, התגברותו של השכל הטבעי על השכל האלקי, ואילו אצל אברכים פשוטים אלה, שהלכו אל הרבי רק מתוך יראת שמים של קבלת עול, תורותיו של הרבי אינם מבינים, ואצלם ישנה ההתגברות של הצורה על החומר, בהם דוקא מאיר השכל האלקי כרגש של אמונה פשוטה. התבייש לך פינע, בנו של ר' העניך, התבייש לך בפני חייט הכפר החסידי ובפני סוחר הכפר החסידי.

התעמקתי כל כך במחשבותי ולא הרגשתי כלל בהנעשה סביבי, עד שחיים אליהו מדוברובנה דחפני, באמרו שאברהם הרופא אומר שאלו הן חלילה שעותיו האחרונות של ר' משה.

לא הספקתי לחשוב על הנעשה – שמעתי את ברוך צועק אל אביו: אבא, הרבי שלח שלוחים שתלך להקפות, אבא התעורר, צריכים ללכת להקפותיו של הרבי. ובחדרו של ר' משה נהיה רעש גדול. כשנכנסתי לחדרו של ר' משה ראיתי שוכב בעינים פתוחות, פניו שמחות ומחכה שיעזרו לו ללכת להקפותיו של הרבי.

חיים אליהו ניגש במהירות לקרוא לעוד כמה אברכים וכאן הליבשו את ר' משה בבגדים חמים. הוא בעצמו לא היה בכוחו להניע אבר, וכשהאברכים הגיעו לקחוהו על הידים והובילוהו למנין הרבי להקפות.

לד. כשנכנסתי לבית הכנסת, הכני החום על פני המנין היה מלא, חלק מהקהל היו חולים, כאלה שישבו סמוכים על ידיהם וכאלה שלא היה להם כוח אפילו לשבת, אבל הם עוד היו שקטים. היו כאלה שהשיעול לא נתן להם מנוח והיו כאלה שאנחותיהם שברו את הלבבות.

החולה הקשה ביותר היה ר' יעקב ישעיה מחוטימסק. הוא היה יהודי בן ששים, בן תורה ובעל עבודה. לפרקים היה מלמד והיה לו פונדק. ר' יעקב ישעיה היה בעל צדקה ומכניס אורחים. הוא הלך כמה פעמים רגלי למזריטש ולהורודוק, וכשהרהר רבי מנחם מענדל (מויטבסק) נסע

הרבי עשה קידוש ואחר כך לקח משירי הכוס ושפך באחד מבקבוקי היין, ואמר לבית-הדין של שלשה, שמונה על ידו לשליחות מיוחדת "שליחות הרפואה" – לקחת את היין בו שפך את שירי כוס הקידוש שלו ולערבב בשאר היין, ומיין זה לחלק לחולים ויהיה זה לרפואה שלימה. עוד אמר להם להכריז בעזרת הנשים שכל אשה שלא נפקדה בוולדות או שהן משכלי וולדות ר"ל – יתנו להם מהיין.

מיד נתפרסם שמי שיטעם מהיין בהם מעורב שירי כוסו של הרבי – יהיה זה לו לרפואה שלימה על כל המחלות, והנשים המשכלות או שעדיין לא נפקדו – תיוושענה על ידי יין זה.

בית הדין של שלשה: ר' מיכאל אהרן ה"כהן", ר' שבתי מאיר ה"לוי" ור' יעקב ה"ישראל", צירפו אליהם כמה אברכים לעזור להם בהחזקת ובחלוקת היין.

בין האברכים היו גם אפרים מיכל, שמעיה בערל'ס, זלמן מאטיל'ס, אליהו אברהם'ס, ישעיה נטע'ס, כולם משקלוב. שמעון ברוך'ס, אברהם זלמן'ס, ליב יצחק – מדוברובנה. אברהם אבא מרודניא, יהושע מהורודוק, זליג מקוחנוב, גדליה מקאליסק, בעריל מאיר, יוסף אברהם, טוביה מלך'ס, משה הירש – מויטבסק. אהרן יוסף, שמואל משה, ישראל – מליאזנא.

אברכים אלה היתה גבורתם קודמת לחכמתם, והיה להם שם בין בעלי הכוח והגבורה.

לח. כשבית הדין נכנס לבית הכנסת הגדול – הושלך הס, כולם ידעו שהם בית-דין הצדק, שהרבי בחר בהם ועשאו לשלוחי רפואה וישועה, וכולם הביטו עליהם בהדרת הכבוד.

בית הדין של שלשה, בלוויית האברכים העוזרים על ידם, עלו על הבימה, ור' יעקב מסמיליאן ה"ישראל", חזר בקול רם על מה שהרבי אמר, אות באות.

כשר' יעקב מסמיליאן סיים לחזור על דברי הרבי, אמר:

– מה שסיפרתי לכם עכשיו, הם המלים כפי ששמענו מפי רבינו, וכעת אני רוצה להוסיף כמה מלים ביחס לענייננו. דבר מקובל הוא, זקנים מפי זקנים, שכדי שברכה תתקיים, כלומר שהמתברך אכן יזכה לברכה, זקוק המתברך לשני תנאים: א) על המתברך להאמין בברכתו של המברך באמונה פשוטה בלי כל מחשבות. ב) על המתברך להיות מסור לקיים רצונו של המברך בעניני עבודת השי"ת, בעבודה ובהנהגות טובות.

למרות שכולם שמעו מה שר' יעקב מסמיליאן אמר – הוחלט מתוך הספק, שר' מיכאל אהרן ה"כהן", שהיה

מוחלט היה הדבר אצל חסידים שהנהגתו של הרבי, היא בדוגמא של ההנהגה שלמעלה, כשלמעלה עת רצון של אנפאה דמלכא עילאה נהירין – גם אצל הרבי עת רצון ואנפוהי נהירין.

הקפות ה"יחידות" של הרבי, העמידו את החסיד במעמד ובמצב אחר לגמרי. זוכר אני את הפעם הראשונה שזכיתי להיות נוכח בהקפות אלו שפעלו בי מהפכה ממש, נהייתי לאדם אחר, ואז היה לי בפעם הראשונה ציור נאמן, איך הרגיש עצמו יהודי בבית המקדש כשעלה לרגל וראה גילוי שכינה בבית המקדש.

כל אבר בגוף האדם יש לו תענוג מיוחד בהתאם למהותו של האבר, הראש מתענג משכל, העינים – מראיה, האוזן – משמיעה, הלב – ממדות, היד – ממעשה, הרגל – מהילוך, וכך כל אבר לפי מהותו. ברם, ישנו סוג של עונג הגורם תענוג בכל האברים יחדיו, עד שכל החושים וכל הכשרונות מתבטלים בו. עונג כזה הרגיש החסיד בשעת הקפות ה"יחידות" של הרבי.

וכשם שבהלכות המקדש וכליו, ישנם פרטי דינים בזמן ובמקום, הכל בסדר מסודר, ודוקא כפי שהדין אומר כך היה צריך להיות – כך גם אצל הרבי היה הכל מסודר בזמן ובמקום, על ידי תקנות, שכל החסידים ידעו אותן ושמרו עליהם בזהירות ובמדויק, מפני שכולם היו מסורים לרבי בכל מאדם ונפשם.

כולם ידעו שרק הנקובים בשם על ידי הממונה על כך, היו יכולים להיות נוכחים בהקפות ה"יחידות" אלו של הרבי, כל חסיד התפלל שיזכה לכך, אבל כשלא קראוהו – הרי לבד לא הולכים. ומי שהיה פעם אחת בהקפות אלו – אסור היה לו להיות עוד הפעם, פרט למקורבים ביותר, והיו גם יוצאים מן הכלל.

לז. אחרי הקפות ה"יחידות", היה הרבי עושה קידוש בסוכה, ומיד לאחר מכן הולך לבית המדרש הגדול להקפות.

באותה שנה היה חידוש גדול. בשעה שנכנס הרבי לעשות קידוש, ציווה לקרוא את ר' מיכאל אהרן מויטבסק, ר' שבתי מאיר מביעשנקוביץ' ור' יעקב מסמיליאן. כשנכנסו שלשה אלה לסוכה, אמר הרבי לר' מיכאל אהרן – "הנך כהן", לר' שבתי מאיר – "הנך לוי" ולר' יעקב – "הנך ישראל". זקוק אני לבית דין של שלשה ואשר בבית דין זה יהיו כהן לוי וישראל, ובחזרתי בכם להיות בית דין זה. תשמעו קידוש, תענו אמן אחרי כל ברכה, ותכוונו לאותן הכוונות שאני מתכוון.

לפני שהרבי עשה קידוש, ציווה להביא מדה ידועה של יין.

לאחר יאוש והצלתם היתה בדרך נס שלמעלה מהטבע. המופת בבריאותו של ר' משה, גרם שר' אייזיק נהיה לחסיד. אותה אמונת חכמים טהורה – אמר ר' אייזיק – שראיתי אצל נכדי אחי, חיים וברוך, הפליאוני, ובאם לא הייתי רואה זאת בעיני, לא הייתי מאמין לכך בשום אופן. ר' אייזיק היה בטבעו מתמיד ועמקן גדול, והתחיל ללמוד דא"ח בהתמדה, וכל תורה שנאמרה ברבים היה ר' אייזיק חוזר עליה כמה פעמים, ועל כל ענין היה שואל עד שהיה מבין אותו היטב.

בעל קול חזק וגבוה, יחזור על כל מה שר' יעקב אמר, ואחרי שר' מיכאל אהרן סיים דבריו, התחילו האברכים לחלק את שיורי הברכה בסדר מסודר. לט. כשהרבי הגיע להקפות – הושלך הס. הרבי אמר את הפסוק "אתה הראת לדעת" והפסוק האחרון "כי מציון תצא תורה" והשתתף בהליכה בהקפה הראשונה ובהקפה השביעית. למחרת דיברו כולם מהמופת הגדול שאירע. אברהם הרופא אמר שאצל החולים הזקנים היה זה משום תחיית המתים ממש, כי בדרך הטבע של חכמת הרפואה היו הם



~ רשימת הרבנית רבקה ~

יְפִיָּה וְעֲדִינָת לְרַבָּה

הַשׁוֹשְׁנָה הַתְּחִילָה לְפָרוֹחַ, וְאַחֲרֵי כֵּן אֱלָקִים עֲזָרָה וְהַתְּחִילָה לְרֵאוֹת חַיֵּי מְנוּחָה, חַיֵּי כְבוֹד וְתַפְאֲרָת, יִצְאָה מִמְצִיּוֹקוֹתֶיהָ וְכַעֲצַת<sup>125</sup> נִפְשָׁה אֲשֶׁר הִיְתָה תְּחִילָה עֲגוּמָה וּמֵרַת לֵב מְרוֹב הַתְּלָאוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ, שְׁרִישׁוּמָם הָיָה נִיכָר עַל פְּנֵיהָ הַיְפִים וְעֵינֶיהָ הַנְּעִימִים, כְּעֵין עֶגְזָן שֶׁל חֲשֵׁף וְהַלְאָה, אֲשֶׁר רַבַּת שְׂבָעָה נִפְשָׁה.

מִכָּל אֵלֶּה הַיָּא סִיפָּרָה לִי: קִינְדֶּעְרוּוֹאִיִּים הָאָט מֵעֵן מִיָּד גִּיהֶאֱלִטִין אַז אִיךְ פֿאַרשְׁטִי וַיִּינִיק דָּעם מִצָּב אַוּנְזֶערִין. מֵעַר ווִיא אַלֶּע פֿלֶעגֶט הָאָבִין טְעֻנּוֹת צוּ מִיר מִיין גִּיטִיל זְאָל גִּיווּנְד זַאִין, וּוֹאָס נָאָר אַז קִינְנֶער אִיז נִיט גִּיווּעֵן אִין שְׂטוּב, און דִי קֶלֶענְעֶרע קִינְדֶּער זַינְעֵן אִיךְ נִיט גִּיווּעֵן, פֿלֶעגֶט זִיא אָן הַיִּיבִין מִיר גַּעבִין צוּ פֿאַרשְׁטִיין אַוּנְזֶער רַחֲמָנוּת, און ווִיא קִינְנֶעם אָרְט נִיט פֿאַר אַוּנְד [=בְּיָלְדוּתִי סָבְרוּ שְׂאִינְנִי מְבִינָה אֶת מִצְבָּנוּ לְאַשׁוּרוּ. יוֹתֵר מְפוֹלֵם הָיָה לְגִיטִל שְׂתַחֲוִיהַ טְעֻנּוֹת כְּלָפִי. כְּאַשֶׁר אָף אַחַד לֹא הָיָה בְּבִית וְגַם הַיְלָדִים הַקְּטָנִים יוֹתֵר לֹא הָיוּ - הִיְתָה מִתְּחִילָה לְהַסְבִּיר לִי אֶת גּוֹדֵל הַרַחֲמָנוּת עֲלֵינוּ, וְשְׁלֶאף אַחַד לֹא נוֹגַע מִצְבָּנוּ].

וְחֻזְרָה כָּל הַדִּיבּוּרִים וְהַרְכִּילוֹת, פֿלוּנִי אָמַר כֶּף וּפֿלוּנִי אָמַר כֶּף, וְחֻשְׁבָּה כִּי אִינְנִי מְבִינָה אֶת כָּל זֹאת. אָבֵל לֹא כֵן. בִּינִי לְבִין עֲצָמִי הִיְתִי נוֹשֶׁף אֶת בְּשָׂרִי מִמֶּשׁ קוֹדֵם הַשִּׁנָּה בְּמִטְתִּי, בְּדַמְעוֹת שְׁלִישׁ, וְלֹא פֶעַם וּשְׁתֵּיִם רְאִיתִי אֶת אִמִּי בְּחִלּוּמֵי כְּאִם רַחֲמָנִיָּה שֶׁהִיְתָה מַחְלֶקֶת (גִּיגֵלֶעט [=מְלֻטְפֶת]) אֶת רֵאשִׁי - כָּל זֶה בְּחִלּוּם, כֵּן סִיפָּרָה - וְאַמְרָה: קוּה<sup>126</sup> לְד' וְהוּא יַעֲזָרְכֶם.

און דָּאָס אִיז אַלץ גִּיווּעֵן, וּוֹאִילֶע אִיךְ פֿלֶעג זַיַּעַר אַסֶּף טְרַאכְטִין און בִּינְקֶען נָאָף אַ מאַמעֶשִׁין גֵּלֶעט, און צַיִטִין וּוֹאִיִּים פֿלֶעגֶט דָּאָס מִיָּד זַיַּעַר דֶּערנֶעמִין בִּיזֵן פֿינְטִיל הַאַרְצִין. נָאָר צוּרִיק פֿלֶעג אִיךְ זִיךְ אִיבֶּערֶעכְענֶען אַז דֶּער אִיבֶּערֶשְׂטֶער הָאָט דָּאָף אַזִּי גִּיווּאָלֶט, נוֹא דֶּאָרְךְ מֵעֵן מֵאָכִין בִּאִי זִיךְ אַ רֶעכְט, און עַס פֿלֶעגֶט רֶעכְט וועֶרֶין נִיט וועֶלֶענֶ-דִּיקֶעֶרֶהִיט. און פֿלֶעג זַעֲהֵעֵן אַלֶּע מֵאָל נָאָר פֿאַנאַנְדֶּערֶשְׁלֶאָגִין זִיךְ אַלִּין, און פֿלֶעג אױסְזוֹכִין פֿאַרְגֶּעסִין אִיךְ דָּעם, און דֶּערפֿאַר פֿלֶעגֶט מֵעֵן רֶעכִּינֶען אַז אִיךְ פֿאַרשְׁטִי נִיט אַוּנְזֶער מִצָּב. אִיךְ הָאָב זַיַּעַר גוּט גִּיווּסְט

(126) ע"פ משלי כ, כב.

(125) וכעצת: אוצ"ל: ומעצב.

אוינזער רחמנות [=הסיפה לכל זה היתה משום שהייתי חושבת על כך הרבה מאוד ומתגעגעת לליטוף אימהי, ולפעמים הדבר הזה מגיע לי מאוד עד עומק לבי. אף התבוננתי שהקדוש ברוך הוא רצה שפך יתה, ולכן תיכיים להצדיק זאת, והדבר הרגיע אותי מבלי משים. כיון שכל המתשבות וההתלבטויות היו רק בתוכי, וכן כיון שניסיתי לשפוח זאת, לכן חשבו שאינני מבינה את מצבנו. אף לאמיתו של דבר, ידעתי היטב את גודל הרחמנות עלינו].

ובכל זאת, בכל ימי ילדותה, מני נסעה מקרעמענטשויג, הושחר תארה, וברסי עיניה נראה תלאותיה.

אף עתה כאשר הצדיק והחכם המופלא עלה בגורלה, הגורל הלזה השפיע כל התלאה וגרש כל ענן החשך והערפל של ימי קדם.

והיתה משתדלת בכל לבה ומאודה לעשות ככל אשר מוטל עליה בחובת אשה לבעלה, ובחובת פלה לחמותה ורחמייה. לא היה דבר אשר שגכה ממנה לעשותה בשביל לעשות נחת רוח להם, והידרה בכבודם על צד ההפלה, וכל מעשייה היו על טהרת עדינות לב, שלא לשם פניה וכיונה מיוחדת, זולת הפיונה האמיתית שהבינה שפן צריכים לעשות, ולעשות בזה קורת רוח לחמותה ורחמייה.

ולהיותה טוב המזג באמת ואיסטניסית גמורה, לכן הידרה גם בענינים חיצונים לגמרי בהנוגע בכבודם.

שמעתי ממנה כמה פעמים שהיא מלידתה היתה א געלינקטע [=שמאלית], היינו שהיתה עושה כל מלאכה בידה השמאלית (שאצלה השמאלית היתה כמו הימין של כל אדם), ומילדותה היתה אוכלת גם בן בידה השמאלית. כשבאתה לבית כבוד קדושת רבינו, והיתה סמוכה על שולחנם, ומנהגם היה פי היא היתה אוכלת עם כבוד חמותה הרבנית מרת חיה מוסיא עליה השלום (וכבוד קדושת אאזמו"ר מוהר"ש היה אוכל עם כבוד קדושת אאזמו"ר אביו) והיתה מקום מושבה אצל השולחן בשעה שהיתה סועדת מימין כבוד חמותה, ואם-כן כפי ריגולה היתה צריכה לאכול בהידי שהיתה לצד כבוד חמותה, ואין זה דרך ארץ כל-כך, הרגילה את-עצמה לאכול ביד ימניה, ככל אדם, אף שהיה זה כבוד במאד (וכמוכן שלהרגיל את-עצמה באופן אחר מכמו שהורגלה במשך שנים רבות, ועוד בימי הילדות, ומה בדבר טבעי שהוא מן הלידה, לזה צריכים תוספת כח ודעת חזק להרגיל בן ועד היום (בן היתה ...) יותר ומפל-מקום לפי שהרגלתי את-עצמי אז, נשאר בן) וכיהיום הנני אוכלת [ועושה] שאר מלאכות בידי הימנית).

מזה נראה עד כמה גדלה הכבוד וההדר שהרגישה לכבוד חמותה, וכמה פעמים הגידה לי אשר לא היה אף דבר קל שפקלים שיידעה שזה רצון כבוד חמותה הרבנית ולא קיימה, ומכל-שכן רצונו [של] כבוד חמייה כבוד קדושת רבינו, ורצון כבוד אישה כבוד קדושת אאזמו"ר מוהר"ש, שהיו קדושים לה ממש.

והיתה תמיד גרה עמהם יחד, ולא היתה מתערכת עצמה בשום-אופן בעניני הדיוט... ואדרבא, השתדלה בכל לבה להיטיב לכל מי שאפשר, וכל מעשייה בענין זה היתה על ידי כבוד קדושת אישה הרב הקדוש, למען שלא ידע איש מזה.

ובכן, ימי המנוחה פֿעלו עליה הרושם האמיתי, והיתה כמטר על תלמי פרחים, השושנה הלזו בפניה ומזיגת רוחה ועדינת לבה, התחילה לפרוח.

ואשת חיל עֵטרת בעלה<sup>127</sup>, וכמו שפָּבֹד אישה כבוד קדושת אאזמו"ר מוהר"ש הצט"י על שאר אחיו בהצטיינות בלתי משוערה כפי המפורסם, כן אף היא עלתה במעלות ההצטיינות בנעמות רוחה במעלות מופלגות, אשר זך נשמתה וטהרת רוחה שִׁכְנוּ וקִנְנוּ [על פניה היפים.

ואם בימי זקנותה הוד פניה הצט"יין מאד שהיתה לה יופי בלתי מתואר והדר נעלה, ומה גם בימי ילדותה, אשר כל אדם במבחר שנותיו הוא יפיו האמיתי, ואף גם היא בעת ההיא, בתחלת ימי מבחר ימיה, האירה כשושנה פורחת.

מחצבת הוד מדותיה, המאמר<sup>128</sup> אין אשה כורתת ברית אלא למי שעושהא כלי, התקיים במלוא מובן תוכנו בהמזג הקדוש הלזה. האשה הטובה הלזו כל מעינה היתה לעשות רצון צדיק, ומיום התחברה אליו כל לבה ונפשה שמה להטיב מעשיה...

ואף גם כבוד אישה כבוד קדושת אאזמו"ר האציל מרוחו אליה, אשר נוסף על מדותיה הטבעים בטבע תולדותה, היה מורה לה דרך בהודפכות מדותיה. והיה מפזר לה פסוק לעשות בהמה כחפצה, והחזיקה את אחותה ואחיה הקטנים ממנה (כי אחותה דודתנו מרת צביה גיטל תחיה לא נדרש לה עזרתה, פי כבוד קדושת רבינו אאזמו"ר אדמו"ר הרב 'צמח צדק' מני אז (שנתנה מחילה מקרב לבה, כמבואר לעיל<sup>129</sup>) שם לבו הטהורה ונפשו הקדושה עליה להיטיב עמה, ועשה שידוך עבורה עם איש נכבד<sup>130</sup> מעיר אמאראוויץ (פלך מאהליו), שהיה גביר גדול, והמצטרף להחתונה נתן כבוד קדושת רבינו כבוד דודה הרב הקדוש, ובכן לא היתה דרושה לה עזר אחותה כבוד אמי זקנתי הרבנית עליה השלום) בכל הנדרש להם... לכלכלתם, להשיאם ולראות חיים.

ומלבד כל אלה, האציל כבוד קדושת אאזמו"ר מוהר"ש רוחו על רעיותו לכלכלה במזון ורחני כפי דרישת מצב נפשה הטהורה אשר [...]. כל דבריו והנהגותיו.

שמעתי ממנה כמה פעמים: ער [=הוא] (כן היתה קוראת את כבוד קדושת אאזמו"ר מוהר"ש. לפעמים כפֿאָשר היתה מדברת אלי היתה אומרת זקניך, ואם היתה דוברת אל אחד מבניה או בנותיה, היתה אומרת: דער טאטע [=אבא]. ובכל אופן, לא היתה מזכרת שמו בפירושי<sup>131</sup>) עליו השלום פלעגט מיה לערנען וויא א קינד, און וואס ער האט מיר גיזאגט פלעג איך גארניט איבערטראכטן (כלומר, להרהר בנה אם לעשות כן אם-לאו), אזי דארף זיין [=נהג ללמד אותי כמו שמלמדים ילד. כפֿאָשר היתה אומר לי משהו – לא הייתי מתרהרת כלל (כלומר להרהר בנה אם לעשות כן אם-לאו), אלא היתה ברור לי שפך צריך להיות].

והיה מספר לה מפל הענינים. כמה פעמים סיפר לה גם מענינים פנימיים מעניני הכלל והפרט, ובפרט מעניני... להראות לה המדות לא טובים שתגעל בהם, ולפעמים כשהיה נמצא איזה מדה טובה, היתה מראה לה ביחוד להתלמד הטוב. ועוררה בכל עת להתלמד על טוב

(130) הרב זאב וואלף לעמפערט (ראה לעיל הערה 70).  
(131) ראה גם מהרי"ל ליקוטים ס"א. כנסת הגדולה אה"ע בתחילתו. שרי חמד מערכת כ כלל קד.

(127) משלי יב, ד.  
(128) סנהדרין כב, ב.  
(129) ע' כג.

ההנהגה, והיה מקרב אותה ביותר בסיפורו לה את אשר שמע מכבוד אביה אודותה. אשר כל אלה פעלו רושם נעלה על ילדות רוך תלמי לבבה העדינה, והיתה מוסיפה מאורם באור דרכיה הטובים. ובאופן כזה הזדככו נועם מדותיה ונחצבו בהם הודן האמיתי גם בהנהגה היותר קלה.

אנו יכולים לדון על גודל מעלת טוהר נפשה, ורום מהות התמסרותה לכבוד אישה כבוד קדושת אאזמו"ר, אשר מיום ידעה אותה לא הרשה בנפשה לישוב בפניו, ואם הוא יוצא לחדרה והיא יושבת, היתה עומדת מלוא קומתה עד שהיא היה יושב ואז יושבה גם כן. פעם היתה לה פאב ברגלה ולא יכלה לעמוד ונכנס לחדרה, בכל זאת עמדה עד שגער בה, ולא הועיל<sup>132</sup>. עד כמה גדלה רוח הבנתה והשגה במהות מעלת כבוד אישה והתמסרותה אליו, ומה גם לכבוד חמותה וכבוד חמיה שזוהרה בכבודן ככבוד אלקים ממש.

חיבה ותיבה נודעת לה מאת כבוד חמותה וכבוד חמיה, כבוד קדושת רבינו, על כל שאר בני גילה, פלות כבוד רבינו. בימים ההם, והנה כבוד קדושת אאזמו"ר רבינו במבחר ימיו, זמי האדם, לראות חיי נחת מנרעו ויוצאי חלציו, (כי רבינו אז בשנות סגסו לימי חיו, והיה במבחר גבורתו<sup>133</sup>, כפי הידוע מהמעשה שהיהו דר בתצר, אין הויף [=בחקר], אחר השריפה (תרי"ז<sup>134</sup>)) ויצא מן החלון להפרם (שהיה סביב בית דירתם) עם פסא וספר בידו בעצמו שלא עזרו איש, אליין אראפגישפרונגען [=הוא קפץ בכוחות עצמו]], כפי המתנה אשר יחן ה' המטיב לכל אדם כפי גזירת חכמתו ורצונו יתברך, ובפרט כבוד קדושת רבינו אשר חננו ה' בשבעה בנים<sup>135</sup> ושתי בנות<sup>136</sup>, והרוב בנים היו להם כבר ילדים (מהם שהיו להם נכדים), באופן שבני המשפחה רבו אז לשמחת לבכם עטרת תפארת נקודת המשפחה הוא כבוד קדושת רבינו...

אף חכמתה עמדה לה<sup>135</sup> ונסגה אחר מכל מיני התערבות הענינים האלו, אדרבא הוסיפה להלוך בצעדים יותר גדולים בטוהר לבבה, וכזה מצאה חן בעיני כבוד חמיה וכבוד חמותה האשה הגדולה ונצורת לב, בת כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי,

אשר פאיש גבורת לבבה כנודע לכל, וגם את החסידים היותר גדולים שמה עבודתם לאל, באמרה אליהם: כמוכם היום, הגדולים והמפורסמים, כזובי קיר הנכם לעומת חסיד אבי, אשר בחכמתם וגבורת לימודם האירו והבריקו תבל, וכאין ואפס הנכם לגביהם. היא היתה שופכת עליהם רותחים, באמור מי מהם איזה ענין אשר לא היה נראה לה.

פעם אמרה להחסיד רבי זאב (וועלוויל) ווילענקער<sup>136</sup>: לכם צריכים להגיד חסידות, אז מיא זאגט אייך ניט, ווייסט איהר גאר נישט. אליין פארשטעהט מען ווייניג. דעם טאטיניס חסידים פלעגט זיין גינוג איין חסידות אייך אסך צאייט, און אייך דארף מען פסדר זאגין [=כאשר לא אומרים לכם חסידות - אינכם יודעים מאומה, פאשר לומדים לבד - מבינים פחות. לחסיד אבי,

133 ראה גם שיחת יט כסלו תרצ"ג (לקו"ד ח"א טו, ב).  
134 לפי מ"ש כאן בהמשך הרשימה, היתה השריפה הגדולה שבה נשרף גם ביתו של הצ"צ - בחודש אלול תרט"ז (ראה לקמן ע' לג הערה 158. וש"נ), וכאן הכוונה לציין את מועד מגוריו במקום אחר (שה"י נקרא "החצר") בשנה שלאח"ז.  
135 ע"פ קהלת ב, ט.

136 ר' זאב וואלף ווילענקער. ראה אודותו - "התמים" חוברת ו ע' ח [רעא, ב] ואלך. ע' צ [שיב, ב]. ספר השיחות תש"ח ע' 207.

132 ראה שיחת יז מרחשון תרצ"ג (תורת מנחם, רשימת היומן ע' ערב): "הכבוד מהרשנ"ע לזוגתו ה' במאד מאד, וגם הכבוד ממנה לו ה' באופן נעלה לא ישבה לפניו וכו'".  
וראה "רשימות דברים" לר"י חיתריק, הוצאת תשס"ט, ע' 157 - בשם המשפיע הרה"ח ר' שמואל גרונום אסתרמן ע"ה, שפעם בצאתה מחדר שבה דיברה עם אדמו"ר מהר"ש, נסגרה הדלת על קצה שמלתה, ומאחר ולא חפצה להקיש בדלת להטריחו - נשארה שם כל הלילה, וכשפתח אדמו"ר מהר"ש את הדלת מצאה.

הִיָּה דִּי בְּאַמִּירַת חֲסִידוֹת פְּעַם אַחַת לְמִשְׁךָ זְמַן רַב. אִךְ עֲבוּרְכֶם יֵשׁ לֹמֵר חֲסִידוֹת בְּצוּרָה סְדִירָה [וְזֶה הִיָּה בְּזְמַן שְׁכָבוֹד קְדוּשַׁת רַבֵּינוּ הֶרְגִּישׁ אֶת-עֲצָמוֹ מִשְׁךָ אֵינֶה חֲדָשִׁים שְׁלֵא בְּקוֹ הַבְּרִיאוֹת, וְהוּא בָּא אַז וְדָרַשׁ שְׁיִגִּידוּ לוֹ חֲסִידוֹת, וְהִיָּתָה בְּתַרְעוּמוֹת עֲלֵיו].

כְּאֲשֶׁר נִסְעָה כְּבוֹד אַחוּתָה מֵרַת מְנוּחָה רַחֲלֵי<sup>137</sup> לְאַרְץ הַקּוֹדֶשׁ<sup>137</sup>, נִסְעָה דְרָךְ קַרְעַמְעַנְטְשׁוּג, וְשָׁמְעָה כִּי לֹא נָתְנוּ לָהּ הַכְּבוֹד כְּפִי שְׁחֻשְׁבָּה הִיא. וּבְכוּא הַחֲסִידִים הַגְּדוֹלִים מְקַרְעַמְעַנְטְשׁוּג לְלִיבְאוּוֹיטְשׁ, קָרָאָה אוֹתָם וְגִעְרָה בְּהֶם: הַזֹּאת הִיא הַגְּמוּל שְׁאַתֶּם גּוֹמְלִים לְאָבִי? חֲצוּפֵי פְּנִים! עִם כַּח מִי אַתֶּם מְתַפְּלִים? עִם כַּח מִי אַתֶּם לּוֹמְדִים? הֲלֹא מְכָל אֲשֶׁר לְאָבִינוּ עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל הַכְּבוֹד הַזֶּה<sup>138</sup>, לְהִיּוֹת חֲסִידִים בְּעֲלֵי תַפְלָה וְתוֹרָה. וְכֹאֲשֶׁר נִסְעָה בַּת אָבִי דְרָךְ מִחֲנֹכֶם, הִיִּיתֶם אִישׁ אִישׁ בְּמִקּוּמוֹ, זֶה מְתַפְּלֵל וְזֶה עוֹסֵק בְּעֶסְקוֹ, הַעֵל זֶה עֶבֶד אָבִי עֲלֵיכֶם, וְעַל זֶה הַנִּיחַ כַּחוּתָיו בְּכַדֵּי שְׁתַּגְּדְלוֹ לְגִסֵּי רוּחַ וְעֵזֵי פְּנִים? וְרִיחֲקָה אוֹתָם בְּכָל מִינֵי רִיחוּק. וְכֹאֲלָה רַבּוֹת.

הִנֵּה הָאִשָּׁה הַגְּבוּרָה הִלְזוּ נִסְכָּה חֶסֶד אֶל פְּלַתָּה כְּבוֹד אִמִּי זְקֵנִתִי הַרְבֵּנִית נִשְׁמַתָּה עֵדֶן, כִּי מַעֲשֵׂיָהּ הַטּוֹבִים וְעֲדִינַת לְבָבָהּ לְקַחָה אֶת לְבַבֶּיהֶם וְקִירְבָּה אֶת רוּחָה אֵלֶיהָ בְּיוֹתֵר, וְהִיָּתָה מְסַפֶּרֶת לָהּ מְכָל הַעֲנִינִים, וְהִיָּתָה מְלַמֶּדֶת אוֹתָהּ כָּל הַעֲנִינִים בְּהַלִּיכוֹת בֵּית, וְהִיָּתָה מוֹסֶרֶת לָהּ הַמְּפַתְחוֹת בְּכַלְפַּלַּת הַבַּיִת.

וְכַמָּה פְּעָמִים הִפְלִיגָה בְּשִׁבְחָהּ לְפָנֵי כְּבוֹד אִשָּׁה כְּבוֹד קְדוּשַׁת רַבֵּינוּ הַקְּדוֹשׁ, וּבְיוֹתֵר לְפָנֵי כְּבוֹד בְּנֵה כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַאזְמו"ר מוֹהַר"ש, לֵאמֹר לוֹ כִּי נִהְיִיתִי הִיא מִהֲנַהֲגַת פְּלַתָּה זֹאת. וְלֹא הַזְדַּמֵּן אֶפְּיָלוֹ פְּעַם אַחַת שְׁתַּהֲיָה בְּקַפִּידָא עֲלֶיהָ... וְאַדְרַבָּא קִירְבָּה בְּכָל מִינֵי הַתְּקַרְבוֹת.

וְחִיבָה יִתִּירָה נוֹדְעַת לָהּ מֵאַת כְּבוֹד חֲמִיָּה כְּבוֹד קְדוּשַׁת רַבֵּינוּ, שֶׁהִיָּה מְתַעַנֵּן אוֹדוֹתָהּ בְּכָל עֲנִינֵיהָ אִךְ בְּדַבְרֵים קְטָנֵי הַעֲרָךְ.

וְהִנֵּה אַז הִיָּה הַמְּנַהֵג כִּי בַּבְּקָר אַחַר הַתַּפְּלָה הָיוּ סוֹעֲדִים סְעוּדַת שְׁחִירִית סְעוּדָה קְלָה (כִּי סְעוּדַת צְהָרִים הָיוּ אוֹכְלִים בְּשַׁעֲהַ שְׁנֵינָה אוֹ הַשְּׁלִישִׁית בְּיוֹם), וְהָיוּ נוֹתְנִים לָחֵם וְסַמְעֵטְעֵנְעֵ<sup>139</sup>. וּפְעַם שָׁמַע כִּי כְּבוֹד אִמִּי זְקֵנִתִי הַרְבֵּנִית נִשְׁמַתָּה-עֵדֶן לֹא אֶכְלָה, וְשָׁאַל לְסִיבַת הַדְּבָר, וְהִגִּידוּ לוֹ כִּי אֵינֶה יְכוּלָה לְאָכוֹל סַמְעֵטְעֵנְעֵ, וְנָתַן צוֹ לְהַמְשִׁירָתָא אֲשֶׁר עָבוּר כְּבוֹד אִמִּי זְקֵנִתִי הַרְבֵּנִית עֲלֵיהָ-הַשְּׁלוֹם יִתְּנוּ חֲמָאָה, וְכְבוֹד חֲמוּתָהּ הַתְּאוֹנָנָה עַל-זֶה, כִּי בְּזֶה הֲלֹא יוֹגְדֵל הַהוֹצָאָה. וְהַשִּׁיב: זֵיא אִיז אַ אִיידעלע בְּעֵצֶם [=הִיא עֲדִינָה בְּעֵצֶם], וְצָרִיכִים לְהַפְּלִיגָה מִהַשְּׁאָר בְּכָל עֲנִינֵי אֶכְלָה.

וְכַמוֹכֵן הִיָּה מְקַרְבָּה בְּקִירוֹב נַעֲלָה בְּמַתְּנוֹת גְּדוּלוֹת, עַל יְדֵי כְּבוֹד בְּנוֹ, כְּבוֹד אִשָּׁה הָרַב הַקְּדוֹשׁ, מַתְּנוֹת גְּדוּלוֹת לְקִנּוֹת תְּכַשִּׁיטִים וְהַדּוּמָה, רַק שְׁלֵא חֲפֵץ שְׁיַדְעוּ שְׁאָר הַבְּנִים מִזֶּה וְיִקְנְאוּ לָהּ, וְהוּא שָׁנָא זֹאת בְּמָאד, וְהִיָּה מוֹנֵעַ בְּכָל לְבוֹ וּמְאוּדוֹ הַסִּיבּוֹת שֶׁהָיוּ יְכוּלִים לְהִבְיֵא תוֹצְאוֹת קְנָאָה. אִךְ זֶה רָאוּ כָּל, כִּי אוֹתָהּ הַפִּירוֹ לְשִׁבַח יָתֵר עַל כּוֹלָם.

בְּהַמְשֵׁךְ הַדְּבָרִים יְבוֹאוּ עוֹד סִיפּוּרִים שׁוֹנִים אֲשֶׁר יוֹכִיחוּ זֶה<sup>140</sup>.

137 (138) ע"פ ויצא לא, א.

139) = שמנת.

140) לא הגיע לידניו.

(\* ראה "תולדות חב"ד בארץ הקודש" ע' ענח.

137) ברשימת רבינו ("יגלה אור" למכתבי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב להרש"ז סלונים (לקמן ע' 000): "ובכן, בנסוע חתן רבינו האמצעי הרה"ח ר' יעקב כולי, וביתו זו הדודה מנוחה רחל בת רבינו האמצעי, לאה"ק ת"ו בשנת תקפ"ט בערך\*, התיישבו בעיה"ק חברון ת"י". וראה גם ספר השיחות תש"ד ע' 22.



## ~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

ב"ה, ג' שבט, תרח"ץ  
פערקטאלדסדארף

ידידי הרב ווי"ח אי"א מוה"ר ישראל  
שי

שלום וברכה.

בתנאי שיהי' בסמוך להשיבה היינו חצר אצל חצר, כי  
הלא רק בגלל הישיבה העתקתי מגורי מריגא לפולין, ואם  
היו אחדים מאני"ש שי' מתענינים בזה בהתענינות הראוי'  
בטח כבר הי' בית עבורנו ועבור הספרים כנדרש, ואם  
ישנה התעוררות כזו יעזרם השי"ת בגוי"ר.

במצב בריאותי אין שינוים. במשך ארבעת החדשים  
שבליתי בביתי - אף כי ת"ל עסקתי בהעבודה העמוסה עלי  
- הרגשתי חלישות גדולה, ומפני טעמים שונים לא יכלתי  
לנסוע קודם, ועכשיו זה שבוע השני שבאתי לפה  
להסאנטאריום, אבל טרם התחלתי לעסוק ברפואות כי  
עלי עוד להנפש איזה ימים עד אשר אתחיל בהרפואות,  
והשי"ת ישלח לי רפוא"ש בתוך שאר חולי אחב"י  
[ה]צריכים לרפואה כברכת אני"ש שי'.

בטח כבר נתקבלו מכתבי הקודמים ויכתוב ישר לפה.  
אם יודרש להם לשלוח איזה סכומים ישלחו לפאראי  
כמו עד עכשיו.

יפרוש גיני בשלום ידידי אני"ש והתמימים יחיו ויגיד  
להם ברכתי שיעזרם השי"ת בגוי"ר.

ידידו הדוי"ש ומברכו בגוי"ר

יוסף יצחק

במענה על מכתבו על אודות האברך מוה"ר שלמה  
זלמן שי' הנני נהנה במאד ממעלותיו וטיב כשרונותיו וכבר  
השבתי לו בזה להתקרב אל הענין בעז"ה"י בשעה טובה  
ומוצלחת.

בהנוגע לשאלה החדשה בענין הזה אין צריכים לחשוש  
וב[עז]ה"י אין מה לחשוש, ולכל היותר הנה יכולים  
לקראותה בשם הראשון חייקא תחי' בלבד ואין זה סותר  
לזה אשר בכל התעודות והשטרות צריכים לכתוב ב'  
השמות, כי יש כמה אנשים ונשים שנכתבים בשני שמות  
ונקראים בשם אחד, ודברי קדש הקדשים הצדיקים  
וברכותיהם חיים וקיימים לעד ולעולמי עולמים, והשי"ת  
יעזר לו בגוי"ר.

[אנ]ודות קנין בנין בית-דירה עבורנו נחוץ הדבר במאד,  
הן בהנוגע לבריאות והן בהנוגע לפנימי"ה הענינים, אבל

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום שישי עמ' א

20 אין ישיבע, הרי כלל הוא שאין נשבעין על העבדים.  
21 הגמרא מתרצת בכמה אופנים. תירוץ ראשון: א"מ רב, מדובר  
22 במשנה פאופן שמוענין [תבעו] דמי עבד, וכגון ששלח את חברו  
23 שיקנה עבורו עבד ולצורך כך נתן לו מעות, והשליח לא קנה את  
24 העבד, ותבע המשלח את הדמים שנתן לו לצורך הקנין, המשלח  
25 אומר נתתי לך דמי עבד גדול ואותם תשיב לי, והשליח אומר נתת  
26 לי דמי עבד קטן ואותם אחזיר לך. וכן בענין שדה, מדובר ששלחו  
27 לקנות לו שדה ונתן לו מעות, המשלח אומר נתתי לך דמי שדה  
28 גדולה ואותם תשיב לי, והשליח אומר נתת לי דמי שדה קטנה  
29 ואותם אחזיר לך. ונמצא שהודה לו במה שתבע, שהרי תבעו  
30 דמים והודה לו במקצת דמים, ואף אין זה הילך, כיון שאין דמי  
31 העבד הקטן מזומנים ליתנם מיד, אלא יתן אותם אחר כך. תירוץ  
32 שני, ושמואל א"מ, מדובר במשנה במוכר וקונה, ופאופן שמוענין  
33 הקונה קסות [בגד] של עבד גדול מכרת לי, והמוכר אומר קסות  
34 של עבד קטן מכרתי לך. וכן בענין שדה, הקונה אומר שיעור  
35 עומרי שדה גדולה מכרת לי, והמוכר אומר שיעור עומרי שדה  
36 קטנה מכרתי לך, ובאופן זה מודה הוא על מקצת הטענה, שהרי  
37 הודה בחלק משיעור עמרי שדה גדולה, ואף אין זה הילך.

1 הגדול שוב אין מחייבים אותו לחלוק, אלא נותן לקונה את הקטן;  
2 שנינו במשנה: ה"ו לו שני עבדים אהר גדול ואהר קטן [וכו'] זה  
3 אומר גדול קניתי וזה אומר קטן מכרתי, ישיבע המוכר שהקטן  
4 מכר. ולעיל התבאר שחייב שבועה זו הוא מדין 'מודה במקצת',  
5 שהרי הקונה תובע עבד גדול והמוכר מודה שעבד קטן או שדה  
6 קטנה מכר לו. ושאלת הגמרא: א"מא ישיבע המוכר שמכר את  
7 הקטן, הרי במה שמוענין - שתבעו הלוקח בעבד הגדול, לא הודה  
8 לו המוכר כלל בעבד זה, ובמה שהודה לו המוכר בעבד הקטן, לא  
9 מוענין הלוקח כלל על עבד זה, וחייב שבועת מודה במקצת הוא  
10 רק באופן שהודה במקצת ממה שתבע, וכאן על אותו עבד  
11 שתבעו הרי הוא כופר הכל, ומדוע חייב שבועת מודה במקצת.  
12 ועוד שואלת הגמרא: אפילו אם תישב שהמשנה סוברת  
13 בהשטות שאף טענו דבר אחד והודה לו בדבר אחר חייב שבועה,  
14 הלא באופן זה יש לו להיפטר משבועת מודה במקצת משום  
15 שהילך הוא, כלומר, המודה לחבירו שחייב לו מקצת ממה  
16 שתובעו ומוכן ליתן לו מיד את מה שהודה לו, הרי הוא פטור  
17 משבועת מודה במקצת, ואף במשנתנו הרי זה כאילו אמר לו  
18 הילך, כלומר קח לך את העבד הקטן, ואין לו להתחייב בשבועה  
19 לדעת הסוברים (לעיל ד.) ש'הילך' פטור משבועה. ועוד קשה,

# נְשִׂאִים וְרוּעִים

חג השבועות קשור לשלושה צדיקים: נתנה בו התורה לעם ישראל, על ידי משה רבנו, וביום זה הסתלקו דוד המלך והבעל שם טוב.

אצל שלשתם ראו כיצד הם נמצאים מעל ההגבלות של טבע העולם. דוד המדבר, דורו של משה, זכה לנסים ולנפלאות. גם לדוד המלך נעשו נסים רבים. על הבעל שם טוב ותלמידיו יש ספורי נסים רבים, עד שכשרוצים להגדיר ספור כנס, אומרים עליו את הבטוי "בעל-שם סקע מעשה" ("ספור של הבעל שם טוב...").

את הכוח הזה הם מעניקים לנו, שכל יהודי יוכל להיות מעל הטבע כשהוא בא לקיים תורה ומצוות. אך בזה יש שלושה שלבים:

משה פעל בדור שלו שכל ההנהגה תהיה למעלה מהטבע. כשהם היו במדבר, היה להם הכל בדרך נס. מן לאכל, מים מבארה של מרים, עננים שפלטו את הדרך וגהצו את הבגדים ועוד ועוד. [לכן על ידו נתנה התורה, שהיא למעלה מהגבלות העולם.]

דורו של דוד, הוא כבר דור שהיה בארץ ישראל והתעסק עם טבע העולם, חרישה זריעה ושאר מלאכות [ולכן הוא כתב את ספר התהלים שענינו תפלה, שקשורה עם צרכי העולם]. אך דוד המלך העניק את הכוח לאנשי דורו לגלות כיצד גם כשעוסקים בטבע העולם וזקוקים לעבד לשם פרנסה, הם בעצם מעל הטבע. השם הוא זה שנותן את הברכה בפרנסה ובבריאות, וממילא כשצריכים לקיים את רצונו בקיום מצוות, אף אחד לא יכול להפריע.

אבל כשבני ישראל נמצאים בגלות, לא מקפים בענן כמו בדור המדבר, לא בתקופה של מלכות כמו בימי דוד, נהיה הרבה יותר קשה לעסוק בתורה ובמצוות ללא כל הפרעה. בא הבעל שם טוב ועורר את הענין שהשם משגיח על כל יהודי בהשגחה פרטית [וכך הוא גלה איה שהעולם עצמו, בכל מצב, קשור ומאחד עם השם]. ואם כן, השם עושה לנו נסים ונותן לנו את הכוח לעבד אותו גם בזמן הגלות - "לכתחלה אריבער" (מעל כל ההגבלות).

(מעובד ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 248 ואילך, ח"ח עמ' 35 ואילך, ועוד. מתוך 'נשמתא דאורייתא')



יהודי "צריך לחיות עם הזמן". . . הכוונה בזה היא לפרשה בתורה שקורין ביום השבת-קודש ובימים שני וחמישי בשבוע משיחת יום א' פרישת במדבר, ה'תשכ"ח



## חומש לקריאה בציבור

### פרשת במדבר

הטבע; ומפינן שעם ישראל עמד עדין תחת הרשם של מצמד הר סיני והנה מסור ונתון לחקי התורה, זכה למצמד נסי זה.

(לקוטי שיחות, כרך ח', עמ' 221)

שני = ויהיו בני־ראובן בכר ישראל תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות לגלגלתם פל־זכר מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא: <sup>א</sup> פקדיהם למטה ראובן ששה וארבעים אלף וחמש מאות: פ <sup>ב</sup> לבני שמעון תולדתם למשפחתם לבית אבתם פקדיו במספר שמות לגלגלתם פל־זכר מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא: <sup>א</sup> פקדיהם למטה גד חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמשים: פ <sup>ב</sup> לבני יהודה תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא: <sup>א</sup> פקדיהם למטה יהודה ארבעה ושבעים אלף ושש מאות: פ <sup>ב</sup> לבני למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא: <sup>א</sup> פקדיהם למטה ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות: פ <sup>ב</sup> לבני לבית אבתם במספר שמות מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא: <sup>א</sup> פקדיהם למטה זבולן שבעה וחמשים אלף וארבע מאות: פ <sup>ב</sup> לבני לבית אבתם במספר שמות מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא: <sup>א</sup> פקדיהם למטה זבולן שבעה וחמשים אלף וארבע מאות: פ <sup>ב</sup> לבני יוסף אפרים תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה

א ויִדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר סִינִי בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: <sup>א</sup> שָׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כְּלֵיעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כְּלִזְכָּר לְגַלְגַּלְתֶּם: <sup>ב</sup> מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹן: <sup>ג</sup> וְאֹתְכֶם יְהִיוּ אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא: <sup>ד</sup> וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם לְרֹאשׁוֹן אֲלִיעֶזֶר בֶּן־שִׁדְיָאוּר: <sup>ה</sup> לְשִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צֹרִי־שְׁדִי: <sup>ו</sup> לְיְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב: <sup>ז</sup> לְיִשְׁשָׁכָר נַתָּנָאל בֶּן־צֹעֶפֶר: <sup>ח</sup> לְזַבּוּלֹן אֵילִיאָב בֶּן־חֶלֶץ: <sup>ט</sup> לְבְנֵי יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֲלִישַׁמֶּע בֶּן־עֲמִיהוּד לְמִנְשֶׁה גְּמַלְיָאל בֶּן־פְּדָה־צֹר: <sup>י</sup> לְבְנֵימֶנַח אֲבִידֹן בֶּן־גְּדֵעֲנִי: <sup>יא</sup> לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישַׁדִי: <sup>יב</sup> לְאֲשֶׁר פְּגַעִיאֵל בֶּן־עֶכְרָן: <sup>יג</sup> לְגַד אֲלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: <sup>יד</sup> לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן: <sup>טו</sup> אֵלֶּה כְּתִיב קְרִיאֵי קְרִי קְרוּאֵי הַעֲדָה נְשִׂאֵי מִטּוֹת אֲבוֹתָם רֹאשֵׁי אֲלִפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם: (ישראל) <sup>טז</sup> וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְבּוּ בְשֵׁמוֹת: <sup>יז</sup> וְאֵת כָּל־הַעֲדָה הִקְהִילוּ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּלָדוּ עַל־מִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְגַלְגַּלְתֶּם: <sup>יח</sup> פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֶם בַּמִּדְבָּר סִינִי: <sup>יט</sup>

~ נקודות משיחות קודש ~

כָּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל (א, ג)

כתב ה'אור החיים' (פסוק כ): "לא היה אחד מכל הבאים לכלל המספר שלא היה ראוי לצאת בצבא, אלא בלן גבורי כח. . . וזה גס שאינו בעכו"ם". כשיהודי דבוק באדון הנפלאות יתברך על ידי קיום תורתו, הוא מתעלה מעל לחקי

הַלְלוּם וּבְחַנַּת הַמִּשְׁפָּן יִקְיִמוּ אֹתוֹ הַלְלוּם וְהִזְרֵהוּ  
הַקָּרֵב יוֹמֵת: <sup>ב</sup> וְחָנּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־מַחְנֵהוּ  
וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ לְצַבְאוֹתָם: <sup>ג</sup> וְהַלְלוּם יַחַד סָבִיב  
לְמִשְׁפַּן הָעֵדוּת וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף עַל־עֵדוּת בְּנֵי  
יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ הַלְלוּם אֶת־מִשְׁמַרְתּוֹ מִשְׁפַּן  
הָעֵדוּת: <sup>ד</sup> וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה  
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: <sup>פ</sup>

~ נקודות משיחות קודש ~

פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁה רְאוּבֵן, שֵׁשָׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת  
(א, כא)  
יֵשׁ לְהַעֲרִי, שֶׁכָּכֵל שֶׁכֵּט יִשְׁנֹו מִסְפָּר הַמִּתְחַלֵּק לְחֲמִשִּׁים.  
וְלְכַאוּרָה אֵין זֹו תּוֹפְעָה שְׂכִימָה כָּלֵל, וְצָרִיף עֵינֵין בְּטַעַם  
הַדְּבָר. וְאֵי מִשׁוּם 'שְׂרִי חֲמִשִּׁים' – הָרִי יֵשׁ גַּם 'שְׂרִי עֲשׂוֹת'  
'וְשְׂרִי מֵאוֹת'. וְלְהַעֲרִי מ'חֲמִשִּׁים אִישׁ רְצִים לְפָנָיו" (ש"ב טו, טו,  
א), הַמּוֹרָה עַל חֲשִׁיבוּתָהּ שֶׁל קְבוּצָה זֹו.  
(לקוטר־שיחות, כרך יג, עמ' 111)

שְׁלִישִׁי <sup>ב</sup> וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן  
לֵאמֹר: <sup>ג</sup> אִישׁ עַל־דִּגְלוֹ בְּאֵתוֹת לְבַיִת אֲבֹתָם  
יַחַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּגֵּד סָבִיב לְאַהֲל־מוֹעֵד יַחַדוֹ:  
וְהַחֲנִיבִים קָדְמָה מוֹרָחָה דִּגְלֵי מַחְנֵה יְהוּדָה  
לְצַבְאוֹתָם וְנִשְׂאִי לְבַנֵּי יְהוּדָה נַחֲשׂוֹן בְּיַעֲמִינְדָב:  
וְיִצְבְּאוּ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ  
מֵאוֹת: <sup>ה</sup> וְהַחֲנִיבִים עָלָיו מִפְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר וְנִשְׂאִי לְבַנֵּי  
יִשְׁשַׁכָּר נִתְנַאֵל בְּיַצְוֵעֵר: וְיִצְבְּאוּ וּפְקֻדֵי  
אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: וְמִטָּה  
זְבוּלָן וְנִשְׂאִי לְבַנֵּי זְבוּלָן אֵלִיאָב בֶּן־חֶלְזָן: <sup>ה</sup> וְיִצְבְּאוּ  
וּפְקֻדֵי שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:  
<sup>ו</sup> כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחְנֵה יְהוּדָה מֵאֵת אֶלֶף וְשִׁמְנַיִם  
אֶלֶף וְשִׁשְׁת־אַלְפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת לְצַבְאוֹתָם  
רֵאשֶׁנָּה יַעֲשׂוּ: <sup>ז</sup> דִּגְלֵי מַחְנֵה רְאוּבֵן תִּימְנָה  
לְצַבְאוֹתָם וְנִשְׂאִי לְבַנֵּי רְאוּבֵן אֵלִיצִוּר בֶּן־  
שְׂדִיאוּר: <sup>ח</sup> וְיִצְבְּאוּ וּפְקֻדֵי שֵׁשָׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף  
וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: <sup>ט</sup> וְהַחֲנִיבִים עָלָיו מִטָּה שְׁמַעוֹן  
וְנִשְׂאִי לְבַנֵּי שְׁמַעוֹן שְׁלֵמִיאֵל בֶּן־צוּר־יִשְׁדָּי:

כָּל יֵצֵא צָבָא: <sup>א</sup> פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אַפְרַיִם  
אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: <sup>ב</sup> לְבַנֵּי מְנַשֶּׁה  
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפָּר  
שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:  
<sup>ג</sup> פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף  
וּמֵאוֹתָיִם: <sup>ד</sup> לְבַנֵּי בְנִימִן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם  
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה  
וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: <sup>ה</sup> פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה בְנִימִן  
חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: <sup>ו</sup> לְבַנֵּי  
דָּן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפָּר  
שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:  
<sup>ז</sup> פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה דָּן שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְשִׁבְעַת  
מֵאוֹת: <sup>ח</sup> לְבַנֵּי אֲשֶׁר תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם  
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה  
וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: <sup>ט</sup> פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אֲשֶׁר  
אַחַד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: <sup>י</sup> לְבַנֵּי  
נַפְתָּלִי תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם  
בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא  
צָבָא: <sup>יא</sup> פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה נַפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים  
אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: <sup>יב</sup> אֶלֶף הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר  
פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנִשְׂאִי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עֶשְׂרִי  
אִישׁ אִישׁ־אַחַד לְבֵית־אֲבֹתָיו הָיוּ: <sup>יג</sup> וַיְהִי כָּל־  
פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִבְּנֵי עֲשָׂרִים  
שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל: <sup>יד</sup> וַיְהִי  
כָּל־הַפְּקֻדִים שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים  
וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: <sup>טו</sup> וְהַלְלוּם לְמִטָּה אֲבֹתָם  
לֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹכָם: <sup>טז</sup> וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־  
מֹשֶׁה לֵאמֹר: <sup>יז</sup> אַךְ אֶת־מִטָּה לֹוי לֹא תִפְקַד  
וְאֶת־רֵאשִׁים לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:  
<sup>יח</sup> וְאֵתָה הַפְּקַד אֶת־הַלְלוּם עַל־מִשְׁפַּן הָעֵדוּת וְעַל  
כָּל־כְּלָיו וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הִמָּה יִשְׂאוּ אֶת־  
הַמִּשְׁפָּן וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְהֵם יִשְׁרָתְהוּ וְסָבִיב  
לְמִשְׁפַּן יַחַדוֹ: <sup>יט</sup> וּבְנִסְעֵי הַמִּשְׁפָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ

בְּנֵי־חֲנּוּ לְדַגְלֵיהֶם וְכֵן נָסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ  
עַל־בֵּית אֲבֹתָיו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

מנגד סביב לאהל מועד יחנו (ב, ח)

המרחק בין מחנה ישראל למשכן היה מיל, אלפים אמה, כדי שיוכלו לבא בשבת (רש"י), ומטעם זה היה מרחק מיל גם בימות החל. לומר לך: הקרבה המיוחדת הקימת בין יהודי לבין הקב"ה (בין 'מחנה ישראל' לבין 'המשכן') ביום השבת צריכה להמשוך גם בימות החל; קדשת השבת צריכה להשפיע על העובדין דחל' של ימות השבוע.

(לקוטרישיחות, כרך יג, עמ' 8)

רביעי ג. « ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר יהוה את־משה בחר סיני: » ואלה שמות בני־אהרן הבכור | נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר: ג אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר־מלא ידם לכהן: וימת נדב ואביהוא לפני יהוה בהקרבתם אש זרה לפני יהוה במדבר סיני ובנים לא־היו להם ויכהן אלעזר ואיתמר על־פני אהרן אביהם: פ ה וידבר יהוה אל־משה לאמר: והקרב את־מטה לוי והעמדת אתו לפני אהרן הכהן ושרתו אתו: ושמרו את־משמרתו ואת־משמרת כל־העדה לפני אהל מועד לעבד את־עבדת המשכן: ה ושמרו את־כל־כלי אהל מועד ואת־משמרת בני ישראל לעבד את־עבדת המשכן: ונתתה את־הלויים לאהרן ולבניו נתונם נתונם המה לו מאת בני ישראל: ואת־אהרן ואת־בניו תפקד ושמרו את־כהנתם והזר הקרב יומת: פ ה וידבר יהוה אל־משה לאמר: » ואני הנה לקחתי את־הלויים מתוך בני ישראל תחת כל־בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלויים: » כי לו כל־בכור ביום הפתי כל־בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל־בכור בישראל מאדם עד־בהמה לי יהיו אני יהוה: פ

וַיִּצְבְּאוּ וּפְקֻדֵיהֶם תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מאות: ד ומטה גד ונשיא לבני גד אליסף בן־רעואל: ה ויצבאו ופקדיהם חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמשים: ו כל־הפקדים למחנה ראובן מאת אלף ואחד וחמשים אלף וארבע־מאות וחמשים לצבאתם ושנים יסעו: ס ז ונסע אהל־מועד מחנה הלויים בתוך המחנת כאשר יחנו כן יסעו איש על־ידו לדגליהם: ס ח הגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים אלישמע בן־עמיהוד: ט ויצבאו ופקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: י ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל בן־פרהצור: יא ויצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלף ומאתים: יב ומטה בנימין ונשיא לבני בנימין אבידן בן־גדעני: יג ויצבאו ופקדיהם חמשה ושלשים אלף וארבע מאות: יד כל־הפקדים למחנה אפרים מאת אלף ושמנת־אלפים ומאה לצבאתם ושלשים יסעו: ט ה הגל מחנה דן צפנה לצבאתם ונשיא לבני דן אחיעזר בן־עמישדי: טו ויצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלף ושבע מאות: טו והחנים עליו מטה אשר ונשיא לבני אשר פגעיאל בן־עכרון: טז ויצבאו ופקדיהם אחד וארבעים אלף וחמש מאות: טז ומטה נפתלי ונשיא לבני נפתלי אחירע בן־עינו: טז ויצבאו ופקדיהם שלשה וחמשים אלף וארבע מאות: טז כל־הפקדים למחנה דן מאת אלף ושבעה וחמשים אלף ושש מאות לאחרנה יסעו לדגליהם: פ ז אלה פקודי בני־ישראל לבית אבתם כל־פקודי המחנת לצבאתם שש־מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: ז והלויים לא התפקדו בתוך בני ישראל כאשר צוה יהוה את־משה: ז ויעשו בני ישראל ככל אשר־צוה יהוה את־משה

~ נקודות משיחות קודש ~

ואלה תולדות אהרן ומשה (ג, א)

שָׁפַל הַמְּלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תוֹרָה . . . כְּאִלּוּ לִדְרוֹ (רש"י)  
 אָמְרוּ רַבּוּל "הָיָה לוֹ בְּנִים בְּיַלְדוּתוֹ, יְהִי לוֹ בְּנִים בְּזִקְנוּתוֹ . . .  
 הָיָה לוֹ תַלְמִידִים בְּיַלְדוּתוֹ, יְהִי לוֹ תַלְמִידִים בְּזִקְנוּתוֹ".  
 וְהִינוּ, שְׂדֵיךְ הַהוֹלְדָה רִחַנִית כְּדִין הוֹלְדָה גְּשֵׁמִית, וְכִי שְׂעִסַּק  
 בְּהַשְׁפָּעָה עַל הַדּוֹלֵת חַיֵּב לְהַמְשִׁיךְ בְּכֹף גַּם בְּהַגְיָעוֹ לְעַת זְקֵנָה  
 - עֲלֵיו לְלַמֵּד תּוֹרָה עִם תַּלְמִידִים, לְקַרֵּב עוֹד יְהוּדֵי יְעוּד  
 יְהוּדֵי לַתּוֹרָה.

(לקוטי-שיחות, כרך ל, עמ' 29)

חמישי יד וידבר יהוה אל-משה במדבר סיני  
 לאמר: <sup>טו</sup>פקוד את-בני לוי לבית אבתם  
 למשפחתם כל-זכר מבן-חדש ומעלה תפקדם:  
<sup>טז</sup>ויפקד אתם משה על-פי יהוה כאשר צוה:  
<sup>יז</sup>ויהיו-אלה בני-לוי בשמחתם גרשון וקהת  
 ומררי: <sup>יח</sup>ואלה שמות בני-גרשון למשפחתם  
 לבני ושמעיי: <sup>יט</sup>ובני קהת למשפחתם עמרם  
 ויצהר חברון ועזיאל: <sup>כ</sup>ובני מררי למשפחתם  
 מחלי ומושי אלה הם משפחת הלוי לבית  
 אבתם: <sup>כא</sup>לגרשון משפחת הלבני ומשפחת  
 השמעיי אלה הם משפחת הגרשני: <sup>כב</sup>פקדיהם  
 במספר כל-זכר מבן-חדש ומעלה פקדיהם  
 שבעת אלפים וחמש מאות: <sup>כג</sup>משפחת  
 הגרשני אחרי המשפן יחנו ימה: <sup>כד</sup>ונשיא  
 בית-אב לגרשני אליסף בן-לאל: <sup>כה</sup>ומשמרת  
 בני-גרשון באהל מועד המשפן והאהל מכסהו  
 ומסך פתח אהל מועד: <sup>כו</sup>וקלעי החצר ואת-  
 מסך פתח החצר אשר על-המשפן ועל-  
 המזבח סביב ואת מיתריו לכל עבדתו: <sup>כז</sup>ם  
<sup>כח</sup>ולקהת משפחת העמרמי ומשפחת היצהרי  
 ומשפחת החבזני ומשפחת העזיאלי אלה הם  
 משפחת הקהתי: <sup>כט</sup>במספר כל-זכר מבן-חדש  
 ומעלה שמנת אלפים ושש מאות שמרי  
 משמרת הקדש: <sup>ל</sup>משפחת בני-קהת יחנו על

ירך המשפן תימנה: <sup>א</sup>ונשיא בית-אב  
 למשפחת הקהתי אליצפן בן-עזיאל:  
<sup>ב</sup>ומשמרתם הארן והשלחן והמנורה והמזבחת  
 וכלי הקדש אשר ישרתו בהם והמסך וכל  
 עבדתו: <sup>ג</sup>ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן-אהרן  
 הכהן פקדת שמרי משמרת הקדש: <sup>ד</sup>למררי  
 משפחת המחלי ומשפחת המושי אלה הם  
 משפחת מררי: <sup>ה</sup>ופקדיהם במספר כל-זכר  
 מבן-חדש ומעלה ששת אלפים ומאתים:  
<sup>ו</sup>ונשיא בית-אב למשפחת מררי צוריאל  
 בן-אביחיל על ירך המשפן יחנו צפנה:  
<sup>ז</sup>ופקדת משמרת בני מררי קרשי המשפן  
 ובריחיו ועמדיו ואדניו וכל-כליו וכל עבדתו:  
<sup>ח</sup>ועמדיו החצר סביב ואדניהם ויתרתם  
 ומיתריהם: <sup>ט</sup>והחנים לפני המשפן קדמה לפני  
 אהל-מועד | מזרחה משה | ואהרן ובניו  
 שמרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל  
 והזר הקרב ימת: <sup>י</sup>כל-פקודי הלויים אשר  
 פקד משה ואהרן על-פי יהוה למשפחתם  
 כל-זכר מבן-חדש ומעלה שנים ועשרים  
 אלף: **ם**

~ נקודות משיחות קודש ~

מבן חדש ומעלה (ג, טו)

והיא השלימה את המנין (רש"י)

מבאר בחסידות שפירת המלכות משלימה את כל  
 הספירות בכך שהיא ממשיכה את אורן גם בעולמות  
 בריאה-יצירה-עשיה; אבל אין זה מפקה (שהרי היא  
 מתלבשת בהם ואין חבוש מתיר עצמו), אלא מפתח אור  
 הספירות שמאיר בה. ואף כאן:  
 יוכבד נולדה עם הפניסה למצרים, אף ימי עבודה היו  
 לפני פניסה זו.

(לקוטי-שיחות, כרך יח, עמ' 15)

ששי <sup>א</sup>ויאמר יהוה אל-משה פקוד כל-בכר זכר  
 לבני ישראל מבן-חדש ומעלה ושא את מספר

לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד: וְזֹאת עֲבַדְתָּ  
 בְּנִי־קֹהֵת בְּאֵהָל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים: ה וְכֹא  
 אֶהְרֶן וּבָנָיו בְּנִסְעֵי הַמַּחֲנֶה וְהוֹרְדוּ אֶת פְּרֹכֶת  
 הַמִּסְפָּד וְכִסּוּ־בָהּ אֶת אֶרֶן הָעֵדוּת: ו וְנָתַנּוּ עָלָיו  
 פָּסוּי עוֹר תַּחֲשׁ וּפְרָשׁוּ בְּגַד־כְּלִיל תְּכֵלֶת  
 מְלֻמְעָה וְשָׂמוּ בְדֵוּי: ז וְעַל א שְׁלַחַן הַפָּנִים  
 יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְנָתַנּוּ עָלָיו אֶת־הַקַּעֲרֹת  
 וְאֶת־הַפֶּפֶל וְאֶת־הַמְּנַקִּית וְאֶת קִשׁוֹת הַנֶּסֶד  
 וְלֶחֶם הַתְּמִיד עָלָיו יִהְיֶה: ח וּפְרָשׁוּ עֲלֵיהֶם בְּגַד  
 תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמַכְסֵה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ  
 אֶת־בְּדֵוּי: ט וְלָקְחוּ א בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת־מִנְרַת  
 הַמְּאוֹר וְאֶת־נִרְתִּיהָ וְאֶת־מִלְקַחֶיהָ וְאֶת־  
 מַחְתֵּיתֶיהָ וְאֶת כָּל־כְּלֵי שְׂמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־לָהּ  
 בָּהֶם: י וְנָתַנּוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ אֶל־מַכְסֵה  
 עוֹר תַּחֲשׁ וְנָתַנּוּ עַל־הַמּוֹט: יא וְעַל א מִזְבַּח  
 הַזֶּהֶב יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמַכְסֵה  
 עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בְּדֵוּי: יב וְלָקְחוּ אֶת־כָּל־  
 כְּלֵי הַשָּׂרֵת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָּם בַּקֹּדֶשׁ וְנָתַנּוּ  
 אֶל־בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמַכְסֵה עוֹר תַּחֲשׁ  
 וְנָתַנּוּ עַל־הַמּוֹט: יג וְדִשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ  
 עָלָיו בְּגַד אַרְגָּמָן: יד וְנָתַנּוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלֵי  
 אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמַּחְתֹּת אֶת־  
 הַמְּזֻלְגָת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזוֹרְקָת כָּל כְּלֵי  
 הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ עָלָיו כָּסוּי עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ  
 בְדֵוּי: טו וְכִלָּה אֶהְרֹן־וּבָנָיו לְכַפֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ  
 וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעֵי הַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן  
 יָבֹאוּ בְנֵי־קֹהֵת לְשֵׂאת וְלֹא־יִגְעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ  
 וּמִתּוֹ אֵלֶּה מִשָּׂא בְנֵי־קֹהֵת בְּאֵהָל מוֹעֵד:  
 טז וּפְקֻדֹת אֲלֶעָזָר א בֶּן־אֶהְרֹן הַפֶּהֶן שֹׁמֵן הַמְּאוֹר  
 וְקַמְרַת הַפָּמִים וּמִנְחַת הַתְּמִיד וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה  
 פְּקֻדֹת כָּל־הַמִּשְׁפָּן וְכֹל־אֲשֶׁר־בּוֹ בַּקֹּדֶשׁ  
 וּבְכֻלָּו: פ יז וְיִדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהְרֹן

שְׂמוֹתָם: טח וְלָקְחָתְּ אֶת־הַלְוִיִּם לִי אֲנִי יְהוָה תַּחַת  
 כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת  
 כָּל־בְּכוֹר בְּבַהֲמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: טט וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה  
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי  
 יִשְׂרָאֵל: כ וַיְהִי כָל־בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפַּר שְׂמֹת  
 מִבְּנֵי־הָרֶדֶשׁ וּמַעֲלָה לַפְּקֻדִיהֶם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף  
 שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים וּמֵאָתַיִם: כא וַיִּדְבֵּר יְהוָה  
 אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כב קַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־  
 בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת  
 בְּהֵמַתָּם וְהִיוּ־לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה: כג וְאֶת בְּדוּוּי  
 הַשְּׁלֹשָׁה וְהַשִּׁבְעִים וְהַמֵּאָתַיִם הָעֵדֻפִים עַל־  
 הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כד וְלָקְחָתְּ חַמִּשַׁת  
 חַמִּשַׁת שְׂקָלִים לְגִלְגָּלַת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח  
 עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל: כה וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף לְאֶהְרֹן  
 וּלְבָנָיו בְּדוּוּי הָעֵדֻפִים בָּהֶם: כז וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת  
 כֶּסֶף הַבְּדוּיִם מֵאֵת הָעֵדֻפִים עַל בְּדוּוּי הַלְוִיִּם:  
 כח מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכֶּסֶף חַמִּשָּׁה  
 וְשִׁשִּׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאֶלֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:  
 כט וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֶּסֶף הַבְּדוּיִם לְאֶהְרֹן וּלְבָנָיו  
 עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

קח את הלוויים תחת כל בכור בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל (ג, מה)  
 עבודת השרות לה' נועדה מלכתחלה לבכורים, והלוויים  
 נכנסו תחתיהם; כרי שיכולה להיות עבודה זו גם אצל מי  
 שלא נועד לה מלכתחלה. ללמדך: גם מי ששידך בטבעו  
 לעבודת שבט זבולון, התעסקות בעניני העולם, יכול להגיע  
 לעבודת שבט לוי, שרות לה'. ובלשון הרמב"ם: "ולא שבט  
 לוי בלבד, אלא כל איש... אשר נדבה רוחו... נתקדש קדש  
 קדשים".

(שיחת ד' סיון, תשמ"ה)

שביעי ד יז וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהְרֹן  
 לֵאמֹר: יח נִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קֹהֵת מֵתוֹךְ בְּנֵי לֵוִי  
 לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם: יט מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה  
 וּמַעֲלָה וְעַד בְּנֵי־חַמִּשִּׁים שָׁנָה כָּל־כָּאֵל לְצִבָּא

~ נקודות משיחות קודש ~

נשא את ראש בני קהת (ד, ב)  
 שלשה מגינים הם בפרשתנו, כנגד "סגלה מכל העמים",  
 "ממלכת כהנים" ו"גוי קדוש". מגן בני ישראל, שבטא את  
 חשיבותם המיוחדת לגבי אמות העולם, כי דבר שבמגן לא  
 בטל - כנגד "סגלה מכל העמים". מגן בני לוי, שנמנו בפני  
 עצמם להיותם בגדר מיוחד של שומרי משמרת הקדש -  
 כנגד "ממלכת כהנים" (שרים). מגן בני קהת, בהם נאמר  
 "קדש הקדשים" - כנגד "גוי קדוש".

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 24)

מפטיר ו' וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר:  
 ה' אל תכרייתו את שבט משפחת הקהתי מתוך  
 הלוים: וזאת | עשו להם וחיו ולא ימתו  
 בגשתם את קדש הקדשים אהרן ובניו יבאו  
 ושמו אותם איש איש על עבדתו ואל מושאו:  
 ואל יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו:  
 פפפ

קנ"ט פסוקים, חלקיה'ו סימן.

לאמר: ה' אל תכרייתו את שבט משפחת  
 הקהתי מתוך הלוים: וזאת | עשו להם וחיו  
 ולא ימתו בגשתם את קדש הקדשים אהרן  
 ובניו יבאו ושמו אותם איש איש על עבדתו  
 ואל מושאו: ואל יבאו לראות כבלע את  
 הקדש ומתו: פפפ



חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא  
 כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב  
 משיחה. אמן בתיכון וביומיון ובחיי דכל בית ישראל,  
 בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך  
 לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם  
 ולעלמי עלמיו. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,  
 ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתחלל, שמה דקדשא  
 בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,  
 השבחתיא ונחמתיא, דאמרון בעלמא, ואמרו אמן: אמן



בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. \* מנהגנו: מגביה הספר תורה  
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה  
 (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). \* כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו  
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

**וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:**

עֲרֵחִים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום. ארך ימים בימנה,  
 בשמאלה עשר וכבוד. וי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:  
 מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. \* האבנט חוגרים  
 בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,  
 שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

**ברכת ההפטרה לפנייה**

**ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם**



# הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁחָה עֲבָדוֹ וּבַיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הו"ק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

## שי למורא

## עטרת מרים

בזמן הנאווה א' והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא יאמר אי אפשר למדוד אותם ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם בזמן הזה לא עמנו אתם לפי מעשיהם הרעים יאמר להם בזמן ההוא בני אל-חי כי ישבו אל ה' והוא ישיב שבותם וירחמם: ב' ונקבצו בימי המשיח

(א) אשר לא ימר, שלא יוכלו להיות נמדדים. במקום אשר יאמר להם, במקום אשר היה נאמר עליהם. לא עמנו אתם, לפי מעשיהם הרעים היה נאמר פה. בני אל חי, שהביכם לו כבנים, יותר מעם. (ב) ראש אחד, מלך המשיח. ועלו מן הארץ, ועלו מארץ גלותם. כי גדול יום וזרעאל,

בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד והו מלך המשיח ועלו מן הארץ מארצות הגולה ועלו אל ארצם כי גדול יום וזרעאל קבוצ ישראל אשר הפיצם קבור ורעים על פני השרה. ג) אמרו לאחיכם עמנו, אתם בני יהודה ובנימין אמרו לאחיכם בני עשרת השבטים שהם עמנו כמותכם, עם בני מרתיה להגלותם וקראתים או "לא עמנו" וכן אמרו ולאחותיכם נש עשרת השבטים רחמה: ד אמר אל הצדיקים שבודד ריבו באמכם שהיא אם לדורות הנאים ריבו איש ברעהו להשקם לדרך טובה כי מעתה יהיא לא אשתו כי קרחה מעלי ואנכי לא אישה לחזון לה ספקה ותסר ונוגיה מפניה ונאפוניה בשמים מבין שדיה מעתה שמתעווב דרשה: ה כי אם לא תעווב דרקה פן אפשיטנה מנגדיה ותסאר ערמה והצנתינה אעמיד אותה מבלי לבוש ומכסה כיום הולדה ושמתיה כמדבר הפקר לכל כמו המדבר, ושתה אשים אותה בארץ ציה שמתה והמתיה בצמא: ו ואת בנייה אף על הצדיקים שהם לא ארחס שלכו בגולה כירבני ונוגים המת עובדי עבודת-זרה: ז כי ונתה

## הפטרה לפרשת במדבר לקריאה בציבור

### ולשמו"ת הושע פרק ב

**ב א' והיה מספר בני ישראל כחול הים**

**הים אשר לא יאמר ולא יספר והיה**

**במקום אשר יאמר להם לא עמנו**

**אתם יאמר להם בני אל-חי: ב' ונקבצו**

**בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו**

**להם ראש אחד ועלו מן הארץ כי**

**גדול יום וזרעאל: ג אמרו לאחיכם**

**עמנו ולאחותיכם רחמה: ד ריבו**

**באמכם ריבו פי-היא לא אשתו ואנכי**

**לא אישה ותסר ונוגיה מפניה**

**ונאפוניה מבין שדיה: ה פן אפשיטנה**

**ערמה והצנתינה כיום הולדה ושמתיה**

**כמדבר ושתה בארץ ציה והמתיה**

**בצמא: ו ואת-בנייה לא ארחס פי-בני**

**ונוגים המתה: ז כי ונתה הובישה**

אמנם כללות האמה קרחה מעלי, האם שהרחה אותם הובישה הורתם עשתה מעשה בישה וכלימה כי אמרה אלכה אחר מאהבי בדרכי הגוים

הם הפרטים של ואת בנייה, הם הפרטים של שהם ממשכים לטעות בדרכי אבותיהם. (ז) כי

נתני לחמי ומימי צמרי ופשתי שתתנה עם בנדים שמני לסוד ושקוני ומשקים - להתענג כמו יין ותלב: ח לכן הואיל וקר השכה הנני־שך סוגר את־דרכך בפסירים בקוצים וגדרתי את־גדרה בל תוכל ללכת בו ונתיבותיה שהיתה הולכת בהם לא תמצא: ט ורדפה

את־מאהביה מצרים ואשור ולא תוכלי לבקש מהם עורה. ולא־תשיג אתם ובקשתם שכאשר תבקש אותם ולא תמצא ואמרה או האמר אלכה ואשובה אל־אישי הראשון אבטח בה' כי מאז פשתה במחוי בו כי טוב לי הוה אז מעתה: י והיא לא ידעה לא שמה על לבה לדעת כי אנכי נתתי לה הדין והתירוש עניי הדין והיצהר השמן וכסף הרביתי לה וזהב עשו אותו לבעל: יא לכן הואיל וכן עשתה אשוב ולקחתי דגני בעתו שאבי אוֹביה לקחתו ותירושי במועדו בזמן הכפור והצלתי אסיר מהם צמרי ופשתי שנתתי לה לכסות את־ערוותה כי ימותו הצאן ולא יתה לה צמר והפשתים תלקח ולא יתה לה בנד ללבוש: יב ועתה פשאסיר צמרי ופשתי אגלה את־נבלתה כיעורה ומעשיה הרעים לעיני מאהביה ובכל זאת ואיש לא־יצילנה מידי: יג והשפתי אבטל כל־משושה שמחתה חגה ימים שמורים להביא עם שלמי חגיגה, חדשה ראש חדש ושבתה וכל מועדה תקבועים, והם ראש השנה יום הכפורים ושמיני עצרת: יד והשמתי אעשה שמחה מקום גפנה ותאנתה אשר אמרה אתנה לשון אתני ונה המה לי אשר נתת לי מאהבי ושמתים הפרדסים ליער מקום הפקר ואכלתם חית השדה: טו ופקדתי עליה את־ימי הבעלים אשר תקטיר להם ותעד נומה וחליתיה ותלך אחרי מאהביה ואתי שכחה נאם־יהוה: טז לכן הגה אנכי מפתיה והלכתיה המדבר ודברתי על־לבה: יז ונתתי לה את־פרמיה משם ואת־עמק נומה וחליתיה קשטה עצמה בקשטיה ותלך אחרי מאהביה ואתי שכחה נאם־יהוה: מז לכן הגה אנכי מפתיה אפתה אותה והלכתיה המדבר של העמים, הם הנליות ודברתי על־לבה להשיבה לאהבתי: יח ונתתי לה את־פרמיה משם את ארצם כפתחיה ואת־עמק עכור שמו לגנאי וקרא לו שם לשבח לפתח

ונתה אמם, כללות האמה סרה מעלי, הבישה, עשתה מעשי בוישה הורתם, מי שהרתה אותם. אחרי מאהבי, אחרי האמות שהיו לישראל ברית עמהם. ושקוני, הדין שאר משקים. ח) שך, סוגר בגדר. כמו "הסר משופתי" (ישעה ה,ה). בפסירים, בקוצים. כמו "פירים ככבים" (נחום א,י).

מז אל אישי הראשון, אל בעל הראשון. כלומר, לחקב"ה. י) עשו לבעל, והם עשו מהפסוק והזקב קשומים לעבודה־זרה שנקראה "בעל". יא) ולקחתי דגני בעתו, בעת גמר הבשול של הדין, אקח אותו מהם על ידי קרד וארבה וכדומה לזה. והצלתי וגו', ואסיר את הצמר והפשתים שנתתי לה לכסות את ערוותה, כי ימותו הצאן ולא יתה צמר, והפשתים ולקו בשדה. יג) והשפתי, ואבטל. יד) והשמתי, אעשה שמחה אתנה, מלשון "אתנו", וענינו מתנה כהנאי. ושמתים ליער, אעשה את הפרדסים מקום הפקר ביער. ואכלתם חית השדה, כלומר, האויב יקח הכל מזו) אשר תקטיר להם, אשר תמיד יהיה מקטירה להם. ותעד נומה וחליתיה, קשטה עצמה בעדי של גום ותכשיט מרגליות. מז) אנכי מפתיה, כלומר, אתני בלבה לשוב בתשובה בעודה בגלות. ודברתי על לבה, אנהם אותה מצער הגלות שפבלה. יז) ונתתי לה את פרמיה משם, כלומר, בעודה במדבר ובגלות אתני לה פרנסים ומנהיגים. ואת עמק עכור לפתח תקוה, ואת עמק

ושבתה וכל מועדה: יד והשמתי גפנה ותאנתה אשר אמרה אתנה המה לי אשר נתת לי מאהבי ושמתים ליער ואכלתם חית השדה: טו ופקדתי עליה את־ימי הבעלים אשר תקטיר להם ותעד נומה וחליתיה ותלך אחרי מאהביה ואתי שכחה נאם־יהוה: טז לכן הגה אנכי מפתיה והלכתיה המדבר ודברתי על־לבה: יז ונתתי לה את־פרמיה משם ואת־עמק

קשטיה ותלך אחרי מאהביה ואתי שכחה נאם־יהוה: מז לכן הגה אנכי מפתיה אפתה אותה והלכתיה המדבר של העמים, הם הנליות ודברתי על־לבה להשיבה לאהבתי: יח ונתתי לה את־פרמיה משם את ארצם כפתחיה ואת־עמק עכור שמו לגנאי וקרא לו שם לשבח לפתח

תקנה וענתה הננו וישוה שמה לאל והפרך על הנפלאות בימי נעוריה  
 הנסים שנעשו עמהם בימים הקודמים בעת כיבוש הארץ ובעת נבנה המקדש  
 בימי שלמה וכיום עלותה מארץ מצרים שירת משה על ים סוף:  
 יח והיה ביום ההוא נאם יהוה תקראי אישי לשון אישות ולא  
 תקראי לי עוד בעלי שם משותף  
 לשם עבודת גלולים: יט והסרתי  
 אתן בלבם להסיר את שמות  
 הפעלים מפיה שמעוים אותם אף  
 בלי פניה ולא יזכרו הפעלים עוד  
 בשמם כי עבודת הפעלים הבל  
 למר: כ וכרתי להם ברית ביום  
 ההוא עס־חית השדה ועס־עוף  
 השמים ורמש האדמה שאשביה  
 מיוקין מן העולם וקשת וחרב  
 ומלחמה אשבור אבול מן  
 הארץ כמו שאמר וכתוה הרבותם  
 לאתים (ישעיה יא) והשכבתים  
 לבטח: כא וארשתיד לי לעולם  
 אקח אותך להיות ארוסתי עד עולם  
 ולא אטאם עוד כך וארשתיד לי  
 בצדק לפני משורת הדין ובמשפט  
 בעבור הצדקה והמשפט שתעשו או  
 ובחסד וברחמים אני אתנהג  
 אתכם: כב וארשתיד לי באמונה  
 בשכר האמונה שהאמת בי בגולה  
 להבטחות שעל ידי נביאי וידעת  
 את יהוה או תשיג השנה גדולה:

ונשאים נשים נבריות והיו כובשים אחיהם לעבדים, לפיכך אמר כנני "וארשתיד לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים", שהרי ישונו בתשובה, כמו שכתוב "ושבת עד ה' אלהיך" (דברים ה, ז). (עפ"י רד"ק. כב) וארשתיד לי באמונה, בשכר האמונה, שהאמת בגולה להבטחות שלי על ידי נביאי וידעת את ה', שתשיג השנה גדולה לדעת את ה'.

הגלות שהם עבדים שם, אתן לפתח תקנה, שמתוך אותן צרות תמן לב לשוב  
 אלי וענתה שמה, ושם תרים קול שיר. בימי נעוריה, כמו בימי הנס  
 שנעשה לישראל בימי סיסרא, שאמר שם "ותשר דבורה" (שופטים ה, א). וכן שירת  
 דוד "ודבר דוד לה' את דברי השירה הזאת" (שמואל ב, כ, א). וכיום עלותה

**עבור לפתח תקנה וענתה שמה בימי נעוריה וכיום עלותה מארץ מצרים: יח והיה ביום ההוא נאם יהוה תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי: יט והסרתי את שמות הפעלים מפיה ולא יזכרו עוד בשמם: כ וכרתי להם ברית ביום ההוא עס־חית השדה ועס־עוף השמים ורמש האדמה וקשת וחרב ומלחמה אשבור מן הארץ והשכבתים לבטח: כא וארשתיד לי לעולם וארשתיד לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים: כב וארשתיד לי באמונה וידעת את יהוה:**

מארץ מצרים, ששירו "או ישיר משה ובני ישראל" (שמות טו, א). יח) תקראי אישי, תעבדוני מאהבה. "אישי", לשון אישות וחבת נעורים. בעלי, לשון ארנות ומורא. יט) ולא יזכרו עוד בשמם, שאפלו אמות העולם לא יזכרו עוד שמות עבודה זרה. כ) עם חית השדה, שלא יזיקו ועם עוף השמים, כמו ארבה וזולתו, שלא יאכלו פרותיהם והבאיהם. ורמש האדמה, כמו נחשים ועקרבים. ומלחמה, ושאר כלי מלחמה. אשבור, אבול. כא) וארשתיד לי וגו', שלש פעמים חופר "וארשתיד לי", כנגד שלש גליות שגלו ישראל, גלות מצרים, גלות בבל, והגלות הזאת שאנחנו בה. וכל זמן צאתם מן הגלות היה הקב"ה כאלו מארש אותם. הארושין הראשונים כשהוציאם ממצרים, לא היו לעולם, שהרי גלו לפיכך אמר כנני "וארשתיד לי לעולם". והארושין השניים כשהוציאם מבבל לא היו בצדק ובמשפט, שהרי כתוב שהיו בהם מחללי שבתות

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

**פרוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריה, ודבר אחד מדבריה אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. פרוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:**

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה  
בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיאַ עֲבֹדָה, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחָהּ,  
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד  
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:  
בָּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי  
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלַמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ  
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ  
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

## קריאת התורה למנחת שבת קודש

עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֶת כָּל־מִשְׁאֵם: <sup>כה</sup> זֹאת עֲבֹדַת  
מִשְׁפַּחַת בְּנֵי הַגֵּרָשִׁי בְּאֶהֱל מוֹעֵד וּמִשְׁמֶרֶתָם  
בְּיַד אִיתָמָר בִּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: <sup>ס</sup> (ישׂראל) <sup>כז</sup> בְּנֵי  
מִרְרֵי לְמִשְׁפַּחַתָּם לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד אֹתָם:  
מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה וְעַד בֶּן־חַמְשִׁים  
שָׁנָה תִּפְקְדֵם כָּל־הַבָּא לְצִבְאָה לְעֵבֶד אֶת־עֲבֹדַת  
אֶהֱל מוֹעֵד: <sup>זא</sup> וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם לְכָל־  
עֲבֹדַתָּם בְּאֶהֱל מוֹעֵד קִרְשֵׁי הַמִּשְׁפָּן וּבְרִיחֵיו  
וְעַמּוּדָיו וְאֲדָנָיו: <sup>זב</sup> וְעַמּוּדֵי הַחֲצָר סָבִיב  
וְאֲדָנֵיהֶם וַיִּתְדֹתָם וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל־כְּלֵיהֶם וּלְכָל  
עֲבֹדַתָּם וּבִשְׁמֹת תִּפְקְדוּ אֶת־כָּל־יְמֵי מִשְׁמֶרֶת  
מִשְׁאֵם: <sup>זג</sup> זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מִרְרֵי  
לְכָל־עֲבֹדַתָּם בְּאֶהֱל מוֹעֵד בְּיַד אִיתָמָר בִּן־  
אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:

<sup>זא</sup> וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: <sup>זב</sup> נָשֵׂא אֶת־  
רֹאשׁ בְּנֵי גֵרָשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם  
לְמִשְׁפַּחַתָּם: <sup>זג</sup> מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה עַד  
בֶּן־חַמְשִׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הַבָּא לְצִבְאָה  
צִבְאָה לְעֵבֶד עֲבֹדָה בְּאֶהֱל מוֹעֵד: <sup>זד</sup> זֹאת עֲבֹדַת  
מִשְׁפַּחַת הַגֵּרָשִׁי לְעֵבֶד וּלְמִשְׁאֵם: <sup>זה</sup> וְנִשְׂאוּ  
אֶת־יְרֵיעַת הַמִּשְׁפָּן וְאֶת־אֶהֱל מוֹעֵד מִכִּסֵּהוּ  
וּמִכִּסֵּה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־עָלְיוֹ מִלְּמוֹעֵלָה וְאֶת־מִסְדֵּי  
פֶתַח אֶהֱל מוֹעֵד: <sup>זו</sup> וְאֶת קַלְעֵי הַחֲצָר וְאֶת־  
מִסְדֵּי פֶתַח שַׁעַר הַחֲצָר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁפָּן  
וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת מִיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כְּלֵי  
עֲבֹדַתָּם וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעַבְדוֹ:  
<sup>זז</sup> עַל־פִּי אֶהֱרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי  
הַגֵּרָשִׁי לְכָל־מִשְׁאֵם וּלְכָל עֲבֹדַתָּם וּפְקֻדָּתָם

## ביאורים לפרקי אבות

### פרק שישי משנה א

שָׁנוּ חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁפָּחַר בָּהֶם וּבְמִשְׁנָתָם: רַבִּי מֵאִיר אָמַר, כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמְהָ, זוֹכֵה לְדַבְרִים הַרְבֵּה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּלוּ פְדָאֵי הוּא לֹא. נִקְרָא רַע, אֹהֵב, אֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מְשַׂמַּח אֶת הַמָּקוֹם, מְשַׂמַּח אֶת הַבְּרִיּוֹת, וּמְלַבֶּשֶׁתוֹ עֲנוּה וִירָאָה, וּמְכַשְׂרָתוֹ לְהִיּוֹת צַדִּיק חָסִיד יִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמַן, וּמְרַחֲקָתוֹ מִן הַחֲטָא, וּמְקַרְבָּתוֹ לִידֵי זְכוּת, וְנֶהְנִיחַ מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה בֵּינָה וּגְבוּרָה, שְׁנֵאמַר: "לִי עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה. אֲנִי בֵּינָה לִי גְבוּרָה". וְנִתְּנָתָ לֹא מְלָבוֹת וּמְשַׁלָּה וְחֻקּוֹר דִּין, וּמְגַלִּין לֹא רְוֵי תוֹרָה, וְנִעְשָׂה כְּמַעֲזָן הַמִּתְגַּבֵּר וּבְנֵהר שְׂאִינֵי פּוֹסֵק, וְהוּהוּ צְנוּעַ וְאָרְךְ רוּחַ וּמוֹחֵל עַל עֲלָבוֹנוֹ, וּמְגַדְלָתוֹ וּמְרוֹמְמָתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים:

### ~ נקודות משיחות קודש ~

אלא – בנוסף לשכרו של הלומד תורה לשמה – זוכה הוא לדברים הרבה. כלומר, הוא מקבל "דברים" שמעלתם פחותה ממעלת לימוד תורה לשמה, אך "דברים" אלה מסייעים לו בכל שאר עניני עבודת ה', כדי שלא יחסרו לו ענינים אלה.

"דברים" אלה שזוכה בהם ה"עוסק בתורה לשמה" נחלקים לשני סוגים:

א. "דברים" שמקבל באופן חלקי בלבד. כלומר, אף-על-פי שהם מסייעים לו בעבודת ה' שלו, אין הם ניתנים לו בשלימות ומוטל עליו לעבוד כדי להשיגם באופן שלם – "ומלבתו ענוה ויראה", דהיינו שמידות הענוה והיראה ניתנות לו כ"לבוש" שהוא מקיף וחיצוני לאדם (אבל אינו נעשה על-ידי-זה עניו). כמו כן "ומכשרתו להיות צדיק, חסיד, ישר ונאמן"; "ומרחקתו מן החטא"; "ומקרבתו לידי זכות". הצד השווה לכל ה"דברים" האלה הוא שניתנים לו בתור מסייעים בלבד, אך הם אינם פוטרים אותו לגמרי מעבודה ויגיעה.

ב. "דברים" שהעוסק בתורה לשמה זוכה בהם בשלימותם, ללא צורך בתוספת יגיעה שלו – "אוהב את המקום, אוהב את הבריות", "משמח את המקום, משמח את הבריות", "ונהניח ממנו עצה ותושיה, בינה וגבורה". נמצא אפוא כי הלומד תורה לשמה, זוכה לסיוע הן בענינים ש"בין אדם למקום" והן בענינים ש"בין אדם לחבירו". ויתירה מזו, אף ב"מילי דעלמא" יוכל הוא להנות את הבריות בהשאת עצה ותושיה.

(לקוטר-שיחות, כרך יז, עמ' 401)

בדברי רבי מאיר יש, לכאורה, דבר והיפוכו: מצד אחד כוונתו היא לעודד עסק בתורה לשמה ומצד שני כיצד הוא עושה כן? על ידי שמבטיח לאדם "דברים הרבה" ("נקרא רע, אהוב וכו'") – הרי אם ילמד למטרה זו לא יהא זה לימוד תורה לשמה?!

יש לומר בביאור הדברים:

המשנה מדברת במי שכבר עוסק בתורה לשמה ("כל העוסק") ולומד תורה לשם השגת התורה ולא לשום מטרה אחרת, אפילו לא מטרה קדושה אחרת<sup>1</sup>. והדגש הוא על המילה "עוסק בתורה לשמה", כלומר שלומד מתוך עמל ויגיעה, כאדם הטרוד בעסקו יום וליל.

אדם כזה, העוסק כל-כולו בלימוד תורה, עשוי להיות מוטרד מן השאלה – מכיון ש"כל האומר אין לי אלא תורה.. אפילו תורה אין לו"<sup>2</sup>, כלומר, בנוסף לעסק התורה חייב הוא לעסוק גם בכל שאר עניני עבודת ה' (אהבתו ויראתו וכו')<sup>3</sup>, דבר הדורש עמל רב; וכלשון הרמב"ם<sup>4</sup>, "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים.. וכשמחשב בדברים האלו עצמם, מיד הוא נרתע לאחוריו וכו'". ובנוסף לכך עליו לעסוק גם בעניני גמילות חסד; אם-כן – שואל הוא את עצמו – האמנם בגלל שכל עסקו הוא בלימוד תורה יחסרו אצלו כל שאר עניני העבודה?

על כך משיבה המשנה ואומרת לו – "כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה".

הטעם שנאמר כאן "זוכה לדברים הרבה" ולא "מקבל שכר הרבה" הוא שאכן אין זה בגדר של קבלת שכר,

1. כגון "לידע את המעשה אשר יעשון" וכדומה. 2. יבמות קט, ב; וראה אגרת הקודש סימן ה (קח סוף עמ' ב) 3. ראה מאמרז"ל (יבמות קט, ב) "כל האומר אין לו אלא תורה.. אפילו תורה אין לו". 4. הלכות יסודי התורה פרק ב, הלכה ב.

לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת  
(ה) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א								
באר שבע (ק)	05:36	05:37	08:25	08:26	09:06	09:06	10:18	10:18	19:44	19:41	20:10	20:14	19:23	20:26
חיפה (ק)	05:31	05:32	08:21	08:22	09:03	09:03	10:16	10:16	19:50	19:47	20:14	20:17	19:17	20:30
ירושלים (ק)	05:33	05:34	08:23	08:23	09:04	09:04	10:16	10:17	19:49	19:46	20:10	20:13	19:08	20:26
תל אביב (ק)	05:34	05:35	08:24	08:24	09:05	09:05	10:18	10:18	19:46	19:43	20:13	20:16	19:24	20:28
אוסטריה, וינה (ק)	04:58	04:58	07:39	07:43	08:52	08:53	10:14	10:14	20:53	20:48	21:31	21:37	20:34	21:56
אוסטריה, מלבורן (ח)	07:31	07:27	09:13	09:11	09:53	09:51	10:41	10:43	17:10	12:49	17:40	17:39	16:50	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	05:05	05:07	07:53	07:56	08:59	08:59	10:19	10:19	20:48	20:44	21:24	21:30	20:29	21:47
אוקראינה, דוניצ'ק (ק)	04:30	04:33	07:15	07:19	08:27	08:28	09:49	09:49	20:26	20:22	21:05	21:10	20:08	21:29
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:42	04:42	07:23	07:27	08:37	08:38	09:59	09:59	20:35	20:35	21:18	21:24	20:21	21:43
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	04:59	04:59	07:30	07:37	08:58	08:59	10:22	10:22	21:08	13:45	21:14	22:01	20:55	22:22
אוקראינה, קייב (ק)	04:47	04:51	07:19	07:27	08:50	08:51	10:14	10:14	21:02	13:38	21:07	21:55	20:48	22:17
ארה"ב אמריקות, אבו דאבי (ח)	05:34	05:34	08:19	08:19	08:55	08:55	10:06	10:05	19:08	12:56	19:10	19:37	18:50	19:48
איטליה, מילאנו (ק)	05:35	05:37	08:25	08:27	09:27	09:27	10:47	10:47	21:08	14:01	21:13	21:50	20:51	22:07
אקוודור, קיטו (ח)	06:10	06:09	08:38	08:39	09:09	09:10	10:11	10:12	18:15	12:44	18:17	18:39	17:58	18:50
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:53	07:53	09:43	09:45	10:20	10:22	11:14	11:12	17:52	13:23	17:51	18:19	17:32	18:31
ארגנטינה, ברילינ'ה (ח)	09:02	09:02	10:39	10:41	11:21	11:23	12:10	12:10	18:24	14:14	18:23	18:57	18:05	19:08
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:40	05:41	08:32	08:31	09:21	09:21	10:37	10:37	20:28	13:43	21:02	21:06	20:13	21:20
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:25	05:26	08:16	08:18	09:08	09:08	10:25	10:25	20:22	13:32	20:26	21:01	20:07	21:16
ארה"ב, גריס סיטי (ק)	05:25	05:27	08:17	08:18	09:08	09:09	10:25	10:25	20:22	13:33	20:26	21:02	20:08	21:16
ארה"ב, דטרויט (ק)	05:55	05:57	08:47	08:48	09:41	09:42	10:59	10:59	14:09	14:08	21:04	21:44	20:49	22:00
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:20	06:21	09:09	09:09	09:48	09:48	11:00	11:00	20:19	13:56	20:22	21:03	20:03	21:02
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:41	05:42	08:31	08:31	09:14	09:14	10:27	10:27	19:59	13:27	20:02	20:33	19:43	20:45
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:29	06:29	09:15	09:15	09:52	09:52	11:03	11:02	20:09	13:54	20:12	20:36	19:53	20:50
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:18	05:20	08:10	08:11	09:03	09:03	10:20	10:20	20:20	13:29	20:24	21:00	20:05	21:14
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	05:50	05:51	08:41	08:42	09:32	09:33	10:49	10:49	20:45	13:57	21:20	21:24	20:30	21:39
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:15	05:17	08:07	08:08	09:01	09:01	10:18	10:18	20:20	13:28	20:24	21:01	20:06	21:16
בוליביה, לה-פס (ח)	06:57	06:55	09:10	09:09	09:41	09:41	10:40	10:39	18:07	13:02	18:07	18:31	17:49	18:41
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:31	05:31	08:01	08:01	09:34	09:33	10:57	10:58	21:50	14:23	21:56	22:39	21:37	23:08
בלגיה, בריסל (ק)	05:30	05:33	08:07	08:07	09:34	09:35	10:58	10:58	21:49	14:23	21:54	22:36	21:35	23:05
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:44	06:42	08:48	08:49	09:21	09:23	10:19	10:17	17:32	12:36	17:32	17:54	17:09	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:31	06:29	08:35	08:37	09:09	09:10	10:06	10:05	17:17	12:24	17:17	17:43	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	04:44	04:48	07:12	07:12	08:50	08:51	10:15	10:15	21:12	13:41	21:17	22:06	20:59	22:28
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	04:41	04:45	-	-	08:53	08:54	10:19	10:20	21:29	13:50	21:35	22:23	21:19	22:57
גרמניה, ברלין (ק)	04:45	04:49	-	-	08:53	08:55	10:19	10:19	21:23	13:47	21:29	22:13	21:08	22:44
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:17	05:20	07:58	07:52	09:19	09:20	10:42	10:42	21:28	14:05	21:33	22:14	21:14	22:41
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:48	06:48	08:50	08:52	09:25	09:26	10:21	10:19	17:30	12:36	17:29	17:49	17:04	18:00
הודו, מומבאי (ח)	06:00	06:00	08:42	08:42	09:16	09:17	10:24	10:25	19:13	13:11	19:15	19:39	18:57	19:51
הודו, פונה (ח)	05:57	05:57	08:39	08:39	09:13	09:14	10:21	10:22	19:08	13:07	19:10	19:34	18:52	19:46
הונגריה, בודפשט (ק)	04:50	04:47	07:37	07:34	08:44	08:43	10:05	10:04	20:34	13:22	20:39	21:17	20:20	21:40

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:28	04:30	07:20	07:21	08:12	08:12	09:29	09:29	12:37	12:36	19:31	19:27	20:07	20:22
יוון, אתונה (ק)	06:02	06:04	08:54	08:55	09:41	09:42	10:57	10:57	14:01	14:00	20:46	20:43	21:20	21:33
מולדובה, קישיניב (ק)	05:10	05:13	07:58	08:00	09:05	09:06	10:26	10:26	13:43	13:42	20:58	20:53	21:40	21:58
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	05:57	05:57	08:39	08:39	09:14	09:13	10:22	10:22	13:08	13:07	19:13	19:11	19:37	19:50
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	08:08	08:05	09:31	09:29	10:17	10:15	11:03	11:01	13:00	12:59	16:51	16:52	17:28	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	05:07	05:08	07:55	07:55	08:33	08:33	09:44	09:44	12:37	12:36	18:58	18:56	19:27	19:38
סין, בייג'ינג (ח)	04:46	04:47	07:37	07:38	08:27	08:28	09:44	09:44	12:51	12:49	19:41	19:38	20:12	20:30
סינגפור, סינגפור (ח)	06:58	06:57	09:28	09:27	09:58	09:58	11:02	11:01	13:34	13:33	19:08	19:08	19:32	19:43
פולין, ורשא (ק)	04:16	04:20	-	-	08:24	08:25	09:49	09:49	13:17	13:15	20:49	20:55	21:47	22:11
פרו, לימה (ח)	06:24	06:23	08:42	08:41	09:14	09:12	10:13	10:12	12:37	12:36	17:50	17:50	18:14	18:24
צרפת, ליון (ק)	05:51	05:54	08:41	08:43	09:44	09:44	11:04	11:04	14:18	14:18	21:24	21:24	22:04	22:27
צרפת, פריז (ק)	05:48	05:51	08:30	08:35	09:47	09:48	11:09	11:10	14:30	14:29	21:49	21:54	22:32	22:57
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:44	05:43	08:16	08:16	08:48	08:47	09:52	09:51	12:25	12:25	18:06	18:06	18:30	18:41
קנדה, טורונטו (ק)	05:36	05:38	08:27	08:29	09:24	09:25	10:43	10:43	13:55	13:54	20:57	20:57	21:31	21:52
קנדה, מונטריאול (ק)	05:06	05:08	07:55	07:58	08:58	08:58	10:18	10:18	13:32	13:31	20:38	20:38	21:17	21:39
קפריסין, לינקה (ק)	05:31	05:33	08:22	08:23	09:06	09:06	10:20	10:20	13:21	13:19	19:55	19:55	20:26	20:42
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:20	04:25	-	-	08:36	08:38	10:04	10:05	13:38	13:37	21:31	21:25	22:23	23:02
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:47	03:52	-	-	08:06	08:08	09:35	09:36	13:12	13:11	21:09	21:09	22:06	22:49
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	04:26	04:28	07:13	07:16	08:21	08:22	09:42	09:42	12:58	12:58	20:11	20:11	20:52	21:16
שווייץ, ציריך (ק)	05:30	05:32	08:16	08:20	09:25	09:26	10:47	10:47	14:05	14:03	21:21	21:21	21:58	22:22
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:50	05:50	08:29	08:28	09:02	09:01	10:07	10:07	12:48	12:48	18:43	18:43	19:08	19:20

\* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

## סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מילה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

# תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם רעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואזרב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

## לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב



לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

[Biurim.co.il](http://Biurim.co.il) [Otzar770.com](http://Otzar770.com) [Chasidut.tv](http://Chasidut.tv) [Lahak.org](http://Lahak.org)

הרשמה כמנויים  
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס



2 3 0 4 - 3 3 7 7